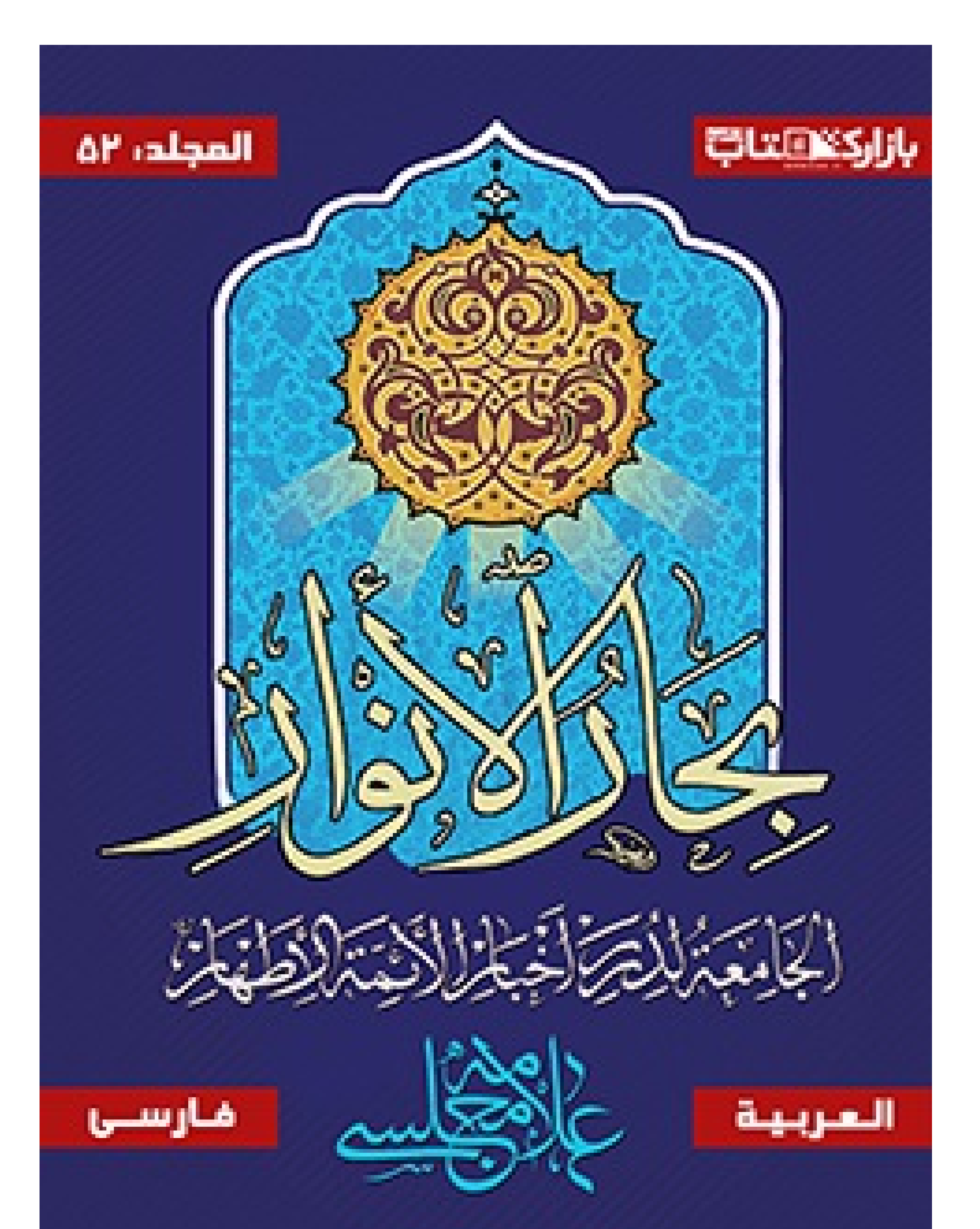

مركز القائمية اصفهان
للبحوث والتحريات الكمبيوترية
السلام عليك يا صاحب الزمان

بازار کتاب
المجلد، ٥٢
بحار الأنوار
الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار
علامه مجلسی
العربية
فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعهٔ:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

الفهرس ----- ۵

بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار المجلد ۵۲ : تاریخ حضرت حجت علیه السلام - ۲ ----- ۳۹

اشاره ----- ۳۹

تتمه أبواب النصوص من الله تعالى و من آبائه علیه صلوات الله علیهم أجمعین سوی ما تقدم فی کتاب أحوال أمیر المؤمنین علیه السلام من النصوص علی الاثنی عشر علیهم السلام ۴۱

باب ۱۸ ذکر من رآه صلوات الله علیه ----- ۴۱

روایات ----- ۴۱

«۱» ----- ۴۱

بیان ----- ۴۳

«۲» ----- ۴۴

بیان ----- ۴۷

«۳» ----- ۴۸

«۴» ----- ۴۹

بیان ----- ۵۰

«۵» ----- ۵۰

«۶» ----- ۵۷

بیان ----- ۶۲

أقول ----- ۶۴

«۷» ----- ۶۴

«۸» ----- ۶۵

بیان ----- ۶۵

«۹» ----- ۶۶

«۱۰» ----- ۶۷

بیان ----- ۶۷

«۱۱» ----- ۶۷

«۱۲» ----- ۶۸

«١٣» ---------- ٧٠
«١۴» ---------- ٧١
بيان ---------- ٨۵
«١۵» ---------- ٨۶
«١۶» ---------- ٨٧
«١٧» ---------- ٨٩
إيضاح ---------- ٩٠
«١٨» ---------- ٩٠
«١٩» ---------- ٩١
بيان ---------- ٩٢
«٢٠» ---------- ٩٢
«٢١» ---------- ٩٣
«٢٢» ---------- ٩۵
بيان ---------- ٩٩
«٢٣» ---------- ١٠٠
«٢۴» ---------- ١٠٠
«٢۵» ---------- ١٠١
«٢۶» ---------- ١٠١
«٢٧» ---------- ١٠٣
«٢٨» ---------- ١٠۵
إيضاح ---------- ١١۴
«٢٩» ---------- ١١٩
«٣٠» ---------- ١١٩
بيان ---------- ١٢٣
أقول ---------- ١٢٣
«٣١» ---------- ١٢٣

«۳۲» ---------- ۱۲۴
بیان ---------- ۱۳۰
«۳۳» ---------- ۱۳۲
«۳۴» ---------- ۱۳۳
مؤلف ---------- ۱۳۷
«۳۵» ---------- ۱۳۸
بیان ---------- ۱۴۰
«۳۶» ---------- ۱۴۰
«۳۷» ---------- ۱۴۲
«۳۸» ---------- ۱۴۳
«۳۹» ---------- ۱۴۶
«۴۰» ---------- ۱۴۸
بیان ---------- ۱۵۱
«۴۱» ---------- ۱۵۱
بیان ---------- ۱۵۴
«۴۲» ---------- ۱۵۴
«۴۳» ---------- ۱۵۵
«۴۴» ---------- ۱۵۶
«۴۵» ---------- ۱۵۶
«۴۶» ---------- ۱۵۷
«۴۷» ---------- ۱۵۷
«۴۸» ---------- ۱۵۷
«۴۹» ---------- ۱۵۸
«۵۰» ---------- ۱۵۹
«۵۱» ---------- ۱۵۹
بیان ---------- ۱۶۸

أقول ---------- ۱۶۹
«۵۲» ---------- ۱۷۰
بیان ---------- ۱۷۰
«۵۳» ---------- ۱۷۱
بیان ---------- ۱۷۳
«۵۴» ---------- ۱۷۴
«۵۵» ---------- ۱۷۷
بیان ---------- ۱۹۰
باب ۱۹ خبر سعد بن عبد الله و رؤیته للقائم و مسائله عنه علیه السلام ---------- ۱۹۱
اشاره ---------- ۱۹۱
الأخبار ---------- ۱۹۱
«۱» ---------- ۱۹۱
بیان ---------- ۲۰۹
أقول ---------- ۲۱۰
باب ۲۰ عله الغیبه و کیفیه انتفاع الناس به فی غیبته صلوات الله علیه ---------- ۲۱۳
روایات ---------- ۲۱۳
«۱» ---------- ۲۱۳
«۲» ---------- ۲۱۳
«۳» ---------- ۲۱۳
بیان ---------- ۲۱۴
«۴» ---------- ۲۱۵
«۵» ---------- ۲۱۵
أقول ---------- ۲۱۷
«۶» ---------- ۲۱۷
«۷» ---------- ۲۱۷
«۸» ---------- ۲۱۸

أقول ---------- ۲۱۹
بیان ---------- ۲۱۹
«۹» ---------- ۲۲۳
«۱۰» ---------- ۲۲۴
«۱۱» ---------- ۲۲۵
«۱۲» ---------- ۲۲۵
«۱۳» ---------- ۲۲۵
«۱۴» ---------- ۲۲۶
«۱۵» ---------- ۲۲۶
«۱۶» ---------- ۲۲۶
«۱۷» ---------- ۲۲۸
«۱۸» ---------- ۲۲۸
«۱۹» ---------- ۲۲۸
«۲۰» ---------- ۲۲۹
«۲۱» ---------- ۲۳۰
«۲۲» ---------- ۲۳۰
أقول ---------- ۲۳۰
باب ۲۱ التمحیص و النهی عن التوقیت و حصول البداء فی ذلک ---------- ۲۳۵
روایات ---------- ۲۳۵
«۱» ---------- ۲۳۵
«۲» ---------- ۲۳۶
بیان ---------- ۲۳۶
«۳» ---------- ۲۳۷
«۴» ---------- ۲۳۸
بیان ---------- ۲۳۸
«۵» ---------- ۲۴۱

«۶» ---------- ۲۴۱
«۷» ---------- ۲۴۲
«۸» ---------- ۲۴۳
«۹» ---------- ۲۴۳
بیان ---------- ۲۴۴
«۱۰» ---------- ۲۴۵
«۱۱» ---------- ۲۴۵
بیان ---------- ۲۴۶
«۱۲» ---------- ۲۴۷
«۱۳» ---------- ۲۴۸
بیان ---------- ۲۴۸
«۱۴» ---------- ۲۵۳
«۱۵» ---------- ۲۵۵
بیان ---------- ۲۵۵
«۱۶» ---------- ۲۵۵
«۱۷» ---------- ۲۵۶
«۱۸» ---------- ۲۵۸
«۱۹» ---------- ۲۵۸
«۲۰» ---------- ۲۵۸
«۲۱» ---------- ۲۵۹
بیان ---------- ۲۶۰
«۲۲» ---------- ۲۶۰
بیان ---------- ۲۶۰
«۲۳» ---------- ۲۶۱
«۲۴» ---------- ۲۶۲
«۲۵» ---------- ۲۶۲

«۲۶» ---------- ۲۶۳
«۲۷» ---------- ۲۶۳
«۲۸» ---------- ۲۶۳
«۲۹» ---------- ۲۶۴
«۳۰» ---------- ۲۶۵
«۳۱» ---------- ۲۶۵
«۳۲» ---------- ۲۶۶
«۳۳» ---------- ۲۶۶
«۳۴» ---------- ۲۶۷
«۳۵» ---------- ۲۶۷
«۳۶» ---------- ۲۶۸
«۳۷» ---------- ۲۶۸
بیان ---------- ۲۶۹
«۳۸» ---------- ۲۷۰
«۳۹» ---------- ۲۷۱
«۴۰» ---------- ۲۷۱
«۴۱» ---------- ۲۷۲
«۴۲» ---------- ۲۷۲
«۴۳» ---------- ۲۷۲
«۴۴» ---------- ۲۷۳
«۴۵» ---------- ۲۷۴
«۴۶» ---------- ۲۷۴
«۴۷» ---------- ۲۷۵
«۴۸» ---------- ۲۷۶
بیان ---------- ۲۷۷
«۴۹» ---------- ۲۷۷

بیان ---------- ۲۷۸
«۵۰» ---------- ۲۸۱
بیان ---------- ۲۸۱
باب ۲۲ فضل انتظار الفرج و مدح الشیعه فی زمان الغیبه و ما ینبغی فعله فی ذلک الزمان ---------- ۲۸۲
روایات ---------- ۲۸۲
«۱» ---------- ۲۸۲
«۲» ---------- ۲۸۲
«۳» ---------- ۲۸۳
أَقُول ---------- ۲۸۳
«۴» ---------- ۲۸۳
«۵» ---------- ۲۸۴
«۶» ---------- ۲۸۵
«۷» ---------- ۲۸۶
«۸» ---------- ۲۸۶
«۹» ---------- ۲۸۷
«۱۰» ---------- ۲۸۷
بیان ---------- ۲۸۸
«۱۱» ---------- ۲۸۹
«۱۲» ---------- ۲۸۹
«۱۳» ---------- ۲۸۹
«۱۴» ---------- ۲۹۰
«۱۵» ---------- ۲۹۰
«۱۶» ---------- ۲۹۱
«۱۷» ---------- ۲۹۲
«۱۸» ---------- ۲۹۲
«۱۹» ---------- ۲۹۲

«۲۰» ----- ۲۹۳
«۲۱» ----- ۲۹۵
«۲۲» ----- ۲۹۵
«۲۳» ----- ۲۹۶
«۲۴» ----- ۲۹۶
«۲۵» ----- ۲۹۷
«۲۶» ----- ۲۹۸
«۲۷» ----- ۲۹۸
«۲۸» ----- ۲۹۹
بیان ----- ۲۹۹
«۲۹» ----- ۲۹۹
«۳۰» ----- ۳۰۱
«۳۱» ----- ۳۰۱
«۳۲» ----- ۳۰۱
«۳۳» ----- ۳۰۲
«۳۴» ----- ۳۰۲
«۳۵» ----- ۳۰۳
«۳۶» ----- ۳۰۳
«۳۷» ----- ۳۰۴
بیان ----- ۳۰۶
«۳۸» ----- ۳۰۷
بیان ----- ۳۰۸
«۳۹» ----- ۳۰۹
«۴۰» ----- ۳۱۰
بیان ----- ۳۱۱
«۴۱» ----- ۳۱۱

توضیح ---------- ۳۱۲
«۴۲» ---------- ۳۱۳
مؤلف ---------- ۳۱۴
بیان ---------- ۳۱۵
«۴۳» ---------- ۳۱۶
إیضاح ---------- ۳۱۶
«۴۴» ---------- ۳۱۷
توضیح ---------- ۳۱۸
«۴۵» ---------- ۳۱۸
«۴۶» ---------- ۳۱۸
«۴۷» ---------- ۳۱۹
«۴۸» ---------- ۳۱۹
«۴۹» ---------- ۳۱۹
أقول ---------- ۳۲۱
«۵۰» ---------- ۳۲۱
«۵۱» ---------- ۳۲۲
«۵۲» ---------- ۳۲۳
«۵۳» ---------- ۳۲۴
«۵۴» ---------- ۳۲۵
«۵۵» ---------- ۳۲۵
بیان ---------- ۳۲۶
«۵۶» ---------- ۳۲۶
«۵۷» ---------- ۳۲۶
«۵۸» ---------- ۳۲۷
«۵۹» ---------- ۳۲۷
«۶۰» ---------- ۳۲۸

«۶۱» ---- ۳۲۸
«۶۲» ---- ۳۲۹
«۶۳» ---- ۳۳۰
«۶۴» ---- ۳۳۰
«۶۵» ---- ۳۳۱
«۶۶» ---- ۳۳۱
«۶۷» ---- ۳۳۲
«۶۸» ---- ۳۳۳
«۶۹» ---- ۳۳۳
«۷۰» ---- ۳۳۴
«۷۱» ---- ۳۳۶
«۷۲» ---- ۳۳۷
«۷۳» ---- ۳۳۷
«۷۴» ---- ۳۳۹
«۷۵» ---- ۳۳۹
«۷۶» ---- ۳۴۰
«۷۷» ---- ۳۴۱
باب ۲۳ من ادعی الرؤیه فی الغیبه الکبری و أنه یشهد و یری الناس و لا یرونه و سائر أحواله علیه السلام فی الغیبه ---- ۳۴۲
روایات ---- ۳۴۲
«۱» ---- ۳۴۲
بیان ---- ۳۴۲
«۲» ---- ۳۴۳
«۳» ---- ۳۴۴
«۴» ---- ۳۴۴
«۵» ---- ۳۴۵
«۶» ---- ۳۴۶

«۷» ---------- ۳۴۶
«۸» ---------- ۳۴۸
«۹» ---------- ۳۴۸
«۱۰» ---------- ۳۵۰
«۱۱» ---------- ۳۵۰
«۱۲» ---------- ۳۵۱
«۱۳» ---------- ۳۵۱
«۱۴» ---------- ۳۵۳
«۱۵» ---------- ۳۵۳
«۱۶» ---------- ۳۵۳
بیان ---------- ۳۵۴
«۱۷» ---------- ۳۵۴
«۱۸» ---------- ۳۵۵
«۱۹» ---------- ۳۵۵
«۲۰» ---------- ۳۵۶
بیان ---------- ۳۵۷
«۲۱» ---------- ۳۵۷
باب ۲۴ نادر فی ذکر من رآه علیه السلام فی الغیبه الکبری قریبا من زماننا ---------- ۳۵۸
روایات ---------- ۳۵۸
أقول ---------- ۳۵۸
بیان ---------- ۳۸۴
أقول ---------- ۳۸۴
باب ۲۵ علامات ظهوره صلوات الله علیه من السفیانی و الدجال و غیر ذلک و فیه ذکر بعض أشراط الساعه ---------- ۳۹۵
روایات ---------- ۳۹۵
«۱» ---------- ۳۹۵
«۲» ---------- ۳۹۶

«۳» ۳۹۶
«۴» ۳۹۷
«۵» ۳۹۸
«۶» ۳۹۸
بیان ۳۹۹
«۷» ۳۹۹
بیان ۴۰۰
«۸» ۴۰۱
بیان ۴۰۲
«۹» ۴۰۳
«۱۰» ۴۰۵
«۱۱» ۴۰۶
بیان ۴۰۷
«۱۲» ۴۰۹
بیان ۴۰۹
«۱۳» ۴۱۰
«۱۴» ۴۱۱
بیان ۴۱۱
«۱۵» ۴۱۲
«۱۶» ۴۱۲
«۱۷» ۴۱۳
«۱۸» ۴۱۵
«۱۹» ۴۱۵
«۲۰» ۴۱۶
«۲۱» ۴۱۶
«۲۲» ۴۱۷

«۲۳» ۴۱۷
بیان ۴۱۸
«۲۴» ۴۱۸
«۲۵» ۴۱۹
أقول ۴۲۰
«۲۶» ۴۲۰
توضیح ۴۲۵
«۲۷» ۴۲۶
بیان ۴۲۹
أَقُول ۴۲۹
أقول ۴۳۳
«۲۸» ۴۳۸
بیان ۴۴۰
«۲۹» ۴۴۰
«۳۰» ۴۴۱
«۳۱» ۴۴۲
«۳۲» ۴۴۲
«۳۳» ۴۴۲
«۳۴» ۴۴۳
«۳۵» ۴۴۴
بیان ۴۴۴
«۳۶» ۴۴۴
بیان ۴۴۵
«۳۷» ۴۴۵
بیان ۴۴۶
«۳۸» ۴۴۶

«۳۹» ---- ۴۴۶
«۴۰» ---- ۴۴۷
«۴۱» ---- ۴۴۸
«۴۲» ---- ۴۴۸
«۴۳» ---- ۴۴۹
بيان ---- ۴۴۹
«۴۴» ---- ۴۴۹
«۴۵» ---- ۴۴۹
بيان ---- ۴۵۲
«۴۶» ---- ۴۵۲
«۴۷» ---- ۴۵۳
«۴۸» ---- ۴۵۳
«۴۹» ---- ۴۵۴
«۵۰» ---- ۴۵۴
«۵۱» ---- ۴۵۵
«۵۲» ---- ۴۵۵
«۵۳» ---- ۴۵۶
«۵۴» ---- ۴۵۶
«۵۵» ---- ۴۵۶
«۵۶» ---- ۴۵۷
«۵۷» ---- ۴۵۸
بيان ---- ۴۵۸
«۵۸» ---- ۴۵۸
«۵۹» ---- ۴۵۹
«۶۰» ---- ۴۶۰
«۶۱» ---- ۴۶۰

«۶۲» ---- ۴۶۱
«۶۳» ---- ۴۶۱
«۶۴» ---- ۴۶۲
بیان ---- ۴۶۲
«۶۵» ---- ۴۶۳
«۶۶» ---- ۴۶۳
«۶۷» ---- ۴۶۳
«۶۸» ---- ۴۶۵
«۶۹» ---- ۴۶۵
«۷۰» ---- ۴۶۷
«۷۱» ---- ۴۶۷
«۷۲» ---- ۴۶۷
«۷۳» ---- ۴۶۹
«۷۴» ---- ۴۶۹
بیان ---- ۴۷۰
«۷۵» ---- ۴۷۰
«۷۶» ---- ۴۷۲
«۷۷» ---- ۴۷۲
«۷۸» ---- ۴۷۲
«۷۹» ---- ۴۷۳
«۸۰» ---- ۴۷۳
بیان ---- ۴۷۶
«۸۱» ---- ۴۷۷
«۸۲» ---- ۴۷۷
«۸۳» ---- ۴۸۰
«۸۴» ---- ۴۸۰

«۸۵» ---------- ۴۸۱
«۸۶» ---------- ۴۸۲
«۸۷» ---------- ۴۸۲
«۸۸» ---------- ۴۸۸
«۸۹» ---------- ۴۸۹
«۹۰» ---------- ۴۹۰
أقول ---------- ۴۹۳
«۹۱» ---------- ۴۹۳
«۹۲» ---------- ۴۹۴
«۹۳» ---------- ۴۹۵
«۹۴» ---------- ۴۹۶
«۹۵» ---------- ۴۹۶
«۹۶» ---------- ۴۹۸
بيان ---------- ۵۰۳
«۹۷» ---------- ۵۰۳
«۹۸» ---------- ۵۰۳
«۹۹» ---------- ۵۰۴
بيان ---------- ۵۰۴
«۱۰۰» ---------- ۵۰۵
«۱۰۱» ---------- ۵۰۶
«۱۰۲» ---------- ۵۰۷
«۱۰۳» ---------- ۵۰۷
«۱۰۴» ---------- ۵۰۸
بيان ---------- ۵۱۰
«۱۰۵» ---------- ۵۱۱
«۱۰۶» ---------- ۵۱۶

«١٠٧» ---- ٥١٧

«١٠٨» ---- ٥١٧

بيان ---- ٥١٨

أقول ---- ٥١٨

«١٠٩» ---- ٥١٨

«١١٠» ---- ٥١٩

«١١١» ---- ٥١٩

«١١٢» ---- ٥٢١

بيان ---- ٥٢١

«١١٣» ---- ٥٢٢

«١١٤» ---- ٥٢٢

«١١٥» ---- ٥٢٣

«١١٦» ---- ٥٢٣

بيان ---- ٥٢٤

«١١٧» ---- ٥٢٤

«١١٨» ---- ٥٢٥

«١١٩» ---- ٥٢٥

«١٢٠» ---- ٥٢٥

«١٢١» ---- ٥٢٦

«١٢٢» ---- ٥٢٦

«١٢٣» ---- ٥٢٧

«١٢٤» ---- ٥٢٧

بيان ---- ٥٢٧

«١٢٥» ---- ٥٢٩

بيان ---- ٥٢٩

«١٢٦» ---- ٥٢٩

«۱۲۷» ----- ۵۳۰
بیان ----- ۵۳۲
«۱۲۸» ----- ۵۳۲
بیان ----- ۵۳۳
«۱۲۹» ----- ۵۳۳
«۱۳۰» ----- ۵۳۴
«۱۳۱» ----- ۵۳۴
«۱۳۲» ----- ۵۳۵
«۱۳۳» ----- ۵۳۵
«۱۳۴» ----- ۵۳۶
«۱۳۵» ----- ۵۳۶
بیان ----- ۵۳۷
«۱۳۶» ----- ۵۳۷
بیان ----- ۵۳۷
«۱۳۷» ----- ۵۳۸
«۱۳۸» ----- ۵۳۸
بیان ----- ۵۳۹
«۱۳۹» ----- ۵۳۹
«۱۴۰» ----- ۵۴۰
بیان ----- ۵۴۰
«۱۴۱» ----- ۵۴۱
«۱۴۲» ----- ۵۴۱
إیضاح ----- ۵۴۲
أقول ----- ۵۴۳
«۱۴۳» ----- ۵۴۳
«۱۴۴» ----- ۵۴۳

توضیح ---------- ۵۴۴
«۱۴۵» ---------- ۵۴۴
«۱۴۶» ---------- ۵۴۴
«۱۴۷» ---------- ۵۴۶
بیان ---------- ۵۵۶
أقول ---------- ۵۵۷
«۱۴۸» ---------- ۵۶۱
بیان ---------- ۵۶۴
«۱۴۹» ---------- ۵۶۴
«۱۵۰» ---------- ۵۶۵
«۱۵۱» ---------- ۵۶۶
بیان ---------- ۵۶۶
«۱۵۲» ---------- ۵۶۷
«۱۵۳» ---------- ۵۶۸
«۱۵۴» ---------- ۵۶۸
«۱۵۵» ---------- ۵۷۰
«۱۵۶» ---------- ۵۷۱
أقول ---------- ۵۷۲
«۱۵۷» ---------- ۵۷۲
«۱۵۸» ---------- ۵۷۳
«۱۵۹» ---------- ۵۷۳
«۱۶۰» ---------- ۵۷۴
«۱۶۱» ---------- ۵۷۵
«۱۶۲» ---------- ۵۷۸
«۱۶۳» ---------- ۵۷۸
«۱۶۴» ---------- ۵۷۸

«۱۶۵» ---- ۵۸۰
«۱۶۶» ---- ۵۸۱
«۱۶۷» ---- ۵۸۱
«۱۶۸» ---- ۵۸۶
«۱۶۹» ---- ۵۸۶
«۱۷۰» ---- ۵۸۶
«۱۷۱» ---- ۵۸۸
«۱۷۲» ---- ۵۸۸
«۱۷۳» ---- ۵۹۲
بیان ---- ۵۹۳
باب ۲۶ یوم خروجه و ما یدل علیه و ما یحدث عنده و کیفیته و مده ملکه صلوات الله علیه ---- ۵۹۴
روایات ---- ۵۹۴
«۱» ---- ۵۹۴
«۲» ---- ۵۹۴
«۳» ---- ۵۹۵
«۴» ---- ۵۹۵
«۵» ---- ۵۹۶
إیضاح ---- ۵۹۶
«۶» ---- ۵۹۶
بیان ---- ۵۹۷
«۷» ---- ۵۹۷
«۸» ---- ۵۹۸
«۹» ---- ۵۹۸
بیان ---- ۶۰۰
«۱۰» ---- ۶۰۲
بیان ---- ۶۰۴

«۱۱» ---------- ۶۰۴
بیان ---------- ۶۰۵
«۱۲» ---------- ۶۰۵
«۱۳» ---------- ۶۰۶
«۱۴» ---------- ۶۰۷
«۱۵» ---------- ۶۰۷
«۱۶» ---------- ۶۰۸
«۱۷» ---------- ۶۰۸
«۱۸» ---------- ۶۰۸
«۱۹» ---------- ۶۰۹
«۲۰» ---------- ۶۰۹
«۲۱» ---------- ۶۱۰
«۲۲» ---------- ۶۱۱
بیان ---------- ۶۱۱
«۲۳» ---------- ۶۱۱
«۲۴» ---------- ۶۱۲
بیان ---------- ۶۱۲
«۲۵» ---------- ۶۱۳
«۲۶» ---------- ۶۱۳
«۲۷» ---------- ۶۱۴
«۲۸» ---------- ۶۱۵
«۲۹» ---------- ۶۱۷
«۳۰» ---------- ۶۱۸
«۳۱» ---------- ۶۱۸
«۳۲» ---------- ۶۱۸
«۳۳» ---------- ۶۱۹

«۳۴» ---------- ۶۲۰
«۳۵» ---------- ۶۲۰
«۳۶» ---------- ۶۲۰
«۳۷» ---------- ۶۲۱
«۳۸» ---------- ۶۲۱
«۳۹» ---------- ۶۲۲
«۴۰» ---------- ۶۲۲
«۴۱» ---------- ۶۲۵
بیان ---------- ۶۲۵
أقول ---------- ۶۲۵
«۴۲» ---------- ۶۲۵
«۴۳» ---------- ۶۲۷
«۴۴» ---------- ۶۲۷
«۴۵» ---------- ۶۲۸
«۴۶» ---------- ۶۲۸
«۴۷» ---------- ۶۲۹
«۴۸» ---------- ۶۲۹
«۴۹» ---------- ۶۳۰
«۵۰» ---------- ۶۳۱
«۵۱» ---------- ۶۳۱
«۵۲» ---------- ۶۳۲
«۵۳» ---------- ۶۳۲
«۵۴» ---------- ۶۳۳
«۵۵» ---------- ۶۳۳
«۵۶» ---------- ۶۳۴
«۵۷» ---------- ۶۳۴

بيان ---------- ۶۳۵
«۵۸» ---------- ۶۳۵
«۵۹» ---------- ۶۳۵
«۶۰» ---------- ۶۳۶
«۶۱» ---------- ۶۳۶
بيان ---------- ۶۳۷
«۶۲» ---------- ۶۳۷
«۶۳» ---------- ۶۳۷
«۶۴» ---------- ۶۳۸
«۶۵» ---------- ۶۳۹
«۶۶» ---------- ۶۴۱
«۶۷» ---------- ۶۴۲
«۶۸» ---------- ۶۴۴
«۶۹» ---------- ۶۴۵
«۷۰» ---------- ۶۴۵
«۷۱» ---------- ۶۴۵
«۷۲» ---------- ۶۴۶
«۷۳» ---------- ۶۴۷
«۷۴» ---------- ۶۴۷
«۷۵» ---------- ۶۴۹
أقول ---------- ۶۴۹
«۷۶» ---------- ۶۵۰
«۷۷» ---------- ۶۵۰
«۷۸» ---------- ۶۵۰
«۷۹» ---------- ۶۵۱
«۸۰» ---------- ۶۵۲

«۸۱» ---------- ۶۵۴
«۸۲» ---------- ۶۵۵
«۸۳» ---------- ۶۵۶
«۸۴» ---------- ۶۵۷
باب ۲۷ سیره و أخلاقه و عدد أصحابه و خصائص زمانه و أحول أصحابه صلوات الله علیه و علی آبائه ---------- ۶۵۸
روایات ---------- ۶۵۸
«۱» ---------- ۶۵۸
«۲» ---------- ۶۵۸
«۳» ---------- ۶۵۸
«۴» ---------- ۶۵۹
بیان ---------- ۶۶۲
«۵» ---------- ۶۶۳
بیان ---------- ۶۶۴
«۶» ---------- ۶۶۵
«۷» ---------- ۶۶۶
بیان ---------- ۶۶۶
«۸» ---------- ۶۶۶
«۹» ---------- ۶۶۸
أقول ---------- ۶۷۰
«۱۰» ---------- ۶۷۰
«۱۱» ---------- ۶۷۳
«۱۲» ---------- ۶۷۳
«۱۳» ---------- ۶۷۵
«۱۴» ---------- ۶۷۵
«۱۵» ---------- ۶۷۶
«۱۶» ---------- ۶۷۶

«۱۷» ---------- ۶۷۷
«۱۸» ---------- ۶۷۷
«۱۹» ---------- ۶۷۸
«۲۰» ---------- ۶۷۹
إيضاح ---------- ۶۸۰
«۲۱» ---------- ۶۸۰
«۲۲» ---------- ۶۸۲
«۲۳» ---------- ۶۸۲
بيان ---------- ۶۸۲
«۲۴» ---------- ۶۸۳
«۲۵» ---------- ۶۸۳
«۲۶» ---------- ۶۸۳
بيان ---------- ۶۸۵
«۲۷» ---------- ۶۸۵
«۲۸» ---------- ۶۸۶
«۲۹» ---------- ۶۸۶
«۳۰» ---------- ۶۸۷
«۳۱» ---------- ۶۸۸
«۳۲» ---------- ۶۸۹
«۳۳» ---------- ۶۹۰
بيان ---------- ۶۹۰
«۳۴» ---------- ۶۹۰
«۳۵» ---------- ۶۹۱
«۳۶» ---------- ۶۹۱
«۳۷» ---------- ۶۹۲
«۳۸» ---------- ۶۹۳

«۳۹» ۶۹۳
«۴۰» ۶۹۴
بیان ۶۹۵
«۴۱» ۶۹۵
«۴۲» ۶۹۶
توضیح ۶۹۶
«۴۳» ۶۹۷
«۴۴» ۶۹۷
«۴۵» ۶۹۷
«۴۶» ۶۹۹
«۴۷» ۶۹۹
«۴۸» ۷۰۰
بیان ۷۰۲
«۴۹» ۷۰۲
بیان ۷۰۲
«۵۰» ۷۰۳
«۵۱» ۷۰۳
إيضاح ۷۰۳
«۵۲» ۷۰۴
إيضاح ۷۰۴
«۵۳» ۷۰۴
بیان ۷۰۶
«۵۴» ۷۰۷
«۵۵» ۷۰۷
«۵۶» ۷۰۸
«۵۷» ۷۰۸

«۵۸» ---- ۷۰۸
«۵۹» ---- ۷۰۹
«۶۰» ---- ۷۰۹
«۶۱» ---- ۷۱۰
«۶۲» ---- ۷۱۱
«۶۳» ---- ۷۱۱
«۶۴» ---- ۷۱۲
«۶۵» ---- ۷۱۲
بیان ---- ۷۱۳
«۶۶» ---- ۷۱۴
«۶۷» ---- ۷۱۴
«۶۸» ---- ۷۱۵
«۶۹» ---- ۷۱۵
بیان ---- ۷۱۵
«۷۰» ---- ۷۱۷
«۷۱» ---- ۷۱۷
«۷۲» ---- ۷۱۷
«۷۳» ---- ۷۱۸
«۷۴» ---- ۷۱۸
«۷۵» ---- ۷۱۸
«۷۶» ---- ۷۲۰
«۷۷» ---- ۷۲۰
«۷۸» ---- ۷۲۱
«۷۹» ---- ۷۲۲
«۸۰» ---- ۷۲۲
«۸۱» ---- ۷۲۳

«۸۲» ---------- ۷۲۳
«۸۳» ---------- ۷۲۳
«۸۴» ---------- ۷۲۵
«۸۵» ---------- ۷۲۶
«۸۶» ---------- ۷۲۶
«۸۷» ---------- ۷۲۷
«۸۸» ---------- ۷۲۷
«۸۹» ---------- ۷۲۸
«۹۰» ---------- ۷۲۸
«۹۱» ---------- ۷۲۹
بیان ---------- ۷۳۷
«۹۲» ---------- ۷۳۹
«۹۳» ---------- ۷۴۰
«۹۴» ---------- ۷۴۰
«۹۵» ---------- ۷۴۱
«۹۶» ---------- ۷۴۱
«۹۷» ---------- ۷۴۲
«۹۸» ---------- ۷۴۳
«۹۹» ---------- ۷۴۳
بیان ---------- ۷۴۵
«۱۰۰» ---------- ۷۴۵
«۱۰۱» ---------- ۷۴۶
«۱۰۲» ---------- ۷۴۶
«۱۰۳» ---------- ۷۴۸
«۱۰۴» ---------- ۷۴۹
«۱۰۵» ---------- ۷۴۹

«۱۰۶» ----- ۷۵۱

بیان ----- ۷۵۱

«۱۰۷» ----- ۷۵۱

«۱۰۸» ----- ۷۵۲

«۱۰۹» ----- ۷۵۳

«۱۱۰» ----- ۷۵۳

«۱۱۱» ----- ۷۵۴

«۱۱۲» ----- ۷۵۵

«۱۱۳» ----- ۷۵۵

«۱۱۴» ----- ۷۵۶

«۱۱۵» ----- ۷۵۶

«۱۱۶» ----- ۷۵۷

«۱۱۷» ----- ۷۵۷

«۱۱۸» ----- ۷۵۸

بیان ----- ۷۵۸

«۱۱۹» ----- ۷۵۹

«۱۲۰» ----- ۷۵۹

بیان ----- ۷۵۹

«۱۲۱» ----- ۷۶۰

«۱۲۲» ----- ۷۶۰

بیان ----- ۷۶۳

«۱۲۳» ----- ۷۶۳

«۱۲۴» ----- ۷۶۴

«۱۲۵» ----- ۷۶۴

«۱۲۶» ----- ۷۶۴

«۱۲۷» ----- ۷۶۶

بیان ---------- ۷۶۶
«۱۲۸» ---------- ۷۶۸
«۱۲۹» ---------- ۷۶۸
«۱۳۰» ---------- ۷۷۰
بیان ---------- ۷۷۲
«۱۳۱» ---------- ۷۷۲
«۱۳۲» ---------- ۷۷۳
«۱۳۳» ---------- ۷۷۳
«۱۳۴» ---------- ۷۷۴
«۱۳۵» ---------- ۷۷۴
«۱۳۶» ---------- ۷۷۴
بیان ---------- ۷۷۵
«۱۳۷» ---------- ۷۷۵
«۱۳۸» ---------- ۷۷۶
«۱۳۹» ---------- ۷۷۶
«۱۴۰» ---------- ۷۷۶
«۱۴۱» ---------- ۷۷۷
«۱۴۲» ---------- ۷۷۸
«۱۴۳» ---------- ۷۷۸
«۱۴۴» ---------- ۷۷۸
«۱۴۵» ---------- ۷۷۹
«۱۴۶» ---------- ۷۸۰
«۱۴۷» ---------- ۷۸۰
«۱۴۸» ---------- ۷۸۰
«۱۴۹» ---------- ۷۸۱
بیان ---------- ۷۸۲

«۱۵۰» ---------- ۷۸۲
«۱۵۱» ---------- ۷۸۲
«۱۵۲» ---------- ۷۸۳
بیان ---------- ۷۸۴
«۱۵۳» ---------- ۷۸۴
«۱۵۴» ---------- ۷۸۵
«۱۵۵» ---------- ۷۸۶
بیان ---------- ۷۸۶
«۱۵۶» ---------- ۷۸۶
«۱۵۷» ---------- ۷۸۷
«۱۵۸» ---------- ۷۸۸
بیان ---------- ۷۸۸
«۱۵۹» ---------- ۷۸۸
«۱۶۰» ---------- ۷۸۹
«۱۶۱» ---------- ۷۸۹
«۱۶۲» ---------- ۷۹۰
«۱۶۳» ---------- ۷۹۰
«۱۶۴» ---------- ۷۹۲
«۱۶۵» ---------- ۷۹۴
«۱۶۶» ---------- ۷۹۴
«۱۶۷» ---------- ۷۹۵
«۱۶۸» ---------- ۷۹۵
«۱۶۹» ---------- ۷۹۷
«۱۷۰» ---------- ۷۹۷
«۱۷۱» ---------- ۷۹۷
«۱۷۲» ---------- ۷۹۸

«۱۷۳» ۷۹۸
«۱۷۴» ۷۹۹
بیان ۸۰۰
«۱۷۵» ۸۰۰
«۱۷۶» ۸۰۰
«۱۷۷» ۸۰۱
«۱۷۸» ۸۰۲
«۱۷۹» ۸۰۳
«۱۸۰» ۸۰۳
«۱۸۱» ۸۰۵
«۱۸۲» ۸۰۵
«۱۸۳» ۸۰۶
«۱۸۴» ۸۰۶
«۱۸۵» ۸۰۸
«۱۸۶» ۸۰۸
«۱۸۷» ۸۰۹
«۱۸۹» ۸۰۹
«۱۹۰» ۸۱۰
«۱۹۱» ۸۱۲
«۱۹۲» ۸۱۳
تذییل ۸۱۳
«۱۹۳» ۸۱۵
أقول ۸۱۷
«۱۹۴» ۸۱۸
بیان ۸۱۹
«۱۹۶» ۸۲۰

«۱۹۷» ----- ۸۲۱
«۱۹۸» ----- ۸۲۱
«۱۹۹» ----- ۸۲۲
«۲۰۰» ----- ۸۲۲
«۲۰۱» ----- ۸۲۲
«۲۰۲» ----- ۸۲۳
«۲۰۳» ----- ۸۲۴
«۲۰۴» ----- ۸۲۴
«۲۰۵» ----- ۸۲۵
«۲۰۶» ----- ۸۲۶
«۲۰۷» ----- ۸۲۹
«۲۰۸» ----- ۸۲۹
«۲۰۹» ----- ۸۲۹
«۲۱۰» ----- ۸۳۰
«۲۱۱» ----- ۸۳۱
«۲۱۲» ----- ۸۳۱
«۲۱۳» ----- ۸۳۳
«۲۱۴» ----- ۸۳۴
كلمه المصحّح ----- ۸۳۶
فهرس ما فی هذا الجزء من الأبواب ----- ۸۳۸
تعريف مركز ----- ۸۴۱

بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار المجلد ۵۲ : تاریخ حضرت حجت علیه السلام – ۲

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج - نمونه.

یادداشت: عربی.

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

یادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.-

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۱۶:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۱۷:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۱۹:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۲۰:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۲۲:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۲۳:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

ص: ۱

**[ترجمه]

تتمه أبواب النصوص من الله تعالى و من آبائه عليه صلوات الله عليهم أجمعين سوى ما تقدم فى كتاب أحوال أمير المؤمنين عليه السلام من النصوص على الاثنى عشر عليهم السلام

باب ۱۸ ذكر من رآه صلوات الله عليه

روايات

«۱»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ هَارُونَ بْنِ مُوسَى التَّلَّعُكْبَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الرَّازِي (۱) قَالَ حَدَّثَنِي شَيْخٌ وَرَدَ الرَّيَّ عَلَى أَبِي الْحُسَيْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْأَسَدِيِّ فَرَوَى لَهُ حَدِيثَيْنِ فِي صَاحِبِ الزَّمَانِ وَ سَمِعْتُهُمَا مِنْهُ كَمَا سَمِعَ وَ أَظُنُّ ذَلِكَ قَبْلَ سَنَةِ ثَلَاثِمِائَةٍ أَوْ قَرِيباً مِنْهَا قَالَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَدَكِيُّ قَالَ قَالَ الْأَوْدِيُّ: بَيْنَا أَنَا فِي الطَّوَافِ قَدْ طُفْتُ سِتَّةً وَ أُرِيدُ أَنْ أَطُوفَ السَّابِعَةَ فَإِذَا أَنَا بِحَلْقَةٍ عَنْ يَمِينِ الْكَعْبَةِ وَ شَابٌّ حَسَنُ الْوَجْهِ طَيِّبُ الرَّائِحَةِ هَيُوبٌ وَ مَعَ هَيْبَتِهِ مُتَقَرِّبٌ إِلَى النَّاسِ فَتَكَلَّمَ فَلَمْ أَرَ أَحْسَنَ مِنْ كَلَامِهِ وَ لَا أَعْذَبَ مِنْ مَنْطِقِهِ فِي حُسْنِ

۱- ۱. اقول: هو أبو العباس أحمد بن على الرازىّ الخضيب الايادى، عنونه النجاشىّ(ص ۷۶) و قال: قال أصحابنا لم يكن بذاك و قيل: فيه غلو و ترفع و له كتاب الشفاء و الجلاء فى الغيبه، و عنونه الشيخ فى الفهرست و قال: لم يكن بذاك الثقه فى الحديث و يتهم بالغلو، و له كتاب الشفاء و الجلاء فى الغيبه حسن. و عنونه ابن الغضائرى و قال: كان ضعيفا و حدّثنى أبى رحمه اللّه أنّه كان فى مذهبه ارتفاع و حديثه يعرف تاره و ينكر اخرى. راجع قاموس الرجال ج ۱ ص ۳۴۲، نقد الرجال ص ۲۵.

جُلُوسِهِ فَذَهَبْتُ أُكَلِّمُهُ فَزَبَرَنِی النَّاسُ فَسَأَلْتُ بَعْضَهُمْ مَنْ هَذَا فَقَالَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ یَظْهَرُ لِلنَّاسِ فِی کُلِّ سَنَةٍ یَوْماً لِخَوَاصِّهِ فَیُحَدِّثُهُمْ وَ یُحَدِّثُونَهُ فَقُلْتُ یَا سَیِّدِی مُسْتَرْشِدٌ أَتَاکَ فَأَرْشِدْنِی هَدَاکَ اللَّهُ قَالَ فَنَاوَلَنِی حَصَاةً فَحَوَّلْتُ وَجْهِی فَقَالَ لِی بَعْضُ جُلَسَائِهِ مَا الَّذِی دَفَعَ إِلَیْکَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ فَقُلْتُ حَصَاةٌ فَکَشَفْتُ عَنْ یَدِی فَإِذَا أَنَا بِسَبِیکَةٍ مِنْ ذَهَبٍ فَذَهَبْتُ فَإِذَا أَنَا بِهِ قَدْ لَحِقَنِی فَقَالَ ثَبَتَتْ عَلَیْکَ الْحُجَّةُ وَ ظَهَرَ لَکَ الْحَقُّ وَ ذَهَبَ عَنْکَ الْعَمَی أَ تَعْرِفُنِی فَقُلْتُ اللَّهُمَّ لَا قَالَ أَنَا الْمَهْدِیُّ أَنَا قَائِمُ الزَّمَانِ أَنَا الَّذِی أَمْلَؤُهَا عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو مِنْ حُجَّةٍ وَ لَا یَبْقَی النَّاسُ فِی فَتْرَةٍ أَکْثَرَ مِنْ تِیهِ بَنِی إِسْرَائِیلَ وَ قَدْ ظَهَرَ أَیَّامُ خُرُوجِی فَهَذِهِ أَمَانَةٌ فِی رَقَبَتِکَ فَحَدِّثْ بِهَا إِخْوَانَکَ مِنْ أَهْلِ الْحَقِ (۱).

یج، [الخرائج و الجرائح] عن الفدکی: مثله

ک، [إکمال الدین] الطَّالَقَانِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَحْمَدَ الْخَدِیجِیِّ الْکُوفِیِ (۲)

عَنِ الْأَزْدِیِّ قَالَ:

ص: ۲

۱- ۱. راجع المصدر: ص ۶۳.

۲- ۲. أقول: عنونه النجاشیّ(ص ۲۰۲) و قال: رجل من أهل کوفه کان یقول أنه من آل أبی طالب، و غلا فی آخر أمره و فسد مذهبه و صنف کتبا کثیره أکثرها علی الفساد ثمّ قال: و هذا الرجل تدعی له الغلاه منازل عظیمه. و عنونه الفهرست و قال: کان مستقیم الطریقه و صنف کتبا کثیره سدیده ثمّ خلط و أظهر مذهب المخمسه و صنف کتبا فی الغلوّ و التخلیط و له مقاله تنسب إلیه، و قال ابن الغضائری: المدعی العلویه کذاب غال صاحب بدعه و مقاله رأیت له کتبا کثیره لا یلتفت إلیه. و قال فی نقد الرجال ص ۲۲۶: و المخمسه طائفه من الغلاه یقولون: ان سلمان و المقداد و عمّار و أبا ذر و عمرو بن أمیّه الضمری، هم الموکلون بمصالح العالم، تعالی عن ذلک علوا کبیرا. أقول قد مر فی ج ۵۱ من طبعتنا الحدیثه ص ۳۷۹ أن المخمسه طائفه یقولون بربوبیه أصحاب الکساء الخمسه، فراجع.

بَیْنَا أَنَا فِی الطَّوَافِ إِلَی قَوْلِهِ وَ لَا یَبْقَی النَّاسُ فِی فَتْرَهٍ وَ هَذِهِ أَمَانَهٌ تَحَدَّثْ بِهَا إِخْوَانَکَ مِنْ أَهْلِ الْحَقِ (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: احمد بن علی رازی می گوید: یک بار پیرمردی در ری، بر ابوالحسین محمد بن جعفر اسدی (یکی از وکلای امام زمان علیه السلام) وارد شد و دو حکایت راجع به حضرت صاحب الزمان علیه السلام نقل کرد و من هم شنیدم. گمان می کنم این واقعه قبل از سال ۳۰۰ هجری یا قریب به آن بود. پیرمرد از علی بن ابراهیم فدکی حکایت کرد که «أودی» گفت: هنگامی که در خانه خدا طواف می کردم و شش طواف را تمام کرده و می خواستم طواف هفتم را کنم که ناگاه چشمم به جمعی افتاد که در سمت راست کعبه شریفه نشسته بودند. جوانی نیکو روی و خوشبوی و با مهابت به آنها نزدیک شد و به سخن گفتن پرداخت. سخنی از سخن او بهتر، بیانی از بیان او شیرین تر و نشستنی از نشستن وی بهتر ندیده ام.من پیش رفتم که با وی سخن بگویم، ولی ازدحام جمعیت مانع شد. از یکی پرسیدم:«این کیست؟» گفت: «این پسر پیغمبر است. هر سال یک روز برای خواص خود آشکار می گردد و با آنها سخن می گوید و آنها نیز با او سخن می گویند. من رو کردم به جانب آن شخص و گفتم: «هدایت جوییبه خدمت شما رسیده؛ مرا راهنمایی کنید، خداوند راهنمای شما باشد.» او مشتی سنگریزه در کف دست من ریخت. چون روی خود را برگرداندم، یکی از حضار گفت: «فرزند پیغمبر به تو چه عطا فرمود؟» گفتم: «سنگریزه!» سپس دست خود را که گشودم، دیدم پر از طلای ناب است! چون از آنجا رفتم، دیدم همان آقا به من رسید و فرمود: «علامت حقیقت و آثار حق برایت آشکار گشت و نابینایی قلبت برطرف شد. مرا می شناسی؟» گفتم: «نه به خدا.» فرمود: «من همان مهدی هستم. من قائم هستم که زمین را پر از عدل می کنم، بعد از آنکه پر از ستم شده باشد. زمین از حجت خدا خالی نمی ماند و مردم بیش از آنچه بنی اسرائیل در «تیه» ماندند (مدت چهل سال) نمی توانند در فترت بمانند. روزهای ظهورم آشکار گشته است. این را که گفتم، امانت من در گردن تو است که به برادران شیعه بازگو کنی.» - . غیبت طوسی: ۲۵۳ -

این روایت در خرایج - . خرایج و جرایح ۲: ۷۸۴ - و در کمال الدین هم نقل شده است که «ازدی» گفت: «در حالی که در طواف بودم» تا این عبارت که «مردم در فترت نمی مانند و این امانتی است که به برادران شیعه ات بازگو خواهی کرد.» - . کمال الدین: ۴۰۸ -

**[ترجمه]

بیان

لعل هذا مما فیه البداء و أخبر علیه السلام بأمر غیر حتمی معلق بشرط أو المراد بالخروج ظهور أمره لأكثر الشیعه بالسفراء و الأظهر ما فی روایه الصدوق.

**[ترجمه]«روزهای ظهورم آشکار گشته است»: شاید از جمله چیزهایی است که بداء در آن راه یافته و حضرت از امر غیر حتمی معلّق به شرط خبر داده باشد. و ممکن است منظور از «ظهور»، آشکار شدن امر برای اکثر شیعیان به وسیله سفرای آن حضرت باشد و ظاهرتر از این دو نقل، عبارت کمال الدین صدوق است.

**[ترجمه]

«۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الرَّازِيِّ قَالَ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ خَلَفٍ قَالَ: نَزَلْنَا مَسْجِداً فِی الْمَنْزِلِ الْمَعْرُوفِ بِالْعَبَّاسِيَّهِ عَلَی مَرْحَلَتَيْنِ مِنْ فُسْطَاطِ مِصْرَ وَ تَفَرَّقَ غِلْمَانِی فِی النُّزُولِ وَ بَقِيَ مَعِی فِی الْمَسْجِدِ غُلَامٌ أَعْجَمِيٌّ فَرَأَيْتُ فِی زَاوِيَتِهِ شَيْخاً كَثِيرَ التَّسْبِيحِ فَلَمَّا زَالَتِ الشَّمْسُ رَكَعْتُ وَ صَلَّيْتُ الظُّهْرَ فِی أَوَّلِ وَقْتِهَا وَ دَعَوْتُ بِالطَّعَامِ وَ سَأَلْتُ الشَّيْخَ أَنْ يَأْكُلَ مَعِی فَأَجَابَنِی فَلَمَّا طَعِمْنَا سَأَلْتُهُ عَنِ اسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ وَ عَنْ بَلَدِهِ وَ حِرْفَتِهِ فَذَكَرَ أَنَّ اسْمَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ وَ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ قُمَّ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ يَسِيحُ مُنْذُ ثَلَاثِينَ سَنَهً فِی طَلَبِ الْحَقِّ وَ يَنْتَقِلُ فِی الْبُلْدَانِ وَ السَّوَاحِلِ وَ أَنَّهُ أَوْطَنَ مَكَّهَ وَ الْمَدِينَهَ نَحْوَ عِشْرِينَ سَنَهً يَبْحَثُ عَنِ الْأَخْبَارِ وَ يَتَتَبَّعُ الْآثَارَ فَلَمَّا كَانَ فِی سَنَهِ ثَلَاثٍ وَ تِسْعِينَ وَ مِائَتَيْنِ طَافَ بِالْبَيْتِ ثُمَّ صَارَ إِلَی مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ علیه السلام فَرَكَعَ فِيهِ وَ غَلَبَتْهُ عَيْنُهُ فَأَنْبَهَهُ صَوْتُ دُعَاءٍ لَمْ يَجْرِ فِی سَمْعِهِ مِثْلُهُ قَالَ فَتَأَمَّلْتُ الدَّاعِيَ فَإِذَا هُوَ شَابٌّ أَسْمَرُ لَمْ أَرَ قَطُّ فِی حُسْنِ صُورَتِهِ وَ اعْتِدَالِ قَامَتِهِ ثُمَّ صَلَّی فَخَرَجَ وَ سَعَی فَاتَّبَعْتُهُ وَ أَوْقَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی نَفْسِی أَنَّهُ صَاحِبُ الزَّمَانِ علیه السلام.

فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ سَعْيِهِ قَصَدَ بَعْضَ الشِّعَابِ فَقَصَدْتُ أَثَرَهُ فَلَمَّا قَرُبْتُ مِنْهُ إِذَا أَنَا بِأَسْوَدَ مِثْلِ الْفَنِيقِ قَدِ اعْتَرَضَنِی فَصَاحَ بِی بِصَوْتٍ لَمْ أَسْمَعْ أَهْوَلَ مِنْهُ مَا تُرِيدُ عَافَاكَ اللَّهُ فَأُرْعِدْتُ وَ وَقَفْتُ وَ زَالَ الشَّخْصُ عَنْ بَصَرِی وَ بَقِيتُ مُتَحَيِّراً فَلَمَّا طَالَ بِيَ الْوُقُوفُ وَ الْحَيْرَهُ انْصَرَفْتُ أَلُومُ نَفْسِی وَ أَعْذِلُهَا بِانْصِرَافِی بِزَجْرَهِ الْأَسْوَدِ فَخَلَوْتُ بِرَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ أَدْعُوهُ وَ أَسْأَلُهُ بِحَقِّ رَسُولِهِ وَ آلِهِ علیهم السلام أَنْ لَا يُخَيِّبَ سَعْيِی وَ أَنْ يُظْهِرَ لِی مَا يَثْبُتُ بِهِ قَلْبِی وَ يَزِيدُ فِی بَصَرِی

ص: ۳

۱- ۱. فی المصدر ج ۲ ص ۱۱۹: و لا تحدث بها الا اخوانک من أهل الحق.

فَلَمَّا کَانَ بَعْدَ سِنِینَ زُرْتُ قَبْرَ الْمُصْطَفَی صلی الله علیه و آله فَبَیْنَا أَنَا فِی الرَّوْضَهِ الَّتِی بَیْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ إِذْ غَلَبَتْنِی عَیْنِی فَإِذَا مُحَرِّکٌ یُحَرِّکُنِی فَاسْتَیْقَظْتُ فَإِذَا أَنَا بِالْأَسْوَدِ فَقَالَ مَا خَبَرُکَ وَ کَیْفَ کُنْتَ فَقُلْتُ أَحْمَدُ اللَّهَ وَ أَذُمُّکَ فَقَالَ لَا تَفْعَلْ فَإِنِّی أُمِرْتُ بِمَا خَاطَبْتُکَ بِهِ وَ قَدْ أَدْرَکْتَ خَیْراً کَثِیراً فَطِبْ نَفْساً وَ ازْدَدْ مِنَ الشُّکْرِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَی مَا أَدْرَکْتَ وَ عَایَنْتَ مَا فَعَلَ فُلَانٌ وَ سَمَّی بَعْضَ إِخْوَانِیَ الْمُسْتَبْصِرِینَ فَقُلْتُ بِبُرْقَهَ فَقَالَ صَدَقْتَ فَفُلَانٌ وَ سَمَّی رَفِیقاً لِی مُجْتَهِداً فِی الْعِبَادَهِ مُسْتَبْصِراً فِی الدِّیَانَهِ فَقُلْتُ بِالْإِسْکَنْدَرِیَّهِ حَتَّی سَمَّی لِی عِدَّهً مِنْ إِخْوَانِی ثُمَّ ذَکَرَ اسْماً غَرِیباً فَقَالَ مَا فَعَلَ نقفور قُلْتُ لَا أَعْرِفُهُ فَقَالَ کَیْفَ تَعْرِفُهُ وَ هُوَ رُومِیٌّ فَیَهْدِیهِ اللَّهُ فَیَخْرُجُ نَاصِراً مِنْ قُسْطَنْطِینِیَّهَ ثُمَّ سَأَلَنِی عَنْ رَجُلٍ آخَرَ فَقُلْتُ لَا أَعْرِفُهُ فَقَالَ هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ هِیتَ مِنْ أَنْصَارِ مَوْلَایَ علیه السلام امْضِ إِلَی أَصْحَابِکَ فَقُلْ لَهُمْ نَرْجُو أَنْ یَکُونَ قَدْ أَذِنَ اللَّهُ فِی الِانْتِصَارِ لِلْمُسْتَضْعَفِینَ وَ فِی الِانْتِقَامِ مِنَ الظَّالِمِینَ وَ قَدْ لَقِیتُ جَمَاعَهً مِنْ أَصْحَابِی وَ أَدَّیْتُ إِلَیْهِمْ وَ أَبْلَغْتُهُمْ مَا حُمِّلْتُ وَ أَنَا مُنْصَرِفٌ وَ أُشِیرُ عَلَیْکَ أَنْ لَا تَتَلَبَّسَ بِمَا یَثْقُلُ بِهِ ظَهْرُکَ وَ تُتْعِبُ بِهِ جِسْمَکَ وَ أَنْ تَحْبِسَ نَفْسَکَ عَلَی طَاعَهِ رَبِّکَ فَإِنَّ الْأَمْرَ قَرِیبٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَأَمَرْتُ خَازِنِی فَأَحْضَرَنِی خَمْسِینَ دِینَاراً وَ سَأَلْتُهُ قَبُولَهَا فَقَالَ یَا أَخِی قَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَیَّ أَنْ آخُذَ مِنْکَ مَا أَنَا مُسْتَغْنٍ عَنْهُ کَمَا أَحَلَّ لِی أَنْ آخُذَ مِنْکَ الشَّیْ ءَ إِذَا احْتَجْتُ إِلَیْهِ فَقُلْتُ لَهُ هَلْ سَمِعَ هَذَا الْکَلَامَ مِنْکَ أَحَدٌ غَیْرِی مِنْ أَصْحَابِ السُّلْطَانِ فَقَالَ نَعَمْ أَخُوکَ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ الْهَمَدَانِیُّ الْمَدْفُوعُ عَنْ نِعْمَتِهِ بِأَذْرَبِیجَانَ وَ قَدِ اسْتَأْذَنَ لِلْحَجِّ تَأْمِیلًا أَنْ یَلْقَی مَنْ لَقِیتَ فَحَجَّ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ الْهَمَدَانِیُّ فِی تِلْکَ السَّنَهِ فَقَتَلَهُ رکزویه بْنُ مَهْرَوَیْهِ وَ افْتَرَقْنَا وَ انْصَرَفْتُ إِلَی الثَّغْرِ ثُمَّ حَجَجْتُ فَلَقِیتُ بِالْمَدِینَهِ رَجُلًا اسْمُهُ طَاهِرٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ الْأَصْغَرِ یُقَالُ إِنَّهُ یَعْلَمُ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ شَیْئاً فَثَابَرْتُ عَلَیْهِ حَتَّی أَنِسَ بِی وَ سَکَنَ إِلَیَّ وَ وَقَفَ عَلَی صِحَّهِ عَقْدِی فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ بِحَقِّ آبَائِکَ الطَّاهِرِینَ علیهم السلام لَمَّا جَعَلْتَنِی مِثْلَکَ فِی الْعِلْمِ بِهَذَا الْأَمْرِ فَقَدْ شَهِدَ عِنْدِی مَنْ تُوَثِّقُهُ بِقَصْدِ الْقَاسِمِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَیْمَانَ بْنِ وَهْبٍ

ص: ۴

إِیَّایَ لِمَذْهَبِی وَ اعْتِقَادِی وَ أَنَّهُ أَغْرَی بِدَمِی مِرَاراً فَسَلَّمَنِیَ اللَّهُ مِنْهُ فَقَالَ یَا أَخِی اکْتُمْ مَا تَسْمَعُ مِنِّی الْخَیْرُ فِی هَذِهِ الْجِبَالِ وَ إِنَّمَا یَرَی الْعَجَائِبَ الَّذِینَ یَحْمِلُونَ الزَّادَ فِی اللَّیْلِ وَ یَقْصِدُونَ بِهِ مَوَاضِعَ یَعْرِفُونَهَا وَ قَدْ نُهِینَا عَنِ الْفَحْصِ وَ التَّفْتِیشِ فَوَدَّعْتُهُ وَ انْصَرَفْتُ عَنْهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: علی ابن محمد بن احمد بن خلف می گوید: در مسجد منزل عباسیه، واقع در دو منزلی شهر فسطاط مصر فرود آمدیم. غلامانم هر کدام پی کاری رفتند و فقط غلامی عجمی با من در مسجد ماند. دیدم پیرمردی در گوشه مسجد نشسته و پی در پی ذکر می گوید. چون ظهر شد، در اول وقت نماز ظهر گزاردم، سپس غذا طلبیدم و پیرمرد را هم دعوت کردم که با من غذا صرف کند. او هم پذیرفت .

پس از صرف نهار نام او و پدرش و شهر و کارش را جویا شدم. گفت: «نامم محمد بن عبیداللّه است و از اهل قم هستم.»آنگاه اضافه کرد:«مدت سی سال است که در جستجوی «حق»، شهرها و سواحل را گشته و سیاحت کرده ام. بیست سال در مکه و مدینه توطن گزیده و همواره اخبار ظهور حق را سراغ میگرفتم و در پی آثار آن بودم.

چون سال **۲۹۳** فرا رسید، خانه خدا را طواف کردم و به طرف مقام ابراهیم رفتم، نماز گزاردم و در همان جا به خواب رفتم. در عالم خواب صدای دعایی که تا آن موقع نظیر آن را نشنیده بودم، از خواب بیدارم کرد. چون در صاحب صدا دقیق شدم، دیدم جوانی گندمگون است که کسی را در حسن صورت و اعتدال قامت، چون وی ندیده ام. جوان مزبور بعد از دعا، نماز گذارد و از مسجد خارج شد و به عمل سعی بین صفا و مروه مشغول گشت.من هم پشت سر او مشغول سعی شدم و به خاطرم رسید که وی حضرت صاحب الزمان علیه السلام است.

چون از عمل سعی فارغ شد، به طرف دره ای رفت. منهم به دنبال او رفتم. وقتی به وی نزدیک شدم، دیدم مرد سیاهپوستی جلوی راه را گرفته و با صدای مهیبی که هول انگیزتر از آن نشنیده بودم، مرا به نام صدا زد و پرسید: «خدا تو را سلامت بدارد؛ چه می خواهی؟» من لرزیدم و در جای خود ایستادم، و آن مرد از نظرم ناپدید گشت و همان جا متحیر ماندم.

مدتی طولانی در آنجا مات و مبهوت ایستادم، سپس مراجعت کردم، در حالی که خود را ملامت می کردم و می گفتم که چرا به بانگ مرد سیاهپوست برگشتم. آنگاه در خلوت، به درگاه خداوند بی نیاز به راز و نیاز پرداخته، پیغمبر و آل اوbرا شفیع قرار دادم که کوشش من ضایع نشود و چیزی که موجب آرامش دل و ازدیاد بصیرتم شود، برای من ظاهر گرداند.

دو سال بعد از آن، به زیارت قبر مطهر پیغمبر صلی الله علیه و آله توفیق یافتم. موقعی که بین قبر و منبر نشسته بودم، به خواب رفتم. در خواب دیدم کسی مرا تکان می دهد. از خواب پریدم و دیدم همان مرد سیاهپوست است! او پرسید: «چه خبر داری و حالت چطور است؟» گفتم: «خدا را شکر می گویمو تو را نکوهش می کنم.» گفت: «نه!نکوهش مکن که من مأمور بودم آن طور به تو بانگ زنم. تو به خیر زیاد رسیدی؛ خوشا به حالت از آنچه که دیدی و مشاهده کردی. خدا را بسیار شکر کن!» سپس پرسید: «فلانی چه کرد؟» آنگاه بعضی از برادران ایمانی مرا نام برد و از احوال آنها جویا شد. گفتم: «آنها در برقه - . برقه از دهات قم بوده است. - هستند.» گفت: «راست گفتی.» بعد نام یکی از دوستان مرا که در عبادت جهد بلیغی داشت و در امر دیانت بصیر بود، پرسید. جواب دادم که وی در شهر اسکندریه است.سپس جمعی دیگر از برادران دینی را نام برد.

بعد، از شخصی ناشناس سخن گفت و پرسید «نقفور» چه کرد؟ گفتم: «او را نمی شناسم.» گفت: «البته که او را نمی شناسی. او مردی رومی است. خدا او را هدایت می کند و از قسطنطنیه فاتح بیرون می آید.» آنگاه مرد دیگری که او را هم نمی شناختم نام برد و گفت: «او مردی از اهل «هیت» - . هیت شهری نزدیک شهر انبار عراق بوده است. - و از یاران مولایم امام زمان علیه السلام است.برگرد پیش رفقایت و به آنها بگو که امیدواریم خداوند، اجازه یاری ضعفا و انتقام از ستمگران را بدهد. من جمعی از شیعیان دیگر را ملاقات کردم و آنچه لازم بود به آنها رساندم. اینک به سوی تو برگشته و به تو نیز ابلاغ می کنم که خود را به مشقت نیندازی و موجب ناراحتی خود نشوی و اوقات خویش را در عبادت خداوند مصروف داری و بدان که به خواست خدا امر نزدیک است».

راوی این خبر محمد بن احمد بن خلف می گوید:سپس به خزینه دار خود دستور دادم پنجاه دینار آورد و از پیرمرد خواهش کردم که آن را از من قبول کند .

گفت: «برادر من! خداوند چیزی را که به آن احتیاج ندارم بر من حرام گردانده، چنان که بر من حلال کرده که اگر به چیزی محتاج باشم، از تواخذ کنم.»

پرسیدم: «آیا غیر از من، کسی از اصحاب سلطان هم این حکایت را از تو شنیده است؟» گفت: «آری، به برادرت احمد بن حسین همدانی که در آذربایجان از نعمت و مکنت خود ممنوع گردید هم گفته ام. وی از من اجازه حج بیت اللّٰه خواست، به این آرزو که آنچه من دیدم، او هم ببیند. پس او در همان سال به حج رفت و «رکزویه بن مهرویه» او را به قتل رسانید.»

پس ما از پیرمرد جدا شدیم و من به مرز رفتم. سپس رهسپار حج گشتم و شخصی را در مدینه به نام طاهر از اولاد حسین اصغر که می گفتند از این مطلب (ارتباط با امام زمان) چیزی می داند، ملاقات کردم. پس به نزد او رفتم و چندان با وی مربوط گشتم که به من انس گرفت و اطمینان پیدا کرد و بر صحت پیمانم وقوف یافت.

روزی به وی گفتم: «یا ابن رسول اللّٰه! شما را به حق پدران طاهرینت علیهم السلام سوگند می دهم که مرا مانند خودتان در جریانی که با امام زمان علیه السلام داری؛ قرار ده! زیرا افرادی که مورد وثوق شما هم هستند، گواهی داده اند که قاسم بن عبیداللّٰه بن سلیمان بن وهب قصد دارد مرا بکشد، زیرا می داندکه من شیعه هستم و عقیده ام چیست. مکرر او را به ریختن خون من ترغیب کرده اند، ولی خداوند مرا از شر وی نگهداشته است.» طاهر گفت: «ای برادر! آنچه از من می شنوی پنهان گردان و خیر تو در این کوه هاست.کسانی عجائب را می بینند که هنگام شب توشه برداشته و به جاهایی که خود می شناسند می برند! بعلاوه ما را از جستجو و تفتیش این امر، نهی کرده اند.» محمد بن احمد می گوید:چون سخن به اینجا کشید، او را وداع کرده و مراجعت کردم. - . غیبت طوسی: ۲۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

الفنیق الفحل المکرم من الإبل لا یؤذی لکرامته علی أهله و لا یرکب. و التشبیه فی العظم و الکبر و یقال ثابر أی واظب قوله فقد

شهد عندی غرضه بیان أنه مضطر فی الخروج خوفا من القاسم لئلا یطأ علیه بالخبر أو أنه من الشیعه قد عرفه بذلک المخالف و المؤالف.

**[ترجمه]کلمه «فنیق» به معنای شتر نر بزرگ منشی است که به خاطر کرامت بر اهلش، او را نمی آزرد و سواری هم نمی دهد. و وجه شبه در بزرگی و عظمت است. و عبارت «ثابَرَ» یعنی مواظبت کرد. منظور از عبارت «فقد شهد عندی»، بیان این است که او از ترس قاسم، مجبور به خروج بوده تا مبادا خبر او را برای قاسم ببرند، یا اینکه او از شیعیان بوده و مخالف و دوست، همه او را به شیعه بودن می شناخته اند.

**[ترجمه]

«۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عُبْدُونٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الشُّجَاعِیِّ الْکَاتِبِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ النُّعْمَانِیِّ عَنْ یُوسُفَ بْنِ أَحْمَدَ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ: حَجَجْتُ سَنَهَ سِتٍّ وَ ثَلَاثِمِائَهٍ وَ جَاوَرْتُ بِمَکَّهَ تِلْکَ السَّنَهَ وَ مَا بَعْدَهَا إِلَی سَنَهِ تِسْعٍ وَ ثَلَاثِمِائَهٍ ثُمَّ خَرَجْتُ عَنْهَا مُنْصَرِفاً إِلَی الشَّامِ فَبَیْنَا أَنَا فِی بَعْضِ الطَّرِیقِ وَ قَدْ فَاتَتْنِی صَلَاهُ الْفَجْرِ فَنَزَلْتُ مِنَ الْمَحْمِلِ وَ تَهَیَّأْتُ لِلصَّلَاهِ فَرَأَیْتُ أَرْبَعَهَ نَفَرٍ فِی مَحْمِلٍ فَوَقَفْتُ أَعْجَبُ مِنْهُمْ فَقَالَ أَحَدُهُمْ مِمَّ تَعْجَبُ تَرَکْتَ صَلَاتَکَ وَ خَالَفْتَ مَذْهَبَکَ فَقُلْتُ لِلَّذِی یُخَاطِبُنِی وَ مَا عِلْمُکَ بِمَذْهَبِی فَقَالَ تُحِبُّ أَنْ تَرَی صَاحِبَ زَمَانِکَ قُلْتُ نَعَمْ فَأَوْمَأَ إِلَی أَحَدِ الْأَرْبَعَهِ فَقُلْتُ إِنَّ لَهُ دَلَائِلَ وَ

عَلَامَاتٍ فَقَالَ أَیُّمَا أَحَبُّ إِلَیْکَ أَنْ تَرَی الْجَمَلَ وَ مَا عَلَیْهِ صَاعِداً إِلَی السَّمَاءِ أَوْ تَرَی الْمَحْمِلَ صَاعِداً إِلَی السَّمَاءِ فَقُلْتُ أَیُّهُمَا کَانَ فَهِیَ دَلَالَهٌ فَرَأَیْتُ الْجَمَلَ وَ مَا عَلَیْهِ یَرْتَفِعُ إِلَی السَّمَاءِ وَ کَانَ الرَّجُلُ أَوْمَأَ إِلَی رَجُلٍ بِهِ سُمْرَهٌ وَ کَانَ لَوْنُهُ الذَّهَبَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ سَجَّادَهٌ(۱).

یج، [الخرائج و الجرائح] عن یوسف بن أحمد: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: یوسف بن احمد جعفری می گوید: در سال ۳۰۶ به حج بیت اللّه رفتم و تا سال ۳۰۹ مجاورت مکه معظمه را اختیارکردم. سپس به آهنگ شام از مکه بیرون آمدم. در اثنای راه، نماز صبح از من فوت شد. پس از محمل به زیر آمدم و مهیای نماز شدم. ناگاه دیدم چهار نفر در یکی از محمل ها هستند، من هم از روی تعجب به آنها می نگریستم. یکی از آنها پرسید: «از چه تعجب می کنی؟ نمازت را ترک کرده و با مذهبت مخالفت کردی؟»پرسیدم: «از کجا دانستی که مذهب من چیست؟» گفت: «آیا می خواهی امام زمان خود را ببینی؟» گفتم آری. سپس گوینده به یکی از چهار نفر اشاره کرد.من گفتم:«امام زمان علائم و نشانه هایی دارد.» گفت: «برای دیدن علامت او، بیشتر دوست داری شتری که سوار است با بارش به آسمان بالا- رود یا محمل به تنهایی صعود کند؟» گفتم: «هر کدام باشد، دلیل بر این است که وی صاحب الزمان است.» پس دیدم که شتر با بارش به سوی آسمان بالا- رفت و همان مرد گوینده اشاره به مردی گندمگون کرد که رنگ رخسارش مانند طلا بود و اثر سجده بر جبین داشت. - . غیبت طوسی: ۲۵۷ -

در خرایج راوندی نیز این روایت نقل شده است.

**[ترجمه]

«۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ الرَّازِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ الْأَنْصَارِیِّ الْهَمْدَانِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْهَاشِمِیِّ مِنْ وُلْدِ الْعَبَّاسِ قَالَ: حَضَرْتُ دَارَ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام بِسُرَّ مَنْ رَأَی یَوْمَ تُوُفِّیَ وَ أُخْرِجَتْ جَنَازَتُهُ

ص: ۵

۱- ۱. یعنی أثر السجود راجع المصدر: ص ۶۵.

وَ وُضِعَتْ وَ نَحْنُ تِسْعَةٌ وَ ثَلَاثُونَ رَجُلًا قُعُودٌ نَنْتَظِرُ حَتَّى خَرَجَ عَلَيْنَا غُلَامٌ عُشَارِيٌّ حَافٍ عَلَيْهِ رِدَاءٌ قَدْ تَقَنَّعَ بِهِ فَلَمَّا أَنْ خَرَجَ قُمْنَا هَيْبَةً لَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ نَعْرِفَهُ فَتَقَدَّمَ وَ قَامَ النَّاسُ فَاصْطَفُّوا خَلْفَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ وَ مَشَى فَدَخَلَ بَيْتاً غَيْرَ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْهَمَدَانِيُّ: فَلَقِيتُ بِالْمَرَاغَهِ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ تِبْرِيزَ يُعْرَفُ بِإِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ التِّبْرِيزِيِّ فَحَدَّثَنِي بِمِثْلِ حَدِيثِ الْهَاشِمِيِّ لَمْ يُخْرَمْ مِنْهُ شَيْءٌ قَالَ فَسَأَلْتُ الْهَمَدَانِيَّ فَقُلْتُ غُلَامٌ عُشَارِيُّ الْقَدِّ أَوْ عُشَارِيُّ السِّنِّ لِأَنَّهُ رُوِيَ أَنَّ الْوِلَادَهَ كَانَتْ سَنَهَ سِتٍّ وَ خَمْسِينَ وَ مِائَتَيْنِ وَ كَانَتْ غَيْبَهُ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام سَنَهَ سِتِّينَ وَ مِائَتَيْنِ بَعْدَ الْوِلَادَهِ بِأَرْبَعَهِ سِنِينَ فَقَالَ لَا أَدْرِي هَكَذَا سَمِعْتُ فَقَالَ لِي شَيْخٌ مَعَهُ حَسَنُ الْفَهْمِ مِنْ أَهْلِ بَلَدِهِ لَهُ رِوَايَهٌ وَ عِلْمٌ عُشَارِيُّ الْقَدِّ.

**[ترجمه]غیبت طوسی:احمد بن عبداللّٰه هاشمی که از بنی عباس بود می گوید: روزی که حضرت امام حسن عسکری علیه السلام در سامره وفات یافت، من در خانه اش حاضر بودم. جنازه را از خانه بیرون بردند و در محلی نهادند. ما سی و نه مرد بودیم که منتظر بودیم کسی بیاید و بر جنازه نماز گذارد.

دیدیم پسر بچه ای که ده وجب قد داشت (غلام عشاری القد) با پای برهنه در حالی که عبا به خود پیچیده بود، نزدیک آمد. بدون اینکه او را بشناسیم، به احترامش از جا برخاستیم. جوان جلو آمد و به نماز ایستاد. مردم پشت سرش صف کشیدند و بر امام نماز گزاردند. سپس جوان رفت و داخل خانه شد. آن خانه غیر از خانه اول بود که از آن بیرون آمده بود.

ابو عبداللّٰه همدانی گفت: مردی از اهل تبریز را در شهر مراغه دیدم که معروف به ابراهیم بن محمد تبریزی بود. او هم عین حکایت بالا را که احمد ابن عبداللّٰه هاشمی نقل کرده، برای من بیان کرد. من از وی پرسیدم:«جوان مزبور که ده وجب قد داشت، آیا مقصود این است که ده وجب قد اوست یا ده سال عمر دارد؟چه که روایت شده که ولادت امام زمان علیه السلام در سال ۲۵۶ و وفات امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ و چهار سال بعد از ولادت فرزند دلبندش اتفاق افتاد».ابراهیم بن محمد گفت: نمی دانم، من هم این طور شنیده ام.» (یعنی گفته اند غلام عشاری) ولی پیرمردی از اهل شهر با وی بود که خوش فهم و دارای علم و روایت بود.او گفت: «مقصود این است که ده وجب قد اوست.» - . غیبت طوسی: ۲۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

یقال ما خرمت منه شیئا أی ما نقصت و عشاری القد هو أن یکون له عشره أشبار(۱).

**[ترجمه]عبارت «ما خرمت منه شیئا» یعنی چیزی از آن کم نداشت؛ و «عشاری القد» یعنی کسی که ده وجب قد داشته باشد .

**[ترجمه]

«۵»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَائِذٍ الرَّازِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ وَجْنَاءَ النَّصِيبِيِّ عَنْ أَبِی نُعَيْمٍ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كُنْتُ حَاضِراً عِنْدَ الْمُسْتَجَارِ بِمَكَّهَ وَ جَمَاعَهً زُهَاءَ ثَلَاثِينَ رَجُلًا لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ مُخْلِصٌ غَيْرُ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْعَلَوِيِّ فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ فِی الْيَوْمِ السَّادِسِ مِنْ ذِی الْحِجَّهِ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ تِسْعِينَ وَ مِائَتَيْنِ إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا شَابٌّ مِنَ الطَّوَافِ عَلَيْهِ إِزَارَانِ مُحْرِمٌ بِهِمَا وَ فِی يَدِهِ نَعْلَانِ فَلَمَّا رَأَيْنَاهُ قُمْنَا جَمِيعاً هَيْبَهً لَهُ وَ لَمْ يَبْقَ مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا قَامَ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا وَ جَلَسَ مُتَوَسِّطاً وَ نَحْنُ حَوْلَهُ ثُمَّ الْتَفَتَ يَمِيناً وَ شِمَالًا ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ مَا كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِی دُعَاءِ الْإِلْحَاحِ قُلْنَا وَ مَا كَانَ يَقُولُ قَالَ كَانَ يَقُولُ

۱- ۱. بل الصّحيح أنّه عليه السّلام كان عشاری السنّ- ای كأنّ له عشر سنين من حيث إنّه عليه السّلام كان جسيما إسرائيلیّ القدّ و أمّا أنّه عشاریّ القدّ: له عشره أشبار، فغير صحيح لأنّ الغلام إذا بلغ ستّه أشبار فهو رجل فكيف بعشره أشبار؟ قال الفيروزآبادی: غلام خماسیّ: طوله خمسه أشبار و لا يقال: سداسیّ و لا سباعیّ لأنّه إذا بلغ ستّه أشبار فهو رجل.

اللَّهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ بِاسْمِکَ الَّذِی بِهِ تَقُومُ السَّمَاءُ وَ بِهِ تَقُومُ الْأَرْضُ وَ بِهِ تُفَرِّقُ بَیْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ وَ بِهِ تَجْمَعُ بَیْنَ الْمُتَفَرِّقِ وَ بِهِ تُفَرِّقُ بَیْنَ الْمُجْتَمِعِ وَ بِهِ أَحْصَیْتَ عَدَدَ الرِّمَالِ وَ زِنَهَ الْجِبَالِ وَ کَیْلَ الْبِحَارِ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَجْعَلَ لِی مِنْ أَمْرِی فَرَجاً وَ مَخْرَجاً ثُمَّ نَهَضَ وَ دَخَلَ الطَّوَافَ فَقُمْنَا لِقِیَامِهِ حَتَّی انْصَرَفَ وَ أُنْسِینَا أَنْ نَذْکُرَ أَمْرَهُ وَ أَنْ نَقُولَ مَنْ هُوَ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ هُوَ إِلَی الْغَدِ فِی ذَلِکَ الْوَقْتِ فَخَرَجَ عَلَیْنَا مِنَ الطَّوَافِ فَقُمْنَا لَهُ کَقِیَامِنَا بِالْأَمْسِ وَ جَلَسَ فِی مَجْلِسِهِ مُتَوَسِّطاً فَنَظَرَ یَمِیناً وَ شِمَالًا وَ قَالَ أَ تَدْرُونَ مَا کَانَ یَقُولُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَعْدَ صَلَاهِ الْفَرِیضَهِ فَقُلْنَا وَ مَا کَانَ یَقُولُ قَالَ کَانَ یَقُولُ إِلَیْکَ رُفِعَتِ الْأَصْوَاتُ وَ دُعِیَتِ الدَّعَوَاتُ وَ لَکَ عَنَتِ الْوُجُوهُ وَ لَکَ خَضَعَتِ الرِّقَابُ وَ إِلَیْکَ التَّحَاکُمُ فِی الْأَعْمَالِ یَا خَیْرَ مَنْ سُئِلَ وَ یَا خَیْرَ مَنْ أَعْطَی یَا صَادِقُ یَا بَارِئُ یَا مَنْ لا یُخْلِفُ الْمِیعادَ یَا مَنْ أَمَرَ بِالدُّعَاءِ وَ وَعَدَ بِالْإِجابَهِ یَا مَنْ قَالَ ادْعُونِی أَسْتَجِبْ لَکُمْ یَا مَنْ قَالَ وَ إِذا سَأَلَکَ عِبادِی عَنِّی فَإِنِّی قَرِیبٌ أُجِیبُ دَعْوَهَ الدَّاعِ إِذا دَعانِ فَلْیَسْتَجِیبُوا لِی وَ لْیُؤْمِنُوا بِی لَعَلَّهُمْ یَرْشُدُونَ وَ یَا مَنْ قَالَ یا عِبادِیَ الَّذِینَ أَسْرَفُوا عَلی أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِیعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِیمُ (۱) لَبَّیْکَ وَ سَعْدَیْکَ هَا أَنَا ذَا بَیْنَ یَدَیْکَ الْمُسْرِفُ وَ أَنْتَ الْقَائِلُ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِیعاً ثُمَّ نَظَرَ یَمِیناً وَ شِمَالًا بَعْدَ هَذَا الدُّعَاءِ فَقَالَ أَ تَدْرُونَ مَا کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ فِی سَجْدَهِ الشُّکْرِ فَقُلْتُ وَ مَا کَانَ یَقُولُ قَالَ کَانَ یَقُولُ یَا مَنْ لَا یَزِیدُهُ کَثْرَهُ الْعَطَاءِ إِلَّا سَعَهً وَ عَطَاءً یَا مَنْ لَا یَنْفَدُ خَزَائِنُهُ یَا مَنْ لَهُ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ یَا مَنْ لَهُ خَزَائِنُ مَا دَقَّ وَ جَلَّ لَا یَمْنَعُکَ إِسَاءَتِی مِنْ إِحْسَانِکَ أَنْتَ تَفْعَلُ بِیَ الَّذِی أَنْتَ أَهْلُهُ فَأَنْتَ أَهْلُ الْجُودِ وَ الْکَرَمِ وَ الْعَفْوِ

۱- ۱. راجع المصدر ص ۶۷ و فی نسخه کمال الدین هناک سقط و هکذا فی سائر فقرات الدعاء اختلاف راجع ج ۲ ص ۱۴۶.

وَ التَّجَاوُزِ يَا رَبِّ يَا اللَّهُ لَا تَفْعَلْ بِيَ الَّذِي أَنَا أَهْلُهُ فَإِنِّي أَهْلُ الْعُقُوبَهِ وَ قَدِ اسْتَحْقَقْتُهَا لَا حُجَّهَ لِي وَ لَا عُذْرَ لِي عِنْدَكَ أَبُوءُ لَكَ بِذُنُوبِي كُلِّهَا وَ أَعْتَرِفُ بِهَا كَيْ تَعْفُوَ عَنِّي وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهَا مِنِّي أَبُوءُ لَكَ بِكُلِّ ذَنْبٍ أَذْنَبْتُهُ وَ كُلِّ خَطِيئَهٍ احْتَمَلْتُهَا وَ كُلِّ سَيِّئَهٍ علمتها [عَمِلْتُهَا] رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ ارْحَمْ وَ تَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ وَ قَامَ فَدَخَلَ الطَّوَافَ فَقُمْنَا لِقِيَامِهِ وَ عَادَ مِنَ الْغَدِ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ فَقُمْنَا لِإِقْبَالِهِ كَفِعْلِنَا فِيمَا مَضَى فَجَلَسَ مُتَوَسِّطاً وَ نَظَرَ يَمِيناً وَ شِمَالًا فَقَالَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ سَيِّدُ الْعَابِدِينَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْحِجْرِ تَحْتَ الْمِيزَابِ عُبَيْدُكَ بِفِنَائِكَ مِسْكِينُكَ بِفِنَائِكَ فَقِيرُكَ بِفِنَائِكَ سَائِلُكَ بِفِنَائِكَ يَسْأَلُكَ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ غَيْرُكَ ثُمَّ نَظَرَ يَمِيناً وَ شِمَالًا وَ نَظَرَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ مِنْ بَيْنِنَا فَقَالَ يَا مُحَمَّدَ بْنَ الْقَاسِمِ أَنْتَ عَلَى خَيْرٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ يَقُولُ بِهَذَا الْأَمْرِ ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الطَّوَافَ فَمَا بَقِيَ مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا وَ قَدْ أُلْهِمَ مَا ذَكَرَهُ مِنَ الدُّعَاءِ وَ أُنْسِينَا أَنْ نَتَذَاكَرَ أَمْرَهُ إِلَّا فِي آخِرِ يَوْمٍ فَقَالَ لَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْمَحْمُودِيُّ يَا قَوْمِ أَ تَعْرِفُونَ هَذَا هَذَا وَ اللَّهِ صَاحِبُ زَمَانِكُمْ فَقُلْنَا وَ كَيْفَ عَلِمْتَ يَا أَبَا عَلِيٍّ فَذَكَرَ أَنَّهُ مَكَثَ سَبْعَ سِنِينَ يَدْعُو رَبَّهُ وَ يَسْأَلُهُ مُعَايَنَهَ صَاحِبِ الزَّمَانِ قَالَ فَبَيْنَا نَحْنُ يَوْماً عَشِيَّهَ عَرَفَهَ وَ إِذَا بِالرَّجُلِ بِعَيْنِهِ يَدْعُو بِدُعَاءٍ وَعَيْتُهُ فَسَأَلْتُهُ مِمَّنْ هُوَ فَقَالَ مِنَ النَّاسِ قُلْتُ مِنْ أَيِّ النَّاسِ قَالَ مِنْ عَرَبِهَا قُلْتُ مِنْ أَيِّ عَرَبِهَا قَالَ مِنْ أَشْرَفِهَا قُلْتُ وَ مَنْ هُمْ قَالَ بَنُو هَاشِمٍ قُلْتُ مِنْ أَيِّ بَنِي هَاشِمٍ قَالَ مِنْ أَعْلَاهَا ذِرْوَهً وَ أَسْنَاهَا قُلْتُ مِمَّنْ قَالَ مِمَّنْ فَلَقَ الْهَامَ وَ أَطْعَمَ الطَّعَامَ

وَ صَلَّى وَ النَّاسُ نِيَامٌ قَالَ فَعَلِمْتُ أَنَّهُ عَلَوِيٌّ فَأَحْبَبْتُهُ عَلَى الْعَلَوِيَّهِ ثُمَّ افْتَقَدْتُهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ فَلَمْ أَدْرِ كَيْفَ مَضَى فَسَأَلْتُ الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا حَوْلَهُ تَعْرِفُونَ هَذَا الْعَلَوِيَّ قَالُوا نَعَمْ يَحُجُّ مَعَنَا فِي كُلِّ سَنَهٍ مَاشِياً فَقُلْتُ سُبْحَانَ

اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا أَرَى بِهِ أَثَرَ مَشْيٍ قَالَ فَانْصَرَفْتُ إِلَى الْمُزْدَلِفَهِ كَئِيباً حَزِيناً عَلَى فِرَاقِهِ وَ نِمْتُ مِنْ لَيْلَتِي تِلْكَ فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ يَا أَحْمَدُ رَأَيْتَ طَلِبَتَكَ فَقُلْتُ وَ مَنْ ذَاكَ يَا سَيِّدِي فَقَالَ الَّذِي رَأَيْتَهُ فِي عَشِيَّتِكَ هُوَ صَاحِبُ زَمَانِكَ قَالَ فَلَمَّا سَمِعْنَا ذَلِكَ مِنْهُ عَاتَبْنَاهُ عَلَى أَنْ لَا يَكُونَ أَعْلَمَنَا ذَلِكَ فَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ يَنْسَى أَمْرَهُ إِلَى وَقْتِ مَا حَدَّثَنَا بِهِ.

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى و أخبرنا جماعه عن أبى محمد هارون بن موسى عن أبى على محمد بن همام عن جعفر بن محمد بن مالك الكوفى عن محمد بن جعفر بن عبد الله عن أبى نعيم محمد بن أحمد الأنصارى: و ساق الحديث بطوله

ك، [إكمال الدين] أَحْمَدُ بْنُ زِيَادِ بْنِ جَعْفَرٍ الْهَمَدَانِيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْعَقِيقِيِّ عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ الْأَنْصَارِيِّ الزَّيْدِيِّ قَالَ: كُنْتُ بِمَكَّةَ عِنْدَ الْمُسْتَجَارِ وَ جَمَاعَةٌ مِنَ الْمُقَصِّرَهِ فِيهِمُ الْمَحْمُودِيُّ وَ عَلَّانٌ الْكُلَيْنِيُّ وَ أَبُو الْهَيْثَمِ الدِّينَارِيُّ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ وَ كُنَّا زُهَاءَ ثَلَاثِينَ رَجُلًا وَ لَمْ يَكُنْ فِيهِمْ مُخْلِصٌ عَلِمْتُهُ غَيْرَ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْعَلَوِيِّ الْعَقِيقِيِّ وَ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى آخِرِ مَا رَوَاهُ الشَّيْخُ ره.

ثم قال- و حدثنا بهذا الحديث عمار بن الحسين بن إسحاق عن أحمد بن الخضر عن محمد بن عبد الله الإسكافى عن سليم بن أبى نعيم الأنصارى: مثله

وَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَصَبَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُنْقِذِيِّ الْحَسَنِيِّ بِمَكَّةَ قَالَ: كُنْتُ بِالْمُسْتَجَارِ وَ جَمَاعَةٌ مِنَ الْمُقَصِّرَهِ فِيهِمُ الْمَحْمُودِيُّ وَ أَبُو الْهَيْثَمِ الدِّينَارِيُّ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ وَ عَلَّانٌ الْكُلَيْنِيُّ وَ الْحَسَنُ بْنُ وَجْنَاءَ وَ كَانُوا زُهَاءَ ثَلَاثِينَ رَجُلًا وَ ذَكَرَ مِثْلَهُ سَوَاءً.

دلائل الإمامه للطبرى، عن محمد بن هارون التلعكبرى عن أبيه: مثله.

[ترجمه]غیبت طوسی: ابو نعیم محمد بن احمد انصاری می گوید: در مکه معظمه جنب «مستجار» حضور داشتم و عده ای در حدود سی مرد هم بودند. در میان آنها جز محمد بن قاسم علوی، شخص با اخلاصی نبود. روز ششم ذی الحجه سال **۲۹۳ در اثنای اینکه بدین گونه اجتماع داشتیم، ناگاه دیدیم جوانی که دو حوله احرام پوشیده و نعلین خود را در دست گرفته بود، به نزد ما آمد.

وقتی او را دیدیم، طوری تحت تأثیر مهابت وی قرار گرفتیم که همه برای او برخاستیم. او به ما سلام کرد و در وسط جمع ما نشست و ما نیز در اطراف وی نشستیم. آنگاه به سمت راست و چپ خود نگریست و سپس گفت: «آیا می دانید حضرت ابا عبداللّه علیه السلام در دعای الحاح چه می گفت؟» گفتیم: «چه می فرمود؟»

گفت: می فرمود: «خدایا تو را می خوانم، به آن نامت که آسمان و زمین را به آن به پای می داری و حق و باطل را از هم جدا می کنی، و پراکندگان را گرد می آوری، و عدد ریگ های بیابان و وزن کوه ها و پیمانه دریاها را می شماری؛ بر محمد و آل او درود بفرست و فرج مرا نزدیک گردان.»

سپس برخاست و مشغول طواف شد. ما هم با وی برخاستیم. تا اینکه او رفت و ما فراموش کردیم که درباره او گفتگو کنیم و

از هـم بپرسـیم کـه او کی بـود. فردا در همـان وقت نیز از طـواف فراغت یـافت و به نزد مـا آمـد. مـا همماننـد روز گذشـته به احترامش برخـاستیم، او در وسـط نشـست و ما اطراف او را گرفتیم و نشـستیم. مجـددا به سـمت راست و چپ خود نگاه کرد و گفت: «آیـا می دانیـدامیرالمؤمنین علیه السـلام بعـد از هر نمـاز واجب، چه دعـایی را می خوانـد؟» پرسـیدیم:«چه دعایی را می خواند؟»

گفت: می فرمود: «خـدایا صـداها به سوی تو بلند است؛ دعاها به سوی تو خوانده می شود؛ چهره ها برای تو خضوع می کنند؛ گردن ها برای تو خاشع می شونـد و دادخواهی در اعمال به سوی توست. ای بهترین کسـی که از او چیزی خواسـته می شود و ای بهترین کسـی که عطا می کنـد! ای راسـتگوی خالق و ای که «لا یُخْلِفُ الْمِیعادَ»، {خلف وعـده نمی کنی!} - . آل عمران / ۹۰[۱] - ای کسـی که امر به دعا و وعده به اجابت کردی! ای کسـی که گفتی: «ادْعُونِی أَسْتَجِبْ لَکُم»، {مرا بخوانید تا شما را اجـابت کنـم.} - . غـافر / ۶۰[۲] - ای کسـی کـه گفـتی: «وَ إِذا سَأَلَکَ عِبـادِی عَنِّی فَإِنِّی قَرِیبٌ أُجِیبُ دَعْـوَهَ الـدَّاعِ إِذا دَعـانِ فَلْیَسْـتَجِیبُوا لِی وَ لْیُؤْمِنُـوا بِی لَعَلَّهُمْ یَرْشُـدُونَ»، {هرگـاه بنـدگان من، از تو در بـاره من بپرسـند، [بگو] من نزدیکم، و دعـای دعا کننـده را - به هنگامی که مرا بخواند -اجابت می کنم، پس [آنان] باید فرمان مراگردن نهند وبه من ایمان آورند، باشد که راه یابنـد.} - . بقره / ۱۸۶[۳] - ای کسـی که گفـتی: «یـا عِبـادِیَ الَّذِینَ أَسْـرَفُوا عَلی أَنْفُسِـهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَغْفِرُ الـذُّنُوبَ جَمِیعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِیم» ، {بگو: «ایبنـدگان من - که برخویشـتن زیاده روی روا داشـته ایـد - ازرحمت خدا نومید مشوید. درحقیقت، خدا همه گناهان را می آمرزد، که او خود آمرزنده مهربان است.} - . زمر / ۵۳[۴] - لبیک؛ من پیوسته در پی رضایت تو هستم، من در پیشگاه تو ایستاده ام و اسراف کاری کرده ام و تویی که گفته ای: «لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِیعا»، ازرحمت خدا نومید مشوید. درحقیقت، خدا همه گناهان را می آمرزد.}

بعـد از این دعـا، نگـاهی به راست و چپ خود کرد و گفت: «آیا می دانیـد امیر المؤمنین علیه السـلام در سـجده شـکر چه می فرمود؟» گفتیم:«نه! چه می فرمود؟» گفت: حضـرت می فرمود: «ای کسـی که کثرت عطایش، سعه و عطایش را بیشتر می کند! ای کسی که گنجینه هایش تمام نمی شود! ای کسی که گنجینه های آسمان و زمین از اوست! ای کسی که گنجینه هایی دارد که چه دقیق و بزرگ است! بـدی من تو را از احسـانت بـاز نمی دارد. تو با من آن می کنی که خودت اهل آن هستی. تو اهل جـود و کرم و عفو گـذشتی. بـار پروردگـارا! ای خـدا! آنچه من اهـل آن هسـتم بر من روا مـدار که من اهـل عقوبت هسـتم و مسـتحق عقوبتم، حجت و عـذری نزد تو نـدارم و با تمام گناهانم به سوی تو بر می گردم و اقرار می کنم تا از من در گذری و تو به گناهـانم از من عـالم تری. با تمام گناهانم که مرتکب شـده ام و با تمام خطاهایی که کرده ام و با تمام بـدی هایی که تو می دانی بـه سـوی تـو بر می گردم. پروردگـارا! مرا ببخش و رحم کن و از آنچه می دانی درگـذر که تـو عزیزتر و بـا کرامت تری.»

سپس برخـاست و مشـغول طواف شـد. مـا نیز به احترام او و از جـا برخاستیم. فردا در همان وقت برگشت و ما نیز ماننـد روزهای گذشته به استقبالش شتافتیم. تا اینکه آمد و در وسط نشست و ما هم در اطراف او نشستیم. آنگاه نظری به سمت راست و چپ خود کرد و گفت: «علی بن الحسـین علیه السـلام وقتی به اینجـا می آمـد (در این وقت با دست اشاره به حجر اسـماعیل در زیر ناودان کرد) در سـجود خود می فرمود: «خـدایا! بنـده کوچکت، بنده مسـکین و فقیر و گدایت به آسـتان تو آمده؛ از تو چیزی می خواهد که کسی جز تو قادر بر آن نیست.»

آنگاه به راست و چپ خود نگریست و در بین ما، محمد بن قاسم را مخاطب ساخت و گفت: «ای محمد بن قاسم! تو بر عقیده ثابت استواری»! محمد بن قاسم نیز معتقد به وجود و امامت صاحب الزمان علیه السلام بود.

سپس برخاست و مشغول طواف شد، همه ما این دعاها را حفظ کردیم، ولی هیچ کدام به یاد نیاوردیم که راجع به او با هم صحبت کنیم، جز اینکه در روز آخر یکی از حضار به نام ابوعلی محمودی به ما گفت: «ای مردم! آیا این شخص را می شناسید؟ به خدا قسم این شخص صاحب الزمان شماست!» پرسیدیم: «تو چگونه دانستی که او امام زمان است؟» او توضیح داد که هفت سال تضرع و زاری می کرد م و از خداوند می خواستم که حضرت صاحب الزمان علیه السلام را به من بنمایاند. تا اینکه یک بار در عصر روز عرفه دیدم که این مرد آمد و همین دعایی را که شنیدیم خواند .

من از وی پرسیدم:«شما کیستید؟» او گفت: «از مردم هستم.» گفتم: «از کدام تیره مردم؟» گفت: «از تیره عرب.» پرسیدم:«از کدام تیره عرب؟» گفت:«از اشرف آنها.» پرسیدم: «اشرف طایفه کیستند؟» گفت:«بنی هاشم.»پرسیدم:«شما از کدام دسته بنی هاشم هستید؟» گفت:«از دسته والا ـ و بلند قدر آنها.» گفتم: «از اولاد کدام یک از آنها؟» گفت: «از کسی که سرهای گردنکشان را می شکافت و به مردم طعام می داد و به وقتی که مردم در خواب بودند، نماز می گزارد.» من دانستم که او علوی است. سپس دیدم ناپدید گشت و نفهمیدم به کجا رفت.پس از مردمی که در اطراف او بودند پرسیدم آیا این مرد را شناختید؟» گفتند: «آری، هر سال پیاده با ما به حج می آید.» گفتم: «سبحان اللّٰه! به خدا قسم اثر پیاده روی در وی ندیدم.»

سپس من به مزدلفه رفتم، در حالی که از فراق او غمگین و افسرده بودم. چون آن شب را خوابیدم، دیدم پیغمبر صلی الله علیه و آله به خوابم آمد و فرمود: «ای احمد! مطلوب خود را دیدی؟»پرسیدم: «آقا! او کیست؟» فرمود: «همان کسی که دیروز عصر دیدی، امام زمان تو بود.»

ابو نعیم محمد بن احمد انصاری راوی این حکایت می گفت: «وقتی این مطلب را از ابوعلی محمودی شنیدیم، او را مورد سرزنش قرار دادیم که چرا به موقع به ما نگفته است. ابوعلی گفت: «من هم فراموش کردم، تا موقعی که شما درباره او به سخن گفتن پرداختید.» - . غیبت طوسی: ۲۵۹ -

نیز شیخ در کتاب غیبت، حدیث مفصل مزبور را نقل کرده است. - . غیبت طوسی: ۲۶۲ -

در کتاب کمال الدین، ابو نعیم انصاری زیدی روایت کرده کهدر مکه با جمعی از حاجیان که تقصیر کرده بودند (یعنی موی سر و شارب خود را زده بودند) در محل مستجار نشسته بودیم، از جمله محمودی و علان کلینی و ابوالهیثم دیناری و ابوجعفر احول حاضر بودند و ما قریب سی نفر مرد بودیم. در میان آن جمع، کسی را که می شناختم نسبت به امام زمان اخلاص داشته باشد، محمد بن قاسم علوی بود.

سپس این خبر را به همان گونه که شیخ روایت کرده، نقل کرده و آنگاه گفته است: «این حکایت را سلیم بن ابی نعیم انصاری هم برای ما روایت کرد. همچنین آن را از محمد بن علی بن حاتم، از عبیداللّٰه بن محمد قضبانی، از علی بن محمد بن احمد بن حسین، از ابو جعفر محمد بن علی منقذی حسنی هم شنیدم.» - . کمال الدین: ۴۲۷ -

و نیز طبری این نقل را در کتاب «دلائل الامامه» آورده است. - . دلائل الامامه: ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنِ التَّلَّعُكْبَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الرَّازِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ رَجُلٍ ذَكَرَ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ قَزْوِينَ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَهُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يُونُسَ بْنِ شَاذَانَ الصَّنْعَانِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَهْزِيَارَ الْأَهْوَازِيِّ فَسَأَلْتُهُ عَنْ آلِ أَبِي مُحَمَّدٍ علیهم السلام قَالَ يَا أَخِي لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ أَمْرٍ عَظِيمٍ حَجَجْتُ عِشْرِينَ حَجَّةً

كُلَّا أَطْلُبُ بِهِ عِيَانَ الْإِمَامِ فَلَمْ أَجِدْ إِلَى ذَلِكَ سَبِيلًا فَبَيْنَا أَنَا لَيْلَةً نَائِمٌ فِي مَرْقَدِي إِذْ رَأَيْتُ قَائِلًا يَقُولُ يَا عَلِيَّ بْنَ إِبْرَاهِيمَ قَدْ أَذِنَ اللَّهُ لِي فِي الْحَجِّ فَلَمْ أَعْقِلْ لَيْلَتِي حَتَّى أَصْبَحْتُ فَأَنَا مُفَكِّرٌ فِي أَمْرِي أَرْقُبُ الْمَوْسِمَ لَيْلِي وَ نَهَارِي فَلَمَّا كَانَ وَقْتُ الْمَوْسِمِ أَصْلَحْتُ أَمْرِي وَ خَرَجْتُ مُتَوَجِّهاً نَحْوَ الْمَدِينَهِ فَمَا زِلْتُ كَذَلِكَ حَتَّى دَخَلْتُ يَثْرِبَ فَسَأَلْتُ عَنْ آلِ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام فَلَمْ أَجِدْ لَهُ أَثَراً وَ لَا سَمِعْتُ لَهُ خَبَراً فَأَقَمْتُ مُفَكِّراً فِي أَمْرِي حَتَّى خَرَجْتُ مِنَ الْمَدِينَهِ أُرِيدُ مَكَّهَ فَدَخَلْتُ الْجُحْفَهَ وَ أَقَمْتُ بِهَا يَوْماً وَ خَرَجْتُ مِنْهَا مُتَوَجِّهاً نَحْوَ الْغَدِيرِ وَ هُوَ عَلَى أَرْبَعَهِ أَمْيَالٍ مِنَ الْجُحْفَهِ فَلَمَّا أَنْ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ صَلَّيْتُ وَ عَفَّرْتُ وَ اجْتَهَدْتُ فِي الدُّعَاءِ وَ ابْتَهَلْتُ إِلَى اللَّهِ لَهُمْ وَ خَرَجْتُ أُرِيدُ عُسْفَانَ فَمَا زِلْتُ كَذَلِكَ حَتَّى دَخَلْتُ مَكَّهَ فَأَقَمْتُ بِهَا أَيَّاماً أَطُوفُ الْبَيْتَ وَ اعْتَكَفْتُ فَبَيْنَا أَنَا لَيْلَةً فِي الطَّوَافِ إِذَا أَنَا بِفَتًى حَسَنِ الْوَجْهِ طَيِّبِ الرَّائِحَهِ يَتَبَخْتَرُ فِي مِشْيَتِهِ طَائِفٍ حَوْلَ الْبَيْتِ فَحَسَّ قَلْبِي بِهِ فَقُمْتُ نَحْوَهُ فَحَكَكْتُهُ فَقَالَ لِي مِنْ أَيْنَ الرَّجُلُ فَقُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَقَالَ لِي مِنْ أَيِّ الْعِرَاقِ قُلْتُ مِنَ الْأَهْوَازِ فَقَالَ لِي تَعْرِفُ بِهَا ابْنَ الْخَضِيبِ فَقُلْتُ رَحِمَهُ اللَّهُ دُعِيَ فَأَجَابَ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَمَا كَانَ أَطْوَلَ لَيْلَتَهُ وَ أَكْثَرَ تَبَتُّلَهُ وَ أَغْزَرَ دَمْعَتَهُ أَ فَتَعْرِفُ عَلِيَّ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْمَازِيَارَ فَقُلْتُ أَنَا عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (۱)

فَقَالَ حَيَّاكَ اللَّهُ أَبَا الْحَسَنِ مَا فَعَلْتَ بِالْعَلَامَهِ الَّتِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ فَقُلْتُ مَعِي قَالَ أَخْرِجْهَا فَأَدْخَلْتُ يَدِي فِي جَيْبِي فَاسْتَخْرَجْتُهَا فَلَمَّا أَنْ رَآهَا لَمْ يَتَمَالَكْ أَنْ تَغَرْغَرَتْ عَيْنَاهُ (۲)

وَ بَكَى مُنْتَحِباً حَتَّى بَلَّ أَطْمَارَهُ ثُمَّ قَالَ أُذِنَ لَكَ الْآنَ يَا ابْنَ الْمَازِيَارِ صِرْ إِلَى رَحْلِكَ وَ كُنْ عَلَى أُهْبَهٍ مِنْ أَمْرِكَ حَتَّى إِذَا لَبِسَ اللَّيْلُ جِلْبَابَهُ وَ غَمَرَ النَّاسَ ظَلَامُهُ صِرْ إِلَى شِعْبِ بَنِي عَامِرٍ فَإِنَّكَ سَتَلْقَانِي هُنَاكَ فَصِرْتُ إِلَى مَنْزِلِي فَلَمَّا أَنْ حسَسْتُ بِالْوَقْتِ أَصْلَحْتُ رَحْلِي وَ قَدَّمْتُ رَاحِلَتِي

۱- ۱. ينبئ كلامه هذا أن مهزيار اصله مأزيار. فتحرر.

۲- ۲. يقال: تغرغرت عينه بالدمع إذا تردد فيها الدمع.

وَ عَكَمْتُهَا شَدِيداً وَ حَمَلْتُ وَ صِرْتُ فِي مَتْنِهِ وَ أَقْبَلْتُ مُجِدّاً فِي السَّيْرِ حَتَّى وَرَدْتُ الشِّعْبَ فَإِذَا أَنَا بِالْفَتَى قَائِمٌ يُنَادِي إِلَيَّ يَا أَبَا الْحَسَنِ إِلَيَّ فَمَا زِلْتُ نَحْوَهُ فَلَمَّا قَرُبْتُ بَدَأَنِي بِالسَّلَامِ وَ قَالَ لِي سِرْ بِنَا يَا أَخِ فَمَا زَالَ يُحَدِّثُنِي وَ أُحَدِّثُهُ حَتَّى تَخَرَّقْنَا جِبَالَ عَرَفَاتٍ وَ سِرْنَا إِلَى جِبَالِ مِنًى وَ انْفَجَرَ الْفَجْرُ الْأَوَّلُ وَ نَحْنُ قَدْ تَوَسَّطْنَا جِبَالَ الطَّائِفِ فَلَمَّا أَنْ كَانَ هُنَاكَ أَمَرَنِي بِالنُّزُولِ وَ قَالَ لِي انْزِلْ فَصَلِّ صَلَاةَ اللَّيْلِ فَصَلَّيْتُ وَ أَمَرَنِي بِالْوَتْرِ فَأَوْتَرْتُ وَ كَانَتْ فَائِدَةً مِنْهُ ثُمَّ أَمَرَنِي بِالسُّجُودِ وَ التَّعْقِيبِ ثُمَّ فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَ رَكِبَ وَ أَمَرَنِي بِالرُّكُوبِ وَ سَارَ وَ سِرْتُ مَعَهُ حَتَّى عَلَا ذِرْوَةَ الطَّائِفِ فَقَالَ هَلْ تَرَى شَيْئاً قُلْتُ نَعَمْ أَرَى كَثِيبَ رَمْلٍ عَلَيْهِ بَيْتُ شَعْرٍ يَتَوَقَّدُ الْبَيْتُ نُوراً فَلَمَّا أَنْ رَأَيْتُهُ طَابَتْ نَفْسِي فَقَالَ لِي هَنَأَكَ الْأَمَلُ وَ الرَّجَاءُ ثُمَّ قَالَ سِرْ بِنَا يَا أَخِ فَسَارَ وَ سِرْتُ بِمَسِيرِهِ إِلَى أَنِ انْحَدَرَ مِنَ الذِّرْوَةِ وَ سَارَ فِي أَسْفَلِهِ فَقَالَ انْزِلْ فَهَاهُنَا يَذِلُّ كُلُّ صَعْبٍ وَ يَخْضَعُ كُلُّ جَبَّارٍ ثُمَّ قَالَ خَلِّ عَنْ زِمَامِ النَّاقَةِ قُلْتُ فَعَلَى مَنْ أُخَلِّفُهَا فَقَالَ حَرَمُ الْقَائِمِ عليه السلام لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ فَخَلَّيْتُ عَنْ زِمَامِ رَاحِلَتِي وَ سَارَ وَ سِرْتُ مَعَهُ إِلَى أَنْ دَنَا مِنْ بَابِ الْخِبَاءِ فَسَبَقَنِي بِالدُّخُولِ وَ أَمَرَنِي أَنْ أَقِفَ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَيَّ ثُمَّ قَالَ لِي ادْخُلْ هَنَّأَكَ السَّلَامَةُ فَدَخَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِهِ جَالِسٌ قَدِ اتَّشَحَ بِبُرْدَةٍ وَ اتَّزَرَ بِأُخْرَى (١) وَ قَدْ كَسَرَ بُرْدَتَهُ عَلَى عَاتِقِهِ وَ هُوَ كَأُقْحُوَانَةِ أُرْجُوَانٍ قَدْ تَكَاثَفَ عَلَيْهَا النَّدَى وَ أَصَابَهَا أَلَمُ الْهَوَى وَ إِذَا هُوَ كَغُصْنِ بَانٍ (٢)

أَوْ قَضِيبِ رَيْحَانٍ سَمْحٌ سَخِيٌّ تَقِيٌّ نَقِيٌّ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الشَّامِخِ وَ لَا بِالْقَصِيرِ اللَّازِقِ بَلْ مَرْبُوعُ الْقَامَةِ مُدَوَّرُ الْهَامَةِ صَلْتُ الْجَبِينِ أَزَجُّ الْحَاجِبَيْنِ أَقْنَى الْأَنْفِ سَهْلُ الْخَدَّيْنِ عَلَى خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ كَأَنَّهُ فُتَاتُ مِسْكٍ عَلَى رَضْرَاضَةِ عَنْبَرٍ فَلَمَّا أَنْ رَأَيْتُهُ بَدَرْتُهُ بِالسَّلَامِ فَرَدَّ عَلَيَّ أَحْسَنَ مَا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَ شَافَهَنِي وَ

ص: ١١

١- ١. قال الفيروزآبادى فى ماده- أزر- و ائتزر به و تأزر به، و لا تقل: اتزر، و قد جاء فى بعض الأحاديث و لعله من تحريف الرواه.

٢- ٢. البان: شجر سبط القوام لين ورقه: كورق الصفصاف، و يشبه به القد لطوله.

سَأَلَنِی عَنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَقُلْتُ سَيِّدِی قَدْ أَلْبِسُوا جِلْبَابَ الذِّلَّهِ وَ هُمْ بَيْنَ الْقَوْمِ أَذِلَّاءُ فَقَالَ لِی يَا ابْنَ الْمَازِيَارِ لَتَمْلِكُونَهُمْ كَمَا مَلَكُوكُمْ وَ هُمْ يَوْمَئِذٍ أَذِلَّاءُ فَقُلْتُ سَيِّدِی لَقَدْ بَعُدَ الْوَطَنُ وَ طَالَ الْمَطْلَبُ فَقَالَ يَا ابْنَ الْمَازِيَارِ أَبِی أَبُو مُحَمَّدٍ عَهِدَ إِلَیَّ أَنْ لَا أُجَاوِرَ قَوْماً غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لَهُمُ الْخِزْیُ فِی الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَ أَمَرَنِی أَنْ لَا أَسْكُنَ مِنَ الْجِبَالِ إِلَّا وَعْرَهَا وَ مِنَ الْبِلَادِ إِلَّا قَفْرَهَا وَ اللَّهِ مَوْلَاكُمْ أَظْهَرَ التَّقِيَّهَ فَوَكَلَهَا بِی فَأَنَا فِی التَّقِيَّهِ إِلَی يَوْمِ يُؤْذَنُ لِی فَأَخْرُجُ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِی مَتَی يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ فَقَالَ إِذَا حِيلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ سَبِيلِ الْكَعْبَهِ وَ اجْتَمَعَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ اسْتَدَارَ بِهِمَا الْكَوَاكِبُ وَ النُّجُومُ فَقُلْتُ مَتَی يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لِی فِی سَنَهِ كَذَا وَ كَذَا تَخْرُجُ دَابَّهُ الْأَرْضِ مِنْ بَيْنِ الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ وَ مَعَهُ عَصَا مُوسَی وَ خَاتَمُ سُلَيْمَانَ تَسُوقُ النَّاسَ إِلَی الْمَحْشَرِ قَالَ فَأَقَمْتُ عِنْدَهُ أَيَّاماً وَ أَذِنَ لِی بِالْخُرُوجِ بَعْدَ أَنِ اسْتَقْصَيْتُ لِنَفْسِی وَ خَرَجْتُ نَحْوَ مَنْزِلِی وَ اللَّهِ لَقَدْ سِرْتُ مِنْ مَكَّهَ إِلَی الْكُوفَهِ وَ مَعِی غُلَامٌ يَخْدُمُنِی فَلَمْ أَرَ إِلَّا خَيْراً وَ صَلَّی اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

دلائل الإمامه للطبری، عن محمد بن سهل الجلودی عن أحمد بن محمد بن جعفر الطائی عن محمد بن الحسن بن يحيی الحارثی عن علی بن إبراهيم بن مهزيار: مثله علی وجه أبسط مما رواه الشيخ و المضمون قريب

**[ترجمه]غيبت طوسی: حبيب بن محمد بن يونس بن شاذان صنعانی می گويد: بر علی بن ابراهيم بن مهزيار اهوازی وارد شدم و از بازماندگان امام حسن عسکری عليه السلام سؤال کردم. علی بن مهزيار گفت: برادر، مطلب بزرگی را پرسيدی.من بيست مرتبه به حج بيت اللّه مشرف گشته ام. در تمام اين سفرها قصدم ديدن امام زمان عليه السلام بود، ولی در اين بيست سفر راه به جايی نبردم. تا آنکه شبی در بستر خود خوابيده بودم کهشنيدم کسی می گويد: «ای علی بن ابراهيم! خداوند به تو فرمان داده که امسال نيز حج کنی!» آن شب را هر طور بود به صبح آوردم و صبح در کار خود می انديشيدم و شب و روز مراقب موسم حج بودم.

چون موسم حج فرا رسيد، کارم را روبه راه کردم و به آهنگ حج، به جانب مدينه رهسپار گشتم.چون به مدينه رسيدم، از بازماندگان امام حسن عسکری عليه السلام جويا شدم، ولی اثری از او نيافتم و خبری نگرفتم. در آنجا نيز پيوسته درباره منظورم فکر می کرد م. تا آنکه به قصد مکه از مدينه خارج شدم. پس به «جحفه» رسيدم و يک روز ماندم و به سوی غدير که در چهار ميلی جحفه بود، رهسپار گرديدم. وقتی به مسجد جحفه در آمدم، نماز گزاردم. سپس صورت به خاک نهادم و برای تشرف به خدمت اولاد امام يازدهم، در دعا و تضرع به درگاه خداوند کوشيدم. سپس به سمت «عسفان» و از آنجا به مکه رفتم و چند روزی در آنجا ماندم و به طواف خانه خدا و اعتکاف در مسجدالحرام پرداختم.

شبی در اثنای طواف، جوان زيبای خوشبويی را ديدم که به آرامی راه می رود و در اطراف خانه طواف می کند. دلم متوجه او شد، برخاستم و به جانب او رفتم و تکانی به اودادم تا متوجه من شد. پرسيد: «از مردم کجايی؟» گفتم: «از اهل عراق هستم.» پرسيد:«کدام عراق؟» گفتم اهواز. پرسيد:«خصيب (خضيب) را می شناسی؟» گفتم:«خدا او را رحمت کند؛ دعوت حق را اجابت کرد.» گفت: «خدا او را رحمت فرمايد که شب ها را بيدار بود و بسيار به درگاه خداوند می ناليد و پيوسته اشکش جاری بود.»

سپس پرسيد: «علی بن ابراهيم مهزيار را می شناسی؟» گفتم: «علی بن ابراهيم من هستم.» گفت: «ای ابوالحسن! خدا تو را نگه دارد. علامتی را که ميان تو و امام حسن عسکری عليه السلام بود چه کردی؟» گفتم: «اينک نزد من است.» گفت: «آن را

بیرون بیاور!» من دست در جیب بردم و آن را در آوردم. وقتی آن را دید، نتوانست خودداری کند و دیدگانش پر از اشک شد و زار زار گریست، به طوری که لباس هایش از سیلاب اشک، تر گشت.

آنگاه فرمود: «ای پسر مهزیار! خداوند به تو اذن می دهد! خداوند به تو اذن می دهد. (دو بار فرمود) به جایی که رحل اقامت افکنده ای برو و صبر کن تا شب فرا رسد و تاریکی آن مردم را فراگیرد. سپس برو به جانب (شعب بنی عامر) که در آنجا مرا خواهی دید.» من به منزل خود رفتم. چون احساس کردم وقت فرا رسیده، اثاثم را جمع و جور کردم و سپس شتر خود را پیش کشیدم و جهاز آن را محکم بستم. سپس لوازم خود را بار کرده و سوار شدم و به سرعت راندم تا به شعب بنی عامر رسیدم.

دیدم همان جوان ایستاده و بانگ می زند که «ای ابوالحسن، بیا نزد من!» چون نزدیک وی رسیدم، ابتدا سلام کرد و گفت: «ای برادر! با ما راه بیا.» با هم به راه افتادیم و گفتگو می کرد یم تا آنکه کوه های عرفات را پشت سر گذاشته و به طرف کوه های منی رفتیم. وقتی از آنجا نیز گذشتیم، به میان کوه های طائف رسیدیم.

چون صبح کاذب دمید، به من دستور داد که پیاده شوم و نماز شب بخوانم. بعد از نماز شب، دستور داد که نماز «وتر» بخوانم. من هم نماز وتر را خواندم و این فایده ای بود که از وی کسب کردم. سپس امر کرد که سجود کنم و تعقیب بخوانم. آنگاهنمازش را تمام کرد و سوار شد و به من هم دستور داد که سوار شوم با وی حرکت کنم، تا آنکه قلعه کوه طائف پیدا شد.

پرسید: «آیا چیزی می بینی؟» گفتم: «آری، تل ریگی می بینم که خیمه ای بر بالای آن است و نور از داخل آن می درخشد.» وقتی آن را دیدم، خوشحال گشتم. او گفت: «امید و آرزوی تو در آنجاست.» آنگاه گفت:«برادر، با من بیا!» او می رفت و من هم از همان راه می رفتم ، تا اینکه از بلندی کوه پایین آمدیم.آنگاه گفت: «پیاده شو که در اینجا سرکشان، ذلیل و جباران، خاضع می گردند.» آنگاه گفت: «مهار شتر را رها کن.» گفتم: «به دست کی بدهم؟»

گفت: «اینجا حرم قائم آل محمد علیه السلام است. کسی جز افراد با ایمان بدینجا راه نمی یابد و هیچ کس جز مؤمن از اینجا بیرون نمی رود.» من هم مهار شترم را رها کردم و با او رفتم تا نزدیک چادر رسیدیم. او نخست به درون چادر رفت و به من دستور داد که در بیرون چادر توقف کنم تا او برگردد. سپس گفت: «داخل شو که در اینجا جز سلامتی چیزی نیست.» من وارد چادر شدم و آن حضرت را دیدم که نشسته و دو برد یمانی پوشیده و قسمتی از یکی را روی دوش انداخته است .

اندامش در لطافت مانند گل بابونه و رنگ مبارکش در سرخی، همچون گل ارغوانی است که قطراتی از عرق، مثل شبنم بر آن نشسته باشد، ولی چندان سرخ نبود. قد مبارکش مانند شاخه درخت «بان» یا چوبه ریحان بود. جوانی ذیجود، پاکیزه و پاک سرشت بود که نه بسیار بلند و نه خیلی کوتاه بود، بلکه متوسط القامه بود.

سر مبارکش گرد، پیشانی اش گشاده، ابروانش بلند و کمانی، بینی اش کشیده و میان برآمده، صورتش کم گوشت و بر گونه راستش خالی مانند پاره مشکی بود که بر روی عنبر کوبیده قرار داشته باشد.

هنگامی که حضرتش را دیدم، سلام کردم و جوابی از سلام خود بهتر شنیدم.آنگاه مرا مخاطب ساخت و احوال مردم عراق را

پرسید. عرض کردم: «آقا! مردم عراق (شیعیان) در کمال ذلت به سر می برند و میان سایر مردم خوارند.» فرمود: «پسر مهزیار! روزی فرا می رسد که شما بر آنان مسلط گشته و مالک آنها (یعنی مردم غیر شیعه) باشید، چنان که امروز آنها بر شما مسلط شده اند. آنها در آن روز ذلیل و خوار خواهند بود.»

عرض کردم: «آقا! جای شما از ما دور و آمدنتان به طول انجامیده!» فرمود: «پسر مهزیار! پدرم ابو محمد (امام حسن عسکری علیه السلام) از من پیمان گرفت که مجاور قومی نباشم که خداوند بر آنها غضب کرده و در دنیا و آخرت مورد نفرت و مستحق عذاب دردناک هستند. و امر فرمود که جز در کوه های سخت و بیابان های هموار نمانم.به خدا قسم مولای شما (امام حسن عسکری علیه السلام) خود رسم تقیه پیش گرفت و مرا نیز امر به تقیه فرمود. من هم اکنون در تقیه به سر می برم تا روزی که خداوند به من اجازه دهد و قیام کنم.»

عرض کردم: «آقا! چه وقت قیام می فرمایی؟» فرمود: «موقعی که راه حج را به روی شما ببندند، خورشید و ماه در یک جا جمع شوند و نجوم و ستارگان در اطراف آن به گردش درآیند.»عرض کردم: «یا ابن رسول اللَّه! این علائم کی خواهد بود؟» فرمود: «در فلان سال و فلان سال، «دابه الارض» در بین صفا و مروه قیام کند، در حالی که عصای موسی و انگشتر سلیمان با او باشد و مردم را به سوی محشر سوق دهد.» (دابه الارض یعنی متحرک در روی زمین و مقصود خود آن حضرت است.)

علی بن مهزیار افزود: «چند روز در خدمت حضرت ماندم و بعد از آنکه به منتهای آرزوی خود رسیدم، رخصت گرفته به طرف منزلم برگشتم. به خدا قسم از مکه به کوفه آمدم، در حالی که فقط غلام خدمتکار همراه داشتم و هیچ گونه خطری ندیدم و صلی اللَّه علی محمد و آله و سلم تسلیما.» - . غیبت طوسی: ۲۶۳ -

در کتاب «دلائل الامامه» تألیف محمد بن جریرطبری نیز این حدیث، مبسوط تر از روایت شیخ طوسی آمده است و مضمون هر دو تقریبا یکی است. - . دلائل الامامه: ۲۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الأقحوان بالضم البابونج و الأرجوان بالضم الأحمر و لعل المعنی أن فی اللطافه كان مثل الأقحوان و فی اللون كالأرجوان فإن الأقحوان أبیض و لا یبعد أن یكون فی الأصل كأقحوانه و أرجوان و علیهما و أصابهما أو یكون الأرجوان بدل الأقحوانه فجمعهما النساخ.

و إصابه الندی تشبیه لما أصابه علیه السلام من العرق و إصابه ألم الهواء لانكسار لون الحمره و عدم اشتدادها أو لبیان كون البیاض أو الحمره مخلوطه بالسمره فراعی فی بیان سمرته علیه السلام غایه الأدب.

و قال الجزری فی صفه النبی صلی الله علیه و آله كان صلت الجبین أی واسعه و قیل الصلت

الأملس و قیل البارز.

و قال فی صفته صلی الله علیه و آله أزج الحواجب الزجج تقویس فی الحاجب مع طول فی طرفه و امتداده و قال الفیروزآبادی رجل سهل الوجه قلیل لحمه.

**[ترجمه]فیروزآبادی می گوید: کلمه «اقحوان» به ضم همزه و حاء، همان بابونه است و «اُرجوان» به ضم همزه و جیم، به معنای سرخ است، و شاید معنا این باشد که در لطافت مثل بابونه و در رنگ سرخ باشد؛ زیرا بابونه سفید است و بعید نیست که در اصل عبارت «کاُقحوانه و اُرجوان» و ضمیر«ها» نیز به صورت «علیهما» و «اصابهما» باشد، یا ارجوان به جای «اقحوان» باشد و نساخ هر دو را جمع کرده باشند.

عبارت «اصابه الندی» تشبیهی برای عرقی است که بر صورت حضرت علیه السلام بوده و عبارت «اصابه الم الهواء» به منظور بیان انکسار رنگ سرخی و عدم پر رنگی آن است، یا برای بیان این امر است که رنگ سفیدی و سرخی مایل به خاکستری است. پس راوی کمال ادب را در بیان رنگ بین سفیدی و سیاهی حضرت علیه السلام رعایت کرده است .

جزری در وصف پیامبر صلی الله علیه و آله می گوید: حضرت «صلت الجبین»، یعنی پیشانی پهنی داشت و گفته شده که «صلت»، به معنای نرم و به معنای آشکار است.

جزری در وصف پیامبر صلی الله علیه و آله می گوید: حضرت «ازجّ الحواجب» بودند. «زجج» حالت کمانی در ابروست که همراه با کشیدگی در انتها و امتداد آن است. و فیروزآبادی گفته: «رجل سهل الوجه» کسی را گویند که صورتش کم گوشت است.

**[ترجمه]

أقول

و لا یبعد أن یکون الشمس و القمر و النجوم کنایات عن الرسول و أمیر المؤمنین و الأئمه صلوات الله علیهم أجمعین و یحتمل أن یکون المراد قرب الأمر بقیام الساعه التی یکون فیها ذلک و یمکن حمله علی ظاهره.

**[ترجمه]دور نیست که جمع شدن خورشید و ماه و ستارگان، کنایه از پیغمبر صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین و ائمه صلوات اللّه علیهم اجمعین باشد. و هم محتمل است که مقصود، نزدیکی قیام امام زمان علیه السلام با روز رستاخیز باشد که اوضاع کواکب چنین خواهد شد و هم ممکن است که معنی آن، ظاهر عبارت باشد.

**[ترجمه]

«۷»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُولَوَيْهِ وَ غَيْرِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ الْكُلَيْنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ قَيْسٍ عَنْ بَعْضِ جَلَاوِزَةِ(۱)

السَّوَادِ قَالَ: شَهِدْتُ نَسِيماً آنِفاً بِسُرَّ مَنْ رَأَى وَ قَدْ كَسَرَ بَابَ الدَّارِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ وَ بِيَدِهِ طَبَرْزِينٌ فَقَالَ مَا تَصْنَعُ فِي دَارِي قَالَ نَسِيمٌ إِنَّ جَعْفَراً زَعَمَ أَنَّ أَبَاكَ مَضَى وَ لَا وَلَدَ لَهُ فَإِنْ كَانَتْ دَارَكَ فَقَدِ انْصَرَفْتُ عَنْكَ فَخَرَجَ عَنِ الدَّارِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ قَيْسٍ فَقَدِمَ عَلَيْنَا غُلَامٌ مِنْ خُدَّامِ الدَّارِ فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْخَبَرِ فَقَالَ مَنْ حَدَّثَكَ بِهَذَا قُلْتُ حَدَّثَنِي بَعْضُ جَلَاوِزَةِ السَّوَادِ فَقَالَ لِي لَا يَكَادُ يَخْفَى عَلَى النَّاسِ شَيْ ءٌ(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: علی بن قیس از یکی از مأمورین سواد(سرزمین عراق) نقل کرده که آن مأمور گفت: چندی قبل «نسیم»، خادم امام حسن عسکری علیه السلام را در سامره دیدم که مشغول شکستن در خانه حضرت است. در آن موقع جوانی که تبری در دست داشت از خانه بیرون آمد و از وی پرسید:«در خانه من چه می کنی؟» نسیم گفت: جعفر (کذّاب) می گوید: «پدرت وفات یافت و فرزندی ندارد.اگر خانه تو است، من بیرون می روم.» این را گفت و از خانه بیرون رفت.

علی بن قیس گفت: یکی از خدام خانه امام پیش ما آمد و من اینخبر را از وی پرسیدم. گفت: «چه کسی این را به تو خبر داد؟» گفتم: «یکی از مأمورین سواد نقل کرد.» خادم گفت: «چیزی بر مردم پوشیده نمی ماند.» - . غیبت طوسی: ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۸»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ كَانَ أَسَنَّ شَيْخٍ مِنْ وُلْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: رَأَيْتُهُ بَيْنَ الْمَسْجِدَيْنِ وَ هُوَ غُلَامٌ.

شا، [الإرشاد] ابن قولويه عن الكليني عن علي بن محمد: مثله

**[ترجمه]غیبت طوسی: با همین سند از محمد بن اسماعیل بن موسی بن جعفر علیه السلام که مسن ترین پیرمردان اولاد پیغمبر صلی الله علیه و آله بود، نقل کرده که امام زمان را موقعی که طفل بود، مابین دو مسجد دیدم. - . غیبت طوسی: ۲۶۷ -

شیخ مفید در کتاب ارشاد القلوب نیز این روایت را نقل کرده است. - . ارشاد القلوب: ۳۵۰ -

**[ترجمه]

بيان

لعل المراد بالمسجدين مسجدی [مسجدا] مكه و المدينه.

**[ترجمه]شاید مقصود از دو مسجد، مسجد مکه و مدینه باشد.

**[ترجمه]

«۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ خَادِمٍ لِإِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدَهَ النَّیْشَابُورِیِّ قَالَ: کُنْتُ

۱- ۱. قال الجوهریّ: الجلواز: الشّرطیّ، و الجمع: الجلاوزه.

۲- ۲. رواه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۳۱ و فیه« سیما» بدل« نسیم» فی الموضعین فقیل ان سیماء من عبید جعفر الکذاب و قیل انه واحد من معتمدی السلطان.

وَاقِفاً مَعَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى الصَّفَا فَجَاءَ غُلَامٌ (۱)

حَتَّى وَقَفَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ قَبَضَ عَلَى كِتَابِ مَنَاسِكِهِ وَ حَدَّثَهُ بِأَشْيَاءَ.

شا، [الإرشاد] ابن قولويه عن الكلينى عن على بن محمد عن محمد بن شاذان بن نعيم عن خادم لإبراهيم: مثله و فيه فجاء صاحب الأمر.

**[ترجمه]غیبت طوسی: خادم ابراهیم بن عبده نیشابوری می گوید: من با ابراهیم در صفا ایستاده بودیم که طفلی آمد و پهلوی ابراهیم ایستاد، کتاب مناسك (احكام حجّ) خود را گرفت و چیزهایی را برای او نقل کرد. - . غیبت طوسی: ۲۶۷ -

در ارشاد القلوب مفید روایت مذکور را ذکر کرده، با این فرق که به جای طفلی، «صاحب الامر» آمده است. - . ارشاد القلوب: ۳۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِدْرِيسَ قَالَ: رَأَيْتُهُ بَعْدَ مُضِيِّ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام حِينَ أَيْفَعَ وَ قَبَّلْتُ يَدَيْهِ وَ رَأْسَهُ.

شا، [الإرشاد] ابن قولويه عن الكلينى عن على بن محمد عن أحمد بن إبراهيم بن إدريس عن أبيه: مثله

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابراهیم بن ادریس می گوید: «بعد از درگذشت امام حسن عسکری علیه السلام ، امام زمان علیه السلام را دیدم که در حدود بیست سال داشت و من دست و سر مبارکش را بوسیدم.» در ارشاد القلوب شیخ مفید نیز این روایت نقل شده است. - . غیبت طوسی: ۲۶۸ -

**[ترجمه]

بيان

أيفع الغلام أى ارتفع راهق العشرين.

**[ترجمه]عبارت «ايفع الغلام»، یعنی رشد کرد و به نزدیک سن بیست سالگی رسید .

**[ترجمه]

«۱۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبِی عَلِیٍّ بْنِ مُطَهَّرٍ قَالَ: رَأَیْتُهُ وَ وَصَفَ قَدَّهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابوعلی بن مطهر می گوید: «او را دیدم»، سپس اندام حضرت را توصیف می کند. - . غیبت طوسی: - ۲۶۸

**[ترجمه]

«۱۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ الرَّازِیُّ عَنْ أَبِی ذَرٍّ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی سَوْرَهَ وَ هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ التَّمِیمِیُّ وَ کَانَ زَیْدِیّاً قَالَ: سَمِعْتُ هَذِهِ الْحِکَایَهَ مِنْ جَمَاعَهٍ یَرْوُونَهَا عَنْ أَبِی رحمه الله أَنَّهُ خَرَجَ إِلَی الْحَیْرِ قَالَ فَلَمَّا صِرْتُ إِلَی الْحَیْرِ إِذَا

شَابٌّ حَسَنُ الْوَجْهِ یُصَلِّی ثُمَّ إِنَّهُ وَدَّعَ وَ وَدَّعْتُ وَ خَرَجْنَا فَجِئْنَا إِلَی الْمَشْرَعَهِ فَقَالَ لِی یَا بَا سَوْرَهَ أَیْنَ تُرِیدُ فَقُلْتُ الْکُوفَهَ فَقَالَ لِی مَعَ مَنْ قُلْتُ مَعَ النَّاسِ قَالَ لِی لَا تُرِیدُ نَحْنُ جَمِیعاً نَمْضِی قُلْتُ وَ مَنْ مَعَنَا فَقَالَ لَیْسَ نُرِیدُ مَعَنَا أَحَداً قَالَ فَمَشَیْنَا لَیْلَتَنَا فَإِذَا نَحْنُ عَلَی مَقَابِرِ مَسْجِدِ السَّهْلَهِ فَقَالَ لِی هُوَ ذَا مَنْزِلُکَ فَإِنْ شِئْتَ فَامْضِ ثُمَّ قَالَ لِی تَمُرُّ إِلَی ابْنِ الزُّرَارِیِّ عَلِیِّ بْنِ یَحْیَی فَتَقُولُ لَهُ یُعْطِیکَ الْمَالَ الَّذِی عِنْدَهُ فَقُلْتُ لَهُ لَا یَدْفَعُهُ إِلَیَّ فَقَالَ لِی قُلْ لَهُ بِعَلَامَهِ أَنَّهُ کَذَا وَ کَذَا دِینَاراً وَ کَذَا وَ کَذَا دِرْهَماً وَ هُوَ فِی مَوْضِعِ کَذَا وَ کَذَا وَ عَلَیْهِ کَذَا وَ کَذَا مُغَطًّی فَقُلْتُ لَهُ وَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ قُلْتُ فَإِنْ لَمْ یَقْبَلْ مِنِّی وَ طُولِبْتُ بِالدَّلَالَهِ فَقَالَ أَنَا وَرَاکَ قَالَ فَجِئْتُ إِلَی ابْنِ الزُّرَارِیِّ فَقُلْتُ لَهُ فَدَفَعَنِی فَقُلْتُ لَهُ الْعَلَامَاتِ

ص: ۱۴

۱- ۱. تراه فی الکافی ج ۱ ص ۳۳۱ و فیه« فجاء علیه السلام» و هو الأظهر.

الَّتِی قَالَ لِی وَ قُلْتُ لَهُ قَدْ قَالَ لِی أَنَا وَرَاکَ فَقَالَ لَیسَ بَعْدَ هَذَا شَیْ ءٌ وَ قَالَ لَمْ یَعْلَمْ بِهَذَا إِلَّا اللَّهُ تَعَالَی وَ دَفَعَ إِلَیَّ الْمَالَ.

وَ فِی حَدِیثٍ آخَرَ عَنْهُ وَ زَادَ فِیهِ: قَالَ أَبُو سَوْرَهَ فَسَأَلَنِی الرَّجُلُ عَنْ حَالِی فَأَخْبَرْتُهُ بِضِیقَتِی وَ بِعَیلَتِی فَلَمْ یَزَلْ یُمَاشِینِی حَتَّی انْتَهَیْتُ إِلَی النَّوَاوِیسِ فِی السَّحَرِ فَجَلَسْنَا ثُمَّ حفَرَ بِیَدِهِ فَإِذَا الْمَاءُ قَدْ خَرَجَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّی ثَلَاثَ عَشْرَهَ رَکْعَهً ثُمَّ قَالَ لِی امْضِ إِلَی أَبِی الْحَسَنِ عَلِیِّ بْنِ یَحْیَی فَاقْرَأْ عَلَیْهِ السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ یَقُولُ لَکَ الرَّجُلُ ادْفَعْ إِلَی أَبِی سَوْرَهَ مِنَ السَّبْعِمِائَهِ دِینَارٍ الَّتِی مَدْفُونَهٌ فِی مَوْضِعِ کَذَا وَ کَذَا مِائَهَ دِینَارٍ وَ إِنِّی مَضَیْتُ مِنْ سَاعَتِی إِلَی مَنْزِلِهِ فَدَقَقْتُ الْبَابَ فَقَالَ مَنْ هَذَا فَقُلْتُ قُولِی (۱) لِأَبِی الْحَسَنِ هَذَا أَبُو سَوْرَهَ فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ مَا لِی وَ لِأَبِی سَوْرَهَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَیَّ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ وَ قَصَصْتُ عَلَیْهِ الْخَبَرَ فَدَخَلَ وَ أَخْرَجَ إِلَیَّ مِائَهَ دِینَارٍ فَقَبَضْتُهَا فَقَالَ لِی صَافَحْتَهُ فَقُلْتُ نَعَمْ فَأَخَذَ یَدِی فَوَضَعَهَا عَلَی عَیْنَیْهِ وَ مَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ- قَالَ أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ قَدْ رُوِیَ هَذَا الْخَبَرُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْجَعْفَرِیِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ بِشْرٍ الْخَزَّازِ وَ غَیْرِهِمَا: وَ هُوَ مَشْهُورٌ عِنْدَهُمْ.

یج، [الخرائج و الجرائح] عن ابن أبی سوره: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابوذر احمد بن ابی سوره که همان محمد بن حسن بن عبداللّه تمیمی زیدی مذهب بود، روایت کرده که احمد بن ابی سوره گفت: این حکایت را از جماعتی شنیدم که آنها از پدرم روایت می کرد ند و می گفتند: «پدرت می گفت: یک بار به آهنگ دیدن «حیر» (قصر مخروبه متوکل عباسی در سامرا) سفر کردم.وقتی وارد حیر شدم، ناگاه جوان خوشرویی را دیدم که نماز می گزارد. سپس وی آنجا را ترک گفت و من هم آنجا را ترک گفتم، با هم بیرون رفتیم و به طرف «مشرعه» آمدیم.

جوان بهمن گفت: «ای ابو سوره!می خواهی به کجا بروی؟» گفتم: «می خواهم به کوفه بروم.»پرسید: «می خواهی با چه کسی بروی؟» گفتم: «با مردم.»گفت: «نمی خواهی همه با هم برویم؟» گفتم: «دیگر چه کسی با ما خواهد بود؟» گفت: «نمی خواهیم کسی با ما بیاید.»

آن شب را با هم به راه افتادیم تا به قبور مسجد سهله رسیدیم و او گفت: «اینک آن خانه ات است.» اگر می خواهی برو!» سپس گفت: «وقتی علی بن یحیی پسر زراری را ملاقات کردی، از وی بخواه تا اموالی را که پیش اوست به تو بدهد.» گفتم: «او نمی دهد.» گفت: «به فلان نشانی که فلان مقدار دینار و فلان مبلغ درهم در فلان جا گذارده است و فلان چیز بر روی آنست و در فلان چیز پیچیده است، خواهد داد.»پرسیدم: «شما کیستید؟» فرمود: «من محمد بن الحسن هستم.» گفتم: «اگر این نشانی ها را از من نپذیرد و دلیل های دیگری بخواهد، چه کنم؟» فرمود: «من پشت سر تو هستم.» من هم رفتم نزد پسر زراری و اموال را از وی خواستم و او به من نداد. گفتم: «نشانی هایی که به من داده، همین بود که به تو گفتم و گفته است که اگر تو نپذیرفتی، من در پشت سرت هستم.» گفت: «بیش از این نشانی لازم نیست. زیرا جز خداوند کسی از جریان این مال اطلاع نداشت.» آنگاه آن مال را به من داد.

در حدیث دیگری اضافه دارد که: ابو سوره گفت: آن مرد حالم را پرسید و من جواب دادم که با سختی و عیالواری می گذرانم. پس با هم آمدیم تا آنکه سحر به «نواویس» (محلی نزدیک کربلای کنونی) رسیدیم. او با دست زمین را کاوید و ناگاه از زمین آب جوشید، وضو گرفت و سیزده رکعت نماز گزارد. سپس گفت: «برو نزد ابوالحسن علی بن یحیی و سلام

برسـان و بگو که آن مرد می گویـد: «از آن هفتصـد دینـاری که در فلان جا گـذارده ای، صـد دینار به ابو سوره بـده!» من نیز همـان موقع به خـانه علی بن یحیی رفتم و دق الباب کردم. پرسـید: «کیست؟» گفتم: «به ابوالحسن بگو ابو سوره است.» شـنیدم که گفت: «من بـا ابو سوره چه کار دارم؟» آنگاه از خانه بیرون آمـد، من سـلام کردم و به وی دست داده و پیغام را به او دادم. او هم به درون خـانه رفت و صـد دینـار آورد و به من داد و من هم گرفتم. سـپس پرسـید: «بـا این مرد مصافحه هم کرده ای؟» گفتم آری.پس او دست مرا روی دیدگانش نهاد و بر صورت خویش مالید.

احمد بن علی گفت:این خبر از محمد بن علی جعفری و عبداللّه بن الحسن بن بشـیر خزاز و غیر اینان هم روایت شده و در نزد آنها مشهور است. - . غیبت طوسی: ۲۶۹ -

در خرایج راوندی هم این حدیث از ابوعلی بن سوره آمده است. - . خرایج و جرایح ۱: ۴۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ج، [الإحتجاج] غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ یَعْقُوبَ رَفَعَهُ عَنِ الزُّهْرِیِّ قَالَ: طَلَبْتُ هَـذَا الْأَمْرَ طَلَباً شَاقّاً حَتَّی ذَهَبَ لِی فِیهِ مَالٌ صَالِحٌ فَوَقَعْتُ إِلَی الْعَمْرِیِّ وَ خَدَمْتُهُ وَ لَزِمْتُهُ وَ سَأَلْتُهُ بَعْدَ ذَلِکَ عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ فَقَالَ لِی لَیْسَ إِلَی ذَلِکَ وُصُولٌ فَخَضَعْتُ فَقَالَ لِی بَکِّرْ بِالْغَدَاهِ فَوَافَیْتُ وَ اسْتَقْبَلَنِی وَ مَعَهُ شَابٌّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجْهاً وَ أَطْیَبِهِمْ رَائِحَهً بِهَیْئَهِ التُّجَّارِ وَ فِی کُمِّهِ شَیْ ءٌ کَهَیْئَهِ التُّجَّارِ فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَیْهِ دَنَوْتُ مِنَ الْعَمْرِیِّ فَأَوْمَأَ إِلَیَّ فَعَدَلْتُ إِلَیْهِ وَ سَأَلْتُهُ فَأَجَابَنِی عَنْ کُلِّ مَا أَرَدْتُ ثُمَّ مَرَّ لِیَدْخُلَ الدَّارَ وَ کَانَتْ مِنَ الدُّورِ الَّتِی لَا نَکْتَرِثُ لَهَا فَقَالَ الْعَمْرِیُّ إِذْ أَرَدْتَ أَنْ تَسْأَلَ سَلْ فَإِنَّکَ لَا تَرَاهُ بَعْدَ ذَا فَذَهَبْتُ لِأَسْأَلَ فَلَمْ یَسْمَعْ وَ دَخَلَ الدَّارَ وَ مَا کَلَّمَنِی بِأَکْثَرَ مِنْ أَنْ قَالَ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْعِشَاءَ إِلَی أَنْ

۱- ۱. خطاب للجاریه التی سألت من خلف الباب: من هذا؟.

تَشْتَبِکَ النُّجُومُ (۱) مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْغَدَاهَ إِلَی أَنْ تَنْقَضِیَ النُّجُومُ وَ دَخَلَ الدَّارَ.

**[ترجمه]احتجاج و غیبت طوسی: زهری می گوید: به قدر کافی در جستجوی امام زمان گردش کردم و مال زیادی از من در این راه صرف شد. سپس به خدمت محمد بن عثمان رسیدم و به همین منظور، مدتی نزد وی به خدمتگزاری پرداختم. تا آنکه روزی از صاحب الزمان علیه السلام سراغ گرفتم و او گفت: «نمی توانی حضرت را ببینی.» من با التماس زیاد مقصود خود را تکرار کردم. او گفت: «فردا صبح بیا.»

چون فردا صبح نزد وی رفتم، دیدم جوانی که در زیبایی و خوشبویی از همه کس بهتر بود و لباس تجار را بر تن داشت، با وی است و به هیئت تجار، چیزی در آستین دست دارد. وقتی نظرم به او افتاد، نزدیک محمد بن عثمان رفتم، ولی او به من اشاره کرد که به طرف آن جوان برگردم. من هم به طرف جوان برگشتم و سؤالاتی از وی کردم و هر چه می خواستم، به من جواب داد. آنگاه رفت که داخل خانه شود و آن خانه، چندان مورد اعتنای ما نبود.

محمد بن عثمان به من گفت: «اگر می خواهی چیزی بپرسی، بپرس که دیگر بعد از این او را نمی بینی.» من هم به دنبال او رفتم که سؤالاتی کنم، ولی او گوش نداد و داخل خانه شد و جز این دو جمله چیزی نفرمود: «ملعون است، ملعون است کسی که نماز عشا را چندان به تأخیر بیندازد که ستارگان آسمان درهم شوند! ملعون است، ملعون است کسی که نماز صبح را چندان به تأخیر بیندازد که ستارگان آسمان ناپدید شود!» و سپس داخل خانه شد. - . احتجاج: ۴۷۹ و غیبت طوسی: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

«۱۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ الرَّازِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَابَانَ الدِّهْقَانِ عَنْ أَبِی سُلَیْمَانَ دَاوُدَ بْنِ غَسَّانَ الْبَحْرَانِیِّ قَالَ: قَرَأْتُ عَلَی أَبِی سَهْلٍ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَلِیٍّ النَّوْبَخْتِیِّ قَالَ مَوْلِدُ م ح م د بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الرِّضَا بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَاقِرِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ وُلِدَ علیه السلام بِسَامَرَّاءَ سَنَهَ سِتٍّ وَ خَمْسِینَ وَ مِائَتَیْنِ وَ أُمُّهُ صَقِیلُ وَ یُکَنَّی أَبَا الْقَاسِمِ بِهَذِهِ الْکُنْیَهِ أَوْصَی النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ اسْمُهُ کَاسْمِی وَ کُنْیَتُهُ کُنْیَتِی لَقَبُهُ الْمَهْدِیُّ وَ هُوَ الْحُجَّهُ وَ هُوَ الْمُنْتَظَرُ وَ هُوَ صَاحِبُ الزَّمَانِ علیه السلام.

قَالَ إِسْمَاعِیلُ بْنُ عَلِیٍّ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام فِی الْمَرْضَهِ الَّتِی مَاتَ فِیهَا وَ أَنَا عِنْدَهُ إِذْ قَالَ لِخَادِمِهِ عَقِیدٍ وَ کَانَ الْخَادِمُ أَسْوَدَ نُوبِیّاً قَدْ خَدَمَ مِنْ قَبْلِهِ عَلِیَّ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ رَبَّی الْحَسَنَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا عَقِیدُ أَغْلِ لِی مَاءً بِمُصْطُکَی فَأَغْلَی لَهُ ثُمَّ جَاءَتْ بِهِ صَقِیلُ الْجَارِیَهُ أُمُّ الْخَلَفِ علیه السلام فَلَمَّا صَارَ الْقَدَحُ فِی یَدَیْهِ وَ هَمَّ بِشُرْبِهِ فَجَعَلَتْ یَدُهُ تَرْتَعِدُ حَتَّی ضَرَبَ الْقَدَحَ ثَنَایَا الْحَسَنِ فَتَرَکَهُ مِنْ یَدِهِ وَ قَالَ لِعَقِیدٍ ادْخُلِ الْبَیْتَ فَإِنَّکَ تَرَی صَبِیّاً سَاجِداً فَأْتِنِی بِهِ قَالَ أَبُو سَهْلٍ قَالَ عَقِیدٌ فَدَخَلْتُ أَتَحَرَّی فَإِذَا أَنَا بِصَبِیٍّ سَاجِدٍ رَافِعٍ سَبَّابَتَهُ نَحْوَ السَّمَاءِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَأَوْجَزَ فِی صَلَاتِهِ فَقُلْتُ إِنَّ سَیِّدِی یَأْمُرُکَ بِالْخُرُوجِ إِلَیْهِ إِذْ جَاءَتْ أُمُّهُ صَقِیلُ فَأَخَذَتْ بِیَدِهِ وَ أَخْرَجَتْهُ إِلَی أَبِیهِ الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ أَبُو سَهْلٍ فَلَمَّا مَثُلَ الصَّبِیُّ بَیْنَ یَدَیْهِ سَلَّمَ وَ إِذَا هُوَ دُرِّیُّ اللَّوْنِ وَ فِی شَعْرِ رَأْسِهِ قَطَطٌ مُفَلَّجُ الْأَسْنَانِ فَلَمَّا رَآهُ الْحَسَنُ بَکَی وَ قَالَ یَا سَیِّدَ أَهْلِ بَیْتِهِ اسْقِنِی الْمَاءَ فَ إِنِّی ذاهِبٌ إِلی رَبِّی

وَ أَخَذَ الصَّبِیُّ الْقَدَحَ الْمَغْلِیَّ بِالْمُصْطُکَی بِیَدِهِ ثُمَّ حَرَّکَ

ص: ۱۶

---

۱ - ۱. لفظ« العشاء» مصحف و الصحیح« المغرب» و ذلک لان وقته المسنون یبتدئ من سقوط الحمره الی سقوط الشفق المساوق لاشتباک النجوم فمن أخر صلاه المغرب عن اشتباک النجوم خالف السنه کما أن وقت صلاه الصبح المسنون یبتدئ من الغلس الی ظهور الشفق المساوق لانقضاء النجوم فمن أخرها الی انقضاء النجوم قد خالف السنه.

شَفَتَیهِ ثُمَّ سَقَاهُ فَلَمَّا شَرِبَهُ قَالَ هَیِّئُونِی لِلصَّلَاهِ فَطُرِحَ فِی حَجْرِهِ مِنْدِیلٌ فَوَضَّأَهُ الصَّبِیُّ وَاحِدَهً وَاحِدَهً وَ مَسَحَ عَلَی رَأْسِهِ وَ قَدَمَیْهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو مُحَمَّدٍ علیه السلام أَبْشِرْ یَا بُنَیَّ فَأَنْتَ صَاحِبُ الزَّمَانِ وَ أَنْتَ الْمَهْدِیُّ وَ أَنْتَ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَی أَرْضِهِ وَ أَنْتَ وَلَدِی وَ وَصِیِّی وَ أَنَا وَلَدْتُکَ وَ أَنْتَ م ح م د بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَلَدَکَ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنْتَ خَاتِمُ الْأَئِمَّهِ الطَّاهِرِینَ وَ بَشَّرَ بِکَ رَسُولُ اللَّهِ وَ سَمَّاکَ وَ کَنَّاکَ بِذَلِکَ عَهِدَ إِلَیَّ أَبِی عَنْ آبَائِکَ الطَّاهِرِینَ صَلَّی اللَّهُ عَلَی أَهْلِ الْبَیْتِ رَبُّنَا إِنَّهُ حَمِیدٌ مَجِیدٌ وَ مَاتَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ مِنْ وَقْتِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو سلیمان داود بن غسان می گوید: به خدمت ابوسهل اسماعیل بن علی نوبختی رسیدم و سلام کردم. ابوسهل گفت: «ولادت (م ح م د) فرزند حسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب صلوات اللّه علیهم اجمعین، به سال ۲۵۶ در سامره اتفاق افتاد. مادرش صیقل و کنیه اش ابوالقاسم است، و همین کنیه است که پیغمبر خبر داده و فرموده است: «نام او چون نام من و کنیه اش مثل کنیه من است؛ لقبش مهدی و حجت و منتظر است و هم او صاحب الزمان می باشد.»

سپس ابوسهل گفت: «در مرض منجر بهفوت امام حسن عسکری علیه السلام ،روزی من در خدمتش بودم. حضرت به «عقید»، خادم خود که غلامی سیاه چهره و اهل «نوبه» بود و پیش از آن حضرت، خدمتکار پدرش امام علی النقی علیه السلام بود و امام حسن عسکری علیه السلام را بزرگ کرده بود، فرمود: «ای عقید! قدری آب مصطکی برای من بجوشان!»عقید هم آب را روی اجاق نهاد و صیقل مادر امام زمان علیه السلام ،آن را به خدمت حضرت آورد.

حضرت کاسه را گرفت و خواست بیاشامد، ولی دست مبارکش لرزید و کاسه به دندان نازنینش خورد. سپس آن را رویزمین گذاشت. آنگاه رو به عقید کرد و فرمود: «برو به اندرون، کودکی را می بینی که در سجده است، او را نزد من بیاور.»

ابوسهل می گوید: عقید گفت: «وقتی به اندرون برای جستجوی او رفتم، دیدم کودکی سجده می کند و انگشت سبابه خود را به سوی آسمان گرفته است. من سلام کردم و او نمازش را کوتاه کرد.» سپس گفتم: «آقا شما را می طلبد که به خدمتش درآیی.» در این وقت مادرش صیقل آمد، دست او را گرفت و او را نزد پدرش آورد.

ابوسهل می گوید: موقعی که بچه خدمت حضرت رسید، سلام کرد. رنگش همچون درّ (سفید)، موهای سرش کوتاه و میان دندان هایش باز بود. وقتی امام حسن عسکری علیه السلام او را دید، گریست و فرمود: «ای آقای خاندانم! این آب را به من بده که من اینک به سوی خدای خود می روم. بچه کاسه آب داغ را برداشت و به دهان پدر بزرگوارش نزدیک ساخت تا آن را نوشید.آنگاه امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «مرا آماده نماز کنید.» بچه حوله ای در دامن امام پهن کرد و بدین گونه حضرت، یک یک اعضا را شست و سر و پای را مسح کرد .

آنگاه امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «ای فرزند! به تو مژده می دهم که صاحب الزمان و مهدی و حجت خدا در روی زمین تویی. تو فرزند من و جانشین من هستی؛ از من متولدشده ای و تو (م ح م د) فرزند حسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام می باشی و هم از نسل پیغمبر صلی الله علیه و آله و خاتم ائمه طاهرین علیهم السلام هستی. پیغمبر صلی الله علیه و آله مژده تو را داده و نام و کنیه تو را تعیین فرموده است.

این را پدرم از پدران پاک سرشتش به من اطلاع داد. صلوات خدا و پروردگار ما بر اهل بیت. او ستوده با عظمت است.»
حضرت این را فرمود و همان موقع رحلت کرد. صلوات اللّٰه علیهم اجمعین. - . غیبت طوسی: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی عَنْهُ عَنْ أَبِی الْحُسَیْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْأَسَدِیِّ قَالَ حَدَّثَنِی الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ الْأَشْعَرِیُّ الْقُمِّیُّ قَالَ حَدَّثَنِی یَعْقُوبُ بْنُ یُوسُفَ الضَّرَّابُ الْغَسَّانِیُّ فِی مُنْصَرَفِهِ مِنْ أَصْفَهَانَ قَالَ: حَجَجْتُ فِی سَنَهِ إِحْدَی وَ ثَمَانِینَ وَ مِائَتَیْنِ وَ کُنْتُ مَعَ قَوْمٍ مُخَالِفِینَ مِنْ أَهْلِ بَلَدِنَا فَلَمَّا قَدِمْنَا مَکَّهَ تَقَدَّمَ بَعْضُهُمْ فَاکْتَرَی لَنَا دَاراً فِی زُقَاقٍ بَیْنَ سُوقِ اللَّیْلِ وَ هِیَ دَارُ خَدِیجَهَ علیها السلام تُسَمَّی دَارَ الرِّضَا علیه السلام وَ فِیهَا عَجُوزٌ سَمْرَاءُ فَسَأَلْتُهَا لَمَّا وَقَفْتُ عَلَی أَنَّهَا دَارُ الرِّضَا علیه السلام مَا تَکُونِینَ مِنْ أَصْحَابِ هَذِهِ الدَّارِ وَ لِمَ سُمِّیَتْ دَارَ الرِّضَا علیه السلام فَقَالَتْ أَنَا مِنْ مَوَالِیهِمْ وَ هَذِهِ دَارُ الرِّضَا عَلِیِّ بْنِ مُوسَی علیهما السلام أَسْکَنَنِیهَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام فَإِنِّی کُنْتُ مِنْ خَدَمِهِ فَلَمَّا سَمِعْتُ ذَلِکَ مِنْهَا آنَسْتُ بِهَا وَ أَسْرَرْتُ الْأَمْرَ عَنْ رُفَقَائِیَ الْمُخَالِفِینَ فَکُنْتُ إِذَا انْصَرَفْتُ مِنَ الطَّوَافِ بِاللَّیْلِ أَنَامُ مَعَهُمْ فِی رِوَاقٍ فِی الدَّارِ وَ نُغْلِقُ الْبَابَ وَ نُلْقِی خَلْفَ الْبَابِ حَجَراً کَبِیراً کُنَّا نُدِیرُ خَلْفَ الْبَابِ فَرَأَیْتُ غَیْرَ لَیْلَهٍ ضَوْءَ السِّرَاجِ فِی الرِّوَاقِ الَّذِی کُنَّا فِیهِ شَبِیهاً بِضَوْءِ الْمَشْعَلِ وَ رَأَیْتُ الْبَابَ قَدِ انْفَتَحَ وَ لَا أَرَی أَحَداً فَتَحَهُ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ وَ رَأَیْتُ رَجُلًا رَبْعَهً أَسْمَرَ إِلَی الصُّفْرَهِ مَا هُوَ قَلِیلَ اللَّحْمِ فِی وَجْهِهِ سَجَّادَهٌ عَلَیْهِ قَمِیصَانِ وَ إِزَارٌ رَقِیقٌ قَدْ تَقَنَّعَ بِهِ وَ فِی رِجْلِهِ نَعْلٌ طَاقٌ فَصَعِدَ إِلَی الْغُرْفَهِ فِی الدَّارِ حَیْثُ کَانَتِ الْعَجُوزُ تَسْکُنُ وَ کَانَتْ تَقُولُ لَنَا إِنَّ فِی الْغُرْفَهِ ابْنَتَهُ لَا تَدَعُ

أَحداً يَصْعَدُ إِلَيْهَا فَكَنْتُ أَرَى الضَّوْءَ الَّذِی رَأَيْتُهُ يُضِی ءُ فِی الرِّوَاقِ عَلَى الدَّرَجهِ عِنْدَ صُعُودِ الرَّجُلِ إِلَى الْغُرْفَهِ الَّتِی يَصْعَدُهَا ثُمَّ أَرَاهُ فِی الْغُرْفَهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ أَرَى السِّرَاجَ بِعَيْنِهِ وَ كَانَ الَّذِی مَعِی يَرَوْنَ مِثْلَ مَا أَرَى فَتَوَهَّمُوا أَنَّ هَذَا الرَّجُلَ يَخْتَلِفُ إِلَى ابْنَهِ الْعَجُوزِ وَ أَنْ يَكُونَ قَدْ تَمَتَّعَ بِهَا فَقَالُوا هَؤُلَاءِ الْعَلَوِيَّهُ يَرَوْنَ الْمُتْعَهَ وَ هَذَا حَرَامٌ لَا يَحِلُّ فِيمَا زَعَمُوا وَ كُنَّا نَرَاهُ يَدْخُلُ وَ يَخْرُجُ وَ نَجِی ءُ إِلَى الْبَابِ وَ إِذَا الْحَجَرُ عَلَى حَالِهِ الَّتِی تَرَكْنَاهُ وَ كُنَّا نُغْلِقُ هَذَا الْبَابَ خَوْفاً عَلَى مَتَاعِنَا وَ كُنَّا لَا نَرَى أَحَداً يَفْتَحُهُ وَ لَا يُغْلِقُهُ وَ الرَّجُلُ يَدْخُلُ وَ يَخْرُجُ وَ الْحَجَرُ خَلْفَ الْبَابِ إِلَى وَقْتٍ نُنَحِّيهِ إِذَا خَرَجْنَا فَلَمَّا رَأَيْتُ هَذِهِ الْأَسْبَابَ ضَرَبَ عَلَى قَلْبِی وَ وَقَعَتْ فِی قَلْبِی فِتْنَهٌ فَتَلَطَّفْتُ الْعَجُوزَ وَ أَحْبَبْتُ أَنْ أَقِفَ عَلَى خَبَرِ الرَّجُلِ فَقُلْتُ لَهَا يَا فُلَانَهُ إِنِّی أُحِبُّ أَنْ أَسْأَلَكِ وَ أُفَاوِضَكِ مِنْ غَيْرِ حُضُورِ مَنْ مَعِی فَلَا أَقْدِرُ عَلَيْهِ فَأَنَا أُحِبُّ إِذَا رَأَيْتِنِی فِی الدَّارِ وَحْدِی أَنْ تَنْزِلِی إِلَيَّ لِأَسْأَلَكِ عَنْ أَمْرٍ فَقَالَتْ لِی مُسْرِعَهً وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أُسِرَّ إِلَيْكَ شَيْئاً فَلَمْ يَتَهَيَّأْ لِی ذَلِكَ مِنْ أَجْلِ مَنْ مَعَكَ فَقُلْتُ مَا أَرَدْتِ أَنْ تَقُولِی فَقَالَتْ يَقُولُ لَكَ وَ لَمْ تَذْكُرْ أَحَداً لَا تُحَاشِنْ أَصْحَابَكَ وَ شُرَكَاءَكَ [(۱)](#content_note_18_1) وَ لَا تُلَاحِهِمْ فَإِنَّهُمْ أَعْدَاؤُكَ وَ دَارِهِمْ فَقُلْتُ لَهَا مَنْ يَقُولُ فَقَالَتْ أَنَا أَقُولُ فَلَمْ أَجْسُرْ لِمَا دَخَلَ قَلْبِی مِنَ الْهَيْبَهِ أَنْ أُرَاجِعَهَا فَقُلْتُ أَيَّ أَصْحَابِی تَعْنِينَ وَ ظَنَنْتُ أَنَّهَا تَعْنِی رُفَقَائِيَ الَّذِينَ كَانُوا حُجَّاجاً مَعِی قَالَتْ شُرَكَاءَكَ الَّذِينَ فِی بَلَدِكَ وَ فِی الدَّارِ مَعَكَ وَ كَانَ جَرَى بَيْنِی وَ بَيْنَ الَّذِينَ مَعِی فِی الدَّارِ عَنَتٌ فِی الدِّينِ فَسَعَوْا بِی حَتَّى هَرَبْتُ وَ اسْتَتَرْتُ بِذَلِكَ السَّبَبِ فَوَقَفْتُ عَلَى أَنَّهَا عَنَتْ أُولَئِكَ فَقُلْتُ لَهَا مَا تَكُونِينَ أَنْتِ مِنَ الرِّضَا فَقَالَتْ كُنْتُ خَادِمَهً لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام فَلَمَّا اسْتَيْقَنْتُ ذَلِكَ قُلْتُ لَأَسْأَلُهَا عَنِ الْغَائِبِ فَقُلْتُ بِاللَّهِ عَلَيْكِ رَأَيْتِهِ بِعَيْنِكِ فَقَالَتْ يَا أَخِی لَمْ أَرَهُ بِعَيْنِی فَإِنِّی خَرَجْتُ وَ أُخْتِی حُبْلَى وَ بَشَّرَنِی الْحَسَنُ بْنُ

۱- ۱. يقال: حاشنه: أی شاتمه و سابه. و فی المصدر المطبوع(ص ۷۸) خاشنه، و هو ضد لاينه. و الملاحاه: المنازعه و المعاداه.

عَلِيٍّ علیهما السلام بِأَنِّي سَوْفَ أَرَاهُ فِي آخِرِ عُمُرِي وَ قَالَ لِي تَكُونِينَ لَهُ كَمَا كُنْتِ لِي وَ أَنَا الْيَوْمَ مُنْذُ كَذَا بِمِصْرَ وَ إِنَّمَا قَدِمْتُ الْآنَ بِكِتَابَةٍ وَ نَفَقَةٍ وُجِّهَ بِهَا إِلَيَّ عَلَى يَدِ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ لَا يُفْصِحُ بِالْعَرَبِيَّةِ وَ هِيَ ثَلَاثُونَ دِينَاراً وَ أَمَرَنِي أَنْ أَحُجَّ سَنَتِي هَذِهِ فَخَرَجْتُ رَغْبَةً مِنِّي فِي أَنْ أَرَاهُ فَوَقَعَ فِي قَلْبِي أَنَّ الرَّجُلَ الَّذِي كُنْتُ أَرَاهُ هُوَ هُوَ فَأَخَذْتُ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ صِحَاحاً فِيهَا سِتَّةٌ رَضَوِيَّةٌ مِنْ ضَرْبِ الرِّضَا علیه السلام قَدْ كُنْتُ خَبَأْتُهَا لِأُلْقِيَهَا فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ علیه السلام وَ كُنْتُ نَذَرْتُ وَ نَوَيْتُ ذَلِكَ فَدَفَعْتُهَا إِلَيْهَا وَ قُلْتُ فِي نَفْسِي أَدْفَعُهَا إِلَى قَوْمٍ مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ علیها السلام أَفْضَلُ مِمَّا أُلْقِيهَا فِي الْمَقَامِ وَ أَعْظَمُ ثَوَاباً فَقُلْتُ لَهَا ادْفَعِي هَذِهِ الدَّرَاهِمَ إِلَى مَنْ يَسْتَحِقُّهَا مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ علیها السلام وَ كَانَ فِي نِيَّتِي أَنَّ الَّذِي رَأَيْتُهُ هُوَ الرَّجُلُ وَ إِنَّمَا تَدْفَعُهَا إِلَيْهِ فَأَخَذَتِ الدَّرَاهِمَ وَ صَعِدَتْ وَ بَقِيَتْ سَاعَةً ثُمَّ نَزَلَتْ فَقَالَتْ يَقُولُ لَكَ لَيْسَ لَنَا فِيهَا حَقٌّ اجْعَلْهَا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي نَوَيْتَ وَ لَكِنْ هَذِهِ الرَّضَوِيَّةُ خُذْ مِنَّا بَدَلَهَا وَ أَلْقِهَا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي نَوَيْتَ فَفَعَلْتُ وَ قُلْتُ فِي نَفْسِي الَّذِي أُمِرْتُ بِهِ عَنِ الرَّجُلِ ثُمَّ كَانَ مَعِي نُسْخَةُ تَوْقِيعٍ خَرَجَ إِلَى الْقَاسِمِ بْنِ الْعَلَاءِ بِأَذْرَبِيجَانَ فَقُلْتُ لَهَا تَعْرِضِينَ هَذِهِ النُّسْخَةَ عَلَى إِنْسَانٍ قَدْ رَأَى تَوْقِيعَاتِ الْغَائِبِ فَقَالَتْ نَاوِلْنِي فَإِنِّي أَعْرِفُهُ فَأَرَيْتُهَا النُّسْخَةَ وَ ظَنَنْتُ أَنَّ الْمَرْأَةَ تُحْسِنُ أَنْ تَقْرَأَ فَقَالَ لَا يُمْكِنُنِي أَنْ أَقْرَأَهُ فِي هَذَا الْمَكَانِ فَصَعِدَتِ الْغُرْفَةَ ثُمَّ أَنْزَلَتْهُ فَقَالَتْ صَحِيحٌ وَ فِي التَّوْقِيعِ أُبَشِّرُكُمْ بِبُشْرَى مَا بَشَّرْتُهُ بِهِ [إِيَّاهُ] وَ غَيْرَهُ ثُمَّ قَالَتْ يَقُولُ لَكَ إِذَا صَلَّيْتَ عَلَى نَبِيِّكَ كَيْفَ تُصَلِّي فَقُلْتُ أَقُولُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ وَ بَارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ فَقَالَتْ لَا إِذَا صَلَّيْتَ عَلَيْهِمْ فَصَلِّ عَلَيْهِمْ كُلِّهِمْ وَ سَمِّهِمْ فَقُلْتُ نَعَمْ فَلَمَّا كَانَتْ مِنَ الْغَدِ نَزَلَتْ وَ مَعَهَا دَفْتَرٌ صَغِيرٌ فَقَالَتْ يَقُولُ لَكَ إِذَا صَلَّيْتَ عَلَى النَّبِيِّ فَصَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَى أَوْصِيَائِهِ عَلَى هَذِهِ النُّسْخَهِ فَأَخَذْتُهَا وَ كُنْتُ أَعْمَلُ بِهَا وَ رَأَيْتُ عِدَّةَ لَيَالٍ قَدْ نَزَلَ مِنَ الْغُرْفَهِ وَ ضَوْءُ السِّرَاجِ قَائِمٌ وَ كُنْتُ أَفْتَحُ الْبَابَ وَ أَخْرُجُ عَلَى أَثَرِ الضَّوْءِ وَ أَنَا أَرَاهُ

أَعْنَى الضَّوْءَ وَ لَا أَرَى أَحداً حَتَّى يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ وَ أَرَى جَمَاعَةً مِنَ الرِّجَالِ مِنْ بُلْدَانٍ شَتَّى يَأْتُونَ بَابَ هَذِهِ الدَّارِ فَبَعْضُهُمْ يَدْفَعُونَ إِلَى الْعَجُوزِ رِقَاعاً مَعَهُمْ وَ رَأَيْتُ الْعَجُوزَ قَدْ دَفَعَتْ إِلَيْهِمْ كَذَلِكَ الرِّقَاعَ فَيُكَلِّمُونَهَا وَ تُكَلِّمُهُمْ وَ لَا أَفْهَمُ عَنْهُمْ وَ رَأَيْتُ مِنْهُمْ فِي مُنْصَرَفِنَا جَمَاعَةً فِي طَرِيقِي إِلَى أَنْ قَدِمْتُ بَغْدَادَ نُسْخَةُ الدَّفْتَرِ الَّذِي خَرَجَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الْمُنْتَجَبِ فِي الْمِيثَاقِ الْمُصْطَفَى فِي الظِّلَالِ الْمُطَهَّرِ مِنْ كُلِّ آفَةٍ الْبَرِيءِ مِنْ كُلِّ عَيْبٍ الْمُؤَمَّلِ لِلنَّجَاةِ الْمُرْتَجَى لِلشَّفَاعَةِ الْمُفَوَّضِ إِلَيْهِ دِينُ اللَّهِ اللَّهُمَّ شَرِّفْ بُنْيَانَهُ وَ عَظِّمْ بُرْهَانَهُ وَ أفلح [أَفْلِجْ] حُجَّتَهُ وَ ارْفَعْ دَرَجَتَهُ وَ أَضِئْ نُورَهُ وَ بَيِّضْ وَجْهَهُ وَ أَعْطِهِ الْفَضْلَ وَ الْفَضِيلَةَ وَ الدَّرَجَةَ وَ الْوَسِيلَةَ الرَّفِيعَةَ وَ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً يَغْبِطُهُ بِهِ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ وَ صَلِّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ قَائِدِ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

وَ صَلِّ عَلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ مُوسَى إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِينَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلِّ عَلَى الْخَلَفِ الصَّالِحِ الْهَادِی الْمَهْدِیِّ إِمَامِ الْمُؤْمِنِینَ وَ وَارِثِ الْمُرْسَلِینَ وَ حُجَّهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ الْأَئِمَّهِ الْهَادِينَ الْمَهْدِيِّينَ الْعُلَمَاءِ الصَّادِقِينَ الْأَبْرَارِ الْمُتَّقِينَ دَعَائِمِ دِينِکَ وَ أَرْكَانِ تَوْحِيدِکَ وَ تَرَاجِمَهِ وَحْيِکَ وَ حُجَجِکَ عَلَى خَلْقِکَ وَ خُلَفَائِکَ فِی أَرْضِکَ الَّذِينَ اخْتَرْتَهُمْ لِنَفْسِکَ وَ اصْطَفَيْتَهُمْ عَلَى عِبَادِکَ وَ ارْتَضَيْتَهُمْ لِدِينِکَ وَ خَصَصْتَهُمْ بِمَعْرِفَتِکَ وَ جَلَّلْتَهُمْ بِکَرَامَتِکَ وَ غَشَّيْتَهُمْ بِرَحْمَتِکَ وَ رَبَّيْتَهُمْ بِنِعْمَتِکَ وَ غَذَّيْتَهُمْ بِحِکْمَتِکَ وَ أَلْبَسْتَهُمْ مِنْ نُورِکَ وَ رَفَعْتَهُمْ فِی مَلَکُوتِکَ وَ حَفَفْتَهُمْ بِمَلَائِکَتِکَ وَ شَرَّفْتَهُمْ بِنَبِيِّکَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَيْهِمْ صَلَاهً كَثِيرَهً دَائِمَهً طَيِّبَهً لَا يُحِيطُ بِهَا إِلَّا أَنْتَ وَ لَا يَسَعُهَا إِلَّا عِلْمُکَ وَ لَا يُحْصِيهَا أَحَدٌ غَيْرُکَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى وَلِيِّکَ الْمُحْيِی سُنَّتَکَ الْقَائِمِ بِأَمْرِکَ الدَّاعِی إِلَيْکَ الدَّلِيلِ عَلَيْکَ وَ حُجَّتِکَ عَلَى خَلْقِکَ وَ خَلِيفَتِکَ فِی أَرْضِکَ وَ شَاهِدِکَ عَلَى عِبَادِکَ اللَّهُمَّ أَعِزَّ نَصْرَهُ وَ مُدَّ فِی عُمُرِهِ وَ زَيِّنِ الْأَرْضَ بِطُولِ بَقَائِهِ اللَّهُمَّ اكْفِهِ

بَغْیَ الْحَاسِدِینَ وَ أَعِذْهُ مِنْ شَرِّ الْکَائِدِینَ وَ ازْجُرْ(۱)

عَنْهُ إِرَادَهَ الظَّالِمِینَ وَ خَلِّصْهُ مِنْ أَیْدِی الْجَبَّارِینَ اللَّهُمَّ أَعْطِهِ فِی نَفْسِهِ وَ ذُرِّیَّتِهِ وَ شِیعَتِهِ وَ رَعِیَّتِهِ وَ خَاصَّتِهِ وَ عَامَّتِهِ وَ عَدُوِّهِ وَ جَمِیعِ أَهْلِ الدُّنْیَا مَا تُقِرُّ بِهِ عَیْنَهُ وَ تَسُرُّ بِهِ نَفْسَهُ وَ بَلِّغْهُ أَفْضَلَ أَمَلِهِ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ إِنَّکَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ اللَّهُمَّ جَدِّدْ بِهِ مَا مُحِیَ مِنْ دِینِکَ وَ أَحْیِ بِهِ مَا بُدِّلَ مِنْ کِتَابِکَ وَ أَظْهِرْ بِهِ مَا غُیِّرَ مِنْ حُکْمِکَ حَتَّی یَعُودَ دِینُکَ بِهِ وَ عَلَی یَدَیْهِ غَضّاً جَدِیداً خَالِصاً مُخْلَصاً لَا شَکَّ فِیهِ وَ لَا شُبْهَهَ مَعَهُ وَ لَا بَاطِلَ عِنْدَهُ وَ لَا بِدْعَهَ لَدَیْهِ اللَّهُمَّ نَوِّرْ بِنُورِهِ کُلَّ ظُلْمَهٍ وَ هُدَّ بِرُکْنِهِ کُلَّ بِدْعَهٍ وَ اهْدِمْ بِعِزَّتِهِ کُلَّ ضَلَالَهٍ وَ اقْصِمْ بِهِ کُلَّ جَبَّارٍ وَ أَخْمِدْ بِسَیْفِهِ (۲) کُلَّ نَارٍ وَ أَهْلِکْ بِعَدْلِهِ کُلَّ جَائِرٍ وَ أَجْرِ حُکْمَهُ عَلَی کُلِّ حُکْمٍ وَ أَذِلَّ بِسُلْطَانِهِ کُلَّ سُلْطَانٍ اللَّهُمَّ أَذِلَّ کُلَّ مَنْ نَاوَاهُ وَ أَهْلِکْ کُلَّ مَنْ عَادَاهُ وَ امْکُرْ بِمَنْ کَادَهُ وَ اسْتَأْصِلْ بِمَنْ جَحَدَ حَقَّهُ وَ اسْتَهَانَ بِأَمْرِهِ وَ سَعَی فِی إِطْفَاءِ نُورِهِ وَ أَرَادَ إِخْمَادَ ذِکْرِهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَی وَ عَلِیٍّ الْمُرْتَضَی وَ فَاطِمَهَ الزَّهْرَاءِ [وَ] الْحَسَنِ الرِّضَا وَ الْحُسَیْنِ الْمُصْطَفَی وَ جَمِیعِ الْأَوْصِیَاءِ وَ مَصَابِیحِ الدُّجَی وَ أَعْلَامِ الْهُدَی وَ مَنَارِ التُّقَی وَ الْعُرْوَهِ الْوُثْقَی وَ الْحَبْلِ الْمَتِینِ وَ الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِیمِ وَ صَلِّ عَلَی وَلِیِّکَ وَ وُلَاهِ عَهْدِهِ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ وُلْدِهِ وَ مُدَّ فِی أَعْمَارِهِمْ وَ زِدْ فِی آجَالِهِمْ وَ بَلِّغْهُمْ أَقْصَی آمَالِهِمْ دِیناً وَ دُنْیَا وَ آخِرَهً إِنَّکَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ.

دلائل الإمامه للطبری، قال نقلت هذا الخبر من أصل بخط شیخنا أبی عبد الله الحسین بن عبید الله الغضائری قال حدثنی أبو الحسن علی بن عبد الله القاسانی عن الحسین بن محمد عن یعقوب بن یوسف: مثله

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن عامر اشعری قمی می گوید: وقتی یعقوب بن یوسف ضرّاب غسانی از اصفهان برمی گشت، برای من نقل کرد و گفت: «در سال ۲۸۱ هجری با گروهی از اهل سنت که همشهری ما بودند به حج رفتم.

وقتی به مکه معظمه رسیدیم، یکی از همراهان رفت و خانه ای سر راه در بین بازار «سوق اللیل» اجاره کرد. این خانه حضرت خدیجه کبری علیها السلام و معروف به خانه امام رضا علیه السلام بود. زنی گندمگون در آن خانه بود و وقتی من فهمیدم آنجا را خانه امام رضا علیه السلام می گویند، از پیرزن پرسیدم: «تو با اهل این خانه چه نسبت داری و چرا اینجا را خانه امام رضا علیه السلام می گویند؟» پیرزن گفت: «من از دوستان ائمه علیهم السلام هستم. این خانه امام علی بن موسی الرضا علیهما السلام است که امام حسن عسکری علیه السلام مرا در آن ساکن گردانده است، زیرا من از جمله خدمتکاران حضرتش بودم.» چون این را از پیرزن شنیدم، با او انس گرفتم و مطلب را از همراهانم که در مذهب با من مخالف بودند، پنهان داشتم.من وقتی شب ها از طواف برمی گشتم، با همراهان در رواق خانه می خوابیدم و در خانه را می بستیم و سنگ بزرگی را غلطانده و پشت در می گذاشتیم. چند شب پی در پی دیدم که نور چراغی شبیه نور مشعل، رواقی را که ما می خوابیدیم روشن می کند. می دیدم که در خانه گشوده می شد، بدون اینکه کسی از اهل خانه آن را بگشاید. سپس مردی معتدل القامه و گندمگون مایل به زردی را دیدم که صورتش کم گوشت و در پیشانی اش علامت سجده نمودار بود.دو پیراهن به تن داشت، سر و گردن خود را با پارچه نازکی پیچیده و کفش بی جوراب به پا کرده بود، و به غرفه ای که محل سکونت پیرزن بود بالا می رفت. قبلا هم پیرزن به ما گفته بود که دخترش در آن غرفه سکونت دارد و نمی گذاشت کسی به آنجا برود.نوری را که موقع عبور آن مرد در رواق پرتو افکنده بود، به همان درجه موقع بالا رفتن به طرف غرفه هم می دیدم و سپس در خود غرفه می دیدم، بدون اینکه چراغی در آنجا ببینم.

آنچه من می دیـدم، آنها که با من بودند هم می دیدند. آنها گمان می کرد ند که این مرد، با دختر پیرزن آمد و رفت و سـر و سری دارد. به همین جهت می گفتند:«این شـیعیان متعه را حلال می دانند.» ولی به عقیده آنها (اهل تسـنن و همراهان او)، متعه حرام بود.

ما می دیدیم مرد ناشـناس داخل و خارج می شود. می آمدیم پشت در خانه می دیدیم که سـنگ همان طور است که گذاشته ایم. ما برای حفظ اثاث و لوازم خود، در خانه را می بستیم و کسـی را نمی دیـدیم که آن را باز کنـد یا ببندد، مگر موقع بیرون رفتن که خودمان آن را به کنار می زدیم.

وقتی این ماجرا را دیدم، غافل بودم و دلم پریشان گشـته بود. ناگزیر رفتم نزد پیرزن تا از آن مرد اطلاعی کسب کنم. به پیرزن گفتم: «من می خواهم دو به دو بـا هم صـحبت کنیم و پرسشـی از تو بکنم، ولی وجود رفقـا مانع می شود. خواهش دارم وقتی مرا در خـانه تنها دیـدی، از غرفه پایین بیا تا مطلبی راکه دارم، از تو بپرسم.» پیرزن فورا گفت: «من هممی خواهم رازی را با تو در میان بگذارم، ولی همین وجود رفقایت تاکنون مانع بوده است.»

پرسـیدم: «می خواهی چه بگویی؟» گفت: «به تو دسـتور می دهد (پیرزن نام کسـی را نبرد) که با رفقا و شـرکای خود دشـمنی مکن و دعـوا منمـا که آنهـا دشـمنان تو هسـتند، بلکه بـا آنـان طریق رفق و مـدارا پیش گیر!» پرسـیدم:«این حرف هـا را که می گویـد؟» گفت: «من می گویم.» از هیبتی که به دلم راه یافته بود، جرات نکردم مجـددا بپرسم که این حرف را چه کسـی گفته است! ولی پرسیدم: «مقصودت کدام رفقای من است؟» زیرا گمان کردم که مقصود او، رفقای حاجی من است که در آن خانه با هم بودیم. گفت: «مقصود کسانی است که در وطن شریک تو هستند و فعلا در این خانه با تو می باشند.» اتفاقا در سابق بین من و کسـانی که در آن خانه بودنـد،گفتگویی بر سر مـذهب در گرفته بود و آنها درباره من نزد حکومت سـعایت کردنـد، تا جایی که فرار کردم و پنهان گشتم. از اینجا بود که فهمیدم مقصود پیرزن همان هاست.

آنگـاه پرسـیدم: «تو از کجـا با امام رضا علیه السـلام مربوط هستی؟» گفت: «من خادمه امام حسن عسـکری علیه السـلام بودم.» وقتی یقین کردم کهپیرزن از دوسـتان اهل بیت علیه السـلام است، پیش خود گفتم: «احوال امام غایب را از وی می پرسم.» لـذا گفتم:«تو را به خدا قسم! آیا با چشم خود امام زمان را دیده ای؟» گفت: «ای برادر! نه! با چشم خود ندیده ام، زیرا وقتی من از نزد امام حسن عسـکری علیه السـلام بیرون آمـدم، خواهرم (مقصود مادر امام زمان است که از روی علاقه او را خواهر خوانده است) آبسـتن بـود و امـام حسن عسـکری علیه السـلام به من مژده داد که در آخر عمر، او را خواهی دیـد و فرمود: «تو برای او چنان هستی که نزد من می باشی.»

راوی این خبر (یعقوب غسانی) می گویـد: من مـدتی در مصـر بودم و علت این که به حـج مشـرف شدم این بود که امام زمان علیه السـلام یک نامه و سـی دینار مخارج راهم را به وسـیله مردی خراسانی که درست عربی نمی دانست، برای من فرسـتاده و امر کرده بود که آن سال را به حج بیت اللّه بروم. من هم به شوق اینکه حضرتش را ببینم، به آن مسافرت مبادرت ورزیدم.

وقتی در آن موقع با پیرزن صحبت می کرد م، به دلم گذشت که نکند مردی را که شب ها می بینم خود امام زمان علیه السلام باشـد! من پیشتر، ده درهم که سـکه شـش درهم آن به نام حضـرت رضا علیه السـلام بود و آن را پنهان کرده بودم، نـذر کرده

بودم که در مقام ابراهیم بیندازم. پیش خود گفتم: «آن را به پیرزن می دهم که به سادات ذریه حضرت زهرا علیه السلام بدهد، زیرا بهتر از این است که آن را درمقام ابراهیم بیندازم، ثواب آن هم بیشتر است.» بدین جهت آن را به پیرزن دادم و گفتم: «این ده درهم را به سادات مستحق بده.» من فکر می کرد م که آن مرد ناشناس، همان امام زمان علیه السلام است و پیرزن هم آن وجه را به او خواهد داد.

پیرزن درهم را از من گرفت و به طرف غرفه خود رفت، ساعتی در آنجا ماند، سپس پایین آمد و گفت: «می فرماید ما در این حقی نداریم، چون نذر است، آن را در همان جا که نذر کرده ای بینداز، ولی آن شش درهم را که سکه امام رضا علیه السلام دارد، به ما بده و عوض آن را بگیر و به همان جا که نیت کرده ای بینداز.» من هم چنین کردم و پیش خود گفتم کسی که پیرزن این دستورها را از جانب او به من می دهد، مسلما همان مردی است که شب ها او را می بینم.

یک نسخه از توقیع امام زمان علیه السلام نزد من بود که از ناحیه مقدسه در آذربایجان، برای قاسم بن علا بیرون آمده بود. به پیرزن گفتم: «این نسخه را به آدمی که به توقیعات قائم آل محمد صلی الله علیه و آله را دیده باشد، نشان بده.» گفت: «بده به من که آن را می شناسم.» نسخه را به وی نشان دادم و گمان می کرد م که می تواند بخواند، ولی پیرزن گفت: «نمی توانم آن را در اینجا بخوانم.» پس به غرفه خود رفت و از آن پس آن را آورد و گفت: «عبارات آن صحیح است.» عبارت نسخه این بود: «شما را به چیزی که تاکنون مژده نداده ام، مژده می دهم و به غیر آن هم مژده خواهم داد.»

آنگاه پیرزن گفت: «می فرماید وقتی که بر پیغمبرت درود می فرستی، چه می گویی؟» گفتم: «می گویم«اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد و بارک علی محمّد و آل محمّد کافضل ما صلّیت و بارکت و ترحّمت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید.» گفت: «نه! وقتی خواستی بر آنها درود بفرستی، بر همه آنها درود بفرست و یک یک را نام ببر.» گفتم: «بسیار خوب.»

فردای آن روز نیز پیرزن در حالی که دفتر کوچکی در دست داشت، از غرفه به زیر آمد و گفت: «می فرماید وقتی خواستی بر پیغمبر صلی الله علیه و آله درود بفرستی، این طور که در این نسخه نوشته است بر آن حضرت و جانشینانش درود بفرست.»

من دفترچه را گرفتم و از روی آن می خواندم. بعد از آن هم چندین شب دیگر، همان مرد را می دیدم که از غرفه پایین می آمد و نور چراغ پشت سر او باقی می ماند. من در خانه را باز می کردم و از پی آن روشنی می رفتم ، ولی در آن روشنایی کسی را نمی دیدم، تا آنکه به مسجدالحرام می رفت.

جماعتی از مردم را که از شهرهای متفرقه آمده بودند، می دیدم که به در آن خانه می آمدند و بعضی از آنها نامه هایی را که با خود داشتند، به پیرزن می دادند و پیرزن هم نامه را برمی گرداند و به آنها می داد. آنها با پیرزن صحبت می کرد ند و پیرزن هم با آنها گفتگو می کرد. من آنها را نمی شناختم، ولی بعضی از آنها را موقع برگشتن، در راه بغداد دیدم.

صورت صلواتی که در دفترچه مزبور بود این است:

«بسم اللّه الرّحمن الرّحیم اللّهم صلّ علی محمّد سیّد المرسلین و خاتم النّبیین و حجّه ربّ العالمین، المنتجب فی المیثاق، المصطفی، فی الظّلال، المطهر من کلّ آفه، البری ء من کلّ عیب، المؤمّل للنّجاه، المرتجی للشّفاعه، المفوّض الیه دین اللّه.

اللّهم شرّف بنيانه و عظّم برهانه و افلج حجّته و ارفع درجته، و أضئ نوره و بيّض وجهه، و أعطه الفضل و الفضيله و الدّرجه الوسيله الرّفيعه؛ و ابعثه مقاما محمودا يغبطه الأوّلون و الآخرون.

و صلّ على اميرالمؤمنين و وارث المرسلين و قائد الغرّ المحجّلين، و سيّدالوصيّين و حجّه ربّ العالمين و صلّ على الحسن بن علىّ، امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين و صلّ على الحسين بن على امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين و صلّ على علىّ بن الحسين امام المؤمنين و وارث المرسلين، و حجّه ربّ العالمين و صلّ على محمّد بن علىّ امام المؤمنين، و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين و صلّ على جعفر بن محمّد امام المؤمنين، و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين، و صلّ على موسى بن جعفر، امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين. و صلّ على علىّ بن موسى امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين.

و صلّ على محمّد بن علىّ امام المؤمنين و وارث المرسلين، و حجّه ربّ العالمين و صلّ على علىّ بن محمّد امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين و صلّ على الحسن بن علىّ امام المؤمنين، و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين. و صلّ على الخلف الصّالح الهادى المهدىّ امام المؤمنين و وارث المرسلين و حجّه ربّ العالمين.

اللّهم صلّ على محمّد و اهل بيته الائمّه الهادين المهديّين، العلماء الصّادقين الأبرار المتّقين، دعائم دينك و اركان توحيدك، و تراجمه وحيك و حججك على خلقك و خلفائك فى ارضك، الّذين اخترتهم لنفسك و اصطفيتهم على عبادك و ارتضيتهم لدينك و خصصتهم بمعرفتك، و جلّلتهم بكرامتك و غشيتهم برحمتك، و ربّيتهم بنعمتك و غذيتهم بحكمتك و البستهم نورك، و رفعتهم فى ملكوتك، و حففتهم بملائكتك و شرّفتهم بنبيّك .

اللّهم صلّ على محمّد و عليهم صلوات كثيره دائمه طيّبه، لا يحيط بها الّا انت و لا يسعها الّا علمك و لا يحصيها احد غيرك. اللّهم و صلّ على وليّك المحيى سنّتك القائم بأمرك الدّاعى اليك، الدّليل عليك و حجّتك على خلقك و خليفتك فى ارضك و شاهدك على عبادك.

اللّهم اعزّ نصره و مدّ فى عمره و زيّن الأرض بطول بقائه. اللّهم اكفه بغى الحاسدين و أعذه من شرّ الكائدين، و ازجر عنه اراده الظالمين و خلّصه من ايدى الجبّارين اللّهم اعطه فى نفسه و ذرّيته و شيعته و رعيّته و خاصّته و عامّته و عدوّه و جميع اهله ما تقرّ به عينه و تسرّ به نفسه و بلّغه افضل امله فى الدّنيا و الآخره انّك على كلّ شى ء قدير.

اللّهم جدّد به ما محى من دينك و أحى به ما بدّل من كتابك و أظهر به ما غيّر من حكمك حتّى يعود دينك به و على يديه غضّا جديدا خالصا مخلصا لا شكّ فيه و لا شبهه معه و لا باطل عنه و لا بدعه لديه.

اللّهم نوّر بنوره كلّ ظلمه و هدّ بركنه كلّ بدعه و اهدم بعزّته كلّ ضلاله و اقصم به كلّ جبّار و اخمد بسيفه كلّ نار و اهلك بعدله كلّ جائر و اجر حكمه على كلّ حاكم و اذلّ بسلطانه كلّ سلطان! اللّهم اذلّ كلّ من ناواه و اهلك كلّ من عاداه و امكره بمن كاداه و استأصل بمن جحد حقّه و استهان بأمره و سعى فى اطفاء نوره و اراد اخماد ذكره.

اللّهم صلّ على محمّد المصطفى و علىّ المرتضى و فاطمه الزّهراء و الحسن الرّضى و الحسين المصطفى، و جميع الأوصياء؛

مصابیح الدّجی و اعلام الهدی و منار التّقی و العروه الوثقی و الحبل المتین و الصّراط المستقیم و صلّ علی ولیّک و ولاه عهده و الائمّه من ولده و مدّ فی أعمارهم و زد فی آجالهم و بلّغهم أقصی آمالهم دینا و دنیا و آخره انّک علی کلّ شی ء قدیر.»

«به نام خداوند بخشنده مهربان. خدایا! بر محمد، آقای فرستادگان و خاتم پیامبران و حجت پروردگار جهانیان درود فرست؛ هم او که در پیمان نجیب و در سایه ها برگزیده و از هر آفتی پاک و از هر عیبی مبرّا بود؛ کسی که مورد آرزو برای نجات و مورد امید برای شفاعت بود و دین خدا به او تفویض شده بود.

خداوندا! اساس او را بلند، برهانش را عظیم، حجتش را پیروز، درجه اش را رفیع، نورش را روشن و رویش را سفید گردان، و بزرگی، فضیلت، درجه و وسیله بلندش ببخش، و او را به مقام محمود برسان که اولین و آخرین به او غبطه بخورند.

و بر امیر مؤمنان و وارث فرستادگان و رهبر سفید رویان و سید اوصیاء و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر حسن بن علی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر حسین بن علی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر علی بن الحسین، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر محمد بن علی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر جعفر بن محمد، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر موسی بن جعفر، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر علی بن موسی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر محمد بن علی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست .

و بر علی بن محمد، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر حسن بن علی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

و بر خلف صالح هادی مهدی، امام مؤمنان و وارث فرستادگان و حجت پروردگار جهانیان درود فرست.

خدایا! بر محمد و اهل بیتش که امامان هدایت گر و هدایت شده هستند، و علمای راستگو، نیکان متقی، ستون های دینت، رکن های توحیدت، معانی وحی ات،حجت های تو بر خلقت و جانشینان تو بر زمینت هستند درود فرست؛ کسانی که آنان را برای خودت برگزیدی و بر بندگانت اختیار کردی و برای دینت به آنها رضایت دادی و آنها را مخصوص به معرفت خودت کردی و با کرامت، آنان را بزرگ و با رحمت، آنان را پوشاندی و با نعمت، پرورششان دادی و با حکمت، تغذیه شان

کردی و با نور خود، آنها را لباس پوشانـدی و آنان را در ملکوتت رفعت دادی و با ملائکه ات یاری کردی و با پیامبرت، آنان را شرافت بخشیدی.

خدایا! بر محمد و بر آنان درودی فراوان و دائم و پاکیزه بفرست که کسـی جز تو به آن احاطه ندارد و تنها علم تو آن درود را شامل می شود و احدی جز تو، آن را جمع نمی کند.

خـدایا! بر ولیّ ات که احیاگر سـنت توست و قیام به امر تو می کنـد و دعوت به سوی تو می کند و راهنمای به سوی توست و حجت تو بر مخلوقاتت و جانشین تو بر روی زمین و شاهد تو بر بندگانت می باشد،درود فرست.

خـدایا! یـاری اش را عزیز و عمرش را طولانـی بگردان و زمیـن را به درازی عمرش زینت بخش؛ خـدایا ظلم حسـودان را از او کفایت کن و و از شر مکاران به او پناه ده و اراده سوء ستمگران را از او دور و او را از دست زورگویان خلاص بگردان .

خـدایا! به خود او و فرزنـدان، شـیعیان، رعیت و خاصان و عامان او و دشـمن او و جمیع اهل دنیا، چیزی اعطا کن که چشـمش روشن شود و نفسش مسرور گردد، و او را به با فضیلت ترین آرزویش در دنیا و آخرت برسان که تو بر هر چیز توانایی.

خـدایا! آنچه را که از دینت محو شـده، به دست او تجدیـد کن و آنچه را که از کتابت تحریف و تبدیل شده، به دست او احیا کن و آنچه را که از حکمتت تغییر داده شده، به دسـتش ظاهر گردان تا دینت به سـبب او و به دست او، طراوتی تازه و خالص و مخلص که شک و تردید و شبهه و باطل و بدعتی درآن نباشد، بیابد.

خـدایا! به نور او هر ظلمتی را روشـنی ببخش و هر بـدعتی را با اسـتواری او منهدم و هر ضـلالتی را به عزت او ویران نما، و هر ستمگری را به دست او خرد کن و با شمشـیرش، هر آتشـی را خاموش کن و با عدل او، هر ظالمی را هلاک کن و حکم او را بر هر داوری اجرا و به سلطه او، هر سلطانی را ذلیل نما.

خـدایا! همه دشـمنانش را ذلیـل کن و همه معادیانش را هلاک کن و با هر کس که کراهت ورزد، مکر نما و هر کس که حق او را انکار کند و امرش را سست بشمارد و سعی در خاموشی نورش کند و اراده خفای یادش را داشته باشد، بیچاره بنمای.

خدایا! بر محمد مصطفی و علی مرتضی و فاطمه زهرا و حسن مورد رضا و حسین برگزیده و جمیع اوصیا و چراغ های تاریکی ها و علم های هدایت و مناره های تقوا و ریسـمان های محکم و حبل متین و صراط مستقیم درود فرست و بر ولی ات و والیان عهـدش و امامـان از فرزنـدانش، درود فرست و بر عمرهـای آنان بیفزای و آجالشان را طولانی گردان و آنها رادر دین و دنیا و آخرتشان، به دورترین آرزوهایشان برسان که تو بر هر چیزی قادری.» - . غیبت طوسی: ۲۳۷ -

محمـد بن جریر طبری در کتـاب «دلائـل الامامه» می نویسـد: «این روایت را من از روی نسـخه اصل، به خط اسـتاد ابو عبـداللّٰه حسین بن عبید اللّٰه غضائری نقل کردم.» - . دلائل الامامه: ۲۹۵ -

**[ترجمه]

بيان

رجل ربعه أی لا طویل و لا قصیر قوله إلی الصفره ما هو أی مائل

۱- ۱. و فی المصدر: ادحر. و کلاهما بمعنی الطرد و الابعاد.

۲- ۲. بنوره خ ل.

إلى الصفره و ما هو بأصفر قوله فى نعل طاق أى من غير أن يلبس تحته شيئا من جورب و نحوه قوله ضرب على قلبى أى أغمى علي و أغفلت أن أعرف أن هذه الأمور ينبغى أن يكون من إعجازه من قوله تعالى فَضَرَبْنا عَلَى آذانِهِمْ أى حجابا و يحتمل أن يكون كنايه عن تزلزل القلب و اضطرابه و الفتنه هنا الشك (۱).

**[ترجمه]كلمه «رجل ربعه» يعنى مردى كه نه بلند قد است و نه كوتاه. عبارت «الى الصفره ما هو» يعنى مايل به زردى و چيزى كه زرد رنگ است. عبارت «فى نع طاق» يعنى بدون اينكه زير آن چيزى مثل جوراب و مانند آن بپوشد. عبارت «ضرب على قلبى» يعنى بيهوش شدم و غافل شدم كه بشناسم كه اين امور سزاوار است كه از معجزاتش باشد كه از آيه «فضربنا على آذانهم» گرفته شده كه يعنى {بر گوش هاشان پرده اى زديم.} - . كهف / ۱۱[۲] - و محتمل است كنايه از تزلزل و اضطراب قلب باشد. همچنين«فتنه» اين جا به معناى شك است.

**[ترجمه]

«۱۵»

ما، [الأمالى] للشيخ الطوسى أَبُو مُحَمَّدٍ الْفَحَّامُ قَالَ: حَدَّثَنِى أَبُو الطَّيِّبِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُطَّهَ وَ كَانَ لَا يَدْخُلُ الْمَشْهَدَ وَ يَزُورُ مِنْ وَرَاءِ الشُّبَّاكِ فَقَالَ لِی جِئْتُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ نِصْفَ نَهَارِ ظُهْرٍ وَ الشَّمْسُ تَغْلِی وَ الطَّرِيقُ خَالٍ مِنْ أَحَدٍ وَ أَنَا فَزِعٌ مِنَ الدُّعَّارِ(۲) وَ مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ الْجُفَاهِ إِلَى أَنْ بَلَغْتُ الْحَائِطَ الَّذِی أَمْضِی مِنْهُ إِلَى الْبُسْتَانِ فَمَدَدْتُ عَيْنِی وَ إِذَا بِرَجُلٍ جَالِسٌ عَلَى الْبَابِ ظَهْرُهُ إِلَيَّ كَأَنَّهُ يَنْظُرُ فِی دَفْتَرٍ فَقَالَ لِی إِلَى أَيْنَ يَا بَا الطَّيِّبِ بِصَوْتٍ يُشْبِهُ صَوْتَ حُسَيْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی جَعْفَرٍ ابْنِ الرِّضَا فَقُلْتُ هَذَا حُسَيْنٌ قَدْ جَاءَ يَزُورُ أَخَاهُ قُلْتُ يَا سَيِّدِی أَمْضِی أَزُورُ مِنَ الشُّبَّاكِ وَ أَجِيئُكَ فَأَقْضِی حَقَّكَ قَالَ وَ لِمَ لَا تَدْخُلُ يَا بَا الطَّيِّبِ فَقُلْتُ لَهُ الدَّارُ لَهَا مَالِكٌ لَا أَدْخُلُهَا مِنْ غَيْرِ إِذْنِهِ فَقَالَ يَا بَا الطَّيِّبِ تَكُونُ مَوْلَانَا رِقّاً وَ تُوَالِينَا حَقّاً وَ نَمْنَعُكَ تَدْخُلُ الدَّارَ ادْخُلْ يَا بَا الطَّيِّبِ فَقُلْتُ أَمْضِی أُسَلِّمُ إِلَيْهِ وَ لَا أَقْبَلُ مِنْهُ فَجِئْتُ إِلَى الْبَابِ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ أَحَدٌ فَتَعَسَّرَ بِی فَبَادَرْتُ إِلَى عِنْدِ الْبَصْرِیِّ خَادِمِ الْمَوْضِعِ فَفَتَحَ لِیَ الْبَابَ فَدَخَلْتُ فَكُنَّا نَقُولُ أَ لَيْسَ كُنْتَ لَا تَدْخُلُ الدَّارَ فَقَالَ أَمَّا أَنَا فَقَدْ أَذِنُوا لِی وَ بَقِيتُمْ أَنْتُمْ.

**[ترجمه]امالى طوسى: ابوالطيب احمد بن محمد بن بطه كه عادت داشت هنگام زيارت داخل مرقد منور نمى شد و از بيرون ضريح زيارت مى كرد ، روايت كرده است كه ابن بطه گفت: روز عاشورا موقع ظهر كه آفتاب در منتهاى شدت گرمى و راه ها از راهگذر خلوت بود و از مردم نااهل و بدكار شهر وحشت داشتم، قصد زيارت امام حسن عسكرى عليه السلام را كردم، تا به ديوارى كه سابقا از آنجا به بستان مى رفتم رسيدم.

در آنجا ديدم مردى پشت سر من دم در نشسته و گويى در دفترى نگاه مى كند.او با لحنى كه شبيه آهنگ حسين بن على بن ابى جعفر بن الرضا بود، به من گفت: «ابو طيب! كجا مى روى؟» من پيش خود گفتم كه اين همان حسين است كه به زيارت برادرش (امام حسن عسكرى عليه السلام) آمده است. لذا گفتم: «آقا! مى روم از بيرون ضريح زيارت مى كنم. سپس خدمت شما مى رسم و شرايط ادب و احترام را به عمل مى آورم.» گفت: «اى ابو طيب! چرا داخل حرم نمى شوى؟» گفتم: «خانه مالك دارد و من بدون اجازه صاحب خانه داخل نمى شوم.» گفت: «اى ابو طيب! با اينكه تو از دوستان حقيقى ما هستى، چطور ممكن است تو را از آمدن به خانه منع كنيم؟» با اينوصف من پيش خود گفتم مى روم و از بيرون ضريح زيارت مى

کنم و این حرف را از وی نمی پذیرم.سپس نزدیک در حرم مطهّر آمدم و دیدم هیچ کس نیست. کار بر من مشکل شد، ناچار رفتم نزد مردی از اهل بصره که خادم حرم بود و او در حرم را گشود و من داخل شدم.

راوی خبر ابو محمد فحّام می گوید:از ابو طیب پرسیدم: «مگر رسم شما این نبود که داخل حرم نمی شدی؟ پس چطور شد که این بار رفتی؟» گفت: «به من اجازه دادند، ولی شما بی اجازه می روید.» - . امالی طوسی: ۲۸۸ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ک، [إکمال الدین] عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْوَرَّاقُ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام وَ أَنَا أُرِیدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنِ الْخَلَفِ بَعْدَهُ

ص: ۲۳

۱- ۱. بل هو بمعنی الامتحان و لذلک کان یتلطف العجوز لیقف علی خبر الرجل راجع ص ۱۸ ص ۹.

۲- ۲. الدعار جمع داعر و هو الخبیث الشریر، أو بالمعجمه جمع داغر و هو الخبیث المفسد.

فَقَالَ لِی مُبْتَدِئاً یَا أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَمْ یُخْلِ الْأَرْضَ مُنْذُ خَلَقَ آدَمَ وَ لَا تَخْلُو إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ مِنْ حُجَّهِ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ بِهِ یَدْفَعُ الْبَلَاءَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ وَ بِهِ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ بِهِ یُخْرِجُ بَرَکَاتِ الْأَرْضِ قَالَ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَنِ الْإِمَامُ وَ الْخَلِیفَهُ بَعْدَکَ فَنَهَضَ علیه السلام فَدَخَلَ الْبَیْتَ ثُمَّ خَرَجَ وَ عَلَی عَاتِقِهِ غُلَامٌ کَأَنَّ وَجْهَهُ الْقَمَرُ لَیْلَهَ الْبَدْرِ مِنْ أَبْنَاءِ ثَلَاثِ سِنِینَ فَقَالَ یَا أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ لَوْ لَا کَرَامَتُکَ عَلَی اللَّهِ وَ عَلَی حُجَجِهِ مَا عَرَضْتُ عَلَیْکَ ابْنِی هَذَا إِنَّهُ سَمِیُّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ کَنِیُّهُ الَّذِی یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً یَا أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ مَثَلُهُ فِی هَذِهِ الْأُمَّهِ مَثَلُ الْخَضِرِ علیه السلام وَ مَثَلُهُ کَمَثَلِ ذِی الْقَرْنَیْنِ وَ اللَّهِ لَیَغِیبَنَّ غَیْبَهً لَا یَنْجُو فِیهَا مِنَ التَّهْلُکَهِ إِلَّا مَنْ یُثَبِّتُهُ اللَّهُ عَلَی الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَ وَفَّقَهُ لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِیلِ فَرَجِهِ قَالَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ فَقُلْتُ لَهُ یَا مَوْلَایَ هَلْ مِنْ عَلَامَهٍ یَطْمَئِنُّ إِلَیْهَا قَلْبِی فَنَطَقَ الْغُلَامُ علیه السلام بِلِسَانٍ عَرَبِیٍّ فَصِیحٍ فَقَالَ أَنَا بَقِیَّهُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ وَ الْمُنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِهِ فَلَا تَطْلُبْ أَثَراً بَعْدَ عَیْنٍ یَا أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ قَالَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ فَخَرَجْتُ مَسْرُوراً فَرِحاً فَلَمَّا کَانَ مِنَ الْغَدِ عُدْتُ إِلَیْهِ فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَقَدْ عَظُمَ سُرُورِی بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَیَّ فَمَا السُّنَّهُ الْجَارِیَهُ فِیهِ مِنَ الْخَضِرِ وَ ذِی الْقَرْنَیْنِ فَقَالَ طُولُ الْغَیْبَهِ یَا أَحْمَدُ فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ إِنَّ غَیْبَتَهُ لَتَطُولُ قَالَ إِی وَ رَبِّی حَتَّی یَرْجِعَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ أَکْثَرُ الْقَائِلِینَ بِهِ فَلَا یَبْقَی إِلَّا مَنْ أَخَذَ اللَّهُ عَهْدَهُ بِوَلَایَتِنَا وَ کَتَبَ فِی قَلْبِهِ الْإِیمَانَ وَ أَیَّدَهُ بِرُوحٍ مِنْهُ یَا أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ هَذَا أَمْرٌ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَ سِرٌّ مِنْ سِرِّ اللَّهِ وَ غَیْبٌ مِنْ غَیْبِ اللَّهِ فَخُذْ ما آتَیْتُکَ وَ اکْتُمْهُ وَ کُنْ مِنَ الشَّاکِرِینَ تَکُنْ غَداً فِی عِلِّیِّینَ - قَالَ الصَّدُوقُ رَحِمَهُ اللَّهُ لَمْ أَسْمَعْ هَذَا الْحَدِیثَ إِلَّا مِنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْوَرَّاقِ وَ وَجَدْتُهُ مُثْبَتاً بِخَطِّهِ فَسَأَلْتُهُ عَنْهُ فَرَوَاهُ لِی قِرَاءَهً عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ: کَمَا ذَکَرْتُهُ (۱).

۱- ۱. عرضناه علی المصدر ج ۲ ص ۵۷ و أصلحنا بعض ألفاظها فراجع.

**[ترجمه]کمال الدین: احمد بن اسحاق قمی می گوید: خدمت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام شرفیاب شدم تا درباره جانشین حضرتش سؤال کنم. حضرت ابتدا به سخن کرد و فرمود: «ای احمد بن اسحاق! خداوند متعال از روزی که آدم را آفرید تا روز قیامت، زمین را از وجود حجت خود که گرفتاری ها را از اهل زمین برطرف کند و به وسیله او باران ببارد و مواهب زمین بیرون بیاید، هیچ گاه خالی نگذارده و نخواهد گذارد.»

عرض کردم: «یا ابن رسول اللَّه! امام و جانشین بعد از شما کیست؟» حضرت برخاست و به درون خانه تشریف برد. سپس در حالی که بچه سه ساله ای را که رخساری همچون ماه شب چهارده داشت روی دوش گرفته بود، برگشت. آنگاه فرمود: «ای احمد بن اسحاق! اگر پیش خدا و سفرای الهی قرب و منزلت نداشتی، فرزندم را به تو نشان نمی دادم. این هم نام و هم کنیه پیغمبر صلی الله علیه و آله است که زمین را پر از عدل و داد کند، چنان که پر از ظلم و جور شده باشد.ای احمد بن اسحاق! این طفل در این امت، مانند خضر و ذوالقرنین است. به خدا قسم غیبتی می کند که کسی از مهلکه (بی دینی و گمراهی) نجات نمی یابد، جز آنان که خداوند آنها را در عقیده به امامتش، ثابت قدم داشته و موفق گردانده است که دعا کنند خداوند زودتر او را ظاهر گرداند.»

احمد بن اسحاق می گوید: عرض کردم: «آقا! علامتی در این طفل هست که قلبا اطمینان پیدا کنم این همان قائم به حق است؟» ناگهان طفل به سخن آمد و با زبان فصیح عربی گفت: «من آخرین سفیر الهی در روی زمین و انتقام گیرنده از دشمنان اویم. ای احمد بن اسحاق! بعد از آنکه با چشم، حقیقت را دیدی، دیگر دلیلی مخواه!»

احمد بن اسحاق گفت: «آن روز دلشاد و مسرور از حضرت امام حسن عسکری علیه السلام رخصت طلبیده و برگشتم. فردای آن روز که به حضورش شرفیاب شدم، عرض کردم:«یا ابن رسول اللَّه! از مرحمتی که دیروز درباره من فرمودید (و آقازاده را به من نشان دادید) بسی مسرور گشتم. ولی نفرمودی علامتی که از خضر و ذوالقرنین در اوست چیست؟» فرمود: «مقصود غیبت طولانی اوست!»عرض کردم: «یا ابن رسول اللَّه! مگر غیبت او به طول می انجامد؟»

فرمود: «آری، به خدا قسم به قدری طولانی می گردد که اکثر معتقدین به وی، منحرف می شوند و جز آنها که خداوند در خصوص دوستی ما از آنان پیمان گرفته و ایمان را در لوح دلشان ترسیم کرده و با تأییدات خود مؤید داشته است، کسی بر عقیده حق باقی نمی ماند.ای احمد بن اسحاق! غیبت او شاهکار الهی و سرّی از اسرار خدا و غیبی از غیبت های پروردگار است. پس آنچه را که می گویم قبول کن و از غیر اهلش مکتوم بدار و بر این نعمت شکر کن تا فردای قیامت در بهشت برین با ما باشی.» شیخ صدوق علیه الرحمه سپس می فرماید: «من این حدیث را تنها از علی بن عبداللَّه وراق شنیده ام. او این حدیث را به خط خود نوشته بود. من از خود وی پرسیدم و او هم آن را از سعد بن عبداللَّه،از احمد بن اسحاق رضی اللَّه عنه همان طور که نقل کردیم، بیان کرد.» - . کمال الدین: ۳۵۷ -

**[ترجمه]

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آدَمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَلْخِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ هَارُونَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ منفوس (۱) [مَنْقُوش] قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى دُكَّانٍ فِي الدَّارِ وَ عَنْ يَمِينِهِ بَيْتٌ عَلَيْهِ سِتْرٌ مُسْبَلٌ فَقُلْتُ لَهُ سَيِّدِي مَنْ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ ارْفَعِ السِّتْرَ فَرَفَعْتُهُ فَخَرَجَ إِلَيْنَا غُلَامٌ خُمَاسِيٌّ لَهُ عَشْرٌ أَوْ ثَمَانٌ أَوْ نَحْوُ ذَلِكَ وَاضِحُ الْجَبِينِ أَبْيَضُ الْوَجْهِ دُرِّيُّ الْمُقْلَتَيْنِ شَثْنُ الْكَفَّيْنِ مَعْطُوفُ الرُّكْبَتَيْنِ فِي خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ وَ فِي رَأْسِهِ ذُؤَابَةٌ فَجَلَسَ عَلَى فَخِذِ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام فَقَالَ هَذَا صَاحِبُكُمْ ثُمَّ وَثَبَ فَقَالَ لَهُ يَا بُنَيَّ ادْخُلْ إِلَى الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ فَدَخَلَ الْبَيْتَ وَ أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ لِي يَا يَعْقُوبُ انْظُرْ مَنْ فِي الْبَيْتِ فَدَخَلْتُ فَمَا رَأَيْتُ أَحَداً.

**[ترجمه]كمال الدين: يعقوب بن منفوس مى گويد: روزى به خدمت امام حسن عسكرى عليه السلام رسيدم. ديدم در دكانى كه جلو خانه اش بود نشسته است. در سمت راست حضرت خانه اى بود كه پرده اى بر در آن آويخته بود.عرض كردم: «آقا! صاحب الامر كيست؟» فرمود: «پرده را بالا- بزن!» چون پرده را بالا- زدم، ديدم طفل پنجساله اى كه تقريبا ده يا هشت وجب قد داشت و پيشانى اش روشن، روى مباركش سرخ و سفيد، ديدگانش درخشنده، كف دست ها و زانوهايش سخت و نيرومند بود، و خالى در گونه راست داشت و قسمتى از موى سرش باقى بود، از خانه بيرون آمد و روى زانوى امام حسن عسكرى عليه السلام نشست.حضرت فرمود: «اين صاحب شماست.» سپس طفل برخاست. امام فرمود: «فرزند! برو به خانه تا وقتى كه معلوم است!» او مى رفت به اندرون و من به وى مى نگريستم. آنگاه امام فرمود: «اى يعقوب! ببين كيست در خانه؟» وقتى وارد خانه شدم، هيچ كس را نديدم. - . كمال الدين: ۳۷۴ -

**[ترجمه]

إيضاح

قوله درى المقلتين المراد به شده بياض العين أو تلألؤ جميع الحدقه من قولهم كوكب درى ء بالهمز و دونها قوله معطوف الركبتين أى كانتا مائلتين إلى القدام لعظمهما و غلظهما كما أن شثن الكفين غلظهما.

**[ترجمه]منظور از كلمه «درّىّ المقلتين»، شدت سفيدى چشم است يا درخشندگى تمام حدقه و از قول عرب كه مى گويد«كوكب درىء» با همزه و بدون آن اخذ شده. كلمه «معطوف الركبتين» يعنى دو سر زانوانش به خاطر بزرگى و درشتى، مايل به جلو بود، كما اينكه كلمه «شثن الكفين» به معناى درشتى و غلظت دو كف دست است .

**[ترجمه]

«۱۸»

ك، [إكمال الدين] عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْفَرَجِ (۲) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْكَرْخِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هَارُونَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا يَقُولُ: رَأَيْتُ صَاحِبَ الزَّمَانِ عليه السلام وَ وَجْهُهُ يُضِي ءُ كَأَنَّهُ الْقَمَرُ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَ رَأَيْتُ عَلَى سُرَّتِهِ شَعْراً يَجْرِي كَالْخَطِّ وَ كَشَفْتُ الثَّوْبَ عَنْهُ فَوَجَدْتُهُ مَخْتُوناً فَسَأَلْتُ أَبَا مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ هَكَذَا وُلِدَ وَ هَكَذَا وُلِدْنَا وَ لَكِنَّا سَنُمِرُّ الْمُوسَى لِإِصَابَةِ السُّنَّةِ.

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جماعه عن الصدوق: مثله.

**[ترجمه]کمال الدین: محمد بن حسن کرخی می گوید: از ابو هارون که مردی از اصحاب ما بود، شنیدم که می گفت:من صاحب الزمان علیه السلام را دیدم. رویش مانند ماه شب چهارده می درخشید و خط مویی از روی ناف مبارکش می گذشت. لباس او را کنار زدم، دیدم ختنه کرده است. وقتی از امام حسن عسکری علیه السلام جریان را پرسیدم، فرمود: «او ختنه کرده متولد شده و ما ائمه همه همین طور متولد می شویم. ولی با این وصف به خاطر اجرای سنت، تیغ بر روی آن می کشیم.» - . کمال الدین: ۳۵۷ -

این روایت در غیبت طوسی هم آمده است. - . غیبت طوسی: ۲۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ک، [إکمال الدین] مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ جَعْفَرٍ الْفَزَارِیِّ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ

ص: ۲۵

۱- ۱. فی المصدر ج ۲ ص ۱۱۰: عن علیّ بن الحسن بن هارون عن جعفر عن یعقوب بن منقوش.

۲- ۲. فی النسخه المطبوعه: علی بن الحسین بن الفرج، و هو سهو راجع کمال الدین ج ۲ ص ۱۰۸ و هکذا ص ۱۰۶ فی حدیث آخر.

حُكَيْمٍ (۱)

وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِيِّ قَالُوا: عَرَضَ عَلَيْنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام ابْنَهُ وَ نَحْنُ فِی مَنْزِلِهِ وَ كُنَّا أَرْبَعِينَ رَجُلًا فَقَالَ هَذَا إِمَامُكُمْ مِنْ بَعْدِی وَ خَلِيفَتِی عَلَيْكُمْ أَطِيعُوا وَ لَا تَتَفَرَّقُوا مِنْ بَعْدِی فَتَهْلِكُوا فِی أَدْيَانِكُمْ أَمَا إِنَّكُمْ لَا تَرَوْنَهُ بَعْدَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ فَمَا مَضَتْ إِلَّا أَيَّامٌ قَلَائِلُ حَتَّى مَضَى أَبُو مُحَمَّدٍ علیه السلام.

**[ترجمه]كمال الدین: محمد بن معاویه بن حکیم و محمد بن ایوب بن نوح و محمد بن عثمان عمری گفتند: حضرت امام حسن عسکری علیه السلام در خانه خود فرزندش را به ما نشان داد و در آن موقع ما چهل نفر مرد بودیم.حضرت فرمود: «بعد از من، این امام شما و جانشین من است. از وی پیروی کنید و بعد از من پراکنده مشوید که در اعتقادات دینی خود به هلاکت می رسید.آگاه باشید که او را بعد از این نمی بینید.» راویان خبر گفتند: از خدمت حضرت مرخص شدیم. چند روزی نگذشت که امام حسن عسکری علیه السلام وفات یافت. - . كمال الدين: ۳۷۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام أما إنكم لا ترونه أی أكثركم أو عن قريب فإن الظاهر أن محمد بن عثمان كان يراه فی أيام سفارته و هو الظاهر من الخبر الآتی مع أنه يحتمل أن يكون فی أيام سفارته تصل إليه الكتب من وراء حجاب أو بوسائط و ما أخبر به فی الخبر الآتی يكون إخبارا عن هذا المره لكنهما بعيدان.

**[ترجمه]اینکه امام علیه السلام فرمود: «بعد از این دیگر او را نمی بینید»، یعنی بیشتر شما حضار او را نمی بینید. یا مقصود این باشد که همه شما حضار به این زودی او را نمی بینید، زیرا محمد بن عثمان که یکی از حاضران محضر امام بوده، امام زمان علیه السلام را در ایام سفارت خود می دیده، چنان که روایت آینده گواه بر این است. البته این احتمال هم هست که او نیز در ایام سفارتش حضرت را نمی دیده و نامه ها را از پشت پرده یا به وسیله کسی دریافت می داشته و این که در خبر آینده می گوید : «محمد بن عثمان حضرت را دیده است»، مربوط به همین دفعه باشد. ولی این دو احتمال بعید به نظر می رسد.

**[ترجمه]

«۲۰»

ک، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنِّی أَسْأَلُكَ سُؤَالَ إِبْرَاهِيمَ رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حِينَ قَالَ رَبِّ أَرِنِی كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتى قالَ أَ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قالَ بَلى وَ لكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِی (۲) أَخْبِرْنِی عَنْ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ هَلْ رَأَيْتَهُ قَالَ نَعَمْ وَ لَهُ رَقَبَةٌ مِثْلُ ذِی وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عُنُقِهِ.

**[ترجمه]كمال الدین: حمیری می گوید:به محمد بن عثمان عمری رضی اللّه عنه گفتم: «من می خواهم همان سؤالی را از

شما بکنم که ابراهیم از خداوند عزوجل کرد، آنجا که گفت:«رَبِّ أَرِنِی کَیْفَ تُحْیِ الْمَوْتی قالَ أَ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قالَ بَلی وَ لکِنْ لِیَطْمَئِنَّ قَلْبِی.»، {پروردگارا به من بنما که چگونه مرده ها را زنده می گردانی؟ ندا رسید مگر ایمان نیاورده ای؟ گفت: ایمان آورده ام ولی می خواهم قلبم مطمئن شود.} - . بقره / ۲۶۰ - شما هم به من بگویید که آیا صاحب الامر علیه السلام را دیده اید؟» گفت: «آری دیده ام و گردنش مثل این است» و اشاره به گردن خود کرد. - . کمال الدین: ۳۹۹ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ک، [إکمال الدین] الدَّقَّاقُ وَ ابْنُ عِصَامٍ وَ الْوَرَّاقُ جَمِیعاً عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدٍ وَ الْحُسَیْنِ ابْنَیْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ (۳)

فِی سَنَهِ تِسْعٍ وَ سَبْعِینَ وَ مِائَتَیْنِ قَالا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَبْدِیُّ مِنْ عَبْدِ قَیْسٍ عَنْ ضَوْءِ بْنِ عَلِیٍّ الْعِجْلِیِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ فَارِسَ سَمَّاهُ قَالَ: أَتَیْتُ سُرَّ مَنْ رَأَی فَلَزِمْتُ بَابَ أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام فَدَعَانِی مِنْ غَیْرِ أَنْ أَسْتَأْذِنَ فَلَمَّا دَخَلْتُ وَ سَلَّمْتُ قَالَ لِی یَا أَبَا فُلَانٍ کَیْفَ حَالُکَ ثُمَّ قَالَ لِی اقْعُدْ یَا فُلَانُ ثُمَّ سَأَلَنِی عَنْ رِجَالٍ وَ نِسَاءٍ مِنْ أَهْلِی ثُمَّ قَالَ لِی مَا الَّذِی أَقْدَمَکَ قُلْتُ رَغْبَهٌ فِی خِدْمَتِکَ قَالَ فَقَالَ لِی الْزَمِ الدَّارَ قَالَ فَکُنْتُ فِی الدَّارِ مَعَ

۱- ۱. فی النسخه المطبوعه: عن محمّد بن معاویه بن حکیم و هو سهو و تخلیط ففی المصدر(ج ۲ ص ۱۰۹) عن جعفر بن محمّد بن مالک الفزاری عن معاویه بن حکیم فراجع.

۲- ۲. البقره: ۲۶۳.

۳- ۳. یعنی علیّ بن إبراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام.

الْخَدَم ثُمَّ صِرْتُ أَشْتَرِی لَهُمُ الْحَوَائِجَ مِنَ السُّوقِ وَ کُنْتُ أَدْخُلُ مِنْ غَیْرِ إِذْنٍ إِذَا کَانَ فِی دَارِ الرِّجَالِ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ یَوْماً فِی دَارِ الرِّجَالِ فَسَمِعْتُ حَرَکَةً فِی الْبَیْتِ فَنَادَانِی مَکَانَکَ لَا تَبْرَحْ فَلَمْ أَجْسُرْ أَدْخُلُ وَ لَا أَخْرُجُ فَخَرَجَتْ عَلَیَّ جَارِیَةٌ وَ مَعَهَا شَیْ ءٌ مُغَطًّی ثُمَّ نَادَانِی ادْخُلْ فَدَخَلْتُ وَ نَادَی الْجَارِیَةَ فَرَجَعَتْ فَقَالَ لَهَا اکْشِفِی عَمَّا مَعَکِ فَکَشَفَتْ عَنْ غُلَامٍ أَبْیَضَ حَسَنِ الْوَجْهِ وَ کَشَفَ عَنْ بَطْنِهِ فَإِذَا شَعَرَاتٌ مِنْ لَبَّتِهِ إِلَی سُرَّتِهِ أَخْضَرُ لَیس بِأَسْوَدَ فَقَالَ هَذَا صَاحِبُکُمْ ثُمَّ أَمَرَهَا فَحَمَلَتْهُ فَمَا رَأَیْتُهُ بَعْدَ ذَلِکَ حَتَّی مَضَی أَبُو مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله قَالَ ضَوْءُ بْنُ عَلِیٍّ فَقُلْتُ لِلْفَارِسِیِّ کَمْ کُنْتَ تُقَدِّرُ لَهُ مِنَ الْعُمُرِ قَالَ سَنَتَیْنِ قَالَ الْعَبْدِیُّ قُلْتُ لِضَوْءٍ کَمْ تُقَدِّرُ لَهُ فِی وَقْتِنَا الْآنَ قَالَ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً قَالَ أَبُو عَلِیٍّ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ نَحْنُ نُقَدِّرُ لَهُ الْآنَ إِحْدَی وَ عِشْرِینَ سَنَةً.

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الکلینی: مثله (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: محمد و حسین، فرزندان علی بن ابراهیم در سال ۲۷۹ گفتند: ضوء بن علی عجلی از مردی از اهل فارس که نامش را برد، نقل کرده است که گفت: در یکی از سال ها به سامره رفتم و در خانه امام حسن عسکری علیه السلام توقف کردم، بدون اینکه اجازه ورود بخواهم.حضرت خود مرا طلبیدند. وقتی داخل شدم و سلام کردم، فرمود: «فلانی، حالت چطور است؟» سپس فرمود: «فلانی بنشین!» آنگاه احوال مردان و زنان فامیلم را جویا شد. بعد از آن فرمود: «چه شد که به اینجا آمدی؟» عرض کردم: «شوق خدمتگزاری شما مرا به اینجا آورد.» فرمود: «در این خانه باش.» از آن روز من در خانه حضرت با خدمتکاران ماندم و مایحتاج خانه را برای حضرت از بازار می خریدم.من این طور عادت کرده بودم که هر وقت مردم در خانه بودند، بدون اجازه وارد می گشتم .

روزی به همین منوال وارد خانه شدم که ناگاه صدای تکان چیزی را از داخل خانه شنیدم. حضرت به من بانگ زد که در جای خود بایست و حرکت مکن! من هم نه جرأت کردم بروم و نه توانستم برگردم.

سپس دیدم کنیزی که چیز سرپوشیده ای را در دست داشت آمد و به من گفت: «بیا داخل!» من هم داخل شدم. آنگاه به کنیز فرمود: «روپوش را از روی آنچه در دست داری بردار.» پس روپوش را از روی بچه سفید رنگ زیبایی برداشت و شکمش را نشان داد. دیدم خط مویی که چندان سیاه نبود، از سینه تا نافش امتداد دارد. آنگاه فرمود: «این صاحب الزمان شماست.» سپس به کنیز فرمود: «او را بگیر.» کنیز هم او را گرفت و دیگر بعد از آن تا زمانی که امام حسن عسکری علیه السلام رحلت فرمود، او را ندیدم.

ضوء بن علی می گوید: از مرد فارسی پرسیدم: «به نظرت بچه در آن موقع چند ساله بود؟» گفت: «دو ساله بود.» عبدی می گوید: به ضوء گفتم: «می توانی حدس بزنی که فعلا بچه چند ساله است؟» گفت: «چهارده ساله.» ابوعلی و ابو عبداللّٰه وراق گفتند: - . البته مطابق تاریخ نقل این روایت یعنی سال ۲۷۹، امام زمان که در سال ۲۵۵ متولد شده، در آن موقع ۲۴ سال داشته و مرد فارسی در حدیث اشتباه کرده است. - «ما او را بیست و یک ساله می دانیم.» - . کمال الدین: ۳۹۹ -

این روایت در غیبت طوسی نیز آمده است.

**[ترجمه]

ک، [إکمال الـدین] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْفَارِسِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ بِلَالٍ عَنِ الْأَزْهَرِیِّ مَسْرُورِ بْنِ الْعَاصِ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ: أَتَیْتُ أَبَا سَعِیدٍ غَانِمَ بْنَ سَعِیدٍ الْهِنْدِیَّ بِالْکُوفَهِ

فَجَلَسْتُ فَلَمَّا طَالَتْ مُجَالَسَتِی إِیَّاهُ سَأَلْتُهُ عَنْ حَالِهِ وَ قَدْ کَانَ وَقَعَ إِلَیَّ شَیْءٌ مِنْ خَبَرِهِ فَقَالَ کُنْتُ مِنْ بَلَدِ الْهِنْدِ بِمَدِینَهٍ یُقَالُ لَهَا قِشْمِیرُ الدَّاخِلَهُ وَ نَحْنُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا.

وَ حَدَّثَنَا أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ عَلَّانٍ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ قَیْسٍ عَنْ غَانِمِ بْنِ سَعِیدٍ الْهِنْدِی (۲)

قَالَ عَلَّانٌ وَ حَدَّثَنِی جَمَاعَهٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ غَانِمٍ قَالَ: کُنْتُ أَکُونُ مَعَ مَلِکِ الْهِنْدِ فِی قِشْمِیرَ الدَّاخِلَهِ وَ نَحْنُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا نَقْعُدُ حَوْلَ کُرْسِیِّ الْمَلِکِ قَدْ قَرَأْنَا التَّوْرَاهَ وَ الْإِنْجِیلَ وَ الزَّبُورَ وَ یَفْزَعُ إِلَیْنَا فِی الْعِلْمِ

ص: ۲۷

۱- ۱. تراه فی غیبه الشیخ ص ۱۵۰ و فی الکافی ج ۱ ص ۵۱۴.

۲- ۲. و رواه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۵۱۵ بغیر هذا اللفظ و المعنی یشبهه فراجع.

فَتَذَاكَرْنَا يَوْماً مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ قُلْنَا نَجِدُهُ فِی كُتُبِنَا فَاتَّفَقْنَا عَلَی أَنْ أَخْرُجَ فِی طَلَبِهِ وَ أَبْحَثَ عَنْهُ فَخَرَجْتُ وَ مَعِی مَالٌ فَقَطَعَ عَلَیَّ التُّرْكُ وَ شَلَّحُونِی فَوَقَعْتُ إِلَی كَابُلَ وَ خَرَجْتُ مِنْ كَابُلَ إِلَی بَلْخٍ وَ الْأَمِیرُ بِهَا ابْنُ أَبِی شور(۱)

[شَمُّونٍ] فَأَتَیْتُهُ وَ عَرَّفْتُهُ مَا خَرَجْتُ لَهُ فَجَمَعَ الْفُقَهَاءَ وَ الْعُلَمَاءَ لِمُنَاظَرَتِی فَسَأَلْتُهُمْ عَنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقَالُوا هُوَ نَبِیُّنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَ قَدْ مَاتَ فَقُلْتُ انْسُبُوهُ لِی فَنَسَبُوهُ إِلَی قُرَیْشٍ فَقُلْتُ لَیْسَ هَذَا بِشَیْ ءٍ وَ مَنْ كَانَ خَلِیفَتَهُ قَالُوا أَبُو بَكْرٍ فَقُلْتُ إِنَّ الَّذِی نَجِدُهُ فِی كُتُبِنَا خَلِیفَتُهُ ابْنُ عَمِّهِ وَ زَوْجُ ابْنَتِهِ وَ أَبُو وُلْدِهِ فَقَالُوا لِلْأَمِیرِ إِنَّ هَذَا قَدْ خَرَجَ مِنَ الشِّرْكِ إِلَی الْكُفْرِ فَمُرْ بِضَرْبِ عُنُقِهِ فَقُلْتُ لَهُمْ أَنَا مُتَمَسِّكٌ بِدِینٍ لَا أَدَعُهُ إِلَّا بِبَیَانٍ فَدَعَا الْأَمِیرُ الْحُسَیْنَ بْنَ إِشْكِیبَ وَ قَالَ لَهُ یَا حُسَیْنُ نَاظِرِ الرَّجُلَ فَقَالَ الْعُلَمَاءُ وَ الْفُقَهَاءُ حَوْلَكَ فَمُرْهُمْ بِمُنَاظَرَتِهِ فَقَالَ لَهُ نَاظِرْهُ كَمَا أَقُولُ لَكَ وَ اخْلُ بِهِ وَ الْطُفْ لَهُ فَقَالَ فَخَلَا بِیَ الْحُسَیْنُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقَالَ هُوَ كَمَا قَالُوهُ لَكَ غَیْرَ أَنَّ خَلِیفَتَهُ ابْنُ عَمِّهِ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ هُوَ زَوْجُ ابْنَتِهِ فَاطِمَةَ وَ أَبُو وُلْدِهِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ فَقُلْتُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ صِرْتُ إِلَی الْأَمِیرِ فَأَسْلَمْتُ فَمَضَی بِی إِلَی الْحُسَیْنِ فَفَقَّهَنِی فَقُلْتُ لَهُ إِنَّا نَجِدُ فِی كُتُبِنَا أَنَّهُ لَا یَمْضِی خَلِیفَةٌ إِلَّا عَنْ خَلِیفَةٍ فَمَنْ كَانَ خَلِیفَةَ عَلِیٍّ قَالَ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَیْنُ ثُمَّ سَمَّی الْأَئِمَّةَ حَتَّی بَلَغَ إِلَی الْحَسَنِ ثُمَّ قَالَ لِی تَحْتَاجُ أَنْ تَطْلُبَ خَلِیفَةَ الْحَسَنِ وَ تَسْأَلَ عَنْهُ فَخَرَجْتُ فِی الطَّلَبِ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ وَافَی مَعَنَا بَغْدَادَ فَذَكَرَ لَنَا أَنَّهُ كَانَ مَعَهُ رَفِیقٌ قَدْ صَحِبَهُ عَلَی هَذَا الْأَمْرِ فَكَرِهَ بَعْضَ أَخْلَاقِهِ فَفَارَقَهُ قَالَ فَبَیْنَا أَنَا یَوْماً وَ قَدْ مَشَیْتُ فِی الصَّرَاهِ-(۲) وَ أَنَا مُفَكِّرٌ فِیمَا خَرَجْتُ لَهُ إِذْ أَتَانِی آتٍ فَقَالَ لِی أَجِبْ مَوْلَاكَ فَلَمْ یَزَلْ یَخْتَرِقُ بِیَ الْمَحَالَ حَتَّی أَدْخَلَنِی دَاراً وَ بُسْتَاناً وَ إِذَا بِمَوْلَایَ علیه السلام جَالِسٌ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیَّ كَلَّمَنِی

۱- ۱. فی الكافی: داود بن العباس بن أبی أسود.

۲- ۲. الصراه: نهر بالعراق. و فی الكافی: بدل الصراه: العباسیه.

بِالْهِنْدِيَّهِ وَ سَلَّمَ عَلَيَّ وَ أَخْبَرَنِي بِاسْمِي وَ سَأَلَنِي عَنِ الْأَرْبَعِينَ رَجُلًا بِأَسْمَائِهِمْ عَنِ اسْمِ رَجُلٍ رَجُلٍ ثُمَّ قَالَ لِي تُرِيدُ الْحَجَّ مَعَ أَهْلِ قُمَّ فِي هَذِهِ السَّنَهِ فَلَا تَحُجَّ فِي هَذِهِ السَّنَهِ وَ انْصَرِفْ إِلَى خُرَاسَانَ وَ حُجَّ مِنْ قَابِلٍ قَالَ وَ رَمَى إِلَيَّ بِصُرَّهٍ وَ قَالَ اجْعَلْ هَذِهِ فِي نَفَقَتِكَ

وَ لَا تَدْخُلْ فِي بَغْدَادَ دَارَ أَحَدٍ وَ لَا تُخْبِرْ بِشَيْءٍ مِمَّا رَأَيْتَ قَالَ مُحَمَّدٌ فَانْصَرَفْتُ مِنَ الْعَقَبَهِ وَ لَمْ يُقْضَ لَنَا الْحَجُّ وَ خَرَجَ غَانِمٌ إِلَى خُرَاسَانَ وَ انْصَرَفَ مِنْ قَابِلٍ حَاجّاً فَبَعَثَ إِلَيْهِ بِأَلْطَافٍ وَ لَمْ يَدْخُلْ قُمَّ وَ حَجَّ وَ انْصَرَفَ إِلَى خُرَاسَانَ فَمَاتَ رَحِمَهُ اللَّهُ (١).

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ عَنِ الْكَابُلِيِّ: وَ قَدْ كُنْتُ رَأَيْتُهُ عِنْدَ أَبِي سَعِيدٍ فَذَكَرَ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْ كَابُلَ مُرْتَاداً وَ طَالِباً وَ أَنَّهُ وَجَدَ صِحَّهَ هَذَا الدِّينِ فِي الْإِنْجِيلِ وَ بِهِ اهْتَدَى.

فَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ بِنَيْسَابُورَ قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّهُ قَدْ وَصَلَ فَتَرَصَّدْتُ لَهُ حَتَّى لَقِيتُهُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ خَبَرِهِ فَذَكَرَ أَنَّهُ لَمْ يَزَلْ فِي الطَّلَبِ وَ أَنَّهُ أَقَامَ بِالْمَدِينَهِ فَكَانَ لَا يَذْكُرُهُ لِأَحَدٍ إِلَّا زَجَرَهُ فَلَقِيَ شَيْخاً مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَ هُوَ يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُرَيْضِيُّ فَقَالَ لَهُ إِنَّ الَّذِي تَطْلُبُهُ بِصِرْيَاءَ قَالَ فَقَصَدْتُ صِرْيَاءَ وَ جِئْتُ إِلَى دِهْلِيزٍ مَرْشُوشٍ وَ طَرَحْتُ نَفْسِي عَلَى الدُّكَّانِ فَخَرَجَ إِلَيَّ غُلَامٌ أَسْوَدُ فَزَجَرَنِي وَ انْتَهَرَنِي وَ قَالَ قُمْ مِنْ هَذَا الْمَكَانِ وَ انْصَرِفْ فَقُلْتُ لَا أَفْعَلُ فَدَخَلَ الدَّارَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيَّ وَ قَالَ ادْخُلْ فَدَخَلْتُ فَإِذَا مَوْلَايَ عليه السلام قَاعِدٌ وَسَطَ الدَّارِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ سَمَّانِي بِاسْمٍ لَمْ يَعْرِفْهُ أَحَدٌ إِلَّا أَهْلِي بِكَابُلَ وَ أَخْبَرَنِي بِأَشْيَاءَ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ نَفَقَتِي ذَهَبَتْ فَمُرْ لِي بِنَفَقَهٍ فَقَالَ لِي أَمَا إِنَّهَا سَتَذْهَبُ بِكَذِبِكَ وَ أَعْطَانِي نَفَقَهً فَضَاعَ مِنِّي مَا كَانَ مَعِي وَ سَلِمَ مَا أَعْطَانِي ثُمَّ انْصَرَفْتُ السَّنَهَ الثَّانِيَهَ فَلَمْ أَجِدْ فِي الدَّارِ أَحَداً.

**[ترجمه]کمال الدین: مسلم بن فضل می گوید: در کوفه به ملاقات ابو سعید غانم بن سعید هندی رفتم و مدتی نزد وی نشستم. سپس احوالش را درباره چیزی که قبلا شنیده بودم جویا شدم. گفت: «من از اهل هندوستان و شهری به نام کشمیر داخلی هستم و ما چهل نفر مرد بودیم.» صدوق (ره) نیز در کتاب مزبور می نویسد: جماعتی از محمد بن محمد اشعری، از غانم نقل کردند که گفت: ما چهل نفر مرد بودیم که در حضور پادشاه هند به سر می بردیم و در اطراف تخت او می نشستیم. همه ما تورات و انجیل و زبور را خوانده بودیم و هر وقت مسأله ای برای سلطان پیش می آمد، به ما رجوع می کرد. روزی با ما درباره محمد صلی الله علیه و آله گفتگو کرد. ما گفتیم: «نام وی در کتب آسمانی ما آمده است.» آنگاه همه نظر دادند که من برای پیدا کردن او و تحقیق درباره وی، اقدام به مسافرت کنم.

پس بار سفر بسته و اموالی هم با خود برداشتم و از هند بیرون آمدم. در بین راه جمعی از ترکان راهزن، راه را بر من گرفتند و آنچه را که داشتم به تاراج بردند. سپس به کابل آمدم و از آنجا به بلخ رفتم. حکمران بلخ در آن موقع ابن ابی شور بود. علت مسافرت و مقصدی را که داشتم به اطلاع وی رساندم و او هم فقها و علمای شهر را برای مناظره و گفتگوی با من احضار کرد.

من از دانشمندان مجلس پرسیدم: «محمد صلی الله علیه و آله کیست؟» گفتند: «او محمد بنعبداللّه صلی الله علیه و آله پیغمبر ما است که رحلت فرموده.»پرسیدم: «از کدام طایفه است؟» گفتند:«از طایفه قریش.» پرسیدم: «جانشین او کیست؟» گفتند: «ابوبکر است.» گفتم: «آنچه ما در کتاب های آسمانی خود یافته ایم، موضوع جانشینی و خلافت، پسر عموی او و شوهر دختر او و پدر فرزندان او است!» دانشمندان مجلس (که همه از اهل تسنن بودند) به حاکم گفتند: «این مرد از شرک بیرون آمده و به کفر گرویده است، فرمان ده تا گردنش را بزنند!» گفتم: «من به دینی چنگ زده ام و بدون دلیل از آن دست بر نمی دارم.» در این

موقع حاکم، حسین بن شکیب را خواست و به وی گفت: «ای حسین! با این مرد مناظره کن!» حسین گفت: «علما و فقها در اطراف مجلس نشسته اند، به آنها فرمان ده تا با وی مناظره کنند.» حاکم گفت: «چنان که به تو می گویم، با وی مناظره کن و در جای خلوت و با لطف و مهربانی گفتگو نما.» غانم بن سعید گفت: با حسین به جای خلوتی رفتیم و من از وی پرسیدم: «محمد کیست؟» گفت: «همان است که علما گفتند، جز اینکه جانشین وی پسر عمش علی بن ابی طالب علیه السلام است که شوهر دخترش فاطمه و پدر فرزندانش حسن و حسین می باشد.»

من هم گفتم: «گواهی می دهم که جز خدای یکتا خالقی نیست و محمد فرستاده اوست.» سپس نزد حاکم رفتم و اسلام آوردم. او هم مرا به حسین سپرد و او احکام دینی را به من یاد داد.

من به حسین گفتم: «ما در کتاب های خود خوانده ایم که هیچ جانشین پیغمبری نمی میرد، مگر اینکه قبلا جانشین او تعیین گردد. بنابراین جانشین علی کیست؟»

گفت: «جانشین وی فرزندش حسن و جانشین او حسین است» و یک یک ائمه را نام برد تا به امام حسن عسکری علیه السلام رسید. سپس گفت: «برای شناسایی جانشین او، لازم است بروی و فحص و تحقیق کنی.» و اینک من در پی این مطلب آمده ام.

راوی خبر محمد بن محمد گفت: غانم بن سعید با ما به بغداد آمد. او نقل کرد که قبلا به اتفاق رفیقی، به جستجوی این مطلب پرداخته بود، ولی بعضی از اخلاق او را نپسندیده و به همین جهت از وی جدا گشته بود.

غانم بن سعید می گفت: روزی تنها از راهی می گذشتم ودرباره مقصد خود می اندیشیدم. ناگاه دیدم کسی نزد من آمد و گفت: «دعوت آقایت را اجابت کن!» سپس مرا از راه هایی عبور داد تا به خانه و باغی رسیدیم. دیدم آقایم در آنجا نشسته است. چون نظر مبارکش به من افتاد، به زبان هندی با من سخن گفت و به من سلام کرد.

حضرت مرا به اسم صدا کرد و از احوال چهل نفر از رفقایم که در مجلس پادشاه هند بودیم جویا شد و یک یک را نام برد. آنگاه فرمود: «قصد داری امسال با اهل قم به حج بروی، ولی امسال به حج مرو. به خراسان برگرد و سال آینده حج کن.» بعد کیسه پولی به من داد و فرمود: «این را صرف مخارج راه خود کن و در بغداد به خانه کسی مرو و آنچه را که دیدی به کسی مگو!»

محمد، راوی خبر گفت: «آن سال نتوانستم به مکه برسم و از منزل عقبه (واقع در سرزمین حجاز) برگشتیم و غانم بن سعید هم به جانب خراسان رفت و سال بعد به قصد حج مراجعت کرد. در آن سفر به الطاف حضرت ولی عصر (عجّل اللّٰه فرجه) نائل گشت. او دیگر به قم نیامد و بعد از حج به خراسان رفت و سپس وفات کرد، رحمه اللّٰه علیه.»

محمد بن شاذان، از کابلی نقل می کرد که او گفت: من ابو سعید (غانم) را دیدم که می گفت: «حقیقت این دین (اسلام) را در انجیل یافته بودم و از کابل به جستجوی آن پرداختم تا بدان رسیدم.»

سپس صدوق (ره) می گوید : محمد بن شاذان در نیشابور برای من نقل کرد که خبر تشرف غانم به خدمت امام زمان علیه السلام به من رسید. از این جهت مترصد او بودم، تا اینکه او را دیدم و جریان را از وی پرسیدم. او گفت: «همواره در جستجوی حضرت بودم و مدتی را در مدینه اقامت کردم و مطلب را به هر کس اظهار می داشتم، مرا منع می کرد ند. تا اینکه پیرمردی از بنی هاشم را به نام یحیی بن محمد عریضی دیدم و او گفت: «آنچه تو می خواهی، در «صریاء» است.»

من به صریاء رفتم و به دهلیزی که جاروب کرده بودند آمدم و خود را به دکانی که در آنجا بود انداختم. در آن وقت غلام سیاهی بیرون آمد و به من گفت: «برخیز و از اینجا برو!» گفتم: «نمی روم.» غلام به درون خانه رفت و سپس برگشت و گفت:«بیا داخل!» من وارد خانه شدم و دیدم مولایم در وسط خانه نشسته است. چون نظرش به من افتاد، مرا با اسمی که هیچ کس جز بستگانم در کابل نمی دانستند، نام برد و چیزهایی را به من اطلاع داد.من عرض کردم: «خرجی راهم تمام شده. بفرمایید که خرجی به من بدهند!» فرمود: «بدان که به واسطه این دروغی که گفتی، به زودی آنچه را که داری از دست می دهی.» سپس مقداری خرجی به من عطا فرمود .

چیزی نگذشت که آنچه با خود داشتم گم شد و فقط آنچه را که حضرت لطف فرموده بود، برایم ماند! سال بعد که به مدینه برگشتم، کسی را در آن خانه ندیدم.» - . کمال الدین: ۴۰۱ -

**[ترجمه]

بیان

التشلیح التعریه و الصراه بالفتح نهر بالعراق أی کنت أمشی فی شاطئها و فی بعض النسخ تمسحت أی توضأت (۲)

و فی بعضها تمسیت أی

ص: ۲۹

۱- ۱. إلی هنا انتهی الخبر فی الکافی.

۲- ۲. و هو الموافق لما نقله الکلینی قال: حتی سرت الی العباسیه أتهیأ للصلاه.

وصلت إليها مساء قوله فذكر أی محمد بن شاذان و يحتمل أبا سعيد و هو بعيد قوله إنه قد وصل يعنی أبا سعيد.

**[ترجمه]کلمه «تشليح» به معنای عريان کردن است و «صراه» به فتح صاد، رودی در عراق است، يعنی من در ساحل آن نهر راه می رفتم.و در بعضی نسخه ها عبارت «تمسحت» دارد که به معنای وضو گرفتم است، و در بعضی نسخه ها «تمسّيت» دارد، يعنی در شب به آنجا رسيدم. عبارت «فذکر»، يعنی محمد بن شاذان گفت و امکان دارد قائل ابو سعيد باشد که البته بعيد است، و عبارت «انه قد وصل»، فاعل آن ابوسعيد است.

**[ترجمه]

«۲۳»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عُثْمَانَ الْعَمْرِيَّ فَقُلْتُ لَهُ رَأَيْتَ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ نَعَمْ وَ آخِرُ عَهْدِی بِهِ عِنْدَ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ وَ هُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِی مَا وَعَدْتَنِی.

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ مُتَعَلِّقاً بِأَسْتَارِ الْكَعْبَهِ فِی الْمُسْتَجَارِ وَ هُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ انْتَقِمْ مِنْ أَعْدَائِی.

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی جماعه عن الصدوق عن أبيه و ابن المتوكل و ابن الوليد جميعا عن الحميری: مثل الخبرين.

**[ترجمه]کمال الدين: حميری می گويد: از محمد بن عثمان پرسيدم: «آيا حضرت صاحب الامر عليه السلام را ديده ای؟» گفت: «آری، آخرين بار آن حضرت را در مسجدالحرام ديدم که می فرمود: «خدايا! آنچه را که به من وعده داده ای، به من مرحمت فرما!»

و نيز به سند مزبور، حميری از محمد بن عثمان رضی اللّه عنه نقل کرده که گفت: «آن حضرت عليه السلام را در «مستجار» ديدم که به پرده های کعبه آويخته و عرض می کند: «خداوندا! انتقام مرا از دشمنانم بگير.» - . کمال الدين: ۴۰۱ -

در غيبت طوسی نيز اين روايت نقل شده است.

**[ترجمه]

«۲۴»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آدَمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَلْخِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الدَّقَّاقِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيِّ قَالَ حَدَّثَتْنِی نَسِيمُ خَادِمُ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى صَاحِبِ الْأَمْرِ عليه السلام بَعْدَ مَوْلِدِهِ بِلَيْلَهٍ فَعَطَسْتُ عِنْدَهُ فَقَالَ لِی يَرْحَمُكِ اللَّهُ قَالَتْ نَسِيمُ فَفَرِحْتُ فَقَالَ لِی عليه السلام أَلَا أُبَشِّرُكِ فِی الْعُطَاسِ قُلْتُ بَلَى قَالَ هُوَ أَمَانٌ مِنَ الْمَوْتِ ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ.

**[ترجمه]کمال الدین: نسیم، خادم امام حسن عسکری علیه السلام می گوید: «یک شب بعد از ولادت صاحب الامر نزد وی رفتم و ناگهان عطسه ام گرفت.» حضرت فرمود: «یرحمک اللّه! (من از حرف زدن آن نوزاد نازنین خشنود شدم) ای نسیم!درباره عطسه مژده ای به تو ندهم؟» گفتم بفرما. گفت: «عطسه تا سه روز آدمی را از مردن حفظ می کند.» - . کمال الدین: ۴۰۴ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِیِّ قَالَ حَدَّثَنِی طَرِیفٌ أَبُو نَصْرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی صَاحِبِ الزَّمَانِ فَقَالَ عَلَیَّ بِالصَّنْدَلِ الْأَحْمَرِ فَأَتَیْتُهُ ثُمَّ قَالَ أَ تَعْرِفُنِی فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ مَنْ أَنَا فَقُلْتُ أَنْتَ سَیِّدِی وَ ابْنُ سَیِّدِی فَقَالَ لَیْسَ عَنْ هَذَا سَأَلْتُکَ قَالَ طَرِیفٌ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَسِّرْ لِی قَالَ أَنَا خَاتِمُ الْأَوْصِیَاءِ وَ بِی یَدْفَعُ اللَّهُ الْبَلَاءَ عَنْ أَهْلِی وَ شِیعَتِی.

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی علان عن طریف أبی نصر الخادم: مثله- دعوات الراوندی، عن طریف: مثله.

**[ترجمه]کمال الدین: ابو نصر طریف گفت: به خدمت صاحب الزمان علیه السلام رسیدم و آن حضرت فرمود: «ای طریف! قدری صندل سرخ (درختی که در هند می روید) برای من بیاور!» وقتی آوردم، فرمود: «مرا می شناسی؟» عرض کردم آری. فرمود: «من کیستم؟»عرض کردم: «شما آقا و پسر آقای من هستید.» فرمود: «مقصودم سؤال از این نبود.» طریف می گوید: عرض کردم: «فدایت شوم! پس بفرما تا خشنود گردم!» فرمود: «من خاتم اوصیا هستم که خداوند گرفتاری ها رابه وسیله من از بستگان و شیعیانم برطرف می کند.» - . کمال الدین: ۴۰۴ -

این روایت در غیبت شیخ - . غیبت طوسی: ۲۴۶ - و «دعوات راوندی» - . دعوات راوندی: ۲۳۷ - نیز آمده است.

**[ترجمه]

«۲۶»

ک، [إکمال الدین] مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخُزَاعِیُّ عَنْ أَبِی عَلِیٍّ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْکُوفِیِّ: أَنَّهُ ذَکَرَ عَدَدَ مَنِ انْتَهَی إِلَیْهِ مِمَّنْ وَقَفَ عَلَی مُعْجِزَاتِ صَاحِبِ الزَّمَانِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ رَآهُ مِنَ الْوُکَلَاءِ بِبَغْدَادَ الْعَمْرِیُّ وَ ابْنُهُ وَ حَاجِزٌ

ص: ۳۰

وَ الْبِلَالِيُّ وَ الْعَطَّارُ وَ مِنَ الْكَوفَهِ الْعَاصِمِيُّ وَ مِنَ الْأَهْوَازِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَهْزِيَارَ وَ مِنْ أَهْلِ قُمَّ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ وَ مِنْ أَهْلِ هَمَذَانَ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ وَ مِنْ أَهْلِ الرَّيِّ الْبَسَّامِيُ (۱) وَ الْأَسَدِيُّ يَعْنِى نَفْسَهُ وَ مِنْ أَهْلِ آذَرْبِيجَانَ الْقَاسِمُ بْنُ الْعَلَاءِ وَ مِنْ نَيْسَابُورَ مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ وَ مِنْ غَيْرِ الْوُكَلَاءِ مِنْ أَهْلِ بَغْدَادَ أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ أَبِى حَابِسٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْكِنْدِيُّ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْجُنَيْدِيُّ وَ هَارُونُ الْقَزَّازُ وَ النِّيلِيُّ وَ أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ دُبَيْسٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنُ فَرُّوخَ وَ مَسْرُورٌ الطَّبَّاخُ مَوْلَى أَبِى الْحَسَنِ عليه السلام وَ أَحْمَدُ وَ مُحَمَّدٌ ابْنَا الْحَسَنِ وَ إِسْحَاقُ الْكَاتِبُ مِنْ بَنِى نِيبَخْتَ (۲)

وَ صَاحِبُ الْفِرَاءِ وَ صَاحِبُ الصُّرَّهِ الْمَخْتُومَهِ وَ مِنْ هَمَذَانَ مُحَمَّدُ بْنُ كِشْمَرْدَ وَ جَعْفَرُ بْنُ حَمْدَانَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ عِمْرَانَ وَ مِنَ الدِّينَوَرِ حَسَنُ بْنُ هَارُونَ وَ أَحْمَدُ ابْنُ أَخِيهِ وَ أَبُو الْحَسَنِ وَ مِنْ أَصْفَهَانَ ابْنُ بَادَاشَاكَهَ وَ مِنَ الصَّيْمَرَهِ زَيْدَانُ وَ مِنْ قُمَّ الْحَسَنُ بْنُ نَضْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَبُوهُ وَ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ وَ مِنْ أَهْلِ الرَّيِّ الْقَاسِمُ بْنُ مُوسَى وَ ابْنُهُ وَ أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ هَارُونَ وَ صَاحِبُ الْحَصَاهِ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُلَيْنِيُّ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الرَّفَّاءُ وَ مِنْ قَزْوِينَ مِرْدَاسٌ وَ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ وَ مِنْ قَابِسٍ رَجُلَانِ وَ مِنْ شَهْرَزُورَ ابْنُ الْخَالِ وَ مِنْ فَارِسَ الْمَجْرُوحُ وَ مِنْ مَرْوَ صَاحِبُ الْأَلْفِ دِينَارٍ وَ صَاحِبُ الْمَالِ وَ الرُّقْعَهِ الْبَيْضَاءِ وَ أَبُو ثَابِتٍ وَ مِنْ نَيْسَابُورَ مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ صَالِحٍ وَ مِنَ الْيَمَنِ الْفَضْلُ بْنُ يَزِيدَ وَ الْحَسَنُ ابْنُهُ وَ الْجَعْفَرِيُّ وَ ابْنُ الْأَعْجَمِيِّ وَ الشِّمْشَاطِيِّ وَ مِنْ مِصْرَ صَاحِبُ الْمَوْلُودَيْنِ وَ صَاحِبُ الْمَالِ بِمَكَّهَ وَ أَبُو رَجَاءٍ وَ مِنْ نَصِيبِينَ أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ الْوَجْنَاءِ وَ مِنَ الْأَهْوَازِ الْحُصَيْنِيُّ.

**[ترجمه]کمال الدین: محمد بن ابی عبداللّٰه کوفی، کسانی را که واقف به معجزات صاحب الزمان شده و آن حضرت را دیده اند، بدین شرح نام برده و گفته است:

«از وکلای آن حضرت که در بغداد می زیستند، عثمان بن سعید؛ پسرش (محمد بن عثمان)؛ حاجز، هلالی، عطار از کوفه؛ عاصمی از اهواز؛ محمد بن ابراهیم بن مهزیار از قم؛ احمد بن اسحاق از همدان؛ محمد بن صالح از ری؛ بسامی و اسدی (مقصود ابوعلی اسدی است که خود راوی این خبر است) از آذربایجان؛ قاسم بن علاـ از نیشابور؛ و محمد بن شاذان. غیر وکلا: از بغداد ابوالقاسم بن حابس؛ ابو عبداللّٰه کندی؛ ابو عبداللّٰه جنیدی؛ هارون قزاز؛ نیلی؛ ابوالقاسم بن دبیس؛ ابو عبداللّٰه بن فروخ؛ مسرور، طباخ و خادم امام علی النقی علیه السلام ؛ احمد و محمد بن الحسن اسحق کاتب نوبختی؛ صاحب فرک؛ صاحب کیسه مهر شده از همدان؛ محمد بن کشمرد؛ جعفر بن حمدان؛ محمد بن هارون بن عمران از دینور؛ حسن بن هارون؛ برادرزاده اش احمد و ابوالحسن از اصفهان؛ ابن بادشاله از صیمره؛ زیدان از قم؛ حسن بن نضر؛ محمد بن محمد؛ علی بن محمد بن اسحاق؛پدرش محمد بن اسحق؛ حسن بن یعقوب از اهل ری؛ قاسم بن موسی و فرزندش، ابو محمد بن هارون؛ و صاحب سنگریزه و علی بن محمد کلینی؛ ابو جعفر رفاء از قزوین؛ مرداس و علی بن احمد از قابس؛ دو نفر از شهرزور؛ ابن خال از فارس؛ مجروح از مرو؛ مردی که هزار دینار داشت، شخصی که اموال و نامه سفیدی آورده بود و ابو ثابت از نیشابور؛ محمد بن شعیب بن صالح از یمن؛ فضل بن یزید و فرزندش حسن، جعفری، ابن عجمی، شمشاطی از مصر؛ شخصی که دو بچه داشت؛ مردی که مالی با خود به مکه آورده بود؛ ابو رجاء از کاشان؛ ابو محمد بن وجناء از اهواز؛حصینی.» – . کمال الدین: ۴۰۶ –

**[ترجمه]

ك، [إكمال الدين] الطَّالَقَانِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْكُوفِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

ص: ۳۱

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۱۱۶: الشامیّ.

۲ - ۲. نیبخت کنوبخت، و نیروز کنوروز کلمات فارسیه دخلت فی المحاوره العربیه فاذا کسرت أول الکلمه بالاماله، قلت نیبخت و نیروز و إذا فتحتها علی المعروف قلت: نوبخت و نوروز.

الرَّقِّیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ وَجْنَاءَ النَّصِیبِیِّ قَالَ: کُنْتُ سَاجِداً تَحْتَ الْمِیزَابِ فِی رَابِعِ أَرْبَعٍ وَ خَمْسِینَ حَجَّةً بَعْدَ الْعَتَمَهِ وَ أَنَا أَتَضَرَّعُ فِی الدُّعَاءِ إِذْ حَرَّکَنِی مُحَرِّکٌ فَقَالَ قُمْ یَا حَسَنَ بْنَ وَجْنَاءَ قَالَ فَقُمْتُ فَإِذَا جَارِیَهٌ صَفْرَاءُ نَحِیفَهُ الْبَدَنِ أَقُولُ إِنَّهَا مِنْ أَبْنَاءِ أَرْبَعِینَ فَمَا فَوْقَهَا فَمَشَتْ بَیْنَ یَدَیَّ وَ أَنَا لَا أَسْأَلُهَا عَنْ شَیْ ءٍ حَتَّی أَتَتْ بِی دَارَ خَدِیجَهَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهَا وَ فِیهَا بَیْتٌ بَابُهُ فِی وَسَطِ الْحَائِطِ وَ لَهُ دَرَجَهُ سَاجٍ یُرْتَقَی إِلَیْهِ فَصَعِدَتِ الْجَارِیَهُ وَ جَاءَنِی النِّدَاءُ اصْعَدْ یَا حَسَنُ فَصَعِدْتُ فَوَقَفْتُ بِالْبَابِ وَ قَالَ لِی صَاحِبُ الزَّمَانِ علیه السلام یَا حَسَنُ أَ تَرَاکَ خَفِیتَ عَلَیَّ وَ اللَّهِ مَا مِنْ وَقْتٍ فِی حَجِّکَ إِلَّا وَ أَنَا مَعَکَ فِیهِ ثُمَّ جَعَلَ یَعُدُّ عَلَیَّ أَوْقَاتِی فَوَقَعْتُ مَغْشِیّاً عَلَی وَجْهِی فَحَسَسْتُ بِیَدٍ قَدْ وَقَعَتْ عَلَیَّ فَقُمْتُ فَقَالَ لِی یَا حَسَنُ الْزَمْ بِالْمَدِینَهِ دَارَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ لَا یُهِمَّنَّکَ طَعَامُکَ وَ شَرَابُکَ وَ لَا مَا یَسْتُرُ عَوْرَتَکَ ثُمَّ دَفَعَ إِلَیَّ دَفْتَراً فِیهِ دُعَاءُ الْفَرَجِ وَ صَلَاهٌ عَلَیْهِ فَقَالَ فَبِهَذَا فَادْعُ وَ هَکَذَا صَلِّ عَلَیَّ وَ لَا تُعْطِهِ إِلَّا مُحِقِّی أَوْلِیَائِی فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ مُوَفِّقُکَ فَقُلْتُ مَوْلَایَ لَا أَرَاکَ بَعْدَهَا فَقَالَ یَا حَسَنُ إِذَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَانْصَرَفْتُ مِنْ حَجَّتِی وَ لَزِمْتُ دَارَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَأَنَا أَخْرُجُ مِنْهَا فَلَا أَعُودُ إِلَیْهَا إِلَّا لِثَلَاثِ خِصَالٍ لِتَجْدِیدِ وُضُوءٍ أَوْ لِنَوْمٍ أَوْ لِوَقْتِ الْإِفْطَارِ فَأَدْخُلُ بَیْتِی وَقْتَ الْإِفْطَارِ فَأُصِیبُ رُبَاعِیّاً مَمْلُوءاً مَاءً وَ رَغِیفاً عَلَی رَأْسِهِ عَلَیْهِ مَا تَشْتَهِی نَفْسِی بِالنَّهَارِ فَآکُلُ ذَلِکَ فَهُوَ کِفَایَهٌ لِی وَ کِسْوَهُ الشِّتَاءِ فِی وَقْتِ الشِّتَاءِ وَ کِسْوَهُ الصَّیْفِ فِی وَقْتِ الصَّیْفِ وَ إِنِّی لَأَدْخُلُ الْمَاءَ بِالنَّهَارِ فَأَرُشُّ الْبَیْتَ وَ أَدَعُ الْکُوزَ فَارِغاً وَ أُوتَی (۱)

بِالطَّعَامِ وَ لَا حَاجَهَ لِی إِلَیْهِ فَأَصَّدَّقُ بِهِ لَیْلًا لِئَلَّا یَعْلَمَ بِی مَنْ مَعِی.

**[ترجمه]کمال الدین: حسن بن وجناء نصیبی می گوید: در اثنای حج پنجاه و چهارمی خود، موقعی که پاسی از شب گذشته بود، در زیر ناودان (مسجدالحرام) سجده و دعا و تضرع می کردم که ناگاه کسی مرا تکان داد و گفت: «ای حسن بن وجناء، برخیز!» وقتی برخاستم، دیدم کنیزی زرد رنگ و لاغر اندام است که تقریبا بیش از چهل سال داشت. او از جلو می رفت و من از دنبال او، بدون اینکه چیزی از وی بپرسم. تا اینکه مرا به خانه خدیجه کبری علیها السلام آورد.

در حیاط خانه مزبور، خانه ای بود که درش در وسط خانه نصب شده بود و با نردبانی از چوب ساج، از آن بالا می رفتند. کنیز از نردبان بالا رفت و سپس بانگی شنیدم که می گفت: «ای حسن، بیا بالا!» من هم بالا رفتم و دم در ایستادم. فی الحال صدای امام زمان علیه السلام را شنیدم که می فرمود: «ای حسن! گمان می کنی که از من پنهانی؟ به خدا قسم من در همه حج هایی که گزارده ای، با تو بوده ام.» سپس اوقاتی را که در مکان های مختلف به کاری مشغول بودم، شمرد.

من از شنیدن این حرف تعجب کردم و برزمین افتادم. آن حضرت دست روی دوش من گذاشت و من برخاستم. آنگاه فرمود: «ای حسن! برو به مدینه و در خانه جعفر ابن محمد علیهما السلام (امام ششم) اقامت کن و از خوردنی و نوشیدنی و مخارج و لباس خود اندیشه مکن!» سپس دفتری به من داد که مشتمل بر دعای فرج و درود بر آن حضرت بود و فرمود: «بدین گونه خدا را بخوان و بر من درود بفرست. آن را به کسی جز دوستان حق جوی من مده که خداوند تو را موفق می دارد.»عرض کردم: «آقا! بعد از این دیگر شما را نمی بینم؟» فرمود: «ای حسن! اگر خدا بخواهد، خواهی دید.»

سپس من از حج برگشتم و به خانه امام جعفر صادق علیه السلام آمده و توقف کردم. هر وقت از خانه بیرون می رفتم ، دیگر برنمی گشتم مگر برای تجدید وضو یا خواب یا افطار کردن.

موقع افطار که وارد اتاق خود می شدم، کاسه چهار گوشی را پر از آب می دیدم که یک قرص نان بالای آن گذارده و آنچه

در روز میل داشتم، روی آن نان بود! من هم از غذای مزبور به قدر کافی می خوردم. لباس های زمستانی و تابستانی من هم به موقع به من می رسید. روزها آب می آوردم و اطراف خانه را جاروب می کرد م و کوزه آب را خالی می نهادم. وقتی غذا برایم می آوردند، احتیاج نداشتم، در عین حال آن را نگه می داشتم و شبانه به فقرا می دادم، مبادا کسانی که با من بودند، به اسرار من پی برند.» - . کمال الدین: ۴۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۸»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ قَالَ: قَدِمْتُ مَدِینَهَ الرَّسُولِ وَ آلِهِ فَبَحَثْتُ عَنْ أَخْبَارِ آلِ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْأَخِیرِ علیه السلام فَلَمْ أَقَعْ عَلَی شَیْ ءٍ مِنْهَا فَرَحَلْتُ مِنْهَا إِلَی مَکَّهَ مُسْتَبْحِثاً عَنْ ذَلِکَ فَبَیْنَا أَنَا فِی الطَّوَافِ إِذْ تَرَاءَی لِی فَتًی أَسْمَرُ اللَّوْنِ رَائِعُ الْحُسْنِ جَمِیلُ الْمَخِیلَهِ یُطِیلُ التَّوَسُّمَ فِیَّ فَعَدَلْتُ إِلَیْهِ مُؤَمِّلًا مِنْهُ عِرْفَانَ مَا قَصَدْتُ لَهُ

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۱۱۹« و أوانی الطعام» و هو تصحیف ظاهر.

فَلَمَّا قَرُبْتُ مِنْهُ سَلَّمْتُ فَأَحْسَنَ الْإِجَابَهَ ثُمَّ قَالَ مِنْ أَیِّ الْبِلَادِ أَنْتَ قُلْتُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ مِنْ أَیِّ الْعِرَاقِ قُلْتُ مِنَ الْأَهْوَازِ قَالَ مَرْحَباً بِلِقَائِکَ هَلْ تَعْرِفُ بِهَا جَعْفَرَ بْنَ حَمْدَانَ الْخَصِیبِیَّ قُلْتُ دُعِیَ فَأَجَابَ قَالَ رَحْمَهُ اللَّهِ عَلَیْهِ مَا کَانَ أَطْوَلَ لَیْلَهُ وَ أَجْزَلَ نَیْلَهُ فَهَلْ تَعْرِفُ إِبْرَاهِیمَ بْنَ مَهْزِیَارَ قُلْتُ أَنَا إِبْرَاهِیمُ بْنُ مَهْزِیَارَ فَعَانَقَنِی مَلِیّاً ثُمَّ قَالَ مَرْحَباً بِکَ یَا أَبَا إِسْحَاقَ مَا فَعَلْتَ الْعَلَامَهَ الَّتِی وَشَجَتْ بَیْنَکَ وَ بَیْنَ أَبِی مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَقُلْتُ لَعَلَّکَ تُرِیدُ الْخَاتَمَ الَّذِی آثَرَنِیَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الطَّیِّبِ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ مَا أَرَدْتُ سِوَاهُ فَأَخْرَجْتُهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِ اسْتَعْبَرَ وَ قَبَّلَهُ ثُمَّ قَرَأَ کِتَابَتَهُ وَ کَانَتْ (۱) یَا اللَّهُ یَا مُحَمَّدُ یَا عَلِیُّ ثُمَّ قَالَ بِأَبِی یَداً

طَالَ مَا جُلْتَ فِیهَا(۲) وَ تَرَاخَی (۳)

بِنَا فُنُونُ الْأَحَادِیثِ إِلَی أَنْ قَالَ لِی یَا أَبَا إِسْحَاقَ أَخْبِرْنِی عَنْ عَظِیمِ مَا تَوَخَّیْتَ بَعْدَ الْحَجِّ قُلْتُ وَ أَبِیکَ مَا تَوَخَّیْتُ إِلَّا مَا سَأَسْتَعْلِمُکَ مَکْنُونَهُ قَالَ

۱- ۱. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۲۱ و قد عرضنا الحدیث علی المصدر و بینهما اختلافات یسیره نشأت من تصحیف القراءه و اعجام الحروف و اهمالها فتحرر، و لا یخفی أن الحدیث شاذ جدا تشبه ألفاظه مخائل المصنفین القصاصین و مقامات الحریری و أضرابه.

۲- ۲. أی بأبی فدیت ید أبی محمّد علیه السلام. طالما جلت أیها الخاتم فیها. و قد أشکلت الحروف بالاعراب و البناء فی النسخه المشهوره بکمپانی طبق ما قرأه المصنّف هذه الجمله فسطره الکاتب هکذا: « ثمّ قال بابی یدا طال ما جلت[أجبت خ ل] فیها وترا خابنا فنون الأحادیث- الخ». و سیجی ء بیانه من المصنّف قدّس سرّه. لکنّه تصحیف غریب. و أمّا فی نسخه المصدر المطبوعه(ط- اسلامیه) طال ما جلیت فیها و تراخا إلخ فهو من الجلاء لا من الجولان. فراجع.

۳- ۳. یقال فی الامر تراخ ای فسحه و امتداد(التاج) فقوله« تراخی بنا» أی امتد بنا و تمادینا فی فنون الأحادیث الی أن قال لی-

سَلْ عَمَّا شِئْتَ فَإِنِّی شَارِحٌ لَکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قُلْتُ هَلْ تَعْرِفُ مِنْ أَخْبَارِ آلِ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ عَلَیْهِ شَیْئاً قَالَ وَ ایْمُ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْرِفُ الضَّوْءَ فِی جَبِینِ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَی ابْنَیِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا وَ إِنِّی لَرَسُولُهُمَا إِلَیْکَ قَاصِداً لِإِنْبَائِکَ أَمْرَهُمَا فَإِنْ أَحْبَبْتَ لِقَاءَهُمَا وَ الِاکْتِحَالَ بِالتَّبَرُّکِ بِهِمَا فَارْحَلْ مَعِی إِلَی الطَّائِفِ وَ لْیَکُنْ ذَلِکَ فِی خُفْیَةٍ مِنْ رِجَالِکَ وَ اکْتِتَام قَالَ إِبْرَاهِیمُ فَشَخَصْتُ مَعَهُ إِلَی الطَّائِفِ أَتَخَلَّلُ رَمْلَةً فَرَمْلَةً حَتَّی أَخَذَ فِی بَعْضِ مَخَارِجِ الْفَلَاةِ فَبَدَتْ لَنَا خَیْمَةُ شَعْرٍ قَدْ أَشْرَفَتْ عَلَی أَکَمَةِ رَمْلٍ یَتَلَأْلَأُ تِلْکَ الْبِقَاعُ مِنْهَا تَلَأْلُؤاً فَبَدَرَنِی إِلَی الْإِذْنِ وَ دَخَلَ مُسَلِّماً عَلَیْهِمَا وَ أَعْلَمَهُمَا بِمَکَانِی فَخَرَجَ عَلَیَّ أَحَدُهُمَا وَ هُوَ الْأَکْبَرُ سِنّاً م ح م د بْنُ الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ هُوَ غُلَامٌ أَمْرَدُ نَاصِعُ اللَّوْنِ وَاضِحُ الْجَبِینِ أَبْلَجُ الْحَاجِبِ مَسْنُونُ الْخَدَّیْنِ أَقْنَی الْأَنْفِ أَشَمُّ أَرْوَعُ کَأَنَّهُ غُصْنُ بَانٍ وَ کَأَنَّ صَفْحَةَ غُرَّتِهِ کَوْکَبٌ دُرِّیٌّ بِخَدِّهِ الْأَیْمَنِ خَالٌ کَأَنَّهُ فُتَاتَةُ مِسْکٍ عَلَی بَیَاضِ الْفِضَّةِ فَإِذَا بِرَأْسِهِ وَفْرَةٌ سَحْمَاءُ سَبِطَةٌ تُطَالِعُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ لَهُ سَمْتٌ مَا رَأَتِ الْعُیُونُ أَقْصَدَ مِنْهُ وَ لَا أَعْرَفَ حُسْناً وَ سَکِینَةً وَ حَیَاءً فَلَمَّا مَثُلَ لِی أَسْرَعْتُ إِلَی تَلَقِّیهِ فَأَکْبَبْتُ عَلَیْهِ أَلْثِمُ کُلَّ جَارِحَةٍ مِنْهُ فَقَالَ لِی مَرْحَباً بِکَ یَا بَا إِسْحَاقَ لَقَدْ کَانَتِ الْأَیَّامُ تَعِدُنِی وَشْکَ لِقَائِکَ وَ الْمَعَاتِبُ بَیْنِی وَ بَیْنَکَ عَلَی تَشَاحُطِ الدَّارِ وَ تَرَاخِی الْمَزَارِ تَتَخَیَّلُ لِی صُورَتَکَ حَتَّی کَأَنْ لَمْ نَخْلُ طَرْفَةَ عَیْنٍ مِنْ طِیبِ الْمُحَادَثَةِ وَ خَیَالِ الْمُشَاهَدَةِ وَ أَنَا أَحْمَدُ اللَّهَ رَبِّی وَلِیَّ الْحَمْدِ عَلَی مَا قَیَّضَ مِنَ التَّلَاقِی وَ رَفَّهَ مِنْ کُرْبَةِ التَّنَازُعِ وَ الِاسْتِشْرَافِ ثُمَّ سَأَلَنِی عَنْ إِخْوَانِی مُتَقَدِّمِهَا وَ مُتَأَخِّرِهَا فَقُلْتُ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی مَا زِلْتُ أَفْحَصُ عَنْ أَمْرِکَ بَلَداً فَبَلَداً مُنْذُ اسْتَأْثَرَ اللَّهُ بِسَیِّدِی أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام فَاسْتَغْلَقَ عَلَیَّ ذَلِکَ حَتَّی مَنَّ اللَّهُ عَلَیَّ بِمَنْ أَرْشَدَنِی إِلَیْکَ وَ دَلَّنِی عَلَیْکَ وَ الشُّکْرُ لِلَّهِ عَلَی مَا أَوْزَعَنِی فِیکَ مِنْ کَرِیمِ الْیَدِ وَ الطَّوْلِ ثُمَّ نَسَبَ نَفْسَهُ وَ أَخَاهُ مُوسَی وَ اعْتَزَلَ فِی نَاحِیَةٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَبِی صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ عَهِدَ إِلَیَّ أَنْ لَا أُوَطِّنَ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا

أَخْفَاهَا وَ أَقْصَاهَا إِسْرَاراً لِأَمْرِی وَ تَحْصِيناً لِمَحَلِّی مِنْ مَكَايِدِ أَهْلِ الضَّلَالِ وَ الْمَرَدَهِ مِنْ أَحْدَاثِ الْأُمَمِ الضَّوَالِّ فَنَبَذَنِی إِلَی عَالِيَهِ الرِّمَالِ وَ جُبْتُ صَرَائِمَ الْأَرْضِ تُنْظِرُنِی الْغَايَهَ الَّتِی عِنْدَهَا يَحُلُّ الْأَمْرُ وَ يَنْجَلِی الْهَلَعُ وَ كَانَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَنْبَطَ لِی مِنْ خَزَائِنِ الْحِكَمِ وَ كَوَامِنِ الْعُلُومِ مَا إِنْ أَشَعْتُ إِلَيْكَ مِنْهُ جُزْءاً أَغْنَاكَ عَنِ الْجُمْلَهِ اعْلَمْ يَا بَا إِسْحَاقَ أَنَّهُ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَا بُنَیَّ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْلِیَ أَطْبَاقَ أَرْضِهِ وَ أَهْلَ الْجِدِّ فِی طَاعَتِهِ وَ عِبَادَتِهِ بِلَا حُجَّهٍ يُسْتَعْلَی بِهَا وَ إِمَامٍ يُؤْتَمُّ بِهِ وَ يُقْتَدَی بِسُبُلِ سُنَّتِهِ وَ مِنْهَاجِ قَصْدِهِ وَ أَرْجُو يَا بُنَیَّ أَنْ تَكُونَ أَحَدَ مَنْ أَعَدَّهُ اللَّهُ لِنَشْرِ الْحَقِّ وَ طَیِّ الْبَاطِلِ وَ إِعْلَاءِ الدِّينِ وَ إِطْفَاءِ الضَّلَالِ فَعَلَيْكَ يَا بُنَیَّ

بِلُزُومِ خَوَافِی الْأَرْضِ وَ تَتَبُّعِ أَقَاصِيهَا فَإِنَّ لِكُلِّ وَلِیٍّ مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَدُوّاً مُقَارِعاً وَ ضِدّاً مُنَازِعاً افْتِرَاضاً لِمُجَاهَدَهِ أَهْلِ نِفَاقِهِ وَ خِلَافِهِ أُولِی الْإِلْحَادِ وَ الْعِنَادِ فَلَا يُوحِشَنَّكَ ذَلِكَ وَ اعْلَمْ أَنَّ قُلُوبَ أَهْلِ الطَّاعَهِ وَ الْإِخْلَاصِ نُزَّعٌ إِلَيْكَ مِثْلَ الطَّيْرِ إِذَا أَمَّتْ أَوْكَارَهَا وَ هُمْ مَعْشَرٌ يَطْلُعُونَ بِمَخَائِلِ الذِّلَّهِ وَ الِاسْتِكَانَهِ وَ هُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَرَرَهٌ أَعِزَّاءُ يَبْرُزُونَ بِأَنْفُسٍ مُخْتَلَّهٍ مُحْتَاجَهٍ وَ هُمْ أَهْلُ الْقَنَاعَهِ وَ الِاعْتِصَامِ اسْتَنْبَطُوا الدِّينَ فَوَازَرُوهُ عَلَی مُجَاهَدَهِ الْأَضْدَادِ خَصَّهُمُ اللَّهُ بِاحْتِمَالِ الضَّيْمِ لِيَشْمَلَهُمْ بِاتِّسَاعِ الْعِزِّ فِی دَارِ الْقَرَارِ وَ جَبَلَهُمْ عَلَی خَلَائِقِ الصَّبْرِ لِتَكُونَ لَهُمُ الْعَاقِبَهُ الْحُسْنَی وَ كَرَامَهُ حُسْنِ الْعُقْبَی فَاقْتَبِسْ يَا بُنَیَّ نُورَ الصَّبْرِ عَلَی مَوَارِدِ أُمُورِكَ تَفُزْ بِدَرْكِ الصُّنْعِ فِی مَصَادِرِهَا وَ اسْتَشْعِرِ الْعِزَّ فِيمَا يَنُوبُكَ تُحْظَ بِمَا تُحْمَدُ عَلَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَكَأَنَّكَ يَا بُنَیَّ بِتَأْيِيدِ نَصْرِ اللَّهِ قَدْ آنَ وَ تَيْسِيرِ الْفَلَحِ وَ عُلُوِّ الْكَعْبِ قَدْ حَانَ وَ كَأَنَّكَ بِالرَّايَاتِ الصُّفْرِ وَ الْأَعْلَامِ الْبِيضِ تَخْفِقُ عَلَی أَثْنَاءِ أَعْطَافِكَ مَا بَيْنَ الْحَطِيمِ وَ زَمْزَمَ وَ كَأَنَّكَ بِتَرَادُفِ الْبَيْعَهِ وَ تَصَافِی الْوَلَاءِ يَتَنَاظَمُ عَلَيْكَ تَنَاظُمَ الدُّرِّ فِی مَثَانِی الْعُقُودِ وَ تَصَافُقِ الْأَكُفِّ عَلَی جَنَبَاتِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ

تَلُوذُ بِفِنَائِکَ مِنْ مَلَإٍ بَرَأَهُمُ اللَّهُ مِنْ طَهَارَهِ الْوَلَاءِ وَ نَفَاسَهِ التُّرْبَهِ مُقَدَّسَهً قُلُوبُهُمْ مِنْ دَنَسِ النِّفَاقِ مُهَذَّبَهً أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ رِجْسِ الشِّقَاقِ لَیِّنَهً عَرَائِکُهُمْ لِلدِّینِ خَشِنَهً ضَرَائِبُهُمْ عَنِ الْعُدْوَانِ وَاضِحَهً بِالْقَبُولِ أَوْجُهُهُمْ نَضِرَهً بِالْفَضْلِ عِیدَانُهُمْ یَدِینُونَ بِدِینِ الْحَقِّ وَ أَهْلِهِ فَإِذَا اشْتَدَّتْ أَرْکَانُهُمْ وَ تَقَوَّمَتْ أَعْمَادُهُمْ قُدَّتْ بِمُکَاثَفَتِهِمْ (۱)

طَبَقَاتُ الْأُمَمِ إِذْ تَبِعَتْکَ فِی ظِلَالِ شَجَرَهٍ دَوْحَهٍ بَسَقَتْ أَفْنَانُ غُصُونِهَا عَلَی حَافَاتِ بُحَیْرَهِ الطَّبَرِیَّهِ فَعِنْدَهَا یَتَلَأْلَأُ صُبْحُ الْحَقِّ وَ یَنْجَلِی ظَلَامُ الْبَاطِلِ وَ یَقْصِمُ اللَّهُ بِکَ الطُّغْیَانَ وَ یُعِیدُ مَعَالِمَ الْإِیمَانِ وَ یُظْهِرُ بِکَ أَسْقَامَ الْآفَاقِ وَ سَلَامَ الرِّفَاقِ یَوَدُّ الطِّفْلُ فِی الْمَهْدِ لَوِ اسْتَطَاعَ إِلَیْکَ نُهُوضاً وَ نواسط [نَوَاشِطُ] الْوَحْشِ لَوْ تَجِدُ نَحْوَکَ مَجَازاً تَهْتَزُّ بِکَ أَطْرَافُ الدُّنْیَا بَهْجَهً وَ تُهَزُّ بِکَ أَغْصَانُ الْعِزِّ نَضْرَهً وَ تَسْتَقِرُّ بَوَانِی الْعِزِّ فِی قَرَارِهَا وَ تَئُوبُ شَوَارِدُ الدِّینِ إِلَی أَوْکَارِهَا یَتَهَاطَلُ عَلَیْکَ سَحَائِبُ الظَّفَرِ فَتَخْنُقُ کُلَّ عَدُوٍّ وَ تَنْصُرُ کُلَّ وَلِیٍّ فَلَا یَبْقَی عَلَی وَجْهِ الْأَرْضِ جَبَّارٌ قَاسِطٌ وَ لَا جَاحِدٌ غَامِطٌ وَ لَا شَانِئٌ مُبْغِضٌ وَ لَا مُعَانِدٌ کَاشِحٌ وَ مَنْ یَتَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِکُلِّ شَیْ ءٍ قَدْراً ثُمَّ قَالَ یَا أَبَا إِسْحَاقَ لِیَکُنْ مَجْلِسِی هَذَا عِنْدَکَ مَکْتُوماً إِلَّا عَنْ أَهْلِ الصِّدْقِ وَ الْأُخُوَّهِ الصَّادِقَهِ فِی الدِّینِ إِذَا بَدَتْ لَکَ أَمَارَاتُ الظُّهُورِ وَ التَّمْکِینِ فَلَا تُبْطِئْ بِإِخْوَانِکَ عَنَّا وَ بِأَهْلِ الْمُسَارَعَهِ إِلَی مَنَارِ الْیَقِینِ وَ ضِیَاءِ مَصَابِیحِ الدِّینِ تَلْقَ رُشْداً إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ إِبْرَاهِیمُ بْنُ مَهْزِیَارَ فَمَکَثْتُ عِنْدَهُ حِیناً أَقْتَبِسُ مَا أُورِی مِنْ مُوضِحَاتِ الْأَعْلَامِ وَ نَیِّرَاتِ الْأَحْکَامِ وَ أُرْوِی بَنَاتِ الصُّدُورِ مِنْ نَضَارَهِ مَا ذَخَرَهُ اللَّهُ فِی طَبَائِعِهِ مِنْ لَطَائِفِ الْحِکْمَهِ وَ طَرَائِفِ فَوَاضِلِ الْقِسَمِ حَتَّی خِفْتُ إِضَاعَهَ مُخَلَّفِی بِالْأَهْوَازِ لِتَرَاخِی اللِّقَاءِ عَنْهُمْ فَاسْتَأْذَنْتُهُ فِی الْقُفُولِ وَ أَعْلَمْتُهُ عَظِیمَ مَا أَصْدُرُ بِهِ عَنْهُ مِنَ التَّوَحُّشِ

۱- ۱. فی المصدر« فدنت بمکانفتهم طبقات الأمم الی امام اذ یبعثک» و أما« أعماد» فهو جمع عمود من غیر قیاس.

لِفُرْقَتِهِ وَ التَّجَزُّعِ لِلظَّعْنِ عَنْ مَحَالِّهِ فَأَذِنَ وَ أَرْدَفَنِي مِنْ صَالِحِ دُعَائِهِ مَا يَكُونُ ذُخْراً عِنْدَ اللَّهِ لِي وَ لِعَقِبِي وَ قَرَابَتِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَمَّا أَزِفَ ارْتِحَالِي وَ تَهَيَّأَ اعْتِزَامُ نَفْسِي غَدَوْتُ عَلَيْهِ مُوَدِّعاً وَ مُجَدِّداً لِلْعَهْدِ وَ عَرَضْتُ عَلَيْهِ مَالًا كَانَ مَعِي يَزِيدُ عَلَى خَمْسِينَ أَلْفَ دِرْهَمٍ وَ سَأَلْتُهُ أَنْ يَتَفَضَّلَ بِالْأَمْرِ بِقَبُولِهِ مِنِّي فَابْتَسَمَ وَ قَالَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ اسْتَعِنْ بِهِ عَلَى مُنْصَرَفِكَ فَإِنَّ الشُّقَّةَ قُذْفَةٌ وَ فَلَوَاتِ الْأَرْضِ أَمَامَكَ

جُمَّةٌ وَ لَا تَحْزَنْ لِإِعْرَاضِنَا عَنْهُ فَإِنَّا قَدْ أَحْدَثْنَا لَكَ شُكْرَهُ وَ نَشْرَهُ وَ أَرْبَضْنَاهُ عِنْدَنَا بِالتَّذْكِرَةِ وَ قَبُولِ الْمِنَّةِ فَتَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيمَا خَوَّلَكَ وَ أَدَامَ لَكَ مَا نَوَّلَكَ وَ كَتَبَ لَكَ أَحْسَنَ ثَوَابِ الْمُحْسِنِينَ وَ أَكْرَمَ آثَارِ الطَّائِعِينَ فَإِنَّ الْفَضْلَ لَهُ وَ مِنْهُ وَ أَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَرُدَّكَ إِلَى أَصْحَابِكَ بِأَوْفَرِ الْحَظِّ مِنْ سَلَامَةِ الْأَوْبَةِ وَ أَكْنَافِ الْغِبْطَةِ بِلِينِ الْمُنْصَرَفِ وَ لَا أَوْعَثَ اللَّهُ لَكَ سَبِيلًا وَ لَا حَيَّرَ لَكَ دَلِيلًا وَ اسْتَوْدِعْهُ نَفْسَكَ وَدِيعَةً لَا تَضِيعُ وَ لَا تَزُولُ بِمَنِّهِ وَ لُطْفِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ يَا أَبَا إِسْحَاقَ إِنَّ اللَّهَ قَنَّعَنَا بِعَوَائِدِ إِحْسَانِهِ وَ فَوَائِدِ امْتِنَانِهِ وَ صَانَ أَنْفُسَنَا عَنْ مُعَاوَنَةِ الْأَوْلِيَاءِ إِلَّا عَنِ الْإِخْلَاصِ فِي النِّيَّةِ وَ إِمْحَاضِ النَّصِيحَةِ وَ الْمُحَافَظَةِ عَلَى مَا هُوَ أَتْقَى وَ أَبْقَى وَ أَرْفَعُ ذِكْراً قَالَ فَأَقْفَلْتُ عَنْهُ حَامِداً لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى مَا هَدَانِي وَ أَرْشَدَنِي عَالِماً بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ لِيُعَطِّلَ أَرْضَهُ وَ لَا يُخْلِيَهَا مِنْ حُجَّةٍ وَاضِحَةٍ وَ إِمَامٍ قَائِمٍ وَ أَلْقَيْتُ هَذَا الْخَبَرَ الْمَأْثُورَ وَ النَّسَبَ الْمَشْهُورَ تَوَخِّياً لِلزِّيَادَةِ فِي بَصَائِرِ أَهْلِ الْيَقِينِ وَ تَعْرِيفاً لَهُمْ مَا مَنَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مِنْ إِنْشَاءِ الذُّرِّيَّةِ الطَّيِّبَةِ وَ التُّرْبَةِ الزَّكِيَّةِ وَ قَصَدْتُ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ وَ التَّسْلِيمَ لِمَا اسْتَبَانَ لِيُضَاعِفَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمِلَّةَ الْهَادِيَةَ وَ الطَّرِيقَةَ الْمَرْضِيَّةَ قُوَّةَ عَزْمٍ وَ تَأْيِيدَ نِيَّةٍ وَ شَدَّ أُزُرٍ وَ اعْتِقَادَ عِصْمَةٍ وَ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ.

**[ترجمه]کمال الدین: ابراهیم بن مهزیار می گوید: در یکی از سال ها سفری به مدینه کردم و درباره اولاد امام حسن عسکری علیه السلام تحقیقاتی کردم، ولی چیزی دستگیرم نشد. آنگاه به مکه رفتم تا مگر در آنجا اطلاعی به دست آورم. روزی در اثنای طواف، جوانی گندمگون و زیباروی را دیدم که داشت به من نگاه می کرد . من به آرزوی اینکه شاید مقصود خود را یافته باشم، به طرف او رفتم. وقتی به وی نزدیک شدم، سلام کردم و او جوابی بهتر از سلام من داد.سپس پرسید: «اهل کجایی؟» گفتم: «از مردم عراق هستم.» گفت: «کدام عراق؟» گفتم: «اهواز.» گفت: «از دیدنت خوشوقتم. آیا در اهواز، جعفر بن حمدان خصیبی را می شناسی؟» گفتم: «او ندای حق را لبیک گفت.» فرمود: «خدا او را رحمت کند. شب های درازی را به عبادت گذرانید و خداوند پاداش بسیار به وی عطا فرمود.» سپس فرمود: «ابراهیم ابن مهزیار را می شناسی؟» گفتم: «ابراهیم بن مهزیار من هستم.» پس با من معانقه طولانی کرد و آنگاه پرسید: «ای ابو اسحاق! مرحبا به تو! آن علامتی که به واسطه آشنایی که با امام حسن عسکری علیه السلام داشتی نزد تو بود، چه کردی؟» گفتم:«شاید مقصودت انگشتری است که امام طیب حسن عسکری علیه السلام به من لطف فرمود؟» گفت: «آری، مقصودم همان است.» وقتی آن را بیرون آوردم و نظرش به آن افتاد، آن را از دست من گرفت و بوسید و سپس نقش آن را که نوشته بود «یا الله یا محمد یا علی» خواند. آنگاه فرمود: «قربان پدرم گردم! که جواب مسائل بسیاری را برای امروز که به آن احتیاج دارم، از وی گرفتم و همه نوع احادیث و اخبار از او استفاده کردم.»

تا آنجا که فرمود: «ای ابو اسحاق! مطلب مهمی را که بعد از حج قصد کرده ای به من اطلاع بده!» گفتم: «آنچه در نظر داشتم، هم اکنون به شمامی گویم.» گفت: «هر چه می خواهی بپرس تا به خواست خدا برایت شرح دهم.» گفتم: «آیا از اولاد امام حسن عسکری صلوات اللّٰه علیه خبری داری؟» گفت: «آری واللّٰه! من نور حقیقت را در جبین محمد و موسی، پسران آن حضرت می بینم و از طرف آنهاست که نزد تو آمده ام تا از آنها برای تو خبر آورم. اگر می خواهی به شرف ملاقات آنها فائز شوی و دیدگانت به نور جمال آنان روشن گردد، با من به طائف بیا، ولی از رفقایت پوشیده دار تا مطلب بر آنها مکتوم

بماند.»

ابراهیم بن مهزیار گفت: با وی به طائف رفتم و از ریگستانی گذشتیم و از دور چادری دیدیم که بر سینه تل ریگی نصب کرده اند و از نور آن، صحنه بیابان روشن گشته است. او نخست به درون چادر رفت تا برای ورود من اجازه بگیرد. پس به آنها سلام کرد و اطلاع داد که من بیرون منتظرم. یکی از آنها (که میان چادر بود) و بزرگ تر بود و نامش (م ح م د) بود، بیرون آمد.

دیدم رنگ صورتش باز، پیشانی اش روشن، میان ابروانش گشاده، رخسارش صاف، بینی اش کشیده و میان برآمده، و در طراوت همچون شاخه درخت «بان» بود و گویی صفحه پیشانی اش ستاره درخشانی است که می درخشد. بر گونه راستش خالی، مانند پاره مشکی بر روی نقره خام، نمایان بود و موی سر مبارکش نتابیده و تا نرمی گوشش می رسید. قیافه نورانی او را هیچ چشمی ندیده و زیبایی و وقار و حجب و حیای بی نظیرش را نمی توان توصیف کرد.

چون نظرم به وی افتاد، به سویش شتافتم و دست و پایش را بوسیدم. فرمود: «ای ابو اسحاق! خوش آمدی! روزگار قبل از این پیوسته وعده ملاقات را به من می داد، و رابطه قلبی که میان من و تو برقرار است، با وجود بعد منزل و تأخیر ملاقات، همواره تو را در نظرم مجسم می کرد، به طوری که هیچ گاه از لذت صحبت و خیال مشاهده یکدیگر بی خبر نبودیم. خدا را شکر که ملاقات ما صورت گرفت و از انتظار و فراق بیرون آورد.»

سپس از تمام برادران سابق و لاحق من پرسش فرمود. عرض کردم: «پدر و مادرم قربانت شوند! من از موقع رحلت مولایم امام حسن عسکری علیه السلام تا کنون، همواره شهر به شهر در جستجوی شما هستم، و همه جا درهای امید به رویم بسته می شد. تا اینکه خدا بر من منت نهاد و کسی آمد و مرا به خدمت شما آورد. خدا را شکر می کنم که بزرگواری و احسان حضرتت را به من الهام کرد.»

حضرت خود و برادرش موسی را معرفی کرد و پس از آن مرا به گوشه خلوتی برد و فرمود: «پدرم با من پیمان بست که جز در پنهان ترین و دورترین نقاط زمین مسکن نکنم تا اسرار وجودم مخفی شود، جایم از نقشه های گمراهان محفوظ بماند و از خطرات مردم سرکش و بداندیش در امان باشم. از این رو مرا به طرف تل های شنزار و بیابان های خشک و ریگزار انداخت، و پایانی که فریاد مردم روی زمین را برطرف سازد، در انتظار من است. پدرم صلوات اللّٰه علیه از حکمت های مخزون و علوم مکتوم چیزهایی به من آموخت که اگر شمه ای را به تو بگویم، تو را از همه آن بی نیاز گرداند.

ای ابو اسحاق! پدرم صلوات اللّٰه علیه به من فرمود: «ای فرزندم! خداوند اقطارزمین و آنها را که سعی در عبادت و اطاعت او دارند، بدون حجتی که مقام آنها را بالا برد و بدون امامی که مردم به وی اقتدا کنند و به روش او روند و منظور او را دنبال کنند، نمی گذارد.» و فرمود: «ای فرزند! امیدوارم تو از کسانی باشی که خداوند آنها را برای نشر حق و برچیدن اساس باطل و اعلای دین و خاموش ساختن آتش گمراهی آماده ساخته است.

ای فرزندم! همیشه در جاهای پنهان و دور بگذران، زیرا که هر یک از دوستان خدا، دشمنی خطرناک و مخالفی مزاحم دارند.

خداوند جهان، جهاد با اهل نفاق و خلاف، یعنی ملحدان و دشمنان را واجب می داند، پس زیادی دشمن تو را به وحشت نیندازد.

ای فرزند! بدان که دل های مردم دیندار و با اخلاص، مانند پرندگانی که میل به آشیان دارند، مشتاق لقای تو می باشد. آنها در میان خلق با ذلت به سر برند، ولی در نزد خدا نیکوکار و عزیزند، و در ظاهر مردمی بیچاره و محتاجند، در صورتی که قناعت و خویشتنداری، آنها را بدان گونه درآورده است.دین خود را به وسیله مبارزه با آنچه ضد دین است، کامل نگاه می دارند. خداوند آنها را با استقامت در برابر ظلم امتیاز داده تا در سرای باقی مشمول عزت وسیع خود گرداند. آنها را طوری قرار داده که در پیشامدهای ناگوار، بردباری زیاد نشان دهند تا عاقبت نیکی داشته باشند.

ای فرزند! در هر کاری از نور استقامت و پایداری استضائه کن تا به درک صنع خدا و امداد غیبی فائز شوی. هر گونه گرفتاری و مصیبت که پیدا کنی، بالاخره باعث سرفرازی تو خواهد بود و ان شاء اللّٰه تو را به عزت و سعادت می رساند.

ای فرزند! چنان می بینم که زمان تأیید تو با امداد خداوند نزدیک و به زودی مجد و شرافت تو آشکار گردد. روزی را می بینم که پرچم های زرد و سفید، بین «حطیم» و «زمزم»، در اطراف تو برافراشته باشد، دسته دسته با تو بیعت میکنند و در دوستی تو صفا نشان می دهند، و مانند دانه های درّ که یک رشته گردنبند را تشکیل دهد، دور تو را احاطه کرده باشند! و در اطراف «حجر الاسود» دست هاشان برای رسیدن به تو به هم می خورد. خداوند آنها را از دوستی پاک و سرشت پاکیزه آفریده و دل هاشان از آلودگی نفاق و پلیدی شقاق پاک و پوست بدنشان برای دینداری نرم است (یعنی تن به انجام وظایف دینی می دهند). دل های آنان با پذیرش حق از ستمگری پیراسته، و رخسارشان به واسطه فضل و کمال، خرم است، و متدین به دین حق و پیروان آنند.

وقتی که کارهای آنها سخت محکم شد و ستون نفرات آنان نیرومند گردید، با حملات آنها، اجتماع ملت های (باطل) متلاشی گردد. در وقتی که آنها در سایه درخت بزرگی که شاخ و برگ آن بر اطراف دریاچه «طبریه» سر کشیده با تو بیعت می کنند؛ آنگاه صبح حقیقت دمیده شود و تیرگی باطل از میان برود و خداوند به وسیله تو پشت طغیان را در هم بشکند و راه و رسم ایمان را (به صورت نخست) بازگرداند. و بیماری های عمومی آفاق (بی دینی) و سلامتی دوستان (ثبات و دینداری آنها) را آشکار گرداند .

کودکان که در گهواره اند، دوست دارند که کاش می توانستند حرکت کنند و به سوی تو آیند، و وحوش صحرا مایلند که کاش راهی از کنار تو داشتند. اطراف جهان نزهت گیرد؛ هر شاخه شکسته و خشکیده ای سرسبز گردد؛ اساس عزت و شرف در جای خود قرار گیرد؛ آنها که از دین (اسلام) روی برتافته اند به محل خود برگردند؛ و ابرهای فتح و پیروزی بر تو ببارد.

آنگاه تو تمام دشمنان خود را نابود کرده و دوستانت را یاری می کنی، به طوری که نه ستمگر متجاوز و نه منکری که حق حق جویان را زیر پا می نهد و نه عیبجو و کینه توز و دشمن و بدخواه تو، به هیچ وجه در روی زمین باقی نمی ماند: «وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَىْ ءٍ قَدْراً»، {و هر کس بر خدا اعتماد کند او برای وی بس است. خدا فرمانش را به انجام رساننده است. به راستی خدا برای هرچیزی اندازه ای مقرّر کرده است.} – . طلاق / ۳[۱] –

سپس فرمود: «ای ابو اسحاق! این گفتگو را پنهان بدار، مگر از برادران دینی و افراد با صداقت. هر گاه علامات ظهور و اقتدار مرا دیدی، خود و برادران دینی خود که همواره سعی در رسیدن به مرکز نور یقین و روشنی چراغ های دین دارند، کوتاهی مکن، و به سوی من بیا تا به حقیقت نائل گردی.»

ابراهیم مهزیار گفت: مدتی در خدمت حضرت توقف کردم و از آن حضرت، حقایق روشن و احکام نورانی و لطائف و حکمت و نکات ممتازی که خداوند در سینه گهربارش به ودیعت نهاده بود، استفاده می کردم. تا اینکه ترسیدم مبادا کسانی را که در اهواز به جای گذارده ام، به واسطه تأخیر دیدار آنها از کف بدهم. از این رو از حضرت اجازه حرکت خواستم و به عرض رساندم که از دوری حضرتش، ناراحتی بسیار خواهم داشت و از محرومیت درک حضورش، اندوهگین می شوم .

حضرت دعای خیری که ان شاء اللّه برای من و فرزندان و بستگانم ذخیره و حرزی خواهد بود، برایم کرد. موقعی که آماده حرکت شدم و عزمم جزم شد، به خدمتش رسیدم که با حضرتش وداع و تجدید عهد کنم، و پولی که با خود داشتم و قریب پنجاه هزار درهم بود، تقدیم و خواهش کردم که بر من منت بگذارد و آن را بپذیرد. ولی او تبسمی کرد و فرمود:

«ای ابو اسحاق! این وجه را هنگام مراجعت به وطن مصرف کن! زیرا سفری طولانی و بیابانی وسیع در پیش داری. از اینکه ما این وجه را نپذیرفتیم دلتنگ مباش، زیرا ما از تو قدردانی کردیم، و یادآوری و قبول منتی را که با فرض نگهداری در نزد ما، می باید از تو بکنیم، کردیم. (یعنی منتی که خواستی با قبول پول ها بر تو بگذاریم و بعدها نیز از تو یادآوری بکنیم، بدون پذیرفتن آنهم، خواهیم کرد).خداوند آنچه را که به تو ارزانی فرمود، مبارک گرداند و هر چه عطا کرده، باقی بدارد و بهترین ثواب احسان کنندگان و ارجدارترین آثار فرمانبرداران را برای تو بنویسد، چه که هر زیادتی مال اوست و باید از او گرفت. امیدوارم خداوند تو را با بهره کافی و سلامتی و خوشحالی به سوی دوستانت برگرداند و راه را برای تو دشوار نسازد، و دریافتن راه سراسیمه نگرداند. تو را به خدا می سپارم که ان شاء اللّه در سایه لطف او هیچ گونه خطری متوجه تو نگردد.

ای ابو اسحاق! خداوند متعال ما را با عواید احسان و فواید امتنان خود قانع گردانید، و از کمک به دوستان بازداشته، مگر به خاطر نیت خالص و به لحاظ نصیحت و محافظت آنچه پاکیزه و پایدار و نامش بلند است (که در این صورت به دوستان خود عملا کمک می کنیم).»

ابراهیم بن مهزیار گفت: «با حضرت، خداحافظی کردم، در حالی که خدا را سپاسگزار بودم که مرا راهنمایی و ارشاد القلوب کرد تا به مقصود حقیقی نائل گردم. با اینکه می دانستم که خداوند زمین خود را تعطیل و از وجود حجت آشکار و امام قائم خالی نخواهد گذاشت. سپس این ماجرا را برای مزید بصیرت اهل یقین (شیعیان) نقل کردم تا بدانند که خداوند ذریه طیبه و سرشت پاک آنها را باقی گذاشته است، و هم این امانت را به اهلش تسلیم کنم تا وقتی آشکار گشت، خداوند فرقه ناجیه و طریقه مرضیه را عزمی قوی و تأییدی بیشتر عطا فرماید، و بر اعتقاد راسخشان بیفزاید.«وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشاءُ إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ» -. بقره / ۲۱۳[۱] - ،

{و خدا هر که را بخواهد به راه راست هدایت می کند.} - . کمال الدین ۲: ۴۰۸ -

**[ترجمه]

إيضاح

الرائع من يعجبك بحسنه و جهاره منظره كالأروع قاله

ص: ۳۷

الفيروزآبادی و قال الرجل الحسن المخیله بما یتخیل فیه (۱) و قوله وشجت من باب التفعیل علی بناء المعلوم أو المجهول أو المعلوم من المجرد أی صارت وسیله للارتباط بینک و بینه علیه السلام قال الفیروزآبادی الوشیج اشتباک القرابه و الواشجه الرحم المشتبکه و قد وشجت بک قرابته تشج و وشجها الله توشیجا و وشج محمله شبکه بقد و نحوه لئلا یسقط منه شی ء.

قوله طال ما جلت فیها هو من الجولان و یقال خبن الطعام (۲) أی غیبه و خبأه للشده أی أفدی بنفسی یدا طال ما کنت أجول فیما یصدر عنها من أجوبه مسائلی کنایه عن کثرتها وترا أی کنت متفردا بذلک لاختصاصی به علیه السلام فکنت أخزن منها فنون العلوم لیوم أحتاج إلیها و فی بعض النسخ أجبت مکان جلت فلفظه فی تعلیلیه.

و الناصع الخالص و البلجه نقاوه ما بین الحاجبین یقال رجل أبلج بین البلج إذا لم یکن مقرونا و قال الجوهری المسنون المملس و رجل مسنون الوجه إذا کان فی وجهه و أنفه طول و قال الشمم ارتفاع فی قصبه الأنف مع استواء أعلاه فإن کان فیها أحیداب فهو القنا و قال الوفره الشعره إلی شحمه الأذن و السحماء السوداء و شعر سبط بکسر الباء و فتحها أی مترسل غیر جعد و السمت هیئه أهل الخیر و الوشک بالفتح و الضم السرعه و المعاتب المراضی من قولهم استعتبته فأعتبنی أی استرضیته فأرضانی و تشاحط الدار تباعدها.

قوله علیه السلام قیض أی یسر و التنازع التشاوق من قولهم نازعت النفس إلی کذا اشتاقت و قال الجوهری العالیه ما فوق نجد إلی أرض تهامه و إلی

۱- ۱. قاله الفیروزآبادی فی معانی« الخال». نعم یعرف من قوله« الحسن المخیله» معنی جمیل المخیله فتدبر.

۲- ۲. لما قرء قوله« و تراخی بنا»« وترا خابنا» احتاج الی أن یشرح معنی« خبن» فتامل.

ما وراء مكه و هی الحجاز.

قوله و جبت صرائم الأرض يقال جبت البلاد أی قطعتها و درت فيها و الصريمه ما انصرم من معظم الرمل و الأرض المحصود زرعها و فی بعض النسخ خبت بالخاء المعجمه و هو المطمئن من الأرض فيه رمل و الهلع الجزع و نبط الماء نبع و أنبط الحفار بلغ الماء.

قوله عليه السلام نزع كركع أی مشتاقون.

قوله عليه السلام يطلعون بمخائل الذله أی يدخلون فی أمور هی مظان المذله أو يطلعون و يخرجون بين الناس مع أحوال هی مظانها قوله عليه السلام بدركك أی اصبر فيما يرد عليك من المكاره و البلايا حتی تفوز بالوصول إلی صنع الله إليك و معروفه لديك فی إرجاعها و صرفها عنك.

قوله عليه السلام و استشعر العز يقال استشعر خوفا أی أضمره أی اعلم فی نفسك أن ما ينوبك من البلايا سبب لعزك قوله عليه السلام تحظ من الحظوه المنزله و القرب و السعاده و فی بعض النسخ تحط من الإحاطه و علو الكعب كنايه عن العز و الغلبه و قال الفيروزآبادی الكعب الشرف و المجد.

قوله عليه السلام علی أثناء أعطافك قال الفيروزآبادی ثنی الشی ء رد بعضه علی بعض و أثناء الشی ء قواه و طاقاته واحدها ثنی بالكسر و العطاف بالكسر الرداء و المراد بالأعطاف جوانبها.

قوله عليه السلام فی مثانی العقود أی العقود المثنيه المعقوده التی لا يتطرق إليها التبدد أو فی موضع ثنيها فإنها فی تلك المواضع أجمع و أكثف و القد القطع و تقدد القوم تفرقوا.

قوله عليه السلام بمكاثفتهم أی اجتماعهم و فی بعض النسخ بمكاشفتهم أی محاربتهم.

قوله عليه السلام إذ تبعتك أی بايعك و تابعك هؤلاء المؤمنون (1) و الدوحه

١- ١. و فی المصدر المطبوع:« يبعثك».

الشجره العظیمه و بسق النخل بسوقا أی طال قوله علیه السلام أسقام الآفاق أی یظهر بک أن أهل الآفاق کانوا ذوی أسقام روحانیه و أن رفقاءک کانوا سالمین منها فلذا آمنوا بک (۱).

قوله علیه السلام بوانی العز أی أساسها مجازا فإن البوانی قوائم الناقه أو الخصال التی تبنی العز و تؤسسها.

و شرد البعیر نفر فهو شارد قوله غامط أی حاقر للحق و أهله بطر بالنعمه و أوری استخرج النار بالزند و بنات الصدور الأفکار و المسائل و المعارف التی تنشأ فیها و القفول الرجوع من السفر و التجزع بالزای المعجمه إظهار الجزع أو شدته أو بالمهمله من قولهم جرعه غصص الغیظ فتجرعه أی کظمه و الظعن السیر و الاعتزام العزم أو لزوم القصد فی المشی و فی بعض النسخ الاغترام بالغین المعجمه و الراء المهمله من الغرامه کأنه یغرم نفسه بسوء صنیعه فی مفارقه مولاه و الشقه بالضم السفر البعید و فلاه قذف بفتحتین و ضمتین أی بعیده ذکره الجوهری و ربضت الشاه أقامت فی مربضها فأربضها غیرها و الأکناف إما مصدر أکنفه أی صانه و حفظه و أعانه و أحاطه أو جمع الکنف محرکه و هو الحرز و الستر و الجانب و الظل و الناحیه و وعث الطریق تعسر سلوکه و الوعثاء المشقه.

**[ترجمه]کلمه «رائع» به معنای کسی است که با حسن و خوش منظری اش تو را به شگفتی وا می دارد، مثل کلمه «أروع» که فیروز آبادی چنین معنا کرده است. همچنین وی می گوید: به معنای مردی که تخیلی نیکو دارد به خاطر تخیلاتی که مردم درباره اش می کنند. عبارت «وشجت» از باب تفعیل، چه مجهول خوانده شود و چه معلوم، یا معلوم و مجرد خوانده شود، یعنی وسیله ارتباط بین تو و حضرت علیه السلام گردید. فیروز آبادی می گوید: کلمه «وشیج» به معنای خویشاوندی شبکه شبکه است، و کلمه «واشجه» به معنای خویشاوند شبکه شبکه است، و عبارت «وشجت بک قرابته تشج» یعنی خویشاوندی خود را به صورت شبکه شبکه قرار داد و «وشّجها الله توشیجا» از همین باب است. عبارت «وشج محمله» یعنی محمل را با تکه پوستی و مانند آن، زیر شبکه و توری قرار داد تا از آن چیزی نیفتد.

عبارت «طال ما جلت فیها» از جولان گرفته شده و عبارت «خبن الطعام»، یعنی غذا را دور از چشم و مخفی قرار داد، به خاطر سختی. معنای عبارت این است که جان خود را فدای دستی می کنم که مدتی طولانی تلاش کردم در دستیابی به امری که جواب سوالاتم را بگیرم که کنایه از کثرت تلاش در این راه یا کثرت سوالاتم است. و کلمه «وترا» یعنی به خاطر فضیلت مخصوص من به حضرت علیه السلام ، به تنهایی به آن امر مبادرت داشتم، پس از آن فنون علوم را برای روز احتیاجم ذخیره می کردم. و در بعضی نسخ عبارت «اُجبتُ» به جای «جلت» دارد، در نتیجه معنای لفظ «فی» در «ما اجبت فیها»، تعلیل است.

کلمه «ناصع» یعنی خالص و کلمه «بلجه»، پاکیزگی بین دو ابروست، و مرد «ابلج» به کسی گفته می شود که بین ابروانش پیوستگی نباشد. جوهری گفته: کلمه «مسنون» به معنای ملموس است و مرد «مسنون الوجه» کسی است که در صورت و بینی اشکشیدگی باشد و گفته: «شمم»، بلندی وسط بینی و صافی بالای آن است؛ اگر در بینی شدتی باشد،«قنا» خوانده می شود و گفته: «وفره»، موی کمی است که به نرمی گوش می رسد و کلمه «سحماء» به معنای سیاه است و موی «سبط» به کسر و فتح باء، یعنی رها شده و بدون پیچش، و «سمت» به معنای شمایل اهل خیر است.«وشک» به فتح و ضم واو، به معنای سرعت است و «معاتب» به معنای راضی و خشنود است و از عبارت «استعتبته فأعتبنی»، یعنی از او رضایت طلبیدم و او مرا راضی ساخت، گرفته شده است. کلمه «تشاحط الدار» به معنای دوری خانه است.

عبارت حضرت علیه السلام که فرمود«قیّض»، یعنی میسور ساخت و «تنازع» به معنای اشتیاق طرفینی است و از عبارت «نازعت النفس الی کذا» گرفته شده، یعنی نفس به فلان امر اشتیاق پیدا کرد. و جوهری گفته: «عالیه» سرزمین بین نجد تا «ارض تهامه» و مابعد مکه است که همان زمین حجاز است.

عبارت «و جُبتُ صرائم الارض» گفته می شود«جبت البلاد» یعنی شهرها را پیمودم و در آن دور زدم، و «صریمه»زمینی است که با رمل فراوان جدا شده و زمینی که محصول آن درو شده و در بعضی نسخ، عبارت «خبت» با خاء آمده و آن زمین آرامی است که رمل دارد. و «هلع» به معنای جزع و فریاد است و «نبط الماء» یعنی آب جوشید و عبارت «انبط الحفار»، یعنی چاه کن به آب رسید.

کلمه «نزّع» بر وزن «رُکَّع»، به معنای مشتاقان است.عبارت «یطلعون بمخائل الذله»، یعنی در اموری داخل می شوند که مظان خواری است یا بین مردم با احوالاتی ورود و خروج می کنند که در مظان خواری اند.و عبارت «بدرک» یعنی در مورد مکاره و بلایایی که به تو می رسد صبر می کنم تا با وصول به صنع خدا، نسبت به تو و خوبی اش به تو در برگرداندن بلایا از تو، رستگار شوی.

عبارت «استشعر العزّ» گفته می شود«استشعر خوفا» یعنی ترس را پنهان کرد و معنای عبارت این است که در مورد تو می دانم که بلایایی که تو را مصیبت زده می کند، سبب عزت توست. عبارت «تحظّ» از «حظوه»، به معنای منزلت و قرب و سعادت است و در بعضی نسخه ها «تحط» به معنای «احاطه» آمده. و کلمه «علوّ الکعب» کنایه از عزت و پیروزی است و فیروز آبادی گفته: «کعب»، به معنای شرف و مجد است.

فیروز آبادی در مورد عبارت «علی اثناء اعطافک» گفته: «ثنی الشیء» یعنی قسمتی از چیزی را بر قسمتی دیگر برگرداند و «اثناء الشیء» به معنای قوا و نیروهای آن است و مفرد آن «ثِنی» به کسرثاء است، و «عِطاف» به کسر عین، عبا را گویند و منظور از «اعطاف»، جوانب آن است.

عبارت «فی مثانی العقود»، یعنی عقود دو طرفه بسته شده ای که تفرقه به آن راه ندارد یا عقود در موضع قوتشان، زیرا عقود در آن مواضع جمع تر و متراکم تر است، و «قدّ» به معنای قطع است و «تقدد القوم» به معنای جدا شدن آنها از یکدیگر است.

کلمه «بمکاثفتهم» یعنی تجمعشان و در بعضی نسخه ها «مکاشفتهم»، به معنای محاربه و جنگشان وارد شده است.

عبارت «اذ تبعتک» یعنی این مومنان با تو بیعتو از تو پیروی می کنند. کلمه «دوحه» درخت بزرگ معنا می دهد و عبارت «بسق النخل بسوقا»، یعنی درخت خرما قد کشید. کلمه «اسقام الآفاق» یعنی به سبب تو روشن می شود که اهل دوردست ها، امراض روحی داشتند و رفقای تو از این امراض سالم بودند، لذا به تو ایمان آوردند .

کلمه «بوانی العزّ» یعنی ریشه های آن و مجازا استعمال شده، زیرا «بوانی» به هر چهارپای شتر می گویند و خصلت هایی است که عزت را بنا و تأسیس می کند.

عبارت «شرد البعیر» یعنی شتر کوچید، پس کوچنده است. عبارت «غامط» یعنی حقیقت و اهل آن را کوچک شمرد و با نعمت هایی که داشت طغیان کرد. و عبارت «أوری» یعنی با آتشگیره آتش آورد. کلمه «بنات الصدور»، افکار و مسائل و معارفی است که در سینه به وجود می آید.کلمه «قفول» به معنای بازگشت از سفر است و «تجزّع» با زاء، به معنای اظهار جزع و یا شدت جزع است و با راء، از عبارت «جرّعه غصص الغیظ فتجرّعه» یعنی غصه های خشم را به او جرعه جرعه خوراند و او خشم را فرو خورد، به معنای فروخوردن خشم است. کلمه «ظعن» به معنای سیر و حرکت است و «اعتزام» به معنای عزم و آهنگ و یا لزوم میانه روی در راه پیمودن است و در بعضی نسخه ها «اغترام» با غین و راء آمده که از غرامت و خسارت گرفته شده؛ یعنی گویا او به نفس خود در اثر سوء رفتار با مولای خود، غرامت جدایی از او را می دهد.«شقّه» با ضم شین، سفر دور و دراز است و جوهری می گوید: «فلاه قذف» به فتح قاف و ذال یا به ضم آن دو، یعنی بیابان دور. عبارت «ربضت الشاه» یعنی گوسفند در طویله خود رفت یا دیگری او را به داخل طویله سوق داد.«اکناف» یا مصدر «أکنف»، به معنای او را حفظ کرد و یاری داد و احاطه کرد و یا جمع «کَنَف» با حرکت کاف و نون است که به معنای حرز و پوشش و جانب و سایه و ناحیه است. عبارت «وعث الطریق» یعنی پیمودن راه رنج آور شد و «وعثاء» به معنای مشقت است.

**[ترجمه]

«۲۹»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَعْرُوفٍ قَالَ كَتَبَ إِلَيَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِيُّ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ السُّورِيُّ قَالَ: صِرْتُ إِلَى بُسْتَانِ بَنِي عَامِرٍ فَرَأَيْتُ غِلْمَاناً يَلْعَبُونَ فِي غَدِيرِ مَاءٍ وَ فَتًى جَالِساً عَلَى مُصَلًّى وَاضِعاً كُمَّهُ عَلَى فِيهِ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا فَقَالُوا م ح م د بْنُ الْحَسَنِ وَ كَانَ فِي صُورَةِ أَبِيهِ علیه السلام.

**[ترجمه]كمال الدين: جعفر بن معروف می گوید: ابو عبداللّه بلخی برای من نوشت که عبداللّه سوری برای من نقل کرد که: روزی به باغ بنی عامر رفتم و دیدم که چند کودک در گودال آبی بازی می کنند و جوانی در محل نماز نشسته و آستین خود را بر دهن نهاده است. پرسیدم: «این کیست؟» گفتند:«او (م ح م د) بن حسن (عسکری علیه السلام) است. و آن جوان شبیه پدرش علیه السلام بود.» – . كمال الدين: ۴۰۵ –

**[ترجمه]

«۳۰»

ك، [إكمال الدين] سَمِعْنَا شَيْخاً مِنْ أَصْحَابِ الْحَدِيثِ يُقَالُ لَهُ أَحْمَدُ بْنُ فَارِسٍ الْأَدِيبُ يَقُولُ: سَمِعْتُ بِهَمَذَانَ حِكَايَةً حَكَيْتُهَا كَمَا سَمِعْتُهَا لِبَعْضِ إِخْوَانِي فَسَأَلَنِي أَنْ أُثْبِتَهَا لَهُ بِخَطِّي وَ لَمْ أَجِدْ إِلَى مُخَالَفَتِهِ سَبِيلًا وَ قَدْ كَتَبْتُهَا وَ عَهِدْتُهَا إِلَى مَنْ حَكَاهَا وَ ذَلِكَ أَنَّ بِهَمَذَانَ نَاساً يُعْرَفُونَ بِبَنِي رَاشِدٍ وَ هُمْ كُلُّهُمْ يَتَشَيَّعُونَ وَ مَذْهَبُهُمْ مَذْهَبُ أَهْلِ الْإِمَامَةِ.

١- ١. فى المصدر المطبوع: و استقامه أهل الآفاق.

فَسَأَلْتُ عَنْ سَبَبِ تَشَيُّعِهِمْ مِنْ بَيْنِ أَهْلِ هَمَذَانَ فَقَالَ لِی شَیْخٌ مِنْهُمْ رَأَیْتُ فِیهِ صَلَاحاً وَ سَمْتاً إِنَّ سَبَبَ ذَلِکَ أَنَّ جَدَّنَا الَّذِی نُنْسَبُ إِلَیْهِ خَرَجَ حَاجّاً فَقَالَ إِنَّهُ لَمَّا صَدَرَ مِنَ الْحَجِّ وَ سَارُوا مَنَازِلَ فِی الْبَادِیَهِ قَالَ فَنَشِطْتُ فِی النُّزُولِ وَ الْمَشْیِ فَمَشَیْتُ طَوِیلًا حَتَّی أَعْیَیْتُ وَ تَعِبْتُ وَ قُلْتُ فِی نَفْسِی أَنَامُ نَوْمَهً تُرِیحُنِی فَإِذَا جَاءَ أَوَاخِرُ الْقَافِلَهِ قُمْتُ قَالَ فَمَا انْتَبَهْتُ إِلَّا بِحَرِّ الشَّمْسِ وَ لَمْ أَرَ أَحَداً فَتَوَحَّشْتُ وَ لَمْ أَرَ طَرِیقاً وَ لَا أَثَراً فَتَوَکَّلْتُ عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قُلْتُ أَسِیرُ حَیْثُ وَجَّهَنِی وَ مَشَیْتُ غَیْرَ طَوِیلٍ فَوَقَعْتُ فِی أَرْضٍ خَضْرَاءَ نَضِرَهٍ کَأَنَّهَا قَرِیبَهُ عَهْدٍ بِغَیْثٍ وَ إِذَا تُرْبَتُهَا أَطْیَبُ تُرْبَهٍ وَ نَظَرْتُ فِی سَوَاءِ تِلْکَ الْأَرْضِ إِلَی قَصْرٍ یَلُوحُ کَأَنَّهُ سَیْفٌ فَقُلْتُ یَا لَیْتَ شِعْرِی مَا هَذَا الْقَصْرُ الَّذِی لَمْ أَعْهَدْهُ وَ لَمْ أَسْمَعْ بِهِ فَقَصَدْتُهُ فَلَمَّا بَلَغْتُ الْبَابَ رَأَیْتُ خَادِمَیْنِ أَبْیَضَیْنِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِمَا فَرَدَّا عَلَیَّ رَدّاً جَمِیلًا وَ قَالا اجْلِسْ فَقَدْ أَرَادَ اللَّهُ بِکَ خَیْراً وَ قَامَ أَحَدُهُمَا فَدَخَلَ وَ احْتَبَسَ غَیْرَ بَعِیدٍ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ قُمْ فَادْخُلْ فَدَخَلْتُ قَصْراً لَمْ أَرَ بِنَاءً أَحْسَنَ مِنْ بِنَائِهِ وَ لَا أَضْوَأَ مِنْهُ وَ تَقَدَّمَ الْخَادِمُ إِلَی سِتْرٍ عَلَی بَیْتٍ فَرَفَعَهُ ثُمَّ قَالَ لِی ادْخُلْ فَدَخَلْتُ الْبَیْتَ فَإِذَا فَتًی جَالِسٌ فِی وَسَطِ الْبَیْتِ وَ قَدْ عُلِّقَ عَلَی رَأْسِهِ مِنَ السَّقْفِ سَیْفٌ طَوِیلٌ تَکَادُ ظُبَتُهُ تَمَسُّ رَأْسَهُ وَ الْفَتَی بَدْرٌ یَلُوحُ فِی ظَلَامٍ فَسَلَّمْتُ فَرَدَّ السَّلَامَ بِأَلْطَفِ الْکَلَامِ وَ أَحْسَنِهِ ثُمَّ قَالَ لِی أَ تَدْرِی مَنْ أَنَا فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ فَقَالَ أَنَا الْقَائِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أَنَا الَّذِی أَخْرُجُ فِی آخِرِ الزَّمَانِ بِهَذَا السَّیْفِ وَ أَشَارَ إِلَیْهِ فَأَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً فَسَقَطْتُ عَلَی وَجْهِی وَ تَعَفَّرْتُ فَقَالَ لَا تَفْعَلِ ارْفَعْ رَأْسَکَ أَنْتَ فُلَانٌ مِنْ مَدِینَهٍ بِالْجَبَلِ یُقَالُ لَهَا هَمَذَانُ قُلْتُ صَدَقْتَ یَا سَیِّدِی وَ مَوْلَایَ قَالَ فَتُحِبُّ أَنْ تَئُوبَ إِلَی أَهْلِکَ قُلْتُ نَعَمْ یَا سَیِّدِی وَ أُبَشِّرُهُمْ بِمَا أَتَاحَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِی فَأَوْمَأَ إِلَی الْخَادِمِ فَأَخَذَ بِیَدِی وَ نَاوَلَنِی صُرَّهً وَ خَرَجَ وَ مَشَی مَعِی خُطُوَاتٍ فَنَظَرْتُ إِلَی ظِلَالٍ وَ أَشْجَارٍ وَ مَنَارَهِ مَسْجِدٍ فَقَالَ أَ تَعْرِفُ هَذَا الْبَلَدَ قُلْتُ إِنَّ بِقُرْبِ بَلَدِنَا بَلْدَهً تُعْرَفُ بِأَسْتَابَادَ وَ هِیَ تُشْبِهُهَا قَالَ فَقَالَ هَذِهِ أَسْتَابَادُ امْضِ رَاشِداً فَالْتَفَتُّ فَلَمْ أَرَهُ وَ دَخَلْتُ أَسْتَابَادَ وَ إِذَا فِی الصُّرَّهِ أَرْبَعُونَ أَوْ خَمْسُونَ دِینَاراً فَوَرَدْتُ هَمَذَانَ

وَ جَمَعْتُ أَهْلِي وَ بَشَّرْتُهُمْ بِمَا أَتَاحَ اللَّهُ لِي وَ يَسَّرَهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَمْ نَزَلْ بِخَيْرٍ مَا بَقِيَ مَعَنَا مِنْ تِلْكَ الدَّنَانِيرِ.

**[ترجمه]کمال الدین: شیخ صدوق (ره)می گوید: از یکی از بزرگان محدثین به نام احمد بن فارس ادیب، شنیدم که می گفت: حکایتی در همدان شنیدم و سپس برای یکی از برادران دینی نقل کردم و او از من خواست که آن را به خط خود بنویسم. چون نمی توانستم خواهش او را رد کنم، ناچار نوشتم و به نظر کسی که نخست برای من نقلکرده بود رساندم (تا اشتباهی در نقل آن روی نداده باشد).

حکایت این است: طایفه ای در همدان بنام «بنی راشد» سکونت داشتند که همه شیعه و پیرو مذهب امامیه بودند. من از آنها جویا شدم که علت اینکه در میان اهل همدان فقط آنها شیعه می باشند چیست؟ یکی از پیرمردان آنها که او را مردی صالح و خیراندیش دیدم، گفت: «علت آن است که جدّ ما (راشد) که طایفه ما بدو منسوب است، یک سال به زیارت بیت اللّٰه رفت.بعد از مراجعت نقل می کرد که هنگام بازگشت از حج که چند منزل را در بیابان پیموده بودیم، میل پیدا کردم که از شتر فرود آیم و قدری پیاده راه بروم. پس پایین آمدم و چندان پیاده راه رفتم که خسته و کوفته شدم. ناچار گفتم اندکی می خوابم و هنگامی که دنباله کاروان رسید، برمی خیزم. ولی حرارت آفتاب از خواب بیدارم کرد و چون برخاستم، کسی را ندیدم و از این رو به وحشت افتادم. نه راه را می شناختم و نه اثری نمایان بود. ناچار به خدا توکل کردم و گفتم به هر جا که خدا بخواهد می روم.

هنوز چندان نرفته بودم که خود را در زمین سرسبز و خرمی دیدم، مثل اینکه به تازگی باران در آن باریده باشد. زمین آن خوشبوترین زمین ها بود. در وسط آن سرزمین خرم، قصری دیدم که مانند برق شمشیر می درخشید. با خود گفتم که ای کاش می دانستم این قصر که تاکنون ندیده و وصف آن را از کسی نشنیده ام، چیست.

پس به طرف قصر رفتم. وقتی به در قصر رسیدم، دیدم دو پیشخدمت سفید پوست ایستاده اند. سلام کردم و آنها به بهترین وجه جواب مرا دادند و گفتند: «بنشین که خداوند خیری به تو روزی کرده است.» سپس یکی از آنها برخاست و به درون قصر رفت و اندکی ماند، آنگاه بیرون آمد و به من گفت: «برخیز و به درون قصر بیا!» وقتی وارد قصر شدم، دیدم قصری است که بهتر و روشن تر از آن ندیده ام. در آن وقت پیشخدمت به طرف پرده اتاقی رفت، آن را بالا زد و به من گفت کهداخل شوم، من هم به درون اتاق رفتم! دیدم جوانی در وسط اتاق نشسته و شمشیر بلندی که نزدیک سر وی بود، بالای سرش آویخته اند. جوان مانند ماه شب چهارده بود که در تاریکی بدرخشد.من سلام کردم و او نیز با لطیف ترین کلام و بهترین بیان، جواب داد.

سپس گفت: «می دانی من کیستم؟» گفتم: «نه به خدا!» فرمود: «من قائم آل محمد علیهم السلام هستم. من همان کسی هستم که در آخرالزّمان با این شمشیر قیام می کنم (اشاره به همان شمشیر آویخته کرد) و زمین را پر از عدل و داد می کنم، همچنان که پر از ظلم و ستم شده باشد.» پس من افتادم و صورت به خاک مالیدم. فرمود: «این کار را مکن و سر بردار.» سپس فرمود: «تو فلانی از اهل محال همدان نیستی؟» گفتم: «بلی ای آقای من!» فرمود: «میل داری به سوی کسان خود برگردی؟» گفتم: «آری آقا! میل دارم آنها را ببینم و آنچه خدا به من موهبت فرموده، به آنها مژده دهم.» در این هنگام با دست مبارک اشاره به پیشخدمت کرد و او هم دست مرا گرفت و کیسه ای به من داد و بیرون آمدیم. چند قدم که رفتیم، ناگاه چشمم به سایه ها و

درختان و مناره مسجدی افتاد.

پیشخدمت گفت: «آیا این شهر را می شناسی؟» گفتم: «نزدیک شهر ما شهری بنام «استاباد» است که این شهر شبیه به آن است.» گفت: «این همان استاداباد است، برو که به منزل می رسی!» وقتی به اطراف خود نگریستم، او را ندیدم. وقتی وارد استاباد شدم، در کیسه را باز کردم. دیدم چهل یا پنجاه دینار در آن است سپس به همدان آمدم و کسان خود را جمع کردم و آنچه را که دیده بودم، برای آنها نقل کردم و تا موقعی که دینارها را داشتیم، همواره خیر و برکت به ما روی می آورد.» - . کمال الدین: ۴۱۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله فی سواء تلک الأرض أی وسطها و ظُبَه السیف بالضم مخففا طرفه و لعل أستاباد هی التی تعرف الیوم بأسدآباد(۱).

**[ترجمه]عبارت «فی سواء تلک الارض» یعنی در وسط آن و «ظبه السیف» با ضم ظاء، نوک شمشیر است. شاید «استاباد» همان جاست که امروز معروف به «اسدآباد» می باشد.

**[ترجمه]

أقول

روی الراوندی مثل تلک القصه عن جماعه سمعوها منهم.

**[ترجمه]باید دانست که قطب الدین راوندی (ره) نیز نظیر این حکایت را از جماعتی که از اهل همدان شنیده بودند، روایت کرده است. - . دعوات راوندی۲: ۹۳۸ -

**[ترجمه]

«۳۱»

ک، [إکمال الدین] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قَنْبَرٍ الْکَبِیرِ مَوْلَی الرِّضَا علیه السلام قَالَ: خَرَجَ صَاحِبُ الزَّمَانِ علیه السلام عَلَی جَعْفَرٍ الْکَذَّابِ مِنْ مَوْضِعٍ لَمْ یَعْلَمْ بِهِ عِنْدَ مَا نَازَعَ فِی الْمِیرَاثِ عِنْدَ مُضِیِّ أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا جَعْفَرُ مَا لَکَ تَعْرِضُ فِی حُقُوقِی فَتَحَیَّرَ جَعْفَرٌ وَ بَهَتَ ثُمَّ غَابَ عَنْهُ فَطَلَبَ جَعْفَرٌ بَعْدَ ذَلِکَ فِی النَّاسِ فَلَمْ یَرَهُ فَلَمَّا مَاتَتِ الْجَدَّهُ أُمُّ الْحَسَنِ أَمَرَتْ أَنْ تُدْفَنَ فِی الدَّارِ فَنَازَعَهُمْ وَ قَالَ هِیَ دَارِی لَا تُدْفَنُ فِیهَا فَخَرَجَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا جَعْفَرُ دَارُکَ هِیَ ثُمَّ غَابَ فَلَمْ یَرَهُ بَعْدَ ذَلِکَ.

**[ترجمه]کمال الدین: علی بن محمد بن قنبر کبیر، خادم حضرت رضا علیه السلام می گوید: موقع رحلت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام که برادرش جعفر کذاب بر سر ارث آن حضرت نزاع داشت، ناگهان امام زمان علیه السلام از محلی که شناخته نشد، بیرون آمد و فرمود: «ای جعفر! برای چه متعرض حق من می شوی؟» جعفر کذاب مات و مبهوت شد. سپس حضرت از نظر وی ناپدید گشت.بعد از آن چندان که جعفر کذاب در بین خلق جستجو کرد، اثری از وی نیافت.

وقتی مادر امام حسن عسکری علیه السلام جده امام زمان وفات یافت، من مأمور شدم که آن مخدره را در خانه حضرت دفن کنم. باز جعفر کذاب آمد و می خواست از دفن کردن آن مخدره جلوگیری کند. اومی گفت: «اینجا خانه من است، او را در اینجا دفن نکنید.» مجددا امام زمان علیه السلام بیرون آمد و فرمود: «ای جعفر! خانه تو اینجاست؟!» سپس ناپدید گردید و بعد از آن دیگر دیده نشد.» - . کمال الدین: ۴۰۵ -

**[ترجمه]

«۳۲»

ك، [إكمال الدين] حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهم السلام قَالَ وَجَدْتُ فِی كِتَابِ أَبِی رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الطُّوَالُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الطَّبَرِيِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ سَمِعْتُ أَبِی يَقُولُ سَمِعْتُ جَدِّی عَلِيَّ بْنَ مَهْزِيَارَ(۲) يَقُولُ: كُنْتُ نَائِماً فِی مَرْقَدِی إِذْ رَأَيْتُ فِيمَا

ص: ۴۲

۱- ۱. كما فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۱۲۹.

۲- ۲. فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۱۴۰(ط- اسلاميه) سند الحديث هكذا:« ... عن أبی جعفر محمّد بن علیّ بن إبراهيم بن مهزيار قال: سمعت أبی يقول: سمعت جدی إبراهيم ابن مهزيار يقول: كنت نائما» الخ. و هكذا فيما يأتی فی كل المواضع بدل« علی بن مهزيار»« إبراهيم بن مهزيار»، هذا مع أنّه يطابق ما مر عن كمال الدين بعينه تحت الرقم ۲۸ يناسب لفظ السند بقوله« سمعت أبی .... يقول: سمعت جدی .... يقول» فيرتفع الخدشه و الاشكال الذی. ذكره المصنّف رحمه اللّه فی بيان الخبر. لكن يبقی اشكال آخر، و هو أن النسختين متفقتان فی تكنيه الرجل بأبی الحسن فی كل المواضع و هو كنيه علیّ بن مهزيار و أمّا كنيه إبراهيم بن مهزيار فهو أبو إسحاق كما يذكر فی الحديث السابق المذكور تحت الرقم ۲۸. فقد يختلج بالبال أن نساخ كتاب كمال الدين فيما بعد المجلسیّ- رحمه اللّه- صححوا ألفاظ الحديث سندا و متنا!! بحيث يطابق الاعتبار، و لكن غفلوا عن تصحيح الكنی و تبديل أبی الحسن بأبی إسحاق.

يَرَی النَّائِمُ قَائِلًا يَقُولُ لِی حُجَّ فِی هَذِهِ السَّنَهِ فَإِنَّکَ تَلْقَی صَاحِبَ زَمَانِکَ قَالَ عَلِیُّ بْنُ مَهْزِيَارَ فَانْتَبَهْتُ فَرِحاً مَسْرُوراً فَمَا زِلْتُ فِی صَلَاتِی حَتَّی انْفَجَرَ عَمُودُ الصُّبْحِ وَ فَرَغْتُ مِنْ صَلَاتِی وَ خَرَجْتُ أَسْأَلُ عَنِ الْحَاجِّ فَوَجَدْتُ رِفْقَهً تُرِيدُ الْخُرُوجَ فَبَادَرْتُ مَعَ أَوَّلِ مَنْ خَرَجَ فَمَا زِلْتُ کَذَلِکَ حَتَّی خَرَجُوا وَ خَرَجْتُ بِخُرُوجِهِمْ أُرِيدُ الْکُوفَهَ فَلَمَّا وَافَيْتُهَا نَزَلْتُ عَنْ رَاحِلَتِی وَ سَلَّمْتُ مَتَاعِی إِلَی ثِقَاتِ إِخْوَانِی وَ خَرَجْتُ أَسْأَلُ عَنْ آلِ أَبِی مُحَمَّدٍ صلی الله عليه و آله فَمَا زِلْتُ کَذَلِکَ فَلَمْ أَجِدْ أَثَراً وَ لَا سَمِعْتُ خَبَراً وَ خَرَجْتُ فِی أَوَّلِ مَنْ خَرَجَ أُرِيدُ الْمَدِينَهَ فَلَمَّا دَخَلْتُهَا لَمْ أَتَمَالَکْ أَنْ نَزَلْتُ عَنْ رَاحِلَتِی وَ سَلَّمْتُ رَحْلِی إِلَی ثِقَاتِ إِخْوَانِی وَ خَرَجْتُ أَسْأَلُ عَنِ الْخَبَرِ وَ أَقْفُو الْأَثَرَ فَلَا خَبَراً سَمِعْتُ وَ لَا أَثَراً وَجَدْتُ فَلَمْ أَزَلْ کَذَلِکَ إِلَی أَنْ نَفَرَ النَّاسُ إِلَی مَکَّهَ وَ خَرَجْتُ مَعَ مَنْ خَرَجَ حَتَّی وَافَيْتُ مَکَّهَ وَ نَزَلْتُ وَ اسْتَوْثَقْتُ مِنْ رَحْلِی وَ خَرَجْتُ أَسْأَلُ عَنْ آلِ أَبِی مُحَمَّدٍ عليه السلام فَلَمْ أَسْمَعْ خَبَراً وَ لَا وَجَدْتُ أَثَراً فَمَا زِلْتُ بَيْنَ الْإِيَاسِ وَ الرَّجَاءِ مُتَفَکِّراً فِی أَمْرِی وَ عَاتِباً عَلَی نَفْسِی وَ قَدْ جَنَّ اللَّيْلُ وَ أَرَدْتُ أَنْ يَخْلُوَ لِی وَجْهُ الْکَعْبَهِ لِأَطُوفَ بِهَا وَ أَسْأَلَ اللَّهَ يُعَرِّفُنِی أَمَلِی فِيهَا فَبَيْنَا أَنَا کَذَلِکَ وَ قَدْ خَلَا لِی وَجْهُ الْکَعْبَهِ إِذْ قُمْتُ إِلَی الطَّوَافِ فَإِذَا أَنَا بِفَتًی مَلِيحِ الْوَجْهِ طَيِّبِ الرَّوْحِ مُتَرَدٍّ(۱) بِبُرْدَهٍ مُتَّشِحٍ بِأُخْرَی وَ قَدْ عَطَفَ بِرِدَائِهِ عَلَی

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۱۴۱:« متزر» و هو الأظهر.

عِـاتِقِهِ فَحَرَّكْتُهُ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ مِمَّنِ الرَّجُلُ فَقُلْتُ مِنَ الْأَهْوَازِ فَقَالَ أَ تَعْرِفُ بِهَا ابْنَ الْخَضِيبِ فَقُلْتُ رَحِمَهُ اللَّهُ دُعِيَ فَأَجَابَ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَلَقَدْ كَانَ بِالنَّهَارِ صَائِماً وَ بِاللَّيْلِ قَائِماً وَ لِلْقُرْآنِ تَالِياً وَ لَنَا مُوَالِياً أَ تَعْرِفُ بِهَا عَلِيَّ بْنَ مَهْزِيَارَ فَقُلْتُ أَنَا عَلِيُّ بْنُ مَهْزِيَارَ فَقَالَ أَهْلًا وَ سَهْلًا بِكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَ تَعْرِفُ الصَّرِيحَيْنِ (۱)

قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ مَنْ هُمَا قُلْتُ مُحَمَّدٌ وَ مُوسَى قَالَ وَ مَا فَعَلْتَ الْعَلَامَةَ الَّتِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام فَقُلْتُ مَعِي قَالَ أَخْرِجْهَا إِلَيَّ فَأَخْرَجْتُ إِلَيْهِ خَاتَماً حَسَناً عَلَى فَصِّهِ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ فَلَمَّا رَآهُ بَكَى بُكَاءً طَوِيلًا وَ هُوَ يَقُولُ رَحِمَكَ اللَّهُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَلَقَدْ كُنْتَ إِمَاماً عَادِلًا ابْنَ أَئِمَّةٍ أَبَا إِمَامٍ أَسْكَنَكَ اللَّهُ الْفِرْدَوْسَ الْأَعْلَى مَعَ آبَائِكَ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ صِرْ إِلَى رَحْلِكَ وَ كُنْ عَلَى أُهْبَةِ السَّفَرِ حَتَّى إِذَا ذَهَبَ الثُّلُثُ مِنَ اللَّيْلِ وَ بَقِيَ الثُّلُثَانِ فَالْحَقْ بِنَا فَإِنَّكَ تَرَى مُنَاكَ قَالَ ابْنُ مَهْزِيَارَ فَانْصَرَفْتُ إِلَى رَحْلِي أُطِيلُ الْفِكْرَ حَتَّى إِذَا هَجَمَ الْوَقْتُ فَقُمْتُ إِلَى رَحْلِي فَأَصْلَحْتُهُ وَ قَدَّمْتُ رَاحِلَتِي فَحَمَلْتُهَا وَ صِرْتُ فِي مَتْنِهَا حَتَّى لَحِقْتُ الشِّعْبَ فَإِذَا أَنَا بِالْفَتَى هُنَاكَ يَقُولُ أَهْلًا وَ سَهْلًا يَا أَبَا الْحَسَنِ طُوبَى لَكَ فَقَدْ أُذِنَ لَكَ فَسَارَ وَ سِرْتُ بِسَيْرِهِ حَتَّى جَازَ بِي عَرَفَاتٍ وَ مِنًى وَ صِرْتُ فِي أَسْفَلِ ذِرْوَةِ الطَّائِفِ فَقَالَ لِي يَا أَبَا الْحَسَنِ انْزِلْ وَ خُذْ فِي أُهْبَةِ الصَّلَاةِ فَنَزَلَ وَ نَزَلْتُ حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَ فَرَغْتُ ثُمَّ قَالَ لِي خُذْ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ أَوْجِزْ فَأَوْجَزْتُ فِيهَا وَ سَلَّمَ وَ عَفَّرَ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ ثُمَّ رَكِبَ وَ أَمَرَنِي بِالرُّكُوبِ ثُمَّ سَارَ وَ سِرْتُ بِسَيْرِهِ حَتَّى عَلَا الذِّرْوَةَ فَقَالَ الْمَحْ هَلْ تَرَى شَيْئاً فَلَمَحْتُ فَرَأَيْتُ بُقْعَةً نَزِهَةً كَثِيرَةَ الْعُشْبِ وَ الْكَلَإِ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي أَرَى بُقْعَةً كَثِيرَةَ الْعُشْبِ وَ الْكَلَإِ فَقَالَ لِي هَلْ فِي أَعْلَاهَا شَيْ ءٌ فَلَمَحْتُ فَإِذَا أَنَا بِكَثِيبِ رَمْلٍ فَوْقَهُ بَيْتٌ مِنْ شَعْرٍ يَتَوَقَّدُ نُوراً فَقَالَ لِي هَلْ رَأَيْتَ شَيْئاً فَقُلْتُ أَرَى كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ لِي يَا ابْنَ مَهْزِيَارَ طِبْ نَفْساً وَ قَرَّ عَيْناً فَإِنَّ هُنَاكَ

۱- ۱. و فی المصدر ج ۲ ص ۱۴۲:« الصریحین».

أَمَلَ كُلِّ مُؤَمِّلٍ ثُمَّ قَالَ لِيَ انْطَلِقْ بِنَا فَسَارَ وَ سِرْتُ حَتَّى صَارَ فِي أَسْفَلِ الذِّرْوَهِ ثُمَّ قَالَ لِي انْزِلْ فَهَاهُنَا يَذِلُّ كُلُّ صَعْبٍ فَنَزَلَ وَ نَزَلْتُ حَتَّى قَالَ لِي يَا ابْنَ مَهْزِيَارَ خَلِّ عَنْ زِمَامِ الرَّاحِلَهِ فَقُلْتُ عَلَى مَنْ أُخَلِّفُهَا وَ لَيْسَ هَاهُنَا أَحَدٌ فَقَالَ إِنَّ هَذَا حَرَمٌ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا وَلِيٌّ وَ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا وَلِيٌّ فَخَلَّيْتُ عَنِ الرَّاحِلَهِ وَ سَارَ وَ سِرْتُ مَعَهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْخِبَاءِ سَبَقَنِي وَ قَالَ لِي هُنَاكَ إِلَى أَنْ يُؤْذَنَ لَكَ فَمَا كَانَ إِلَّا هُنَيْئَهً فَخَرَجَ إِلَيَّ وَ هُوَ يَقُولُ طُوبَى لَكَ فَقَدْ أُعْطِيتَ سُؤْلَكَ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى نَمَطٍ عَلَيْهِ نَطْعُ أَدَمٍ أَحْمَرَ مُتَّكِئٌ عَلَى مِسْوَرَهِ أَدَمٍ فَسَلَّمْتُ فَرَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ وَ لَمَحْتُهُ فَرَأَيْتُ وَجْهاً مِثْلَ فِلْقَهِ قَمَرٍ لَا بِالْخَرِقِ وَ لَا بِالنَّزِقِ وَ لَا بِالطَّوِيلِ الشَّامِخِ وَ لَا بِالْقَصِيرِ اللَّاصِقِ مَمْدُودَ الْقَامَهِ صَلْتَ الْجَبِينِ أَزَجَّ الْحَاجِبَيْنِ أَدْعَجَ الْعَيْنَيْنِ أَقْنَى الْأَنْفِ سَهْلَ الْخَدَّيْنِ عَلَى خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ فَلَمَّا أَنَا بَصُرْتُ بِهِ حَارَ عَقْلِي فِي نَعْتِهِ وَ صِفَتِهِ فَقَالَ لِي يَا ابْنَ مَهْزِيَارَ كَيْفَ خَلَّفْتَ إِخْوَانَكَ بِالْعِرَاقِ قُلْتُ فِي ضَنْكِ عَيْشٍ وَ هَنَاهٍ قَدْ تَوَاتَرَتْ عَلَيْهِمْ سُيُوفُ بَنِي الشَّيْصَبَانِ فَقَالَ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ كَأَنِّي بِالْقَوْمِ وَ قَدْ قُتِلُوا فِي دِيَارِهِمْ وَ أَخَذَهُمْ أَمْرُ رَبِّهِمْ لَيْلًا أَوْ نَهَاراً فَقُلْتُ مَتَى يَكُونُ ذَلِكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ إِذَا حِيلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ سَبِيلِ الْكَعْبَهِ بِأَقْوَامٍ لَا خَلَاقَ لَهُمْ وَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مِنْهُمْ بَرَاءٌ وَ ظَهَرَتِ الْحُمْرَهُ فِي السَّمَاءِ ثَلَاثاً فِيهَا أَعْمِدَهٌ كَأَعْمِدَهِ اللُّجَيْنِ تَتَلَأْلَأُ نُوراً وَ يَخْرُجُ الشروسي مِنْ أرمنيه [إِرْمِينِيَّهَ] وَ آذَرْبِيجَانَ يُرِيدُ وَرَاءَ الرَّيِّ الْجَبَلَ الْأَسْوَدَ الْمُتَلَاحِمَ بِالْجَبَلِ الْأَحْمَرِ لَزِيقُ جِبَالِ طَالَقَانَ فَتَكُونُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْمَرْوَزِيِّ وَقْعَهٌ صَيْلَمَانِيَّهٌ يَشِيبُ فِيهَا الصَّغِيرُ وَ يَهْرَمُ مِنْهَا الْكَبِيرُ وَ يَظْهَرُ الْقَتْلُ بَيْنَهُمَا فَعِنْدَهَا تَوَقَّعُوا خُرُوجَهُ إِلَى الزَّوْرَاءِ فَلَا يَلْبَثُ بِهَا حَتَّى يُوَافِيَ مَاهَانَ ثُمَّ يُوَافِي وَاسِطَ الْعِرَاقِ فَيُقِيمُ بِهَا سَنَهً أَوْ دُونَهَا ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى كُوفَانَ فَتَكُونُ بَيْنَهُمْ وَقْعَهٌ

مِنَ النَّجَفِ إِلَى الْحِيرَهِ إِلَى الْغَرِيِّ وَقْعَهٌ شَدِیدَهٌ تَذْهَلُ مِنْهَا الْعُقُولُ فَعِنْدَهَا یَکُونُ بَوَارُ الْفِئَتَیْنِ وَ عَلَی اللَّهِ حَصَادُ الْبَاقِینَ ثُمَّ تَلَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ أَتاها أَمْرُنا لَیْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِیداً کَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ (۱) فَقُلْتُ سَیِّدِی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا الْأَمْرُ قَالَ نَحْنُ أَمْرُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ جُنُودُهُ قُلْتُ سَیِّدِی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهُ حَانَ الْوَقْتُ قَالَ وَ اقْتَرَبَتِ السَّاعَهُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ.

**[ترجمه]کمال الدین: علی بن مهزیار می گوید: یک بار در عالم رؤیا دیدم که کسی به من می گوید: «امسال به حج برو که امام زمان خود را خواهی دید.»

علی بن مهزیار گفت: فرحناک و مسرور بیدار شدم و به نماز مشغول گشتم تا صبح شد. آنگاه نماز صبح را گزاردم و سپس رفتم تا از کاروان حجاج سراغی بگیرم.دیدم عده ای از رفقا قصد حرکت دارند، من هم با اولین دسته به سمت کوفه حرکت کردم. چون به کوفه رسیدم، از مرکوب پیاده شدم و اثاث خود را به برادران امین خود سپردم. سپس رفتم تا از اولاد امام حسن عسکری علیه السلام استفساری بکنم، ولی نه اثری از آنها دیدم و نه خبری شنیدم.ناچار با نخستین دسته به آهنگ مدینه منوره عزیمت کردم. موقعی که وارد آنجا شدم، پیاده شدم، اثاث خود را به رفقا سپردم و به سراغ مطلوب رفتم، ولی نه خبری شنیدم و نه اثری دیدم.

سپس با جمعی که به مکه می رفتن،د حرکت کردم و وارد آنجا شدم. در آنجا نیز اثاث خود را به همراهان امین سپردم و به تحقیق مقصود پرداختم. ولی نه خبری شنیدم و نه اثری دیدم.

یک شب در بین بیم و امید درباره هدفی که داشتم می اندیشیدم و به خود می گفتم که این چه کاری بود که من کردم، و منتظر بودم که اطراف کعبه خلوت شود تا مشغول طواف شوم و از خداوند بخواهم که مرا به آرزوی خود برساند. وقتی اطراف کعبه خلوت شد، برخاستم و به طواف مشغول گشتم.

در آن موقع جوانی دیدم که رخساری نمکین و منظری نیکو داشت. پارچه ای از برد یمانی روی لباس پوشیده و قسمتی از ردای خود را روی دوش انداخته بود. من او را تکان دادم. وی نظری به من افکند و پرسید: «تو کیستی؟» گفتم: «مردی از اهل اهواز هستم.» پرسید: «در آنجا پسر خطیب را می شناسی؟» گفتم: «خدا او را بیامرزد. آری، او به رحمت حق واصل گشت.» گفت: «خدا او را رحمت کند. روزها را روزه بود، شب ها را به نماز می گذرانید، پیوسته قرآن می خواند و از دوستان ما به شمار می آمد.» سپس پرسید: «علی بن مهزیار را هم می شناسی؟» گفتم: «علی بن مهزیار من هستم.» گفت: «ای ابوالحسن خوش آمدی! آیا دو نفری را که از شهر و دیار دورند می شناسی؟»

گفتم آری. پرسید: «آنها کیستند؟» گفتم: «محمد و موسی!» آنگاه پرسید:«آن نشانه ای را که میان تو و امام حسن عسکری علیه السلام بود چه کردی؟» گفتم: «با من است.» گفت: «آن را درآور.» من هم انگشتری نیکو را که بر نگینش نوشته شده بود«محمد و علی» درآوردم و به او نشان دادم. وقتی نظرش به آن افتاد،مدتی طولانی گریست و در آن حال می گفت: «ای ابو محمد! خدا تو را رحمت کند. تو امام عادل، فرزند امامان و پدر امام بودی. خداوند تو را در فردوس اعلی با پدران خود همنشین کرد.»

سپس گفت: «ای ابوالحسن! برگرد به منزل و مهیای سفر شو! وقتی ثلثی از شب گذشت، خود را به ما برسان که نزد ما به آرزوی خود می رسی.»

ابن مهزیار گفت: من هم به منزل برگشتم و مدتی به فکر فرو رفتم تا وقت سر رسید. پس برخاستم و اثاث خود را جمع و جور کردم و روی شتر گذاشتم و خود سوار شدم و حرکت کردم و رفتم تا به دره ای رسیدم. دیدم همان جوان در آنجاست و به من می گوید: «خوش آمدی ای ابوالحسن! خوش به حالت که اجازه ملاقات یافتی.»

آنگاه او از جلو و من از دنبال او به راه افتادیم و از عرفات و منی گذشتیم و به دامنه طائف رسیدیم. جوان همراه گفت: «ای ابوالحسن! پیاده شو و خود را آماده کن برای نماز.» سپس او پیاده شد و من هم فرود آمدم. بعد از اینکه او نمازش را تمام کرد و من نیز از نماز فارغ شدم گفت: «نماز فجر بخوان، ولی مختصر کن.» من هم نماز فجر را به اختصار خواندم. جوان بعد از سلام نماز، صورت برخاک نهاد. سپس برخاست و سوار شد و به من هم دستور داد که سوار شوم .

من هم سوار شدم و به اتفاق راندیم تا به بلندی طائف رسیدیم. آنگاه پرسید: «نگاه کن ببین چیزی می بینی؟» من هم نظر افکندم و دشتی دلگشا و پر از گیاه و علف دیدم. گفتم: «آقا! دشتی دلگشا و سبز و خرم می بینم.» گفت: «آیا در بالای آن زمین سرسبز چیزی هست؟» چون نظر کردم، دیدم تل ریگزاری است که چادری از مو بر بالای آن قرار دارد و نور از آن می درخشد. پرسید: «آیا چیزی می بینی؟» گفتم آری، چنین و چنان می بینم.

آنگاه گفت: «ای پسر مهزیار! خوش به حالت و دیدگانت روشن باد! بدان که آرزوی هر آرزومندی در آنجاست!» سپس گفت: «با من بیا!» من هم با او رفتم تا به دامنه آن تل رسیدیم. آنگاه گفت: «پیاده شو که در اینجا هر دشواری آسان گردد!»

چون پیاده شدیم گفت: «مهار ناقه را رها کن.» گفتم: «ناقه را به که بسپارم؟ کسی در اینجا نیست.» گفت: «اینجا حرم محترمی است که جز دوست به اینجا نمی آید و غیر از دوست کسی از آن بیرون نمی رود.» پس مهار ناقه را رها کردم و همراه او رفتم. چون نزدیک چادر رسیدیم، پیش از من به درون آن رفت و به من گفت: «صبر کن تا اجازه ورود برسد.» لحظه ای نگذشت که بیرون آمد و گفت: «خوش به حالت که به مقصود رسیدی!» آنگاه مرا با خود به درون چادر برد.

وقتی به حضور امام صلوات اللّٰه علیه شرفیاب گشتم، دیدم روی تشک پوست سرخی که روی نمدی پهن کرده اند نشسته و به بالشی از پوست سرخ تکیه داده است. من سلام کردم و حضرت هم جواب داد. وقتی که حضرتش را نگریستم، رخساری دیدم مانند پاره ماه، نه لاغر و نه فربه و نه زیاد بلند و نه بسیار کوتاه بود، بلکه قامتی معتدل و رسا داشت. پیشانی اش باز، ابرویش بلند، چشمانش سیاه، بینی اش کشیده و میان برآمده، صورتش صاف، و بر گونه راستش یک خال بود.

وقتی او را دیدم، عقلم در نعت و وصف او حیران گشت! حضرت فرمود: «ای پسر مهزیار! برادران دینی خود را در عراق به چه حال گذاشتی؟» عرض کردم: «آنها را در مضیقه زندگی و شر و فساد و سختی گذاشتم، در حالی که شمشیرهای اولاد شیطان (یعنی بنی عباس) مرتب بر سر آنها فرو می آید.»

فرمود: «قاتَلَهُمُ اللّٰه أَنَّى يُؤْفَكُون»، {خدا بکشدشان، تا کجا [ازحقیقت] انحراف یافته اند.} -. توبه / ۳۰[۱] - من می بینم که

گویا آنها (بنی عباس) در خانه خود کشته شده اند و شب و روز به غضب الهی گرفتارند.»

عرض کردم: «یـا ابن رسـول اللَّه! این معنی کی خواهـد بـود؟» فرمـود: «هنگـامی که مردمی بدسـیرت که خـدا و رسول از آنها بیزارنـد، راه خانه خـدا (حج) را به روی شـما ببندند؛ وسـرخی در آسـمان پدید آید؛و عمودهایی از نور از آن متلألئ باشد؛ و «شروسـی» از ارمنسـتان و آذربایجان به قصد کوه سـیاه پشت شـهر ری که متصل به کوه سرخ و جبال طالقان است، قیام کند و میان او و «مروزی» جنگ سـختی درگیرد که کودکان را پیر و پیران را فرسوده کنـد و از دو طرف جمعی کشـته شوند. در آن موقع منتظر او (قائم آل محمد علیهم السـلام) باشید که در «زوراء» قیام کند و در آنجا درنگ نکرده، به ماهان می رود. سپس رهسـپار «واسـط» عراق می گردد و یـک سال یا کمتر در آنجا می مانـد، آنگاه به کوفه می رود و میان آنها جنگی از نجف تا حیره و از آنجـا تـا «غری» در می گیرد که عقـل هـا مات می شود. آنگاه هر دو طرف به هلاکت می رسـند، و بر خـداست که باقی را نیز درو کند.»

سپس این آیه شـریفه را قرائت فرمود:«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ أَتاهـا أَمْرُنـا لَیْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِ یداً کَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ»، {شبی یا روزی فرمان [ویرانی] ما آمد و آن را چنان درویده کردیم که گویی دیروز وجود نداشته است.} - . یونس / ۲۴ -

عرض کردم: «آقا! مقصود از «امر خدا» در این آیه چیست؟» فرمود:«امر خداوند عزوجل و لشکر او، ما هستیم.»عرض کردم: «یا ابن رسول اللَّه! آیـا وقت آمـدن شـما نزدیـک است؟» فرمود: «اقْتَرَبَتِ السَّاعَهُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ - . قمر / ۱ - » {نزدیک شـد قیامت وازهم شکافت ماه.} - . کمال الدین: ۴۲۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله أ تعرف الضـریحین أی البعیـدین عن الناس قال الجوهری الضـریح البعیـد و لا یبعـد أن یکون بالصاد المهمله فإن الصـریح الرجل الخالص النسب.

و النمط ضـرب من البسط و لا یبعد أن یکون معرب نمد و المسوره متکأ من أدم و الدعج سواد العین و قیل شده سواد العین فی شده بیاضها و الهناه الشرور و الفساد و الشدائد العظام و الشیصبان اسم الشیطان أی بنی العباس الذین هم شرک شیطان.

و الصـیلم الأمر الشدیـد و وقعه صـیلمه مستأصـله و ماهان الـدینور و نهاونـد و قوله متی یکون ذلک یحتمل أن یکون سؤالا عن قیـامه علیه السـلام و خروجه و لو کـان سؤالا عن انقراض بنی العباس فجوابه علیه السـلام محمول علی ما هو غرضه الأصـلی من ظهور دولتهم علیهم السلام.

ثم اعلم أن اختلاف أسماء رواه هذه القصه(۲)

یحتمـل أن یکـون اشتباها من الرواه أو یکـون وقع لهم جمیعـا هـذه الوقـائع المتشـابهه و الأـظهر أن علی بن مهزیـار هو علی بن

إبراهیم بن مهزیار نسب إلی جده و هو ابن أخی علی بن مهزیار المشهور إذ یبعد إدراکه لهذا الزمان و یؤیده ما فی سند هذا الخبر من نسبه محمد إلی جده إن لم یسقط الابن بین الکنیه و الاسم.

۱- ۱. یونس: ۲۴.

۲- ۲. یعنی القصه المذکوره فی هذا الحدیث، و الذی مر تحت الرقم ۲۸ حیث ان الذی تشرف بخدمه الامام فی هذا الحدیث هو علیّ بن مهزیار، و فیما سبق إبراهیم بن مهزیار.

و أما خبر إبراهيم فيحتمل الاتحاد و التعدد و إن كان الاتحاد أظهر باشتباه النساخ و الرواه و العجب أن محمد بن أبی عبد الله عد فیما مضی محمد بن إبراهیم بن مهزیار ممن رآه علیه السلام و لم یعد أحدا من هؤلاء(۱).

ثم اعلم أن اشتمال هذه الأخبار علی أن له علیه السلام أخا مسمی بموسی غریب.

**[ترجمه]عبارت «اتعرف الضریحین» یعنی دو شخص دور از مردم. جوهری می گوید: «ضریح» یعنی بعید و بعید نیست با صاد باشد، یعنی «صریحین» و «صریح»، رجل خالص النسب است. کلمه «نمط» نوعی فرش است و بعید نیست معرب نمد باشد. و «مسوره» متکایی از پوست است و «دعج»، سیاهی چشم است و گفته شده که شدت سیاهی چشم، در شدت سفیدی آن است.«هناه» شرور و فساد و شدائد بزرگ است و «شیصبان» اسم شیطان است، یعنی بنی عباس که همان شریکان شیطان هستند.

«صیلم» به امر شدید گفته می شود و «وقعه صیلمه»، واقعه بیچاره کننده را گویند. و «ماهان» منطقه دینور و نهاوند را گویند. عبارت «متی یکون ذلک» ممکن است سؤال از قیامت حضرت علیه السلام باشد و اگر سؤال از انقراض بنی عباس باشد، پس جواب حضرت علیه السلام بر غرض اصلی او که ظهور دولت امامان علیهم السلام باشد، حمل می گردد.سپس بدان که اختلاف اسامی ناقلان این داستان، احتمال دارد که ناشی از اشتباه راویانی باشد که این اخبار را روایت کرده اند. یا اینکه تمام این وقایع نظیر هم برای این افراد واقع شده باشد و اظهر آن است که مقصود ازعلی بن مهزیار، علی بن ابراهیم بن مهزیار است که او را به جدش نسبت می دهند (و علی بن مهزیار می گویند) و او برادرزاده علی بن مهزیار مشهور است. چه اگر او همان علی بن مهزیار باشد، بعید است که این زمان را درک کرده باشد. مؤید این مطلب این است که در سند این خبر، محمد بن علی بن مهزیار، علی بن مهزیار را جد خود دانسته. البته این هم در صورتی است که کلمه «ابن» در بین لفظ ابو جعفر و محمد حذف شده باشد.

احتمال دارد خبری که پیشتر از علی بن ابراهیم بن مهزیار نقل شد، با این روایت یکی باشد. هر چند امکان تعدد آن نیز هست، ولی ظاهر این است که هر دو یکی هستند و نسخه نویسان و راویان آن اشتباه کرده اند. عجب این است که محمد بن ابی عبداللَّه کوفی، پیشتر محمد بن ابراهیم مهزیار را یکی از کسانی دانسته بود که به خدمت حضرت علیه السلام رسیده، ولی یکنفر از راویان، این خبر را ذکر نکرده است.

باید دانست که این اخبار مشتمل بر این است که امام زمان برادری به نام موسی علیه السلام داشته است، در صورتی که این غریب است.

**[ترجمه]

«۳۳»

ک، [إکمال الدین] عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِیُّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ بْنَ وَجْنَاءَ یَقُولُ حَدَّثَنَا أَبِی عَنْ جَدِّهِ: أَنَّهُ کَانَ فِی دَارِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ فَکَبَسَتْنَا الْخَیْلُ وَ فِیهِمْ جَعْفَرُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ(۲)

الْکَذَّابُ وَ اشْتَغَلُوا بِالنَّهْبِ وَ الْغَارَهِ وَ کَانَتْ هِمَّتِی فِی مَوْلَایَ الْقَائِمِ علیه السلام قَالَ فَإِذَا بِهِ قَدْ أَقْبَلَ وَ خَرَجَ عَلَیْهِمْ مِنَ الْبَابِ وَ أَنَا أَنْظُرُ إِلَیْهِ وَ هُوَ علیه السلام ابْنُ سِتِّ سِنِینَ فَلَمْ یَرَهُ أَحَدٌ حَتَّی غَابَ.

**[ترجمه]کمال الدین: ابوالحسن وجنا می گوید: پدرم از جدش روایت کرده که گفت: «(بعد ازوفات امام حسن عسکری علیه السلام) من در خانه آن حضرت علیه السلام بودم که گروهی سواره که از جمله جعفر کذاب نیزبین آنها بود، ما را احاطه کردند و به نهب و غارت اشتغال ورزیدند. در آن وقت امید من به مولایم قائم علیه السلام بود. ناگاه دیدم آن حضرت آمد و به آنها حمله کرد تا آنها را از در خانه بیرون راند و من به وی می نگریستم، در حالی که او شش ساله بود. (از آن پس) هیچ کس او را ندید تا غایب شد.» - . کمال الدین: ۴۳۰ -

**[ترجمه]

«۳۴»

ک، [إکمال الدین] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ زَیْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَغْدَادِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سِنَانٍ الْمَوْصِلِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: لَمَّا قُبِضَ سَیِّدُنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْعَسْکَرِیُّ علیه السلام وَفَدَ مِنْ قُمَّ وَ الْجِبَالِ وُفُودٌ بِالْأَمْوَالِ الَّتِی کَانَتْ تُحْمَلُ عَلَی الرَّسْمِ وَ لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُمْ خَبَرُ وَفَاتِهِ علیه السلام فَلَمَّا أَنْ وَصَلُوا إِلَی سُرَّ مَنْ رَأَی سَأَلُوا عَنْ سَیِّدِنَا الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام فَقِیلَ لَهُمْ إِنَّهُ قَدْ فُقِدَ قَالُوا فَمَنْ وَارِثُهُ قَالُوا أَخُوهُ جَعْفَرُ بْنُ عَلِیٍّ فَسَأَلُوا عَنْهُ فَقِیلَ لَهُمْ قَدْ خَرَجَ مُتَنَزِّهاً وَ رَکِبَ زَوْرَقاً فِی الدِّجْلَهِ یَشْرَبُ وَ مَعَهُ الْمُغَنُّونَ قَالَ فَتَشَاوَرَ الْقَوْمُ وَ قَالُوا لَیْسَتْ هَذِهِ صِفَاتِ الْإِمَامِ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ امْضُوا بِنَا لِنَرُدَّ هَذِهِ الْأَمْوَالَ عَلَی أَصْحَابِهَا فَقَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْحِمْیَرِیُّ الْقُمِّیُّ قِفُوا بِنَا حَتَّی یَنْصَرِفَ هَذَا الرَّجُلُ وَ نَخْتَبِرَ أَمْرَهُ عَلَی الصِّحَّهِ

---

۱ - ۱. أقول و لعله لم یعتمد علی تلک الروایه حیث ان ألفاظها مصنوعه، و معانیها غریبه شاذه، و اسنادها منکر، و رجالها مجاهیل.

۲- ۲. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۴۸.

قَالَ فَلَمَّا انْصَرَفَ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ وَ قَالُوا يَا سَيِّدَنَا نَحْنُ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ قُمَّ وَ مَعَنَا جَمَاعَةٌ مِنَ الشِّيعَةِ وَ غَيْرِهَا وَ كُنَّا نَحْمِلُ إِلَى سَيِّدِنَا أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام الْأَمْوَالَ فَقَالَ وَ أَيْنَ هِيَ قَالُوا مَعَنَا قَالَ احْمِلُوهَا إِلَيَّ قَالُوا إِنَّ لِهَذِهِ الْأَمْوَالِ خَبَراً طَرِيفاً فَقَالَ وَ مَا هُوَ قَالُوا إِنَّ هَذِهِ الْأَمْوَالَ تُجْمَعُ وَ يَكُونُ فِيهَا مِنْ عَامَّةِ الشِّيعَةِ الدِّينَارُ وَ الدِّينَارَانِ ثُمَّ يَجْعَلُونَهَا فِی كِيسٍ وَ يَخْتِمُونَ عَلَيْهَا وَ كُنَّا

إِذَا وَرَدْنَا بِالْمَالِ قَالَ سَيِّدُنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عليه السلام جُمْلَةُ الْمَالِ كَذَا وَ كَذَا دِينَاراً مِنْ فُلَانٍ كَذَا وَ مِنْ فُلَانٍ كَذَا حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى أَسْمَاءِ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَ يَقُولُ مَا عَلَى الْخَوَاتِيمِ مِنْ نَقْشٍ فَقَالَ جَعْفَرٌ كَذَبْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى أَخِی مَا لَمْ يَفْعَلْهُ هَذَا عِلْمُ الْغَيْبِ قَالَ فَلَمَّا سَمِعَ الْقَوْمُ كَلَامَ جَعْفَرٍ جَعَلَ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَقَالَ لَهُمُ احْمِلُوا هَذَا الْمَالَ إِلَيَّ فَقَالُوا إِنَّا قَوْمٌ مُسْتَأْجَرُونَ وُكَلَاءُ لِأَرْبَابِ الْمَالِ وَ لَا نُسَلِّمُ الْمَالَ إِلَّا بِالْعَلَامَاتِ الَّتِی كُنَّا نَعْرِفُهَا مِنْ سَيِّدِنَا أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام فَإِنْ كُنْتَ الْإِمَامَ فَبَرْهِنْ لَنَا وَ إِلَّا رَدَدْنَاهَا إِلَى أَصْحَابِهَا يَرَوْنَ فِيهَا رَأْيَهُمْ قَالَ فَدَخَلَ جَعْفَرٌ عَلَى الْخَلِيفَةِ وَ كَانَ بِسُرَّ مَنْ رَأَى فَاسْتَعْدَى عَلَيْهِمْ فَلَمَّا حَضَرُوا قَالَ الْخَلِيفَةُ احْمِلُوا هَذَا الْمَالَ إِلَى جَعْفَرٍ قَالُوا أَصْلَحَ اللَّهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّا قَوْمٌ مُسْتَأْجَرُونَ وُكَلَاءُ لِأَرْبَابِ هَذِهِ الْأَمْوَالِ وَ هِيَ وَدَاعَةٌ لِجَمَاعَةٍ أَمَرُونَا أَنْ لَا نُسَلِّمَهَا إِلَّا بِعَلَامَةٍ وَ دَلَالَةٍ وَ قَدْ جَرَتْ بِهَذَا الْعَادَةُ مَعَ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام فَقَالَ الْخَلِيفَةُ وَ مَا الدَّلَالَةُ الَّتِی كَانَتْ لِأَبِی مُحَمَّدٍ قَالَ الْقَوْمُ كَانَ يَصِفُ الدَّنَانِيرَ وَ أَصْحَابَهَا وَ الْأَمْوَالَ وَ كَمْ هِيَ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ سَلَّمْنَاهَا إِلَيْهِ وَ قَدْ وَفَدْنَا عَلَيْهِ مِرَاراً فَكَانَتْ هَذِهِ عَلَامَتَنَا مِنْهُ وَ دَلَالَتَنَا وَ قَدْ مَاتَ فَإِنْ يَكُنْ هَذَا الرَّجُلُ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ فَلْيُقِمْ لَنَا مَا كَانَ يُقِيمُ لَنَا أَخُوهُ وَ إِلَّا رَدَدْنَاهَا إِلَى أَصْحَابِهَا فَقَالَ جَعْفَرٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ كَذَّابُونَ يَكْذِبُونَ عَلَى أَخِی وَ هَذَا عِلْمُ الْغَيْبِ فَقَالَ الْخَلِيفَةُ الْقَوْمُ رُسُلٌ وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلاغُ الْمُبِينُ قَالَ فَبُهِتَ جَعْفَرٌ وَ لَمْ يُحِرْ جَوَاباً فَقَالَ الْقَوْمُ يَتَطَوَّلُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بِإِخْرَاجِ أَمْرِهِ إِلَى مَنْ

يُدْرِكُنَا حَتَّى نَخْرُجَ مِنْ هَذِهِ الْبَلْدَةِ قَالَ فَأَمَرَ لَهُمْ بِنَقِيبٍ فَأَخْرَجَهُمْ مِنْهَا فَلَمَّا أَنْ خَرَجُوا مِنَ الْبَلَدِ خَرَجَ عَلَيْهِمْ غُلَامٌ أَحْسَنُ النَّاسِ وَجْهاً كَأَنَّهُ خَادِمٌ فَنَادَى يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ وَ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ أَجِيبُوا مَوْلَاكُمْ قَالَ فَقَالُوا لَهُ أَنْتَ مَوْلَانَا قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنَا عَبْدُ مَوْلَاكُمْ فَسِيرُوا إِلَيْهِ قَالُوا فَسِرْنَا مَعَهُ حَتَّى دَخَلْنَا دَارَ مَوْلَانَا الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام فَإِذَا وَلَدُهُ الْقَائِمُ عليه السلام قَاعِدٌ عَلَى سَرِيرٍ كَأَنَّهُ فِلْقَةُ الْقَمَرِ عَلَيْهِ ثِيَابٌ خُضْرٌ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْنَا السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ جُمْلَةُ الْمَالِ كَذَا وَ كَذَا دِينَاراً حَمَلَ فُلَانٌ كَذَا وَ فُلَانٌ كَذَا وَ لَمْ يَزَلْ يَصِفُ حَتَّى وَصَفَ الْجَمِيعَ ثُمَّ وَصَفَ ثِيَابَنَا وَ رِحَالَنَا وَ مَا كَانَ مَعَنَا مِنَ الدَّوَابِّ فَخَرَرْنَا سُجَّداً لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ شُكْراً لِمَا عَرَّفَنَا وَ قَبَّلْنَا الْأَرْضَ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ سَأَلْنَاهُ عَمَّا أَرَدْنَا فَأَجَابَ فَحَمَلْنَا إِلَيْهِ الْأَمْوَالَ وَ أَمَرَنَا الْقَائِمُ أَنْ لَا نَحْمِلَ إِلَى سُرَّ مَنْ رَأَى بَعْدَهَا شَيْئاً فَإِنَّهُ يَنْصِبُ لَنَا بِبَغْدَادَ رَجُلًا نَحْمِلُ إِلَيْهِ الْأَمْوَالَ وَ يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِهِ التَّوْقِيعَاتُ قَالَ فَانْصَرَفْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَ دَفَعَ إِلَى أَبِي الْعَبَّاسِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُمِّيِّ الْحِمْيَرِيِّ شَيْئاً مِنَ الْحَنُوطِ وَ الْكَفَنِ وَ قَالَ لَهُ أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ فِي نَفْسِكَ قَالَ فَمَا بَلَغَ أَبُو الْعَبَّاسِ عَقَبَةَ هَمَذَانَ حَتَّى تُوُفِّيَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ تُحْمَلُ الْأَمْوَالُ إِلَى بَغْدَادَ إِلَى النُّوَّابِ الْمَنْصُوبِينَ وَ يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِهِمُ التَّوْقِيعَاتُ.

**[ترجمه]کمال الدین: علی بن سنان موصلی از پدرش روایت کرده است که چون امام حسن عسکری علیه السلام وفات یافت، جماعتی از قم و جبل، با اموال زیادی که مرسوم بود می آوردند، آمدند، در حالی که از رحلت آن حضرت اطلاع نداشتند .

وقتی به سامره رسیدند، جویای حال امام حسن عسکری علیه السلام شدند. به آنها گفته شد که حضرت وفات کرده است. پرسیدند:«وارث او کیست؟»گفتند: «وارث او جعفر پسر امام علی النقی علیه السلام (جعفر کذّاب) است.» پرسیدند: «فعلا او کجاست؟» گفتند: «او فعلا رفته برای تفریح و سوار زورقی شده و در دجله تفریح می کند و به میگساری مشغول و جمعی از خواننده و نوازنده، برای او خوانندگی می کنند.»

وقتی آنها این را شنیدند، با خود گفتند که این اعمال، اوصاف امام نیست. بعضی از آنها گفتند که این اموال را برگردانده به صاحبانش مسترد می داریم. ولی ابوالعباس احمد بن جعفر حمیری قمی گفت: «نه! ما صبر می کنیم تا این مرد (جعفر کذاب) برگردد و کاملا از حال او باخبر شویم.»

وقتی جعفر برگشت، به وی سلام کردند و گفتند: «ای آقای ما! ما مردمی از اهل قم هستیم و جماعتی از شیعه و غیر شیعه نیز با ما هست که اموالی برای مولی امام حسن عسکری علیه السلام آورده ایم.» جعفر پرسید: «آن اموال فعلا در کجاست؟» گفتند: نزد ماست.» گفت: «آنها را پیش من بیاورید.» گفتند: «این اموال که معمولاـ ما برای امام می آوردیم، خبری طرفه دارد.» پرسید: «خبر چیست؟» گفتند: «این اموال بدین گونه جمع می شود که از عموم شیعیان یک یا دو دینار در کیسه ای نهاده و آن را مهر و موم می کنند و به ما می دهند. وقتی این اموال را نزد امام حسن عسکری علیه السلام می آوردیم، آن حضرت می فرمود کهکل مبلغ آن چقدر است و چند دینار از کی و کی و کی است. تا آنکه اسامی صاحبان اموال را ذکر می فرمود و نقش مهرهایی را که هر کس روی کیسه خود زده بود، قبل از اینکه به آن حضرت نشان دهیم، بیان می کرد .جعفر (کذاب) گفت: «شما دروغ می گویید. شما چیزی را به برادرم نسبت می دهید که در وی نبود.»

وقتی آنها سخنان جعفر را شنیدند، به یکدیگر نظر افکندند. باز جعفر گفت: «معطل نشوید و این اموال را برای من بیاورید.» آنها گفتند: «ما اجیر و وکیل صاحبان این اموال هستیم و آن را جز با نشانه هایی که به وسیله آن امام را می شناختیم، به کسی

تسلیم نمی کنیم. اگر تو امام هستی، آن نشانه ها را بیان کن وگرنه ما آن را به صاحبانش مسترد می داریم تا هر طور صلاح دیدند عمل کنند.»

جعفر به سامره نزد خلیفه رفت و از آنها شکایت کرد. وقتی خلیفه آنها را احضار کرد، گفت: «اموالی که با خود آورده اید به جعفر بدهید.» آنها گفتند: «ما مردمی هستیم که اجیر و وکیل صاحبان این اموال هستیم و صاحبان آن هم به ما دستور داده اند که فقط به کسی بدهید که با نشانه و دلیل، استحقاق خود را در اخذ آن ثابت کند، چنان که با امام حسن عسکری علیه السلام نیز ما به همین گونه عمل می کرد یم.»

خلیفه از آنها پرسید: «علامتی که در حسن عسکری علیه السلام بود چیست؟» آنها گفتند: «امام دینارها، صاحبان آن، نوع و مقدار اموال را (قبل از تسلیم و دیدن) بیان می داشت. وقتی این نشانه ها را می داد، ما هم اموال را به وی تسلیم می کردیم. بارها به حضورش می رسیدیم و همین علامت و دلیل را از او می دیدیم. حالا ـ آن حضرت رحلت فرموده و اگر این مرد جانشین اوست، مانند برادرش علائم و نشانه های این اموال را بگوید تا به او تسلیم کنیم، وگرنه اموال را به صاحبانش برمی گردانیم!»

چون جعفر این را شنید، به خلیفه گفت: «اینان مردمی دروغگو هستند و بر برادرم دروغ می بندند و آنچه آنها درباره او معتقدند، علم غیب است (که جز خدا نمی داند).» خلیفه گفت:«اینها فرستادگان مردمند و فرستاده فقط باید مطلب را ابلاغ کند.» جعفر از حرف خلیفه مات و مبهوت شد و جوابی نداد.

سپس آنها از خلیفه خواستند تا کسی را با آنها بفرستد که تا بیرون شهر آنها را بدرقه کند (که مبادا کسی به آنها تعرضی کند). خلیفه هم راهنمایی همراه آنها کرد که تا بیرون شهر آنها را مشایعت کند. چون از شهر دور شدند، ناگاه جوان زیبایی را دیدند که به نظر خدمتکار می رسید. جوان زیبا بانگ زد:«ای فلانی پسر فلانی و فلانی پسر فلانی! دعوت آقای خودتان را بپذیرید!»

آنها پرسیدند: «آقای ما تو هستی؟» گفت: «خیر! من خادم مولای شما هستم. با من بیایید تا به خدمت او برویم.» آنها هم با او رفتند تا وارد خانه امام حسن عسکری علیه السلام شدند. دیدند فرزند آن حضرت قائم علیه السلام مانند پاره ماه، در حالی که لباس سبزی پوشیده، روی سریری نشسته است. ما به وی سلام کردیم و او هم جواب ما را داد. سپس فرمود تمام اموالی را که آورده اید فلان مقدار و چند دینار است و چه کسانی آنها را آورده اند تا آنکه نشانی همه آنها را داد.

آنگاه لباس ها و توشه ها و چارپایانی که داشتیم، همه را توصیف فرمود. در این وقت همه به شکرانه شناخت مقصود، خدا را سجده کردیم و زمین جلوی روی او را بوسه دادیم. سپس سؤالاتی که داشتیم کردیم و اموالی را که آورده بودیم تسلیم کردیم. او به ما دستور داد که بعد از این دیگر آنچه می آوریم به سامره نبریم و فرمود: «وکیلی را در بغداد تعیین می کنم که هر چه دارید به او بدهید. توقیعات ما نیز از پیش او صادر می گردد.» سپس از نزد وی خارج شدیم.

حضرت مقداری حنوط و کفن به ابوالعباس احمد بن جعفر قمی حمیری مرحمت فرمود و گفت: «خدا پاداش تو را بزرگ

گرداند.» همراهان گفتند: «ما هنوزبه گردنه همدان نرسیده بودیم که ابوالعباس فوت کرد، رحمه اللَّه علیه.»

ما بعد از آن روز، دیگر هر آنچه سهم امام که داشتیم، به بغداد می آوردیم و به یکی از وکلای حضرت که از جانب امام معین شده بود می سپردیم و جواب های آنها به وسیله همان شخص وکیل امام، صادر می گشت.

**[ترجمه]

مؤلف

قال الصدوق رحمه الله هذا الخبر یدل علی أن الخلیفه کان یعرف هذا الأمر کیف هو و أین موضعه فلهذا کف عن القوم و عما معهم من الأموال و دفع جعفر الکذاب عنهم و لم یأمرهم بتسلیمها إلیه إلا أنه کان یحب أن یخفی هذا الأمر و لا یظهر لئلا یهتدی إلیه الناس فیعرفونه.

وَ قَدْ کَانَ جَعْفَرٌ حَمَلَ إِلَی الْخَلِیفَهِ(۱) عِشْرِینَ أَلْفَ دِینَارٍ لَمَّا تُوُفِّیَ الْحَسَنُ بْنُ

۱- ۱. روی الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۵۰۵ حدیث أحمد بن عبید اللّه بن خاقان یصف فیه أبا محمّد الحسن العسکریّ أنّه قال:- فی حدیث- فجاء جعفر بعد ذلک الی أبی- و هو وزیر المعتمد علی اللّه أحمد بن المتوکل- فقال: اجعل لی مرتبه أخی، و اوصل إلیک فی کل سنه عشرین ألف دینار.- فزبره أبی و أسمعه و قال له: یا أحمق السلطان جرد سیفه فی الذین زعموا ان اباک و أخاک أئمه لیردهم عن ذلک، فلم یتهیأ له ذلک، فان کنت عند شیعه أبیک و أخیک اماما فلا حاجه بک الی السلطان أن یرتبک مراتبهما، و لا غیر السلطان، و ان لم تکن عندهم بهذه المنزله، لم تنلها بنا. و استقله أبی عند ذلک و استضعفه و أمر أن یحجب عنه فلم یأذن له فی الدخول علیه حتی مات أبی، و خرجنا و هو علی تلک الحال، و السلطان یطلب أثر ولد الحسن بن علیّ.

عَلِيٍّ علیهما السلام فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ تَجْعَلُ لِي مَرْتَبَهَ أَخِي وَ مَنْزِلَتَهُ فَقَالَ الْخَلِيفَهُ اعْلَمْ أَنَّ مَنْزِلَهَ أَخِيكَ لَمْ تَكُنْ بِنَا إِنَّمَا كَانَتْ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ نَحْنُ كُنَّا نَجْتَهِدُ فِي حَطِّ مَنْزِلَتِهِ وَ الْوَضْعِ مِنْهُ وَ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَأْبَى إِلَّا أَنْ يَزِيدَهُ كُلَّ يَوْمٍ رِفْعَهً بِمَا كَانَ فِيهِ مِنَ الصِّيَانَهِ وَ حُسْنِ السَّمْتِ وَ الْعِلْمِ وَ الْعِبَادَهِ فَإِنْ كُنْتَ عِنْدَ شِيعَهِ أَخِيكَ بِمَنْزِلَتِهِ فَلَا حَاجَهَ بِكَ إِلَيْنَا وَ إِنْ لَمْ تَكُنْ عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَتِهِ وَ لَمْ يَكُنْ فِيكَ مَا فِي أَخِيكَ لَمْ نُغْنِ عَنْكَ فِي ذَلِكَ شَيْئاً(۱).

**[ترجمه]شیخ صدوق (ره) می فرماید: این خبر دلالت دارد که خلیفه از موضوع وجود امام زمان اطلاع داشته که چگونه است و جای حضرت کجاست، به همین جهت متعرض آنها و اموالشان نشد و شر جعفر کذاب را از سر آنها برطرف کرد و دستور نداد که آنها اموال را به وی تسلیم کنند. خلیفه می خواست موضوع وجود امام زمان به آن کیفیت پوشیده ماند و آشکار نگردد تا مبادا مردم به آن حضرت راه یابند و او را بشناسند (و برای او ایجاد خطر کنند).

جعفر کذاب هنگام وفات امام حسن عسکری علیه السلام بیست هزار دینار برای خلیفه رشوه برد و از او خواست که او را جانشین برادرش (امام حسن عسکری علیه السلام) کند، ولی خلیفه به او گفت: «مقامی که برادرت داشت از جانب ما نبود، بلکه خداوند او را این طور در نظر مردم بزرگ و محترم کرده بود. ما سعی می کرد یم مقام او را پایین بیاوریم و در نظر مردم از اعتبار بیندازیم، ولی خداوند نمی گذاشت و هر روز مقام او را به واسطه تقوا و حسن منظر و علم و عبادتش بالا می برد. اگر تو نزد پیروان برادرت، در این جهات مثل او هستی، احتیاجی به ما نداری و اگر نزد آنها چنین نیستی و آنچه در او بود در تو نیست، به فرض اینکه تو را تقویت کنیم، چیزی عایدت نمی شود.» - . کمال الدین: ۴۳۳ -

**[ترجمه]

«۳۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: وَجَّهَ قَوْمٌ مِنَ الْمُفَوِّضَهِ وَ الْمُقَصِّرَهِ كَامِلَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْمَدَنِيَّ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ علیه السلام قَالَ كَامِلٌ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي أَسْأَلُهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَ مَعْرِفَتِي وَ قَالَ بِمَقَالَتِي قَالَ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي أَبِي مُحَمَّدٍ علیه السلام نَظَرْتُ إِلَى ثِيَابٍ بَيَاضٍ نَاعِمَهٍ عَلَيْهِ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي وَلِيُّ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ يَلْبَسُ النَّاعِمَ مِنَ الثِّيَابِ وَ يَأْمُرُنَا نَحْنُ بِمُوَاسَاهِ الْإِخْوَانِ وَ يَنْهَانَا عَنْ لُبْسِ مِثْلِهِ فَقَالَ مُتَبَسِّماً يَا كَامِلُ وَ حَسَرَ عَنْ ذِرَاعَيْهِ فَإِذَا مِسْحٌ أَسْوَدُ خَشِنٌ عَلَى جِلْدِهِ فَقَالَ هَذَا لِلَّهِ وَ هَذَا لَكُمْ فَسَلَّمْتُ وَ جَلَسْتُ إِلَى بَابٍ عَلَيْهِ سِتْرٌ مُرْخًى فَجَاءَتِ الرِّيحُ فَكَشَفَتْ طَرَفَهُ فَإِذَا أَنَا بِفَتًى كَأَنَّهُ فِلْقَهُ قَمَرٍ مِنْ أَبْنَاءِ أَرْبَعِ سِنِينَ أَوْ مِثْلِهَا فَقَالَ لِي يَا كَامِلَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ فَاقْشَعْرَرْتُ مِنْ ذَلِكَ وَ أُلْهِمْتُ أَنْ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا سَيِّدِي فَقَالَ جِئْتَ إِلَى وَلِيِّ اللَّهِ وَ حُجَّتِهِ وَ بَابِهِ تَسْأَلُهُ هَلْ يَدْخُلُ الْجَنَّهَ

۱- ۱. کمال الدین ج ۲ ص ۱۵۲- ۱۵۶.

إِلَّا مَنْ عَرَفَ مَعْرِفَتِكَ وَ قَالَ بِمَقَالَتِكَ فَقُلْتُ إِی وَ اللَّهِ قَالَ إِذَنْ وَ اللَّهِ يَقِلَّ دَاخِلُهَا وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَيَدْخُلُهَا قَوْمٌ يُقَالُ لَهُمُ الْحَقِّيَّةُ قُلْتُ يَا سَيِّدِی وَ مَنْ هُمْ قَالَ قَوْمٌ مِنْ حُبِّهِمْ لِعَلِيٍّ يَحْلِفُونَ بِحَقِّهِ وَ لَا يَدْرُونَ مَا حَقُّهُ وَ فَضْلُهُ ثُمَّ سَكَتَ عليه السلام عَنِّی سَاعَةً ثُمَّ قَالَ وَ جِئْتَ تَسْأَلُهُ عَنْ مَقَالَهِ الْمُفَوِّضَهِ كَذَبُوا بَلْ قُلُوبُنَا أَوْعِيَةٌ لِمَشِيَّهِ اللَّهِ فَإِذَا شَاءَ شِئْنَا وَ اللَّهُ يَقُولُ وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللَّهُ ثُمَّ رَجَعَ السِّتْرُ إِلَی حَالَتِهِ فَلَمْ أَسْتَطِعْ كَشْفَهُ فَنَظَرَ إِلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ عليه السلام مُتَبَسِّماً فَقَالَ يَا كَامِلُ مَا جُلُوسُكَ وَ قَدْ أَنْبَأَكَ بِحَاجَتِكَ الْحُجَّهُ مِنْ بَعْدِی فَقُمْتُ وَ خَرَجْتُ وَ لَمْ أُعَايِنْهُ بَعْدَ ذَلِكَ قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ فَلَقِيتُ كَامِلًا فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَحَدَّثَنِی بِهِ.

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أحمد بن علی الرازی عن محمد بن علی عن علی بن عبد الله بن عائذ عن الحسن بن وجناء قال سمعت أبا نعیم محمد بن أحمد الأنصاری: و ذکر مثله (۱)

دلائل الإمامه للطبری، عن محمد بن هارون التلعکبری عن أبیه عن محمد بن همام عن جعفر بن محمد: مثله

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: محمد بن احمد انصاری می گوید: گروهی از «مفوضه» و «مقصره»، - . مفوضه و مقصره مردمی از شیعه بودند، که می گفتند خداوند تمام کارها را به پیغمبر یا امامانbتفویض و واگذار کرده و خودش دخالتی در آنها ندارد، بلکه از دخل و تصرف در آنها قاصر است!

- کامل بن ابراهیم مدنی را نزد امام حسن عسکری علیه السلام فرستادند. کامل می گوید: من پیش خود گفتم که به امام خواهم گفت «هیچ کس داخل بهشت نمی شود، مگر اینکه آنچه من شناخته ام، بشناسد و اعتقاد به چیزی داشته باشد که من معتقدم.» وقتی به خدمتش رسیدم، دیدم لباس سفید و نرمی پوشیده است. پیش خود گفتم: «ولی اللّه و حجت خدا لباس های نرم و لطیف می پوشد، ولی به ما امر می کند که در فکر برادران دینی خود باشیم و ما را از پوشیدن این گونه لباس ها منع می کند.»

در این اندیشه بودم که حضرت تبسمی کرد، آنگاه آستین های مبارك را بالا زد و لباس سیاه زبری را که در زیر لباس سفید به تن کرده بود، نشان داد و فرمود: «ای کامل! این لباس را برای خدا پوشیده ام و آن را برای شما!» من سلام کردم و کنار دری که پرده ای از آن آویزان بود، نشستم. ناگاه باد گوشه پرده را بالا زد و من بچه ماه پاره ای را که تقریبا چهار ساله به نظر می آمد، دیدم که فرمود: «ای کامل بن ابراهیم!» از این حرف چنان تعجب کردم که مو بر بدنم راست گردید، و مثل اینکه به من الهام شد که بگویم: «بله آقای من!» فرمود: «آمده ای از ولی اللّه و حجت خدا سؤال کنی که کسی داخل بهشت می شود که آنچه تو شناخته ای او هم بشناسد و هر چه تو معتقدی، او هم معتقد باشد.»

گفتم: «آری، به خدا قسم برای پرسیدن این مطلب آمده ام.» فرمود: «به خدا قسم آنها که داخل بهشت می شوند، تقلیل می یابند! به خدا قسم مردمی داخل بهشت می شوند که آنها را «حقیه» می گویند.»پرسیدم: «آقا! آنها کیستند؟» فرمود: «آنها کسانی هستند که از بس علی علیه السلام را دوست دارند، به حق او قسم می خورند، ولی حق او و فضل او را نمی دانند.»

آنگاه لحظه ای ساکت شد و سپس فرمود: «آمده ای که از عقاید مفوضه سؤال کنی؟ مفوضه در عقیده خود دروغ گفتند. (نه! خداوند امور عالم را به ما تفویض نکرده) بلکه دل های ما ظرف هایی برای تعلق مشیت خداوند است. پس هر وقت خدا

چیزی را بخواهد، ما نیز می خواهیم، چنان که خود فرموده: «وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ یَشاءَ اللَّهُ»، {و تا خدا نخواهد، [شما] نخواهید خواست.} - ۱. انسان / ۳۰ - آنگاه پرده مانند اول پائین آمد و من نتوانستم آن را بالا بزنم.

در این هنگام امام حسن عسکری علیه السلام نظری به من انداخت، تبسمی کرد و فرمود: «ای کامل! دیگر برای چه نشسته ای؟» شنیدی که امام بعد از من، آنچه را که می خواستی به تو گفت؟» من برخاستم و بیرون آمدم و دیگر آن حضرت (امام زمان علیه السلام) را ندیدم. ابو نعیم گفت: «من کامل را ملاقات کردم و این حدیث را از وی پرسیدم. او نیز آن را همین طور برای من نقل کرد.» - . غیبت طوسی: ۲۴۶ -

همچنین در غیبت طوسی - . غیبت طوسی: ۲۴۸ - و دلائل الامامه طبری، - . دلائل الامامه: ۳۷۱ - این روایت به سند دیگری نیز نقل شده است.

**[ترجمه]

بیان

یحتمل أن یکون المراد بالحقیه المستضعفین من المخالفین أو من الشیعه أو الأعم و سیأتی تحقیق القول فی ذلک فی کتاب الإیمان و الکفر.

**[ترجمه]احتمال دارد مقصود از «حقیه»، مستضعفین سنی یا شیعه یا هر دو باشند. تحقیق این مطلب را در کتاب «ایمان و کفر» بحار الانوار خواهیم آورد.

**[ترجمه]

«۳۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی مُحَمَّدُ بْنُ یَعْقُوبَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنِ الْقَنْبَرِیِّ مِنْ وُلْدِ قَنْبَرٍ الْکَبِیرِ مَوْلَی أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: جَرَی حَدِیثُ جَعْفَرٍ فَشَتَمَهُ فَقُلْتُ فَلَیْسَ غَیْرُهُ فَهَلْ رَأَیْتَهُ قَالَ لَمْ أَرَهُ وَ لَکِنْ رَآهُ غَیْرِی قُلْتُ وَ مَنْ رَآهُ قَالَ رَآهُ جَعْفَرٌ مَرَّتَیْنِ وَ لَهُ حَدِیثٌ وَ حَدَّثَ عَنْ رَشِیقٍ صَاحِبِ المادرای [الْمَادَرَانِی] قَالَ بَعَثَ إِلَیْنَا الْمُعْتَضِدُ وَ نَحْنُ ثَلَاثَهُ نَفَرٍ فَأَمَرَنَا أَنْ یَرْکَبَ کُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا فَرَساً وَ یَجْنُبَ آخَرَ وَ نَخْرُجَ مُخَفِّفِینَ لَا یَکُونُ مَعَنَا قَلِیلٌ وَ لَا کَثِیرٌ إِلَّا عَلَی السَّرْجِ مُصَلًّی وَ قَالَ لَنَا الْحَقُوا بِسَامَرَّهَ وَ وَصَفَ لَنَا مَحَلَّهً وَ دَاراً وَ قَالَ إِذَا أَتَیْتُمُوهَا تَجِدُوا عَلَی الْبَابِ خَادِماً أَسْوَدَ فَاکْبِسُوا الدَّارَ

ص: ۵۱

۱- ۱. عرضناه علی المصدر ص ۱۶۰.

وَ مَنْ رَأَيْتُمْ فِيهَا فَأْتُونِي بِرَأْسِهِ فَوَافَيْنَا سَامَرَّةَ فَوَجَدْنَا الْأَمْرَ كَمَا وَصَفَهُ وَ فِي الدِّهْلِيزِ خَادِمٌ أَسْوَدُ وَ فِي يَدِهِ تِكَّةٌ يَنْسِجُهَا فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الدَّارِ وَ مَنْ فِيهَا فَقَالَ صَاحِبُهَا فَوَ اللَّهِ مَا الْتَفَتَ إِلَيْنَا وَ قَلَّ اكْتِرَاثُهُ بِنَا فَكَبَسْنَا الدَّارَ كَمَا أَمَرَنَا فَوَجَدْنَا دَاراً سَرِيَّةً وَ مُقَابِلُ الدَّارِ سِتْرٌ مَا نَظَرْتُ قَطُّ إِلَى أَنْبَلَ مِنْهُ كَأَنَّ الْأَيْدِيَ رُفِعَتْ عَنْهُ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ وَ لَمْ يَكُنْ فِي الدَّارِ أَحَدٌ فَرَفَعْنَا السِّتْرَ فَإِذَا بَيْتٌ كَبِيرٌ كَأَنَّ بَحْراً فِيهِ وَ فِي أَقْصَى الْبَيْتِ حَصِيرٌ قَدْ عَلِمْنَا أَنَّهُ عَلَى الْمَاءِ وَ فَوْقَهُ رَجُلٌ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ هَيْئَةً قَائِمٌ يُصَلِّي فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْنَا وَ لَا إِلَى شَيْ ءٍ مِنْ أَسْبَابِنَا فَسَبَقَ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ لِيَتَخَطَّى الْبَيْتَ فَغَرِقَ فِي الْمَاءِ وَ مَا زَالَ يَضْطَرِبُ حَتَّى مَدَدْتُ يَدِي إِلَيْهِ فَخَلَّصْتُهُ وَ أَخْرَجْتُهُ وَ غُشِيَ عَلَيْهِ وَ بَقِيَ سَاعَةً وَ عَادَ صَاحِبِيَ الثَّانِي إِلَى فِعْلِ ذَلِكَ الْفِعْلِ فَنَالَهُ مِثْلُ ذَلِكَ وَ بَقِيتُ مَبْهُوتاً فَقُلْتُ لِصَاحِبِ الْبَيْتِ الْمَعْذِرَةُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكَ فَوَ اللَّهِ مَا عَلِمْتُ كَيْفَ الْخَبَرُ وَ لَا إِلَى مَنْ أَجِي ءُ وَ أَنَا تَائِبٌ إِلَى اللَّهِ فَمَا الْتَفَتَ إِلَى شَيْ ءٍ مِمَّا قُلْنَا وَ مَا انْفَتَلَ عَمَّا كَانَ فِيهِ فَهَالَنَا ذَلِكَ وَ انْصَرَفْنَا عَنْهُ وَ قَدْ كَانَ الْمُعْتَضِدُ يَنْتَظِرُنَا وَ قَدْ تَقَدَّمَ إِلَى الْحُجَّابِ إِذَا وَافَيْنَاهُ أَنْ نَدْخُلَ عَلَيْهِ فِي أَيِّ وَقْتٍ كَانَ فَوَافَيْنَاهُ فِي بَعْضِ اللَّيْلِ فَأُدْخِلْنَا عَلَيْهِ فَسَأَلَنَا عَنِ الْخَبَرِ فَحَكَيْنَا لَهُ مَا رَأَيْنَا فَقَالَ وَيْحَكُمْ لَقِيَكُمْ أَحَدٌ قَبْلِي وَ جَرَى مِنْكُمْ إِلَى أَحَدٍ سَبَبٌ أَوْ قَوْلٌ قُلْنَا لَا فَقَالَ أَنَا نَفِيٌّ (۱) مِنْ جَدِّي وَ حَلَفَ بِأَشَدِّ أَيْمَانٍ لَهُ أَنَّهُ رَجُلٌ إِنْ بَلَغَهُ هَذَا الْخَبَرُ لَيَضْرِبَنَّ أَعْنَاقَنَا فَمَا جَسَرْنَا أَنْ نُحَدِّثَ بِهِ إِلَّا بَعْدَ مَوْتِهِ.

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: قنبری که از فرزندان قنبر غلام حضرت رضا علیه السلام بود، روایت کرده که گفت: با کسی درباره جعفر کذاب صحبت می کرد یم و طرف من، جعفر را دشنام داد. من گفتم: «غیر از جعفر فعلا امامی نیست. آیا تو غیر از جعفررا دیده ای؟» گفت: «من ندیده ام، ولی کسی را می شناسم که او را دیده است.»پرسیدم: «او کیست؟» گفت: «کسی است که جعفر او را دو بار دیده است و او داستانی دارد.»

سپس گفت: «رشیق»، دوست «مادرانی» نقل کرد که ما سه نفر بودیم. روزی معتضدخلیفه عباسی ما را خواست و امر کرد که هر یک سوار اسبی شده و اسبی دیگر را با خود ببریم و جز توشه ای مختصر، چیزی حمل نکنیماو گفت: «می روید به سامره.» سپس نشانی محله و خانه ای را داد و گفت: «وقتی به آن محله و خانه رسیدید، غلام سیاهی را می بینید که دم در نشسته است. فی الوقت وارد خانه شوید و هر کس را که در آن خانه دیدید، بکشید و سرش را بریده، برای من بیاورید.»

ما هم وارد سامره شده و همان طور که نشانی داده بود، خانه ای را پیدا کردیم و دیدیم که خادم سیاهی در دهلیز نشسته و بند شلواری را می بافد. پرسیدیم:«این خانه کیست و چه کسی در آن است؟» گفت: «صاحبش!» به خدا قسم خادم توجهی به ما نکرد و از ما چندان نترسید. ما هم به یکباره وارد خانه شدیم و دیدیم مثل اینکه خانه امیر لشکری است. در جلویاتاق پرده ای دیدیم که بهتر و بزرگ تر از آن ندیده بودیم. گویی تا آن موقع دست کسی به آن نرسیده بود.کسی در خانه نبود.

وقتی پرده را بالا زدیم، دیدیم خانه بزرگی است که دریایی در آن است و در انتهای خانه حصیری انداخته اند که فهمیدیم روی آب است و شخصی که از همه کس زیباتر بود، بالای آن ایستاده و نماز می خواند و نه توجهی به ما دارد و نه اعتنایی به آنچه که با خود داشتیم.احمد بن عبداللّه بر ما پیشی گرفت و رفت که وارد خانه شود، ولی در آب فرو رفت و چندان مضطرب شد و دست و پا زد تا من توانستم دستش را بگیرم و نجاتش دهم و او را از آب بیرون آورم. وقتی بیرون آمد، غش کرد و مدتی به این حال باقی ماند.بعد از او رفیق دوم من هم جلو رفت و دچار همان سرنوشت شد.

من مبهوت ماندم. ناچار به صاحب خانه گفتم: «از شما عذر تقصیر به پیشگاه خدا می برم.به خدا قسم نمی دانستم موضوع

چیست و نمی فهمیدم برای جلب کی می آییم.همین حالا- به سوی خدا توبه می کنم.» ولی او به آنچه من می گفتم توجهی نکرد و از حالتی که داشت، بیرون نیامد.این وضع او ما را به وحشت انداخت، ناچار برگشتیم. خلیفه معتضد منتظر ما بودو به دربان سپرده بود هر وقت که ما آمدیم،ما را نزد وی ببرد .

دربان هنگام شب ما را نزد او برد. معتضد پرسید: «چه کردید؟» ما هم آنچه را که دیده بودیم برای او نقل کردیم.گفت: «ای وای! آیا قبل از من کسی شما را دیده و این ماجرا را به کسی گفته اید؟» گفتیم نه. گفت: «من دیگر از سعی خود درباره او مأیوسم.» سپس قسم های محکم خورد که اگر این مطلب به کسی برسد، گردن شما را می زنم. ما هم تا او زنده بود، جرأت نکردیم اینماجرا را به کسی بگوییم.» - . غیبت طوسی: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۳۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ رَشِیقٍ صَاحِبِ المادرای [الْمَادَرَانِیِ]: مِثْلَهُ وَ قَالَ فِی مَوْضِعٍ آخَرَ ثُمَّ بَعَثُوا عَسْکَراً أَکْثَرَ فَلَمَّا دَخَلُوا الدَّارَ سَمِعُوا مِنَ السِّرْدَابِ قِرَاءَهَ الْقُرْآنِ فَاجْتَمَعُوا

ص: ۵۲

۱- ۱. کذا فی المصدر المطبوع ص ۱۶۱ و معنی« نفی من جدی» أی منفی من جدی العباس، و فی الأصل المطبوع« لغی» یقال: فلان لغیه، و هو نقیض قولک: لرشده. قاله الجوهریّ.

عَلَی بَابِهِ وَ حَفِظُوهُ حَتَّی لَا یَصْعَدَ وَ لَا یَخْرُجَ وَ أَمِیرُهُمْ قَائِمٌ حَتَّی یُصَلِّیَ الْعَسْکَرُ کُلُّهُمْ فَخَرَجَ مِنَ السِّکَّهِ الَّتِی عَلَی بَابِ السِّرْدَابِ وَ مَرَّ عَلَیْهِمْ فَلَمَّا غَابَ قَالَ الْأَمِیرُ انْزِلُوا عَلَیْهِ فَقَالُوا أَ لَیْسَ هُوَ مَرَّ عَلَیْکَ فَقَالَ مَا رَأَیْتُ قَالَ وَ لِمَ تَرَکْتُمُوهُ قَالُوا إِنَّا حَسِبْنَا أَنَّکَ تَرَاهُ.

**[ترجمه]خرایج و جرایح: راوندی نیز این حدیث را از رشیق نقل کرده و در جای دیگر آن کتاب می نویسد: «آنگاه لشکر بسیاری فرستادند. وقتی داخل خانه شدند، صدای قرائت قرآن را از سرداب خانه شنیدند. سربازان در سرداب را گرفتند تا از بالا رفتن و بیرون آمدن خواننده قرآن جلوگیری کنند.امیر لشکر هم ایستاد تا همه لشکر به خانه بریزند و او را بگیرند، ولی او از راهی که پهلوی در سرداب بود بیرون آمد و از جلوی سربازان گذشت. وقتی ناپدید شد امیر لشکر گفت: «وارد سرداب شوید و او را دستگیر کنید!» سربازان گفتند: «مگر او نبود که از پهلوی تو گذشت؟» امیر لشکر گفت: «من او را ندیدم. چرا گذاشتید برود؟» گفتند: «وقتی دیدیم تو او را می بینی و چیزی نمی گویی، ما هم چیزی نگفتیم!» - . خرایج و جرایح ۱: ۴۶۰ -

**[ترجمه]

«۳۸»

نجم، [کتاب النجوم]: قَدْ أَدْرَکْتُ فِی وَقْتِی جَمَاعَهً یَذْکُرُونَ أَنَّهُمْ شَاهَدُوا الْمَهْدِیَّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ فِیهِمْ مَنْ حَمَلُوا عَنْهُ رِقَاعاً وَ رَسَائِلَ عُرِضَتْ عَلَیْهِ فَمِنْ ذَلِکَ مَا عَرَفْتُ صِدْقَ مَا حَدَّثَنِی بِهِ وَ لَمْ یَأْذَنْ فِی تَسْمِیَتِهِ فَذَکَرَ أَنَّهُ کَانَ قَدْ سَأَلَ اللَّهَ تَعَالَی أَنْ یَتَفَضَّلَ عَلَیْهِ بِمُشَاهَدَهِ الْمَهْدِیِّ سَلَامُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَرَأَی فِی مَنَامِهِ أَنَّهُ شَاهِدُهُ فِی وَقْتٍ أَشَارَ إِلَیْهِ قَالَ فَلَمَّا جَاءَ الْوَقْتُ کَانَ بِمَشْهَدِ مَوْلَانَا مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام فَسَمِعَ صَوْتاً قَدْ عَرَفَهُ قَبْلَ ذَلِکَ الْوَقْتِ وَ هُوَ یَزُورُ مَوْلَانَا الْجَوَادَ علیه السلام فَامْتَنَعَ هَذَا السَّائِلُ مِنَ التَّهَجُّمِ عَلَیْهِ وَ دَخَلَ فَوَقَفَ عِنْدَ رِجْلَیْ ضَرِیحِ مَوْلَانَا الْکَاظِمِ علیه السلام فَخَرَجَ مَنْ أَعْتَقِدُ أَنَّهُ هُوَ الْمَهْدِیُّ علیه السلام وَ مَعَهُ رَفِیقٌ لَهُ وَ شَاهَدَهُ وَ لَمْ یُخَاطِبْهُ فِی شَیْ ءٍ لِوُجُوبِ التَّأَدُّبِ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ مِنْ ذَلِکَ مَا حَدَّثَنِی بِهِ الرَّشِیدُ أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ مَیْمُونٍ الْوَاسِطِیُّ وَ نَحْنُ مُصْعِدُونَ إِلَی سَامَرَّاءَ(۱)

قَالَ لَمَّا تَوَجَّهَ الشَّیْخُ یَعْنِی جَدِّی وَرَّامَ بْنَ أَبِی فِرَاسٍ

ص: ۵۳

۱- ۱.« سامرّا» بلده شرقیّ دجله من ساحلها، و قد یقال« سامرّه» و أصلها لغه أعجمیه و نظیرها« تامرّا» اسم طسوج من سواد بغداد و اسم لأعالی نهر دیالی نهر واسع کان یحمل السفن فی أیّام المدود. و هذا وزن لیس فی أوزان العرب له مثال و قد لعبت بها أدباء العرب و صرّفوها فقالوا: « سرّمن رأی» أی سرور لمن رأی، و« سرّمن رأی» علی أنّه فعل ماض، و« سرّمن رأی» علی أنّه مصدر مجرّد. و قال الشّرتونی فی أقرب الموارد: و أصله« ساء من رأی»-!! و النسبه إلیها سرّمریّ، و سری، و سامری، و سامریّ. فتحرر.

قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ مِنَ الْحِلَّهِ مُتَأَلِّماً مِنَ الْمَغَازِی وَ أَقَامَ بِالْمَشْهَدِ الْمُقَدَّسِ بِمَقَابِرِ قُرَیْشٍ شَهْرَیْنِ إِلَّا سَبْعَهَ أَیَّام قَالَ فَتَوَجَّهْتُ مِنْ وَاسِطٍ إِلَی سُرَّ مَنْ رَأَی وَ کَانَ الْبَرْدُ شَدِیداً فَاجْتَمَعْتُ مَعَ الشَّیْخِ بِالْمَشْهَدِ الْکَاظِمِیِّ وَ عَرَّفْتُهُ عَزْمِی عَلَی الزِّیَارَهِ فَقَالَ لِی أُرِیدُ أُنْفِذُ(۱)

إِلَیْکَ رُقْعَهً تَشُدُّهَا فِی تِکَّهِ لِبَاسِکَ فَشَدَدْتُهَا أَنَا فِی لِبَاسِی فَإِذَا وَصَلْتَ إِلَی الْقُبَّهِ الشَّرِیفَهِ وَ یَکُونُ دُخُولُکَ فِی أَوَّلِ اللَّیْلِ وَ لَمْ یَبْقَ عِنْدَکَ أَحَدٌ وَ کُنْتَ آخِرَ مَنْ یَخْرُجُ فَاجْعَلِ الرُّقْعَهَ عِنْدَ الْقُبَّهِ فَإِذَا جِئْتَ بُکْرَهً وَ لَمْ تَجِدِ الرُّقْعَهَ فَلَا تَقُلْ لِأَحَدٍ شَیْئاً قَالَ فَفَعَلْتُ مَا أَمَرَنِی وَ جِئْتُ بُکْرَهً فَلَمْ أَجِدِ الرُّقْعَهَ وَ انْحَدَرْتُ إِلَی أَهْلِی وَ کَانَ الشَّیْخُ قَدْ سَبَقَنِی إِلَی أَهْلِهِ عَلَی اخْتِیَارِهِ فَلَمَّا جِئْتُ فِی أَوَانِ الزِّیَارَهِ وَ لَقِیتُهُ فِی مَنْزِلِهِ بِالْحِلَّهِ قَالَ لِی تِلْکَ الْحَاجَهُ انْقَضَتْ قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ وَ لَمْ أُحَدِّثْ بِهَذَا الْحَدِیثِ قَبْلَکَ أَحَداً مُنْذُ تُوُفِّیَ الشَّیْخُ إِلَی الْآنَ کَانَ لَهُ مُنْذُ مَاتَ ثَلَاثُونَ سَنَهً تَقْرِیباً وَ مِنْ ذَلِکَ مَا عَرَفْتُهُ مِمَّنْ تَحَقَّقْتُ صِدْقَهُ فِیمَا ذَکَرَهُ قَالَ کُنْتُ قَدْ سَأَلْتُ مَوْلَانَا الْمَهْدِیَّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ أَنْ یَأْذَنَ لِی فِی أَنْ أَکُونَ مِمَّنْ یُشَرَّفُ بِصُحْبَتِهِ وَ خِدْمَتِهِ فِی وَقْتِ غَیْبَتِهِ أُسْوَهً بِمَنْ یَخْدُمُهُ مِنْ عَبِیدِهِ وَ خَاصَّتِهِ وَ لَمْ أَطَّلِعْ عَلَی هَذَا الْمُرَادِ أَحَداً مِنَ الْعِبَادِ فَحَضَرَ عِنْدِی هَذَا الرَّشِیدُ أَبُو الْعَبَّاسِ الْوَاسِطِیُّ الْمُقَدَّمُ ذِکْرُهُ یَوْمَ الْخَمِیسِ تَاسِعَ عشرین [عَشَرَ مِنْ] رَجَبٍ

سَنَهَ خَمْسٍ وَ ثَلَاثِینَ وَ سِتِّمِائَهٍ وَ قَالَ لِیَ ابْتِدَاءً مِنْ نَفْسِهِ قَدْ قَالُوا لَکَ مَا قَصَدْنَا إِلَّا الشَّفَقَهُ عَلَیْکَ فَإِنْ کُنْتَ تُوَطِّنُ نَفْسَکَ عَلَی الصَّبْرِ حَصَلَ الْمُرَادُ فَقُلْتُ لَهُ عَمَّنْ تَقُولُ هَذَا فَقَالَ عَنْ مَوْلَانَا الْمَهْدِیِّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ مِنْ ذَلِکَ مَا عَرَفْتُهُ مِمَّنْ حَقَّقْتُ حَدِیثَهُ وَ صَدَّقْتُهُ أَنَّهُ قَالَ کَتَبْتُ إِلَی مَوْلَانَا الْمَهْدِیِّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ عَلَی آبَائِهِ الطَّاهِرِینَ کِتَاباً یَتَضَمَّنُ عِدَّهَ مُهِمَّاتٍ وَ سَأَلْتُ جَوَابَهُ بِقَلَمِهِ الشَّرِیفِ عَنْهَا وَ حَمَلْتُهُ مَعِی إِلَی السِّرْدَابِ الشَّرِیفِ بِسُرَّ مَنْ رَأَی فَجَعَلْتُ

۱- ۱. فی الأصل المطبوع: اتقن.

الْكِتَابَ فِی السِّرْدَابِ ثُمَّ خِفْتُ عَلَیْهِ فَأَخَذْتُهُ مَعِی وَ کَانَتْ لَیْلَهُ جُمُعَهٍ وَ انْفَرَدْتُ فِی بَعْضِ حُجَرِ مَشْهَدِ الْمُقَدَّسِ قَالَ فَلَمَّا قَارَبَ نِصْفُ اللَّیْلِ دَخَلَ خَادِمٌ مُسْرِعاً فَقَالَ أَعْطِنِی الْکِتَابَ اللَّهُمَّ قَالَ وَ یُقَالُ الشَّکُّ مِنَ الرَّاوِی فَجَلَسْتُ لِأَتَطَهَّرَ لِلصَّلَاهِ وَ أَبْطَأْتُ لِذَلِکَ فَخَرَجْتُ فَلَمْ أَجِدِ الْخَادِمَ وَ لَا الْمَخْدُومَ وَ کَانَ الْمُرَادَ مِنْ إِیرَادِ هَذَا الْحَدِیثِ أَنَّهُ علیه السلام اطَّلَعَ عَلَی کِتَابٍ مَا أَطْلَعْتُ عَلَیْهِ أَحَداً مِنَ الْبَشَرِ وَ أَنَّهُ نَفَّذَ خَادِمَهُ مُلْتَمَسَهُ فَکَانَ ذَلِکَ آیَهً لِلَّهِ تَعَالَی وَ مُعْجِزَهً لَهُ علیه السلام یَعْرِفُ ذَلِکَ مَنْ نَظَرَ.

**[ترجمه]فرج المهموم: ابن طاووس می گوید: من جماعتی را دیدم که می گفتند مهدی صلوات اللَّه علیه را دیده اند. حتی کسانی در میان آنها بودند که نامه هایی را که به حضرت تقدیم شده بود، از دست حضرت گرفته بودند. از جمله حکایات آنها، داستانی است که صدق آن برای من ثابت شده، ولی اجازه نداده که نام ناقل آن راذکر کنم. او می گفت: من از خداوند متعال مسألت می کردم که بر من تفضل کرده و ملاقات حضرت سلام الله علیه را روزی من کند. وقتی در خواب می بیند که فلان وقت او را خواهد دید. اومی گفت: بعد از آنکه از خواب برخاستم و آن وقت که در خواب دیده بودم، در حرم مطهر حضرت موسی کاظم علیه السلام بودم. ناگاه صدایی شنید که قبل از آن وقت نیز آن را می شناخت. صاحب صدا حضرت امام محمد تقی علیه السلام را زیارت می کرد . او نخواست که در آنجا خود را به او برساند، بلکه در پایین پای ضریح امام موسی کاظم علیه السلام توقف می کند. در این وقت کسی از حرم بیرون می آید که یقین می کند حضرت مهدی صلوات اللَّه علیه است. حضرت یکنفر همراه داشت. او امام را می دید، ولی به خاطر لزوم ادب در پیشگاه حضرت با وی صحبت نکرده بود.»

و از جمله رشید ابوالعباس بن میمون واسطی در سفری که به سامره می رفتیم، نقل می کرد که چون شیخ، یعنی جد من ورام بن ابی فراس قدس اللَّه روحه به واسطه جنگ و ناامنی از حله خارج شد و به کاظمین آمد و دو ماه، هفت روز کم در آنجا توقف کرد، من هم همان موقع از واسط به سامره آمدم و به یاد دارم که سرمای سختی بود.من با شیخ (ورام بن ابی فراس) در حرم مطهر کاظمین علیهما السلام ملاقات کردم و عزم خود را در خصوص زیارت سامره، به وی اطلاع دادم. شیخ گفت: «می خواهم نامه ای به تو بدهم که باید آن را در لباس خود محکم ببندی.» من هم گرفته در لباس خود محکم بستم. سپس گفت: «چون به صحن شریف رسیدی، شب وارد حرم مطهر شو. وقتی دیدی کسی نزد تو نیست و تو آخرین کسی هستی که می خواهی از حرم بیرون بروی، این نامه را جنب قبر منور بگذار. وقتی طرف صبح آمدی و آن را ندیدی! به کسی مگو.»

ابوالعباس واسطی گفت: من هم به دستور شیخ عمل کردم و چون طرف صبح آمدم، نامه را ندیدم. آنگاه به واسط نزد کسانم برگشتم، شیخ هم قبل از من با میل خود به حله رفته بود. چون بار دیگر در راه زیارت در حله به خدمت شیخ رسیدم، فرمود: «آن حاجتی که داشتم (موضوع نامه) برآورده شد.» ابوالعباس به من گفت: «پیش از تو این مطلب را برای کسی نقل نکرده ام.» از زمان رحلت شیخ تاکنون، تقریبا سی سال می گذرد.

نیز ابوالعباس واسطی و از جمله یکنفر که راستی گفتارش نزد من به تحقیق رسیده،می گفت: من پیوسته از مولی مهدی صلوات اللَّه علیه تمنا می کردم که مرا در زمره کسانی قرار دهد که به شرف ملاقات و خدمتگزاری در ایام غیبتش نائل گشته اند تا بدین وسیله، به نوکران و خواص وی تأسی جویم. و هیچ کس را از ما فی الضمیر خود باخبر نگردانیدم. تا آنکه رشید ابوالعباس واسطی در روز پنجشنبه بیست و نهم ماه رجب سال ۶۳۵ بدون مقدمه گفت: «به تو می گویند ما جز محبت نظری به

تو نداریم. پس اگر خود را با صبر و بردباری تسکین دهی، مقصود حاصل می گردد.» من پرسیدم:«این را از جانب چه کسی می گویی؟» گفت: «از جانب مولانا مهدی صلوات اللّه علیه می گویم.»

و از جمله از کسی که صدق حدیث و گفتارش نزد من به تحقیق رسیده، شنیدم که می گفت: نامه ای متضمن پاره ای از امور مهمه به حضور مولی مهدی موعود صلوات اللّه علیه و علی آبائه الطاهرین نوشتم و از حضرتش خواستم که با قلم شریف، جواب آن را بنویسد. سپس آن را به سرداب سامره برده در آنجا نهادم، ولی بعد ترسیدم به دست دشمنان بیافتد. ناچار آن را برداشتم.آن شب که شب جمعه بود، به اتاقی از صحن مطهر رفتم و در آنجا نشستم.

چون شب به نیمه رسید، خادمی با شتاب آمد و گفت: «نامه را به من بده!» یا اینکه گفت: «گفته اند نامه را به من بده!» (تردید از راوی است.) بعد نشستم که برای نماز وضو بگیرم. وضو را طول دادم و بعد از آنکه بیرون آمدم، نه خادمی دیدم و نه مخدومی.

سپس سید بن طاوس می گوید: «منظور از ذکر این حکایت، این است که امام زمان علیه السلام از نامه ای اطلاع داشت که آدمیزادی از آن مطلع نبود، و خادمش را فرستاد تا آن را بگیرد. پس این آیت خدایی و معجزه آن امام علیه السلام است که هر کس بنگرد، آن را می شناسد.» - . فرج المهموم: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۳۹»

نبه، [تنبیه الخاطر] حَدَّثَنِی السَّیِّدُ الْأَجَلُّ عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْعُرَیْضِیُّ الْعَلَوِیُّ الْحُسَیْنِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَلِیِّ بْنِ نَمَا قَالَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ حَمْزَهَ الْأَقْسَاسِیُّ فِی دَارِ الشَّرِیفِ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ عَلِیٍّ الْمَدَائِنِیِّ الْعَلَوِیِّ قَالَ: کَانَ بِالْکُوفَهِ شَیْخٌ قَصَّارٌ وَ کَانَ مَوْسُوماً بِالزُّهْدِ مُنْخَرِطاً فِی سِلْکِ السِّیَاحَهِ مُتَبَتِّلًا لِلْعِبَادَهِ مُقْتَضِیاً لِلْآثَارِ الصَّالِحَهِ فَاتَّفَقَ یَوْماً أَنَّنِی کُنْتُ بِمَجْلِسِ وَالِدِی وَ کَانَ هَذَا الشَّیْخُ یُحَدِّثُهُ وَ هُوَ مُقْبِلٌ عَلَیْهِ قَالَ کُنْتُ ذَاتَ لَیْلَهٍ بِمَسْجِدِ جُعْفِیٍّ وَ هُوَ مَسْجِدٌ قَدِیمٌ فِی ظَاهِرِ الْکُوفَهِ وَ قَدِ انْتَصَفَ اللَّیْلُ وَ أَنَا بِمُفْرَدِی فِیهِ لِلْخَلْوَهِ وَ الْعِبَادَهِ إِذَا أَقْبَلَ عَلَیَّ ثَلَاثَهُ أَشْخَاصٍ فَدَخَلُوا الْمَسْجِدَ فَلَمَّا تَوَسَّطُوا صَرْحَتَهُ جَلَسَ أَحَدُهُمْ ثُمَّ مَسَحَ الْأَرْضَ بِیَدِهِ یَمْنَهً وَ یَسْرَهً وَ خُضْخِضَ الْمَاءُ وَ نَبَعَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ مِنْهُ ثُمَّ أَشَارَ إِلَی الشَّخْصَیْنِ الْآخَرَیْنِ بِإِسْبَاغِ الْوُضُوءِ فَتَوَضَّئَا ثُمَّ تَقَدَّمَ فَصَلَّی بِهِمَا إِمَاماً فَصَلَّیْتُ مَعَهُمْ مُؤْتَمّاً بِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ وَ قَضَی صَلَاتَهُ بَهَرَنِی حَالُهُ وَ اسْتَعْظَمْتُ فِعْلَهُ مِنْ إِنْبَاعِ الْمَاءِ فَسَأَلْتُ الشَّخْصَ الَّذِی کَانَ مِنْهُمَا عَلَی یَمِینِی عَنِ الرَّجُلِ فَقُلْتُ لَهُ مَنْ هَذَا فَقَالَ لِی هَذَا صَاحِبُ الْأَمْرِ وَلَدُ الْحَسَنِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ وَ قَبَّلْتُ یَدَیْهِ وَ قُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِی الشَّرِیفِ عُمَرَ بْنِ حَمْزَهَ هَلْ هُوَ عَلَی الْحَقِّ فَقَالَ لَا وَ رُبَّمَا اهْتَدَی إِلَّا أَنَّهُ لَا یَمُوتُ حَتَّی یَرَانِی فَاسْتَطْرَفْنَا هَذَا الْحَدِیثَ فَمَضَتْ بُرْهَهٌ طَوِیلَهٌ فَتُوُفِّیَ الشَّرِیفُ عُمَرُ وَ لَمْ یُسْمَعْ أَنَّهُ لَقِیَهُ فَلَمَّا اجْتَمَعْتُ

بِالشَّيْخِ الزَّاهِدِ ابْنِ بَادِيَهَ أَذْكَرْتُهُ بِالْحِكَايَهِ الَّتِی کَانَ ذَکَرَهَا وَ قُلْتُ لَهُ مِثْلَ الرَّادِّ عَلَيْهِ أَ لَيسَ کُنْتَ ذَکَرْتَ أَنَّ هَذَا الشَّرِيفَ لَا يَمُوتُ حَتَّی يَرَی صَاحِبَ الْأَمْرِ الَّذِی أَشَرْتَ إِلَيْهِ فَقَالَ لِی وَ مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَمْ يَرَهُ ثُمَّ إِنَّنِی اجْتَمَعْتُ فِيمَا بَعْدُ بِالشَّرِيفِ أَبِی الْمَنَاقِبِ وَلَدِ الشَّرِيفِ عُمَرَ بْنِ حَمْزَهَ وَ تَفَاوَضْنَا أَحَادِيثَ وَالِدِهِ فَقَالَ إِنَّا کُنَّا ذَاتَ لَيلَهٍ فِی آخِرِ اللَّيْلِ عِنْدَ وَالِدِی وَ هُوَ فِی مَرَضِهِ الَّذِی مَاتَ فِيهِ وَ قَدْ سَقَطَتْ قُوَّتُهُ وَ خَفَتْ صَوْتُهُ وَ الْأَبْوَابُ مُغَلَّقَهٌ عَلَيْنَا إِذْ دَخَلَ عَلَيْنَا شَخْصٌ هِبْنَاهُ وَ اسْتَطْرَفْنَا دُخُولَهُ وَ ذَهَلْنَا عَنْ سُؤَالِهِ فَجَلَسَ إِلَی جَنْبِ وَالِدِی وَ جَعَلَ يُحَدِّثُهُ مَلِيّاً وَ وَالِدِی يَبْکِی ثُمَّ نَهَضَ فَلَمَّا غَابَ عَنْ أَعْيُنِنَا تَحَامَلَ وَالِدِی وَ قَالَ أَجْلِسُونِی فَأَجْلَسْنَاهُ وَ فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَ قَالَ أَيْنَ الشَّخْصُ الَّذِی کَانَ عِنْدِی فَقُلْنَا خَرَجَ مِنْ حَيْثُ أَتَی فَقَالَ اطْلُبُوهُ فَذَهَبْنَا فِی أَثَرِهِ فَوَجَدْنَا الْأَبْوَابَ مُغَلَّقَهً وَ

لَمْ نَجِدْ لَهُ أَثَراً فَعُدْنَا إِلَيْهِ فَأَخْبَرْنَاهُ بِحَالِهِ وَ أَنَّا لَمْ نَجِدْهُ وَ سَأَلْنَاهُ عَنْهُ فَقَالَ هَذَا صَاحِبُ الْأَمْرِ ثُمَّ عَادَ إِلَی ثِقْلِهِ فِی الْمَرَضِ وَ أُغْمِیَ عَلَيْهِ.

**[ترجمه]تنبیه الخواطر: حسن بن علی بن حمزه اقساسی در خانه شریف علی بن جعفر بن علی مدائنی علوی، نقل کرد که پیرمردی رختشوی در کوفه بود که مشتهر به زهد و در سلک اهل سیاحت، منسلک بود و به عبادت و گوشه گیری می پرداخت و در طلب آثار و اخبار خوب بود. یک روز من در مجلس پدرم بودم که دیدم این پیرمرد با پدرم صحبت می کند و پدرم رو به او کرده و گوش می داد.

پیرمرد می گفت: «شبی در مسجد «جعفی» بودم که مسجدی قدیمی واقع در بیرون کوفه بود. شب به نیمه رسیده بود و من هم تنها، محلی را برای عبادت خلوت دیدم.ولی ناگاه سه نفر داخل مسجد شدند و وقتی به وسط حیاط مسجد رسیدند، یکی از آنها روی زمین نشست و دست راست و چپ خود را بر زمین کشید و آبی از زمین بیرون آمد.سپس از آن آب وضو گرفت و به آن دو نفر دیگر هم اشاره کرد که وضو بگیرند. آنها هم وضو گرفتند و بعد از آن او جلو ایستاد و آن دو نفر به وی اقتدا کردند و نماز گزاردند. من هم رفتم و به او اقتدا کردم و نماز خواندم.

بعد از آنکه سلام نماز را گفت و نماز را تمام کرد، وضع او مرا متحیر کرد و آب بیرون آوردنش را بزرگ شمردم. من از شخصی که پهلوی راست من نشسته و یکی از آن دو نفر بود، پرسیدم که این کیست؟ گفت: «این حضرت صاحب الامر علیه السلام پسر امام حسن عسکری علیه السلام است.» من نزدیک رفتم، دست های مبارک حضرت را بوسیدم و عرض کردم: «یا ابن رسول اللّه! در خصوص شریف عمر بن حمزه چه می فرمایی؟ آیا او بر حق است؟» فرمود: «نه، ولی بالاخره هدایت می شود و پیش از مرگ، مرا می بیند.» راوی خبر، حسن بن علی بن حمزه اقساسی می گوید: این حدیث ممتاز را ضبط کردیم.

مدتی دراز از این ماجرا گذشت. تا اینکه شریف عمر بن حمزه وفات کرد و شنیده نشد که او امام زمان علیه السلام را دیده است.روزی با پیرمردی زاهدبه نام ابن بادیه ملاقات کردم و داستان مزبور را که گفته بود، به یاد او آوردم و به طور ایراد پرسیدم: «مگر شما نگفتید شریف پیش از وفاتش صاحب الامر را که به وی اشاره کردی خواهد دید؟» پیرمرد گفت: «از کجا دانستی که او حضرت را ندیده است؟!»

بعد از آن با شریف ابوالمناقب، پسر شریف عمرو بن حمزه ملاقات کردم و درباره پدرش به گفتگو پرداختم. شریف ابوالمناقب گفت:«در آخر یکی از شب ها که پدرم در بستر بیماری منجر به مرگ قرار داشت، نزد وی بودم. نیروی بدنی پدرم

از کـار افتـاده، صـدایش ضـعیف شـده و درها هم به روی ما بسته بود. ناگهان دیـدم مردی بر ما وارد شـد که از وی وحشـت کردیم و آمـدنش را بـا اینکه درهـا بسته بود، خیلی مهم و عجیب دانستیم، اما توجهی نـداشتیم که چگونگی ورودش را جویا شویم.آن مرد آمد و پهلوی پدرم نشست و مدتی آهسته با وی گفتگو کرد و پدرم می گریست، سپس برخاست و رفت.

موقعی که از نظر ما ناپدید شد، پدرم به سختی تکان خورد و گفت:«مرا بنشانید.» ما هم او را نشاندیم. آنگاه دیدگان گشود و گفت: «این شـخص که نزد من بود کجاست؟» گفتیم: «از همان جا که آمـده بود، بیرون رفت.» گفت: «برویـد و او را جسـتجو کنیـد.» وقتی به دنبال وی رفتیم، دیـدیم درها بسـته است و اثری از وی نیست. ناچار نزد پدرم برگشتیم و گفتیم که درها بسـته است و او را در جایی ندیـدیم. سـپس از پدرم پرسـیدیم که اوکه بود. گفت: «او امام زمان علیه السـلام بود.» بعد از آن اتفاق، سختی مرضش عود کرد و بیهوش گشت.» - . تنبیه الخواطر ۲: ۳۰۳ -

**[ترجمه]

«۴۰»

یـج، [الخرائـج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْمُسْتَرِقِّ الضَّرِیرِ قَالَ: کُنْتُ یَوْماً فِی مَجْلِسِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمْدَانَ نَاصِرِ الدَّوْلَهِ فَتَذَاکَرْنَا أَمْرَ النَّاحِیَهِ(۱) قَالَ کُنْتُ أُزْرِی عَلَیْهَا إِلَی أَنْ حَضَرَ الْمَجْلِسَ عَمِّیَ الْحُسَیْنُ یَوْماً فَأَخَذْتُ أَتَکَلَّمُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ یَا بُنَیَّ قَدْ کُنْتُ أَقُولُ بِمَقَالَتِکَ هَذِهِ إِلَی أَنْ نُدِبْتُ لِوِلَایَهِ قُمَّ حِینَ اسْتَصْعَبَتْ عَلَی السُّلْطَانِ وَ کَانَ کُلُّ مَنْ وَرَدَ إِلَیْهَا مِنْ جِهَهِ السُّلْطَانِ یُحَارِبُهُ أَهْلُهَا فَسُلِّمَ إِلَیَّ جَیْشٌ وَ خَرَجْتُ نَحْوَهَا فَلَمَّا بَلَغْتُ إِلَی نَاحِیَهِ طِرْزٍ(۲) خَرَجْتُ إِلَی الصَّیْدِ فَفَاتَتْنِی طَرِیدَهٌ فَاتَّبَعْتُهَا وَ

۱- ۱. فی الأصل المطبوع« أمر الجماعه» و هو سـهو ظاهر و الظاهر الصحیح:« امر الناحیه» کما سیجی ء فی الحدیث بعد أسطر، و أخرجه کذلک فی کشف الغمّه ج ۳ ص ۴۰۹ فراجع.

۲- ۲. قال الفیروزآبادی: الطرز: الموضع الذی تنسج فیه الثیاب الجیده و محله بمرو، و بأصفهان و بلد قرب اسبیجاب و تفتح.

أَوْغَلْتُ فِی أَثَرِهَا حَتَّی بَلَغْتُ إِلَی نَهَرٍ فَسِرْتُ فِیهِ وَ کُلَّمَا أَسِیرُ یَتَّسِعُ النَّهَرُ فَبَیْنَمَا أَنَا کَذَلِکَ إِذْ طَلَعَ عَلَیَّ فَارِسٌ تَحْتَهُ شَهْبَاءُ وَ هُوَ مُتَعَمِّمٌ بِعِمَامَهٍ خَزٍّ خَضْرَاءَ لَا یُرَی مِنْهُ سِوَی عَیْنَیْهِ وَ فِی رِجْلِهِ خُفَّانِ حَمْرَاوَانِ فَقَالَ لِی یَا حُسَیْنُ وَ لَا هُوَ أَمَّرَنِی وَ لَا کَنَّانِی (۱)

فَقُلْتُ مَا ذَا تُرِیدُ قَالَ لِمَ تُزْرِی عَلَی النَّاحِیَهِ وَ لِمَ تَمْنَعُ أَصْحَابِی خُمُسَ مَالِکَ وَ کُنْتُ الرَّجُلَ الْوَقُورَ الَّذِی لَا یَخَافُ شَیْئاً فَأُرْعِدْتُ وَ تَهَیَّبْتُهُ وَ قُلْتُ لَهُ أَفْعَلُ یَا سَیِّدِی مَا تَأْمُرُ بِهِ فَقَالَ إِذَا مَضَیْتَ إِلَی الْمَوْضِعِ الَّذِی أَنْتَ مُتَوَجِّهٌ إِلَیْهِ فَدَخَلْتَهُ عَفْواً وَ کَسَبْتَ مَا کَسَبْتَ فِیهِ تَحْمِلُ خُمُسَهُ إِلَی مُسْتَحِقِّهِ فَقُلْتُ السَّمْعَ وَ الطَّاعَهَ فَقَالَ امْضِ رَاشِداً وَ لَوَی عِنَانَ دَابَّتِهِ وَ انْصَرَفَ فَلَمْ أَدْرِ أَیَّ طَرِیقٍ سَلَکَ وَ طَلَبْتُهُ یَمِیناً وَ شِمَالًا فَخَفِیَ عَلَیَّ أَمْرُهُ وَ ازْدَدْتُ رُعْباً وَ انْکَفَفْتُ رَاجِعاً إِلَی عَسْکَرِی وَ تَنَاسَیْتُ الْحَدِیثَ فَلَمَّا بَلَغْتُ قُمَّ وَ عِنْدِی أَنِّی أُرِیدُ مُحَارَبَهَ الْقَوْمِ خَرَجَ إِلَیَّ أَهْلُهَا وَ قَالُوا کُنَّا نُحَارِبُ مَنْ یَجِیئُنَا بِخِلَافِهِمْ لَنَا فَأَمَّا إِذَا وَافَیْتَ أَنْتَ فَلَا خِلَافَ بَیْنَنَا وَ بَیْنَکَ ادْخُلِ الْبَلَدَ فَدَبِّرْهَا کَمَا تَرَی فَأَقَمْتُ فِیهَا زَمَاناً وَ کَسَبْتُ أَمْوَالًا زَائِدَهً عَلَی مَا کُنْتُ أَتَوَقَّعُ ثُمَّ وَشَی الْقُوَّادُ بِی إِلَی السُّلْطَانِ وَ حُسِدْتُ عَلَی طُولِ مُقَامِی وَ کَثْرَهِ مَا اکْتَسَبْتُ فَعُزِلْتُ وَ رَجَعْتُ إِلَی بَغْدَادَ فَابْتَدَأْتُ بِدَارِ السُّلْطَانِ وَ سَلَّمْتُ وَ أَقْبَلْتُ إِلَی مَنْزِلِی وَ جَاءَنِی فِیمَنْ جَاءَنِی مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعَمْرِیُّ فَتَخَطَّی النَّاسَ حَتَّی اتَّکَأَ عَلَی تُکَأَتِی فَاغْتَظْتُ مِنْ ذَلِکَ وَ لَمْ یَزَلْ قَاعِداً مَا یَبْرَحُ وَ النَّاسُ دَاخِلُونَ وَ خَارِجُونَ وَ أَنَا أَزْدَادُ غَیْظاً فَلَمَّا تَصَرَّمَ الْمَجْلِسُ دَنَا إِلَیَّ وَ قَالَ بَیْنِی وَ بَیْنَکَ سِرٌّ فَاسْمَعْهُ فَقُلْتُ قُلْ فَقَالَ صَاحِبُ الشَّهْبَاءِ وَ النَّهَرِ یَقُولُ قَدْ وَفَیْنَا بِمَا وَعَدْنَا فَذَکَرْتُ الْحَدِیثَ وَ ارْتَعْتُ مِنْ ذَلِکَ وَ قُلْتُ السَّمْعَ وَ الطَّاعَهَ فَقُمْتُ فَأَخَذْتُ بِیَدِهِ فَفَتَحْتُ الْخَزَائِنَ فَلَمْ یَزَلْ یُخَمِّسُهَا إِلَی أَنْ خَمَّسَ شَیْئاً کُنْتُ قَدْ أُنْسِیتُهُ مِمَّا کُنْتُ قَدْ جَمَعْتُهُ وَ انْصَرَفَ وَ لَمْ أَشُکَّ بَعْدَ ذَلِکَ وَ تَحَقَّقْتُ الْأَمْرَ فَأَنَا مُنْذُ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ عَمِّی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ زَالَ مَا کَانَ

۱- ۱. أی لم یقل لی: ایها الامیر، و لا، یا أبا عبد اللّه! تعظیما لی و توقیرا. بل سمانی باسمی و قال یا حسین تحقیرا.

اعْتَرَضَنِی مِنْ شَکَّ.

**[ترجمه]خرایـج و جرایـح: از ابوالحسن مسترق ضـریر (نابینـا) روایت شـده که گفت: روزی در مجلس حسن بن عبـداللّٰه بن حمـدان ناصـر الـدوله بودم و دربـاره امام زمان علیه السـلام مـذاکره می کردیم. من آن را بی اهمیت تلقی می کرد م، تا اینکه روزی عمویم حسـین وارد مجلس گشت. باز من شـروع کردم که در آن باره صـحبت کنم.عمویم گفت: «فرزند! من هم سابقا عقیده تو را داشـتم، تا اینکه به حکومت شـهر قم رسـیدم، و این موقعی بود که اهل آنجا سـر به نافرمانی خلیفه برداشـته بودند، زیرا هر وقت حاکمی از طرف خلفا به آنجا اعزام می شد، اهل قم سـر به نافرمانی برمی داشتند و با وی به جنگ و جدال برمی خاستند. پس لشکری به من دادند و بدین گونه رهسپار قم شدم.

وقتی به نـاحیه «طرز» رسـیدم، به عزم شـکار بیرون رفتم. شـکاری را دنبال کردم، ولی از نظرم ناپدیـد شـد. ناچار به تعقیب آن پرداختم تـا به نهر آبی رسـیدم و از کنار آن اسب می دوانـدم، تا جایی که نهر به نظرم بزرگ و بی انتها آمـد. ناگاه سواری را دیـدم که سوار اسب سـفیدی بود و به طرف من می آمـد و عمـامه خزّ سبزی به سـر نهاده و رویش را گرفته بود، به طوری که فقـط چشـمش پیـدا بود. او دو کفش سـرخ هم به پـا داشت.سوار به من گفت: «ای حسـین!» و مرا امیر نگفت و به اسم کنیه ام نخوانـد (و فقـط نـامم را برد). گفتم: «چه می خواهی؟» گفت: «چرا از ناحیه مقـدسه (امام زمان علیه السـلام) انتقاد می کنی و برای چه خمس اموالت را به اصـحاب من نمی پردازی؟» من مردی دلیر و شـجاع بودم،بـا این حـال در این هنگـام بر خویشـتن لرزیدم و مهابت او مرا گرفت.گفتم: «آقا! آنچه امر می فرمایی اطاعت می کنم .» گفت: «وقتی به محلی که قصد آنجا را داری (قم) رسـیدی و بـدون جنـگ و ستیز وارد شـهر شـدی و به مرور اموالی به چنگ آوردی، خمس آن را به افراد مسـتحق بـده.» گفتم: «اطاعت می کنم.» سـپس گفت: «برو به سلامت!» این را گفت و عنان اسب بگردانید و رفت. نفهمیدم از کدام راه رفت. هر چه از سـمت راست و چپ به دنبال او گشـتم، او را پیدا نکردم و این خود موجب ترس بیشتر من شد.آنگاه به جانب لشـکر خود بازگشـتم و جریان را فراموش کردم. وقتی به قم رسیدم و قصد داشتم که با مردم آنجا جنگ کنم، اهل قم از شهر خارج شدند، نزد من آمدند و گفتند: «پیش از این هر حاکمی که برای ما فرستاده می شد، چون با ما به عدالت سلوک نمی کرد ، به جنگ و ناسازگاری با وی برمی خاستیم. ولی اکنون که تو آمده ای حرفی نداریم، وارد شهر شو و چنان که می خواهی

به تدبیر امور آن بپرداز!» من هم مدتی در قم ماندم و اموال بسـیاری، بیش از آنچه که انتظار داشـتم، اندوختم. بعضـی از سران لشـکر از من نزد خلیفه سعایت کردند و از طول توقف من در قم - به عکس حکام سابق - و مال بسیاری که جمع کرده بودم، حسـد بردنـد. در نتیجه من معزول شـدم، به بغـداد برگشـتم و یـک راست نزد خلیفه رفتم و سـلام کردم و سپس به خـانه خود رفتم.از جمله کسانی که از من دیـدن کردنـد، محمـد بن عثمان عمری (نایب دوم امام زمان در زمان غیبت صـغری) بود. او از میان جمعیت آمد و تکیه به بالش من داد و نشـست، به طوری که کار او موجب خشم من گردید. او زیاد نشـست و برنخاسـت که برود. مردم دسـته دسته می آمدند و می رفتند و او همچنان نشسته بود و موجب ازدیاد خشم من می گشت.وقتی مجلس به کلی خلوت شـد، محمـد بن عثمان نزدیـک تر آمـد و گفت: «میان من و تو رازی است که می خواهم گوش دهی.» گفتم بگو! گفت: «صاحب آن اسب سـفید که جنب آن نهر آب تو را دیـد، می گوید ما به وعده خود وفا کردیم.»(یعنی وعده کردیم که اهل قم بـدون جنگ و ستیز تو را می پذیرنـد و اموال زیادی به چنگ خواهی آورد.) من یکباره ماجرا را به یاد آوردم و تکان سختی خوردم.سپس گفتم: «چشم، اطاعت می کنم.» آنگاه برخاستم، دست محمد بن عثمان را گرفتم و اموالم را حساب کرده

و خمس آن را بیرون کردیم، حتی قسمتی را که من فراموش کرده بودم، خمس آن را نیز معین کرد و رفت. بعد از این ماجرا، دیگر درباره وجود امام زمان علیه السلام و اینکه نواب او از ناحیه مقدسه اش مأموریت هایی دارند، تردید نکردم و حقیقت امر بر من روشن شد.»

ابوالحسن مسترق راوی این خبر می گوید: «من هم از وقتی که این واقعه را از عمویم ابو عبداللّٰه (حسین) شنیده ام، شکی که در این باره داشتم به کلی برطرف گردیده است.» -. خرایج و جرایح ۱: ۴۷۲ -

**[ترجمه]

بیان

الطرد بالتحریک مزاوله الصید و الطریده ما طردت من صید و غیره و الإیغال السیر السریع و الإمعان فیه قوله فدخلته عَفْواً أی من غیر محاربه و مشقه قال الجزری فیه أمر الله نبیه أن یأخذ العفو من أخلاق الناس أی السهل المتیسر و قال الفیروزآبادی أعطیته عفوا أی بغیر مسأله.

**[ترجمه]کلمه «طرد» با دو فتح روی طاء و راء، معالجه شکار است و «طریده»، صید و مانند آن است که دور انداخته می شود،و «ایغال» حرکت سریع و دقت در آن است. عبارت «فدخلته عفوا» یعنی بدون جنگ و سختی وارد شدم. جزری در این باره می گوید: خداوند به پیامبرش امر کرد که عفو را از اخلاق مردم بگیرد، یعنی سهل و آسان برخورد کند. فیروزآبادی نیز می گوید: عبارت «اعطیته عفوا» یعنی بدون سؤال به او اعطا کردم.

**[ترجمه]

«۴۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُولَوَیْهِ قَالَ: لَمَّا وَصَلْتُ بَغْدَادَ فِی سَنَهِ سَبْعٍ وَ ثَلَاثِینَ لِلْحَجِّ وَ هِیَ السَّنَهُ الَّتِی رَدَّ الْقَرَامِطَهُ فِیهَا الْحَجَرَ إِلَی مَکَانِهِ مِنَ الْبَیْتِ کَانَ أَکْبَرُ هَمِّی مَنْ یَنْصِبُ الْحَجَرَ لِأَنَّهُ مَضَی فِی أَثْنَاءِ الْکُتُبِ قِصَّهُ أَخْذِهِ وَ أَنَّهُ إِنَّمَا یَنْصِبُهُ فِی مَکَانِهِ الْحُجَّهُ فِی الزَّمَانِ کَمَا فِی زَمَانِ الْحَجَّاجِ وَضَعَهُ زَیْنُ الْعَابِدِینَ فِی مَکَانِهِ وَ اسْتَقَرَّ فَاعْتَلَلْتُ عِلَّهً صَعْبَهً خِفْتُ مِنْهَا عَلَی نَفْسِی وَ لَمْ یَتَهَیَّأْ لِی مَا قَصَدْتُهُ فَاسْتَنَبْتُ الْمَعْرُوفَ بِابْنِ هِشَامٍ وَ أَعْطَیْتُهُ رُقْعَهً مَخْتُومَهً أَسْأَلُ فِیهَا عَنْ مُدَّهِ عُمُرِی وَ هَلْ یَکُونُ الْمَوْتَهُ فِی هَذِهِ الْعِلَّهِ أَمْ لَا وَ قُلْتُ هَمِّی إِیصَالُ هَذِهِ الرُّقْعَهِ إِلَی وَاضِعِ الْحَجَرِ فِی مَکَانِهِ وَ أَخْذُ جَوَابِهِ وَ إِنَّمَا أَنْدُبُکَ لِهَذَا قَالَ فَقَالَ الْمَعْرُوفُ بِابْنِ هِشَامٍ لَمَّا حَصَلْتُ بِمَکَّهَ وَ عُزِمَ عَلَی إِعَادَهِ الْحَجَرِ بَذَلْتُ لِسَدَنَهِ الْبَیْتِ جُمْلَهً تَمَکَّنْتُ مَعَهَا مِنَ الْکَوْنِ بِحَیْثُ أَرَی وَاضِعَ الْحَجَرِ فِی مَکَانِهِ فَأَقَمْتُ مَعِی مِنْهُمْ مَنْ یَمْنَعُ عَنِّی ازْدِحَامَ النَّاسِ فَکُلَّمَا عَمَدَ إِنْسَانٌ لِوَضْعِهِ اضْطَرَبَ وَ لَمْ یَسْتَقِمْ فَأَقْبَلَ غُلَامٌ أَسْمَرُ اللَّوْنِ حَسَنُ الْوَجْهِ فَتَنَاوَلَهُ وَ وَضَعَهُ فِی مَکَانِهِ فَاسْتَقَامَ کَأَنَّهُ لَمْ یَزُلْ عَنْهُ وَ عَلَتْ لِذَلِکَ الْأَصْوَاتُ فَانْصَرَفَ خَارِجاً مِنَ الْبَابِ فَنَهَضْتُ مِنْ مَکَانِی أَتْبَعُهُ وَ أَدْفَعُ النَّاسَ عَنِّی یَمِیناً وَ شِمَالًا حَتَّی ظُنَّ بِیَ الِاخْتِلَاطُ فِی الْعَقْلِ وَ النَّاسُ یَفْرُجُونَ لِی وَ عَیْنِی لَا تُفَارِقُهُ حَتَّی انْقَطَعَ عَنِ النَّاسِ فَکُنْتُ أُسْرِعُ الشَّدَّ خَلْفَهُ وَ هُوَ یَمْشِی عَلَی تُؤَدَهِ السَّیْرِ وَ لَا أُدْرِکُهُ فَلَمَّا حَصَلَ بِحَیْثُ لَا أَحَدٌ

یَرَاهُ غَیْرِی وَقَفَ وَ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَـالَ هَاتِ مَا مَعَکَ فَنَاوَلْتُهُ الرُّقْعَهَ فَقَالَ مِنْ غَیْرِ أَنْ یَنْظُرَ إِلَیْهَا قُلْ لَهُ لَا خَوْفَ عَلَیْکَ فِی هَـٰذِهِ الْعِلَّهِ وَ یَکُونُ مَا لَا بُدَّ مِنْهُ بَعْدَ ثَلَاثِینَ سَنَهً قَالَ فَوَقَعَ عَلَیَّ الدَّمْعُ حَتَّی لَمْ أُطِقْ حَرَاکاً وَ تَرَکَنِی وَ انْصَرَفَ

ص: ۵۸

قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ فَأَعْلَمَنِي بِهَذِهِ الْجُمْلَهِ فَلَمَّا كَانَ سَنَهُ سَبْعٍ وَ سِتِّينَ اعْتَلَّ أَبُو الْقَاسِمِ وَ أَخَذَ يَنْظُرُ فِي أَمْرِهِ وَ تَحْصِيلِ جَهَازِهِ إِلَى قَبْرِهِ فَكَتَبَ وَصِيَّتَهُ وَ اسْتَعْمَلَ الْجِدَّ فِي ذَلِكَ فَقِيلَ لَهُ مَا هَذَا الْخَوْفُ وَ نَرْجُو أَنْ يَتَفَضَّلَ اللَّهُ بِالسَّلَامَهِ فَمَا عَلَيْكَ بِمَخُوفِهٍ فَقَالَ هَذِهِ السَّنَهُ الَّتِي خُوِّفْتُ فِيهَا فَمَاتَ فِي عِلَّتِهِ.

**[ترجمه]خرایج و جرایح: جعفر بن محمد بن قولویه روایت کرده است که در سال ۳۰۷ به عزم حج بیت اللّه وارد بغداد شدم و آن سالی بود که قرامطه، حجرالاسود را به جای خود برگردانده بودند. بزرگ ترین سعی من این بود که امسال را به حج بروم و ببینم چه کسی حجرالاسود را در جای خود نصب می کند، زیرا در خلال بعضی از کتاب ها دیده بودم که نوشته بود: «حجرالاسود را می ربایند و امام آن عصر، مجددا آن را در جای خود نصب می کند، چنان که در زمان حجاج بن یوسف، امام زین العابدین علیه السلام آن را در جای خود نهاد و به همان حال ماند.» ولی در بغداد بیماری سختی پیدا کردم، به طوری که جان خود را در معرض خطر دیدم و نتوانستم شخصا به حج بروم. ناچار شخصی به نام «ابن هشام» را نایب گرفتم و نامه سربسته ای به وی دادم که به حضرت امام زمان نوشته و در آن از مدت عمر خود و اینکه در این مرض می میرم یا نه، سؤال کرده بودم. به ابن هشام نایب خود گفتم: «تمام مقصود من این است که این نامه را به دست کسی برسانی که حجرالاسود را در جای خود می گذارد و جواب گرفته بیاوری. من هم تو را فقط برای این کار می فرستم.»

وقتی ابن هشام برگشت، نقل کرد که چون وارد مکه شدم و مردم قصد کردند که حجرالاسود را درجای خود نصب کنند، من مبلغی پول به عده ای از خدام حرم دادم تا راه باز کنند و من بتوانم آن کس که حجرالاسود را در جای خود می گذارد، ببینم. پس چند نفر از خدام را با خود نگاه داشتم که ازدحام جمعیت را به یکسو بزنند (و بدین گونه به نزدیک محل رسیدم). هر کس حجرالاسود را برداشت که در جای خود نصب کند، قرار نگرفت. تا اینکه جوانی گندمگون و زیباروی آمد، آن را برداشت و در جای خود گذارد، به طوری که گویی اصلا کنده نشده بود.در این موقع صدای شادی حاجیان از هر سو برخاست. سپس جوان مزبور از یکی از درهای مسجد خارج شد. من هم برخاستم و از هر طرف مردم را متفرق ساختم و به دنبال وی شتافتم. مردم هم به من راه می دادند و مرا دیوانه می پنداشتند، ولی من در آن گیر و دار چشم از او برنمی گرفتم، تا اینکه از میان جمعیت بیرون آمدم.

من با سرعت پشت سر او می دویدم و او آهسته راه می رفت، با این حال به او نمی رسیدم. وقتی به جایی رسیدم که جز من کسی او را نمی دید، ایستاد و به من نگریست و گفت: «آنچه با خودداری بیاور!» من هم نامه را به او دادم. بدون اینکه در آن بنگرد گفت: «بگو از این بیماری وحشت مدار که بعد از سی سال دیگر خواهی مرد!» در این وقت گریه ام گرفت و چندان گریستم که قدرت هر گونه حرکتی از من سلب شد. در همین حال مرا گذاشت و رفت.» ابن قولویه گفت: این داستان را ابن هشام بعد از مراجعت نقل کرد.

چون سال ۳۶۷ رسید، ابن قولویه مریض شد.او به امور خود پرداخت و تهیه لوازم قبر را دید، وصیت خود را نوشت و در این باره سعی بلیغ مبذول می داشت.

از او می پرسیدند که این همه ترس برای چیست؟ امید است خداوند سلامتی بدهد، ترس ندارد. ولی ابن قولویه می گفت: «این همان سالی است که قبلا وعده مرگ مرا داده اند.» بالاخره هم در همان بیماری رحلت فرمود. - . خرایج و جرایح ۱:

**[ترجمه]

بیان

فی سنه سبع و ثلاثین أی بعد ثلاثمائه ترک المئات لوضوحها اختصارا و ابن قولویه أستاذ المفید و قال الشیخ فی الرجال مات سنه ثمان و ستین و ثلاثمائه و کان وفاته فی أوائل الثمان فلم یعتبر فی هذا الخبر الکسر لقلته مع أن إسقاط ما هو أقل من النصف شائع فی الحساب (۱).

**[ترجمه]عبارت «فی سنه سبع و ثلاثین» یعنی شصت و هفت سال بعد از سال سیصد، و صدگان هااز سال به جهت وضوح و اختصار ترک می شوند.ابن قولویه استاد شیخ مفید است. شیخ طوسی در کتاب رجال نوشته است: «وی به سال ۳۶۸ وفات کرد.» وفات او در اوایل سال شصت و هشت بوده و در اینخبر (که شصت و هفت است) مقدار کسری را معتبر ندانسته اند، به خصوص که اسقاط کمتر از نصف هم در حساب شایع است.

**[ترجمه]

«۴۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ أَبَا مُحَمَّدٍ الدَّعْلَجِیَّ کَانَ لَهُ وَلَدَانِ وَ کَانَ مِنْ أَخْیَارِ أَصْحَابِنَا وَ کَانَ قَدْ سَمِعَ الْأَحَادِیثَ وَ کَانَ أَحَدُ وَلَدَیْهِ عَلَی الطَّرِیقَهِ الْمُسْتَقِیمَهِ وَ هُوَ أَبُو الْحَسَنِ کَانَ یُغَسِّلُ الْأَمْوَاتَ وَ وَلَدٌ آخَرُ یَسْلُکُ مَسَالِکَ الْأَحْدَاثِ فِی الْأَجْرَامِ وَ دُفِعَ إِلَی أَبِی مُحَمَّدٍ حَجَّهٌ یَحُجُّ بِهَا عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ علیه السلام وَ کَانَ ذَلِکَ عَادَهَ الشِّیعَهِ وَقْتَئِذٍ فَدَفَعَ شَیْئاً مِنْهَا إِلَی ابْنِهِ الْمَذْکُورِ بِالْفَسَادِ وَ خَرَجَ إِلَی الْحَجِّ فَلَمَّا عَادَ حَکَی أَنَّهُ کَانَ وَاقِفاً بِالْمَوْقِفِ فَرَأَی إِلَی جَانِبِهِ شَابّاً حَسَنَ الْوَجْهِ أَسْمَرَ اللَّوْنِ بِذُؤَابَتَیْنِ مُقْبِلًا عَلَی شَأْنِهِ فِی الِابْتِهَالِ وَ الدُّعَاءِ وَ التَّضَرُّعِ وَ حُسْنِ الْعَمَلِ فَلَمَّا قَرُبَ نَفْرُ النَّاسِ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا شَیْخُ أَ مَا تَسْتَحْیِی فَقُلْتُ مِنْ أَیِّ شَیْ ءٍ یَا سَیِّدِی قَالَ یُدْفَعُ إِلَیْکَ حَجَّهٌ عَمَّنْ تَعْلَمُ فَتَدْفَعُ مِنْهَا إِلَی فَاسِقٍ یَشْرَبُ الْخَمْرَ یُوشِکُ أَنْ تَذْهَبَ عَیْنُکَ هَذِهِ وَ أَوْمَأَ إِلَی عَیْنِی وَ أما [أَنَا] مِنْ ذَلِکَ إِلَی الْآنَ عَلَی وَجَلٍ وَ مَخَافَهٍ وَ سَمِعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ ذَلِکَ قَالَ فَمَا مَضَی عَلَیْهِ أَرْبَعُونَ یَوْماً بَعْدَ مَوْرِدِهِ حَتَّی خَرَجَ فِی عَیْنِهِ الَّتِی أَوْمَأَ إِلَیْهَا قَرْحَهٌ فَذَهَبَتْ.

**[ترجمه]خرایج و جرایح: روایت شده است که ابو محمد دعلجی، دو پسر داشت. او از برگزیدگان علمای ما بود و احادیث بسیار از ائمه علیهم السلام شنیده بود. یکی از پسرانش ابوالحسن نام داشت که مردی متدین بود و به غسل اموات اشتغال داشت. پسر دیگر راه انحراف و گناه را می پیمود.یک سال ابو محمد اجیر شد که به نیابت امام زمان علیه السلام به حج برود. این کار در آن موقع در میان شیعیان مرسوم بود.

ابو محمد مبلغی از پولی را که برای سفر حج گرفته بود، به پسری که اهل فساد بود داد و به حج رفت. بعد از مراجعت نقل کرد کهدر اثنای اعمال حج، در عرفات ایستاده بودم که جوانی خوشروی و گندمگون را که موی سرش از دو طرف گوشش

دیـده می شـد، پهلوی خود در حال خشوع و دعاو زاری دیدم.وقتی نزدیک شد که مردم متفرق شوند، متوجه من شد و گفت: «ای شـیخ! حیا نمی کنی؟» گفتم: «آقا از چه چیز حیا کنم؟» گفت: «پولی برای نیابت حـج کسـی که می دانی کیست به تو می دهند و تو آن را به فاسق شـرابخواری می دهی؟ عنقریب این چشمت نابینا می شود.» و اشاره به چشم من کرد. من از آن موقع تاکنون بیمناک و خائف هستم.

(شـیخ مفیـد) ابـو عبـداللّٰه محمـد بن محمـد بن نعمـان نیز این را شـنید و گفت: «هنـوز چهـل روز از مراجعت وی از سـفر مکه نگذشته بود که دملی در همان چشمی که حضرت اشاره فرموده بود پدید آمد و او نابینا شد.» - . خرایج و جرایح ۱: ۴۸۰ -

**[ترجمه]

«۴۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ بَعْضِ إِخْوَانِهِ مِنْ أَهْلِ الْمَدَائِنِ قَالَ: کُنْتُ مَعَ رَفِیقٍ لِی حَاجّاً فَإِذَا شَابٌّ قَاعِدٌ عَلَیْهِ إِزَارٌ وَ رِدَاءٌ فَقَوَّمْنَاهُمَا مِائَهً وَ خَمْسِینَ دِینَاراً وَ فِی رِجْلِهِ نَعْلٌ صَفْرَاءُ مَا عَلَیْهَا غُبَارٌ وَ لَا أَثَرُ السَّفَرِ فَدَنَا مِنْهُ

ص: ۵۹

۱- ۱. أخرجه فی کشف الغمّه ج ۳ ص ۴۱۱.

سَائِلٌ فَتَنَاوَلَ مِنَ الْأَرْضِ شَيْئاً فَأَعْطَاهُ فَأَكْثَرَ السَّائِلُ الدُّعَاءَ وَ قَامَ الشَّابُّ وَ ذَهَبَ وَ غَابَ فَدَنَوْنَا مِنَ السَّائِلِ فَقُلْنَا مَا أَعْطَاكَ قَالَ آتَانِي حَصَاةً مِنْ ذَهَبٍ قَدَّرْنَاهَا عِشْرِينَ مِثْقَالًا فَقُلْتُ لِصَاحِبِي مَوْلَانَا مَعَنَا وَ لَا نَعْرِفُهُ اذْهَبْ بِنَا فِي طَلَبِهِ فَطَلَبْنَا الْمَوْقِفَ كُلَّهُ فَلَمْ نَقْدِرْ عَلَيْهِ فَرَجَعْنَا وَ سَأَلْنَا عَنْهُ مَنْ كَانَ حَوْلَهُ فَقَالُوا شَابٌّ عَلَوِيٌّ مِنَ الْمَدِينَهِ يَحُجُّ فِي كُلِّ سَنَهٍ مَاشِياً.

**[ترجمه]خرایج و جرایح : از ابو احمد بن راشد و او از یکی از برادران دینی اش از اهل مدائن، روایت کرده که گفت: با یکی از دوستان مشغول اعمال حج بودیم. ناگاه دیدم جوانی نشسته و قبا و ردایی به تن دارد که ما آن را صد و پنجاه دینار قیمت کردیم، و کفش زردی پوشیده بود که نه غبار گرفته بود و نه اثر سفر داشت.در این وقت فقیری به وی نزدیک شد و او هم چیزی از زمین برداشت و به او داد. فقیر هم دعای زیادی برای او کرد. سپس جوان برخاست و رفت و ناپدید گشت.

ما رفتیم پیش فقیر و پرسیدیم چه به تو داد؟ گفت: «سنگریزه های طلایی!» ما آن سنگریزه ها را بیست مثقال تخمین زدیم.من به رفیقم گفتم: «آقای ما با ماست و او را نمی شناسیم. برویم و او را پیدا کنیم.» تمام صحرای عرفات را گشتیم و او را پیدا نکردیم. سپس به جای اول مراجعت کردیم و از کسانی که اطراف او بودند، پرسیدیم که این شخص که بود؟ گفتند: «جوانی علوی از اهل مدینه است که هر سال پیاده به حج می آید.» - . خرایج و جرایح ۲: ۶۹۴ -

**[ترجمه]

«۴۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ حَمْدَانَ عَنْ حَسَنِ بْنِ حُسَيْنٍ قَالَ: كُنْتُ فِي الطَّوَافِ فَشَكَكْتُ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَ نَفْسِي فِي الطَّوَافِ فَإِذَا شَابٌّ قَدِ اسْتَقْبَلَنِي حَسَنُ الْوَجْهِ فَقَالَ طُفْ أُسْبُوعاً آخَرَ.

**[ترجمه]خرایج و جرایح: حسن بن حسین می گوید: در حالی که مشغول طواف بودم، شک داشتم که چند بار طواف کرده ام؟ ناگاه دیدم جوانی نیکوروی نزد من آمد و گفت: «هفت شوط دیگر طواف کن.» - . خرایج و جرایح: ۶۹۷ -

**[ترجمه]

«۴۵»

شا، [الإرشاد] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنِ الْكُلَيْنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمْدَانَ الْقَلَانِسِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَمْرٍو الْعَمْرِيِّ رَحْمَهُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَدْ مَضَى أَبُو مُحَمَّدٍ فَقَالَ لِي قَدْ مَضَى وَ لَكِنْ قَدْ خَلَّفَ فِيكُمْ مَنْ رَقَبَتُهُ مِثْلُ هَذِهِ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ.

وَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ فَتْحٍ مَوْلَى الزُّرَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيِّ بْنَ مُطَهَّرٍ يَذْكُرُ أَنَّهُ رَآهُ وَ وَصَفَ لِي قَدَّهُ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حمدان قلانسی می گوید: از عثمان بن سعید عمری (نایب اول امام زمان علیه السلام) رحمه اللّه علیه پرسیدم:«امام حسن عسکری علیه السلام وفات کرد؟ گفت: «آری، ولی فرزندی را میان شما گذاشت که گردنش مثل این است.» و با دست به گردن خود اشاره کرد.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۰ -

همچنین از فتح خادم ابو غالب زراری نقل می کند که گفت: «از ابوعلی بن مطهر شـنیدم که خود وی امام زمان علیه السلام را دیده بود، و قد حضرت را برای من وصف کرد.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۰ -

**[ترجمه]

«۴۶»

شا، [الإرشاد] بِالْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ (۱)

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ: أَنَّهُ رَآهُ بِحِذَاءِ الْحَجَرِ وَ النَّاسُ يَتَجَاذَبُونَ عَلَيْهِ وَ هُوَ يَقُولُ مَا بِهَذَا أُمِرُوا.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: علی بن محمد از ابی عبداللَّه بن صالح روایت کرده است که وی امام زمان را روبه روی حجرالاسود دیـده است و می گفت: «در آن موقع کثرت جمعیت به حدی بود که به وی نیز صدمه می رسـید، و آن حضـرت می فرمودکه این طور نگفته اند طواف کنند.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

«۴۷»

شا، [الارشاد] بِالْإِسْنَادِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنِ الْقَنْبَرِيِّ قَالَ: جَرَى حَدِيثُ جَعْفَرِ بْنِ عَلِيٍّ فَذَمَّهُ فَقُلْتُ لَيْسَ غَيْرُهُ قَالَ بَلَى قُلْتُ فَهَلْ رَأَيْتَهُ قَالَ لَمْ أَرَهُ وَ لَكِنْ غَيْرِی رَآهُ قُلْتُ مَنْ غَيْرُكَ قَالَ قَدْ رَآهُ جَعْفَرٌ مَرَّتَيْنِ وَ لَهُ حَدِيثٌ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابی عبـداللَّه بن صالح و احمد بن نظر از عنبری می گویند: در مجمعی از جعفر کذاب سـخن به میان آمد. شخصـی او را مذمت کرد. من گفتم: «جز او امامی نیست، چرا مذمت می کنی؟» گفت: «چرا! امامی دیگر هست.» گفتم: «آیـا تـو او را دیـده ای؟» گفـت: «من او را ندیـده ام، ولی دیگری او را دیـده است.» پرسـیدم:«او کیست؟» گفت: «خـود جعفر (کذاب) دو بار او را دیده است.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

«۴۸»

شـا، [الإرشـاد] بِالْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ الْمَكْفُوفِ عَنْ عَمْرٍو الْأَهْوَازِيِّ قَالَ: أَرَانِيهِ أَبُو مُحَمَّدٍ وَ قَالَ هَذَا صَاحِبُكُمْ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابو عمرو اهوازی می گوید: امام حسن عسـكری علیه السـلام فرزندش امام زمان را به من نشان داد و فرمود:«این صاحب شما است.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

«۴۹»

شا، [الإرشاد] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنِ الْكُلَيْنِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ

ص: ۶۰

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط عن النسخه المطبوعه، و قد صححناه علی نسخه الکافی.

عَلِيٍّ النَّيْسَابُورِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی نَصْرٍ طَرِيفٍ الْخَادِمِ: أَنَّهُ رَآهُ (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابو نصر طریف خادم روایت کرده است که وی امام زمان علیه السلام را دیده است. - . ارشاد القلوب: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

«۵۰»

مهج، [مهج الدعوات]: كُنْتُ أَنَا بِسُرَّ مَنْ رَأَى فَسَمِعْتُ سَحَراً دُعَاءَ الْقَائِمِ علیه السلام فَحَفِظْتُ مِنْهُ مِنَ الدُّعَاءِ لِمَنْ ذَكَرَهُ الْأَحْيَاءَ وَ الْأَمْوَاتَ وَ أَبْقِهِمْ أَوْ قَالَ وَ أَحْيِهِمْ فِی عِزِّنَا وَ مُلْكِنَا أَوْ سُلْطَانِنَا وَ دَوْلَتِنَا وَ كَانَ ذَلِكَ فِی لَيْلَةِ الْأَرْبِعَاءِ ثَالِثَ عَشَرَ ذِی الْقَعْدَةِ سَنَةَ ثَمَانٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ سِتِّمِائَةٍ.

**[ترجمه]مهج الدعوات: سید بن طاووس می گوید: سحرگاهی در سامره صدای دعا خواندن حضرت قائم علیه السلام را شنیدم. از جمله حضرت برای کسانی که او را یاد کرده اند دعا می کرد و می فرمود: «زندگان و مردگانشان را ابقا فرما!» یا اینکه می فرمود: «آنها را در عزت و حکومت و سلطه و دولت ما زنده فرما!» و این در شب چهارشنبه سیزدهم ذی القعده سال ۶۳۸ بود. - . مهج الدعوات: ۳۵۳ -

**[ترجمه]

«۵۱»

كشف، [كشف الغمه]: وَ أَنَا أَذْكُرُ مِنْ ذَلِكَ قِصَّتَيْنِ قَرُبَ عَهْدُهُمَا مِنْ زَمَانِی وَ حَدَّثَنِی بِهِمَا جَمَاعَةٌ مِنْ ثِقَاتِ إِخْوَانِی كَانَ فِی الْبِلَادِ الْحِلِّيَّةِ شَخْصٌ يُقَالُ لَهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْحَسَنِ الْهِرَقْلِيُّ مِنْ قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا هِرَقْلُ مَاتَ فِی زَمَانِی وَ مَا رَأَيْتُهُ حَكَى لِی وَلَدُهُ شَمْسُ الدِّينِ قَالَ حَكَى لِی وَالِدِی أَنَّهُ خَرَجَ فِيهِ وَ هُوَ شَابٌّ عَلَى فَخِذِهِ الْأَيْسَرِ تُوثَةٌ(۲) مِقْدَارَ قَبْضَةِ الْإِنْسَانِ وَ كَانَتْ فِی كُلِّ رَبِيعٍ تَتَشَقَّقُ وَ يَخْرُجُ مِنْهَا دَمٌ وَ قَيْحٌ وَ يَقْطَعُهُ أَلَمُهَا عَنْ كَثِيرٍ مِنْ أَشْغَالِهِ وَ كَانَ مُقِيماً بِهِرَقْلَ فَحَضَرَ إِلَى الْحِلَّةِ يَوْماً وَ دَخَلَ إِلَى مَجْلِسِ السَّعِيدِ رَضِيِّ الدِّينِ عَلِيِّ بْنِ طَاوُسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ شَكَا إِلَيْهِ مَا يَجِدُهُ وَ قَالَ أُرِيدُ أَنْ أُدَاوِيَهَا فَأَحْضَرَ لَهُ أَطِبَّاءَ الْحِلَّةِ وَ أَرَاهُمُ الْمَوْضِعَ فَقَالُوا هَذِهِ التُّوثَةُ فَوْقَ الْعِرْقِ الْأَكْحَلِ وَ عِلَاجُهَا خَطَرٌ وَ مَتَى قُطِعَتْ خِيفَ أَنْ يَنْقَطِعَ الْعِرْقُ فَيَمُوتَ فَقَالَ لَهُ السَّعِيدُ رَضِيُّ الدِّينِ قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ أَنَا مُتَوَجِّهٌ إِلَى بَغْدَادَ وَ رُبَّمَا كَانَ أَطِبَّاؤُهَا أَعْرَفَ وَ أَحْذَقَ مِنْ هَؤُلَاءِ فَأَصْحَبَنِی فَأَصْعَدُ مَعَهُ وَ أَحْضَرَ الْأَطِبَّاءَ فَقَالُوا كَمَا قَالَ أُولَئِكَ فَضَاقَ صَدْرُهُ فَقَالَ لَهُ السَّعِيدُ إِنَّ الشَّرْعَ قَدْ فَسَحَ لَكَ فِی الصَّلَاةِ فِی هَذِهِ الثِّيَابِ وَ عَلَيْكَ الِاجْتِهَادُ فِی الِاحْتِرَاسِ وَ لَا تُغَرِّرْ بِنَفْسِكَ فَاللَّهُ تَعَالَى قَدْ نَهَى عَنْ ذَلِكَ وَ رَسُولُهُ فَقَالَ لَهُ وَالِدِی إِذَا كَانَ الْأَمْرُ هَكَذَا وَ قَدْ حَصَلْتُ فِی بَغْدَادَ فَأَتَوَجَّهُ إِلَى

۱- ۱. راجع إرشاد المفيد ص ۳۲۹- ۳۳۰ و الكافی ج ۱ ص ۳۳۱- ۳۳۲.

۲- ۲.« التوثه» و هكذا« التوته» لحمه متدليه كالتوت أعنى الفرصاد قد تكون حمراء و قد تصير سوداء و اغلب ما تخرج فى الخد و الوجنه، صعب العلاج حتّى الآن، و يظهر من الجوهرىّ أن الصحيح« التوته» لا التوثه.

زِيَارَهِ الْمَشْهَدِ الشَّرِيفِ بِسُرَّ مَنْ رَأَى عَلَى مُشَرِّفِهِ السَّلَامُ ثُمَّ أَنْحَدِرُ إِلَى أَهْلِي فَحَسَّنَ لَهُ ذَلِكَ فَتَرَكَ ثِيَابَهُ وَ نَفَقَتَهُ عِنْدَ السَّعِيدِ رَضِيِّ الدِّينِ وَ تَوَجَّهَ قَالَ فَلَمَّا دَخَلْتُ الْمَشْهَدَ وَ زُرْتُ الْأَئِمَّهَ عليهم السلام نَزَلْتُ السِّرْدَابَ وَ اسْتَغَثْتُ بِاللَّهِ تَعَالَى وَ بِالْإِمَامِ عليه السلام وَ قَضَيْتُ بَعْضَ اللَّيْلِ فِي السِّرْدَابِ وَ بَقِيتُ فِي الْمَشْهَدِ إِلَى الْخَمِيسِ ثُمَّ مَضَيْتُ إِلَى دِجْلَهَ وَ اغْتَسَلْتُ وَ لَبِسْتُ ثَوْباً نَظِيفاً وَ مَلَأْتُ إِبْرِيقاً كَانَ مَعِي وَ صَعِدْتُ أُرِيدُ الْمَشْهَدَ فَرَأَيْتُ أَرْبَعَهَ فُرْسَانٍ خَارِجِينَ مِنْ بَابِ السُّورِ وَ كَانَ حَوْلَ الْمَشْهَدِ قَوْمٌ مِنَ الشُّرَفَاءِ يَرْعَوْنَ أَغْنَامَهُمْ فَحَسِبْتُهُمْ مِنْهُمْ فَالْتَقَيْنَا فَرَأَيْتُ شَابَّيْنِ أَحَدُهُمَا عَبْدٌ مَخْطُوطٌ وَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مُتَقَلِّدٌ بِسَيْفٍ وَ شَيْخاً مُنَقَّباً بِيَدِهِ رُمْحٌ وَ الْآخَرُ مُتَقَلِّدٌ بِسَيْفٍ وَ عَلَيْهِ فرجيه مُلَوَّنَهٌ فَوْقَ السَّيْفِ وَ هُوَ مُتَحَنِّكٌ بِعَذَبَتِهِ فَوَقَفَ الشَّيْخُ صَاحِبُ الرُّمْحِ يَمِينَ الطَّرِيقِ وَ وَضَعَ كَعْبَ رُمْحِهِ فِي الْأَرْضِ وَ وَقَفَ الشَّابَّانِ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ وَ بَقِيَ صَاحِبُ الفرجيه عَلَى الطَّرِيقِ مُقَابِلَ وَالِدِي ثُمَّ سَلَّمُوا عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْهِمُ السَّلَامَ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُ الفرجيه أَنْتَ غَداً تَرُوحُ إِلَى أَهْلِكَ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ تَقَدَّمْ حَتَّى أَبْصِرَ مَا يُوجِعُكَ قَالَ فَكَرِهْتُ مُلَامَسَتَهُمْ وَ قُلْتُ أَهْلُ الْبَادِيَهِ مَا يَكَادُونَ يَحْتَرِزُونَ مِنَ النَّجَاسَهِ وَ أَنَا قَدْ خَرَجْتُ مِنَ الْمَاءِ وَ قَمِيصِي مَبْلُولٌ ثُمَّ إِنِّي مَعَ ذَلِكَ تَقَدَّمْتُ إِلَيْهِ فَلَزِمَنِي بِيَدِي وَ مَدَّنِي إِلَيْهِ وَ جَعَلَ يَلْمِسُ جَانِبِي مِنْ كَتِفِي إِلَى أَنْ أَصَابَتْ يَدُهُ التُّوثَهَ فَعَصَرَهَا بِيَدِهِ فَأَوْجَعَنِي ثُمَّ اسْتَوَى فِي سَرْجِ فَرَسِهِ كَمَا كَانَ فَقَالَ لِيَ الشَّيْخُ أَفْلَحْتَ يَا إِسْمَاعِيلُ فَتَعَجَّبْتُ مِنْ مَعْرِفَتِهِ بِاسْمِي فَقُلْتُ أَفْلَحْنَا وَ أَفْلَحْتُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَقَالَ هَذَا هُوَ الْإِمَامُ قَالَ فَتَقَدَّمْتُ إِلَيْهِ فَاحْتَضَنْتُهُ وَ قَبَّلْتُ فَخِذَهُ ثُمَّ إِنَّهُ سَاقَ وَ أَنَا أَمْشِي مَعَهُ مُحْتَضِنَهُ فَقَالَ ارْجِعْ فَقُلْتُ لَا أُفَارِقُكَ أَبَداً فَقَالَ الْمَصْلَحَهُ رُجُوعُكَ فَأَعَدْتُ عَلَيْهِ مِثْلَ الْقَوْلِ الْأَوَّلِ فَقَالَ الشَّيْخُ يَا إِسْمَاعِيلُ مَا تَسْتَحِيي يَقُولُ لَكَ الْإِمَامُ مَرَّتَيْنِ ارْجِعْ وَ تُخَالِفُهُ فَجَبَهَنِي بِهَذَا الْقَوْلِ فَوَقَفْتُ فَتَقَدَّمَ خُطُوَاتٍ وَ الْتَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ إِذَا وَصَلْتَ بَغْدَادَ فَلَا بُدَّ أَنْ يَطْلُبَكَ أَبُو جَعْفَرٍ يَعْنِي الْخَلِيفَهَ الْمُسْتَنْصِرَ فَإِذَا

حضَرْتَ عِنْدَهُ وَ أَعْطَاکَ شَيْئاً فَلَا تَأْخُذْهُ وَ قُلْ لِوَلَدِنَا الرَّضِيِّ لِيَکْتُبَ لَکَ إِلَی عَلِيِّ بْنِ عِوَضٍ فَإِنَّنِی أُوصِيهِ يُعْطِيکَ الَّذِی تُرِيدُ ثُمَّ سَارَ وَ أَصْحَابُهُ مَعَهُ فَلَمْ أَزَلْ قَائِماً أَبْصُرُهُمْ حَتَّی بَعُدُوا وَ حَصَلَ عِنْدِی أَسَفٌ لِمُفَارَقَتِهِ فَقَعَدْتُ إِلَی الْأَرْضِ سَاعَةً ثُمَّ مَشَيْتُ إِلَی الْمَشْهَدِ فَاجْتَمَعَ الْقُوَّامُ حَوْلِی وَ قَالُوا نَرَی وَجْهَکَ مُتَغَيِّراً أَوْجَعَکَ شَيْ ءٌ قُلْتُ لَا قَالُوا خَاصَمَکَ أَحَدٌ قُلْتُ لَا لَيْسَ عِنْدِی مِمَّا تَقُولُونَ خَبَرٌ لَکِنْ أَسْأَلُکُمْ هَلْ عَرَفْتُمُ الْفُرْسَانَ الَّذِينَ کَانُوا عِنْدَکُمْ فَقَالُوا هُمْ مِنَ الشُّرَفَاءِ أَرْبَابِ الْغَنَمِ فَقُلْتُ بَلْ هُوَ الْإِمَامُ عليه السلام فَقَالُوا الْإِمَامُ هُوَ الشَّيْخُ أَوْ صَاحِبُ الفرجيه فَقُلْتُ هُوَ صَاحِبُ الفرجيه فَقَالُوا أَرَيْتَهُ الْمَرَضَ الَّذِی فِيکَ فَقُلْتُ هُوَ قَبَضَهُ بِيَدِهِ وَ أَوْجَعَنِی ثُمَّ کَشَفْتُ رِجْلِی فَلَمْ أَرَ لِذَلِکَ الْمَرَضِ أَثَراً فَتَدَاخَلَنِی الشَّکُّ مِنَ الدَّهَشِ فَأَخْرَجْتُ رِجْلِيَ الْأُخْرَی فَلَمْ أَرَ شَيْئاً فَانْطَبَقَ النَّاسُ عَلَيَّ وَ مَزَّقُوا قَمِيصِی فَأَدْخَلَنِی الْقُوَّامُ خِزَانَةً وَ مَنَعُوا النَّاسَ عَنِّی وَ کَانَ نَاظِرُ بَيْنِ النَّهْرَيْنِ بِالْمَشْهَدِ فَسَمِعَ الضَّجَّةَ وَ سَأَلَ عَنِ الْخَبَرِ فَعَرَّفُوهُ فَجَاءَ إِلَی الْخِزَانَةِ وَ سَأَلَنِی عَنِ اسْمِی وَ سَأَلَنِی مُنْذُ کَمْ خَرَجْتَ مِنْ بَغْدَادَ فَعَرَّفْتُهُ أَنِّی خَرَجْتُ فِی أَوَّلِ الْأُسْبُوعِ فَمَشَی عَنِّی وَ بِتُّ فِی الْمَشْهَدِ وَ صَلَّيْتُ الصُّبْحَ وَ خَرَجْتُ وَ خَرَجَ النَّاسُ مَعِی إِلَی أَنْ بَعُدْتُ عَنِ الْمَشْهَدِ وَ رَجَعُوا عَنِّی وَ وَصَلْتُ إِلَی أَوَانَی (۱)

فَبِتُّ بِهَا وَ بَکَّرْتُ مِنْهَا أُرِيدُ بَغْدَادَ فَرَأَيْتُ النَّاسَ مُزْدَحِمِينَ عَلَی الْقَنْطَرَهِ الْعَتِيقَهِ يَسْأَلُونَ کُلَّ مَنْ وَرَدَ عَلَيْهِمْ عَنِ اسْمِهِ وَ نَسَبِهِ وَ أَيْنَ کَانَ فَسَأَلُونِی عَنِ اسْمِی وَ مِنْ أَيْنَ جِئْتُ فَعَرَّفْتُهُمْ فَاجْتَمَعُوا عَلَيَّ وَ مَزَّقُوا ثِيَابِی وَ لَمْ يَبْقَ لِی فِی رُوحِی حُکْمٌ وَ کَانَ نَاظِرُ بَيْنِ النَّهْرَيْنِ

کَتَبَ إِلَی بَغْدَادَ وَ عَرَّفَهُمُ الْحَالَ ثُمَّ حَمَلُونِی إِلَی بَغْدَادَ وَ ازْدَحَمَ النَّاسُ عَلَيَّ وَ کَادُوا يَقْتُلُونَنِی مِنْ کَثْرَهِ الزِّحَامِ وَ کَانَ الْوَزِيرُ الْقُمِّيُّ قَدْ طَلَبَ السَّعِيدَ رَضِيَّ الدِّينِ وَ تَقَدَّمَ أَنْ يُعَرِّفَهُ صِحَّهَ هَذَا الْخَبَرِ

۱- ۱. أوانی کسکاری بلده ببغداد.

قَالَ فَخَرَجَ رَضِيُّ الدِّينِ وَ مَعَهُ جَمَاعَةٌ فَوَافَيْنَا بَابَ النُّوبِيِّ فَرَدَّ أَصْحَابُهُ النَّاسَ عَنِّي فَلَمَّا رَآنِي قَالَ أَ عَنْكَ يَقُولُونَ قُلْتُ نَعَمْ فَنَزَلَ عَنْ دَابَّتِهِ وَ كَشَفَ فَخِذِي فَلَمْ يَرَ شَيْئاً فَغُشِيَ عَلَيْهِ سَاعَةً وَ أَخَذَ بِيَدِي وَ أَدْخَلَنِي عَلَى الْوَزِيرِ وَ هُوَ يَبْكِي وَ يَقُولُ يَا مَوْلَانَا هَذَا أَخِي وَ أَقْرَبُ النَّاسِ إِلَى قَلْبِي فَسَأَلَنِي الْوَزِيرُ عَنِ الْقِصَّةِ فَحَكَيْتُ لَهُ فَأَحْضَرَ الْأَطِبَّاءَ الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَيْهَا وَ أَمَرَهُمْ بِمُدَاوَاتِهَا فَقَالُوا مَا دَوَاؤُهَا إِلَّا الْقَطْعُ بِالْحَدِيدِ وَ مَتَى قَطَعَهَا مَاتَ فَقَالَ لَهُمُ الْوَزِيرُ فَبِتَقْدِيرِ أَنْ يُقْطَعَ وَ لَا يَمُوتَ فِي كَمْ تَبْرَأُ فَقَالُوا فِي شَهْرَيْنِ وَ يَبْقَى فِي مَكَانِهَا حَفِيرَةٌ بَيْضَاءُ لَا يَنْبُتُ فِيهَا شَعْرٌ فَسَأَلَهُمُ الْوَزِيرُ مَتَى رَأَيْتُمُوهُ قَالُوا مُنْذُ عَشَرَةِ أَيَّامٍ فَكَشَفَ الْوَزِيرُ عَنِ الْفَخِذِ الَّذِي كَانَ فِيهِ الْأَلَمُ وَ هِيَ مِثْلُ أُخْتِهَا لَيْسَ فِيهَا أَثَرٌ أَصْلًا فَصَاحَ أَحَدُ الْحُكَمَاءِ هَذَا عَمَلُ الْمَسِيحِ فَقَالَ الْوَزِيرُ حَيْثُ لَمْ يَكُنْ عَمَلَكُمْ فَنَحْنُ نَعْرِفُ مَنْ عَمِلَهَا ثُمَّ إِنَّهُ أُحْضِرَ عِنْدَ الْخَلِيفَةِ الْمُسْتَنْصِرِ فَسَأَلَهُ عَنِ الْقِصَّةِ فَعَرَّفَهُ بِهَا كَمَا جَرَى فَتَقَدَّمَ لَهُ بِأَلْفِ دِينَارٍ فَلَمَّا حَضَرْتُ قَالَ خُذْ هَذِهِ فَأَنْفِقْهَا فَقَالَ مَا أَجْسُرُ آخُذُ مِنْهُ حَبَّةً وَاحِدَةً فَقَالَ الْخَلِيفَةُ مِمَّنْ تَخَافُ فَقَالَ مِنَ الَّذِي فَعَلَ مَعِي هَذَا قَالَ لَا تَأْخُذْ مِنْ أَبِي جَعْفَرٍ شَيْئاً فَبَكَى الْخَلِيفَةُ وَ تَكَدَّرَ وَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ وَ لَمْ يَأْخُذْ شَيْئاً قَالَ عَلِيُّ بْنُ عِيسَى عَفَا اللَّهُ عَنْهُ كُنْتُ فِي بَعْضِ الْأَيَّامِ أَحْكِي هَذِهِ الْقِصَّةَ لِجَمَاعَةٍ عِنْدِي وَ كَانَ هَذَا شَمْسُ الدِّينِ مُحَمَّدٌ وَلَدُهُ عِنْدِي وَ أَنَا لَا أَعْرِفُهُ فَلَمَّا انْقَضَتِ الْحِكَايَةُ قَالَ أَنَا وَلَدُهُ لِصُلْبِهِ فَعَجِبْتُ مِنْ هَذَا الِاتِّفَاقِ وَ قُلْتُ لَهُ هَلْ رَأَيْتَ فَخِذَهُ وَ هِيَ مَرِيضَةٌ فَقَالَ لَا لِأَنِّي أَصْبُو عَنْ ذَلِكَ وَ لَكِنِّي رَأَيْتُهَا بَعْدَ مَا صَلَحَتْ وَ لَا أَثَرَ فِيهَا وَ قَدْ نَبَتَ فِي مَوْضِعِهَا شَعْرٌ وَ سَأَلْتُ السَّيِّدَ صَفِيَّ الدِّينِ مُحَمَّدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِيرٍ الْعَلَوِيَّ الْمُوسَوِيَّ وَ نَجْمَ الدِّينِ حَيْدَرَ بْنَ الْأَيْسَرِ رَحِمَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى وَ كَانَا مِنْ أَعْيَانِ النَّاسِ وَ سَرَاتِهِمْ وَ ذَوِي الْهَيْئَاتِ مِنْهُمْ وَ كَانَا صَدِيقَيْنِ لِي وَ عَزِيزَيْنِ عِنْدِي فَأَخْبَرَانِي بِصِحَّةِ الْقِصَّةِ وَ أَنَّهُمَا رَأَيَاهَا فِي حَالِ

مَرَضِهَا وَ حَالِ صِحَّتِهَا.

وَ حَكَى لِي وَلَدُهُ هَذَا أَنَّهُ كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ شَدِيدَ الْحُزْنِ لِفِرَاقِهِ علیه السلام حَتَّى إِنَّهُ جَاءَ إِلَى بَغْدَادَ وَ أَقَامَ بِهَا فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ وَ كَانَ كُلَّ أَيَّامٍ يَزُورُ سَامَرَّاءَ وَ يَعُودُ إِلَى بَغْدَادَ فَزَارَهَا فِي تِلْكَ السَّنَةِ أَرْبَعِينَ مَرَّةً طَمَعاً أَنْ يَعُودَ لَهُ الْوَقْتُ الَّذِي مَضَى أَوْ يُقْضَى لَهُ الْحَظُّ بِمَا قَضَى وَ مَنِ الَّذِي أَعْطَاهُ دَهْرُهُ الرِّضَا أَوْ سَاعَدَهُ بِمَطَالِبِهِ صَرْفُ الْقَضَاءِ فَمَاتَ رَحِمَهُ اللَّهُ بِحَسْرَتِهِ وَ انْتَقَلَ إِلَى الْآخِرَةِ بِغُصَّتِهِ وَ اللَّهُ يَتَوَلَّاهُ وَ إِيَّانَا بِرَحْمَتِهِ بِمَنِّهِ وَ كَرَامَتِهِ وَ حَكَى لِيَ السَّيِّدُ بَاقِي بْنُ عطوة الْحَسَنِيُّ أَنَّ أَبَاهُ عطوة كَانَ آدَرَ(١) وَ كَانَ زَيْدِيَّ الْمَذْهَبِ وَ كَانَ يُنْكِرُ عَلَى بَنِيهِ الْمَيْلَ إِلَى مَذْهَبِ الْإِمَامِيَّةِ وَ يَقُولُ لَا أُصَدِّقُكُمْ وَ لَا أَقُولُ بِمَذْهَبِكُمْ حَتَّى يَجِيءَ صَاحِبُكُمْ يَعْنِي الْمَهْدِيَّ علیه السلام فَيُبْرِئَنِي مِنْ هَذَا الْمَرَضِ وَ تَكَرَّرَ هَذَا الْقَوْلُ مِنْهُ فَبَيْنَا نَحْنُ مُجْتَمِعُونَ عِنْدَ وَقْتِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ إِذَا أَبُونَا يَصِيحُ وَ يَسْتَغِيثُ بِنَا فَأَتَيْنَاهُ سِرَاعاً فَقَالَ الْحَقُوا صَاحِبَكُمْ فَالسَّاعَةَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِي فَخَرَجْنَا فَلَمْ نَرَ أَحَداً فَعُدْنَا إِلَيْهِ وَ سَأَلْنَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ دَخَلَ إِلَيَّ

شَخْصٌ وَ قَالَ يَا عطوة فَقُلْتُ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا صَاحِبُ بَنِيكَ قَدْ جِئْتُ لِأُبْرِئَكَ مِمَّا بِكَ ثُمَّ مَدَّ يَدَهُ فَعَصَرَ قَرْوَتِي وَ مَشَى وَ مَدَدْتُ يَدِي فَلَمْ أَرَ لَهَا أَثَراً قَالَ لِي وَلَدُهُ وَ بَقِيَ مِثْلَ الْغَزَالِ لَيسَ بِهِ قَلَبَةٌ وَ اشْتَهَرَتْ هَذِهِ الْقِصَّةُ وَ سَأَلْتُ عَنْهَا غَيْرَ ابْنِهِ فَأَخْبَرَ عَنْهَا فَأَقَرَّ بِهَا.

و الأخبار عنه علیه السلام فی هذا الباب کثیره و أنه رآه جماعه قد انقطعوا فی طریق الحجاز و غیرها فخلصهم و أوصلهم إلی حیث أرادوا و لو لا التطویل لذکرت منها جمله و لکن هذا القدر الذی قرب عهده من زمانی کاف.

**[ترجمه]کشف الغمه:علی بن عیسی اربلی می گوید: من هم در این خصوص (یعنی کسانی که حضرت را دیده اند) دو حکایت نقل می کنم که قریب به زمان ما واقع شده است. این دو حکایت را جماعتی از موثقین برادران دینی، برای من هم نقل کرده اند.حکایت این است: شخصی در نواحی حله سکونت داشت که او را اسماعیل بن حسن هرقلی می گفتند و اهل قریه «هرقل» بود. وی در زمان من وفات یافت و من او را ندیدم، ولی پسر او شمس الدین می گفت: پدرم نقل می کرد که در ایام جوانی، جراحتی به پهنی کف دست آدمی در ران چپم پیدا شد.این جراحت در فصل بهار می شکافت و خون و چرک از آن بیرون می آمد و درد آن مرا از بسیاری از کارهایم بازمی داشت. در آن موقع در «هرقل» بودم. روزی آمدم به حله و به خانه سید رضی الدین علی بن طاوس (ره) رفتم و از ناراحتی خود نزد وی درد دل کردم و گفتم: «می خواهم در شهر آن را مداوا کنم.» او سید اطبای حله را خواست و محل درد را به آنها نشان داد. اطبا گفتند: «این زخم در بالای رگ اکحل قرار گرفته و معالجه آن خطرناك است. این جراحت را باید برید، ولی اگر بریدند، رگ هم قطع می شود و شخص می میرد.»

سیّد رضی الدین بن طاوس، قدس اللّه روحه، به من گفت: «من می خواهم به بغداد بروم، و بسا هست که اطبای آنجا حاذق تر باشند. بهتر این است که تو هم بیایی.» سید علیه الرحمه مرا با خود برد و وارد بغداد شدیم. در آنجا نیز اطبا را خواست و موضع درد را به آنها نشان داد. آنها هم همان جوابی را دادند که اطبای حله گفته بودند. من از این حیث دلتنگ شدم.

در این موقع سید بن طاوس فرمود: «شرع تو را از لحاظ نماز گزاردن در این لباس در وسعت گذارده. فقط باید سعی کنی حتی الامکان از خون و نجاست دوری جویی و بی جهت خود را ناراحت مکنی که خدا و رسولش تو را از این عمل نهی فرموده اند.» (یعنی حالا که اطبا چنین می گویند، به همین حال باش و از حیث لباس برای نماز گزاردن در زحمت مباش.)

من گفتم: «حالا ـ که چنین است و به بغداد آمده ام، از همین جا می روم سامره برای زیارت و از آنجا به وطن باز می گردم.»
سید بن طاوس این فکر را تحسین کرد. پس اثاث خود را نزد سید گذاردم و حرکت کردم.

چون وارد سامره شدم، ائمه علیهم السلام را زیارت کردم. سپس از سرداب پایین رفتم و پاسی از شب را در سرداب گذراندم و خدا و امام را به کمک طلبیدم و تا روز پنجشنبه در سامره ماندم. آنگاه رفتم کنار شط دجله، غسل کردم و لباس تمیزی پوشیدم و آبخوری که با خود داشتم، پر کردم و بیرون آمدم که به شهر برگردم.در آن حال دیدم چهار نفر سوار از در حصار شهر بیرون می آیند. در اطراف شط عده ای از سادات هم گوسفندان خود را می چرانیدند، لذا گمان کردم که سواران از آنها هستند.وقتی به هم رسیدیم، دیدم یکی از آنها جوانی است که تازه خط محاسن بر صورتش نقش بسته و هر چهار نفر شمشیری حمایل دارند. یک نفرشان پیرمردی بود که نیزه ای در دست داشت و دیگری، شمشیری حمایل کرده، نقاب به صورت داشت و قبایی روی شمشیر پوشیده و گوشه آن را از زیر بغل گذرانیده بود.

پیرمرد نیزه دار در سمت راست جاده ایستاد و ته نیزه خود را به زمین زد. آن دو جوان هم در سمت چپ ایستادند و شخص قبا پوش هم در وسط راه مقابل من ایستاد. آنها به من سلام کردند و من هم جواب آنها را دادم. مرد قباپوش به من گفت: «تو فردا می خواهی نزد کسانت بروی؟» گفتم آری. گفت: «بیا جلو تا جراحتی که تو را رنج می دهد ببینم.» من نمی خواستم که آنها با من تماس پیدا کنند و پیش خود گفتم مردم بیابانگرد، از نجاست پرهیزی ندارند و من هم از آب بیرون آمده و لباسم خیس است.

با این وصف نزد وی رفتم. او دست مرا گرفت و به طرف خود کشید و با دست دوشم را تا پایین لمس کرد، تا آنکه دستش به جراحت خورد و آن را طوری فشار داد که دردم گرفت.سپس مانند اول سوار اسب شد. در این هنگام پیرمرد نیزه به دست گفت: «اسماعیل! راحت شدی؟» من تعجب کردم که از کجا اسم مرا می داند. گفتم: «ما و شما ان شاء اللّه راحت و رستگار هستیم.»

بعد پیرمرد گفت: «این آقا امام زمان علیه السلام است.» با شنیدن این کلام پیش رفتم و همان طور که سوار بود، پای حضرتش را بوسیدم. سپس به راه افتادند و من با آنها می رفتم ! امام علیه السلام فرمود: «برگرد!» گفتم: «من ابدا از شما جدا نمی شوم.» فرمود:«صلاح در این است که برگردی!» ولی من همان جواب را دادم. پیرمرد گفت:«ای اسماعیل، شرم نمی کنی! دو بار امام به تو می گوید برگرد و گوش نمی گیری؟» ناچار توقف کردم .

امام چند قدم رفت و سپس رو به من کرد و فرمود: «وقتی به بغداد رسیدی، حتما ابو جعفر (یعنی المستنصر باللّه خلیفه عباسی) تو را می طلبد. وقتی نزد او رفتی و چیزی به تو داد، قبول مکن و به فرزند ما رضی (سید بن طاوس) بگو که توصیه ای برای تو به علی بن عوض بنویسد. من به وی سفارش می کنم چیزی را که می خواهی

به تو بدهد.»

آنگاه با همراهانش حرکت فرمود. من همچنان ایستاده آنها را می نگریستم تا از نظرم دور شدند. من که از جدایی آن

حضرت متأسف بودم، لحظه ای روی زمین نشستم. آنگاه برخاستم و وارد شهر شدم و به حرم مطهر رفتم. خدام حرم دور مرا گرفتند و گفتند: «روی تو را چنان می بینیم که با اول تغییر کرده است. آیا هنوز احساس درد می کنی؟» گفتم نه! گفتند: «کسی با تو نزاع کرده؟» گفتم:«نه!من از آنچه شما می گویید خبری ندارم، ولی از شما سؤال می کنم آیا سوارانی را که نزد شما بودند، می شناسید؟» گفتند: «آنها از سادات و صاحبان گوسفندان هستند.» گفتم:«نه! او امام زمان علیه السلام بود!» گفتند: «امام آن پیرمردبود یا مرد قباپوش؟» گفتم:«همان مرد قباپوش امام بود.» گفتند:«جراحتی را که داشتی به او نشان دادی؟» گفتم: «خود او با دست آن را فشار داد و مرا به درد آورد.»

سپس جلو آنها لباس را بالا زدم و پایم را بیرون آوردم، اما از آن بیماری اثری ندیدم. من از کثرت اضطراب تردید کردم که کدام پایم درد می کرد. به همین جهت پای چپم را نیز بیرون آوردم و نگاه کردم، اما اثری ندیدم.وقتی مردم این را مشاهده کردند، شادی کنان به سوی من هجوم آوردند و لباسم را برای تبرک پاره پاره کردند. خدام مرا به خزانه بردند و جمعیت را از آمدن به طرف من منع کردند. ناظر بین النهرین آن روز در سامره بود. چون آن سر و صدا را شنید، پرسیده بود که چه خبر است؟ گفته بودند:«مریضی به برکت امام زمان علیه السلام شفا یافته است.» ناظر در خزانه آمد، اسم مرا پرسید و گفت:«چند روز است که از بغداد بیرون آمده ای؟» گفتم: «اول هفته از بغداد خارج شدم.» او رفت و من آن شب را در سامره ماندم و چون نماز صبح را خواندم، از شهر بیرون آمدم. مردم هم متوجه شدند و با من آمدند. ولی وقتی از شهر دور شدم، مردم برگشتند.

شب را در «اوانا» خوابیدم و صبح آن روز از آنجا عازم بغداد شدم. دیدم جمعیت روی پل عتیق ازدحام کرده و از هر کس وارد می شود، نام و نسبش را می پرسند و می گویند کجا بودی؟ از من هم پرسیدند که نامت چیست و از کجا می آیی؟ من هم خود را معرفی کردم. ناگهان به طرف من هجوم آوردند و لباسم را پاره پاره کردند و هر تکه آن را به عنوان تبرک بردند، به طوری که دیگر حالی برایم نماند.

علت این بود که ناظر امور بین النهرین، نامه ای به بغداد نوشته و ماجرای مرا گزارش داده بود. آنگاه مردم مرا به بغداد بردند و چنان ازدحامی شد که نزدیک بود از کثرت جمعیت تلف شوم.وزیر قمی(ابن علقمی شیعی)، سید رضی الدین ابن طاوس را خواست تا در این باره تحقیقاتی کرده و صحت خبر مزبور را به اطلاع وی برساند. رضی الدین هم با اصحاب خود نزدیک دروازه «نوبی» به من برخوردند. همراهان وی مردم را از اطراف من پراکنده ساختند. وقتی مرا دید گفت: «این خبر را از تو می دهند؟» گفتم آری. آنگاه از مرکوب خود پیاده شد، پای مرا گشود و اثری از زخم سابق ندید.سید همان جا لحظه ای به حالت بیهوشی افتاد. سپس دست مرا گرفت و نزد وزیر آورد و در حالی که می گریست گفت: «مولانا! این برادر من و نزدیک ترین مردم به من است.»

وزیر شرح واقعه را جویا شد و من از اول تا آخر را برای او حکایت کردم. وزیر اطباییرا که قبلاـ آن زخم را دیده بودند، احضار کرد و گفت: «جراحت پای این مرد را که دیده اید معالجه کنید!» اطبا گفتند: «تنها راه علاج این زخم این است که با آهن قطع بشود و اگر قطع شد، می میرد.» وزیر گفت: «به فرض اینکه قطع کنید و نمیرد، چقدر طول می کشد که بهبود یابد؟» گفتند: «دو ماه طول می کشد و بعد از بهبودی، در جای آن گودی سفیدی باقی می ماند که دیگر در جای آن موی نمی

رویـد.» وزیر پرسـید: «شـما چه وقت آن را دیـده ایـد؟» گفتنـد: «ده روز پیش.» وزیر پای مرا که قبلا مجروح بود، نشان داد که مانند پای دیگر هیچ گونه علامتی که حاکی از سابقه درد باشد در آن دیده نمی شد.

یکی از اطبا فریاد کشید و گفت: «این کار عیسی بن مریم است!» وزیر گفت: «وقتی معلوم شد که کار شما نیست، ما خود می دانیم که کار کیست!» سپس خلیفه وزیر را احضار کرد و ماجرا را از وی پرسید. وزیر هم واقعه را برای خلیفه نقل کرد. خلیفه مرا احضـار کرد، هزار دینار به من داد و گفت این را بگیر و به مصـرف خود برسان. گفتم: «جرات نمی کنم که یک دینار آن را بردارم.» خلیفه گفت: «از کی می ترسـی؟» گفتم: «از همـان کسـی که مرا مورد عنـایت قرار داد، زیرا گفت که چیزی از ابو جعفر قبول مکن.» خلیفه از شنیدن این کلام گریست و مکدر شد. آنگاه من بدون اینکه چیزی از وی بپذیرم بیرون آمدم.

علی بـن عیسـی اربلی (مؤلـف کشـف الغمه) می گویـد: یـک روز من این حکـایت را برای جمعی که نزد من بودنـد نقـل می کردم. شـمس الدین پسـر اسماعیل هرقلی هم حاضر بود، ولی من او را نمی شناختم. وقتی حکایت تمام شد؛ گفت: «من فرزند او هستم.»

من از این حسن اتفاق تعجب کردم و از وی پرسـیدم:«آیا ران پدرت را در وقتی که مجروح بود، دیده بودی؟» گفت: «نه، زیرا من در آن موقع طفل بودم، ولی وقتی بهبودی یافت، دیدم که اثری از زخم نداشت و در جای آن جراحت مو روییده بود.»

همچنین من این حکایت را از سید صـفی الدین محمد بن محمد بن بشیر علوی موسوی و نجم الدین حیدر بن ایسر رحمه اللّه علیهما که هر دو از مردم سرشناس بودند و با من سابقه دوستی داشتند و نزد من بسیار عزیز بودند، پرسیدم. آنها نیز حکایت را تصـدیق کردند و گفتند: «ما آن جراحت را در حال بیماری اسـماعیل و جای آن را در موقع بهبودی اش در ران وی دیدیم.» و نیز شـمس الدین فرزند او نقل می کرد که اسـماعیل بعد از این واقعه، از فراق آن حضـرت سـخت محزون بود، تا جایی که در فصل زمسـتان در بغداد توقف کرد و هر چند روز، برای زیارت به سامره می رفت و باز به بغداد برمی گشت. حتی در آن سال چهل بار به زیارت عسـکریین علیهما السـلام رفت، به این امیـد که بار دیگر حضـرت را ببیند وبه مقصود خود برسد و تقدیر با وی مساعدت کند، ولی او در حسـرت دیدار مجدد حضـرت مرد و با غصه او به جهان باقی انتقال یافت. خدا با رحمت و منت کرمش متولی امور او و ما باشد.

نیز در کشف الغمه می نویسد: سـید باقی بن عطوه حسنی برای من حکایت می کرد که پدرش عطوه، بیضه اش ورم کرده بود. او زیـدی مـذهب بود و نمی گـذاشت که فرزنـدانش مایل به مـذهب شـیعه شوند و می گفت: «من عقیده شـما را تصدیق نمی کنم، مگر اینکه صاحب شما مهدی بیاید و مرا از این مرض شفا دهد.» ما این سخن را مکرر از وی می شنیدیم.

در یکی از شب ها موقع نماز عشا که همه در یک جا جمع بودیم، دیـدیم پدرمان فریاد می کشد و ما را به کمک می طلبد. با شتـاب به سوی او رفتیم. وقتی مـا را دیـد گفت: «برسـید به صـاحب خودتان که الساعه از پیش من رفت!» ما همه بیرون رفتیم، ولی هیچ کس را ندیدیم.

سپس برگشتیم پیش پـدرمان و جریان را از وی پرسـیدیم. پـدرم گفت: «شخصـی نزد من آمـد و گفت: «ای عطوه!» گفتم: «تو

کیستی؟» گفت: «من صاحب فرزنـدانت هسـتم و آمـده ام که تو را از این بیماری برهانم.» آنگاه دست برد به موضع درد و آن را فشار داد و رفت. وقتی دست بردم اثری از ورم سابق در آن ندیدم.»

سید باقی می گفت: «پدرم بعد از این واقعه همچون آهو سـرحال و چابک بود و دیگر از درد بیضه رنج نمی برد!» این داسـتان در همه جا مشهور گشت. من از دیگران غیر از فرزندش هم پرسیدم و آن را اعتراف کردند .

سپس اربلی می گویـد: «ایـن گـونه اخبـار و اطلاعـات از حضـرت در این بـاب بسـیار است. ماننـد جمـاعتی که در راه مکه از کاروان وامانده بودند و حضـرت آنها را نجات داد و به کاروان و مقصد رسانید که اگر به درازا نمی کشـید، قسـمتی از آن را نقل می کردم، ولی همین دو حکایت که نزدیک به زمان ما به وقوع پیوسته، کافی است.» - . کشف الغمه **۲: ۴۹۳** -

**[ترجمه]

بیان

التوثه لم أرها فی اللغه و یحتمل أن یکون اللوثه بمعنی الجرح

ص: ۶۵

۱- ۱. آدر کآزر: من به الادره و هو انفتاق الصفاق بحیث یقع القصب فی الصفن و یکون الخصیه منتفخا بذلک.

و الاسترخاء و عذبه كل شـی ء بالتحريک طرفه و يقال جَهَّهُ أی رَدَّهُ قبيحا قوله لأنی أصـبو عن ذلک كان يمنعنی شره الصبا عن التوجه إلی ذلک أو كنت طفلا لا أعقل ذلک قال الجوهری صـبا يصبو صبوه أی مال إلی الجهل و الفتوه و قال القروه أن يعظم جلد البيضتين لريح فيه أو ماء أو لنزول الأمعاء و قال قولهم ما به قَلَبَهٌ أی ليست به عله.

**[ترجمه]کلمه «توثه» را در لغت نديـده ام و ممکن است «لوثه» به معنـای زخم و طلب راحتی باشـد. و «عـذبه كـل شـیء» به تحريـک ذال، نوک آن است و عبـارت «جهّه» يعنی آن شـیء زشت را رد كرد. عبـارت «لانی اصـبو عن ذلک» يعنی حرص و نشـاط كودكی، مرا از توجه به آن بـاز می داشت. يـا به اين معناست كه كودكی بودم كه آن امر را نمی فهميـدم. جوهری می گويـد: «صـبا يصـبو صـبوه» يعنی به نادانی و خيره سـری جوانی ميل پيـدا كرد و گفته: كلمه «قروه»آن است كه پوست بيضه به خـاطر وجود بـاد يـا آبی در آن يـا به خـاطر پـايين آمـدن امعـای شـخص بزرگ شود. و گفته: عبـارت «ما به غلبه» يعنی درد و مشكلی ندارد.

**[ترجمه]

أقول

روی المفيد و الشـهيد و مؤلف المزار الكبير رحمهم الله فی مزاراتهم بأسانيدهم عن علی بن محمد بن عبد الرحمن التستری قال مررت ببنی رؤاس فقـال لی بعض إخوانی لو ملت بنا إلی مسـجد صعصـعه فصـلينا فيه فإن هـذا رجب و يسـتحب فيه زياره هـذه المواضع المشرفه التی وطئها الموالی بأقدامهم و صلوا فيها و مسجد صعصعه منها.

قال فملت معه إلی المسجد و إذا ناقه معقله مرحله قد أنيخت بباب المسجد فدخلنا و إذا برجل عليه ثياب الحجاز و عمه كعمتهم قاعد يدعو بهذا الدعاء فحفظته أنا و صاحبی ثم سجد طويلا و قام فركب الراحله و ذهب فقال لی صاحبی تراه الخضر فما بالنا لا نكلمه كأنمـا أمسـک علی ألسـنتنا فخرجنـا فلقينـا ابن أبی رواد الرؤاسـی فقال من أين أقبلتما قلنا من مسـجد صعصـعه و أخبرناه بالخبر فقال هذا الراكب يأتی مسـجد صعصعه فی اليومين و الثلاثه لا يتكلم قلنا من هو قال فمن تريانه أنتما قلنا نظنه الخضر عليه السلام فقال فأنا و الله لا أراه إلا من الخضر محتاج إلی رؤيته فانصرفا راشدين فقال لی صاحبی هو و الله صاحب الزمان.

**[ترجمه]شـيخ مفيد و شـيخ محمد بن مشهدی مؤلف مزار كبير رحمه اللَّه عليهما، در كتاب مزارشان با اسناد خود از علی بن محمد بن عبدالرحمن شوشتری روايت كرده اند كه گفت: وقتی گذارم به طايفه «بنی رواس» افتاد. يكی از برادران دينی به من گفـت: «خـوب است بـا هم به مسـجد «صعصـعه» برويم و در آن نمـاز بگزاريم. چه كه اين مـاه، مـاه رجب است و در اين مـاه زيـارت اين امـاكن شـريفه كه ائمه عليهم السـلام در آن قـدم نهاده و نماز گزارده انـد، مسـتحب است.» من هم با او به مسـجد صعصعه رفتم.

چون به در مسـجد رسـيديم، ديدم شتری زانو بسـته و در مسـجد خوابيده است.وقتی وارد مسجد شديم، ديديم مردی در لباس حجـازی كه عمـامه ای مثـل آنهـا به سـر گذاشـته، نشسـته و دعـايی را می خوانـد كه من و رفيقم آن را از حفظ كرديم. آنگاه سجـده ای طولـانی كرد، سپـس برخـاست، سـوار شـتر شـد و رفت. رفيقم گفت:«اين مرد خضـر بود. افسوس كه بـا وی سـخن

نگفتیم، مثل اینکه مهر به دهان ما زد!» پس از نماز از مسجد بیرون آمدیم. در میان راه ابن ابی داود رواسی را ملاقات کردیم. پرسید: «از کجا می آیید؟» گفتیم: «از مسجد صعصعه» و سپس آن چه را که دیده بودیم، به اطلاع وی نیز رساندیم.ابن ابی داود گفت: «این مرد در هر دو روز یا سه روزی یک بار به مسجد می آید و با کسی هم سخن نمی گوید.» پرسیدیم: «او کیست؟»پرسید: «شما گمان کردید کی بود؟» گفتیم: «به نظر ما او خضر است.» ولی او گفت: «به خدا قسم او کسی است که خضر نیازمند به ملاقات اوست. پس بروید که ان شاء اللّه به حق می رسید.» در این وقت رفیقم گفت: «واللّه او صاحب الزمان علیه السلام بود!»

**[ترجمه]

«۵۲»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْوَجْنَائِیِّ: أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَمَّنْ رَآهُ علیه السلام خَرَجَ مِنَ الدَّارِ قَبْلَ الْحَادِثِ بِعَشَرَهِ أَیَّامٍ وَ هُوَ یَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّکَ تَعْلَمُ أَنَّهَا أَحَبُّ الْبِقَاعِ (۱)

لَوْ لَا الطَّرْدُ أَوْ كَلَامٌ نَحْوُ هَذَا.

**[ترجمه]کافی: ابو محمد وجناییمی گوید: شخصی که حضرت صاحب الزمان علیه السلام را دیده بود می گفت: «آن حضرت را ده روز پیش از حادثه رحلت پدرش امام حسن عسکری علیه السلام دیده است که می گفت: «خداوندا! تو می دانی که اینجا (سامره) برای توطن من بهترین جاهاست، ولی اگر جلوگیری نکنند.» یا کلامی به این مضمون می گفت.» -. کافی ۱: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالحادث وفاه أبی محمد علیه السلام و الضمیر فی أنها راجع إلی سامراء.

ص: ۶۶

۱- ۱. فی المصدر ج ۱ ص ۳۳۱« من أحبّ البقاع».

**[ترجمه]شاید منظور از «حادث»، وفات امام عسکری علیه السلام باشد و ضمیر در کلمه «انها» به سامراء راجع است.

**[ترجمه]

«۵۳»

ک، [إکمال الدین] حَدَّثَنَا أَبُو الْأَدْیَانِ (۱) قَالَ: کُنْتُ أَخْدُمُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهم السلام وَ أَحْمِلُ کُتُبَهُ إِلَی الْأَمْصَارِ فَدَخَلْتُ إِلَیْهِ فِی عِلَّتِهِ الَّتِی تُوُفِّیَ فِیهَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَکَتَبَ مَعِی کُتُباً وَ قَالَ تَمْضِی بِهَا إِلَی الْمَدَائِنِ فَإِنَّکَ سَتَغِیبُ خَمْسَهَ عَشَرَ یَوْماً فَتَدْخُلُ إِلَی سُرَّ مَنْ رَأَی یَوْمَ الْخَامِسَ عَشَرَ وَ تَسْمَعُ الْوَاعِیَهَ فِی دَارِی وَ تَجِدُنِی عَلَی الْمُغْتَسَلِ قَالَ أَبُو الْأَدْیَانِ فَقُلْتُ یَا سَیِّدِی فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَمَنْ قَالَ مَنْ طَالَبَکَ بِجَوَابَاتِ کُتُبِی فَهُوَ الْقَائِمُ بَعْدِی فَقُلْتُ زِدْنِی فَقَالَ مَنْ یُصَلِّی عَلَیَّ فَهُوَ الْقَائِمُ بَعْدِی فَقُلْتُ زِدْنِی فَقَالَ مَنْ أَخْبَرَ بِمَا فِی الْهِمْیَانِ فَهُوَ الْقَائِمُ بَعْدِی ثُمَّ مَنَعَتْنِی هَیْبَتُهُ أَنْ أَسْأَلَهُ مَا فِی الْهِمْیَانِ وَ خَرَجْتُ بِالْکُتُبِ إِلَی الْمَدَائِنِ وَ أَخَذْتُ جَوَابَاتِهَا وَ دَخَلْتُ سُرَّ مَنْ رَأَی یَوْمَ الْخَامِسَ عَشَرَ کَمَا قَالَ لِی علیه السلام فَإِذَا أَنَا بِالْوَاعِیَهِ فِی دَارِهِ وَ إِذَا أَنَا بِجَعْفَرِ بْنِ عَلِیٍّ أَخِیهِ بِبَابِ الدَّارِ وَ الشِّیعَهُ حَوْلَهُ یُعَزُّونَهُ وَ یُهَنِّئُونَهُ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی إِنْ یَکُنْ هَذَا الْإِمَامَ فَقَدْ حَالَتِ (۲) الْإِمَامَهُ لِأَنِّی کُنْتُ أَعْرِفُهُ بِشُرْبِ النَّبِیذِ وَ یُقَامِرُ فِی الْجَوْسَقِ وَ یَلْعَبُ بِالطُّنْبُورِ فَتَقَدَّمْتُ فَعَزَّیْتُ وَ هَنَّیْتُ فَلَمْ یَسْأَلْنِی عَنْ شَیْ ءٍ ثُمَّ خَرَجَ عَقِیدٌ فَقَالَ یَا سَیِّدِی قَدْ کُفِّنَ أَخُوکَ فَقُمْ لِلصَّلَاهِ عَلَیْهِ فَدَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ عَلِیٍّ وَ الشِّیعَهُ مِنْ حَوْلِهِ یَقْدُمُهُمُ السَّمَّانُ وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ قَتِیلُ الْمُعْتَصِمِ الْمَعْرُوفُ بِسَلَمَهَ فَلَمَّا صِرْنَا فِی الدَّارِ إِذَا نَحْنُ بِالْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ عَلَی نَعْشِهِ مُکَفَّناً فَتَقَدَّمَ جَعْفَرُ بْنُ عَلِیٍّ لِیُصَلِّیَ عَلَی أَخِیهِ فَلَمَّا هَمَّ بِالتَّکْبِیرِ خَرَجَ صَبِیٌّ بِوَجْهِهِ سُمْرَهٌ بِشَعْرِهِ قَطَطٌ بِأَسْنَانِهِ تَفْلِیجٌ فَجَبَذَ رِدَاءَ جَعْفَرِ بْنِ عَلِیٍّ وَ قَالَ تَأَخَّرْ یَا عَمِّ فَأَنَا أَحَقُّ بِالصَّلَاهِ عَلَی أَبِی فَتَأَخَّرَ جَعْفَرٌ وَ قَدِ ارْبَدَّ وَجْهُهُ فَتَقَدَّمَ الصَّبِیُّ فَصَلَّی

۱- ۱. سند الحدیث هکذا: و وجدت مثبتا فی بعض الکتب المصنفه فی التواریخ، و لم أسمعه .... قال أبو الحسن بن علیّ بن محمّد بن خشاب قال: حدّثنا أبو الأدیان، راجع کمال الدین ج ۲ ص ۱۴۹ و ۱۵۰.

۲- ۲. فی المصدر: بطلت.

عَلَيْهِ وَ دُفِنَ إِلَى جَانِبِ قَبْرِ أَبِيهِ علیهما السلام ثُمَّ قَالَ يَا بَصْرِيُّ هَاتِ جَوَابَاتِ الْكُتُبِ الَّتِي مَعَكَ فَدَفَعْتُهَا إِلَيْهِ وَ قُلْتُ فِي نَفْسِي هَذِهِ اثْنَتَانِ بَقِيَ الْهِمْيَانُ ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ عَلِيٍّ وَ هُوَ يَزْفِرُ فَقَالَ لَهُ حَاجِزٌ الْوَشَّاءُ يَا سَيِّدِي مَنِ الصَّبِيُّ لِيُقِيمَ عَلَيْهِ الْحُجَّةَ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ وَ لَا عَرَفْتُهُ فَنَحْنُ جُلُوسٌ إِذْ قَدِمَ نَفَرٌ مِنْ قُمَّ فَسَأَلُوا عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَعَرَفُوا مَوْتَهُ فَقَالُوا فَمَنْ نُعَزِّي فَأَشَارَ النَّاسُ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ عَلِيٍّ فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ وَ عَزَّوْهُ وَ هَنَّئُوهُ وَ قَالُوا مَعَنَا كُتُبٌ وَ مَالٌ فَتَقُولُ مِمَّنِ الْكُتُبُ وَ كَمِ الْمَالُ فَقَامَ يَنْفُضُ أَثْوَابَهُ وَ يَقُولُ يُرِيدُونَ مِنَّا أَنْ نَعْلَمَ الْغَيْبَ قَالَ فَخَرَجَ الْخَادِمُ فَقَالَ مَعَكُمْ كُتُبُ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ هِمْيَانٌ فِيهِ أَلْفُ دِينَارٍ عَشَرَةُ دَنَانِيرَ مِنْهَا مُطَلَّسَةٌ(۱) فَدَفَعُوا الْكُتُبَ وَ الْمَالَ وَ قَالُوا الَّذِي وَجَّهَ بِكَ لِأَجْلِ ذَلِكَ هُوَ الْإِمَامُ فَدَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَى الْمُعْتَمِدِ وَ كَشَفَ لَهُ ذَلِكَ فَوَجَّهَ الْمُعْتَمِدُ خَدَمَهُ فَقَبَضُوا عَلَى صَيْقَلَ الْجَارِيَةِ وَ طَالَبُوهَا بِالصَّبِيِّ فَأَنْكَرَتْهُ وَ ادَّعَتْ حَمْلًا بِهَا لِتُغَطِّيَ عَلَى حَالِ الصَّبِيِّ فَسُلِّمَتْ إِلَى ابْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ الْقَاضِي وَ بَغَتَهُمْ مَوْتُ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى بْنِ خَاقَانَ فَجْأَةً وَ خُرُوجُ صَاحِبِ الزِّنْجِ بِالْبَصْرَةِ فَشُغِلُوا بِذَلِكَ عَنِ الْجَارِيَةِ فَخَرَجَتْ عَنْ أَيْدِيهِمْ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ.

**[ترجمه]کمال الدين: ابوالاديان مى گويد: من خادم امام حسن عسكرى عليه السلام بودم و نامه هاى حضرتش را به شهرها مى بردم. در مرض منجر فوتش به خدمتش رسيدم. ايشان نامه هايى نوشت و فرمود: «اين ها را بگير و به اين شهرها برو. سفرت پانزده روز به طول ميانجامد. چون روز آخر وارد سامره شوى، صداى شيون از خانه من مى شنوى و خواهى ديد كه مرا غسل مى دهند.»

گفتم: «آقا! بعد از رحلت شما چه كسى جانشين شما خواهد بود؟» فرمود: «آن كس كه پاسخ نامه هاى مرا از تو طلب كند، او جانشين من است.» گفتم: «بيشتر توضيح دهيد. فرمود: آن كس كه بر من نماز ميگزارد، جانشين من است. گفتم: بيشتر بفرماييد.» گفت: «هر كس خبر داد كه در انبان چيست، او قائم و جانشين من است.» در اينجا هيبت آقا مرا گرفت كه سؤال كنم در انبان چيست.

بدين گونه نامه ها را برداشتم و به شهرهايى كه فرموده بود بردم، و جواب هاى آنها را گرفتم و روز پانزدهم وارد سامره شدم. همان طور كه فرموده بود، ديدم صداى شيون و ناله از خانه حضرت بلند است و برادرش جعفر بن على (جعفر كذاب) دم در خانه است و شيعيان اطراف او را گرفته اند و در مرگ آن حضرت، تسليت و به خاطر مقام امامتش، تهنيت اشمى گويند.

من پيش خود گفتم: «اگر اين امام باشد، منصب امامت از ميان رفته است!» زيرا من او را مى شناختم كه شراب مى خورد و با قماربازى در قصر و ساز و ضرب سر و كار داشت! ولى براى امتحان پيش او رفتم و مثل ديگران به وى تسليت و تهنيت گفتم. ولى او چيزى از من نخواست. آنگاه عقيد غلام امام حسن عسكرى عليه السلام آمد و به او گفت: «آقا! برادرت را كفن كردند. برخيز و بر او نماز بگذار.» جعفر در حالى كه شيعيان هم اطراف او را گرفته بودند و سمان و حسن بن على، معروف به سلمه كه به دستور معتصم خليفه او را به قتل رساندند در جلوى آنها قرار داشتند، وارد خانه شدند.

وقتى آماده نماز شديم. ديدم حضرت را كفن كرده و گذارده اند. همين كه جعفر خواست تكبير بگويد، بچه گندمگونى كه موى سرش سياه و زنگى و كوتاه، و ميان دندان هايش باز بود، بيرون آمد و رداى جعفر را كشيد و گفت: «عمو! كنار برو كه من در نماز گزاردن بر پدرم از تو سزاوارترم.» جعفر عقب رفت و رنگش تغيير كرد. بچه هم جلو ايستاد و بر امام نمازگزارد و آن حضرت را پهلوى قبر پدرش، امام على النقى عليه السلام مدفون ساختند.

آنگاه همان بچه رو کرد به جانب من و گفت: «جواب های نامه ها که آورده ای بیاور!» من هم نامه ها را به وی تسلیم کردم و پیش خود گفتم:«این دو علامت(جانشین امام که یکی نماز گزاردن بر حضرت و دیگر مطالبه جواب نامه ها) ظاهر شد. فعلا جریان انبان باقیمانده است.» آنگاه به سراغ جعفر رفتم. دیدم در مرگ برادرش ناله می کند. در آن موقع «حاجز وشاء» آمد و به جعفر گفت: «آقا! آن بچه کی بود؟اگر ادعا دارد که پسر امام است، لازم بود که از وی دلیل بخواهید.» جعفر گفت: «به خدا قسم من تاکنون او را ندیده بودم و نشناختم.»

در همان وقت که ما نشسته بودیم، جمعی از قم آمدند و سراغ امام حسن عسکری علیه السلام را گرفتند. به آنها گفتند که حضرت رحلت فرمود. پرسیدند: «پس جانشین او کیست؟» مردم اشاره به جعفر کردند و گفتند: «این است.»

آنها هم آمدند، سلام کردند وبه خاطر مرگ برادرش به او تسلیت و به خاطر امامتش به او تبریک گفتند. سپس گفتند: «نامه ها و اموالی نزد ما هست. بفرمایید که نامه ها از کیست و اموال چقدر است؟» جعفر از جا برخاست و در حالی که دامن خود را می تکاند گفت: «اینها از ما می خواهند که غیب بدانیم!»

در این وقت خادمی از اندرون آمد و گفت: «شما نامه فلانی و فلانی را آورده اید و انبانی دارید که هزار دینار در آن است که سکه ده دیناری آن صاف شده است.» آنها هم نامه ها و اموال را به آن خادم دادند و گفتند:«کسی که تو را به خاطر این فرستاده، امام علیه السلام است.»

چون جعفر این ماجرا را دید، رفت پیش معتمد خلیفه و جریان را نقل کرد. معتمد هم خدمتکاران خود را فرستاد تا صیقل، کنیز امام حسن عسکری علیه السلام را آوردند و بچه را از وی مطالبه کرد. صیقل وجود بچه را منکر شد و گفت من آبستن هستم و هنوز وضع حمل نکرده ام. او این را بدین جهت گفت تا امر آن بچه را پوشیده دارد.

سپس صیقل را به ابن ابی شوارب قاضی سپردند (که نزد وی به سر برد تا وضع او روشن شود)، ولی ناگهان از یک طرف عبیداللّه بن یحیی بن خاقان (وزیر) مرد و از طرفی، صاحب الزنج در بصره قیام کرد و آنها مشغول به این امور شدند و از نگهداری صیقل، کنیز امام حسن عسکری علیه السلام (مادر امام زمان علیه السلام) غفلت کردند و او از شر آنها آسوده گشت. و الحمد لله رب العالمین لا شریک له. - . کمال الدین: ۴۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

الجوسق القصر و جبذ أی جذب و فی النهایه اربدّ وجهه أی تغیر إلی الغبره و قیل الربده لون بین السواد و الغبره.

**[ترجمه]کلمه «جوسق» به معنای قصر است و عبارت «جبذ»، یعنی جذب کرد. و در نهایه می گوید عبارت «اربدّ وجهه» یعنی رنگش به تیرگی متغیر شد و گفته شده: «ربده» رنگی بین سیاهی و خاکستری است.

**[ترجمه]

«۵۴»

أَقُولُ وَ رُوِیَ فِی بَعْضِ تَأْلِیفَاتِ أَصْحَابِنَا عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حَمْدَانَ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ عِیسَی بْنِ مَهْدِیٍّ الْجَوْهَرِیِّ قَالَ: خَرَجْتُ فِی سَنَهِ ثَمَانٍ وَ سِتِّینَ وَ مِائَتَیْنِ إِلَی الْحَجِّ وَ کَانَ قَصْدِی الْمَدِینَهَ حَیْثُ صَحَّ عِنْدَنَا أَنَّ صَاحِبَ الزَّمَانِ قَدْ ظَهَرَ فَاعْتَلَلْتُ وَ قَدْ خَرَجْنَا مِنْ فَیْدٍ(۲)

فَتَعَلَّقَتْ نَفْسِی بِشَهْوَهِ السَّمَکِ وَ التَّمْرِ فَلَمَّا وَرَدْتُ الْمَدِینَهَ وَ لَقِیتُ بِهَا

۱- ۱. أی ممحوه نقشها.

۲- ۲. فید: قلعه قرب مکّه.

إِخْوَانَنَا بَشَّرُونِی بِظُهُورِهِ علیه السلام بِصَابِرَ.

فَصِرْتُ إِلَی صَابِرَ فَلَمَّا أَشْرَفْتُ عَلَی الْوَادِی رَأَیْتُ عُنَیْزَاتٍ عِجَافاً فَدَخَلْتُ الْقَصْرَ فَوَقَفْتُ أَرْقُبُ الْأَمْرَ إِلَی أَنْ صَلَّیْتُ الْعِشَاءَیْنِ وَ أَنَا أَدْعُو وَ أَتَضَرَّعُ وَ أَسْأَلُ فَإِذَا أَنَا بِبَدْرٍ الْخَادِمِ یَصِیحُ بِی یَا عِیسَی بْنَ مَهْدِیٍّ الْجَوْهَرِیُّ ادْخُلْ فَکَبَّرْتُ وَ هَلَّلْتُ وَ أَکْثَرْتُ مِنْ حَمْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الثَّنَاءِ عَلَیْهِ فَلَمَّا صِرْتُ فِی صَحْنِ الْقَصْرِ رَأَیْتُ مَائِدَةً مَنْصُوبَةً فَمَرَّ بِیَ الْخَادِمُ إِلَیْهَا فَأَجْلَسَنِی عَلَیْهَا وَ قَالَ لِی مَوْلَاکَ یَأْمُرُکَ أَنْ تَأْکُلَ مَا اشْتَهَیْتَ فِی عِلَّتِکَ وَ أَنْتَ خَارِجٌ مِنْ فَیْدٍ فَقُلْتُ حَسْبِی بِهَذَا بُرْهَاناً فَکَیْفَ آکُلُ وَ لَمْ أَرَ سَیِّدِی وَ مَوْلَایَ فَصَاحَ یَا عِیسَی کُلْ مِنْ طَعَامِکَ فَإِنَّکَ تَرَانِی فَجَلَسْتُ عَلَی الْمَائِدَةِ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عَلَیْهَا سَمَکٌ حَارٌّ یَفُورُ وَ تَمْرٌ إِلَی جَانِبِهِ أَشْبَهُ التُّمُورِ بِتُمُورِنَا وَ بِجَانِبِ التَّمْرِ لَبَنٌ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی عَلِیلٌ وَ سَمَکٌ وَ تَمْرٌ وَ لَبَنٌ فَصَاحَ بِی یَا عِیسَی أَ تَشُکُّ فِی أَمْرِنَا أَ فَأَنْتَ أَعْلَمُ بِمَا یَنْفَعُکَ وَ یَضُرُّکَ فَبَکَیْتُ وَ اسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ تَعَالَی وَ أَکَلْتُ مِنَ الْجَمِیعِ وَ کُلَّمَا رَفَعْتُ یَدِی مِنْهُ لَمْ یَتَبَیَّنْ مَوْضِعُهَا فِیهِ فَوَجَدْتُهُ أَطْیَبَ مَا ذُقْتُهُ فِی الدُّنْیَا فَأَکَلْتُ مِنْهُ کَثِیراً حَتَّی اسْتَحْیَیْتُ فَصَاحَ بِی لَا تَسْتَحْیِ یَا عِیسَی فَإِنَّهُ مِنْ طَعَامِ الْجَنَّهِ لَمْ تَصْنَعْهُ یَدُ مَخْلُوقٍ فَأَکَلْتُ فَرَأَیْتُ نَفْسِی لَا یَنْتَهِی عَنْهُ مِنْ أَکْلِهِ فَقُلْتُ یَا مَوْلَایَ حَسْبِی فَصَاحَ بِی أَقْبِلْ إِلَیَّ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی آتِی مَوْلَایَ وَ لَمْ أَغْسِلْ یَدِی فَصَاحَ بِی یَا عِیسَی وَ هَلْ لِمَا أَکَلْتَ غَمَرٌ فَشَمِمْتُ یَدِی وَ إِذَا هِیَ أَعْطَرُ مِنَ الْمِسْکِ وَ الْکَافُورِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ علیه السلام فَبَدَا لِی نُورٌ غَشِیَ بَصَرِی وَ رَهِبْتُ حَتَّی ظَنَنْتُ أَنَّ عَقْلِی قَدِ اخْتَلَطَ فَقَالَ لِی یَا عِیسَی مَا کَانَ لَکَ أَنْ تَرَانِی لَوْ لَا الْمُکَذِّبُونَ الْقَائِلُونَ بِأَیْنَ هُوَ وَ مَتَی کَانَ وَ أَیْنَ وُلِدَ وَ مَنْ رَآهُ وَ مَا الَّذِی خَرَجَ إِلَیْکُمْ مِنْهُ وَ بِأَیِّ شَیْ ءٍ نَبَّأَکُمْ وَ أَیِّ مُعْجِزٍ أَتَاکُمْ أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ دَفَعُوا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَعَ مَا رَوَوْهُ وَ قَدَّمُوا عَلَیْهِ وَ کَادُوهُ وَ قَتَلُوهُ وَ کَذَلِکَ آبَائِی علیهم السلام وَ لَمْ یُصَدِّقُوهُمْ وَ نَسَبُوهُمْ إِلَی السِّحْرِ وَ خِدْمَهِ الْجِنِّ إِلَی مَا تَبَیَّنَ

يَا عِيسَى فَخَبِّرْ أَوْلِيَاءَنَا مَا رَأَيْتَ وَ إِيَّاكَ أَنْ تُخْبِرَ عَدُوَّنَا فَتُسْلَبَهُ فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ ادْعُ لِي بِالثَّبَاتِ فَقَالَ لَوْ لَمْ يُثَبِّتْكَ اللَّهُ مَا رَأَيْتَنِي وَ امْضِ بِنَجْحِكَ رَاشِداً فَخَرَجْتُ أُكْثِرُ حَمْدَ اللَّهِ وَ شُكْراً.

**[ترجمه]مؤلف (علامه مجلسی) می گوید: در یکی از کتب علمای ما، از ابو محمد عیسی بن مهدی جوهری روایت کرده است که گفت: در سال ۲۶۰ به آهنگ حج بیت اللّٰه از وطن بیرون آمدم.

مقصد من مدینه بود، زیرا بر ما ثابت شده بود که امام زمان ظهور کرده است. من بیمار گشتم و وقتی از پرهیز بیرون آمدم، میل به خوردن ماهی و خرما پیدا کردم. موقعی که وارد مدینه شدم و برادران دینی خود (شیعیان) را ملاقات کردم، آنها نیز مژده دادند که حضرت در محلی بنام «صابر» ظهور کرده است.

من هم به طرف صابر رفتم.وقتی به آن بیابان رسیدم، چند رأس بزغاله لاغر دیدم و قصری هم در آنجا بود. بزغاله ها رفتند میان قصر و من در آنجا ماندم و مراقب مطلب بودم، تا آنکه نماز مغرب و عشا را خواندم و دعا و تضرع کردم. ناگاه «بدر»، خادم امام حسن عسکری علیه السلام را دیدم که گفت: «ای عیسی بن مهدی جوهری، وارد شو!» من از شنیدن این حرف تکبیر و تهلیل گفتم و بسیار حمد الهی بجا آوردم.

هنگامی که وارد حیاط قصر شدم، سفره غذایی را دیدم که گسترده شده. خادم به من دستور داد که کنار سفره بنشینم. او مرا پهلوی سفره نشاند و گفت: «آقایت به تو دستور می دهد که هر چه در موقع رفع پرهیز می خواستی، حالا بخور.» من گفتم: «همین دلیل برای من کافی است. من چگونه غذا بخورم با اینکه هنوز آقای خود را ندیده ام؟» باز او بانگ زد: «ای عیسی! غذا بخور که مرا خواهی دید.»

من هم نشستم سر سفره. دیدم ماهی گرمی که می جوشید در سفره نهاده و کنار آن نیز خرمایی که شباهت تامی به خرمای ما دارد، گذارده اند و پهلوی آن هم دوغ است. در این هنگام مرا صدا زد و گفت: «ای عیسی! آیا باز هم در امر ما شک داری؟ آیا تو بهتر می دانی چه چیزی برایت نافع است و چه چیز ضرر دارد یا من؟» من گریستم و استغفار کردم و از آنچه در سفره بود خوردم.

هر بار که دست از غذا برمی داشتم، جای دستم معلوم نبود. من غذای آن سفره را لذیذترین غذای دنیا دیدم و چندان خوردم که شرم کردم بیشتر تناول کنم. ولی او بانگ زد و گفت: «ای عیسی! شرم نکن که این از غذای بهشتی است و دست مخلوق آن را نپخته است.» من هم باز شروع به خوردن کردم. دیدم دلم نمی خواهد دست از آن بردارم و سیر نمی شوم ، ولی پیش خود گفتم که کافی است.

در این وقت باز مرا صدا زد و گفت: «بیا نزد من!» من پیش خود گفتم: «آقای من آمد و من هنوز دستم را نشسته ام!» حضرت صدا زد و گفت: «ای عیسی! آیا این غذا که خورده ای محتاج به شستن دست است؟» من دستم را بوییدم و دیدم از مشک و کافور خوشبوتر است. آنگاه به وی نزدیک شدم؛ نوری از او آشکار گشت که دیدگانم راخیره کرد و طوری سراسیمه گشتم که گمان کردم اختلال حواس پیدا کرده ام .

فرمود: «اگر تکذیب کنندگان من نمی گفتند که او در کجاست و چه وقت بوده و در کجا متولد شده، و کی او را دیده، و چه کسی از پیش او آمده است که به شما اطلاع دهد و چه چیز به شما خبر داده، و چه معجزه ای برای شما آورده است، لزومی نداشت که مرا ببینی.ولی به خدا قسم مردم امیرالمؤمنین علیه السلام را با اینکه می دیدند و از وی روایت می کردند و به خدمتش می رسیدند، عقب زدند و نزدیک بود آن حضرت را به قتل رسانند.همچنین مقام سایر پدران مرا پایین آوردند، آنها را تصدیق نکردند و معجزات آنها را سحر و تسخیر جن شمردند، تا هنگامی که حقیقت ادعای آنها روشن شد.ای عیسی! آنچه دیدی به دوستان ما برسان و به دشمنان ما مگو.»

گفتم: آقا! دعا کن که خداوند مرا در این عقیده ثابت بدارد!» فرمود: «اگر خداوند تو را ثابت قدم نمی داشت؛ مرا نمی دیدی! پس برو که همیشه رستگار و پیروز هستی.» من هم بیرون آمدم، در حالی که بی نهایت حمد و شکر خدا را می کردم. - . الهدایه الکبری: ۳۷۳ -

**[ترجمه]

«۵۵»

أَقُولُ رَوَی السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ فِی كِتَابِ السُّلْطَانِ الْمُفَرِّجِ عَنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ عِنْدَ ذِكْرِ مَنْ رَأَی الْقَائِمَ علیه السلام قَالَ: فَمِنْ ذَلِكَ مَا اشْتَهَرَ وَ ذَاعَ وَ مَلَأَ الْبِقَاعَ وَ شَهِدَ بِالْعِيَانِ أَبْنَاءُ الزَّمَانِ وَ هُوَ قِصَّةُ أبو [أَبِی] رَاجِحِ الْحَمَّامِيِّ بِالْحِلَّهِ وَ قَدْ حَكَی ذَلِكَ جَمَاعَهٌ مِنَ الْأَعْيَانِ الْأَمَاثِلِ وَ أَهْلِ الصِّدْقِ الْأَفَاضِلِ مِنْهُمُ الشَّيْخُ الزَّاهِدُ الْعَابِدُ الْمُحَقِّقُ شَمْسُ الدِّينِ مُحَمَّدُ بْنُ قَارُونَ سَلَّمَهُ اللَّهُ تَعَالَی قَالَ كَانَ الْحَاكِمُ بِالْحِلَّهِ شَخْصاً يُدْعَی مَرْجَانَ الصَّغِيرَ فَرُفِعَ إِلَيْهِ أَنَّ أَبَا رَاجِحٍ هَذَا يَسُبُّ الصَّحَابَهَ فَأَحْضَرَهُ وَ أَمَرَ بِضَرْبِهِ فَضُرِبَ ضَرْباً شَدِيداً

مُهْلِكاً عَلَی جَمِيعِ بَدَنِهِ حَتَّی إِنَّهُ ضُرِبَ عَلَی وَجْهِهِ فَسَقَطَتْ ثَنَايَاهُ وَ أَخْرَجَ لِسَانَهُ فَجَعَلَ فِيهِ مِسَلَّهً مِنَ الْحَدِيدِ(۱)

وَ خَرَقَ أَنْفَهُ وَ وَضَعَ فِيهِ شَرَكَهً مِنَ الشَّعْرِ وَ شَدَّ فِيهَا حَبْلًا وَ سَلَّمَهُ إِلَی جَمَاعَهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَدُورُوا بِهِ أَزِقَّهَ الْحِلَّهِ وَ الضَّرْبُ يَأْخُذُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ حَتَّی سَقَطَ إِلَی الْأَرْضِ وَ عَايَنَ الْهَلَاكَ فَأُخْبِرَ الْحَاكِمُ بِذَلِكَ فَأَمَرَ بِقَتْلِهِ فَقَالَ الْحَاضِرُونَ إِنَّهُ شَيْخٌ كَبِيرٌ وَ قَدْ حَصَلَ لَهُ مَا يَكْفِيهِ وَ هُوَ مَيِّتٌ لِمَا بِهِ فَاتْرُكْهُ وَ هُوَ يَمُوتُ حَتْفَ أَنْفِهِ وَ لَا تَتَقَلَّدْ بِدَمِهِ وَ بَالَغُوا فِی ذَلِكَ حَتَّی أَمَرَ بِتَخْلِيَتِهِ- وَ قَدِ انْتَفَخَ وَجْهُهُ وَ لِسَانُهُ فَنَقَلَهُ أَهْلُهُ فِی الْمَوْتِ وَ لَمْ يَشُكَّ أَحَدٌ أَنَّهُ يَمُوتُ مِنْ لَيْلَتِهِ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ غَدَا عَلَيْهِ النَّاسُ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّی عَلَی أَتَمِّ حَالِهِ وَ قَدْ عَادَتْ ثَنَايَاهُ الَّتِی سَقَطَتْ كَمَا كَانَتْ وَ انْدَمَلَتْ جِرَاحَاتُهُ وَ لَمْ يَبْقَ لَهَا أَثَرٌ وَ الشَّجَّهُ قَدْ زَالَتْ مِنْ وَجْهِهِ فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْ حَالِهِ وَ سَاءَلُوهُ عَنْ أَمْرِهِ فَقَالَ إِنِّی لَمَّا عَايَنْتُ الْمَوْتَ وَ لَمْ

۱- ۱. المسله: الابره العظیمه التی تخاط بها العدول و نحوها یقال لها بالفارسیه« جوالدوز».

يَبْقَ لِی لِسَانٌ أَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَی بِهِ فَكَنْتُ أَسْأَلُهُ بِقَلْبِی وَ اسْتَغَثْتُ إِلَی سَيِّدِی وَ مَوْلَایَ صَاحِبِ الزَّمَانِ علیه السلام فَلَمَّا جَنَّ عَلَيَّ اللَّيْلُ فَإِذَا بِالدَّارِ قَدِ امْتَلَأَتْ نُوراً وَ إِذَا بِمَوْلَایَ صَاحِبِ الزَّمَانِ قَدْ أَمَرَّ يَدَهُ الشَّرِيفَهَ عَلَی وَجْهِی وَ قَالَ لِی اخْرُجْ وَ كُدَّ عَلَی عِيَالِكَ فَقَدْ عَافَاكَ اللَّهُ تَعَالَی فَأَصْبَحْتُ كَمَا تَرَوْنَ وَ حَكَی الشَّيْخُ شَمْسُ الدِّينِ مُحَمَّدُ بْنُ قَارُونَ الْمَذْكُورُ قَالَ وَ أُقْسِمُ بِاللَّهِ تَعَالَی أَنَّ هَذَا أَبُو رَاجِحٍ كَانَ ضَعِيفاً جِدّاً ضَعِيفَ التَّرْكِيبِ أَصْفَرَ اللَّوْنِ شَيْنَ الْوَجْهِ مُقَرَّضَ اللِّحْيَهِ وَ كُنْتُ دَائِماً أَدْخُلُ الْحَمَّامَ الَّذِی هُوَ فِيهِ وَ كُنْتُ دَائِماً أَرَاهُ عَلَی هَذِهِ الْحَالَهِ وَ هَذَا الشَّكْلِ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ كُنْتُ مِمَّنْ دَخَلَ عَلَيْهِ فَرَأَيْتُهُ وَ قَدِ اشْتَدَّتْ قُوَّتُهُ وَ انْتَصَبَتْ قَامَتُهُ وَ طَالَتْ لِحْيَتُهُ وَ احْمَرَّ وَجْهُهُ وَ عَادَ كَأَنَّهُ ابْنُ عِشْرِينَ سَنَهً وَ لَمْ يَزَلْ عَلَی ذَلِكَ حَتَّی أَدْرَكَتْهُ الْوَفَاهُ وَ لَمَّا شَاعَ هَذَا الْخَبَرُ وَ ذَاعَ طَلَبَهُ الْحَاكِمُ وَ أَحْضَرَهُ عِنْدَهُ وَ قَدْ كَانَ رَآهُ بِالْأَمْسِ عَلَی تِلْكَ الْحَالَهِ وَ هُوَ الْآنَ عَلَی ضِدِّهَا كَمَا وَصَفْنَاهُ وَ لَمْ يَرَ بِجِرَاحَاتِهِ أَثَراً وَ ثَنَايَاهُ قَدْ عَادَتْ فَدَاخَلَ الْحَاكِمَ فِی ذَلِكَ رُعْبٌ عَظِيمٌ وَ كَانَ يَجْلِسُ فِی مَقَامِ الْإِمَامِ علیه السلام فِی الْحِلَّهِ وَ يُعْطِی ظَهْرَهُ الْقِبْلَهَ الشَّرِيفَهَ فَصَارَ بَعْدَ ذَلِكَ يَجْلِسُ وَ يَسْتَقْبِلُهَا وَ عَادَ يَتَلَطَّفُ بِأَهْلِ الْحِلَّهِ وَ يَتَجَاوَزُ عَنْ مُسِيئِهِمْ وَ يُحْسِنُ إِلَی مُحْسِنِهِمْ وَ لَمْ يَنْفَعْهُ ذَلِكَ بَلْ لَمْ يَلْبَثْ فِی ذَلِكَ إِلَّا قَلِيلًا حَتَّی مَاتَ.

وَ مِنْ ذَلِكَ مَا حَدَّثَنِی الشَّيْخُ الْمُحْتَرَمُ الْعَامِلُ الْفَاضِلُ شَمْسُ الدِّينِ مُحَمَّدُ بْنُ قَارُونَ الْمَذْكُورُ قَالَ: كَانَ مِنْ أَصْحَابِ السَّلَاطِينِ الْمُعَمَّرُ بْنُ شَمْسٍ يُسَمَّی مذور يَضْمَنُ الْقَرْيَهَ الْمَعْرُوفَهَ بِبُرْسٍ وَ وَقْفَ الْعَلَوِيِّينَ وَ كَانَ لَهُ نَائِبٌ يُقَالُ لَهُ ابْنُ الْخَطِيبِ وَ غُلَامٌ يَتَوَلَّی نَفَقَاتِهِ يُدْعَی عُثْمَانَ وَ كَانَ ابْنُ الْخَطِيبِ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاحِ وَ الْإِيمَانِ بِالضِّدِ مِنْ عُثْمَانَ وَ كَانَا دَائِماً يَتَجَادَلَانِ فَاتَّفَقَ أَنَّهُمَا حَضَرَا فِی مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ علیه السلام بِمَحْضَرِ جَمَاعَهٍ مِنَ الرَّعِيَّهِ وَ الْعَوَامِّ فَقَالَ ابْنُ الْخَطِيبِ لِعُثْمَانَ يَا عُثْمَانُ الْآنَ اتَّضَحَ الْحَقُّ وَ اسْتَبَانَ أَنَا أَكْتُبُ عَلَی يَدِی مَنْ أَتَوَلَّاهُ وَ هُمْ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ اكْتُبْ أَنْتَ مَنْ تَتَوَلَّاهُ أَبُو بَكْرٍ

وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ ثُمَّ تُشَدُّ یَدِی وَ یَدُکَ فَأَیُّهُمَا احْتَرَقَتْ یَدُهُ بِالنَّارِ کَانَ عَلَی الْبَاطِلِ وَ مَنْ سَلِمَتْ یَدُهُ کَانَ عَلَی الْحَقِّ فَنَکَلَ عُثْمَانُ وَ أَبَی أَنْ یَفْعَلَ فَأَخَذَ الْحَاضِرُونَ مِنَ الرَّعِیَّهِ وَ الْعَوَامِّ بِالعِیَاطِ عَلَیْهِ هَذَا وَ کَانَتْ أُمُّ عُثْمَانَ مُشْرِفَهً عَلَیْهِمْ تَسْمَعُ کَلَامَهُمْ فَلَمَّا رَأَتْ ذَلِکَ لَعَنَتِ الْحُضُورَ الَّذِینَ کَانُوا یُعَیِّطُونَ عَلَی وَلَدِهَا عُثْمَانَ وَ شَتَمَتْهُمْ وَ تَهَدَّدَتْ وَ بَالَغَتْ فِی ذَلِکَ فَعَمِیَتْ فِی الْحَالِ فَلَمَّا أَحَسَّتْ بِذَلِکَ نَادَتْ إِلَی رَفَائِقِهَا فَصَعِدْنَ إِلَیْهَا فَإِذَا هِیَ صَحِیحَهُ الْعَیْنَیْنِ لَکِنْ لَا تَرَی شَیْئاً فَقَادُوهَا وَ أَنْزَلُوهَا وَ مَضَوْا بِهَا إِلَی الْحِلَّهِ وَ شَاعَ خَبَرُهَا بَیْنَ أَصْحَابِهَا وَ قَرَائِبِهَا وَ تَرَائِبِهَا فَأَحْضَرُوا لَهَا الْأَطِبَّاءَ مِنْ بَغْدَادَ وَ الْحِلَّهِ فَلَمْ یَقْدِرُوا لَهَا عَلَی شَیْ ءٍ فَقَالَ لَهَا نِسْوَهٌ مُؤْمِنَاتٌ کُنَّ أَخْدَانَهَا إِنَّ الَّذِی أَعْمَاکِ هُوَ الْقَائِمُ علیه السلام فَإِنْ تَشَیَّعْتِی وَ تَوَلَّیْتِی وَ تَبَرَّأْتِی (۱)

ضَمِنَّا لَکِ الْعَافِیَهَ عَلَی اللَّهِ تَعَالَی وَ بِدُونِ هَذَا لَا یُمْکِنُکِ الْخَلَاصَ فَأَذْعَنَتْ لِذَلِکَ وَ رَضِیَتْ بِهِ فَلَمَّا کَانَتْ لَیْلَهُ الْجُمُعَهِ حَمَلْنَهَا حَتَّی أَدْخَلْنَهَا الْقُبَّهَ الشَّرِیفَهَ فِی مَقَام صَاحِبِ الزَّمَانِ علیه السلام وَ بِتْنَ بِأَجْمَعِهِنَّ فِی بَابِ الْقُبَّهِ فَلَمَّا کَانَ رُبُعُ اللَّیْلِ فَإِذَا هِیَ قَدْ خَرَجَتْ عَلَیْهِنَّ وَ قَدْ ذَهَبَ الْعَمَی عَنْهَا وَ هِیَ تُقْعِدُهُنَّ وَاحِدَهً بَعْدَ وَاحِدَهٍ وَ تَصِفُ ثِیَابَهُنَّ وَ حُلِیَّهُنَّ فَسُرِرْنَ بِذَلِکَ وَ حَمِدْنَ اللَّهَ تَعَالَی عَلَی حُسْنِ الْعَافِیَهِ وَ قُلْنَ لَهَا کَیْفَ کَانَ ذَلِکِ فَقَالَتْ لَمَّا جَعَلْتُنَّنِی فِی الْقُبَّهِ وَ خَرَجْتُنَّ عَنِّی أَحْسَسْتُ بِیَدٍ قَدْ وُضِعَتْ عَلَی یَدِی وَ قَائِلٌ یَقُولُ اخْرُجِی قَدْ عَافَاکِ اللَّهُ تَعَالَی فَانْکَشَفَ الْعَمَی عَنِّی وَ رَأَیْتُ الْقُبَّهَ قَدِ امْتَلَأَتْ نُوراً وَ رَأَیْتُ الرَّجُلَ فَقُلْتُ لَهُ مَنْ أَنْتَ یَا سَیِّدِی فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ ثُمَّ غَابَ عَنِّی فَقُمْنَ وَ خَرَجْنَ إِلَی بُیُوتِهِنَّ وَ تَشَیَّعَ وَلَدُهَا عُثْمَانُ وَ حَسُنَ اعْتِقَادُهُ وَ اعْتِقَادُ أُمِّهِ الْمَذْکُورَهِ وَ اشْتَهَرَتِ الْقِصَّهُ بَیْنَ أُولَئِکَ الْأَقْوَامِ وَ مَنْ سَمِعَ هَذَا الْکَلَامَ وَ

۱- ۱. باشباع الکسره حتّی یتولد الیاء و هی لغه عامیّه، و الأصل:« و ان تشیعت و تولیت و تبرأت».

اعْتَقَدَ وُجُودَ الْإِمَامِ علیه السلام وَ كَانَ ذَلِكَ فِی سَنَهِ أَرْبَعٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ سَبْعِمِائَهٍ.

وَ مِنْ ذَلِكَ بِتَارِیخِ صَفَرٍ لِسَنَهِ سَبْعِمِائَهٍ وَ تِسْعٍ وَ خَمْسِینَ حَكَى لِیَ الْمَوْلَى الْأَجَلُّ الْأَمْجَدُ الْعَالِمُ الْفَاضِلُ الْقُدْوَهُ الْكَامِلُ الْمُحَقِّقُ الْمُدَقِّقُ مَجْمَعُ الْفَضَائِلِ وَ مَرْجِعُ الْأَفَاضِلِ افْتِخَارُ الْعُلَمَاءِ فِی الْعَالَمِینَ كَمَالُ الْمِلَّهِ وَ الدِّینِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْعُمَانِیِّ وَ كَتَبَ بِخَطِّهِ الْكَرِیمِ عِنْدِی مَا صُورَتُهُ قَالَ الْعَبْدُ الْفَقِیرُ إِلَى رَحْمَهِ اللَّهِ تَعَالَى عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَبَائِقِیُّ إِنِّی كُنْتُ أَسْمَعُ فِی الْحِلَّهِ السَّیْفِیَّهِ حَمَاهَا اللَّهُ تَعَالَى أَنَّ الْمَوْلَى الْكَبِیرَ الْمُعَظَّمَ جَمَالَ الدِّینِ ابْنَ الشَّیْخِ الْأَجَلِّ الْأَوْحَدِ الْفَقِیهِ الْقَارِئِ نَجْم الدِّینِ جَعْفَر بْنِ الزهدری كَانَ بِهِ فَالِجٌ فَعَالَجَتْهُ جَدَّتُهُ لِأَبِیهِ بَعْدَ مَوْتِ أَبِیهِ بِكُلِّ عِلَاجٍ لِلْفَالِجِ فَلَمْ یَبْرَأْ فَأَشَارَ عَلَیْهَا بَعْضُ الْأَطِبَّاءِ بِبَغْدَادَ فَأَحْضَرَتْهُمْ فَعَالَجُوهُ زَمَاناً طَوِیلًا فَلَمْ یَبْرَأْ وَ قِیلَ لَهَا أَلَّا تُبَیِّتِینَهُ تَحْتَ الْقُبَّهِ الشَّرِیفَهِ بِالْحِلَّهِ الْمَعْرُوفَهِ بِمَقَامِ صَاحِبِ الزَّمَانِ علیه السلام لَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى یُعَافِیهِ وَ یُبْرِئُهُ فَفَعَلَتْ وَ بَیَّتَتْهُ تَحْتَهَا وَ إِنَّ صَاحِبَ الزَّمَانِ علیه السلام أَقَامَهُ وَ أَزَالَ عَنْهُ الْفَالِجَ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِكَ حَصَلَ بَیْنِی وَ بَیْنَهُ صُحْبَهٌ حَتَّى كُنَّا لَمْ نَكَدْ نَفْتَرِقُ وَ كَانَ لَهُ دَارُ الْمَعْشَرَهِ یَجْتَمِعُ فِیهَا وُجُوهُ أَهْلِ الْحِلَّهِ وَ شَبَابُهُمْ وَ أَوْلَادُ الْأَمَاثِلِ مِنْهُمْ فَاسْتَحْكَیْتُهُ عَنْ هَذِهِ الْحِكَایَهِ- فَقَالَ لِی إِنِّی كُنْتُ مَفْلُوجاً وَ عَجَزَ الْأَطِبَّاءُ عَنِّی وَ حَكَى لِی مَا كُنْتُ أَسْمَعُهُ مُسْتَفَاضاً فِی الْحِلَّهِ مِنْ قَضِیَّتِهِ وَ أَنَّ الْحُجَّهَ صَاحِبَ الزَّمَانِ علیه السلام قَالَ لِی وَ قَدْ أَبَاتَتْنِی جَدَّتِی تَحْتَ الْقُبَّهِ قُمْ فَقُلْتُ یَا سَیِّدِی لَا أَقْدِرُ إِلَى الْقِیَامِ مُنْذُ سَنَتِی فَقَالَ قُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى وَ أَعَانَنِی عَلَى الْقِیَامِ فَقُمْتُ وَ زَالَ عَنِّی الْفَالِجُ وَ انْطَبَقَ عَلَیَّ النَّاسُ حَتَّى كَادُوا یَقْتُلُونَنِی وَ أَخَذُوا مَا كَانَ عَلَیَّ مِنَ الثِّیَابِ تَقْطِیعاً وَ تَنْتِیفاً یَتَبَرَّكُونَ فِیهَا وَ كَسَانِی النَّاسُ مِنْ ثِیَابِهِمْ وَ رُحْتُ إِلَى الْبَیْتِ وَ لَیْسَ بِی أَثَرُ الْفَالِجِ وَ بَعَثْتُ إِلَى النَّاسِ ثِیَابَهُمْ وَ كُنْتُ أَسْمَعُهُ یَحْكِی ذَلِكَ لِلنَّاسِ وَ لِمَنْ یَسْتَحْكِیهِ مِرَاراً حَتَّى مَاتَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ مِنْ ذَلِكَ مَا أَخْبَرَنِی مَنْ أَثِقُ بِهِ وَ هُوَ خَبَرٌ مَشْهُورٌ عِنْدَ أَكْثَرِ أَهْلِ الْمَشْهَدِ

الشَّرِيفِ الْغَرَوِيِّ سَلَّمَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُشَرِّفِهِ مَا صُورَتُهُ أَنَّ الدَّارَ الَّذِى هِىَ الْآنَ سَنَه سَبْعِمِائَهٍ وَ تِسْعٍ وَ ثَمَانِينَ أَنَا سَاكِنُهَا كَانَتْ لِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ وَ الصَّلَاحِ يُدْعَى حُسَيْنَ الْمُدَلَّلِ وَ بِهِ يُعْرَفُ سَابَاطُ الْمُدَلَّلِ مُلَاصِقَهَ جُدْرَانِ الْحَضْرَهِ الشَّرِيفَهِ وَ هُوَ مَشْهُورٌ بِالْمَشْهَدِ الشَّرِيفِ الْغَرَوِيِّ عليه السلام وَ كَانَ الرَّجُلُ لَهُ عِيَالٌ وَ أَطْفَالٌ فَأَصَابَهُ فَالِجٌ فَمَكَثَ مُدَّهً لَا يَقْدِرُ عَلَى الْقِيَامِ وَ إِنَّمَا يَرْفَعُهُ عِيَالُهُ عِنْدَ حَاجَتِهِ وَ ضَرُورَاتِهِ وَ مَكَثَ عَلَى ذَلِكَ مُدَّهً مَدِيدَهً فَدَخَلَ عَلَى عِيَالِهِ وَ أَهْلِهِ بِذَلِكَ شِدَّهٌ شَدِيدَهٌ وَ احْتَاجُوا إِلَى النَّاسِ وَ اشْتَدَّ عَلَيْهِمُ النَّاسُ فَلَمَّا كَانَ سَنَهُ عِشْرِينَ وَ سَبْعِمِائَهٍ هِجْرِيَّهٌ فِى لَيْلَهٍ مِنْ لَيَالِيهَا بَعْدَ رُبُعِ اللَّيْلِ أَنْبَهَ عِيَالَهُ فَانْتَبَهُوا فِى الدَّارِ فَإِذَا الدَّارُ وَ السَّطْحُ قَدِ امْتَلَأَ نُوراً يَأْخُذُ بِالْأَبْصَارِ فَقَالُوا مَا الْخَبَرُ فَقَالَ إِنَّ الْإِمَامَ عليه السلام جَاءَنِى وَ قَالَ لِى قُمْ يَا حُسَيْنُ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِى أَ تَرَانِى أَقْدِرُ عَلَى الْقِيَامِ فَأَخَذَ بِيَدِى وَ أَقَامَنِى فَذَهَبَ مَا بِى وَ هَا أَنَا صَحِيحٌ عَلَى أَتَمِّ مَا يَنْبَغِى وَ قَالَ لِى هَذَا السَّابَاطُ دَرْبِى إِلَى زِيَارَهِ جَدِّى عليه السلام فَأَغْلِقْهُ فِى كُلِّ لَيْلَهٍ فَقُلْتُ سَمْعاً وَ طَاعَهً لِلَّهِ وَ لَكَ يَا مَوْلَاىَ فَقَامَ الرَّجُلُ وَ خَرَجَ إِلَى الْحَضْرَهِ الشَّرِيفَهِ الْغَرَوِيَّهِ وَ زَارَ الْإِمَامَ عليه السلام وَ حَمِدَ اللَّهَ تَعَالَى عَلَى مَا حَصَلَ لَهُ مِنَ الْإِنْعَامِ وَ صَارَ هَذَا السَّابَاطُ الْمَذْكُورُ إِلَى الْآنَ يُنْذَرُ لَهُ عِنْدَ الضَّرُورَاتِ فَلَا يَكَادُ يَخِيبُ نَاذِرُهُ مِنَ الْمُرَادِ بِبَرَكَاتِ الْإِمَامِ الْقَائِمِ عليه السلام.

وَ مِنْ ذَلِكَ مَا حَدَّثَنِى الشَّيْخُ الصَّالِحُ الْخَيِّرُ الْعَالِمُ الْفَاضِلُ شَمْسُ الدِّينِ مُحَمَّدُ بْنُ قَارُونَ الْمَذْكُورُ سَابِقاً: أَنَّ رَجُلًا يُقَالُ لَهُ النَّجْمُ وَ يُلَقَّبُ الْأَسْوَدَ فِى الْقَرْيَهِ الْمَعْرُوفَهِ بِدقوسَا عَلَى الْفُرَاتِ الْعُظْمَى وَ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ وَ الصَّلَاحِ وَ كَانَ لَهُ زَوْجَهٌ تُدْعَى بِفَاطِمَهَ خَيِّرَهٌ صَالِحَهٌ وَ لَهَا وَلَدَانِ ابْنٌ يُدْعَى عَلِيّاً وَ ابْنَهٌ تُدْعَى زَيْنَبَ فَأَصَابَ الرَّجُلَ وَ زَوْجَتَهُ الْعَمَى وَ بَقِيَا عَلَى حَالَهٍ ضَعِيفَهٍ وَ كَانَ ذَلِكَ فِى سَنَهِ اثْنَىْ عَشَرَ وَ سَبْعِمِائَهٍ وَ بَقِيَا عَلَى ذَلِكَ مُدَّهً مَدِيدَهً فَلَمَّا كَانَ فِى بَعْضِ اللَّيْلِ أَحَسَّتِ الْمَرْأَهُ بِيَدٍ تَمُرُّ عَلَى وَجْهِهَا وَ قَائِلٍ يَقُولُ:

قَدْ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْکِ الْعَمَی فَقُومِی إِلَی زَوْجِکِ أَبِی عَلِیٍّ فَلَا تُقَصِّرِینَ فِی خِدْمَتِهِ فَفَتَحَتْ عَیْنَیْهَا فَإِذَا الدَّارُ قَدِ امْتَلَأَتْ نُوراً وَ عَلِمَتْ أَنَّهُ الْقَائِمُ علیه السلام.

وَ مِنْ ذَلِکَ مَا نَقَلَهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا الصَّالِحِینَ مِنْ خَطِّهِ الْمُبَارَکِ مَا صُورَتُهُ عَنْ مُحْیِی الدِّینِ الْإِرْبِلِیِّ: أَنَّهُ حَضَرَ عِنْدَ أَبِیهِ وَ مَعَهُ رَجُلٌ فَنَعَسَ فَوَقَعَتْ عِمَامَتُهُ عَنْ رَأْسِهِ فَبَدَتْ فِی رَأْسِهِ ضَرْبَهٌ هَائِلَهٌ فَسَأَلَهُ عَنْهَا فَقَالَ لَهُ هِیَ مِنْ صِفِّینَ فَقِیلَ لَهُ وَ کَیْفَ ذَلِکَ وَ وَقْعَهُ صِفِّینَ قَدِیمَهٌ فَقَالَ کُنْتُ مُسَافِراً إِلَی مِصْرَ فَصَاحَبَنِی إِنْسَانٌ مِنْ غَزَّهَ(۱)

فَلَمَّا کُنَّا فِی بَعْضِ الطَّرِیقِ تَذَاکَرْنَا وَقْعَهَ صِفِّینَ فَقَالَ لِیَ الرَّجُلُ لَوْ کُنْتُ فِی أَیَّامِ صِفِّینَ لَرَوَّیْتُ سَیْفِی مِنْ عَلِیٍّ وَ أَصْحَابِهِ فَقُلْتُ لَوْ کُنْتُ فِی أَیَّامِ صِفِّینَ لَرَوَّیْتُ سَیْفِی مِنْ مُعَاوِیَهَ وَ أَصْحَابِهِ وَ هَا أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ أَصْحَابِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ مُعَاوِیَهَ فَاعْتَرَکْنَا عَرْکَهً عَظِیمَهً وَ اضْطَرَبْنَا فَمَا أَحْسَسْتُ بِنَفْسِی إِلَّا مَرْمِیّاً لِمَا بِی فَبَیْنَمَا أَنَا کَذَلِکَ وَ إِذَا بِإِنْسَانٍ یُوقِظُنِی بِطَرَفِ رُمْحِهِ فَفَتَحْتُ عَیْنِی فَنَزَلَ إِلَیَّ وَ مَسَحَ الضَّرْبَهَ فَتَلَاءَمَتْ فَقَالَ الْبَثْ هُنَا ثُمَّ غَابَ قَلِیلًا وَ عَادَ وَ مَعَهُ رَأْسُ مُخَاصِمِی مَقْطُوعاً وَ الدَّوَابُّ مَعَهُ فَقَالَ لِی هَذَا رَأْسُ عَدُوِّکَ وَ أَنْتَ نَصَرْتَنَا فَنَصَرْنَاکَ وَ لَیَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ نَصَرَهُ فَقُلْتُ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ یَعْنِی صَاحِبَ الْأَمْرِ علیه السلام ثُمَّ قَالَ لِی وَ إِذَا سُئِلْتَ عَنْ هَذِهِ الضَّرْبَهِ فَقُلْ ضُرِبْتُهَا فِی صِفِّینَ.

وَ مِنْ ذَلِکَ مَا صَحَّتْ لِی رِوَایَتُهُ عَنِ السَّیِّدِ الزَّاهِدِ الْفَاضِلِ رَضِیِّ الْمِلَّهِ وَ الْحَقِّ وَ الدِّینِ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ طَاوُسٍ الْحَسَنِیِّ فِی کِتَابِهِ الْمُسَمَّی بِرَبِیعِ الْأَلْبَابِ قَالَ رَوَی لَنَا حَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ شَخْصٌ مِنْ نَاحِیَهِ الْکُوفَهِ یُقَالُ لَهُ عَمَّارٌ مَرَّهً عَلَی الطَّرِیقِ الحمالیهِ مِنْ سَوَادِ الْکُوفَهِ فَتَذَاکَرْنَا أَمْرَ الْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لِی یَا حَسَنُ أُحَدِّثُکَ بِحَدِیثٍ عَجِیبٍ فَقُلْتُ لَهُ هَاتِ مَا عِنْدَکَ قَالَ جَاءَتْ قَافِلَهٌ مِنْ طَیِّئٍ یَکْتَالُونَ مِنْ عِنْدِنَا مِنَ الْکُوفَهِ وَ کَانَ فِیهِمْ رَجُلٌ وَسِیمٌ وَ هُوَ زَعِیمُ الْقَافِلَهِ فَقُلْتُ لِمَنْ حَضَرَ هَاتِ الْمِیزَانَ مِنْ دَارِ الْعَلَوِیِّ فَقَالَ

۱- ۱. بلد بفلسطین بها مات هاشم بن عبد مناف، و رمله ببلاد بنی سعد.

الْبَدَوِیُّ وَ عِنْدَكُمْ هُنَا عَلَوِیٌّ فَقُلْتُ یَا سُبْحَانَ اللَّهِ مُعْظَمُ الْكُوفَهِ عَلَوِیُّونَ فَقَالَ الْبَدَوِیُّ الْعَلَوِیَّ وَ اللَّهِ تَرَكْتُهُ وَرَائِی فِی الْبَرِّیَّهِ فِی بَعْضِ الْبُلْدَانِ فَقُلْتُ فَكَیْفَ خَبَرُهُ قَالَ فَرَرْنَا فِی نَحْوِ ثَلَاثِ مِائَهِ فَارِسٍ أَوْ دُونَهَا فَبَقِینَا ثَلَاثَهَ أَیَّامٍ بِلَا زَادٍ وَ اشْتَدَّ بِنَا الْجُوعُ فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ دَعُونَا نَرْمِی السَّهْمَ عَلَى بَعْضِ الْخَیْلِ نَأْكُلْهَا فَاجْتَمَعَ رَأْیُنَا عَلَى ذَلِكَ وَ رَمَیْنَا بِسَهْمٍ فَوَقَعَ عَلَى فَرَسِی فَغَلَّطْتُهُمْ وَ قُلْتُ مَا أَقْنَعُ فَعُدْنَا بِسَهْمٍ آخَرَ فَوَقَعَ عَلَیْهَا أَیْضاً فَلَمْ أَقْبَلْ وَ قُلْتُ نَرْمِی بِثَالِثٍ فَرَمَیْنَا فَوَقَعَ عَلَیْهَا أَیْضاً وَ كَانَتْ عِنْدِی تُسَاوِی أَلْفَ دِینَارٍ وَ هِیَ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ وَلَدِی فَقُلْتُ دَعُونِی أَتَزَوَّدْ مِنْ فَرَسِی بِمِشْوَارٍ فَإِلَى الْیَوْمِ مَا أَجِدُ لَهَا غَایَهً فَرَكَضْتُهَا إِلَى رَابِیَهٍ بَعِیدَهٍ مِنَّا قَدْرَ فَرْسَخٍ فَمَرَرْتُ بِجَارِیَهٍ تَحْطِبُ تَحْتَ الرَّابِیَهِ فَقُلْتُ یَا جَارِیَهُ مَنْ أَنْتِ وَ مَنْ أَهْلُكِ قَالَتْ أَنَا لِرَجُلٍ عَلَوِیٍّ فِی هَذَا الْوَادِی وَ مَضَتْ مِنْ عِنْدِی فَرَفَعْتُ مِئْزَرِی عَلَى رُمْحِی وَ أَقْبَلْتُ إِلَى أَصْحَابِی فَقُلْتُ لَهُمْ أَبْشِرُوا بِالْخَیْرِ النَّاسُ مِنْكُمْ قَرِیبٌ فِی هَذَا الْوَادِی فَمَضَیْنَا فَإِذَا بِخَیْمَهٍ فِی وَسَطِ الْوَادِی فَطَلَعَ إِلَیْنَا مِنْهَا رَجُلٌ صَبِیحُ الْوَجْهِ أَحْسَنُ مَنْ یَكُونُ مِنَ الرِّجَالِ ذُؤَابَتُهُ إِلَى سُرَّتِهِ وَ هُوَ یَضْحَكُ وَ یَجِیئُنَا بِالتَّحِیَّهِ فَقُلْتُ لَهُ یَا وَجْهَ الْعَرَبِ الْعَطَشُ فَنَادَى یَا جَارِیَهُ هَاتِی مِنْ عِنْدِكِ الْمَاءَ فَجَاءَتِ الْجَارِیَهُ وَ مَعَهَا قَدَحَانِ فِیهِمَا مَاءٌ فَتَنَاوَلَ مِنْهُمَا قَدَحاً وَ وَضَعَ یَدَهُ فِیهِ وَ نَاوَلَنَا إِیَّاهُ وَ كَذَلِكَ فَعَلَ بِالْآخَرِ فَشَرِبْنَا عَنْ أَقْصَانَا مِنَ الْقَدَحَیْنِ وَ رَجَعَتَا عَلَیْنَا وَ مَا نَقَصَتِ الْقَدَحَانِ فَلَمَّا رَوِینَا قُلْنَا لَهُ الْجُوعُ یَا وَجْهَ الْعَرَبِ فَرَجَعَ بِنَفْسِهِ وَ دَخَلَ الْخَیْمَهَ وَ أَخْرَجَ بِیَدِهِ مِنْسَفَهً[(۱)] فِیهَا زَادٌ وَ وَضَعَهُ وَ قَدْ وَضَعَ یَدَهُ فِیهِ وَ قَالَ یَجِی ءُ مِنْكُمْ عَشَرَهً عَشَرَهً فَأَكَلْنَا جَمِیعاً مِنْ تِلْكَ الْمِنْسَفَهِ وَ اللَّهِ یَا فُلَانُ مَا تَغَیَّرَتْ وَ لَا نَقَصَتْ فَقُلْنَا نُرِیدُ الطَّرِیقَ الْفُلَانِیَّ فَقَالَ هَا ذَاكَ دَرْبُكُمْ وَ أَوْمَأَ لَنَا إِلَى مَعْلَمٍ وَ مَضَیْنَا فَلَمَّا بَعُدْنَا عَنْهُ قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ أَنْتُمْ خَرَجْتُمْ عَنْ أَهْلِكُمْ لِكَسْبٍ وَ الْمَكْسَبُ قَدْ

۱- ۱. المنسفه كمكنسه: الغربال.

حَصَلَ لَكَمْ فَنَهَى بَعْضُنَا بَعْضاً وَ أَمَرَ بَعْضُنَا بِهِ ثُمَّ اجْتَمَعَ رَأْيُنَا عَلَى أَخْذِهِمْ- فَرَجَعْنَا فَلَمَّا رَآنَا رَاجِعِينَ شَدَّ وَسَطَهُ بِمِنْطَقِهِ وَ أَخَذَ سَيْفاً فَتَقَلَّدَ بِهِ وَ أَخَذَ رُمْحَهُ وَ رَكِبَ فَرَساً أَشْهَبَ وَ الْتَقَانَا وَ قَالَ لَا تَكُونُ أَنْفُسُكُمُ الْقَبِيحَهُ دَبَّرَتْ لَكُمُ الْقَبِيحَ فَقُلْنَا هُوَ كَمَا ظَنَنْتَ وَ رَدَدْنَا عَلَيْهِ رَدّاً قَبِيحاً فَزَعَقَ بِزَعَقَاتٍ (۱) فَمَا رَأَيْنَا إِلَّا مَنْ دَخَلَ قَلْبَهُ الرُّعْبُ وَ وَلَّيْنَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ مُنْهَزِمِينَ فَخَطَّ خَطَّهً بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ وَ قَالَ وَ حَقِّ جَدِّي رَسُولِ اللَّهِ لَا يَعْبُرَنَّهَا أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَّا ضَرَبْتُ عُنُقَهُ فَرَجَعْنَا وَ اللَّهِ عَنْهُ بِالرَّغْمِ مِنَّا هَا ذَاكَ الْعَلَوِيُّ هُوَ حَقّاً هُوَ وَ اللَّهِ لَا مَا هُوَ مِثْلُ هَؤُلَاءِ.

هذا آخر ما أخرجناه من كتاب السلطان المفرج عن أهل الإيمان.

**[ترجمه]سید علی بن عبدالحمید نیلی، در کتاب «السلطان المفرّج عن اهل الایمان» در ذکر کسانی که حضرت امام زمان علیه السلام را دیده اند می نویسد: و از جمله حکایتی که مشهور است و در همه جا شایع گردیده و خبر آن به همه جا رسیده و مردم این زمان بالعیان دیده اند، حکایت ابو راجح حمامی در حله است.حکایت را از جماعتی از دانشمندان سرشناس و افاضل با صدق و صفا نقل کرده اند که از جمله شیخ زاهد عابد، محقق شمس الدین محمد بن قارون سلمه اللّه تعالی است.

وی نقل می کرد که روزی به حاکم حله که شخصی به نام «مرجان صغیر» بود، گزارش دادند که این ابو راجح، خلفا را سب می کند. حاکم هم ابو راجح را احضار کرد و دستور داد او را چندان زدند که تمام بدنش مجروح گشت و بی حال به زمین افتادو دندان های ثنایایش ریخت.به دستور حاکم زبان او را درآوردند و سوزن آهنی در آن فرو بردند و بینی اش را پاره کردند و ریسمانی که از موی زبر تابیده شده بود، در سوراخ آن برده و ریسمان دیگری به آن بست و آن را به دست غلامان خود داد که در کوچه و بازار کوفه بگردانند. وقتی او را می گرداندند، از هر طرف مردم هجوم آورده و او را می زدند، به طوری که روی زمین افتاد و مرگ را جلوی روی خود دید.

چون خبر به حاکم دادند، دستور داد او را به قتل رسانند. مردمی که اطراف او بودند گفتند: «او پیرمرد سالخورده ای است و آنچه باید ببیند، دید و فعلا مرده ای بیش نیست. او را به همین حال بگذارید تا خود بمیرد و خون او را به گردن نگیرید.» مردم چندان در این خصوص اصرار ورزیدند که حاکم دستور داد او را آزاد کنند. در آن موقع صورت و زبان ابو راجح ورم کرده بود. کسان او آمدند و بدن نیمه جان او را به خانه اش بردند و هیچ کس تردید نداشت که همان شب خواهد مرد.

ولی چون فردا مردم به دیدن او آمدند، دیدند ایستاده نماز می خواند و حالش کاملا رضایت بخش است. دندان هایش که افتاده بود به حال اول برگشته و جراحت های بدنش به کلی بهبودی یافته و اثری از آن باقی نمانده بود. زخم صورتش هم زایل گشته بود! مردم از مشاهده وضع او به شگفت آمدند و ماجرا را از او جویا شدند. ابو راجح گفت: «وقتی من مرگ را به چشم دیدم و زبانی نداشتم که خدا را بخوانم، ناچار با زبان دل به دعا پرداختم و آقا و مولای خویش امام زمان علیه السلام را به یاری طلبیدم. هنگام شب، خانه ام نورانی شد و در آن میان امام زمان علیه السلام را دیدم که دست مبارکش را روی صورتم کشید و فرمود: «برخیز و برای نان خورانت کار کن که خداوند تو را شفا داد!» چون صبح شد خود را این طور که می بینید مشاهده کردم.»

شمس الدین محمد بن قارون سابق الذکر می گفت: به خدا قسم ابو راجح اصولا مردی ضعیف البنیه، لاغر اندام، زرد رنگ و

زشت رو بود و ریش کوتاهی داشت. من همه وقت به حمام او می رفتم و همیشه او را بدین حالت و شکل می دیدم .

ولی چون آن روزصبح در میان جمعیت به دیدن او رفتم، دیدم قوی پی و خوش قامت شده، محاسنش بلند، رویش سرخ و به صورت جوان بیست ساله ای درآمده بود و تا زنده بود، به همین شکل و هیئت ماند.

چون این خبر شیوع یافت، حاکم او را طلبید. حاکم روز قبل او را به آن وضع دیده بود و امروز بدین حالت می دید که درست به عکس دیروز بود. حاکم دید اثری از زخم ها در بدن او نیست و دندان هایش برگشته است! از مشاهده این وضع، رعب عظیمی به دل حاکم راه یافت.حاکم قبلا در محلی که به نام امام زمان علیه السلام معروف بود می نشست و پشت خود را به قبله می کرد، ولی بعد از این واقعه، روی به قبله نشست و با مردم (حله) با مدارا و نیکی رفتار می کرد، از تقصیر مجرمین آنها می گذشت و با نیکان آنان نیکی می کرد، ولی این کار هم سودی به حال او نبخشید و بعد از قلیل مدتی درگذشت.

نیز در کتاب مزبور می نویسد: شیخ محترم، عالم فاضل شمس الدین محمد بن قارون نامبرده نقل می کرد که یکی از نزدیکان وی به نام معمر بن شمس که او را «مذور» می گفتند، قریه ای داشت موسوم به «برس» و آن را وقف علویین و سادات کرده بود. معمر بن شمس، نایبی به نام ابن خطیب و نیز غلامی داشت که متولی اوقاف او بود و او را عثمان می نامیدند.

ابن خطیب فردی شیعه و نیکوکار بود، ولی عثمان به عکس وی بود. روزی آن دو نفر در مسجدالحرام در مقام حضرت ابراهیم علیه السلام در حضور جمعی از رعایا و عوام الناس نشسته بودند. ابن خطیب گفت:«ای عثمان! هم اکنون حق آشکار و روشن می گردد؛ من نام کسانی را که دوست می دارم، یعنی علی و حسن و حسین را کف دستم می نویسم و تو هم نام کسانی را که دوست می داری، یعنی ابوبکر و عمر و عثمان را کف دست خودبنویس. سپس دست ها را با هم می بندیم، هر دستی که آتش گرفت، بر باطل و هر کس دستش سالم ماند، بر حق است.» عثمان از این عمل سر باز زد و حاضر نشد این کار را انجام دهد . حضار هم او را مورد سرزنش قرار دادند.مادر عثمان از جای بلندی آنها را می دید و سخنان آنها را می شنید. وقتی آن منظره را دید، بر حاضران که زبان به سرزنش فرزندش گشودند، نفرین کرد و آنها را به باد فحاشی و بدگویی و تهدید گرفت، اما فی الحال نابینا شد. وقتی احساس کرد که نابینا شده، رفقای خود را صدا زد. زن های دوست او بالا، نزد وی رفتند و دیدند که چشمش ظاهرا سالم است، ولی چیزی نمی بیند. پس او را کشیدند و پایین آوردند و به حله بردند. خبر او میان خویشان و همفکران و دوستانش شایع گشت، آنها هم چند نفر طبیب از بغداد و حله برای معالجه او آوردند، ولی اطبا نتوانستند کاری برای او انجام دهند.

موقعی که به کلی از معالجه مأیوس گشتند، جمعی از زنان شیعه که با وی سابقه دوستی داشتند، به او گفتند:«آن کس که تو را نابینا گردانده، قائم آل محمد علیهم السلام است. اگر شیعه شوی و تولی و تبری داشته باشی، ما ضمانت می کنیم که خداوند متعال چشم تو را شفا دهد و جز این راهی برای رهایی از این بلیه نداری.» زن نابینا هم گفته آنها را تصدیق کرد و حاضر شد که شیعه شود.

زنان شیعه در شب جمعه، او را برداشتند و به داخل قبه شریفه مقام امام زمان علیه السلام بردند و خودشان دم در نشستند. چون پاسی از شب گذشت، زن نابینا در حالی که کوری چشمش برطرف شده بود، به میان زنان شیعه آمد، یک یک آنها را نشاند

و مشغول شرح دادن شکل لباس ها و زینت آلات آنها شد.وقتی زنان یقین کردند که او بینا شده، مسرور گردیدند و خدا را شکر کردند و ازوی پرسیدند: «چطور شد که بینا شدی؟»

زن گفت:«وقتی شما مرا در قبه گذاشتید و بیرون رفتید، حس کردم که دستی روی دستم گذاشته شد و کسی گفت: «برو بیرون که خداوند تو را شفا داد.» وقتی به خود آمدم، دیدم کوری ام برطرف گردیده و قبه پر نور شده. آنگاه مردی را که با من حرف زده بود، دیدم و از او پرسیدم:«آقا تو کیستی؟» گفت: «من محمد بن الحسن هستم.» سپس از نظرم ناپدید شد.»

سپس زنان برخاستند و به خانه های خود رفتند. بعد از این ماجرا، (عثمان) پسر آن زن نیز شیعه شد و عقیده خودش و مادرش خوب و محکم گردید. حکایت او در میان اقوامش شهرت گرفت و هر کس که آن را شنید، به وجود امام زمان علیه السلام پیدا اعتقاد پیدا کرد. این واقعه در سال ۷۴۴ روی داد.

همچنین در آن کتاب است که از جمله مولای اجل، امجد عالم فاضل، پیشوای کامل، محقق مدقق، مجمع فضائل و مرجع افاضل، افتخار العلماء فی العالمین، کمالالمله و الدین، عبدالرحمن عمانی در ماه صفر سال ۷۵۹ حکایتی برای من نقل کرد و بعد آن را برای من نوشت و هم اکنون دستخط او نزد من موجود است. حکایت این است:

«بنده نیازمند به درگاه الهی، عبدالرحمن بن ابراهیم قبایقی می گوید: من در شهر خود می شنیدم که مولای بزرگوار معظم جمال الدین، پسر شیخ اجل «اوحد فقیه نجم الدین جعفر بن زهدری» سکته ناقص کرده و بعد از مرگ پدرش، جده پدری اش او را همه گونه معالجه کرده، ولی تأثیر نبخشیده است.

برخی به جده او گفتند کهطبیب از بغداد بیاور. او هم اطبای بغداد را طلبید و آنها مدتی طولانی به معالجه وی پرداختند، ولی بهبودی نیافت.بعدا به جده اش گفتند: «یک شب او را به قبه شریفه که در حله و معروف به «مقام صاحب الزمان علیه السلام » است ببر و بگذار که تا صبح آنجا باشد. شاید خداوند او را شفا دهد.» جده او هم او را به آنجا برد و در همان جا صاحب الزمان علیه السلام او را ایستاند و فلجش برطرف گردید.

چندی بعد میان من و او رشته دوستی برقرار شد، به طوری که کمتر از هم جدا می شدیم. او خانه ای داشت که محترمین حله و جوانان آنها و فرزندان اشراف درآنجا جمع می شدند و به گفتگو می پرداختند. من در آنجا این حکایت را از او پرسیدم و او گفت: «من فلج شده بودم. اطبا مرا جواب کردند.» بعد حکایت را همان طور که مکرر در حله از دیگران شنیده بودم، نقل کرد، تا به اینجا رسید که گفت: «وقتی جده ام مرا به قبه صاحب الزمان علیه السلام برد که شب را در آنجا بمانم، ناگاه دیدم آن حضرت آمد و فرمود: «برخیز!» گفتم: «آقا! یک سال است که نمی توانم برخیزم.» فرمود:«به اراده خدا برخیز!» سپس دستم را گرفت و کمک کرد تا برخاستم و اثر فلج که داشتم برطرف گردید. موقعی که مردم شنیدند و مرا سالم دیدند، چنان به سرم ریختند که نزدیک بود کشته شوم.مردم تمام لباس هایتنم را قطعه قطعه کردند و به رسم تبرک بردند. جوری که لباس دیگر آوردند و به من پوشاندند.سپس در حالی که اصلا اثری از سکته و فلج در من نبود، به خانه رفتم و لباس خود را عوض کردم و لباس مردم را به صاحبانش پس دادم.»

این حکـایت را در موقعی که او زنـده بود، من مکرر از وی شـنیدم که برای مردم نقـل می کرد یـا برای کسـانی که از وی می پرسیدند، حکایت می کرد.

از جمله حکایتی است که از افراد موثق شـنیده ام. این حکایت نزد اغلب اهالی نجف اشـرف که سـلام خدا بر بلندکننده درجه آن شهر، یعنی امیرالمؤمنین علیه السلام باد،مشهور و معروف است. حکایت این است:

این خـانه که فعلاًـ – یعنی سال ۷۸۹ – من در آن سـکنی دارم، مال شخصـی بود به نام «حسـین مـدلل» که مردی خیراندیش و نیکوکـار بود و محلی را در آنجـا به نـام او، «سابـاط مـدلل» می گفتنـد. این خانه به دیوار حرم مطهر امیرالمؤمنین علیه السـلام وصل است و در نجف مشهور است. حسین مدلل مردی عیالوار بود.

تا اینکه روزی او مبتلا به سـکته ناقص شد، به طوری که دیگر قادر به ایسـتادن نبود و در موقع ضـرورت، عیالش او را بلند می کرد. او مـدت مدیـدی را بـدین منوال گذرانـد و این موجب شد که فقر و تنگدستی سـختی به زن و فرزندانش روی آورد، تا جایی که محتاج به مردم شدند و مردم هم بر آنها سخت گرفتند .

در یکی از شب های سال ۷۲۰ هجری که یک چهارم از شب گذشـته بود، حسین همسرش را بیدار کرد. با بیدار شدن او، بقیه هـم بیـدار شدنـد. ناگـاه دیدنـد داخـل و بالای خـانه پر نـور شـده، بـه طوری کـه چشـم را خیره می کرد. زن و فرزنـدانش پرسـیدند:«چه خبر است؟» گفت: هم اکنون امام زمان علیه السـلام آمـد و فرمود: «حسـین، برخیز!» من گفتم: «آقا! می بینی که نمی توانم برخیزم.» حضرت دست مرا گرفت و بلند کرد.دیدم ناراحتی که داشتم برطرف شده و اینک حالم خوب و از هر نظر رضـایت بخش است.سـپس فرمود: «من از این گـذر سرپوشـیده به زیـارت جـدم می روم و تو هر شب آن را قفل کن.» گفتم: «آقا! با گوش و دل فرمانبردار خدا و شما هستم.»

آنگـاه برخاست و به زیارت حضـرت امیرالمؤمنین علیه السـلام رفت. من هم خـدا را شـکر کردم که این نعمت را به من روزی کرد. گذر مذکور تاکنون مورد احترام مردم است و در مواقع نیازمندی، برای آن نذر می کنند و هیچ گاه نذرکننده، از برکت وجود امام زمان علیه السلام ناامید نمی شود.

و از جمله حکـایتی است که شـیخ بزرگوار، دانشـمند فاضـل، شـمس الـدین محمـد بن قـارون سابق الـذکر نقل می کرد و می گفت: مردی در دهکـده معروف به «دقوسـا» واقع در کنـار فرات بزرگ زنـدگی می کرد به نـام «نجم» و ملقب به «اسود». وی مردی خیرخواه و نیکوکـار بود و زنی به نـام فـاطمه داشت. او نیز زنی صـالحه بود و دو فرزنـد یکی پسـر به نام علی و دیگری دختر به نام زینب داشت. از سوء اتفاق،مرد و زن هر دو نابینا شدند و سـخت ناتوان گشـتند. این قضیه در سال ۷۱۲ اتفاق افتاد. زن و مرد مـدت مدیـدی را بـدین گونه گذراندند تا اینکه در یکی از شب ها، زن حس کرد که دستی روی صورتش کشـیده شـد و کسـی گفت: «خداونـد نابینـایی تـو را برطرف سـاخت. برخیز و برو نزد شـوهرت ابوعلی و در خـدمتگزاری او کوتـاهی مکن!» زن هم دیـدگان خود را گشود و دیـد که خانه پر از نور است و دانست که او قائم آل محمـد صـلی الله علیه و آله بوده است .

همچنین در کتاب کشف الغمه می نویسد: و از جمله حکایتی است که یکی از علمای بزرگ ما نقل کرده و به خط مبارک خود چنین نوشته است: حکایت می کنم

از محیی الدین اربلی که گفت: روزی در خدمت پدرم بودم. دیدم مردی نزد او نشسته و چرت می زند. در آن حال عمامه از سرش افتاد و جای زخم بزرگی در سرش نمایان گشت. پدرم پرسید: «این زخم چه بوده؟» گفت: «این زخم را در جنگ صفین برداشتم!» به او گفتند:«تو کجا و جنگ صفین کجا؟»

گفت: یک بار به مصر سفر می کردم و مردی از اهل «غزّه» هم با من همراه گردید. در بین راه درباره جنگ صفین به گفتگو پرداختیم. همسفر من گفت: «اگر من در جنگ صفین بودم، شمشیر خود را از خون علی و یاران او سیراب می کردم!» من هم گفتم: «اگر من نیز در جنگ صفین بودم، شمشیر خود را از خون معاویه و پیروان او سیراب می کردم! اینک من از یاران علی علیه السلام و تو از یاران معاویه ملعون هستی. بیا با هم جنگ کنیم!» پس با هم درآویختیم و زد و خورد مفصلی کردیم. یک وقت متوجه شدم بر اثر زخمی که برداشته ام، دارم از هوش می روم. در آن اثنا دیدم شخصی مرا با گوشه نیزه اش بیدار می کند.چون چشم گشودم، از اسب فرود آمد و دست روی زخم سرم کشید و فی الوقت زخم بهبودی یافت.

آنگاه گفت: «همین جا بمان!»آنگاه ناپدید شد و اندکی بعد در حالی که سر بریده همسفرم را که با من به نزاع پرداخته بود، در دست داشت، با چهارپایان او برگشت و گفت: «این سر دشمن توست. تو به یاری ما برخاستی، ما هم تو را یاری کردیم. چنان که خداوند هر کس که او را یاری کند، نصرت می دهد.»

پرسیدم:«شما کیستید؟»گفت: «من صاحب الامر هستم.» سپس فرمود: «منبعد هر کس پرسید این زخم چه بوده؟ بگو اثر ضربتی است که در صفین برداشته ام!»

و از جمله حکایتی است که سید زاهد فاضل، رضی الدین علی بن محمد بن جعفر بن طاوس حسینی در کتاب «ربیع الالباب» نوشته و نقل آن برای من به درجه صحت رسیده است. سید بن طاوس در کتاب مزبور نوشته است: حسن بن محمد بن قاسم برای ما حکایت کرد و گفت: روزی من و شخصی که از مردم نواحی کوفه بود و او را «عمار» می گفتند، در راه «حمالیه» از توابع کوفه با هم برخورد کرده و درباره امام زمان علیه السلام گفتگو کردیم. عمار گفت: «می خواهم داستان عجیبی را برایت نقل کنم.» گفتم: «هر اطلاعی داری بیان کن.»

گفت: «وقتی کاروانی از قبیله (طیّ) به کوفه آمد و از ما غله خریدند. مرد بزرگی که رئیس کاروان بود هم میان آنها بود.من به یکنفر گفتم: «برو و ترازو را از خانه علوی بیاور.» آن مرد بدوی گفت: «در میان شما علوی هم وجود دارد؟» گفتم: «سبحان اللّه! بیشتر مردم سادات هستند.»

مرد بدوی گفت: «به خدا قسم علوی و سید آن بود که من او را در یکی از نقاط از دست دادم. پرسیدم: «موضوع چیست؟» گفت: «ما سیصد تن یا کمتر بودیم و از جایی گریخته و سه روز در بیابان بدون نان و آب به سر بردیم، تا اینکه گرسنگی سخت به ما فشار آورد.

یکی از ما گفت: «بگذارید قرعه به نام اسب های خود بزنیم و به هر کدام اصابت کرد، آن را کشته سد جوع کنیم.» رأی همه بر این قرار گرفت. سپس قرعه انداختیم وبه اسب من اصابت کرد. من گفتم:«قرعه اشتباه بود؛ این بار قبول ندارم!» بنا گذاشتیم بار دیگر قرعه بیندازیم. بار دوم هم قرعه به اسب من اصابت کرد. باز من نپذیرفتم و گفتم: «باید برای سومین بار قرعه بیندازیم!» بار سوم نیز قرعه به اسب من اصابت کرد. اسب من مساوی با هزار دینار بود و آن را از پسرم بیشتر دوست داشتم.

وقتی دیدم که باید او را بکشیم، گفتم: «اجازه دهید که من سواری مفصلی از آن بگیرم، زیرا تاکنون بیابانی به این همواری برای اسب سواری نیافته ام.» آنگاه سوار شدم و تا نزدیکی تل دوری که یک فرسخ از ما دور بود دواندم. چون به دامنه تل رسیدم، زنی را دیدم که داشت هیزم جمع می کرد.

پرسیدم: «تو کیستی و کسانت کیستند؟» گفت: «من کنیز یک مرد علوی هستم که در این بیابان است.» سپس از جلو من گذشت. من عبای خود را بر سر نیزه کردم، نزد رفقایم برگشتم و گفتم: «مژده باد که مردمی در نزدیکی شما سکونت دارند!» پس همگی حرکت کردیم به آن سمت رفتیم. دیدیم چادری در وسط بیابان بر سر پاست و مرد خوش سیمایی که از همه کس زیباتر و موی سرش آویزان بود، در حالی که می خندید، بیرون آمد که به ما خوشامد بگوید.

من به او گفتم: «ای آبروی عرب! آب به ما برسان!» او کنیزش را صدا زد و گفت: «آب بیاور!» کنیز دو ظرف آب آورد و به او داد. او نخست قدری از آن را نوشید و بعد دستی در آن برد و به ما داد و ما هم آشامیدیم. یکی می نوشید و به دیگری می داد و به همین ترتیب تا نفر آخر آشامید. وقتی ظرف ها را پیش ما برگرداندند، دیدیم اصلا آب آنها کم نشده بود.

وقتی سیراب شدیم، باز به آن مرد گفتیم: «ای آبروی عرب! ما گرسنه ایم.» این بار خودش به چادر برگشت و طبق کوچکی که غذا در آن بود، به دست گرفت، بیرون آمد و دست در آن گذاشت و گفت: «ده نفر ده نفر بیایید و تناول کنید.» ما همه از آن غذا خوردیم و به خدا قسم آن غذا نه تغییر کرد و نه کم شد! بعد به او گفتیم: «می خواهیم از فلان راه برویم.» گفت: «مقصود شما آن راه است.» و بادست به شاهراهی اشارهکرد و ما به راه افتادیم.

وقتی از او دور شدیم، یکی از ما گفت: «شما از منزل خود برای تأمین معیشت خارج شده اید. با اینکه روزی به دست شما آمد، ولی آن را از دست دادید.» (یعنی برویم و اثاث آن مرد را غارت کنیم!) یکی از ما او را از این عمل برحذر داشت و دیگری گفت: «برویم و غارت کنیم!» سرانجام همه بنا گذاشتیم که او را غارت کنیم.

پس برگشتیم، چون او دید که ما برمی گردیم، کمربند خود را محکم بست، شمشیری برداشت و حمایل کرد، نیزه خود را به دست گرفت، سوار اسب اشهب شد و جلو آمد و گفت: «نفس زشتکار شما عمل زشتی برای شما باقی نگذارد!» گفتیم:«اتفاقا چنین قصدی داریم.» سپس حرف های درشتی به وی گفتیم و او طوری خشمگین شد که از خشم و صدای او، همه به وحشت افتادیم و از پیش رویش گریختیم. آنگاه روی زمین خطی میان خود و ما کشید و گفت: «به جدم پیغمبر قسم که اگر یکنفر از شما از این خط بگذرد، گردنش را می زنم.» پس ما با رسوایی مراجعت کردیم. به خدا قسم علوی حقیقی او بود نه امثال اینان که در کوفه هستند.» – . السلطان المفرج: ۳۷ – ۴۴ –

این بود آنچه ما از کتاب «السلطان المفرج عن اهل الایمان» در اینجا نقل کردیم.

**[ترجمه]

بیان

الشَّرَکه حباله الصید و المراد بها هنا الحبل و التعیط الجلبه و الصیاح و المشوار المخبر و المنظر و ما أبقت الدابه من علفها و المکان تعرض فیه الدواب.

کتاب الفهرست للشیخ منتجب الدین قال الثائر بالله المهدی ابن الثائر بالله الحسینی الجیلی کان زیدیا و ادعی إمامه الزیدیه و خرج بجیلان ثم استبصر و صار إمامیا و له روایه الأحادیث و ادعی أنه شاهد صاحب الأمر و کان یروی عنه أشیاء.

و قال أبو الحسن علی بن محمد بن علی بن أبی القاسم العلوی الشعرانی عالم صالح شاهد الإمام صاحب الأمر و یروی عنه أحادیث علیه و علی آبائه السلام.

و قال أبو الفرج المظفر بن علی بن الحسین الحمدانی ثقه عین و هو من سفراء الإمام صاحب الزمان علیه السلام أدرک الشیخ المفید و جلس مجلس درس السید المرتضی و الشیخ أبی جعفر الطوسی قدس الله أرواحهم.

۱- ۱. زعق مثل صعق أی صاح صیحه شدیده.

**[ترجمه]کلمه «شرکه» به معنای ریسمان صید است و منظور از آن در اینجا ریسمان است. کلمه «تعیط» به معنای جلب و فریاد است و کلمه «مشوار»، شخص مورد مشورت و نظر است و به معنای آنچه دابه، از علف خود باقی می گذارد و به معنای مکانی است که چهارپایان در آنجا رها می گردند.

شیخ منتجب الدین در کتاب «فهرست» می نویسد: «ثائر باللَّه مهدی بن ثائرباللَّه حسینی جیلی» نخست زیدی مذهب و مدعی پیشوایی زیدیه بود و در گیلان خروج کرد. سپس به مذهب اثنی عشری برگشت. او احادیثی روایت کرد و مدعی بود که حضرت صاحب الامر را دیده است و چیزها از آن حضرت روایت می کرد .

و نیز در کتاب مزبور می گوید: ابوالحسن علی بن محمد بن علی بن ابوالقاسم علوی شعرانی، عالمی صالح است و به شرف ملاقات امام زمان علیه السلام فایز گشته و از آن حضرت علیه و علی آبائه السلام، احادیثی هم نقل کرده است.

و هم گوید: ابوالفرج مظفر بن علی بن حسین حمدانی، مردی موثق و مورد اطمینان است. او از سفرای امام صاحب الزمان علیه السلام است، شیخ مفید را درک کرد و در محضر درس سید مرتضی و شیخ ابو جعفر طوسی قدس اللَّه ارواحهم، نشسته است
.

**[ترجمه]

باب ۱۹ خبر سعد بن عبد الله و رؤیته للقائم و مسائله عنه علیه السلام

اشاره

باب ۱۹ خبر سعد بن عبد الله و رؤیته للقائم (۱) و مسائله عنه علیه السلام

**[ترجمه]باب ۱۹ خبر سعد بن عبد الله و رؤیته للقائم و مسائله عنه علیه السلام

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ک، [إکمال الدین] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ النَّوْفَلِیُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ طَاهِرٍ الْقُمِّیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَحْرِ بْنِ سَهْلٍ الشَّیْبَانِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَسْرُورٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّی (۲)

قَالَ: كُنْتُ امْرَأً لَهِجاً بِجَمْعِ الْكُتُبِ الْمُشْتَمِلَهِ عَلَی غَوَامِضِ الْعُلُومِ وَ دَقَائِقِهَا كَلِفاً بِاسْتِظْهَارِ مَا یَصِحُّ مِنْ حَقَائِقِهَا مُغْرَماً بِحِفْظِ مُشْتَبِهِهَا وَ مُسْتَغْلِقِهَا شَحِیحاً عَلَی مَا أَظْفَرُ بِهِ مِنْ مَعَاضِلِهَا وَ مُشْكِلَاتِهَا مُتَعَصِّباً لِمَذْهَبِ الْإِمَامِیَّهِ رَاغِباً عَنِ الْأَمْنِ وَ السَّلَامَهِ فِی انْتِظَارِ التَّنَازُعِ وَ التَّخَاصُمِ وَ التَّعَدِّی إِلَی التَّبَاغُضِ وَ التَّشَاتُمِ مُعَیِّباً لِلْفِرَقِ ذَوِی الْخِلَافِ كَاشِفاً عَنْ مَثَالِبِ أَئِمَّتِهِمْ هَتَّاكاً لِحُجُبِ قَادَتِهِمْ إِلَی

أَنْ بُلِيتُ بِأَشَدِّ النَّوَاصِبِ مُنَازَعَةً وَ أَطْوَلِهِمْ مُخَاصَمَةً وَ أَكْثَرِهِمْ جَدَلًا وَ أَشْنَعِهِمْ سُؤَالًا وَ أَثْبَتِهِمْ عَلَى الْبَاطِلِ قَدَماً فَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ وَ أَنَا أُنَاظِرُهُ تَبّاً لَكَ وَ لِأَصْحَابِكَ يَا سَعْدُ إِنَّكُمْ مَعَاشِرَ الرَّافِضَهِ تَقْصِدُونَ عَلَى الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ بِالطَّعْنِ عَلَيْهِمَا وَ تَجْحَدُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَايَتَهُمَا وَ إِمَامَتَهُمَا هَذَا الصِّدِّيقُ

الَّذِي فَاقَ جَمِيعَ الصَّحَابَهِ بِشَرَفِ سَابِقَتِهِ أَ مَا عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا أَخْرَجَهُ مَعَ نَفْسِهِ إِلَى الْغَارِ إِلَّا عِلْماً مِنْهُ بِأَنَّ الْخِلَافَهَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَنَّهُ

ص: ۷۸

۱- ۱. و العجب أن محمّد بن أبی عبد اللّه عد فیما مضی فی حدیث کمال الدین تحت الرقم ۲۶ ص ۳۰ عدد من انتهی إلیه أنهم رآه علیه السلام و لم یذکر فیهم سعد بن عبد اللّه.

۲- ۲. سند الحدیث منکر، حیث ان الصدوق یروی عن سعد بن عبد اللّه بواسطه واحده هو أبوه أو ابن الولید أو هما معا، و الوسائط بینه و بین سعد فی هذا الحدیث خمس: أربع منهم الاحمدون الثلاثه و رابعهم محمّد بن علی النوفلیّ المعروف بالکرمانی، لم یذکروا فی الرجال، و أمّا محمّد بن بحر الشیبانی قد ذکر بالغلو و الارتفاع. راجع قاموس الرجال ج ۴ ص ۳۳۹.

هُوَ الْمُقَلَّدُ لِأَمْرِ التَّأْوِيلِ وَ الْمُلْقَى إِلَيْهِ أَزِمَّهُ الْأُمَّهِ وَ عَلَيْهِ الْمُعَوَّلُ فِی شَعْبِ الصَّدْعِ وَ لَمِّ الشَّعَثِ وَ سَدِّ الْخَلَلِ وَ إِقَامَهِ الْحُدُودِ وَ تَسْرِیبِ الْجُیُوشِ لِفَتْحِ بِلَادِ الشِّرْکِ فَکَمَا أَشْفَقَ عَلَی نُبُوَّتِهِ أَشْفَقَ عَلَی خِلَافَتِهِ إِذْ لَیْسَ مِنْ حُکْمِ الِاسْتِتَارِ وَ التَّوَارِی أَنْ یَرُومَ الْهَارِبُ مِنَ الشَّیْ ءِ -(۱)

مُسَاعَدَهً إِلَی مَکَانٍ یَسْتَخْفِی فِیهِ وَ لَمَّا رَأَیْنَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مُتَوَجِّهاً إِلَی الِانْجِحَارِ وَ لَمْ تَکُنِ الْحَالُ تُوجِبُ اسْتِدْعَاءَ الْمُسَاعَدَهِ مِنْ أَحَدٍ اسْتَبَانَ لَنَا قَصْدُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِأَبِی بَکْرٍ إِلَی الْغَارِ لِلْعِلَّهِ الَّتِی شَرَحْنَاهَا وَ إِنَّمَا أَبَاتَ عَلِیّاً علیه السلام عَلَی فِرَاشِهِ لِمَا لَمْ یَکُنْ لِیَکْتَرِثَ لَهُ وَ لَمْ یَحْفِلْ بِهِ وَ لِاسْتِثْقَالِهِ لَهُ وَ لِعِلْمِهِ بِأَنَّهُ إِنْ قُتِلَ لَمْ یَتَعَذَّرْ عَلَیْهِ نَصْبُ غَیْرِهِ مَکَانَهُ لِلْخُطُوبِ الَّتِی کَانَ یَصْلُحُ لَهَا قَالَ سَعْدٌ فَأَوْرَدْتُ عَلَیْهِ أَجْوِبَهً شَتَّی فَمَا زَالَ یَقْصِدُ کُلَّ وَاحِدٍ مِنْهَا بِالنَّقْضِ وَ الرَّدِّ عَلَیَّ ثُمَّ قَالَ یَا سَعْدُ دُونَکَهَا أُخْرَی بِمِثْلِهَا تُخْطَفُ (۲)

آنَافُ الرَّوَافِضِ أَ لَسْتُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّ الصِّدِّیقَ الْمُبَرَّی مِنْ دَنَسِ الشُّکُوکِ وَ الْفَارُوقَ الْمُحَامِیَ عَنْ بَیْضَهِ الْإِسْلَامِ کَانَا یُسِرَّانِ النِّفَاقَ وَ اسْتَدْلَلْتُمْ بِلَیْلَهِ الْعَقَبَهِ أَخْبِرْنِی عَنِ الصِّدِّیقِ وَ الْفَارُوقِ أَسْلَمَا طَوْعاً أَوْ کَرْهاً قَالَ سَعْدٌ فَاحْتَلْتُ لِدَفْعِ هَذِهِ الْمَسْأَلَهِ عَنِّی خَوْفاً مِنَ الْإِلْزَامِ وَ حَذَراً مِنْ أَنِّی إِنْ أَقْرَرْتُ لَهُمَا بِطَوَاعِیَتِهِمَا لِلْإِسْلَامِ احْتَجَّ بِأَنَّ بَدْءَ النِّفَاقِ وَ نَشْوَهُ فِی الْقَلْبِ لَا یَکُونُ إِلَّا عِنْدَ هُبُوبِ رَوَائِحِ الْقَهْرِ وَ الْغَلَبَهِ وَ إِظْهَارِ الْبَأْسِ الشَّدِیدِ فِی حَمْلِ الْمَرْءِ عَلَی مَنْ لَیْسَ یَنْقَادُ لَهُ قَلْبُهُ نَحْوَ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا قالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَ کَفَرْنا بِما کُنَّا بِهِ مُشْرِکِینَ فَلَمْ یَکُ یَنْفَعُهُمْ إِیمانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا(۳)

۱- ۱. البشر- خ ل، و فی المصدر ج ۲ ص ۱۲۹:« الشر».

۲- ۲. خطف یخطف خطفا؛ استلبه بسرعه، یقال: هذا سیف یخطف الرأس ای یقتطعه بسرعه، و فی المصدر ج ۲ ص ۱۳۰ تخطم(و قد طبع تحظم غلطا) و هو الأظهر، یقال: خطمه: ضرب أنفه.- و خطمه بالخطام: جعله علی انفه: و خطم أنفه: ألزق به عارا ظاهرا. و یحتمل أن یقرأ« یحطم» یقال: حطمه: کسره، و قیل خاصّ بالیابس.

۳- ۳. المؤمن: ۸۴.

وَ إِنْ قُلْتُ أَسْلَمَا كَرْهاً كَانَ يَقْصِدُنِی بِالطَّعْنِ إِذْ لَمْ یَكُنْ ثَمَّ سُیُوفٌ مُنْتَضَاهٌ كَانَتْ تریهم [تُرِیهِمَا] الْبَأْسَ قَالَ سَعْدٌ فَصَدَرْتُ عَنْهُ مُزْوَرّاً قَدِ انْتَفَخَتْ أَحْشَائِی مِنَ الْغَضَبِ وَ تَقَطَّعَ كَبِدِی مِنَ الْكَرْبِ وَ كُنْتُ قَدِ اتَّخَذْتُ طُومَاراً وَ أَثْبَتُّ فِیهِ نَیِّفاً وَ أَرْبَعِینَ مَسْأَلَهً مِنْ صِعَابِ الْمَسَائِلِ لَمْ أَجِدْ لَهَا مُجِیباً عَلَی أَنْ أَسْأَلَ فِیهَا خَیْرَ أَهْلِ بَلَدِی أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ صَاحِبَ مَوْلَانَا أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام فَارْتَحَلْتُ خَلْفَهُ وَ قَدْ كَانَ خَرَجَ قَاصِداً نَحْوَ مَوْلَانَا بِسُرَّ مَنْ رَأَی فَلَحِقْتُهُ فِی بَعْضِ الْمَنَاهِلِ فَلَمَّا تَصَافَحْنَا قَالَ لِخَیْرٍ لَحَاقُكَ بِی قُلْتُ الشَّوْقُ ثُمَّ الْعَادَهُ فِی الْأَسْئِلَهِ قَالَ قَدْ تَكَافَأْنَا عَلَی هَذِهِ الْخُطَّهِ الْوَاحِدَهِ فَقَدْ بَرِحَ بِیَ الْقَرَمُ (۱)

إِلَی لِقَاءِ مَوْلَانَا أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام وَ أُرِیدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ مَعَاضِلَ فِی التَّأْوِیلِ وَ مَشَاكِلَ فِی التَّنْزِیلِ فَدُونَكَهَا الصُّحْبَهَ الْمُبَارَكَهَ فَإِنَّهَا تَقِفُ بِكَ عَلَی ضَفَّهِ بَحْرٍ(۲) لَا تَنْقَضِی عَجَائِبُهُ وَ لَا تَفْنَی غَرَائِبُهُ وَ هُوَ إِمَامُنَا فَوَرَدْنَا سُرَّ مَنْ رَأَی فَانْتَهَیْنَا مِنْهَا إِلَی بَابِ سَیِّدِنَا علیه السلام فَاسْتَأْذَنَّا فَخَرَجَ إِلَیْنَا الْإِذْنُ بِالدُّخُولِ عَلَیْهِ وَ كَانَ عَلَی عَاتِقِ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ جِرَابٌ قَدْ غَطَّاهُ بِكِسَاءٍ طَبَرِیٍّ فِیهِ سِتُّونَ وَ مِائَهُ صُرَّهٍ مِنَ الدَّنَانِیرِ وَ الدَّرَاهِمِ عَلَی كُلِّ صُرَّهٍ مِنْهَا خَتْمُ صَاحِبِهَا قَالَ سَعْدٌ فَمَا شَبَّهْتُ مَوْلَانَا أَبَا مُحَمَّدٍ علیه السلام حِینَ غَشِیَنَا نُورُ وَجْهِهِ إِلَّا بِبَدْرٍ قَدِ اسْتَوْفَی مِنْ لَیَالِیهِ أَرْبَعاً بَعْدَ عَشْرٍ وَ عَلَی فَخِذِهِ الْأَیْمَنِ غُلَامٌ یُنَاسِبُ الْمُشْتَرَی فِی الْخِلْقَهِ وَ الْمَنْظَرِ وَ عَلَی رَأْسِهِ فَرْقٌ بَیْنَ وَفْرَتَیْنِ كَأَنَّهُ أَلِفٌ بَیْنَ وَاوَیْنِ وَ بَیْنَ یَدَیْ مَوْلَانَا رُمَّانَهٌ ذَهَبِیَّهٌ تَلْمَعُ بَدَائِعُ نُقُوشِهَا وَسَطَ غَرَائِبِ الْفُصُوصِ الْمُرَكَّبَهِ عَلَیْهَا قَدْ كَانَ أَهْدَاهَا إِلَیْهِ بَعْضُ رُؤَسَاءِ أَهْلِ الْبَصْرَهِ وَ بِیَدِهِ قَلَمٌ إِذَا أَرَادَ أَنْ یَسْطُرَ بِهِ عَلَی الْبَیَاضِ قَبَضَ

۱- ۱. هذا هو الصحیح كما یجی ء من المصنّف رحمه اللّه فی البیان و هكذا فی المصدر ج ۲ ص ۱۳۱ و فی النسخه المطبوعه« القوم» و هو تصحیف.

۲- ۲. ضفه البحر: ساحله، و فی الأصل المطبوع و هكذا المصدر« صفه بحر» و هو تصحیف.

الْغُلَامُ عَلَى أَصَابِعِهِ فَكَانَ مَوْلَانَا علیه السلام یُدَحْرِجُ الرُّمَّانَهَ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ یَشْغَلُهُ بِرَدِّهَا لِئَلَّا یَصُدَّهُ عَنْ کِتْبَهِ مَا أَرَادَ(۱)

فَسَلَّمْنَا عَلَیْهِ فَأَلْطَفَ فِی الْجَوَابِ وَ أَوْمَأَ إِلَیْنَا بِالْجُلُوسِ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ کِتْبَهِ الْبَیَاضِ الَّذِی کَانَ بِیَدِهِ أَخْرَجَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ جِرَابَهُ مِنْ طَیِّ کِسَائِهِ فَوَضَعَهُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَنَظَرَ الْهَادِیعلیه السلام (۲) إِلَی الْغُلَامِ وَ قَالَ لَهُ یَا بُنَیَّ فُضَّ الْخَاتَمَ عَنْ هَدَایَا شِیعَتِکَ وَ مَوَالِیکَ فَقَالَ یَا مَوْلَایَ أَ یَجُوزُ أَنْ أَمُدَّ یَداً طَاهِرَهً إِلَی هَدَایَا نَجِسَهٍ وَ أَمْوَالٍ رَجِسَهٍ قَدْ شِیبَ أَحَلُّهَا بِأَحْرَمِهَا فَقَالَ مَوْلَایَ علیه السلام یَا ابْنَ إِسْحَاقَ اسْتَخْرِجْ مَا فِی الْجِرَابِ لِیُمَیِّزَ مَا بَیْنَ الْأَحَلِّ وَ الْأَحْرَمِ مِنْهَا فَأَوَّلُ صُرَّهٍ بَدَأَ أَحْمَدُ بِإِخْرَاجِهَا فَقَالَ الْغُلَامُ هَذِهِ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانٍ مِنْ مَحَلَّهِ کَذَا بِقُمَّ تَشْتَمِلُ عَلَی اثْنَیْنِ وَ سِتِّینَ دِینَاراً فِیهَا مِنْ ثَمَنِ حُجَیْرَهٍ بَاعَهَا صَاحِبُهَا وَ کَانَتْ إِرْثاً لَهُ مِنْ أَخِیهِ خَمْسَهٌ وَ أَرْبَعُونَ دِینَاراً وَ مِنْ أَثْمَانِ تِسْعَهِ أَثْوَابٍ أَرْبَعَهَ عَشَرَ دِینَاراً وَ فِیهَا مِنْ أُجْرَهِ حَوَانِیتَ ثَلَاثَهُ دَنَانِیرَ فَقَالَ مَوْلَانَا علیه السلام صَدَقْتَ یَا بُنَیَّ دُلَّ الرَّجُلَ عَلَی الْحَرَامِ مِنْهَا فَقَالَ علیه السلام فَتِّشْ عَنْ دِینَارٍ رَازِیِّ السِّکَّهِ تَارِیخُهُ سَنَهُ کَذَا قَدِ انْطَمَسَ مِنْ نِصْفِ إِحْدَی صَفْحَتَیْهِ نَقْشُهُ وَ قُرَاضَهٍ آمُلِیَّهٍ وَزْنُهَا رُبُعُ دِینَارٍ وَ الْعِلَّهُ فِی تَحْرِیمِهَا أَنَّ صَاحِبَ هَذِهِ الْجُمْلَهِ وَزَنَ فِی شَهْرِ کَذَا مِنْ سَنَهِ کَذَا عَلَی حَائِکٍ مِنْ جِیرَانِهِ مِنَ الْغَزْلِ مَنّاً وَ رُبُعَ مَنٍّ فَأَتَتْ عَلَی ذَلِکَ

۱- ۱. فیه غرابه من حیث قبض الغلام علیه السلام علی أصابع أبیه أبی محمّد علیه السلام و هکذا وجود رمانه من ذهب یلعب بها لئلا یصده عن الکتابه، و قد روی فی الکافی ج ۱ ص ۳۱۱ عن صفوان الجمال قال: سألت أبا عبد اللّه علیه السلام عن صاحب هذا الامر فقال: ان صاحب هذا الامر لا یلهو و لا یلعب، و أقبل أبو الحسن موسی، و هو صغیر و معه عناق مکیه و هو یقول لها: اسجدی لربک، فأخذه أبو عبد اللّه علیه السلام و ضمه إلیه و قال: بأبی و امی من لا یلهو و لا یلعب.

۲- ۲. کذا فی الأصل المطبوع و هکذا المصدر و المعنی به أبو محمّد ابن علی الهادی علیهما السلام، و لعله مصحف عن« مولای» کما فی أغلب السطور.

مُدَّةٌ قَبَضَ فِی انْتِهَائِهَا لِذَلِکَ الْغَزْلِ سَارِقاً فَأَخْبَرَ بِهِ الْحَائِکَ صَاحِبُهُ فَکَذَّبَهُ وَ اسْتَرَدَّ مِنْهُ بَدَلَ ذَلِکَ مَنّاً وَ نِصْفَ مَنٍّ غَزْلًا أَدَقَّ مِمَّا کَانَ دَفَعَهُ إِلَیْهِ وَ اتَّخَذَ مِنْ ذَلِکَ ثَوْباً کَانَ هَذَا الدِّینَارُ مَعَ الْقُرَاضَهِ ثَمَنَهُ فَلَمَّا فَتَحَ رَأْسَ الصُّرَّهِ صَادَفَ رُقْعَهً فِی وَسَطِ الدَّنَانِیرِ بِاسْمِ

مَنْ أَخْبَرَ عَنْهُ وَ بِمِقْدَارِهَا عَلَی حَسَبِ مَا قَالَ وَ اسْتَخْرَجَ الدِّینَارَ وَ الْقُرَاضَهَ بِتِلْکَ الْعَلَامَهِ ثُمَّ أَخْرَجَ صُرَّهً أُخْرَی فَقَالَ الْغُلَامُ علیه السلام هَذِهِ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانٍ مِنْ مَحَلَّهِ کَذَا بِقُمَّ تَشْتَمِلُ عَلَی خَمْسِینَ دِینَاراً لَا یَحِلُّ لَنَا مَسُّهَا قَالَ وَ کَیْفَ ذَاکَ قَالَ لِأَنَّهَا مِنْ ثَمَنِ حِنْطَهٍ حَافَ صَاحِبُهَا عَلَی أَکَّارِهِ فِی الْمُقَاسَمَهِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ قَبَضَ حِصَّتَهُ مِنْهَا بِکَیْلٍ وَافٍ وَ کَالَ مَا خَصَّ الْأَکَّارَ بِکَیْلٍ بَخْسٍ فَقَالَ مَوْلَانَا علیه السلام صَدَقْتَ یَا بُنَیَّ ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ إِسْحَاقَ احْمِلْهَا بِأَجْمَعِهَا لِتَرُدَّهَا أَوْ تُوصِیَ بِرَدِّهَا عَلَی أَرْبَابِهَا فَلَا حَاجَهَ لَنَا فِی شَیْ ءٍ مِنْهَا وَ ائْتِنَا بِثَوْبِ الْعَجُوزِ قَالَ أَحْمَدُ وَ کَانَ ذَلِکَ الثَّوْبُ فِی حَقِیبَهٍ لِی فَنَسِیتُهُ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ لِیَأْتِیَهُ بِالثَّوْبِ نَظَرَ إِلَیَّ مَوْلَانَا أَبُو مُحَمَّدٍ علیه السلام فَقَالَ مَا جَاءَ بِکَ یَا سَعْدُ فَقُلْتُ شَوَّقَنِی أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ إِلَی لِقَاءِ مَوْلَانَا قَالَ فَالْمَسَائِلُ الَّتِی أَرَدْتَ أَنْ تَسْأَلَ عَنْهَا قُلْتُ عَلَی حَالِهَا یَا مَوْلَایَ قَالَ فَسَلْ قُرَّهَ عَیْنِی وَ أَوْمَأَ إِلَی الْغُلَامِ عَمَّا بَدَا لَکَ مِنْهَا فَقُلْتُ لَهُ مَوْلَانَا وَ ابْنَ مَوْلَانَا إِنَّا رُوِّینَا عَنْکُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَعَلَ طَلَاقَ نِسَائِهِ بِیَدِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام حَتَّی أَرْسَلَ یَوْمَ الْجَمَلِ إِلَی عَائِشَهَ أَنَّکِ قَدْ أَرْهَجْتِ عَلَی الْإِسْلَامِ وَ أَهْلِهِ بِفِتْنَتِکِ وَ أَوْرَدْتِ بَنِیکِ حِیَاضَ الْهَلَاکِ بِجَهْلِکِ فَإِنْ کَفَفْتِ عَنِّی غَرْبَکِ وَ إِلَّا طَلَّقْتُکِ وَ نِسَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ کَانَ طَلَّقَهُنَّ وَفَاتُهُ قَالَ مَا الطَّلَاقُ قُلْتُ تَخْلِیَهُ السَّبِیلِ قَالَ وَ إِذَا کَانَ وَفَاهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ خَلَّی لَهُنَّ السَّبِیلَ فَلِمَ لَا یَحِلُّ لَهُنَّ الْأَزْوَاجُ قُلْتُ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی حَرَّمَ الْأَزْوَاجَ عَلَیْهِنَّ قَالَ وَ کَیْفَ وَ قَدْ خَلَّی الْمَوْتُ سَبِیلَهُنَّ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی یَا ابْنَ مَوْلَایَ عَنْ مَعْنَی الطَّلَاقِ الَّذِی فَوَّضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُکْمَهُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ

قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَظَّمَ شَأْنَ نِسَاءِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَخَصَّهُنَّ بِشَرَفِ الْأُمَّهَاتِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا أَبَا الْحَسَنِ إِنَّ هَذَا الشَّرَفَ بَاقٍ لَهُنَّ مَا دُمْنَ لِلَّهِ عَلَی الطَّاعَهِ فَأَیَّتُهُنَّ عَصَتِ اللَّهَ بَعْدِی بِالْخُرُوجِ عَلَیْکَ فَأَطْلِقْ لَهَا فِی الْأَزْوَاجِ وَ أَسْقِطْهَا مِنْ شَرَفِ أُمُومَهِ الْمُؤْمِنِینَ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی عَنِ الْفَاحِشَهِ الْمُبَیِّنَهِ الَّتِی إِذَا أَتَتِ الْمَرْأَهُ بِهَا فِی أَیَّامِ عِدَّتِهَا حَلَّ لِلزَّوْجِ أَنْ یُخْرِجَهَا مِنْ بَیْتِهِ قَالَ الْفَاحِشَهُ الْمُبَیِّنَهُ هِیَ السَّحْقُ دُونَ الزِّنَی فَإِنَّ الْمَرْأَهَ إِذَا زَنَتْ وَ أُقِیمَ عَلَیْهَا الْحَدُّ لَیْسَ لِمَنْ أَرَادَهَا أَنْ یَمْتَنِعَ بَعْدَ ذَلِکَ مِنَ التَّزْوِیجِ بِهَا لِأَجْلِ الْحَدِّ وَ إِذَا سَحَقَتْ وَجَبَ عَلَیْهَا الرَّجْمُ وَ الرَّجْمُ خِزْیٌ وَ مَنْ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِرَجْمِهِ فَقَدْ أَخْزَاهُ وَ مَنْ أَخْزَاهُ فَقَدْ أَبْعَدَهُ وَ مَنْ أَبْعَدَهُ فَلَیْسَ لِأَحَدٍ أَنْ یَقْرَبَهُ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لِنَبِیِّهِ مُوسَی علیه السلام فَاخْلَعْ نَعْلَیْکَ إِنَّکَ بِالْوادِ الْمُقَدَّسِ طُویً (۱) فَإِنَّ فُقَهَاءَ الْفَرِیقَیْنِ یَزْعُمُونَ أَنَّهَا کَانَتْ مِنْ إِهَابِ الْمَیْتَهِ فَقَالَ علیه السلام مَنْ قَالَ ذَلِکَ فَقَدِ افْتَرَی عَلَی مُوسَی وَ اسْتَجْهَلَهُ فِی نُبُوَّتِهِ لِأَنَّهُ مَا خَلَا الْأَمْرُ فِیهَا مِنْ خَطْبَیْنِ إِمَّا أَنْ تَکُونَ صَلَاهُ مُوسَی فِیهَا جَائِزَهً أَوْ غَیْرَ جَائِزَهٍ فَإِنْ کَانَتْ صَلَاتُهُ جَائِزَهً جَازَ لَهُ لُبْسُهُمَا فِی تِلْکَ الْبُقْعَهِ إِذْ لَمْ تَکُنْ مُقَدَّسَهً(۲) وَ إِنْ کَانَتْ مُقَدَّسَهً مُطَهَّرَهً فَلَیْسَ بِأَقْدَسَ وَ أَطْهَرَ مِنَ الصَّلَاهِ وَ إِنْ کَانَتْ صَلَاتُهُ غَیْرَ جَائِزَهٍ فِیهِمَا فَقَدْ أَوْجَبَ عَلَی مُوسَی علیه السلام أَنَّهُ لَمْ یَعْرِفِ الْحَلَالَ مِنَ الْحَرَامِ وَ علم [لَمْ یَعْلَمْ] مَا جَازَ(۳)

فِیهِ الصَّلَاهُ وَ مَا لَمْ تَجُزْ وَ هَذَا کُفْرٌ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی یَا مَوْلَایَ عَنِ التَّأْوِیلِ فِیهِمَا قَالَ إِنَّ مُوسَی علیه السلام نَاجَی رَبَّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ فَقَالَ یَا رَبِّ إِنِّی قَدْ أَخْلَصْتُ لَکَ الْمَحَبَّهَ مِنِّی وَ غَسَلْتُ قَلْبِی عَمَّنْ سِوَاکَ وَ کَانَ شَدِیدَ الْحُبِّ لِأَهْلِهِ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی فَاخْلَعْ

۱- ۱. طه: ۱۲.

۲- ۲. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۳۴.

۳- ۳. فی الأصل المطبوع هنا تصحیف فراجع. و لا یخفی أن تشرف موسی بالواد المقدس کان فی بدء نبوّته و هو علیه السلام یقول عن نفسه:« فَعَلْتُها إِذاً وَ أَنَا مِنَ الضَّالِّینَ».

نَعْلَيْکَ أَیِ انْزِعْ حُبَّ أَهْلِکَ مِنْ قَلْبِکَ إِنْ کَانَتْ مَحَبَّتُکَ لِی خَالِصَهً وَ قَلْبُکَ مِنَ الْمَیْلِ إِلَی مَنْ سِوَایَ مَغْسُولًا قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَنْ تَأْوِیلِ کهیعص قَالَ هَذِهِ الْحُرُوفُ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَیْبِ أَطْلَعَ اللَّهُ عَلَیْهَا عَبْدَهُ زَکَرِیَّا علیه السلام ثُمَّ قَصَّهَا عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ ذَلِکَ أَنَّ زَکَرِیَّا علیه السلام سَأَلَ رَبَّهُ أَنْ یُعَلِّمَهُ أَسْمَاءَ الْخَمْسَهِ فَأَهْبَطَ عَلَیْهِ جَبْرَئِیلَ علیه السلام فَعَلَّمَهُ إِیَّاهَا فَکَانَ زَکَرِیَّا إِذَا ذَکَرَ مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنَ سُرِّیَ عَنْهُ هَمُّهُ وَ انْجَلَی کَرْبُهُ وَ إِذَا ذَکَرَ اسْمَ الْحُسَیْنِ خَنَقَتْهُ الْعَبْرَهُ وَ وَقَعَتْ عَلَیْهِ الْبُهْرَهُ-(۱) فَقَالَ ذَاتَ یَوْمٍ إِلَهِی مَا بَالِی إِذَا ذَکَرْتُ أَرْبَعاً مِنْهُمْ تَسَلَّیْتُ بِأَسْمَائِهِمْ مِنْ هُمُومِی وَ إِذَا ذَکَرْتُ الْحُسَیْنَ تَدْمَعُ عَیْنِی وَ تَثُورُ زَفْرَتِی فَأَنْبَأَهُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَنْ قِصَّتِهِ وَ قَالَ کهیعص فَالْکَافُ اسْمُ کَرْبَلَاءَ وَ الْهَاءُ هَلَاکُ الْعِتْرَهِ وَ الْیَاءُ یَزِیدُ وَ هُوَ ظَالِمُ الْحُسَیْنِ وَ الْعَیْنُ عَطَشُهُ وَ الصَّادُ صَبْرُهُ فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِکَ زَکَرِیَّا علیه السلام لَمْ یُفَارِقْ مَسْجِدَهُ ثَلَاثَهَ أَیَّامٍ وَ مَنَعَ فِیهَا النَّاسَ مِنَ الدُّخُولِ عَلَیْهِ وَ أَقْبَلَ عَلَی الْبُکَاءِ وَ النَّحِیبِ وَ کَانَتْ نُدْبَتُهُ إِلَهِی أَ تُفَجِّعُ خَیْرَ خَلْقِکَ بِوَلَدِهِ أَ تُنْزِلُ بَلْوَی هَذِهِ الرَّزِیَّهِ بِفِنَائِهِ إِلَهِی أَ تُلْبِسُ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ ثِیَابَ هَذِهِ الْمُصِیبَهِ إِلَهِی أَ تُحِلُّ کُرْبَهَ هَذِهِ الْفَجِیعَهِ بِسَاحَتِهِمَا ثُمَّ کَانَ یَقُولُ إِلَهِی ارْزُقْنِی وَلَداً تَقَرُّ بِهِ عَیْنِی عَلَی الْکِبَرِ وَ اجْعَلْهُ وَارِثاً وَصِیّاً وَ اجْعَلْ مَحَلَّهُ مَحَلَّ الْحُسَیْنِ فَإِذَا رَزَقْتَنِیهِ فَافْتِنِّی بِحُبِّهِ ثُمَّ أَفْجِعْنِی بِهِ کَمَا تُفْجِعُ مُحَمَّداً حَبِیبَکَ بِوَلَدِهِ فَرَزَقَهُ اللَّهُ یَحْیَی علیه السلام وَ فَجَّعَهُ بِهِ وَ کَانَ حَمْلُ یَحْیَی سِتَّهَ أَشْهُرٍ وَ حَمْلُ الْحُسَیْنِ علیه السلام کَذَلِکَ وَ لَهُ قِصَّهٌ طَوِیلَهٌ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی یَا مَوْلَایَ عَنِ الْعِلَّهِ الَّتِی تَمْنَعُ الْقَوْمَ مِنِ اخْتِیَارِ إِمَامٍ لِأَنْفُسِهِمْ قَالَ مُصْلِحٍ أَوْ مُفْسِدٍ قُلْتُ مُصْلِحٍ قَالَ فَهَلْ یَجُوزُ أَنْ تَقَعَ خِیَرَتُهُمْ عَلَی الْمُفْسِدِ بَعْدَ أَنْ لَا یَعْلَمَ أَحَدٌ بِمَا یَخْطُرُ بِبَالِ غَیْرِهِ مِنْ صَلَاحٍ أَوْ فَسَادٍ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَهِیَ الْعِلَّهُ أُورِدُهَا لَکَ بِبُرْهَانٍ یَثِقُ بِهِ عَقْلُکَ

۱- ۱. البهر: تتابع النفس و انقطاعه کما یحصل بعد الاعیاء و العد و الشدید.

أَخْبِرْنِی عَنِ الرُّسُلِ الَّذِینَ اصْطَفَاهُمُ اللَّهُ وَ أَنْزَلَ الْکُتُبَ عَلَیْهِمْ وَ أَیَّدَهُمْ بِالْوَحْیِ وَ الْعِصْمَهِ إِذْ هُمْ أَعْلَامُ الْأُمَمِ وَ أَهْدَی إِلَی الِاخْتِیَارِ مِنْهُمْ مِثْلُ مُوسَی وَ عِیسَی هَلْ یَجُوزُ مَعَ وُفُورِ عَقْلِهِمَا وَ کَمَالِ عِلْمِهِمَا إِذَا هَمَّا بِالاخْتِیَارِ أَنْ تَقَعَ خِیَرَتُهُمَا عَلَی الْمُنَافِقِ وَ هُمَا یَظُنَّانِ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ قُلْتُ لَا فَقَالَ هَذَا مُوسَی کَلِیمُ اللَّهِ مَعَ وُفُورِ عَقْلِهِ وَ کَمَالِ عِلْمِهِ وَ نُزُولِ الْوَحْیِ عَلَیْهِ اخْتَارَ مِنْ أَعْیَانِ قَوْمِهِ وَ وُجُوهِ عَسْکَرِهِ لِمِیقَاتِ رَبِّهِ سَبْعِینَ رَجُلًا مِمَّنْ لَا یَشُکُّ فِی إِیمَانِهِمْ وَ إِخْلَاصِهِمْ فَوَقَعَتْ خِیَرَتُهُ عَلَی الْمُنَافِقِینَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ اخْتارَ مُوسی قَوْمَهُ سَبْعِینَ رَجُلًا لِمِیقاتِنا إِلَی قَوْلِهِ لَنْ نُؤْمِنَ لَکَ حَتَّی نَرَی اللَّهَ جَهْرَهً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَهُ بِظُلْمِهِمْ (۱) فَلَمَّا وَجَدْنَا اخْتِیَارَ مَنْ قَدِ اصْطَفَاهُ اللَّهُ لِلنُّبُوَّهِ وَاقِعاً عَلَی الْأَفْسَدِ دُونَ الْأَصْلَحِ وَ هُوَ یَظُنُّ أَنَّهُ الْأَصْلَحُ دُونَ الْأَفْسَدِ عَلِمْنَا أَنْ لَا اخْتِیَارَ إِلَّا لِمَنْ یَعْلَمُ مَا تُخْفِی الصُّدُورُ وَ تُکِنُّ الضَّمَائِرُ وَ یَتَصَرَّفُ عَلَیْهِ السَّرَائِرُ وَ أَنْ لَا خَطَرَ لِاخْتِیَارِ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ بَعْدَ وُقُوعِ خِیَرَهِ الْأَنْبِیَاءِ عَلَی ذَوِی الْفَسَادِ لَمَّا أَرَادُوا أَهْلَ الصَّلَاحِ ثُمَّ قَالَ مَوْلَانَا علیه السلام یَا سَعْدُ وَ حِینَ ادَّعَی خَصْمُکَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا أَخْرَجَ مَعَ نَفْسِهِ مُخْتَارَ هَذِهِ الْأُمَّهِ إِلَی الْغَارِ إِلَّا عِلْماً مِنْهُ أَنَّ الْخِلَافَهَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَنَّهُ هُوَ الْمُقَلَّدُ أُمُورَ التَّأْوِیلِ وَ الْمُلْقَی إِلَیْهِ أَزِمَّهُ الْأُمَّهِ الْمُعَوَّلُ عَلَیْهِ فِی لَمِّ الشَّعَثِ

وَ سَدِّ الْخَلَلِ وَ إِقَامَهِ الْحُدُودِ وَ تَسْرِیبِ الْجُیُوشِ لِفَتْحِ بِلَادِ الْکُفْرِ فَکَمَا أَشْفَقَ عَلَی نُبُوَّتِهِ أَشْفَقَ عَلَی خِلَافَتِهِ إِذْ لَمْ یَکُنْ مِنْ حُکْمِ الِاسْتِتَارِ وَ التَّوَارِی أَنْ یَرُومَ الْهَارِبُ مِنَ الْبَشَرِ(۲)

مُسَاعَدَهً مِنْ غَیْرِهِ إِلَی مَکَانٍ یَسْتَخْفِی فِیهِ وَ إِنَّمَا أَبَاتَ عَلِیّاً عَلَی فِرَاشِهِ لِمَا لَمْ یَکُنْ یَکْتَرِثُ لَهُ وَ لَا یَحْفِلُ بِهِ وَ لِاسْتِثْقَالِهِ إِیَّاهُ وَ عِلْمِهِ بِأَنَّهُ إِنْ قُتِلَ لَمْ یَتَعَذَّرْ عَلَیْهِ نَصْبُ غَیْرِهِ مَکَانَهُ لِلْخُطُوبِ الَّتِی کَانَ یَصْلُحُ لَهَا فَهَلَّا نَقَضْتَ عَلَیْهِ دَعْوَاهُ بِقَوْلِکَ أَ لَیْسَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْخِلَافَهُ بَعْدِی ثَلَاثُونَ سَنَهً فَجَعَلَ هَذِهِ مَوْقُوفَهً عَلَی أَعْمَارِ الْأَرْبَعَهِ الَّذِینَ هُمُ الْخُلَفَاءُ الرَّاشِدُونَ فِی

۱- ۱. الأعراف: ۱۵۵.

۲- ۲. فی نسخه المصدر« من الشر» کما سبق.

مَذْهَبِكُمْ وَ كَانَ لَا يَجِدُ بُدّاً مِنْ قَوْلِهِ لَكَ بَلَى فَكُنْتَ تَقُولُ لَهُ حِينَئِذٍ أَ لَيْسَ كَمَا عَلِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدَهُ لِأَبِي بَكْرٍ عَلِمَ أَنَّهَا مِنْ بَعْدِ أَبِي بَكْرٍ لِعُمَرَ وَ مِنْ بَعْدِ عُمَرَ لِعُثْمَانَ وَ مِنْ بَعْدِ عُثْمَانَ لِعَلِيٍّ فَكَانَ أَيْضاً لَا يَجِدُ بُدّاً مِنْ قَوْلِهِ لَكَ نَعَمْ ثُمَّ كُنْتَ تَقُولُ لَهُ فَكَانَ الْوَاجِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ يُخْرِجَهُمْ جَمِيعاً عَلَى التَّرْتِيبِ إِلَى الْغَارِ وَ يُشْفِقَ عَلَيْهِمْ كَمَا أَشْفَقَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ لَا يَسْتَخِفَّ بِقَدْرِ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةِ بِتَرْكِهِ إِيَّاهُمْ وَ تَخْصِيصِهِ أَبَا بَكْرٍ بِإِخْرَاجِهِ مَعَ نَفْسِهِ دُونَهُمْ وَ لَمَّا قَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ الصِّدِّيقِ وَ الْفَارُوقِ أَسْلَمَا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً لِمَ لَمْ تَقُلْ لَهُ بَلْ أَسْلَمَا طَمَعاً لِأَنَّهُمَا كَانَا يُجَالِسَانِ الْيَهُودَ وَ يَسْتَخْبِرَانِهِمْ عَمَّا كَانُوا يَجِدُونَ فِي التَّوْرَاةِ وَ سَائِرِ الْكُتُبِ الْمُتَقَدِّمَةِ النَّاطِقَةِ بِالْمَلَاحِمِ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ مِنْ قِصَّةِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَوَاقِبِ أَمْرِهِ فَكَانَتِ الْيَهُودُ تَذْكُرُ أَنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله يُسَلَّطُ عَلَى الْعَرَبِ كَمَا كَانَ بُخْتَ نَصَّرُ سُلِّطَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَا بُدَّ لَهُ مِنَ الظَّفَرِ بِالْعَرَبِ كَمَا ظَفِرَ بُخْتَ نَصَّرُ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ غَيْرَ أَنَّهُ كَاذِبٌ فِي دَعْوَاهُ فَأَتَيَا مُحَمَّداً فَسَاعَدَاهُ عَلَى [قَوْلِ] شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ بَايَعَاهُ طَمَعاً فِي أَنْ يَنَالَ كُلٌّ مِنْهُمَا مِنْ جِهَتِهِ وِلَايَةَ بَلَدٍ إِذَا اسْتَقَامَتْ أُمُورُهُ وَ اسْتَتَبَّتْ أَحْوَالُهُ فَلَمَّا أَيِسَا مِنْ ذَلِكَ تَلَثَّمَا وَ صَعِدَا الْعَقَبَةَ مَعَ أَمْثَالِهِمَا مِنَ الْمُنَافِقِينَ عَلَى أَنْ يَقْتُلُوهُ فَدَفَعَ اللَّهُ كَيْدَهُمْ وَ رَدَّهُمْ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْراً كَمَا أَتَى طَلْحَةُ وَ الزُّبَيْرُ عَلِيّاً علیه السلام فَبَايَعَاهُ وَ طَمِعَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا أَنْ يَنَالَ مِنْ جِهَتِهِ وِلَايَةَ بَلَدٍ فَلَمَّا أَيِسَا نَكَثَا بَيْعَتَهُ وَ خَرَجَا عَلَيْهِ فَصَرَعَ اللَّهُ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَصْرَعَ أَشْبَاهِهِمَا مِنَ النَّاكِثِينَ قَالَ سَعْدٌ ثُمَّ قَامَ مَوْلَانَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْهَادِي علیه السلام إِلَى الصَّلَاةِ مَعَ الْغُلَامِ فَانْصَرَفْتُ عَنْهُمَا وَ طَلَبْتُ أَثَرَ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ فَاسْتَقْبَلَنِي بَاكِياً فَقُلْتُ مَا أَبْطَأَكَ وَ أَبْكَاكَ قَالَ قَدْ فَقَدْتُ الثَّوْبَ الَّذِي سَأَلَنِي مَوْلَايَ إِحْضَارَهُ فَقُلْتُ لَا عَلَيْكَ فَأَخْبِرْهُ فَدَخَلَ عَلَيْهِ وَ انْصَرَفَ مِنْ عِنْدِهِ مُتَبَسِّماً وَ هُوَ يُصَلِّي عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ مَا الْخَبَرُ قَالَ وَجَدْتُ الثَّوْبَ مَبْسُوطاً تَحْتَ قَدَمَيْ مَوْلَانَا علیه السلام يُصَلِّي عَلَيْهِ

قَالَ سَعْدٌ فَحَمِدْنَا اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ عَلَى ذَلِکَ وَ جَعَلْنَا نَخْتَلِفُ بَعْدَ ذَلِکَ إِلَی مَنْزِلِ مَوْلَانَا علیه السلام أَیَّاماً فَلَا نَرَی الْغُلَامَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَلَمَّا کَانَ یَوْمَ الْوَدَاعِ دَخَلْتُ أَنَا وَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ وَ کَهْلَانُ مِنْ أَرْضِنَا وَ انْتَصَبَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بَیْنَ یَدَیْهِ قَائِماً وَ قَالَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَدْ دَنَتِ الرِّحْلَهُ وَ اشْتَدَّتِ الْمِحْنَهُ وَ نَحْنُ نَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ یُصَلِّیَ عَلَی الْمُصْطَفَی جَدِّکَ وَ عَلِیٍّ الْمُرْتَضَی أَبِیکَ وَ عَلَی سَیِّدَهِ النِّسَاءِ أُمِّکَ وَ عَلَی سَیِّدَیْ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ عَمِّکَ وَ أَبِیکَ وَ عَلَی الْأَئِمَّهِ الطَّاهِرِینَ مِنْ بَعْدِهِمَا آبَائِکَ وَ أَنْ یُصَلِّیَ عَلَیْکَ وَ عَلَی وَلَدِکَ وَ نَرْغَبُ إِلَی اللَّهِ أَنْ یُعْلِیَ کَعْبَکَ وَ یَکْبِتَ عَدُوَّکَ وَ لَا جَعَلَ اللَّهُ هَذَا آخِرَ عَهْدِنَا مِنْ لِقَائِکَ قَالَ فَلَمَّا قَالَ هَذِهِ الْکَلِمَهَ اسْتَعْبَرَ مَوْلَانَا علیه السلام حَتَّی اسْتَهَلَّتْ دُمُوعُهُ وَ تَقَاطَرَتْ عَبَرَاتُهُ ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ إِسْحَاقَ لَا تَکَلَّفْ فِی دُعَائِکَ شَطَطاً فَإِنَّکَ مُلَاقٍ اللَّهَ فِی صَدَرِکَ (۱) هَذَا فَخَرَّ أَحْمَدُ مَغْشِیّاً عَلَیْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سَأَلْتُکَ بِاللَّهِ وَ بِحُرْمَهِ جَدِّکَ إِلَّا شَرَّفْتَنِی بِخِرْقَهٍ أَجْعَلُهَا کَفَناً فَأَدْخَلَ مَوْلَانَا علیه السلام یَدَهُ تَحْتَ الْبِسَاطِ فَأَخْرَجَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ دِرْهَماً فَقَالَ خُذْهَا وَ لَا تُنْفِقْ عَلَی نَفْسِکَ غَیْرَهَا فَإِنَّکَ لَنْ تَعْدَمَ مَا سَأَلْتَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَا یُضِیعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا قَالَ سَعْدٌ فَلَمَّا صِرْنَا بَعْدَ مُنْصَرَفِنَا مِنْ حَضْرَهِ مَوْلَانَا علیه السلام مِنْ حُلْوَانَ عَلَی ثَلَاثَهِ فَرَاسِخَ حُمَّ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ وَ صَارَتْ عَلَیْهِ عِلَّهٌ صَعْبَهٌ أَیِسَ مِنْ حَیَاتِهِ فِیهَا فَلَمَّا وَرَدْنَا حُلْوَانَ وَ نَزَلْنَا فِی بَعْضِ الْخَانَاتِ دَعَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَلَدِهِ کَانَ قَاطِناً بِهَا ثُمَّ قَالَ تَفَرَّقُوا عَنِّی هَذِهِ اللَّیْلَهَ وَ اتْرُکُونِی وَحْدِی فَانْصَرَفْنَا عَنْهُ وَ رَجَعَ کُلٌّ وَاحِدٍ مِنَّا إِلَی مَرْقَدِهِ قَالَ سَعْدٌ فَلَمَّا حَانَ أَنْ یَنْکَشِفَ اللَّیْلُ عَنِ الصُّبْحِ أَصَابَتْنِی فِکْرَهٌ فَفَتَحْتُ عَیْنِی فَإِذَا أَنَا بِکَافُورٍ الْخَادِمِ خَادِمِ مَوْلَانَا أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام وَ هُوَ یَقُولُ أَحْسَنَ اللَّهُ بِالْخَیْرِ عَزَاکُمْ وَ جَبَرَ بِالْمَحْبُوبِ رَزِیَّتَکُمْ قَدْ فَرَغْنَا مِنْ غُسْلِ صَاحِبِکُمْ وَ تَکْفِینِهِ (۲) فَقُومُوا

۱- ۱. فی المصدر: فی سفرک. راجع ج ۲ ص ۱۳۸.

۲- ۲. ما تضمنه الخبر من موت أحمد بن إسحاق خلاف ما صرّح به الرجالیون فی بقائه بعد أبی محمّد علیه السلام.

لِـدَفْنِهِ فَـإِنَّهُ مِنْ أَكْرَمِكَمْ مَحَلًّا عِنْـدَ سَـيِّدِكُمْ ثُمَّ غَـابَ عَنْ أَعْيُنِنَا فَاجْتَمَعْنَا عَلَى رَأْسِهِ بِالْبُكَاءِ وَ الْعَوِيلِ حَتَّى قَضَـيْنَا حَقَّهُ وَ فَرَغْنَا مِنْ أَمْرِهِ رَحِمَهُ اللَّهُ.

دلائل الإمامه للطبری عن عبـد الباقی بن یزداد عن عبـد الله بن محمـد الثعالبی عن أحمـد بن محمد العطار عن سـعد بن عبد الله: مثله- ج، [الإحتجاج] عن سعد: مثله مع اختصار فی إیراد المطالب

**[ترجمه]کمال الـدین: سعد بن عبـداللَّه قمی می گوید: من شوق زیادی برای جمع آوری کتاب هایی داشـتم که مشـتمل بر علوم مشـکله و دقایق آنها باشد. می خواستم با مطالعه آنها حقایق (مذهب شیعه) را به خوبی آشکار کنم و از آنچه که موجب اشتباه مردم می شود سخن نگویم تا اگر با مخالفین طرف صحبت شدم، با مطالعه غوامض و مشکلات آن، بر آنها غلبه یابم.

من سـخت پابند مذهب شیعه اثنی عشری بودم و هنگام مناظرات با اهل تسنن، از تأمین جانی و سلامتی خود چشم می پوشیدم و منتظر مناظره و هر گونه دعوا و دشمنی بودم، تا جایی که کار مناظره ما به دشمنی و ناسزا گفتن می کشید. عیب های آنها را می گفتم و از روی اعمال پیشوایان آنان پرده برمی داشـتم. تا اینکه یک بار دچار یک دانشـمند ناصبی شدم که در کشمکش عقیـده سـختگیر، در دشـمنی بسـیار کینه تـوز، در جـدل و پیروی از باطـل از همه متعصب تر، در سؤال از موضوعـات دینی و علمی، از دیگران بدزبان تر و در امور باطل، از همه ثابت قدم تر بود.

یک روز ناصبی مزبور در اثنای مناظره به من گفت: «ای سعد! وای بر تو و همفکرانت که شما جماعت رافضی ها، مهاجرین و انصار (خلفا) را سـرزنش و خلافت آنها را انکار می کنیـد. این صـدیق (ابوبکر) کسـی است که به واسـطه سابقه اسـلامش، بر تمـام اصـحاب پیغمبر فـائق گردیـد. آیـا نمی دانیـد که پیغمبر صـلی الله علیه و آله او را به این منظور با خود به غار برد که می دانست او خلیفه بعد از وی است و اوست که از قرآن پیروی می کند و زمام امور مسـلمین را به دست می گیرد و دفاع از ملت اسـلام به او واگـذار می شود؟ پراکنـدگی ها را سامان می بخشـد، از درهم ریختن کارها جلوگیری به عمل می آورد، حـدود الهی را جاری می سازد و دسـته دسته سپاه برای فتح بلاد شرک گسیل می دارد؟ نمی دانید که او همان طور که به نبوت خود اهمیت می داد، برای منصب جانشین خود هم اهمیت قائل بود؟

می دانیم که هر گـاه کسـی در جایی پنهان می شود یا از کسـی فرار می کنـد، قصـدش این نیست که جلب مساعـدت و یاری کسـی را کنـد (یعنی پیغمبر احتیاج به مساعدت و یاری علی علیه السـلام نداشت!) بنابراین وقتی که می بینیم پیغمبر پناه به غار برد و چشم به مساعـدت و کمک کسـی هم نـداشت، برای ما روشن می گردد که مقصود پیغمبر این بود که ابوبکر را به عللی که شـرح دادیم، با خود به غار ببرد، و از این نظر علی علیه السـلام را در بستر خود خوابانید که از کشـته شدن او باک نداشت! به همین جهت علی را بـا خود نبرد و بردن او برایش دشوار بود. مضافـا به این که می دانست اگر علی کشـته شود، برای پیغمبر مشکل نیست که دیگری را به جای وی تعیین کند تا در کارهای مشکل جای علی را بگیرد!»

سعـد بن عبداللَّه گفت: من در رد او پاسخ های گوناگونی دادم، ولی او هر یک از آنها را نقض و رد می کرد. بعد گفت: «ای سعد! بگذار ایراد دیگری از شما بگیرم تا بینی شما رافضی ها به خاک مالیده شود! آیا شما عقیده ندارید که ابوبکر صدیق که از پلیدی اوهام پیراسـته است و عمر فاروق که مدافع ملت اسلام بود، نفاق خود را پنهان می داشتند و استدلال به شب عقبه می

کنید؟ - . شب عقبه، شبی بود که پیغمبر اکرم از جنگ «تبوک» مراجعت می فرمود و در حالی که عمار یاسر مهار شتر حضرت را به دست گرفته و حذیفه یمانی آن را می راند، چند نفر نقابدار جلو آمدند و شتر حضرت را رم دادند، جوری که نزدیک بود پیغمبر به زمین بخورد. این چند نفر نقابدار، در کتب مربوطه شناسانده شده اند که چه کسانی بوده اند. - ای سعد! بگو بدانم ابوبکر و عمر از روی میل اسلام آوردند یا به طور اجبار بود؟»

سعد گفت: برای برطرف ساختن این ایراد چاره ای اندیشیدم که تسلیم آن اشکال نشوم و بیم آن داشتم که اگر بگویم ابوبکر و عمر از روی میل اسلام آوردند، او بگوید که با این وصف، دیگر پیدایش نفاق در دل آنها معنی ندارد، چه که نفاق هنگامی به قلب آدمی راه می یابد که هیبت و هجوم و غلبه و فشار سختی، انسان را ناچار سازد که بر خلاف میل قلبی خود تظاهر کند. چنان که خداوند در این آیه فرموده:«فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا قالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَ کَفَرْنا بِما کُنَّا بِهِ مُشْرِکِینَ فَلَمْ یَکُ یَنْفَعُهُمْ إِیمانُهُمْ. لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا»، {پس چون سختی [عذاب] ما را دیدند گفتند: «فقط به خدا ایمان آوردیم و بدانچه با او شریک می گردانیدیم کافریم. و[لی] هنگامی که عذاب ما را مشاهده کردند، دیگر ایمانشان برای آنها سودی نداد.} - . غافر / ۸۵ - و اگر بگویم که آنها با بی میلی و اجبار اسلام آوردند، مرا مورد سرزنش قرار می داد و می گفت که موقع اسلام آوردن آنها، شمشیری کشیده نشد که موجب وحشت آنها شود.

ناچار عمدا از وی روی گردانیدم (و سخن نگفتم)، در حالی که تمام اعضایم از شدت خشم آماس کرده بود و جگرم از غصه می خواست پاره شود. پیش از این واقعه من قریب چهل و چند مسأله از مسائل مشکله را که کسی نیافته بودم به من پاسخ دهد، در توماری یادداشت کرده بودم تا از احمد بن اسحاق (قمی) که بهترین مردم شهر من (قم) و از خواص حضرت امام حسن عسکری علیه السلام بود، سؤال کنم .

در آن موقع احمد بن اسحاق قمی به سفر سامره رفته بود، من هم پشت سر او حرکت کردم تا در کناراستخر آبی به او رسیدم. وقتی با او مصافحه کردم گفت: «خیر است!» گفتم: «اولا خواستم خدمت شما برسم و ثانیا طبق معمول، سؤالاتی دارم که می خواهم جواب مرحمت کنید.» احمد بن اسحاق گفت: «تو با من باش، زیرا من به شوق ملاقات امام حسن عسکری علیه السلام به سامره می روم و سؤالات مشکلی از تأویل و تنزیل قرآن دارم که می خواهم از آن حضرت بپرسم. تو هم بیا و فرصت را غنیمت دان و از محضر مبارک آقا استفاده کن. چه وقتی به خدمت آن حضرت رسیدی، دریایی خواهی دید که عجائب و غرائب آن به اتمام نمی رسد.»

پس وارد سامره شدیم و به در خانه آقا امام حسن عسکری علیه السلام رفتیم و اجازه ورود خواستیم. خادمی آمد و ما را به خانه برد. احمد بن اسحاق، انبانی را که در پارچه ای بسته و صد و شصت کیسه درهم و دینار در آن بود و سر هر کیسه ای با مهر صاحبش بسته بود، روی دوش گذاشت و بدین گونه وارد خانه حضرت شدیم.

من نمی توانم مولی امام حسن عسکری علیه السلام را در آن لحظه که دیدم و نور رویش ما را تحت الشعاع قرار داد، به چیزی جز اینکه بگویم مثل ماه شب چهارده بود، تشبیه کنم.

طفلی که در خلقت و منظر به ستاره مشتری می ماند و موی سرش از دو سوی تا به گوشش می رسید و میان آن باز بود،

همچون الفی که در بین دو واو قرار گیرد، روی زانوی راست امام نشسته بود و یک انار زرین که نقش های بدیعش در میان حلقه گوناگون و رنگارنگ آن می درخشید و یکی از رؤسای اهل بصره به آن حضرت اهدا کرده بود، جلوی امام نهاده بود. امام حسن عسکری علیه السلام قلمی در دست داشت و تا می خواست سطری در بیاضی که به دست گرفته بود بنویسد، آن طفل انگشتان حضرت را می گرفت. حضرت هم آن انار زرین را می انداخت روی زمین و طفل را به گرفتن و آوردن آن مشغول می کرد تا مانع نوشتن حضرت نشود .

ما به حضرت سلام کردیم. امام علیه السلام هم با ملاطفت جواب داد و اشاره کرد که بنشینیم. موقعی که حضرت از نوشتن نامه فارغ شد، احمد بن اسحاق، انبان را از میان پارچه بیرون آورد و جلوی حضرت گذاشت.

حضرت نگاهی به طفل کرد و فرمود: «فرزندم! مُهر از هدایای دوستان و شیعیانت برگیر!» طفل گفت: «آقا! آیا سزاوار است که دستی به این پاکی، به طرف این هدایای آلوده و اموال پلید که حلال و حرام آنها با هم مخلوط گشته است، دراز شود؟»حضرت به احمد بن اسحاق فرمود: «ای پسر اسحاق! آنچه در انبان است بیرون بیاور تا فرزندم حلال آن را از حرام جدا کند.»

چون احمد بن اسحاق کیسه اول را درآورد، طفل گفت: «این کیسه فلانی پسر فلانی از فلان محله قم است که شصت و دو دینار در آن است؛ چهل و پنج دینار آن از پول زمین سنگلاخی است که صاحبش فروخته و از برادرش به ارث برده بود. چهارده دینارش از پول نه طاقه پارچه است و سه دینار هم اجاره دکاکین است.» امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «راست گفتی فرزندم! حالا به این مرد نشان بده که حرام آن چند است.»

طفل گفت: «یک دیناری که سکه ری دارد، در فلان تاریخ ضرب شده و نقش یک رویش پاک گردیده، با قطعه زری که وزن آن ربع دینار است درآور و ملاحظه کن! علت حرام بودن آنها این است که صاحب آن در فلان ماه و فلان سال، یک من و ربع پنبه ریسیده کشید و به یک نفر جولا که همسایه او بود داد. بعد از مدتی دزد پنبه ها را از جولا دزدید. جولا هم جریان را به صاحب پنبه اطلاع داد، ولی او گفت:«دروغ می گویی!»

سپس یک من و نیم پنبه ریسیده نازک تر از رشته خود که به او سپرده بود، عوض آن از جولاـ گرفت. آنگاه آن رشته را پارچه کرد و فروخت و این دینار با قطعه زر، پول آن است!» وقتی احمد بن اسحاق در آن کیسه را گشود، نامه ای میان دینارها بود که نام فرستنده و مقدار آن را همان طور که طفل گفته بود، در آن نوشته بود و آن قطعه زر را با همان نشانی بیرون آورد.

آنگاه احمد بن اسحاق کیسه دیگری بیرون آورد (پیش از آنکه مهر آن را بگشاید). طفل گفت: «این کیسه مال فلانی پسر فلانی ساکن فلان محله قم است و پنجاه دینار در آن است که برای ما حلال نیست دست به آن بزنیم.» حضرت پرسید: «برای چه؟» طفل گفت: «زیرا این پول گندمی است که صاحب آن موقع تقسیم با زارعی که شریک او بود، حیف و میل کرد. به این نحو که وقتی سهم خود را برمی داشت، پیمانه را پر می کرد و چون نوبت به شریکش می رسید، پیمانه را کم می گرفت.» امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «راست گفتی فرزندم!»

آنگـاه حضـرت فرمـود: «ای پسـر اسـحاق! تمـام این پـول هـا را جمع کن و به صاحبـانش برگردان یـا سـفارش کن که به آنها برساننـد. مـا احتیـاجی به آنهـا نـداریم. فقـط پارچه آن پیرزن را بیاور!» احمـد بن اسـحاق گفت:«آن پارچه را من در خورجین گذاشته بودم و اصلا فراموش کرده بودم.»

وقتی که او رفت تـا پارچه را بیاورد، امام حسن عسـکری علیه السـلام نگاهی به من کرد و فرمود: «ای سـعد! تو برای چه آمـده ای؟»عرض کردم: «احمـد بن اسـحاق مرا تشویق به زیارت آقایم کرد.» فرمود: «مسائلی را که می خواستی بپرسـی چه کردی؟» عرض کردم: «آقـا! همچنـان بلاـجواب مانـده است.» فرمـود: «آنچه را که به نظرت می رسـد، از نـور چشم من سؤال کن.» و با دست مبارک به همان طفل اشاره کرد.

من روی به آن آقازاده کرده و عرض کردم: «آقا و آقازاده ما! از اجـداد شـما برای ما روایت کرده اند که پیغمبر خدا صـلی الله علیه و آله اختیـار طلاـق زنـان خـود را به دست امیرالمؤمنین علیه السـلام داده بود. حـتی روایت شـده که علی علیه السـلام در جنـگ جمل، برای عایشه پیغام فرسـتاد که اسـلام و پیروان آن را گرفتار فتنه خود کردی و فرزنـدان خود را از روی نادانی، به سراشیب مرگ افکنـدی. اگر خود برمی گردی فبهـا، وگرنه تو را طلاـق می دهم؛ با اینکه مرگ پیغمبر، زنان آن حضـرت را طلاق داده بود.»

امـام زمـان علیه السـلام پرسـید: «طلاـق به معنی چیست؟»عرض کردم: «یعنی رها کردن زن (که اگر بخواهـد شوهر کنـد آزاد باشـد).» فرمود: «اگر رحلت پیغمبر صـلی الله علیه و آله زنان او را یله و رها کرده بود، پس چرا جایز نبود که آنها بعد از پیغمبر شوهر کننـد؟» عرض کردم: «زیرا خداونـد متعـال ازدواج آنهـا را (بعـد از پیغمـبر) حرام کرده بود.» فرمود: «پس چگونه رحلت پیغمـبر آنهــا را رهــا گردانیــد؟» عرض کردم: «آقـازاده عزیز! معنی طلاـقی کـه پیغمـبر صــلی الله علیـه و آلـه حکـم آن را به امیرالمؤمنین علیه السلام واگذار کرد چیست؟»

فرمود: «خداونـد متعـال مقـام زنان پیغمبر صـلی الله علیه و آله را بزرگ داشت و آنها را به شـرف مادری مؤمنین فائز گردانیـد. پیغمبر هم به امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمود: «یا علی! این شـرافت تا وقتی که اطاعت می کننـد برای آنها خواهـد بود، ولی هر کـدام بعـد از من نافرمانی خداونـد را کردنـد و علیه تو سر به شورش برداشـتند، آنها را آزاد بگـذار تا اگر بخواهند با دیگری ازدواج کنند و از مقام ام المؤمنینی ساقط گردند.»

عرض کردم: «فاحشه مبینه که اگر زن در ایام عده مرتکب آن گردد و مرد می تواند او را بیرون کند، چیست؟» فرمود:«مقصود از فاحشه مبینه، مساحقه است نه زنا دادن. زیرا زنی که زنا داد و حد بر او جاری شد، اگر کسـی بخواهد با وی ازدواج کند، به واسـطه حـدی که به او زده انـد، مانعی ندارد. ولی اگر مساحقه کرد، باید او را سـنگسار کرد. سـنگسار کردن برای زن ذلت و خواری است، چون کسی که خداوند دستور سنگسار کردنش را داده است، خوار و رسوا گردانیده و هر کس را که خدا خوار کند، او را از خود دور کرده است، لذا کسی نمی تواند که او را نزدیک گرداند.»

عرض کردم: «یا ابن رسول اللَّه! اینکه خداوند به حضـرت موسـی فرمود:«فَاخْلَعْ نَعْلَیْکَ إِنَّکَ بِالْوادِ الْمُقَدَّسِ طُویً»، {پای پوش خویش بیرون آور که تو در وادی مقـدس «طُوی» هستی} – . طه / ۱۲ – مقصود چه بوده؟ چه فقهای فریقین، عقیـده دارند که

نعلین حضرت موسی از پوست مردار بوده است.»

فرمود: «هر کس این عقیده را داشته باشد، به موسی علیه السلام افترا بسته و آن پیغمبر را جاهل دانسته است. چون مطلب از دو حال بیرون نیست: یا نماز خواندن موسی علیه السلام با آن نعلین جایز بوده یا جایز نبوده؛ اگر نمازش صحیح بوده، پوشیدن آن کفش در آن زمین هم برای او جایز بوده است، زیرا هر قدر آن زمین مقدس و پاک باشد، مقدس تر و پاک تر از نماز نیست و چنانچه نماز خواندن موسی علیه السلام با آن نعلین جایز نبوده، این ایراد به موسی وارد می شود که حلال و حرام خدا را نمی دانسته و از آنچه نماز با آن جایز است و آنچه جایز نیست، اطلاع نداشته است و این نسبت به پیغمبر خدا کفر است.»

عرض کردم: «آقا! تأویل آن چیست؟» فرمود: (در آن شبی که موسی با زن خود در صحرای سینا بود و از دور آتشی دید و زنش را رها کرد و به دنبال آتش به کوه طور آمد) موسی علیه السلام در آن بیابان مقدس با خدا مناجات کرد و عرض کرد: «پروردگارا! من محبت خود را نسبت به تو خالص گردانیده ام و دلم را از غیر تو شستشو داده ام.» در عین حال او علاقه زیادی به زن خود داشت (که او را در بیابان در حال وضع حمل رها کرده بود). خداوند فرمود: «فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ»، {نعلینت را از پا درآور!} یعنی اگر دوستی تو نسبت به من خالص است و دلت را از توجه به غیر من شستشو داده ای، ریشه محبت زن و فرزندت را از دل بکن!»

عرض کردم: «یا ابن رسول اللّٰه! تأویل«کهیعص» - . مریم / ۱ - چیست؟» فرمود: «این حروف از اخبار غیبی است که خداوند به اطلاع زکریا علیه السلام بنده اش رساند .

سپس آن را برای محمد صلی الله علیه و آله نیز حکایت کرد و آن بدین گونه بود: زکریا از خداوند خواست که اسامی پنج تن را به او بیاموزد. پس جبرئیل آمد و آن را به وی یاد داد. از آن روز به بعد هر وقت زکریا اسامی محمد و علی و فاطمه و حسن را به زبان می آورد، مسرور می شد و غم هایش برطرف می گردید، ولی چون نام «حسین» را به زبان می آورد، چندان می گریست که گلویش می گرفت و نفسش قطع می شد.

روزی گفت: «خداوندا! مرا چه می شود که هر گاه اسامی آن چهار تن را می برم غم هایم تسکین می یابد، ولی وقتی نام حسین را می برم اشکم جاری می گردد!» خداوند متعال داستان آن را به وی اطلاع داد و فرمود: «کهیعص. «کاف» اسم کربلا؛ «ها»هلاک عترت پیغمبر صلی الله علیه و آله ؛«یاء» یزید پلید ظالم به حسین علیه السلام ؛«عین» عطش آن حضرت؛ و «صاد» صبر آن بزرگوار است.»

چون زکریا این را شنید، تا سه روز از مسجدش خارج نشد و مانع از آن گردید که مردم نزد او بیایند. در این سه روز مرتب گریه و زاری می کرد و در آن حال می گفت: «خداوندا! آیا بهترین خلق خود را به مصیبت فرزندش مبتلا می سازی و امتحان این واقعه جانگداز را به نابودی او فرود می آوری؟پروردگارا! آیا لباس این مصیبت عظمی را به تن علی و فاطمه می پوشانی و غم و اندوه آن را به دل آنها می اندازی؟»

آنگاه گفت: «پروردگارا! پسری به من روزی فرما که در این سن پیری چشمم به او روشن گردد؛ او را وارث و جانشین من

کن و او را برای من مثل حسین برای محمد صلی الله علیه و آله قرار بده. وقتی او را به من ارزانی فرمودی، مرا مفتون محبت او گردان. سپس مرا در مرگ او مبتلا کن، چنان که محمد صلی الله علیه و آله حبیب خود را در مرگ فرزندش سوگوار می سازی.» خداوند یحیی را به او موهبت فرمود و زکریا را در مرگ او عزادار ساخت. مدت حمل یحیی شش ماه و مدت حمل حسین علیه السلام نیز چنین بود و این خود داستانی طولانی دارد.»

عرض کردم: «آقا! چه مانع دارد که مردم خودشان امامی برای خود انتخاب کنند؟» فرمود: «امام مصلح یا مفسد؟»عرض کردم: «البته امام مصلح.» فرمود: «امکان دارد که مردم به نظر خود امام مصلحی انتخاب کنند، ولی در واقع مفسد باشد؟» گفتم: «آری!»

فرمود:«همین علت است که مردم نمی توانند امام انتخاب کنند.اکنون با دلیلی که عقلت وثوق به آن پیدا کند، برای تو شرح می دهم؛ آیا پیغمبرانی که خداوند آنها را از میان خلق برگزید و کتاب های آسمانی بر آنها نازل فرمود و با وحی و عصمت تأیید کرد، مانند موسی و عیسی که سرآمد مردم عصر خود بودند و در انتخاب (نماینده خدا) از آنها داناترند، همه با وفور عقل و کمال (دانشی که داشتند)، امکان دارد که منافقی را به گمان اینکه مؤمن است انتخاب کنند؟»

عرض کردم: «نه، ممکن نیست.» فرمود: «این موسی کلیم خداست که با همه وفور عقل و کمال و علم و نزول وحی بر او، هفتاد مرد را از میان اعیان قوم و بزرگان امتش انتخاب کرد تا آنها را به میقات پروردگارش ببرد، با اینکه شکی در ایمان و اخلاص آنها نداشت.با این حال آنها منافق از کار درآمدند. قال اللّٰه تعالی: «وَ اخْتارَ مُوسی قَوْمَهُ سَبْعِینَ رَجُلًا لِمِیقاتِنا»، {و موسی از میان قوم خود هفتاد مرد برای میعاد مابرگزید.} - . اعراف / ۱۵۵ - تا آنجا که می فرماید:«قالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَکَ حَتَّی نَرَی اللَّهَ جَهْرَةً»، {تا خدا را آشکارا نبینیم، هرگز به تو ایمان نخواهیم آورد} - . بقره / ۵۵ - ، «فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ» {پس به سزای ظلمشان صاعقه آنان را فروگرفت.} - . نساء / ۱۵۳ -

وقتی ما می بینیم کسی که خداوند او را برای پیغمبری برگزیده، اشخاص مفسد انتخاب کرده، در حالی که گمان می کرد کهه افراد صالح را انتخاب کرده، یقین می کنیم که انتخاب نماینده خدا، حق ذات اقدس الهی است که از آنچه در سینه ها نهفته و در دل ها جای گرفته است، اطلاع دارد. وقتی پیغمبر برگزیده خدا در مقام انتخاب، افراد فاسد را انتخاب کند، به طور حتم مهاجرین و انصار هم از این خطر برکنار نبودند.»

سپس مولایمان علیه السلام فرمود: «ای سعد! وقتی دشمن ادعا می کند که پیغمبر، از این جهت فرد انتخاب شده این امت (ابوبکر) را با خود به غار برد که او خلیفه بعد از وی است، اوست که از قرآن پیروی می کند، زمام امور مسلمین را به دست می گیرد و دفاع از ملت اسلام به او واگذار می شود، و اوست که پراکندگی ها را سامان می بخشد، از درهم ریختن کارها جلوگیری به عمل می آورد، حدود الهی را جاری می سازد و دسته دسته سپاه برای فتح بلاد شرک گسیل می دارد، و وقتی ادعا کرد که پیغمبر همان طور که به نبوت خود اهمیت می داد، برای منصب جانشینی خود هم اهمیت قائل می شد، زیرا هر گاه کسی از چیزی فرار می کند و در جایی پنهان می شود، قصدش این نیست که کسی او را مساعدت و یاری کند، و از این نظر علی را در بستر خود خوابانید که از کشته شدن او باک نداشت، به همین جهت علی را با خود نبرد و بردن او را برای خود دشوار می دانست! مضافا به اینکه پیغمبر می دانست اگر علی کشته شود، برای او مشکل نیست که دیگری را به جای علی

منصوب دارد تا در کارهای دشوار که علی به درد می خورد، به کار آید، وقتی دشمنت چنین گفت، چرا در جواب او نگفتی: «مگر پیغمبر نفرموده است که مدت خلافت بعد از من سی سال است و این مدت را وقف عمر این چهار نفر کرد که به عقیده شما خلفای راشدین هستند؟ اگر این را می گفتی، ناگزیر از این بود که بگوید آری.»

حضرت در ادامه فرمود: «آنگاه به او می گفتی آیا این طور نیست که پیغمبر چنان که می دانست، خلافت را بعد از وی ابوبکر و بعد از ابوبکر عمر و بعد از عمر عثمان تصاحب می کند و بعداز عثمان از آن علی است؟ باز هم ناچار بود بگوید که آری. سپس به وی می گفتی بنابراین بر پیغمبر صلی الله علیه و آله لازم بود که این چهار نفر را به ترتیب با خود به غار ببرد و همان طور که به ابوبکر مهربانی کرد، نسبت به بقیه هم مهربانی کند و با بردن ابوبکر به تنهایی، مقام سه نفر دیگر را پایین نمی آورد و آنها را خوار نمی کند!

وقتی ناصبی مزبور پرسید: «آیا اسلام آوردن ابوبکر و عمر به میل انجام گرفت یا به طور اجبار؟» چرا به وی نگفتی کهنه به میل انجام گرفت و نه به طور اجبار، بلکه از روی طمع اسلام آوردند! زیرا ابوبکر و عمر با قوم یهود مجالست داشتند و اخبار تورات و سایر کتبی را که از پیش بینی های هر زمان تا ظهور محمد صلی الله علیه و آله و پایان کار او خبر می داد، از آنها می گرفتند و یهود گفته بودند که محمد بر عرب مسلط می گردد، چنان که بخت نصر بر بنی اسرائیل مسلط گشت، و بالاخره بر عرب پیروزی می یابد، همان طور که بخت نصر بر بنی اسرائیل پیروز گردید.با این فرق که بخت نصر در دعوی خود دروغگو بود.

آنها هم (ابوبکر و عمر) آمدند نزد پیغمبر و او را در امر گواهی گرفتن از مردم به گفتن «اشهد ان لا آله الا اللّٰه» کمک کردند و به طمع اینکه بعد از بالا گرفتن کار پیغمبر، از جانب حضرتش به حکومت شهری نائل گردند، با وی بیعت کردند و چون از انجام مقصود خود مأیوس گشتند، نقاب بستند و با عده ای از منافقین امثال خود،از عقبه بالا رفتند که پیغمبر صلی الله علیه و آله را به قتل رسانند، اما خداوند نیرنگ آنها را برهم زد و آنها را به حال کینه خود واگذاشت و به مقصود خود نرسیدند .

چنان که طلحه و زبیر هم نزد علی علیه السلام آمدند و با او بیعت کردند و هر یک چشم داشتند که از جانب آن حضرت، به حکومت شهری برسند و چون مأیوس گشتند، نقض بیعت کردند و بر وی شوریدند، و خداوند هر یک از آنها را به سرنوشت سایرین که نقض بیعت کرده بودند، رسانید.»

در این موقع حضرت امام حسن عسکری علیه السلام با آقازاده برخاستند و مهیای نماز شدند. من از خدمت آنها رخصت طلبیده، بیرون آمدم و رفتم ببینم احمد بن اسحق کجا رفت. در میان راه او را دیدم که گریه می کند. پرسیدم: «چرا گریه می کنی؟» گفت:«پارچه ای را که حضرت خواست، گم کرده ام.» گفتم: «طوری نیست، برو به حضرت بگو.»

او هم خدمت حضرت رفت و بعد در حالی که تبسمی بر لب داشت و صلوات می فرستاد بیرون آمد. پرسیدم: «هان! چه شد؟» گفت: «دیدم پارچه کذایی زیر پای حضرت پهن است و امام روی آن نماز می خواند، ما هم خدا را شکر کردیم.»

بعد از آن چند روز به منزل آقا آمد و رفت کردیم و طفل را پیش آقا ندیدیم.روز آخر که خواستیم با حضرت وداع کنیم،

وقتی من به خدمت حضرت رسیدم، احمد بن اسحق در مقابل حضرت ایستاد و عرضکرد: «یا ابن رسول اللّه! وقت حرکت ما نزدیک و اندوه ما زیاد است. ما از خداوند مسألت می داریم که رحمت خود را بر جدت محمد مصطفی و پدرت علی مرتضی و مادرت سیده النساء و بر دو آقای اهل بهشت، عمو و پدرت و ائمه طاهرین و بعد از آنها پدران بزرگوارت و وجود اقدست و فرزند عزیزت، پی در پی نازل کند. و امیدواریم که پیوسته خداوند مقام باعظمت شما را بالا برد و دشمنت را ذلیل گرداند، و این سفر را آخرین زیارت من قرار ندهد!»

وقتی احمد بن اسحاق این جمله را بر زبان راند، چشمان آن حضرت (امام حسن عسکری علیه السلام) پر از اشک شد، به طوری که قطرات اشک بر رخسار مبارکش جاری گشت. آنگاه فرمود: «ای پسر اسحاق! در این دعا اصرار مکن که در مراجعت به لقای پروردگار نائل می شوی!» از شنیدن این سخن، احمد بن اسحاق برزمین افتاد و غش کرد. وقتی به هوش آمد، عرضکرد: «آقا! شما را به خدا و به جدت قسم می دهم مرا مفتخر کنید به پارچه ای که آن را کفن خود کنم.» حضرت دست برد زیر فرش، سیزده درهم بیرون آورد و فرمود: «این را بگیر و جز این خرج مکن و آنچه را خواستی (کفن) از دست نخواهی داد، زیرا خداوند پاداش کسانی را که اعمال نیک کنند، ضایع نمی گرداند.»

پس از آنکه از خدمت حضرت مرخص شدیم و به سه فرسخی شهر حلوان رسیدیم، احمد بن اسحاق تب کرد و سخت مریض شد، به طوری که از بهبودی خود مأیوس گشت. موقعی که به حلوان رسیدیم و در یکی از کاروانسراها منزل کردیم، احمد بن اسحاق مردی از همشهریان خود را که در ساکن آنجا بود، طلبید. سپس گفت: «امشب از اطراف من متفرق شوید و مرا تنها بگذارید.» ما هم از او دور شدیم و هر کدام به خوابگاه خود برگشتیم.

نزدیک های صبح که چشم گشودم، «کافور» خادم امام حسن عسکری علیه السلام را دیدم که روبه روی من ایستاده و می گوید: «خداوند عزای شما را نیکو و به عوض مصیبتی که به شما رسیده، پاداش نیک عطا فرماید. ما از غسل و کفن همسفر شما فارغ شدیم. برخیزید و او را دفن کنید که او در نزد آقای شما، مقام بزرگی دارد.» سپس از نظر ما غایب گردید. ما بر بالین احمد بن اسحاق جمع شدیم و به گریه و زاری پرداختیم تا آنکه او را دفن کردیم. - . کمال الدین: ۴۱۵ -

در دلائل الامامه طبری نیز این روایت نقل شده است؛ - . دلائل الامامه: ۳۷۱ - همچنین مختصر آن در احتجاج طبرسی آمده است. - . احتجاج: ۴۷۱ -

**[ترجمه]

بیان

لهجا أی حریصا و کذا کلفا و مغرما بالفتح أی محبا مشتاقا و تسریب الجیوش بعثها قطعه قطعه و الازورار عن الشی ء العدول عنه.

و القرم بالتحریک شده شهوه اللحم و المراد هنا شده الشوق و قال الفیروزآبادی الفرق الطریق فی شعر الرأس و المفرق کمقعد و مجلس وسط الرأس و هو الذی یفرق فیه الشعر.

قوله قیض انتهاءها أی هیأ انتهاء تلک المده سارقا لذلک الغزل و الإسناد مجازی و فی الاحتجاج فأتی علی ذلک زمان کثیر فسرقه سارق من عنده (۱) و الحقیبه ما یجعل فی مؤخر القتب أو السرج من الخرج و یقال لها بالفارسیه الهکبه و الإرهاج إثاره الغبار.

و قال الجوهری غرب کل شی ء حده یقال فی لسانه غرب أی حده و غرب الفرس حدته و أول جریه تقول کففت من غربه و استهلت دموعه أی سالت و الشطط التجاوز عن الحد قوله فی صدرک فی رجوعک.

**[ترجمه]کلمه «لهج» و همچنین «کلف» به معنای حریص است.«مغرما» به فتح میم، به معنای محب و مشتاق است و«تسریب الجیوش»، فرستادن قطعه قطعه سپاه است.«ازودار» از چیزی به معنای رویگردانی از آن است و «قرم» با حرکت قاف و میم، شدت اشتهای به گوشت است و مراد از آن در اینجا، شدت شوق است و فیروز آبادی می گوید: «فرق» خطی میان موی سر است و «مفرق» بر وزن مقعد و مجلس، وسط سر و جایی است که موی در آن دو تا می شود.

عبارت «قیض انتهائها» یعنی با سرقت آن نخ ریسیده شده، انتهای آن مدت را مهیا کرد و اسناد مجازی است. در احتجاج آمده: بر آن مورد زمان زیادی آمد و سارقی آن را از پیش او ربود. کلمه «حقیبه» کیفی است که در آخر محمل شتر یا زین قرار داده می شود که به فارسی به آن «هکبه» گفته می شود.«ارهاج» به معنای برانگیختن غبار است.

جوهری می گوید: «غرب» هر چیزی حد آن است. گفته می شود در زبان او غرب است، یعنی تیزی است، و «غرب فرس» تیزی آن و اول حرکت آن است و می گویی: از شتاب او خودداری کردم. عبارت «استهلت دموعه» یعنی اشک هایش جاری شد، و «شطط» تجاوز از حد است و عبارت «فی صدرک» یعنی در بازگشتت.

**[ترجمه]

أقول

قال النجاشی بعد توثیق سعد و الحکم بجلالته لقی مولانا أبا محمد علیه السلام و رأیت بعض أصحابنا یضعفون لقاءه لأبی محمد علیه السلام و یقولون هذه حکایه موضوعه علیه (۲).

**[ترجمه]نجاشی بعد از توثیق سعد بن عبداللّه و حکم به جلالت قدر اومی گوید: وی حضرت امام حسن عسکری علیه السلام را دیده است. بعضی از علما را دیدم که ملاقات سعد و امام را تضعیف می کردند و می گفتند که این حکایت را ساخته اند و به او نسبت داده اند.

**[ترجمه]

الصدوق أعرف بصدق الأخبار و الوثوق علیها من ذلک البعض الذی

۱- ۱. و هو نقل بالمعنی.

۲- ۲. و هکذا عنونه الشیخ فی رجاله فیمن لم یرو عنهم و قال فی موضع آخر انه عاصر العسکریّ علیه السلام و لم أعلم أنّه روی عنه.

لا يعرف حاله و رد الأخبار التی تشهد متونها بصحتها بمحض الظن و الوهم مع إدراک سعد زمانه و إمکان ملاقاه سعد له علیه السلام إذ کان وفاته بعد وفاته علیه السلام بأربعین سنه تقریبا لیس إلا للإزراء بالأخبار و عدم الوثوق بالأخیار و التقصیر فی معرفه شأن الأئمه الأطهار إذ وجدنا أن الأخبار المشتمله علی المعجزات الغریبه إذا وصل إلیهم فهم إما یقدحون فیها أو فی راویها بل لیس جرم أکثر المقدوحین من أصحاب الرجال إلا نقل مثل تلک الأخبار.

ص: ۸۹

**[ترجمه]ولی من (مؤلف) می گویم: شیخ صدوق از عده ای که نجاشی اشاره کرده و شناخته نشده اند، داناتر به صحت اخبار و اطمینان به آنهاست. اخباری را که متن آنها گواهی به صحت آن می دهد، نمی توان به مجرد گمان و توهم، مردود دانست، به خصوص که سعد بن عبداللّه زمان امام حسن عسکری علیه السلام را درک کرده و امکان دارد که آن حضرت را دیده باشد. زیرا تقریبا او چهل سال بعد از رحلت حضرت، بدرود حیات گفت.این کار به منظور پایین آوردن مقام اخیار و عدم وثوق به اخبار و ناشی از قلت معرفت در حق ائمه اطهار علیهم السلام است، زیرا ما دیده ایم که وقتی اخباری که مشتمل بر معجزات غریبه است، چون به دست عده ای مجهول الحال می رسد، یا خود آن اخبار را مورد انتقاد قرار می دهند و یا از راویان آن عیبجوییمی کنند، بلکه من می گویم جرم اکثر راویانی که به آنها نسبت قدح و عیب داده اند، چیزی جز نقل این گونه اخبار نیست .

**[ترجمه]

باب ۲۰ عله الغیبه و کیفیه انتفاع الناس به فی غیبته صلوات الله علیه

روایات

«۱»

ع، [علل الشرائع] مَاجِیلَوَیْهِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبَانٍ وَ غَیْرِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا بُدَّ لِلْغُلَامِ مِنْ غَیْبَهٍ فَقِیلَ لَهُ وَ لِمَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ یَخَافُ الْقَتْلَ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: حضرت صادق علیه السلام فرمود«پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «آن جوان ناچار می باید غایب شود.» عرض کردند: «یا رسول اللّه! برای چه غیبت می کند؟» فرمود: «می ترسد او را بکشند.» - . علل الشرایع ۱: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] الْعَطَّارُ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مَرْوَانَ الْأَنْبَارِیِّ قَالَ: خَرَجَ مِنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ إِذَا کَرِهَ لَنَا جِوَارَ قَوْمٍ نَزَعَنَا مِنْ بَیْنِ أَظْهُرِهِمْ.

**[ترجمه]علل الشرائع: مروان انباری می گوید: نامه ای از امام محمد باقر علیه السلام رسید که نوشته بود: «وقتی خداوند همسایگی با مردمی را برای ما ناخوش دانست، ما را از میان آنها بیرون می برد.» - . علل الشرایع ۱: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۳»

ك، [إكمال الدين] ع، [علل الشرائع] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَسْعُودٍ وَ حَيْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّمَرْقَنْدِيِّ مَعاً عَنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ جَبْرَئِيلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيِّ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ لِلْقَائِمِ عليه السلام مِنَّا غَيْبَةً يَطُولُ أَمَدُهَا فَقُلْتُ لَهُ وَ لِمَ ذَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَبَى إِلَّا أَنْ يُجْرِيَ فِيهِ سُنَنَ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام فِي غَيْبَاتِهِمْ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ لَهُ يَا سَدِيرُ مِنِ اسْتِيفَاءِ مَدَدِ غَيْبَاتِهِمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ (۲) أَيْ سَنَناً عَلَى سَنَنِ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ.

**[ترجمه]کمال الدین و علل الشرائع: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم ما را غیبتی است که مدت آن به طول می انجامد.» من پرسیدم: «برای چه غیبت می کند یابن رسول اللّه؟» فرمود:«خداوند عزوجل می خواهد علائم پیغمبران را در غیبت های خود، درباره او نیز جاری گرداند. ای سدیر! او می باید به اندازه غیبت های پیغمبران غیبت کند. قال اللّه تعالی: «لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ»، { که قطعاً از حالی به حالی بر خواهید نشست.} - . انشقاق / ۲۰ - منظور از آیه این است که آثاری از شما بر اساس آثار آنها که پیشتر بوده اند، در میان شما نیز جاری است. - . کمال الدین: ۴۳۶ و علل الشرایع ۱: ۲۳۹ -

**[ترجمه]

بيان

قال البيضاوى لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ حالا بعد حال مطابقه لأختها فى الشده و هو لما يطابق غيره فقيل للحال المطابقه أو مراتب من الشده بعد المراتب

ص: ۹۰

۱- ۱. ترى الاخبار المرويه عن علل الشرائع فى ج ۱ ص ۲۳۴.

۲- ۲. الانشقاق: ۱۹.

و هی الموت و مواطن القیامه و أهوالها أو هی و ما قبلها من الدواهی علی أنها جمع طبقه.

**[ترجمه]بیضاوی می گوید: عبارت «لَتَرْکَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ» حال بعد از حال و مطابق با حال قبلی در شدت است و حال برای امری است که با غیر خود مطابق است. پس گفته شده: حال مطابقت دارد یا مراتبی از شدت پس از مراتب دارد و آن مرگ است و مواطن و ترس هایقیامت یا طبق دومی و ماقبل آن از مصیبت هاست، بنابراین که جمع طبقه باشد.

**[ترجمه]

«۴»

ک، [إکمال الدین] ع، [علل الشرائع] ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنْ أَبِی قُتَیْبَهَ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ (۱)

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْمَدَائِنِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَهً لَا بُدَّ مِنْهَا یَرْتَابُ فِیهَا کُلُّ مُبْطِلٍ فَقُلْتُ لَهُ وَ لِمَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ لِأَمْرٍ لَمْ یُؤْذَنْ لَنَا فِی کَشْفِهِ لَکُمْ قُلْتُ فَمَا وَجْهُ الْحِکْمَهِ فِی غَیْبَتِهِ فَقَالَ وَجْهُ الْحِکْمَهِ فِی غَیْبَتِهِ وَجْهُ الْحِکْمَهِ فِی غَیْبَاتِ مَنْ تَقَدَّمَهُ مِنْ حُجَجِ اللَّهِ تَعَالَی ذِکْرُهُ إِنَّ وَجْهَ الْحِکْمَهِ فِی ذَلِکَ لَا یَنْکَشِفُ إِلَّا بَعْدَ ظُهُورِهِ کَمَا لَا یَنْکَشِفُ وَجْهُ الْحِکْمَهِ لَمَّا أَتَاهُ الْخَضِرُ علیه السلام مِنْ خَرْقِ السَّفِینَهِ وَ قَتْلِ الْغُلَامِ وَ إِقَامَهِ الْجِدَارِ لِمُوسَی علیه السلام إِلَّا وَقْتَ افْتِرَاقِهِمَا یَا ابْنَ الْفَضْلِ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ أَمْرٌ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَ سِرٌّ مِنَ اللَّهِ وَ غَیْبٌ مِنْ غَیْبِ اللَّهِ وَ مَتَی عَلِمْنَا أَنَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَکِیمٌ صَدَّقْنَا بِأَنَّ أَفْعَالَهُ کُلَّهَا حِکْمَهٌ وَ إِنْ کَانَ وَجْهُهَا غَیْرَ مُنْکَشِفٍ لَنَا.

**[ترجمه]کمال الدین و علل الشرائع: عبداللَّه بن فضل هاشمی می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «صاحب الامر غیبتی دارد که ناچار از آن است وهر پیرو باطل، در آن تردید می کند.» من عرض کردم: «فدایتان شوم! چرا غیبت می کند؟» فرمود: «به علتی که به ما اجازه نداده اند آشکار سازیم.»عرض کردم:«چه حکمتی در غیبت اوست؟» فرمود: «همان حکمتی که در غیبت سفرای الهی پیش از او بوده است. حکمت غیبت قائم ظاهر نمی شود مگر بعد از آمدن خود او، چنان که حکمت سوراخ کردن کشتی توسط خضر و کشتن آن بچه و تعمیر دیوار، برای موسی ظاهر نگشت، مگر موقعی که خواستند از هم جدا شوند.

ای پسر فضل! این کار از امور الهی و سرّی از اسرار پروردگاری و غیبی از غیب های خداوندی است. وقتی ما دانستیم که خدای عزوجل حکیم است، تصدیق می کنیم که تمام کارهای او از روی حکمت است، هر چند علت آن برای ما آشکار نگردد.» - . کمال الدین: ۴۳۷ و علل الشرایع ۱: ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۵»

ک، [إکمال الدین] ع، [علل الشرائع] ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ لِلْغُلَامِ غَيْبَةً قَبْلَ ظُهُورِهِ قُلْتُ وَ لِمَ قَالَ يَخَافُ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى بَطْنِهِ قَالَ زُرَارَةُ يَعْنِي الْقَتْلَ.

ك، [إكمال الدين] العطار عن سعد عن ابن عيسى عن ابن نجيح عن زراره: مثله.

نى، [الغيبه] للنعمانى ابن عقده عن عبد الله بن أحمد عن محمد بن عبد الله الحلبى عن ابن بكير عن زراره: مثله (۲)

ص: ۹۱

۱- ۱. هذا هو الأظهر كما يأتى فى السند الآتى خصوصا بملاحظه روايه ابن قتيبه عنه كما عن الكاظمى و فى المطبوعه أحمد بن سليمان و هو تصحيف، و الرجل هو أبو سعيد حمدان بن سليمان المعروف بابن التاجر ثقه من وجوه أصحابنا.

۲- ۲. غيبه النعمانىّ ص ۹۳.

**[ترجمه]کمال الـدین و علل الشـرائع: زراره می گوید: از امام محمد باقر علیه السـلام شـنیدم که می فرمود: «پسـر ما پیش از ظهورش غیبتی دارد.» گفتم: «برای چه غیبت می کند؟» فرمود: «می ترسد.» و با دست به شکم خود اشاره کرد، یعنی می ترسد او را بکشند. - .

کمال الدین: ۴۳۷ و علل الشرایع ۱: ۲۳۹ -

این روایت در کمال الدین - . کمال الدین: ۴۳۷ - و کافی نیز به دو طریق دیگر نقل شده است.

**[ترجمه]

أقول

و قد مر بعض الأخبار المشتمله علی العله فی أبواب إخبار آبائه علیهم السلام بقیامه.

**[ترجمه]قسـمتی از اخبـاری که مشـتمل بر علت غیبت آن حضـرت بود در ابواب خـبر دادن پـدران آن حضـرت به قیـام وی گذشت.

**[ترجمه]

«۶»

لی، [الأمالی] للصـدوق السِّنَانِیُّ عَنِ ابْنِ زَکَرِیَّا عَنِ ابْنِ حَبِیبٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ الصَّقْرِ عَنْ أَبِی مُعَاوِیَهَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السـلام قَالَ: لَمْ تخلو [تَخْلُ] الْأَرْضُ مُنْذُ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ حُجَّهٍ لِلَّهِ فِیهَا ظَاهِرٍ مَشْهُورٍ أَوْ غَائِبٍ مَسْتُورٍ وَ لَا تَخْلُو إِلَی أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ مِنْ حُجَّهٍ لِلَّهِ فِیهَا وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَمْ یُعْبَدِ اللَّهُ قَالَ سُلَیْمَانُ فَقُلْتُ لِلصَّادِقِ علیه السـلام فَکَیْفَ یَنْتَفِعُ النَّاسُ بِالْحُجَّهِ الْغَائِبِ الْمَسْتُورِ قَالَ کَمَا یَنْتَفِعُونَ بِالشَّمْسِ إِذَا سَتَرَهَا السَّحَابُ.

**[ترجمه]امـالی صـدوق: امـام جعفر صـادق علیه السـلام فرمود: «از روزی که خداونـد آدم را آفریـد، زمین از حجت ظاهر و مشـهور یا غایب و مستور خدا خالی نمانده و همچنان نیز خالی نمی ماند تا قیامت برپا شود، و اگر جز این بود خداوند پرستش نمی شـد». سـلیمان اعمش گفت: به حضـرت صـادق علیه السـلام عرض کردم: «چگونه مردم می تواننـد از حجت غایب انتفاع برند؟» فرمود: «همان طور که از آفتابی که در ابرها پنهان است نفع می برند.» - . امالی صدوق: ۱۵۶ -

**[ترجمه]

«۷»

ج، [الإحتجاج] الْکُلَیْنِیُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ یَعْقُوبَ: أَنَّهُ وَرَدَ عَلَیْهِ مِنَ النَّاحِیَهِ الْمُقَدَّسَهِ عَلَی یَدِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ وَ أَمَّا عِلَّهُ مَا وَقَعَ مِنَ

الْغَيْبَهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَسْئَلُوا عَنْ أَشْياءَ إِنْ تُبْدَ لَكَمْ تَسُؤْكُمْ (۱) إِنَّهُ لَمْ يَكَنْ أَحَدٌ مِنْ آبَائِی إِلَّا وَقَعَتْ فِی عُنُقِهِ بَيْعَهٌ لِطَاغِيَهِ زَمَانِهِ وَ إِنِّی أَخْرُجُ حِينَ أَخْرُجُ وَ لَا بَيْعَهَ لِأَحَدٍ مِنَ الطَّوَاغِيتِ فِی عُنُقِی وَ أَمَّا وَجْهُ الِانْتِفَاعِ بِی فِی غَيْبَتِی فَكَالانْتِفَاعِ بِالشَّمْسِ إِذَا غَيَّبَهَا عَنِ الْأَبْصَارِ السَّحَابُ وَ إِنِّی لَأَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ كَمَا أَنَّ النُّجُومَ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ فَأَغْلِقُوا أَبْوَابَ السُّؤَالِ عَمَّا لَا يَعْنِيكُمْ وَ لَا تَتَكَلَّفُوا عَلَى مَا قَدْ كُفِيتُمْ وَ أَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِکَ فَرَجُكُمْ وَ السَّلامُ عَلَيْکَ يَا إِسْحَاقَ بْنَ يَعْقُوبَ وَ عَلى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدى.

ک، [إكمال الدين] ابن عصام عن الكلينی: مثله (۲).

**[ترجمه]احتجاج: اين مطلب از ناحيه مقدسه امام زمان به وسيله محمد بن عثمان وارد شد: «و اما علت غيبت كه واقع شده است. خداوند می فرمايد:«يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَسْئَلُوا عَنْ أَشْياءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ»، {ای كسانی كه ايمان آورده ايد، از چيزهايی كه اگر برای شما آشكار گردد شما را اندوهناک می كند مپرسيد.} - . مائده / ۱۰۱ - هر يک از پدران من ناچار از آن بودند كه بيعت با ظالم زمان خود را به گردن بگيرند، ولی من موقعی ظهور می كنم كه بيعت هيچ يک از ستمگران را به گردن نگرفته ام. و اما چگونگی انتفاعی كه مردم در غيبت من از وجودم می برند، مانند استفاده از آفتاب است كه ابر آن را از نظرها مستور ساخته است.وجود من امان مردم روی زمين است، چنان كه ستارگان امان اهل آسمان اند. پس درهای سؤال را از چيزی كه سودی به حال شما ندارد ببنديد، و برای فهم چيزی كه تكليف به آن نداريد، خود را ناراحت نكنيد، و برای تعجيل در فرج امام زمان عليه السلام زياد دعا كنيد كه آزادی شما به اين است و سلام بر تو ای اسحاق بن يعقوب و بر تابعان هدايت.» - . احتجاج: ۴۷۱ -

در كمال الدين نيز اين روايت نقل شده است. - . كمال الدين: ۴۳۹ -

**[ترجمه]

«۸»

ک، [إكمال الدين] غَيْرُ وَاحِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ(۳) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ ابْنِ ظَبْيَانَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِی

ص: ۹۲

۱- ۱. المائده: ۱۰۴.

۲- ۲. راجع كمال الدين ج ۲ ص ۱۶۲، الاحتجاج ص ۲۶۳.

۳- ۳. فی المصدر المطبوع:« عن الحسين بن محمّد بن الحارث، عن سماعه» و هو سهو و الصحيح ما ذكره المصنّف قدّس سرّه، فان الحسين بن محمّد بن الحارث غير معنون- فی الرجال و قد ذكروا فی أحمد بن الحارث الانماطی أنّه من أصحاب المفضل بن عمر، و أنه يروی عنه الحسن بن محمّد بن سماعه. فراجع.

عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ: أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله هَلْ يَنْتَفِعُ الشِّيعَهُ بِالْقَائِمِ عليه السلام فِی غَيْبَتِهِ فَقَالَ صلی الله عليه و آله إِی وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالنُّبُوَّهِ إِنَّهُمْ لَيَنْتَفِعُونَ بِهِ وَ يَسْتَضِيئُونَ بِنُورِ وَلَايَتِهِ فِی غَيْبَتِهِ كَانْتِفَاعِ النَّاسِ بِالشَّمْسِ وَ إِنْ جَلَّلَهَا السَّحَابُ.

**[ترجمه]كمال الدين: جابر بن عبداللَّه انصارى مى گويد: از پيغمبر صلى الله عليه و آله پرسيد: «آيا شيعه از وجود قائم در مدت غيبتش، بهره مند مى شود؟» حضرت فرمود: «آرى، به خداوندى كه مرا به پيغمبرى مبعوث گردانيده، آنها از وجود او منتفع مى شوند و از نور ولايتش در طول غيبت،استضائه مى كنند، چنان كه از آفتاب پشت ابر استفاده مى برند.» - . كمال الدين: ۲۴۱ -

**[ترجمه]

أقول

تمامه فی باب نص الرسول عليهم عليهم(۱).

**[ترجمه]بقيه اين روايت را در باب «اخبارى كه از پيغمبر صلى الله عليه و آله در مورد امامان عليه السلام رسيده» نقل كرديم.

**[ترجمه]

بيان

التشبيه بالشمس المجلله بالسحاب يومی إلی أمور.

الأول أن نور الوجود و العلم و الهدايه يصل إلی الخلق بتوسطه عليه السلام إذ ثبت بالأخبار المستفيضه أنهم العلل الغائيه لإيجاد الخلق فلولاهم لم يصل نور الوجود إلی غيرهم و ببركتهم و الاستشفاع بهم و التوسل إليهم يظهر العلوم و المعارف علی الخلق و يكشف البلايا عنهم فلو لا هم لاستحق الخلق بقبائح أعمالهم أنواع العذاب كما قال تعالی وَ ما كانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ (۲) و لقد جربنا مرارا لا نحصيها أن عند انغلاق الأمور و إعضال المسائل و البعد عن جناب الحق تعالی و انسداد أبواب الفيض لما استشفعنا بهم و توسلنا بأنوارهم فبقدر ما يحصل الارتباط المعنوی بهم فی ذلك الوقت تنكشف تلك الأمور الصعبه و هذا معاين لمن أكحل الله عين قلبه بنور الإيمان و قد مضی توضيح ذلك فی كتاب الإمامه.

الثانی كما أن الشمس المحجوبه بالسحاب مع انتفاع الناس بها ينتظرون فی كل آن انكشاف السحاب عنها و ظهورها ليكون انتفاعهم بها أكثر فكذلك فی أيام غيبته عليه السلام ينتظر المخلصون من شيعته خروجه و ظهوره فی كل وقت و زمان و لا ييأسون منه.

الثالث أن منكر وجوده عليه السلام مع وفور ظهور آثاره كمنكر وجود الشمس

۱- ۱. راجع المصدر ج ۱ ص ۳۶۵ و أخرجه المصنّف فی تاریخ أمیر المؤمنین باب ۴۱ تراه فی ج ۳۶ ص ۲۴۹ من طبعته الحدیثه.

۲- ۲. الأنفال: ۳۳.

إذا غيبها السحاب عن الأبصار.

الرابع أن الشمس قد تكون غيبتها فى السحاب أصلح للعباد من ظهورها لهم بغير حجاب فكذلك غيبته عليه السلام أصلح لهم فى تلك الأزمان فلذا غاب عنهم.

الخامس أن الناظر إلى الشمس لا يمكنه النظر إليها بارزه عن السحاب و ربما عمى بالنظر إليها لضعف الباصره عن الإحاطه بها فكذلك شمس ذاته المقدسه ربما يكون ظهوره أضر لبصائرهم و يكون سببا لعماهم عن الحق و تحتمل بصائرهم الإيمان به فى غيبته كما ينظر الإنسان إلى الشمس من تحت السحاب و لا يتضرر بذلك.

السادس أن الشمس قد يخرج من السحاب و ينظر إليه واحد دون واحد فكذلك يمكن أن يظهر عليه السلام فى أيام غيبته لبعض الخلق دون بعض.

السابع أنهم عليهم السلام كالشمس فى عموم النفع و إنما لا ينتفع بهم من كان أعمى كما فسر به فى الأخبار قوله تعالى مَنْ كانَ فِي هذِهِ أَعْمى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمى وَ أَضَلُّ سَبِيلًا(۱) الثامن أن الشمس كما أن شعاعها تدخل البيوت بقدر ما فيها من الروازن و الشبابيك و بقدر ما يرتفع عنها من الموانع فكذلك الخلق إنما ينتفعون بأنوار هدايتهم بقدر ما يرفعون الموانع عن حواسهم و مشاعرهم التى هى روازن قلوبهم من الشهوات النفسانيه و العلائق الجسمانيه و بقدر ما يدفعون من قلوبهم من الغواشى الكثيفه الهيولانيه إلى أن ينتهى الأمر إلى حيث يكون بمنزله من هو تحت السماء يحيط به شعاع الشمس من جميع جوانبه بغير حجاب.

فقد فتحت لك من هذه الجنه الروحانيه ثمانيه أبواب و لقد فتح الله على بفضله ثمانيه أخرى تضيق العباره عن ذكرها عسى الله أن يفتح علينا و عليك فى معرفتهم ألف باب يفتح من كل باب ألف باب.

**[ترجمه]ضمنا باید دانست که تشبیه وجود اقدس امام زمان علیه السلام به آفتاب پنهان در ابر، اشاره به اموری چند است:

اول اینکه

نور عالم هستی و علم و هدایت، به توسط آن حضرت به خلق خدا می رسد؛ زیرا با اخبار مستفیضه ثابت شده که ذوات مقدسه (ائمه اطهار علیهم السلام) علت غایی ایجاد مخلوق عالمند؛ و اگر آنها نبودند، نور عالم، به غیر آنها نمی رسید. و نیز ثابت شده که به برکت و وساطت و توسل به آنها، علوم و معارف حقه برای مردم آشکار می گردد و گرفتاری ها از آنها برطرف می شود. و اگر آنها نبودند، مردم به دلیل ارتکاب اعمال زشت، مستحق انواع عذاب الهی بودند، چنان که خداوند فرموده است: «وَ ما کانَ اللَّهُ لِیُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِیهِمْ»، {و[لی] تا تو در میان آنان هستی، خدا بر آن نیست که ایشان را عذاب کند.} - . انفال / ۳۳ - ما پس از تجربه زیاد به این نتیجه رسیده ایم که در امور پیچیده و مسائل مشکله و هنگام دوری از ذات حق و بسته شدن درهای فیض الهی به روی خلق، هر وقت ائمه اطهار علیهم السلام را واسطه قرار داده ایم و متوسل به آنها شده ایم، به میزانی که در آن وقت ارتباط معنوی با آنها پیدا کرده ایم، آن کارهای پیچیده و مشکل برای ما حل شده و به مقصود رسیده ایم. چنان که این موضوع برای کسانی که خداوند چشم دل آنها را به نور ایمان روشن کرده است، معلوم و مشهود است. توضیح این مطلب سابقا در «کتاب امامت» گذشت .

دوم اینکه

همـان طور که آفتـاب پوشـیده در ابر بـا همه انتفـاعی که مردم از آن می برنـد، در هر آن انتظار دارنـد که ابر برطرف گردد و قرص آن پیدا شود تا بیشتر از آن منتفع گردند. همین طور در ایام غیبت امام زمان نیز شـیعیان با اخلاص، در همه اوقات انتظار آمدن و ظهور او را دارند و از این نظر مأیوس نمی گردند.

سوم اینکه

کسـانی که وجود آن حضـرت را بـا همه آثـار و علائمی که دارد انکارمی کننـد، مثل انکارکننـدگان وجود خورشـید به وقت ناپدید شدن در ابرهاهستند.

چهارم اینکه

گاهی پنهان گشـتن خورشـید در میان ابرها، از آشـکار بودنش برای بنـدگان خدا،بر مبنای مصالحی بهتر است. همچنین غیبت امام زمان علیه السلام برای مردم در طول غیبت، نظر به مصالحی بهتر است و به همین جهت هم از نظرها غایب گردید.

پنجم اینکه

هر کس به خورشـید می نگرد، قادر نیست آن را بیرون از ابرها ببینـد، بلکه گاهی ممکن است به واسـطه ضـعف قوه دید، اگر در قرص آفتـاب نگاه کنـد، بینایی خود را که نمی توانـد خورشـید را احاطه کنـد هم از دست بدهـد. همین طور آفتاب وجود مقـدس امـام زمـان علیه السـلام نیز، بسـا هست که اگر همه او را ببیننـد، زیانبار به حال مردم باشـد و موجب کوری دل آنها از دیدن آفتاب حقیقت گردد. در صورتی که در غیبت آن حضـرت، چشم بصـیرتشان قادر است متحمل ایمان به او گردد، چنان که انسان می تواند از لابلای ابر به خورشید نگاه کند و ضرری هم نبیند!

ششم اینکه

گاهی آفتاب از میان ابرها بیرون می آید، یکی به آن می نگرد و دیگری توجه ندارد، همین طور ممکن است آن حضـرت در ایام غیبت برای عده ای آشکار شود، ولی دیگران او را نبینند.

هفتم اینکه

اصولا ائمه اطهار علیهم السـلام از لحاظ نفعی که برای عالم وجود دارند، همانند خورشـید هستند و تنها آنها که کوردلند،نمی توانند از اشعه جمال آنان بهره مند گردند، چنان که در اخبار آیه شریفه: «مَنْ کانَ فِی هذِهِ أَعْمی فَهُوَ فِی الْآخِرَهِ أَعْمی وَ أَضَلُّ سَبِیلًا»، {و هر که در این [دنیا] کور [دل] باشـد، در آخرت [هم] کور [دل] و گمراه تر خواهـد بود} - . انفال / ۷۲ - ،تفسیر به این معنی شده است.

هشتم اینکه

همان طور که شعاع خورشید به میزان روزنه ها و شبکه های خانه ها وارد آن می شود و به قدر ارتفاع موانع خانه ها، در آن می تابد، همچنین مردم نیز به اندازه موانع حواس و مشاعرشان که عبارت است از شهوات نفسانی و علائق جسمانی و خود روزنه ها و شبکه های دل های آنها، و هم به قدری که پرده های کثیف هیولایی را از دل های خود به کنار می زنند، از انوار هدایت و راهنمایی ائمه طاهرین علیهم السلام استفاده می کنند و(وقتی پرده های هواپرستی و موانع را از پیش خود بردارند)، مانند کسی می شوند که در زیر آسمان قرار گرفته و نور آفتاب، بدون مانع از هر سو او را احاطه کرده باشند .

ای خواننده! من با این بیان، هشت در از این بهشت روحانی را به روی تو گشودم. خداوند با تفضل خود هشت در دیگر هم به روی من گشوده است؛ ولی اگر ذکر کنم، سخن به درازا می کشد. امیدوارم خداوند متعال در راه شناسایی و معرفت ائمه اطهار علیهم السلام ،هزار در به روی ما و شما بگشاید که از هر دری، هزار در دیگر گشوده گردد.

**[ترجمه]

«۹»

ك، [إكمال الدين] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْیَرِیِّ مَعاً عَنْ أَبِی عِیسَی

ص: ۹۴

۱- ۱. أسری: ۷۲.

عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَرْضَى مَا يَكُونُ عَنْهُ إِذَا افْتَقَدُوا حُجَّةَ اللَّهِ فَلَمْ يَظْهَرْ لَهُمْ وَ حُجِبَ عَنْهُمْ فَلَمْ يَعْلَمُوا بِمَكَانِهِ وَ هُمْ فِي ذَلِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ لَمْ تَبْطُلْ حُجَجُ اللَّهِ وَ لَا بَيِّنَاتُهُ فَعِنْدَهَا فَلْيَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً وَ إِنَّ أَشَدَّ مَا يَكُونُ غَضَباً عَلَى أَعْدَائِهِ إِذَا أَفْقَدَهُمْ حُجَّتَهُ فَلَمْ يُظْهِرْ لَهُمْ وَ قَدْ عَلِمَ أَنَّ أَوْلِيَاءَهُ لَا يَرْتَابُونَ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّهُمْ يَرْتَابُونَ مَا أَفْقَدَهُمْ حُجَّتَهُ طَرْفَةَ عَيْنٍ.

نی، [الغيبه] للنعمانی الكلينی عن محمد بن يحيی عن عبد الله بن محمد بن عيسی عن أبيه عن بعض رجاله عن المفضل بن عمر عن أبی عبد الله عليه السلام: مثله (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «بهترین وقتی که خداوند به بندگانش نزدیک و از آنها خشنود است، هنگامی است که مردم حجت خدا را از دست بدهند، او برای آنها آشکار نشود و از نظر آنها غایب گردد و آنها ندانند که جای او کجاست، و با اینوصف می دانند که سفرای الهی و نشانه های حق، از میان نرفته است. در آن موقع، صبح و شام منتظر فرج و ظهور باشید.همچنین سخت ترین موقعی که خداوند بر دشمنانش غضب می کند، هنگامی است، که خداوند حجت خود را از میان آنها بیرون برد و برای آنها آشکار نگردد. و این در موقعی است که خداوند می داند دوستانش (درباره حجت خدا) تردید ندارند، واگر بداند که در بودن و نبودن وی شک دارند، به مقدار یک چشم به هم زدن او را غایب نمی کند.» - . کمال الدین: ۳۱۹ -

در غیبت نعمانی نیز این روایت نقل شده است. - . غیبت نعمانی: ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَقُولُ: إِنَّ لِلْغُلَامِ غَيْبَةً قَبْلَ أَنْ يَقُومَ قُلْتُ وَ لِمَ ذَاكَ قَالَ يَخَافُ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى بَطْنِهِ وَ عُنُقِهِ ثُمَّ قَالَ وَ هُوَ الْمُنْتَظَرُ الَّذِي يَشُكُّ النَّاسُ فِي وِلَادَتِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ إِذَا مَاتَ أَبُوهُ مَاتَ وَ لَا عَقِبَ لَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ قَدْ وُلِدَ قَبْلَ وَفَاةِ أَبِيهِ بِسَنَتَيْنِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَجِبُ (۲)

أَنْ يَمْتَحِنَ خَلْقَهُ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ.

**[ترجمه]کمال الدین: زراره بن اعین می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم کهمی فرمود: «آن جوان پیش از آنکه قیام کند، غیبت می کند.» عرض کردم: «برای چه غیبت می کند؟» فرمود: «می ترسد.» و در این وقت اشاره به شکم و گردن خود کرد. سپس فرمود: «او همان منتظری است که مردم درباره ولادت او شک می کنند؛ بعضی می گویند که بعد از پدرش مرد و نسل پدرش قطع شد و بعضی دیگر خواهند گفت که او دو سال پیش از وفات پدرش، متولد گردید. بر خداوند لازم است که بندگانش را بدین گونه امتحان کند و در آن موقع است که اهل باطل، تردید خواهند کرد.» - . کمال الدین: ۳۲۵ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ تَعْمَى وِلَادَتُهُ عَلَى هَذَا الْخَلْقِ لِئَلَّا يَكُونَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَيْعَةٌ إِذَا خَرَجَ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «ولادت صاحب الامر بر مردم پوشیده می ماند تا چون ظهور کند، بیعت هیچ کس در گردن وی نباشد.» - . کمال الدین: ۴۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ک، [إکمال الدین] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ وَ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ مَعاً عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: يُبْعَثُ الْقَائِمُ وَ لَيْسَ فِی عُنُقِهِ لِأَحَدٍ بَيْعَةٌ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «خداوند قائم ما را برانگیخته می گرداند، در حالی که بیعت هیچ کس در گردن او نیست.» - . کمال الدین: ۴۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ وَ الْحَسَنِ بْنِ طَرِيفٍ مَعاً عَنِ

۱- ۱. راجع کمال الدین ج ۲ ص ۹، غیبه النعمانیّ ص ۸۳.

۲- ۲. فی المصدر ج ۲ ص ۱۵، یحب.

ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَقُومُ الْقَائِمُ وَ لَیْسَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَیْعَهٌ.

**[ترجمه]کمال الدین:امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم قیام می کند، در حالی که بر گردنش بیعت با احدی نیست.» - .

کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ک، [إکمال الدین] الطَّالَقَانِیُّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضَا علیه السلام قَالَ: کَأَنِّی بِالشِّیعَهِ عِنْدَ فِقْدَانِهِمُ الثَّالِثَ (۱)

مِنْ وُلْدِی یَطْلُبُونَ الْمَرْعَی فَلَا یَجِدُونَهُ قُلْتُ لَهُ وَ لِمَ ذَلِکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ لِأَنَّ إِمَامَهُمْ یَغِیبُ عَنْهُمْ فَقُلْتُ وَ لِمَ قَالَ لِئَلَّا یَکُونَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَیْعَهٌ إِذَا قَامَ بِالسَّیْفِ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام رضا علیه السلام فرمود: «گویی شیعیان را به هنگامی که چهارمی از فرزندان مرا از دست می دهند، می بینم که دشت و دمن را می گردند و او را نمی یابند.» عرض کردم: «یابن رسول اللّه! چرا چنین می شود؟» فرمود: «برای اینکه امام آنها از نظرشان غایب می گردد.»عرض کردم: «چرا غایب می شود؟» فرمود: «برای اینکه وقتی با شمشیر قیام کرد، بیعت هیچ کس در گردن وی نباشد.» - . کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ک، [إکمال الدین] عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارُ عَنْ أَبِی عَمْرٍو اللَّیْثِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ جَبْرَئِیلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ سَعِیدِ بْنِ غَزْوَانَ (۲)

عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ تَغِیبُ وِلَادَتُهُ عَنْ هَذَا الْخَلْقِ لِئَلَّا یَکُونَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَیْعَهٌ إِذَا خَرَجَ وَ یُصْلِحُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَمْرَهُ فِی لَیْلَهٍ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «صاحب الامر ولادتش بر مردم پوشیده می ماند تا هنگامی که ظهور می کند، بیعت کسی در گردنش نباشد، خداوند کار او را در یک شب اصلاح می فرماید.» - . کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ وَ حَيْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ مَعاً عَنِ الْعَيَّاشِيِ

ص: ۹۶

۱- ۱. المراد بفقدانهم الثالث: موت الامام أبى محمّد العسكرىّ عليه السلام، فبعد فقدانه يطلبون المرعى و لا يجدونه، و هذا صحيح لا غبار عليه، و بذلك ورد الفاظ الحديث مصرحا، راجع كمال الدين ج ۲ ص ۴۱ باب ما روى عن الرضا عليه السلام الحديث ۳ و ۴ و هكذا ص ۱۵۶ باب عله الغيبه الحديث ۴ و هو هذا الحديث المذكور فى الصلب. و راجع عيون أخبار الرضا ج ۱ ص ۲۷۳ باب ما جاء عن الرضا عليه السلام من الاخبار المتفرقه الحديث ۶، علل الشرائع ج ۱ ص ۲۳۳ باب عله الغيبه و قد أخرجها المصنّف بهذا اللفظ فيما سبق ج ۵۱ ص ۱۵۲. فعلى هذا ما فى الأصل المطبوع ص ۱۳۰:« الرابع من ولدى» تصحيف قبيح حيث تخيل ان المراد بالفقدان: الغيبه عن أعين الناس، فقدر أن القائم يكون هو الرابع من ولد الرضا عليهما السلام، فكتبه مصحفا.

۲- ۲. هذا هو الصحيح كما مرّ تحت الرقم ۱۱ و فى الأصل المطبوع« سعد بن عوان» و هو تصحيف.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: يَا زُرَارَةُ لَا بُدَّ لِلْقَائِمِ علیه السلام مِنْ غَيْبَةٍ قُلْتُ وَ لِمَ قَالَ يَخَافُ عَلَى نَفْسِهِ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى بَطْنِهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: زراره می گوید: حضرت صادق علیه السلام به من فرمود: «ای زراره! قائم ما ناچار از این است که غیبت کند.»عرض کردم: «برای چه؟» فرمود: «از جان خود بیم دارد.» سپس حضرت با دست، اشاره به شکم خود فرمود. - . کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْوَرَّاقِ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ(۱) عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: مِثْلَهُ.

**[ترجمه]نیز در کمال الدین، این حدیث را از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است. - . کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ك، [إكمال الدين] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لِلْغُلَامِ غَيْبَةٌ قَبْلَ قِيَامِهِ قُلْتُ وَ لِمَ قَالَ يَخَافُ عَلَى نَفْسِهِ الذَّبْحَ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «آن جوان را قبل از قیامش، غیبتی خواهد بود.» عرض کردم: «برای چه؟» فرمود: «می ترسد ذبح شود.» - . کمال الدین: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ع، [علل الشرائع] ك، [إكمال الدين] ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا بَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَمْ يُقَاتِلْ مُخَالِفِيهِ فِي الْأَوَّلِ قَالَ لِآيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذاباً أَلِيماً(۲) قَالَ قُلْتُ وَ مَا يَعْنِي بِتَزَايُلِهِمْ قَالَ وَدَائِعُ مُؤْمِنُونَ فِي أَصْلَابِ قَوْمٍ كَافِرِينَ فَكَذَلِكَ الْقَائِمُ علیه السلام لَنْ يَظْهَرَ أَبَداً حَتَّى تَخْرُجَ وَدَائِعُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا خَرَجَتْ ظَهَرَ عَلَى مَنْ ظَهَرَ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جَلَالُهُ فَقَتَلَهُمْ.

ع، [علل الشرائع] ك، [إكمال الدين] المظفر العلوی عن ابن العیاشی عن أبیه عن علی بن محمد عن أحمد بن محمد عن ابن

محبوب عن إبراهيم الكرخی عن أبی عبد الله علیه السلام: مثله [(۳)].

**[ترجمه]علل الشـرایع و کمال الدین: ابن ابی عمیر و او با یک واسطه می گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم: «چرا امیرالمؤمنین علیه السـلام در اول کار با مخالفین خود جنگ نکرد؟» فرمود: «به خاطر این آیه شریفه بود که خدا می فرماید:«لَوْ تَزَیَّلُوا لَعَـذَّبْنَا الَّذِینَ کَفَرُوا مِنْهُمْ عَـذاباً أَلِیمـاً»، {اگر [کافر و مؤمن] از هم متمایز می شدنـد، قطعاً کافران را به عـذاب دردناکی معذّب می داشتیم.} - . فتح / ۲۵ -

عرض کردم: «مقصود از «متمایز شدن» در این آیه چیست؟» فرمود: «مقصود مؤمنینی هسـتند که خداوند نطفه آنها را در صلب های پـدرانی کافر به ودیعت نهاده است. همین طور قائم هم مادام که ودایع الهی آشـکار نشده، ظهور نخواهد کرد. پس وقتی آن مردان مؤمن و ثابت قـدم و فـداکار پیـدا شدند، او نیز ظهور می کند و بر دشـمنان خدا غلبه یافته، همه را از دم شمشـیر می گذراند.» - . علل الشرائع ۱: ۱۴۷ و کمال الدین: ۵۸۱ -

همچنین صدوق در دو کتاب مزبور، این روایت را به سند دیگر نقل کرده است .

**[ترجمه]

«۲۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ

ص: ۹۷

۱- ۱. کذا فی المصدر ج ۲ ص ۱۵۷ و سیأتی عن غیبه النعمانیّ تحت الرقم ۲۱ و تجده فی ص ۹۲ من المصدر مصرحا بقوله« عن عبد اللّه بن بکیر». و هو الظاهر، و فی النسخه المطبوعه« أبی بکر» فی هذا السند و الذی بعده و هو سهو.

۲- ۲. الفتح: ۲۵.

۳- ۳. راجع علل الشرائع ج ۱ ص ۱۴۱.

عَنِ الْفَضْلِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: إِنَّ لِلْقَائِمِ غَيْبَهً قَبْلَ ظُهُورِهِ قُلْتُ لِمَ قَالَ يَخَافُ الْقَتْلَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: زراره می گوید (امام علیه السلام فرمود) : «قائم را پیش از ظهورش غیبتی خواهد بود.» عرض کردم: «چرا غایب می شود؟» فرمود: «از کشته شدن می ترسد.» - . غیبت طوسی: ۳۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی ابْنُ عِیسَی (۱) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْخَثْعَمِیِّ عَنْ ضُرَیْسٍ الْکُنَاسِیِّ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ فِی حَدِیثٍ لَهُ اخْتَصَرْنَاهُ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام أَنْ یُسَمِّیَ الْقَائِمَ حَتَّی أَعْرِفَهُ بِاسْمِهِ فَقَالَ یَا بَا خَالِدٍ سَأَلْتَنِی عَنْ أَمْرٍ لَوْ أَنَّ بَنِی فَاطِمَهَ عَرَفُوهُ لَحَرَصُوا عَلَی أَنْ یَقْطَعُوهُ بَضْعَهً بَضْعَهً.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو خالد کابلی روایت مفصلی نقل کرده که ما مختصر آن را می آوریم. وی می گوید : از حضرت امام محمد باقر علیه السلام خواستم که قائم علیه السلام را نام ببرد تا او را به نام بشناسم. فرمود: «ای ابو خالد! چیزی را از من پرسیدی که اگر اولاد فاطمه مطلع شوند، او را قطعه قطعه خواهند کرد.» - . غیبت طوسی: ۳۳۳ -

**[ترجمه]

«۲۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْقَلَانِسِیِّ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ لِلْقَائِمِ غَیْبَهً قَبْلَ أَنْ یَقُومَ وَ هُوَ الْمَطْلُوبُ تُرَاثُهُ قُلْتُ وَ لِمَ ذَلِکَ قَالَ یَخَافُ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی بَطْنِهِ یَعْنِی الْقَتْلَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره می گوید: شنیدم که امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: «قائم ما را پیش از قیامش، غیبتی خواهد بود. و اوست که ارثش را طلب می کنند.»عرض کردم:«برای چه غیبت می کند؟» فرمود: «می ترسد.» بعد به شکم خود اشاره کرد، یعنی می ترسد او را بکشند. - . غیبت نعمانی: ۱۷۶ -

**[ترجمه]

أقول

قال الشیخ لا علة تمنع من ظهوره علیه السلام إلا خوفه علی نفسه من القتل لأنه لو کان غیر ذلک لما ساغ له الاستتار و کان یتحمل المشاق و الأذی فإن منازل الأئمه و کذلک الأنبیاء علیهم السلام إنما تعظم لتحملهم المشاق العظیمه فی ذات الله تعالی.

فإن قیل هلا منع الله من قتله بما یحول بینه و بین من یرید قتله قلنا المنع الذی لا ینافی التکلیف هو النهی عن خلافه و الأمر بوجوب اتباعه و نصرته و إلزام الانقیاد له و کل ذلک فعله تعالی و أما الحیلوله بینهم و بینه فإنه ینافی التکلیف و ینقض الغرض

لأن الغرض بالتکلیف استحقاق الثواب و الحیلوله تنافی ذلک و ربما کان فی الحیلوله و المنع من قتله بالقهر مفسده للخلق فلا یحسن من الله فعلها.

۱- ۱. فی المصدر ص ۲۱۷: روی أحمد بن محمّد بن عیسی الأشعریّ، و کان علی المصنّف- رضوان اللّه علیه- أن یصرح بذلک فان قولهم فلان عن فلان یستلزم الروایه بلا واسطه، و أمّا قولهم« روی فلان عن فلان» فهو أعمّ. و قد صرّح الکشّیّ و النجاشیّ بأن الشیخ لم یرو عن أحمد بن محمّد بن عیسی قط. راجع قاموس الرجال ج ۱ ص ۱۸.

و ليس هـذا كما قال بعض أصـحابنا إنه لا يمتنع أن يكون فى ظهوره مفسـده و فى اسـتتاره مصـلحه لأن الـذى قاله يفسـد طريق وجوب الرسـاله فى كـل حـال و يطرق القول بأنهـا تجرى مجرى الألطـاف التى تتغير بالأزمان و الأوقات و القهر و الحيلوله ليس كذلك و لا يمتنع أن يقال فى ذلك مفسده و لا يؤدى إلى فساد وجوب الرئاسه.

فـإن قيـل أ ليس آبـاؤه عليهم السـلام كـانوا ظـاهرين و لم يخـافوا و لا صاروا بحيث لا يصل إليهم أحـد قلنا آباؤه عليهم السـلام حـالهم بخلاـف حـاله لأنه كان المعلوم من حال آبائه لسـلاطين الوقت و غيرهم أنهم لا يرون الخروج عليهم و لا يعتقـدون أنهم يقومون بالسـيف و يزيلون الـدول بـل كـان المعلوم من حـالهم أنهم ينتظرون مهـديا لهم و ليس يضـر السـلطان اعتقاد من يعتقد إمامتهم إذا أمنوهم على مملكتهم.

و ليس كـذلك صـاحب الزمـان لأن المعلوم منه أنه يقوم بالسـيف و يزيل الممالك و يقهر كل سـلطان و يبسط العـدل و يميت الجور فمن هذه صفته يخاف جانبه و يتقى ثورته فيتتبع و يرصد و يوضع العيون عليه و يعنى به خوفا من وثبته و رهبته من تمكنه فيخاف حينئذ و يحوج (١)

إلى التحرز و الاستظهار بأن يخفى شخصه عن كل من لا يأمنه من ولى و عدو إلى وقت خروجه.

و أيضا فآباؤه عليهم السـلام إنما ظهروا لأنه كان المعلوم أنه لو حـدث بهم حادث لكان هناك من يقوم مقامه و يسـد مسده من أولادهم و ليس كـذلك صاحب الزمان لأن المعلوم أنه ليس بعده من يقوم مقامه قبل حضور وقت قيامه بالسـيف فلذلك وجب استتاره و غيبته و فارق حاله حال آبائه و هذا واضح بحمد الله.

فإن قيل بأى شـى ء يعلم زوال الخوف وقت ظهوره أ بالوحى من الله فالإمام لا يوحى إليه أو بعلم ضرورى فذلك ينافى التكليف أو بأماره توجب غلبه الظن ففى ذلك تغرير بالنفس.

١- ١. فى الأصل المطبوع: يخرج. و هو تصحيف راجع غيبه الشيخ ص ٢١٥.

قلنا عن ذلک جوابان.

أحدهما أن الله أعلمه على لسان نبيه و أوقفه عليه من جهه آبائه زمان غيبته المخوفه و زمان زوال الخوف عنه فهو يتبع فى ذلک ما شرع له و أوقف عليه و إنما أخفى ذلک عنا لما فيه من المصلحه فأما هو فعالم به لا يرجع إلى الظن.

و الثانى أنه لا يمتنع أن يغلب على ظنه بقوه الأمارات بحسب العاده قوه سلطانه فيظهر عند ذلک و يكون قد أعلم أنه متى غلب فى ظنه كذلک وجب عليه و يكون الظن شرطا و العمل عنده معلوما كما نقوله فى تنفيذ الحكم عند شهاده الشهود و العمل على جهات القبله بحسب الأمارات و الظنون و إن كان وجوب التنفيذ للحكم و التوجه إلى القبله معلومين و هذا واضح بحمد الله.

و أما ما روى من الأخبار من امتحان الشيعه فى حال الغيبه و صعوبه الأمر عليهم و اختبارهم للصبر عليه فالوجه فيها الإخبار عما يتفق من ذلک من الصعوبه و المشاق لأن الله تعالى غيب الإمام ليكون ذلک و كيف يريد الله ذلک و ما ينال المؤمنين من جهه الظالمين ظلم منهم و معصيه و الله لا يريد ذلک بل سبب الغيبه هو الخوف على ما قلناه و أخبروا بما يتفق فى هذه الحال و ما للمؤمن من الثواب على الصبر على ذلک و التمسک بدينه إلى أن يفرج الله تعالى عنهم.

ص: ١٠٠

**[ترجمه]شیخ طوسی (در کتاب غیبت) می نویسد: هیچ علتی مانع از ظهور آن حضرت نیست، جز اینکه می ترسد کشته شود. زیرا اگر جز این بود، جایز نبود که پنهان شود. بلکه ظاهر می گشت و هر گونه ناراحتی و آزاری را محتمل می شد. زیرا مقام رفیع ائمه و همچنین انبیاء عظام علیهم السلام و بزرگواری آنها، به واسطه ناملایماتی بود که در راه دین خدا متحمل می گشتند.

اگر گفته شود: چرا خداوند از کشته شدن آن حضرت جلوگیری نمی کند و میان او و کسی که می خواهد آن حضرت را به قتل رساند، مانعی ایجاد نمی کند؟جواب می گوییم: ممانعتی که با تکلیف داشتن بندگان خدا منافات ندارد، این است که خداوند مردم را از مخالفت با فرمان او برحذر دارد و دستور دهد که از او پیروی کنند و او را یاری کنند و در برابر او تسلیم گردند. اینها همه کاری است که خدا باید بکند.اما ایجاد مانع میان او و مردم، منافی تکلیف داشتن بندگان و نقض غرض است، زیرا مقصود از مکلف داشتن مردم، این است که آنها به ثواب برسند، حال آنکه ایجاد مانع و حائل میان آن حضرت و مردم، با این منظور منافات دارد. بعلاوه بسا هست که ایجاد حائل و مانع برای جلوگیری از کشته شدن آن حضرت، موجب بروز مفسده ای برای مردم شود که البته این کار از خداوند نیکو نیست.

آنچه گفتیم غیر از آن است که یکی از علمای ما گفته که: «ممکن است ظهور حضرت دارای مفسده و غیبتش مصلحتی داشته باشد»، زیرا آنچه آن عالم فرموده، موجب ابطال طریق اثبات رسالت در همه اوقات است. به نظر آن عالم، رسالت همچون الطاف الهی است که با تغییر زمان ها و اوقات تغییر می پذیرد، در صورتی که ایجاد مانع و حائل برای جلوگیری از کشته شدن امام زمان، این طور نیست و می توان گفت که در ایجاد مانع و حائل مفسده است و منجر به نقض وجوب رسالت و ریاست دینی هم نمی شود.

اگر گفته شود: پدران امام زمان همه آشکار بودند و از دشمن بیم نداشتند و این طور نبودند که کسی نتواند به آنها برسد.در پاسخ آن می گوییم: وضع آن حضرت بر عکس وضع پدران بزرگوارش است. زیرا وضع پدران آن حضرت در نظر خلفای وقت و دیگران، طوری بود که نمی دانستند ائمه علیهم السلام علیه آنها قیام می کنند و عقیده نداشتند که آن ذوات مقدسه، با شمشیر قیام خواهند کرد و دولت ها را نابود می کنند، بلکه همه می دانستند که ائمه اطهار، منتظر ظهور مهدی خودشان هستند و اعتقاد به امامت آنها هم برای خلفا که اطمینان به انتظام امور مملکت خود داشتند، زیان بخش نبود.

ولی حضرت صاحب الزمان علیه السلام این طور نیست. زیرا همه می دانستند که او با شمشیر قیام کرده، کشورها را فتح می کند و هر پادشاهی را مقهور می گرداند، عدل را گسترش می دهد و ظلم را از میان برمی دارد. پس کسی که چنین باشد، قهرا دشمنان از قدرت و سلطه او خواهند ترسید و همه جا در تعقیب و کمین او خواهند بود و جاسوس ها برای یافتنش می گمارند و از ترس تسلط وی، قصد کشتن او را خواهند کرد. در این صورت البته او هم از جان خود بیمناک می شود و ناچار پنهان می گردد و از نظر تمام کسانی که اطمینان به آنها ندارد، خواه دوست و خواه دشمن، تا موقع ظهورش غایب می شود.

و نیز علت اینکه پدران آن حضرت آشکار بودند، این بود که آنها می دانستند اگر اتفاق سوئی برای آنها روی دهد، امام دیگری هست که جای آنها را بگیرد و شکاف را پر کند، حال آنکه در مورد امام زمان چنین نیست. زیرا می دانیم که کسی بعد از او نیست که پیش از آن حضرت، با شمشیر قیام کند و جای او را بگیرد. به همین جهت می گوییم واجب است که آن

حضرت پنهان شود و از نظرها غایب گردد و باید میان او و پدران بزرگوارش فرق گذاشت.

اگر گفته شود: امام زمان از کجا می داند که موقع ظهورش از کسی ترس ندارد؟ اگر به وسیله وحی دانسته، به امام که وحی نمی شود و اگر با علم ضروری فهمیده، این معنی با تکلیف منافات دارد، و اگر با علائمی که موجب ظن غالب است استنباط کرده، این هم اطمینان بخش نیست.در پاسخ می گوییم: دو جواب به این سؤال می دهیم:

اول اینکه خداوند، زمان غیبت خوفناک او و موقع برطرف شدن این ترس و خوف را، به وسیله پیغمبر و پدران بزرگوارش به آن حضرت اطلاع داده است. و او هم از آنچه به وی رسیده، پیروی می کند. اگر آن را بر ما پنهان داشته اند، بر اساس مصلحتی بوده، ولی امام زمان یقین به این مطلب دارد نه ظن و گمان.

دوم اینکه ممکن است بر حسب عادت از راه امارات و علائم، ظن قوی پیدا کند که کار سلطنتش بالا می گیرد و نیرومند می شود و در آن موقع ظهور کند. علاوه بر این پدران بزرگوارش هم به وی اطلاع داده باشند که هر وقت ظن قوی پیدا کرد که کار سلطنتش بالا می گیرد، واجب است که خود را آشکار سازد و در حقیقت ظهورش مسلم و ظن قوی او، شرط آن است.

چنان که می گوییم: وقتی شهود، گواهی خود را دادند، حکم در محکمه شرع قطعیت پیدا می کند. همچنین وقتی که علائم تعیین قبله معلوم گشت، واجب است عمل به جهت قبله کنیم، هر چند وجوب قطعیت حکم حاکم، و توجه به سوی قبله هم واقعا معلوم باشند. - . غیبت طوسی: ۳۲۹ -

و اما اینکه روایت شده است که شیعیان در زمان غیبت حضرت امتحان می شوند، کار بر آنها مشکل می گردد و خداوند آنها را امتحان می کند تا میزان استقامت و پایداری آنها در آن امور دشوار معلوم شود، مقصود خبردادن از این گونه پیشامدهای ناگوار است، نه اینکه خداوند امام را غایب کرده تا چنین پیشامدی بکند.

چطور ممکن است خداوند چنین کاری کند، با اینکه می داند آنچه مؤمنین از ستمگران می بینند، ظلم و گناهی است که ظالمان بر آنها روا می دارند؟ نه! خدا این کار را اراده نمی کند، بلکه علت غیبت، همان طور که گفتیم، بیمی است که امام بر جان خویش دارد.

پیغمبر و ائمه اطهار علیهم السلام هم آنچه را که در زمان غیبت روی می دهد و ثواب هایی که اهل ایمان در راه پایداری بر آنچه روی می دهد می برند، خبر داده اند تا اهل ایمان به دین حق چنگ زنند، تا گاهی که خداوند آن حضرت را ظاهر گرداند و او آنان را از اندوه بی اندازه بیرون آورد. - . همان: ۳۳۵ -

**[ترجمه]

باب ۲۱ التمحیص و النهی عن التوقیت و حصول البداء فی ذلک

روایات

«۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ فُرَاتِ بْنِ أَحْنَفَ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ ذَکَرَ الْقَائِمَ فَقَالَ لَیَغِیبَنَّ عَنْهُمْ حَتَّی یَقُولَ الْجَاهِلُ مَا لِلَّهِ فِی آلِ مُحَمَّدٍ حَاجَهٌ.

[ترجمه]غیبت طوسی: امیرالمؤمنین علی علیه السلام از قائم آل محمد سخن به میان آورد و فرمود: «او چندان از میان مردم غایب می شود که نادانان بگویند: «خداوند چه احتیاجی به آل محمد صلی الله علیه و آله دارد؟» - . غیبت طوسی: **۳۴۰ -

**[ترجمه]

«۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی مُحَمَّدٌ الْحِمْیَرِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ الْیَمَانِیِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَتُمَحَّصُنَّ یَا مَعْشَرَ الشِّیعَهِ شِیعَهِ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَخِیضِ الْکُحْلِ فِی الْعَیْنِ لِأَنَّ صَاحِبَ الْکُحْلِ یَعْلَمُ مَتَی یَقَعُ فِی الْعَیْنِ وَ لَا یَعْلَمُ مَتَی یَذْهَبُ فَیُصْبِحُ أَحَدُکُمْ وَ هُوَ یَرَی أَنَّهُ عَلَی شَرِیعَهٍ مِنْ أَمْرِنَا فَیُمْسِی وَ قَدْ خَرَجَ مِنْهَا وَ یُمْسِی وَ هُوَ عَلَی شَرِیعَهٍ مِنْ أَمْرِنَا فَیُصْبِحُ وَ قَدْ خَرَجَ مِنْهَا.

نی، [الغیبه] للنعمانی علی بن أحمد عن عبید الله بن موسی عن علی بن إسماعیل عن حماد بن عیسی: مثله (۱)

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «ای گروه شیعه! شیعه آل محمد صلی الله علیه و آله ! شما همچون سرمه ای که به چشم می کشند خالص می شوید. زیرا کسی که سرمه به چشم می کشد،می داند سرمه کی وارد چشم می شود، ولی نمی داند چه وقت از بین می رود. شما نیز (روزگاری خواهید داشت) که یکنفر از شما، صبح خود را در راه دین حق می بیند، ولی شب از دین بیرون رفته است، و در وقت شب در راه دین حق می باشد، ولی صبح از دین خارج شده است.» - . همان -

این روایت در غیبت نعمانی نیز از آن حضرت روایت شده است. - . غیبت طوسی: **۳۳۹** -

**[ترجمه]

بیان

محص الذهب أخلصه مما یشوبه و التمحیص الاختبار و الابتلاء و مخض اللبن أخذ زبده فلعله شبه ما یبقی من الکحل فی العین باللبن الذی یمخض لأنها تقذفه شیئا فشیئا و فی روایه النعمانی تمحیص الکحل.

**[ترجمه]عبارت «محص الذهب» یعنی طلا را از ناخالصی هایش پاک کرد و «تمحیص» به معنای آزمایش و گرفتاری است. کلمه «مخض اللبن» یعنی کره را از شیر گرفتن. شاید حضرت علیه السلام باقی مانده سرمه در چشم را به شیری که کره آن گرفته می شود تشبیه کرده، زیرا شیر، کره را اندک اندک بیرون می دهد. در روایت نعمانی «تمحیص الکحل» وارد شده

است.

**[ترجمه]

«۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی مُحَمَّدٌ الْحِمْیَرِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ الرَّبِیعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْلِیِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ اللَّهِ لَتُکْسَرُنَّ کَسْرَ الزُّجَاجِ وَ إِنَّ الزُّجَاجَ یُعَادُ فَیَعُودُ کَمَا کَانَ وَ اللَّهِ لَتُکْسَرُنَّ کَسْرَ الْفَخَّارِ وَ إِنَّ الْفَخَّارَ

۱- ۱. راجع غیبه الشیخ ص ۲۲۱، غیبه النعمانیّ ص ۱۱۰.

لَا يَعُودُ كَمَا كَانَ وَ اللَّهِ لَتُمَحَّصُنَّ وَ اللَّهِ لَتُغَرْبَلُنَّ كَمَا يُغَرْبَلُ الزُّؤَانُ (۱) مِنَ الْقَمْحِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «به خدا قسم شما شیعیان همچون شیشه شکسته می شوید؛ شیشه را بعد از شکستن، می توان ذوب کرد و به صورت نخست برگرداند!به خدا قسم شما مانند سفال شکسته می شوید؛ سفال بعد از شکسته شدن، دیگر به صورت اول برنمی گردد. به خدا قسم شما امتحان می شوید و غربال خواهید شد (تا نیکان در غربال مانده و غیر نیکان بیرون بریزند) چنان که دانه تلخ از میان گندم جدا می شود. - . غیبت نعمانی: ۳۳۲ -

**[ترجمه]

«۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی رُوِیَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام یَا عَلِیُّ إِنَّ الشِّیعَهَ تُرَبَّی بِالْأَمَانِیِّ مُنْذُ مِائَتَیْ سَنَهٍ وَ قَالَ یَقْطِینٌ لِابْنِهِ عَلِیٍّ مَا بَالُنَا قِیلَ لَنَا فَکَانَ وَ قِیلَ لَکُمْ فَلَمْ یَکُنْ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ إِنَّ الَّذِی قِیلَ لَکُمْ وَ لَنَا مِنْ مَخْرَجٍ وَاحِدٍ غَیْرَ أَنَّ أَمْرَکُمْ حَضَرَکُمْ فَأُعْطِیتُمْ مَحْضَهُ وَ کَانَ کَمَا قِیلَ لَکُمْ وَ إِنَّ أَمْرَنَا لَمْ یَحْضُرْ فَعُلِّلْنَا بِالْأَمَانِیِّ وَ لَوْ قِیلَ لَنَا إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا یَکُونُ إِلَی مِائَتَیْ سَنَهٍ أَوْ ثَلَاثِمِائَهِ سَنَهٍ لَقَسَتِ الْقُلُوبُ وَ لَرَجَعَتْ عَامَّهُ النَّاسِ عَنِ الْإِسْلَامِ وَ لَکِنْ قَالُوا مَا أَسْرَعَهُ وَ مَا أَقْرَبَهُ تَأَلُّفاً لِقُلُوبِ النَّاسِ وَ تَقْرِیباً لِلْفَرَجِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن محمد بن یحیی و أحمد بن إدریس عن محمد بن أحمد عن السیاری عن الحسن بن علی عن أخیه الحسین عن أبیه علی بن یقطین: مثله (۲)

**[ترجمه]غیبت طوسی: علی بن یقطین می گوید: حضرت موسی بن جعفر علیه السلام به من فرمود: «شیعیان مدت دویست سال با آرزو تربیت می شوند.» یقطین به پسرش علی گفت: «چه شد که آنچه درباره ما (مقصود سلطنت بنی عباس است) گفته بودند، واقع شد، ولی آنچه را که درباره (ظهور دولت ائمه علیهم السلام) گفته شده انجام نگرفت؟» علی گفت: «آنچه درباره ظهور دولت شما و ما گفته شده، از یک محل سرچشمه گرفته، با این فرق که وعده ای که به شما داده شد، فعلا به وقوع پیوسته، ولی وعده ای که به ما داده اند هنوز به ظهور نرسیده است و ما را در آرزوی ظهور آن توصیه کرده اند.اگر به ما می گفتند که این امر تا دویست و سیصد سال دیگر واقع نمی شود، موجب قساوت دل ها و برگشتن عموم مردم از دین اسلام می شد، ولی گفته اند که ظهور دولت ما نزدیک است تا دل ها را به هم پیوند دهد و فرج آل محمد صلی الله علیه و آله نزدیک شود.» - . غیبت طوسی: ۳۴۱ -

در غیبت نعمانی نیز این روایت نقل شده است. - . غیبت نعمانی: ۳۳۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله تربى بالأمانى أى يربيهم و يصلحهم أئمتهم بأن يمنوهم تعجيل الفرج و قرب ظهور الحق لئلا يرتدوا و ييأسوا.

و المائتان مبنى على ما هو المقرر عند المنجمين و المحاسبين من إتمام الكسور إن كانت أكثر من النصف و إسقاطها إن كانت أقل منه و إنما قلنا ذلك لأن صدور الخبر إن كان فى أواخر حياه الكاظم عليه السلام كان أنقص من المائتين بكثير إذ وفاته عليه السلام كان فى سنه ثلاث و ثمانين و مائه فكيف إذا كان قبل ذلك فذكر المائتين بعد المائه المكسوره صحيحه لتجاوز النصف كذا خطر بالبال.

و بدا لى وجه آخر أيضا و هو أن يكون ابتداؤهما من أول البعثه فإن من هذا الزمان شرع بالإخبار بالأئمه عليهم السلام و مده ظهورهم و خفائهم فيكون على بعض التقادير قريبا من المائتين و لو كان كسر قليل فى العشر الأخير يتم على القاعده السالفه.

١- ١. الزؤان- مثلثه-: ما يخالط البر من الحبوب، الواحده زؤانه، قال فى أقرب الموارد: و هو فى المشهور يختص بنبات حبّه كحب الحنطه الا انه صغير، اذا اكل يحدث استرخاء يجلب النوم و هو ينبت غالبا بين الحنطه.
٢- ٢. الكافى ج ١ ص ٣٦٩، غيبه الشيخ ص ٢٢١، غيبه النعمانىّ ص ١٥٨.

و وجه ثالث و هو أن يكون المراد التربيه فى الزمان السابق و اللاحق معا و لـذا أتى بالمضارع و يكون الابتداء من الهجره فينتهى إلى ظهور أمر الرضا عليه السلام و ولايه عهده و ضرب الدنانير باسمه فإنها كانت فى سنه المائتين.

و رابع و هو أن يكون تربى على الوجه المذكور فى الثالث شاملا للماضـى و الآتى لكن يكون ابتداء التربيه بعد شـهاده الحسـين عليه السلام فإنها كانت الطامه الكبرى و عندها احتاجت الشيعه إلى أن تربى لئلا يزلّوا فيها و انتهاء المائتين أول إمامه القائم عليه السلام و هذا مطابق للمائتين بلا كسر.

و إنما وقتت التربيه و التنميه بـذلك لأنهم لا يرون بعـد ذلك إماما يمنيهم و أيضا بعد علمهم بوجود المهدى عليه السـلام يقوى رجاؤهم فهم مترقّبون بظهوره لئلا يحتاجون إلى التنميه و لعل هذا أحسن الوجوه التى خطر بالبال و الله أعلم بحقيقه الحال.

و يقطين كان من أتباع بنى العباس فقال لابنه على الذى كان من خواص الكاظم عليه السلام ما بالنا وعدنا دوله بنى العباس على لسـان الرسول و الأـئمه صـلوات الله عليهم فظهر مـا قالوا و وعـدوا و أخبروا بظهور دوله أئمتكم فلم يحصل و الجواب متين ظاهر مأخوذ عن الإمام كما سيأتى.

**[ترجمه]اينكه حضـرت فرموده «شـيعيان مـدت دويست سـال بـا آرزو تربيت مى شونـد»، به اين معنى است كه ائمه طـاهرين عليهم السـلام آنها را با تربيت صحيح بار مى آورند و آنها را اصلاح كرده و آرزومند تعجيل فرج و نزديک شدن ظهور دولت حق مى كنند تا از دين حق برنگردند و مأيوس نشوند.

كلمه«دويست» كه در كلاـم حضـرت است، مبنى بر گفته مقرر در نزد منجمين و اهـل حسـاب است كه هر گـاه كسور بيش از نصف باشـد، آن را تمام و اگر كمتر از نصف باشـد، اسـقاط مى كنند. اين را از اين جهت گفتيم كه صدور خبر مزبور اگر در اواخر زندگانى حضـرت موسى كاظم عليه السلام بوده باشد، از دويست سال خيلى كمتر است. زيرا وفات آن حضرت در سال ۱۸۳ هجرى روى داده است، تا چه رسد كه قبل از اين تاريخ از دنيا رفته باشد. بنابراين روى حساب گذشته، ذكر دويست سال كه صد سال آن كسر داشته باشد صحيح است. زيرا از نصف تجاوز كرده است و اين طور به ذهن من خطور كرده است.

توجيه ديگرى هم به نظرم مى رسد، و آن اينكه ابتداى اين دويست سال اول بعثت پيغمبر صلى الله عليه و آله باشد، زيرا از اين زمـان پيغمبر شـروع كرد به خبر دادن از آمـدن ائمه عليهم السـلام و مـدت ظهور و پنهان شـدن آنها. پس بنا بر يک تقـدير (با اضـافه سـيزده سـال قبل از هجرت) اين مـدت نزديک به دويست سال خواهـد بود. و اگر در ده سال اخير (نود سال) سـده دوم كسرى باشد، بنا بر قاعده اى كه گفتيم، اشكالى ندارد.

وجه سوم اينكه مقصود از تربيت يافتن شيعيان، زمان پيش از امام هفتم و بعد از آن حضـرت باشد، به همين جهت تربيت را به لفـظ مضارع آورده است. على هـذا اين تربيت از موقع هجرت شـروع و تا زمان امام رضا عليه السـلام كه (بر خلاف گذشـته و محدوديت ائمه پيشين) در سال ۲۰۰ هجرى وليعهد مسلمين گشت و سكه به نام مباركش زدند، پايان مى پذيرد.

چهارم اينكه مـدت تربيت همان طور باشـد كه در وجه سوم گفتيم و شامل قبل و بعـد از زمان موسـى بن جعفر عليهما السـلام باشد، ولى ابتداى آن را بعد از شـهادت حضـرت امام حسين عليه السلام فرض كنيم كه امتحان بزرگى براى شيعه بود و در آن

موقع شیعه احتیاج به تربیت داشت که نکنند در آن امتحان لغزش پیدا کنند، و انتهای آن، اول امامت قائم آل محمد صلی الله علیه و آله باشد که بدون کسر با دویست سال مطابق می باشد. و علت اینکه بعد از امام حسین تربیت شیعیان لزوم داشت، این بود که شیعیان، امامی را بعد از خود نمی دیدند که آنها را آرزومند ظهور دولت حق کند (زیرا امام زین العابدین علیه السلام در تقیه می زیست و نمی توانست در این خصوص سخن بگوید).

پنجم آنکه بعد از یقین شیعیان به وجود مهدی موعود علیه السلام امیدواری آنها به ظهور دولت حق قوی می شد. از این رو آنها منتظر ظهور آن حضرت بودند تا احتیاج به رشد و تربیت نداشته باشند. شاید این بهترین وجهی باشد که در این خصوص به ذهن من خطور کرده است، و اللّه اعلم بحقیقه الحال.

یقطین از اتباع بنی عباس بود، لذا به پسرش علی که از خواص امام موسی کاظم علیه السلام بود گفت: «از زبان پیغمبر و ائمه به ما وعده ظهور دولت بنی عباس داده بودند و همان طور که گفته بودند، ظاهر شد. وعده دادند که دولت ائمه شما نیز ظاهر می گردد ، ولی تا کنون عملی نشده!» جواب علی هم محکم بود و آن جواب را چنان که خواهد آمد، از امام موسی بن جعفر علیهما السلام گرفته بود.

**[ترجمه]

«۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ کَرَّامٍ عَنِ الْفُضَیْلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام هَلْ لِهَذَا الْأَمْرِ وَقْتٌ فَقَالَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: فضیل بن یسار می گوید: از امام محمد باقر علیه السلام پرسیدم: «آیا ظهور صاحب الزمان وقت معینی دارد؟» فرمود: «آنها که وقت آن را تعیین می کنند دروغ گفتند، دروغ گفتند، دروغ گفتند!» - . غیبت طوسی: ۴۲۵ -

**[ترجمه]

«۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ یَزِیدَ الصَّحَّافِ عَنْ مُنْذِرٍ الْجَوَّازِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَذَبَ الْمُوَقِّتُونَ مَا وَقَّتْنَا فِیمَا مَضَی وَ لَا نُوَقِّتُ فِیمَا یَسْتَقْبِلُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: «آنها که وقت ظهور را تعیین می کنند دروغ گفتند، ما نه وقت گذشته را تعیین می کنیم و نه وقت آینده را.» - . همان -

**[ترجمه]

«۷»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ مِهْزَمٌ الْأَسَدِیُّ فَقَالَ أَخْبِرْنِی جُعِلْتُ فِدَاكَ مَتَى هَذَا الْأَمْرُ

ص: ۱۰۳

الَّذِی تَنْتَظِرُونَهُ فَقَدْ طَالَ فَقَالَ یَا مِهْزَمُ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ وَ هَلَکَ الْمُسْتَعْجِلُونَ وَ نَجَا الْمُسَلِّمُونَ وَ إِلَیْنَا یَصِیرُونَ.

نی، [الغیبه] للنعمانی علی بن أحمد عن عبید الله بن موسی عن محمد بن موسی عن أحمد بن أبی أحمد عن محمد بن علی عن علی بن حسان عن عبد الرحمن: مثله

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ سَلَمَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ: مِثْلَهُ إِلَی قَوْلِهِ وَ نَجَا الْمُسَلِّمُونَ.

کتاب الإمامه و التبصره لعلی بن بابویه عن محمد بن یحیی عن محمد بن أحمد عن صفوان بن یحیی عن أبی أیوب الخزاز عن محمد بن مسلم عن أبی عبد الله علیه السلام قال: کنت عنده إذ دخل و ذکر مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عبدالرحمن بن کثیر می گوید: من در خدمت امام جعفر صادق علیه السلام نشسته بودم که مهزم اسدی آمد و عرض کرد: «قربانت گردم، ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله که انتظار آن را می کشید، کی خواهد بود؟» فرمود: «ای مهزم! طول می کشد. ای مهزم! آنها که وقت آن را تعیین می کنند، دروغ می گویند و آنان که برای ظهورش شتاب می کنند، به هلاکت می رسند و آنان که تسلیم قضای الهی هستند، نجات می یابند و بالاخره به سوی ما باز می گردند.» - . غیبت طوسی: ۴۲۵ -

در غیبت نعمانی نیز این حدیث را به دو سند دیگر نقل می کند . - . غیبت نعمانی: ۱۹۷ و ۲۹۴ -

نیز در کتاب «امامت و تبصره» به سند دیگر هم نقل شده است. - . الامامه و التبصره: ۹۵ -

**[ترجمه]

«۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبِی أَیُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ وَقَّتَ لَکَ مِنَ النَّاسِ شَیْئاً فَلَا تَهَابَنَّ أَنْ تُکَذِّبَهُ فَلَسْنَا نُوَقِّتُ لِأَحَدٍ وَقْتاً.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن مسلم از حضرت صادق علیه السلام نقل کرده که به وی فرمود: «هر کس وقت ظهور را برای تو معین کرد، از تکذیب آن ملاحظه مکن، چه که ما (در این خصوص) برای کسی وقت معین نمی کنیم.» - . غیبت طوسی: ۴۲۶ -

**[ترجمه]

«۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَسْلَمَ الْبَجَلِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرٍ

الْهَمْدَانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ فِی حَدِیثٍ اخْتَصَرْنَا مِنْهُ مَوْضِعَ الْحَاجَهِ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِبَنِی فُلَانٍ مُلْکاً مُؤَجَّلًا حَتَّی إِذَا أَمِنُوا وَ اطْمَأَنُّوا وَ ظَنُّوا أَنَّ مُلْکَهُمْ لَا یَزُولُ صِیحَ فِیهِمْ صَیْحَهٌ فَلَمْ یَبْقَ لَهُمْ رَاعٍ یَجْمَعُهُمْ وَ لَا دَاعٍ یُسْمِعُهُمْ وَ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ حَتَّی إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّیَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُها أَنَّهُمْ قادِرُونَ عَلَیْها أَتاها أَمْرُنا لَیْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِیداً کَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ کَذلِکَ نُفَصِّلُ الْآیاتِ لِقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ (۱) قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ هَلْ لِذَلِکَ وَقْتٌ قَالَ لَا لِأَنَّ عِلْمَ اللَّهِ غَلَبَ عِلْمَ الْمُوَقِّتِینَ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَ

مُوسَی ثَلَاثِینَ لَیْلَهً وَ أَتَمَّهَا بِعَشْرٍ لَمْ یَعْلَمْهَا مُوسَی وَ لَمْ یَعْلَمْهَا بَنُو إِسْرَائِیلَ فَلَمَّا جَازَ الْوَقْتُ قَالُوا غَرَّنَا مُوسَی فَعَبَدُوا الْعِجْلَ وَ لَکِنْ إِذَا کَثُرَتِ الْحَاجَهُ وَ الْفَاقَهُ وَ أَنْکَرَ فِی النَّاسِ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَعِنْدَ ذَلِکَ تَوَقَّعُوا أَمْرَ اللَّهِ صَبَاحاً وَ مَسَاءً.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حدیث مفصلی از محمد بن حنفیه نقل شده که ما آن را مختصر به موضع نیازکرده ایم. محمدمی گوید: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «اولاد فلان سلطنتی طولانی خواهند داشت. وقتی مطمئن شدند و گمان کردند که دولت آنها زوال پذیر نیست، ناگهان چنان به عذاب الهی گرفتار شوند که بزرگی نداشته باشند، آنها را جمع کند و به ناله آنها گوش فرا دهد. این است معنی آیه شریفه:«حَتَّی إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّیَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُها أَنَّهُمْ قادِرُونَ عَلَیْها أَتاها أَمْرُنا لَیْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِیداً کَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ کَذلِکَ نُفَصِّلُ الْآیاتِ لِقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ»، {تا آنگاه که زمین پیرایه خود را برگرفت و آراسته گردید و اهل آن پنداشتند که آنان بر آن قدرت دارند، شبی یا روزی فرمان [ویرانی] ما آمد و آن را چنان درویده کردیم که گویی دیروز وجود نداشته است. اینگونه نشانه ها[ی خود] را برای مردمی که اندیشه می کنند به روشنی بیان می کنیم} - . یونس / ۲۴ - عرض کردم: «فدایت گردم! آیا وقت آن را می توان تعیین کرد؟» فرمود: «نه! زیرا علم خداوند بر علم آنها که این گونه اوقات را تعیین می کنند، غلبه دارد. خداوند به موسی بن عمران علیه السلام وعده داد که تا سی شب به میقات پروردگار برود، و بعد ده روز بر آن اضافه کرد، در حالی که نه خود موسی پیش بینی ده روز اضافی را می کرد و نه بنی اسرائیل.به همین جهت هنگامی که سی شب گذشت و موسی برنگشت، بنی اسرائیل گفتند موسی ما را فریب داد و بالنتیجه گمراه گشتند و گوساله سامری را پرستش کردند (بنابراین من هم نمی توانم وقت سقوط دولت اولاد فلان را تعیین کنم)، ولی موقعی که فقر و پریشانی در میان مردم زیاد شد و گروهی عقیده گروه دیگر را انکار کردند، در آن زمان روز و شب منتظر آمدن امر الهی باشید.» - . غیبت طوسی: ۴۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

الصیحه کنایه عن نزول الأمر بهم فجاءه.

ص: ۱۰۴

۱- ۱. یونس: ۲۴؛ و الحدیث فی غیبه النعمانیّ ص ۲۷۸ و تمامه فی غیبه النعمانیّ ص ۱۵۶.

**[ترجمه]«صیحه» کنایه از نزول ناگهانی امر به آنهاست .

**[ترجمه]

«۱۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَ لِهَذَا الْأَمْرِ أَمَدٌ نُرِیحُ إِلَیْهِ أَبْدَانَنَا وَ نَنْتَهِی إِلَیْهِ قَالَ بَلَی وَ لَکِنَّکُمْ أَذَعْتُمْ فَزَادَ اللَّهُ فِیهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو بصیر می گوید: به حضرت علیه السلام عرض کردم: «این امر (ظهور ولی عصر) را وقت معینی هست که با دانستن آن بدن های خود را از غم هجران و درد انتظار آسوده گردانیم؟» فرمود: «آری، ولی چون شما آن را فاش کردید، خداوند بر مدت آن افزود.» - . غیبت طوسی: ۴۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَقُولُ إِلَی السَّبْعِینَ بَلَاءٌ وَ کَانَ یَقُولُ بَعْدَ الْبَلَاءِ رَخَاءٌ وَ قَدْ مَضَتِ السَّبْعُونَ وَ لَمْ نَرَ رَخَاءً فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا ثَابِتُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی کَانَ وَقَّتَ هَذَا الْأَمْرَ فِی السَّبْعِینَ فَلَمَّا قُتِلَ الْحُسَیْنُ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَخَّرَهُ إِلَی أَرْبَعِینَ وَ مِائَهِ سَنَهٍ فَحَدَّثْنَاکُمْ فَأَذَعْتُمُ الْحَدِیثَ وَ کَشَفْتُمْ قِنَاعَ السِّتْرِ فَأَخَّرَهُ اللَّهُ وَ لَمْ یَجْعَلْ لَهُ بَعْدَ ذَلِکَ وَقْتاً عِنْدَنَا وَ یَمْحُوا اللَّهُ ما یَشاءُ وَ یُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْکِتابِ قَالَ أَبُو حَمْزَهَ وَ قُلْتُ ذَلِکَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ قَدْ کَانَ ذَاکَ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن علی بن محمد و محمد بن الحسن عن سهل و محمد بن یحیی عن أحمد بن محمد جمیعا عن ابن محبوب عن الثمالی عن أبی جعفر علیه السلام قال: إن الله تعالی قد کان وقت إلی آخر الخبر(۱)

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو حمزه ثمالی می گوید: به امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: «امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده است تا هفتاد سال بلا پدید می آید و می فرمود:«بعضی از بلاها آسایش است»، در صورتی که هفتاد سال گذشته و ما آسایشی نمی بینیم؟» حضرت فرمود: «خداوند مدت ناراحتی را تا هفتاد سال قرار داده بود، ولی چون امام حسین علیه السلام کشته شد، غضب الهی بر مردم روی زمین شدت یافت و آن مدت را تا سال صد و چهل به تأخیر انداخت.ما این مطلب را به شما گفتیم و شما این راز را آشکار کردید، خداوند هم آن مدت را (از صد و چهل سال) هم به تأخیر انداخت و دیگر وقتی برای آن تعیین نکرد: «یَمْحُوا اللَّهُ ما یَشاءُ وَ یُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْکِتابِ»، {خدا آنچه را بخواهد محو یا اثبات می کند، واصل کتاب نزد اوست.} - . رعد / ۳۹ -

ابو حمزه گفت: این مطلب را (که امام محمد باقر علیه السلام فرمود) به حضرت صادق علیه السلام نیز گفتم، فرمود: «همین

طور است که آن حضرت فرموده است.» - . غیبت طوسی: ۴۲۷ -

نعمانی در کتاب غیبت نیز این حـدیث را از ابو حمزه ثمالی، از امام محمـد باقر علیه السـلام نقل کرده است که فرمود: «خدای تعالی برای این امر وقت تعیین کرده بود» تا پایان حدیث. - . غیبت نعمانی: ۲۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

قیل السبعون إشاره إلی خروج الحسین علیه السلام و المائه و الأربعون إلی خروج الرضا علیه السلام إلی خراسان.

أقول هذا لا یستقیم علی التواریخ المشهوره إذ کانت شهاده الحسین علیه السلام فی أول سنه إحدی و ستین و خروج الرضا علیه السلام فی سنه مائتین من الهجره.

و الـذی یخطر بالبال أنه یمکن أن یکون ابتـداء التأریـخ من البعثه و کان ابتداء إراده الحسـین علیه السـلام للخروج و مبادیه قبل فوت معاویه بسنتین فإن أهل الکوفه خذلهم الله کانوا یراسلونه فی تلک الأیام و کان علیه السلام علی الناس فی المواسم کما مر و یکون الثـانی إشاره إلی خروج زیـد فإنه کان فی سـنه اثنتین و عشـرین و مائه من الهجره فإذا انضم ما بین البعثه و الهجره إلیها یقرب

۱- ۱. المصدر ص ۱۵۷، الکافی ج ۱ ص ۳۶۸.

مما فی الخبر أو إلی انقراض دوله بنی أمیه أو ضعفهم و استیلاء أبی مسلم إلی خراسان و قد کتب إلی الصادق علیه السلام کتبا یدعوه إلی الخروج و لم یقبله علیه السلام لمصالح و قد کان خروج أبی مسلم إلی خراسان فی سنه ثمان و عشرین و مائه من الهجره فیوافق ما ذکر فی الخبر من البعثه.

و علی تقدیر کون التأریخ من الهجره یمکن أن یکون السبعون لاستیلاء المختار فإنه کان قتله سنه سبع و ستین و الثانی لظهور أمر الصادق علیه السلام فی هذا الزمان و انتشار شیعته فی الآفاق مع أنه لا یحتاج تصحیح البداء إلی هذه التکلفات.

**[ترجمه]گفته شده که سال هفتاد اشاره به قیام امام حسین علیه السلام و سال ۱۴۰ اشاره به رفتن امام رضا علیه السلام به خراسان است، ولی من می گویم: این با تواریخ مشهور وفق نمی دهد، زیرا شهادت امام حسین در اول سال ۶۱ هجری و رفتن امام رضا علیه السلام به خراسان در سنه ۲۰۰ روی داده است. آنچه به نظر من می رسد این است که ابتدای تاریخ را بعثت پیغمبر صلی الله علیه و آله و ابتدای نهضت امام حسین علیه السلام را دو سال پیش از درگذشت معاویه فرض کنیم، زیرا اهل کوفه در آن روزها با وی درباره خروج و آمدنش به کوفه مکاتبه می کردند (بنابراین با سال ۷۰سازگار است)و دوم (یعنی سال ۱۴۰) اشاره به قیام زید بن علی بن الحسین علیه السلام باشد که در سال ۱۲۲ هجری قیام کرد. پس اگر مدت فاصل بین بعثت و هجرت پیغمبر صلی الله علیه و آله را که (سیزده سال بوده) به آن منضم کنیم، با تاریخی که در روایت بود نزدیک می شود.یا اینکه مقصود از سال ۱۴۰ اشاره باشد، به انقراض دولت بنی امیه یا ضعف آنها و استیلای ابومسلم خراسانی بر خراسان، چه وی نامه هایی خدمت امام جعفرصادق علیه السلام نوشت و آن حضرت را دعوت به قیام کرد، ولی حضرت به واسطه مصالحی نپذیرفت. استیلای ابومسلم بر خراسان در سال ۱۲۸ هجری اتفاق افتاد و اگر مبدا تاریخ را بعثت پیغمبر صلی الله علیه و آله قرار دهیم، با آنچه در روایت است (صد و چهل سال) موافقت می کند .

و بنا بر اینکه مبدا تاریخ هجرت باشد، ممکن است مقصود از سال هفتاد، سال استیلای مختار باشد. قتل وی در سنه ۶۷ واقع شد و صد و چهل هم اشاره به طلوع حضرت صادق علیه السلام در این زمان و پراکنده شدن شیعیان آن حضرت در اطراف باشد. از این گذشته اصولاً با تصحیح «بداء»، دیگر نیازی به این گونه تکلفات نخواهد بود .

**[ترجمه]

«۱۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی یَحْیَی التَّمْتَامِ السُّلَمِیِّ عَنْ عُثْمَانَ النَّوَّاءِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: کَانَ هَذَا الْأَمْرُ فِیَّ فَأَخَّرَهُ اللَّهُ وَ یَفْعَلُ بَعْدُ فِی ذُرِّیَّتِی مَا یَشَاءُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عثمان نوا روایت کرده که گفت: از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «این امر (ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله) را خداوند در من قرار داده بود، ولی آن را به تأخیر انداخت و بعد از من هر طور صلاح بداند، درباره ذریه ام عملی می سازد.» - . غیبت طوسی: ۴۲۸ -

**[ترجمه]

شی، [تفسیر العیاشی] أَبُو لَبِیدٍ الْمَخْزُومِیُّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: یَا بَا لَبِیدٍ إِنَّهُ یَمْلِکُ مِنْ وُلْدِ الْعَبَّاسِ اثْنَا عَشَرَ تُقْتَلُ بَعْدَ الثَّامِنِ مِنْهُمْ أَرْبَعَةٌ تُصِیبُ أَحَدَهُمُ الذُّبَحَهُ فَیَذْبَحُهُ هُمْ فِئَةٌ قَصِیرَةٌ أَعْمَارُهُمْ قَلِیلَةٌ مُدَّتُهُمْ خَبِیثَةٌ سِیرَتُهُمْ مِنْهُمُ الْفُوَیْسِقُ الْمُلَقَّبُ بِالْهَادِی وَ النَّاطِقِ وَ الْغَاوِی یَا بَا لَبِیدٍ إِنَّ فِی حُرُوفِ الْقُرْآنِ الْمُقَطَّعَهِ لَعِلْماً جَمّاً إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی أَنْزَلَ الم ذلِکَ الْکِتابُ فَقَامَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله حَتَّی ظَهَرَ نُورُهُ وَ ثَبَتَتْ کَلِمَتُهُ وَ وُلِدَ یَوْمَ وُلِدَ وَ قَدْ مَضَی مِنَ الْأَلْفِ السَّابِعِ مِائَهُ سَنَهٍ وَ ثَلَاثُ سِنِینَ ثُمَّ قَالَ وَ تِبْیَانُهُ فِی کِتَابِ اللَّهِ فِی الْحُرُوفِ الْمُقَطَّعَهِ إِذَا عَدَدْتَهَا مِنْ غَیْرِ تَکْرَارٍ وَ لَیْسَ مِنْ حُرُوفٍ مُقَطَّعَهٍ حَرْفٌ یَنْقَضِی إِلَّا وَ قِیَامُ قَائِمٍ مِنْ بَنِی هَاشِمٍ عِنْدَ انْقِضَائِهِ ثُمَّ قَالَ الْأَلِفُ وَاحِدٌ وَ اللَّامُ ثَلَاثُونَ وَ الْمِیمُ أَرْبَعُونَ وَ الصَّادُ تِسْعُونَ فَذَلِکَ مِائَهٌ وَ إِحْدَی وَ سِتُّونَ ثُمَّ کَانَ بَدْوُ خُرُوجِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام الم اللَّهُ فَلَمَّا بَلَغَتْ مُدَّتُهُ قَامَ قَائِمُ وُلْدِ الْعَبَّاسِ عِنْدَ المص وَ یَقُومُ قَائِمُنَا عِنْدَ انْقِضَائِهَا بِ «الر» فَافْهَمْ ذَلِکَ وَ عِهِ وَ اکْتُمْهُ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابو لبید مخزومی می گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: «ای ابولبید! دوازده تن از اولاد عباس به سلطنت می رسند که چهار نفر آنها بعد از هشتمین آنان به قتل می رسند. یکی از آنها با گلودرد جان می دهد، پس او را گروهی که عمر آنها کوتاه، مدت دولتشان قلیل و سیرتشان پلید است، می کشد. یکی از آنها فاسق کوچکی ملقب به «هادی» و ناطق و غاوی است.

ای ابولبید! در حروف مقطعه قرآن، علم سرشاری است، وقتی خداوند «الم ذلِکَ الْکِتابُ» - . بقره / ۱ - ۲ - را نازل فرمود، محمد صلی الله علیه و آله قیام کرد، تا آنجا که نور وجود اقدسش آشکار گشت و سخنانی در دل های مردم جای گرفت. هنگام ولادت او، هفت هزار و صد و سه سال از آغاز خلقت آدم ابوالبشر می گذشت.»

سپس فرمود: «بیان این در حروف مقطعه قرآن، وقتی بدون تکرار آن رابشماری هست. هیچ یک از این حروف نمی گذرد، جز اینکه یکی از بنی هاشم در موقع گذشتن آن قیام می کند. آنگاه فرمود: «الف» یک «ل» سی «م» چهل و «ص» در «المص» نود است که جمعا صد و شصت و یک می باشد. بعد از آن ابتدای قیام امام حسین علیه السلام «الم اللَّهُ - . آل عمران / ۱ - ۲ - » بود. وقتی مدت او به سر رسید، قائم بنی عباس قیام می کند و چون آن بگذرد، قائم ما در «الر» قیام می کند. پس آن را بفهم و در خاطر بسپار و از دشمنان پوشیده دار.» - . تفسیر عیاشی ۲: ۸ -

**[ترجمه]

بیان

الذبحه کهمزه وجع فی الحلق.

ص: ۱۰۶

أقول الذی یخطر بالبال فی حل هذا الخبر الذی هو من معضلات الأخبار و مخبیات الأسرار هو أنه علیه السلام بین أن الحروف المقطعه التی فی فواتح السور إشاره إلی ظهور ملک جماعه من أهل الحق و جماعه من أهل الباطل فاستخرج علیه السلام ولاده النبی صلی الله علیه و آله من عدد أسماء الحروف المبسوطه بزبرها و بیناتها کما یتلفظ بها عند قراءتها بحذف المکررات کأن تعد ألف لام میم تسعه و لا تعد مکرره بتکررها فی خمس من السور فإذا عددتها کذلک تصیر مائه و ثلاثه أحرف و هذا یوافق تأریخ ولاده النبی صلی الله علیه و آله لأنه کان قد مضی من الألف السابع من ابتداء خلق آدم علیه السلام مائه سنه و ثلاث سنین و إلیه أشار بقوله و تبیانه أی تبیان تأریخ ولادته علیه السلام.

ثم بین علیه السلام أن کل واحده من تلک الفواتح إشاره إلی ظهور دوله من بنی هاشم ظهرت عند انقضائها ف الم الذی فی سوره البقره إشاره إلی ظهور دوله الرسول صلی الله علیه و آله إذ أول دوله ظهرت فی بنی هاشم کانت فی دوله عبد المطلب فهو مبدأ التأریخ و من ظهور دولته إلی ظهور دوله الرسول صلی الله علیه و آله و بعثته کان قریبا من أحد و سبعین الذی هو عدد الم ف الم ذٰلِکَ إشاره إلی ذلک.

و بعد ذلک فی نظم القرآن الم الذی فی آل عمران فهو إشاره إلی خروج الحسین علیه السلام إذ کان خروجه علیه السلام فی أواخر سنه ستین من الهجره و کان بعثته صلی الله علیه و آله قبل الهجره نحوا من ثلاث عشره سنه و إنما کان شیوع أمره صلی الله علیه و آله و ظهوره بعد سنتین من البعثه.

ثم بعد ذلک فی نظم القرآن المص و قد ظهرت دوله بنی العباس عند انقضائها و یشکل هذا بأن ظهور دولتهم و ابتداء بیعتهم کان فی سنه اثنتین و ثلاثین و مائه و قد مضی من البعثه مائه و خمس و أربعون سنه فلا یوافق ما فی الخبر.

و یمکن التفصی عنه بوجوه.

الأول أن یکون مبدأ هذا التأریخ غیر مبدأ الم بأن یکون مبدؤه ولاده النبی صلی الله علیه و آله مثلا فإن بدو دعوه بنی العباس کان فی سنه مائه من الهجره و ظهور

بعض أمرهم فی خراسان کان فی سنه سبع أو ثمان و مائه و من ولادته صلی الله علیه و آله إلی ذلک الزمان کان مائه و إحدی و ستین سنه.

الثانی أن یکون المراد بقیام قائم ولد العباس استقرار دولتهم و تمکنهم و ذلک کان فی أواخر زمان المنصور و هو یوافق هذا التأریخ من البعثه.

الثالث أن یکون هذا الحساب مبنیا علی حساب الأبجد القدیم الذی ینسب إلی المغاربه و فیه صعفض قرشت ثخذ ظغش فالصاد فی حسابهم ستون فیکون مائه و إحدی و ثلاثین و سیأتی التصریح بأن حساب المص مبنی علی ذلک فی خبر رحمه بن صدقه فی کتاب القرآن (۱) فیوافق تأریخه تأریخ الم إذ فی سنه مائه و سبع عشره من الهجره ظهرت دعوتهم فی خراسان فأخذوا و قتل بعضهم.

و یحتمل أن یکون مبدأ هذا التأریخ زمان نزول الآیه و هی إن کانت مکیه کما هو المشهور فیحتمل أن یکون نزولها فی زمان قریب من الهجره فیقرب من بیعتهم الظاهره و إن کانت مدنیه فیمکن أن یکون نزولها فی زمان ینطبق علی بیعتهم بغیر تفاوت.

و إذا رجعت إلی ما حققناه فی کتاب القرآن فی خبر رحمه بن صدقه ظهر لک أن الوجه الثالث أظهر الوجوه و مؤید بالخبر و مثل هذا التصحیف کثیرا ما یصدر من النساخ لعدم معرفتهم بما علیه بناء الخبر فیزعمون أن ستین غلط لعدم مطابقته لما عندهم من الحساب فیصحفونها علی ما یوافق زعمهم.

قوله فلما بلغت مدته أی کملت المده المتعلقه بخروج الحسین علیه السلام فإن ما بین شهادته صلوات الله علیه إلی خروج بنی العباس کان من توابع خروجه و قد انتقم الله من بنی أمیه فی تلک المده إلی أن استأصلهم.

قوله علیه السلام و یقوم قائمنا عند انقضائها بالر هذا یحتمل وجوها.

الأول أن یکون من الأخبار المشروطه البدائیه و لم یتحقق لعدم تحقق

ص: ۱۰۸

۱- ۱. أخرجه المصنّف مع الحدیث السابق فی ج ۱۹ ص ۶۹ من طبعه الکمبانیّ من تفسیر العیّاشیّ فراجع ج ۲ ص ۲.

شرطه كما تدل عليه أخبار هذا الباب.

الثانی أن یكون تصحیف المر و یكون مبدأ التأریخ ظهور أمر النبی صلى الله علیه و آله قریبا من البعثه ك الم و یكون المراد بقیام القائم قیامه بالإمامه توریه فإن إمامته علیه السلام كانت فی سنه ستین و مائتین فإذا أضیف إلیه إحدى عشره سنه قبل البعثه یوافق ذلك.

الثالث أن یكون المراد جمیع أعداد كل الر یكون فی القرآن و هی خمس مجموعها ألف و مائه و خمسه و خمسون و یؤیده أنه علیه السلام عند ذكر الم لتكرره ذكر ما بعده لیتعین السوره المقصوده و یتبین أن المراد واحد منها بخلاف الر لكون المراد جمیعها فتفطن.

الرابع أن یكون المراد انقضاء جمیع الحروف مبتدئا ب الر بأن یكون الغرض سقوط المص من العدد أو الم أیضا و على الأول یكون ألفا و ستمائه و سته و تسعین و على الثانی یكون ألفا و خمسمائه و خمسه و عشرین و على حساب المغاربه یكون على الأول ألفین و ثلاثمائه و خمسه و عشرین و على الثانی ألفین و مائه و أربعه و تسعین و هذه أنسب بتلك القاعده الكلیه و هی قوله و لیس من حرف ینقضی إذ دولتهم علیهم السلام آخر الدول لكنه بعید لفظا و لا نرضى به رزقنا الله تعجیل فرجه علیه السلام.

هذا ما سمحت به قریحتی بفضل ربی فی حل هذا الخبر المعضل و شرحه فَخُذْ ما آتَیْتُكَ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِینَ و أستغفر الله من الخطاء و الخطل فی القول و العمل إنه أرحم الراحمین.

**[ترجمه]كلمه «ذبحه» بر وزن همزه، دردی در حلق است.

آنچه در حل این روایت كه از اخبار مشكل و اسرار پنهان است به نظر من می رسد، این است كه امام محمد باقر علیه السلام فرموده: حروف مقطعه اوایل سوره های قرآن، اشاره به ظهور دولت گروهی از اهل حق و دولت جماعتی از پیروان باطل است. آن حضرت ولادت پیغمبر صلی الله علیه و آله را از عدد اسماء حروف مقطعه با زبر و بینه آنها، همان طور كه موقع قرائت قرآن تلفظ می شود، با حذف مكررات آنها، استخراج فرموده است. به این معنی كه باید الف و لام و میم را نُه حرف شمرد و همین حروف را كه در اول پنج سوره دیگر نیز ذكر شده، به شمار نیاورد. وقتی كه حروف مقطعه اوایل سوره های قرآن را بدین گونه بشماریم، صد و سه حرف می شود و این موافق با تاریخ ولادت پیغمبر اكرم صلی الله علیه و آله است. زیرا هنگام تولد پیغمبر، بعد از گذشتن هفت هزار و صد و سه سال از ابتدای خلقت حضرت آدم گذشته بود. و اینكه فرمود: «و بیان این در حروف مقطعه قرآن وقتی بدون تكرار آن را بشماری، هست»، همین معنی بود كه ما بیان داشتیم.

و اینكه حضرت فرمود: هر یک از این حروف مقطعه اوایل قرآن (مثلا مجموع الم) اشاره است به ظهور دولتی از بنی هاشم، كه چون آن حروف بگذرد، آن دولت هم پدید می آید. مثلا «الم» كه در اول سوره «بقره» است اشاره به ظهور دولت پیغمبر صلی الله علیه و آله است.

زیرا نخستین دولتی كه در بنی هاشم پدید آمد، دولت عبدالمطلب بود. پس دولت او مبدا تاریخ است و از موقع ظهور دولت

او تا ظهور دولت پیغمبر و بعثت آن سرور، نزدیک به هفتاد و یک سال بود که مطابق با عدد «الم» است. (با حساب ابجد) پس «الم» اشاره به این معنی است.

آنگاه به ترتیب سوره های قرآن، «الم» دوم که در اول سوره «آل عمران» است اشاره به قیام امام حسین علیه السلام می باشد، زیرا قیام آن حضرت در اواخر سال ۶۰ هجری و بعثت پیغمبر (که در اینجا مبدأ تاریخ فرض می شود) سیزده سال بود (که جمعا هفتاد و سه سال می باشد) و می دانیم که شیوع دعوت پیغمبر و بالا گرفتن کار آن حضرت، از سال دوم بعثت بوده (و بنابراین، از آن موقع تا قیام امام حسین، با هفتاد و یک سالی که عدد «الم» است وفق می دهد).

سپس به ترتیب سوره های قرآن، نوبت به «المص» می رسد که در اول سوره «اعراف» است و با گذشتن آن (که صد و شصت و یک سال می شود) دولت بنی عباس پدید آمد، ولی این تطبیق مشکل می نماید. زیرا ظهور دولت بنی عباس و ابتدای بیعت گرفتن آنها در سال ۱۳۲ هجری بوده و حال آنکه در آن موقع صد و چهل و پنج سال از بعثت (که مبدأ این تاریخ است) می گذشت و این موافق با مضمون روایت نیست! ولی ممکن است این مشکل را به چند وجه حل کرد:

اول اینکه مبدأ این تاریخ را غیر مبدأ «الم» بدانیم. به این معنی که مبدأ ولادت پیغمبر صلی الله علیه و آله باشد! زیرا ابتدای دعوت بنی عباس در سنه ۱۰۰ هجری بود و آشکار شدن نهضت آنها در خراسان، در سال ۱۰۷ یا ۱۰۸ هجری روی داده، علی هذا از موقع ولادت پیغمبر تا آن موقع، صد و شصت و یک سال است (مطابق عدد المص).

دوم اینکه منظور از قیام بنی عباس، استقرار دولت و سلطنت آنها باشد که در اواخر زمان منصور دوانقی انجام گرفت. در این صورت با این تاریخ که مبدأ آن بعثت پیغمبر باشد سازگار است.

سوم اینکه این حساب، بر اساس حساب ابجد قدیم باشد که آن را «مغاربه» می نامند و «سعفص»، «قرشت»، «ثخذ» و «ضظغ» در آن است. در حساب آنها «صاد» شصت است، بنابراین «المص» صد و سی و یک می شود. چنان که در «کتاب القرآن» خواهم گفت، حساب «المص» در خبر «رحمه بن صدقه» مبنی بر همین حساب است، (یعنی ابجد قدیم) و بنابراین تاریخ «المص» با تاریخ «الم» موافق می باشد، زیرا در سال ۱۱۷هجری دعوت بنی عباس در خراسان آشکار گردید و بعضی از آنها را گرفته و به قتل رسانیدند (و چون سیزده سال از بعثت تا هجرت را نیز بر آن بیفزایید، صد و سی سال می شود).

احتمال هم می رود که مبدأ این تاریخ، زمان نزول آیه «المص» باشد. به این معنی که اگر در مکه نازل شده، چنان که مشهور است، نزول آن را نزدیک به زمان هجرت فرض کنیم و با این فرض با بیعت ظاهری بنی عباس (۱۳۱) نزدیک است، و چنانچه در مدینه نازل شده باشد. امکان دارد نزول آن در زمانی باشد که بدون تهافت، منطبق بر بیعت آنها گردد.

اگر به تحقیقی که ما در «کتاب القرآن» در پیرامون خبر رحمه بن صدقهکرده ایم مراجعه کنید، خواهید دید که وجه سوم از وجه دیگر روشن تر و مؤید مضمون روایت مذکور است. این گونه تغییرات از نویسندگان نسخه ها زیاد اتفاق می افتد، زیرا آنها غالبا آشنای به هدف اخبار و مضمون آنها نیستند و مثلا به نظرشان می آید که شصت با حسابی که در نظر گرفته اند، تطبیق نمی شود و ناچار آن را بر وفق مراد خود تغییر می دهند.

و اینکه حضـرت فرمود: «وقتی مـدت او به سـر رسـید»، مقصود تکمیـل مـدت متعلق به قیام امام حسـین علیه السـلام است، زیرا مدت فاصل بین شهادت آن حضرت و قیام بنی عباس نیز جزو مدت قیام آن حضرت به شمار می رود که خداوند در آن مدت از بنی امیه انتقام گرفت تا آنکه آنها را مستأصل کرد.

و اینکه فرمود: «قائم مادر «الر» قیام می کند » چند صورت احتمال می رود : اول اینکه این قسمت از اخباری باشد که «بداء» در آن راه دارد و تحقق آن مشـروط به شـرطی است که چون آن شرط تحقق نپذیرفته، معنی خبر هم که مشروط آن باشد متحقق نگردیده است. چنان که اخبار این باب دلالت بر این دارد.

دوم اینکه «الر» در اصل «المر» بوده و کاتب اشتباها «الر» نوشته باشد و مبدأ تاریخ آن هم موقع آشکار شدن نبوت پیغمبر، یعنی نزدیک بعثت آن حضـرت باشـد،ماننـد «الم» و مقصود از قیام قائم هم قیام امام زمان به امر امامت در پنهانی باشد، زیرا امامت آن حضرت در سال ۲۶۰ هجری به وقوع پیوست. پس هنگـامی که یازده سال قبل از بعثت را نیز بر آن بیفزاییم، با عـدد «المر» موافق خواهد بود.

سوم اینکه مقصود تمام اعـداد «الر» باشـد که در قرآن ذکر شـده است، زیرا «الر» در ابتـدای پنج سوره قرآن آمده است و جمع کل اعداد آن ۱۱۵۵ است.مؤیـد این مطلب این است که وقتی امـام «الم» را ذکر فرمود، چون مقصودش یکی از آنها بود، لفظ اللَّه را هم با آنها آورد تا برسانـد که فقط ابتدای یک سوره منظور بود (و آنهم سوره آل عمران است که ابتدای آن «الم اللَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ» می باشد)، ولی «الر» این طور نیست، چه همه مکررات مقصود بوده است!

چهـارم اینکه مقصود حضـرت از گذشـتن «المر» یـا گذشـتن تمـام حروف مقطعه قرآن باشـد که از «الر» شـروع می شود، ولی منظور اصـلی حـذف اعـداد «المص» یا «الم» باشد و بنا بر تقدیر اول، جمع تمام اعداد ۱۶۹۶ عـدد می شود و بنا بر تقدیر دوم، ۱۵۲۵ می باشـد. و بر حسب حسـاب مغـاربه، بنا بر تقـدیر اول ۲۳۲۵ می شود و بنـا بر تقـدیر دوم ۲۱۹۴ می باشـد و این گونه حسـاب کردن، با قاعـده کلی که حضـرت فرمود مناسب تر است، زیرا حضـرت فرمود: «با گـذشت مـدت هر حرفی از حروف مقطعه قرآن، دولتی از بنی هـاشم پدیـد آیـد، امـا دولت آل محمـد صـلی الله علیه و آله آخرین همه دولت هـا است.» ولی این حساب از نظر لفظ دور است و ما هم آن را نمی پسندیم، و خدا تعجیل فرج حضرتش را روزی ما بفرماید .

این بود آنچه در حـل این روایت مشـکل به نظر مـا آمـد! پس آن را از مـا بگیر و شـکر نعمت را به جـای آور! از خداونـد می خواهم که از لغزش ما در کردار و رفتار درگذرد که او مهربان ترین مهربانان است.

**[ترجمه]

«۱۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ (۱) قَـالَ إِذَا أَخْبَرَ اللَّهُ النَّبِیَّ بِشَیْ ءٍ إِلَی وَقْتٍ فَهُوَ قَوْلُهُ أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْـتَعْجِلُوهُ حَتَّی یَأْتِیَ ذَلِکَ الْوَقْتُ وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَخْبَرَ أَنَّ شَیْئاً کَائِنٌ فَکَأَنَّهُ قَدْ کَانَ.

۱- ۱. النحل: ۱. راجع المصدر ج ۲ ص ۲۵۴.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: هشام بن سالم از یکی از اصحاب نقل می کند که گفت:از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم:«تفسیر آیه «أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ»، {[هان] امر خدا دررسید، پس در آن شتاب مکنید} - . نحل / ۱ - چیست؟» فرمود: «وقتی خداوند چیزی را به پیغمبر خبر داد که در فلان وقت واقع می شود، همان امر خدا (امر اللّه) است.« فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ»، پس درباره آن شتاب مکنید.»همچنین فرمود: «چون خداوند خبر دهد که کاری شدنی است، مثل این است که شده است.» - . تفسیر عیاشی ۲: ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۱۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ سَمِعَهُ یَقُولُ: لَا تَزَالُونَ تَنْتَظِرُونَ حَتَّی تَکُونُوا کَالْمَعْزِ الْمَهُولَهِ الَّتِی لَا یُبَالِی الْجَازِرُ أَیْنَ یَضَعُ یَدَهُ مِنْهَا لَیْسَ لَکُمْ شَرَفٌ تُشَرِّفُونَهُ وَ لَا سَنَدٌ تُسْنِدُونَ إِلَیْهِ أُمُورَکُمْ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابوالجارود می گوید: از امام محمد باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «شما چندان در انتظار (دولت آل محمد علیه السلام) به سر می برید که همچون بز وحشت زده ای از اینکه قصاب دست روی بدنش بگذارد و چاقی و لاغری آن را برای ذبح کردن امتحان کند، وحشت می کنید. آن روز شما احترامی ندارید که بدان سربلند باشید و تکیه گاهی نخواهید داشت که کارهای خود را به وی مستند کنید.» - . غیبت نعمانی: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

المهوله أی المفزعه المخوفه فإنها تکون أقل امتناعا و الجازر القصاب.

**[ترجمه]کلمه «مهوله» به معنای امر ترس آور و خوفناک است و چنین بزی کهکمتر اهل فرار و امتناع است، و کلمه «جازر» به معنای قصاب است.

**[ترجمه]

«۱۶»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السلام عَنْ مَسْأَلَهٍ لِلرُّؤْیَا فَأَمْسَکَ ثُمَّ قَالَ إِنَّا لَوْ أَعْطَیْنَاکُمْ مَا تُرِیدُونَ لَکَانَ شَرّاً لَکُمْ وَ أُخِذَ بِرَقَبَهِ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ وَ قَالَ وَ أَنْتُمْ بِالْعِرَاقِ تَرَوْنَ أَعْمَالَ هَؤُلَاءِ الْفَرَاعِنَهِ وَ مَا أُمْهِلَ لَهُمْ فَعَلَیْکُمْ بِتَقْوَی اللَّهِ وَ لَا تَغُرَّنَّکُمُ الدُّنْیَا وَ لَا تَغْتَرُّوا بِمَنْ أُمْهِلَ لَهُ فَکَأَنَّ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَیْکُمْ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: احمد بن ابی نصر بزنطی گفت: از امام رضا علیه السلام در ارتباط بامساله ای درباره، خواب سؤالی کردم. حضرت از پاسخ دادن خودداری کرد. سپس فرمود: «اگر آنچه را که شما از ما می خواستید به شما بدهیم (یا بگوییم) برای شما بد بود.» آنگاه درباره (صاحب الامر) به سخن گفتن پرداخت و فرمود: «شما در عراق اعمال این فرعون ها و مهلتی را که خدا بدانها داده است (از نزدیک) می بینید. پس روی به جانب خداوند بیاورید و دنیا شما را فریب ندهد. همچنین از وضع کسانی که خداوند به آنها مهلت داده (تا حجت را بر آنها تمام کند و آنها نیز توجه خود را از خدا به کلی قطع کرده اند) فریب نخورید، چنان می بینیم که حقیقت به شما رسیده است.» - . قرب الاسناد: ۳۸۰ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ب، [قرب الإسناد] بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ أَصْحَابَنَا رَوَوْا عَنْ شِهَابٍ- عَنْ جَدِّکَ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ أَبَی اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَنْ یُمَلِّکَ أَحَداً مَا مَلَّکَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثَلَاثاً وَ عِشْرِینَ سَنَهً قَالَ إِنْ کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَهُ جَاءَ کَمَا قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَأَیَّ شَیْ ءٍ تَقُولُ أَنْتَ فَقَالَ مَا أَحْسَنَ الصَّبْرَ وَ انْتِظَارَ الْفَرَجِ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ الْعَبْدِ الصَّالِحِ وَ ارْتَقِبُوا إِنِّی مَعَکُمْ رَقِیبٌ وَ فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ فَعَلَیْکُمْ بِالصَّبْرِ فَإِنَّهُ إِنَّمَا یَجِی ءُ الْفَرَجُ عَلَی الْیَأْسِ وَ قَدْ کَانَ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِکُمْ أَصْبَرَ مِنْکُمْ وَ قَدْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هِیَ وَ اللَّهِ السُّنَنُ الْقُذَّهَ بِالْقُذَّهِ وَ مِشْکَاهً بِمِشْکَاهٍ وَ لَا بُدَّ أَنْ یَکُونَ فِیکُمْ مَا کَانَ فِی الَّذِینَ مِنْ قَبْلِکُمْ وَ لَوْ کُنْتُمْ عَلَی أَمْرٍ وَاحِدٍ کُنْتُمْ عَلَی غَیْرِ سُنَّهِ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِکُمْ وَ لَوْ أَنَّ الْعُلَمَاءَ وَجَدُوا مَنْ یُحَدِّثُونَهُمْ وَ یَکْتُمُ سِرَّهُمْ لَحَدَّثُوا وَ لَبَثُّوا الْحِکْمَهَ وَ لَکِنْ قَدِ ابْتَلَاکُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْإِذَاعَهِ وَ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُحِبُّونَّا بِقُلُوبِکُمْ وَ یُخَالِفُ ذَلِکَ فِعْلُکُمْ وَ اللَّهِ مَا یَسْتَوِی اخْتِلَافُ أَصْحَابِکَ وَ لِهَذَا أُسِرَّ عَلَی صَاحِبِکُمْ لِیُقَالَ مُخْتَلِفِینَ مَا لَکُمْ لَا تَمْلِکُونَ أَنْفُسَکُمْ وَ تَصْبِرُونَ حَتَّی یَجِی ءَ اللَّهُ تَبَارَکَ

۱- ۱. المصدر ص ۱۰۱، و مثله فی روضه الکافی ص ۲۶۳ و لم یخرجوه.

وَ تَعَالَى بِالَّذِي تُرِيدُونَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَيْسَ يَجِي ءُ عَلَى مَا تُرِيدُ النَّاسُ إِنَّمَا هُوَ أَمْرُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ قَضَاؤُهُ وَ الصَّبْرُ وَ إِنَّمَا يَعْجَلُ مَنْ يَخَافُ الْفَوْتَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَادَ صَعْصَعَةَ بْنَ صُوحَانَ فَقَالَ لَهُ يَا صَعْصَعَةُ لَا تَفْتَخِرْ عَلَى إِخْوَانِكَ بِعِيَادَتِي إِيَّاكَ وَ انْظُرْ لِنَفْسِكَ وَ كَأَنَّ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَيْكَ وَ لَا يُلْهِيَنَّكَ الْأَمَلُ وَ قَدْ رَأَيْتَ مَا كَانَ مِنْ مَوْلَى آلِ يَقْطِينٍ وَ مَا وَقَعَ مِنْ عِنْدِ الْفَرَاعِنَةِ مِنْ أَمْرِكُمْ وَ لَوْ لَا دِفَاعُ اللَّهِ عَنْ صَاحِبِكُمْ وَ حُسْنِ تَقْدِيرِهِ لَهُ وَ لَكُمْ هُوَ وَ اللَّهِ مِنَ اللَّهِ وَ دِفَاعِهِ عَنْ أَوْلِيَائِهِ أَ مَا كَانَ لَكُمْ فِي أَبِي الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عِظَةٌ مَا تَرَى حَالَ هِشَامٍ هُوَ الَّذِي صَنَعَ بِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مَا صَنَعَ وَ قَالَ لَهُمْ وَ أَخْبَرَهُمْ أَ تَرَى اللَّهَ يَغْفِرُ لَهُ مَا رَكِبَ مِنَّا وَ قَالَ لَوْ أَعْطَيْنَاكُمْ مَا تُرِيدُونَ لَكَانَ شَرّاً لَكُمْ وَ لَكِنَّ الْعَالِمَ يَعْمَلُ بِمَا يَعْلَمُ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی گفت: به حضرت رضا علیه السلام عرض کردم: «فدایت شوم! راویان ما از شهاب بن (فرقد) روایت کرده اند که وی از جدت (امام جعفر صادق علیه السلام) روایت کرده است که فرمود: «خداوند آنچه را پیغمبر در مدت بیست و سه سال پیدا کرد (نفوذ سریع و رواج دین مقدس اسلام) به دیگری نخواهد داد.» فرمود: «اگر این را جدم گفته باشد، همین طور خواهد بود.»عرض کردم:«قربانت گردم! شما چه می فرمایید؟» فرمود: «چقدر صبر پیشه گرفتن و انتظار فرج را کشیدن نیکو است! آیا نشنیده اید که پدرم امام موسی کاظم علیه السلام فرمود:«چشم به راه باشید که من نیز چشم به راهم و منتظر باشید که من هم با شما منتظر هستم»؟ پس صبر پیشه گیرید که فرج آل محمد صلی الله علیه و آله (و ظهور دولت حق) هنگام یأس و نومیدی خواهد رسید. و این را بدانید آنها که پیش از شما بودند، بیش از شما صبر کرده اند.»

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم آنچه در این امت است، درست در امت های پیشین هم بوده است. از این رو می باید در میان شما آن باشد که در میان پیشینیان وجود داشته است، به طوری که اگر به طرز خاصی زندگی می کردید، بر خلاف روش مردم پیشین بودید. اگر علما افرادی را می یافتند که حقایق دین خدا و رازهای جهان هستی را به آنها بگویند و می دانستند که این راز هم سربسته می ماند (و به دشمن نمی گویند)، بسیاری از حقایق و اسرار را می گفتند و حکمت ها را منتشر می ساختند، ولی خداوند شما را طوری آفریده که اسرار را فاش می سازید. شما مردمی هستید که با دل ما را دوست دارید، ولی عمل شما مخالف آن است. به خدا قسم اختلاف شیعیان آرام نمی گیرد و به همین جهت صاحب شما پنهان می گردد. چرا نمی توانید جلوی خود را بگیرید و صبر کنید تا خداوند متعال آن کس را که می خواهد بیاورد؟ این کار (ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله و قیام امام زمان علیه السلام) به دلخواه مردم انجام نمی پذیرد، بلکه این امر خداوند و بسته به مشیت اوست. و بر شماست که صبر کنید (تا آن وقت که خدا خواهد او بیاید). همواره کسانی که از فوت شدن کاری وحشت دارند، در آن شتاب می کنند.»

آنگاه فرمود: «روزی امیرالمؤمنین علیه السلام به عیادت «صعصعه بن صوحان» تشریف برد و به وی فرمود: «ای صعصعه! از اینکه من به عیادت تو آمده ام، بر برادرانت فخر مکن و خود را نگاه کن، گویا آن امر (وعده ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله و قائم منتظر علیه السلام) به تو رسیده است. آرزوی آن روز، تو را به خود مشغول نسازد.» آنگاه فرمود: (ای بزنطی!) مگر ندیدی مولای آل یقطین آنچه در نزد فراعنه دید؟ چه بر سر شما آمد؟ اگر خداوند شر دشمنان را از ساحت صاحب شما برطرف نگرداند، و حسن تقدیرش درباره او و شما نباشد، کار دشوار می گردد. به خدا قسم حفظ جان شما از جانب خداست که هر گونه خطری را از دوستانش برطرف می سازد.آیا از ماجرای پدرم موسی کاظم علیه السلام و آنچه از هشام دید، پند نگرفتید که چه کاری بر سر آن حضرت آورد؟ هر چه حضرت به وی فرمود، او به دشمنان گفت و به آنها

اطلاع داد. آیا چنان می بینی که خداوند او را از آنچه بر سر ما آورد می بخشد؟» آنگاه فرمود: «اگر آنچه از ما بخواهید به شما بدهیم، برای شما زیان بخش خواهد بود. این را بدانید که شخص دانا به آنچه می داند، عمل می کند.» - . قرب الاسناد: ۳۸۰ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ع، [علل الشرائع] أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ بِإِسْنَادِهِ یَرْفَعُهُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام مَا بَالُ مَا رُوِیَ فِیکُمْ مِنَ الْمَلَاحِمِ لَیْسَ کَمَا رُوِیَ وَ مَا رُوِیَ فِی أَعَادِیکُمْ قَدْ صَحَّ فَقَالَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ إِنَّ الَّذِی خَرَجَ فِی أَعْدَائِنَا کَانَ مِنَ الْحَقِّ فَکَانَ کَمَا قِیلَ وَ أَنْتُمْ عُلِّلْتُمْ بِالْأَمَانِیِّ فَخَرَجَ إِلَیْکُمْ کَمَا خَرَجَ.

**[ترجمه]علل الشرائع: علی بن یقطین می گوید:به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم: «چرا آنچه درباره شما پیش بینی شده، آن طور که روایت شده به وقوع نپیوسته، ولی هر چه درباره دشمنان شما نقل شده درست در آمده است؟» حضرت فرمود: «آنچه درباره دشمنان روایت شده، از مصدر حق سرچشمه گرفته و همان طور هم واقع شده و به شما هم سفارش کرده اند که آرزوی ظهور دولت حق را داشته باشید، و هم اکنون چنین هستید، همان طور که روایت شده است.» - . علل الشرائع ۱: ۵۵۲ -

یعنی در روایات است که بنی عباس به سلطنت می رسند، آنها هم رسیدند. همچنین در روایت شماست که شیعیان باید منتظر ظهور دولت حق و قائم آل محمد صلی الله علیه و آله باشند، شما هم منتظر هستید. بنابراین آنچه درباره هر دو روایت شده، درست درآمده است. (با این فرق که وقت ظهور دولت شما طولانی است).

**[ترجمه]

«۱۹»

ج، [الإحتجاج] الْکُلَیْنِیُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ یَعْقُوبَ: أَنَّهُ خَرَجَ إِلَیْهِ عَلَی یَدِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِیِّ أَمَّا ظُهُورُ الْفَرَجِ فَإِنَّهُ إِلَی اللَّهِ وَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ.

**[ترجمه]احتجاج: اسحاق بن یعقوب می گوید: توقیعی به دست محمد بن عثمان، از ناحیه مقدسه امام زمان علیه السلام صادر گشت که نوشته بود: «ظهور فرج موکول به خواست خداست. کسانی که وقت آن را تعیین می کنند، دروغ می گویند.» - . احتجاج: ۴۷۹ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ک، [إکمال الـدین] أَبِی عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مَنْصُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام: یَا مَنْصُورُ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا یَأْتِیکُمْ إِلَّا بَعْدَ إِیَاسٍ لَا وَ اللَّهِ حَتَّی تُمَیَّزُوا لَا وَ اللَّهِ حَتَّی تُمَحَّصُوا لَا وَ اللَّهِ حَتَّی یَشْقَی مَنْ یَشْقَی وَ یَسْعَدَ مَنْ یَسْعَدُ.

**[ترجمه]کمال الـدین: منصور بن صـیقل می گویـد: امام صادق علیه السـلام فرمود: «ای منصور! صاحب الامر نخواهـد آمد، مگر بعـد از آنکه به کلی مأیوس شوید. نه به خدا نمی آید، مگر بعد از آنکه خوب و بد شـما امتیاز یابند. نه به خدا نمی آید، مگر موقعی که پاک شویـد. نه به خـدا او نمی آیـد، مگر هنگامی که آن کس که شـقی است، شـقاوتش آشـکار گردد و آن کس که سعادتمند است، شناخته شود.» - . کمال الدین: ۳۲۴ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ک، [إکمـال الـدین] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیـدِ مَعاً عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ هَانِئٍ التَّمَّارِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَهً الْمُتَمَسِّکُ فِیهَا بِدِینِهِ کَالْخَارِطِ لِلْقَتَادِ ثُمَّ قَالَ هَکَذَا بِیَدِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَهً فَلْیَتَّقِ اللَّهَ عَبْدٌ وَ لْیَتَمَسَّکْ بِدِینِهِ.

ص: ۱۱۱

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی سعد عن الیقطینی: مثله

**[ترجمه]کمال الدین: ازهانی تمار (خرما فروش) روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: «صاحب الامر را غیبتی است که هر کس در غیبت او بخواهد به دین خود چنگ زند، مثل این است که بخواهد با دست شاخه درخت خاردار قتاد را از خار صاف گرداند.» سپس در حالی که با دست مبارک اشاره می کرد فرمود: «این طور!» آنگاه فرمود:«صاحب الامر را غیبتی است که بندگان باید پناه به خدا برند و چنگ به دین خود زنند.» - . همان -

در غیبت شیخ به سند دیگر نیز این روایت آمده است. - . غیبت طوسی: ۴۵۵ -

**[ترجمه]

بیان

القتاد شجر عظیم له شوک مثل الإبر و خرط القتاد یضرب مثلا للأمور الصعبه.

**[ترجمه]«قتاد» درختی بزرگ است که خارهایی مثل سوزن دارد و «خرط قتاد»، برای امور دشوار مثال زده می شود.

**[ترجمه]

«۲۲»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصَمِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُخْتَارٍ الْقَلَانِسِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَیَابَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَیْفَ أَنْتُمْ إِذَا بَقِیتُمْ بِلَا إِمَامِ هُدًى وَ لَا عَلَمٍ یَتَبَرَّأُ بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ فَعِنْدَ ذَلِکَ تُمَیَّزُونَ وَ تُمَحَّصُونَ وَ تُغَرْبَلُونَ وَ عِنْدَ ذَلِکَ اخْتِلَافُ السِّنِینَ وَ إِمَارَهٌ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ وَ قَتْلٌ وَ قَطْعٌ فِی آخِرِ النَّهَارِ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «چگونه خواهید بود هنگامی که نه امامی دارید که شما را هدایت کند و نه علمی که بعضی از مردم را از بعضی دیگر جدا سازد؟ در آن موقع از هم تمیز داده می شوید و امتحان می دهید و غربال خواهید شد.در آن وقت خشکسالی متناوب پیدا می شود، اول صبح کسی به حکومت و دولت می رسد که در آخر همان روز، به قتل رسیده و پیوند حکومتش از هم می گسلد.» - . کمال الدین: ۳۲۶ -

**[ترجمه]

بیان

اختلاف السنین أی السنین المجدبه و القحط أو کنایه عن نزول الحوادث فی کل سنه.

**[ترجمه]منظور از «اختلاف سنین»، قحطی و خشکسالی است، یا اینکه کنایه از حوادثی است که در هر سالی پدید می آید .

**[ترجمه]

«۲۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ عَنِ ابْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَمَاعَهً نَتَحَدَّثُ فَالْتَفَتَ إِلَیْنَا فَقَالَ فِی أَیِّ شَیْ ءٍ أَنْتُمْ أَیْهَاتَ أَیْهَاتَ لَا وَ اللَّهِ لَا یَکُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَیْهِ أَعْیُنَکُمْ حَتَّی تُغَرْبَلُوا لَا وَ اللَّهِ لَا یَکُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَیْهِ أَعْیُنَکُمْ حَتَّی تُمَیَّزُوا لَا وَ اللَّهِ لَا یَکُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَیْهِ أَعْیُنَکُمْ إِلَّا بَعْدَ إِیَاسٍ لَا وَ اللَّهِ لَا یَکُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَیْهِ أَعْیُنَکُمْ حَتَّی یَشْقَی مَنْ شَقِیَ وَ یَسْعَدَ مَنْ سَعِدَ.

نی، [الغیبه] للنعمانی أحمد بن محمد بن سعید عن أبی عبد الله جعفر بن محمد المحمدی من کتابه فی سنه ثمان و ستین و مائتین عن محمد بن منصور الصیقل عن أبیه عن الباقر علیه السلام: مثله (۱)

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ وَ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ الْحَارِثُ بْنُ الْمُغِیرَهِ وَ جَمَاعَهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا جُلُوساً عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام یَسْمَعُ کَلَامَنَا قَالَ وَ ذَکَرَ مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ

ص: ۱۱۲

۱- ۱. تراه فی غیبه الشیخ ص ۲۱۸ و غیبه النعمانیّ ص ۱۱۱ و اللفظ متقارب و المعنی واحد و هکذا فی الکافی ج ۱ ص ۳۷۰ و فیه: و أبو عبد اللّه یسمع کلامنا.

يَقُولُ فِي كُلِّ مَرَّةٍ لَا وَ اللَّهِ مَا يَكُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَيْهِ أَعْنَاقَكُمْ بِيَمِينٍ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن منصور از پدرش روایت کرده است که گفت:ما در خدمت حضرت صادق علیه السلام گفتگو می کردیم. حضرت رو به ما کرد و فرمود: «در چه موضوعی گفتگو می کنید؟ کجا؟ کی؟ نه، به خدا آنچه شما دیدگان خود را بدان معطوف داشته اید پدید نخواهد آمد، مگر بعد از نومیدی! نه، به خدا آنچه شما چشمان خود را بدان دوخته اید آشکار نمی گردد،مگر اینکه غربال شوید! نه، به خدا کسی را که شما چشم به وی دارید نمی آید، مگر بعد از آنکه از هم امتیاز داده شوید! نه به خدا امری که شما چشم به وی دوخته اید، به وقوع نمی پیوندد، تا اینکه آن کس که شقی است معلوم شود و کسی که سعادتمند است، شناخته گردد.» - . غیبت طوسی: ۳۳۵ -

در غیبت نعمانی نیز این حدیث را نقل کرده است. - . غیبت نعمانی: ۱۳۹ -

همچنین نعمانی از محمد بن منصور و او از پدرش روایت می کند که گفت: من و حرث بن مغیره و گروهی از شیعیان دانشمند در خدمت حضرت امام محمد باقر علیه السلام نشسته بودیم. حضرت صحبت ما را می شنید.» سپس بقیه را مانند حدیث گذشته آورده است، با این اضافه که هر بار امام می فرمود: «نه به خدا آنچه شما گردن های خود را به سوی آن می کشید، در سمت راست شما نیست! نه به خدا آنچه چشم های خود را به سوی آن دوخته اید آشکار نمی شود، مگر از هم تمیز داده شوید!» - . غیبت نعمانی: ۱۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ قُتَيْبَةَ عَنِ ابْنِ شَاذَانَ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام: أَمَا وَ اللَّهِ لَا يَكُونُ الَّذِي تَمُدُّونَ إِلَيْهِ أَعْيُنَكُمْ حَتَّى تُمَيَّزُوا وَ تُمَحَّصُوا وَ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْكُمْ إِلَّا الْأَنْدَرُ ثُمَّ تَلَا أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمَ الصَّابِرِينَ (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم آنچه شما چشم به سوی آن دوخته اید واقع نمی شود، مگر بعد از اینکه تمیز داده شوید و امتحان بدهید، و تا هنگامی که جز دسته ای اندك کسی از شما (شیعیان) نمی ماند.» سپس این آیه را تلاوت فرمود:«أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمَ الصَّابِرِينَ»» - . آل عمران / ۱۴۲ - ، {آیا پنداشتید که داخل بهشت می شوید، بی آنکه خداوند جهادگران وشکیبایان شمارا معلوم بدارد؟} - . غیبت طوسی: ۳۳۶ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ عِيسَى عَنِ الْبَزَنْطِيِّ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِيهِ وَ تُمَحَّصُوا ثُمَّ يَذْهَبُ مِنْ كُلِّ عَشَرَةٍ شَيْ ءٌ وَ لَا يَبْقَى.

**[ترجمه]این حدیث در قرب الاسناد به سند دیگر هم آمده است؛ ولی این جمله را اضافه دارد: «تا موقعی که امتحان بدهید، آنگاه از هر ده نفر، چند نفر (از دین حق بیرون) می روند و به اعتقاد اول نمی مانند.» - . قرب الاسناد: ۳۶۹ -

**[ترجمه]

«۲۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عِیسَی الْعَلَوِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: إِذَا فُقِدَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِ السَّابِعِ مِنَ الْأَئِمَّهِ فَاللَّهَ اللَّهَ فِی أَدْیَانِکُمْ لَا یُزِیلَنَّکُمْ عَنْهَا أَحَدٌ یَا بُنَیَّ إِنَّهُ لَا بُدَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَیْبَهٍ حَتَّی یَرْجِعَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ مَنْ کَانَ یَقُولُ بِهِ إِنَّمَا هِیَ مِحْنَهٌ مِنَ اللَّهِ امْتَحَنَ اللَّهُ بِهَا خَلْقَهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: علی بن جعفر از برادرش امام موسی کاظم علیه السلام روایت کرده است که گفت: «هنگامی که پنجمین (امام) از اولاد هفتمین (امام) مفقود گردد، در خصوص دین خود به خدا پناه برید، مبادا کسی شما را از عقیده صحیح خود برگردانند! ای فرزند! صاحب الامر ناگزیر از غیبتی است که آنها که ایمان به او داشتند (از طولانی شدن غیبتش گمراه گشته) و از آن عقیده برمی گردند. غیبت او کاری و امتحانی است از جانب خداوند که خواسته است بندگان خود را به وسیله آن امتحان کند.» - . غیبت طوسی: ۳۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۷»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْأَسَدِیُّ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَ أَبِی بَصِیرٍ قَالا سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: لَا یَکُونُ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّی یَذْهَبَ ثُلُثَا النَّاسِ فَقُلْنَا إِذَا ذَهَبَ ثُلُثَا النَّاسِ فَمَنْ یَبْقَی فَقَالَ أَ مَا تَرْضَوْنَ أَنْ تَکُونُوا فِی الثُّلُثِ الْبَاقِی.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن مسلم و ابو بصیر می گویند: از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدیم که می فرمود: «صاحب الامر نمی آید، مگر اینکه دو سوم مردم از میان بروند. ما عرض کردیم: «وقتی دو سوم مردم از بین رفتند، دیگر کی می ماند؟» فرمود: «نمی خواهید در یکسوم باقیمانده باشید؟» - . همان -

**[ترجمه]

«۲۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی رُوِیَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مَتَی یَکُونُ فَرَجُکُمْ فَقَالَ هَیْهَاتَ هَیْهَاتَ لَا

یَکونُ فَرَجُنَا حَتَّی تُغَرْبَلُوا ثُمَّ تُغَرْبَلُوا ثُمَّ تُغَرْبَلُوا یَقُولُهَا ثَلَاثاً حَتَّی یَذْهَبَ الْکَدِرُ وَ یَبْقَی الصَّفْوُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: جابر جعفی می گوید: به امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: «فرج شما کی خواهد بود؟» فرمود: «هیهات! هیهات! فرج ما تحقق نمی پذیرد، مگر اینکه شما آزمایش شوید! باز هم آزمایش شوید! باز هم آزمایش شوید!» این را سه بارتکرار کرد و سپس فرمود: «تا آنجا که آلودگی برطرف شود و پاکی بماند.» - .

غیبت طوسی: ۳۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُوسَی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی أَحْمَدَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هُلَیْلٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ مَاتَ أَبِی عَلَی هَذَا الْأَمْرِ وَ قَدْ بَلَغْتُ مِنَ السِّنِینَ مَا قَدْ تَرَی أَمُوتُ وَ لَا تُخْبِرُنِی بِشَیْ ءٍ فَقَالَ یَا أَبَا إِسْحَاقَ أَنْتَ تَعْجَلُ فَقُلْتُ إِی وَ اللَّهِ أَعْجَلُ وَ مَا لِی لَا أَعْجَلُ

ص: ۱۱۳

۱- ۱. براءه: ۱۷، راجع المصدر ص ۲۱۹، قرب الإسناد ص ۲۱۶.

وَ قَدْ بَلَغْتُ مِنَ السِّنِّ مَا تَرَى فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ يَا أَبَا إِسْحَاقَ مَا يَكُونُ ذَلِكَ حَتَّى تُمَيَّزُوا وَ تُمَحَّصُوا وَ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْكُمْ إِلَّا الْأَقَلُّ ثُمَّ صَعَّرَ كَفَّهُ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابراهیم بن هلیل می گوید: به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم: «قربانت گردم! پدرم در آرزوی دیدار صاحب الامر مرد، من هم به این سن رسیده ام. آیا راضی می شوید که من هم بمیرم و در این باره چیزی به من نفرمایید؟» فرمود: «ای ابو اسحق! (کنیه ابراهیم بوده) آیا شتاب داری؟» عرض کردم: «آری واللّه! چرا شتاب نکنم با اینکه به این سن رسیده ام که می بینید؟!» فرمود: «ای ابو اسحاق! به خدا قسم صاحب الامر نخواهد آمد، مگر اینکه خوب و بد شما از هم امتیاز یابند و همه امتحان بدهید و جز اندکی از شما (کسی بر این عقیده) نماند.» در این وقت حضرت کف دست خود را کوچک کرد (یعنی جمع کرد) و فرمود: «به این کمی!» - . غیبت نعمانی: ۲۰۸ -

**[ترجمه]

«۳۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام: وَ اللَّهِ مَا يَكُونُ مَا تَمُدُّونَ أَعْيُنَكُمْ إِلَيْهِ حَتَّى تُمَحَّصُوا وَ تُمَيَّزُوا وَ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْكُمْ إِلَّا الْأَنْدَرُ فَالْأَنْدَرُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت امام رضا علیه السلام فرمود: «به خدا آنچه که شما چشم به سوی او دوخته اید نخواهد آمد، مگر اینکه پاک شوید و امتحان دهید و از هم امتیاز پیدا کنید، تا آنکه به جز اندکی و از آن هم اندک تر، کسی از شما نماند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: وَيْلٌ لِطُغَاةِ الْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَمْ مَعَ الْقَائِمِ مِنَ الْعَرَبِ قَالَ شَيْ ءٌ يَسِيرٌ فَقُلْتُ وَ اللَّهِ إِنَّ مَنْ يَصِفُ هَذَا الْأَمْرَ مِنْهُمْ لَكَثِيرٌ فَقَالَ لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَنْ يُمَحَّصُوا وَ يُمَيَّزُوا وَ يُغَرْبَلُوا وَ يَخْرُجُ فِي الْغِرْبَالِ خَلْقٌ كَثِيرٌ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن محمد بن یحیی و الحسن بن محمد عن جعفر بن محمد عن القاسم بن إسماعیل الأنباری عن الحسن بن علی عن أبی المغراء عن ابن أبی یعفور قال سمعت أبا عبد الله علیه السلام یقول: و ذکر مثله- دلائل الإمامه للطبری، عن محمد بن هارون بن موسی التلعکبری عن أبیه عن محمد بن همام عن جعفر بن محمد الحمیری عن الأنباری: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللّه ابن ابی یعفور می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «وای بر

سرکشان عرب از شری که نزدیک است!» عرض کردم: «فدایت شوم! آیا کسی از عرب با قائم هست؟» فرمود: «کمی هست.» عرض کردم: «به خدا قسم بسیاری از عرب را می بینم که صاحب الامر را توصیف می کنند.» (یعنی با این وصف چطور می شود کمی از عرب با قائم باشند؟) حضرت فرمود: «(بله فعلا چنین است) ولی مردم باید آزمایش شوند و از یکدیگر امتیاز یابند و غربال شوند و مردم بسیاری از غربال درآیند.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۴ -

و نیز در آن کتاب این روایت به سند دیگر نیز از ابن ابی یعفور، از آن حضرت علیه السلام روایت شده است. - . همان -

و نیز به سند دیگری در دلائل الامامه طبری نقل شده است. - . دلائل الامامه: ۳۷۲ -

**[ترجمه]

«۳۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ زِیَادٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام یَقُولُ: وَ اللَّهِ لَتُمَیَّزُنَّ وَ اللَّهِ لَتُمَحَّصُنَّ وَ اللَّهِ لَتُغَرْبَلُنَّ کَمَا یُغَرْبَلُ الزُّؤَانُ مِنَ الْقَمْحِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: از امام محمد باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «به خدا قسم تمیز داده می شوید و آزمایش خواهید شد! به خدا قسم غربال می شوید، چنان که دانه تلخ با غربال از گندم جدا می شود!» - . غیبت نعمانی: ۲۰۵ -

**[ترجمه]

«۳۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ مِسْکِینٍ الرَّحَّالِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ عَمِیرَهَ بِنْتِ نُفَیْلٍ

۱- ۱. و فی المصدر ص ۱۱۱« صعر»« صفر» خ ل، و معنی صعر کفه: أی أمالها تهاونا بالناس.

قَالَتْ سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ علیهما السلام یَقُولُ: لَا یَکُونُ الْأَمْرُ الَّذِی تَنْتَظِرُونَ حَتَّی یَبْرَأَ بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ یَتْفُلَ بَعْضُکُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ وَ حَتَّی یَلْعَنَ بَعْضُکُمْ بَعْضاً وَ حَتَّی یُسَمِّیَ بَعْضُکُمْ بَعْضاً کَذَّابِینَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام حسن مجتبی علیه السلام فرمود: «این امر که مردم انتظار آن را می کشند، پدید نمی آید مگر بعد از آنکه بعضی از شما از بعضی دیگر بیزاری جویند و بعضی آب دهان به صورت دیگران بیندازند، و یکدیگر را لعنت کنند و بعضی از شما بعضی دیگر را دروغگو بنامند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۴»

نی، [الغیبه](۱)

للنعمانی مُحَمَّدٌ وَ أَحْمَدُ ابْنَا الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِمَا عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ أَبِی کَهْمَسٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِیثَمٍ عَنْ مَالِکِ بْنِ ضَمْرَهَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: یَا مَالِکَ بْنَ ضَمْرَهَ کَیْفَ أَنْتَ إِذَا اخْتَلَفَتِ الشِّیعَهُ هَکَذَا وَ شَبَّکَ أَصَابِعَهُ وَ أَدْخَلَ بَعْضَهَا فِی بَعْضٍ فَقُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا عِنْدَ ذَلِکَ مِنْ خَیْرٍ قَالَ الْخَیْرُ کُلُّهُ عِنْدَ ذَلِکَ یَا مَالِکُ عِنْدَ ذَلِکَ یَقُومُ قَائِمُنَا فَیُقَدِّمُ سَبْعِینَ رَجُلًا یَکْذِبُونَ عَلَی اللَّهِ وَ عَلَی رَسُولِهِ فَیَقْتُلُهُمْ ثُمَّ یَجْمَعُهُمُ اللَّهُ عَلَی أَمْرٍ وَاحِدٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مالک بن حمزه روایت می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام به وی فرمود: «ای مالک! چه حالی خواهی داشت هنگامی که شیعیان این طور با هم اختلاف پیدا کنند؟» سپس انگشتان مبارک خود را در هم فرو برد (یعنی به جان هم بیفتند)؟عرض کردم: «یا امیرالمؤمنین! در آن موقع خیری نیست.» فرمود: «تمام خیرها در آن موقع است! ای مالک در آن موقع قائم ما قیام می کند و هفتاد مرد را که بر خدا و رسول دروغ بسته اند، می آورد و همه را به قتل می رساند.آنگاه خداوند همه مردم را بر یک عقیده گرد آورد.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۵ -

**[ترجمه]

«۳۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام یَقُولُ: الم أَ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ یُتْرَکُوا أَنْ یَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لا یُفْتَنُونَ ثُمَّ قَالَ لِی مَا الْفِتْنَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ الَّذِی عِنْدَنَا أَنَّ الْفِتْنَهَ فِی الدِّینِ ثُمَّ قَالَ یُفْتَنُونَ کَمَا یُفْتَنُ الذَّهَبُ ثُمَّ قَالَ یُخْلَصُونَ کَمَا یُخْلَصُ الذَّهَبُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: محمد بن خلاد می گوید: از حضرت موسی کاظم علیه السلام شنیدم که می فرمود:«الم أَ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ یُتْرَکُوا أَنْ یَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لا یُفْتَنُونَ»، {آیا مردم پنداشتند که تا گفتند ایمان آوردیم، رها می شوند و مورد آزمایش قرار نمی گیرند؟} - . عنکبوت / ۲ - سپس (حضرت از من پرسید:«در این آیه شریفه) مقصود چه امتحانی است؟»عرض

کردم: «قربانت گردم! به نظر ما مقصود آزمایش در امر دین است.» فرمود: «ماننـد طلا امتحان می شوند.» و باز فرمود: «همچون طلا خالص می گردند.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۲ -

**[ترجمه]

«۳۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صَالِحٍ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي إِنَّ حَدِيثَكُمْ هَذَا لَتَشْمَئِزُّ مِنْهُ الْقُلُوبُ قُلُوبُ الرِّجَالِ فَانْبِذُوا إِلَيْهِمْ نَبْذاً فَمَنْ أَقَرَّ بِهِ فَزِيدُوهُ وَ مَنْ أَنْكَرَهُ فَذَرُوهُ إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ تَكُونَ فِتْنَةٌ يَسْقُطُ فِيهَا كُلُّ بِطَانَةٍ وَ وَلِيجَةٍ حَتَّى يَسْقُطَ فِيهَا مَنْ يَشُقُّ الشَّعْرَةَ بِشَعْرَتَيْنِ حَتَّى لَا يَبْقَى إِلَّا نَحْنُ وَ شِيعَتُنَا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «این داستان شما (انتظار ظهور مهدی موعود) دل ها از آن می رمد؛ آنهم دل های مردان! پس شمه ای از این داستان را برای آنها بیان کنید و هر کس اعتقاد پیدا کرد، بیشتر بیان کنید و هر کس منکر شد، شما هم او را رها کنید. زیرا امتحانی در پیش است که اهل راز و افراد زیرک از آن سالم نمی مانند. تا جایی که اشخاص موشکاف هم که یک مو را دو نصف می کنند، به ورطه آن در می افتند، تا آنجا که جز ما و شیعیان ما کسی (به عقیده راسخ و صحیح) باقی نمی ماند.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۲ -

**[ترجمه]

«۳۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَةَ عَنْ أَبِي هَرَاسَةَ الْبَاهِلِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِيِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِيرَةَ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: كُونُوا كَالنَّحْلِ فِي الطَّيْرِ لَيْسَ شَيْ ءٌ مِنَ الطَّيْرِ إِلَّا وَ هُوَ يَسْتَضْعِفُهَا وَ لَوْ عَلِمَتِ الطَّيْرُ مَا فِي

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۰۹: أحمد بن محمّد بن سعید قال: حدّثنا علیّ بن الحسن التیملی قال: حدّثنا محمّد و أحمد إلخ و هو الصحیح کما فی السند الآتی ص ۱۱۶.

أَجْوَافِهَا مِنَ الْبَرَكَهِ لَمْ يَفْعَلْ بِهَا ذَلِکَ خَالِطُوا النَّاسَ بِأَلْسِنَتِکَمْ وَ أَبْدَانِکَمْ وَ زَایِلُوهُمْ بِقُلُوبِکَمْ وَ أَعْمَالِکَمْ فَوَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ مَا تَرَوْنَ مَا تُحِبُّونَ حَتَّی یَتْفُلَ بَعْضُکُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ وَ حَتَّی یُسَمِّیَ بَعْضُکُمْ بَعْضاً کَذَّابِینَ وَ حَتَّی لَا یَبْقَی مِنْکُمْ أَوْ قَالَ مِنْ شِیعَتِی [إِلَّا] کَالْکُحْلِ فِی الْعَیْنِ وَ الْمِلْحِ فِی الطَّعَامِ وَ سَأَضْرِبُ لَکُمْ مَثَلًا وَ هُوَ مَثَلُ رَجُلٍ کَانَ لَهُ طَعَامٌ فَنَقَّاهُ وَ طَیَّبَهُ ثُمَّ أَدْخَلَهُ بَیْتاً وَ تَرَکَهُ فِیهِ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ عَادَ إِلَیْهِ فَإِذَا هُوَ قَدْ أَصَابَهُ السُّوسُ فَأَخْرَجَهُ وَ نَقَّاهُ وَ طَیَّبَهُ ثُمَّ أَعَادَهُ إِلَی الْبَیْتِ فَتَرَکَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ عَادَ إِلَیْهِ فَإِذَا هُوَ قَدْ(۱)

أَصَابَ طَائِفَهً مِنْهُ السُّوسُ فَأَخْرَجَهُ وَ نَقَّاهُ وَ طَیَّبَهُ وَ أَعَادَهُ وَ لَمْ یَزَلْ کَذَلِکَ حَتَّی بَقِیَتْ مِنْهُ رِزْمَهٌ کَرِزْمَهِ الْأَنْدَرِ لَا یَضُرُّهُ السُّوسُ شَیْئاً وَ کَذَلِکَ أَنْتُمْ تُمَیَّزُونَ حَتَّی لَا یَبْقَی مِنْکُمْ إِلَّا عِصَابَهٌ لَا تَضُرُّهَا الْفِتْنَهُ شَیْئاً.

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقده عن علی بن التیملی عن محمد و أحمد ابنی الحسن عن أبیهما عن ثعلبه بن میمون عن أبی کهمس و غیره رفع الحدیث إلی أمیر المؤمنین علیه السلام: و ذکر مثله

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «چنان باشید که زنبور عسل در میان پرندگان است. تمام پرندگان زنبور عسل را ضعیف می شمارند، در صورتی که اگر پرندگان می دانستند چه برکتی در شکم های آنهاست، این طور با آنها معامله نمی کردند. شما با زبان و بدن خود با مردم آمیزش کنید، ولی با دل و عمل از آنها کناره بگیرید!سوگند به خدایی که جان من در دست اوست، آنچه را دوست دارید نمی بینید، مگر وقتی که آب دهان به صورت یکدیگر بیندازید و بعضی از شما برخی دیگر را دروغگو بنامند. و تا موقعی که کسی از شما (یا اینکه فرمود از شیعیان من) باقی نمی ماند، همچون سرمه در چشم، و نمک در غذا. مثلی برای شما می زنم و آن اینکه مردی گندمی دارد، آن را پاک می کند و می برد و مدتی در اتاقی می گذارد. سپس می رود و می بیند که سوس به آن زده است. پس آن را بیرون می آورد دوباره پاک و پاکیزه می کند و به جای اول برمی گرداند و همین طور تا گاهی که مقدار کمی به مقدار ته مانده خرمن از آن می ماند که زیان سوس به آن نمی رسد. شما هم چنین خواهید شد؛ چنان از هم تمیز داده می شوید که جز عده قلیلی که فتنه و امتحان ضرری به آنها نمی رساند، باقی نمی ماند.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۹ -

در غیبت نعمانی این حدیث به سند دیگر هم از آن حضرت نقل شده است. - . همان -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام کالنحل فی الطیر أمر بالتقیه أی لا تظهروا لهم ما فی أجوافکم من دین الحق کما أن النحل لا یظهر ما فی بطنها علی الطیور و إلا لأفنوها و الرزمه بالکسر ما شد فی ثوب واحد و الأندر البیدر(۲).

**[ترجمه]فرمایش حضرت که فرمود: «چنان باشید که زنبور عسل در میان پرندگان است»، دستوری است که ما را امر به تقیه می کند،یعنی آنچه از دین حق در دل خود دارید، برای دشمنان ظاهر نگردانید (که شما را می کشند)، چنان که زنبور عسل آنچه را که در شکم دارد، برای پرندگان آشکار نمی سازد، وگرنه او را نابود خواهند ساخت.

**[ترجمه]

«۳۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْبَاقِرُ: إِنَّمَا مَثَلُ شِیعَتِنَا مَثَلُ أَنْدَرٍ یَعْنِی بِهِ بَیْتاً فِیهِ طَعَامٌ-(۳)

فَأَصَابَهُ آکِلٌ فَنُقِّیَ ثُمَّ أَصَابَهُ

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع راجع المصدر ص ۱۱۲.

۲- ۲. فی النهایه الاندر: البیدر، و هو الموضع الذی یداس فیه الطعام بلغه الشام و الاندر أیضا صبره من الطعام، انتهی، أقول: لعل المعنی الأخیر هنا أنسب فتذکر. منه رحمه اللّه.

۳- ۳. فی المصدر المطبوع ص ۱۱۲:« یعنی بیدرا فیه طعام» و المعنی واحد فان من معانی الاندر: کدس القمح، قاله الفیروزآبادی، و قال الشرتونی فی أقرب الموارد« الکدس هو الحب المحصود المجموع، أو هو ما یجمع من الطعام فی البیدر، فإذا دیس- و دق فهو العرمه» و یظهر من ذلک أن المراد بالطعام هنا، ما لم یدس و لم یدق، بل الطعام الذی هو فی سنبله بعد و لا یسوس الطعام فی سنبله الا قلیلا بعد مده طویله، فیناسب معنی الخبر.

آكِلٌ فَنُقِّيَ حَتَّى بَقِيَ مِنْهُ مَا لَا يَضُرُّهُ الْآكِلُ وَ كَذَلِكَ شِيعَتُنَا يُمَيَّزُونَ وَ يُمَحَّصُونَ حَتَّى يَبْقَى مِنْهُمْ عِصَابَةٌ لَا تَضُرُّهَا الْفِتْنَةُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «مثل شیعیان ما مثل گندمی است که در خانه ای انبار باشد و سپس شپش به آن بزند. بعد آن را از شپش پاک کنند و باز شپش بزند، و دوباره آن را پاک کنند، تا جایی که مقداری از آن بماند که شپش آسیبی به آن نرساند. شیعیان ما نیز به همین ترتیب خالص می شوند و امتحان خواهند شد، تا آنکه جز عده قلیلی که از فتنه ها محفوظ می مانند، باقی نمی ماند!»

همچنین در غیبت نعمانی از امام جعفر صادق علیه السلام و آن حضرت از پدر بزرگوارش روایت کرده است که فرمود: «مؤمنین آزمایش می شوند. سپس خداوند آنها را از هم تمیزمی دهد. خداوند مؤمنین را از محنت و بلای دنیا مطمئن نمی گرداند، ولی از کوردلی و شقاوت در آخرت ایمنی می بخشد.» سپس فرمود: «حسین بن علی علیهما السلام (در روز عاشورا) کشتگان خود را روی هم می نهاد و می فرمود:«کشتگان ما همچون

کشتگان از پیغمبران و اولاد آنها هستند.» - . غیبت نعمانی: ۲۱۱ -

**[ترجمه]

«۳۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُحَمَّدِيِّ عَنِ التَّفْلِيسِيِّ عَنِ السَّمَنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: الْمُؤْمِنُونَ يُبْتَلَوْنَ ثُمَّ يُمَيِّزُهُمُ اللَّهُ عِنْدَهُ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يُؤْمِنِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ بَلَاءِ الدُّنْيَا وَ مَرَائِرِهَا وَ لَكِنَّهُ آمَنَهُمْ مِنَ الْعَمَى وَ الشَّقَاءِ فِي الْآخِرَةِ ثُمَّ قَالَ كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام يَضَعُ قَتْلَاهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ثُمَّ يَقُولُ قَتْلَانَا قَتْلَى النَّبِيِّينَ وَ آلِ النَّبِيِّينَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «مؤمنان امتحان می شوند و سپس خدا آنان را در نزد خود ممتاز می کند. خدا مؤمنان را از بلاهای دنیا و تلخی هایش ایمن نداشته است، بلکه آنان را از کوری و شقاوت در آخرت ایمن داشته است.» سپس فرمود: «حسین بن علی علیهما السلام بعضی کشتگانش را کنار بعضی دیگر قرار می داد و می فرمود: «کشتگان ما، کشتگان راه انبیا و آل انبیا هستند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يُوسُفَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ مَا لِهَذَا الْأَمْرِ أَمَدٌ يُنْتَهَى إِلَيْهِ نُرِيحُ أَبْدَانَنَا قَالَ بَلَى وَ لَكِنَّكُمْ أَذَعْتُمْ فَأَخَّرَهُ اللَّهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «ظهور صاحب الامر وقت معینی

نـدارد که با وقوع آن از این فکر آرام گیریم؟» فرمود: «چرا، بنا بود به پایان برسد، ولی شـما موضوع را فاش ساختید و خداوند آن را به تأخیر انداخت.» – . غیبت نعمانی: ۲۸۸ –

**[ترجمه]

«۴۱»

نی، [الغیبه] للنعمـانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَـدَ عَنْ عُبَیْـدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَـی الْعَبَّاسِـیِّ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ یَزِیـدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَا مُحَمَّدُ مَنْ أَخْبَرَکَ عَنَّا تَوْقِیتاً فَلَا تَهَابُهُ (۱)

أَنْ تُکَذِّبَهُ فَإِنَّا لَا نُوَقِّتُ وَقْتاً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: محمد بن مسـلم روایت می کند که امام جعفر صادق علیه السـلام به وی فرمود: «ای محمد! هر کس وقت ظهور دولت مـا را، از طرف مـا به شـما خبر داد، از اینکه او را دروغگو بـدانی بـاک مـدار، زیرا ما وقت آن را معین نمی کنیم.» – . غیبت نعمانی: ۲۸۸ –

**[ترجمه]

«۴۲»

نی، [الغیبـه] للنعمـانی ابْنُ عُقْـدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْـلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ وَ سَـعْدَانَ بْنِ إِسْـحَاقَ بْنِ سَـعِیدٍ وَ أَحْمَـدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْقَطَوَانِیِ (۲)

جَمِیعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْـحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَـمِعْتُ أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ: قَدْ کَانَ لِهَذَا الْأَمْرِ وَقْتٌ وَ کَانَ فِی سَـنَهِ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ فَحَدَّثْتُمْ بِهِ وَ أَذَعْتُمُوهُ فَأَخَّرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]غیبت نعمـانی: اسـحاق بن عمـار می گویـد: شـنیدم که امـام جعفر صـادق علیه السـلام می فرمود: «ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله وقت معینی داشت که سال ۱۴۰ بود، ولی شما آن را بازگو کردید و منتشر ساختید، خداوند هم آن را به تأخیر انداخت.» – . غیبت نعمانی: ۲۹۲ –

**[ترجمه]

«۴۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَـذَا الْإِسْـنَادِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْـحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام: یَا إِسْـحَاقُ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ قَدْ أُخِّرَ مَرَّتَیْنِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام به اسحاق بن عمار فرمود: «ای اسحاق! ظهور دولت ما دو بار به تأخیر افتاد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ شُيُوخِهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ

ص: ۱۱۷

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۵۵« فلا تهابن» خ.

۲- ۲. ما جعلناه بین العلامتین ساقط من النسخه المطبوعه، راجع المصدر ص ۱۵۷.

بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْقَائِمِ فَقَالَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ لَا نُوَقِّتُ ثُمَّ قَالَ أَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ یُخَالِفَ وَقْتَ الْمُوَقِّتِینَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «قائم آل محمد صلی الله علیه و آله چه وقت قیام می کند؟» فرمود: «آنها که وقت آن را تعیین می کنند، دروغگو هستند. ما اهل بیتی هستیم که وقت آن را معین نمی کنیم.» سپس فرمود: «خداوند بر خلاف آن وقتی که دروغگویان تعیین کرده اند، آن حضرت را ظاهر می گرداند.» - . غیبت نعمانی: ۲۹۴ -

**[ترجمه]

«۴۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْخَزَّازِ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ الْخَثْعَمِیِّ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ یَسَارٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ لِهَذَا الْأَمْرِ وَقْتاً فَقَالَ کَذَبَ الْوَقَّاتُونَ إِنَّ مُوسَی علیه السلام لَمَّا خَرَجَ وَافِداً إِلَی رَبِّهِ وَاعَدَهُمْ ثَلَاثِینَ یَوْماً فَلَمَّا زَادَهُ اللَّهُ تَعَالَی عَلَی الثَّلَاثِینَ عَشْراً قَالَ لَهُ قَوْمُهُ قَدْ أَخْلَفَنَا مُوسَی فَصَنَعُوا مَا صَنَعُوا قَالَ-(۱) فَإِذَا حَدَّثْنَاکُمْ

بِحَدِیثٍ فَجَاءَ عَلَی مَا حَدَّثْنَاکُمْ بِهِ فَقُولُوا صَدَقَ اللَّهُ وَ إِذَا حَدَّثْنَاکُمْ بِحَدِیثٍ فَجَاءَ عَلَی خِلَافِ مَا حَدَّثْنَاکُمْ بِهِ فَقُولُوا صَدَقَ اللَّهُ تُؤْجَرُوا مَرَّتَیْنِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: فضیل بن یسار می گوید: از حضرت باقر علیه السلام پرسیدم: «آیا ظهور صاحب الامر وقت معینی دارد؟» فرمود: «آنها که وقت آن را تعیین می کنند، دروغ می گویند. وقتی حضرت موسی به میقات پروردگار رفت، به مردم گفت که من سی شب از میان شما می روم. ولی موقعی که خداوند ده شب بر آن افزود، بنی اسرائیل گفتند که موسی خلف وعده کرد و همه گمراه و گوساله پرست شدند. ما نیز هر گاه حدیثی برای شما نقل کردیم و همان طور که گفته ایم، واقع شد، بگویید که خدا راست گفت. و چنانچه مطلبی به شما گفتیم و به عکس آن ظاهر شد، باز هم بگویید که خدا راست گفت تا دو بار اجر ببرید.» - . غیبت نعمانی: ۲۹۴ -

**[ترجمه]

«۴۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مِهْزَمٍ (۲) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ذَکَرْنَا عِنْدَهُ مُلُوکَ بَنِی فُلَانٍ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَکَ النَّاسُ مِنِ اسْتِعْجَالِهِمْ لِهَذَا الْأَمْرِ إِنَّ اللَّهَ لَا یَعْجَلُ لِعَجَلَهِ الْعِبَادِ إِنَّ لِهَذَا الْأَمْرِ غَایَهً یُنْتَهَی إِلَیْهَا فَلَوْ قَدْ بَلَغُوهَا لَمْ یَسْتَقْدِمُوا سَاعَهً وَ لَمْ یَسْتَأْخِرُوا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حسن بن علی بن ابراهیم و او از برادرش روایت کرده است که گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السلام از ملوک بنی فلان (یعنی سلاطین بنی عباس) سخن به میان آوردیم. حضرت فرمود: «عجله در این امر (ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله) ایمان مردم را به باد داد. خداوند برای خاطر عجله بندگانش، شتاب نخواهد کرد. این امر پایانی دارد که به آخر می رسد. اگر بندگان خدا به آن رسیدند، نه می توانند آن را یک ساعت جلو بیاورند و نه به تأخیر بیندازند.» - . همان: ۲۹۶ -

**[ترجمه]

«۴۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْقَلَانِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِی جَمِيلَةَ عَنِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ:

ص: ۱۱۸

۱- ۱. كذا فی المصدر ص ۱۵۸. و أمّا الكافی المطبوع ج ۱ ص ۳۶۹ فمطابق لما نقله فی الصلب.

۲- ۲. هذا هو الصحيح، راجع الكافی ج ۱ ص ۳۶۹ و المصدر المطبوع ص ۱۵۸ و فيه: عن إبراهيم بن مهزم عن أبيه، و إبراهيم بن مهزم الأسدی المعروف بابن أبی برده له كتاب عنونه النجاشیّ- ص ۱۷- و قال: ثقه ثقه، روی عن أبی عبد اللّه و أبی الحسن عليهما السلام و عمر عمرا طويلا، و روی مهزم أيضا عن أبی عبد اللّه، و فی النسخه المطبوعه: عن الحسن ابن علیّ بن إبراهيم، عن أخيه، عن أبی عبد اللّه عليه السلام و هو تصحيف.

إِنَّا لَا نُوَقِّتُ هَذَا الْأَمْرَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: «حضرمی» می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «ما این وقت را تعیین نمی کنیم.» -. همان: ۲۸۹ -

**[ترجمه]

«۴۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَازِمٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَتَى خُرُوجُ الْقَائِمِ علیه السلام فَقَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ لَا نُوَقِّتُ وَ قَدْ قَالَ مُحَمَّدٌ علیه السلام كَذَبَ الْوَقَّاتُونَ يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ قُدَّامَ هَذَا الْأَمْرِ خَمْسَ عَلَامَاتٍ أَوَّلُهُنَّ النِّدَاءُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ وَ خُرُوجُ السُّفْيَانِيِّ وَ خُرُوجُ الْخُرَاسَانِيِّ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّهِ وَ خَسْفٌ بِالْبَيْدَاءِ ثُمَّ قَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّهُ لَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ قُدَّامَ ذَلِکَ الطَّاعُونَانِ الطَّاعُونُ الْأَبْيَضُ وَ الطَّاعُونُ الْأَحْمَرُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَيُّ شَيْ ءٍ الطَّاعُونُ الْأَبْيَضُ وَ أَيُّ شَيْ ءٍ الطَّاعُونُ الْأَحْمَرُ قَالَ الطَّاعُونُ الْأَبْيَضُ الْمَوْتُ الْجَارِفُ وَ الطَّاعُونُ الْأَحْمَرُ السَّيْفُ وَ لَا يَخْرُجُ الْقَائِمُ حَتَّى يُنَادَى بِاسْمِهِ مِنْ جَوْفِ السَّمَاءِ فِی لَيْلَهِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَهَ جُمُعَهٍ قُلْتُ بِمَ يُنَادَى قَالَ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ أَلَا إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ فَاسْمَعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوهُ فَلَا يَبْقَى شَيْ ءٌ خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ الرُّوحَ إِلَّا سَمِعَ الصَّيْحَهَ فَتُوقِظُ النَّائِمَ وَ يَخْرُجُ إِلَى صَحْنِ دَارِهِ وَ تَخْرُجُ الْعَذْرَاءُ مِنْ خِدْرِهَا وَ يَخْرُجُ الْقَائِمُ مِمَّا يَسْمَعُ وَ هِيَ صَيْحَهُ جَبْرَئِيلَ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم: «قربانت گردم! قیام قائم کی خواهد بود؟» فرمود: «ما اهل بیتی هستیم که وقت آن را تعیین نمی کنیم، زیرا پیغمبر فرمود: «آنها که وقت آن را معین می کنند، دروغگو هستند.» پیش از ظهور قائم پنج علامت می باشد:

اول صدای آسمانی که در ماه رمضان شنیده می شود؛ دوم خروج سفیانی؛ سوم خروج مردی از اهل خراسان؛ چهارم کشته شدن نفس الزکیه؛ پنجم فرو رفتن بیابان بیداء مکه.»

آنگاه فرمود: «قبل از ظهور وی دو طاعون پدید می آید: یکی طاعون سفید و دیگری طاعون سرخ.»عرض کردم: «قربانت شوم! طاعون سفید چیست و طاعون سرخ کدام است؟» فرمود: طاعون سفید مرگ سریع است و طاعون سرخ، شمشیر می باشد. قائم قیام نمی کند مگر بعد از آنکه در شب جمعه و بیست و سوم ماه، از وسط آسمان او را به نام صدا زنند.» عرض کردم: «چطور او را صدا می زنند؟» فرمود: «نام او و نام پدرش را می برند و می گویند: «آگاه باشید که فلانی پسر فلانی قائم آل محمد صلی الله علیه و آله آشکار شد؛ به فرمان او گوش فرا دهید و از وی پیروی کنید.» بعد از این ندا هیچ ذی روحی نمی ماند جز اینکه این صدا را می شنوند و آنها که خوابیده اند، بیدار می شوند و به حیاط خانه خود می آیند و دوشیزگان از پس پرده بیرون می دوند و با آن صدا، قائم قیام می کند و آن صدا هم صدای جبرئیلاست.» -. غیبت نعمانی: ۲۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

الجاذف السریع (۱).

**[ترجمه]الجاذف السریع

**[ترجمه]

«۴۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ جَمِیعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَوْحَی إِلَی عِمْرَانَ أَنِّی وَاهِبٌ لَکَ ذَکَراً سَوِیّاً مُبَارَکاً یُبْرِئُ الْأَکْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ یُحْیِی الْمَوْتَی

بِإِذْنِ اللَّهِ وَ جاعِلُهُ رَسُولًا إِلَی بَنِی إِسْرَائِیلَ فَحَدَّثَ عِمْرَانُ امْرَأَتَهُ حَنَّهَ بِذَلِکَ وَ هِیَ أُمُّ مَرْیَمَ فَلَمَّا حَمَلَتْ کَانَ حَمْلُهَا بِهَا عِنْدَ نَفْسِهَا غلام [غُلَاماً] فَلَمَّا وَضَعَتْها قالَتْ رَبِّ إِنِّی وَضَعْتُها أُنْثی ... وَ لَیْسَ الذَّکَرُ کَالْأُنْثی أَیْ لَا تَکُونُ الْبِنْتُ رَسُولًا یَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِما وَضَعَتْ فَلَمَّا وَهَبَ اللَّهُ لِمَرْیَمَ عِیسَی کَانَ هُوَ الَّذِی بَشَّرَ بِهِ عِمْرَانَ

ص: ۱۱۹

۱- ۱. و الصحیح:« الجارف» کما فی المصدر ص ۱۵۶ و هو الموت العام.

وَ وَعَدَهُ إِيَّاهُ فَإِذَا قُلْنَا فِي الرَّجُلِ مِنَّا شَيْئاً فَكَانَ فِي وَلَدِهِ أَوْ وَلَدِ وَلَدِهِ فَلَا تُنْكِرُوا ذَلِكَ.

**[ترجمه]کافی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «خداوند وحی فرستاد برای عمران که من فرزندی نیکو و با برکت به تو موهبت می کنم که کور مادرزاد و افراد پیس را شفا دهد و با اجازه خدا، مرده را زنده گرداند، و خدا او را به سوی بنی اسرائیل مبعوث گرداند. عمران هم به زنش «حنه» که مادر مریم بود خبر داد.

وقتی «حنه» باردار شد، باور می داشت که پسر است، ولی چون دختر زایید گفت: «پروردگارا! من که دختر زاییدم؟! با اینکه می دانم پسر مثل دختر نیست!» مقصودش این بود که دختر پیغمبر نمی شود. خداوند هم فرمود: «خدا داناتر است که مادر مریم چه زایید.» وقتی خداوند عیسی را به مریم موهبت کرد، او همان پسری بود که خداوند به عمران مژده و وعده داده بود. بنابراین ما هم هر گاه درباره یکی از مردان خود چیزی گفتیم، ممکن است راجع به نوادگان او باشد (پس اگر دیدید درباره یکی یا چند نفر از ما مصداق پیدا نکرد) منکر آن نشوید.» - . کافی ۱: ۳۲۲ -

**[ترجمه]

بيان

حاصل هذا الحديث و أضرابه أنه قد يحمل المصالح العظيمه الأنبياء و الأوصياء عليهم السلام على أن يتكلموا في بعض الأمور على وجه المجاز و التوريه و بالأمور البدائيه على ما سطر في الكتاب المحو و الإثبات ثم يظهر للناس خلاف ما فهموه من الكلام الأول فيجب عليهم أن لا يحملوه على الكذب و يعلموا أن المراد منه غير ما فهموه كمعنى مجازى أو كان وقوعه مشروطا بشرط لم يتحقق.

و من جمله ذلك زمان قيام القائم عليه السلام و تعيينه من بينهم عليهم السلام لئلا ييأس الشيعه و يسلوا أنفسهم من ظلم الظالمين بتوقع قرب الفرج فربما قالوا فلان القائم و مرادهم القائم بأمر الإمامه كما قالوا كلنا قائمون بأمر الله و ربما فهمت الشيعه أنه القائم بأمر الجهاد و الخارج بالسيف أو أرادوا أنه إن أذن الله له في ذلك يقوم به أو إن عملت الشيعه بما يجب عليهم من الصبر و كتمان السر و طاعه الإمام يقوم به أو كما

روى عن الصادق عليها السلام أنه قال: ولدى هو القائم.

و المراد به السابع من ولده لا ولده بلا واسطه.

ثم مثل ذلك بما أوحى الله سبحانه إلى عمران أني واهب لك ذكرا و كان المراد ولد الولد و فهمت حنه أنه الولد بلا واسطه فالمراد بقوله عليه السلام فإذا قلنا إلى آخره أى بحسب فهم الناس أو ظاهر اللفظ أو المراد أنه قيل فيه حقيقه و لكن كان مشروطا بأمر لم يقع فوقع فيه البداء بالمعنى الذى حققناه في بابه و وقع في ولده.

و على هذا ما ذكر في أمر عيسى عليها السلام إنما ذكر على التنظير و إن لم تكن بينهما مطابقه تامه أو كان أمر عيسى أيضا

كذلك بأنه كان قدر فى الولد بلا واسطه و أخبر به ثم وقع فيه البداء و صار فى ولد الولد.

و يحتمـل المثل و مضـربه معا وجها آخر و هو أن يكون المراد فيهما معنى مجازيا على وجه آخر ففى المثل أطلق الـذكر السوى على مريم عليها السلام لأنها سبب

وجود عیسی علیه السلام إطلاقا لاسم المسبب علی السبب و کذا فی المضرب أطلق القائم علی من فی صلبه القائم إما علی الوجه المذکور أو إطلاقا لاسم الجزء علی الکل و إن کانت الجزئیه أیضا مجازیه و الله یعلم مرادهم علیهم السلام.

**[ترجمه]حاصل مضمون این روایت و امثال آن این است که گاهی مصالح بزرگی موجب می شود که پیغمبران و جانشینان آنها،درباره بعضی از امور به طور مجاز و توریه و چنان که در «کتاب محو و اثبات» خواهیم گفت، به اموری که «بداء» در آن راه دارد سخن بگویند، سپس عکس آنچه که مردم از کلام اول فهمیده اند، برای آنها ظاهر می شود.در این موارد باید متوجه باشند و آن را حمل بر دروغ نکنند، و بدانند که آنچه آنها فهمیده اند، معنی حقیقی آن نیست، بلکه مثل معنی مجازی است؛ یا اینکه وقوع معنی آن، مشروط به شرطی است که هنوز متحقق نگردیده است.

از جمله قیام قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و تعیین شخص آن حضرت از میان سایر ائمه علیهم السلام است (که به شیعیان وعده داده اند) تا امیدوار باشند و موقعی که ظلمی از ظالمی دیدند، به امید نزدیکی گشایش کارشان، استقامت ورزند.پس گاهی که در روایات «قائم» گفته می شود، مقصود کسی است که قیام به امر امامت می کند. چنان که فرموده اند: «همه ما امر خدای را به پای می داریم، ولی ممکن است بعضی خیال کنند که مقصود، قائمی است که جهاد می کند و با شمشیر قیام می کند.» و گاهی منظور ائمه از «قائم» این است که اگر خداوند به آنها اجازه دهد، آنها هم با شمشیر قیام می کنند، و یا مقصود این است که اگر شیعیان استقامت و پایداری نشان دهند و اسرار ائمه را مکتوم بدارند و آن طور که می باید از امام خود پیروی کنند، البته امام هم با شمشیر قیام خواهد کرد، و یا به این معنی باشد که حضرت صادق علیه السلام فرمود: «فرزند من قائم است» که مقصود هفتمین فرزند آن حضرت است، نه فرزند بلافصل او.

سپس حضرت مثل زد به اینکه خداوند وحی فرستاد برای عمران که من پسری به تو موهبت خواهم کرد و مقصود، فرزندِ فرزند بود. ولی «حنه» زن عمران این طور فهمید که منظور، فرزند بلا-فصل است.پس مقصود حضرت که فرمود: «ما هم هر گاه درباره ...» این است که هر گاه بر حسب فهم مردم یا ظاهر لفظ چیزی گفتیم، یا اینکه اگر گاهی در ظاهر لفظ معنی حقیقی قصد کردیم، مشروط به امری است که هنوز واقع نشده و «بداء» در آن راه می یابد، آنهم به همان معنایی که ما در باب خودش تحقیق کرده ایم.

بنابراین داستان عیسی را حضرت از باب تنظیر نقل فرمود، هر چند با مقصود حضرت کاملا مطابقت نداشت.یا اینکه داستان عیسی حقیقتا همین طور بوده. به این معنی که اول بنا بوده فرزند بلافصل عمران پیغمبر شود، ولی بعد «بداء» حاصل شد و این منظور درباره فرزندِ فرزند وی عملی گردید.

و ممکن است درباره این مثل و محل استعمال آن، وجه دیگری نیز باشد و آن اینکه مراد در مثل و مضرب آن، معنایی مجازی و به گونه ای دیگر باشد. پس در مثل طفل سویّ مذکر بر مریم اطلاق شده باشد؛ زیرا او سبب وجود عیسی علیه السلام است تا از باب اطلاق اسم مسبب بر سبب باشد. همچنین در محل ضرب مثل قائم اطلاق شده بر کسی که در صلب قائم است یا به توجیه مذکور در مریم و عیسی علیهما السلام یا از باب اطلاق اسم جزء بر کل، اگر چه جزئیت نیز همچنین مجازی است و خدا مراد اهل بیت علیهم السلام را می داند.

**[ترجمه]

«۵۰»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ تِلْمِيذِ الشَّهِيدِ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ رُوِيَ: أَنَّهُ وَجِدَ بِخَطِّ مَوْلَانَا أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِیِّ علیه السلام مَا صُورَتُهُ قَدْ صَعِدْنَا ذُرَی الْحَقَائِقِ بِأَقْدَامِ النُّبُوَّهِ وَ الْوَلَایَهِ وَ سَاقَهُ إِلَی أَنْ قَالَ وَ سَيَسْفِرُ لَهُمْ يَنَابِيعُ الْحَيَوَانِ بَعْدَ لَظَی النِّيرَانِ لِتَمَامِ الم وَ طه وَ الطَّوَاسِينِ مِنَ السِّنِينَ.

**[ترجمه]مختصر: روایت شده که حدیثی به خط حضرت امام حسن عسکری علیه السلام بدین عبارت یافته اند که نوشته بود: «با گام های نبوت و ولایت به اوج حقایق بالا رفتیم.» تا آنجا که فرمود: «به زودی چشمه های آب زندگانی برای آنها (شیعیان) بعد از چشیدن عذاب آتش ها ظاهر می شود، و این در وقتی است که سال ها به میزان عدد «الم» و «طه» و «طس»ها برسد.»

**[ترجمه]

بیان

يحتمل أن يكون المراد كل الم و كل ما اشتمل عليها من المقطعات أی المص و المراد جميعها مع طه و الطواسين ترتقی إلی ألف و مائه و تسعه و خمسين و هو قريب من أظهر الوجوه التی ذكرناها فی خبر أبی لبيد و يؤيده كما أومأنا إليه.

ثم إن هذه التوقيتات علی تقدير صحه أخبارها لا ينافی النهی عن التوقيت إذ المراد بها النهی عن التوقيت علی الحتم لا علی وجه يحتمل البداء كما صرح فی الأخبار السالفه أو عن التصريح به فلا ينافی الرمز و البيان علی وجه يحتمل الوجوه الكثيره أو يخصص بغير المعصوم عليه السلام و ينافی الأخير بعض الأخبار و الأول أظهر.

و غرضنا من ذكر تلك الوجوه إبداء احتمال لا ينافی ما مر من هذا الزمان فإن مر هذا الزمان و لم يظهر الفرج و العياذ بالله كان ذلك من سوء فهمنا و الله المستعان مع أن احتمال البداء قائم فی كل من محتملاتها كما مرت الإشاره إليه فی خبر ابن يقطين و الثمالی و غيرهما فاحذر من وساوس شياطين الإنس و الجان و علی الله التكلان.

**[ترجمه]احتمال دارد که مقصود حضرت همه «الم»ها و سایر حروف مقطعه ای باشد که «الم» بر سر آنهاست، مثل «المص» و «المر»، زیرا تمام آنها با «طه» و «طس»ها به ۱۱۹۵ می رسد و این از بارزترین صورتی است که در خبر ابولبید ذکر کردیم و آن را تأیید می کند ، چنان که اشاره کردیم.

ضمنا باید دانست که این گونه «تعین وقت»ها (که در این روایات معین شده است) بر فرض اینکه روایات آن صحیح باشد، با منع از تعیین وقت منافات ندارد، زیرا روایاتی که از تعیین وقت ها نهی کرده، مقصود تعیین وقت به طور حتم است، نه تعیین وقتی که احتمال حصول «بداء» در آن برود، همان طور که در احادیث گذشته به آن تصریح شد؛ یا تعیین وقت با تصریح به وقت ظهور است. پس با رمزگویی و بیان به گونه ای که وجوه زیادی داشته باشد، منافات ندارد یا عدم جواز تعیین وقت مخصوص غیر معصوم علیه السلام است و برخی اخبار با این احتمال اخیر منافات دارد و احتمال اول اظهر است.

و غرض ما از بیان این وجوه، آوردن احتمالی است که منافات با گذشتن موعد ظهور با این زمان ندارد. پس اگر این زمان گذشت و فرج ظهور نکرد، پناه بر خدا! این از سوء فهم ماست و خدا مورد مدد خواهی ماست. ضمنا احتمال حصول بداء در هر یک از محتملات آن وجود دارد، همان طور که در ذیل خبر ابن یقطین و ثمالی و غیر آن اشاره شد. پس از وسوسه های شیاطین انس و جن برحذر باش و توکل بر خداست .

**[ترجمه]

باب ۲۲ فضل انتظار الفرج و مدح الشیعه فی زمان الغیبه و ما ینبغی فعله فی ذلک الزمان

روایات

«۱»

ل، [الخصال] فِی خَبَرِ الْأَعْمَشِ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: مِنْ دِینِ الْأَئِمَّهِ الْوَرَعُ وَ الْعِفَّهُ وَ الصَّلَاحُ إِلَی قَوْلِهِ وَ انْتِظَارُ الْفَرَجِ بِالصَّبْرِ.

**[ترجمه]خصال: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «از دین امامان، پرهیزکاری و عفت و صلاح است.» تا آنجا که فرمود: «و انتظار فرج با صبر و بردباری است.» - . خصال: ۴۷۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِی انْتِظَارُ فَرَجِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا علیه السلام فرمود: پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «با فضیلت ترین اعمال امت

من، انتظار فرج پروردگار است.» - . عیون اخبار الرضا ۲: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ حَمَّوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بَکْرٍ عَنِ ابْنِ مُقْبِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَبِیبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَرَوِیِّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ رَضِیَ عَنِ اللَّهِ بِالْقَلِیلِ مِنَ الرِّزْقِ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ بِالْقَلِیلِ مِنَ الْعَمَلِ وَ انْتِظَارُ الْفَرَجِ عِبَادَهٌ.

**[ترجمه]امالی: امام زین العابدین علیه السلام از پدرش از امیرالمؤمنین علیهم السلام روایت کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «هر کس به اندکی از روزی خدا از خداوند راضی باشد، خدا هم به عمل قلیلی از وی خشنود است و انتظار فرج عبادت است.» - . امالی طوسی: ۴۰۵ -

**[ترجمه]

أَقُول

سَیَأْتِی فِی بَابِ مَوَاعِظِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَّهُ سَأَلَ عَنْهُ رَجُلٌ أَیُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ انْتِظَارُ الْفَرَجِ.

**[ترجمه]در باب «مواعظ امیرالمؤمنین» خواهد آمد (در جلد هفدهم بحار) که مردی از آن حضرت پرسید: «کدام عمل نزد خدا محبوب تر است؟» فرمود:«انتظار فرج.»

**[ترجمه]

«۴»

ج، [الإحتجاج] عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: تَمْتَدُّ الْغَیْبَهُ بِوَلِیِّ اللَّهِ الثَّانِی عَشَرَ مِنْ أَوْصِیَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْأَئِمَّهِ بَعْدَهُ یَا أَبَا خَالِدٍ إِنَّ أَهْلَ زَمَانِ غَیْبَتِهِ الْقَائِلُونَ بِإِمَامَتِهِ الْمُنْتَظِرُونَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ أَهْلِ کُلِّ زَمَانٍ

لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَی ذِکْرُهُ أَعْطَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ وَ الْأَفْهَامِ وَ الْمَعْرِفَهِ مَا صَارَتْ بِهِ الْغَیْبَهُ عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَهِ الْمُشَاهَدَهِ وَ جَعَلَهُمْ فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ بِمَنْزِلَهِ الْمُجَاهِدِینَ بَیْنَ یَدَیْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِالسَّیْفِ أُولَئِکَ الْمُخْلَصُونَ حَقّاً وَ شِیعَتُنَا صِدْقاً وَ الدُّعَاهُ إِلَی دِینِ اللَّهِ سِرّاً وَ جَهْراً وَ قَالَ علیه السلام انْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنْ أَعْظَمِ الْفَرَجِ.

**[ترجمه]احتجاج: امام زین العابدین علیه السلام فرمود: «غیبت به وسیله دوازدهمی از جانشینان رسول خدا صلی الله علیه و

آله و امامان بعـد از او ممتد می شود. ای ابو خالد! مردم زمان او که معتقد به امامت وی می باشـند و منتظر ظهور او هسـتند، از مردم تمام زمان ها بهترنـد، زیرا خداونـد عقل و فهمی به آنها داده که غیبت در نزد آنها حکم مشاهده را دارد! خداوند آنها را در آن زمان مثل کسانی می داند که با شمشـیر در پیش روی پیغمبر (علیه دشـمنان دین) پیکار کرده اند. آنها مخلصان حقیقی و شـیعیان راسـتگوی ما هسـتند که مردم را به طور آشـکار و نهان به دین خـدا می خوانند.» و هم فرمود: «انتظار فرج از بزرگ ترین فرج هاست.» - . احتجاج: ۳۱۸ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشـیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ یُونُسَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ

ص: ۱۲۲

عَلِيٍّ عليه السلام وَ نَحْنُ جَمَاعَةٌ بَعْدَ مَا قَضَيْنَا نُسُكَنَا فَوَدَّعْنَاهُ وَ قُلْنَا لَهُ أَوْصِنَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لِيُعِنْ قَوِيُّكُمْ ضَعِيفَكُمْ وَ لْيَعْطِفْ غَنِيُّكُمْ عَلَى فَقِيرِكُمْ وَ لْيَنْصَحِ الرَّجُلُ أَخَاهُ كَنُصْحِهِ لِنَفْسِهِ وَ اكْتُمُوا أَسْرَارَنَا وَ لَا تَحْمِلُوا النَّاسَ عَلَى أَعْنَاقِنَا وَ انْظُرُوا أَمْرَنَا وَ مَا جَاءَكُمْ عَنَّا فَإِنْ وَجَدْتُمُوهُ فِي الْقُرْآنِ مُوَافِقاً فَخُذُوا بِهِ وَ إِنْ لَمْ تَجِدُوا مُوَافِقاً فَرُدُّوهُ وَ إِنِ اشْتَبَهَ الْأَمْرُ عَلَيْكُمْ فَقِفُوا عِنْدَهُ وَ رُدُّوهُ إِلَيْنَا حَتَّى نَشْرَحَ لَكُمْ مِنْ ذَلِكَ مَا شُرِحَ لَنَا فَإِذَا كُنْتُمْ كَمَا أَوْصَيْنَاكُمْ وَ لَمْ تَعَدَّوْا إِلَى غَيْرِهِ فَمَاتَ مِنْكُمْ مَيِّتٌ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ قَائِمُنَا كَانَ شَهِيداً وَ مَنْ أَدْرَكَ قَائِمَنَا فَقُتِلَ مَعَهُ كَانَ لَهُ أَجْرُ شَهِيدَيْنِ وَ مَنْ قَتَلَ بَيْنَ يَدَيْهِ عَدُوّاً لَنَا كَانَ لَهُ أَجْرُ عِشْرِينَ شَهِيداً.

**[ترجمه]امالی: جابر جعفی می گوید: بعد از خاتمه اعمال حج، با جمعی به خدمت امام محمد باقر علیه السلام رسیدیم و با حضرتش وداع کرده و عرض کردیم: «یابن رسول اللّه! وصیتی به ما بفرمایید.» فرمود: «اقویای شما به ضعفا کمک کنند؛ اغنیای شما از فقرا دلجویی کنند و هر مردی از شما، برادر دینی اش را مانند خود نصیحت کند (آنچه برای خود می خواهد، برای او نیز بخواهد) و اسرار ما را از نااهلان مخفی دارید، و مردم را بر گردن های ما مسلط نکنید.

به گفته های ما و آنچه از ما به شما می رسانند توجه کنید، اگر دیدید موافق قرآن است، آن را بپذیرید و چنانچه آن را موافق قرآن نیافتید، از نظر بیندازید. و اگر مطلب بر شما مشتبه گشت، درباره آن تصمیمی نگیرید و آن را به ما عرضه دارید تا همان طور که برای شما بیان کرده اند تشریح کنیم. اگر شما چنین بودید که به شما سفارش کرده ایم و از این حدود تجاوز نکنید و پیش از ظهور قائم ما کسی از شما بمیرد، شهید از دنیا رفته است. و هر کس قائم ما را درک کند و در رکاب او کشته شود، ثواب دو شهید را دارد، و هر کس در رکاب او یکی از دشمنان ما را به قتل رساند، ثواب بیست شهید را خواهد داشت.» - . امالی طوسی: ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۶»

ك، [إكمال الدين] مع، [معاني الأخبار] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ الْبُوفَكِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: طُوبَى لِمَنْ تَمَسَّكَ بِأَمْرِنَا فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا فَلَمْ يَزِغْ قَلْبُهُ بَعْدَ الْهِدَايَةِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا طُوبَى قَالَ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ أَصْلُهَا فِي دَارِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام وَ لَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ فِي دَارِهِ غُصْنٌ مِنْ أَغْصَانِهَا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ طُوبى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ (۱).

**[ترجمه]کمال الدین و معانی الاخبار:حضرت صادق علیه السلام فرمود: «طوبی برای کسی است که در غیبت قائم ما چنگ به گفتار ما زند و بعد از آنکه هدایت یافت، دلش از دین حق برنگردد.» من عرض کردم: «فدایت شوم! «طوبی» چیست؟» فرمود: «طوبی درختی است در بهشت که ریشه آن در خانه علی بن ابی طالب است و شاخه اش در خانه های مؤمنین. این است معنی آیه شریفه «طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ» - . رعد / ۲۹ - ، {خوشا به حالشان، و خوش سرانجامی دارند.} - . کمال الدین: ۳۳۵ و معانی الاخبار: ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصـال] الْأَرْبَعُمِـائَهِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السـلام: انْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ انْتِظَارُ الْفَرَجِ.

وَ قَالَ علیه السـلام: مُزَاوَلَهُ قَلْعِ الْجِبَـالِ أَيْسَـرُ مِنْ مُزَاوَلَهِ مُلْكٍ مُؤَجَّلٍ وَ اسْـتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُها مَنْ يَشاءُ مِنْ عِبادِهِ وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِينَ لَا تُعَاجِلُوا الْأَمْرَ قَبْلَ بُلُوغِهِ فَتَنْدَمُوا وَ لَا يَطُولَنَّ عَلَيْكُمُ الْأَمَدُ فَتَقْسُوَ قُلُوبُكُمْ.

وَ قَالَ علیه السلام: الْآخِذُ بِأَمْرِنَا مَعَنَا غَداً فِی حَظِيرَهِ الْقُدْسِ وَ الْمُنْتَظِرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِی سَبِيلِ اللَّهِ.

**[ترجمه]خصال:امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «منتظر فرج (آل محمد صلی الله علیه و آله) باشید و از رحمت خداوند نومید مشوید، زیرا که بهترین اعمال در نزد خداوند، انتظار فرج است.» و هم فرمود: «طاقت کندن کوه ها آسان تر از انتظار دولتی است که ظهورش به تأخیر افتاده است! از خداوند مدد بخواهید و صبر پیشه سازید که خداوند زمین خود را به بنده شایسته خود می سپارد و عاقبت نیک از آن پرهیزکاران است. پیش از رسیدن دولت حق، شتاب مکنید که پشیمان می شوید و مدت آن را دراز مشمارید که باعث قساوت دل هاتان می گردد.» و فرمود: «کسی که عشق به ظهور دولت ما را به دل گرفته است، در حظیره القدس (مکان مقدس بهشت) با ما خواهد بود، و کسی که منتظر امر ماست، همچون شهیدی است که در راه خدا در خون خود غلتیده باشد.» - . خصال: ۶۱۶ - ۶۲۵ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَـى عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ذَاتَ يَوْمٍ وَ عِنْدَهُ جَمَاعَهٌ مِنْ أَصْحَابِهِ

ص: ۱۲۳

۱- ۱. الرعد: ۳۱. و الحديث فی المعانی ص ۱۱۲، كمال الدين ج ۲ ص ۲۷.

اللَّهُمَّ لَقِّنِی إِخْوَانِی مَرَّتَیْنِ فَقَالَ مَنْ حَوْلَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ أَ مَا نَحْنُ إِخْوَانَکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَا إِنَّکُمْ أَصْحَابِی وَ إِخْوَانِی قَوْمٌ فِی آخِرِ الزَّمَانِ آمَنُوا وَ لَمْ یَرَوْنِی لَقَدْ عَرَّفَنِیهِمُ اللَّهُ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ یُخْرِجَهُمْ مِنْ أَصْلَابِ آبَائِهِمْ وَ أَرْحَامِ أُمَّهَاتِهِمْ لَأَحَدُهُمْ أَشَدُّ بَقِیَّةً عَلَی دِینِهِ مِنْ خَرْطِ الْقَتَادِ فِی اللَّیْلَهِ الظَّلْمَاءِ أَوْ کَالْقَابِضِ عَلَی جَمْرِ الْغَضَا أُولَئِکَ مَصَابِیحُ الدُّجَی یُنْجِیهِمُ اللَّهُ مِنْ کُلِّ فِتْنَهٍ غَبْرَاءَ مُظْلِمَهٍ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله روزی در مجمعی از اصحاب دو بار فرمود: «خداوندا! برادران مرا به من بنمایان.» اصحاب عرضکردند: «یا رسول اللّٰه! مگر ما برادران شما نیستیم؟» فرمود: «نه! شما اصحاب من هستید. برادران من مردمی در آخرالزمان هستند که به من ایمان می آورند، با اینکه مرا ندیده اند. خداوند آنها را با نام و نام پدرانشان، پیش از آنکه از صلب پدران و رحم مادرانشان بیرون بیایند، به من شناسانده است.ثابت ماندن یکی از آنها بر دین خود، از صاف کردن درخت خاردار (قتاد) با دست در شب ظلمانی، دشوارتر است. و یا مانند کسی است که پاره ای از آتش چوب درخت «غضا» را در دست نگهدارد. آنها چراغ های شب تار می باشند؛ پروردگار آنان را از هر فتنه تیره و تاری نجات می دهد.» - . بصائر الدرجات ۲: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۹»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ هُدیً لِلْمُتَّقِینَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ قَالَ مَنْ أَقَرَّ بِقِیَامِ الْقَائِمِ أَنَّهُ حَقٌّ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه: «هُدیً لِلْمُتَّقِینَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ» - . بقره / ۲ - ۳ - ، {مایه هدایت تقوا پیشگان است آنان که به غیب ایمان می آورند} فرمود: «آنها که ایمان به غیب می آورند، کسانی هستند که اعتقاد به قیام قائم آل محمد صلی الله علیه و آله دارند.» - . کمال الدین: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ک، [إکمال الدین] الدَّقَّاقُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی الْقَاسِمِ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ الم ذلِکَ الْکِتابُ لا رَیْبَ فِیهِ هُدیً لِلْمُتَّقِینَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ فَقَالَ الْمُتَّقُونَ شِیعَهُ عَلِیٍّ علیه السلام وَ الْغَیْبُ فَهُوَ الْحُجَّهُ الْغَائِبُ وَ شَاهِدُ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ یَقُولُونَ لَوْ لا أُنْزِلَ عَلَیْهِ آیَهٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَیْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ (۱) فَأَخْبَرَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّ الْآیَهَ هِیَ الْغَیْبُ وَ الْغَیْبُ هُوَ الْحُجَّهُ وَ تَصْدِیقُ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ جَعَلْنَا ابْنَ مَرْیَمَ وَ أُمَّهُ آیَهً(۲) یَعْنِی حُجَّهً.

**[ترجمه]کمال الدین: یحیی بن ابوالقاسم می گوید: از حضرت صادق علیه السلام معنی این آیه شریفه را پرسیدم: «الم

ذلِکَ الْکِتابُ لا رَیْبَ فِیهِ هُدیً لِلْمُتَّقِینَ، الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ»، {الف،لام،میم. این است کتابی که در [حقانیت] آن هیچ تردیدی نیست [و] مایه هدایت تقوا پیشگان است آنان که به غیب ایمان می آورند.} فرمود: «(متقین) شیعیان علی علیه السلام و (غیب)، حجت غایب است.»

آنگاه صدوق می گوید: دلیل آن، این آیه است: «وَ یَقُولُونَ لَوْ لا أُنْزِلَ عَلَیْهِ آیَهٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَیْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ»، {و می گویند: «چرا معجزه ای از جانب پروردگارش بر او نازل نمی شود؟» بگو: «غیب فقط به خدا اختصاص دارد. پس منتظر باشید که من هم با شما از منتظرانم.} - . یونس / ۲۰ -

زیرا خداوند در اینجا خبر می دهد که آن آیه (و علامت که مردم می خواستند)، عبارت از «غیب» است و غیب هم «حجت» می باشد. مصداق آن، این آیه است: «وَ جَعَلْنَا ابْنَ مَرْیَمَ وَ أُمَّهُ آیَهً» - . مومنون / ۵۰ - ، { وپسر مریم و مادرش را نشانه ای گردانیدیم}، منظور حجت است. - . کمال الدین: ۲۹ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و شاهد ذلک کلام الصدوق رحمه الله (۳).

ص: ۱۲۴

۱- ۱. یونس: ۲۰، و عند ذلک ینتهی الخبر، راجع کمال الدین ج ۲ ص ۱۰ و قد أخرجه المصنّف فیما سبق کذلک راجع ج ۵۱ ص ۵۲.

۲- ۲. المؤمنون: ۵۱.

۳- ۳. بل هو من کلام الصادق علیه السلام و انما یبتدئ کلام الصدوق من قوله: فأخبر عزّ و جلّ إلخ.

**[ترجمه]عبارت «و شاهد ذلک»، کلام صدوق رحمه الله است.

**[ترجمه]

«۱۱»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْبَاقِرِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَفْضَلُ الْعِبَادَهِ انْتِظَارُ الْفَرَجِ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت امام محمد باقر از پدران بزرگوارش علیهم السلام نقل کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «بهترین عبادت ها انتظار فرج (آل محمد صلی الله علیه و آله) است.» - . کمال الدین: ۲۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ک، [إکمال الدین] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ الشَّاهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ خَالِدٍ الْخَالِدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ صَالِحٍ التَّمِیمِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ الْقَطَّانِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ وَ اعْلَمْ أَنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ یَقِیناً-(۱)

قَوْمٌ یَکُونُونَ فِی آخِرِ الزَّمَانِ لَمْ یَلْحَقُوا النَّبِیَّ وَ حُجِبَ عَنْهُمُ الْحُجَّهُ فَآمَنُوا بِسَوَادٍ فِی بَیَاضٍ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق از پدرانش علیهم السلام روایت کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «یا علی! آنها که بیش از همه در امور دینی یقین دارند، مردمی در آخرالزمان می باشند که پیغمبر را ندیده اند و حجت خدا هم از نظر آنها پنهان گردیده است.با این حال به وسیله سیاهی که در سفیدی است (یعنی سطور کتاب های دینی، خواه قرآن و خواه اخبار) ایمان می آورند.» - . کمال الدین: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ک، [إکمال الدین] الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ بِسْطَامَ بْنِ مُرَّهَ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ قَالَ قَالَ سَیِّدُ الْعَابِدِینَ علیه السلام: مَنْ ثَبَتَ عَلَی وَلَایَتِنَا فِی غَیْبَهِ قَائِمِنَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِیدٍ مِثْلِ شُهَدَاءِ بَدْرٍ وَ أُحُدٍ.

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِیِّ،: مِثْلَهُ وَ فِیهِ مَنْ مَاتَ عَلَی مُوَالاتِنَا.

**[ترجمه]کمال الدین: امام زین العابدین علیه السلام فرمود: «هر کس در غیبت قائم ما بر دوستی ما ثابت بماند، خداوند

ثواب هزار شهید امثال شهدای جنگ بدر و احد را به وی عطا می فرماید.» - . کمال الدین: ۳۰۲ -

در دعوات راوندی هم این روایت آمده است جز اینکه در آنجا می گوید : «هر کس بر دوستی ما بمیرد». - . دعوات راوندی: ۳۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

سن، [المحاسن] السِّنْدِیُ (۲)

عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا تَقُولُ فِیمَنْ مَاتَ عَلَی هَذَا الْأَمْرِ مُنْتَظِراً لَهُ قَالَ هُوَ بِمَنْزِلَهِ مَنْ کَانَ مَعَ الْقَائِمِ فِی فُسْطَاطِهِ ثُمَّ سَکَتَ هُنَیْئَهً ثُمَّ قَالَ هُوَ کَمَنْ کَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]محاسن برقی: «سندی» از جدش نقل می کند که به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «چه می فرماییددرباره کسی که در حال انتظار ظهور قائم شما بمیرد؟» فرمود: «او مثل کسی است که با قائم در خیمه اش باشد.» سپس حضرت لحظه ای سکوت کرد. آنگاه فرمود: «او مانند کسی است که با پیغمبر صلی الله علیه و آله بوده است.» - . محاسن برقی: ۲۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۵»

سن، [المحاسن] ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ مُوسَی النُّمَیْرِیِّ عَنْ عَلَاءِ بْنِ سَیَابَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مَنْ مَاتَ مِنْکُمْ عَلَی هَذَا الْأَمْرِ مُنْتَظِراً لَهُ کَانَ کَمَنْ کَانَ فِی فُسْطَاطِ الْقَائِمِ علیه السلام.

ک، [إکمال الدین] المظفر العلوی عن ابن العیاشی عن أبیه عن جعفر بن أحمد

ص: ۱۲۵

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ج ۱ ص ۴۰۵:« و اعلم أن أعجب الناس ایمانا و أعظمهم یقینا» الخ فراجع.

۲- ۲. فی المصدر المطبوع« عنه، عن السندی» و هکذا فیما یأتی فی صدر الاسناد و انما اسقطه المصنّف قدّس سرّه لانه من کلام الرواه و الضمیر یرجع الی مؤلف المحاسن أبی جعفر أحمد بن أبی عبد اللّه محمّد بن خالد البرقی، راجع المحاسن ص ۱۷۲- ۱۷۴.

عن العمركى عن ابن فضال عن ثعلبه عن النميرى: مثله- نى، [الغيبه] للنعمانى على بن أحمد عن عبيد الله بن موسى عن أحمد بن الحسن عن على بن عقبه: مثله.

**[ترجمه]محاسن برقی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «کسی که منتظر ظهور قائم باشد و بر این عقیده بمیرد، مانند کسی است که در خیمه قائم علیه السلام می باشد.» - . محاسن برقی: ۲۷۷ -

در کمال الدین و غیبت نعمانی هم این روایت با اسناد دیگر آمده است. - . کمال الدین: ۵۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۶»

سن، [المحاسن] ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْكَلْبِيِّ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْوَاسِطِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَصْلَحَکَ اللَّهُ وَ اللَّهِ لَقَدْ تَرَکْنَا أَسْوَاقَنَا انْتِظَاراً لِهَذَا الْأَمْرِ حَتَّی أَوْشَکَ الرَّجُلُ مِنَّا یَسْأَلُ فِی یَدَیْهِ فَقَالَ یَا عَبْدَ الْحَمِیدِ أَ تَرَی مَنْ حَبَسَ نَفْسَهُ عَلَی اللَّهِ لَا یَجْعَلُ اللَّهُ لَهُ مَخْرَجاً بَلَی وَ اللَّهِ لَیَجْعَلَنَّ اللَّهُ لَهُ مَخْرَجاً رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً حَبَسَ نَفْسَهُ عَلَیْنَا رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً أَحْیَا أَمْرَنَا قَالَ قُلْتُ فَإِنْ مِتُّ قَبْلَ أَنْ أُدْرِکَ الْقَائِمَ فَقَالَ الْقَائِلُ مِنْکُمْ إِنْ أَدْرَکْتُ الْقَائِمَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ نَصَرْتُهُ کَالْمُقَارِعِ مَعَهُ بِسَیْفِهِ وَ الشَّهِیدُ مَعَهُ لَهُ شَهَادَتَانِ.

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَمْرَکِیِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ: مِثْلَهُ وَ فِیهِ کَالْمُقَارِعِ بِسَیْفِهِ بَلْ کَالشَّهِیدِ مَعَهُ.

**[ترجمه]محاسن برقی: عبدالحمید واسطی می گوید: به امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: «آقا! به خدا قسم دکان های خود را به انتظار ظهور امام زمان علیه السلام رها کردیم، تا جایی که چیزی نمانده که از فقر و بیچارگی دست تکدی پیش مردم دراز کنیم.» فرمود: «ای عبدالحمید! آیا گمان می کنی که اگر کسی خود را وقف راه خدا کند، خداوند راه روزی را به روی او نمی گشاید؟ آری واللّه! خداوند حتما درِ رحمت خود را به روی او خواهد گشود. خدا رحمت کند کسی را که خود را در اختیار ما گذاشته است. خدا رحمت کند آن کس را که امر ما را زنده نگه دارد.» عرض کردم: «اگر من پیش از آنکه به شرف ملاقات قائم شما فائز گردم بمیرم، چگونه خواهم بود؟» فرمود: «هر کدام از شما که می گوید«اگر قائم آل محمد را ببینم به یاری او برمی خیزم»، مانند کسی است که در رکاب او شمشیر بزند و کسی که در رکاب وی شهید شود، مثل این است که دو بار شهید شده است.» - . محاسن برقی: ۲۷۷ -

این روایت در کمال الدین به سند دیگر هم نقل شده، با این فرق که می گوید : «مثل کسی است که در رکاب او شمشیر زند، بلکه مثل کسی است که با وی شهید شود.»

**[ترجمه]

«۱۷»

سن، [المحاسن] ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ الْمَيِّتَ مِنْكُمْ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ بِمَنْزِلَهِ الضَّارِبِ بِسَيْفِهِ فِی سَبِيلِ اللَّهِ.

**[ترجمه]محاسن برقی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «اگر کسی از شما بر این عقیده (انتظار قیام امام زمان علیه السلام) بمیرد، مانند این است که در راه خدا شمشیر زده است.» - . محاسن برقی: ۲۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۸»

سن، [المحاسن] عَلِيُّ بْنُ النُّعْمَانِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ غَيْرِهِ عَنِ الْفَيْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ وَ هُوَ مُنْتَظِرٌ لِهَذَا الْأَمْرِ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِی فُسْطَاطِهِ قَالَ ثُمَّ مَكَثَ هُنَيْئَةً ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ كَمَنْ قَارَعَ مَعَهُ بِسَيْفِهِ ثُمَّ قَالَ لَا وَ اللَّهِ إِلَّا كَمَنِ اسْتُشْهِدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]محاسن برقی: فیض بن مختار می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «هر کس از شما بمیرد در حالی که منتظر ظهور قائم آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین باشد، مثل کسی است که با قائم علیه السلام در خیمه اش باشد.» سپس لحظه ای سکوت کرد و آنگاه فرمود: «نه! بلکه مانند کسی است که در

رکاب او شمشیر زده است.» بعد از آن فرمود: «نه به خدا! بدانید که او همچون کسی است که در رکاب پیغمبر صلی الله علیه و آله به عزّت شهادت نائل گشته است.» - . محاسن برقی: ۲۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۹»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا دَخَلَ سَلْمَانُ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ الْكُوفَهَ وَ نَظَرَ إِلَيْهَا ذَكَرَ مَا يَكُونُ مِنْ بَلَائِهَا حَتَّى ذَكَرَ مُلْكَ بَنِی أُمَيَّهَ وَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ قَالَ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَالْزَمُوا أَحْلَاسَ

بُيُوتِكَمْ حَتَّى يَظْهَرَ الطَّاهِرُ بْنُ الطَّاهِرِ الْمُطَهَّرِ ذُو الْغَيْبَهِ الشَّرِيدُ الطَّرِيدُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «موقعی که سلمان رضی اللّه عنه وارد کوفه شد و به آن شهر نظر افکند، مصیبت های کوفه را که بعدها می باید پدید آید برای مردم بیان کرد. حتی (فجایع) سلطنت بنی امیه و خلفای بعد از آنها را نیز ذکر کرد و آنگاه گفت: «چون کار به اینجا کشید، با گلیم های خانه خود به سر برید تا وقتی که پاک نهاد، پسر پاکزاد پاکیزه سرشت که غیبت می کند و از وطن و بستگانش دور می ماند، آشکار شود.» - . غیبت طوسی: ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ک، [إکمال الدین] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ وَ حَيْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ مَعاً عَنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ هِشَامٍ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْعِبَادَةُ مَعَ الْإِمَامِ مِنْكُمُ الْمُسْتَتِرِ فِي السِّرِّ فِي دَوْلَهِ الْبَاطِلِ أَفْضَلُ أَمِ الْعِبَادَةُ فِي ظُهُورِ الْحَقِّ وَ دَوْلَتِهِ مَعَ الْإِمَامِ الظَّاهِرِ مِنْكُمْ فَقَالَ يَا عَمَّارُ الصَّدَقَةُ فِي السِّرِّ وَ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَهِ فِي الْعَلَانِيَهِ وَ كَذَلِكَ عِبَادَتُكُمْ فِي السِّرِّ مَعَ إِمَامِكُمُ الْمُسْتَتِرِ فِي دَوْلَهِ الْبَاطِلِ أَفْضَلُ لِخَوْفِكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ فِي دَوْلَهِ الْبَاطِلِ وَ حَالِ الْهُدْنَهِ مِمَّنْ يَعْبُدُ اللَّهَ فِي ظُهُورِ الْحَقِّ مَعَ الْإِمَامِ الظَّاهِرِ فِي دَوْلَهِ الْحَقِّ وَ لَيْسَ الْعِبَادَةُ مَعَ الْخَوْفِ فِي دَوْلَهِ الْبَاطِلِ مِثْلَ الْعِبَادَهِ مَعَ الْأَمْنِ فِي دَوْلَهِ الْحَقِّ اعْلَمُوا أَنَّ مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ صَلَاةً فَرِيضَهً وُحْدَاناً مُسْتَتِراً بِهَا مِنْ عَدُوِّهِ فِي وَقْتِهَا فَأَتَمَّهَا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِهَا خَمْساً وَ عِشْرِينَ صَلَاهً فَرِيضَهً وَحْدَانِيَّهً وَ مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ صَلَاهً نَافِلَهً فِي وَقْتِهَا فَأَتَمَّهَا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِهَا عَشْرَ صَلَوَاتٍ نَوَافِلَ وَ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ حَسَنَهً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عِشْرِينَ حَسَنَهً وَ يُضَاعِفُ اللَّهُ تَعَالَى حَسَنَاتِ الْمُؤْمِنِ مِنْكُمْ إِذَا أَحْسَنَ أَعْمَالَهُ وَ دَانَ اللَّهَ بِالتَّقِيَّهِ عَلَى دِينِهِ وَ عَلَى إِمَامِهِ وَ عَلَى نَفْسِهِ وَ أَمْسَكَ مِنْ لِسَانِهِ أَضْعَافاً مُضَاعَفَهً كَثِيرَهً إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَرِيمٌ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ رَغَّبْتَنِي فِي الْعَمَلِ وَ حَثَثْتَنِي عَلَيْهِ وَ لَكِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَعْلَمَ كَيْفَ صِرْنَا نَحْنُ الْيَوْمَ أَفْضَلَ أَعْمَالًا مِنْ أَصْحَابِ الْإِمَامِ مِنْكُمُ الظَّاهِرِ فِي دَوْلَهِ الْحَقِّ وَ نَحْنُ وَ هُمْ عَلَى دِينٍ وَاحِدٍ وَ هُوَ دِينُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَبَقْتُمُوهُمْ إِلَى الدُّخُولِ فِي دِينِ اللَّهِ وَ إِلَى الصَّلَاهِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ وَ إِلَى كُلِّ فِقْهٍ وَ خَيْرٍ وَ إِلَى عِبَادَهِ اللَّهِ سِرّاً مِنْ عَدُوِّكُمْ مَعَ الْإِمَامِ الْمُسْتَتِرِ مُطِيعُونَ لَهُ صَابِرُونَ مَعَهُ مُنْتَظِرُونَ لِدَوْلَهِ الْحَقِّ خَائِفُونَ عَلَى إِمَامِكُمْ وَ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مِنَ الْمُلُوكِ تَنْظُرُونَ إِلَى حَقِّ إِمَامِكُمْ وَ حَقِّكُمْ فِي أَيْدِي الظَّلَمَهِ قَدْ مَنَعُوكُمْ ذَلِكَ وَ اضْطَرُّوكُمْ إِلَى جَذْبِ الدُّنْيَا وَ طَلَبِ الْمَعَاشِ مَعَ الصَّبْرِ عَلَى دِينِكُمْ وَ عِبَادَتِكُمْ وَ طَاعَهِ رَبِّكُمْ وَ الْخَوْفِ مِنْ عَدُوِّكُمْ فَبِذَلِكَ ضَاعَفَ اللَّهُ أَعْمَالَكُمْ فَهَنِيئاً لَكُمْ هَنِيئاً.

ص: ۱۲۷

قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَا نَتَمَنَّی إِذًا أَنْ نَکُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ علیه السلام فِی ظُهُورِ الْحَقِّ وَ نَحْنُ الْیَوْمَ فِی إِمَامَتِکَ وَ طَاعَتِکَ أَفْضَلُ أَعْمَالًا مِنْ أَعْمَالِ أَصْحَابِ دَوْلَهِ الْحَقِّ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ أَ مَا تُحِبُّونَ أَنْ یُظْهِرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْحَقَّ وَ الْعَدْلَ فِی الْبِلَادِ وَ یُحْسِنَ حَالَ عَامَّهِ النَّاسِ وَ یَجْمَعَ اللَّهُ الْکَلِمَهَ وَ یُؤَلِّفَ بَیْنَ الْقُلُوبِ الْمُخْتَلِفَهِ وَ لَا یُعْصَی اللَّهُ فِی أَرْضِهِ وَ یُقَامَ حُدُودُ اللَّهِ فِی خَلْقِهِ وَ یَرُدَّ الْحَقُّ إِلَی أَهْلِهِ فَیُظْهِرُوهُ حَتَّی لَا یَسْتَخْفِیَ بِشَیْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَهَ أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ أَمَا وَ اللَّهِ یَا عَمَّارُ لَا یَمُوتُ مِنْکُمْ مَیِّتٌ عَلَی الْحَالِ الَّتِی أَنْتُمْ عَلَیْهَا إِلَّا کَانَ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ کَثِیرٍ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْراً وَ أُحُداً فَأَبْشِرُوا(۱).

**[ترجمه]کمال الدین: عمار ساباطی می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «ثواب عبادت پنهانی در دولت باطل، با امامی از شما که مقام امامتش از نظر مردم پوشیده است، بیشتر است یا عبادتی که به طور آشکار در ظهوردولت حق و حکومت امام ظاهر می کنند؟» حضرت فرمود: «ای عمار! بخشش پنهانی بهتر از بخشش آشکار است. همچنین عبادت پنهانی شما در دولت باطل، با امامی که (از ترس دشمن) مخفی گردیده، ثوابش بیشتر از عبادتی است که در دولت حق با امام ظاهر کرده می شود. زیرا در دولت باطل، شما از دشمنان خود بیمناک هستید و مسلم است که عبادت با ترس و هراس در دولت باطل، با عبادت مطمئن در دولت حق قابل مقایسه نیست .

بدانید هر کس از شما که یک نماز واجبی را از ترس دشمن در پنهانی و به طور تنهایی در اول وقت بگذارد و آن را تمام کند، خداوند ثواب بیست و پنج نماز واجب منفرد برای او می نویسد. و هر کس یک نماز مستحبی را در وقتش بخواند و آن را تمام کند، خداوند ثواب ده نماز مستحبی برای او خواهد نوشت.و هر کس از شما یک کار نیک انجام دهد، خداوند در عوض ثواب بیست کار نیک برای او بنویسد. هر وقت شخص با ایمانی از شما (شیعیان) حسن عمل داشته باشد و با تقیه کردن از دشمنان، به خدا نزدیک شود و دین و اعتقاد به امام خود و جان و زبانش را از هر گونه خطری و آلودگی حفظ کند، خداوند به میزان زیاد بر ثواب اعمال وی می افزاید، زیرا خداوند خوان کرم خود را گسترده است.»

عرض کردم: «قربانت گردم! شما با این بیان، رغبت و میل مرا به عبادت افزون فرمودید، ولی من می خواهم بدانم که چطور ثواب اعمال ما، از ثواب اعمال یاران امام ظاهر شما در دولت حق بیشتر است، با اینکه ما و آنها یک دین داریم و آنهم دین خداست؟»

حضرت فرمود: «شما در پذیرفتن دین خدا و نماز و روزه و حج و هر عمل و عبادتی به طور پنهانی، بر آنها پیشی گرفتید، با امامی که امامتش بر مردم پوشیده است به سر می برید و از وی پیروی می کنید و منتظر ظهور دولت حق هستید، در حالی که از سلاطین جور بر جان امام و خودتان خائف می باشید.نگاه می کنید به حق امام خود و حق خودتان که در دست ستمگران است و نگذاشته اند شما به آن برسید و شما را در امر دنیا و کسب معیشت مستأصل کرده اند، مع هذا شما با صبر و عبادت و اطاعت پروردگار و ترس از دشمنان می گذرانید. به همین دلیل خداوند ثواب اعمال شما را افزون گردانیده است. پس خوش به حال شما!»

عرض کردم: «قربانت گردم! بنابراین آرزو نمی کنم که در ظهور دولت حق از اصحاب قائم علیه السلام باشم، زیرا ما در روزگار امامت شما به سر می بریم و با پیروی از شما (که با تقیه زندگی می کنید)، ثواب اعمال ما از ثواب اعمال آنها که در دولت حق هستند، بیشتر است.»

فرمود: «آیا دوست نمی دارید حق آشکار شود؛ عدالت در دنیا گسترش یابد؛ حال عموم مردم نیکو گردد؛ خداوند هدف ها را یکی کند و دل های پراکنده را با هم پیوند دهد؛ کسی در زمین خدا معصیت نکند؛ حدود الهی در میان مردم جاری گردد؛ حق به اهلش منتقل شود و صاحب حق آن را آشکار سازد تا آنکه از ترس کسی چیزی پوشیده نماند؟

ای عمار! به خدا قسم هر کس از شما با این عقیده که شما دارید بمیرد، از بسیاری از آنها که در جنگ بدر و احد حاضر بودند، افضل و بهتر است. پس مژده باد برشما!» – . کمال الدین: ۵۸۵ –

**[ترجمه]

«۲۱»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ: أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي انْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]کمال الدین: از حضرت موسی بن جعفر، از پدران بزرگوارش علیهم السلام روایت شده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «بهترین عمل های امت من، انتظار فرج از جانب خدای عزوجل است.» – . همان –

**[ترجمه]

«۲۲»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ عِمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ شَيْءٍ مِنَ الْفَرَجِ فَقَالَ أَ لَيْسَ انْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنَ الْفَرَجِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ (۲).

ص: ۱۲۸

۱– ۱. ترى هذه الروايه و ما يليها فى المصدر ج ۲ ص ۳۵۷ و ۳۵۸ و قد رواها الكلينى فى الكافى ج ۱ ص ۳۳۴ فراجع.

۲– ۲. هذا الشطر من الآيه يوجد فى الأعراف: ۷۰، و يونس: ۲۰ و ۱۰۲ و المراد ما فى يونس ۲۰« وَ يَقُولُونَ لَوْ لا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ» كما صرّح بذلك فى الحديث السابق تحت الرقم ۱۰، و لكن العيّاشىّ أخرجه فى ج ۲ ص ۱۳۸ عند قوله تعالى« فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ»(يونس ۱۰۲). و أخرجه تاره اخرى عند قوله تعالى: وَ ارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ(هود: ۹۳). فراجع ج ۲ ص ۱۵۹ من العيّاشىّ.

شی، [تفسیر العیاشی] عن محمد بن الفضیل: مثله.

**[ترجمه]کمال الدین: محمد بن فضیل می گوید: از حضرت رضا علیه السلام پرسیدم: «فرج ما کی فرا می رسد؟» فرمود: «آیا انتظار فرج کشیدن، از فرج نیست؟ خداوند می فرماید: «فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ»، {انتظار برید که من [نیز] با شما از منتظرانم}. - . همان -

این روایت در تفسیر عیاشی هم آمده است. - . تفسیر عیاشی ۲: ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَامِدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ قَالَ الرِّضَا علیه السلام: مَا أَحْسَنَ الصَّبْرَ وَ انْتِظَارَ الْفَرَجِ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَی وَ ارْتَقِبُوا إِنِّی مَعَکُمْ رَقِیبٌ وَ قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَ فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ فَعَلَیْکُمْ بِالصَّبْرِ فَإِنَّهُ إِنَّمَا یَجِی ءُ الْفَرَجُ عَلَی الْیَأْسِ فَقَدْ کَانَ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِکُمْ أَصْبَرَ مِنْکُمْ.

شی، [تفسیر العیاشی] عن البزنطی: مثله (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: امام رضا علیه السلام فرمود: «چقدر صبر و انتظار فرج نیکوست! آیا قول خدای تعالی را نشنیدی که می فرماید: «وَارْتَقِبُوا إِنِّی مَعَکُمْ رَقِیبٌ»، {و انتظار برید که من [هم] باشما منتظرم}؟ و می فرماید: «فَانْتَظِرُوا إِنِّی مَعَکُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِینَ» {انتظار برید که من [نیز] باشما از منتظرانم}؟ پس بر شما باد به صبر که فرج با یأس شما می آید و کسانی که قبل از شما بودند صابرتر از شما بودند.» - . کمال الدین: ۵۸۴ -

این روایت در تفسیر عیاشی نیز آمده است. - . تفسیر عیاشی ۲: ۲۳ -

**[ترجمه]

«۲۴»

ک، [إکمال الدین] عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ أَبِی إِبْرَاهِیمَ الْکُوفِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَکُنْتُ عِنْدَهُ إِذْ دَخَلَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ علیهما السلام وَ هُوَ غُلَامٌ فَقُمْتُ إِلَیْهِ وَ قَبَّلْتُ رَأْسَهُ وَ جَلَسْتُ فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا بَا إِبْرَاهِیمَ أَمَا إِنَّهُ صَاحِبُکَ مِنْ بَعْدِی أَمَا لَیَهْلِکَنَّ فِیهِ أَقْوَامٌ وَ یَسْعَدُ آخَرُونَ فَلَعَنَ اللَّهُ قَاتِلَهُ وَ ضَاعَفَ عَلَی رُوحِهِ الْعَذَابَ أَمَا لَیُخْرِجَنَّ اللَّهُ مِنْ صُلْبِهِ خَیْرَ أَهْلِ الْأَرْضِ فِی زَمَانِهِ بَعْدَ عَجَائِبَ تَمُرُّ بِهِ حَسَداً لَهُ وَ لَکِنَ اللَّهَ بالِغُ أَمْرِهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ یُخْرِجُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی مِنْ صُلْبِهِ تَکْمِلَةَ اثْنَیْ عَشَرَ إِمَاماً مَهْدِیّاً اخْتَصَّهُمُ اللَّهُ بِکَرَامَتِهِ وَ أَحَلَّهُمْ دَارَ قُدْسِهِ الْمُنْتَظِرُ لِلثَّانِی عَشَرَ کَالشَّاهِرِ سَیْفَهُ بَیْنَ یَدَیْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَذُبُّ عَنْهُ فَدَخَلَ رَجُلٌ مِنْ مَوَالِی بَنِی أُمَیَّةَ فَانْقَطَعَ الْکَلَامُ وَ عُدْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً أُرِیدُ اسْتِتْمَامَ الْکَلَامِ فَمَا قَدَرْتُ عَلَی ذَلِکَ فَلَمَّا کَانَ مِنْ قَابِلٍ دَخَلْتُ عَلَیْهِ وَ

هُوَ جَالِسٌ فَقَالَ لِی یَا أَبَا إِبْرَاهِیمَ هُوَ الْمُفَرِّجُ لِلْكَرْبِ عَنْ شِیعَتِهِ بَعْدَ ضَنْكٍ شَدِیدٍ وَ بَلَاءٍ طَوِیلٍ وَ جَوْرٍ فَطُوبَی لِمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ وَ حَسْبُكَ یَا أَبَا إِبْرَاهِیمَ قَالَ أَبُو إِبْرَاهِیمَ فَمَا رَجَعْتُ بِشَیْ ءٍ أَسَرَّ إِلَیَّ مِنْ هَذَا وَ لَا أَفْرَحَ لِقَلْبِی مِنْهُ.

**[ترجمه]کمال الدین: ابو ابراهیم کوفی می گوید: «خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام نشسته بودم، دیدم موسی بن جعفر علیهما السلام که در آن وقت بچه بود، وارد شد. من از جا برخاستم و سر مبارک او را بوسیدم و سپس نشستم. حضرت صادق علیه السلام فرمود: «ای ابو ابراهیم! این کودک بعد از من امام تو است. آگاه باش که قومی درباره او از دین خود منحرف می شوند و جمعی دیگر به سعادت می رسند. خداوند قاتل او را لعنت کند و عذاب روحی او را افزون گرداند.آگاه باش که خداوند بعد از کارهای عجیبی که از راه حسد بر وی می گذرد، کسی را که در زمان خود بهترین مردم روی زمین باشد از صلب وی پدید آورد.خداوند آنچه را خواسته است عملی می سازد، هر چند اهل شرک ناخوش بدارند.

خداوند بقیه دوازده امام مهدی را که به بزرگواری ممتاز گردانیده و جایگاه مقدسی به آنها روزی کرده، از وی به وجود آورد. کسی که منتظر ظهور امام دوازدهم باشد، مانند کسی است که با شمشیر برهنه در رکاب پیغمبر، دشمن را از حضرتش دفع می کند.» در این وقت مردی از دوستان بنی امیه وارد گشت و حضرت هم سخن خود را قطع فرمود. بعد از آن پانزده مرتبه خدمت امام جعفر صادق علیه السلام رسیدم تا سخن آن روز را تکمیل فرماید، ولی میسر نگردید.چون سال بعد به خدمتش رسیدم، دیدم حضرت نشسته است. در آن حال فرمود: «ای ابو ابراهیم! ... او کسی است که بعد از تنگی طاقت فرسا و بلا و ظلم طولانی، شیعیان خود را از غم نجات می دهد. پس خوش به حال آنها که آن زمان را درک کنند! ای ابو ابراهیم! همین قدر بس است.» ابو ابراهیم گفت: چنان خوشحال شدم که هیچ گاه بدان گونه از خدمتش برنگشته بودم. - . کمال الدین: ۵۸۶ -

**[ترجمه]

«۲۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَیْمَنَ بْنِ مُحْرِزٍ عَنْ رِفَاعَهَ

ص: ۱۲۹

۱- ۱. أخرجه العیّاشیّ فی ج ۲ ص ۲۰ فی سوره الأعراف: ۷۰.

بْنِ مُوسَی وَ مُعَاوِیَهَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: طُوبَی لِمَنْ أَدْرَکَ قَائِمَ أَهْلِ بَیْتِی وَ هُوَ مُقْتَدٍ بِهِ قَبْلَ قِیَامِهِ یَتَوَلَّی وَلِیَّهُ وَ یَتَبَرَّأُ مِنْ عَدُوِّهِ وَ یَتَوَلَّی الْأَئِمَّهَ الْهَادِیَهَ مِنْ قَبْلِهِ أُولَئِکَ رُفَقَائِی وَ ذُو وُدِّی وَ مَوَدَّتِی وَ أَکْرَمُ أُمَّتِی عَلَیَّ قَالَ رِفَاعَهُ وَ أَکْرَمُ خَلْقِ اللَّهِ عَلَیَّ (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود: «خوش به حال کسی که قائم اهل بیت مرا درک می کند،در حالی که پیش از قیامش از وی پیروی می کرده؛ دوست او را دوست می داشته؛ از دشمنش بیزاری می جسته و تمام ائمهقبل از او علیهم السلام را دوست داشته است. آنها رفیقان و دوستان من و گرامی ترین امت من می باشند.» رفاعه گفت: حضرت فرمود: «آنها در نزد من گرامی ترین خلق خدا هستند.» – . غیبت طوسی: ۴۵۶ –

**[ترجمه]

«۲۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سَیَأْتِی قَوْمٌ مِنْ بَعْدِکُمْ الرَّجُلُ الْوَاحِدُ مِنْهُمْ لَهُ أَجْرُ خَمْسِینَ مِنْکُمْ قَالُوا یَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ کُنَّا مَعَکَ بِبَدْرٍ وَ أُحُدٍ وَ حُنَیْنٍ وَ نَزَلَ فِینَا الْقُرْآنُ فَقَالَ إِنَّکُمْ لَوْ تَحَمَّلُوا لِمَا حُمِّلُوا لَمْ تَصْبِرُوا صَبْرَهُمْ.

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «مردمی بعد از شما خواهند آمد که یک مرد آنها، ثواب پنجاه نفر از شما دارند.» اصحاب عرضکردند: «یا رسول اللّه! ما در جنگ بدر و احد و حنین در رکاب شما پیکار کرده ایم و قرآن در میان ما نازل شده است!» (یعنی چطور می شود که مردمی بیایند که یک نفر آنها ثواب پنجاه نفر ما را داشته باشند؟) فرمود: «آنچه را که آنها متحمل می گردند اگر شما ببینید، نمی توانید مانند آنها صبر کنید!» – . غیبت طوسی: ۴۵۶ –

**[ترجمه]

«۲۷»

سن، [المحاسن] عُثْمَانُ بْنُ عِیسَی عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ قِنْوَهَ ابْنَهِ رُشَیْدٍ الْهَجَرِیِّ قَالَتْ: قُلْتُ لِأَبِی مَا أَشَدَّ اجْتِهَادَکَ فَقَالَ یَا بُنَیَّهِ سَیَجِی ءُ قَوْمٌ بَعْدَنَا بَصَائِرُهُمْ فِی دِینِهِمْ أَفْضَلُ مِنِ اجْتِهَادِ أَوَّلِیهِمْ (۲).

**[ترجمه]محاسن برقی: «قنوه» دختر رشید هجری می گوید: به پدرم گفتم: «چقدر در امر دین جهد و کوشش داری!» پدرم گفت: «دختر جان! بعد از ما مردمی می آیند که بصیرت آنها در امر دینشان بهتر از جهد و کوشش مردم قبل از آنهاست.» – . محاسن برقی: ۳۹۱ –

**[ترجمه]

«۲۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ خَالِدٍ الْعَاقُولِیِّ فِی حَدِیثٍ لَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: فَمَا تَمُدُّونَ أَعْیُنَکُمْ فَمَا تَسْتَعْجِلُونَ أَ لَسْتُمْ آمِنِینَ أَ لَیْسَ الرَّجُلُ مِنْکُمْ یَخْرُجُ مِنْ بَیْتِهِ فَیَقْضِی حَوَائِجَهُ ثُمَّ یَرْجِعُ لَمْ یُخْتَطَفْ إِنْ کَانَ مَنْ قَبْلَکُمْ عَلَی مَا أَنْتُمْ عَلَیْهِ لَیُؤْخَذُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ فَتُقْطَعُ یَدَاهُ وَ رِجْلَاهُ وَ یُصْلَبُ عَلَی جُذُوعِ النَّخْلِ وَ یُنْشَرُ بِالْمِنْشَارِ ثُمَّ لَا یَعْدُو ذَنْبَ نَفْسِهِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّهَ وَ لَمَّا یَأْتِکُمْ مَثَلُ الَّذِینَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِکُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْساءُ وَ الضَّرَّاءُ وَ زُلْزِلُوا حَتَّی یَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا مَعَهُ مَتی نَصْرُ اللَّهِ أَلا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِیبٌ (۳).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام می فرماید: «چرا چشم به آن دوخته اید و برای چه شتاب می کنید؟ مگر تأمین ندارید؟ آیا این طور نیست که مردی از شما از خانه بیرون می رود

و پس از انجام کارش دوباره به خانه برمی گردد ، بدون اینکه خطری به او رسیده باشد؟ اگر آنها که پیش از شما بودند، مانند شما (در رفاه بودند و امنیت داشتند) هر مردی از آنهارا می گرفتند و دست و پای او را قطع می کردند، سپس بر تنه های نخل به دار می زدند و با اره به دو نیم می کردند و او این بلاها را برای اصلاح نفس خود و کفاره گناهش، بر خویشتن هموار می کرد.» آنگاه این آیه شریفه را تلاوت فرمود: «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّهَ وَ لَمَّا یَأْتِکُمْ مَثَلُ الَّذِینَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِکُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْساءُ وَ الضَّرَّاءُ وَ زُلْزِلُوا حَتَّی یَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا مَعَهُ مَتی نَصْرُ اللَّهِ أَلا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِیبٌ» - . بقره / ۲۱۴ - ، { آیا پنداشتید که داخل بهشت می شوید وحال آنکه هنوز مانند آن چه بر [سر] پیشینیان شما آمد ،بر [سر] شما نیامده است؟ آنان دچار سختی وزیان شدند و به [هول و] تکان درآمدند، تاجایی که پیامبر [خدا] وکسانی که با وی ایمان آورده بودند گفتند: «یاری خدا کی خواهد بود؟» هشدار، که پیروزی خدا نزدیک است.}. - . غیبت طوسی: ۴۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله ثم لا یعدو ذنب نفسه أی لا ینسب تلک المصائب إلا إلی نفسه و ذنبه أو لا یلتفت مع تلک البلایا إلا إلی إصلاح نفسه و تدارک ذنبه.

**[ترجمه]عبارت «ثم لا یعدو ذنب نفسه» یعنی آن گرفتاری ها را فقط به خودش و گناه خویش نسبت می دهد، یا به این معناست که با آن بلایا، فقط به اصلاح نفس خویش و جبران گناهانش می پردازد.

**[ترجمه]

«۲۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: سَأَلْتُ

۱- ۱. ترى هذه الروايه و ما يأتى بعدها فى ص ۲۹۰- ۲۹۱ من المصدر.

۲- ۲. المحاسن: ص ۲۵۱.

۳- ۳. البقره: ۲۱۴.

أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ شَيْ ءٍ مِنَ الْفَرَجِ فَقَالَ أَ وَ لَسْتَ تَعْلَمُ أَنَّ انْتِظَارَ الْفَرَجِ مِنَ الْفَرَجِ قُلْتُ لَا أَدْرِي إِلَّا أَنْ تُعَلِّمَنِي فَقَالَ نَعَمْ انْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنَ الْفَرَجِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حسن بن جهم می گوید: از امام کاظم علیه السلام درباره امور مربوط به فرج پرسیدم. فرمود: «آیا نمی دانی که انتظار فرج از فرج است؟» گفتم: «نمی دانم،مگر اینکه شما مرا بیاموزی.» فرمود: «بله انتظار امر فرج از فرج است.» - . غیبت طوسی: ۴۵۸ -

**[ترجمه]

«۳۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: اعْرِفْ إِمَامَكَ فَإِنَّكَ إِذَا عَرَفْتَهُ لَمْ يَضُرَّكَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ عَرَفَ إِمَامَهُ ثُمَّ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَرَى هَذَا الْأَمْرَ ثُمَّ خَرَجَ الْقَائِمُ علیه السلام كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَمَنْ كَانَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُسْطَاطِهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ثعلبه بن میمون می گوید: «امام خود را بشناس، زیرا شناختن او زیانی به تو نمی رساند، خواه دولت حق قبلا پدید آید یا ظهور آن به تأخیر افتد. هر کس امام خود را بشناسد و پیش از اینکه ظهور دولت حق را ببیند جان دهد، و سپس قائم آل محمد صلی الله علیه و آله قیام کند، ثواب او مانند کسی است که با قائم در خیمه اش باشد.» - . غیبت طوسی: ۴۵۹ -

**[ترجمه]

«۳۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجْلَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ عَرَفَ هَذَا الْأَمْرَ ثُمَّ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ الْقَائِمُ علیه السلام كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ قُتِلَ مَعَهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «کسی که عقیده به ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله داشته باشد و با این عقیده پیش از قائم علیه السلام بمیرد، ثواب او مثل کسی است که در رکاب وی کشته شود.» - . غیبت طوسی: ۴۶۰ -

**[ترجمه]

«۳۲»

سن، [المحاسن] مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْأَشْعَثِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الصَّبَّاحِ

الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عُیَیْنَهَ قَالَ: لَمَّا قَتَلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام الْخَوَارِجَ یَوْمَ النَّهْرَوَانِ قَامَ إِلَیْهِ رَجُلٌ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ طُوبَی لَنَا إِذْ شَهِدْنَا مَعَکَ هَذَا الْمَوْقِفَ وَ قَتَلْنَا مَعَکَ هَؤُلَاءِ الْخَوَارِجَ (۱)

فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ لَقَدْ شَهِدَنَا فِی هَذَا الْمَوْقِفِ أُنَاسٌ لَمْ یَخْلُقِ اللَّهُ آبَاءَهُمْ وَ لَا أَجْدَادَهُمْ بَعْدُ فَقَالَ الرَّجُلُ وَ کَیْفَ یَشْهَدُنَا قَوْمٌ لَمْ یُخْلَقُوا قَالَ بَلَی قَوْمٌ یَکُونُونَ فِی آخِرِ الزَّمَانِ یَشْرَکُونَنَا فِیمَا نَحْنُ فِیهِ وَ یُسَلِّمُونَ لَنَا فَأُولَئِکَ شُرَکَاؤُنَا فِیمَا کُنَّا فِیهِ حَقّاً حَقّاً.

**[ترجمه]محاسن برقی: حکم بن عیینه می گوید: وقتی در جنگ نهروان امیرالمؤمنین علیه السلام خوارج را به قتل رسانید، مردی به خدمت حضرت رسید. حضرت فرمود: «قسم به خداوندی که دانه را شکافت و آدمی را آفرید، مردمی در اینجا با ما آمده اند که هنوز خداوند پدران و نیاکان آنها را خلق نکرده است!» آن مرد عرض کرد: «مردمی که هنوز خلق نشده اند، چگونه می توانند با ما آمده باشند؟» فرمود: «آری، آنها مردمی هستند که در آخرالزمان می باشند و در این هدف که ما داریم، آنهانیز شریک هستند و تسلیم ما هستند. پس آنها در آن راه که ما گام برمی داریم، شرکای حقیقی و واقعی ما هستند.»
- . محاسن برقی: ۴۰۷ -

**[ترجمه]

«۳۳»

سن، [المحاسن] النَّوْفَلِیُّ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ قَالَ: أَفْضَلُ عِبَادَهِ الْمُؤْمِنِ انْتِظَارُ فَرَجِ اللَّهِ.

**[ترجمه]محاسن برقی: حضرت صادق از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت می کند که فرمود: «بهترین عبادت شخص با ایمان، انتظار فرج است.» - . محاسن برقی: ۴۵۳ -

**[ترجمه]

«۳۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِی قُرَّهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: أَوْحَی اللَّهُ إِلَی إِبْرَاهِیمَ أَنَّهُ سَیُولَدُ لَکَ فَقَالَ لِسَارَهَ فَقَالَتْ أَ أَلِدُ وَ أَنَا عَجُوزٌ(۲) فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِ أَنَّهَا سَتَلِدُ وَ یُعَذَّبُ أَوْلَادُهَا أَرْبَعَمِائَهِ سَنَهٍ بِرَدِّهَا الْکَلَامَ عَلَیَّ قَالَ

۱- ۱. ما جعلناه بین العلامتین ساقط من النسخه المطبوعه، راجع المحاسن ص ۲۶۲.

۲- ۲. هود: ۷۲. راجع العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۵۴.

فَلَمَّا طَالَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ الْعَذَابُ ضَجُّوا وَ بَكَوْا إِلَى اللَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحاً فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى وَ هَارُونَ يُخَلِّصُهُمْ مِنْ فِرْعَوْنَ فَحَطَّ عَنْهُمْ سَبْعِينَ وَ مِائَةَ سَنَةٍ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَكَذَا أَنْتُمْ لَوْ فَعَلْتُمْ لَفَرَّجَ اللَّهُ عَنَّا فَأَمَّا إِذْ لَمْ تَكُونُوا فَإِنَّ الْأَمْرَ يَنْتَهِي إِلَى مُنْتَهَاهُ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: فضل بن ابی قره می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم کهمی فرمود: «خداوند وحی فرستاد به حضرت ابراهیم که به زودی فرزندی برای تو متولد خواهد شد! ابراهیم هم به ساره (همسرش) خبر داد. ساره گفت: «من پیرزن هستم!» با این وصف خداوند به سوی ابراهیم وحی فرستاد که ساره به زودی فرزندی می آورد و اولادش چهارصد سال گرفتار خواهند بود.»

آنگاه حضرت فرمود: «چون گرفتاری بنی اسرائیل به طول انجامید، چهل صبح رو به درگاه الهی آورده به گریه و زاری پرداختند. خدا هم به موسی (و برادرش) هارون وحی فرستاد که (با امداد غیبی) آنها را از شر فرعون نجات می دهد و صد و هفتاد سال از چهار صد سال گرفتاری آنها را برداشت.»

سپس امام ششم علیه السلام فرمود: «همچنین شما هم اگر مثل بنی اسرائیل در درگاه خداوند به گریه و زاری بپردازید، خداوند فرج ما را نزدیک خواهد کرد. اما اگر چنین نباشید، این سختی تا پایان مدتش خواهد رسید.» - . تفسیر عیاشی ۲: ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۳۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: فِي قَوْلِهِ أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَ أَقِيمُوا الصَّلاةَ وَ آتُوا الزَّكاةَ(۱) إِنَّمَا هِيَ طَاعَةُ الْإِمَامِ فَطَلَبُوا الْقِتَالَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمْ مَعَ الْحُسَيْنِ قَالُوا رَبَّنا أَخِّرْنا إِلى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَ نَتَّبِعِ الرُّسُلَ (۲) أَرَادُوا تَأْخِيرَ ذَلِكَ إِلَى الْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه: «أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَ أَقِيمُوا الصَّلاةَ وَ آتُوا الزَّكاةَ»، {آیا ندیدی کسانی را که به آنان گفته شد: «[فعلًا] دست [ازجنگ] بدارید، و نماز را برپا کنید و زکات بدهید} - . نساء / ۷۷ - فرمود: «مقصود پیروی امام است. مردم درخواست رفتن به جهاد کردند، ولی وقتی جهاد در رکاب امام حسین علیه السلام بر آنها واجب گردید، «قالوا رَبَّنا أَخِّرْنا إِلى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَ نَتَّبِعِ الرُّسُلَ»، {می گویند: «پروردگارا، ما را تا چندی مهلت بخش تا دعوت تو را پاسخ گوییم و از فرستادگان [تو] پیروی کنیم.} - . ابراهیم / ۴۴ - حضرت فرمود: «تأخیر آن امر را تا زمان قائم علیه السلام اراده کردند.» - . تفسیر عیاشی ۱: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۳۶»

جا، [المجالس] للمفيد عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عِيسَى بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي يَشْكَرَ الْبَلْخِيِّ عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ يَا لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ أَ وَ لَسْنَا إِخْوَانَكَ آمَنَّا بِكَ وَ هَاجَرْنَا مَعَكَ قَالَ قَدْ آمَنْتُمْ وَ هَاجَرْتُمْ وَ يَا لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي فَأَعَادَ الْقَوْلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَنْتُمْ أَصْحَابِي وَ لَكِنْ إِخْوَانِي الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِكُمْ يُؤْمِنُونَ بِي وَ يُحِبُّونِّي وَ يَنْصُرُونِّي وَ يُصَدِّقُونِّي وَ مَا رَأَوْنِي فَيَا لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي.

**[ترجمه]مجالس شيخ مفيد: عوف بن مالک گفت: روزی پيغمبر صلی الله عليه و آله فرمود:«ای کاش من برادرانم را ملاقات می کردم.» ابوبکر و عمر گفتند: «مگر ما برادران شما نيستيم که به تو ايمان آورده و هم با تو مهاجرت کرديم؟» فرمود:«شما ايمان آورديد و هجرت کرديد، ولی ای کاش من برادرانم را ملاقات می کردم.» آنها هم گفتار خود را تکرار کردند.سپس فرمود: «شما اصحاب من هستيد، ولی برادران من کسانی هستند که بعد از شما می آيند و به من ايمان می آورند و مرا دوست دارند و ياری می کنند و تصديق می نمايند و مرا هم نديده اند. ای کاش من برادران خود را می ديدم!» - . امالی مفيد: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۳۷»

نی، [الغيبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ حَازِمٍ (۳) عَنْ عَبَّاسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَكُونُ فِتْرَةٌ لَا يَعْرِفُ الْمُسْلِمُونَ إِمَامَهُمْ فِيهَا فَقَالَ يُقَالُ ذَلِكَ قُلْتُ فَكَيْفَ نَصْنَعُ قَالَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَتَمَسَّكُوا بِالْأَمْرِ الْأَوَّلِ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْآخِرُ.

ص: ۱۳۲

۱- ۱. النساء: ۷۷ راجع العيّاشیّ ج ۱ ص ۲۵۸.

۲- ۲. النساء: ۷۷ راجع العيّاشیّ ج ۱ ص ۲۵۸.

۳- ۳. فی النسخه المطبوعه« عن القاسم بن محمّد بن الحسين بن حازم، عن حازم عن عبّاس بن هشام» و هو سهو راجع المصدر ص ۸۱ و قد أخرجه المصنّف فی ج ۵۱ ص ۱۴۸ بلا زياده« عن حازم».

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ الصَّيْقَلِ عَنْ أَبِيهِ مَنْصُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا أَصْبَحْتَ وَ أَمْسَيْتَ يَوْماً لَا تَرَى فِيهِ إِمَاماً مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ فَأَحِبَّ مَنْ كُنْتَ تُحِبُّ وَ أَبْغِضْ مَنْ كُنْتَ تُبْغِضُ وَ وَالِ مَنْ كُنْتَ تُوَالِی وَ انْتَظِرِ الْفَرَجَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً.

محمد بن يعقوب الكلينى عن محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن ابن فضال عن الحسين بن على العطار عن جعفر بن محمد عن محمد بن منصور(۱) عمن ذكره عن أبى عبد الله عليه السلام: مثله

مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ الْحُسَيْنِ بْنِ طَرِيفٍ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبِی عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا صِرْتُمْ فِی حَالٍ لَا يَكُونُ فِيهَا إِمَامُ هُدًى وَ لَا عَلَمٌ يُرَى فَلَا يَنْجُو مِنْ تِلْكَ الْحَيْرَهِ إِلَّا مَنْ دَعَا بِدُعَاءِ الْحَرِيقِ فَقَالَ أَبِی هَذَا وَ اللَّهِ الْبَلَاءُ فَكَيْفَ نَصْنَعُ جُعِلْتُ فِدَاكَ حِينَئِذٍ قَالَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ وَ لَنْ تُدْرِكَهُ فَتَمَسَّكُوا بِمَا فِی أَيْدِيكُمْ حَتَّى يَصِحَّ لَكُمُ الْأَمْرُ.

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ الْحُسَيْنِ بْنِ طَرِيفٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ النَّصْرِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قُلْتُ لَهُ إِنَّا نَرْوِی بِأَنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ يُفْقَدُ زَمَاناً فَكَيْفَ نَصْنَعُ عِنْدَ ذَلِكَ قَالَ تَمَسَّكُوا بِالْأَمْرِ الْأَوَّلِ الَّذِی أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يُبَيَّنَ لَكُمْ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: علی بن حارث بن مغیره روایت می کند که پدرش گفت: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «آیا فترتی در پیش است که مسلمانان در آن فترت امام خود را نمی شناسند؟» حضرت فرمود: «این طور گفته می شود.»عرض کردم: «پس ما چه کنیم؟» فرمود: «هر وقت در آن فترت قرار گرفتید، به همان طریقه ای که دارید، چنگ زنید تا وضع بعدی برای شما روشن گردد.» هم در آن کتاب امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی داخل صبح و شام شدی و امامی از آل محمد صلی الله علیه و آله را ندیدی، هر کس را که دوست داشتی همچنان دوست بدار و هر کس را که دشمن داشتی، همچنان دشمن بدار و در ولایت کسی که تحت ولایتش بودی بمان و صبح و شام منتظر فرج باش.»

در کافی نیز این روایت نقل شده است.

همچنین در غیبت نعمانی از عبداللّه بن سنان روایت کرده که گفت: من و پدرم به خدمت حضرت صادق علیه السلام رسیدیم. حضرت فرمود: «چه حالی خواهید داشت هنگامی که در وضعی قرار می گیرید که نه امامی باشد که مردم را راهنمایی کند و نه نشانه ای ازدیانت خدا دیده شود، به طوری که جز کسی که با دعای حریق خدا را می خواند، از آن سرگردانی رهایی نمی یابد؟» پدرم گفت: «به خدا قسم این بلاست! قربانت شوم! پس من در آن موقع چه کنم؟» فرمود: «اگر این روز پدید آمد و امام زمان علیه السلام را هم درک نکردید، چنگ زنید به آنچه در دست دارید، تا موقعی که حقیقت آشکار شود.»

و نیز در کتاب مذکور به سند مزبور از حرث بن مغیره بصری روایت می کند که به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «برای ما روایت شده است که صاحب الامر مدتی ناپدید می گردد. پس ما در آن موقع چه کنیم؟» فرمود: به همان طریقه که دارید (یعنی مذهب تشیع و عقیده به دوازده امام) ثابت بمانید تا واقع برای شما روشن گردد.» - . غیبت نعمانی: ۱۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

المقصود من هـذه الأخبار عـدم التزلزل في الدين و التحير في العمل أي تمسـكوا في أصول دينكم و فروعه بما وصل إليكم من أئمتكم و لاـ تتركوا العمـل و لا ترتـدوا حتى يظهر إمامكم و يحتمل أن يكون المعنى لا تؤمنوا بمن يـدعى أنه القائم حتى يتبين لكم بالمعجزات و قد مر كلام في ذلك عن سعد بن عبد الله في باب الأدله التي ذكرها الشيخ.

ص: ١٣٣

١- ١. ما بين العلامتين ساقط من النسـخه المطبوعه راجع المصدر ص ٨١، الكافي ج ١ ص ٣۴٢ و قد كان نسخه الغيبه للنعمانيّ أيضا مصحفه، فراجع و تحرر.

**[ترجمه]مقصود از این اخبار، این است که شیعیان در غیبت امام زمان علیه السلام در امر دین و عمل به احکام اسلام متزلزل و پریشان نشوند. و به عبارت روشن تر به ما دستور داده اند که در آن موقع، اصول و فروع دین خود را همان طور که از ائمه اطهار علیهم السلام به شما رسیده است، محکم گرفته و از دست ندهید، و از دین اسلام برنگردید تا آنکه امام شما ظاهر شود.و احتمال دارد که معنی روایات مزبور این باشد که هر کس مدعی شد که قائم آل محمد صلی الله علیه و آله است، به وی ایمان نیاورید تا آنکه با معجزات، ادعای خود را ثابت کند. پیشتر هم در ادله ای که شیخ طوسی آورده بود نیز در این باره از سعد بن عبداللّه سخن رفت.

**[ترجمه]

«۳۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام بِإِسْنَادِهِ یَرْفَعُهُ إِلَی أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یَأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یُصِیبُهُمْ فِیهَا سَبْطَهٌ یَأْرِزُ الْعِلْمُ فِیهَا كَمَا تَأْرِزُ الْحَیَّهُ فِی جُحْرِهَا فَبَیْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ طَلَعَ عَلَیْهِمْ نَجْمٌ قُلْتُ فَمَا السَّبْطَهُ قَالَ الْفَتْرَهَ قُلْتُ فَكَیْفَ نَصْنَعُ فِیمَا بَیْنَ ذَلِكَ قَالَ كُونُوا عَلَی مَا أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یُطْلِعَ اللَّهُ لَكُمْ نَجْمَكُمْ.

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: كَیْفَ أَنْتُمْ إِذَا وَقَعَتِ السَّبْطَهُ بَیْنَ الْمَسْجِدَیْنِ تَأْرِزُ الْعِلْمُ فِیهَا كَمَا تَأْرِزُ الْحَیَّهُ فِی جُحْرِهَا وَ اخْتَلَفَتِ الشِّیعَهُ بَیْنَهُمْ وَ سَمَّی بَعْضُهُمْ بَعْضاً كَذَّابِینَ وَ یَتْفُلُ بَعْضُهُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ فَقُلْتُ مَا عِنْدَ ذَلِكَ مِنْ خَیْرٍ قَالَ الْخَیْرُ كُلُّهُ عِنْدَ ذَلِكَ یَقُولُهُ ثَلَاثاً وَ قَدْ قَرُبَ الْفَرَجُ.

الکلینی عن عده من رجاله عن أحمد بن محمد عن الوشاء عن علی بن الحسین عن أبان بن تغلب عن أبی عبد الله علیه السلام أنه قال: کیف أنت إذا وقعت السبطه و ذکر مثله بلفظه

أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ الْبَاهِلِیُّ عَنْ أَبِی سُلَیْمَانَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ النَّهَاوَنْدِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یَا أَبَانُ یُصِیبُ الْعَالَمَ سَبْطَهٌ یَأْرِزُ الْعِلْمُ بَیْنَ الْمَسْجِدَیْنِ كَمَا تَأْرِزُ الْحَیَّهُ فِی جُحْرِهَا قُلْتُ فَمَا السَّبْطَهُ قَالَ دُونَ الْفَتْرَهِ فَبَیْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ طَلَعَ لَهُمْ نَجْمُهُمْ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَیْفَ نَكُونُ مَا بَیْنَ ذَلِكَ فَقَالَ لِی كُونُوا عَلَی (۱)

مَا أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یَأْتِیَكُمُ اللَّهُ بِصَاحِبِهَا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابان بن تغلب از حضرت صادق علیه السلام نقل کرده است که گفت:«زمانی برای مردم فرا رسد که فترتی به آنها برسد؛ علم و دانش در آن فترت پوشیده گردد، چنان که مار در سوراخ خود پنهان می شود. در چنین وضعی که دارند، ستاره ای بر آنان طالع می شود.» پرسیدم: «سبطه چیست؟» فرمود: «فترت و فاصله است.» پرسیدم: «در بین این فاصله چه کنیم؟» فرمود: «بر عقیده ای که دارید بمانید تا خدا ستاره شما را برایتان طالع فرماید.»

ابان بن تغلب به همین اسناد می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:«حال شما چگونه است در موقعی که فترتی بین دو مسجد روی داد؟ علم و دانش در آن فترت پوشیده گردد، چنان که مار در سوراخ خود پنهان می شود، و در میان شیعیان

اختلاف پدید آید و یکدیگر را دروغگو بنامند و آب دهان به روی هم بیندازند.»عرض کردم: «پس در آن روز خیری نیست؟» فرمود: «تمام خیر و خوبی در آن روز است.» این را سه بار تکرار کرد و سپس فرمود: «فرج و گشایش کار شما نزدیک است.»

و هم در کافی این حدیث را به سند دیگر از آن حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «تو چه حالی داری در حالی که فترت اتفاق بیفتد؟» و مثل ادامه حدیث را فرمودند.

و نیز در غیبت نعمانی، از ابان بن تغلب، از آن حضرت نقل کرده که به وی فرمود: «ای ابان! عالم دچار سبطه ای می شود که علم در بین دو مسجد پنهان می گردد، چنان که مار در سوراخ خود پنهان می شود.» عرض کردم: «سبطه چیست؟» فرمود: «پایین تر از فترت است. در آن موقع که مردم در آن حیرت و فترت به سر می برند، ناگاه ستاره برای آنها طلوع می کند.» عرض کردم: «فدایت شوم! در آن فترت حال ما چگونه خواهد بود؟» فرمود: «بر همین طریقه که هم اکنون دارید بمانید تا خداوند صاحب آن را برای شما بیاورد.» - . غیبت نعمانی: ۱۵۹ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی أسبط سکت فرقا و بالأرض لصق و امتد من الضرب و فی نومه غمض و عن الأمر تغابی و انبسط و وقع فلم یقدر أن یتحرک انتهی.

و فی الکافی فی خبر أبان بن تغلب کیف أنت إذا وقعت البطشه(۲) بین المسجدین فیأرز العلم فیکون إشاره إلی جیش السفیانی و استیلائهم بین

۱- ۱. تری هذه الروایات فی المصدر ص ۸۰- ۸۳ و قد عرضناها علیه و أصلحنا ألفاظها الا أن هذه الزیاده لم تکن فی المصدر أیضا و انما أضفناها طبقا للحدیث السابق.
۲- ۲. راجع الکافی ج ۱ ص ۳۴۰.

الحرمين و على ما فى الأصل لعل المعنى يأرز العلم بسبب ما يحدث بين المسجدين أو يكون خفاء العلم فى هذا الموضع أكثر بسبب استيلاء أهل الجور فيه.

و قال الجزرى فيه إن الإسلام ليأرز إلى المدينه كما تأرز الحيه إلى جحرها أى ينضم إليه و يجتمع بعضه إلى بعض فيها.

**[ترجمه]فیروزآبادی می گوید: عبارت «أسبط» یعنی از ترس ساکت شد و به زمین چسبید و از ضربه دراز کشید، و در خوابش پلک زد و خود را به غفلت از امری زد و پهن شد و افتاد و نتوانست تکان بخورد. پایان کلام فیروزآبادی.

در کتاب «کافی» به جای سبطه در بین دو مسجد، «بطشه» آمده است که اشاره به لشکر سفیانی و استیلای آنها در بین مکه و مدینه است. (بطشه به معنی حمله و هجوم ناگهانی است) و اصل روایت شاید به این معنی باشد که به واسطه حوادثی که در بین مسجدالحرام و مسجد پیغمبر (مکه و مدینه) روی می دهد، علم پنهان می گردد، یا اینکه به علت سلطه ستمگران در این محل، بیشتر علم پنهان می شود.

ابن اثیر جزری می گوید: معنی روایت این است که در آن موقع اسلام در مدینه پوشیده می شود، چنان که مار در سوراخ پنهان می گردد. یعنی قسمتی از اسلام در مدینه با قسمت دیگر اجتماع می کند.

**[ترجمه]

«۳۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ صَالِحِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ يَمَانٍ التَّمَّارِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَةً الْمُتَمَسِّكُ فِيهَا بِدِينِهِ كَالْخَارِطِ لِشَوْكِ الْقَتَادِ بِيَدِهِ ثُمَّ أَوْمَأَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِيَدِهِ هَكَذَا قَالَ فَأَيُّكُمْ تُمْسِكُ شَوْكَ الْقَتَادِ بِيَدِهِ ثُمَّ أَطْرَقَ مَلِيّاً ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَةً فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَبْدٌ عِنْدَ غَيْبَتِهِ وَ لْيَتَمَسَّكْ بِدِينِهِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الكلينى عن محمد بن يحيى و الحسن بن محمد جميعا عن جعفر بن محمد عن الحسن بن محمد الصيرفى عن صالح بن خالد عن يمان التمار(1) قال: كنا جلوسا عند أبى عبد الله علیه السلام فقال إن لصاحب هذا الأمر غيبه و ذكر مثله سواء.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «صاحب الامر را غیبتی است که هر کس در غیبت وی بخواهد دین خود را حفظ کند، مثل این است که درخت خاردار قتاد را با دست خود از خار صاف کند.» سپس حضرت با دست اشاره کرد و فرمود: «این طور!» و فرمود: «کدام یک از شما با دست خار درخت قتاد را چنگ زده است؟!» آنگاه لحظه ای سکوت کرد و سپس فرمود: «صاحب این امر (قائم آل محمد صلی الله علیه و آله) غایب می شود. پس به هنگام غیبت او، بندگان خدا باید از خدا بترسند و دین خود را از دست ندهند.» - . غیبت نعمانی: ۱۶۹ -

و هم در غیبت نعمانی از صالح بن خالد روایت کرده است که گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السلام نشسته بودیم. حضرت فرمود: «صاحب این امر غیبتی دارد»و مثل همین حدیث را در ادامه نقل کرده است. -. همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: قَالَ لِیَ أَبِی علیه السلام لَا بُدَّ لَنَا مِنْ آذَرْبِیجَانَ لَا یَقُومُ لَهَا شَیْ ءٌ وَ إِذَا کَانَ ذَلِکَ فَکُونُوا أَحْلَاسَ بُیُوتِکُمْ وَ أَلْبِدُوا مَا أَلْبَدْنَا فَإِذَا تَحَرَّکَ مُتَحَرِّکُنَا فَاسْعَوْا إِلَیْهِ وَ لَوْ حَبْواً وَ اللَّهِ لَکَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْهِ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ یُبَایِعُ النَّاسَ عَلَی کِتَابٍ جَدِیدٍ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ وَ قَالَ وَیْلٌ لِطُغَاهِ الْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ (۲).

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط عن النسخه المطبوعه، راجع المصدر ص ۸۸، الکافی ج ۱ ص ۳۲۴.

۲- ۲. قابلناه علی المصدر فصححنا بعض ألفاظها راجع ص ۱۰۲. و تحرر.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: پدرم فرمود: «ناچار برای ما است آذربایجان. هیچ چیز نمی تواند با آن برابری کند! وقتی چنین شد، همچون گلیم پاره های خانه های خود باشید و مانند مادر جای خود آرام گیرید، تا موقعی که شخص متحرکی از ما حرکت کند. آنگاه به سوی او بشتابید، هر چند مانند کودکان با دست و شکم راه بروید. به خدا قسم گویا او را در بین رکن و مقام می بینم که از مردم به شرط عمل کردن به کتاب جدیدی که بر عرب دشوار است، بیعت می گیرد.» سپس حضرت فرمود: «وای بر سرکشان عرب از شری که نزدیک است!» - . غیبت نعمانی: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

ألبد بالمكان أقام به و لبد الشی ء بالأرض يلبد بالضم أی لصق.

**[ترجمه]عبارت «ألبد بالمكان» یعنی در جایی اقامت کرد و عبارت «لبد الشیء بالارض»، يلبُد یعنی به زمین چسبید.

**[ترجمه]

«۴۱»

نی، [الغيبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُمَارَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ عليه السلام أَوْصِنِي فَقَالَ أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ أَنْ تَلْزَمَ بَيْتَكَ وَ تَقْعُدَ فِي دَهْمِكَ [دَهْمَاءِ] هَؤُلَاءِ النَّاسِ (۱)

وَ إِيَّاكَ وَ الْخَوَارِجَ مِنَّا فَإِنَّهُمْ لَيْسُوا عَلَى شَيْ ءٍ وَ لَا إِلَى شَيْ ءٍ وَ اعْلَمْ أَنَّ لِبَنِي أُمَيَّةَ مُلْكاً لَا يَسْتَطِيعُ النَّاسُ أَنْ تَرْدَعَهُ وَ أَنَّ لِأَهْلِ الْحَقِّ دَوْلَةً إِذَا جَاءَتْ وَلَّاهَا اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ مَنْ أَدْرَكَهَا مِنْكُمْ كَانَ عِنْدَنَا فِي السَّنَامِ الْأَعْلَى وَ إِنْ قَبَضَهُ اللَّهُ قَبْلَ ذَلِكَ خَارَ لَهُ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ لَا تَقُومُ عِصَابَةٌ تَدْفَعُ ضَيْماً أَوْ تُعِزُّ دِيناً إِلَّا صَرَعَتْهُمُ الْبَلِيَّةُ حَتَّى تَقُومَ عِصَابَةٌ شَهِدُوا بَدْراً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ لَا يُوَارَى قَتِيلُهُمْ وَ لَا يُرْفَعُ صَرِيعُهُمْ وَ لَا يُدَاوَى جَرِيحُهُمْ قُلْتُ مَنْ هُمْ قَالَ الْمَلَائِكَةُ(۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابوالجارود می گوید: به حضرت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: «وصیتی برای من بیان فرمایید!» فرمود: «تو را وصیت می کنم که پرهیزکاری پیشه سازی و به هنگام هجوم و تسلط این مردم، در خانه خود قرار گیری و از قیام کنندگان طایفه ما دوری گزینی، زیرا قیام آنها نه اساسی دارد و نه به طرف هدف روشنی می روند .

بدان که بنی امیه را سلطنتی است که مردم نمی توانند از آنها بگیرند، ولی ما را دولتی است که وقتی بیاید، خداوند به هر یک از ما اهل بیت بخواهد واگذار می کند. هر یک از شما که آن دولت را درک کند، در نزد ما مقامی عالی خواهد داشت و اگر خداوند پیش از آن روز او را قبض روح کند، در سرای دیگر کار او را اصلاح گرداند.

بدان که هیچ قومی برای دفع ظلم و عزت دینی قیام نکردند، مگر اینکه بلا آنها را کشت. تا آنکه مردمی دیگر قیام کنند که در جنگ بدر با رسول خدا حاضر بودند. کشته آنها دفن نمی شود، مرده آنها از روی زمین برداشته نمی شود و مجروح آنها

مداوا نمی گردد.» عرض کردم: «آنها کیستند؟» فرمود:«فرشتگانند.» - . غیبت نعمانی: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

توضیح

قوله علیه السلام فی دهمک یحتمل أن یکون مصدرا مضافا إلی الفاعل أو إلی المفعول من قولهم دهمهم الأمر و دهمتهم الخیل و یحتمل أن یکون اسما بمعنی العدد الکثیر و یکون هؤلاء الناس بدل الضمیر.

قوله و الخوارج منا أی مثل زید و بنی الحسن قوله قتیلهم أی الذین

ص: ۱۳۶

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ص ۱۰۲« فی دهماء هؤلاء الناس» و هو الصحیح.

۲- ۲. نقله ابن أبی الحدید فی النهج ج ۲ ص ۱۳۳ عن علیّ علیه السلام فی حدیث أنه قال: و اللّه لا ترون الذی تنتظرون حتّی لا تدعون اللّه الا إشاره بایدیکم، و ایماضا بحواجبکم، و حتّی لا تملکون من الأرض الا مواضع أقدامکم، و حتّی لا یکون موضع سلاحکم علی ظهورکم، فیومئذ لا ینصرنی الا اللّه بملائکته، و من کتب علی قلبه الایمان. و الذی نفس علی بیده لا تقوم عصابه تطلب لی أو لغیری حقا أو تدفع عنا ضیما الا صرعتهم البلیه، حتی تقوم عصابه شهدت مع محمّد صلّی اللّه علیه و آله بدرا، لا یؤدی قتیلهم و لا یداوی جریحهم و لا ینعش صریعهم.

یقتلهم تلک العصابه و الحاصل أن من یقتلهم الملائکه لا یوارون فی التراب و لا یرفع من صرعوهم و لا یقبل الدواء من جرحوهم.

أو المعنی أن تلک عصابه لا یقتلون حتی یواری قتیلهم و لا یصرعون حتی یرفع صریعهم و هکذا و یؤیده الخبر الآتی.

**[ترجمه]کلمه «فی دهمک» ممکن است مصدر مضاف به فاعل و یا مضاف به مفعول باشدو از عبارت «دهمهم الامر و دهمتهم الخیل» یعنی امور فراوان یا گله اسبان به سمت آنان آمدند. و ممکن است اسم و به معنای عدد زیاد باشد و کلمه «هولاء الناس»، بدل از ضمیر کاف باشد.

کلمه «خوارج منّا» یعنی مثل زید و بنی الحسن. کلمه «قتیلهم» یعنی کسانی که آن گروه آنان را می کشند و حاصل اینکه هر کس را فرشتگان به قتل رسانند، کشته آنها دفن نمی شود و هر کس را که فرشتگان به زمین بیفکنند، بلند نمی شود و مجروحین آنها هم مداوا نمی شوند،و یا اینکه آنها (فرشتگان) کسانی هستند که کشته نمی شوند، مگر اینکه کشته آنها را دفن کنند، و به روی زمین نمی افتند، مگر اینکه مرده خود را از روی زمین بردارند. چنان که روایت آینده معنی اخیر را تأیید می کند .

**[ترجمه]

«۴۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ مَعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَمَاعَهَ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْوَلِیدِ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ الْهَمْدَانِیِّ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَی الْمِنْبَرِ إِذَا هَلَکَ الْخَاطِبُ وَ زَاغَ صَاحِبُ الْعَصْرِ وَ بَقِیَتْ قُلُوبٌ تَتَقَلَّبُ مِنْ مُخْصِبٍ وَ مُجْدِبٍ هَلَکَ الْمُتَمَنُّونَ وَ اضْمَحَلَّ الْمُضْمَحِلُّونَ وَ بَقِیَ الْمُؤْمِنُونَ وَ قَلِیلٌ مَا یَکُونُونَ ثَلَاثُ مِائَهٍ أَوْ یَزِیدُونَ تُجَاهِدُ مَعَهُمْ عِصَابَهٌ جَاهَدَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ بَدْرٍ لَمْ تُقْتَلْ وَ لَمْ تَمُتْ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حارث همدانی نقل کرده است که امیر مؤمنان علیه السلام در منبر می فرمود: «هنگامی که خاطب (خطیب) به هلاکت افتد و صاحب عصر از مردم روی بگرداند و دل های مردم منقلب شود - به طوری که بعضی متوجه به حق و برخی بی نصیب باشند - آنها که آرزوی ظهور را دارند (بر اثر شتاب در این کار) به هلاکت افتند و از میان بروند و آنان که به آمدن صاحب عصر ایمان دارند (و بدون شتاب تسلیم پیشامدها هستند) باقی و ثابت می مانند. ولی اینان اندکی بیش نیستند، نزدیک به سیصد نفر یا بیشتر می باشند، جماعتی که با پیغمبر در جنگ بدر (علیه کفار) جنگیدند و کشته شدند و نمردند، (مقصود فرشتگان است) با آنها (اصحاب امام زمان همان سیصد و چند نفر) در رکاب آن حضرت جهاد خواهند کرد.»

**[ترجمه]

مؤلف

قول أمیر المؤمنین علیه السلام و زاغ صاحب العصر أراد صاحب هذا الزمان الغائب الزائغ عن أبصار هذا الخلق لتدبیر الله الواقع.

ثم قال و بقیت قلوب تتقلب فمن مخصب و مجدب و هی قلوب الشیعه المنقلبه عند هذه الغیبه و الحیره فمن ثابت منها علی الحق مخصب و من عادل عنها إلی الضلال و زخرف المحال مجدب.

ثم قال هلک المتمنون ذما لهم و هم الذین یستعجلون أمر الله و لا یسلمون له و یستطیلون الأمد فیهلکون قبل أن یروا فرجا و یبقی الله من یشاء أن یبقیه من أهل الصبر و التسلیم حتی یلحقه بمرتبته و هم المؤمنون و هم المخلصون القلیلون الذین ذکر أنهم ثلاث مائه أو یزیدون ممن یؤهله الله لقوه إیمانه و صحه یقینه لنصره ولیه و جهاد عدوه و هم کما جاءت الروایه عماله و حکامه فی الأرض عند استقرار الدار و وضع الحرب أوزارها.

ثم قال أمیر المؤمنین علیه السلام یجاهد معهم عصابه جاهدت مع رسول الله صلی الله علیه و آله یوم بدر لم تقتل و لم تمت یرید أن الله عز و جل یؤید أصحاب القائم علیه السلام هؤلاء

الثلاثمائه و النیف الخلص بملائکه بدر و هم أعدادهم جعلنا الله ممن یؤهله لنصره دینه مع ولیه علیه السلام و فعل بنا فی ذلک ما هو أهله (۱).

**[ترجمه]منظور امیر مؤمنان علیه السلام از عبارت «و زاغ صاحب العصر»، صاحب این زمان که غایب و به خاطر تدبیر واقع شده خدا، از چشم خلق مخفی است.

این که حضرت فرمودند: «و دل هایی که منقلب می شود،گروهی رشدمی کنند و گروهی پژمرده می شوند» منظورشان دل های شیعه است که هنگام این غیبت و حیرت منقلب می شود. پس هر دلی که بر حق ثابت قدم بماند، رشد یابنده است و هر دلی که به گمراهی عدول کند و با امور ناممکن زینت شود، پژمرده است.

این که فرمود: «خوش خیالان هلاک می شوند»، این مذمت آنان است و آنان کسانی هستند که در امر خدا شتاب می کنند و تسلیم او نبوده و زمان فرج را طولانی می شمرند. پس قبل از رؤیت فرج هلاک می شوند و خدا بقای هر کس را که بخواهد، از اهل صبر و تسلیم، ابقا می کند، تا او را به مرتبه اش برساند و آنان مؤمنان و مخلصان اندکند که ذکر شد که حدود سیصد نفر یا بیشترند،از کسانی که خدا به خاطر قوت ایمان و درستی یقینشا،ن برای یاری ولی اش و جهاد با دشمنش به آنان خوشامد می گوید، و همان گونه که روایت فرموده، آنان کارگزاران و حاکمان آنها در زمین به هنگام استقرار دولت او در پایان سختی های جنگ هاست.

اینکه حضرت فرمود: «و جماعتی که با پیغمبر در جنگ بدر جنگیدند و کشته شدند و نمردند، با آنها در رکاب آن حضرت جهاد خواهند کرد»، منظور حضرت این است که خداوند اصحاب قائم علیه السلام یعنی این سیصد و خرده ای نفر انسان خالص را با ملائکه بدر که به همین تعدادند یاری می کند، و خدا ما را از کسانی قرار دهد که برای یاری دینش با ولی اش به آنها خوشامد می گوید و در این امر با ما آن کند که خودش اهل آن است. - . غیبت نعمانی: ۱۹۵ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالخاطب الطالب للخلافه أو الخطیب الذی یقوم بغیر الحق أو بالحاء المهمله أی جالب الحطب لجهنم و یحتمل أن یکون المراد من مر ذکره فإن فی بالی أنی رأیت هذه الخطبه بطولها و فیها الإخبار عن کثیر من الکائنات و الشرح للنعمانی.

**[ترجمه]و شاید مقصود از «هنگامی که خاطب به هلاکت افتد»، طالب و خواستار خلافت باشد، و یا خطیبی است که اقدام به کار خلاف حق می کند. اگر «حاطب» خوانده شود، به معنی «هیزم کش» جهنم است و مقصود کسی است که در خطبه ذکر شده. زیرا به خاطر دارم که این خطبه طولانی را دیده ام و بسیاری از حوادث آینده را حضرت در آن خبر داده است و شرحی که دادیم از نعمانی است.

**[ترجمه]

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الصَّبَّاحِ بْنِ الضَّحَّاکِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ سَیْفٍ التَّمَّارِ عَنْ أَبِی الْمُرْهِفِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: هَلَکَتِ الْمَحَاضِیرُ قُلْتُ وَ مَا الْمَحَاضِیرُ قَالَ الْمُسْتَعْجِلُونَ وَ نَجَا الْمُقَرِّبُونَ وَ ثَبَتَ الْحِصْنُ عَلَی أَوْتَادِهَا کُونُوا أَحْلَاسَ بُیُوتِکُمْ فَإِنَّ الْفِتْنَهَ عَلَی مَنْ أَثَارَهَا وَ إِنَّهُمْ لَا یُرِیدُونَکُمْ بِحَاجَهٍ إِلَّا أَتَاهُمُ اللَّهُ بِشَاغِلٍ لِأَمْرٍ یُعْرَضُ لَهُمْ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو المرهف از حضرت صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: «محاضیر به هلاکت می افتند.»عرض کردم: «محاضیر چیست؟» فرمود: «آنها که «درباره ظهور» شتاب دارند. و مقرّبون نجات می یابند، و قلعه بر شالوده خود ثابت می ماند. شما همچون گلیم پاره های خانه خود باشید که فتنه و آشوب به ضرر عاملین آن تمام می شود. هر گاه آنها قصد آزار شما را کنند، خداوند آنها را به کاری مشغول می سازد تا از آن فکر درگذرند.» - . غیبت نعمانی: ۱۹۶ -

**[ترجمه]

إیضاح

المحاضیر جمع المحضیر و هو الفرس الکثیر العدو و المقربون بکسر الراء المشدده أی الذین یقولون الفرج قریب و یرجون قربه أو یدعون لقربه أو بفتح الراء أی الصابرون الذی فازوا بالصبر بقربه تعالی.

قوله علیه السلام و ثبت الحصن أی استقر حصن دوله المخالفین علی أساسها بأن یکون المراد بالأوتاد الأساس مجازا و فی الکافی و ثبتت الحصا علی أوتادهم (۲) أی سهلت لهم الأمور الصعبه کما أن استقرار الحصا علی الوتد صعب أو أن أسباب دولتهم تتزاید یوما فیوما أی لا ترفع الحصا عن أوتاد دولتهم بل یدق بها دائما أو المراد بالأوتاد الرؤساء و العظماء أی قدر و لزم نزول حصا العذاب علی عظمائهم.

قوله علیه السلام الفتنه علی من أثارها أی یعود ضرر الفتنه علی من أثارها أکثر من غیره کما أن بالغبار یتضرر مثیرها أکثر من غیره.

**[ترجمه]«محاضیر» جمع «محضیر» است و محضیر به معنی اسب بسیار تندرو است (و شاید مقصود، جماعت بسیاری باشد که همه شتاب دارند که حضرت زود قیام کند) و «مقرّبون» اگر به کسر راء باشد، یعنی کسانی که می گویند فرج امام زمان نزدیک است و آرزوی نزدیک شدن وقت آن را دارند، یا دعا می کنند که خدا تعجیل در فرج آن حضرت کند.و چنانچه به فتح راء باشد، به معنی صابران و بردبارانی است که به واسطه صبر در انتظار ظهور آن حضرت، نزد خداوند مقرب گشته اند .

جمله «قلعه بر شالوده خود ثابت می ماند»، به معنی استقرار سنگر دولت مخالفین بر اساس خود است و مراد از «اوتاد»، مجازاً بنیان هاست. و در کافی عبارت «ثبتت الحصا علی اوتادهم» دارد، یعنی سنگریزه بر میخ های آنان ثابت می شود.یعنی امور دشوار برایشان آسان می شود، همان طور که استقرار سنگریزه بر میخ سخت است، یا به این معنی است که اسباب دولتشان

روز به روز رو به فزونی می گذارد، یعنی سنگریزه از میخ های دولتشان بالا نمی رود، بلکه دائما به بنیان هایشان ضربه می زند، یا منظور از اوتاد، رئیسان و بزرگان است، یعنی مقدر کرد و لازم دانست که سنگریزه های عذاب، بر بزرگانشان نازل شود. و جمله «زیرا فتنه به ضرر عاملین آن تمام می شود» به این معنی است که ضرر فتنه و آشوب، دامن برانگیزنده آن را پیش از دیگران می گیرد، چنان که غبار بیشتر از دیگران به حلق پدید آورنده خود فرو می رود.

**[ترجمه]

«۴۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ یُوسُفَ بْنِ کُلَیْبٍ الْمَسْعُودِیِّ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْرَمِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ

۱- ۱. تری هذه الروایه و ما یلیها فی المصدر ص ۱۳۰- ۱۰۶.

۲- ۲. راجع روضه الکافی ص ۲۷۳ و ۲۹۴.

أَنَا وَ أَبَانٌ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ ذَلِکَ حِینَ ظَهَرَتِ الرَّایَاتُ السُّودُ بِخُرَاسَانَ فَقُلْنَا مَا تَرَى فَقَالَ اجْلِسُوا فِی بُیُوتِکُمْ فَإِذَا رَأَیْتُمُونَا قَدِ اجْتَمَعْنَا عَلَى رَجُلٍ فَانْهَدُوا إِلَیْنَا بِالسِّلَاحِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابوبکر حضرمی می گوید: من و ابان بن تغلب خدمت حضرت صادق علیه السلام رسیدیم و این در وقتی بود که پرچم های سیاه در خراسان برافراشته شده بود. ما عرضکردیم: «آقا! اوضاع را چگونه می بینید؟» فرمود: «بنشینید در خانه های خود، هر وقت دیدید که ما دور مردی گرد آمده ایم، با سلاح به سوی ما بشتابید.» - . غیبت نعمانی: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

توضیح

قال الجوهری نهد إلی العدو ینهد بالفتح أی نهض.

**[ترجمه]جوهری می گوید: عبارت «نهد الی العدو»، ینهَد یعنی به سمت دشمن برخاست.

**[ترجمه]

«۴۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: کُفُّوا أَلْسِنَتَکُمْ وَ الْزَمُوا بُیُوتَکُمْ فَإِنَّهُ لَا یُصِیبُکُمْ أَمْرٌ تَخُصُّونَ بِهِ أَبَداً وَ لَا یُصِیبُ الْعَامَّهَ وَ لَا تَزَالُ الزَّیْدِیَّهُ وِقَاءً لَکُمْ أَبَداً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «زبان های خود را نگهدارید و از خانه های خود بیرون نیایید، زیرا آنچه به شما اختصاص دارد (منظور خلافت و دولت حق است) به این زودی به شما نمی رسد و به سایرین هم نخواهد رسید و پیوسته فرقه «زیدیه» جلودار شما هستند.» - . غیبت نعمانی: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

«۴۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَتى أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ قَالَ هُوَ أَمْرُنَا أَمْرُ اللَّهِ لَا یُسْتَعْجَلُ بِهِ یُؤَیِّدُهُ ثَلَاثَهُ أَجْنَادٍ الْمَلَائِکَهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الرُّعْبُ وَ خُرُوجُهُ علیه السلام کَخُرُوجِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَى کَما أَخْرَجَکَ رَبُّکَ مِنْ بَیْتِکَ بِالْحَقِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که در تفسیر این آیه شریفه: «أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ»، {[هان] امر خدا دررسید، پس در آن شتاب مکنید} - . نحل / ۱ - ، فرمود: «امر اللّه» قیام قائم ما است که نباید برای آن شتاب کرد. خداوند قیام او را با سه لشکرفرشتگان و مؤمنین و رعب، که در دل های بی دینان قرار می گیرد، تأیید می کند. قیام او مانند قیام پیغمبر صلی الله علیه و آله است که خداوند فرموده:« کَما أَخْرَجَکَ رَبُّکَ مِنْ بَیْتِکَ بِالْحَقِ» - . انفال / ۵ - ، { همان گونه که پروردگارت تو را ازخانه ات به حقّ بیرون آورد}. - . غیبت نعمانی: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۴۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِیعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَمَاعَهَ عَنْ صَالِحِ بْنِ نَبَطٍ وَ بَکْرِ الْمُثَنَّی جَمِیعاً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: هَلَکَ أَصْحَابُ الْمَحَاضِیرِ وَ نَجَا الْمُقَرِّبُونَ وَ ثَبَتَ الْحِصْنُ عَلَی أَوْتَادِهَا إِنَّ بَعْدَ الْغَمِّ فَتْحاً عَجِیباً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «آنها که در این باره (ظهور امام زمان علیه السلام) شتاب می کنند، هلاک می شوند؛ و آنان که با ایمان ثابت (و بدون تزلزل و شتاب) انتظار آن روز می کشند، نجات می یابند، و اینان همچون سنگری برجای خود استوارند و مسلما بعد از این اندوه، پیروزی عجیبی است.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۴۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْجُعْفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّی الْحَضْرَمِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زَیْدٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْبَاقِرِ علیهما السلام قَالَ: مَثَلُ مَنْ خَرَجَ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ مَثَلُ فَرْخٍ طَارَ وَ وَقَعَ فِی کُوَّهٍ فَتَلَاعَبَتْ بِهِ الصِّبْیَانُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت باقر علیه السلام فرمود:«کسانی که از ما اهل بیت پیش از قیام قائم علیه السلام قیام می کنند، مانند جوجه هایی هستند که بپرند و به سوراخ دیواری درافتند و بچه ها با آنها بازی کنند.» - . همان: ۱۹۸ -

**[ترجمه]

«۴۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شَیْبَانَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ مُنَخَّلِ بْنِ جَمِیلٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: اسْکُنُوا مَا سَکَنَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أَیْ لَا تَخْرُجُوا

عَلَى أَحَدٍ فَإِنَّ أَمْرَكُمْ لَيْسَ بِهِ خَفَاءٌ أَلَا إِنَّهَا آيَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْسَتْ مِنَ النَّاسِ أَلَا إِنَّهَا أَضْوَأُ مِنَ الشَّمْسِ لَا يَخْفَى عَلَى بَرٍّ وَ لَا فَاجِرٍ أَ تَعْرِفُونَ الصُّبْحَ فَإِنَّهُ كَالصُّبْحِ لَيْسَ بِهِ خَفَاءٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت باقر علیه السلام فرمود: «همان طور که آسمان و زمین آرام است، شما نیز آرام بگیرید. یعنی علیه کسی به نفع ما قیام نکنید. زیرا امر شما (اعتقاد به اینکه دولت حق از آن آل محمد صلی الله علیه و آله است) چیزی نیست که بر کسی پوشیده باشد، ولی بدانید که آن از کارهای خداوند است (و او باید دولت ما را ظاهر گرداند) و به دست مردم نیست (که آنها قیام کنند و آن را برای ما بگیرند.) بدانید که حق از آفتاب روشن تر است و بر مؤمن و فاسق پوشیده نیست. صبح را می بینید؟ حق ما هم چون صبح روشن است که بر کسی پوشیده نیست!» - . غیبت نعمانی: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

أقول

قال النعمانی رحمه الله انظروا رحمکم الله إلی هذا التأدیب من الأئمه إلی أمرهم و إلی رسمهم فی الصبر و الکف و الانتظار للفرج و ذکرهم هلاک المحاضیر و المستعجلین و کذب المتمنین و وصفهم نجاه المسلمین و مدحهم الصابرین الثابتین و تشبیههم إیاهم علی الثبات کثبات الحصن علی أوتادها.

فتأدبوا رحمکم الله بتأدیبهم و سلموا لقولهم و لا تجاوزوا رسمهم إلی آخر ما قال (۱).

**[ترجمه]نعمانی رحمه اللّه علیه در اینجا می گوید : «نگاه کنید به شیوه ائمه و دستوری که به ما داده اند و رسمی که داشته اند، و ببینید چگونه در پیشامدها صبر می کردند و خود و شیعیان را از خطرها حفظ می کردند، منتظر فرج بودند و می گفتند آنها که در این خصوص شتاب می کنند، به هلاکت می رسند و گمراه می گردند و آنها که آرزوی (توأم با شتاب) دارند، دروغ می گویند.

و ببینید که چطور از کسانی که تسلیم حوادث و گوش به فرمان ائمه هستند و منتظر فرج آل محمد می باشند (که هر وقت خدا مصلحت دید آشکار شود) و بردبار و ثابت می مانند، تمجید کرده و فرموده: «آنها رستگارند.» و چگونه اینان را تشبیه کرده به سنگری که بر شالوده های خود پایدار باشد! پس ای خوانندگان! شما هم از آنها پیروی کنید و تسلیم فرمان آنها شوید و از شیوه آنها قدم بیرون ننهید،تا آخر.

**[ترجمه]

«۵۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ وُهَیْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَنَّهُ قَالَ ذَاتَ یَوْمٍ أَ لَا أُخْبِرُکُمْ بِمَا لَا یَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ الْعِبَادِ عَمَلًا إِلَّا بِهِ فَقُلْتُ بَلَی فَقَالَ شَهَادَهُ

أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ الْإِقْرَارُ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ وَ الْوَلَايَةُ لَنَا وَ الْبَرَاءَةُ مِنْ أَعْدَائِنَا يَعْنِی أئمه [الْأَئِمَّةَ] خَاصَّةً وَ التَّسْلِيمُ

لَهُمْ وَ الْوَرَعُ وَ الِاجْتِهَادُ وَ الطُّمَأْنِينَةُ وَ الِانْتِظَارُ لِلْقَائِمِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ لَنَا دَوْلَةً يَجِی ءُ اللَّهُ بِهَا إِذَا شَاءَ ثُمَّ قَالَ مَنْ سُرَّ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ وَ لْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَ هُوَ مُنْتَظِرٌ فَإِنْ مَاتَ وَ قَامَ الْقَائِمُ بَعْدَهُ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ فَجِدُّوا وَ انْتَظِرُوا هَنِيئاً لَكُمْ أَيَّتُهَا الْعِصَابَةُ الْمَرْحُومَةُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السلام روایت می کند که روزی فرمود: «آیا شما را از چیزی مطلع نگردانم که خداوند عمل بندگانش را جز به وسیله آن نمی پذیرد؟» من گفتم: «بفرمایید تا بدانیم آن چیست؟» فرمود: «آن گواهی دادن به یگانگی خدا و رسالت محمد صلی الله علیه و آله ، اعتقاد به آنچه خدا فرموده، دوستی ما و بیزاری از دشمنان ما ائمه و تسلیم در برابر آنها، پارسایی و کوشش در امر دین و صبر و انتظار برای ظهور قائم ماست.» آنگاه فرمود: «ما را دولتی است که هر گاه خداوند بخواهد، آن را می آورد.»

سپس افزود: «هر کس مشتاق است که از یاران قائم ما باشد، باید منتظر ظهور او باشد و پرهیزکاری پیشه سازد و دارای اخلاق نیکو باشد و بدین گونه انتظار آن روز را کشد.» اگر در این حالت بمیرد و بعد از مرگ او قائم قیام کند، ثواب کسی را دارد که آن حضرت را درک کرده است. پس سعی کنید و منتظر باشید. خوش به حال شما ای مردمی که خداوند شما را مشمول رحمت خود گردانیده است!» - . غیبت نعمانی: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۵۱»

نی، [الغيبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: اتَّقُوا اللَّهَ وَ اسْتَعِينُوا عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِالْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ فِی طَاعَةِ اللَّهِ وَ إِنَّ أَشَدَّ مَا يَكُونُ أَحَدُكُمْ اغْتِبَاطاً بِمَا هُوَ فِيهِ مِنَ الدِّينِ لَوْ قَدْ صَارَ فِی حَدِّ الْآخِرَةِ وَ انْقَطَعَتِ الدُّنْيَا عَلَيْهِ فَإِذَا صَارَ فِی ذَلِكَ الْحَدِّ عَرَفَ أَنَّهُ قَدِ اسْتَقْبَلَ النَّعِيمَ وَ الْكَرَامَةَ مِنَ اللَّهِ وَ الْبُشْرَى

۱- ۱. راجع المصدر ص ۱۰۶.

بِالْجَنَّةِ وَ أَمِنَ مِمَّنْ كَانَ يَخَافُ وَ أَيْقَنَ أَنَّ الَّذِی كَانَ عَلَيْهِ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَنْ خَالَفَ دِينَهُ عَلَى بَاطِلٍ وَ أَنَّهُ هَالِكٌ فَأَبْشِرُوا ثُمَّ أَبْشِرُوا مَا الَّذِی تُرِيدُونَ أَ لَسْتُمْ تَرَوْنَ أَعْدَاءَكُمْ يَقْتَتِلُونَ فِی مَعَاصِی اللَّهِ وَ يَقْتُلُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً عَلَى الدُّنْيَا دُونَكُمْ وَ أَنْتُمْ فِی بُيُوتِكُمْ آمِنِينَ فِی عُزْلَةٍ عَنْهُمْ وَ كَفَى بِالسُّفْيَانِيِّ نَقِمَةً لَكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَ هُوَ مِنَ الْعَلَامَاتِ لَكُمْ مَعَ أَنَّ الْفَاسِقَ لَوْ قَدْ خَرَجَ لَمَكَثْتُمْ شَهْراً أَوْ شَهْرَيْنِ بَعْدَ خُرُوجِهِ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكُمْ مِنْهُ بَأْسٌ حَتَّى يَقْتُلَ خَلْقاً كَثِيراً دُونَكُمْ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فَكَيْفَ نَصْنَعُ بِالْعِيَالِ إِذَا كَانَ ذَلِكَ قَالَ يَتَغَيَّبُ الرِّجَالُ مِنْكُمْ عَنْهُ فَإِنَّ خِيفَتَهُ وَ شِرَّتَهُ فَإِنَّمَا هِیَ عَلَى شِيعَتِنَا فَأَمَّا النِّسَاءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ بَأْسٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى قِيلَ إِلَى أَيْنَ يَخْرُجُ الرِّجَالُ (۱) وَ يَهْرُبُونَ مِنْهُ فَقَالَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهُمْ إِلَى الْمَدِينَةِ أَوْ إِلَى مَكَّةَ أَوْ إِلَى بَعْضِ الْبُلْدَانِ ثُمَّ قَالَ مَا تَصْنَعُونَ بِالْمَدِينَةِ وَ إِنَّمَا يَقْصِدُ جَيْشُ الْفَاسِقِ إِلَيْهَا وَ لَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمَكَّةَ فَإِنَّهَا مَجْمَعُكُمْ وَ إِنَّمَا فِتْنَتُهُ حَمْلُ امْرَأَةٍ تِسْعَةَ أَشْهُرٍ وَ لَا يَجُوزُهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: محمد بن مسلم می گوید: از امام محمد باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «پرهیزکاری پیشه سازید و با تقوا و کوشش در اطاعت خداوند، بر این عقیده که دارید کمک بجویید. وقتی یکی از شما به سرای دیگر شتافت و درهای دنیا به روی او بسته شد، دین و پرهیزکاری او سخت ترین چیزی است که مورد غبطه و رشک دیگران (که از آن بی نصیب هستند) واقع می شود. وقتی آدم قدم به سرای دیگر گذاشت،می داند که به استقبال نعمت ها و وعده های الهی و مژده رفتن به بهشت، می رود و از کسی که می ترسیده، ایمن استو یقین می کند که در دنیا بر حق بوده، و کسی که در جهت خلاف دین می رفته، بر طریقه باطل و گمراه است.

پس شما را (بر این عقیده) مژده می دهم، باز هم مژده می دهم! شما چه می خواهید؟ آیا نمی بینید که دشمنان شما در ارتکاب گناهان الهی کشته می شوند و برای رسیدن به دنیای فانی، یکدیگر را به قتل می رسانند، ولی شما چنین نیستید و از آنها دوری جسته و در خانه های خود، با طیب خاطر آسوده اید؟ بلای سفیانی که از دشمنان شماست، برای شما کافی است. خروج او برای شما از علامات ظهور است، مع الوصف آن فاسق وقتی خروج می کند، شما یکی دو ماه آسوده می مانید و خطری از وی نمی بینید. او مردم بسیاری را به قتل می رساند، ولی شما جزو آنها نیستید.»

در این موقع یکی از اصحاب حضرت پرسید: «در آن موقع زنان و فرزندان خود را چه کنیم؟» فرمود: «مردان شما باید پنهان شوند، زیرا خطر او فقط متوجه (مردان) شیعیان ما می شود. ولی به خواست خدا زنان شما در معرض آسیب وی نخواهند بود.»

از حضرت پرسیده شد: «دجال به کجا روی می آورد و آنها که از وی می گریزند، به کجا می روند؟» فرمود: «هر کس می خواهد از او فرار کند، به مدینه یا به مکه یا به بعضی از شهرها می رود.» آنگاه فرمود: «چگونه در مدینه می توانید به سر برید؟ زیرا آنجا مقصد لشکر این فاسق (سفیانی) است. بنابراین به مکه بروید، زیرا شما همه در آنجا گرد می آیید که فتنه او نه ماه، به اندازه مدت حاملگی زنان است و از این مدت تجاوز نمی کند ان شاء اللّه.» – . غیبت نعمانی: ۲۰۰ –

**[ترجمه]

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: اعْرِفْ إِمَامَکَ فَإِنَّکَ إِذَا عَرَفْتَهُ لَمْ یَضُرَّکَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره روایت می کند که حضرت صادق علیه السلام به وی فرمود: «امام خود را بشناس، زیرا شناختن او ضرری به تو نمی رساند، خواه ظهور صاحب الامر زود واقع شود و خواه به تأخیر بیفتد.» - . همان: ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۵۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ یَوْمَ نَدْعُوا کُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ (۳) فَقَالَ یَا فُضَیْلُ اعْرِفْ إِمَامَکَ فَإِنَّکَ إِذَا عَرَفْتَ إِمَامَکَ لَمْ یَضُرَّکَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ عَرَفَ

ص: ۱۴۱

۱- ۱. فی النسخه المطبوعه:« الی أین یخرج الدجال» و هو تصحیف.

۲- ۲. عرضناه علی المصدر ص ۱۶۱ فراجع.

۳- ۳. أسری: ۷۳.

إِمَامَهُ ثُمَّ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ كَانَ بِمَنْزِلَهِ مَنْ كَانَ قَاعِداً فِی عَسْكَرِهِ لَا بَلْ بِمَنْزِلَهِ مَنْ كَانَ قَاعِداً تَحْتَ لِوَائِهِ قَالَ وَ رَوَاهُ بَعْضُ أَصْحَابِنَا بِمَنْزِلَهِ مَنِ اسْتُشْهِدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: فضیل بن یسار روایت کرده که از امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدم: «مقصود از آیه«يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ»، {[یادکن] روزی را که هر گروهی را با پیشوایشان فرامی خوانیم} - . اسراء / ۷۱ - چیست؟ فرمود: «ای فضیل! امام خود را بشناس که شناختن او ضرری به تو نمی رساند، خواه این امر زود واقع شود و خواه به تأخیر بیافتد. کسی که امام خود را بشناسد و آنگاه پیش از قیام صاحب الامر بمیرد، مثل کسی است که در لشکر او نشسته است. نه! بلکه مانند کسی است که در زیر پرچم او نشسته باشد.»

بعضی از اصحاب این طور روایت کرده اند: «مثل کسی است که در رکاب پیغمبر صلی الله علیه و آله شهید شده باشد.» - . غیبت نعمانی: ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۵۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ رَفَعَهُ إِلَی الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ مَتَی الْفَرَجُ فَقَالَ يَا بَا بَصِيرٍ أَنْتَ مِمَّنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا مَنْ عَرَفَ هَذَا الْأَمْرَ فَقَدْ فُرِجَ عَنْهُ بِانْتِظَارِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: به آن حضرت گفتم: «قربانت گردم! فرج و گشایش کار شما اهل بیت کی خواهد بود؟» فرمود: «ای ابو بصیر! تو از کسانی هستی که چشم به دنیا دارند. هر کس صاحب الامر را بشناسد، انتظار ظهور او، برای وی گشایش و فرج است.» - . همان: ۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۵۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْخُزَاعِيِّ قَالَ: سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أَسْمَعُ فَقَالَ أَ تَرَانِی أُدْرِكُ الْقَائِمَ علیه السلام فَقَالَ يَا بَا بَصِيرٍ لَسْتَ تَعْرِفُ إِمَامَكَ فَقَالَ بَلَی وَ اللَّهِ وَ أَنْتَ هُوَ فَتَنَاوَلَ يَدَهُ وَ قَالَ وَ اللَّهِ مَا تُبَالِی يَا بَا بَصِيرٍ أَنْ لَا تَكُونَ مُحْتَبِياً بِسَيْفِكَ فِی ظِلِّ رِوَاقِ الْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: اسماعیل بن محمد خزاعی می گوید: «ابو بصیر از حضرت صادق علیه السلام سؤالی کرد که من هم می شنیدم. وی گفت: «آیا من قائم علیه السلام را درک می کنم؟» فرمود: «ای ابو بصیر! مگر تو امام خود را نمی شناسی؟» عرض کرد: «چرا واللّه! شما امام من هستید.» حضرت دست او را گرفت و فرمود: «ای ابو بصیر! به خدا قسم تو از اینکه در سایه ایوان قائم علیه السلام شمشیرت را به دست گیری باک نداری.» - . همان: ۳۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

احتبی الرجل جمع ظهره و ساقه بعمامته أو غیرها.

**[ترجمه]عبارت «احتبی الرجل»یعنی مرد پشت و ساقش را با عمامه اشیا غیر آن، جمع کرد.

**[ترجمه]

«۵۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: مَنْ مَاتَ وَ لَيْسَ لَهُ إِمَامٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ لَمْ يَضُرَّهُ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ كَانَ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُسْطَاطِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: فضیل بن یسار می گوید: از امام محمد باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «کسی که بمیرد و امامی نداشته باشد (امام خود را نشناسد)، همچون مردم عهد جاهلیت مرده است. و کسی که بمیرد در حالی که امام خود را می شناخته، زیانی نبرده است، خواه ظهور امام زمان زود واقع شود و یا به تأخیر بیافتد. وهر کس بمیرد و امام خود را بشناسد، مانند کسی است که با مهدی منتظر در خیمه اش بوده است.» - . غیبت نعمانی: ۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۵۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: اعْرِفِ الْعَلَامَةَ فَإِذَا عَرَفْتَ لَمْ يَضُرَّكَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَمْ تَأَخَّرَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ فَمَنْ عَرَفَ إِمَامَهُ كَانَ كَمَنْ كَانَ فِي فُسْطَاطِ الْمُنْتَظَرِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ شَيْبَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مِثْلَهُ وَ فِيهِ اعْرِفْ إِمَامَكَ

وَ فِی آخِرِهِ کَانَ فِی فُسْطَاطِ الْقَائِمِ ع (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عمرو بن ابان می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «علامت (ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله) را بشناس که اگر آن را بشناسی، ضرری به تو نمی رساند، خواه این امر زود واقع شود یا به تأخیر بیفتد. خداوند عالم می فرماید: «یَوْمَ نَدْعُوا کُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ»، {[یادکن] روزی راکه هرگروهی را با پیشوایشان فرا می خوانیم.} پس هر کس امام خود را بشناسد، مانند کسی است که در خیمه منتظر بوده است.» - . همان -

و نیز در آن کتاب از حمران بن اعین، از آن حضرت این روایت را نقل کرده است، با این تفاوت که در این روایت می فرماید: «امام خود را بشناس» و به جای «خیمه منتظر»، «خیمه قائم» دارد. - . همان: ۳۳۱ -

**[ترجمه]

«۵۸»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کُلُّ رَایَهٍ تُرْفَعُ قَبْلَ قِیامِ الْقَائِمِ علیه السلام فَصَاحِبُهَا طَاغُوتٌ یَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]کافی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هر پرچمی پیش از قیام قائم برافراشته شود، صاحب آن پرچم طاغوت است و به جای خدای عزوجل مورد اطاعت قرار می گیرد.» - . کافی: ۸۱۱ -

**[ترجمه]

«۵۹»

أَقُولُ قَدْ مَضَی بِأَسَانِیدَ فِی خَبَرِ اللَّوْحِ: ثُمَّ أُکْمِلُ ذَلِکَ بِابْنِهِ رَحْمَهً لِلْعَالَمِینَ عَلَیْهِ کَمَالُ مُوسَی وَ بَهَاءُ عِیسَی وَ صَبْرُ أَیُّوبَ سَیَذِلُّ أَوْلِیَائِی فِی زَمَانِهِ وَ یَتَهَادَوْنَ رُءُوسَهُمْ کَمَا یُتَهَادَی رُءُوسُ التُّرْکِ وَ الدَّیْلَمِ فَیُقْتَلُونَ وَ یُحْرَقُونَ وَ یَکُونُونَ خَائِفِینَ مَرْعُوبِینَ

وَجِلِینَ تُصْبَغُ الْأَرْضُ بِدِمَائِهِمْ وَ یَفْشُو الْوَیْلُ وَ الرَّنِینُ فِی نِسَائِهِمْ أُولَئِکَ أَوْلِیَائِی حَقّاً بِهِمْ أَرْفَعُ کُلَّ فِتْنَهٍ عَمْیَاءَ حِنْدِسٍ وَ بِهِمْ أَکْشِفُ الزَّلَازِلَ وَ أَدْفَعُ الْآصَارَ وَ الْأَغْلَالَ أُولَئِکَ عَلَیْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَهٌ وَ أُولَئِکَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ (۲).

**[ترجمه]سابقا (در جلد دهم بحار الانوار) «حدیث لوح» که با سلسله خودم نقل کردم، گذشت که از جمله این جملات بود: «... آنگاه رسالت خود را به وسیله فرزند او (م ح م د) که رحمت عالمیان، و دارای کمال موسی و نورانیت عیسی و صبر ایوب است، کامل می گردانم.دوستان من در زمان (غیبت) او خوار می گردند و سرهای آنها را مانند سرهای ترک و دیلم به ارمغان می برند. آنها به قتل می رسند، سوخته می شوند، بیمناک و مرعوب و هراسان هستند، زمین از خون آنها رنگین می شود و صدای زنان آنها به آه و ناله بلند می گردد. آنها دوستان حقیقی من هستند. آشوب های سهمگین را به وسیله آنها ازمیان برمی دارم، و به وسیله آنها زلزله ها و سختی ها و گرفتاری ها را برطرف می سازم.«أُولَئِکَ عَلَیْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَهٌ وَ

أولئِکَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ»، {برایشان درودها و رحمتی از پروردگارشان [باد] و راه یافتگان [هم] خود ایشانند.} -. بقره / ۱۵۷ -

**[ترجمه]

«۶۰»

نص، [کفایه الأثر] بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ فِی بَابِ النَّصِّ عَلَی الِاثْنَیْ عَشَرَ(۳)

عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَغِیبُ عَنْهُمُ الْحُجَّهُ لَا یُسَمَّی حَتَّی یُظْهِرَهُ اللَّهُ فَإِذَا عَجَّلَ اللَّهُ خُرُوجَهُ یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً ثُمَّ قَالَ صلی الله علیه و آلهطُوبَی لِلصَّابِرِینَ فِی غَیْبَتِهِ طُوبَی لِلْمُقِیمِینَ عَلَی مَحَجَّتِهِمْ أُولَئِکَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَقَالَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ وَ قَالَ أُولئِکَ حِزْبُ اللَّهِ أَلا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۴).

**[ترجمه]کفایه الاثر:خزاز قمی با اسناد سابق در باب روایاتی که در خصوص امام دوازدهم رسیده است، از جابر بنعبداللّه انصاری، از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت می کند که فرمود: «حجت خدا از نظر آنها غایب می گردد و نام برده نمی شود، تا آنکه خداوند او را ظاهر گرداند. پس وقتی که خداوند او را آشکار ساخت، زمین را پر از عدل و داد می کند، چنان که پر از ظلم و ستم شده باشد.»

سپس فرمود: «خوش به حال آنها که در غیبت وی پایدارند! خوش به حال کسانی که در راه روشن خود ثابت قدم می مانند! ایناننـد که خداوند در باره شان فرموده است:«و الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ»، {آنان که به غیب ایمان می آورند.} -. بقره / ۳ - و فرموده است:«أُولئِکَ حِزْبُ اللَّهِ أَلا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» -. مجادله / ۲۲ -، { اینانند حزب خدا. آری، حزب خداست که رستگارانند.} -. کفایه الاثر: ۵۹ -

**[ترجمه]

«۶۱»

تَفْسِیرُ النُّعْمَانِیِّ، بِالْإِسْنَادِ الْآتِی فِی کِتَابِ الْقُرْآنِ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَا أَبَا الْحَسَنِ حَقِیقٌ عَلَی اللَّهِ أَنْ یُدْخِلَ أَهْلَ الضَّلَالِ الْجَنَّهَ وَ إِنَّمَا عَنَی بِهَذَا الْمُؤْمِنِینَ الَّذِینَ قَامُوا فِی زَمَنِ الْفِتْنَهِ عَلَی الِائْتِمَامِ

۱- ۱. تری هذه الروایات فی المصدر ص ۱۷۹ و ۱۸۰ و الکافی ج ۱ ص ۳۷۱ و ۳۷۲.

۲- ۲. راجع ج ۳۶ ص ۱۹۵ من الطبعه الحدیثه و قد رواه الکلینی فی ج ۱ ص ۵۲۷ و لم یخرجه المصنّف.

۳- ۳. راجع ج ۳۶ ص ۳۰۶ من الطبعه الحدیثه.

۴- ۴. المجادله: ۲۲.

بِالْإِمَامِ الْخَفِيِّ الْمَكَانِ الْمَسْتُورِ عَنِ الْأَعْيَانِ فَهُمْ بِإِمَامَتِهِ مُقِرُّونَ وَ بِعُرْوَتِهِ مُسْتَمْسِكُونَ وَ لِخُرُوجِهِ مُنْتَظِرُونَ مُوقِنُونَ غَيْرُ شَاكِّينَ صَابِرُونَ مُسْلِمُونَ وَ إِنَّمَا ضَلُّوا عَنْ مَكَانِ إِمَامِهِمْ وَ عَنْ مَعْرِفَةِ شَخْصِهِ يَدُلُّ عَلَى ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا حَجَبَ عَنْ عِبَادِهِ عَيْنَ الشَّمْسِ الَّتِي جَعَلَهَا دَلِيلًا عَلَى أَوْقَاتِ الصَّلَاةِ فَمُوَسَّعٌ عَلَيْهِمْ تَأْخِيرُ الْمُوَقَّتِ لِيَتَبَيَّنَ لَهُمُ الْوَقْتُ بِظُهُورِهَا وَ يَسْتَيْقِنُوا أَنَّهَا قَدْ زَالَتْ فَكَذَلِكَ الْمُنْتَظِرُ لِخُرُوجِ الْإِمَامِ عليه السلام الْمُتَمَسِّكُ بِإِمَامَتِهِ مُوَسَّعٌ عَلَيْهِ جَمِيعُ فَرَائِضِ اللَّهِ الْوَاجِبَةِ عَلَيْهِ مَقْبُولَةٌ مِنْهُ بِحُدُودِهَا غَيْرُ خَارِجٍ عَنْ مَعْنَى مَا فُرِضَ عَلَيْهِ فَهُوَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ لَا تَضُرُّهُ غَيْبَةُ إِمَامِهِ.

**[ترجمه]تفسیر نعمانی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله به من فرمود: «یا ابا الحسن! شایسته است که خداوند گمشدگان را وارد بهشت کند.» سپس امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «مقصود پیغمبر، مؤمنینی هستند که در زمان غیبت به سر می برند و از امامی که جایش نامعلوم و خودش از نظرها غایب است، پیروی می کنند. آنها به امامت او اعتقاد دارند؛ به ذیل عنایتش چنگ می زنند؛ منتظر آمدن او هستند و به وجود او یقین دارند. و شکایتی ندارند و بردبار و تسلیم خواسته حق هستند. و از این جهت گم شده هستند که از یافتن مکان امام خود و از شناختن شخص او گم شده اند.

دلیل بر این مطلب، این است که وقتی خداوند خورشید را که راهنمای اوقات نماز است، از نظر بندگانش بپوشاند، آنها می توانند وقت نماز را به تأخیر بیندازند تا موقعی که خورشید آشکار شود، وقت برای آنها روشن گردد و یقین کنند که ظهر شده است.همین طور کسی که منتظر آمدن امام است و چنگ به دامان امامت او زدهنیز تمام واجبات و فرایض الهی را برعهده دارد که انجام دهد و وقتی انجام داد، از او پذیرفته است و (با غیبت امام) از معنی واجب بودن، بیرون نمی رود. و این بنده هم صبر می کند و نظر به رحمت حق دارد و غیبت امامش، ضرری به عقیده او نمی رساند.

**[ترجمه]

«۶۲»

ختص، [الإختصاص] بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أُمَيَّةَ بْنِ عَلِيٍ (۱)

عَنْ رَجُلٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّمَا أَفْضَلُ نَحْنُ أَوْ أَصْحَابُ الْقَائِمِ عليه السلام قَالَ فَقَالَ لِي أَنْتُمْ أَفْضَلُ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ وَ ذَلِكَ أَنَّكُمْ تُمْسُونَ وَ تُصْبِحُونَ خَائِفِينَ عَلَى إِمَامِكُمْ وَ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مِنْ أَئِمَّةِ الْجَوْرِ إِنْ صَلَّيْتُمْ فَصَلَاتُكُمْ فِي تَقِيَّةٍ وَ إِنْ صُمْتُمْ فَصِيَامُكُمْ فِي تَقِيَّةٍ وَ إِنْ حَجَجْتُمْ فَحَجُّكُمْ فِي تَقِيَّةٍ وَ إِنْ شَهِدْتُمْ لَمْ تُقْبَلْ شَهَادَتُكُمْ وَ عَدَّدَ أَشْيَاءَ مِنْ نَحْوِ هَذَا مِثْلَ هَذِهِ فَقُلْتُ فَمَا نَتَمَنَّى الْقَائِمَ عليه السلام إِذَا كَانَ عَلَى هَذَا قَالَ فَقَالَ لِي سُبْحَانَ اللَّهِ أَ مَا تُحِبُّ أَنْ يَظْهَرَ الْعَدْلُ وَ يَأْمَنَ السُّبُلُ وَ يُنْصَفَ الْمَظْلُومُ.

**[ترجمه]اختصاص: راوی گفت: به امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: «ما بهتر هستیم یا اصحاب قائم؟» فرمود: «شما بهتر از اصحاب قائم هستید، زیرا شما شب و روز از دولت های ظالم، بر جان امام خود و خودتان هراسان می باشید؛ اگر نماز می خوانید، با حالت تقیه است؛ اگر روزه می گیرید، باز در تقیه است؛ اگر حج می کنید، آنهم در تقیه است و اگر (در محکمه شرع و حضور قاضی) گواهی بدهید، (به جرم تشیع) گواهی شما پذیرفته نیست.» و از این قبیل چند چیزدیگر شمرد.

سپس عرض کردم: «وقتی این طور باشد، چه آرزویی به دیدن قائم داریم؟» فرمود: سبحان اللّه! نمی خواهی عدالت آشکار گردد، راه ها امن شود و مظلوم مورد ترحم قرار گیرد؟» - . اختصاص: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۶۳»

نهج، [نهج البلاغه]: الْزَمُوا الْأَرْضَ وَ اصْبِرُوا عَلَى الْبَلَاءِ وَ لَا تُحَرِّكُوا بِأَيْدِيكُمْ وَ سُيُوفِكُمْ وَ هَوَى أَلْسِنَتِكُمْ وَ لَا تَسْتَعْجِلُوا بِمَا لَمْ يُعَجِّلْهُ اللَّهُ لَكُمْ فَإِنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ وَ هُوَ عَلَى مَعْرِفَهِ رَبِّهِ وَ حَقِّ رَسُولِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ مَاتَ شَهِيداً أُوْقِعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَ اسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ وَ قَامَتِ النِّيَّهُ مَقَامَ إصلائه [إِصْلَاتِهِ] بِسَيْفِهِ فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْ ءٍ مُدَّهً وَ أَجَلًا.

**[ترجمه]نهج البلاغه: امیرالمؤمنین فرمود: «در جای خود قرار گیرید و بر بلایی که واقع می شود صبر کنید، و با دست و شمشیر و زبان خود، حرکتی نکنید، و درباره چیزی که خداوند شتاب در آن را برای شما نخواسته است، عجله نکنید، زیرا هر کس از شما در بستر خود بمیرد و خدا و پیغمبر و اهل بیت او را شناخته باشد، شهید مرده و ثواب او با خداست که پاداش نیت و اعمال نیک او را بدهد، و نیت او (برای درک امام زمان علیه السلام) مثل این است که شمشیر خود را (برای آن حضرت) آماده ساخته است، زیرا هر چیز مدت و زمانی دارد.» - . نهج البلاغه: ۳۹۰ -

**[ترجمه]

«۶۴»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عُبْدُونٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِزْقٍ الْغُمْشَانِيِّ عَنْ يَحْيَى

ص: ۱۴۴

۱- ۱. فی النسخه المطبوعه: عن أميّه ابن هلال عن أميّه بن علی. و هو سهو.

بْنِ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: کُلُّ مُؤْمِنٍ شَهِیدٌ وَ إِنْ مَاتَ عَلَی فِرَاشِهِ فَهُوَ شَهِیدٌ وَ هُوَ کَمَنْ مَاتَ فِی عَسْکَرِ الْقَائِمِ علیه السلام ثُمَّ قَالَ أَ یَحْبِسُ نَفْسَهُ عَلَی اللَّهِ ثُمَّ لَا یَدْخُلُ الْجَنَّهَ.

**[ترجمه]امالی طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «هر مؤمنی شهید است. و اگر در رختخواب بمیرد، شهید است و مانند کسی است که در لشکر امام علیه السلام جان بدهد.» آنگاه فرمود: «آیا سزاوار است که او خود را وقف خدا کند و داخل بهشت نشود؟» - . امالی طوسی: ۶۷۶ -

**[ترجمه]

«۶۵»

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِیِّ، قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: انْتِظَارُ الْفَرَجِ بِالصَّبْرِ عِبَادَهٌ.

**[ترجمه]دعوات راوندی: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «انتظار فرج با صبر و بردباری، عبادت است.» - . دعوات راوندی: ۴۱ -

**[ترجمه]

«۶۶»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْمُغِیرَهِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام (۱)

أَنَّهُ قَالَ: یَأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یَغِیبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ فَیَا طُوبَی لِلثَّابِتِینَ عَلَی أَمْرِنَا فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ إِنَّ أَدْنَی مَا یَکُونُ لَهُمْ مِنَ الثَّوَابِ أَنْ یُنَادِیَهُمُ الْبَارِئُ عَزَّ وَ جَلَّ عِبَادِی آمَنْتُمْ بِسِرِّی وَ صَدَّقْتُمْ بِغَیْبِی فَأَبْشِرُوا بِحُسْنِ الثَّوَابِ مِنِّی فَأَنْتُمْ عِبَادِی وَ إِمَائِی حَقّاً مِنْکُمْ أَتَقَبَّلُ وَ عَنْکُمْ أَعْفُو وَ لَکُمْ أَغْفِرُ وَ بِکُمْ أَسْقِی عِبَادِیَ الْغَیْثَ وَ أَدْفَعُ عَنْهُمُ الْبَلَاءَ وَ لَوْلَاکُمْ لَأَنْزَلْتُ عَلَیْهِمْ عَذَابِی قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا أَفْضَلُ مَا یَسْتَعْمِلُهُ الْمُؤْمِنُ فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ قَالَ حِفْظُ اللِّسَانِ وَ لُزُومُ الْبَیْتِ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «زمانی بر مردم خواهد گذشت که امام آنها از نظرشان غایب گردد. خوش به حال آنها که در آن زمان بر عقیده خود نسبت به ما ثابت می مانند. کمترین ثوابی که آنها دارند، این است که خداوند متعال آنها را با این کلام صدا زند: «بندگان من که ایمان به من آوردید و غیب مرا تصدیق کردید! شما را به ثواب نیکوی خود مژده می دهم! شما بندگان و کنیزان حقیقی من هستید؛ عبادت شما را می پذیرم و از تقصیرات شما می گذرم و شما را می آمرزم و به خاطر شما،بندگانم را از باران سیراب می کنم و بلا را از مردم برطرف می سازم. اگر برای خاطر شما نبود، عذاب خود را بر آنان (که در بی دینی و غفلت و معصیت به سر می برند) فرو می فرستادم.»

جابر گفت: عرض کردم: «یابن رسول اللّه! بهترین کاری که شخص باایمان در آن زمان می تواند انجام دهد چیست؟» فرمود:

«حفظ زبان خود و ماندن در خانه.» - . کمال الدین: ۳۰۹ -

**[ترجمه]

«۶۷»

ک، [إکمال الدین] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْیَرِیِّ مَعاً عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَقْرَبُ مَا یَکُونُ الْعِبَادُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَرْضَی مَا یَکُونُ عَنْهُمْ إِذَا افْتَقَدُوا حُجَّةَ اللَّهِ فَلَمْ یَظْهَرْ لَهُمْ وَ لَمْ یَعْلَمُوا بِمَکَانِهِ وَ هُمْ فِی ذَلِکَ یَعْلَمُونَ أَنَّهُ لَمْ تَبْطُلْ حُجَجُ اللَّهِ فَعِنْدَهَا فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ کُلَّ صَبَاحٍ وَ مَسَاءٍ فَإِنَّ أَشَدَّ مَا یَکُونُ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی أَعْدَائِهِ إِذَا افْتَقَدُوا حُجَّتَهُ فَلَمْ یَظْهَرْ لَهُمْ وَ قَدْ عَلِمَ أَنَّ أَوْلِیَاءَهُ لَا یَرْتَابُونَ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّهُمْ یَرْتَابُونَ لَمَا غَیَّبَ حُجَّتَهُ طَرْفَةَ عَیْنٍ وَ لَا یَکُونُ ذَلِکَ إِلَّا عَلَی رَأْسِ شِرَارِ النَّاسِ (۲).

ص: ۱۴۵

۱- ۱. فی النسخه المطبوعه« عن أبی عبد اللّه علیه السلام» و هو تصحیف و الحدیث مذکور فی کمال الدین باب ما أخبر به أبو جعفر محمّد بن علی الباقر علیه السلام من وقوع العیبه بالقائم علیه السلام راجع ج ۱ ص ۴۴۶.

۲- ۲. راجع کمال الدین ج ۲ ص ۷ و بالسند الآتی فی ص ۹ فراجع.

**[ترجمه]کمال الـدین: امام صادق علیه السـلام فرمود: «نزدیک کننـده ترین عمل بنـدگان به خدای عزوجل و خشـنود کننده ترین عمل آنان، وقتی است که به حجت خـدا اقتـدا کننـد. پس آن حجت برای آنان ظاهر نباشـد و جایش را ندانند و مؤمنان بدانند که در آن زمان حجت خدا باطل نشده. پس در این هنگامه، صـبح و شام منتظر فرج باشید که غضبناک ترین امر غضب خدا بر دشمنانش، زمانی است که در فقدان حجتش باشند و برای آنان ظاهر نشود.

و خـدا می دانـد که دوسـتانش تردیـد نمی کننـد و اگر می دانست که آنان تردیـد می کننـد،حجت خود را چشم به هم زدنی مخفی نمی کرد و این امر نمی باشد، مگر بر سر بدترین مردم.» – . همان: ۳۱۷ –

**[ترجمه]

«۶۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ: مِثْلَهُ (۱)

ک، [إکمال الدین] أبی و ابن الولید معا عن سـعد عن ابن عیسـی عن محمد بن خالد: مثله– غط، [الغیبه] للشـیخ الطوسـی سـعد عن ابن عیسـی: مثله– نی، [الغیبه] للنعمانی محمـد بن همام عن بعض رجاله عن أحمد بن محمد بن خالد عن أبیه عن رجل عن المفضل: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: به سند دیگر مثل این حدیث را نقل کرده است. – . غیبت نعمانی: ۱۶۱ –

کمال الدین – . کمال الدین: ۳۱۸ – و غیبت طوسی – . غیبت طوسی: ۴۵۷ – و غیبت نعمانی – . غیبت نعمانی: ۱۶۱ – نیز این روایت را با اسناد جداگانه آورده اند .

**[ترجمه]

«۶۹»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: مَنْ مَاتَ مُنْتَظِراً لِهَذَا الْأَمْرِ کَانَ کَمَنْ کَانَ مَعَ الْقَائِمِ فِی فُسْطَاطِهِ لَا بَلْ کَانَ بِمَنْزِلَهِ الضَّارِبِ بَیْنَ یَدَیْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِالسَّیْفِ.

**[ترجمه]کمال الدین: مفضل بن عمر می گوید: شـنیدم که حضـرت صادق علیه السـلام فرمود: «کسی که با حال انتظار فرج بمیرد، مانند کسـی است که با قائم علیه السـلام در خیمه او باشد! نه، بلکه مانند کسی است که با شمشیر در رکاب رسول خدا صلی الله علیه و آله بجنگد.» – . کمال الدین: ۳۱۷ –

**[ترجمه]

ک، [إکمال الدین] الْعَطَّارُ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِیحٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ لِلْقَائِمِ غَیْبَهً قَبْلَ أَنْ یَقُومَ قُلْتُ وَ لِمَ قَالَ یَخَافُ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی بَطْنِهِ ثُمَّ قَالَ یَا زُرَارَهُ وَ هُوَ الْمُنْتَظَرُ وَ هُوَ الَّذِی یَشُکُّ النَّاسُ فِی وِلَادَتِهِ مِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ مَاتَ أَبُوهُ وَ لَمْ یُخَلِّفْ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ هُوَ حَمْلٌ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ هُوَ غَائِبٌ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ مَا وُلِدَ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ قَدْ وُلِدَ قَبْلَ وَفَاهِ أَبِیهِ بِسَنَتَیْنِ وَ هُوَ الْمُنْتَظَرُ غَیْرَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی یَجِبُ أَنْ یَمْتَحِنَ الشِّیعَهَ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ قَالَ زُرَارَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَإِنْ أَدْرَکْتُ ذَلِکَ الزَّمَانَ فَأَیَّ شَیْ ءٍ أَعْمَلُ قَالَ یَا زُرَارَهُ إِنْ أَدْرَکْتَ ذَلِکَ الزَّمَانَ فَالْزَمْ هَذَا الدُّعَاءَ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِی نَفْسَکَ فَإِنَّکَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِی نَفْسَکَ لَمْ أَعْرِفْ نَبِیَّکَ اللَّهُمَ

ص: ۱۴۶

۱- ۱. فی الکافی ج ۱ ص ۳۳۳ و غیبه النعمانیّ ص ۸۳ سند الحدیث هکذا:« علی بن إبراهیم، عن أبیه، عن محمّد بن خالد، عمن حدثه، عن المفضل بن عمر، و محمّد بن یحیی، عن عبد اللّه بن محمّد بن عیسی، عن أبیه، عن بعض أصحابه، عن المفضل» و علی هذا فقول المصنّف« عن محمّد بن سنان» تفسیر لقوله« عمن حدثه» بقرینه سند کمال الدین فی الخبرین. فراجع.

عَرِّفْنِی رَسُولَکَ فَإِنَّکَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِی رَسُولَکَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَکَ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِی حُجَّتَکَ فَإِنَّکَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِی حُجَّتَکَ ضَلَلْتُ عَنْ دِینِی ثُمَّ قَالَ یَا زُرَارَهُ لَا بُدَّ مِنْ قَتْلِ غُلَامٍ بِالْمَدِینَهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَ لَیْسَ یَقْتُلُهُ جَیْشُ السُّفْیَانِیِّ قَالَ لَا وَ لَکِنْ یَقْتُلُهُ جَیْشُ بَنِی فُلَانٍ یَخْرُجُ حَتَّی یَدْخُلَ الْمَدِینَهَ فَلَا یَدْرِی النَّاسُ فِی أَیِّ شَیْ ءٍ دَخَلَ فَیَأْخُذُ الْغُلَامَ فَیَقْتُلُهُ فَإِذَا قَتَلَهُ بَغْیاً وَ عُدْوَاناً وَ ظُلْماً لَمْ یُمْهِلْهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَعِنْدَ ذَلِکَ فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ.

ک، [إکمال الدین] الطالقانی عن أبی علی بن همام عن أحمد بن محمد النوفلی عن أحمد بن هلال عن عثمان بن عیسی عن ابن نجیح عن زراره: مثله- ک، [إکمال الدین] ابن الولید عن الحمیری عن علی بن محمد الحجال عن ابن فضال عن ابن بکیر عن زراره: مثله (۱)

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی سعد عن جماعه من أصحابنا عن عثمان بن عیسی عن خالد بن نجیح عن زراره: مثله- نی، [الغیبه] للنعمانی محمد بن همام عن جعفر بن محمد بن مالک عن عباد بن یعقوب عن یحیی بن علی عن زراره: مثله-

و عن الکلینی عن علی بن إبراهیم (۲)

عن الخشاب عن عبد الله بن موسی عن ابن بکیر عن زراره: مثله- و عن الکلینی عن الحسین بن محمد عن أحمد بن هلال عن عثمان بن عیسی

ص: ۱۴۷

۱- ۱. فی النسخه المطبوعه هناک تکرار فراجع ص ۱۴۱.

۲- ۲. زاد فی الأصل المطبوع هناک« عن ابن همام» و هو سهو ظاهر، کما أنّه نقص فی السند الذی بعده ما أضفناه بین العلامتین، و الحسین بن محمّد هو أبو عبد اللّه الحسین بن محمّد بن عامر بن عمران بن أبی بکر الأشعریّ القمّیّ المعروف بابن عامر، من أشیاخ الکلینی و قد یصحف« حسین بن محمّد» فی نسخ الکافی أو حکایتها بحسین بن أحمد کما فی هذا السند و هو تصحیف.

عن ابن نجیح عن زراره: مثله (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: زراره می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «قائم پیش از قیامش غیبتی دارد.» عرض کردم: «برای چه غایب می شود؟» فرمود: «می ترسد.» و در این وقت، با دست اشاره به شکم خود فرمود (یعنی می ترسد شکمش را پاره کنند).سپس فرمود: «ای زراره! او همان منتظر است و همان است که مردم درباره ولادتش تردید می کنند! بعضی می گویند که او هنوز در شکم مادر است. برخی هم می گویند که او غایب است، و عده ای هم می گویند که او هنوز متولد نشده است. و جمعی می گویند که دو سال پیش از وفات پدرش، متولد شده است. اوست که مردم همه در انتظار وی هستند، ولی خداوند دوست دارد شیعیان را بدین وسیله امتحان کند. در آن موقع است که اهل باطل دچار شک می شوند.»

زراره می گوید: عرض کردم: «قربانت گردم! اگر من آن زمان را درک کردم، چه کار کنم؟» فرمود: «ای زراره! اگر آن روز را درک کردی، پیوسته این دعا را بخوان:

«پروردگارا! خود را به من بشناسان که اگر خود را به من نشناسانی، نمی توانم پیغمبرت را بشناسم. پروردگارا! پیغمبرت را به من بشناسان که اگر پیغمبرت را به من نشناسانی، نمی توانم حجت تو را بشناسم. پروردگارا! حجت خود را به من بشناسان که اگر حجت خود را به من نشناسانی، دین خود را از دست می دهم! آنگاه فرمود:«ای زراره! جوانی را در مدینه خواهند کشت.»عرض کردم: «این همان نیست که لشکر سفیانی او را می کشند؟» فرمود: «نه، بلکه لشکر اولاد فلان او را به قتل می رسانند. این لشکر حرکت کرده و به مدینه می آیند، به طوری که مردم نمی دانند آنها در چه وضعی وارد مدینه شدند. آنگاه آن جوان را گرفته و با بیدادگری و ظلم و ستم به قتل می رسانند. بعد از آن خداوند دیگر به آنها مهلت نمی دهد و در آن موقع منتظر فرج و گشایش باشید.» - . کمال الدین: ۳۲۱ -

این روایت را صدوق در کمال الدین - . همان - به دو سند دیگر و نیز در غیبت شیخ - . غیبت طوسی: ۳۳۳ - و نعمانی - . غیبت نعمانی: ۱۶۶ - به دو طریق دیگر و هم کلینی در کافی به دو طریق دیگر، همه از زراره و او از آن حضرت روایت کرده اند.

**[ترجمه]

«۷۱»

ك، [إكمال الدين] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى وَ ابْنِ يَزِيدَ مَعاً عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا أَصْبَحْتَ وَ أَمْسَيْتَ لَا تَرَى إِمَاماً تَأْتَمُّ بِهِ فَأَحْبِبْ مَنْ كُنْتَ تُحِبُّ وَ أَبْغِضْ مَنْ كُنْتَ تُبْغِضُ حَتَّى يُظْهِرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]کمال الدین: عمر بن عبدالعزیز از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که به وی فرمود: «هنگامی که صبح و شام امامی ندیدی که از وی پیروی کنی، هر کس را دوست می داری، دوست و کسانی را که دشمن می داری، دشمن بدار تا آنکه خداوند عزوجل آن امام را ظاهر گرداند.» - . کمال الدین: ۳۲۶ -

**[ترجمه]

«۷۲»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ وَ الْيَقْطِينِيِّ مَعاً عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ(۲) بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَنْ خَالِهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنْ كَانَ كَوْنٌ وَ لَا أَرَانِيَ اللَّهُ يَوْمَكَ فَبِمَنْ أَئْتَمُّ فَأَوْمَأَ إِلَى مُوسَى علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ فَإِنْ مَضَى فَإِلَى مَنْ قَالَ فَإِلَى وَلَدِهِ قُلْتُ فَإِنْ مَضَى وَلَدُهُ وَ تَرَكَ أَخاً كَبِيراً وَ ابْناً صَغِيراً فَبِمَنْ أَئْتَمُّ قَالَ بِوَلَدِهِ ثُمَّ هَكَذَا أَبَداً فَقُلْتُ فَإِنْ أَنَا لَمْ أَعْرِفْهُ وَ لَمْ أَعْرِفْ مَوْضِعَهُ فَمَا أَصْنَعُ قَالَ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّی أَتَوَلَّى مَنْ بَقِيَ مِنْ حُجَجِكَ مِنْ وَلَدِ الْإِمَامِ الْمَاضِی فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِيكَ.

ك، [إكمال الدين] أبی عن سعد و الحميری معا عن ابن أبی الخطاب و اليقطينی معا عن ابن أبی نجران: مثله.

**[ترجمه]كمال الدين: عيسى بن عبداللّه بن عمر بن على بن ابى طالب عليه السلام از دایی اش حضرت صادق عليه السلام روايت می كندكه عرض كردم: «اگر حادثه ای پديد آمد (يعنی شما بميريد) - كه خدا آن روز را برای من پيش نياورد - از چه كسی پيروی كنم؟» حضرت اشاره به موسى كاظم عليه السلام كرد. عرض كردم: «اگر او هم درگذشت از كی پيروی كنم؟» فرمود: «از فرزندش پيروی كن.»عرض كردم: «اگر فرزند او هم درگذشت و برادر بزرگ و پسر كوچكی به جای گذاشت، از كدام يک پيروی كنم؟» فرمود: «از پسرش و بعد از او نيز همين طور است.» عرض كردم: «اگر او را نشناسم و جای او را هم ندانم كجاست چه كنم؟» فرمود: «می گویی: «خدايا! من بازمانده حجت های تو را كه از اولاد امام گذشته است، دوست می دارم.» همين جمله تو را معذور می سازد.» - . كمال الدين: ۳۲۶ -

اين حديث به سند ديگر هم در كمال الدين آمده است. - . همان: ۳۸۵ -

**[ترجمه]

«۷۳»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَبْرَئِيلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعُبَيْدِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى (۳)

عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

ص: ۱۴۸

۱- ۱. تراه فی كمال الدين ج ۲ ص ۱۲ و الكافی ج ۱ ص ۳۳۷ و ۳۴۲ و غيبه النعمانیّ ص ۸۶ و ۸۷ و غيبه الشيخ ص ۲۱۷.

۲- ۲. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۹. و رواه الكافی عن محمّد بن يحيی عن ابن أبی الخطاب راجع ج ۱ ص ۳۰۹.

۳- ۳. هذا هو الصحيح كما فی المصدر ج ۲ ص ۲۱ و فی الأصل المطبوع« العسكریّ بن محمّد بن عيسی» و هو تصحيف و

الرجل هو محمّد بن عيسى بن عبيد بن يقطين بن موسى مولى بنى أسد بن خزيمه قد ينسب الى جده فيقال: العبيدى، روى عن يونس و غيره، و قد قال ابن الوليد ما تفرد به محمّد بن عيسى من كتب يونس و حديثه لا يعتمد عليه.

بْنِ سِنَانٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: سَتُصِيبُكُمْ شُبْهَةٌ فَتَبْقَوْنَ بِلَا عَلَمٍ يُرَى وَ لَا إِمَامِ هُدًى لَا يَنْجُو مِنْهَا إِلَّا مَنْ دَعَا بِدُعَاءِ الْغَرِيقِ قُلْتُ وَ كَيْفَ دُعَاءُ الْغَرِيقِ قَالَ تَقُولُ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ فَقُلْتُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُقَلِّبُ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ وَ لَكِنْ قُلْ كَمَا أَقُولُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «عنقریب شبهه ای برای شما پدید می آید که نه علامتی برای یافتن راه (حق) هست و نه امامی که (شما را) راهنمایی کند. کسی جز آنها که دعای غریق می خوانند از آن ورطه نجات نمی یابد.»عرض کردم: «دعای غریق چگونه است؟» فرمود: «می گویی:یا اللّه یا رحمان یا رحیم یا مقلّب القلوب ثبت قلبی علی دینک، ای الله و ای رحمان و ای رحیم، ای دگرگون کننده قلب ها! قلب مرا بر دینت استوار دار.» عرض کردم: «یا مقلب القلوب و الابصار ثبت قلبی علی دینک.» فرمود: «خداوند مقلب القلوب و الابصار است، ولی این طور که من می گویم بگو:«یا مقلب القلوب ثبت قلبی علی دینک، یعنی ای دگرگون کننده قلب ها! قلب مرا بر دینت استوار دار.» - . کمال الدین: ۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۷۴»

ك، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْيَقْطِينِيِّ [وَ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ](۱) عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَمَّنْ أَثْبَتَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا بَقِيتُمْ دَهْراً مِنْ عُمُرِكُمْ لَا تَعْرِفُونَ إِمَامَكُمْ قِيلَ لَهُ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ كَيْفَ نَصْنَعُ قَالَ تَمَسَّكُوا بِالْأَمْرِ الْأَوَّلِ حَتَّى يُسْتَيْقَنَ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «چه حالی خواهید داشت زمانی که مدتی از عمرتان بگذرد و امام خود را نشناسید؟» عرض شد: «اگر آن روز فرارسد چه کنیم؟» فرمود: «چنگ زنید به همین طریقه ای که دارید تا حقیقت امر روشن شود.» - . همان: ۳۲۷ -

**[ترجمه]

«۷۵»

ك، [إکمال الدین] أَبِي عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَغِيبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ فَقُلْتُ لَهُ مَا يَصْنَعُ النَّاسُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ قَالَ يَتَمَسَّكُونَ بِالْأَمْرِ الَّذِي هُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام به زراره فرمود: «زمانی خواهد آمد که امام از نظر مردم پنهان شود.» زراره می گوید: عرض کردم: «در آن زمان مردم چه می کنند؟» فرمود: «طریقه ای که دارند از دست ندهند تا آنکه مطلب بر آنها روشن گردد.» - . کمال الدین: ۳۲۸ -

**[ترجمه]

«۷۶»

ک، [إکمال الدین] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ وَ حَیْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ مَعاً عَنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ شُجَاعٍ (۲) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ یَوْمَ یَأْتِی بَعْضُ آیاتِ رَبِّکَ لا یَنْفَعُ نَفْساً إِیمانُها لَمْ تَکُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ کَسَبَتْ فِی إِیمانِها خَیْراً(۳) قَالَ یَعْنِی یَوْمَ خُرُوجِ الْقَائِمِ الْمُنْتَظَرِ مِنَّا

ص: ۱۴۹

۱- ۱. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۷.

۲- ۲. علی بن محمّد بن شجاع، ساقط عن المصدر المطبوع، راجع ج ۲ ص ۲۷ و ما سطره المصنّف رضوان اللّه علیه هو الصحیح کما فی المصدر أیضا ج ۲ ص ۲۰ و قد أخرجه المصنّف فی ج ۵۱ ص ۲۲۳ باب ما فیه من سنن الأنبیاء علیهم السلام. فراجع.

۳- ۳. الأنعام: ۱۵۸.

ثُمَّ قَالَ علیه السلام یَا بَا بَصِیرٍ طُوبَی لِشِیعَهِ قَائِمِنَا الْمُنْتَظِرِینَ لِظُهُورِهِ فِی غَیْبَتِهِ وَ الْمُطِیعِینَ لَهُ فِی ظُهُورِهِ أُولَئِکَ أَوْلِیَاءُ اللَّهِ الَّذِینَ لا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لا هُمْ یَحْزَنُونَ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام در تفسیر آیه: «یَوْمَ یَأْتِی بَعْضُ آیاتِ رَبِّکَ لا یَنْفَعُ نَفْساً إِیمانُها لَمْ تَکُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ کَسَبَتْ فِی إِیمانِها خَیْراً»، {روزی که پاره ای از نشانه های پروردگارت [پدید] آید، کسی که قبلًا ایمان نیاورده یا خیری در ایمان آوردن خود به دست نیاورده، ایمان آوردنش سود نمی بخشد} - . انعام / ۱۵۸ - ، فرمود: «آن روز، روز قیام منتظر ماست!

ای ابابصیر! خوش به حال شیعیان قائم ما که در غیبت او، منتظر ظهور او هستند و اطاعت او را گردن می نهند. آنها دوستان خدایند و کسانی هستند که از کسی جز خدا ترس ندارند و غمگین نمی باشند.» - . کمال الدین: ۳۳۴ -

**[ترجمه]

«۷۷»

ك، [إكمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ قَالَ: کَتَبْتُ إِلَی أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْفَرَجِ فَکَتَبَ إِلَیَّ إِذَا غَابَ صَاحِبُکُمْ عَنْ دَارِ الظَّالِمِینَ فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ.

کتاب الإمامه و التبصره، لعلی بن بابویه عن عبد الله بن جعفر الحمیری عن محمد بن عمرو الکاتب عن علی بن محمد الصیمری عن علی بن مهزیار قال: کتبت و ذکر نحوه.

ص: ۱۵۰

**[ترجمه]کمال الدین: علی بن محمد بن زیاد روایت می کند که نامه ای خدمت امام موسی کاظم علیه السلام نوشتم و پرسیدم فرج آل محمد صلی الله علیه و آله کی خواهد بود؟» در جواب مرقوم فرمود: «هنگامی که صاحب شما از دیار ستمگران پنهان گردید، منتظر فرج باشید.» - . همان: ۳۵۴ -

این روایت در کتاب امامت و تبصره تألیف علی بن بابویه (پدر شیخ صدوق) هم به سند دیگر نقل شده است. - . امامت و تبصره: ۹۳ -

**[ترجمه]

باب ۲۳ من ادعی الرؤیه فی الغیبه الکبری و أنه یشهد و یری الناس و لا یرونه و سائر أحواله علیه السلام فی الغیبه

روایات

«۱»

ج، [الإحتجاج]: خَرَجَ التَّوْقِیعُ إِلَی أَبِی الْحَسَنِ السَّمُرِیِّ یَا عَلِیَّ بْنَ مُحَمَّدٍ السَّمُرِیَّ اسْمَعْ أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَ إِخْوَانِکَ فِیکَ فَإِنَّکَ مَیِّتٌ مَا بَیْنَکَ وَ بَیْنَ سِتَّهِ أَیَّام فَاجْمَعْ أَمْرَکَ وَ لَا تُوصِ إِلَی أَحَدٍ یَقُومُ مَقَامَکَ بَعْدَ وَفَاتِکَ فَقَدْ وَقَعَتِ الْغَیْبَهُ التَّامَّهُ فَلَا ظُهُورَ إِلَّا بَعْدَ إِذْنِ اللَّهِ تَعَالَی ذِکْرُهُ وَ ذَلِکَ بَعْدَ طُولِ الْأَمَدِ وَ قَسْوَهِ الْقُلُوبِ وَ امْتِلَاءِ الْأَرْضِ جَوْراً وَ سَیَأْتِی مِنْ شِیعَتِی مَنْ یَدَّعِی الْمُشَاهَدَهَ أَلَا فَمَنِ ادَّعَی الْمُشَاهَدَهَ قَبْلَ خُرُوجِ السُّفْیَانِیِّ وَ الصَّیْحَهِ فَهُوَ کَذَّابٌ مُفْتَرٍ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیمِ.

ک، [إکمال الدین] الحسن بن أحمد المکتب: مثله (۱)

**[ترجمه]احتجاج: این توقیع از ناحیه مقدسه امام زمان برای ابوالحسن سمری (نایب چهارم حضرت) بیرون آمد: «ای علی بن محمد سمری! بشنو که خداوند پاداش برادران (دینی) تو را در مرگ تو بزرگ گرداند. تو تا شش روز دیگر خواهی مرد. پس به کارهای خود رسیدگی کن و به هیچ کس به عنوان جانشینی خود وصیت منما که غیبت کامل واقع شده و دیگر ظهوری نیست، مگر بعد از آنکه خداوند اجازه دهد و آنهم بعد از گذشت زمان ها و قساوت دل ها و پر شدن زمین از ستم، خواهد بود. به زودی در میان شیعیان کسانی پیدا می شوند که ادعا می کنند مرا دیده اند. آگاه باش که هر کس پیش از خروج سفیانی و صیحه آسمانی ادعا کند که مرا دیده است، دروغ می گوید و بر من افترا می بندد. و لا حول و لا قوّه الّا باللّه العلیّ العظیم.» - . احتجاج: ۴۷۸ -

این روایت در کمال الدین هم ذکر شده است. - . کمال الدین: ۴۹۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعله محمول علی من یدعی المشاهده مع النیابه و إیصال الأخبار من جانبه علیه السلام إلی الشیعه علی مثال السفراء لئلا ینافی الأخبار التی مضت و ستأتی فیمن رآه علیه السلام و الله یعلم.

**[ترجمه]اینکه می فرماید: «کسانی پیدا می شوند و ادعا می کنندکه مرا دیده اند»، شاید مقصود کسانی باشند که ادعا می کنند حضرت را دیده اند و از جانب وی نیابت دارند و بخواهند مانند سفرا، اخبار آن حضرت را به شیعیان برسانند تا با اخباری که سابقا گذشت که افراد زیادی حضرت را دیده اند، منافات نداشته باشد. عنقریب هم در باب کسانی که آن حضرت را در زمان های متأخر دیده اند باز خواهد آمد. و اللَّه داناست.

**[ترجمه]

«۲»

ك، [إكمال الدين] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیدِ وَ ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ وَ مَاجِیلَوَیْهِ وَ الْعَطَّارُ جَمِیعاً عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ الْمُثَنَّی عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: یَفْقِدُ النَّاسُ إِمَامَهُمْ فَیَشْهَدُهُمُ الْمَوْسِمَ فَیَرَاهُمْ وَ لَا یَرَوْنَهُ.

ك، [إكمال الدين] أبی عن سعد عن الفزاری: مثله (۲)

ك، [إكمال الدين] المظفر العلوی عن ابن العیاشی عن أبیه عن جبرئیل بن أحمد عن موسی بن جعفر البغدادی عن الحسن بن محمد الصیرفی عن یحیی بن

ص: ۱۵۱

۱- ۱. المصدر ج ۲ ص ۱۹۳.

۲- ۲. المصدر ج ۲ ص ۱۶ و ۲۱.

المثنى: مثله- غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى جماعه عن التلعكبرى عن أحمد بن على عن الأسدى عن سعد عن الفزارى: مثله- نى، [الغيبه] للنعمانى محمد بن همام عن جعفر بن محمد بن مالك عن الحسن بن محمد الصيرفى عن يحيى بن المثنى: مثله- نى، [الغيبه] للنعمانى الكلينى عن محمد بن العطار عن جعفر بن محمد عن إسحاق بن محمد:(1) مثله- نى، [الغيبه] للنعمانى الكلينى عن الحسن بن محمد عن جعفر بن محمد عن القاسم بن إسماعيل عن يحيى بن المثنى: مثله.

**[ترجمه]كمال الدين: عبيد بن زراره مى گويد: از حضرت صادق عليه السلام شنيدم كه مى فرمود: «مردم امام خود را گم مى كنند. او در موسم حج در بين مردم است و آنها را مى بيند، ولى آنها او را نمى بينند.» - . كمال الدين: ۳۲۵ -

در آن كتاب، اين روايت به دو سند - . كمال الدين: ۴۲۰ و ۳۳۰ - و در غيبت نعمانى - . غيبت نعمانى: ۱۷۵ - با سه سند و در غيبت شيخ - . غيبت طوسى: ۲۶۱ - با سند ديگر هم نقل شده است.

**[ترجمه]

«۳»

ك، [إكمال الدين] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْخَضِرَ شَرِبَ مِنْ مَاءِ الْحَيَاهِ فَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ حَتَّى يُنْفَخَ فِي الصُّورِ وَ إِنَّهُ لَيَأْتِينَا فَيُسَلِّمُ عَلَيْنَا فَنَسْمَعُ صَوْتَهُ وَ لَا نَرَى شَخْصَهُ وَ إِنَّهُ لَيَحْضُرُ حَيْثُ ذُكِرَ فَمَنْ ذَكَرَهُ مِنْكُمْ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ وَ إِنَّهُ لَيَحْضُرُ الْمَوَاسِمَ فَيَقْضِي جَمِيعَ الْمَنَاسِكِ وَ يَقِفُ بِعَرَفَهَ فَيُؤَمِّنُ عَلَى دُعَاءِ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيُؤْنِسُ اللَّهُ بِهِ وَحْشَهَ قَائِمِنَا عليه السلام فِي غَيْبَتِهِ وَ يَصِلُ بِهِ وَحْدَتَهُ (2).

**[ترجمه]كمال الدين: حضرت رضا عليه السلام فرمود: «چون خضر آب زندگانى نوشيد تا نفخ صور زنده است و نمى ميرد. او نزد ما مى آيد و به ما سلام مى كند.ما صداى او را مى شنويم، ولى خود او را نمى بينيم. هر جا از وى نام برند، حاضر مى شود. هر كسى از شما نام او را مى برد، به وى سلام كند. خضر هر سال در موسم حج حاضر مى شود و تمام اعمال حج را انجام مى دهد و در عرفه مى ايستد و براى استجابت دعاى مؤمنين آمين مى گويد. به زودى خداوند وحشت قائم ما را در طول غيبتش، به وسيله مأنوس گشتن با او برطرف مى كند و تنهايى او را به رفاقت با وى مبدل مى سازد.» - . كمال الدين: ۳۶۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: وَ اللَّهِ إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ يَحْضُرُ الْمَوْسِمَ كُلَّ سَنَهٍ فَيَرَى النَّاسَ وَ يَعْرِفُهُمْ وَ يَرَوْنَهُ وَ لَا يَعْرِفُونَهُ (3).

**[ترجمه]كمال الدين: حميرى روايت مى كند كه از محمد بن عثمان شنيدم كه مى گفت: «به خدا قسم صاحب الامر هر

سال در موسم حج حاضر می شود و مردم را می بیند و آنها را می شناسد. مردم هم او را می بینند، ولی نمی شناسند.» - . کمال الدین: ۳۹۶ -

**[ترجمه]

«۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِیسَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ

ص: ۱۵۲

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع أعنی النسخه المشهوره بکمبانیّ، راجع غیبه النعمانیّ ص ۹۱ و ۹۲، الکافی ج ۱ ص ۳۳۷ و ۳۳۹.

۲- ۲. تراه فی المصدر ج ۲ ص ۶۱. باب ما روی من حدیث الخضر علیه السلام.

۳- ۳. راجع المصدر ج ۲ ص ۱۱۴ و الضمیر فی« قال» یرجع الی الحمیری، و فی« سمعته» یرجع الی العمری.

عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَتَيْنِ إِحْدَاهُمَا تَطُولُ حَتَّى يَقُولَ بَعْضُهُمْ مَاتَ وَ يَقُولَ بَعْضُهُمْ قُتِلَ وَ يَقُولَ بَعْضُهُمْ ذَهَبَ حَتَّى لَا يَبْقَى عَلَى أَمْرِهِ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَّا نَفَرٌ يَسِيرٌ لَا يَطَّلِعُ عَلَى مَوْضِعِهِ أَحَدٌ مِنْ وُلْدِهِ وَ لَا غَيْرِهِ إِلَّا الْمَوْلَى الَّذِي يَلِي أَمْرَهُ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن محمد بن یحیی عن أحمد بن محمد عن الحسین بن سعید عن ابن أبی عمیر عن هشام بن سالم عن أبی عبد الله علیه السلام و حدثنا القاسم بن محمد بن الحسین بن حازم عن عبیس بن هشام عن ابن جبله عن ابن المستنیر عن المفضل عنه علیه السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: مفضل بن عمر می گوید: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «صاحب الامر دو غیبت دارد؛ یکی از آنها به طول میانجامد تا جایی که بعضی می گویند که او مرده است و برخی می گویند که کشته شده. عده ای نیزمی گویند که او رفته است، تا آنجا که جز قلیلی از یارانش، کسی بر اعتقاد به وجود و ظهور وی باقی نمی ماند. هیچ کس، نه اولاد او و نه دیگران، جز خداوندی که ظهور او به دست وی است، از مکان او اطلاع ندارند.» - . غیبت طوسی: ۱۶۱ -

این حدیث در غیبت نعمانی هم آمده است. - . غیبت نعمانی: ۱۷۱ -

**[ترجمه]

«۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ(۱) عَنِ الْفَضْلِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا بُدَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ عُزْلَةٍ وَ لَا بُدَّ فِي عُزْلَتِهِ مِنْ قُوَّةٍ وَ مَا بِثَلَاثِينَ مِنْ وَحْشَةٍ وَ نِعْمَ الْمَنْزِلُ طَيْبَةُ(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «صاحب ناگزیر است که از مردم کناره بگیرد و ناچار در کناره گیری اش باید نیرومند باشد. در سی نفر وحشتی نیست، چه جایگاه خوبی است مدینه!» - . غیبت طوسی: ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۷»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی ابْنُ أَبِي جِيدٍ عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمْدَوَيْهِ بْنِ الْبَرَاءِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا نَزَلْنَا الرَّوْحَاءَ نَظَرَ إِلَى جَبَلِهَا مُطِلًّا عَلَيْهَا فَقَالَ لِي تَرَى هَذَا الْجَبَلَ هَذَا جَبَلٌ يُدْعَى رَضْوَى مِنْ جِبَالِ فَارِسَ أَحَبَّنَا فَنَقَلَهُ اللَّهُ إِلَيْنَا أَمَا إِنَّ فِيهِ كُلَّ شَجَرَةٍ مَطْعَمٍ وَ نِعْمَ أَمَانٌ لِلْخَائِفِ مَرَّتَيْنِ أَمَا إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ فِيهِ غَيْبَتَيْنِ وَاحِدَةٌ قَصِيرَةٌ وَ الْأُخْرَى طَوِيلَةٌ(۳).

۱- ۱. یعنی: أحمـد بن إدریس، عن علیّ بن محمّـد، عن الفضل بن شاذان و کان الانسب أن یصـرح بذلک. راجع المصدر ص ۱۱۱.

۲- ۲. العزله- بالضم- اسم للاعتزال، و الطیبه اسم المـدینه الطیبه فیدل علی کونه علیه السـلام غالبا فیها و فی حوالیها، و علی أن معه ثلاـثین من موالیه و خواصه، ان مـات أحـدهم قام آخر مقامه. منه رحمه اللّه. و رواه الکافی فی ج ۱ ص ۳۴۰ و لفظه: لا بد لصاحب هذا الامر من غیبه، و لا بد له فی غیبته من عزله إلخ. و سیجی ء تحت الرقم ۲۰.

۳- ۳. تراه فی المصدر ص ۱۱۲. و الذی بعده فی ص ۱۱۲.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عبدالاعلی مولی آل سام می گوید: همراه امام صادق علیه السلام به بیرون رفتیم. وقتی به «روحاء» رسیدیم، حضرت در حالی که به کوه آن مشرف بود، نگاهی به آن کرد و به من فرمود: «این کوه را می بینی؟ این کوهی است از کوه های فارس که رضوی خوانده می شود و ما را دوست داشت. پس خدا او را به نزد ما منتقل ساخت. آگاه باشید که هر درخت پر ثمری در آن هست.» و دوبار فرمود: «چه خوب امانی برای خائف است! بدانید که صاحب الامر در آن دو غیبت دارد: یکی کوتاه و دیگری طولانی.» - . غیبت طوسی: ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ جَنَاحٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ حَازِمِ بْنِ حَبِيبٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا حَازِمُ إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَتَیْنِ یَظْهَرُ فِی الثَّانِیَهِ إِنْ جَاءَکَ مَنْ یَقُولُ إِنَّهُ نَفَضَ یَدَهُ مِنْ تُرَابِ قَبْرِهِ فَلَا تُصَدِّقْهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حازم بن حبیب می گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: «ای حازم! صاحب الامر دو غیبت دارد که در غیبت دومین خود آشکار می شود. اگر کسی به نزد تو آمد و گفت که دستش را از خاک قبر او تکانده و پاکیزه کرده، او را تصدیق مکن. - . همان: ۴۳۳ -

**[ترجمه]

«۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی الْعَلَوِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ سَدِیرٍ الصَّیْرَفِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ فِی صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ لَشَبَهاً مِنْ یُوسُفَ فَقُلْتُ فَکَأَنَّکَ تُخْبِرُنَا بِغَیْبَهٍ أَوْ حَیْرَهٍ فَقَالَ مَا یُنْکِرُ هَذَا الْخَلْقُ الْمَلْعُونُ أَشْبَاهُ الْخَنَازِیرِ مِنْ ذَلِکَ إِنَّ إِخْوَهَ یُوسُفَ کَانُوا عُقَلَاءَ أَلِبَّاءَ أَسْبَاطاً أَوْلَادَ أَنْبِیَاءَ دَخَلُوا عَلَیْهِ فَکَلَّمُوهُ وَ خَاطَبُوهُ وَ تَاجَرُوهُ وَ رَادُّوهُ (۱)

وَ کَانُوا إِخْوَتَهُ وَ هُوَ أَخُوهُمْ لَمْ یَعْرِفُوهُ حَتَّی عَرَّفَهُمْ نَفْسَهُ وَ قَالَ لَهُمْ أَنَا یُوسُفُ فَعَرَفُوهُ حِینَئِذٍ فَمَا یُنْکِرُ هَذِهِ الْأُمَّهُ الْمُتَحَیِّرَهُ أَنْ یَکُونَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ یُرِیدُ فِی وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ أَنْ یَسْتُرَ حُجَّتَهُ عَنْهُمْ لَقَدْ کَانَ یُوسُفُ إِلَیْهِ مُلْکُ مِصْرَ وَ کَانَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ أَبِیهِ مَسِیرَهُ ثَمَانِیَهَ عَشَرَ یَوْماً فَلَوْ أَرَادَ أَنْ یُعْلِمَهُ مَکَانَهُ لَقَدَرَ عَلَی ذَلِکَ وَ اللَّهِ لَقَدْ سَارَ یَعْقُوبُ وَ وُلْدُهُ عِنْدَ الْبِشَارَهِ تِسْعَهَ أَیَّامٍ مِنْ بَدْوِهِمْ إِلَی مِصْرَ-(۲) فَمَا تُنْکِرُ هَذِهِ الْأُمَّهُ أَنْ یَکُونَ اللَّهُ یَفْعَلُ بِحُجَّتِهِ مَا فَعَلَ بِیُوسُفَ أَنْ یَکُونَ صَاحِبُکُمُ الْمَظْلُومُ الْمَجْحُودُ حَقُّهُ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ یَتَرَدَّدُ بَیْنَهُمْ وَ یَمْشِی فِی أَسْوَاقِهِمْ وَ یَطَأُ فُرُشَهُمْ وَ لَا یَعْرِفُونَهُ حَتَّی یَأْذَنَ اللَّهُ لَهُ أَنْ یُعَرِّفَهُمْ نَفْسَهُ کَمَا أَذِنَ لِیُوسُفَ حَتَّی قَالَ لَهُ إِخْوَتُهُ أَ إِنَّکَ لَأَنْتَ یُوسُفُ قالَ أَنَا یُوسُفُ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن علی بن إبراهیم عن محمد بن الحسین عن ابن أبی نجران: مثله

۱- ۱. فی المصدر ص ۸۴: راودوه.

۲- ۲. ما بین العلامتین موجود فی نسخه الکافی ج ۱ ص ۳۳۷ و فی نسخه النعمانیّ للغیبه مع رمز خ صح فی الهامش.

دلائـل الإمامه للطبری، عن علی بن هبه الله عن أبی جعفر عن أبیه عن سـعد بن عبـد الله عن محمـد بن خالـد البرقی عن أبیه عن فضاله: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: سـدیر صـیرفی می گویـد: شـنیدم که امام صادق علیه السـلام می فرمود: «صاحب این امر شـباهتی به یوسف دارد.» عرض کردم: «گویا شـما می خواهید ما را از غیبت یا حیرتی مطلع سازید!» فرمود: «این خلق ملعون خوک مانند، از این امر چه چیزی را انکار می کنند؟ برادران یوسف اهل خرد و عقل و از اسباط و اولاد انبیا بودند که بر او داخل شدند و با او سـخن گفته و خطاب کردند و با او تجارت کردند و با او مراوده کردند و برادر او بودند و او برادر آنان بود، او را نشناختند و او خـود را به آنـان معرفی کرد و گفت: «من یوسف هسـتم!» و در این هنگـام همه او را شـناختند. امـا این امت متحیر چگونه انکار می کنـد که خـدای عزوجل در وقتی از اوقات، اراده کنـد که حجت خود را از مردم مسـتور گردانـد؟ پادشاهی مصـر بر یوسف بود و بین او و پـدرش به انـدازه مسـیری هجـده روزه راه بود. پس اگر خـدا می خواست که مکان یوسف را به یعقوب اعلام کند، می توانست و به خدا قسم یعقوب و فرزندانش پس از بشارت، نه روزه از بیابان خود را به مصر رساندند.

پس این امت چه را انکار می کنـد که خـدا آنچه را که با یوسف کرد، با حجت خود نیز بکند؟ که امام مظلوم شـما که حقش مورد انکار است، بین مردم تردد داشـته باشد و در بازارهایشان راه برود و بر فرشـشان پای نهد، ولی مردم او را نشناسند تا خدا به او اذن دهـد که خـود را به مردم بشـناساند، همـان گونه که به یوسف اذن داد که برادرانش به او گفتنـد: «آیـا تو یوسـفی؟» فرمود: «من یوسف هستم.» - . غیبت نعمانی: ۱۶۳ -

مثـل این حـدیث به سـند دیگر هم در غیبت نعمـانی - . غیبت نعمانی: ۱۶۳ - و دلائـل الامـامه - . دلائل الامامه: ۳۷۲ - طبری آمده است.

**[ترجمه]

«۱۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: لِلْقَائِمِ غَیْبَتَانِ إِحْدَاهُمَا طَوِیلَهٌ وَ الْأُخْرَی قَصِیرَهٌ فَالْأُولَی یَعْلَمُ بِمَکَانِهِ فِیهَا خَاصَّهٌ مِنْ شِیعَتِهِ وَ الْأُخْرَی لَا یَعْلَمُ بِمَکَانِهِ فِیهَا إِلَّا خَاصَّهُ مَوَالِیهِ فِی دِینِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: اسـحاق بن عمار می گویـد: از امام جعفر صادق علیه السـلام شـنیدم که می فرمود: «قائم را دو غیبت اسـت: یکی طولانی و دیگر کوتـاه. در غیبـت اول (کوتـاه) خـواص شـیعیانش از مکـان او اطلاع دارنـد؛ ولی در غیبـت دوم (طولانی)همه، به جز دوستان مخصوص او، از جای او بی اطلاع می باشند.» - . غیبت نعمانی: ۱۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لِلْقَائِمِ غَیْبَتَانِ إِحْدَاهُمَا قَصِیرَهٌ وَ الْأُخْرَی طَوِیلَهٌ الْغَیْبَهُ الْأُولَی لَا یَعْلَمُ بِمَکَانِهِ فِیهَا إِلَّا خَاصَّهُ شِیعَتِهِ وَ الْأُخْرَی لَا یَعْلَمُ بِمَکَانِهِ فِیهَا إِلَّا خَاصَّهُ مَوَالِیهِ فِی دِینِهِ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: اسحاق بن عمار می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم را دو غیبت خواهد بود: یکی کوتاه و دیگر طولانی. در غیبت اول کسی جز شیعیان مخصوص او از مکانش اطلاع ندارند. در غیبت دوم (طولانی) همه، به جز دوستان مخصوص او، از جای او بی اطلاع می باشند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ الْکُنَاسِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَتَیْنِ وَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ لَا یَقُومُ الْقَائِمُ وَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَیْعَهٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابراهیم بن عمر کناسی می گوید: از حضرت باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «صاحب الامر را دو غیبت است.» و هم شنیدم که می فرمود: «صاحب الامر در حالی قیام نمی کند که بیعت کسی در گردنش باشد.» - . همان: ۱۷۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ (۲) الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حَازِمٍ مِنْ کِتَابِهِ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ جَنَاحٍ عَنْ حَازِمِ بْنِ حَبِیبٍ (۳)

قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ إِنَّ أبوای [أَبَوَیَ] هَلَکَا وَ لَمْ یَحُجَّا وَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ رَزَقَ وَ أَحْسَنَ فَمَا تَرَی فِی الْحَجِّ عَنْهُمَا فَقَالَ افْعَلْ فَإِنَّهُ یَبْرُدُ لَهُمَا

۱- ۱. تراه فی الکافی ج ۱ ص ۲۴۰ و غیبه النعمانیّ ص ۸۹ و هکذا ما یلیها. و ما جعلناه بین العلامتین ساقط عن الأصل المطبوع فراجع.

۲- ۲. صدر السند ساقط من الأصل المطبوع، و عبیس بن هشام هو عبّاس بن هشام أبو الفضل الناشری الأسدی ثقه جلیل القدر

کثیر الروایه. کره اسمه فقیل عبیس.

۳- ۳. کذا فی المصدر ص ۸۹ و فی الأصل المطبوع ص ۱۴۳« خارجه بن حبیب» و هو سهو لما یأتی فی السند الآتی.

ثُمَّ قَالَ لِی یَا حَازِمُ إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَتَیْنِ یَظْهَرُ فِی الثَّانِیَهِ فَمَنْ جَاءَکَ یَقُولُ إِنَّهُ نَفَضَ یَدَهُ مِنْ تُرَابِ قَبْرِهِ فَلَا تُصَدِّقْهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حازم بن حبیب می گوید: به خدمت حضرت صادق علیه السلام رسیدم و عرض کردم: «آقا! پدر و مادرم وفات کردند و حج نکردند و خداوند مال و مکنت به من روزی فرموده.در خصوص حج کردن به نیابت آنها چه می فرمایید؟» فرمود: «به نیابت آنها حج کن که موجب آسایش آنها خواهد بود.» سپس فرمود: «ای حازم! صاحب این امر را دو غیبت است و در غیبت دوم آشکار می شود. پس اگر کسی نزد تو آمد و گفت هم اکنون دست خود را از خاک قبر او تکانیده است، باور مکن.» - . غیبت نعمانی: ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ الزُّهْرِی (۱) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِی حَنِیفَهَ السَّائِقِ عَنْ حَازِمِ بْنِ حَبِیبٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ أَبِی هَلَکَ وَ هُوَ رَجُلٌ أَعْجَمِیٌّ وَ قَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَحُجَّ عَنْهُ وَ أَتَصَدَّقَ فَمَا تَرَی فِی ذَلِکَ فَقَالَ افْعَلْ فَإِنَّهُ یَصِلُ إِلَیْهِ ثُمَّ قَالَ لِی یَا حَازِمُ إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَتَیْنِ وَ ذَکَرَ الْحَدِیثَ الَّذِی قَبْلَهُ سَوَاءً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حازم بن حبیب می گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: «پدرم که مردی ساده بود مرد و من می خواهم از جانب او حج کنم و صدقه بدهم. نظر مبارک شما چیست؟» فرمود: «انجام بده که به او می رسد.» سپس به من فرمود: «ای حازم! صاحب این امر دو غیبت دارد» و عین حدیث قبلی را ذکر فرمود است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ(۲) عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ سَمِعَهُ یَقُولُ: إِنَّ لِلْقَائِمِ غَیْبَتَیْنِ یُقَالُ فِی إِحْدَاهُمَا هَلَکَ وَ لَا یُدْرَی فِی أَیِّ وَادٍ سَلَکَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: علاء بن محمد روایت کرده که شنیده است حضرت باقر علیه السلام می فرمود: «قائم ما دو غیبت دارد که در یکی از آنها مردم می گویند که او مرده و نمی دانیم به کدام بیابان رفته است.» - . همان: ۱۷۵ -

**[ترجمه]

«۱۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ(۳) عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ عَنْ أَبِی بَکْرٍ وَ یَحْیَی بْنِ الْمُثَنَّی عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه

السلام يَقُولُ: إِنَّ لِلْقَائِمِ غَيْبَتَيْنِ يَرْجِعُ فِي إِحْدَاهُمَا وَ الْأُخْرَى لَا يُدْرَى أَيْنَ هُوَ يَشْهَدُ الْمَوَاسِمَ يَرَى النَّاسَ وَ لَا يَرَوْنَهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره می گوید: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «قائم را دو غیبت است؛ در یکی از آنها برمی گردد و در دیگری معلوم نمی شود کجاست. در موقع حج حضور می یابد و مردم را می بیند، ولی کسی او را نمی بیند.» - . غیبت نعمانی: ۱۷۵ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد برجوعه رجوعه إلى خواص مواليه و سفرائه أو وصول خبره إلى الخلق.

**[ترجمه]شاید مقصود از برگشتن حضرت در غیبت صغری، برگشتن به نزد دوستان مخصوص و سفرایش یا رسیدن اخبار آن به مردم باشد .

**[ترجمه]

«۱۷»

نی، [الغيبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ قَيْسٍ وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ سَعِيدٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْقَطَوَانِيِّ قَالُوا جَمِيعاً حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْخَارِفِي (۴)

عَنْ

---

۱ - ۱. أی مولاهم و فی الأصل المطبوع الزبیری و هو سهو، و الرجل هو أحمد بن محمّد ابن علیّ بن عمر بن رباح القلاء السواق، كان مولی آل سعد بن أبی وقاص الزهری، واقفی.

۲- ۲. السند مصرح به فی المصدر و المصنّف حیث ذكر هذه الروایات متتالیه اختصر الاسناد. راجع ص ۹۰ و ۹۲.

۳- ۳. السند مصرح به فی المصدر و المصنّف حیث ذكر هذه الروایات متتالیه اختصر الاسناد. راجع ص ۹۰ و ۹۲.

۴- ۴. هو إبراهیم بن زیاد الخارفی الكوفیّ و فی المصدر ص ۹۰ الحازمی و فی الأصل المطبوع الخارجی و كلاهما تصحیف.

أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ لِقَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ غَیْبَتَانِ إِحْدَاهُمَا أَطْوَلُ مِنَ الْأُخْرَی فَقَالَ نَعَمْ وَ لَا یَکُونُ ذَلِکَ حَتَّی یَخْتَلِفَ سَیْفُ بَنِی فُلَانٍ وَ تَضَیَّقَ الْحَلْقَهُ وَ یَظْهَرَ السُّفْیَانِیُّ وَ یَشْتَدَّ الْبَلَاءُ وَ یَشْمَلَ النَّاسَ مَوْتٌ وَ قَتْلٌ یَلْجَئُونَ فِیهِ إِلَی حَرَمِ اللَّهِ وَ حَرَمِ رَسُولِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: «قائم آل محمد صلی الله علیه و آله دو غیبت دارد، یکی از آنها از دیگری طولانی تر است.» حضرت صادق علیه السلام فرمود: «آری، این طور است. و او ظهور نمی کند تا آنکه شمشیر اولاد فلان (گویا مقصود بنی عباس باشد که از علائم اوایل بوده) کشیده شود، دایره (جمعیت شیعه) تنگ شود، سفیانی آشکار گردد، بلا شدت یابد، مردن و کشته شدن، مردم را فرا گیرد و مردم از گیر و دار آن، به حرم خدا و حرم پیغمبر صلی الله علیه و آله ملتجی شوند.» - . غیبت نعمانی: ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَتَیْنِ فِی إِحْدَاهُمَا یَرْجِعُ فِیهَا إِلَی أَهْلِهِ وَ الْأُخْرَی یُقَالُ فِی أَیِّ وَادٍ سَلَکَ قُلْتُ کَیْفَ نَصْنَعُ إِذَا کَانَ ذَلِکَ قَالَ إِنِ ادَّعَی مُدَّعٍ فَاسْأَلُوهُ عَنْ تِلْکَ الْعَظَائِمِ الَّتِی یُجِیبُ فِیهَا مِثْلُهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مفضل بن عمر می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «صاحب الامر را دو غیبت است؛ در یکی از آنها برمی گردد به سوی کسانش؛ و در دیگری مردم می گویند که به کدام بیابان رفته است؟»عرض کردم: «در آن موقع چه باید کرد؟» فرمود: «اگر کسی مدعی شد که از جانب آن حضرت وکالت دارد، مسائل بزرگ دینی مهمی را که باید نماینده او پاسخ آنها را بدهد، از وی بپرسید.» - . غیبت نعمانی: ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نَضْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَهً یَقُولُ فِیهَا فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُکْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِینَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مفضل بن عمر حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «صاحب الامر را غیبتی است که در آن غیبت به مردم می گوید: «فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُکْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِینَ» - . شعراء / ۲۱ - ، {وچون از شما ترسیدم، از شما گریختم، تا پروردگارم به من دانش بخشید ومرا ازپیامبران قرار داد.} - . غیبت نعمانی: ۱۷۴ -

**[ترجمه]

«۲۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِیٍّ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَا بُدَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَیْبَهٍ وَ لَا بُدَّ لَهُ فِی غَیْبَتِهِ مِنْ عُزْلَهٍ وَ نِعْمَ الْمَنْزِلُ طَیْبَهُ وَ مَا بِثَلَاثِینَ مِنْ وَحْشَهٍ.

نی، [الغیبه] للنعمانی الکلینی عن علی عن أبیه عن ابن أبی عمیر عن أبی أیوب الخزاز عن محمد بن مسلم: مثله (۱)

ص: ۱۵۷

۱- ۱. الموجود فی المصدر هکذا: أخبرنا محمّد بن یعقوب، عن عده من رجاله، عن أحمد بن محمّد، عن علیّ بن الحکم، عن أبی أیوب الخزاز، عن محمّد بن مسلم قال: سمعت أبا عبد اللّه علیه السلام یقول: ان بلغکم عن صاحبکم غیبه فلا تنکروها.[ثم قال]: حدّثنا محمّد بن یعقوب قال: حدّثنا علیّ بن إبراهیم بن هاشم، عن محمّد بن أبی عمیر عن أبی أیوب الخزاز، عن محمّد بن مسلم مثله. فالظاهر أن نسخه المصنّف- رضوان اللّه علیه- من غیبه النعمانیّ کانت ناقصه هناک أو سقط من قلم الکتاب فخلط بین الحدیثین. و انما لم نجعل ما سقط فی الصلب، لان الحدیث لا یناسب هذا الباب. راجع غیبه النعمانیّ ص ۹۹، الکافی ج ۱ ص ۳۳۸ و ۳۴۰.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو حمزه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «صاحب الامر ناگزیر است از نظرها غایب شود، و ناچار است که در حال غیبت عزلت پیشه سازد. چه جای خوبی است «طیبه» برای منزل کردن، و از سی نفر وحشتی نیست.» - . غیبت نعمانی: ۱۸۸ -

در کافی و غیبت نعمانی به سندهای دیگر هم این روایت آمده است. - . همان -

**[ترجمه]

بیان

فی الکافی فی السند الأول عن علی بن أبی حمزه عن أبی بصیر(۱)

و العزله بالضم اسم الاعتزال و الطَّیْبَه اسم المدینه الطیبه فیدل علی کونه علیه السلام غالبا فیها و فی حوالیها و علی أن معه ثلاثین من موالیه و خواصه إن مات أحدهم قام آخر مقامه.

**[ترجمه]«عزلت» به ضم عین، به معنی گوشه گیری است و «طیبه» اسم مدینه طیبه است. پس این حدیث می رساند که غالبا امام زمان علیه السلام در مدینه و حوالی آن به سر می برد. و هم می رساند که سی نفر از دوستان و خواص آن حضرت با وی هستند که هر گاه یکی از آنها بمیرد، دیگری جای او را می گیرد.

**[ترجمه]

«۲۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ لِصَاحِبِ الْأَمْرِ بَیْتاً یُقَالُ لَهُ بَیْتُ الْحَمْدِ فِیهِ سِرَاجٌ یَزْهَرُ مُنْذُ یَوْمَ وُلِدَ إِلَی یَوْمِ یَقُومُ بِالسَّیْفِ لَا یُطْفَی.

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی محمد الحمیری عن أبیه عن محمد بن عیسی عن محمد بن عطاء عن سلام بن أبی عمیره عن أبی جعفر علیه السلام: مثله.

ص: ۱۵۸

۱- ۱. رأیناه مصرحا باسمه فی المصدر ص ۹۹ کما فی الکافی ج ۱ ص ۳۴۰ فجعلناه بین العلامتین.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مفضل بن عمر می گوید: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «صاحب الامر را خانه ای است که آن را «خانه حمد» می گویند در آن خانه چراغی است که از زمان ولادتش تا روزی که با شمشیر قیام کند، روشن است و خاموش نمی شود.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۹ -

این حدیث در غیبت شیخ، از امام محمد باقر علیه السلام هم روایت شده است. - . همان: ۴۶۷ -

**[ترجمه]

باب ۲۴ نادر فی ذکر من رآه علیه السلام فی الغیبه الکبری قریبا من زماننا

روایات

أقول

وجدت رساله مشتهره بقصه الجزیره الخضراء فی البحر الأبیض أحببت إیرادها لاشتمالها علی ذکر من رآه و لما فیه من الغرائب و إنما أفردت لها بابا لأنی لم أظفر به فی الأصول المعتبره و لنذکرها بعینها کما وجدتها(۱).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ الحمد لله الذی هدانا لمعرفته و الشکر له علی ما منحنا للاقتداء بسنن سید بریته محمد الذی اصطفاه من بین خلیقته و خصنا بمحبه علی و الأئمه المعصومین من ذریته صلی الله علیهم أجمعین الطیبین الطاهرین و سلم تسلیما کثیرا.

و بعد فقد وجدت فی خزانه أمیر المؤمنین علیه السلام و سید الوصیین و حجه رب العالمین و إمام المتقین علی بن أبی طالب علیه السلام بخط الشیخ الفاضل و العالم العامل الفضل بن یحیی بن علی الطیبی الکوفی قدس الله روحه ما هذا صورته الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ و صلی الله علی محمد و آله و سلم.

و بعد فیقول الفقیر إلی عفو الله سبحانه و تعالی الفضل بن یحیی بن علی الطیبی الإمامی الکوفی عفا الله عنه قد کنت سمعت من الشیخین الفاضلین العالمین الشیخ شمس الدین بن نجیح الحلی و الشیخ جلال الدین عبد الله بن الحرام الحلی قدس الله روحیهما و نوّر ضریحهما فی مشهد سید الشهداء و خامس أصحاب الکساء مولانا و إمامنا أبی عبد الله الحسین علیه السلام فی النصف من شهر شعبان سنه تسع و تسعین و ستمائه من

---

۱ – ۱. هذه قصه مصنوعه تخیلیه، قد سردها کاتبها علی رسم القصاصین، و هذا الرسم معهود فی هذا الزمان أیضا یسمونه« رمانتیک» و له تأثیر عظیم فی نفوس القارئین لانجذاب النفوس إلیه. فلا بأس به، اذا عرف الناس أنّها قصه تخیلیه.

الهجره النبويه على مشرفها محمد و آله أفضل الصلاه و أتم التحيه حكايه ما سمعاه من الشيخ الصالح التقى و الفاضل الورع الزكى زين الدين على بن فاضل المازندرانى المجاور بالغرى على مشرفيه السلام حيث اجتمعا به فى مشهد الإمامين الزكيين الطاهرين المعصومين السعيدين عليهما السلام بسرمن رأى و حكى لهما حكايه ما شاهده و رآه فى البحر الأبيض و الجزيره الخضراء من العجائب فمر بى باعث الشوق إلى رؤياه و سألت تيسير لقياه و الاستماع لهذا الخبر من لقلقه فيه بإسقاط رواته و عزمت على الانتقال إلى سرمن رأى للاجتماع.

فاتفق أن الشيخ زين الدين على بن فاضل المازندرانى انحدر من سرمن رأى إلى الحله فى أوائل شهر شوال من السنه المذكوره ليمضى على جارى عادته و يقيم فى المشهد الغروى على مشرفيه السلام.

فلما سمعت بدخوله إلى الحله و كنت يومئذ بها قد أنتظر قدومه فإذا أنا به و قد أقبل راكبا يريد دار السيد الحسيب ذى النسب الرفيع و الحسب المنيع السيد فخر الدين الحسن بن على الموسوى المازندرانى نزيل الحله أطال الله بقاه و لم أكن إذ ذاك الوقت أعرف الشيخ الصالح المذكور لكن خلج فى خاطرى أنه هو.

فلما غاب عن عينى تبعته إلى دار السيد المذكور فلما وصلت إلى باب الدار رأيت السيد فخر الدين واقفا على باب داره مستبشرا فلما رآنى مقبلا ضحك فى وجهى و عرفنى بحضوره فاستطار قلبى فرحا و سرورا و لم أملك نفسى على الصبر على الدخول إليه فى غير ذلك الوقت.

فدخلت الدار مع السيد فخر الدين فسلمت عليه و قبلت يديه فسأل السيد عن حالى فقال له هو الشيخ فضل بن الشيخ يحيى الطيبى صديقكم فنهض واقفا و أقعدنى فى مجلسه و رحب بى و أحفى السؤال عن حال أبى و أخى الشيخ صلاح الدين لأنه كان عارفا بهما سابقا و لم أكن فى تلك الأوقات حاضرا بل كنت فى بلده واسط أشتغل فى طلب العلم عند الشيخ العالم العامل الشيخ أبى إسحاق

إبراهيم بن محمد الواسطى الإمامى تغمده الله برحمته و حشره فى زمره أئمته عليهم السلام.

فتحادثت مع الشيخ الصالح المذكور متع الله المؤمنين بطول بقائه فرأيت فى كلامه أمارات تدل على الفضل فى أغلب العلوم من الفقه و الحديث و العربيه بأقسامها و طلبت منه شرح ما حدث به الرجلان الفاضلان العالمان العاملان الشيخ شمس الدين و الشيخ جلال الدين الحليان المذكوران سابقا عفا الله عنهما فقص لى القصه من أولها إلى آخرها بحضور السيد الجليل السيد فخر الدين نزيل الحله صاحب الدار و حضور جماعه من علماء الحله و الأطراف قد كانوا أتوا لزياره الشيخ المذكور وفقه الله و كان ذلك فى اليوم الحادى عشر من شهر شوال سنه تسع و تسعين و ستمائه و هذه صوره ما سمعته من لفظه أطال الله بقاءه و ربما وقع فى الألفاظ التى نقلتها من لفظه تغيير لكن المعانى واحده قال حفظه الله تعالى قد كنت مقيما فى دمشق الشام منذ سنين مشتغلا بطلب

العلم عند الشيخ الفاضل الشيخ عبد الرحيم الحنفى وفقه الله لنور الهدايه فى علمى الأصول و العربيه و عند الشيخ زين الدين على المغربى الأندلسى المالكى فى علم القراءه لأنه كان عالما فاضلا عارفا بالقراءات السبع و كان له معرفه فى أغلب العلوم من الصرف و النحو و المنطق و المعانى و البيان و الأصولين (۱) و كان لين الطبع لم يكن عنده معانده فى البحث و لا فى المذهب لحسن ذاته.

فكان إذا جرى ذكر الشيعه يقول قال علماء الإماميه بخلاف من المدرسين فإنهم كانوا يقولون عند ذكر الشيعه قال علماء الرافضه فاختصصت به و تركت التردد إلى غيره فأقمنا على ذلك برهه من الزمان أقرأ عليه فى العلوم المذكوره.

فاتفق أنه عزم على السفر من دمشق الشام يريد الديار المصريه فلكثره

۱- ۱. كانه يريد أصول الفقه و أصول الدين، و اماما فى الأصل المطبوع: الأصوليّين. فهو تصحيف.

المحبه التی کانت بیننا عز علی مفارقته و هو أیضا کذلک فآل (۱)

الأمر إلی أنه هداه الله صمّم العزم علی صحبتی له إلی مصر و کان عنده جماعه من الغرباء مثلی یقرءون علیه فصحبه أکثرهم.

فسرنا فی صحبته إلی أن وصلنا مدینه بلاد مصر المعروفه بالفاخره و هی أکبر من مدائن مصر کلها فأقام بالمسجد الأزهر مده یدرس فتسامع فضلاء مصر بقدومه فوردوا کلهم لزیارته و للانتفاع بعلومه فأقام فی قاهره مصر مده تسعه أشهر و نحن معه علی أحسن حال و إذا بقافله قد وردت من الأندلس و مع رجل منها کتاب من والد شیخنا الفاضل المذکور یعرفه فیه بمرض شدید قد عرض له و أنه یتمنی الاجتماع به قبل الممات و یحثه فیه علی عدم التأخیر.

فرق الشیخ من کتاب أبیه و بکی و صمم العزم علی المسیر إلی جزیره الأندلس فعزم بعض التلامذه علی صحبته و من الجمله أنا لأنه هداه الله قد کان أحبنی محبه شدیده و حسن لی المسیر معه فسافرت إلی الأندلس فی صحبته فحیث وصلنا إلی أول قریه من الجزیره المذکوره عرضت لی حمی منعتنی عن الحرکه.

فحیث رآنی الشیخ علی تلک الحاله رق لی و بکی و قال یعز علی مفارقتک فأعطی خطیب تلک القریه التی وصلنا إلیها عشره دراهم و أمره أن یتعاهدنی حتی یکون منی أحد الأمرین و إن منّ الله بالعافیه أتبعه إلی بلده هکذا عهد إلی بذلک وفقه الله بنور الهدایه إلی طریق الحق المستقیم ثم مضی إلی بلد الأندلس و مسافه الطریق من ساحل البحر إلی بلده خمسه أیام.

فبقیت فی تلک القریه ثلاثه أیام لا أستطیع الحرکه لشده ما أصابنی من الحمی ففی آخر الیوم الثالث فارقتنی الحمی و خرجت أدور فی سکک تلک القریه فرأیت قَفَلًا قد وصل من جبال قریبه من شاطئ البحر الغربی یجلبون الصوف و السمن و الأمتعه فسألت عن حالهم فقیل إن هؤلاء یجیئون من جهه قریبه من

۱- ۱. فی المطبوعه: قال. و هو تصحیف.

أرض البربر و هی قریبه من جزائر الرافضه.

فحیث سمعت ذلک منهم ارتحت إلیهم و جذبنی باعث الشوق إلی أرضهم فقیل لی إن المسافه خمسه و عشرون یوما منها یومان بغیر عماره و لا ماء و بعد ذلک فالقری متصله فاکتریت معهم من رجل حمارا بمبلغ ثلاثه دراهم لقطع تلک المسافه التی لا عماره فیها فلما قطعنا معهم تلک المسافه و وصلنا أرضهم العامره تمشیت راجلا و تنقلت علی اختیاری من قریه إلی أخری إلی أن وصلت إلی أول تلک الأماکن فقیل لی إن جزیره الروافض قد بقی بینک و بینها ثلاثه أیام فمضیت و لم أتأخر.

فوصلت إلی جزیره ذات أسوار أربعه و لها أبراج محکمات شاهقات و تلک الجزیره بحصونها راکبه علی شاطئ البحر فدخلت من باب کبیره یقال لها باب البربر فدرت فی سککها أسأل عن مسجد البلد فهدیت علیه و دخلت إلیه فرأیته جامعا کبیرا معظما واقعا علی البحر من الجانب الغربی من البلد فجلست فی جانب المسجد لأستریح و إذا بالمؤذن یؤذن للظهر و نادی بحی علی خیر العمل و لما فرغ دعا بتعجیل الفرج للإمام صاحب الزمان علیه السلام.

فأخذتنی العبره بالبکاء فدخلت جماعه بعد جماعه إلی المسجد و شرعوا فی الوضوء علی عین ماء تحت شجره فی الجانب الشرقی من المسجد و أنا أنظر إلیهم فرحا مسرورا لما رأیته من وضوئهم المنقول عن أئمه الهدی علیهم السلام.

فلما فرغوا من وضوئهم و إذا برجل قد برز من بینهم بهیّ الصوره علیه السکینه و الوقار فتقدم إلی المحراب و أقام الصلاه فاعتدلت الصفوف وراءه و صلی بهم إماما و هم به مأمومون صلاه کامله بأرکانها المنقوله عن أئمتنا علیهم السلام علی الوجه المرضی فرضا و نفلا و کذا التعقیب و التسبیح و من شده ما لقیته من وعثاء السفر و تعبی فی الطریق لم یمکننی أن أصلی معهم الظهر.

فلما فرغوا و رأونی أنکروا علیّ عدم اقتدائی بهم فتوجهوا نحوی بأجمعهم و سألونی عن حالی و من أین أصلی و ما مذهبی فشرحت لهم أحوالی و أنی

عراقی الأصل و أما مذهبی فإننی رجل مسلم أقول أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شریک له و أشهد أن محمدا عبده و رسوله أرسله بِالْهُدی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الأدیان کلها وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ فقالوا لی لم تنفعک هاتان الشهادتان إلا لحقن دمک فی دار الدنیا لم لا تقول الشهاده الأخری لتدخل الجنه بغیر حساب فقلت لهم و ما تلک الشهاده الأخری اهدونی إلیها یرحمکم الله فقال لی إمامهم الشهاده الثالثه هی أن تشهد أن أمیر المؤمنین و یعسوب المتقین و قائد الغر المحجلین علی بن أبی طالب و الأئمه الأحد عشر من ولده أوصیاء رسول الله و خلفاؤه من بعده بلا فاصله قد أوجب الله عز و جل طاعتهم علی عباده و جعلهم أولیاء أمره و نهیه و حججا علی خلقه فی أرضه و أمانا لبریته لأن الصادق الأمین محمدا رسول رب العالمین صلی الله علیه و آله أخبر بهم عن الله تعالی مشافهه من نداء الله عز و جل له علیه السلام فی لیله معراجه إلی السماوات السبع و قد صار من ربه کقاب قَوْسَیْنِ أَوْ أَدْنی و سماهم له واحدا بعد واحد صلوات الله و سلامه علیه و علیهم أجمعین.

فلما سمعت مقالتهم هذه حمدت الله سبحانه علی ذلک و حصل عندی أکمل السرور و ذهب عنی تعب الطریق من الفرح و عرفتهم أنی علی مذهبهم فتوجهوا إلی توجه إشفاق و عینوا لی مکانا فی زوایا المسجد و ما زالوا یتعاهدونی بالعزه و الإکرام مده إقامتی عندهم و صار إمام مسجدهم لا یفارقنی لیلا و لا نهارا.

فسألته عن میره أهل بلده (۱)

من أین تأتی إلیهم فإنی لا أری لهم أرضا مزروعه فقال تأتی إلیهم میرتهم من الجزیره الخضراء من البحر الأبیض من جزائر أولاد الإمام صاحب الأمر علیه السلام فقلت له کم تأتیکم میرتکم فی السنه فقال مرتین و قد أتت مره و بقیت الأخری فقلت کم بقی حتی تأتیکم قال أربعه أشهر.

۱- ۱. المیره: الطعام و الأرزاق.

فتأثرت لطول المده و مكثت عندهم مقدار أربعين يوما أدعو الله ليلا و نهارا بتعجيل مجيئها و أنا عندهم فی غایه الإعزاز و الإكرام ففی آخر یوم من الأربعین ضاق صدری لطول المده فخرجت إلی شاطئ البحر أنظر إلی جهه المغرب التی ذكروا أهل البلد أن میرتهم تأتی إلیهم من تلك الجهه.

فرأیت شبحا من بعید یتحرك فسألت عن ذلك الشبح أهل البلد و قلت لهم هل یكون فی البحر طیرا أبیض فقالوا لی لا فهل رأیت شیئا قلت نعم فاستبشروا و قالوا هذه المراكب التی تأتی إلینا فی كل سنه من بلاد أولاد الإمام علیه السلام.

فما كان إلا قلیل حتی قدمت تلك المراكب و علی قولهم إن مجیئها كان فی غیر المیعاد فقدم مركب كبیر و تبعه آخر و آخر حتی كملت سبعا فصعد(۱) من المركب الكبیر شیخ مربوع القامه بهیّ المنظر حسن الزیّ و دخل المسجد فتوضأ الوضوء الكامل علی الوجه المنقول عن أئمه الهدی علیهم السلام و صلی الظهرین فلما فرغ من صلاته التفت نحوی مسلما علیّ فرددت علیه السلام فقال ما اسمك و أظن أن اسمك علیّ قلت صدقت فحادثنی بالسر محادثه من یعرفنی فقال ما اسم أبیك و یوشك أن یكون فاضلا قلت نعم و لم أكن أشك فی أنه قد كان فی صحبتنا من دمشق.

فقلت أیها الشیخ ما أعرفك بی و بأبی هل كنت معنا حیث سافرنا من دمشق الشام إلی مصر فقال لا قلت و لا من مصر إلی الأندلس قال لا و مولای صاحب العصر قلت له فمن أین تعرفنی باسمی و اسم أبی.

قال اعلم أنه قد تقدم إلیّ وصفك و أصلك و معرفه اسمك و شخصك و هیئتك و اسم أبیك و أنا أصحبك معی إلی الجزیره الخضراء.

فسررت بذلك حیث قد ذكرت و لی عندهم اسم و كان من عادته أنه لا یقیم عندهم إلا ثلاثه أیام فأقام أسبوعا و أوصل المیره إلی أصحابها المقرره لهم فلما

۱- ۱. أی صعد علی الساحل.

أخذ منهم خطوطهم بوصول المقرر لهم و عزم على السفر و حملنى معه و سرنا فى البحر.

فلما كان فى السادس عشر من مسيرنا فى البحر رأيت ماء أبيض فجعلت أطيل النظر إليه فقال لى الشيخ و اسمه محمد ما لى أراك تطيل النظر إلى هذا الماء فقلت له إنى أراه على غير لون ماء البحر.

فقال لى هذا هو البحر الأبيض و تلك الجزيره الخضراء و هذا الماء مستدير حولها مثل السور من أى الجهات أتيته وجدته و بحكمه الله تعالى أن مراكب أعدائنا إذا دخلته غرقت و إن كانت محكمه ببركه مولانا و إمامنا صاحب العصر عليه السلام فاستعملته و شربت منه فإذا هو كماء الفرات.

ثم إنا لما قطعنا ذلك الماء الأبيض وصلنا إلى الجزيره الخضراء لا زالت عامره أهله ثم صعدنا من المركب الكبير إلى الجزيره و دخلنا البلد فرأيته محصنا بقلاع و أبراج و أسوار سبعه واقعه على شاطئ البحر ذات أنهار و أشجار مشتمله على أنواع الفواكه و الأثمار المنوعه و فيها أسواق كثيره و حمامات عديده و أكثر عمارتها برخام شفاف و أهلها فى أحسن الزى و البهاء فاستطار قلبى سرورا لما رأيته.

ثم مضى بى رفيقى محمد بعد ما استرحنا فى منزله إلى الجامع المعظم فرأيت فيه جماعه كثيره و فى وسطهم شخص جالس عليه من المهابه و السكينه و الوقار ما لا أقدر أن أصفه و الناس يخاطبونه بالسيد شمس الدين محمد العالم و يقرءون عليه القرآن و الفقه و العربيه بأقسامها و أصول الدين و الفقه الذى يقرءونه عن صاحب الأمر عليه السلام مسأله مسأله و قضيه قضيه و حكما حكما.

فلما مثلت بين يديه رحب بى و أجلسنى فى القرب منه و أحفى السؤال عن تعبى فى الطريق و عرفنى أنه تقدم إليه كل أحوالى و أن الشيخ محمد رفيقى إنما جاء بى معه بأمره من السيد شمس الدين العالم أطال الله بقاءه.

ثم أمر لى بتخليه موضع منفرد فى زاويه من زوايا المسجد و قال لى هذا

یکون لک إذا أردت الخلوه و الراحه فنهضت و مضیت إلی ذلک الموضع فاسترحت فیه إلی وقت العصر و إذا أنا بالموکل بی قد أتی إلی و قال لی لا تبرح من مکانک حتی یأتیک السید و أصحابه لأجل العشاء معک فقلت سمعا و طاعه.

فما کان إلا قلیل و إذا بالسید سلمه الله قد أقبل و معه أصحابه فجلسوا و مدت المائده فأکلنا و نهضنا إلی المسجد مع السید لأجل صلاه المغرب و العشاء فلما فرغنا من الصلاتین ذهب السید إلی منزله و رجعت إلی مکانی و أقمت علی هذه الحال مده ثمانیه عشر یوما و نحن فی صحبته أطال الله بقاءه.

فأول جمعه صلیتها معهم رأیت السید سلمه الله صلی الجمعه رکعتین فریضه واجبه فلما انقضت الصلاه قلت یا سیدی قد رأیتکم صلیتم الجمعه رکعتین فریضه واجبه قال نعم لأن شروطها المعلومه قد حضرت فوجبت فقلت فی نفسی ربما کان الإمام علیه السلام حاضرا.

ثم فی وقت آخر سألت منه فی الخلوه هل کان الإمام حاضرا فقال لا و لکنی أنا النائب الخاص بأمر صدر عنه علیه السلام فقلت یا سیدی و هل رأیت الإمام علیه السلام قال لا و لکنی حدثنی أبی رحمه الله أنه سمع حدیثه و لم یر شخصه و أن جدی رحمه الله سمع حدیثه و رأی شخصه.

فقلت له و لم ذاک یا سیدی یختص بذلک رجل دون آخر فقال لی یا أخی إن الله سبحانه و تعالی یؤتی الفضل من یشاء من عباده و ذلک لحکمه بالغه و عظمه قاهره کما أن الله تعالی اختص من عباده الأنبیاء و المرسلین و الأوصیاء المنتجبین و جعلهم أعلاما لخلقه و حججا علی بریته و وسیله بینهم و بینه لِیَهْلِکَ مَنْ هَلَکَ عَنْ بَیِّنَهٍ وَ یَحْیی مَنْ حَیَّ عَنْ بَیِّنَهٍ و لم یخل أرضه بغیر حجه علی عباده للطفه بهم و لا بد لکل حجه من سفیر یبلغ عنه.

ثم إن السید سلمه الله أخذ بیدی إلی خارج مدینتهم و جعل یسیر معی نحو البساتین فرأیت فیها أنهارا جاریه و بساتین کثیره مشتمله علی أنواع الفواکه عظیمه الحسن و الحلاوه من العنب و الرمان و الکمثری و غیرها

ما لم أرها فی العراقین و لا فی الشامات کلها.

فبینما نحن نسیر من بستان إلی آخر إذ مر بنا رجل بهیّ الصوره مشتمل ببردتین من صوف أبیض فلما قرب منا سلم علینا و انصرف عنا فأعجبتنی هیئته فقلت للسید سلمه الله من هذا الرجل قال لی أ تنظر إلی هذا الجبل الشاهق قلت نعم قال إن فی وسطه لمکانا حسنا و فیه عین جاریه تحت شجره ذات أغصان کثیره و عندها قبه مبنیه بالآجر و إن هذا الرجل مع رفیق له خادمان لتلک القبه و أنا أمضی إلی هناک فی کل صباح جمعه و أزور الإمام علیه السلام منها و أصلی رکعتین و أجد هناک ورقه مکتوب فیها ما أحتاج إلیه من المحاکمه بین المؤمنین فمهما تضمنته الورقه أعمل به فینبغی لک أن تذهب إلی هناک و تزور الإمام علیه السلام من القبه.

فذهبت إلی الجبل فرأیت القبه علی ما وصف لی سلمه الله و وجدت هناک خادمین فرحب بی الذی مر علینا و أنکرنی الآخر فقال له لا تنکره فإنی رأیته فی صحبه السید شمس الدین العالم فتوجه إلی و رحب بی و حادثانی و أتیا لی بخبز و عنب فأکلت و شربت من ماء تلک العین التی عند تلک القبه و توضأت و صلیت رکعتین.

و سألت الخادمین عن رؤیه الإمام علیه السلام فقالا لی الرؤیه غیر ممکنه و لیس معنا إذن فی إخبار أحد فطلبت منهم الدعاء فدعیا لی و انصرفت عنهما و نزلت من ذلک الجبل إلی أن وصلت إلی المدینه.

فلما وصلت إلیها ذهبت إلی دار السید شمس الدین العالم فقیل لی إنه خرج فی حاجه له فذهبت إلی دار الشیخ محمد الذی جئت معه فی المرکب فاجتمعت به و حکیت له عن مسیری إلی الجبل و اجتماعی بالخادمین و إنکار الخادم علی فقال لی لیس

لأحد رخصه فی الصعود إلی ذلک المکان سوی السید شمس الدین و أمثاله فلهذا وقع الإنکار منه لک فسألته عن أحوال السید شمس الدین أدام الله إفضاله فقال إنه من أولاد أولاد الإمام و إن بینه و بین الإمام علیه السلام خمسه آباء

و إنه النائب الخاص عن أمر صدر منه عليه السلام.

قال الشيخ الصالح زين الدين على بن فاضل المازندرانى المجاور بالغرى على مشرفه السلام و استأذنت السيد شمس الدين العالم أطال الله بقاءه فى نقل بعض المسائل التى يحتاج إليها عنه و قراءه القرآن المجيد و مقابله المواضع المشكله من العلوم الدينيه و غيرها فأجاب إلى ذلك و قال إذا كان و لا بد من ذلك فابدأ أولا بقراءه القرآن العظيم.

فكان كلما قرأت شيئا فيه خلاف بين القراء أقول له قرأ حمزه كذا و قرأ الكسائى كذا و قرأ عاصم كذا و أبو عمرو بن كثير كذا.

فقال السيد سلمه الله نحن لا نعرف هؤلاء و إنما القرآن نزل على سبعه أحرف قبل الهجره من مكه إلى المدينه و بعدها لما حج رسول الله صلى الله عليه و آله حجه الوداع نزل عليه الروح الأمين جبرئيل عليه السلام فقال يا محمد اتل علىَّ القرآن حتى أعرّفك أوائل السور و أواخرها و شأن نزولها(۱) فاجتمع إليه على بن أبى طالب و ولداه الحسن و الحسين عليهما السلام و أبى بن كعب و عبد الله بن مسعود و حذيفه بن اليمان و جابر بن عبد الله الأنصارى و أبو سعيد الخدرى و حسان بن ثابت و جماعه من الصحابه رضى الله عن المنتجبين منهم فقرأ النبى صلى الله عليه و آله القرآن من أوله إلى آخره فكان كلما مر بموضع فيه اختلاف بيَّنه له جبرئيل عليه السلام و أمير المؤمنين عليه السلام يكتب ذاك فى درج من أدم فالجميع قراءه أمير المؤمنين و وصى رسول رب العالمين..

فقلت له يا سيدى أرى بعض الآيات غير مرتبطه بما قبلها و بما بعدها كأن فهمى القاصر لم يصر إلى غوريه(۲)

ذلك.

۱- ۱. هذا وجه جمع بين الروايات الداله على أن« القرآن نزل على سبعه أحرف» و الروايات النافيه لذلك المصرحه بأن« القرآن واحد، نزل من عند الواحد، و انما الاختلاف يجى ء من قبل الرواه».

۲- ۲. كذا فى الأصل المطبوع و القياس« غور ذلك» يقال غار فى الامر غورا: اى دقق النظر فيه.

فقال نعم الأمر كما رأيته و ذلك أنه لما انتقل سيد البشر محمد بن عبد الله من دار الفناء إلى دار البقاء و فعل صنما قريش ما فعلاه من غصب الخلافه الظاهريه جمع أمير المؤمنين عليه السلام القرآن كله و وضعه فی إزار و أتی به إليهم و هم فی المسجد.

فقال لهم هذا كتاب الله سبحانه أمرنی رسول الله صلی الله عليه و آله أن أعرضه إليكم لقيام الحجه عليكم يوم العرض بين يدی الله تعالی فقال له فرعون هذه الأمه و نمرودها لسنا محتاجين إلی قرآنک فقال عليه السلام لقد أخبرنی حبيبی محمد صلی الله عليه و آلهبقولک هذا و إنما أردت بذلک إلقاء الحجه عليكم.

فرجع أمير المؤمنين عليه السلام به إلی منزله و هو يقول لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَکَ لَا شَرِيکَ لَکَ لَا رَادَّ لِمَا سَبَقَ فِی عِلْمِکَ وَ لَا مَانِعَ لِمَا اقْتَضَتْهُ حِكْمَتُکَ فَكُنْ أَنْتَ الشَّاهِدَ لِی عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْعَرْضِ عَلَيْکَ.

فنادی ابن أبی قحافه بالمسلمين و قال لهم كل من عنده قرآن من آيه أو سوره فليأت بها فجاءه أبو عبيده بن الجراح و عثمان و سعد بن أبی وقاص و معاويه بن أبی سفيان و عبد الرحمن بن عوف و طلحه بن عبيد الله و أبو سعيد الخدری و حسان بن ثابت و جماعات المسلمين و جمعوا هذا القرآن و أسقطوا ما كان فيه من المثالب التی صدرت منهم بعد وفاه سيد المرسلين صلی الله عليه وآله (۱).

فلهذا تری الآيات غير مرتبطه و القرآن الذی جمعه أمير المؤمنين عليه السلام بخطه محفوظ عند صاحب الأمر عليه السلام فيه كل شی ء حتی أرش الخدش و أما هذا القرآن فلا شک و لا شبهه فی صحته و إنما كلام الله سبحانه هكذا صدر عن صاحب الأمر عليه السلام.

قال الشيخ الفاضل علی بن فاضل و نقلت عن السيد شمس الدين حفظه الله مسائل كثيره تنوف علی تسعين مسأله و هی عندی جمعتها فی مجلد و سميتها بالفوائد الشمسيه و لا أطلع عليها إلا الخاص من المؤمنين و ستراه إن شاء الله تعالی.

ص: ۱۷۰

۱- ۱. يظهر من كلامه ذلک أن منشئ هذه القصه، كان من الحشويه الذين يقولون بتحريف القرآن لفظا، فسرد القصه علی معتقداته.

فلما كانت الجمعه الثانيه و هى الوسطى من جمع الشهر و فرغنا من الصلاه و جلس السيد سلمه الله فى مجلس الإفاده للمؤمنين و إذا أنا أسمع هرجا و مرجا و جزله(۱)

عظيمه خارج المسجد فسألت من السيد عما سمعته فقال لى إن أمراء عسكرنا يركبون فى كل جمعه من وسط كل شهر و ينتظرون الفرج فاستأذنته فى النظر إليهم فأذن لى فخرجت لرؤيتهم و إذا هم جمع كثير يسبحون الله و يحمدونه و يهللونه جل و عز و يدعون بالفرج للإمام القائم بأمر الله و الناصح لدين الله م ح م د بن الحسن المهدى الخلف الصالح صاحب الزمان عليه السلام ثم عدت إلى مسجد السيد سلمه الله فقال لى رأيت العسكر فقلت نعم قال فهل عددت أمراءهم قلت لا قال عدتهم ثلاث مائه ناصر و بقى ثلاثه عشر ناصرا و يعجل الله لوليه الفرج بمشيته إنه جواد كريم.

قلت يا سيدى و متى يكون الفرج قال يا أخى إنما العلم عند الله و الأمر متعلق بمشيته سبحانه و تعالى حتى إنه ربما كان الإمام عليه السلام لا يعرف ذلك بل له علامات و أمارات تدل على خروجه.

من جملتها أن ينطق ذو الفقار بأن يخرج من غلافه و يتكلم بلسان عربى مبين قم يا ولى الله على اسم الله فاقتل بى أعداء الله.

و منها ثلاثه أصوات يسمعها الناس كلهم الصوت الأول أَزِفَتِ الْآزِفَةُ يا معشر المؤمنين و الصوت الثانى أَلا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظّالِمِينَ لآل محمد عليهم السلام و الثالث بدن يظهر فيرى فى قرن الشمس يقول إن الله بعث صاحب الأمر م ح م د بن الحسن المهدى عليه السلام فاسمعوا له و أطيعوا.

فقلت يا سيدى قد روينا عن مشايخنا أحاديث رويت عن صاحب الأمر عليه السلام أنه قال لما أمر بالغيبه الكبرى من رآنى بعد غيبتى فقد كذب فكيف فيكم من يراه فقال صدقت إنه عليه السلام إنما قال ذلك فى ذلك الزمان لكثره أعدائه من أهل بيته و غيرهم من فراعنه بنى العباس حتى إن الشيعه يمنع بعضها

۱- ۱. من قولهم:« جزل الحمام: صاح» فالمراد بالجزله صياح الناس و لغتهم.

بعضا عن التحدث بذكره و فى هذا الزمان تطاولت المده و أيس منه الأعداء و بلادنا نائيه عنهم و عن ظلمهم و عنائهم و ببركته عليه السلام لا يقدر أحد من الأعداء على الوصول إلينا.

قلت يا سيدى قد روت علماء الشيعه حديثا عن الإمام عليه السلام أنه أباح الخمس لشيعته فهل رويتم عنه ذلك قال نعم إنه عليه السلام رخص و أباح الخمس لشيعته من ولد على عليه السلام و قال هم فى حل من ذلك قلت و هل رخص للشيعه أن يشتروا الإماء و العبيد من سبى العامه قال نعم و من سبى غيرهم لأنه عليه السلام قال عاملوهم بما عاملوا به أنفسهم و هاتان المسألتان زائدتان على المسائل التى سميتها لك.

و قال السيد سلمه الله أنه يخرج من مكه بين الركن و المقام فى سنه وتر فليرتقبها المؤمنون.

فقلت يا سيدى قد أحببت المجاوره عندكم إلى أن يأذن الله بالفرج فقال لى اعلم يا أخى أنه تقدم إلى كلام بعودك إلى وطنك و لا يمكننى و إياك المخالفه لأنك ذو عيال و غبت عنهم مده مديده و لا يجوز لك التخلف عنهم أكثر من هذا فتأثرت من ذلك و بكيت.

و قلت يا مولاى و هل تجوز المراجعه فى أمرى قال لا قلت يا مولاى و هل تأذن لى فى أن أحكى كلما قد رأيته و سمعته قال لا بأس أن تحكى للمؤمنين لتطمئن قلوبهم إلا كيت و كيت و عين ما لا أقوله.

فقلت يا سيدى أ ما يمكن النظر إلى جماله و بهائه عليه السلام قال لا و لكن اعلم يا أخى أن كل مؤمن مخلص يمكن أن يرى الإمام و لا يعرفه فقلت يا سيدى أنا من جمله عبيده المخلصين و لا رأيته.

فقال لى بل رأيته مرتين مره منها لما أتيت إلى سرمن رأى و هى أول مره جئتها و سبقك أصحابك و تخلفت عنهم حتى وصلت إلى نهر لا ماء فيه فحضر عندك فارس على فرس شهباء و بيده رمح طويل و له سنان دمشقى فلما رأيته خفت

على ثيابک فلما وصل إليک قال لک لا تخف اذهب إلى أصحابک فإنهم ينتظرونک تحت تلک الشجره فأذکرنى و الله ما کان فقلت قد کان ذلک يا سيدى.

قال و المره الأخرى حين خرجت من دمشق تريد مصرا مع شيخک الأندلسى و انقطعت عن القافله و خفت خوفا شديدا فعارضک فارس على فرس غراء محجله و بيده رمح أيضا و قال لک سر و لا تخف إلى قريه على يمينک و نم عند أهلها الليله و أخبرهم بمذهبک الذى ولدت عليه و لا تتق منهم فإنهم مع قرى عديده جنوبى دمشق مؤمنون مخلصون يدينون بدين على بن أبى طالب و الأئمه المعصومين من ذريته عليهم السلام.

أ کان ذلک يا ابن فاضل قلت نعم و ذهبت إلى عند أهل القريه و نمت عندهم فأعزونى و سألتهم عن مذهبهم فقالوا لى من غير تقيه منى نحن على مذهب أمير المؤمنين و وصى رسول رب العالمين على بن أبى طالب و الأئمه المعصومين من ذريته عليهم السلام فقلت لهم من أين لکم هذا المذهب و من أوصله إليکم قالوا أبو ذر الغفارى رضى الله عنه حين نفاه عثمان إلى الشام و نفاه معاويه إلى أرضنا هذه فعمتنا برکته فلما أصبحت طلبت منهم اللحوق بالقافله فجهزوا معى رجلين ألحقانى بها بعد أن صرحت لهم بمذهبى.

فقلت له يا سيدى هل يحج الإمام عليه السلام فى کل مده بعد مده قال لى يا ابن فاضل الدنيا خطوه مؤمن فکيف بمن لم تقم الدنيا إلا بوجوده و وجود آبائه عليهم السلام نعم يحج فى کل عام و يزور آباءه فى المدينه و العراق و طوس على مشرفيها السلام و يرجع إلى أرضنا هذه.

ثم إن السيد شمس الدين حث على بعدم التأخير بالرجوع إلى العراق و عدم الإقامه فى بلاد المغرب و ذکر لى أن دراهمهم مکتوب عليها لا إله إلا الله محمد رسول الله على ولى الله محمد بن الحسن القائم بأمر الله و أعطانى السيد منها خمسه دراهم و هى محفوظه عندى للبرکه.

ثم إنه سلمه الله وجهنى المراکب مع التى أتيت معها إلى أن وصلنا إلى

تلك البلده التی أول ما دخلتها من أرض البربر و کان قد أعطانی حنطه و شعیرا فبعتها فی تلک البلده بمائه و أربعین دینارا ذهبا من معامله(۱) بلاد المغرب و لم أجعل طریقی علی الأندلس امتثالا لأمر السید شمس الدین العالم أطال الله بقاءه و سافرت منها مع الحجج المغربی (۲) إلی مکه شرفها الله تعالی و حججت و جئت إلی العراق و أرید المجاوره فی الغری علی مشرفیها السلام حتی الممات.

قال الشیخ زین الدین علی بن فاضل المازندرانی لم أر لعلماء الإمامیه عندهم ذکرا سوی خمسه السید المرتضی الموسوی و الشیخ أبو جعفر الطوسی و محمد بن یعقوب الکلینی و ابن بابویه و الشیخ أبو القاسم جعفر بن سعید الحلی هذا آخر ما سمعته من الشیخ الصالح التقی و الفاضل الزکی علی بن فاضل المذکور أدام الله إفضاله و أکثر من علماء الدهر و أتقیائه أمثاله و الحمد لله أولا و آخرا ظاهرا و باطنا و صلی الله علی خیر خلقه سید البریه محمد و علی آله الطاهرین المعصومین و سلم تسلیما کثیرا.

**[ترجمه]مؤلف می گوید: رساله ای مشهور به اسم «قصه جزیره خضراء در دریای سفید» یافتم که به خاطر اشتمال بر ذکر کسانی که آن حضرت را دیده اند، و به خاطر چیزهای عجیبش دوست دارم آن را نقل کنم و باب مستقلی را برای آن گشودم، چون آن را در اصول معتبره نیافتم و آن را بعینه همان گونه که آن را یافتم، ذکر می کنم:

«به نام خداوند بخشنده مهربان. حمد خدایی را سزد که ما را به شناختش رهنمون ساخت و شکر بر آنچه به ما بخشید، برای اوست و آن اقتدا به سنن آقای مردمان، محمد صلی الله علیه و آله است که از بین خلایقش او را برگزید و محبت علی و نسل او از امامان معصوم علیهم السلام را مختص ما کرد. درود و سلام فراوان خدا بر همه آنان که پاک و طاهرند.»

و بعد اینکه در گنجینه امیر مؤمنان و سید اوصیا و حجت پروردگار جهانیان، و پیشوای پرهیزکاران، علی بن ابی طالب علیه السلام ، به خط شیخ فاضل و عالم عامل، فضل بن یحیی بن علی طیبی کوفی قدس الله روحه این صورت مکتوب را یافتم:

«حمد خدایی را سزد که پروردگار جهانیان است. درود و سلام خدا بر محمد و آل او باد .

و بعد اینکه فقیر به بخشش خدای سبحان و متعال فضل بن یحیی بن علی طیبی امامی کوفی - که خدای از او در گذرد -می گوید: از دو شیخ فاضل و عالم شیخ شمس الدین ابن نجیح حلی و شیخ جلال الدین عبدالله بن حرام حلی که خدا روحشان را پاک و قبرشان را پر نور کند، در کربلای سید شهیدان و پنجمین از اصحاب کسا، مولی و امام ما ابی عبدالله الحسین علیه السلام در نیمه شعبان سال ۶۹۹ هجرت نبوی که افضل درودها و اتم تحیات بر محمد و آل او که شرافت بخش تواریخ هجری هستند، حکایتی شنیدم که آن دو از شیخ صالح تقی و فاضل و با ورع و پاک، زین الدین علی بن فاضل مازندرانی که مجاور نجف - بر بلند کننده اشسلام و درود - شنیده بودند. زیرا این دو شیخ نامبرده در حرم امامین زکیین و پاک و معصوم و سعادتمند علیهما السلام در سامرّاء با این مرد صالح ملاقات داشتند و او حکایت مشاهدات خود و دیدنی هایخود را در دریای سفید و جزیره خضراء و عجایب آن، برای این دو نفر نقل کرد. من نیز انگیزه اشتیاق به دیدن او یافتم و از خدا آسانی دیدارش و شنیدن این خبر را مسألت کردم، زیرا به خاطر اسقاط بعضی از روات این حدیث اضطرابی داشت و من خواستم به سامرّاء رفته و با این فرد ناقل ملاقات کنم (و از خودش بشنوم).

اتفاقا در اوایل ماه شوال سال مذکور شیخ زین الدین علی بن فاضل مازندرانی از سامراء به حله آمد تا طبق عادت معمول خود در حرم امیر مؤمنان علیه السلام اقامت کند.

وقتی من شنیدم که وارد حله شده – و در آن ایام منتظر آمدنش بودم – به طور ناگهانی او را دیدم که در حال سواره می آمد و دنبال خانه سید با عظمت و بلند نسب منیع الحسب، فخرالدین حسن بن علی موسوی مازندرانی، ساکن حله – که خدا طول عمرش دهد – می گشت. در آن وقت من شیخ صالح مذکور را نمی شناختم، ولی به ذهنم خطور کرد که این همان مرد است .

وقتی از چشمانم پنهان شد، تا خانه سید مذکور او را تعقیب کردم. وقتی به خانه سید رسیدم، سید فخرالدین را دیدم که جلوی در خانه اش با خوشحالی ایستاده بود. وقتی مرا دید که می آیم، در رویم خندید و مرا به حضورش فرا خواند. در قلبم شادی و سور اوج گرفت و نتوانستم به خود بقبولانم که در وقت دیگری غیر از آن وقت داخل شوم.

همراه با سید فخرالدین داخل خانه شدمو به او سلام کردم و دستش را بوسیدم و سید از حالم پرسید. یکی به او گفت: «او دوست شما شیخ فضل بن شیخ یحیی طیبی است.» پس برخاست و مرا در جای خود نشاند و به من خوشامد گفت و از احوال پدر و برادرم، شیخ صلاح الدین سوال فراوان کرد؛ زیرا او آنان را از قبل می شناخت و من در آن اوقات آشنایی آنها نبودم، بلکه در شهر واسط بودم و مشغول تحصیل علم نزد شیخ عالم عامل ابو اسحاق ابراهیم بن محمد واسطی امامی – که خدا با رحمتش با او برخورد کند و او را در زمره امامانش محشور کند – بودم.

من با شیخ صالح مذکور – که خدا مؤمنین را با درازی عمرش متمتع سازد – سخن گفتم و در کلام او اماراتی دال بر فضل در اغلب علوم از قبیل فقه و حدیث و ادبیات عرب با تمام اقسامش یافتم و از او شرح حدیثی که از دو شیخ فاضل و عالم عامل، شیخ شمس الدین ابن نجیح حلی و شیخ جلال الدین عبدالله بن حرام حلی – خدای عفوشان کند – که قبلا ذکر نامشان شد، خواستم. پس در محضر سید جلیل فخرالدین ساکن حله و صاحب خانه و جمعی از علمای حله و اطراف که برای زیارت شیخ مذکور – که خدای توفیقش دهد – جریان را از اول تا آخر به من گفت و آن روز یازدهم شوال سال ۶۹۹ بود و این لفظی است که از او – خدا عمرش را دراز کند – شنیدم و ممکن است در الفاظی که من از او نقل می کنم تغییر باشد، ولی معانی یکی است. پس او – خدای متعال حفظش کند – گفت:

«سالیان سال در دمشق شام سکونت داشتم و مشغول طلب علم در نزد شیخ عبدالرحیم حنفی که خدا او را موفق برای نور هدایت خودش کند، بودم و دو علم اصول و ادبیات عرب تحصیل می کردم. نزد شیخ زین الدین علی مغرب اندلسی مالکی، علم قرائت می آموختم، زیرا او مردی عالم و فاضل و عارف به قرائات هفتگانه بود و در اغلب علوم، مثل صرف و نحو و منطق و معانی بیان و اصول دین و اصول فقه معرفت داشت و طبع نرمی داشت و کسی به خاطر حسن ظن به او، در بحث و مذهب معانده ای نداشت.

وقتی ذکری از شیعه به میان می آمد، می گفت: «علمای امامیه چنین می گویند»، بر خلاف مدرسین که هنگام ذکر نام شیعه می گفتند: «علمای رافضی چنین می گویند». پس من به او نزدیک شدم و به نزد غیر او تردد نکردم و مدت زمانی علوم

مذکوره را پیش او خواندم.

اتفاقا او عازم سفری به دمشق شام شد و به دنبال خانه هایمصری بود و به سبب کثرت محبتی که بین ما بود، جدایی از او برایم گران آمد. او نیز تاب دوری مرا نداشت، در نتیجه امر به این منجر شد که او تصمیم خود را گرفت که تا مصر همراه من باشد و همراه او جماعتی از ناآشنایان نیز بودند که پیش او درس می خواندند و اکثر آنان نیز با او همراه شدند.

همراه او حرکت کردیم تا اینکه به شهر «فاخره» از شهرهای سرزمین مصر رسیدیم و این شهر بزرگ ترین شهرهای مصر بود. پس در مسجد أزهر مدتی مشغول تدریس شد. فضلای مصر نیز خبر آمدنش را شنیدند، پس همگی جهت زیارت و انتفاع از علومش بر او وارد شدند و او در قاهره مصر مدت نه ماه ماند و ما با او روزگار خوشی داشتیم. ناگهان کاروانی از اندلس وارد شد و در میان آن مردی بود که نامه ای از پدر شیخ فاضل مذکور ما داشت که او را به مرض شدیدی که عارض بر پدرش شده بود، مطلع ساخته و از او خواسته بود قبل از مرگش به نزد وی برود و او را بر عدم تأخیر در آمدن تشویق کرده بود.

شیخ از نامه پدر رقّت کرد و گریست و تصمیم گرفت به جزیره اندلس برگردد. برخی از شاگردان نیز عزم بر همراهی با او کردند و یکی از آنان من بودم، زیرا استاد مرا خیلی دوست داشت و رفتن با او برای من نیز خوب بود. پس همراه با او به اندلس رفتم و وقتی به اولین روستا از جزیره مذکور رسیدیم، تبی بر من عارض شد که مرا از حرکت باز داشت.

وقتی شیخ مرا در آن حال دید، دلش به حالم سوخت و گریست و گفت: «بر من سخت است که از تو جدا شوم.» لذا به خطیب آن روستا که به آن رسیدیم ده درهم داد و او را امر کرد که مراقب من باشد تا یکی از دو امر(شفا یا وفات) اتفاق بیفتد. و سفارش کرد که اگر سلامتی ام را بازیابم، با او به شهرش برگردم و این چنین با من عهد کرد و سپس به اندلس رفت و مسافت راه از ساحل دریا تا شهرش پنج روز راه بود.

پس در آن روستا سه روز ماندم و به خاطر شدت مرض و تب، قدرت حرکت نداشتم. در اواخر روز سوم تب مرا رها کرد و من در راه های صاف آن روستا دور می زدم. پس کاروانی را دیدم که از کوه های نزدیک ساحل دریای غربی رسید و پشم و روغن حیوانی و کالاـ می آورد. پس از حالشان سوال کردم، گفتند: «اینها از سمت نزدیک سرزمین بربر که نزدیک جزایر رافضی هاست می آیند!»

وقتی این امر را شنیدم، به آنها مشتاق شدم و انگیزه شوق به سرزمینشان مرا جذب کرد. پس به من گفته شد که مسافت تا آنجا، بیست و پنج روز است و دو روز آن حرکت در جایی بدون آبادی و آب است و پس از آن روستاها متصل هستند. پس با مردی از آنان الاغی به مبلغ سه درهم کرایه کردم تا مسافتی را که آبادی نداشت را با آن بپیمایم. وقتی آن مسافت را پیمودیم و به زمین هایآباد رسیدیم، پیاده به راه افتادم و به اختیار خودم از روستایی به روستای دیگر نقل مکان می کردم تا به اول آن اماکن و روستا ها رسیدم. به من گفتند: «بین تو و جزیره روافض سه روز مانده.» پس بدون درنگ حرکت کردم.

پس به جزیره ای رسیدم که چهار دیوار بلند داشت و برج های بلند سر به فلک کشیده داشت و آن جزیره با دژ های خود، بر ساحل دریا اشراف داشت. پس از در بزرگی که باب بربر نام داشت وارد شدم و در راه ها به دنبال مسجد شهر می گشتم. پس

آن را نشانم دادند و داخل شدم و آن را مسجدی بسیار بزرگ واقع در غرب شهر و کنار دریا یافتم و در گوشه مسجد برای استراحت نشستم که ناگهان مؤذن بانگ اذان ظهر داد و بانگ «حی علی خیر العمل» را (که مخصوص اذان شیعه است) سر داد و وقتی اذانش تمام شد، برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السلام دعا کرد.

پس گریستم و جماعتی فراوان داخل مسجد شدند و شروع به وضو گرفتن از چشمه ای در زیر درختی واقع در شرق مسجدکردند و من با خوشحالی به آنان می نگریستم که به شیوه منقول از ائمه هدی علیهم السلام وضو می ساختند.

وقتی از وضوی خود فارغ شدند، مردی خوش سیما با سکینه و وقار از بینشان آشکار شد و به سمت محراب رفت و برای نماز قامت بست. پس صفوف پشت سرش تشکیل شد و او به عنوان امام و بقیه به عنوان مأموم اقتدا کردند و نمازی کامل با ارکان منقوله از ائمه ما علیهم السلام به گونه پسندیده با واجبات و مستحبات خواندند و همچنین تعقیبات و تسبیحات نیز به گونه تشیع برگزار شد و از شدت رنج سفر و خستگی در راه، نتوانستم نماز ظهر را با آنان بخوانم.

وقتی از نماز فارغ شدند و مرا دیدند، عدم اقتدای من به خود را زشت دانسته و همگی به سمتم آمدند و از من حال و اصل و مذهبمرا پرسیدند.من احوال خود را برایشان شرح دادم که عراقی الاصل هستم، اما مذهبم؛ من مردی مسلمان هستم و قائل به وحدانیت خدای لاشریک له و عبودیت و رسالت محمد صلی الله علیه و آله هستم، همو که خدا او را با هدایت و دین حق فرستاد تا بر همه ادیان چیره اشسازد، اگرچه مشرکان اکراه داشته باشند.

پس به من گفتند: «این دو شهادت تنها خون و حیات تو را در دار دنیا حفظ می کند. چرا شهادت دیگری را نمی دهی تا بدون حساب وارد بهشت شوی؟»پرسیدم: «آن شهادت چیست؟ خدا رحمتتان کند! مرا به آن هدایت کنید.» امامشان به من گفت: «شهادت سوم این است که گواهی دهی امیر مؤمنان و پیشوای دین و رهبر پیشانی سفیدان، علی بن ابی طالب و امامان یازده گانه از فرزندانش، اوصیای رسول خدا و خلفای بلافصل او هستند. خدای عزوجل اطاعت آنان را واجب گردانده و آنان را اولیای امر و نهی اش و حجت بر خلایق در زمین و امان مردمان قرار داد؛ چون صادق امین، محمد صلی الله علیه و آله رسول رب العالمین، آنان را صریحا از ندای خدای عزوجل به او نسبت به مسأله ولایت در شب معراجش به آسمان های هفت گانه خبر داد؛ در شبی که فاصله اشنسبت به پروردگارش، مانند فاصله دو سر کمان یا کمتر شد.»آنگاه امامان را یکی پس از دیگری نام برد، صلوات و سلام خدا بر همه آنان باد!

وقتی سخنانشان را شنیدم، حمد خدای سبحان را به جا آوردم و بسیار مسرور شدم و خستگی راه از تنم بیرون رفت. به آنان گفتم که من نیز شیعه ام. پس همگی از روی مهربانی به من توجه کرده و جایی در زوایای مسجد برایم معین کردند و پیوسته با عزت و اکرام در مدت اقامتم در نزدشان، به من متعهد بودند و امام مسجدشان شب و روز از من جدا نمی شد.

من از طعام اهل شهر از امام جماعتشان پرسیدم که از کجا به دستشان می رسد،زیرا زمین زراعتی در آنجا نمی دیدم! او گفت: «طعام و ارزاقشان از جزیره خضراء واقع در دریای سفید که از جزایر اولاد امام عصر علیه السلام است، به دستشان می رسد.» پرسیدم: «در سال چه قدر ارزاق به شما می رسد؟» گفت: «دو بار که امسال یک بار آمده و بار دوم هنوز نیامده است.» گفتم: «چقدر زمان مانده تا بار دوم برسد؟» گفت: «چهار ماه.»

پس به خاطر طول مدت متأثر شدم و مقدار چهل روز در نزد ایشان ماندم و شب و روز برای زود آمدن کشتی های ذخیره دعا می کردم. در این مدت، کمال اعزاز را در حق من منظور می داشتند، تا اینکه در روز آخر آن چهل روز، به سبب طول مدت دلتنگ گردیدم. لهذا به کنار دریا رفتم و به یک سمت مغرب که اهل بلد گفته بودند که ذخیره ایشان از آن سمت می آید،نگاه می کردم .

ناگاه از دور شبحی به نظرم رسید. پس از اهل بلد پرسیدم که آیا مرغ سفیدی در این دریا می باشد؟ گفتند: «نه؛ مگر چیزی دیدی؟» گفتم آری. پس شاد گردیدند و گفتند: «این همان کشتی هاست که در هر سال از بلاد اولاد امام برای ما می آید.»

پس اندك زمانی بیش نگذشت که کشتی هارسیدند. بنا به گفته ایشان، آمدن آنها در آن وقت، در غیر وقت معمول بود. پیش تر از همه کشتی بزرگی دررسید. بعد از آن یکی دیگر و بعد از آن هم یکی دیگر تا اینکه هفت کشتی تمام شد و از کشتی بزرگ، شیخی مستوی القامه و خوبروی و خوش لباس بیرون آمد و داخل مسجد شد. آنگاه وضوی کامل به طریقی که از ائمه علیهم السلام منقول است گرفت و فریضه ظهر و عصر را به جای آورد. وقتی که از نماز فارغ شد، به سمت من متوجه گردید و سلام کرد. جواب سلام را رد کردم و بعد از من پرسید که نامت چیست و چنان گمان دارم که نامت علی باشد؟! گفتم راست گفتی. پس با زبان کسی که مرا می شناسد با من سخن سرّی گفت. در اثنای گفتگو پرسید: «نام پدرت چیست؟» بعد از آن باز خودش جواب داد: «گمان این است که فاضل باشد!» گفتم آری و شک نکردم که او در سفر ما از دمشق به مصر، با ما رفیق بوده است.

پس گفتم: «ای شیخ! چگونه من و پدرم را شناختی؟» آیا در سفر ما از دمشق به مصر با ما بودی؟» گفت نه. گفتم: «آیا در سفر ما از مصر به اندلس هم نبودی؟» گفت: « به مولای خود صاحب الامر علیه السلام سوگند یاد می کنم که هیچ وقت با شما نبودم.»پرسیدم: «پس از کجا نام من و پدرم را می شناسی؟» گفت: «بدان که نام و نسب و صورت و سیرتت پیش از این به من رسیده است. باید تو را به جزیره خضراء ببرم.»

پس از شنیدن این سخن شاد شدم، زیرا دانستم که مرا در نزد ایشان نامی هست. و از عادت آن شیخ این بود که هیچ گاه در نزد اهل آنجا مکث نمی کرد، مگر سه روز. لکن در این دفعه یک هفته در آنجا توقف کرد و آن ذخیره را به صاحبانش که همیشه برای ایشان مقرر شده بود رساند. وقتی که خط رسیدگی از ایشان گرفت، عزم سفر کرد و مرا هم با خود برداشت و در دریا به حرکت درآمدیم.

وقتی که روز شانزدهم از سفر ما گذشت، در روی دریا آب سفیدی دیدم. پس پشت سر هم به آن می نگریستم و در نگاه کردنم طول می دادم. ناگاه آن شیخ که نامش محمد بود، به من گفت: «چرا نگاه می کنی به این آب؟» گفتم: «آن را در غیر رنگ آب دریا مشاهده می کنم.»

گفت: «این جا دریای ابیض است و آنجا جزیره خضراء و این آب در اطراف این جزیره، مانند حباب مدور گردیده است. از هر سمت که به این جزیره بیایی، آن آب را می بینی و از حکمت حکیم علی الاطلاق و برکت مولا و امام ما صاحب العصر علیه السلام هر وقت که کشتی های دشمنان به این آب داخل می شوند، غرق می گردند، هر چند که استحکام داشته باشند.»

در آن حال قدری از آب استعمال کردم و خوردم و ناگاه مانند آب فراتش یافتم.

بعد از آنکه این آب سفید را طی کردیم به جزیره خضرا رسیدیم. از کشتی بزرگ به جزیره فرود آمدیم و داخل شهر شدیم. ناگاه دیدیم که آن شهر در کنار دریا و در میان هفت قلعه و برج و دیوار واقع شده است. رودخانه هایی چند و درختان بسیار که همه انواع میوه هارا داشتند در آنجا بود و بازار های بسیار و حمام چندی نیز به چشمم آمد. اکثر عمارت هایآن از مرمر شفاف بنا شده بود و اهلش در بهترین زی و حسن منظر بودند. به سبب مشاهده اینها دلم از شدت شادی تپیدن گرفت.

بعد از آن رفیقم محمد، پس از استراحت در خانه اشمرا برداشت و به مسجد بزرگ برد. در آنجا جمع کثیری را دیدم که در وسط ایشان شخصی نشسته بود که هیبت و وقار و آرامش را به حدی داشت که قادر بر وصف آن نیستم و مردم به او با لقب سید شمس الدین محمد عالم خطاب می کردند و قرآن و علم فقه و علوم عربیه و اصول دین و علم فقهی که از صاحب الامر اخذ می کردند، مسأله به مسأله و قضیه به قضیه و حکم به حکم بر او می خواندند، برایاینکهاو ایشان را از خبط و خطای احتمالی مطلع گرداند.

وقتی که به پیش وی رسیدم، جای وسیعی به من داد و در نزدیکی خود نشاند و مشقت راه را از من مکرر پرسید و گفت: «همه احوال تو پیش از این به من رسیده بود. شیخ محمد به امر من تو را به این جا آورد.»

بعد از آن امر کرد تا یکی از زاویه های مسجد را خالی کردند وتنها برای من منزل قرار دادند آنگاه گفت: «در هر وقتی که دلت خلوت و استراحت بخواهد، این جا منزل توست.» پس برخاستم و به آنجا رفتم و تا وقت عصر استراحت کردم. ناگاه دیدم گماشته ای به نزد من آمد و گفت: «از مکان خود به جای دیگر مرو تااینکهسید و اصحابش بیایند با تو شام بخورند.» گفتم: «سمعا و طاعةً!»

پس اندکی نگذشت که ناگاه دیدم سید با اصحابش تشریف آوردند و نشستند. بعد از آن طعام حاضر کردند؛ پس خورردیم و برخاستیم و با سید برای ادای نماز مغرب و عشا به مسجد رفتیم. وقتی که از نماز فارغ گردیدیم، سید به منزل خویش رفت و من به مکان خود برگشتم و هجده روز بدین منوال در آنجا مکث کردم و همراه سید بودم.

در حالی که در جمعه اول با سید نماز می کردم، دیدم که سید نماز جمعه را دو رکعت به نیت وجوب به عمل آورد. بعد از نماز به سید گفتم: «شما را دیدم که نماز جمعه را دو رکعت به طریق وجوب به عمل آوردید؟» گفت: «آری، زیرا شرط آن موجود بود، از این جهت واجب شد.» من پیش خود گفتم: «شاید امام در آنجا حاضر بوده، از این جهت واجب گردید.»

بعد از آن در وقت دیگر در جای خلوت از او پرسیدم: «آیا امام در آنجا حاضر بود؟» گفت: «نه، ولی من از جانب آن حضرت به امر او نایب خاص هستم.» گفتم: «ای سید من! آیا امام را دیده ای؟» گفت: «نه؛ ولی پدرم به من خبر داد و گفت که صدای آن حضرت را در حالی که سخن می گفت شنیدم، ولی خود او را ندیدم و جدم، هم صدایش را شنیده و هم خودش را دیده بود.»

گفتم: «ای سید من! چرا یکی آن حضرت را می بیند و دیگری نمی بیند؟» گفت:«ای برادر! خدای تعالی از میان بندگان خود

هر کس را که می خواهد مشمول فضل و احسان خود می کند. همان طور که از میان بندگان خود انبیا و اوصیا را مشمول گردانده و ایشان را نشانه های راه دین و حجت هایخود بر خلائق قرار داده؛ ایشان را میان خود و مخلوقات وسیله و واسطه گردانده تا اینکه هلاکت هالکان و نجات ناجیان بعد از اقامه حجت و برهان بر ایشان باشد. و خداوند عالم، روی زمین را برای اینکه لطفش را درباره بندگان ارزانی بدارد، از حجت خالی نگذاشته است، و برای هر حجت سفیر و واسطه ای لازم است، تا اینکه پاره ای از احکام را از جانب وی به خلائق برساند.»

بعد از آن سید دستم را گرفت و مرا به خارج شهر برده و با هم به سمت باغات رفتیم. پس در آنجا نهر های جاری و باغ های بسیار به نظر آوردیم که انواع میوه هایرنگین و شیرین، مانند انگور و انار و گلابی و غیر آن داشتند، به طوری که مانند آن را در بلاد عراق و شام ندیده بودم.

در حالی که ما از باغی به باغ دیگر می گذشتیم و تفرج می کردیم، ناگاه مرد خوش صورتی که دو طاقه پارچه از پشم سفید پوشیده بود،از مقابل ما آمد. وقتی که نزدیک ما رسید، به ما سلام کرد و برگشت. من از دیدن صورت و هیأت وی تعجب کردم و از سید پرسیدم که این مرد کیست؟ گفت: «این کوه بلند را می بینی؟» گفتم آری. گفت: «در وسط آن جایگاه خوبی است و در آنجا چشمه ای است، در زیر درختی که شاخه های بسیار دارد. در نزد آن چشمه قبه ای از آجر ساخته شده و این مرد با رفیقش در این قبه خدمتکارند. من در هر صبح جمعه به آنجا می روم و امام را از در آنجا زیارت می کنم، دو رکعت نماز می خوانم و از آنجا ورقه ای می یابیم که در ان احکامی که در مقام محاکمات بین مؤمنان محتاج می شوم، در آن نوشته می شود .

هر چه در آن ورقه باشد، به آن عمل می کنم و هر حکمی که در آنجا نوشته نشده، خود را از آن باز می دارم. و تو را سزد که به آنجا بروی و امام را از قبه زیارت کنی.»

پس به کوه رفتم و قبه را به همان اوصاف یافتم و دو نفر خادم را در آنجا دیدم. یکی از ایشان که او را در میان باغات دیدیم، به من مرحبا گفت و دیگری مرا نشناخت. و آنکه مرحبا گفت، به رفیقش گفت که او را ناخوش مدار، زیرا او را همراه سید شمس الدین دیدم. وقتی که این را شنید، به من مرحبا گفت و هر دو با من سخن گفتند و برایم نان و انگور آوردند. پس خوردم و از آب آن چشمه که در نزد قبه بود نوشیدم و وضو ساختم و دو رکعت نماز گزاردم.

از دو خادم پرسیدم: «آیا امام را می توان دید؟» گفتند: «دیدنش ممکن نیست و ما اذن اخبار به احدی در این خصوص نداریم.» پس از آنها التماس دعا کردم وآنها برایم دعا کردند. بعد از آن برگشتم و از کوه پایین آمدم تا این که به شهر رسیدم.

وقتی که داخل شهر شدم، به در خانه سید شمس الدین آمدم. پس به من گفته شد که او پی حاجتی از خانه بیرون رفته. پس از آنجا گذشتم و به خانه شیخ محمد که در کشتی با او رفیق بودم رفتم و با او نشستم. رفتنم به کوه و ملاقات با آن دو خادم و ناخوش داشتن یکی از ایشان نسبت به خویش را برایش نقل کردم. گفت: «هیچ کس اجازه ندارد که به آن مکان برود، مگر سید شمس الدین و امثال وی. از این جهت آن خادم تو را ناخوش داشته است.» از او اصل و نسب سید شمس الدین را

پرسیدم. گفت: «از اولاد امام علیه السلام است و میان او و امام، پنج پشت است و او به امر آن حضرت نایب خاص است.»

روزی به سید گفتم: «مرا مأذون کن تا پاره ای مسائل را که به آنها احتیاج است از تو نقل کنم و قرآن را در پیش تو بخوانم تا صحت و فساد قرائت را به من نشان دهی و مواضع مشکل از علوم دینی و غیر آن را به تو عرض کنم تا آنها را برایم حل کنی.» پس خواهش مرا قبول کرد و گفت: «اگر به تحصیل این مطالب نیاز داری، پس ابتدا قرآن را قرائت کن.» پس شروع به خواندن کردم و در هر جا که در بین قرآن خلاف بود، می گفتم: «حمزه چنین خوانده و کسایی چنین و عاصم چنین و ابو عمرو بن کثیر چنین.» سید گفت: «ما این جماعت را نمی شناسیم، بلکه قرآن پیش از هجرت رسول خدا صلی الله علیه و آله از مکه به مدینه نازل نشده، مگر با هفت حرف. و بعد از هجرت در وقتی که رسول خدا صلی الله علیه و آله از حجه الوداع فارغ شده بود، جبرئیل به او نازل شد و گفت: «یا رسول الله! قرآن را در نزد من قرائت کن تا این که اوایل و اواخر سوره ها و شأن نزول آنها را برایت بیان کنم.»

پس در آن وقت علی بن ابی طالب و حسنین علیهم السلام ، ابیّ بن کعب، عبدالله بن مسعود، حذیفه بن یمان، جابر بن عبدالله انصاری، ابوسعید خدری، حسان بن ثابت و جماعتی از صحابه رسول - خدا از نیکان ایشان راضی شود - نزد آن حضرت جمع شدند، پس او قرآن را از اول تا به آخر خواند و به هر جایی که در آن اختلاف بود می رسید، جبرئیل آن را برای وی بیان می کرد و امیرالمؤمنین علیه السلام آن را در ورقی از پوست می نوشت. بنابراین همه آیات، قرائت امیرالمؤمنین و وصی رسول رب العالمین است.»

گفتم: «ای سید من! بعضی آیات را چنین می بینم که نه ماقبلش ربطی دارد و نه مابعدش و فکر قاصرم به غور این معنی نمی رسد.»

گفت: «آری، امر چنان است که دیده ای و سرّ آن این است که سید بشر محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله از دار فنا به دار بقا رحلت فرمودند و آن دو بت قریش که خلیفه اول و ثانی باشند، غصب خلافت کردند. امیرالمؤمنین علیه السلام قرآن را جمع کرد و در بقچه ای گذاشت و در مسجد نزد ایشان برد و فرمود: «این کتاب خداست، جناب پیغمبر به من امر کرده که آن را به شما بنمایم تا این که روز قیامت در نزد خدای تعالی، حجت بر شما قائم شود.» در آن حال، فرعون و نمرود این امت(یعنی عمر و ابوبکر) به آن حضرت گفتند: «ما به قرآن تو احتیاج نداریم.» آن حضرت فرمود: «حبیب من رسول خدا این سخنت را به من خبر داده بود، ولی از راه اتمام حجت آن را به شما نشان دادم.»

پس این را فرمود و به منزلش برگشت، در حالی که می گفت: «معبودی جز تو نیست و بی نظیر و بی شریکی؛ رد کننده ای چیزی را که از علم تو گذشته نیست و مانعی از رد کردن چیزی که حکمتت آن را اقتضا کرده نیست. پس در روز قیامت کرده های

این قوم در خصوص مرا شاهد باش.»

در آن حال ابوبکر مسلمانان را صدا زد و گفت: «نزد هر کس آیه و سوره ای هست آن را بیاورد.» پس ابو عبیده جراح و

عثمان و سعد بن ابی وقاص و معاویه بن ابی سفیان و عبدالرحمن بن عوف و طلحه بن عبیدالله و ابو سعید خدری و حسان بن ثابت و سایر مسلمانان، هر یک آیه و سوره ای آوردند و این قرآن را جمع کردند و آیاتی را که به افعال قبیحه ایشان که بعد از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله صادرگردیده بود دلالت داشت، از آن بیرون انداختند.

از این جهت این آیات را به همدیگر غیر مربوط می بینی و قرآنی را که امیرالمؤمنین علیه السلام به خط خود آن را جمع آوری کرده، در نزد صاحب الامر محفوظ است، حتی ارش خدش در آن قرآن هست. و اما این قرآن شک و شبهه ای در صحت آن نیست و کلام خدا، این چنین از صاحب الامر صادر شده است. »

راوی خبر علی بن فاضل می گوید: از سید نزدیک به نود مسأله نقل کرده اند و آنها الان در نزد من است و آنها را در یک مجلد نوشته و «فائد شمسیه» نامیدم، و بر ان مطلع نمی گردانم، مگر مؤمنان مخلص را که ان شاء الله آن را خواهی دید.

وقتی که جمعه دوم رسید و آن روز هم نیمه ماه بود و از نماز فارغ شدیم و سید هم در مجلس افاده قرار گرفت، ناگاه صدای هرج و مرج از بیرون مسجد به گوشم رسید. به سید گفتم: «این چه صدایی است که می شنوم؟» گفت: «در هر روز جمعه که به نیمه ماه می افتد، امرای لشکر ما سوار شده و منتظر فرج می باشند.» پس در آن حال درباره تماشا کردنشان از سید اجازه گرفتم. پس مأذون شده و بیرون رفتم. ناگاه جمع کثیری را دیدم که تسبیح و تهلیل و حمد می کنند و از خدای تعالی فرج امام قائم علیه السلام ، ناصح دین خدا، م ح م د بن الحسن مهدی خلف صالح و صاحب الزمان علیه السلام را مسألت می کنند.

بعد از آنکه به مسجد برگشتم، سید گفت: «آیا لشکر را دیدی؟» گفتم آری. گفت: «آیا امرای ایشان را شمردی؟» گفتم نه. گفت: «عدد آنان سیصد است. سیزده نفر باقی مانده تا خدای تعالی، فرج ولی خود را زود گرداند؛ به درستی که او جواد است و کریم.» گفتم: «ای سید من! فرج کی خواهد شد؟» گفت: «ای برادر! علم این امر نیست مگر در نزد خدا، و متعلق است به مشیت او. بسا هست که امام هم خودش هم آن وقت را نمی داند، بلکه برای آن امر، پاره ای از علامات است که به ظهورش دلالت می کند.

از جمله آنها «نطق ذوالفقار» است، به نوعی که از غلافش بیرون می آید و به زبان عربی فصیح می گوید: «ای ولی خدا! به اسم خدا برخیز و دشمنان او را بکش.»

و از جمله آنها سه صداست که همه خلایق آن را می شنوند: صدای اول این است: «ای جماعت مؤمنان! قیامت نزدیک شده!» صدای دوم این است که «آگاه باشید! لعنت خدا بر کسانی که در حق آل محمد صلی الله علیه و آله ستم کردند.» و صدای سوم این است که بدنی بر روی جرم آفتاب دیده می شود، درحالی که می گوید: «خدای تعالی مهدی صاحب الامر علیه السلام ،م ح م د بن الحسن را مبعوث کرد؛ امر و نهی او را بشنوید و اطاعت کنید.»

گفتم: «ای سید من! مشایخ ما از صاحب الامر احادیثی چند را روایت کرده اند که آن حضرت زمانی که به غیبت کبری خبر داد، فرمود: «هر که بعد از غیبت من ادعای دیدنم را کند، هرآینه دروغ گفته است.» بنابراین چگونه در میان شما کسانی پیدا

می شونـد که آن حضـرت را می بیننـد؟» گفت: «راست گفتی! به درستی که این حـدیث مربوط به زمـان کثرت دشـمنان اهل بیت علیهم السلام و غیر ایشان از فراعنه بنی عباس است که در اثر شـدت تقیه، برخی از شـیعه برخی دیگر را از ذکر حضـرت منع می کردنـد. ولی در این زمان مـدت غیبتش طول یافته و دشـمنان از دست یافتن بر او نومیـد گردیـده انـد و بلاد ما از خود ایشان و ظلمشان دور است؛ و از برکت آن حضرت، احدی از دشمنان قدرت ندارند که به این سرزمین برسند.»

گفتم: «ای سید من! علمای شیعه از آن حضرت روایت کرده اند که او خمس را برای شیعیان خود مباح گردانده است. آیا این حدیث از آن حضـرت به شـما روایت شده است؟» گفت:«آری شـیعیان را که از اولاد علی باشـند، مرخص کرده که خمس را برای خودشـان صـرف کننـد.» گفتم: «آیـا شـیعه را در خریـدن کنیزان و غلامانی که عامه ایشان را اسیر کرده مرخص فرموده اسـت؟» گفـت: «آری، در خریـد کنیزان و غلامـانی کـه غیر اهـل سـنت اسیر کرده باشـند نیز رخصـت داده است، زیرا که آن حضـرت فرموده است: «با ایشان به طریقی رفتار کنیـد که ایشان با خودشان، به آن طریق رفتار می کنند.»و این دو مسأله سوای آن مسأله است که آن را «فوائد شمسیه» نامیده ام.

بعد از آن سید سلمه الله گفت: «آن حضرت از مکه در مابین رکن و مقام، در سال وتر(یعنی سالی که زوج نیست) خروج می کند. پس مؤمنان باید منتظر آن باشند.»

گفتم: «ای سـید من! چنان دوست دارم که در همسایگی شـما باشم تا وقتی که خدای تعالی اذن فرج بدهد.» گفت: «ای برادر! بدان که در خصوص مراجعت تو به سوی وطن خویش حکمی پیش تر از این به من رسـیده و برای من ممکن نیست که با این حکم مخالفت کنم. تو هم از مخالفت با آن حـذر کن، زیرا که تو عیالواری و مدت مدیدی است که از ایشان دور افتاده ای و برای تو جایز نیست که بیشتر از این، از ایشان دور باشی.»

پس از شـنیدن این سخنان متأثر شدم و گریستم. گفتم: «آیا جایز است در خصوص این امر به خدمت آن حضرت رجوع کنی، بلکـه به من اجـازه دهـد که در این جـا بمـانم؟» گفت: «ممکن نیست.» گفتم: «آیـا مرا مرخص و مـأذون می کنی در اینکه هر چیزی را دیـدم و شـنیدم نقل کنم؟» گفت: «باکی نیست از اینکه آن را برای مؤمنان نقل کنی تا دل هایشان اطمینان یابـد، مگر فلان و فلان چیز را» و آنهارا تعیین کرد.

گفتـم: «آیـا ممکن است به جمـال آن حضـرت نگـاه کرد؟» گفت: «نه، ولی ای برادر! بـدان که برای هر مـؤمن مخلص ممکن است که آن حضـرت را ببیند، طوری که او را نشناسد.» گفتم:«ای سید من! من هم از جمله بندگان صاحب اخلاص اویم، ولی تا به حال او را ندیده ام.»

گفت: «نه، چنین نیست که می گویی، بلکه دو مرتبه او را دیـده ای.یک بار وقتی که بار اول به سامرا آمـدی و رفقای تو پیش افتادند و تو عقب ماندی، تا این که به کنار جوبیاری رسـیدی که آب نداشت. در آن وقت سواره ای که بر اسب سفیدی سوار بود، نزد تو حاضـر شد و در دستش نیزه درازی که سرنیزه آن دمشقی بود، داشت. وقتی که او را دیدی، ترسیدی ازاینکه لباس هـایت را از تـو بگیرد و چون نزدیکت شـد، گفت: «مـترس و به سوی رفیقـان خود برو! همانـا آنهـادر زیر آن درخت منتظرت هستند.»وقتی سید این را نقل کرد، همان ماجرا را به خاطر آوردم و گفتم: «ای سید من! ماجرا همین طور بود که فرمودی.»

گفت: «مرتبه دیگروقتی بود که از دمشق با شیخ اندلسی که استادت بود، عازم مصر شدی و از قافله عقب ماندی، طوری که دستت از قافله کوتاه گردید و بسیار ترسیدی. در آن حال سواری که پیشانی و پاهای اسبش سفید بود و در دستش هم نیزه داشت، سر راهت آمد و گفت: «مترس و به دهی که در سمت راست توست برو و امشب را نزد اهل آنجا بخواب و مذهبت را به ایشان بیان نما و از ایشان تقیه مکن، زیرا که اهل آنجا با اهالی دهی که در جنوب دمشق واقع است، مؤمن و مخلصند و در دین و طریقه علی بن ابی طالب و سایر ائمه از ذریه او علیهم السلام هستند.»

ای پسر فاضل! آیا آن سواره تو را بهاینکهمن گفتم راهنمایی کرد؟» گفتم: «آری، مرا راهنمایی کرد و به نزد اهل آن ده رفتم و در نزدشان خوابیدم و مرا اعزاز و اکرام کردند. وقتی از مذهبشان پرسیدم، بدون تقیه در جوابم گفتند: «ما در طریقعلی بن ابی طالب و سایر ائمه از ذریه او علیهم السلام هستیم.» گفتم: «این مذهب از کی برای شما حاصل شده و چه کسی آن را به شما رسانده است؟» گفتند: «ابوذر غفاری ما را به آن هدایت کرد، در زمانی که عثمان او را از مدینه به سمت شام اخراج و معاویه هم او را از شام به سمت این سرزمین اخراج کرد. پس برکت وجودش ما را نیز فرا گرفت.» بعد از آن وقتی شب را صبح کردم، از ایشان خواهش کردم که مرا به قافله برسانند و مذهب خود را هم برایشان بیان کردم.پس آنها مرا به دو مرد سپرده و آنان مرا به قافله رساندند.»

بعد از آن گفتم: «ای سید من! آیا امام هر سال حج می کند؟» گفت: «ای پسر فاضل! همه دنیا در زیر قدم مؤمن یک گام است، پس چگونه می شود که سیر دنیا نسبت به کسی که وجود و بقای دنیا به سبب وجود او و پدرانش علیهم السلام است، مشکل باشد؟ آری، در همه سال حج می کند و پدرانش را در مدینه و عراق و توس زیارت می کند و به سرزمین ما برمی گردد.»

آنگاه سید مرا به رجوع به عراق ترغیب کرد و گفت: «اقامت در بلاد مغرب را بیشتر از این موقوف کن.» و برای من چنین مذکور ساخت که مکتوب بر سکه دراهم ایشان چنان است: «معبودی جز خدا نیست و محمد صلی الله علیه و آله رسول اوست و علی علیه السلام ولی خداست و محمد بن الحسن قائم به امر خداست.» و سید پنج درهم از آنها به من عطا فرمود و من آنها را برای تبرک، پیش خود نگه داشتم.

بعد از آن مرا با کشتی هایی که آمده بودم روانه کرد، تااینکهبه شهری رسیدیم که اولین شهر از شهرهای بربر بود که در وقت سفر از دمشق به مصر،به آنجا داخل گردیدم. سید سلمه الله قدری گندم و جو به من داده بود. آن را در شهر به صد و چهل دینار طلای رایج بلاد مغرب فروختم و از آنجا به طرابلس که از جمله بلاد مغرب است رفتم و به جهت اطاعت امر سید، از اندلس عبور نکردم و از طرابلس با حجاج مغرب زمین به مکه معظمه مشرف گردیدم، حج کردم و به عراق آمدم و قصد دارم که تا زمان مرگم، در نجف اشرف بمانم.» راوی علی بن فاضل بعد از آن گفت: «نام احدی از علمای امامیه که در نزد اهل شهر صاحب الامر ذکر شود ندیدم، مگر نام های پنج نفر: سید مرتضی، شیخ طوسی، شیخ کلینی، ابن بابویه و شیخ جعفر بن سعید حلی.»

راوی می گوید: این آخرین چیزی بود که از شیخ صالح متقی، علی بن فاضل مازندرانی شنیدم، خداوند امثال او را در روزگار از عالمان و پارسایان زیاد کند. حمد خدایی را سزد که اول و آخر است و ظاهر و باطن است و درود و سلام فراوان

خدا بر بهترين خلق و سيد مردمان محمد وآل پاك و معصومش.

**[ترجمه]

بيان

اللقلقه بفتح اللامين الصوت و القفل بالتحريك اسم جمع للقافل و هو الراجع من السفر و به سمى القافله قوله تنوف أى تشرف و ترتفع و تزيد.

**[ترجمه]«لقلقه» به فتح هر دو لام، صوت است و «قفل» با ضمه فاء و قاف، جمع قافله است و آن كسى است كه از سفر برمى گردد و كاروان را هم از همين جهت قافله گويند. عبارت «تنوف» يعنى مشرف مى شود و بلند و زياده مى گردد.

**[ترجمه]

أقول

و لنلحق بتلك الحكايه بعض الحكايات التى سمعتها عمن قرب من زماننا.

فمنها ما أخبرنى جماعه عن السيد الفاضل أمير علّام قال كنت فى بعض الليالى فى صحن الروضه المقدسه بالغرى على مشرفها السلام و قد ذهب كثير من الليل فبينا أنا أجول فيها إذ رأيت شخصا مقبلا نحو الروضه المقدسه فأقبلت إليه فلما قربت منه عرفت أنه أستاذنا الفاضل العالم التقى الذكى مولانا أحمد الأردبيلى قدس الله روحه.

ص: ۱۷۴

۱- ۱. المعامله: قد يطلق و يراد به ما يتعامل به من الدينار و الدرهم.

۲- ۲. الحجج بضمتين: جمع للحجاج شاذ- اللسان-

فـأخفيت نفسـی عنه حتی أتی الباب و کان مغلقا فانفتـح له عنـد وصوله إلیه و دخل الروضه فسـمعته یکلم کأنه یناجی أحـدا ثم خرج و أغلق الباب فمشیت خلفه حتی خرج من الغری و توجه نحو مسجد الکوفه.

فکنت خلفه بحیث لا یرانی حتی دخل المسـجد و صار إلی المحراب الذی استشهد أمیر المؤمنین صلوات الله علیه عنده و مکث طویلا ثم رجع و خرج من المسجد و أقبل نحو الغری.

فکنت خلفه حتی قرب من الحنـانه فأخـذنی سـعال لم أقـدر علی دفعه فـالتفت إلی فعرفنی و قـال أنت میر علام قلت نعم قال ما تصـنع هاهنـا قلت کنت معـک حیث دخلت الروضه المقـدسه إلی الآن و أقسم علیـک بحق صـاحب القبر أن تخبرنی بما جری علیـک فی تلـک اللیله من البـدایه إلی النهایه فقال أخبرک علی أن لا تخبر به أحـدا ما دمت حیا فلما توثق ذلک منی قال کنت أفکر فی بعض المسائـل و قـد أغلقت علی فوقع فی قلبی أن آتی أمیر المؤمنین علیه السـلام و أسـأله عن ذلک فلما وصـلت إلی الباب فتـح لی بغیر مفتاح کما رأیت فـدخلت الروضه و ابتهلت إلی الله تعالی فی أن یجیبنی مولای عن ذلک فسـمعت صوتا من القبر أن ائت مسـجد الکوفه و سـل عن القـائم علیه السـلام فـإنه إمام زمانک فأتیت عنـد المحراب و سألته عنها و أجبت و ها أنا أرجع إلی بیتی.

و منهـا مـا أخبرنی به والـدی رحمه الله قال کان فی زماننا رجل شـریف صالـح کان یقال له أمیر إسـحاق الأسترآبادی و کان قد حج أربعین حجه ماشیا و کان قد اشتهر بین الناس أنه تطوی له الأرض.

فورد فی بعض السـنین بلـده أصـفهان فـأتیته و سألته عما اشـتهر فیه فقال کان سـبب ذلک أنی کنت فی بعض السـنین مع الحاج متوجهین إلی بیت الله الحرام فلما وصـلنا إلی موضع کان بیننا و بین مکه سـبعه منازل أو تسعه تأخرت عن القافله لبعض الأسباب حتی غابت عنی و ضللت عن الطریق و تحیرت و غلبنی العطش حتی أیست من الحیاه.

فناديت يا صالح يا أبا صالح أرشدونا إلى الطريق يرحمكم الله فتراءى لى فى منتهى الباديه شبح فلما تأملته حضر عندى فى زمان يسير فرأيته شابا حسن الوجه نقى الثياب أسمر على هيئه الشرفاء راكبا على جمل و معه إداوه فسلمت عليه فرد علىّ

السلام و قال أنت عطشان قلت نعم فأعطانى الإداوه فشربت ثم قال تريد أن تلحق القافله قلت نعم فأردفنى خلفه و توجه نحو مكه.

و كان من عادتى قراءه الحرز اليمانى فى كل يوم فأخذت فى قراءته فقال عليه السلام فى بعض المواضع اقرأ هكذا قال فما مضى إلا زمان يسير حتى قال لى تعرف هذا الموضع فنظرت فإذا أنا بالأبطح فقال انزل فلما نزلت رجعت و غاب عنى.

فعند ذلك عرفت أنه القائم عليه السلام فندمت و تأسفت على مفارقته و عدم معرفته فلما كان بعد سبعه أيام أتت القافله فرأونى فى مكه بعد ما أيسوا من حياتى فلذا اشتهرتُ بطىّ الأرض.

قال الوالد رحمه الله فقرأت عنده الحرز اليمانى و صححته و أجازنى و الحمد لله.

و منها ما أخبرنى به جماعه عن جماعه عن السيد السند الفاضل الكامل ميرزا محمد الأسترآبادى نور الله مرقده أنه قال إنى كنت ذات ليله أطوف حول بيت الله الحرام إذ أتى شاب حسن الوجه فأخذ فى الطواف فلما قرب منى أعطانى طاقه ورد أحمر فى غير أوانه فأخذت منه و شممته و قلت له من أين يا سيدى قال من الخرابات ثم غاب عنى فلم أره.

و منها ما أخبرنى به جماعه من أهل الغرى على مشرفه السلام أن رجلا من أهل قاشان أتى إلى الغرى متوجها إلى بيت الله الحرام فاعتل عله شديده حتى يبست رجلاه و لم يقدر على المشى فخلفه رفقاؤه و تركوه عند رجل من الصلحاء كان يسكن فى بعض حجرات المدرسه المحيطه بالروضه المقدسه و ذهبوا إلى الحج.

فكـان هـذا الرجـل يغلق عليه البـاب كل يوم و يـذهب إلى الصـحارى للتنزه و لطلب الـدرارى التى تؤخـذ منها فقال له فى بعض الأيام إنى قد ضاق صدرى و استوحشت من هذا المكان فاذهب بى اليوم و اطرحنى فى مكان و اذهب حيث شئت.

قـال فأجابنى إلى ذلك و حملنى و ذهب بى إلى مقام القائم صـلوات الله عليه خارج النجف فأجلسـنى هناك و غسل قميصه فى الحوض و طرحها على شجره كانت هناك و ذهب إلى الصحراء و بقيت وحدى مغموما أفكر فيما يئول إليه أمرى.

فإذا أنا بشاب صبيح الوجه أسـمر اللون دخل الصحن و سلم على و ذهب إلى بيت المقام و صلى عند المحراب ركعات بخضوع و خشوع لم أر مثله قط فلما فرغ من الصـلاه خرج و أتانى و سألنى عن حالى فقلت له ابتليت ببليه ضـقت بها لا يشفينى الله فأسلم منها و لا يذهب بى فأستريح فقال لا تحزن سيعطيك الله كليهما و ذهب.

فلما خرج رأيت القميص وقع على الأرض فقمت و أخذت القميص و غسلتها و طرحتها على الشجر فتفكرت فى أمرى و قلت أنا كنت لاـ أقـدر على القيـام و الحركه فكيف صرت هكـذا فنظرت إلى نفسـى فلم أجـد شـيئا ممـا كان بى فعلمت أنه كان القائم صلوات الله عليه فخرجت فنظرت فى الصحراء فلم أر أحدا فندمت ندامه شديده.

فلمـا أتانى صاحب الحجره سألنى عن حالى و تحير فى أمرى فأخبرته بما جرى فتحسـر على ما فات منه و منى و مشـيت معه إلى الحجره.

قـالوا فكان هكـذا سـليما حتى أتى الحاج و رفقاؤه فلما رآهم و كان معهم قليلا مرض و مات و دفن فى الصـحن فظهر صـحه ما أخبره عليه السلام من وقوع الأمرين معا.

و هذه القصه من المشهورات عند أهل المشهد و أخبرنى به ثقاتهم و صلحاؤهم.

ص: ۱۷۷

و منهـا مـا أخبرنى به بعض الأفاضـل الكرام و الثقات الأعلام قال أخبرنى بعض من أثق به يرويه عمن يثق به و يطريه أنه قال لما كان بلده البحرين تحت ولايه الأفرنج جعلوا واليها رجلا من المسلمين ليكون أدعى إلى تعميرها و أصلح بحال أهلها و كان هذا الوالى من النواصب و له وزير أشد نصبا منه يظهر العداوه لأهل البحرين لحبهم لأهل البيت عليهم السلام و يحتال فى إهلاكهم و إضرارهم بكل حيله.

فلمـا كـان فى بعض الأيام دخل الوزير على الوالى و بيـده رمانه فأعطاها الوالى فإذا كان مكتوبا عليها لا إله إلا الله محمـد رسول الله أبو بكر و عمر و عثمـان و على خلفـاء رسول الله فتأمـل الوالى فرأى الكتابه من أصل الرمانه بحيث لا يحتمل عنـده أن يكون من صناعه بشر فتعجب من ذلك و قال للوزير هذه آيه بينه و حجه قويه على إبطال مذهب الرافضه فما رأيك فى أهل البحرين.

فقـال له أصلحك الله إن هؤلاـء جمـاعه متعصبون ينكرون البراهين و ينبغى لك أن تحضـرهم و تريهم هـذه الرمانه فإن قبلوا و رجعوا إلى مـذهبنا كـان لك الثواب الجزيل بـذلك و إن أبوا إلا المقام على ضـلالتهم فخيرهم بين ثلاث إما أن يؤدوا الجزيه و هم صـاغرون أو يـأتوا بجواب عن هـذه الآـيه البينه التى لاـ محيص لهم عنها أو تقتل رجالهم و تسبى نساءهم و أولادهم و تأخذ بالغنيمه أموالهم.

فاسـتحسن الوالى رأيه و أرسـل إلى العلمـاء و الأفاضـل الأخيـار و النجباء و الساده الأبرار من أهل البحرين و أحضـرهم و أراهم الرمـانه و أخبرهم بمـا رأى فيهم إن لم يـأتوا بجواب شـاف من القتـل و الأسـر و أخـذ الأموال أو أخـذ الجزيه على وجه الصـغار كالكفار فتحيروا فى أمرها و لم يقدروا على جواب و تغيرت وجوههم و ارتعدت فرائصهم.

فقال كبراؤهم أمهلنا أيها الأمير ثلاثه أيام لعلنا نأتيك بجواب ترتضيه و إلا فاحكم فينا ما شئت فأمهلهم فخرجوا من عنده خائفين مرعوبين متحيرين.

فاجتمعوا فى مجلس و أجالوا الرأى فى ذلك فاتفق رأيهم على أن يختاروا

من صلحاء البحرين و زهادهم عشره ففعلوا ثم اختاروا من العشره ثلاثه فقالوا لأحدهم اخرج الليله إلى الصحراء و اعبد الله فيها و استغث بإمام زماننا و حجه الله علينا لعله يبين لک ما هو المخرج من هذه الداهيه الدهماء.

فخرج و بات طول ليلته متعبدا خاشعا داعيا باكيا يدعو الله و يستغيث بالإمام عليه السلام حتى أصبح و لم ير شيئا فأتاهم و أخبرهم فبعثوا فی الليله الثانيه الثانی منهم فرجع كصاحبه و لم يأتهم بخبر فازداد قلقهم و جزعهم.

فأحضروا الثالث و كان تقيا فاضلا اسمه محمد بن عيسى فخرج الليله الثالثه حافيا حاسر الرأس إلى الصحراء و كانت ليله مظلمه فدعا و بكى و توسل إلى الله تعالى فی خلاص هؤلاء المؤمنين و كشف هذه البليه عنهم و استغاث بصاحب الزمان.

فلما كان آخر الليل إذا هو برجل يخاطبه و يقول يا محمد بن عيسى ما لی أراک على هذه الحاله و لما ذا خرجت إلى هذه البريه فقال له أيها الرجل دعنی فإنی خرجت لأمر عظيم و خطب جسيم لا أذكره إلا لإمامی و لا أشكوه إلا إلى من يقدر على كشفه عنی.

فقال يا محمد بن عيسى أنا صاحب الأمر فاذكر حاجتک فقال إن كنت هو فأنت تعلم قصتی و لا تحتاج إلى أن أشرحها لک فقال له نعم خرجت لما دهمكم من أمر الرمانه و ما كتب عليها و ما أوعدكم الأمير به قال فلما سمعت ذلک توجهت إليه و قلت له نعم يا مولای قد تعلم ما أصابنا و أنت إمامنا و ملاذنا و القادر على كشفه عنا.

فقال صلوات الله عليه يا محمد بن عيسى إن الوزير لعنه الله فی داره شجره رمان فلما حملت تلک الشجره صنع شيئا من الطين على هيئه الرمانه و جعلها نصفين و كتب فی داخل كل نصف بعض تلک الكتابه ثم وضعهما على الرمانه و شدهما عليها و هی صغيره فأثر فيها و صارت هكذا.

فإذا مضيتم غدا إلى الوالی فقل له جئتک بالجواب و لكنی لا أبديه إلا فی دار الوزير فإذا مضيتم إلى داره فانظر عن يمينک ترى فيها غرفه فقل للوالی لا أجيبک

إلا ـ فی تلک الغرفه و سیأبی الوزیر عن ذلک و أنت بالغ فی ذلک و لا ترض إلا بصعودها فإذا صعد فاصعد معه و لا تترکه وحده یتقدم علیک فإذا دخلت الغرفه رأیت کوه فیها کیس أبیض فانهض إلیه و خذه فتری فیه تلک الطینه التی عملها لهذه الحیله ثم ضعها أمام الوالی و ضع الرمانه فیها لینکشف له جلیه الحال.

و أیضا یا محمد بن عیسی قل للوالی إن لنا معجزه أخری و هی أن هذه الرمانه لیس فیها إلا الرماد و الدخان و إن أردت صحه ذلک فأمر الوزیر بکسرها فإذا کسرها طار الرماد و الدخان علی وجهه و لحیته.

فلما سمع محمد بن عیسی ذلک من الإمام فرح فرحا شدیدا و قبّل بین یدی الإمام صلوات الله علیه و انصرف إلی أهله بالبشاره و السرور.

فلما أصبحوا مضوا إلی الوالی ففعل محمد بن عیسی کل ما أمره الإمام و ظهر کل ما أخبره فالتفت الوالی إلی محمد بن عیسی و قال له من أخبرک بهذا فقال إمام زماننا و حجه الله علینا فقال و من إمامکم فأخبره بالأئمه واحدا بعد واحد إلی أن انتهی صاحب الأمر صلوات الله علیهم.

فقال الوالی مدَّ یدک فأنا أشهد أن لا إله إلا الله و أن محمدا عبده و رسوله و أن الخلیفه بعده بلا فصل أمیر المؤمنین علی علیه السلام ثم أقر بالأئمه إلی آخرهم علیهم السلام و حسن إیمانه و أمر بقتل الوزیر و اعتذر إلی أهل البحرین و أحسن إلیهم و أکرمهم.

قال و هذه القصه مشهوره عند أهل البحرین و قبر محمد بن عیسی عندهم معروف یزوره الناس.

ص: ۱۸۰

**[ترجمه]باید به این حکایت، بعضی از حکایاتی را که از معاصرین خود شنیده ام نیزملحق کنم:

مقدس اردبیلی

جماعتی از علما از سید فاضل میرعلام برای من (علامه مجلسی) حکایت کردند که سید گفت: «در یکی از شب ها در صحن مطهر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بودم، آن موقع قسمت عمده شب گذشته بود. در اثنایی که در صحن گردش می کردم، دیدم شخصی از مقابل من به طرف حرم منور امیرالمؤمنین علیه السلام می رود. وقتی نزدیک رفتم، دیدم استاد بزرگوارم مولانا احمد اردبیلی قدس اللّه روحه است. من خود را از وی پنهان نگه داشتم تا اینکه به طرف درب حرم آمد. در بسته بود، ولی به مجرد رسیدن او در باز شد و او داخل حرم گردید. شنیدم که سخن می گوید، مثل اینکه با کسی تو گوشی حرف می زند. آنگاه از حرم بیرون آمد و در بسته شد. من هم از عقب سر او رفتم تا از شهر نجف خارج شد و به سمت مسجد کوفه رفت .

من دنبال او بودم، ولی او مرا نمی دید.همین که وارد مسجد کوفه گردید، به سمت محرابی رفت که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در آنجا شهید شد. مدتی در آنجا ایستاد، سپس برگشت و از مسجد بیرون آمد و آهنگ نجف کرد. من همچنان پشت سر او بودم، تا اینکه نزدیک مسجد حنانه رسیدیم. در آنجا سرفه ام گرفت، به طوری که نتوانستم خودداری کنم. وقتی صدای سرفه مرا شنید، برگشت، نگاهی به من کرد و مرا شناخت. پرسید:«تو میرعلام هستی؟» گفتم آری. گفت: «اینجا چه می کنی؟» گفتم: «از موقعی که شما وارد صحن مطهر شدید، تاکنون همه جا با شما بوده ام. شما را به صاحب این قبر مطهر قسم می دهم آنچه را که امشب بر شما گذشت، از اول تا آخر به من اطلاع دهید.» گفت: «می گویم، ولی به این شرط که تا من زنده ام، به کسی نگویی!» وقتی به وی اطمینان دادم فرمود: «در پاره ای از مسائل علمی فکر می کردم و حل آن برایم مشکل می نمود. به دلم گذشت که بروم خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام و حل آن مشکل را از آن حضرت بخواهم. موقعی که به در حرم رسیدم، چنان که دیدی در بسته به رویم گشوده شد و داخل حرم گردیدم و از خداوند مسألت کردم که شاه ولایت جواب سؤالم را بدهد. ناگهان صدایی از قبر منور شنیدم که فرمود: «برو به مسجد کوفه و از قائم ما سؤال کن، زیرا او امام زمان تو است.» من هم آمدم پهلوی محراب و آن حضرت را در آنجا دیدم، مسأله خود را پرسیدم و حضرت جواب آن را مرحمت فرمود و اینک به منزل برمی گردم.»

مردی که معروف به طی الارض بود

حکایت دیگر اینکه پدرم (علامه مجلسی اول) رحمه اللّه علیه برایم نقل کرد و گفت: «مرد شریف و نیکوکاری در زمان ما بود که او را میر اسحاق استرآبادی می گفتند. وی چهل مرتبه پیاده به حج بیت اللّه رفته بود و میان مردم مشهور بود که طی الارض دارد! نامبرده در یکی از سال ها به اصفهان آمد. من هم نزد وی رفتم و آنچه درباره او شهرت داشت، از خودش جویا شدم .

او گفت: «در یکی از سال ها با کاروان حج به زیارت خانه خدا می رفتم. وقتی به محلی رسیدیم که تا مکه هفت منزل یا نه منزل راه بود، به عللی از کاروان بازماندم، چندان که کاروان از نظرم ناپدید گشت و راه را گم کردم. در نتیجه سرگردان

شدم و تشنگی بر من غلبه کرد، به طوری که از زندگی خود ناامید گردیدم.

در آن هنگام صدا زدم: «یا صالح! یا ابا صالح! راه را به من نشان بده! خدا تو را رحمت کند!» ناگاه شبحی در آخر بیابان به نظرم رسید. چون با دقت نگاه کردم، به اندک مدتی نزد من آمد. دیدم جوانی خوش سیما و پاکیزه لباس و گندمگون بود که به هیئت مردمان شریف، بر شتری سوار و مشک آبی هم با خود داشت. من به وی سلام کردم و او هم جواب مرا داد و پرسید: «تشنه هستی؟» گفتم آری! او هم مشک آب را به من داد و من آب نوشیدم.

آنگاه گفت: «می خواهی به کاروان برسی؟» گفتم آری. او هم مرا پشت سر خود سوار کرد و به طرف مکه رهسپار گردید. من عادت داشتم هر روز حرز یمانی را می خواندم پس شروع به خواندن آن کردم. آن جوان در بعضی جاهای آن می گفت: «این طور بخوان!» چیزی نگذشت که به من گفت: «اینجا را می شناسی؟» وقتی نگاه کردم دیدم در ابطح هستم! گفت: «پیاده شو.» وقتی پیاده شدم او برگشت و از نظرم ناپدید شد.

در آن موقع متوجه گردیدم که امام زمان علیه السلام بود. از گذشته پشیمان شدم و بر مفارقت و نشناختن وی تأسف خوردم. بعد از هفت روز کاروان آمد. چون آنها از زنده بودن من مأیوس بودند، وقتی مرا در مکه دیدند، مشهور شدم که «طی الارض» دارم. پدرم (ره) فرمود: «من هم حرز یمانی را نزد وی خواندم و آن را تصحیح کردم و برای قرائت آن، از وی اجازه گرفتم، و الحمد للّٰه.»

میرزا محمد استرآبادی

و از جمله حکایتی است که جماعتی از علما به من خبر دادند و آنها از جماعت دیگر وآنها از سید سند فاضل کامل میرزا محمد استرآبادی نور اللّٰه مرقده نقل کرده اند که گفت: «شبی دور خانه خدا طواف می کردم. ناگاه دیدم جوانی خوش سیما آمد و شروع به طواف کرد.وقتی به من نزدیک شد، یک دسته گل سرخ که موسم آن نبود به من داد. من هم از وی گرفتم، آن را بوییدم و گفتم«آقا! این گل از کجاست؟» گفت: «از خرابات است.» سپس از نظرم غایب شد و دیگر او را ندیدم.

مردی از اهل کاشان

و دیگر حکایتی است که جماعتی از اهل نجف اشرف برای من نقل کردند.آنها می گفتند: مردی از اهل کاشان که عازم حج بیت اللّٰه بود، به نجف اشرف آمد.وی در آنجا سخت بیمار شد، به طوری که پاهایش خشک شد و قادر به راه رفتن نبود.همراهان وی او را به یکی از صلحا که در یکی از اتاق های مدرسه جنب حرم مطهر سکنی داشت، سپردند و خود به حج رفتند.

صاحب اتاق هم هر روز بیمار را در اتاق می گذاشت، درب آن را قفل می کرد به عزم گردش و طلب روزی به بیابان می رفت. یک روز بیمار به صاحب اتاق گفت: «دلم گرفته و دیگر از ماندن در این اتاق وحشت می کنم . امروز مرا بیرون ببر و در جایی رها کن و هر جا می خواهی برو!» صاحب اتاق هم مرا برد به طرف مقام قائم صلوات اللّٰه علیه که در بیرون نجف اشرف (در گورستان وادی السلام) واقع است.سپس مرا در آنجا نشاند و بعد پیراهن خود را در حوض آنجا شست و روی

درختی که در آنجا بود پهن کرد و به بیابان رفت.من هم در آنجا تنها ماندم و درباره سرنوشت خود می اندیشیدم. ناگاه دیدم جوانی خوش سیما و گندمگون داخل صحن مقام صاحب الزمان علیه السلام شد و به من سلام کرد.

سپس یک راست به مقام قائم رفت و با خشوع و خضوع که کسی را بدان حالت ندیده بودم، چند رکعت نماز خواند. بعد از آنکه از نماز فارغ شد نزد من آمد و احوالم را پرسید.من گفتم: «مبتلا به یک بیماری شده ام که راحتی ندارم. خداوند نه شفا می دهد که بهبودی یابم و نه جانم را می ستاند که آسوده شوم.» گفت: «غمگین مباش، عنقریب خداوند هر دوی آنها را به تو می دهد.» این را گفت و رفت. وقتی او رفت، دیدم پیراهن روی زمین افتاده است. برخاستم آن را برداشتم و شستم و دوباره روی درخت پهن کردم. سپس درباره خود به فکر فرو رفتم و پیش خود گفتم: «من که قبلا قادر نبودم از جا برخیزم و حرکت کنم، چگونه شد که این طور شدم!» هنگامی که متوجه شدم، دیدم اثری از آن بیماری در من نیست. آن موقع یقین کردم که وی امام زمان علیه السلام بوده است. از آنجا بیرون آمدم و نظری به بیابان افکندم، کسی را ندیدم و بی اندازه پشیمان شدم.

وقتی صاحب اتاق آمد، احوالم را پرسید و از وضع من متحیر شد. من هم ماجرا را به او خبر دادم و او هم بر آنچه از دست او و من رفته بود، حسرت خورد. سپس با او به اتاق رفتیم. اهل نجف می گفتند که او همین طور سالم ماند تا موقعی که حاجی ها و رفقای او آمدند. وقتی آنها را دید و مدتی اندک با آنها به سر برد، دوباره مریض شد و از دنیا رفت و در صحن مطهر مدفون گردید. آنچه حضرت به وی خبر داده بود که هر دو مقصودت عملی خواهد شد، آشکار گردید. این حکایت نزد اهل نجف مشهور بود، موثقین و نیکان آنها آن را به من خبر دادند.»

محمد بن عیسی بحرینی

و دیگر حکایتی است که یکی از افاضل کرام و ثقات اعلام به من خبر داد.او می گفت: شخصی که من به او اطمینان دارم، این حکایت را از کسی که او را موثق می دانست و بسیار می ستود، نقل کرد و گفت: «موقعی که شهر بحرین در تصرف فرنگیان بود، شخصی از مسلمین را به حکومت آنجا گماشتند تا موجب آبادی بیشتر آنجا شود و بهتر بتواند به وضع اهالی رسیدگی کند. این والی مردی ناصبی بود. به علاوه وزیری داشت که تعصبش از وی بیشتر بود. وزیر نسبت به اهل بحرین که دوست دار اهل بیت علیهم السلام بودند، اظهار دشمنی می کرد و برای نابودی و زیان رساندن به آنها، حیله ها می انگیخت .

یک روز وزیر در حالی که اناری در دست داشت، نزد والی رفت و انار را به او داد.والی دید بر روی پوست انار نوشته است: «لا اله الا الله محمد رسول الله، ابوبکر و عمر و عثمان و علی خلفای رسول الله.» وقتی بادقت آن را نگریست، دید که این عبارت به طور طبیعی در پوست انار نوشته شده، به طوری که گمان نمی رفت ساخته دست بشر باشد و از این حیث در شگفت ماند! والی به وزیر گفت: «این دلیل روشن و برهان محکمی است بر ابطال مذهب رافضی ها (شیعیان). نظر تو درباره مردم بحرین چیست؟»

وزیر گفت: «این جماعت متعصب و منکر دلائل هستند. امر کن آنها را حاضر کنند و این انار را به آنها نشان بده، اگر پذیرفتند و به مذهب ما درآمدند، شما ثواب فراوان برده اید و چنانچه نپذیرفتند و همچنان بر گمراهی خود باقی ماندند، آنها را در قبول یکی از سه چیز مخیر گردان: یا حاضر شوند با ذلت و خواری - مثل یهود و نصاری - جزیه بدهند؛ یا جوابی برای

این دلیل روشنی که نمی توان آن را نادیده گرفت بیاورند؛ یا اینکه مردان آنها کشته شوند، زنان و اولاد ایشان اسیر گردند و اموالشان را به غنیمت گیریم.»

والی رأی وزیر را مورد تحسین قرار داد و فرستاد علما و افاضل و نیکان و نجبا و بزرگان شیعه بحرین را احضار کرد. آنگاه انار را به آنها نشان داد و گفت: «اگر جواب کافی و قانع کننده ای نیاورید، یا باید کشته شوید، یا اسیر گردید و اموالتان ضبط شود، یا همچون کفار جزیه بپردازید.» آنها چون انار را دیدند، سخت متحیر گشتند و نتوانستند جواب شایسته ای بدهند. در نتیجه رنگ صورتشان پرید و بندهاشان به لرزه افتاد.

سپس بزرگان آنها به والی گفتند: «سه روز به ما مهلت بده شاید بتوانیم جوابی که مورد پسند واقع شود بیاوریم، وگرنه هر طور می خواهی میان ما حکم کن.» والی هم به آنها مهلت داد. رجال بحرین در حالی که هراسان و مرعوب و متحیر بودند، از نزد والی بیرون آمدند، مجلس گرفتند و به مشورت پرداختند. آنگاه بنا گذاشتند که از میان صلحا و زهاد بحرین، ده نفر و از میان آن ده نفر هم سه نفر را انتخاب کنند. چون چنین کردند، به یکی از آن سه نفر گفتند که تو امشب را برو بیابان و تا صبح مشغول عبادت باش و از خداوند به وسیله امام زمان علیه السلام یاری بخواه! او هم رفت و شب را به صبح آورد و چیزی ندید. ناچار برگشت و جریان را به آنها اطلاع داد.

شب دوم هم نفر دوم را فرستادند و او نیز مانند شخص نخست برگشت و خبری نیاورد و بر اضطراب و پریشانی آنها افزود. آنگاه نفر سومی را که مردی پاک سرشت و دانشمند بود و نامش محمد بن عیسی بود، خواستند و او شب سوم را با سر و پای برهنه روی به بیابان نهاد. آن شب، شب تاریکی بود. محمد بن عیسی تمام شب را مشغول دعا و گریه و توسل به خدا بود که شیعیان را از آن بلیه رهایی بخشدو حقیقت مطلب را برای آنها روشن سازد و برای تأمین منظور، متوسل به حضرت صاحب الزمان علیه السلام گردید.

در آخر شب، ناگاه دید مردی او را مخاطب ساخته و می گوید : «ای محمد بن عیسی! چه شده که تو را بدین حالت می بینم و برای چه به این بیابان آمده ای؟» گفت: «ای مرد! مرا به حال خود واگذار. من برای کار بزرگ و مطلب مهمی بیرون آمده ام که آن را جز برای امام خود نمی گویم، و شکوه آن را نزد کسی می برم که این راز را بر من آشکار سازد.»

مرد گفت: «ای محمد بن عیسی! صاحب الامر من هستم. مقصودت را بگو.» گفت: «اگر تو صاحب الامر هستی، داستان مرا می دانی و نیازی نداری که من آن را شرح بدهم.» فرمود: «آری، تو به خاطر مشکلی که انار برای شما ایجاد کرده و مطلبی که بر آن نوشته شده، و تهدیدی که والی کرده است به بیابان آمده ای!» محمد بن عیسی وقتی این را شنید، به طرف او رفت و عرضکرد: «آری ای آقای من! شما می دانید که ما چه حالی داریم. شما امام و پناهگاه ما می باشید و قادر هستید که این خطر را از ما برطرف سازید، به داد ما برس!» حضرت فرمود: «ای محمد بن عیسی! وزیر ملعون، درخت اناری در خانه خود دارد. قالبی از گِل به شکل انار در دو نصف ساخته و توی هر نصفی از آن قسمتی از آن کلمات را نوشته است. آنگاه آن قالب گلی را روی انار گذاشته و زمانی که انار کوچک بوده، آن را توی قالب گذاشته و آن را محکم بسته است. آنگاه به مرور که انار بزرگ شده، آن نوشته در پوست انار تأثیر بخشیده تا به این صورت درآمده است!

فردا می روی نزد والی و به وی می گویی: «جواب تو را آورده ام، ولی حتما باید در خانه وزیر باشد.» وقتی به خانه وزیر رفتید، به سمت راست خود نگاه کن که غرفه ای می بینی.آنگاه به والی بگو: «جواب تو در همین غرفه است.» وزیر می خواهد از نزدیک شدن به غرفه سر باز زند ولی تو اصرار کن و سعی کن که از آن بالا بروی. وقتی دیدی وزیر خودش بالا رفت، تو هم با او بالاـ برو و او را تنها مگذار، مبادا از تو جلو بیافتد! هنگامی که وارد غرفه شدی، در دیوار آن سوراخی می بینی که کیسه سفیدی در آن است. آن را بردار که خواهی دید قالب گلی انار را که برای این نقشه ساخته است، در آن کیسه است. سپس آن را جلو والی بگذار و انار مذکور را در آن بگذار تا حقیقت مطلب برای او روشن گردد!

همچنین به والی بگو: «ما معجزه دیگری هم داریم و آن اینکه داخل این انار جز خاکستر و دود چیزی نیست. اگر می خواهی صحت آن را بدانی، به وزیر بگو آن رابشکند.» وقتی وزیر آن را شکست، دود و خاکستر آن به صورت و ریش او می پرد.»

وقتی محمد بن عیسی این سخنان را از امام شنید، بسیار مسرور گردید، دست مبارک امام را بوسید و با مژده و شادی مراجعت کرد.

چون صبح شد، به خانه والی رفتند و همان طور که امام دستور داده بود عمل کرد. سپس والی رو کرد به محمد بن عیسی و پرسید:«چه کسی این را به تو خبر داد؟» گفت: «امام زمان ما و حجت پروردگار.» پرسید:«امام شما کیست؟» او هم یک یک ائمه علیهم السلام را به وی معرفی کرد تا به امام زمان صلوات اللّٰه علیه رسید.

والی گفت: «دستت را دراز کن تا من گواهی دهم که نیست خدایی مگر خداوند یگانه و اینکه محمد، بنده و پیامبر اوست. خلیفه بلافصل بعد از او امیر المؤمنین علیه السلام است.» آنگاه اقرار به تمام ائمه تا آخر آنها کرد و ایمانش نیکو گشت. سپس دستور داد وزیر را به قتل رساندند و از مردم بحرین معذرت خواست و نسبت به آنها نیکی کرد و آنها را گرامی داشت.»

ناقل حکایت گفت: «این حکایت نزد اهل بحرین مشهور و قبر محمد بن عیسی در آنجا معروف است و مردم به زیارت آن می روند.»

**[ترجمه]

باب ۲۵ علامات ظهوره صلوات الله علیه من السفیانی و الدجال و غیر ذلک و فیه ذکر بعض أشراط الساعه

روایات

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق الطَّالَقَانِیُّ عَنِ الْجَلُودِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَیْمَانَ وَ کَانَ قَارِئاً لِلْکُتُبِ قَالَ: قَرَأْتُ فِی الْإِنْجِیلِ وَ ذَکَرَ أَوْصَافَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِلَی أَنْ قَالَ تَعَالَی لِعِیسَی أَرْفَعُکَ إِلَیَّ ثُمَّ أُهْبِطُکَ فِی آخِرِ الزَّمَانِ لِتَرَی مِنْ أُمَّهِ ذَلِکَ النَّبِیِّ الْعَجَائِبَ وَ لِتُعِینَهُمْ عَلَی اللَّعِینِ الدَّجَّالِ أُهْبِطُکَ فِی وَقْتِ الصَّلَاهِ لِتُصَلِّیَ مَعَهُمْ إِنَّهُمْ أُمَّهٌ مَرْحُومَهٌ.

**[ترجمه]امالی شیخ صدوق:عبداللَّه بن سلیمان که کتب آسمانی را خوانده بود، می گوید: «در انجیل خواندم...» سپس اوصاف پیغمبر صلی الله علیه و آله را ذکر کرد، تا آنجا که خداوند متعال به حضرت عیسی فرمود: «تو را به سوی خود بالا می برم و سپس در آخرالزمان فرود می آورم تا آنکه عجائب آن پیغمبر را از امت او ببینی و در مبارزه با دجال ملعون، آنها را یاری کنی. من تو را در موقع نماز فرود می آورم تا با آنها نماز بگزاری. زیرا آنها امتی هستند که رحمت الهی بر آنها فرود می آید.» - . امالی صدوق: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] هَارُونُ عَنِ ابْنِ صَدَقَةَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهم السلام أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: كَيْفَ بِكُمْ إِذَا فَسَدَ نِسَاؤُكُمْ وَ فَسَقَ شُبَّانُكُمْ وَ لَمْ تَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ تَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ فَقِيلَ لَهُ وَ يَكُونُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا أَمَرْتُمْ بِالْمُنْكَرِ وَ نَهَيْتُمْ عَنِ الْمَعْرُوفِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ مُنْكَراً وَ الْمُنْكَرَ مَعْرُوفاً.

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام جعفر صادق از پدرش (امام محمد باقر علیهم السلام) روایت کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «چگونه خواهید بود، زمانی که زنان شما فاسد و جوانان شما فاسق شوند، نه امر به معروف کنید و نه نهی از منکر؟» عرض کردند: «یا رسول اللَّه! آیا این چنین خواهد شد؟» فرمود: «آری، از این هم بدتر خواهد شد. چه حالی خواهید داشت هنگامی که امر به منکر کنید و نهی از معروف کنید؟!» عرضکردند: «یا رسول اللَّه! آیا چنین خواهد شد؟» فرمود: «آری، از این هم بدتر می شود. چگونه خواهید بود در زمانی که ببینید کار خوب، زشت و کار زشت، خوب شمرده شود؟» - . قرب الاسناد: ۵۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْهُمَا(۱)

عَنْ حَنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ خَسْفِ الْبَيْدَاءِ قَالَ أَمَّا صِهْراً(۲) عَلَى الْبَرِيدِ عَلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا مِنَ الْبَرِيدِ الَّذِي بِذَاتِ الْجَيْشِ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: حنان بن سدیر صیرفی می گوید: از حضرت صادق علیه السلام درباره فرو رفتن بیابان سؤال کردم (که کدام بیابان است که موقع خروج سفیانی، مردمی را در خود فرو می برد؟) فرمود: «آنها در دوازده میلی ذات الجیشبه زمین فرو می روند.» - . همان: ۱۲۳ -

**[ترجمه]

«۴»

فس، [تفسیر القمی] فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ إِنَّ اللّٰهَ قادِرٌ عَلی أَنْ یُنَزِّلَ آیَهً(۳) وَ سَیُرِیکَ فِی آخِرِ الزَّمَانِ آیَاتٍ مِنْهَا دَابَّهُ الْأَرْضِ وَ الدَّجَّالُ وَ نُزُولُ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ وَ طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا.

وَ عَنْهُ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ قُلْ هُوَ الْقادِرُ عَلی أَنْ یَبْعَثَ عَلَیْکُمْ عَذاباً

ص: ۱۸۱

۱- ۱. فی المصدر ص ۷۷(ط- الحروفیه) و ۵۸(ط- الحجریه): محمّد بن عبد الحمید و عبد الصمد بن محمّد جمیعا، عن حنان بن سدیر، و المصنّف اضمر عنهما فی غیر موضعه.

۲- ۲. کذا فی الأصل المطبوع و فیه« مصرا» خ ل، و فی المصدر« مصیرا» و لا یفهم المراد منه و لعله مصحف« صفرا» و هو واد بین الحرمین کذات الجیش فتحرر.

۳- ۳. الأنعام: ۳۷.

مِنْ فَوْقِكُمْ (۱) قَالَ هُوَ الدَّجَّالُ وَ الصَّيْحَهُ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ وَ هُوَ الْخَسْفُ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَ هُوَ اخْتِلَافٌ فِي الدِّينِ وَ طَعْنُ بَعْضِكُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ يُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ وَ هُوَ أَنْ يَقْتُلَ بَعْضُكُمْ بَعْضاً وَ كُلُّ هَذَا فِي أَهْلِ الْقِبْلَهِ.

**[ترجمه]تفسیر قمی: امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر آیه: «إِنَّ اللَّهَ قادِرٌ عَلی أَنْ یُنَزِّلَ عَذاباً مِنْ فَوْقِکُمْ»، {بی تردید، خدا قادر است که پدیده ای شگرف فروفرستد، لیکن بیشتر آنان نمی دانند.} – . انعام / ۳۷ – فرمود: «خداوند در آخرالزمان آیاتی (علاماتی) را به تو نشان می دهد که از جمله آنها «دابه الارض»، یعنی جنبنده روی زمین، خروج دجال، آمدن عیسی بن مریم و طلوع آفتاب از مغرب است.» – . تفسیر قمی ۱ : ۲۰۶ –

و نیز ابوالجارود از آن حضرت روایت کرده است که در تفسیر این آیه«قُلْ هُوَ الْقادِرُ عَلی أَنْ یَبْعَثَ عَلَیْکُمْ عَذاباً مِنْ فَوْقِکُمْ»، {بگو: «او تواناست که از بالای سرتان یا از زیر پاهایتان عذابی بر شما بفرستد} – . انعام / ۶۵ – فرمود: «این عذاب دجال و صدای آسمانی است و بقیه آیه که می گوید:«أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِکُمْ»، یعنی یا عذابی از زیر پای شما بفرستد، فرو رفتن در بیابان است.«أَوْ یَلْبِسَکُمْ شِیَعاً» یعنی یا شما را گروه گروهبه هم اندازد، اختلافاتی است که در امور دینی پیدا می شود و از یکدیگر بدگوییمی کنند، «وَ یُذِیقَ بَعْضَکُمْ بَأْسَ بَعْضٍ» یعنی عذاب بعضی از شما را به بعضی دیگر می چشاند، این است که بعضی از شما، بعضی دیگر را به قتل برسانند و تمام این عذاب ها در میان اهل قبله به وقوع می پیوندد. – . تفسیر قمی ۱ : ۲۱۱ –

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ ثَعْلَبَهَ بْنَ مَيْمُونٍ حَدَّثَنِي عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ – عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ يَقُومُ قَائِمُنَا لِمُوَافَاهِ النَّاسِ سَنَهً قَالَ يَقُومُ الْقَائِمُ بِلَا سُفْيَانِيٍّ إِنَّ أَمْرَ الْقَائِمِ حَتْمٌ مِنَ اللَّهِ وَ أَمْرُ السُّفْيَانِيِّ حَتْمٌ مِنَ اللَّهِ وَ لَا يَكُونُ قَائِمٌ إِلَّا بِسُفْيَانِيٍّ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَيَكُونُ فِي هَذِهِ السَّنَهِ قَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ قُلْتُ يَكُونُ فِي الَّتِي يَلِيهَا قَالَ يَفْعَلُ اللَّهُ ما يَشاءُ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: ابن اسباط می گوید: به حضرت امام رضا علیه السلام عرض کردم: «قربانت گردم! ثعلبه بن میمون از علی بن مغیره و او از زید قمی (زید العمی) از امام زین العابدین علیه السلام برای من نقل کرد که فرموده است: «قائم ما در موسمی که مردم به حج می روند، قیام می کند.» امام رضا فرمود: «آیا قائم بدون خروج سفیانی قیام می کند؟! قیام قائم ما از جانب خدا مسلم است و آمدن سفیانی هم حتمی است و قائم ظهور نمی کند مگر بعد از خروج سفیانی.»عرض کردم: «قربانت شوم! آنچه فرمودی امسال واقع می شود؟» فرمود: «هر چه خداوند اراده کند خواهد شد.»عرض کردم:«در سال بعد چطور؟» فرمود: «خدا هر کاری را که بخواهد می کند.» – . قرب الاسناد: ۳۷۴ –

**[ترجمه]

«۶»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ عِيسَى عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُدَّامَ هَذَا الْأَمْرِ قَتْلٌ بُيُوحٌ قُلْتُ وَ مَا الْبُيُوحُ قَالَ دَائِمٌ لَا يَفْتُرُ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی می گوید: حضرت رضا علیه السلام فرمود: «قبل از قیام قائم علیه السلام قتل بیوح است.» پرسیدم: «بیوح چیست؟» فرمود: «کشتن دائمی بدون فاصله.» - . همان: ۳۸۴ -

**[ترجمه]

بيان

قال الفيروزآبادي البوح بالضم الاختلاط في الأمر و باح ظهر و بسره بوحا و بؤوحا أظهره و هو بؤوح بما في صدره و استباحهم استأصلهم و سيأتي تفسير آخر للبيوح (۲).

**[ترجمه]قال الفيروزآبادي البوح بالضم الاختلاط في الأمر و باح ظهر و بسره بوحا و بؤوحا أظهره و هو بؤوح بما في صدره و استباحهم استأصلهم و سيأتي تفسير آخر للبيوح

**[ترجمه]

«۷»

ب، [قرب الإسناد] بِالْإِسْنَادِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام يَقُولُ: يَزْعُمُ ابْنُ أَبِي حَمْزَةَ أَنَّ جَعْفَراً زَعَمَ أَنَّ أَبِي الْقَائِمُ وَ مَا عَلِمَ جَعْفَرٌ بِمَا يَحْدُثُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ فَوَ اللَّهِ لَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَحْكِي لِرَسُولِهِ صلی الله علیه و آله ما أَدْرِي ما يُفْعَلُ بِي وَ لا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما يُوحى إِلَيَ (۳) وَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ أَرْبَعَةُ أَحْدَاثٍ تَكُونُ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ تَدُلُّ عَلَى خُرُوجِهِ مِنْهَا أَحْدَاثٌ قَدْ مَضَى مِنْهَا ثَلَاثَةٌ وَ بَقِيَ وَاحِدٌ قُلْنَا جُعِلْنَا فِدَاكَ وَ مَا مَضَى مِنْهَا قَالَ رَجَبٌ خُلِعَ فِيهِ صَاحِبُ خُرَاسَانَ وَ رَجَبٌ وُثِبَ فِيهِ عَلَى ابْنِ زُبَيْدَةَ وَ رَجَبٌ يَخْرُجُ فِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بِالْكُوفَةِ قُلْنَا لَهُ فَالرَّجَبُ الرَّابِعُ

۱- ۱. الأنعام: ۶۵.

۲- ۲. سيجيء انه اليوم الشديد الحرّ تحت الرقم ۱۱۲.

۳- ۳. الأحقاف: ۹.

مُتَّصِلٌ بِهِ قَالَ هَكَذَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ.

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام رضا علیه السلام فرمود: «ابن ابی حمزه گمان می کرد که جعفر(بن بشیر از شاگردان حضرت) خیال می کند که پدرم قائم آل محمد صلی الله علیه و آله است، ولی جعفر از آنچه می باید پیش از ظهور قائم پدید آید، اطلاع نداشت. به خدا قسم، خداوند از زبان پیغمبرش این طور حکایت می کند:«ما أَدْرِی ما یُفْعَلُ بِی وَ لا بِکُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحی إِلَیَ» - . احقاف / ۹ - »، {ونمی دانم با من و با شما چه معامله ای خواهد شد. جز آنچه را که به من وحی می شود، پیروی نمی کنم.}

جدم امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: «چهار حادثه پیش از قائم خواهد بود که علامت ظهور اوست.» آنگاه امام رضا علیه السلام فرمود: «سه حادثه به وقوع پیوسته و یک حادثه دیگر باقی مانده است.» عرضکردیم: «فدایت شویم! حوادثی که گذشته کدام است؟» فرمود: «اول ماه رجب بود که صاحب خراسان در آن ماه خلع شد. دوم ماه رجبی بود که بر پسر زبیده شوریدند. سوم ماه رجبی است که محمد بن ابراهیم در آن ماه از کوفه قیام کرد.» عرضکردیم: «آیا رجب چهارم هم به این سه ماه می پیوندد؟» فرمود: «جدم امام باقر علیه السلام این طور فرموده است.» - . قرب الاسناد: ۳۷۴ -

**[ترجمه]

بیان

أی أجمل أبو جعفر علیه السلام و لم یبین اتصاله و خلع صاحب خراسان کأنه إشاره إلی خلع الأمین المأمون عن الخلافه و أمره بمحو اسمه عن الدراهم و الخطب و الثانی إشاره إلی خلع محمد الأمین و الثالث إشاره إلی ظهور محمد بن إبراهیم بن إسماعیل بن إبراهیم بن الحسن بن الحسن علیه السلام المعروف بابن طباطبا بالکوفه لعشر خلون من جمادی الآخره فی قریب من مائتین من الهجره.

و یحتمل أن یکون المراد بقوله هکذا قال أبو جعفر علیه السلام تصدیق اتصال الرابع بالثالث فیکون الرابع إشاره إلی دخوله علیه السلام خراسان فإنه کان بعد خروج محمد بن إبراهیم بسنه تقریبا و لا یبعد أن یکون دخوله علیه السلام خراسان فی رجب.

**[ترجمه]مقصود از جمله اخیر این است که خود امام محمد باقر علیه السلام موضوع را مجمل گذاشته و بیان نفرموده که آیا ماه رجب چهارم به سوم وصل می شود یا نه. و «خلع صاحب خراسان» اشاره به این است که بعد از مرگ هارون که پسرش محمد امین در بغداد به خلافت رسید و ایرانیان هم مأمون برادرش را در خراسان به خلافت رساندند، امین، مامون را از خلافت خلع کرد و دستور داد نام او را از درهم و دینار محو کنند و در خطبه ذکر نکنند. شورش بر پسر زبیده در ماه رجب دوم، اشاره به شورشی است که لشکر مأمون بر محمد امین که از جانب مادر، پسر «زبیده» استکرده و او را از خلافت خلع کردند. و ماه رجب سوم اشاره است به محمد بن ابراهیم بن اسماعیل بن ابراهیم بن الحسن بن الحسن المجتبی علیه السلام معروف به «طباطبا» که در دهم ماه جمادی الثانیه نزدیک به سال ۲۰۰هجری در کوفه قیام کرد و قیام او به ماه رجب کشید .

این احتمال هم می رود که جمله اخیری که امام رضا علیه السلام فرمود «جدم امام محمد باقر علیه السلام این طور فرمود»،

تصـدیق اتصـال مـاه رجب چهـارم به سوم باشـد و رجب چهارم، اشاره به ورود خود آن حضـرت به خراسان باشـد، زیرا ورود حضـرت به خراسان، تقریبا یک سال بعـد از قیام محمـد بن ابراهیم طباطبا بوده است و دور هم نیست که اصولا ماه رجب وارد خراسان شده باشد.

**[ترجمه]

«۸»

ب، [قرب الإسـناد] بِالْإِسْـنَادِ قَـالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السـلام عَنْ قُرْبِ هَـذَا الْأَمْرِ فَقَالَ قَالَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام حَکَاهُ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ أَوَّلُ عَلَامَاتِ الْفَرَجِ سَنَهَ خَمْسٍ وَ تِسْعِینَ وَ مِائَهٍ وَ فِی سَنَهِ سِتٍّ وَ تِسْعِینَ وَ مِائَهٍ تَخْلَعُ الْعَرَبُ أَعِنَّتَهَا وَ فِی سَنَهِ سَبْعٍ وَ تِسْـعِینَ وَ مِـائَهٍ یَکُونُ الْفَنَـاءُ وَ فِی سَـنَهِ ثَمَـانٍ وَ تِسْـعِینَ وَ مِـائَهٍ یَکُونُ الْجَلَـاءُ فَقَالَ أَ مَا تَرَی بَنِی هَاشِمٍ قَـدِ انْقَلَعُوا بِأَهْلِیهِمْ وَ أَوْلَادِهِمْ فَقُلْتُ لَهُمُ الْجَلَاءُ قَالَ وَ غَیْرُهُمْ وَ فِی سَـنَهِ تِسْعٍ وَ تِسْعِینَ وَ مِائَهٍ یَکْشِفُ اللَّهُ الْبَلَاءَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ فِی سَنَهِ مِائَتَیْنِ یَفْعَلُ اللَّهُ ما یَشاءُ فَقُلْنَا لَهُ جُعِلْنَا فِـدَاکَ أَخْبِرْنَا بِمَا یَکُونُ فِی سَـنَهِ الْمِائَتَیْنِ قَالَ لَوْ أَخْبَرْتُ أَحَـداً لَأَخْبَرْتُکُمْ وَ لَقَدْ خُبِّرْتُ بِمَکَانِکُمْ فَمَا کَانَ هَذَا مِنْ رَأْیِ أَنْ یَظْهَرَ هَـذَا مِنِّی إِلَیْکُمْ وَ لَکِنْ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ تَبَـارَکَ وَ تَعَـالَی إِظْهَارَ شَـیْ ءٍ مِنَ الْحَقِّ لَمْ یَقْـدِرِ الْعِبَادُ عَلَی سَتْرِهِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِـدَاکَ إِنَّکَ قُلْتَ لِی فِی عَامِنَـا الْأَوَّلِ حَکَیْتَ عَنْ أَبِیـکَ أَنَّ انْقِضَـاءَ مُلْکِ آلِ فُلَانٍ عَلَی رَأْسِ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ لَیْسَ لِبَنِی فُلَانٍ سُلْطَانٌ بَعْدَهُمَا قَالَ قَدْ قُلْتُ ذَاکَ لَکَ فَقُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ إِذَا انْقَضَی مُلْکُهُمْ یَمْلِکُ أَحَدٌ مِنْ قُرَیْشٍ یَسْتَقِیمُ عَلَیْهِ الْأَمْرُ قَالَ لَا قُلْتُ یَکُونُ مَا ذَا قَالَ یَکُونُ الَّذِی تَقُولُ أَنْتَ

وَ أَصْحَابُكَ قُلْتُ تَعْنِي خُرُوجَ السُّفْيَانِيِّ فَقَالَ لَا فَقُلْتُ فَقِيَامَ الْقَائِمِ قَالَ يَفْعَلُ اللَّهُ ما يَشاءُ قُلْتُ فَأَنْتَ هُوَ قَالَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ قَالَ إِنَّ قُدَّامَ هَذَا الْأَمْرِ عَلَامَاتٍ حَدَثٌ يَكُونُ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ قُلْتُ مَا الْحَدَثُ قَالَ عَصْبَةٌ تَكُونُ (۱) وَ يَقْتُلُ فُلَانٌ مِنْ آلِ فُلَانٍ خَمْسَةَ عَشَرَ رَجُلًا.

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی گفت: از حضرت رضا علیه السلام پرسیدم: «آیا ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله نزدیک است؟» فرمود: «جدم حضرت صادق علیه السلام از پدرش امام محمد باقر علیه السلام نقل کرده است که فرمود: «نخستین علائم فرج آل محمد صلی الله علیه و آله سال ۱۹۵ خواهد بود. در سال ۱۹۶ عرب خود را از مشقت و ذلت خلع می کند و در سال ۱۹۷، نابودی می باشد و در سال صد و ۱۹۸ جلای وطن در کار است.آیا نمی بینی بنی هاشم با زن و بچه جلای وطن می کنند؟»

من عرض کردم: «فقط بنی هاشم جلای وطن می کنند؟» فرمود: «آنها و غیر آنها، و در سال ۱۹۹ خداوند گرفتاری ها را برطرف می سازد و در سال ۲۰۰ خدا هر چه خواهد می کند.»

راوی می گوید: عرض کردیم: «قربانت شویم! از آنچه در سال ۲۰۰ روی می دهد به ما خبر دهید.» فرمود: «اگر بنا باشد به کسی خبر دهم، البته به شما خواهم گفت، چنان که از جای شما اطلاع داشتم، ولی مأمور به گفتن نیستم. این مطلب هم صلاح نیست از طرف من به شما اظهار شود، ولی هر وقت خدا بخواهد چیز حقی را آشکار سازد، بندگان خدا قادر نیستند آن را پنهان کنند.»

عرض کردم: «شما در سال اول از پدر بزرگوارتان نقل کردید که در اول فلان ماه و فلان سال، دولت اولاد فلان منقضی می گردد و بعد از آن اولاد فلان به سلطنت نمی رسند!» فرمود: «آری، این را من برای تو نقل کردم.»عرض کردم: «وقتی دولت آنها به پایان رسید،آیا کسی از قریش به سلطنت می رسد به طوری که کارش بالا گیرد؟» فرمود نه.عرض کردم: «پس چه می شود؟» فرمود: «همان می شود که تو و سایر شیعیان عقیده دارید.»عرض کردم: «مقصودتان آمدن سفیانی است.» فرمود نه.عرض کردم: «منظورتان قیام قائم است؟» فرمود: «خدا هر چه خواهد می کند!»عرض کردم: «پس شما قائم هستید؟» فرمود: «لا حول و لا قوه الا بالله.»

سپس فرمود: «پیش از آمدن قائم، آثار و حادثه ای در بین دو حرم پدید می آید.»عرض کردم: «آن حادثه چیست؟» فرمود: «جمعیتی هستند که فلانی از فرزندان فلان، پانزده نفر مرد را به قتل می رساند.» - . قرب الاسناد: ۳۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

قوله أول علامات الفرج إشاره إلی وقوع الخلاف بین الأمین و المأمون و خلع الأمین المأمون عن الخلافه لأن هذا کان ابتداء تزلزل أمر بنی العباس و فی سنه ست و تسعین و مائه اشتد النزاع و قام الحرب بینهما و فی السنه التی بعده کان فناء کثیر من جندهم و فیما بعده کان قتل الأمین و إجلاء أکثر بنی العباس.

و ذکر بنی هاشم کان للتوریه و التقیه و لذا قال علیه السلام و غیرهم و فی سنه تسع و تسعین کشف الله البلاء عن أهل البیت علیهم السلام لخذلان معاندیهم و کتب المأمون إلیه علیه السلام یستمد منه و یستحضره.

و قوله و فی سنه مائتین یَفْعَلُ اللَّهُ ما یَشاءُ إشاره إلی شده تعظیم المأمون له و طلبه و فی السنه التی بعده أعنی سنه إحدی و مائتین دخل خراسان و فی شهر رمضان عقد مأمون له البیعه.

قوله علیه السلام و لقد خبرت بمکانکم أی بمجیئکم فی هذا الوقت و سؤالکم منی هذا السؤال و المعنی أنی عالم بما یکون من الحوادث لکن لیست المصلحه فی إظهارها لکم.

و قوله علیه السلام و یقتل فلان إشاره إلی بعض الحوادث التی وقعت علی بنی العباس فی أواخر دولتهم أو إلی انقراضهم فی زمن هلاکوخان.

**[ترجمه]علائم فرج آل محمد صلی الله علیه و آله در سال ۱۹۵، اشاره به نزاع امین و مأمون بر سر خلافت است که سرانجام امین، مأمون را از خلافت خلع کرد، زیرا این واقعه آغاز تزلزل دولت بنی عباس بود. سپس در سال ۱۹۶ کشمکش شدت یافت و میان دو برادر جنگ درگرفت و در سال بعد، بسیاری از لشکر آنها نابود گشت. در سال بعد از آن، محمد امین کشته شد و بسیاری از بنی عباس جلای وطن کردند.

حضرت در اینجا از روی توریه و تقیه، بنی هاشم را نیز نام برد و لذا فرمود «آنها و غیر آنها!» و در سال ۱۹۹ خداوند گرفتاری های اهل بیت علیهم السلام را برطرف ساخت و دشمنان آنها را منکوب کرد، و مأمون نامه به حضور آن حضرت (امام رضا علیه السلام) نوشت و از وی استمداد کرد و او را به طوس طلبید.

و اینکه فرمود: «در سال ۲۰۰ خدا هر چه خواهد می کند»، اشاره به احترام فوق العاده ای است که مأمون از آن حضرت کرد و او را به خراسان دعوت کرد، و در سال بعد، یعنی سال۲۰۱ حضرت وارد خراسان گشت و در ماه رمضان همان سال، مأمون از مردم برای حضرتش به ولایت عهد خود بیعت گرفت .

و اینکه فرمود: «از جای شما اطلاع داشتم»، یعنی می دانستم در این وقت می آیید و این سؤال را از من می کنید. و مقصود این است که من از پیشامدها اطلاع دارم، ولی مصلحت نیست به شما بگویم.

و اینکه فرمود: «فلانی از فرزندان فلان پانزده نفر را به قتل می رساند»، اشاره به حوادثی است که هنگام انقراض دولت بنی عباس و زمان هجوم هلاکوخان مغول برای آنها روی داد.

**[ترجمه]

«۹»

فس، [تفسیر القمی] أَبِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ:

---

۱ - ۱. العضب: القطع و يقال: سيف عضب: أى قاطع و يقال« ما له عضبه اللّه» دعاء عليه بقطع يديه و رجليه، و عضب فلانا بلسانه: تناوله بلسانه و شتمه و بالعصا: ضربه و بالرمح طعنه. فالمراد من العضبه: الهلاك و الاستئصال.

قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ بَلَغَنَا أَنَّ لِآلِ جَعْفَرٍ رَایَهً وَ لِآلِ الْعَبَّاسِ رَایَتَیْنِ فَهَلِ انْتَهَی إِلَیْکَ مِنْ عِلْمِ ذَلِکَ شَیْ ءٌ قَالَ أَمَّا آلُ جَعْفَرٍ فَلَیْسَ بِشَیْ ءٍ وَ لَا إِلَی شَیْ ءٍ وَ أَمَّا آلُ الْعَبَّاسِ فَإِنَّ لَهُمْ مُلْکاً مُبْطِئاً یُقَرِّبُونَ فِیهِ الْبَعِیدَ وَ یُبَاعِدُونَ فِیهِ الْقَرِیبَ وَ سُلْطَانُهُمْ عَسِیرٌ لَیْسَ فِیهِ یَسِیرٌ حَتَّی إِذَا أَمِنُوا مَکْرَ اللَّهِ وَ أَمِنُوا عِقَابَهُ صِیحَ فِیهِمْ صَیْحَهٌ لَا یَبْقَی لَهُمْ مُنَادٍ یَجْمَعُهُمْ وَ لَا یُسْمِعُهُمْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ حَتَّی إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّیَّنَتْ (١) الْآیَهَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَتَی یَکُونُ ذَلِکَ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَمْ یُوَقَّتْ لَنَا فِیهِ وَقْتٌ وَ لَکِنْ إِذَا حَدَّثْنَاکُمْ بِشَیْ ءٍ فَکَانَ کَمَا نَقُولُ فَقُولُوا صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ إِنْ کَانَ بِخِلَافِ ذَلِکَ فَقُولُوا صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ تُؤْجَرُوا مَرَّتَیْنِ وَ لَکِنْ إِذَا اشْتَدَّتِ الْحَاجَهُ وَ الْفَاقَهُ وَ أَنْکَرَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَعِنْدَ ذَلِکَ تَوَقَّعُوا هَذَا الْأَمْرَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ الْحَاجَهُ وَ الْفَاقَهُ قَدْ عَرَفْنَاهَا فَمَا إِنْکَارُ النَّاسِ بَعْضُهُمْ بَعْضاً قَالَ یَأْتِی الرَّجُلُ أَخَاهُ فِی حَاجَهٍ فَیَلْقَاهُ بِغَیْرِ الْوَجْهِ الَّذِی کَانَ یَلْقَاهُ فِیهِ وَ یُکَلِّمُهُ بِغَیْرِ الْکَلَامِ الَّذِی کَانَ یُکَلِّمُهُ (٢).

**[ترجمه]تفسیر قمی: محمد بن فضیل از پدرش روایت می کند که به حضرت باقر علیه السلام عرض کردم: «فدایت شوم! به ما رسیده است که اولاد جعفر (بن ابی طالب) یک پرچم و اولاد عباس دو پرچم دارند. آیا در این خصوص اطلاعی به شما رسیده است؟» فرمود: «اما اولاد جعفر نخواهند ماند و به مقامی نمی رسند، ولی اولاد عباس سلطنت دور و درازی خواهند داشت. به نحوی که در آن مدت، افراد دور را به خود نزدیک و نزدیکان را از خود دور می کنند. تحمل حکومت آنها بر مردم دشوار است و خیر چندانی در آن نیست. موقعی که از انتقام الهی و کیفر او ایمن گردند، ناگهان دچار سرنوشتی شوند که یکنفر از بزرگان آنها نباشد که آنان را از پراکندگی جمع کند و به ناله های آنها گوش فرا دهد. این است معنی آیه شریفه: «حَتَّی إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّیَّنَتْ» الخ - . یونس / ۲۴ - ،{تا آنگاه که زمین پیرایه خود را برگرفت وآراسته گردید.}

عرض کردم: «فدایت شوم! این معنی کی واقع می شود؟» فرمود: «این موضوع در نزد ما وقت معینی ندارد. هر گاه ما چیزی را برای شما نقل کردیم، اگر آنچه گفته ایم درست درآمد، بگویید: «خدا و پیغمبرش راست گفتند.» و چنانچه به نظر شما درست در نیامد، باز هم بگویید: «خدا و پیغمبر راست گفتند» که دو پاداش به شما داده می شود. ولی هنگامی که فقر و احتیاج شدت یافت و مردم یکدیگر را انکار کردند، در آن موقع صبح و شام منتظر وقوع این امر باشید.»

عرض کردم: «فدایت شوم! فقر و احتیاج را می دانم چیست، ولی مردم یکدیگر را انکار می کنند چه معنا دارد؟» فرمود: «به این معنی است که شخص در حال تنگدستی و احتیاج، به برادر دینی اش سر می زند، ولی او با چهره ای غیر از آنچه اول نشان می داد، با او ملاقات می کند و با غیر آن سخنانی که قبلا به وی می گفت، صحبت می کند!» - . تفسیر قمی ۱ : ۳۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۰»

فس، [تفسیر القمی] فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ قُلْ أَ رَأَیْتُمْ إِنْ أَتاکُمْ عَذابُهُ بَیاتاً یَعْنِی لَیْلًا أَوْ نَهاراً ما ذا یَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ (٣) فَهَذَا عَذَابٌ یَنْزِلُ فِی آخِرِ الزَّمَانِ عَلَی فَسَقَهِ أَهْلِ الْقِبْلَهِ وَ هُمْ یَجْحَدُونَ نُزُولَ الْعَذَابِ عَلَیْهِمْ.

**[ترجمه]تفسیر قمی: ابوالجارود گفت: امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر آیه:«قُلْ أَرَأَیْتُمْ إِنْ أَتاکُمْ عَذابُهُ بَیاتاً أَوْ نَهاراً»، {بگو: «به من خبر دهید، اگر عذاب او شب یا روز به شما دررسد.} - . یونس / ۵۰ - «ما ذا یَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ؟» {بزهکاران چه چیزی ازآن به شتاب می خواهند؟}

گناهکاران برای چه شتاب می کنند؟ فرمود: «این عذابی است که در آخرالزمان بر فاسقان اهل قبله (یعنی مسلمانان) فرود می آید، در حالی که منکر این هستند که عذاب بر آنها فرود خواهد آمد.» - . تفسیر قمی ۱ : ۳۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۱»

فس، [تفسیر القمی] فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ (۴) قَالَ مِنَ الصَّوْتِ وَ ذَلِکَ الصَّوْتُ مِنَ السَّمَاءِ وَ قَوْلِهِ

ص: ۱۸۵

۱- ۱. یونس: ۲۴.

۲- ۲. و سیجی ء تحت الرقم ۱۲۶ و ۱۵۷ ما یکون کالشرح و التفصیل لألفاظ هذا الحدیث و معناه.

۳- ۳. یونس: ۵۰.

۴- ۴. السبأ: ۵۱.

وَ أَخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ قَالَ مِنْ تَحْتِ أَقْدَامِهِمْ خُسِفَ بِهِمْ.

**[ترجمه]تفسیر قمی: حضرت باقر علیه السلام در تفسیر آیه: «وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ»، {و ای كاش می دیدی هنگامی را كه [كافران] وحشت زده اند [آنجا كه راهِ] گریزی نمانده است و از جایی نزدیك گرفتار آمده اند.} - . سبأ / ۵۱ - فرمود: «وحشت آنها از صدای آسمانی و گرفته شدن، بدین گونه است كه زمین زیر پایشان، آنان را فرو می برد.» - . تفسیر قمی ۲ : ۱۸۰ -

**[ترجمه]

بيان

قال البيضاوي وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا عند الموت أو البعث أو يوم بدر و جواب لو محذوف لرأيت أمرا فظيعا فَلا فَوْتَ فلا يفوتون الله بهرب و لا تحصن وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ من ظهر الأرض إلى بطنها أو من الموقف إلى النار أو من صحراء بدر إلى القليب وَ أَنَّى لَهُمُ التَّناوُشُ و من أين لهم أن يتناولوا الإيمان تناولا سهلا.

أقول قال صاحب الكشاف روى عن ابن عباس أنها نزلت في خسف البيداء

وَ قَالَ الشَّيْخُ أَمِينُ الدِّينِ الطَّبْرِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ أَبُو حَمْزَةَ الثُّمَالِيُّ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَ الْحَسَنَ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهم السلام يَقُولَانِ: هُوَ جَيْشُ الْبَيْدَاءِ يُؤْخَذُونَ مِنْ تَحْتِ أَقْدَامِهِمْ.

قَالَ وَ حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ وَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ أَنَّهُمَا سَمِعَا مُهَاجِراً الْمَكِّيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ تَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: يَعُوذُ عَائِذٌ بِالْبَيْتِ فَيُبْعَثُ إِلَيْهِ جَيْشٌ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ بَيْدَاءِ الْمَدِينَهِ خُسِفَ بِهِمْ.

وَ رُوِيَ عَنْ حُذَيْفَهَ بْنِ الْيَمَانِ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله ذَكَرَ فِتْنَهً تَكُونُ بَيْنَ أَهْلِ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ قَالَ فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ يَخْرُجُ عَلَيْهِمُ السُّفْيَانِيُّ مِنَ الْوَادِي الْيَابِسِ فِي فَوْرِ ذَلِكَ حَتَّى يَنْزِلَ دِمَشْقَ فَيَبْعَثُ جَيْشَيْنِ جَيْشاً إِلَى الْمَشْرِقِ وَ آخَرَ إِلَى الْمَدِينَهِ حَتَّى يَنْزِلُوا بِأَرْضِ بَابِلَ مِنَ الْمَدِينَهِ الْمَلْعُونَهِ يَعْنِي بَغْدَادَ فَيَقْتُلُونَ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَهِ آلَافٍ وَ يَفْضَحُونَ أَكْثَرَ مِنْ مِائَهِ امْرَأَهٍ وَ يَقْتُلُونَ بِهَا ثَلَاثَمِائَهِ كَبْشٍ مِنْ بَنِي الْعَبَّاسِ ثُمَّ يَنْحَدِرُونَ إِلَى الْكُوفَهِ فَيُخَرِّبُونَ مَا حَوْلَهَا ثُمَّ يَخْرُجُونَ مُتَوَجِّهِينَ إِلَى الشَّامِ فَتَخْرُجُ رَايَهُ هُدًى مِنَ الْكُوفَهِ فَتَلْحَقُ ذَلِكَ الْجَيْشَ فَيَقْتُلُونَهُمْ لَا يُفْلِتُ مِنْهُمْ مُخْبِرٌ وَ يَسْتَنْقِذُونَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ مِنَ السَّبْيِ وَ الْغَنَائِمِ وَ يَحُلُّ الْجَيْشُ الثَّانِي بِالْمَدِينَهِ فَيَنْتَهِبُونَهَا ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ بِلَيَالِيهَا ثُمَّ يَخْرُجُونَ مُتَوَجِّهِينَ إِلَى مَكَّهَ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ بَعَثَ اللَّهُ جَبْرَئِيلَ

فَيَقُولُ يَا جَبْرَئِيلُ اذْهَبْ فَأَبِدْهُمْ فَيَضْرِبُهَا بِرِجْلِهِ ضَرْبَةً يَخْسِفُ اللَّهُ بِهِمْ عِنْدَهَا وَ لَا يُفْلِتُ مِنْهَا إِلَّا رَجُلَانِ مِنْ جُهَيْنَةَ فَلِذَلِكَ جَاءَ الْقَوْلُ وَ عِنْدَ جُهَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ -(۱) فَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا إِلَى آخِرِهَا أَوْرَدَهُ الثَّعْلَبِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ.

و روی أصحابنا فی أحادیث المهدی علیه السلام عن أبی عبد الله و أبی جعفر علیهما السلام: مثله.

و قالوا أی و یقولون فی ذلک الوقت و هو یوم القیامه أو عند رؤیه البأس أو عند الخسف فی حدیث السفیانی آمنا به و أنی لهم التناوش أی و من أین لهم الانتفاع بهذا الإیمان الذی ألجئوا إلیه بیّن سبحانه أنهم لا ینالون به نفعا کما لا ینال أحد التناوش من مکان بعید(۲).

**[ترجمه]بیضاوی در تفسیر خود می گوید: این ترس هنگام مردن یاموقع برانگیخته شدن از گور است، یا مقصود روز جنگ بدر می باشد. جواب «لو» هم حذف شده، یعنی در آن وقت کار رسوایی خواهی دید. «فلافوت» یعنی خداوند به آنها مهلت نمی دهد که بگریزند یا به جایی پناه برند وَ «أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ» یعنی از زمین، به زیر زمین می روند، یا اینکه از صحرای قیامت به دوزخ می افتند، و یا اینکه از بیابان بدر، به چاهی (که مشرکان را در آن ریختند) ریخته می شوند.

(و بقیه آیه که می گوید): «وَ قالُوا آمَنَّا بِهِ وَ أَنَّى لَهُمُ التَّناوُشُ»، {و می گویند: «به او ایمان آوردیم.» و چگونه از جایی [چنین] دور، دست یافتن [به ایمان] برای آنان میسّر است} - . سبأ / ۵۲ - به این معنی است که از کجا آنها می توانند به آسانی ایمان آورند. (پایان کلام بیضاوی)

زمخشری در «کشاف» در تفسیر این آیه از ابن عباس روایت کرده است که «خسف بیدا» یعنی در خصوص فرو رفتن بیابان نازل شده است. امین الدین طبرسی روایت کرده است که ابو حمزه ثمالی گفت: از امام زین العابدین علیه السلام و حسن مثنی پسر امام حسن مجتبی علیه السلام شنیدم که گفتند: «آنها لشکری در سرزمین «بیداء» هستند که زمین زیر پای آنها فرو می رود و آنها را در کام خود فرو می برد.»

و نیز ابو حمزه، از عمرو بن مره و حمران بن اعین روایت کرده که آن دو نفر از مهاجر مکی شنیدند که می گفت: از ام سلمه (همسر پیغمبر) شنیدم می گفت: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «شخصی از بیم جان خود به خانه خدا پناه می برد. لشکری برای گرفتن او فرستاده می شود. موقعی که لشکر به «بیداء» واقع در بیابان مکه و مدینه می رسند، در زمین فرو می روند.» و نیز طبرسی می گوید: از حذیفه بن الیمان روایت شده که گفت: پیغمبر صلی الله علیه و آله از آشوبی که میان مردم شرق و غرب پدید می آید سخن به میان آورد و فرمود: «در اثنایی که آنها سرگرم کشمکش هستند، سفیانی از یابس بر آنها حمله می برد تا آنکه وارد دمشق می شود. آنگاه دو لشکر فراهم می کند و یکی را به شرق می فرستد و دیگری را به مدینه. چون لشکر اخیر به زمین «بابل» که جزو سرزمین لعنت شده،یعنی بغداد است می رسند، بیش از سه هزار نفر را به قتل می رسانند و افزون از صد زن را مورد تجاوز قرار می دهند و سیصد جوان رشید از بنی عباس را می کشند. سپس مانند سیل به کوفه می ریزند و حوالی آن را ویران می سازند.آنگاه از آنجا بیرون آمده و روی به شام می آورند.

در آن وقت لشکری با پرچم هدایت بیرون می آید و لشکر سفیانی را دنبال می کنند تا به آنها می رسند و تمام آنها را به قتل

می رسانند، به طوری که یک نفر از آنها را باقی نمی گذارند که خبری از آنها ببرد! آنگاه اسیران و آنچه را که به غارت برده اند، از آنها می گیرند.

سپس لشکر دوم بـه مـدینه آمـده و سـه شـبانه روز دست به تـاراج می زننـد. آنگـاه روی به مکه می آورنـد. وقـتی به «بیـداء» رسـیدند، خداونـد جبرئیل را می فرسـتد و می فرماید: «برو و آنها را نابود گردان!» جبرئیل هم با پای خود ضـربتی به زمین می زند و با آن ضـربت، خداوند آنها را در زمین فرو می برد و جز دو نفر از قبیله «جهینه»، کسـی از آنها باقی نمی ماندو این است آن وحشتی که خدا می فرماید:«وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا ...» این مطلب را ثعلبی هم در تفسیر خود آورده است.

و هم ناقلان آثار شیعه در روایات مربوط به مهدی علیه السلام از امام جعفر صادق و امام محمد باقر علیهما السلام مانند این را نقـل کرده و گفته انـد: «دشـمنان خـدا در آن موقـع از روز قیـامت یـا هنگـام ترس و وحشت، یـا موقع فرو رفتن در «بیـداء» می گوینـد: ما ایمان آوردیم و از کجا می تواننـد از این ایمان برخوردار گردند؟«قالُوا آمَنَّا بِهِ وَ أَنَّی لَهُمُ التَّناوُشُ»، یعنی ایمانی که از روی ناچاری است چه سودی به حال آنها دارد؟ خدا در این آیه بیان فرموده که آنها به این ایمان نائل نمی شوند، چنان که هیچ کس نمی تواند چیزی را از دست کسی که از وی دور است بگیرد.» - . مجمع البیان ۸: ۲۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

فس، [تفسیر القمی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ وَ أَنَّی لَهُمُ التَّناوُشُ مِنْ مَکانٍ بَعِیدٍ قَالَ إِنَّهُمْ طَلَبُوا الْمَهْدِیَّ علیه السلام مِنْ حَیْثُ لَا یُنَالُ وَ قَدْ کَانَ لَهُمْ مَبْذُولًا مِنْ حَیْثُ یُنَالُ.

**[ترجمه]تفسیر قمی: ابو حمزه گفت: از امام محمـد باقر علیه السـلام درباره معنی«وَ أَنَّی لَهُمُ التَّناوُشُ مِنْ مَکانٍ بَعِیدٍ»، {ومی گوینـد: «به او ایمـان آوردیم.» وچگونه ازجـایی [چنین] دور،دست یـافتن [به ایمـان] برای آنـان میسّـر است؟}پرسـیدم. فرمود: «یعنی آنهـا مهـدی علیه السـلام را موقعی می طلبنـد که او را نخواهنـد دیـد. مهـدی در دسترس آنهـا بود، اگر به سوی وی می رفتند، او را می دیدند.» - . تفسیر قمی ۲ : ۱۸۰ -

**[ترجمه]

بیان

قوله من حیث لا ینال أی بعد سقوط التکلیف و ظهور آثار القیامه أو بعد الموت أو عند الخسف و الأخیر أظهر من جهه الخبر.

**[ترجمه]«او را نخواهند دید» یعنی بعد از سـقوط تکلیف و آشکار شدن آثار قیامت، یا بعد از مردن، و یا به هنگام فرو رفتن در زمین «بیداء». معنی اخیر از لحاظ روایت مناسب تر است.

**[ترجمه]

«۱۳»

كنز، [كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره] مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الصَّبَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابُلِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ

ص: ۱۸۷

۱- ۱. قال الفيروزآبادى:« و عند جفينه الخبر اليقين» هو اسم خمار. و لا تقل جهينه أوقد يقال: لان حصين بن عمرو بن معاويه بن عمرو بن كلاب خرج و معه رجل من بنى جهينه يقال له: الأخنس. فنزلا منزلا فقام الجهنىّ الى الكلابى فقتله، و أخذ ماله و كانت صخره بنت عمرو بن معاويه تبكيه فى المواسم فقال الأخنس فى اشعار له: تسائل عن حصين كلّ ركب و عند جهينه الخبر اليقين أقول ترى تفصيل ذلک فى الامثال للميدانى ج ۲ ص ۳. فراجع.

۲- ۲. راجع مجمع البيان ج ۸ ص ۳۹۷ و ۳۹۸.

عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَخْرُجُ الْقَائِمُ فَيَسِيرُ حَتَّى يَمُرَّ بِمُرٍّ فَيَبْلُغُهُ أَنَّ عَامِلَهُ قَدْ قُتِلَ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَيَقْتُلُ الْمُقَاتِلَهَ وَ لَا يَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ شَيْئاً ثُمَّ يَنْطَلِقُ فَيَدْعُو النَّاسَ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْبَيْدَاءِ فَيَخْرُجُ جَيْشَانِ لِلسُّفْيَانِيِّ فَيَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَرْضَ أَنْ تَأْخُذَ بِأَقْدَامِهِمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ وَ قالُوا آمَنَّا بِهِ يَعْنِي بِقِيَامِ الْقَائِمِ-(۱) وَ قَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ يَعْنِي بِقِيَامِ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ يَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكانٍ بَعِيدٍ إِلَى قَوْلِهِ فِي شَكٍّ مُرِيبٍ.

**[ترجمه]کنز الفوائد: ابو خالد کابلی از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «وقتی قائم ظهور می کند، همه جا را سیر می کند تا به «مر» می رسد. در آنجا به وی می گویند حاکمی که (در مکه) معین کرده بودی، کشته شد. قائم از آنجا به مکه برمی گردد و با آنها دعوا می کند و بیش از این کاری نمی کند. سپس به راه می افتد و مردم را دعوت به دین خدا می کند، تا آنکه به «بیداء» می رسد. در آنجا لشکر سفیانی قصد او می کنند، ولی خداوند به زمین فرمان می دهد که از زیر پای آنها فرو رود و آنها راببلعد. این است معنی این آیه شریفه:«وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ وَ قالُوا آمَنَّا بِهِ»، {و ای کاش می دیدی هنگامی را که [کافران] وحشت زده اند [آنجا که راهِ] گریزی نمانده است و از جایی نزدیک گرفتار آمده اند. و می گویند: «به او ایمان آوردیم.» و چگونه از جایی [چنین] دور، دست یافتن [به ایمان] برای آنان میسّر است؟} - . سبأ / ۵۱ - ،فرمود: «مراد ایمان به قائم علیه السلام است. وحال آن که پیش از این منکر او شدند، می گویند: ایمان آوردیم به قیام قائم،«وَ قَدْ كَفَرُوا بِهِ» یعنی قبلا منکر قیام آل محمد صلی الله علیه و آله بودند و«وَ يَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكانٍ بَعِيدٍ»، {وحال آنکه پیش از این منکر او شدند، و ازجایی دور، به نادیده [تیرتهمت] می افکندند} تا «فِي شَكٍّ مُرِيبٍ» مربوط به این موضوع است.» - . تأویل الآیات الظاهره: ۴۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

فس، [تفسیر القمی]: سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ (۲) قَالَ سُئِلَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ مَعْنَى هَذَا فَقَالَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْمَغْرِبِ وَ مَلَكٌ يَسُوقُهَا مِنْ خَلْفِهَا حَتَّى يَأْتِيَ مِنْ جِهَةِ دَارِ بَنِي سَعْدِ بْنِ هَمَّامٍ عِنْدَ مَسْجِدِهِمْ فَلَا تَدَعُ دَاراً لِبَنِي أُمَيَّةَ إِلَّا أَحْرَقَتْهَا وَ أَهْلَهَا وَ لَا تَدَعُ دَاراً فِيهَا وَتْرٌ لِآلِ مُحَمَّدٍ إِلَّا أَحْرَقَتْهَا وَ ذَلِكَ الْمَهْدِيُّ علیه السلام.

**[ترجمه]تفسیر قمی: از امام محمد باقر علیه السلام معنی آیه«سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ»، {پرسنده ای از عذاب واقع شونده ای پرسید} - . معارج / ۱ - را پرسیدند که آن عذاب چیست؟ فرمود: «مقصود آتشی است که از مغرب بیرون می آید و فرشته ای از عقب آن را می راند تا به محله بنی سعد بن همام می رسد و پهلوی مسجد آنها می ایستد و تمام خانه های بنی امیه با ساکنین آن را می سوزاند، و هیچ خانه ای را که دشمنی از آل محمد صلی الله علیه و آله در آن باشد، سالم نمی گذارد و همه را می سوزاند و آن مهدی علیه السلام است.» - . تفسیر قمی ۲ : ۳۷۴ -

**[ترجمه]

بیان

أی (۳)

من علاماته أو عند ظهوره علیه السلام.

**[ترجمه]«و آن مهدی است» یعنی آن واقعه از علامات مهدی است یا در وقت ظهور مهدی خواهد بود.

**[ترجمه]

«۱۵»

ک، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ظَرِيفِ بْنِ نَاصِحٍ عَنْ أَبِی الْحُصَيْنِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَنِ السَّاعَهِ فَقَالَ عِنْدَ إِيمَانٍ بِالنُّجُومِ وَ تَكْذِيبٍ بِالْقَدَرِ.

**[ترجمه]کمال الدین: ابوالحصین گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «از پیغمبر صلی الله علیه و آله پرسیدند: «قیامت کی خواهد بود؟» فرمود: «هنگامی که مردم معتقد به نجوم شوند و تقدیر الهی را تکذیب کنند.» - . در کمال الدین یافت نشد، ولی در صفحه ۶۲ خصال وجود دارد. -

**[ترجمه]

«۱۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَی الْعَلَوِیِّ عَنْ حَيْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّمَرْقَنْدِیِّ عَنْ أَبِی عَمْرٍو الْكَشِّیِّ عَنْ حَمْدَوَيْهِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَی عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ بُكَيْرٍ يَرْوِی حَدِيثاً وَ يَتَأَوَّلُهُ وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ أَعْرِضَهُ عَلَيْكَ فَقَالَ مَا ذَاكَ الْحَدِيثُ قُلْتُ قَالَ ابْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنِی عُبَيْدُ بْنُ زُرَارَهَ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَيَّامَ خَرَجَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ

۱- ۱. بعده: و انی لهم التناوش من مکان بعید الآیه فی سبأ: ۵۱ و ۵۲.

۲- ۲. المعارج: ۱.

۳- ۳. یفسر رحمه اللّه معنی قوله علیه السلام« و ذلک المهدی».

بْنِ الْحَسَنِ (۱)

إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَدْ خَرَجَ وَ أَجَابَهُ النَّاسُ فَمَا تَقُولُ فِی الْخُرُوجِ مَعَهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اسْکُنْ مَا سَکَنَتِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُکَیْرٍ فَإِذَا کَانَ الْأَمْرُ هَکَذَا فَلَمْ یَکُنْ خُرُوجٌ مَا سَکَنَتِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ فَمَا مِنْ قَائِمٍ وَ مَا مِنْ خُرُوجٍ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ صَدَقَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ لَیْسَ الْأَمْرُ عَلَی مَا تَأَوَّلَهُ ابْنُ بُکَیْرٍ إِنَّمَا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اسْکُنْ مَا سَکَنَتِ السَّمَاءُ مِنَ النِّدَاءِ وَ الْأَرْضُ مِنَ الْخَسْفِ بِالْجَیْشِ.

**[ترجمه]امالی طوسی: حسین بن خالد گفت: به حضرت امام رضا علیه السلام عرض کردم: «عبداللَّه بن بکیر حدیثی را روایت و آن را تأویل می کردکه من می خواهم آن را به شما عرضه دارم.» فرمود: «حدیث چیست؟»عرض کردم: «عبداللَّه بن بکیر می گفت: «عبید بن زراره برای من نقل کرد در ایامی که محمد بن عبداللَّه (محض) پسر امام حسن مجتبی علیه السلام (معروف به محمد نفس زکیه) علیه بنی عباس قیام کرده بود، روزی خدمت حضرت صادق علیه السلام بودم که یکی از شیعیان به خدمت حضرت رسید و عرضکرد: «قربانت شوم! محمد بن عبداللَّه قیام کرده و مردم هم دعوت او را برای قیام پذیرفته اند. درباره همکاری با وی چه می فرمایید؟» فرمود: «تا وقتی که آسمان و زمین آرام است، تو نیز آرام باش!» عبداللَّه بن بکیر می گفت: «در این صورت مادام که آسمان و زمین آرام است، قیامی به وقوع نمی پیوندد و بنابراین نه قیامی است و نه قائمی!» حضرت رضا علیه السلام فرمود: «جدم حضرت صادق علیه السلام راست فرمود و این طور که عبداللَّه بن بکیر تأویل کرده، نیست. منظور جدم این است که تا وقتی آسمان از شنیدن صدا و زمین از فرو رفتن با لشکر (سفیانی) آرام است، تو نیز آرام گیر.» - . امالی طوسی: ۴۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۷»

مع، [معانی الأخبار] أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الرَّیَّانِ عَنِ الدِّهْقَانِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ حَدِیثٌ کَانَ یَرْوِیهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُکَیْرٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَهَ قَالَ فَقَالَ لِی وَ مَا هُوَ قَالَ قُلْتُ لَهُ رُوِیَ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَهَ أَنَّهُ لَقِیَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی السَّنَهِ الَّتِی خَرَجَ فِیهَا إِبْرَاهِیمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ-(۲) فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ هَذَا قَدْ آلَفَ الْکَلَامَ وَ سَارَعَ النَّاسُ إِلَیْهِ فَمَا الَّذِی تَأْمُرُ بِهِ فَقَالَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اسْکُنُوا مَا سَکَنَتِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ قَالَ وَ کَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُکَیْرٍ یَقُولُ وَ اللَّهِ لَئِنْ کَانَ عُبَیْدُ بْنُ زُرَارَهَ صَادِقاً فَمَا مِنْ خُرُوجٍ وَ مَا مِنْ قَائِمٍ قَالَ فَقَالَ لِی أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام الْحَدِیثُ عَلَی مَا رَوَاهُ عُبَیْدٌ وَ لَیْسَ عَلَی مَا

۱- ۱. هو محمّد بن عبد اللّه المحض بن الحسن المثنی بن الحسن بن علیّ بن أبی طالب قد لقبوه بالمهدی رجاء أن یکون هو المهدی الموعود لما روی علی رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله« المهدی رجل من أهل بیتی یواطئ اسمه اسمی و اسم أبیه اسم أبی» کما توهم ذلک فی المهدی العباسیّ و قد مر تحقیق ذلک فی ج ۵۱ ص ۸۶ فراجع. و محمّد هذا خرج فی أیام المنصور،

و بعد ما قتل لقبوه بالنفس الزكيه.

۲- ۲. هو أخو محمّد الملقب بالنفس الزكيه خرج بعد أخيه و قتل بباخمرى. و ترى الحديث فى المصدر ص ۲۶۶. و الذى بعده ص ۳۴۶.

تَأَوَّلَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُكَيْرٍ إِنَّمَا عَنَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بِقَوْلِهِ مَا سَكَنَتِ السَّمَاءُ مِنَ النِّدَاءِ بِاسْمِ صَاحِبِكَ وَ مَا سَكَنَتِ الْأَرْضُ مِنَ الْخَسْفِ بِالْجَيْشِ.

**[ترجمه]معانی الاخبار: حسین بن خالد گفت: به امام رضا علیه السلام عرض کردم: «فدایت شوم!عبداللّٰه بن بکیر حدیثی را از عبید بن زراره روایت می کرد.» حضرت فرمود: «چه حدیثی؟»عرض کردم: «از عبید بن زراره نقل می کرد که او در سالی که ابراهیم بن عبداللّٰه محض قیام کرد، حضرت صادق علیه السلام را ملاقات کردم و پرسیدم که ابراهیم از مردم برای قیام خود بیعت گرفته و مردم هم دسته دسته به وی می گروند (و آماده قیام هستند)، شما چه دستوری می دهید؟» فرمود: «از خدا بترسید و آرام گیرید، مادام که آسمان و زمین آرام است!» عبداللّٰه بن بکیر می گفت: «به خدا قسم اگر عبداللّٰه بن زراره این روایت را درست نقل کرده باشد، نه قیامی است و نه قائمی!» امام رضا علیه السلام فرمود: «عبید بن زراره حدیث را درست نقل کرده، ولی عبداللّٰه بن بکیر بد فهمیده است. مقصود حضرت صادق علیه السلام این است که مادام که آسمان از صدا زدن صاحب شما (امام زمان علیه السلام) و زمین از فرو بردن لشکر (سفیانی)، آرام است، شما نیز آرام بگیرید (که از قیام خود سودی نمی برید).» – . معانی الاخبار: ۲۶۶ –

**[ترجمه]

«۱۸»

مع، [معانی الأخبار] ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ الْوَلِیدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ وَ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ مَعاً عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ السَّیَّارِیِّ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ سَالِمٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّا وَ آلَ أَبِی سُفْیَانَ أَهْلُ بَیْتَیْنِ تَعَادَیْنَا فِی اللَّهِ قُلْنَا صَدَقَ اللَّهُ وَ قَالُوا کَذَبَ اللَّهُ قَاتَلَ أَبُو سُفْیَانَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَاتَلَ مُعَاوِیَةُ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ قَاتَلَ یَزِیدُ بْنُ مُعَاوِیَةَ الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام وَ السُّفْیَانِیُّ یُقَاتِلُ الْقَائِمَ علیه السلام.

**[ترجمه]معانی الاخبار و امالی صدوق: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «ما و اولاد ابوسفیان دو خانواده هستیم که درباره خدا با هم کشمکش داریم. ما می گوییم خدا راست گفته، ولی آنها می گویند که خدا دروغ گفته است. ابوسفیان با پیغمبر صلی الله علیه و آله و معاویه با علی بن ابی طالب علیه السلام و یزید با حسین بن علی علیهما السلام به نزاع و جنگ برخاستند و سفیانی هم با قائم ما می جنگد.» – . معانی الاخبار: ۳۴۶ –

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، [بصائر الدرجات] مُعَاوِیَةُ بْنُ حُکَیْمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَیْبِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَلْخٍ فَقَالَ لَهُ یَا خُرَاسَانِیُّ تَعْرِفُ وَادِیَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ لَهُ تَعْرِفُ صَدْعاً فِی الْوَادِی مِنْ صِفَتِهِ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ مِنْ ذَلِکَ یَخْرُجُ الدَّجَّالُ قَالَ ثُمَّ دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْیَمَنِ فَقَالَ لَهُ یَا یَمَانِیُّ أَ تَعْرِفُ شِعْبَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ لَهُ

تَعْرِفُ شَجَرَةً فِی الشِّعْبِ مِنْ صِفَتِهَا كَذَا وَ كَذَا قَالَ لَهُ نَعَمْ قَالَ لَهُ تَعْرِفُ صَخْرَةً تَحْتَ الشَّجَرَةِ قَالَ لَهُ نَعَمْ قَالَ فَتِلْكَ الصَّخْرَةُ الَّتِی حَفِظَتْ أَلْوَاحَ مُوسَی عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: شعیب بن غزوان می گوید:مردی از اهل بلخ به خدمت حضرت امام محمد باقر علیه السلام رسید. حضرت به وی فرمود: «ای مرد خراسانی! فلان بیابان را می شناسی؟» گفت آری. فرمود: «آیا شکافی به این اوصاف را در آن بیابان سراغ داری؟» گفت آری. فرمود: «دجال از آنجا بیرون می آید.»

راوی گفت: آنگاه مردی از اهل یمن به خدمت حضرت رسید. حضرت فرمود: «ای مرد یمنی! آیا دره ای با این علائم را در یمن سراغ داری؟» گفت آری. فرمود: «آیا درختی به این اوصاف را در آن دره سراغ داری؟» گفت آری. فرمود: «آن صخره را که در زیر درخت است می شناسی؟» گفت آری. فرمود: «این همان صخره بود که الواح موسی را حفظ کرد تا به محمد صلی الله علیه و آله رسید.» - . بصائر الدرجات: ۱۴۴ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ثو، [ثواب الأعمال] أَبِی عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ السَّكُونِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سَیَأْتِی عَلَی أُمَّتِی زَمَانٌ تَخْبُثُ فِیهِ سَرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِیهِ عَلَانِیَتُهُمْ طَمَعاً فِی الدُّنْیَا لَا یُرِیدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَكُونُ أَمْرُهُمْ رِیَاءً لَا یُخَالِطُهُ خَوْفٌ یَعُمُّهُمُ اللَّهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ فَیَدْعُونَهُ دُعَاءَ الْغَرِیقِ فَلَا یُسْتَجَابُ لَهُمْ.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: سکونی از حضرت صادق روایت می کند که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «زمانی برای امت من پیش می آید که باطنشان پلید و ظاهرشان به واسطه طمع به دنیا نیکو خواهد بود. آنها در آن زمان آنچه را نزد خداست نمی خواهند و کارشان از روی ریا است و ترسی از خداوند ندارند. در آن هنگام خداوند آنها را به عذابی مبتلا سازد که هر چه دعای غریق بخوانند، دعاشان مستجاب نشود.» - . ثواب الاعمال: ۳۰۱ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ثو، [ثواب الأعمال] بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سَیَأْتِی زَمَانٌ عَلَی أُمَّتِی لَا یَبْقَی مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ لَا مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ یُسَمَّوْنَ بِهِ وَ هُمْ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنْهُ مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَ هِیَ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَی فُقَهَاءُ ذَلِكَ الزَّمَانِ شَرُّ

فُقَهَاءَ تَحْتَ ظِلِّ السَّمَاءِ مِنْهُمْ خَرَجَتِ الْفِتْنَهُ وَ إِلَيْهِمْ تَعُودُ.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: حضرت صادق علیه السلام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «زمانی بر این امت خواهد آمد که از قرآن جز رسم و از اسلام جز اسم نمانـد. آنهـا خود را مسـلمان می نامنـد، در حـالی که از هر کس به اسـلام دورترنـد؛ مساجـد آنها به صورت آباد، ولی از لحاظ هـدایت و تقوا خراب است؛ دانایان آنان بدترین دانایانی هسـتند که در زیر آسـمان زندگی می کنند؛ فتنه و آشوب از آنها سر می زند و هم به سوی آنها باز می گردد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۲۲»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُغِیرَهِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیَعُودُ غَرِیباً کَمَا بَدَأَ فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ(۱).

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقـده عن محمد بن المفضل بن إبراهیم عن محمد بن عبد الله بن زراره عن سـعد بن عمر الجلاب عن جعفر بن محمد علیه السلام: مثله (۲).

[ترجمه]کمال الدین: سـکونی از حضـرت صادق علیه السلام روایت می کند که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «اسلام با غربت ظاهر شد و عنقریب نیز چنان که بود، به حال غربت برمی گردد. پس خوش به حال غربا!» - . کمال الدین: **۱۹۳ -

در غیبت نعمـانی نیز این حـدیث آمـده است و در کمال الـدین آن را از حضـرت رضا علیه السـلام هم روایت کرده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۳»

ک، [إکمال الدین] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَمْرَکِیِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیَعُودُ غَرِیباً فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ(۳).

**[ترجمه]کمال الدین: ابن فضال از امام رضا علیه السـلام از آباء طاهرین علیهم السـلام فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : : «اسـلام با غربت ظاهر شـد و عنقریب نیز چنان که بود، به حال غربت برمی گردد. پس خوش به حال غربا!» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری فیه إن الإسلام بدأ غریبا و سیعود کما بدأ فطوبی للغرباء أی إنه کان فی أول أمره کالغریب الوحید الذی لا أهل له عنده لقله المسلمین یومئذ و سیعود غریبا کما کان أی یقل المسلمون فی آخر الزمان فیصیرون کالغرباء فطوبی للغرباء أی الجنه لأولئک المسلمین الذین کانوا فی أول الإسلام و یکونون فی آخره و إنما خصهم بها لصبرهم علی أذی الکفار أولا و آخرا و لزومهم دین الإسلام.

**[ترجمه]جزری گفته است: معنی این روایت این است که اسلام در اول امر، مانند غریب بی کسی بود که هیچ یک از بستگانش نزد وی نباشند، زیرا مسلمانان در آن روز اندک بودند. و اینکه فرمود: «عنقریب مثل اول غریب می شود»، یعنی مسلمانان در آخرالزمان تقلیل می یابند و مانند غربا می گردند. «طوبی للغرباء، یعنیبهشت از آن مسلمینی است که در آغاز اسلام و پایان اسلام بوده و می باشند.علت این امتیاز این است که آنها در آغاز اسلام و آخرالزمان، در برابر آزارهای کفار استقامت نشان داده و می دهند و دین اسلام را از دست نمی دهند.

**[ترجمه]

«۲۴»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ عِصَامٍ عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْعَلَاءِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَلِیٍّ الْقَزْوِینِیِ (۴) عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: الْقَائِمُ مَنْصُورٌ بِالرُّعْبِ مُؤَیَّدٌ بِالنَّصْرِ تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ وَ تَظْهَرُ لَهُ الْکُنُوزُ وَ یَبْلُغُ سُلْطَانُهُ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ وَ یُظْهِرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ دِینَهُ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ فَلَا یَبْقَی فِی الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا عُمِرَ وَ یَنْزِلُ رُوحُ اللَّهِ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ علیهما السلام

ص: ۱۹۱

۱- ۱. المصدر ج ۱ ص ۳۰۸.

۲- ۲. المصدر ص ۱۷۴.

۳- ۳. المصدر ج ۱ ص ۳۰۸.

۴- ۴. فی المصدر ج ۱ ص ۴۴۷: إسماعیل بن علی الفزاری. فتحرر.

فَيُصَلِّي خَلْفَهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَتَى يَخْرُجُ قَائِمُكُمْ قَالَ إِذَا تَشَبَّهَ الرِّجَالُ بِالنِّسَاءِ وَ النِّسَاءُ بِالرِّجَالِ وَ اكْتَفَى الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ رَكِبَ ذَوَاتُ الْفُرُوجِ السُّرُوجَ وَ قُبِلَتْ شَهَادَاتُ الزُّورِ وَ رُدَّتْ شَهَادَاتُ الْعَدْلِ وَ اسْتَخَفَّ النَّاسُ بِالدِّمَاءِ وَ ارْتِكَابِ الزِّنَاءِ وَ أَكْلِ الرِّبَا وَ اتُّقِيَ الْأَشْرَارُ مَخَافَةَ أَلْسِنَتِهِمْ وَ خَرَجَ السُّفْيَانِيُّ مِنَ الشَّامِ وَ الْيَمَانِيُّ مِنَ الْيَمَنِ وَ خُسِفَ بِالْبَيْدَاءِ وَ قُتِلَ غُلَامٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ اسْمُهُ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ النَّفْسُ الزَّكِيَّةُ وَ جَاءَتْ صَيْحَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِأَنَّ الْحَقَّ فِيهِ وَ فِي شِيعَتِهِ فَعِنْدَ ذَلِكَ خُرُوجُ قَائِمِنَا فَإِذَا خَرَجَ أَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَى الْكَعْبَةِ وَ اجْتَمَعَ إِلَيْهِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا وَ أَوَّلُ مَا يَنْطِقُ بِهِ هَذِهِ الْآيَةُ بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ فَإِذَا اجْتَمَعَ إِلَيْهِ الْعِقْدُ وَ هُوَ عَشَرَةُ آلَافِ رَجُلٍ خَرَجَ فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مَعْبُودٌ دُونَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ صَنَمٍ وَ غَيْرِهِ إِلَّا وَقَعَتْ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَ وَ ذَلِكَ بَعْدَ غَيْبَةٍ طَوِيلَةٍ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يُطِيعُهُ بِالْغَيْبِ وَ يُؤْمِنُ بِهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: محمد بن مسلم می گوید:از حضرت باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «خداوند قائم را با رعب نصرت داده و با نصرت مؤید داشته؛ زمین در زیر پای او درنوردیده می شود و گنج ها (و معادن)، خود را برای او آشکار می سازند؛ سلطنتش شرق و غرب عالم را فرا می گیرد؛ خداوند به وسیله او، دین خود را بر همه مسلک ها و ادیان باطله غالب گرداند، هر چند مشرکان نخواهند؛ ویرانه ای در روی زمین نمی ماند، مگر اینکه آن را آباد می سازد؛ و عیسی روح اللّه نازل می شود و پشت سر او نماز می گزارد.» من عرض کردم: «یا ابن رسول اللّه! قائم شما کی خواهد آمد؟»

فرمود: «هنگامی که مردان مانند زنان و زنان شبیه مردان گردند، مردان به مردان و زنان به زنان اکتفا کنند و زن ها بر زین ها سوار شوند؛ هنگامی که شهادت های ناحق قبول و گواهی عادلان رد شود؛ هنگامی که مردم ریختن خون یکدیگر و عمل زنا و خوردن ربا را آسان شمارند و از اشرار، به واسطه ترس از زبانشان ملاحظه شود.هنگامی که سفیانی از شام و شخص یمنی از یمن خروج کنند و فرورفتگی در «بیداء» پدید آید و جوانی پاک سیرت (نفس الزکیه) از آل محمد صلی الله علیه و آله به نام محمد بن حسن نفس زکیه، در بین رکن و مقام به قتل رسد، و صدایی از آسمان بیاید که«حق در پیروی از قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و شیعیان اوست.» در آن وقت قائم ما قیام خواهد کرد.

زمانی که وی آشکار می شود، به کعبه تکیه می دهد و سیصد و سیزده مرد دوروی جمع می شوند. اول سخنی که می گوید این آیه شریفه است:«بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»، {اگر مؤمن باشید، باقیمانده [حلال] خدا برای شما بهتر است.} - . هود / ۸۶ - سپس می فرماید: «منم آن بقیه سفرای الهی در روی زمین!» چون ده هزار نفر مرد نزد وی گرد آمدند، قیام می کند.در آن وقت در تمام روی زمین،معبودی جز خدای یگانه نخواهد بود و هر بتی یا امثال بت، آتشی در آنها می افتد و می سوزند، و این ظهور بعد از غیبت طولانی او خواهد بود. خداوند خواسته است که معلوم کند چه کسانی در زمان غیبت او از وی پیروی می کنند و چه کسانی به وی ایمان می آورند.» - . کمال الدین: ۳۱۰ -

**[ترجمه]

«۲۵»

سن، [المحاسن] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ الْأَسَدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدَ الشَّهَادَتَیْنِ قَالَ نَعَمْ إِنَّمَا احْتَجَبَ بِهَاتَیْنِ الْکَلِمَتَیْنِ عِنْدَ سَفْکِ دَمِهِ أَوْ یُؤَدِّیَ الْجِزْیَهَ وَ هُوَ صَاغِرٌ ثُمَّ قَالَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً قِیلَ وَ کَیْفَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنْ أَدْرَکَ الدَّجَّالَ آمَنَ بِهِ (۱).

**[ترجمه]محاسن برقی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «هر کس ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را یهودی برانگیخته گرداند.» عرضکردند: «یا رسول اللّه! هر چند که او کلمه شهادتین را هم بگوید؟» فرمود: «آری، زیرا او خود را با ادای این دو کلمه، در موقع ریختن خونش پنهان می سازد، یا با خواری جزیه می دهد.» باز فرمود: «هر کس ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را یهودی برانگیخته گرداند.» عرض شد: «یا رسول اللّه! برای چه؟» فرمود: «برای اینکه چنین کسی اگر دجال را ببیند، به وی می گرود.» - . محاسن برقی: ۱۷۳ -

**[ترجمه]

أقول

قد أوردنا فی باب نص الصادق علی القائم أنه علیه السلام یقتل الدجال (۲).

**[ترجمه]ما در باب روایاتی که از حضرت صادق علیه السلام درباره قائم علیه السلام رسیده، روایت کردیم که امام زمان، دجال را به قتل می رساند.

**[ترجمه]

«۲۶»

ک، [إکمال الدین] الطَّالَقَانِیُّ عَنِ الْجَلُودِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ قَیْسِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ أَرْقَمَ عَنْ أَبِی سَیَّارٍ الشَّیْبَانِیِّ عَنِ الضَّحَّاکِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنِ النَّزَّالِ بْنِ سَبْرَهَ قَالَ: خَطَبَنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ سَلُونِی أَیُّهَا النَّاسُ قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی ثَلَاثاً فَقَامَ إِلَیْهِ صَعْصَعَهُ بْنُ صُوحَانَ فَقَالَ

۱- ۱. تراه فی المحاسن ص ۹۰. سواء.

۲- ۲. راجع ج ۵۱ ص ۱۴۴ الرقم ۸.

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَتَى يَخْرُجُ الدَّجَّالُ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام اقْعُدْ فَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ كَلَامَكَ وَ عَلِمَ مَا أَرَدْتَ وَ اللَّهِ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهُ بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَ لَكِنْ لِذَلِكَ عَلَامَاتٌ وَ هَيْئَاتٌ يَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضاً كَحَذْوِ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ وَ إِنْ شِئْتَ أَنْبَأْتُكَ بِهَا قَالَ نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ.

فَقَالَ عليه السلام احْفَظْ فَإِنَّ عَلَامَهَ ذَلِكَ إِذَا أَمَاتَ النَّاسُ الصَّلَاهَ وَ أَضَاعُوا الْأَمَانَهَ وَ اسْتَحَلُّوا الْكَذِبَ وَ أَكَلُوا الرِّبَا وَ أَخَذُوا الرِّشَا وَ شَيَّدُوا الْبُنْيَانَ وَ بَاعُوا الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَ اسْتَعْمَلُوا السُّفَهَاءَ وَ شَاوَرُوا النِّسَاءَ وَ قَطَّعُوا الْأَرْحَامَ وَ اتَّبَعُوا الْأَهْوَاءَ وَ اسْتَخَفُّوا بِالدِّمَاءِ وَ كَانَ الْحِلْمُ ضَعْفاً وَ الظُّلْمُ فَخْراً وَ كَانَتِ الْأُمَرَاءُ فَجَرَهً وَ الْوُزَرَاءُ ظَلَمَهً وَ الْعُرَفَاءُ خَوَنَهً وَ الْقُرَّاءُ فَسَقَهً وَ ظَهَرَتْ شَهَادَاتُ الزُّورِ وَ اسْتَعْلَنَ الْفُجُورُ وَ قَوْلُ الْبُهْتَانِ وَ الْإِثْمُ وَ الطُّغْيَانُ وَ حُلِّيَتِ الْمَصَاحِفُ وَ زُخْرِفَتِ الْمَسَاجِدُ وَ طُوِّلَتِ الْمَنَارُ وَ أُكْرِمَ الْأَشْرَارُ وَ ازْدَحَمَتِ الصُّفُوفُ وَ اخْتَلَفَتِ الْأَهْوَاءُ وَ نُقِضَتِ الْعُقُودُ وَ اقْتَرَبَ الْمَوْعُودُ وَ شَارَكَ النِّسَاءُ أَزْوَاجَهُنَّ فِي التِّجَارَهِ حِرْصاً عَلَى الدُّنْيَا وَ عَلَتْ أَصْوَاتُ الْفُسَّاقِ وَ اسْتُمِعَ مِنْهُمْ وَ كَانَ زَعِيمُ الْقَوْمِ أَرْذَلَهُمْ وَ اتُّقِيَ الْفَاجِرُ مَخَافَهَ شَرِّهِ وَ صُدِّقَ الْكَاذِبُ وَ اؤْتُمِنَ الْخَائِنُ وَ اتُّخِذَتِ الْقِيَانُ وَ الْمَعَازِفُ وَ لَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّهِ أَوَّلَهَا وَ رَكِبَ ذَوَاتُ الْفُرُوجِ السُّرُوجَ وَ تَشَبَّهَ النِّسَاءُ بِالرِّجَالِ وَ الرِّجَالُ بِالنِّسَاءِ وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُسْتَشْهَدَ وَ شَهِدَ الْآخَرُ قَضَاءً لِذِمَامٍ بِغَيْرِ حَقٍّ عَرَفَهُ وَ تُفُقِّهَ لِغَيْرِ الدِّينِ وَ آثَرُوا عَمَلَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَهِ وَ لَبِسُوا جُلُودَ الضَّأْنِ عَلَى قُلُوبِ الذِّئَابِ وَ قُلُوبُهُمْ أَنْتَنُ مِنَ الْجِيَفِ وَ أَمَرُّ مِنَ الصَّبِرِ فَعِنْدَ ذَلِكَ الْوَحَا الْوَحَا الْعَجَلَ الْعَجَلَ خَيْرُ الْمَسَاكِنِ يَوْمَئِذٍ بَيْتُ الْمَقْدِسِ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَتَمَنَّى أَحَدُهُمْ أَنَّهُ مِنْ سُكَّانِهِ فَقَامَ إِلَيْهِ الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَهَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنِ الدَّجَّالُ فَقَالَ أَلَا إِنَّ الدَّجَّالَ صَائِدُ بْنُ الصَّيْدِ(۱)

فَالشَّقِيُّ مَنْ صَدَّقَهُ وَ السَّعِيدُ مَنْ كَذَّبَهُ يَخْرُجُ

ص: ۱۹۳

۱- ۱. فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۲۰۷: صائد بن الصائد. و لعلّ الصحیح« صائد. أو ابن الصائد» فان الرجل غیر منسوب. قال الفیروزآبادی،« و ابن صائد أو صیاد الذی کان یظن انه الدجال».

مِنْ بَلَدِهِ يُقَالُ لَهَا أَصْبَهَانُ مِنْ قَرْيَهٍ تُعْرَفُ بِالْيَهُودِيَّهِ عَيْنُهُ الْيُمْنَى مَمْسُوحَهٌ وَ الْأُخْرَى فِي جَبْهَتِهِ تُضِي ءُ كَأَنَّهَا كَوْكَبُ الصُّبْحِ فِيهَا عَلَقَهٌ كَأَنَّهَا مَمْزُوجَهٌ بِالدَّمِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ مَكْتُوبٌ كَافِرٌ يَقْرَأُهُ كُلُّ كَاتِبٍ وَ أُمِّيٍّ يَخُوضُ الْبِحَارَ وَ تَسِيرُ مَعَهُ الشَّمْسُ بَيْنَ يَدَيْهِ جَبَلٌ مِنْ دُخَانٍ وَ خَلْفَهُ جَبَلٌ أَبْيَضُ يَرَى النَّاسُ أَنَّهُ طَعَامٌ يَخْرُجُ فِي قَحْطٍ شَدِيدٍ تَحْتَهُ حِمَارٌ أَقْمَرُ(۱)

خُطْوَهُ حِمَارِهِ مِيلٌ تُطْوَى لَهُ الْأَرْضُ مَنْهَلًا مَنْهَلًا وَ لَا يَمُرُّ بِمَاءٍ إِلَّا غَارَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ يُنَادِي بِأَعْلَى صَوْتِهِ يَسْمَعُ مَا بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الشَّيَاطِينِ يَقُولُ إِلَيَّ أَوْلِيَائِي أَنَا الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى وَ قَدَّرَ فَهَدَى أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى وَ كَذَبَ عَدُوُّ اللَّهِ إِنَّهُ الْأَعْوَرُ يَطْعَمُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ وَ إِنَّ رَبَّكُمْ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْسَ بِأَعْوَرَ وَ لَا يَطْعَمُ وَ لَا يَمْشِي وَ لَا يَزُولُ تَعَالَى اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ عُلُوّاً كَبِيراً أَلَا وَ إِنَّ أَكْثَرَ أَشْيَاعِهِ يَوْمَئِذٍ أَوْلَادُ الزِّنَا وَ أَصْحَابُ الطَّيَالِسَهِ الْخُضْرِ يَقْتُلُهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالشَّامِ عَلَى عَقَبَهٍ تُعْرَفُ بِعَقَبَهِ أَفِيقٍ لِثَلَاثِ سَاعَاتٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَهِ عَلَى يَدَيْ مَنْ يُصَلِّي الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ خَلْفَهُ أَلَا إِنَّ بَعْدَ ذَلِكَ الطَّامَّهَ الْكُبْرَى قُلْنَا وَ مَا ذَلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ خُرُوجُ دَابَّهٍ مِنَ الْأَرْضِ مِنْ عِنْدِ الصَّفَا مَعَهَا خَاتَمُ سُلَيْمَانَ وَ عَصَا مُوسَى تَضَعُ الْخَاتَمَ عَلَى وَجْهِ كُلِّ مُؤْمِنٍ فَيُطْبَعُ فِيهِ هَذَا مُؤْمِنٌ حَقّاً وَ تَضَعُهُ عَلَى وَجْهِ كُلِّ كَافِرٍ فَيُكْتَبُ فِيهِ هَذَا كَافِرٌ حَقّاً حَتَّى إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُنَادِي الْوَيْلُ لَكَ يَا كَافِرُ وَ إِنَّ الْكَافِرَ يُنَادِي طُوبَى لَكَ يَا مُؤْمِنُ وَدِدْتُ أَنِّي الْيَوْمَ مِثْلُكَ فَأَفُوزَ فَوْزاً ثُمَّ تَرْفَعُ الدَّابَّهُ رَأْسَهَا فَيَرَاهَا مَنْ بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا فَعِنْدَ ذَلِكَ تُرْفَعُ التَّوْبَهُ فَلَا تَوْبَهٌ تُقْبَلُ وَ لَا عَمَلٌ يُرْفَعُ وَ لا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمانُها لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمانِها خَيْراً

۱- ۱. في المصدر:« حمار أبيض» و كلاهما بمعنى.

ثُمَّ قَالَ علیه السلام لَا تَسْأَلُونِی عَمَّا یَکُونُ بَعْدَ ذَلِکَ فَإِنَّهُ عَهِدَ إِلَیَّ حَبِیبِی علیه السلام أَنْ لَا أَخْبِرَ بِهِ غَیْرَ عِتْرَتِی فَقَالَ النَّزَّالُ بْنُ سَبْرَهَ لِصَعْصَعَهَ مَا عَنَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ بِهَذَا الْقَوْلِ فَقَالَ صَعْصَعَهُ یَا ابْنَ سَبْرَهَ إِنَّ الَّذِی یُصَلِّی خَلْفَهُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ هُوَ الثَّانِیَ عَشَرَ مِنَ الْعِتْرَهِ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ وَ هُوَ الشَّمْسُ الطَّالِعَهُ مِنْ مَغْرِبِهَا یَظْهَرُ عِنْدَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ یُطَهِّرُ الْأَرْضَ وَ یَضَعُ مِیزَانَ الْعَدْلِ فَلَا یَظْلِمُ أَحَدٌ أَحَداً فَأَخْبَرَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنَّ حَبِیبَهُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَهِدَ إِلَیْهِ أَلَّا یُخْبِرَ بِمَا یَکُونُ بَعْدَ ذَلِکَ غَیْرَ عِتْرَتِهِ الْأَئِمَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ.

ک، [إکمال الدین] محمد بن عمرو بن عثمان العقیلی عن محمد بن جعفر بن المظفر و عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن و عبد الله بن محمد بن موسی جمیعا و محمد بن عبد الله بن صبیح (۱)

جمیعا عن أحمد بن المثنی الموصلی عن عبد الأعلی عن أیوب عن نافع عن ابن عمر عن رسول الله صلی الله علیه و آله: مثله سواء.

**[ترجمه]کمال الدین: نزال بن سبره گفت: علی بن ابی طالب علیه السلام برای ما خطبه خواند و پس از حمد و ثنای الهی سه بار فرمود: «ای مردم! پیش از آنکه مرا از دست بدهید، هر چه می خواهید از من بپرسید!»

در این وقت صعصعه بن صوحان از جا برخاست و گفت: «یا امیرالمؤمنین! دجال کی خواهد آمد؟» فرمود: «بنشین! خداوند سخن تو را شنید و دانست که مقصودت چیست. به خدا قسم در این باره، سائل و مسئول (تو و من) یکسان هستیم (یعنی این از اسراری است که فقط خداوند می داند).ولی این را بدان که آمدن دجال علاماتی دارد که طابق النعل بالنعل متعاقب هم به وقوع می پیوندد. اگر خواسته باشی اطلاع می دهم.» عرضکرد: «یا امیرالمؤمنین،بفرمایید!»

فرمود: «آنچه می گویم را از بر کن! علامات آن این است: (زمانی دجال می آید که) مردم نماز را بمیرانند، امانت را ضایع کنند، دروغ گفتن را حلال شمارند، ربا بخورند، رشوه بگیرند، ساختمان ها را محکم بسازند و دین را به دنیا بفروشند؛زمانیکه سفیهان را به کار گماشتند، با زنان مشورت کردند، پیوند خویشان را پاره کردند، هواپرستی پیشه ساختند و خون یکدیگر را بی ارزش دانستند.

حلم و بردباری در میان آنها نشانه ضعف و ناتوانی باشد و ظلم و ستم باعث فخر گردد؛ امرا فاجر، وزرا ظالم و سرکردگان دانا، خائن و قاریان (قرآن)، فاسق باشند. شهادت باطل آشکار باشد، و اعمال زشت و گفتار بهتان آمیز و گناه و طغیان و تجاوز علنی گردد.

قرآن ها زینت شود، مسجدها نقاشی و رنگ آمیزی شوند و مناره ها بلند گردند؛ اشرار مورد عنایت قرار گیرند وصف ها در هم بسته شود.خواهش ها مختلف باشد و پیمان ها نقض گردد، و وعده ای که داده شد نزدیک شود. زن ها به واسطه میل شایانی که به امور دنیا دارند، در امر تجارت با شوهران خود شرکت جویند. صداهای فاسقان بلند گردد و از آنها شنیده شود! بزرگ قوم، رذل ترین آنهاست، از شخص فاجر به ملاحظه شرش تقیه شود؛ دروغگو تصدیق و خائن امین گردد؛ زنان نوازنده، آلات طرب و موسیقی به دست گرفته و نوازندگی کنند! مردم پیشینیان خود را لعنت کنند؛ و زنان بر زین ها سوار

شوند.

و زنـان به مردان و مردان به زنـان شـباهت پیـدا کننـد؛ شاهـد (در محکمه) بـدون این که از وی درخواست شود، شـهادت می دهـدو دیگری به خاطر دوست خود، بر خلاف حق گواهی دهـد؛ احکام دین را برای غیر دین بیاموزند و کار دنیا را بر آخرت مقـدم دارند؛ پوست میش را بر دل های گرگ ها بپوشـند، در حالی که دل های آنها از مردار متعفن تر و از صبر تلخ تر است. در آن موقع شـتاب و تعجیل کنید. بهترین جاها در آن روز بیت المقدس است. روزی خواهد آمد که هر کسـی آرزو کند که از ساکنان آنجا باشد.»

در این وقت اصـبغ بن نبـاته برخـاست و عرضـکرد: «یـا امیرالمؤمنین! دجال کیست؟» فرمود: «بـدان که دجال «صائـد بن صـید» است. شـقی کسی است که ادعای او را تصدیق کند و سعادتمند کسی است که او را تکذیب کند.از شهری که آن را اصفهان می گوینـد و قریه ای که معروف به «یهودیه» است بیرون می آید.چشم راست ندارد و چشم دیگرش در پیشانی اوست و مانند سـتاره صـبح می درخشـد.چیزی در چشم اوست که گویی آمیخته به خون است. بر پیشانی وی نوشـته است «این کافر است» و هر شخص باسواد و بی سواد آن را می خواند.

داخل دریاها می شود و آفتاب با او می گردد. در جلوی رویش کوهی از دود است و پشت سـرش کوه سفیدی است که مردم آن را طعام (گنـدم) می بیننـد. وی در یک قحطی سـخت می آیـد و بر الاغ سـفیدی سوار است که هر یک گام الاغش، یک میل راه است! زمین در زیر پای او نوردیده می شود. از هر آبی که بگذرد، آن آب تا روز قیامت خشـکیده می شود. با صدای بلند خود چنان ندا در می دهد که از مشـرق تا مغرب، جن و انس و شـیاطین صدای او را می شـنوند. اومی گوید: «ای دوستان من! بیاییـد به سوی من! منم آن کسـی که بشـر را آفریـدم و انـدام او را معتـدل و متناسب گرداندم و روزی هر کسـی را تقدیر کرده و همه را به یافتن آن راهنماییمی کنم . من آن خـدای بزرگ شـما هسـتم!» دجال دشـمن خـدا دروغ می گویـد. او یک چشم دارد، غذا می خورد و در بازارها راه می رود. در صورتی که خداوند شـما نه یک چشـمی است و نه غذا می خورد و نه در بازارها راه می رود، و فناپذیر هم نیست. خداوند از آن چه گفته متعالی است، بسیار بسیارمتعالی .

غـالب پیروان او در آن روز اولاـد زنا هسـتند و چیز سبزی بر سـر و دوش دارنـد. خداونـد او را در شام، در تلی معروف به «تل افیق» سه ساعت از روز جمعه برآمده، به دست کسـی که عیسـی بن مریم پشت سر او نماز می گزارد، می کشد. بدانید که بعد از آن، حادثه بزرگی روی می دهد.»

عرض کردیم: «یـا امیرالمؤمنین!آن حادثه چیست؟» فرمود: «آمـدن «دابه الارض»از سـمت صـفا است. انگشتر سـلیمان و عصای موسـی بـا اوست و آن انگشتر را بر روی هر مؤمنی که می گـذارد، در جای آن نوشـته می شود: «این مؤمن حقیقی است» و بر روی هر کافری که بگـذارد، نوشـته می شود «این کافر حقیقی است.» تا جایی که مؤمن صـدا می زند «ای کافر، وای بر تو!» و کافر صدا می زند«ای مؤمن، خوش به حالت! دوست داشـتم من هم امروز مثل تو بودم و به چنین سـعادتی می رسـیدم!» سپس دابه الارض سـر خود را بلند می کند و مردمی که در بین مشـرق و مغرب هسـتند، بعد از طلوع خورشید از جانب مغرب به اذن خـدا او را می بیننـد. در آن وقت دیگر توبه برداشـته می شود. نه توبه ای قبول می شود و نه عملی به سوی خدا بالا می رود، و ایمان کسی که پیشتر ایمان نیاورده یا در حال ایمان خیری کسب نکرده بود، به حال صاحبش سودی ندارد.»

آنگاه حضرت فرمود: «از آنچه بعد از آن روی می دهد از من نپرسید، زیرا حبیبم رسول خدا با من عهد بسته که جز به عترت خود اطلاع ندهم.»

نزال بن سبره از صعصعه پرسید: «مقصود امیرالمؤمنین از این حرف چه بود؟» صعصعه پاسخ گفت: «ای پسر سبره! آن کسی که عیسی بن مریم پشت سر او نماز می گزارد، دوازدهمین از عترت، و نهمی از اولاد حسین بن علی علیه السلام است؛ اوست خورشیدی که از مغرب خود (یعنی محلی که ناپدید شده) طلوع می کند و در بین رکن و مقام ظاهر می شود، زمین را پاک می کند و ترازوی عدل را برقرار می گرداند. به طوری که هیچ کس به دیگری ظلم نمی کند. امیرالمؤمنین علیه السلام هم فرمود که حبیبش پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله از وی پیمان گرفته است که آنچه بعد از آن روی خواهد داد را جز به عترت وی، ائمه طاهرین علیهم السلام ، به کسی اطلاع ندهد.» - . کمال الدین: ۴۷۶ -

این روایت در کمال الدین از پیغمبر صلی الله علیه و آله هم روایت شده است. - . همان -

**[ترجمه]

توضیح

قال الجزری العرفاء جمع عریف و هو القیم بأمور القبیله أو الجماعه من الناس یلی أمورهم و یعترف الأمیر منه أحوالهم فعیل بمعنی فاعل و الزعیم سید القوم و رئیسهم أو المتکلم عنهم و القینه الأمه المغنیه و المعازف الملاهی کالعود و الطنبور و الذمام بالکسر الحق و الحرمه.

و قال الفیروزآبادی القمره بالضم لون إلی الخضره أو بیاض فیه کدره حمار أقمر و أتان قمراء قوله لعنه الله إلی أولیائی أی أسرعوا إلی یا أولیائی.

و فسر السیوطی و غیره الطیلسان بأنه شبه الأردیه یوضع علی الرأس و الکتفین و الظهر و قال ابن الأثیر فی شرح مسند الشافعی الطیلسان یکون علی الرأس و الأکتاف و قال الفیروزآبادی الأفیق قریه بین حوران و الغور و منه عقبه أفیق.

**[ترجمه]جزری می گوید: کلمه «عرفاء» به معنای «عریف» است و او کسی است که به امور قبیله یا جماعتی از مردم آگاه است و امیری از جانب وی متولی امور آنان است و این فعیل به معنای فاعل است. «زعیم»، سید و رئیسقوم است یا سخنگوی آنان است. کلمه «قنیه» به معنای کنیز آوازه خوان است و «معازف» آلات لهو است، مثل عود و تنبور، و «ذمام» به کسر ذال، حق و حرمت معنا می دهد.

فیروز آبادی می گوید: «قمره» با ضم قاف، رنگی است که به سبزی می زند یا سفیدی که در آن کدری هست، و «حمار اقمر» و «أتان قمراء»، یعنی الاغ و صخره خاکستری. عبارت دجال ملعون که گفت:«الیّ اولیائی»، یعنی به سمت من بشتابید ای دوستان من.

سیوطی و غیر او دربـاره معنـای «طیلسان» گفته انـد کهچیزی شبیه عباست که بر سـر و دو کتف و پشت قرار داده می شود. ابن اثیر در شـرح مسـند شـافعی گفتـه: طیلسـان چیزی اسـت که بر سـر و دوش هـا قرار می گیرد. فیروز آبـادی گفته است: «افیـق» روستایی بین «حوران» و «غور» است و «عقبه افیق» از همین باب است.

**[ترجمه]

«۲۷»

ك، [إكمال الدين] مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عُثْمَانَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مَشَايِخِهِ عَنْ أَبِی يَعْلَى الْمَوْصِلِی

ص: ۱۹۵

۱- ۱. فی المصدر ج ۲ ص ۲۰۸ محمّد بن عبد اللّه وضيع الجوهریّ. فتحرر.

عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله صَلَّى ذَاتَ يَوْمٍ بِأَصْحَابِهِ الْفَجْرَ ثُمَّ قَامَ مَعَ أَصْحَابِهِ حَتَّى أَتَى بَابَ دَارٍ بِالْمَدِينَهِ فَطَرَقَ الْبَابَ فَخَرَجَتْ إِلَيْهِ امْرَأَهٌ فَقَالَتْ مَا تُرِيدُ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا أُمَّ عَبْدِ اللَّهِ اسْتَأْذِنِي لِي عَلَى عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَتْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ وَ مَا تَصْنَعُ بِعَبْدِ اللَّهِ فَوَ اللَّهِ إِنَّهُ لَمَجْهُودٌ فِي عَقْلِهِ يُحْدِثُ فِي ثَوْبِهِ وَ إِنَّهُ لَيُرَاوِدُنِي عَلَى الْأَمْرِ الْعَظِيمِ فَقَالَ اسْتَأْذِنِي لِي عَلَيْهِ فَقَالَتْ أَ عَلَى ذِمَّتِكَ قَالَ نَعَمْ قال [فَقَالَتِ] ادْخُلْ فَدَخَلَ فَإِذَا هُوَ فِي قَطِيفَهٍ يُهَيْنِمُ فِيهَا فَقَالَتْ أُمُّهُ اسْكُتْ وَ اجْلِسْ هَذَا مُحَمَّدٌ قَدْ أَتَاكَ فَسَكَتَ وَ جَلَسَ فَقَالَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله مَا لَهَا لَعَنَهَا اللَّهُ لَوْ تَرَكَتْنِي لَأَخْبَرْتُكُمْ أَ هُوَ هُوَ ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَا تَرَى قَالَ أَرَى حَقّاً وَ بَاطِلًا وَ أَرَى عَرْشاً عَلَى الْمَاءِ فَقَالَ اشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ بَلْ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَمَا جَعَلَكَ اللَّهُ بِذَلِكَ أَحَقَّ مِنِّي فَلَمَّا كَانَ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي صَلَّى عليه السلام بِأَصْحَابِهِ الْفَجْرَ ثُمَّ نَهَضَ فَنَهَضُوا مَعَهُ حَتَّى طَرَقَ الْبَابَ فَقَالَتْ أُمُّهُ ادْخُلْ فَدَخَلَ فَإِذَا هُوَ فِي نَخْلَهٍ يُغَرِّدُ فِيهَا فَقَالَتْ لَهُ أُمُّهُ اسْكُتْ وَ انْزِلْ هَذَا مُحَمَّدٌ قَدْ أَتَاكَ فَسَكَتَ فَقَالَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله مَا لَهَا لَعَنَهَا اللَّهُ لَوْ تَرَكَتْنِي لَأَخْبَرْتُكُمْ أَ هُوَ هُوَ فَلَمَّا كَانَ فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ صَلَّى عليه السلام بِأَصْحَابِهِ الْفَجْرَ ثُمَّ نَهَضَ فَنَهَضُوا مَعَهُ حَتَّى أَتَى ذَلِكَ الْمَكَانَ فَإِذَا هُوَ فِي غَنَمٍ يَنْعِقُ بِهَا فَقَالَتْ لَهُ أُمُّهُ اسْكُتْ وَ اجْلِسْ هَذَا مُحَمَّدٌ قَدْ أَتَاكَ وَ قَدْ كَانَتْ نَزَلَتْ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ آيَاتٌ مِنْ سُورَهِ الدُّخَانِ فَقَرَأَهَا بِهِمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي صَلَاهِ الْغَدَاهِ ثُمَّ قَالَ اشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ بَلْ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ مَا جَعَلَكَ اللَّهُ بِذَلِكَ أَحَقَّ مِنِّي فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِنِّي قَدْ خَبَأْتُ لَكَ خِبَاءً فَقَالَ الدُّخُ الدُّخُ (۱)

فَقَالَ

۱- ۱. فی مشکاه المصابیح ص ۴۷۸ و سنن أبی داود ج ۲ ص ۴۳۴: قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله انی خبأت لک خبیئا- و خبأ له:« یَوْمَ تَأْتِی السَّماءُ بِدُخانٍ مُبِینٍ»- فقال. هو الدخ، و الدخ بالضم و الفتح: الدخان و نقل الشرتونی فی ذیل أقرب الموارد عن التاج أنه فسر الدخ بنبت یکون فی البساتین و قال و به فسر حدیث ابن الصیاد و فسره الحاکم بالجماع، و وهموه.

النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله اخْسَأْ فَإِنَّكَ لَنْ تَعْدُوَ أَجَلَكَ وَ لَنْ تَبْلُغَ أَمَلَكَ وَ لَنْ تَنَالَ إِلَّا مَا قُدِّرَ لَكَ ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِهِ أَيُّهَا النَّاسُ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلَّا وَ قَدْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ الدَّجَّالَ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَخَّرَهُ إِلَى يَوْمِكُمْ هَذَا فَمَهْمَا تَشَابَهَ عَلَيْكُمْ مِنْ أَمْرِهِ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ إِنَّهُ يَخْرُجُ عَلَى حِمَارٍ عَرْضُ مَا بَيْنَ أُذُنَيْهِ مِيلٌ يَخْرُجُ وَ مَعَهُ جَنَّةٌ وَ نَارٌ وَ جَبَلٌ مِنْ خُبْزٍ وَ نَهَرٌ مِنْ مَاءٍ أَكْثَرُ أَتْبَاعِهِ الْيَهُودُ وَ النِّسَاءُ وَ الْأَعْرَابُ يَدْخُلُ آفَاقَ الْأَرْضِ كُلَّهَا إِلَّا مَكَّةَ وَ لَابَتَيْهَا وَ الْمَدِينَةَ وَ لَابَتَيْهَا(۱).

**[ترجمه]کمال الدین: عبداللَّه بن عمر گفت: یک روزپیغمبر صلی الله علیه و آله نماز صبح را با اصحاب گزارد. آنگاه با آنها برخاست تا به در خانه ای در مدینه رسیدند و درب خانه را کوبیدند. زنی از خانه بیرون آمد و پرسید: «یا اباالقاسم! چه می خواهی؟» پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ای مادر عبداللَّه! اجازه می دهی عبداللَّه را ببینم؟» عرض کرد: «با عبداللَّه چکار دارید؟ به خدا قسم او عقل درستی ندارد و لباس خود را کثیف می کند و مرا دعوت به امر عظیمی می کند.»

فرمود: «با این وصف اجازه بده من او را ببینم!» زن گفت: «مانعی ندارد، ولی اگر بی ادبی از او سر زد طوری نیست؟» فرمود نه. گفت: «داخل شوید!» وقتی پیغمبر داخل خانه شد،عبداللَّه پارچه ای به خود پیچیده بود و در آن غرولند می کرد . مادرش گفت: «ساکت باش و درست بنشین! این محمد صلی الله علیه و آله است که برای دیدن تو آمده.»عبداللَّه ساکت سر جایش نشست و به پیغمبر گفت: «اگر مادر ملعونم مرا به حال خودم می گذاشت، به شما خبر می دادم که شما قائل به خدایی من هستید یا نه؟!» پیغمبر صلی الله علیه و آله پرسید: «چه می بینی؟» عرض کرد: «حق و باطلی می بینم، و تختی را بر روی آب می بینم.» پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «شهادت بده که جز خدای یگانه خدایی نیست و اینکه من پیغمبر خدایم.»عبداللَّه گفت: «تو شهادت بده که جز خدای یگانه خدایی نیست و اینکه من پیغمبر خدایم. چه خداوند از این لحاظ تو را سزاوارتر از من قرار نداده است.»

چون روز دوم شد و پیغمبر صلی الله علیه و آله نماز صبح را با اصحاب گزارد، مجددا آمدند درب خانه عبداللَّه را کوبیدند. مادر عبداللَّه آمد به پیغمبر عرض کرد: «داخل شوید!» چون پیغمبر داخل خانه شد، دیدعبداللَّه بالای درخت نخلی با صدای بلند آواز می خواند. مادرش گفت:«ساکت شو و پایین بیا! اینک محمد صلی الله علیه و آله نزد تو آمده است.» چون فرود آمد به پیغمبر گفت: «اگر مادر ملعونم مرا به حال خودم می گذاشت، به شما می گفتم که شما قائل به خدایی من هستید یا نه!»

چون روز سوم فرا رسید، پیغمبر صلی الله علیه و آله نماز صبح را با اصحاب گزارد. سپس برخاستند و به آنجا آمدند. دیدند که عبدالله میان گوسفندان است و به آهنگ شبان ها آواز می خواند. مادرش گفت: «ساکت شو و بنشین! این محمد صلی الله علیه و آله است که نزد تو آمده است.» در آن روز چند آیه از سوره دخان بر پیغمبر صلی الله علیه و آله نازل شده بود و پیغمبر در نماز آن روز، آن آیات را قرائت فرموده بود. پس به عبداللَّه فرمود: «شهادت بده که جز خدای یگانه خدایی نیست و اینکه من پیغمبر خدا هستم.»عبداللَّه هم گفت: «تو شهادت بده که جز خدای یگانه خدایی نیست و من پیغمبر یگانه خدا هستم. خداوند از این لحاظ تو را از من سزاوارتر قرار نداده است.»

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: « چیزی را در سینه خود برای تو پنهان کرده ام. آن چیست؟» گفت: «دود است دود!» پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «خوار باشی که از آنچه برایت مقرر شده هرگز تجاوز نمی کنی و به آرزوی خود نائل نمی گردی و به چیزی بیش از آنچه خداوند تو را بر آن قدرت داده است، نمی رسی!»

آنگاه به اصحاب خود فرمود: «خداوند هیچ پیغمبری را مبعوث نگردانید جز اینکه قوم خود را از خطر وجود دجال ترسانیدند. خداوند او را تا امروز به تأخیر انداخت (که او را ببینید) و مطلب بر شما مشتبه نگردد (و اگر شما را به خدایی خود دعوت کرد، اعتنا نکنید)، زیرا خدای شما یک چشمی نیست. او در حالی خروج می کند که سوار بر الاغی است که فاصله میان دو گوشش، یک میل راه است؛ بهشت و جهنم با اوست؛ و نیز کوهی از نان و نهری پر از آب دارد.بیشتر پیروان او یهودی و زنان و عرب های بیابانی هستند. او جز مکه و حومه آن، به همه جای روی زمین قدم می گذارد.» - . کمال الدین: ۴۷۸ -

**[ترجمه]

بیان

قولها إنه لمجهود فی عقله أی أصاب عقله جهد البلاء فهو مخبط یقال جهد المرض فلانا هزله و کأن مراودته إیاها کان لإظهار دعوی الألوهیه أو النبوه و لذا کانت تأبی عن أن یراه النبی صلی الله علیه و آله و الهینمه الصوت الخفی و فی أخبار العامه(۲) یهمهم قوله أ هو هو أی أ ما تقولون بألوهیه إله أم لا(۳).

**[ترجمه]عبارت «انه لمجهود فی عقله» یعنی به عقلش سختی بلا اصابت کرده و او دیوانه شده. عبارت «جهد المرض فلانا» یعنی مرض، فلانی را لاغر کرد و گویا مراودت پیامبر صلی الله علیه و آله با او به جهت ادعای الوهیت یا نبوتی بوده که می کرده و به همین سبب ازاینکه پیامبر صلی الله علیه و آله او را ببیند، ابا داشته .

و«هینمه» صدای خفیف است و در «اخبار عامه»، عبارت «یهمهم» آمده که از همهمه گرفته شده و عبارت «ا هو هو» یعنی آیا شما معتقد به خدایِ خدایی هستید؟

**[ترجمه]

أَقُول

رَوَی الْحُسَیْنُ بْنُ مَسْعُودٍ الْفَرَّاءُ فِی شَرْحِ السُّنَّهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ: أَنَّ فِی هَذِهِ الْقِصَّهِ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا تَرَی قَالَ أَرَی عَرْشاً عَلَی الْمَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَرَی عَرْشَ إِبْلِیسَ عَلَی الْبَحْرِ فَقَالَ مَا تَرَی قَالَ أَرَی صَادِقِینَ وَ کَاذِباً أَوْ کَاذِبِینَ وَ صَادِقاً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لُبِسَ عَلَیْهِ دَعْوُهُ.

و یقال غَرِدَ الطائر کفرح و غَرَّدَ تغریدا و أَغْرَدَ و تَغَرَّدَ رفع صوته و طرب به قوله قد خبأت لک خباء أی أضمرت لک شیئا أخبرنی به قال

۱- ۱. راجع المصدر ص ۲۰۹.

۲- ۲. كما فى المصدر المطبوع(ط- الإسلاميه) ج ۲ ص ۲۰۹.

۳- ۳. لم نعرف له معنى محصلا.

الجزری فیه إنه قال لابن صیاد خبأت لک خبیئا قال هو الدخ الدخ بضم الدال و فتحها الدخان قال عند رواق البیت یغشی الدخان و فسر الحدیث أنه أراد بذلک یَوْمَ تَأْتِی السَّماءُ بِدُخانٍ مُبِینٍ و قیل إن الدجال یقتله عیسی بجبل الدخان فیحتمل أن یکون المراد تعریضا بقتله لأن ابن الصیاد کان یظن أنه الدجال.

قوله صلی الله علیه و آله: اخسأ یقال خسأت الکلب أی طردته و أبعدته قوله فإنک لن تعدو أجلک قال فی شرح السنه.

قال الخطابی یحتمل وجهین أحدهما أنه لا یبلغ قدره أن یطالع الغیب من قبل الوحی الذی یوحی به إلی الأنبیاء و لا من قبل الإلهام الذی یلقی فی روع الأولیاء(۱) و إنما کان الذی جری علی لسانه شیئا ألقاه الشیطان حین سمع النبی صلی الله علیه و آله یراجع به أصحابه قبل دخوله النخل.

و الآخر أنک لن تسبق قدر الله فیک و فی أمرک.

و قال أبو سلیمان و الذی عندی أن هذه القصه إنما جرت أیام مهادنه رسول الله صلی الله علیه و آله الیهود و حلفاءهم و کان ابن الصیاد منهم أو دخیلا فی جملتهم (۲) و کان یبلغ رسول الله صلی الله علیه و آله خبره و ما یدعیه من الکهانه فامتحنه بذلک فلما

۱- ۱. الروع: القلب. و منه قوله صلّی اللّه علیه و آله« ان روح القدس نفث فی روعی ان نفسا لن تموت حتّی تستکمل أجلها و تستوعب رزقها فاتقوا اللّه و أجملوا فی الطلب». و فی الأصل المطبوع« روح الأولیاء» و له وجه.

۲- ۲. و قیل: کان حاله فی صغره حال الکهان یصدق مره و یکذب مرارا، ثمّ أسلم لما کبر، فظهرت منه علامات من الحجّ و الجهاد مع المسلمین؛ ثم ظهرت منه أحوال و سمعت منه أقوال تشعر بانه الدجال. و قیل انه تاب و مات بالمدینه و قیل بل فقد یوم الحره، و الظاهر من قصه تمیم الداری انه لیس هو الدجال.

كلمه علم أنه مبطل و أنه من جمله السحره أو الكهنه أو ممن يأتيه رَئِيُّ الجن (۱)

أو يتعاهده شيطان فيلقى على لسانه بعض ما يتكلم به فلما سمع منه قوله الدخ زبره و قال اخسأ فلن تعدو قدرك.

يريد أن ذلک شی ء ألقاه إليه الشيطان و ليس ذلک من قبل الوحی و إنما كانت له تارات يصيب فی بعضها و يخطئ فی بعضها و ذلک معنی قوله يأتينی صادق و كاذب فقال له عند ذلک خلط عليک.

و الجمله من أمره أنه كان فتنه قد امتحن الله به عباده لِيَهْلِکَ مَنْ هَلَکَ عَنْ بَيِّنَهٍ وَ يَحْيى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَهٍ و قد افتتن قوم موسى فی زمانه بالعجل فافتتن به قوم و أهلكوا و نجا من هداه الله و عصمه انتهى كلامه.

**[ترجمه]حسين بن مسعود فراء در كتاب «شرح السنه» به سند خود از ابو سعيدخدری روايت كرده است كه در اين داستان،وقتی پيغمبر صلی الله عليه و آله پرسيد چه می بينی و دجال گفت«تختی را بر روی آب می بينم»، حضرت فرمود: «تو تخت شيطان را بر روی دريا می بينی!» سپس پرسيد:«چه می بينی؟» گفت:«دو خبر راست و يک خبر دروغ يا اينكه دو خبر دروغ و يک خبر راست می بينم.» پيغمبر فرمود: «مطلب بر وی مشتبه شده، او را رها كنيد.»

كلمات «غرد الطائر» بر وزن فَرِحَ و «غرّد تغريدا» و «أغررد» و «تغرّد»، يعنی صدای خود را بالا- برد و با آن طرب ايجاد كرد. عبارت «قد خبأت لک خباءً» يعنی برايت چيزی پنهان كرده ام كه مرا از آن خبر بده.ابن اثير در «نهايه» درباره اين روايت می گويد: پيغمبر از ابن صياد پرسيد: «چه چيزی را در سينه برای تو پنهان كرده ام؟»پاسخ گفت: «دخ» به ضم يا فتح دال، يعنی دود. و مقصود حضرت كه فرمود: «چيزی را در سينه برای تو پنهان كرده ام»، آيه: «يَوْمَ تَأْتِي السَّماءُ بِدُخانٍ مُبِينٍ»، {پس در انتظار روزی باش كه آسمان دودی نمايان برمی آورد.} –. دخان / ١٠ –

و هم ابن اثير می گويد: گفته شده كه عيسی بن مريم، دجال را در «جبل دخان» يعنی كوه دود به قتل می رساند. بنابراين شايد سؤال پيغمبر صلی الله عليه و آله اشاره به قتل وی بوده است، زيرا ابن صياد گمان می كرد كه خود، همان دجال است. عبارت «اخسأ» وقتی گفته می شود «خسأت الكلب» يعنی سگ را راندم و دور كردم و اينكه پيغمبر به وی فرمود «تو از آنچه برايت مقرر شده هرگز تجاوز نمی كنی»، فراء در شرح السنه می گويد :

خطابی گفته است: «اين فقره به دو گونه تصور می شود: يكی اينكه كار او به آنجا نمی رسد كه به وسيله وحی از غيب اطلاع پيدا كند، چنان كه پيغمبران مطلع می شوند، و از راه الهام نيز خبر نمی يابد، چنان كه ارواح اوليا خدا بدان ملهم می گردد، و آنچه بر زبان او جاری گشت، شيطان به وی القاء كرد، و ديگر اينكه آنچه را خداوند درباره تو و كارت تقدير فرموده است، نمی توانی تغيير بدهی.»

ابو سليمان گفته است: به نظر من اين داستان مربوط به روزگاری است كه پيغمبر با يهوديان و هم پيمانان آنها پيمان صلح و عدم تعرض می بست و ابن صياد هم كه از طائفه يهود و داخل در آن دسته بود، خبر او به پيغمبر رسيده بود كه وی از راه كهانت چه ادعايی دارد. لذا پيغمبر خواست او را امتحان كند، ولی وقتی با وی سخن گفت، دانست كه او بر باطل است و ساحر يا كاهن می باشد، يا از كسانی است كه جن به صورت آدمی نزد وی می آيد يا شيطان با وی آمد و شد دارد و پاره ای

از آنچه می گوید به وی القا می کند. از این رو وقتی به پیغمبر گفت آنچه در سینه برای من پنهان کرده ای دود است، او را از خود راند و فرمود: «خوار و ذلیل باشی که از آنچه برایت مقرر شده هرگز تجاوز نخواهی کرد!»

مقصود حضرت این بود که اینها که وی می گوید، گفته شیطان است و از راه وحی نیست. بلکه او حالاتی دارد که آنچه می گوید گاهی درست و زمانی به خطا می رود و معنی آنچه که گفت «خبر راست و دروغ برای من روی می دهد» و پیغمبر فرمود«مطلب بر تو مشتبه شده است» نیز همین است.

اجمال امر دجال این است که وجود وی امتحانی است که خدا به وسیله او، بندگان خود را آزمایش می کند تا آن کس که راه باطل در پیش گرفته یا به راه حقیقت می رود، امتحان خود را بدهد. چنان که قوم موسی به وسیله گوساله سامری امتحان شدند، جمعی گمراه گشتند و گروهی ایمان خود را نگهداشتند. - . شرح السنه ۸ : ۴۳۷ -

**[ترجمه]

أقول

اختلف العامه فی أن ابن الصیاد هل هو الدجال أو غیره فذهب جماعه منهم إلی أنه غیره لما روی أنه تاب عن ذلک و مات بالمدینه و کشفوا عن وجهه حتی رأوه الناس میتا و رووا عن أبی سعید الخدری أیضا ما یدل علی أنه لیس بدجال.

و ذهب جماعه إلی أنه هو الدجال رووه عن ابن عمر و جابر الأنصاری (۲).

ص: ۱۹۹

۱- ۱. رئی الجن: جنی یری نفسه للکهنه و یلقی الیهم آراءه و أخباره، و مثله رئی القوم لصاحب رأیهم الذی یرجعون إلیه.

۲- ۲. تری تلک الروایات فی کتب القوم أبواب الفتن و الملاحم باب خروج الدجال کما فی سنن أبی داود ج ۲ ص ۴۳۰- الی- ۴۳۵ و مشکاه المصابیح(ط- کراچی) ص ۴۷۲ الی- ۴۷۹. فما نقله المصابیح عن أبی سعید الخدریّ: انه قال صحبت ابن صیاد الی مکّه فقال لی: ما لقیت من الناس؟ یزعمون انی الدجال! أ لست سمعت رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله یقول انه لا یولد له، و قد ولد لی، أ لیس قد قال هو کافر؟ و أنا مسلم، أو لیس قد قال لا یدخل المدینه و لا مکّه و قد أقبلت من المدینه و أنا أرید مکّه. و ما نقله عن ابن عمر: أنه قال: عن نافع قال کان ابن عمر یقول: و اللّه ما أشک أن المسیح الدجال هو ابن صیاد، رواه أبو داود و البیهقیّ فی کتاب البعث و النشور.

**[ترجمه]علمای اهل تسنن درباره اینکه آیا دجال همان ابن صیاد است یا دیگری است، دو دسته هستند: جمعی از آنها عقیده دارند که ابن صیاد دجال نیست، زیرا روایت شده که ابن صیاد از گفته خود توبه کرد و در مدینه مرد و روی مرده او را برداشتند تا مردم ببینند که او مرده است. و هم روایاتی از ابو سعید خدری نقل کرده اند که می رساند او دجال نیست، ولی گروهی دیگر معتقدند که دجال همان ابن صیاد معروف در روایت مفصل سابق است، و این معنی را از عبداللّٰه بن عمرو جابر بن عبداللّٰه انصاری روایت کرده اند.

**[ترجمه]

قال الصدوق رحمه الله بعد إیراد هذا الخبر إن أهل العناد و الجحود یصدقون بمثل هذا الخبر و یروونه فی الدجال و غیبته و طول بقائه المده الطویله و بخروجه فی آخر الزمان و لا یصدقون بأمر القائم علیه السلام و أنه یغیب مده طویله ثم یظهر فیملأ الأرض قسطا و عدلا کما ملئت جورا و ظلما بنص النبی و الأئمه بعده صلوات الله علیهم و علیه باسمه و عینه و نسبه و بأخبارهم بطول غیبته إراده لإطفاء نور الله و إبطالا لأمر ولی الله وَ یَأْبَی اللَّهُ إِلَّا أَنْ یُتِمَّ نُورَهُ ... وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ و أکثر ما یحتجون به فی دفعهم لأمر الحجه علیه السلام أنهم یقولون لم نرو هذه الأخبار التی تروونها فی شأنه و لا نعرفها و کذا یقول من یجحد نبوه نبینا صلی الله علیه و آلهمن الملحدین و البراهمه و الیهود و النصاری أنه ما صح عندنا شی ء مما تروونه من معجزاته و دلائله و لا نعرفها فنعتقد بطلان أمره لهذه الجهه و متی لزمنا ما یقولون لزمهم ما یقوله هذه الطوائف و هم أکثر عددا منهم.

و یقولون أیضا لیس فی موجب عقولنا أن یعمر أحد فی زماننا هذا عمرا یتجاوز عمر أهل الزمان فقد تجاوز عمر صاحبکم علی زعمکم عمر أهل الزمان.

فنقول لهم أ تصدقون علی أن الدجال فی الغیبه یجوز أن یعمر عمرا یتجاوز عمر أهل الزمان و کذلک إبلیس و لا تصدقون بمثل ذلک لقائم آل محمد علیهم السلام مع النصوص الوارده فیه فی الغیبه و طول العمر و الظهور بعد ذلک للقیام بأمر الله عز و جل و ما روی فی ذلک من الأخبار التی قد ذکرتها فی هذا الکتاب و مع ما صح عن النبی صلی الله علیه و آله أنه قال کل ما کان فی الأمم السالفه یکون فی هذه الأمه مثل حذو النعل بالنعل و القذه بالقذه و قد کان فیمن مضی من أنبیاء الله عز و جل و حججه علیهم السلام معمرون. أما نوح علیه السلام فإنه عاش ألفی سنه و خمسمائه سنه و نطق القرآن بأنه لبث فی قومه أَلْفَ سَنَهٍ إِلَّا خَمْسِینَ عاماً و قد روی فی الخبر الذی قد أسندته فی هذا الکتاب أن فی القائم سنه من نوح و هی طول العمر فکیف یدفع أمره و لا یدفع ما یشبهه من الأمور التی لیس شی ء منها فی موجب العقول بل لزم

الإقرار بها لأنها رويت عن النبی صلی الله علیه و آله.

و هکذا یلزم الإقرار(۱)

بالقائم علیه السلام من طریق السمع و فی موجب أیّ عقل من العقول أنه یجوز أن یلبث أصحاب الکهف ثَلاثَ مِائَهٍ سِنِینَ وَ ازْدَادُوا تِسْعاً هل وقع التصدیق بذلک إلا من طریق السمع فلم لا یقع التصدیق بأمر القائم علیه السلام أیضا من طریق السمع و کیف یصدقون بما یرد من الأخبار عن وهب بن منبه و عن کعب الأحبار فی المحالات التی لا یصح منها شی ء فی قول الرسول و لا فی موجب العقول و لا یصدقون بما یرد عن النبی و الأئمه علیهم السلام فی القائم و غیبته و ظهوره بعد شک أکثر الناس فی أمره و ارتدادهم عن القول به کما تنطق به الآثار الصحیحه عنهم علیهم السلام هل هذا إلا مکابره فی دفع الحق و جحوده.

و کیف لا یقولون إنه لما کان فی الزمان غیر محتمل للتعمیر وجب أن تجری سنه الأولین بالتعمیر فی أشهر الأجناس تصدیقا لقول صاحب الشریعه علیه السلام و لا جنس أشهر من جنس القائم علیه السلام لأنه مذکور فی الشرق و الغرب علی ألسنه المقرین و ألسنه المنکرین له و متی بطل وقوع الغیبه بالقائم الثانی عشر من الأئمه علیهم السلام مع الروایات الصحیحه عن النبی أنه صلی الله علیه و آله أخبر بوقوعها به علیه السلام بطلت نبوته لأنه یکون قد أخبر بوقوع الغیبه بمن لم یقع به و متی صح کذبه فی شی ء لم یکن نبیا.

و کیف یصدق فی أمر عمار أنه تقتله الفئه الباغیه و فی أمیر المؤمنین أنه تخضب لحیته من دم رأسه و فی الحسن بن علی علیهما السلام أنه مقتول بالسم و فی الحسین بن علی علیهما السلام أنه مقتول بالسیف و لا یصدق فیما أخبر به من أمر القائم و وقوع الغیبه به و النص علیه باسمه و نسبه بل هو صلی الله علیه و آله صادق فی جمیع أقواله مصیب فی جمیع أحواله و لا یصح إیمان عبد حتی لا یجد فی نفسه حرجا مما قضی و یسلم له فی جمیع الأمور تسلیما لا یخالطه شک و لا ارتیاب و هذا هو الإسلام

۱- ۱. فی الأصل المطبوع هناک تکرار من سهو الناسخ فلا تغفل.

و الإسلام هو الاستسلام و الانقياد وَ مَنْ یَبْتَغِ غَیْرَ الْإِسْلامِ دِیناً فَلَنْ یُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِی الْآخِرَهِ مِنَ الْخاسِرِینَ (۱)

و من أعجب العجب أن مخالفینا یروون أن عیسی ابن مریم علیهما السلام مر بأرض کربلاء فرأی عده من الظباء هناک مجتمعه فأقبلت إلیه و هی تبکی و أنه جلس و جلس الحواریون فبکی و بکی الحواریون و هم لا یدرون لم جلس و لم بکی.

فقالوا یا روح الله و کلمته ما یبکیک قال أ تعلمون أی أرض هذه قالوا لا قال هذه أرض یقتل فیها فرخ الرسول أحمد و فرخ الحره(۲)

الطاهره البتول شبیه أمی و یلحد فیها هی أطیب من المسک لأنها طینه الفرخ المستشهد و هکذا تکون طینه الأنبیاء و أولاد الأنبیاء و هذه الظباء تکلمنی و تقول إنها ترعی فی هذه الأرض شوقا إلی تربه الفرخ المستشهد المبارک و زعمت أنها آمنه فی هذه الأرض.

ثم ضرب بیده إلی بعر تلک الظباء فشمها و قال اللهم أبقها أبدا حتی یشمها أبوه فتکون له عزاء و سلوه و إنها بقیت إلی أیام أمیر المؤمنین علیه السلام حتی شمها و بکی و أبکی و أخبر بقصتها لما مر بکربلاء.

فیصدقون بأن بعر تلک الظباء تبقی زیاده علی خمسمائه سنه لم تغیرها الأمطار و الریاح و مرور الأیام و اللیالی و السنین علیها و لا یصدقون بأن القائم من آل محمد علیهم السلام یبقی حتی یخرج بالسیف فیبیر أعداء الله و یظهر دین الله مع الأخبار الوارده عن النبی و الأئمه صلوات الله علیهم بالنص علیه باسمه و نسبه و غیبته المده الطویله و جری سنن الأولین فیه بالتعمیر هل هذا إلا عناد و جحود الحق.

**[ترجمه]شیخ صدوق بعد از نقل خبر مزبور می گوید: اهل عناد و انکار (متعصبین اهل تسنن) این گونه اخبار را تصدیق می کنند و آن را درباره دجال و غیبت وی و زنده بودن او را در این مدت طولانی روایت کرده اند که در آخرالزمان خروج می کند، ولی درباره قائم باور نمی کنند که او مدتی طولانی غایب می شود، آنگاه آشکار می گردد

و جهان را پر از عدل و داد می کند، چنان که از ظلم و جور پر شده باشد! با اینکه پیغمبر و امامان بعد از آن حضرت صریحا از این موضوع سخن گفته اند و او (امام زمان) را به نام و شخص و غیبت طولانی و نسب، شناسانده اند. آنها خواسته اند بدین وسیله نور خدا را خاموش کنند، در صورتی که اگرچه کافران اکراه دارند، اما خدا ابا دارد ازاینکهنور خود را کامل نکند.

غالب آنچه اینان در مقام انکار وجود و غیبت امام زمان به آن استدلال و احتجاج می کنند،این است کهمی گویند این روایات که شما طایفه شیعه راجع به مهدی موعود روایت کرده اید، از طریق ما (اهلسنت) روایت نشده است و ما اطلاع نداریم! سپس صدوق می گوید: براهمه و یهود و نصارا که معتقد به نبوت پیغمبر ما نیستند، به همین دلیل منکر پیغمبر ما می باشند. آنها می گویند چون آنچه شما درباره پیغمبرتان نقل می کنید و معجزات و دلیل هایی که برای اثبات پیغمبری او می آورید مورد تردید ماست و یقین به آن نداریم، لذا اعتقاد به بطلان نبوت پیغمبرتان داریم. پس اگر ما بخواهیم آنچه را که اهل تسنن درباره عقیده ما نسبت به امام زمان می گویند بپذیریم و ملزم به آن شویم، آنها نیز باید آنچه را فرقه های مزبور نسبت به پیغمبر می گویند، بپذیرند و ملزم به آن شوند، به خصوص که آنها از لحاظ جمعیت از اهل تسنن بیشتر هستند!

همچنین بعضـی از دانشـمندان اهل تسنن می گویند که عقل ما نمی پذیرد که یکنفر در زمان ما آنقدر زنده بماند که عمر وی از عمرهای عادی اهل زمان تجاوز کند، در حالی که به عقیده شما عمر صاحب شما (امام زمان) از عمر اهل زمان تجاوز کرده است.

در پاسـخ می گوییم که شـما که قبول داریـد دجـال غـایب است و ممکن است عمر او از همه اهـل عصـر تجـاوز کنـد،درباره شیطـان نیز همین عقیـده را داریـد، پس چگونه این معنی را دربـاره قـائم آل محمـد صـلی الله علیه و آله با آن همه روایاتی که دربـاره او و غیبت و طول عمر و ظهور وی برای اجرای امر خـدا، و آن همه روایـاتی که مـا در این کتـاب (کمـال الـدین) ذکر کرده ایم و آنچه را به طور مسـلم پیغمبر فرموده که: «هر چه در امت هـای پیشـین بوده است، بعینه و بـدون کم و زیـاد و طـابق النعل بالنعل، در این امت نیز می باشد»، باور نمی دارید؟

از این گذشـته، در میان پیغمبران سابق و سفرای الهی، افرادی که این گونه عمرهای طولانی داشته اند، بسیارند. نوح پیغمبر دو هزار و پانصد سال در جهان زیست. قرآن مجید می فرماید:«فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عاماً»، {پس در میان آنان نهصد و پنجاه سـال درنگ کرد.} - . عنکبوت / ۱۴ - و در روایتی که مـا بـا سـند در این کتـاب نقل کردیم، مـذکور بود که در قائم علامتی از نوح است که طول عمر باشـد. بنابراین چگونه مخالفین، طول عمر امام زمان را انکار می کننـد، ولی نظایر آن را که عقل در رد و قبول آن دخالتی نـدارد می پذیرند، بلکه اقرار به آن را بر خود لازم می شـمارند؟ زیرا از پیغمبر صـلی الله علیه و آله روایت شـده است. مـا می گوییم در خصوص امـام زمان هم بایـد اعتراف کننـد. زیرا آن هم از پیغمبر صـلی الله علیه و آله روایت شده است! همچنین لازم است از طریق سـمع هم معتقد به وجود قائم شوند. کدام عقل باور می کند که اصحاب کهف سیصد و نه سال در غار به سر برند؟ آیا جز از طریق شـنیدنی راه دیگری برای اعتقاد به آن هست؟ پس در این صورت چرا از طریق شـنیدن از پیغمبر و ائمه معصومین علیهم السـلام ، مخالفین، غیبت و ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله را باور نمی دارنـد؟ چطور اینهـا به آنچه از (وهب بن منبه) و (کعب الاحبار) در محالاتی که اثری از آن در قول پیغمبر و منطق عقل دیـده نمی شود اعتقـاد پیـدا می کننـد، ولی آنچه را از پیغمبر و ائمه دین دربـاره قائم و غیبت و ظهورش، بعـد از تردیـد اکثر مردم و برگشـتن مردم از دین و ایمان خود رسـیده است، باور نمی دارند؟ چنان که اخبار صحیح که از آن ذوات مقدسه رسیده، گواه بر آن است. آیا این معنی جز زیر پا گذاشـتن عقل برای رد حق و انکار آن، چیز دیگری می توانـد باشد؟ چرا آنها نمی گویند که وقتی ما در این زمان مثالی برای عمر طولانی پیدا نکردیم، عمر طولانی مشـهورترین فرد بشر را درباره مشهورترین فرد بشر نیز جاری می سازیم تا اینکه تصدیق قول صاحب شریعت صلی الله علیه و آله را کرده باشیم؟ و می دانیم که هیچ فردی از قائم علیه السلام مشهورتر نیست، زیرا که نام مبارک او در شرق و غرب بر زبان های معتقدین و منکرینش جاری است .

وقـتی بنـا باشـد وقوع غیبت امـام دوازدهم، بـا آن همه روایـاتی که از پیغمبر رسـیده و به وقوع آن خبر داده است باطـل گردد، عقیـده به نبوت پیغمبر هم باطـل می شود، زیرا فرض این است که این پیغمبر از وقوع غیبت امـام دوازدهم خبر داده و به اعتقاد مخالفین واقع نشده است، پس وقتی در یک جا دروغ او ثابت شود، پیغمبر نخواهد بود.

چطور آنها معتقدنـد که پیغمبر درباره عمار یاسـر خبر داد که گروه ظالمی او را می کشـند، و درباره امیر المؤمنین علیه السـلام فرمـود: «محاسـنش از خـون سـرش رنگین می شود» و دربـاره حسن بن علی علیه السـلام فرمود: «به وسـیله زهر به شـهادت می

رسـد» و دربـاره حسـین بن علی علیهمـا السـلام فرمود: «با شمشـیر شـهید می شود»، ولی آنچه را درباره قائم و وقوع غیبت او با تصـریح به نام و نسـبش خبر داده است تصدیق نمی کنند؟ نه! به عقیده ما پیغمبر بزرگ ما در تمام گفتارش راستگو و در همه احوال درست کردار بوده. موقعی ایمان بنده صحیح خواهد بود که از آنچه پیغمبر فرموده، در خود احساس دلتنگی نکند و در همه امور به تمام معنی تسلیم او باشـد و هیچ گونه شک و ریبی در ایمانش راه نیابد. معنی اسـلام این است، زیرا که اسـلام به معنی تسلیم و انقیاد در برابر خدا و رسول است.«وَ مَنْ یَبْتَغِ غَیْرَ الْإِسْلامِ دِیناً فَلَنْ یُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِی الْآخِرَهِ مِنَ الْخاسِرِینَ»، {و هر که جز اسـلام، دینی [دیگر] جویـد، هرگز از وی پـذیرفته نشود، و وی درآخرت از زیانکـاران است.} - . آل عمران / ۸۵ - از عجائب اینکه مخالفین ما (اهل تسـنن) روایت کرده انـد که عیسـی بن مریم علیه السـلام از زمین کربلا گـذشت و دید که چند آهـو در آنجـا گرد آمـده انـد. آهوهـا نزد عیسـی بـن مریـم آمدنـد و شـروع به گریسـتن کردنـد. عیسـی هم نشـست و بـا آنها گریست.حواریون هم نشسـتند و گریه را سر دادند، در حالی که نمی دانستند چرا عیسی نشسته و برای چه گریه می کند. بعدا پرسیدند: «یا روح اللَّه! چرا گریه می کنید؟» فرمود: «آیا می دانید این چه زمینی است؟» گفتند نه.

فرمـود: «این سـرزمینی است که نور دیـده احمـد مرسـل و جگر گوشه فـاطمه زهرا، بتول اطهر که شـبیه مـادر من است، در آن کشـته می شود و همین جا مدفون می گردد. خاک این بیابان از مشک خوشبوتر است، زیرا تربت آن درّ تابناک شهید است و تربت انبیـا و اولاـد انبیا نیز چنین است. این آهوها با من حرف زدنـد و گفتنـد که ما به شوق تربت آن نازدانه با برکت، در این بیابان می چریم و یقین دارند که در این زمین تأمین جانی دارند.» سپس عیسی دست به پشکل های آهوان زد و آن را بویید و فرمود: «پروردگارا! اینها را آنقـدر باقی بگذار تا آنکه پدر این شـهید مظلوم بیاید و آن را ببوید و باعث صبر و تسلی خاطرش گردد.» گفته انـد که آن پشـکل هـا مانـد تا زمان امیر المؤمنین علیه السـلام که از کربلا گـذشت و آنها را بوییـد و گریست و همراهان را نیز به گریه انداخت و داستان آن را به اصحاب خود اطلاع داد.

آری، اهل تسنن تصدیق می کنند که پشکل های آهوان بیش از پانصد سال باقی ماند و ابر و باران و گذشت روزها و شب ها و سال ها آنها را تغییر نداد، ولی تصدیق نمی کنند که قائم آل محمد صلی الله علیه و آله باقی بماند تا آنگاه که با شمشیر قیام کند و دشـمنان خدا را نابود گرداند و دین خدا را زنده کند، آنهم با آن همه اخباری که از پیغمبر و ائمه صلوات اللَّه علیهم، با تعیین نـام و نسب و غیبتش در مـدت زمـانی طولاـنی رسیده است، و با اینکه روش پیغمبران پیشـین در خصوص طول عمر هم درباره وی تجدید شده است. آیا این جز از عناد و انکار حق، چیز دیگری هست؟ - . کمال الدین: ۴۸۰ -

**[ترجمه]

«۲۸»

ک، [إکمـال الـدین] أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ هِلَـالٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ وَ الْعَلَاءِ مَعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ: إِنَّ لِقِیَامِ الْقَائِمِ عَلَامَاتٍ تَکُونُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُؤْمِنِینَ قُلْتُ وَ مَا هِیَ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ یَعْنِی الْمُؤْمِنِینَ قَبْلَ خُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام

۱- ۱. آل عمران: ۸۵.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع: الخیره.

بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ (۱) قَالَ نَبْلُوهُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ مِنْ مُلُوکِ بَنِی فُلَانٍ فِی آخِرِ سُلْطَانِهِمْ وَ الْجُوعِ بِغَلَاءِ أَسْعَارِهِمْ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ قَالَ کَسَادُ التِّجَارَاتِ وَ قِلَّهُ الْفَضْلِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَنْفُسِ قَالَ مَوْتٌ ذَرِیعٌ وَ نَقْصٍ مِنَ الثَّمَراتِ قِلَّهِ رَیْعِ مَا یُزْرَعُ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ عِنْدَ ذَلِکَ بِتَعْجِیلِ الْفَرَجِ ثُمَّ قَالَ لِی یَا مُحَمَّدُ هَذَا تَأْوِیلُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ وَ ما یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ (۲).

نی، [الغیبه] للنعمانی محمد بن همام عن الحمیری عن ابن محبوب عن ابن رئاب عن محمد بن مسلم: مثله

**[ترجمه]کمال الدین: محمد بن مسلم گفت:شنیدم که امام جعفر صادق علیه السلام می فرمود: «برای قیام قائم علائمی است که خداوند برای اهل ایمان پدید می آورد.» من عرض کردم: «قربانت گردم! آن علائم چیست؟» فرمود: «این است که خدا می فرماید: «و لنبلونکم»، یعنی شما مؤمنین را قبل از آمدن قائم امتحان می کنیم.«بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ»، {قطعاً شما را به چیزی از [قبیلِ] ترس و گرسنگی، و کاهشی در اموال وجان ها و محصولات می آزماییم و مژده ده شکیبایان را.} - . بقره / ۱۵۵ - فرمود: «این ترس از پادشاهان بنی فلان در روزگار آخر آنهاست؛ گرسنگی، به واسطه بالا رفتن اسعار آنهاست؛ نقص اموال، کسادی تجارت ها و قلت فضل است؛ نقص جان ها، مرگ های سریع است (سکته)؛ و نقص ثمرات، کمی ثمرات حاصلی است که کشت می کنند، و مژده به صابران، مژده به تعجیل فرج است.»

سپس امام صادق علیه السلام به محمد بن مسلم فرمود: «ای محمد! تأویل آیه شریفه ای که خداوند می فرماید:«وَ ما یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ» - . آل عمران / ۷ - ، { با آنکه تأویلش را جز خدا و ریشه داران در دانش کسی نمی داند} این است. - . کمال الدین: ۵۸۸ -

این روایت در غیبت نعمانی هم ذکر شده است. - . غیبت نعمانی: ۲۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

الذریع السریع.

**[ترجمه]کلمه «ذریع» به معنای سریع است.

**[ترجمه]

«۲۹»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَکِیمٍ عَنْ مَیْمُونٍ الْبَانِ (۳) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: خَمْسٌ قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ علیه السلام الْیَمَانِیُّ وَ السُّفْیَانِیُّ وَ الْمُنَادِی یُنَادِی

مِنَ السَّمَاءِ وَ خَسْفٌ بِالْبَيْدَاءِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّهِ.

**[ترجمه]كمال الدين: حضرت صادق عليه السلام فرمود: «پيش از قيام قائم پنج علامت خواهد بود: آمدن شخص يمنى، سفيانى، نداكننده اى از آسمان، فرورفتگى در بيابان «بيداء» و قتل شخصى پاكدل.» - . كمال الدين: ۵۸۸ -

**[ترجمه]

«۳۰»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ شُعَيْبٍ الْحَذَّاءِ عَنْ صَالِحٍ مَوْلَى بَنِي الْعَذْرَاءِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ عليه السلام يَقُولُ: لَيْسَ بَيْنَ قِيَامِ قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ وَ بَيْنَ قَتْلِ النَّفْسِ الزَّكِيَّهِ إِلَّا خَمْسَ عَشْرَهَ لَيْلَهً.

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى الفضل عن ابن فضال عن ثعلبه: مثله- شا، [الإرشاد] ثعلبه: مثله.

ص: ۲۰۳

۱- ۱. البقره: ۱۵۵.

۲- ۲. آل عمران: ۷ و الحديث فى كمال الدين ج ۲ ص ۳۶۳، و غيبه النعمانىّ ص ۱۳۲ سواء.

۳- ۳. كوفىّ من أصحاب الباقر و الصادق عليهما السلام كان بياع البان.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «میان قیام قائم و قتل شخص پاکدل، بیش از پانزده شب فاصله نیست.» - . کمال الدین: ۵۸۸ -

در غیبت شیخ - . غیبت طوسی: ۴۴۵ - و ارشاد القلوب مفید - . ارشاد القلوب: ۳۶۲ - هم این روایت آمده است.

**[ترجمه]

«۳۱»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ مَیْمُونٍ الْبَانِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی فُسْطَاطِهِ فَرَفَعَ جَانِبَ الْفُسْطَاطِ فَقَالَ إِنَّ أَمْرَنَا لَوْ قَدْ کَانَ لَکَانَ أَبْیَنَ مِنْ هَذَا الشَّمْسِ ثُمَّ قَالَ یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ هُوَ الْإِمَامُ بِاسْمِهِ وَ یُنَادِی إِبْلِیسُ مِنَ الْأَرْضِ کَمَا نَادَی بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَیْلَهَ الْعَقَبَهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: میمون لبان گفت: من با امام باقر علیه السلام در خیمه آن حضرت بودم. حضرت دامن خیمه را بالا زد و فرمود: «روزی که دولت ما آشکار شود، از این آفتاب روشن تر است.» سپس فرمود: «در آن روز صدایی از آسمان شنیده می شود که می گوید: «فلانی پسر فلانی همان امام شماست» و نام او را ذکر می کند. آنگاه شیطان از زمین همان صدایی را می زند که در شب عقبه، به رسول خدا صلی الله علیه و آله زد.» - . کمال الدین: ۵۸۹ -

**[ترجمه]

«۳۲»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عِیسَی بْنِ أَعْیَنَ عَنِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَمْرَ السُّفْیَانِیِّ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُومِ وَ خُرُوجَهُ فِی رَجَبٍ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «آمدن سفیانی حتمی است و خروج او در ماه رجب خواهد بود.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۳»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْأَهْوَازِی (۱) عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: الصَّیْحَهُ الَّتِی فِی شَهْرِ رَمَضَانَ تَکُونُ لَیْلَهَ الْجُمُعَهِ لِثَلَاثٍ وَ عِشْرِینَ مَضَیْنَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «صدای آسمانی که در ماه رمضان شنیده می شود، در شب جمعه بیست و سوم ماه رمضان خواهد بود.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۴»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ علیه السلام خَمْسُ عَلَامَاتٍ مَحْتُومَاتٍ الْیَمَانِیُّ وَ السُّفْیَانِیُّ وَ الصَّیْحَهُ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ وَ الْخَسْفُ بِالْبَیْدَاءِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی محمد بن همام عن الفزاری عن عبد الله بن خالد التمیمی عن بعض

ص: ۲۰۴

۱- ۱. الحسین بن سعید بن حماد بن مهران الأهوازی مولی علیّ بن الحسین من أصحاب الرضا و الجواد و الهادی علیهم السلام ثقه عظیم الشأن صاحب مصنّفات، و حماد بن عیسی أحد شیوخه الذی یروی عنه کما فی المستدرک ج ۳ ص ۵۵۰ و قد صرّح بذلک النجاشیّ ص ۶۰ فی أحمد بن الحسین بن سعید حیث قال: یروی عن جمیع شیوخ أبیه الا- حماد بن عیسی فیما زعم أصحابنا القمیون. فما فی المصدر المطبوع ج ۲ ص ۳۶۴: و بهذا الاسناد عن الحسین بن سعید عن صفوان بن یحیی، عن عیسی بن أعین، عن المعلی بن خنیس، عن حماد بن عیسی. فهو خلط و تصحیف ظاهر و قد تکرر الحدیثان بالسند الصحیح فی ص ۳۶۶ منه فراجع.

أصحابنا عن ابن أبی عمیر: مثله (۱) و فیه و الصیحه من السماء.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود:«پنج علامت قطعی هستند: یمانی، سفیانی، صیحه، قتل نفس زکیه و فرو رفتن در زمین بیداء.» - . همان -

در غیبت نعمانی مثل این حدیث نقل شده و عبارت «صیحه از آسمان» دارد. - . غیبت نعمانی: ۲۵۲ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ك، [إكمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یُنَادِی مُنَادٍ بِاسْمِ الْقَائِمِ علیه السلام قُلْتُ خَاصٌّ أَوْ عَامٌّ قَالَ عَامٌّ یَسْمَعُ کُلُّ قَوْمٍ بِلِسَانِهِمْ قُلْتُ فَمَنْ یُخَالِفُ الْقَائِمَ عَلَیْهِ السَّلَامُ وَ قَدْ نُودِیَ بِاسْمِهِ قَالَ لَا یَدَعُهُمْ إِبْلِیسُ حَتَّی یُنَادِیَ فِی آخِرِ اللَّیْلِ فَیُشَکِّکُ النَّاسَ.

**[ترجمه]کمال الدین: (موقع ظهور) صدا زننده ای قائم علیه السلام را به نام صدا می زند.» عرض کردم: «این صدا برای افراد خاصی است یا عمومی است؟» فرمود: «عمومی است و هر ملتی به زبان خود آن را می شنوند.» عرض کردم: «با اینکه قائم را به اسم صدا می زنند، دیگر چه کسانی با او مخالفت می کنند؟» فرمود: «شیطان آنها را به حال خود نمی گذارد، تا آنکه در اواخر همان شب صدایی می زند و مردم را به شک می اندازد.» - . کمال الدین: ۵۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

الظاهر فی آخر النهار کما سیأتی فی الأخبار(۲) و لعله من النساخ و لم یکن فی بعض النسخ فی آخر اللیل أصلا.

**[ترجمه]ظاهرا به جای شب، «در آخر همان روز» باشد، چنان که در اخبار آینده خواهد آمد. گویا اشتباه از کاتب باشد. در بعضی از نسخه ها اصلا «آخر شب» وجود ندارد.

**[ترجمه]

«۳۶»

ك، [إكمال الدین] مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْکُوفِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ أَبِی علیه السلام قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ: یَخْرُجُ ابْنُ آکِلَهِ الْأَکْبَادِ مِنَ الْوَادِی الْیَابِسِ وَ هُوَ رَجُلٌ رَبْعَهٌ وَحْشُ الْوَجْهِ ضَخْمُ الْهَامَهِ بِوَجْهِهِ أَثَرُ الْجُدَرِیِّ إِذَا رَأَیْتَهُ حَسِبْتَهُ أَعْوَرَ اسْمُهُ عُثْمَانُ وَ أَبُوهُ عَنْبَسَهُ(۳) وَ هُوَ مِنْ وُلْدِ أَبِی سُفْیَانَ حَتَّی یَأْتِیَ أَرْضَ قَرَارٍ وَ مَعِینٍ

فَیَسْتَوِیَ عَلَی مِنْبَرِهَا.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: پدرم فرمود: جدم امیرالمؤمنین صلوات اللّه علیهم فرمود: «پسر هند جگر خوار (سفیانی) از بیابان یابس بیرون می آید. او مردی متوسط القامه است، با صورتی وحشتناک، سری ضخیم و چهره ای آبله رو. اگر او را ببینی، خیال می کنی یک چشمی است. او از اولاد ابوسفیان می باشد. او خروج می کند و به زمین آرام می آید و بر منبر آن می نشیند.» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

وحش الوجه أی یستوحش من یراه و لا یستأنس به أحد أو بالخاء المعجمه(۴) و هو الردی من کل شی ء و الأرض ذات القرار الکوفه أو النجف کما فسرت به فی الأخبار.

**[ترجمه]کلمه «وحش الوجه» یعنی هر که او را می بیند، وحشت می کند و کسی با او انس نمی گیرد، یا «وخش الوجه» که جنس پست از هر چیزی را می گویند و زمین آرام (ارض ذات قرار) کوفه یا نجف است، چنان که در اخبار به این دو شهر تفسیر شده است.

**[ترجمه]

«۳۷»

ک، [إکمال الدین] الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ علیه السلام إِنَّکَ لَوْ رَأَیْتَ السُّفْیَانِیَّ رَأَیْتَ

ص: ۲۰۵

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۳۳: عن ابن أبی عمیر، عن أبی أیوب الخزاز، عن عمر بن حنظله، و هو الصحیح و منه یعلم أن« عن أبی أیوب» ساقط عن نسخه کمال الدین أیضا.

۲- ۲. تحت الرقم ۴۰.

۳- ۳. هذا هو الصحیح کما فی المصدر و لما یجیی ء بعد هذا و فی الأصل المطبوع: عیینه، و هو تصحیف فان أبناء أبی سفیان: عتبه و معاویه و یزید و عنبسه و حنظله راجع الرقم ۶۵ أیضا.

۴- ۴. کما فی المصدر ج ۲ ص ۳۶۵.

أَخْبَثَ النَّاسِ أَشْقَرَ أَحْمَرَ أَزْرَقَ يَقُولُ يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ ثُمَّ لِلنَّارِ وَ لَقَدْ بَلَغَ مِنْ خُبْثِهِ أَنَّهُ يَدْفِنُ أَمَّ وَلَدٍ لَهُ وَ هِيَ حَيَّةٌ مَخَافَهَ أَنْ تَدُلَّ عَلَيْهِ.

**[ترجمه]كمال الدين: حضرت صادق عليه السلام به عمر بن يزيد فرمود: «اگر تو سفيانى را ببينى، پليدترين مردم را ديده اى؛ رنگش سرخ و زرد و چشمش كبود است؛ در ظاهر مرتب ذكر خدا را مى گويد، ولى در حقيقت به طرف جهنم مى رود؛ در خباثت به جايى مى رسد كه زن بچه دارش را از ترس اينكه مبادا مردم را به محل او راهنمايى كند، زنده به گور مى كند.» - . كمال الدين: ۵۹۰ -

**[ترجمه]

بيان

قوله ثم للنار أى ثم مع إقراره ظاهرا بالرب يفعل ما يستوجب للنار و يصير إليها و الأظهر ما سيأتى يا رب ثارى و النار مكررا(۱).

**[ترجمه]عبارت «ثم للنار» يعنى سپس با اقرار ظاهرى اش به پروردگار، كارى مى كند كه مستوجب آتش مى شود و به سمت آن مى رود، و اظهر آن است كه عبارت او تكرار اين است: «يا ربّ ثارى و النار.»

**[ترجمه]

«۳۸»

ك، [إكمال الدين] أَبِي وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْقَاسِمِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سُفْيَانَ عَنْ قُتَيْبَهَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ اسْمِ السُّفْيَانِيِّ فَقَالَ وَ مَا تَصْنَعُ بِاسْمِهِ إِذَا مَلَكَ كُنُوزَ الشَّامِ (۲) الْخَمْسَ دِمَشْقَ وَ حِمْصَ وَ فِلَسْطِينَ وَ الْأُرْدُنَّ وَ قِنَّسْرِينَ فَتَوَقَّعُوا عِنْدَ ذَلِكَ الْفَرَجَ قُلْتُ يَمْلِكُ تِسْعَهَ أَشْهُرٍ قَالَ لَا وَ لَكِنْ يَمْلِكُ ثَمَانِيَهَ أَشْهُرٍ لَا يَزِيدُ يَوْماً.

**[ترجمه]كمال الدين: عبداللّه بن ابى منصور گفت: از حضرت صادق عليه السلام پرسيدم:«اسم سفيانى چيست؟» فرمود: «چه كار به اسم او دارى؟» وقتى او گنج هاى پنجگانه شام، يعنى دمشق، حمص، فلسطين، اردن و قنّسرين را به چنگ آورد، در آن وقت منتظر ظهور قائم باشيد.» پرسيدم: «او نه ماه سلطنت مى كند؟» فرمود: «نه! بلكه هشت ماه، بدون يك روز زيادتر.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۹»

ك، [إكمال الدين] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

قَالَ: صَوْتُ جَبْرَئِيلَ مِنَ السَّمَاءِ وَ صَوْتُ إِبْلِيسَ مِنَ الْأَرْضِ فَاتَّبِعُوا الصَّوْتَ الْأَوَّلَ وَ إِيَّاكُمْ وَ الْأَخِيرَ أَنْ تُفْتَنُوا بِهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «نخست صدای جبرئیل از آسمان و بعد صدای شیطان از زمین بلند می شود. پس از صدای اول پیروی کنید؛ مبادا مفتون صدای بعدی شوید و دنبال آن بروید!» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام كَانَ يَقُولُ إِنَّ خُرُوجَ السُّفْيَانِيِّ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُوم (۳)

قَالَ لِي نَعَمْ وَ اخْتِلَافُ وُلْدِ الْعَبَّاسِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّةِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ خُرُوجُ الْقَائِمِ علیه السلام مِنَ الْمَحْتُومِ فَقُلْتُ لَهُ فَكَيْفَ يَكُونُ النِّدَاءُ قَالَ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوَّلَ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِي عَلِيٍّ وَ شِيعَتِهِ ثُمَّ يُنَادِي إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ فِي آخِرِ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِي السُّفْيَانِيِّ وَ شِيعَتِهِ فَيَرْتَابُ عِنْدَ ذَلِكَ الْمُبْطِلُونَ.

۱- ۱. كما فی المصدر ج ۲ ص ۳۶۵: و لفظه: يقول: يا ربّ ثاری ثاری ثمّ النار. و سيجی ء تحت الرقم ۱۴۴.

۲- ۲. فی المصدر: كور الشام الخمس. و هو الأظهر.

۳- ۳. فی المصدر ج ۲ ص ۳۶۶ هناك زياده و هی[قال: نعم، فقلت: و من المحتوم] لكنه سهو.

**[ترجمه]کمال الـدین: ابو حمزه ثمالی گفت: به حضـرت صادق علیه السـلام عرض کردم: «امام محمـد باقر علیه السـلام می فرمود: «آمدن سفیانی حتمی است.» فرمود: «آری، این طور است. اختلاف میان اولاد عباس هم حتمی است، کشته شدن مردی پاکـدل هم حتمی است، قیام قائم علیه السـلام هم حتمی است.» عرض کردم: «صـدای آسـمانی چگونه است؟» فرمود: «در اول روز منادی صدا می زند: «آگاه باشید که حق در شخص علی علیه السلام و شیعیان اوست!» آنگاه شیطان در آخر روز صدا می زند: «آگاه باشـید که حق در شـخص سفیانی و پیروان اوست!» در این وقت آنها که ایمان ثابتی ندارند، به شک می افتند.» - . کمال الدین: ۵۹۰ -

**[ترجمه]

«۴۱»

ک، [إکمال الـدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ النَّضْـرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنْ حَکَمٍ الْخَیَّاطِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ وَرْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ: آیَتَانِ بَیْنَ یَدَیْ هَذَا الْأَمْرِ خُسُوفُ الْقَمَرِ لِخَمْسٍ وَ خُسُوفُ الشَّمْسِ لِخَمْسَ عَشْـرَهَ وَ لَمْ یَکُنْ ذَلِکَ مُنْذُ هَبَطَ آدَمُ علیه السلام إِلَی الْأَرْضِ وَ عِنْدَ ذَلِکَ سَقَطَ حِسَابُ الْمُنَجِّمِینَ.

نی، [الغیبـه] للنعمـانی ابـن عقـده عـن القـاسم بـن محمـد عـن عـبیس بن هشـام عن ابن جبله عن الحکم بن أیمن عن ورد أخی الکمیت: مثله (۱).

**[ترجمه]کمـال الـدین: حضـرت بـاقر علیه السـلام فرمود: «پیش از ظهور قائم دو علامت پدیـد می آیـد: یکی گرفتن ماه در پنجم ماه و دیگری گرفتن آفتاب در پانزدهم ماه! از زمان هبوط حضـرت آدم تا آن موقع، چنین خسوف و کسوفی روی نداده است. و در آن موقع حساب منجمین به هم می خورد.» - . کمال الدین: ۵۹۴ -

در غیبت نعمانی نیز روایت مذکور آمده است. - . غیبت نعمانی: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْـنَادِ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ: قُدَّامَ الْقَائِمِ علیه السلام مَوْتَانِ مَوْتٌ أَحْمَرُ وَ مَوْتٌ أَبْیَضُ حَتَّی یَذْهَبَ مِنْ کُلِّ سَبْعَهٍ خَمْسَهٌ فَالْمَوْتُ الْأَحْمَرُ السَّیْفُ وَ الْمَوْتُ الْأَبْیَضُ الطَّاعُونُ.

**[ترجمه]کمال الدین: سـلیمان بن خالد گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «پیش از آمدن قائم دو گونه مرگ خواهد بود: مرگ سرخ و مرگ سفید، به طوری که از هر هفت نفر، پنج نفر جان می دهند؛ مرگ سرخ شمشیر و مرگ سفید طاعون است.» - . کمال الدین: ۵۹۴ -

**[ترجمه]

«۴۳»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ أَبِی أَيُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَنْكَسِفُ الشَّمْسُ لِخَمْسٍ مَضَيْنَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ عليه السلام.

**[ترجمه]كمال الدين: امام صادق عليه السلام فرمود: «قبل از آمدن قائم عليه السلام در پنجم ماه رمضان، آفتاب می گيرد.» - . كمال الدين: ۵۹۵ -

**[ترجمه]

بيان

يحتمل وقوعهما معا فلا تنافی و لعله سقط من الخبر شی ء.

**[ترجمه]در روايات سابق می گفت كه ماه در پنجم ماه می گيرد و در اينجا آفتاب آمده است. احتمال دارد هر دو با هم در پنجم گرفته شوند. بنابراين منافات ندارد. شايد هم چيزی از روايت افتاده باشد.

**[ترجمه]

«۴۴»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبِی أَيُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالا سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: لَا يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَذْهَبَ ثُلُثَا النَّاسِ فَقِيلَ لَهُ فَإِذَا ذَهَبَ ثُلُثَا النَّاسِ فَمَا يَبْقَى فَقَالَ عليه السلام أَ مَا تَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا الثُّلُثَ الْبَاقِيَ.

**[ترجمه]كمال الدين: ابو بصير و محمد بن مسلم گفتند: شنيديم كه حضرت صادق عليه السلام می فرمود: «اين امر (ظهور امام زمان عليه السلام) تحقق نمی پذيرد، مگر اينكه دو سوم مردم از ميان بروند.» عرض شد:«وقتی دو سوم مردم از ميان بروند، ديگر كی می ماند؟» فرمود: «دوست نمی داريد كه شما از يک سوم باقی مانده باشيد؟» - . كمال الدين: ۵۹۵ -

**[ترجمه]

«۴۵»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی قَرْقَارَهُ عَنْ نَضْرِ بْنِ اللَّيْثِ الْمَرْوَزِيِّ عَنِ ابْنِ طَلْحَهَ الْجَحْدَرِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ لَهِيعَهَ عَنْ أَبِی زُرْعَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ دَوْلَهَ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فِی آخِرِ الزَّمَانِ وَ لَهَا أَمَارَاتٌ

۱- ۱. تراه فی کمال الـدین ج ۲ ص ۳۶۱ و غیبه النعمـانیّ ص ۱۴۵. و حکم بن أیمن هو أبو علیّ مولی قریش الخیـاط. و قیـل: الحناط، و الصـحیح ما فی الصـلب: الخیاط. و ذلک لقوله فی حـدیث رواه الکافی باب تقبل العمل قال: قلت لابی عبد اللّه(ع): انی اتقبل الثوب. فیفهم انه من الخیاطه. راجع قاموس الرجال ج ۳ ص ۳۷۰.

فَإِذَا رَأَيْتُمْ فَالْزَمُوا الْأَرْضَ وَ كُفُّوا حَتَّى تَجِيءَ أَمَارَاتُهَا فَإِذَا اسْتَثَارَتْ عَلَيْكُمُ الرُّومُ وَ التُّرْكُ وَ جُهِّزَتِ الْجُيُوشُ وَ مَاتَ خَلِيفَتُكُمُ الَّذِي يَجْمَعُ الْأَمْوَالَ وَ اسْتُخْلِفَ بَعْدَهُ رَجُلٌ صَحِيحٌ فَيُخْلَعُ بَعْدَ سِنِينَ مِنْ بَيْعَتِهِ وَ يَأْتِي هَلَاكُ مُلْكِهِمْ مِنْ حَيْثُ بَدَأَ وَ يَتَخَالَفُ التُّرْكُ وَ الرُّومُ وَ تَكْثُرُ الْحُرُوبُ فِي الْأَرْضِ وَ يُنَادِي مُنَادٍ عَنْ سُورِ دِمَشْقَ وَيْلٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ وَ يُخْسَفُ بِغَرْبِيِّ مَسْجِدِهَا حَتَّى يَخِرَّ حَائِطُهَا وَ يَظْهَرُ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ بِالشَّامِ كُلُّهُمْ يَطْلُبُ الْمُلْكَ رَجُلٌ أَبْقَعُ وَ رَجُلٌ أَصْهَبُ (۱) وَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ أَبِي سُفْيَانَ يَخْرُجُ فِي كَلْبٍ وَ يَحْضُرُ النَّاسُ بِدِمَشْقَ وَ يَخْرُجُ أَهْلُ الْغَرْبِ إِلَى مِصْرَ فَإِذَا دَخَلُوا فَتِلْكَ أَمَارَةُ السُّفْيَانِيِّ وَ يَخْرُجُ قَبْلَ ذَلِكَ مَنْ يَدْعُو لِآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ تَنْزِلُ التُّرْكُ الْحِيرَةَ وَ تَنْزِلُ الرُّومُ فِلَسْطِينَ وَ يَسْبِقُ عَبْدُ اللَّهِ حَتَّى يَلْتَقِيَ جُنُودُهُمَا بِقِرْقِيسَا عَلَى النَّهَرِ وَ يَكُونُ قِتَالٌ عَظِيمٌ وَ يَسِيرُ صَاحِبُ الْمَغْرِبِ فَيَقْتُلُ الرِّجَالَ وَ يَسْبِي النِّسَاءَ ثُمَّ يَرْجِعُ فِي قَيْسٍ حَتَّى يَنْزِلَ الْجَزِيرَةَ السُّفْيَانِيُّ فَيَسْبِقُ الْيَمَانِيَّ وَ يَحُوزُ السُّفْيَانِيُّ مَا جَمَعُوا ثُمَّ يَسِيرُ إِلَى الْكُوفَةِ فَيَقْتُلُ أَعْوَانَ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ يَقْتُلُ رَجُلًا مِنْ مُسَمَّيْهِمْ ثُمَّ يَخْرُجُ الْمَهْدِيُّ عَلَى لِوَائِهِ شُعَيْبُ بْنُ صَالِحٍ فَإِذَا رَأَى أَهْلُ الشَّامِ قَدِ اجْتَمَعَ أَمْرُهَا عَلَى ابْنِ أَبِي سُفْيَانَ الْتَحَقُوا بِمَكَّةَ فَعِنْدَ ذَلِكَ يُقْتَلُ النَّفْسُ الزَّكِيَّةُ وَ أَخُوهُ بِمَكَّةَ ضَيْعَةً فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَمِيرَكُمْ فُلَانٌ وَ ذَلِكَ هُوَ الْمَهْدِيُّ الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: عمار یاسر گفت: دولت اهل بیت پیغمبر شما صلی الله علیه و آله در آخرالزمان خواهد بود و ظهور آن دولت علاماتی دارد. موقعی که این علائم را دیدید، در جای خود نشسته و از هر گونه اقدامی خودداری کنید تا آن علائم بگذرد: وقتی که روم و ترک بر شما حمله آوردند و لشکرها آراستند؛ خلیفه شما (مسلمین) که کارش جمع آوری اموال بود، جان داد و مردی درستکار به جای او نشست و چند سال بعد از بیعتش، از خلافت خلع شد؛ نابودکننده دولت آنها از همان جا که روز نخست دولتشان به وجود آمد می آید، آنگاه روم و ترک به جان هم می افتند و جنگ های زیادی در زمین روی می دهد. در آن موقع کسی از قلعه دمشق صدا می زند: «وای بر ساکنان زمین از شری که نزدیک است!» و سمت غربی مسجد دمشق به زمین فرو می رود. حتی دیوارش نیز در هم فرو می ریزدو سه نفر در شام قد علم می کنند، و هر سه طالب سلطنت هستند. یکی از آنها سیاه و سفید است، دیگری سرخ و سفید است و سومی از خاندان ابو سفیان می باشد و او از «نهر کلب»است و مردم را در دمشق حاضر می کند ، و غربیان به مصر حمله می آورند.

وقتی آنها وارد مصر شدند، همین علامت آمدن سفیانی است. قبل از آن کسی قیام می کند که مردم را دعوت به پیروی از آل محمد صلی الله علیه و آله می کند، ترک ها در حیره (محلی نزدیک کوفه بوده) و رومیان در فلسطین فرود می آیند.در آن هنگام عبداللّه (دجال) قیام می کند و در سر نهر «قرقیساء»، به لشکر ترک و روم می رسد و جنگ سختی درمی گیرد و پادشاه مغرب همه جا را زیر پا می گذارد، مردان را می کشد و زنان را اسیر می کند، آنگاه به قیس برمی گردد. سفیانی در جزیره فرود می آید و شخص یمنی نیز خروج می کند، هر چه شخص یمنی و سلطان مغرب به غنیمت برده اند، همه را سفیانی از آنها می گیرد.

سپس به کوفه می رود و یاران آل محمد صلی الله علیه و آله را به قتل می رساند و مردی از ناموران آنها را می کشد.در آن موقع مهدی قیام می کند. امیر لشکر او مردی به نام شعیب بن صالح است. وقتی اهل شام دیدند که مردم شام با پسر ابوسفیان بیعت کردند، همه با او به مکه می روند. در آن وقت مرد پاکدلی از (بنی هاشم) به قتل می رسد، برادر وی نیز در مکه است ولی دسترسی به او پیدا نمی کنند. آنگاه صدایی از آسمان شنیده می شود که می گوید:«ای مردم! امیر شما فلانی است و این

همان مهدی است که زمین را پر از عدل و داد می کند، چنان که پر از ظلم و ستم شده باشد.» - . غیبت طوسی: ۴۶۳ -

**[ترجمه]

بیان

قوله من حیث بدأ أی من جهه خراسان فإن هلاکو توجه من تلک الجهه کما أن بدء ملکهم من تلک الجهه حیث توجه أبو مسلم منها إلیهم.

**[ترجمه]عبارت «من حیث بدا» یعنی از سمت خراسان، زیرا هلاکو از آن جهت روی آورد، همان طور که آغاز ملک آنها نیز از همان سمت، یعنی جایی که ابومسلم هم از آنجا به آنها متوجه شد.

**[ترجمه]

«۴۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنِ التَّلَّعُکْبَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَحْمَدَ السَّمَّاکِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْهَاشِمِیِّ عَنْ

۱- ۱. الابقع: الأبلق، و الاصهب: الأحمر و الاشقر.

۲- ۲. عرضناه علی المصدر ص ۲۹۳ و صححنا بعض ألفاظه المصحفه و سیجی ء مثله.

يَحْيَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ نَحْوٌ مِنْ سِتِّينَ كَذَّاباً كُلُّهُمْ يَقُولُونَ أَنَا نَبِيٌّ.

شا، [الإرشاد] يحيى بن أبى طالب عن على بن عاصم: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «قیامت برپا نخواهد شد تا اینکه شصت دروغگو پیدا شوند و همه ادعا کنند که ما پیغمبریم.» -. همان -

این روایت در ارشاد القلوب مفید هم ذکر شده است. -. ارشاد القلوب: ۳۶۳ -

**[ترجمه]

«۴۷»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَا يَخْرُجُ الْقَائِمُ حَتَّى يَخْرُجَ اثْنَا عَشَرَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ كُلُّهُمْ يَدْعُو إِلَى نَفْسِهِ.

شا، [الإرشاد] الوشاء: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «پیش از آمدن قائم، دوازده نفر از بنی هاشم خواهند آمد که همه مردم را دعوت به پیروی از خود می کنند.» -. غیبت طوسی: ۴۳۷ -

در ارشاد القلوب مفید هم این روایت آمده است.

**[ترجمه]

«۴۸»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى ابْنُ فَضَّالٍ (۱) عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ وَاثِلَهَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: عَشْرٌ قَبْلَ السَّاعَهِ لَا بُدَّ مِنْهَا السُّفْيَانِيُّ وَ الدَّجَّالُ وَ الدُّخَانُ وَ الدَّابَّهُ وَ خُرُوجُ الْقَائِمِ وَ طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَ نُزُولُ عِيسَى علیه السلام وَ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَ خَسْفٌ بِجَزِيرَهِ الْعَرَبِ وَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قَعْرِ عَدَنٍ تَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمَحْشَرِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ده علامت است که پیش از قیامت باید پدید آید: سفیانی، دجال، دخان، دابه الارض، قیام قائم، طلوع آفتاب از مغرب، فرود آمدن عیسی از آسمان، فرو رفتن زمین در شرق، فرو رفتن زمین در جزیره العرب و آتشی که در قلب شهر عدن بیرون می آید و مردم را به محشر سوق می

دهد.» - . غیبت طوسی: ۴۳۶ -

**[ترجمه]

«۴۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: خَمْسٌ قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ مِنَ الْعَلَامَاتِ الصَّیْحَهُ وَ السُّفْیَانِیُّ وَ الْخَسْفُ بِالْبَیْدَاءِ وَ خُرُوجُ الْیَمَانِیِّ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «پیش از قیام قائم پنج علامت پدید خواهد آمد: صیحه (آسمانی)، آمدن سفیانی، فرورفتگی بیابان بیداء، آمدن شخص یمنی و کشته شدن مردی پاکدل.» - . همان -

**[ترجمه]

«۵۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قُلْتُ (۲) لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مَتَی یَکُونُ هَذَا الْأَمْرُ فَقَالَ أَنَّی یَکُونُ ذَلِکَ یَا جَابِرُ وَ لَمَّا تَکْثُرِ الْقَتْلَی بَیْنَ الْحِیرَهِ وَ الْکُوفَهِ.

شا، [الإرشاد] عمرو بن شمر: مثله.

ص: ۲۰۹

۱- ۱. فی المصدر ص ۲۸۲: و بهذا الاسناد عن ابن فضال، و الاسناد: أحمد بن إدریس عن علیّ بن محمّد بن قتیبه، عن الفضل ابن شاذان، عن ابن فضال. و کان علی المصنّف رحمه اللّه أن یصرح بذلک. و هکذا فی السند الآتی.

۲- ۲. راجع غیبه الشیخ ص ۲۸۶، الإرشاد ص ۳۳۹.

**[ترجمه]غیبت طوسی: جابر جعفی می گوید: از حضرت امام محمد باقر علیه السلام پرسیدم: «قیام قائم کی خواهد بود؟» فرمود: «ای جابر! چگونه این امر به این زودی واقع می شود، در حالی که هنوز انبوه مردم در بین کوفه و حیره کشته نشده اند؟» - . غیبت طوسی: ۴۴۵ -

در ارشاد القلوب شیخ مفید هم این روایت نقل شده است. - . ارشاد القلوب: ۳۶۳ -

**[ترجمه]

«۵۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا هُدِمَ حَائِطُ مَسْجِدِ الْکُوفَهِ مُؤَخَّرُهُ مِمَّا یَلِی دَارَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَعِنْدَ ذَلِکَ زَوَالُ مُلْکِ بَنِی فُلَانٍ أَمَا إِنَّ هَادِمَهُ لَا یَبْنِیهِ.

شا، [الإرشاد] محمد بن سنان: مثله (۱)

نی، [الغیبه] للنعمانی عبد الواحد عن محمد بن جعفر عن ابن أبی الخطاب عن محمد بن سنان عن الحسین بن المختار عن خالد القلانسی عنه علیه السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هنگامی که دیوار مسجد کوفه از سمت خانه عبداللّه بن مسعود فرو ریخت، زمان انقراض دولت بنی فلان فرامی رسد؛ بدانید که آن کس که آن را خراب می کند، دیگر آن را بنا نمی کند» - . غیبت طوسی: ۴۴۵ -

در ارشاد القلوب مفید - . ارشاد القلوب: ۳۵۳ - و در غیبت نعمانی - . غیبت نعمانی: ۲۷۶ - هم از آن حضرت روایت کرده است .

**[ترجمه]

«۵۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ بَکْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: خُرُوجُ الثَّلَاثَهِ الْخُرَاسَانِیِّ وَ السُّفْیَانِیِّ وَ الْیَمَانِیِّ فِی سَنَهٍ وَاحِدَهٍ فِی شَهْرٍ وَاحِدٍ فِی یَوْمٍ وَاحِدٍ وَ لَیْسَ فِیهَا رَایَهٌ بِأَهْدَی مِنْ رَایَهِ الْیَمَانِیِّ یَهْدِی إِلَی الْحَقِّ.

شا، [الإرشاد] ابن عمیره: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود:«آمدن این سه نفر - خراسانی و سفیانی و یمنی - در یکماه و یک

سال و یک روزخواهد بود. پرچم هیچ کدام مانند شخص یمنی نیست؛ او مردم را به سوی حق راهنماییمی کند.» - . غیبت طوسی: ۴۴۷ -

در ارشاد القلوب مفید نیز این روایت مذکور است. - . ارشاد القلوب: ۳۵۳ -

**[ترجمه]

«۵۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: يَخْرُجُ قَبْلَ السُّفْيَانِيِّ مِصْرِيٌّ وَ يَمَانِيٌّ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن مسلم گفت: «پیش از سفیانی، یک مرد مصری و یکنفر یمنی قیام می کنند. - . غیبت طوسی: ۴۴۷ -

**[ترجمه]

«۵۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ دُرُسْتَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ يَضْمَنْ لِي مَوْتَ عَبْدِ اللَّهِ أَضْمَنْ لَهُ الْقَائِمَ ثُمَّ قَالَ إِذَا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ لَمْ يَجْتَمِعِ النَّاسُ بَعْدَهُ عَلَى أَحَدٍ وَ لَمْ يَتَنَاهَ هَذَا الْأَمْرُ دُونَ صَاحِبِكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ يَذْهَبُ مُلْكُ سِنِينَ وَ يَصِيرُ مُلْكُ الشُّهُورِ وَ الْأَيَّامِ فَقُلْتُ يَطُولُ ذَلِكَ قَالَ كَلَّا.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو بصیر گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «هر کس مردن عبداللّه (دجال) را برای من ضمانت کند، من هم آمدن قائم را برای او ضمانت می کنم. بعد از آنکه عبداللّه مرد، دیگر مردم بر سر کسی اجتماع نمی کنند و این امر (ظهور دولت حق) به خواست خدا به صاحب شما منتهی می گردد

و بعد از آن، سلطنت سال ها از بین می رود و به سلطنت ماه ها و روزها تبدیل می شود.» عرض کردم: «آیا آن زمان طول می کشد؟» فرمود: «نه.» - . همان -

**[ترجمه]

«۵۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ سَلَّامِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَا يَكُونُ فَسَادُ مُلْكِ بَنِي فُلَانٍ حَتَّى يَخْتَلِفَ سَيْفَا بَنِي فُلَانٍ فَإِذَا اخْتَلَفُوا كَانَ عِنْدَ ذَلِكَ فَسَادُ مُلْكِهِمْ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «فساد ملک بنی فلان نیست مگر وقتی که جنگاوران بنی فلان و

بنی فلان اختلاف کنند و در هنگام اختلاف در این هنگام، فساد ملکشان رقم می خورد.» - . غیبت طوسی: ۴۴۷ -

**[ترجمه]

«۵۶»

شا، [الإرشاد] غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ:

ص: ۲۱۰

۱- ۱. غیبه الشیخ ص ۲۸۶ و غیبه النعمانیّ ص ۱۴۷ و الإرشاد ص ۳۳۹ و فیه: فعند ذلک زوال ملک القوم، و عند زواله خروج القائم علیه السلام. فتأمل.

إِنَّ مِنْ عَلَامَاتِ الْفَرَجِ حَدَثاً يَكُونُ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ قُلْتُ وَ أَيَّ شَیْ ءٍ يَكُونُ الْحَدَثُ فَقَالَ عَصَبِيَّةٌ(۱)

تَكُونُ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ وَ يُقْتَلُ فُلَانٌ مِنْ وُلْدِ فُلَانٍ خَمْسَةَ عَشَرَ كَبْشاً.

**[ترجمه]ارشاد القلوب مفید و غیبت طوسی: امام رضا علیه السلام فرمود: «یکی از علائم ظهور قائم، حادثه ای است که در بین حرمین (مکه و مدینه) روی می دهد.»عرض کردم: «آن حادثه چیست؟» فرمود: «تعصبی در بین حرمین به وقوع می پیوندد و فلانی از اولاد فلان، پانزده جوان دلاور را می کشد.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۴ و غیبت طوسی: ۴۴۸ -

**[ترجمه]

«۵۷»

شا، [الإرشاد] غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ وَ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا يَذْهَبُ مُلْكُ هَؤُلَاءِ حَتَّى يَسْتَعْرِضُوا النَّاسَ بِالْكُوفَهِ يَوْمَ الْجُمُعَهِ وَ كَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَى رُءُوسٍ تَنْدُرُ فِيمَا بَيْنَ الْمَسْجِدِ(۲)

وَ أَصْحَابِ الصَّابُونِ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب مفید و غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «دولت اینان از بین نمی رود، تا اینکه روز جمعه مردم را در کوفه با شمشیر به قتل رسانند. گویا سرهای مقتولین را می بینم که ما بین باب الفیل مسجد و دکان صابون فروشان افتاده است.» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

قوله حتى يستعرضوا الناس أی يقتلوهم بالسيف يقال عرضتهم على السيف قتلا.

**[ترجمه]عبارت «حتی یستعرضوا الناس» یعنی مردم را باشمشیر بکشند و گفته می شود که«آنها را بر شمشیر مرگ عرضه داشتم.»

**[ترجمه]

«۵۸»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَبِی عَمَّارٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی الْمُغِيرَهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَرِيكٍ الْعَامِرِيِّ عَنْ عَمِيرَهَ بِنْتِ نُفَيْلٍ قَالَتْ سَمِعْتُ بِنْتَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام يَقُولُ: لَا يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ الَّذِی تَنْتَظِرُونَ حَتَّى يَبْرَأَ بَعْضُكُمْ مِنْ

بَعْضٍ وَ يَلْعَنَ بَعْضُ-كَمْ بَعْضاً وَ يَتْفُلَ بَعْضُ-كَمْ فِی وَجْهِ بَعْضٍ وَ حَتَّی یَشْهَدَ بَعْضُ-كَمْ بِالْكَفْرِ عَلَی بَعْضٍ قُلْتُ مَا فِی ذَلِكَ خَيْرٌ قَالَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِی ذَلِكَ عِنْدَ ذَلِكَ يَقُومُ قَائِمُنَا فَيَرْفَعُ ذَلِكَ كُلَّهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عمیره دختر نفیل گفت: از دختر امام حسن مجتبی علیه السلام شنیدم که می گفت: «این امر که شما منتظر آن هستید، واقع نمی شود مگر بعد از آنکه بعضی از شما از بعضی دیگر دوری جویید و بعضی، بعضی دیگر را لعنت کند و آب دهان به صورت یکدیگر بیندازید. و بعضی از شما علیه دیگر گواهی به کفر او دهد.»عرض کردم: «خیری در زندگی آن روز نیست؟» فرمود:«تمام خیر و خوبی در آن روز است، زیرا در آن وقت است که قائم ما قیام می کند و تمام این اعمال زشت رااز میان برمی دارد.» - . غیبت طوسی: ۴۳۷ -

**[ترجمه]

«۵۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَوْدِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: بَيْنَ يَدَيِ الْقَائِمِ مَوْتٌ أَحْمَرُ وَ مَوْتٌ أَبْيَضُ وَ جَرَادٌ فِی حِينِهِ وَ جَرَادٌ فِی غَيْرِ حِينِهِ أَحْمَرُ كَأَلْوَانِ الدَّمِ فَأَمَّا الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ فَالسَّيْفُ وَ أَمَّا الْمَوْتُ الْأَبْيَضُ فَالطَّاعُونُ.

شا، [الإرشاد] محمد بن أبی البلاد: مثله- نی، [الغیبه] للنعمانی علی بن الحسین عن محمد بن یحیی عن محمد بن الحسن عن محمد بن علی الکوفی عن الأودی: مثله.

ص: ۲۱۱

۱- ۱. کذا فی المصدر ص ۲۸۷ و هکذا الأصل المطبوع ص ۱۵۷ و قد مر تحت الرقم ۸ أنها« عضبه» فراجع.

۲- ۲. و فی الإرشاد ص ۳۴۰: فیما بین باب الفیل و أصحاب الصابون.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «پیش از آمدن قائم، یک مرگ سرخ است و یک مرگ سفید؛ دوبار ملخ می آید: یک بار در وقت (یعنی موقع کشت و زرع) و یک بار در غیر وقت آن، رنگ ملخ ها مانند خون است! اما مرگ سرخ، شمشیر و مرگ سفید، طاعون است.» – . همان –

در ارشاد القلوب مفید – . ارشاد القلوب: ۳۵۴ – و غیبت نعمانی – . غیبت نعمانی: ۲۷۷ – نیز این روایت نقل شده است.

**[ترجمه]

«۶۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ أَبِی لَهِیعَهَ عَنْ أَبِی زُرْعَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَزِینٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: دَعْوَهُ أَهْلِ بَیْتِ نَبِیِّکُمْ فِی آخِرِ الزَّمَانِ فَالْزَمُوا الْأَرْضَ وَ کُفُّوا حَتَّی تَرَوْا قَادَتَهَا فَإِذَا خَالَفَ التُّرْکُ الرُّومَ وَ کَثُرَتِ الْحُرُوبُ فِی الْأَرْضِ وَ یُنَادِی مُنَادٍ عَلَی سُورِ دِمَشْقَ وَیْلٌ لَازِمٌ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ وَ یُخَرَّبُ حَائِطُ مَسْجِدِهَا.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عمار یاسر رضی الله عنه گفت: «دعوت خاندان پیامبر شما در آخرالزمان است. پس به زمین بچسبید و دست بردارید از قیام تا رهبران آن را ببینید. پس وقتی ترک با روم نزاع کرد و جنگ روی زمین زیاد شد و منادی بالای دیوار دمشق ندا سر داد:«وای همیشگی از شری که نزدیک شده!» و دیوار مسجد دمشق را ویران می کند،(زمان دعوت اهل بیت نبی شما می رسد).» – . غیبت طوسی: ۴۴۱ –

**[ترجمه]

«۶۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ قَالَ: قُلْتُ لَهُ قَدْ طَالَ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّی مَتَی قَالَ فَحَرَّکَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ أَنَّی یَکُونُ ذَلِکَ وَ لَمْ یَعَضَّ الزَّمَانُ أَنَّی یَکُونُ ذَلِکَ وَ لَمْ یَجْفُوا الْإِخْوَانُ أَنَّی یَکُونُ ذَلِکَ وَ لَمْ یَظْلِمِ السُّلْطَانُ أَنَّی یَکُونُ ذَلِکَ وَ لَمْ یَقُمِ الزِّنْدِیقُ مِنْ قَزْوِینَ فَیَهْتِکَ سُتُورَهَا وَ یُکَفِّرَ

صُدُورَهَا وَ یُغَیِّرَ سُورَهَا وَ یَذْهَبَ بِبَهْجَتِهَا مَنْ فَرَّ مِنْهُ أَدْرَکَهُ وَ مَنْ حَارَبَهُ قَتَلَهُ وَ مَنِ اعْتَزَلَهُ افْتَقَرَ وَ مَنْ تَابَعَهُ کَفَرَ حَتَّی یَقُومَ بَاکِیَانِ بَاکٍ یَبْکِی عَلَی دِینِهِ وَ بَاکٍ یَبْکِی عَلَی دُنْیَاهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن حنفیه گفت: از او (گویا مقصود پدرش امیر المؤمنین علیه السلام باشد) پرسیدم: «این امر کی واقع می شود و چه وقت خواهد بود؟» حضرت سر خود را تکان داد و آنگاه فرمود: «چگونه این امر (به این زودی) واقع می شود، حال آنکه زمانه هنوز فشار و سختی خود را وارد نساخته و بر برادران من جفا نکرده است؟ چگونه ممکن است آن امر واقع شود، حال آنکه هنوز آن سلطان ظلم و ستم نکرده است؟ چگونه این امر به وقوع می پیوندد، حال آنکه هنوز آن زندیق از قزوین قیام نکرده که پرده ناموس مردم آنجا را بدرد و سران آنها را تکفیر کند و حصار آن را تغییر دهد و بهجت

آن را از میان ببرد؟ هر کس از آن زندیق فرار کند، او را به چنگ آورد؛ هر کس با او جنگ کند به قتل رساند؛ هر کس از وی کناره گیری کند، فقیر شود؛ و هر کس از او متابعت کند، کافر گردد! تا آنجا که مردم دو دسته می شوند: یک دسته برای از دست رفتن دین خود گریه می کند و دسته دیگر برای از دست رفتن دنیای خود می گریند.» - . غیبت طوسی: ۴۴۱ -

**[ترجمه]

«۶۲»

شا، [الإرشاد] غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: الْزَمِ الْأَرْضَ وَ لَا تُحَرِّکْ یَداً وَ لَا رِجْلًا حَتَّی تَرَی عَلَامَاتٍ أَذْکُرُهَا لَکَ وَ مَا أَرَاکَ تُدْرِکُ اخْتِلَافُ بَنِی فُلَانٍ وَ مُنَادٍ یُنَادِی مِنَ السَّمَاءِ وَ یَجِیئُکُمُ الصَّوْتُ مِنْ نَاحِیَهِ دِمَشْقَ بِالْفَتْحِ وَ خَسْفُ قَرْیَهٍ مِنْ قُرَی الشَّامِ تُسَمَّی الْجَابِیَهَ(۱)

وَ سَیُقْبِلُ إِخْوَانُ التُّرْکِ حَتَّی یَنْزِلُوا الْجَزِیرَهَ وَ سَیُقْبِلُ مَارِقَهُ الرُّومِ حَتَّی یَنْزِلُوا الرَّمْلَ فَتِلْکَ السَّنَهُ فِیهَا اخْتِلَافٌ کَثِیرٌ فِی کُلِّ الْأَرْضِ مِنْ نَاحِیَهِ الْمَغْرِبِ فَأَوَّلُ أَرْضٍ تَخْرَبُ الشَّامُ یَخْتَلِفُونَ عِنْدَ ذَلِکَ عَلَی ثَلَاثِ رَایَاتٍ رَایَهِ الْأَصْهَبِ وَ رَایَهِ الْأَبْقَعِ وَ رَایَهِ السُّفْیَانِیِّ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب مفید و غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «در جای خود بنشین و حرکت مکن تا گاهی که علائمی را که برای تو ذکر می کنم ببینی! تو را نمی بینم که این علائم را ببینی و آن اختلاف بنی فلان (بنی عباس) و صدای آسمانی و صدایی از جانب دمشق می رسد که آنجا را فتح کرده اند و قریه ای از شام بنام «جابیه» به زمین فرو می رود.برادران ترک در جزیره فرود می آیند، خارجیان رومی هم آمده و در رمله پیاده می شوند. در آن سال اختلافات بسیاری در هر سرزمین از ناحیه غرب روی می دهد. نخستین جایی که خراب می شود شام است. سه دسته در آنجا پرچم برمی افرازند: پرچم مرد سرخ و سفید، پرچم مرد سیاه و سفید، و پرچم سفیانی.» - . غیبت طوسی: ۴۴۲ -

**[ترجمه]

«۶۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ الرَّازِیُّ عَنِ الْمُقَانِعِیِّ عَنْ بَکَّارِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ حَسَنِ بْنِ حُسَیْنٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ حَدَّثَنِی سَعِیدُ بْنُ جُبَیْرٍ قَالَ: السَّنَهُ الَّتِی یَقُومُ فِیهَا الْمَهْدِیُّ تَمْطُرُ أَرْبَعاً

۱- ۱. الجابیه قریه بدمشق و باب الجابیه من أبوابها- القاموس.

وَ عِشْرِينَ مَطْرَةً يُرَى أَثَرُهَا وَ بَرَكَتُهَا.

**[ترجمه]غیبت طوسی: سعید بن جبیر گفت: «در آن سال که مهدی قیام می کند، بیست و چهار مرتبه باران می بارد و اثر و برکت آن دیده می شود.» - . همان -

**[ترجمه]

«۶۴»

وَ رُوِيَ عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا مَلَكَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي الْعَبَّاسِ يُقَالُ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ وَ هُوَ ذُو الْعَيْنِ بِهَا افْتَتَحُوا وَ بِهَا يَخْتِمُونَ وَ هُوَ مِفْتَاحُ الْبَلَاءِ وَ سَيْفُ الْفَنَاءِ فَإِذَا قُرِئَ لَهُ كِتَابٌ بِالشَّامِ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ اللَّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ تَلْبَثُوا أَنْ يَبْلُغَكُمْ أَنَّ كِتَاباً قُرِئَ عَلَى مِنْبَرِ مِصْرَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ.

وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ: الْمُلْكُ لِبَنِي الْعَبَّاسِ حَتَّى يَبْلُغَكُمْ كِتَابٌ قُرِئَ بِمِصْرَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَهُوَ زَوَالُ مُلْكِهِمْ وَ انْقِطَاعُ مُدَّتِهِمْ فَإِذَا قُرِئَ عَلَيْكُمْ أَوَّلَ النَّهَارِ لِبَنِي الْعَبَّاسِ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَانْتَظِرُوا كِتَاباً يُقْرَأُ عَلَيْكُمْ مِنْ آخِرِ النَّهَارِ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَيْلٌ لِعَبْدِ اللَّهِ مِنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ.

**[ترجمه]کعب الاحبار می گوید: وقتی مردی از بنی عباس که به او عبدالله گفته می شود و مردی است که یک چشم دارد به حکومت برسد - که هر آینه ابتدا و انتهای دولتشان با اوست - او کلید بلا و شمشیر نابودی است. وقتی که نامه او در شهر شام خوانده شد که این نامه از جانب بنده خدا عبدالله امیر مؤمنان است، اندکی بعد به شما خبر می رسد که نامه ای در منبر مصر خوانده می شود که این نامه ای است از بنده خدا عبدالرحمان امیر مؤمنان.»

و در حدیث دیگر گفته است: «سلطنت با بنی عباس است، تا وقتی که به شما خبر رسد که در مصر نامه ای خوانده شده، به این نحو که این نامه ای است از بنده خدا عبدالرحمان امیر مؤمنان. وقتی این امر واقع شد، بدانید که دولتشان زایل گردیده و مدت سلطنتشان به آخر رسیده است. پس وقتی در اول روز نامه ای از جانب بنی عباس بر شما خوانده شد که این نامه ای است از جانب بنده خدا عبدالله امیر مؤمنان، هر آینه منتظر نامه ای باشید که در آخر همان روز بر شما خوانده شود که این نامه ای است از جانب بنده خدا عبدالرحمان امیر مؤمنان.» راوی می گوید: «وای بر عبدالله از خروج عبدالرحمان!» - . غیبت طوسی: ۴۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و هو ذو العين أي في أول اسمه العين كما كان أولهم أبو العباس عبد الله بن محمد بن علي بن عبد الله بن العباس و كان آخرهم عبد الله بن المستنصر الملقب بالمستعصم و سائر أجزاء الخبر لا يهمنا تصحيحها لكونه مرويا عن كعب غير متصل

بالمعصوم.

**[ترجمه]عبارت «و هو ذو العين» یعنی اول نامش «عین» دارد، همان طور که اولینشان ابوالعباس عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس بود و آخرینشان عبدالله بن مستنصر که ملقب به معتصم بود و تصحیح سایر اجزای خبر مهم نیست، زیرا از کعب الاحبار روایت شده و متصل به معصوم نیست.

**[ترجمه]

«۶۵»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی رَوَی حَذْلَمُ بْنُ بَشِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صِفْ لِي خُرُوجَ الْمَهْدِيِّ وَ عَرِّفْنِي دَلَائِلَهُ وَ عَلَامَاتِهِ فَقَالَ يَكُونُ قَبْلَ خُرُوجِهِ خُرُوجُ رَجُلٍ يُقَالُ لَهُ عَوْفٌ السُّلَمِيُّ بِأَرْضِ الْجَزِيرَهِ وَ يَكُونُ مَأْوَاهُ تَكْرِيتَ وَ قَتْلُهُ بِمَسْجِدِ دِمَشْقَ

ثُمَّ يَكُونُ خُرُوجُ شُعَيْبِ بْنِ صَالِحٍ مِنْ سَمَرْقَنْدَ ثُمَّ يَخْرُجُ السُّفْيَانِيُّ الْمَلْعُونُ مِنَ الْوَادِي الْيَابِس وَ هُوَ مِنْ وُلْدِ عُتْبَهَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ فَإِذَا ظَهَرَ السُّفْيَانِيُّ اخْتَفَى الْمَهْدِيُّ ثُمَّ يَخْرُجُ بَعْدَ ذَلِكَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: جذلم بن بشیر گفت: به حضرت امام زین العابدین علیه السلام عرض کردم: «آمدن مهدی و نشانه ها و علائم آن را برای من بیان فرمایید تا بدانم کی ظهور می کند.» فرمود: «پیش از آمدن او، مردی به نام عوف بن سلمی از جزیره خروج می کند. او در «تکریت» سکونت دارد و در مسجد دمشق کشته می شود. آنگاه شعیب بن صالح از سمرقند خروج می کند و سپس سفیانی ملعون از بیابان یابس می آید. سفیانی از اولاد عتبه بن ابی سفیان است. وقتی او خروج می کند، مهدی پنهان است و بعد از آن قیام می کند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۶۶»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: يَخْرُجُ بِقَزْوِينَ رَجُلٌ اسْمُهُ اسْمُ نَبِيٍّ يُسْرِعُ النَّاسُ إِلَى طَاعَتِهِ الْمُشْرِكُ وَ الْمُؤْمِنُ يَمْلَأُ الْجِبَالَ خَوْفاً.

**[ترجمه]غیبت طوسی: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «مردی از قزوین خروج می کند که نامش نام پیغمبری است. مردم بی دین و با دین به سرعت به اطاعتش درآیند و او کوه ها را پر از وحشت می کند.» - . غیبت طوسی: ۴۴۴ -

**[ترجمه]

«۶۷»

شا، [الإرشاد] غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی نَصْرٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ بَدْرِ بْنِ الْخَلِيلِ الْأَزْدِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: آيَتَانِ تَكُونَانِ قَبْلَ

ص: ۲۱۳

الْقَائِمِ لَمْ یکونـا [تَکُونَا] مُنْذُ هَبَطَ آدَمُ علیه السلام إِلَی الْأَرْضِ تَنْکَسِفُ الشَّمْسُ فِی النِّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ الْقَمَرُ فِی آخِرِهِ فَقَالَ الرَّجُلُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ تَنْکَسِفُ الشَّمْسُ فِی آخِرِ الشَّهْرِ وَ الْقَمَرُ فِی النِّصْفِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنِّی لَأَعْلَمُ بِمَا تَقُولُ وَ لَکِنَّهُمَا آیَتَانِ لَمْ یکونا [تَکُونَا] مُنْذُ هَبَطَ آدَمُ علیه السلام.

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقده عن علی بن الحسن عن محمد و أحمد ابنی الحسن عن أبیهما عن ثعلبه بن میمون عن عبید بن الخلیل عن أبی جعفر علیه السلام: مثله.

کا، [الکافی] العده عن سهل عن البزنطی عن ثعلبه عن بدر: مثله (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب مفید و غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «دو علامت پیش از قیام قائم خواهد بود که از زمان هبوط حضرت آدم تا آن روز سابقه نداشته است و آن این است که آفتاب در نیمه ماه رمضان و ماه در آخر آن گرفته می شود.» راوی گفت: «یا ابن رسول اللّٰه! همه وقت ماه در نیمه ماه و آفتاب در آخر ماه می گیرد!» فرمود: «می دانم چه می گویی، ولی این را بدان که این دو از علائمی است که از زمان هبوط آدم تا آن موقع واقع نشده است.» - . غیبت طوسی: ۴۴۴ -

در غیبت نعمانی و کافی هم این روایت ذکر شده است. - . غیبت نعمانی: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

«۶۸»

شا، [الإرشاد] غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الْفَرَجِ فَقَالَ لِی مَا تُرِیدُ الْإِکْثَارَ أَوْ أُجْمِلُ لَکَ فَقُلْتُ أُرِیدُ تُجْمِلُهُ لِی فَقَالَ إِذَا تَحَرَّکَتْ رَایَاتُ قَیْسٍ بِمِصْرَ وَ رَایَاتُ کِنْدَهَ بِخُرَاسَانَ أَوْ ذَکَرَ غَیْرَ کِنْدَهَ(۲).

**[ترجمه]ارشاد القلوب مفید و غیبت طوسی: حسن بن جهم گفت: مردی از امام موسی بن جعفر علیه السلام پرسید: «کی فرج آل محمد فرا می رسد؟» فرمود: «می خواهی مفصل بیان کنم یا مجمل و سربسته؟» عرض کردم: «به طور اجمال بفرمایید!» فرمود: هنگامی که پرچم های شهر «قیس» در مصر و پرچم های «کنده» در خراسان به حرکت آمد، موقع فرج است.» - .غیبت طوسی: ۴۴۳ -

راوی: گویا حضرت به جای «کنده» چیزی دیگر فرمود.

**[ترجمه]

«۶۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ قُدَّامَ الْقَائِمِ لَسَنَهً غَیْدَاقَهً -(۳)

یَفْسُدُ التَّمْرُ فِی النَّخْلِ

ص: ۲۱۴

۱- ۱. راجع غیبه الشیخ ص ۲۸۶ و روضه الکافی ص ۲۱۲ و فی غیبه النعمانیّ ص ۱۴۴ جعل بدر بن الخلیل فی الهامش بدل عبید بن الخلیل و هو الصحیح طبقا لنسخه الشیخ و الکلینی و الرجل أبو الخلیل الکوفیّ بدر بن الخلیل الأسدی من أصحاب الباقر و الصادق علیهما السلام و أمّا الأزدیّ و الأسدی فهما نسبه الی أزد بن الغوث لکنه بالسین افصح و هو أبو حی بالیمن و من أولاده الأنصار کلهم.

۲- ۲. اللفظ للشیخ ص ۲۸۷ من الغیبه و اما الإرشاد ص ۳۴۰: إذا رکزت رایات قیس بمصر و رایات کنده بخراسان.

۳- ۳. قال فی الأقرب: الغیدق و الغیداق و الغیدقان: الرخص الناعم، عام غیداق مخصب و کذلک السنه بدون هاء أقول: و فی الأصل المطبوع: الغیدافه و له وجه أیضا ان أخذنا بالقیاس فی الاوزان، فان غیداق أصله مأخوذ من الغدق فیکون غیداف مأخوذا من الغدف و هو النعمه و الخصب و السعه أیضا، یقال هم فی غدف: ای فی سعه. و المراد بالغیداق أو الغیداف السنه الماطره کما مرّ فی الحدیث تحت الرقم ۶۳ و لاجل المطر المداوم و الغمام المطبق یفسد التمر علی النخل و ذلک لفقدان الحراره و شعاع الشمس و تری مثل ذلک فی الإرشاد ص ۳۴۰.

فَلَا تَشُکّوا فِی ذَلِکَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «پیش از آمدن قائم، خشکسالی خواهد بود که خرما در نخل از بین می رود. پس در این خصوص شکایت مکنید (یا اینکه فرمود شک نکنید).» - . غیبت طوسی: ۴۴۹ -

**[ترجمه]

«۷۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ عَلِیٍّ عَنِ الرَّبِیعِ عَنْ أَبِی لَبِیدٍ قَالَ: تُغِیرُ الْحَبَشَهُ الْبَیْتَ فَیَکْسِرُونَهُ وَ یُؤْخَذُ الْحَجَرُ فَیُنْصَبُ فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو لبید می گوید: «مردم حبشه (کعبه) خانه خدا را تغییر می دهند، آن را می شکنند و حجرالاسود را می برند و آن را در مسجد کوفه نصب می کنند.» - . غیبت طوسی: ۴۴۹ -

**[ترجمه]

«۷۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ السُّفْیَانِیَّ یَمْلِکُ بَعْدَ ظُهُورِهِ عَلَی الْکُوَرِ الْخَمْسِ حَمْلَ امْرَأَهٍ ثُمَّ قَالَ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ حَمْلَ جَمَلٍ وَ هُوَ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُومِ الَّذِی لَا بُدَّ مِنْهُ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن مسلم گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «وقتی سفیانی خروج کرد، به اندازه حامله بودن زنی (یعنی مدت نه ماه) بر پنج منطقه استیلا پیدا می کند.» سپس حضرت فرمود: «استغفر اللّه! بلکه به قدرحامله بودن شتری! آمدن او از امور حتمی است که باید واقع شود.» - . همان -

**[ترجمه]

«۷۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْکَلْبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَأَنِّی بِالسُّفْیَانِیِّ أَوْ بِصَاحِبِ السُّفْیَانِیِّ قَدْ طَرَحَ رَحْلَهُ فِی رَحْبَتِکُمْ بِالْکُوفَهِ فَنَادَی مُنَادِیهِ مَنْ جَاءَ بِرَأْسِ شِیعَهِ عَلِیٍّ فَلَهُ أَلْفُ دِرْهَم فَیَثِبُ الْجَارُ عَلَی جَارِهِ وَ یَقُولُ هَذَا مِنْهُمْ فَیَضْرِبُ عُنُقَهُ وَ یَأْخُذُ أَلْفَ دِرْهَم أَمَا إِنَّ إِمَارَتَکُمْ یَوْمَئِذٍ لَا یَکُونُ إِلَّا لِأَوْلَادِ الْبَغَایَا وَ کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی صَاحِبِ الْبُرْقُعِ قُلْتُ وَ مَنْ صَاحِبُ الْبُرْقُعِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْکُمْ یَقُولُ بِقَوْلِکُمْ یَلْبَسُ الْبُرْقُعَ فَیَحُوشُکُمْ -(۱)

فَيَعْرِفُكُمْ وَ لَا تَعْرِفُونَهُ فَيَغْمِزُ بِكُمْ رَجُلًا رَجُلًا أَمَا إِنَّهُ لَا يَكُونُ إِلَّا ابْنُ بَغِيٍّ.

ص: ۲۱۵

۱- ۱. قال الفيروزآبادی: حاش الصيد: جاءه من حواليه ليصرفه الى الحباله و قال فی الأقرب: غمز بالرجل و عليه: سعی به شرا و طعن عليه و أهل المغرب يقولون غمز فلان بفلان إذا كسر جفنه نحوه ليغريه به أو ليلتجئ إليه أو ليستعين به، هذا و الحديث فی المصدر ص ۲۸۸.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «گویا سفیانی (راوی می گوید یا فرمود رفیق سفیانی) در کوفه شهر شما فرود آمده و از جانب او صدا می زنند:«هر کس سر یک نفر از شیعیان علی را بیاورد، هزار درهم به او خواهیم داد!» کار به آنجا می رسد که همسایه همسایه را می گیرد و می گوید: «این از شیعیان علی است!» سپس گردن او را می زند و هزار درهم می گیرد.

آگاه باشید آن روز فقط زنازادگان بر شما حکومت می کنند. گویا هم اکنون صاحب نقاب را می بینم.» من عرض کردم: «صاحب نقاب کیست؟» فرمود: «مردی از شماست و تظاهر به عقیده شما می کند و نقاب به صورت می زند و شما را به وحشت می اندازد.او شما را می شناسد، ولی شما او را نمی شناسید. او یک یک شما را با سعایت به دام بدبختی مبتلا می سازد. آگاه باشید که او زنازاده است.» - . غیبت طوسی: ۴۵۲ -

**[ترجمه]

«۷۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ الشَّیْبَانِیِّ عَنْ أَبِی نُعَیْمٍ نَصْرِ بْنِ عِصَامِ بْنِ الْمُغِیرَهِ الْعَمْرِیِّ عَنْ أَبِی یُوسُفَ یَعْقُوبَ بْنِ نُعَیْمِ بْنِ عَمْرٍو قَرْقَارَهَ الْکَاتِبِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَسَدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ مُهَاجِرِ بْنِ حَکِیمٍ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ: قَالَ لِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ إِذَا اخْتَلَفَ رُمْحَانِ بِالشَّامِ فَهُوَ آیَهٌ مِنْ آیَاتِ اللَّهِ تَعَالَی قِیلَ ثُمَّ مَهْ قَالَ ثُمَّ رَجْفَهٌ تَکُونُ بِالشَّامِ تَهْلِکُ فِیهَا مِائَهُ أَلْفٍ یَجْعَلُهَا اللَّهُ رَحْمَهً لِلْمُؤْمِنِینَ وَ عَذَاباً عَلَی الْکَافِرِینَ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَانْظُرُوا إِلَی أَصْحَابِ الْبَرَاذِینِ الشُّهْبِ-(۱)

وَ الرَّایَاتِ الصُّفْرِ تُقْبِلُ مِنَ الْمَغْرِبِ حَتَّی تَحُلَّ بِالشَّامِ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَانْتَظِرُوا خَسْفاً بِقَرْیَهٍ مِنْ قُرَی الشَّامِ یُقَالُ لَهَا خرشنا [حَرَسْتَا] فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَانْتَظِرُوا ابْنَ آکِلَهِ الْأَکْبَادِ بِوَادِی الْیَابِسِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: «هنگامی که دو نفر مدعی حکومت در شام به جان هم افتادند، علامتی از علائم الهی است.سپس مردم را امر به سکوت و آرامش می کنند. آنگاه شام چنان دچار اضطراب و ناامنی می گردد

که در آن گیر و دار صد هزار نفر به هلاکت برسند. خداوند آن شورش و اضطراب را رحمتی برای دینداران و کیفری برای بی دینان قرار می دهد. وقتی آن روز فرا رسید، خواهی دید که سواران ترک با نیروی کافی و پرچم های زرد، از سمت مغرب می آیند تا به شام می رسند. در این موقع منتظر باشید که در یکی از دهات شام به نام «خرسنا» زمین فرو رود، و چون این نیز عملی شد، منتظر آمدن فرزند هند جگرخوار (سفیانی) باشید که از «یابس» بیرون می آید.» - . غیبت طوسی: ۴۵۲ -

**[ترجمه]

«۷۴»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی قَرْقَارَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: كَمْ تَعُدُّونَ بَقَاءَ(۲) السُّفْيَانِيِّ فِيكُمْ قَالَ قُلْتُ حَمْلَ امْرَأَهٍ تِسْعَهَ أَشْهُرٍ قَالَ مَا أَعْلَمَكُمْ يَا أَهْلَ الْكُوفَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام به عمار دهنی فرمود: «مدت توقف سفیانی را در میان خود (وی از اهل کوفه بوده) چقدر می دانید؟» عمار می گوید: عرض کردم: «نه ماه، به اندازه حامله بودن یک زن.» فرمود: «ای مردم کوفه! چه خوب دانا می باشید!» - . غیبت طوسی: ۴۶۲ -

**[ترجمه]

بيان

يحتمل أن يكون بعض أخبار مده السفيانی محمولا على التقيه لكونه مذكورا فی رواياتهم أو على أنه مما يحتمل أن يقع فيه البداء فيحتمل هذه المقادير أو يكون المراد مده استقرار دولته و ذلك مما يختلف بحسب الاعتبار و يومئ إليه خبر موسى بن أعين الآتی (۳)

و خبر محمد بن مسلم الذی سبق.

**[ترجمه]احتمال دارد بعضی روایات که مدت توقف سفیانی را به اختلاف ذکر کرده اند، در مقام تقیه از ائمه صادر شده باشد، زیرا در روایات اهل تسنن هم ذکر شده، یا اینکه از اموری است که بداء در آن واقع می شود و به این مقدار می رسد. یا اینکه مقصود از این مدت، استقرار دولت سفیانی باشد. چه بر حسب اعتبار، اختلاف پیدا می کند. خبری که عنقریب از موسی ابن اعین نقل می شود، اشاره به همین معنی است. روایت محمد بن مسلم در این خصوص نیز سابقا گذشت.

**[ترجمه]

«۷۵»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی قَرْقَارَهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سَعْدٍ الْكَاهِلِيِّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ بَشِيرِ بْنِ غَالِبٍ قَالَ:

ص: ۲۱۶

۱- ۱. البرذون ضرب من الدوابّ، دون الخيل و أقدر من الحمر، يقع على الذكر و الأنثى، و ربما قيل فی الأنثى البرذونه و الجمع براذين.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع:« كم تعدون و السفيانی فيكم» راجع المصدر ص ۲۹۲.

٣- ٣. راجع الرقم ١٣٠.

يُقْبِلُ السُّفْيَانِيُّ مِنْ بِلَادِ الرُّومِ مُتْنَصِراً فِی عُنُقِهِ صَلِیبٌ وَ هُوَ صَاحِبُ الْقَوْمِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: بشر بن غالب گفت: «سفیانی به کیش نصرانیت از کشور روم در می آید و صلیبی در گردن دارد و او در آن روز بزرگ مردم است.» - . این حدیث در غیبت شیخ یافت نشد. -

**[ترجمه]

«۷۶»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ الرَّازِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمُقْرِی عَنِ الْمُقَانِعِیِّ عَنْ بَکَّارٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سَعْدٍ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَامَ أَوْ سَنَهَ الْفَتْحِ یَنْبَثِقُ (۱) الْفُرَاتُ حَتَّی یَدْخُلَ أَزِقَّهَ الْکُوفَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «در سال فتح (آمدن امام زمان علیه السلام) نهر فرات شکاف برمی دارد و آب آن به کوچه ها و محله های کوفه می ریزد.» - . غیبت طوسی: ۴۵۱ -

**[ترجمه]

«۷۷»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَحْمَدَ السَّمَّاکِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْهَاشِمِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَانِئٍ عَنْ نُعَیْمِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: تَنْزِلُ الرَّایَاتُ السُّودُ الَّتِی تَخْرُجُ مِنْ خُرَاسَانَ إِلَی الْکُوفَهِ فَإِذَا ظَهَرَ الْمَهْدِیُّ بُعِثَ إِلَیْهِ بِالْبَیْعَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام باقر علیه السلام فرمود:پرچم های سیاه از خراسان آمده و در کوفه فرود می آیند. وقتی مهدی آشکار شد، آنها را طلبیده و با وی بیعت می کنند.» - . غیبت طوسی: ۴۵۲ -

**[ترجمه]

«۷۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی قَرْقَارَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ الْحَمَّادِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبَانٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ سُفْیَانَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْجَرِیرِیِّ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ یَقُولُ: النَّفْسُ الزَّکِیَّهُ غُلَامٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ اسْمُهُ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ یُقْتَلُ بِلَا جُرْمٍ وَ لَا ذَنْبٍ فَإِذَا قَتَلُوهُ لَمْ یَبْقَ لَهُمْ فِی السَّمَاءِ عَاذِرٌ وَ لَا فِی الْأَرْضِ نَاصِرٌ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَبْعَثُ اللَّهُ قَائِمَ آلِ مُحَمَّدٍ فِی عُصْبَهٍ لَهُمْ أَدَقُّ فِی أَعْیُنِ النَّاسِ مِنَ الْکُحْلِ فَإِذَا خَرَجُوا بَکَی لَهُمُ النَّاسُ لَا یَرَوْنَ إِلَّا أَنَّهُمْ یُخْتَطَفُونَ یَفْتَحُ اللَّهُ لَهُمْ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا أَلَا وَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقّاً أَلَا إِنَّ خَیْرَ الْجِهَادِ فِی آخِرِ الزَّمَانِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: سفیان بن ابراهیم حریری روایت کرده که او از پدرش شنیده است که گفت: «مرد پاکدل (که در بین رکن و مقام کشته می شود)، جوانی از خاندان پیغمبر و نامش محمد بن حسن است. وی بدون هیچ جرم و گناهی کشته می شود و وقتی او را کشتند، دیگر نه در آسمان عذرخواهی و نه در زمین یاوری دارند.در آن موقع خداوند قائم آل محمد صلی الله علیه و آله را با گروهی می فرستد که در نظر مردم از سرمه نرم تر هستند. (یعنی چیزی به نظر نمی آیند و مردم آنها را خیلی سبک می شمارند.) هنگامی که قائم با یاران خود قیام می کند، مردم به حال آنها گریه می کنند، چه آنها را مردمی بی دست و پا می بینند که به زودی در دست دشمن نابود می شوند. ولی خداوند، شرق و غرب عالم را برای آنها می گشاید. آگاه باشید که آنها مؤمنین حقیقی هستند. آگاه باشید که بهترین جهادها در آخرالزمان است. - . غیبت طوسی: ۴۶۴ -

**[ترجمه]

«۷۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی قَرْقَارَهُ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ یَزِیدَ الْبَحْرَانِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَا یَخْرُجُ الْمَهْدِیُّ حَتَّی تَطْلُعَ مَعَ الشَّمْسِ آیَهٌ(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی:عبداللَّه بن عباس می گوید: «مهدی ظهور نمی کند، مگر هنگامی که علامتی با طلوع خورشید پدید آید.» - . همان: ۴۶۶ -

**[ترجمه]

«۸۰»

شف، [کشف الیقین] وَجَدْتُ بِخَطِّ الْمُحَدِّثِ الْأَخْبَارِیِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْمَشْهَدِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَشَایِخِهِ عَنْ سُلَیْمَانَ الْأَعْمَشِ عَنْ جَابِرِ بْنِ

۱- ۱. انبثق علیهم الماء: خرق الشط و کسر السد، فجری من غیر فجر. و البثق- بالکسر و الفتح- موضع الکسر من الشط. و فی الأصل المطبوع و هکذا المصدر ص ۲۸۸« ینشق» و هو تصحیف.

۲- ۲. تری روایات الباب فی غیبه الشیخ ص ۲۸۱- ۲۹۴.

عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ وَ كَانَ خَادِمَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ: لَمَّا رَجَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مِنْ قِتَالِ أَهْلِ النَّهْرَوَانِ نَزَلَ بَرَاثَا وَ كَانَ بِهَا رَاهِبٌ فِي قَلَّايَتِهِ وَ كَانَ اسْمُهُ الْحُبَابَ فَلَمَّا سَمِعَ الرَّاهِبُ الصَّيْحَةَ وَ الْعَسْكَرَ أَشْرَفَ مِنْ قَلَّايَتِهِ إِلَى الْأَرْضِ فَنَظَرَ إِلَى عَسْكَرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَاسْتَفْظَعَ ذَلِكَ وَ نَزَلَ مُبَادِراً فَقَالَ مَنْ هَذَا وَ مَنْ رَئِيسُ هَذَا الْعَسْكَرِ فَقِيلَ لَهُ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَدْ رَجَعَ مِنْ قِتَالِ أَهْلِ النَّهْرَوَانِ فَجَاءَ الْحُبَابُ مُبَادِراً يَتَخَطَّى النَّاسَ حَتَّى وَقَفَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً حَقّاً فَقَالَ لَهُ وَ مَا عِلْمُكَ بِأَنِّي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً حَقّاً قَالَ لَهُ بِذَلِكَ أَخْبَرَنَا عُلَمَاؤُنَا وَ أَحْبَارُنَا فَقَالَ لَهُ يَا حُبَابُ فَقَالَ لَهُ الرَّاهِبُ وَ مَا عِلْمُكَ بِاسْمِي فَقَالَ أَعْلَمَنِي بِذَلِكَ حَبِيبِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ لَهُ الْحُبَابُ مُدَّ يَدَكَ فَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَصِيُّهُ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ أَيْنَ تَأْوِي فَقَالَ أَكُونُ فِي قَلَّايَةٍ لِي هَاهُنَا فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ يَوْمِكَ هَذَا لَا تَسْكُنْ فِيهَا وَ لَكِنِ ابْنِ هَاهُنَا مَسْجِداً وَ سَمِّهِ بِاسْمِ بَانِيهِ فَبَنَاهُ رَجُلٌ اسْمُهُ بَرَاثَا فَسَمَّى الْمَسْجِدَ بِبَرَاثَا بِاسْمِ الْبَانِي لَهُ ثُمَّ قَالَ وَ مِنْ أَيْنَ تَشْرَبُ يَا حُبَابُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ دِجْلَةَ هَاهُنَا قَالَ فَلِمَ لَا تَحْفِرُ هَاهُنَا عَيْناً أَوْ بِئْراً فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كُلَّمَا حَفَرْنَا بِئْراً وَجَدْنَاهَا مَالِحَةً غَيْرَ عَذْبَةٍ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام احْفِرْ هَاهُنَا بِئْراً فَحَفَرَ فَخَرَجَتْ عَلَيْهِمْ صَخْرَةٌ لَمْ يَسْتَطِيعُوا قَلْعَهَا فَقَلَعَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَانْقَلَعَتْ عَنْ عَيْنٍ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ وَ أَلَذَّ مِنَ الزُّبْدِ فَقَالَ لَهُ يَا حُبَابُ يَكُونُ شُرْبُكَ مِنْ هَذِهِ الْعَيْنِ أَمَا إِنَّهُ يَا حُبَابُ سَتُبْنَى إِلَى جَنْبِ مَسْجِدِكَ هَذَا مَدِينَةٌ وَ تَكْثُرُ الْجَبَابِرَةُ فِيهَا وَ تَعْظُمُ الْبَلَاءُ حَتَّى إِنَّهُ لَيُرْكَبُ فِيهَا كُلَّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ فَرْجٍ حَرَامٍ فَإِذَا عَظُمَ بَلَاؤُهُمْ شَدُّوا عَلَى مَسْجِدِكَ بِفَطْوَةٍ ثُمَّ وَ ابْنِهِ بنين [مَرَّتَيْنِ] ثُمَّ وَ ابْنِهِ لَا يَهْدِمُهُ إِلَّا كَافِرٌ ثُمَّ بَيْتاً فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ مُنِعُوا الْحَجَّ ثَلَاثَ سِنِينَ وَ احْتَرَقَتْ خُضْرُهُمْ وَ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ السَّفْحِ لَا يَدْخُلُ بَلَداً إِلَّا

أَهْلَكَهُ وَ أَهْلَكَ أَهْلَهُ ثُمَّ لیعد [لَیَعُودُ] عَلَیْهِمْ مَرَّةً أُخْرَی ثُمَّ یَأْخُذُهُمُ الْقَحْطُ وَ الْغَلَاءُ ثَلَاثَ سِنِینَ حَتَّی یَبْلُغَ بِهِمُ الْجَهْدُ ثُمَّ یَعُودُ عَلَیْهِمْ ثُمَّ یَدْخُلُ الْبَصْرَهَ فَلَا یَدَعُ فِیهَا قَائِمَهً إِلَّا سَخِطَهَا وَ أَهْلَکَهَا وَ أَسْخَطَ أَهْلَهَا وَ ذَلِکَ إِذَا عُمِّرَتِ الْخَرِبَهُ وَ بُنِیَ فِیهَا مَسْجِدٌ جَامِعٌ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَکُونُ هَلَاکُ الْبَصْرَهِ ثُمَّ یَدْخُلُ مَدِینَهً بَنَاهَا الْحَجَّاجُ یُقَالُ لَهَا وَاسِطٌ فَیَفْعَلُ مِثْلَ ذَلِکَ ثُمَّ یَتَوَجَّهُ نَحْوَ بَغْدَادَ فَیَدْخُلُهَا عَفْواً ثُمَّ یَلْتَجِئُ النَّاسُ إِلَی الْکُوفَهِ وَ لَا یَکُونُ بَلَدٌ مِنَ الْکُوفَهِ [إِلَّا] تَشَوَّشَ (۱) الْأَمْرُ لَهُ ثُمَّ یَخْرُجُ هُوَ وَ الَّذِی أَدْخَلَهُ بَغْدَادَ نَحْوَ قَبْرِی لِیَنْبُشَهُ فَیَتَلَقَّاهُمَا السُّفْیَانِیُّ فَیَهْزِمُهُمَا ثُمَّ یَقْتُلُهُمَا وَ یُوَجِّهُ جَیْشاً نَحْوَ الْکُوفَهِ فَیَسْتَعْبِدُ بَعْضَ أَهْلِهَا وَ یَجِیءُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ فَیُلْجِئُهُمْ إِلَی سُورٍ فَمَنْ لَجَأَ إِلَیْهَا أَمِنَ وَ یَدْخُلُ جَیْشُ السُّفْیَانِیِّ إِلَی الْکُوفَهِ فَلَا یَدَعُونَ أَحَداً إِلَّا قَتَلُوهُ وَ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ لَیَمُرُّ بِالدُّرَّهِ الْمَطْرُوحَهِ

الْعَظِیمَهِ فَلَا یَتَعَرَّضُ لَهَا وَ یَرَی الصَّبِیَّ الصَّغِیرَ فَیَلْحَقُهُ فَیَقْتُلُهُ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَا حُبَابُ یُتَوَقَّعُ بَعْدَهَا هَیْهَاتَ هَیْهَاتَ وَ أُمُورٌ عِظَامٌ وَ فِتَنٌ کَقِطَعِ اللَّیْلِ الْمُظْلِمِ فَاحْفَظْ عَنِّی مَا أَقُولُ لَکَ یَا حُبَابُ.

**[ترجمه]کشف الیقین: به خط محدث مشهور محمد بن مشهدی دیدم که به سند خود از جابر بن عبداللّٰه انصاری روایت کرده که گفت: انس بن مالک، خادم پیغمبر صلی الله علیه و آله برای من نقل کرد که وقتی امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام از جنگ نهروان مراجعت کرد، در «براثا» نزول اجلال فرمود. در آنجا راهبی به نام «حباب» در غاری منزل داشت. همین که راهب سر و صدای لشکر را شنید، از غار بیرون آمد و لشکر حضرت را نگریست و سپس مضطرب گشت. آنگاه به شتاب از کوه به زیر آمد و پرسید: «رئیس این لشکر کیست؟» گفتند این مرد امیرالمؤمنین علیه السلام است که از جنگ با اهل نهروان برمی گردد.

حباب با عجله از میان لشکر گذشت تا به خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام رسید و گفت: «السلام علیک یا امیرالمؤمنین حقا حقا!» حضرت فرمود: «از کجا دانستی که من به حقیقت امیر مؤمنان هستم؟» حباب گفت: «این را دانشمندان و علمای ما به ما اطلاع داده اند.» حضرت فرمود: «ای حباب!» حباب گفت: «شما از کجا دانستید نام من حباب است؟» حضرت فرمود: «حبیبم رسول خدا صلی الله علیه و آله این را به من اطلاع داد!» حباب گفت:«دست خود را دراز کنید تا بیعت کنم.من گواهی می دهم

که جز خدای یگانه خدایی نیست و محمد صلی الله علیه و آله فرستاده اوست و تو علی بن ابی طالب جانشین وی هستی.»

حضرت پرسید: «در کجا زندگی می کنی؟» گفت:«در غاری که در این بلندی است منزل دارم.» حضرت فرمود: «از امروز به بعد دیگر، در آن سکونت مکن. در اینجامسجدی بنا کن و آن را به نام بانی آن نامگذاری نما.»(که مردی به نام «براثا» آن را ساخت و مسجد به نام او معروف گشت.)

آنگاه فرمود: «آب از کجا می نوشی؟» عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین،از دجله!» فرمود: «چرا در همین جا چشمه یا چاهی حفر نمی کنی؟» عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین!هر وقت چاه کندیم آب آن شور بود.» فرمود: «در همین جا چاهی بکن!» وقتی چاه کندند، سنگ بزرگی در آن پیدا شد که نتوانستند آن را بیرون آورند. خود امیرالمؤمنین علیه السلام سنگ را درآورد. چون سنگ از جا کنده شد، چشمه آب گوارایی، شیرین تر از عسل و خوش طعم تر از کره،از زیر آن جوشید.

آنگاه فرمود: «ای حباب بعد از این باید آب آشامیدنی تو از این چشمه باشد. ای حباب! به زودی شهری در جنب همین مسجد تو بنا می شود که ستمگران بسیاری در آن باشند، و مردمش بلای بزرگی در پیش خواهند داشت. تا آنجا که در هر شب جمعه هفتاد هزار عمل حرام زنا مرتکب می شوند! وقتی ظلم و بلای آنها افزون گردید، راه این مسجد را می بندند. کسی این مسجد را خراب نمی کند، مگر اینکه کافر باشد. سپس آن را دوباره تجدید بنا می کنند. وقتی مسجد را خراب کردند، سه سال مردم را از رفتن به حج منع می کنند و زراعت های آنها می سوزد، و خداوند مردی از اهل «سفح» را بر آنها مسلط گرداند. او به هر شهری که وارد شود، آن شهر را خراب می کند و مردم آن را می کشد. سپس بار دیگر هم به سوی آنها برمی گردد .آنگاه مردم آن تا سه سال مبتلا به قحطی و گرانی می شوند و سختی زیادی به آنها می رسد! باز آن مرد سفحی به جانب آنها برمی گردد .

آنگاه وارد «بصره» می شود و هر خانه ای را که بیابد، ویران می سازد و ساکنین آن را به قتل می رساند. و این هنگامی است که شهر تعمیر و مسجد جامعی در آن بنا می شود. در آن موقع، وقت نابودی بصره فرا می رسد! آنگاه وارد شهری می شود که حجاج (بن یوسف) آن را بنا کرده است و آن را «واسط» می گویند. با آنجا نیز همان کند که با بصره و مردم آنجا کرد. سپس متوجه «بغداد» می گردد و بدون مقاومت مردم وارد آنجا می شود. مردم بغداد به کوفه پناه می برند و مردم کوفه در آن موقع از وی دچار هراس نشده اند.بعد از آن او و کسانی را که با خود به بغداد آورده بود، روانه به جانب قبر من می شوند تا آن را نبش کنند. در آن موقع سفیانی به آنها برمی خورد و با آنها جنگ می کند و آنها را شکست می دهد. سپس همه را می کشد و لشکری به کوفه می فرستد و بعضی از مردم کوفه فرمانبرداری او را گردن می نهند. آنگاه مردی از اهل کوفه به جنگ او بیرون می آید و سفیانی او را گرفته و در قلعه شهر نگه می دارد. هر کس به او پناه برد، نجات می یابد.لشکر سفیانی وارد کوفه می شوند و تمام مردم آنجا را می کشند و کسی را باقی نمی گذارند. یکنفر از آنها از کنار درّ بزرگی که روی زمین افتاده عبور می کند و آن را می بیند، ولی اعتنایی به آن نمی کند، اما بچه کوچکی را می بیند و می رود که او را به قتل برساند .

ای حباب! آگاه باش که در آن موقع کارهای بزرگی به وقوع می پیوندد، و آشوب ها همچون پاره های شب ظلمانی روی می دهد. ای حباب! آنچه را به تو گفتم از حفظ کن!» - . الیقین فی امره امیرالمؤمنین: ۱۵۶ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی القلی رءوس الجبال و الفطو السوق الشدید اعلم أن النسخه کانت سقیمه فأوردت الخبر کما وجدته.

**[ترجمه]قال الفیروزآبادی القلی رءوس الجبال و الفطو السوق الشدید اعلم أن النسخه کانت سقیمه فأوردت الخبر کما وجدته.

**[ترجمه]

«۸۱»

ختص، [الإختصاص] سَعْدٌ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی حَمْزَةَ الثُّمَالِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ یَقُولُ: مَنْ أَرَادَ أَنْ یُقَاتِلَ شِیعَةَ الدَّجَّالِ فَلْیُقَاتِلِ الْبَاکِیَ عَلَی دَمِ عُثْمَانَ وَ الْبَاکِیَ عَلَی أَهْلِ النَّهْرَوَانِ إِنَّ مَنْ لَقِیَ اللَّهَ مُؤْمِناً بِأَنَّ عُثْمَانَ قُتِلَ مَظْلُوماً لَقِیَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ سَاخِطاً عَلَیْهِ وَ لَا یُدْرِکُ الدَّجَّالَ فَقَالَ رَجُلٌ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَإِنْ مَاتَ قَبْلَ ذَلِکَ قَالَ فَیُبْعَثُ مِنْ قَبْرِهِ حَتَّی لَا یُؤْمِنَ بِهِ وَ إِنْ رَغِمَ أَنْفُهُ.

**[ترجمه]اختصاص: ابو حمزه ثمالی گفت: به حضرت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمود: «هر کس می خواهد با پیروان دجال جنگ کند، با آنها که بر ریخته شدن خون عثمان و کشتگان نهروان گریه می کنند کشتار کند. هر کس با این عقیده بمیرد که عثمان مظلوم کشته شده، با خشم خداوند مرده است و دجال را نیز نمی بیند.»

مردیعرض کرد: «یا امیرالمؤمنین! اگر کسی پیش از این ماجرا مرده باشد چه؟» فرمود: «از قبرش بیرون می آید تا اینکه به عثمان عقیده پیدا نکند، هر چند بر وی سخت دشوار باشد.»

**[ترجمه]

«۸۲»

شا، [الإرشاد]: قَدْ جَاءَتِ الْآثَارُ بِذِکْرِ عَلَامَاتٍ لِزَمَانِ قِیَامِ الْقَائِمِ الْمَهْدِیِّ علیه السلام

ص: ۲۱۹

۱- ۱. تستوثق، خ ل.

وَ حَوَادِثَ تَكُونُ أَمَامَ قِيَامِهِ وَ آيَاتٍ وَ دَلَالاتٍ فَمِنْهَا خُرُوجُ السُّفْيَانِيِّ وَ قَتْلُ الْحَسَنِيِّ وَ اخْتِلَافُ بَنِي الْعَبَّاسِ فِي الْمُلْكِ الدُّنْيَاوِيِّ وَ كُسُوفُ الشَّمْسِ فِي النِّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ خُسُوفُ الْقَمَرِ فِي آخِرِهِ عَلَى خِلَافِ الْعَادَاتِ وَ خَسْفٌ بِالْبَيْدَاءِ وَ خَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَ رُكُودُ الشَّمْسِ مِنْ عِنْدِ الزَّوَالِ إِلَى أَوْسَطِ أَوْقَاتِ الْعَصْرِ وَ طُلُوعُهَا مِنَ الْمَغْرِبِ وَ قَتْلُ نَفْسٍ زَكِيَّةٍ بِظَهْرِ الْكُوفَهِ فِي سَبْعِينَ مِنَ الصَّالِحِينَ وَ ذَبْحُ رَجُلٍ هَاشِمِيٍّ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ هَدْمُ حَائِطِ مَسْجِدِ الْكُوفَهِ وَ إِقْبَالُ رَايَاتٍ سُودٍ مِنْ قِبَلِ خُرَاسَانَ وَ خُرُوجُ الْيَمَانِيِّ وَ ظُهُورُ الْمَغْرِبِيِّ بِمِصْرَ وَ تَمَلُّكُهُ الشَّامَاتِ وَ نُزُولُ التُّرْكِ الْجَزِيرَهَ وَ نُزُولُ الرُّومِ الرَّمْلَهَ وَ طُلُوعُ نَجْمٍ بِالْمَشْرِقِ يُضِي ءُ كَمَا يُضِي ءُ الْقَمَرُ ثُمَّ يَنْعَطِفُ حَتَّى يَكَادَ يَلْتَقِي طَرَفَاهُ وَ حُمْرَهٌ يَظْهَرُ فِي السَّمَاءِ وَ يُنْشَرُ فِي آفَاقِهَا وَ نَارٌ تَظْهَرُ بِالْمَشْرِقِ طَوِيلًا وَ تَبْقَى فِي الْجَوِّ ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَهَ أَيَّامٍ وَ خَلْعُ الْعَرَبِ أَعِنَّتَهَا وَ تَمَلُّكُهَا الْبِلَادَ وَ خُرُوجُهَا عَنْ سُلْطَانِ الْعَجَمِ وَ قَتْلُ أَهْلِ مِصْرَ أَمِيرَهُمْ وَ خَرَابُ الشَّامِ وَ اخْتِلَافُ ثَلَاثِ رَايَاتٍ فِيهِ وَ دُخُولُ رَايَاتِ قَيْسٍ وَ الْعَرَبِ إِلَى مِصْرَ وَ رَايَاتُ كِنْدَهَ إِلَى خُرَاسَانَ وَ وُرُودُ خَيْلٍ مِنْ قِبَلِ الْعَرَبِ حَتَّى تُرْبَطَ بِفِنَاءِ الْحِيرَهِ وَ إِقْبَالُ رَايَاتٍ سُودٍ مِنَ الْمَشْرِقِ نَحْوَهَا وَ بَثْقٌ فِي الْفُرَاتِ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَاءُ أَزِقَّهَ الْكُوفَهِ وَ خُرُوجُ سِتِّينَ كَذَّاباً كُلُّهُمْ يَدَّعِي النُّبُوَّهَ وَ خُرُوجُ اثنا [اثْنَيْ] عَشَرَ مِنْ آلِ أَبِي طَالِبٍ كُلُّهُمْ يَدَّعِي الْإِمَامَهَ لِنَفْسِهِ وَ إِحْرَاقُ رَجُلٍ عَظِيمِ الْقَدْرِ مِنْ شِيعَهِ بَنِي الْعَبَّاسِ بَيْنَ جَلُولَاءَ وَ خَانِقِينَ وَ عَقْدُ الْجِسْرِ مِمَّا يَلِي الْكَرْخَ بِمَدِينَهِ السَّلَامِ وَ ارْتِفَاعُ رِيحٍ سَوْدَاءَ بِهَا فِي أَوَّلِ النَّهَارِ وَ زَلْزَلَهٌ حَتَّى يَنْخَسِفَ كَثِيرٌ مِنْهَا وَ خَوْفٌ يَشْمَلُ أَهْلَ الْعِرَاقِ وَ بَغْدَادَ وَ مَوْتٌ ذَرِيعٌ فِيهِ وَ نَقْصٌ مِنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ جَرَادٌ يَظْهَرُ فِي أَوَانِهِ وَ فِي غَيْرِ أَوَانِهِ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى الزَّرْعِ وَ الْغَلَّاتِ وَ قِلَّهُ رَيْعٍ لِمَا يَزْرَعُهُ النَّاسُ وَ اخْتِلَافُ صِنْفَيْنِ مِنَ الْعَجَمِ وَ سَفْكُ دِمَاءٍ كَثِيرَهٍ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَ خُرُوجُ الْعَبِيدِ عَنْ طَاعَاتِ سَادَاتِهِمْ وَ قَتْلُهُمْ مَوَالِيَهُمْ وَ مَسْخٌ لِقَوْمٍ مِنْ أَهْلِ الْبِدَعِ حَتَّى يَصِيرُوا قِرَدَهً وَ خَنَازِيرَ وَ غَلَبَهُ الْعَبِيدِ عَلَى بِلَادِ السَّادَاتِ وَ نِدَاءٌ مِنَ السَّمَاءِ حَتَّى

يَسْمَعُهُ أَهْلُ الْأَرْضِ كُلَّ أَهْلِ لُغَهٍ بِلُغَتِهِمْ وَ وَجْهٌ وَ صَدْرٌ يَظْهَرَانِ لِلنَّاسِ فِي عَيْنِ الشَّمْسِ وَ أَمْوَاتٌ يُنْشَرُونَ مِنَ الْقُبُورِ حَتَّى يَرْجِعُوا إِلَى الدُّنْيَا فَيَتَعَارَفُونَ فِيهَا وَ يَتَزَاوَرُونَ ثُمَّ يُخْتَمُ ذَلِكَ بِأَرْبَعٍ وَ عِشْرِينَ مَطْرَهً يَتَّصِلُ فَتَحْيَا بِهِ الْأَرْضُ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ تُعْرَفُ بَرَكَاتُهَا وَ يَزُولُ بَعْدَ ذَلِكَ كُلُّ عَاهَهٍ عَنْ مُعْتَقِدِي الْحَقِّ مِنْ شِيعَهِ الْمَهْدِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَعْرِفُونَ عِنْدَ ذَلِكَ ظُهُورَهُ بِمَكَّهَ فَيَتَوَجَّهُونَ نَحْوَهُ لِنُصْرَتِهِ كَمَا جَاءَتْ بِذَلِكَ الْأَخْبَارُ وَ مِنْ جُمْلَهِ هَذِهِ الْأَحْدَاثِ مَحْتُومَهٌ وَ مِنْهَا مَشْرُوطَهٌ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكُونُ وَ إِنَّمَا ذَكَرْنَاهَا عَلَى حَسَبِ مَا ثَبَتَ فِي الْأُصُولِ وَ تَضَمَّنَهَا الْأَثَرُ الْمَنْقُولُ وَ بِاللَّهِ نَسْتَعِينُ (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: روایاتی به ما رسیده که متضمن ذکر علامات امام زمان و ظهور قائم علیه السلام است و مشتمل بر حوادثی است که پیش از آمدنش واقع می شود و نیز با آیات و علائمی همراه خواهد بود، از جمله: خروج سفیانی؛ کشته شدن سید حسنی؛ نزاع بنی عباس بر سر سلطنت دنیوی؛ گرفتن قرص آفتاب در نیمه ماه رمضان؛ گرفتن ماه در آخر آن ماه؛فرو رفتن زمین در «بیداء»؛ بروز یک فرورفتگی در زمین مغرب و دیگری در مشرق؛ از حرکت ایستادن آفتاب از ظهر تا عصر؛ طلوع آفتاب از سمت مغرب؛ به قتل رسیدن مردی پاکدل با هفتاد مرد صالح در بیرون کوفه؛ کشته شدن مردی هاشمی در بین رکن و مقام؛ خراب شدن دیوار مسجد کوفه؛ آمدن پرچم های سیاه از خراسان؛ خروج مرد یمنی؛ قیام مردی از اهل مغرب در مصر و تصرف شهر شامات توسط وی؛ و فرود آمدن لشکر ترک در جزیره (موصل) و رومیان در رمله (فلسطین).

و طلوع ستاره ای از شرق که مانند ماه می درخشد، آنگاه گرفته و کمانی می شود، به طوری که دوسر آن می خواهد به هم برسد و سرخی در آسمان پدید می آید و در اطراف آسمان پخش می گردد؛آتشی دراز در مشرق نمایان می شود و سه روز یا هفت روز در هوا می ماند (شاید مقصود ستاره دنباله دار بزرگ باشد)؛ عرب از قید و ذلت آزاد می گردند و شهرها را تصرف کرده و از فرمان پادشاه عجم بیرون می آیند؛ اهل مصر حاکم خود را می کشند؛ شام ویران می شود و سه لشکر با پرچم های مشخص در آنجا به جان هم می افتند، پرچم های قیس و عرب به مصر درآیند و پرچم کنده به حران می رود، لشکری از جانب عرب می آید و در خرابه های «حیره» منزل می کند؛ پرچم های سیاه از مشرق به طرف حیره می آیند؛ و شکافی در نهر فرات پدید می آید و آب آن، کوچه های کوفه را فرا می گیرد.

شصت نفر دروغگو که همه مدعی پیغمبری هستند، خواهند آمد و دوازده نفر از نسل ابو طالب که همه ادعای امامت دارند قیام می کنند؛ سوزاندن مردی از بزرگان بنی عباس در بین جلولا ـ و خانقین؛ بستن پلی در بغداد در نزدیکی محله کرخ؛ برخاستن باد سیاهی در اول روز در بغداد و نیز وقوع زلزله ای در آنجا که بسیاری از مردم را در زمین فرو می برد، ترسی بر اهل عراق و مردم بغداد مستولی می شود، مرگ های سریع آنها را از پا درمی آورد و آفت به جان و مال و محصول آنها می افتد.

و ملخ های به موقع و بی موقع می آیند و غله و کشت و زرع آنها را می خورند و زراعت آنها تقلیل می یابد.دو دسته از مردم عجم به جان هم می افتند و خون بسیاری در میان آنها ریخته می شود؛ بردگان از فرمانبرداری آقایان خود سرباز زنند و ارباب خود را به قتل رسانند؛ بعضی از بدعت گذاران در دین، از صورت آدمی بیرون می آیند و به صورت میمون و خوک می شوند؛ بردگان بر شهرهای بزرگان غلبه یابند؛ صدایی از آسمان می آید، به طوری که تمام ساکنان زمین، هر کس به زبان خود آن را می شنود؛ یک صورت و سینه، در نور آفتاب برای مردم آشکار می گردد؛ مردگانی از قبرها بیرون می آیندو به

دنیا برمی گردند، با مردم معاشرت می کنند و به ملاقات یکدیگر می روند.

آنگاه این علائم با آمدن بیست و چهار باران ختم می شود. سپس زمین های مرده زنده و سرسبز می شوند و برکات آنها آشکار می گردد و تمام بدبختی ها از پیروان حق، یعنی شیعیان مهدی علیه السلام برطرف می شود. در آن هنگام متوجه می شوند که او از مکه ظهور می کند، و برای یاری او به مکه می روند، چنان که در اخبار آمده است.»

سپس شیخ مفید می گوید : پاره ای از این وقایع حتمی است که باید واقع شود و پاره ای مشروط به شرایطی است و خدا بهتر می داند چه خواهد شد. چون این مضامین در کتب معتبره و آثار منقوله از پیغمبر و ائمه ثبت است، ما نیز به همین ملاحظه آنها را در اینجا آوردیم. - . ارشاد القلوب: ۳۵۷ -

**[ترجمه]

«۸۳»

شا، [الإرشاد] عَلِیُّ بْنُ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام: فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ (۲) قَالَ الْفِتَنَ فِی آفَاقِ الْأَرْضِ وَ الْمَسْخَ فِی أَعْدَاءِ الْحَقِّ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت موسی کاظم علیه السلام در تأویل این آیه شریفه: « سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ»، {به زودی نشانه های خود را در افق ها [ی گوناگون] و در دل هایشان بدیشان خواهیم نمود} - . فصلت / ۵۳ - فرمود: «آیات آفاقی، فتنه هایی است که در اطراف زمین پدید می آید و آیات انفسی، مسخی است که در دشمنان حق به وقوع می پیوندد.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۹ -

**[ترجمه]

«۸۴»

شا، [الإرشاد] وُهَیْبُ بْنُ حَفْصٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ (۳) قَالَ سَیَفْعَلُ اللَّهُ ذَلِکَ بِهِمْ قُلْتُ مَنْ هُمْ قَالَ بَنُو أُمَیَّهَ وَ شِیعَتُهُمْ قَالَ قُلْتُ وَ مَا الْآیَهُ قَالَ رُکُودُ الشَّمْسِ مِنْ بَیْنِ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَی وَقْتِ الْعَصْرِ وَ خُرُوجُ صَدْرِ رَجُلٍ وَ وَجْهٍ فِی عَیْنِ الشَّمْسِ یُعْرَفُ بِحَسَبِهِ وَ نَسَبِهِ وَ ذَلِکَ فِی زَمَانِ السُّفْیَانِیِّ وَ عِنْدَهَا یَکُونُ بَوَارُهُ وَ بَوَارُ قَوْمِهِ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابو بصیر می گوید: از حضرت باقر علیه السلام شنیدم که در تفسیر آیه: «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ»، {اگر بخواهیم، معجزه ای از آسمان بر آنان فرود می آوریم، تا در برابر آن، گردن هایشان خاضع گردد} - . شعراء / ۴ - می فرمود: «به زودی خداوند این کار را به سر آنها می آورد.»عرض کردم: «آنها کیستند؟» فرمود: «آنها بنی امیه و پیروان آنها هستند و اما علامتی که خدا می فرستد،این است که آفتاب از موقع ظهر تا عصر

در جای خود می ایستد و سینه و صورت مردی در نور آفتاب بیرون آید و مردم او را به حسب و نسب می شناسند و این در زمان سفیانی خواهد بود و با این علامت، روز نابودی سفیانی و لشکر او فرا رسیده است.» - . ارشاد القلوب: **۳۵۹** -

**[ترجمه]

«۸۵»

شا، [الإرشاد] الْحُسَيْنُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ مُنْذِرٍ الْجَوْزِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: يُزْجَرُ النَّاسُ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ علیه السلام عَنْ مَعَاصِيهِمْ بِنَارٍ تَظْهَرُ لَهُمْ فِی السَّمَاءِ

ص: ۲۲۱

۱- ۱. ذكره المفيد فی الإرشاد فی أول باب علامات قيام القائم ص ۳۳۶ ثمّ نقل لكل علامه ما يثبتها من الروايات و قد ذكرها المؤلّف قبل ذلک.

۲- ۲. فصّلت: ۵۳، و الحديث فی الإرشاد ص ۳۳۸، و هكذا ما يليه.

۳- ۳. الشعراء: ۴.

وَ حُمْرَهٍ تُجَلِّلُ السَّمَاءَ وَ خَسْفٍ بِبَغْدَادَ وَ خَسْفٍ بِبَلْدَهِ الْبَصْرَهِ وَ دِمَاءٍ تُسْفَکُ بِهَا وَ خَرَابِ دُورِهَا وَ فَنَاءٍ یَقَعُ فِی أَهْلِهَا وَ شُمُولِ أَهْلِ الْعِرَاقِ خَوْفٌ لَا یَکُونُ مَعَهُ قَرَارٌ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: منـذر جوزی روایت کرده که از حضـرت صادق علیه السـلام شـنیدم که می فرمود: «پیش از قیام قائم علیه السـلام مردم از گناهان خود متنبه می شوند، به وسیله آتشی که در آسمان برای آنها آشکار می شود؛ سرخی که در آسـمان نمـودار می گردد؛ فرو رفتن زمین در بغـداد؛ فرو رفتن زمین در بصـره و خـون هـایی که در بصـره ریخته می شود، خرابی خانه های آن شـهر و نابودی که در بین مردم آنجا پدیـد می آیـد؛ و ترسـی که اهل عراق را فرا می گیرد، به طوری که آرامش نخواهند داشت.» - . همان: ۳۶۱ -

**[ترجمه]

«۸۶»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَجْلَانَ أَبِی صَالِحٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: لَا تَمْضِی الْأَیَّامُ وَ اللَّیَالِی حَتَّی یُنَادِیَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ یَا أَهْلَ الْحَقِّ اعْتَزِلُوا یَا أَهْلَ الْبَاطِلِ اعْتَزِلُوا فَیَعْزِلُ هَؤُلَاءِ مِنْ هَؤُلَاءِ وَ یَعْزِلُ هَؤُلَاءِ مِنْ هَؤُلَاءِ قَالَ قُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ یُخَالِطُ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ بَعْدَ ذَلِکَ النِّدَاءِ قَالَ کَلَّا إِنَّهُ یَقُولُ فِی الْکِتَابِ ما کانَ اللَّهُ لِیَذَرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلی ما أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یَمِیزَ الْخَبِیثَ مِنَ الطَّیِّبِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عجلان بن ابی صالح می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «روزها و شب ها به پایان نمی رسـد تا اینکه صدایی از آسـمان شـنیده می شود که می گوید: «ای پیروان حق، ای اهل باطل! از هم جدا شوید!» پس از هم جـدا می شونـد.»عرض کردم: «بعـد از این اعلام، بـاز هم اهـل حق و باطـل بـا هم مخلوط می شونـد؟» فرمود: «نه! خداوند در قرآن می فرماید: «ما کانَ اللَّهُ لِیَذَرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلی ما أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یَمِیزَ الْخَبِیثَ مِنَ الطَّیِّبِ» - . آل عمران / ۱۷۹ -، {خـدا برآن نیست که مؤمنان را به این [حالی] که شـما برآن هستید، واگذارد، تا آن که پلید را از پاک جدا کند.} - . تفسیر عیاشی ۱: ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۸۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: الْزَمِ الْأَرْضَ لَا تُحَرِّکَنَّ یَدَکَ وَ لَا رِجْلَکَ أَبَداً حَتَّی تَرَی عَلَامَاتٍ أَذْکُرُهَا لَکَ فِی سَنَهٍ وَ تَرَی مُنَادِیاً یُنَادِی بِدِمَشْقَ وَ خُسِفَ بِقَرْیَهٍ مِنْ قُرَاهَا وَ یَسْقُطُ طَائِفَهٌ مِنْ مَسْجِدِهَا فَإِذَا رَأَیْتَ التُّرْکَ جَازُوهَا فَأَقْبَلَتِ التُّرْکُ حَتَّی نَزَلَتِ الْجَزِیرَهَ وَ أَقْبَلَتِ الرُّومُ حَتَّی نَزَلَتِ الرَّمْلَهَ وَ هِیَ سَنَهُ اخْتِلَافٍ فِی کُلِّ أَرْضٍ مِنْ أَرْضِ الْعَرَبِ وَ إِنَّ أَهْلَ الشَّامِ یَخْتَلِفُونَ عِنْدَ ذَلِکَ عَلَی ثَلَاثِ رَایَاتٍ الْأَصْهَبِ وَ الْأَبْقَعِ وَ السُّفْیَانِیِّ مَعَ بَنِی ذَنَبِ الْحِمَارِ مُضَرُ وَ مَعَ السُّفْیَانِیِّ أَخْوَالُهُ مِنْ کَلْبٍ فَیَظْهَرُ السُّفْیَانِیُّ وَ مَنْ مَعَهُ عَلَی بَنِی ذَنَبِ الْحِمَارِ حَتَّی یَقْتُلُوا قَتْلًا لَمْ یَقْتُلْهُ شَیْ ءٌ قَطُّ وَ یَحْضُرُ رَجُلٌ

بِدِمَشْقَ فَيُقْتَلُ هُوَ وَ مَنْ مَعَهُ قَتْلًا لَمْ يَقْتُلْهُ شَیْ ءٌ قَطُّ وَ هُوَ مِنْ بَنِی ذَنَبِ الْحِمَارِ وَ هِیَ الْآیَهُ الَّتِی یَقُولُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی فَاخْتَلَفَ الْأَحْزابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ -(۲)

وَ یَظْهَرُ السُّفْیَانِیُّ وَ مَنْ مَعَهُ حَتَّی لَا یَکُونَ لَهُ هِمَّهٌ إِلَّا آلَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ شِیعَتَهُمْ فَیَبْعَثُ بَعْثاً إِلَی الْکُوفَهِ فَیُصَابُ بِأُنَاسٍ مِنْ شِیعَهِ آلِ مُحَمَّدٍ بِالْکُوفَهِ قَتْلًا وَ صَلْباً وَ یُقْبِلُ رَایَهٌ مِنْ خُرَاسَانَ حَتَّی یَنْزِلَ سَاحِلَ الدِّجْلَهِ یَخْرُجُ رَجُلٌ مِنَ الْمَوَالِی ضَعِیفٌ وَ مَنْ تَبِعَهُ

۱- ۱. آل عمران: ۱۷۹ و الحدیث فی تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۰۷ و فیه عجلان بن صالح، و هو تصحیف و الرجل ثقه من أصحاب الصادق علیه السلام.

۲- ۲. مریم: ۳۷.

فَیُصَابُ بِظَهْرِ الْکُوفَهِ وَ یَبْعَثُ بَعْثاً إِلَی الْمَدِینَهِ فَیَقْتُلُ بِهَا رَجُلًا وَ یَهْرُبُ الْمَهْدِیُّ وَ الْمَنْصُورُ مِنْهَا وَ یُؤْخَذُ آلُ مُحَمَّدٍ صَغِیرُهُمْ وَ کَبِیرُهُمْ لَا یُتْرَکُ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا حُبِسَ وَ یَخْرُجُ الْجَیْشُ فِی طَلَبِ الرَّجُلَیْنِ وَ یَخْرُجُ الْمَهْدِیُّ مِنْهَا عَلَی سُنَّهِ مُوسَی خَائِفاً یَتَرَقَّبُ حَتَّی یَقْدَمَ مَکَّهَ وَ یُقْبِلُ الْجَیْشُ حَتَّی إِذَا نَزَلُوا الْبَیْدَاءَ وَ هُوَ جَیْشُ الْهَمَلَاتِ (۱) خُسِفَ بِهِمْ فَلَا یُفْلِتُ مِنْهُمْ إِلَّا مُخْبِرٌ فَیَقُومُ الْقَائِمُ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ فَیُصَلِّی وَ یَنْصَرِفُ وَ مَعَهُ وَزِیرُهُ فَیَقُولُ یَا أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَسْتَنْصِرُ اللَّهَ عَلَی مَنْ ظَلَمَنَا وَ سَلَبَ حَقَّنَا مَنْ یُحَاجُّنَا فِی اللَّهِ فَإِنَّا أَوْلَی بِاللَّهِ وَ مَنْ یُحَاجُّنَا فِی آدَمَ فَإِنَّا أَوْلَی النَّاسِ بِآدَمَ وَ مَنْ حَاجَّنَا فِی نُوحٍ فَإِنَّا أَوْلَی النَّاسِ بِنُوحٍ وَ مَنْ حَاجَّنَا فِی إِبْرَاهِیمَ فَإِنَّا أَوْلَی النَّاسِ بِإِبْرَاهِیمَ وَ مَنْ حَاجَّنَا بِمُحَمَّدٍ فَإِنَّا أَوْلَی النَّاسِ بِمُحَمَّدٍ وَ مَنْ حَاجَّنَا فِی النَّبِیِّینَ فَنَحْنُ أَوْلَی النَّاسِ بِالنَّبِیِّینَ وَ مَنْ حَاجَّنَا فِی کِتَابِ اللَّهِ فَنَحْنُ أَوْلَی النَّاسِ بِکِتَابِ اللَّهِ إِنَّا نَشْهَدُ وَ کُلُّ مُسْلِمٍ الْیَوْمَ أَنَّا قَدْ ظُلِمْنَا وَ طُرِدْنَا وَ بُغِیَ عَلَیْنَا وَ أُخْرِجْنَا مِنْ دِیَارِنَا وَ أَمْوَالِنَا وَ أَهَالِینَا وَ قُهِرْنَا إِلَّا أَنَّا نَسْتَنْصِرُ اللَّهَ الْیَوْمَ وَ کُلَّ مُسْلِمٍ وَ یَجِی ءُ وَ اللَّهِ ثَلَاثُ مِائَهٍ وَ بِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا فِیهِمْ خَمْسُونَ امْرَأَهً یَجْتَمِعُونَ بِمَکَّهَ عَلَی غَیْرِ مِیعَادٍ قَزَعاً کَقَزَعِ الْخَرِیفِ یَتْبَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ هِیَ الْآیَهُ الَّتِی قَالَ اللَّهُ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ -(۲)

فَیَقُولُ رَجُلٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ هِیَ الْقَرْیَهُ الظَّالِمَهُ أَهْلُهَا ثُمَّ یَخْرُجُ مِنْ مَکَّهَ هُوَ وَ مَنْ مَعَهُ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ بِضْعَهَ عَشَرَ یُبَایِعُونَهُ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ مَعَهُ عَهْدُ نَبِیِّ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَایَتُهُ وَ سِلَاحُهُ وَ وَزِیرُهُ مَعَهُ فَیُنَادِی الْمُنَادِی بِمَکَّهَ بِاسْمِهِ وَ أَمْرِهِ مِنَ السَّمَاءِ حَتَّی یَسْمَعَهُ أَهْلُ الْأَرْضِ کُلُّهُمْ اسْمُهُ اسْمُ نَبِیٍّ مَا أَشْکَلَ عَلَیْکُمْ فَلَمْ یُشْکِلْ عَلَیْکُمْ عَهْدُ نَبِیِّ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَایَتُهُ وَ سِلَاحُهُ وَ النَّفْسُ الزَّکِیَّهُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ فَإِنْ أَشْکَلَ عَلَیْکُمْ هَذَا فَلَا یُشْکِلُ عَلَیْکُمُ الصَّوْتُ

۱- ۱. الهلاک خ ل.

۲- ۲. البقره: ۱۴۸.

مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِهِ وَ أَمْرِهِ وَ إِيَّاكَ وَ شُذَّاذاً مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام فَإِنَّ لِآلِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ رَايَةً وَ لِغَيْرِهِمْ رَايَاتٍ فَالْزَمِ الْأَرْضَ وَ لَا تَتَبَعْ مِنْهُمْ رَجُلًا أَبَداً حَتَّى تَرَى رَجُلًا مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ مَعَهُ عَهْدُ نَبِيِّ اللَّهِ وَ رَايَتُهُ وَ سِلَاحُهُ فَإِنَّ عَهْدَ نَبِيِّ اللَّهِ صَارَ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ثُمَّ صَارَ عِنْدَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍ وَ يَفْعَلُ اللَّهُ ما يَشاءُ فَالْزَمْ هَؤُلَاءِ أَبَداً وَ إِيَّاكَ وَ مَنْ ذَكَرْتُ لَكَ فَإِذَا خَرَجَ رَجُلٌ مِنْهُمْ مَعَهُ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَ بِضْعَةَ عَشَرَ رَجُلًا وَ مَعَهُ رَايَةُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَامِداً إِلَى الْمَدِينَهِ حَتَّى يَمُرَّ بِالْبَيْدَاءِ حَتَّى يَقُولَ هَذَا مَكَانُ الْقَوْمِ الَّذِينَ يُخْسَفُ بِهِمْ وَ هِيَ الْآيَهُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ أَ فَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذابُ مِنْ حَيْثُ لا يَشْعُرُونَ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَما هُمْ بِمُعْجِزِينَ (۱) فَإِذَا قَدِمَ الْمَدِينَهَ أَخْرَجَ مُحَمَّدَ بْنَ الشَّجَرِيِّ عَلَى سُنَّهِ يُوسُفَ ثُمَّ يَأْتِي الْكُوفَهَ فَيُطِيلُ بِهَا الْمَكْثَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمْكُثَ حَتَّى يَظْهَرَ عَلَيْهَا ثُمَّ يَسِيرُ حَتَّى يَأْتِيَ الْعَذْرَاءَ(۲)

هُوَ وَ مَنْ مَعَهُ وَ قَدْ أُلْحِقَ بِهِ نَاسٌ كَثِيرٌ وَ السُّفْيَانِيُّ يَوْمَئِذٍ بِوَادِي الرَّمْلَهِ حَتَّى إِذَا الْتَقَوْا وَ هُمْ يَوْمَ الْإِبْدَالِ يَخْرُجُ أُنَاسٌ كَانُوا مَعَ السُّفْيَانِيِّ مِنْ شِيعَهِ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام وَ يَخْرُجُ نَاسٌ كَانُوا مَعَ آلِ مُحَمَّدٍ إِلَى السُّفْيَانِيِّ فَهُمْ مِنْ شِيعَتِهِ حَتَّى يَلْحَقُوا بِهِمْ وَ يَخْرُجُ كُلُّ نَاسٍ إِلَى رَايَتِهِمْ وَ هُوَ يَوْمُ الْإِبْدَالِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ يَقْتُلُ يَوْمَئِذٍ السُّفْيَانِيَّ وَ مَنْ مَعَهُمْ حَتَّى لَا يُدْرَكَ مِنْهُمْ مُخْبِرٌ وَ الْخَائِبُ يَوْمَئِذٍ مَنْ خَابَ مِنْ غَنِيمَهِ كَلْبٍ ثُمَّ يُقْبِلُ إِلَى الْكُوفَهِ فَيَكُونُ مَنْزِلُهُ بِهَا فَلَا يَتْرُكُ عَبْداً مُسْلِماً إِلَّا اشْتَرَاهُ وَ أَعْتَقَهُ وَ لَا غَارِماً إِلَّا قَضَى دَيْنَهُ وَ لَا مَظْلِمَهً

۱- ۱. النحل: ۴۵. و قد أخرج العيّاشىّ فى تفسير سوره النحل ج ۲ ص ۲۶۱ شطرا من هذا الحديث من قوله: ان عهد نبى اللّه صار عند علىّ بن الحسين- الى تمام هذه الآيه بغير هذا السند.

۲- ۲. و فى تفسير البرهان ج ۱ ص ۱۶۴:« البيداء» و اما العذراء قال الفيروزآبادى: و العذراء: بلا لام موضع على بريد من دمشق قتل به معاويه حجر بن عدى، أو قريه بالشام.

لِأَحِدٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا رَدَّهَا وَ لَا يَقْتُلُ مِنْهُمْ عَبْداً إِلَّا أَدَّى ثَمَنَهُ دِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلى أَهْلِهِ وَ لَا يُقْتَلُ قَتِيلٌ إِلَّا قَضَى عَنْهُ دَيْنَهُ وَ أَلْحَقَ عِيَالَهُ فِي الْعَطَاءِ حَتَّى يَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً وَ عُدْوَاناً وَ يَسْكُنُهُ هُوَ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ الرَّحْبَةَ وَ الرَّحْبَةُ إِنَّمَا كَانَتْ مَسْكَنَ نُوحٍ وَ هِيَ أَرْضٌ طَيِّبَةٌ وَ لَا يَسْكُنُ رَجُلٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام وَ لَا يُقْتَلُ إِلَّا بِأَرْضٍ طَيِّبَةٍ زَاكِيَةٍ فَهُمُ الْأَوْصِيَاءُ الطَّيِّبُونَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: جابر جعفی می گوید که حضرت امام محمد باقر علیه السلام به وی فرمود: «در جای خود بنشین و حرکتی از خود نشان مده، تا آنگاه که علائمی را که در سال طاق روی می دهد و من اکنون برای تو ذکر می کنم ببینی. و آن علائم این است که کسی از دمشق صدایی می زند؛ در یکی از دهات آن فرورفتگی پدید می آید؛ قسمتی از مسجد آن فرو می ریزد؛ می بینی که طایفه ترک از آنجا (دمشق) می گذرند و در جزیره (موصل) فرود می آیند؛ رومیان هم در رمله فرود آیند و آن سالی است که در تمام سرزمین عرب اختلافات روی می دهد.

اهل شام بر گرد سه پرچم مختلف جمع می شوند؛ یکی زرد و سفید، دیگری سرخ و سفید و سومی پرچم سفیانی است. سفیانی با دایی هایش که از قبیله «کلب» هستند خروج می کند و بر قبیله «بنی ذنب الحمار» از قبیله «مضر» حمله می آورد و جنگی می کند

که تا آن روز چنان جنگی به وقوع نپیوسته است.

سپس مردی از بنی ذنب الحمار به دمشق می آید و با همراهانش طوری کشته می شود که کسی را بدان گونه نکشته باشند. این است معنی آیه شریفه: «فَاخْتَلَفَ الْأَحْزابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ»، {اما دسته ها [ی گوناگون] از میان آنها به اختلاف پرداختند، پس وای بر کسانی که کافر شدند از مشاهده روزی دهشتناک.} - . مریم / ۳۷ -

سفیانی و پیروانش خروج می کنند و او قصدی جز کشتن و آزار اولاد پیغمبر و شیعیان آنها ندارد. او یک لشکر به کوفه می فرستد، جمعی از شیعیان آنجا را می کشد و گروهی را به دار می زند، و لشکری از خراسان آمده و در ساحل شط دجله فرود می آیند.

مرد ضعیفی از شیعیان با طرفدارانش برای مقابله با سفیانی به بیرون کوفه می رود و مغلوب می گردد. سپس سفیانی لشکر دیگری به مدینه می فرستد. مردی در آنجا کشته می شود و مهدی و منصور فرار می کنند و سفیانی هم بزرگ و کوچک سادات و ذریه پیغمبر را گرفته و حبس می کند. آنگاه لشکری برای پیدا کردن مهدی و منصور از مدینه بیرون می رود.

مهدی همچون موسی بن عمران (که هراسان از مصر خارج شد) هراسان و نگران از مدینه بیرون می رود و بدین گونه وارد مکه می شود. لشکر اعزامی هم به دنبال وی می آیند، ولی وقتی به بیابان مکه و مدینه می رسند، به زمین فرو می روند و جز یک نفر که خبر آنها را می برد، کسی باقی نمی ماند. قائم در بین رکن و مقام می ایستد و نماز می خواند. وزیر او نیز با وی است.در آن وقت (مهدی) می گوید: «ای مردم! من از خداوند می خواهم که مرا بر آنهاکه بر ما آل محمد صلی الله علیه و آله ظلم کردند و حق ما را گرفتند نصرت دهد. هر کس درباره خدا با من گفتگو دارد (بیاید و به من بگوید) زیرا من از هر کس به خداوند نزدیک ترم؛ هر کس درباره آدم گفتگو دارد به من بگوید، زیرا من از هر کس به آدم نزدیک ترم؛ هر کس

درباره نوح گفتگو دارد، به من بگوید که من از هر کس به وی نزدیک ترم؛ هر کس درباره ابراهیم گفتگو دارد به من بگوید، زیرا من از هر کس به ابراهیم نزدیک ترم؛ هر کس درباره محمد صلی الله علیه و آله گفتگو دارد، به من بگوید که من از هر کس به محمد صلی الله علیه و آله نزدیک ترم؛ هر کس درباره پیغمبران با ما گفتگو دارد به من بگوید، زیرا من از هر کسی به پیغمبران نزدیک ترم؛ و هر کس در خصوص کتاب خدا (قرآن) گفتگو دارد به من بگوید، زیرا ما در این خصوص از هر کس سزاوارتریم .

ما و هر مسلمانی گواهیم که به ما (خاندان پیغمبر) ستم کردند، ما را آواره کردند و از خانه و وطن خود بیرون نمودند، اموال ما را ضبط کردند و ما را از همه چیز محروم و مقهور نمودند. ما هم اکنون از خدا و هر مسلمانی یاری می طلبیم.»

سپس امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم سیصد و سیزده مرد که پنجاه زن نیز در میان آنهاست، مانند قطعه های ابر در فصل پاییز، در غیر موسم حج در مکه معظمه جمع می شوند. چنان که خداوند می فرماید: «أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد در حقیقت، خدا بر همه چیز تواناست.} - . بقره / ۱۴۸ - در آن موقع مردی از خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله می گوید: «این شهر (مکه) مردمی ستمگر دارد.»

سپس آن سیصد و سیزده نفر، بعد از زمان پیغمبر در بین رکن و مقام با مهدی بیعت می کنند.آنگاه با لشکر و سلاح و وزیرش از مکه بیرون می آیند. در آن وقت منادی در مکه از آسمان او را به نام صدا می زند و مردم را به ظهورش اطلاع می دهد، به طوری که تمام مردم روی زمین آن صدا را می شنوند.نام وی نام پیغمبری است. اگر این برای شما مشکل باشد، پیمان پیغمبر و پرچم و سلاح او و اینکه او (مهدی) مردی پاکدل از اولاد حسین علیه السلام است، باعث اشتباه و اشکال نخواهد بود. اگر این هم موجب اشتباه گردد، آن صدای آسمانی که او را به اسم و ظهورش صدا می زند، باعث اشتباه نخواهد شد.»

آنگاه حضرت به جابر جعفی، راوی این حدیث فرمود: «مبادا به معدودی از سادات که مدعی مهدویت می شوند اعتنا کنی. زیرا دولت پیغمبر و علی علیهما السلام یک بار است (و یکوقت ظاهر می شود)، ولی دیگران دولت ها دارند. پس خودداری کن و اصلا از این مدعیان پیروی مکن، تا آنکه مردی از اولاد امام حسین علیه السلام را ببینی که عهد نامه پیغمبر و پرچم و سلاح وی با اوست، زیرا عهد نامه پیغمبر به علی بن الحسین رسید و بعد از او به محمد بن علی علیهما السلام رسید و بعد هم خدا هر چه خواهد می کند.

پس همیشه با اینان باش و از آنان که برای تو ذکر کردم جدا بپرهیز، مگر هنگامی که مردی از خاندان پیغمبر قیام کند که سیصد و سیزده نفر مرد و پرچم پیغمبر را به همراهدارد و آهنگ مدینه کند و موقعی که از بیابان «بیداء» عبور کند،می گوید : اینجا جای کسانی است که زمین آنها را فرو برد، چنان که خدا می فرماید:«أَ فَأَمِنَ الَّذِینَ مَکَرُوا السَّیِّئاتِ أَنْ یَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ یَأْتِیَهُمُ الْعَذابُ مِنْ حَیْثُ لا یَشْعُرُونَ أَوْ یَأْخُذَهُمْ فِی تَقَلُّبِهِمْ فَما هُمْ بِمُعْجِزِینَ»، {آیا کسانی که تدبیرهای بد می اندیشند، ایمن شدند از اینکه خدا آنان را در زمین فروبرد، یا از جایی که حدس نمی زنند عذاب برایشان بیاید؟} - . نحل / ۴۵ -

وقتی وارد مـدینه گردد، محمـد بن شـجری را مانند یوسف از زندان بدر می آورد. سـپس به کوفه می آید و مدتی طولانی در آنجا توقف می کنـد و بعد از آن مدت، به اراده خداوند بر کوفه غلبه می کند. آنگاه با همراهانش به «عذرا» می رود. در آنجا مردم بسیاری به وی می پیوندند. در آن اوقات سفیانی در بیابان رمله است. سپس دو لشکر باهم تلاقی می کنند. آن روز، روز تغییر و تبـدیل است، به این معنی که جمعی از لشـکر سـفیانی به اصـحاب قـائم ملحق می شونـد و جمعی از کسانی که به قائم پیوسـته اند، به سـفیانی می پیوندند (البته این عده، غیر از آن سـیصد و سـیزده نفر است)، چه آنها در حقیقت از پیروان سفیانی می باشـند، چنان که آن عده که به قائم ملحق می شوند، در باطن شـیعه هسـتند. در این وقت هر کسی به صف واقعی خود می پیوندد و آن روز، روز تبدیل است .

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «آن روز سفیانی با تمام اتباعش کشته می شود، به طوری که یک نفر نمی ماند که خبر آنها را بیاورد. بدبخت کسـی که آن روز از غنیمت قبیله کلب بی نصـیب بماند.» آنگاه قائم به کوفه می آید و آنجا جایگاه او خواهد بود.

سپس هر جا مسـلمانی را به بردگی فروخته باشـند، قائم او را می خرد و آزاد می کنـد؛ هر جا مقروضـی باشـد، قرض او را می دهـد؛ هر کس مظلمه ای به گردن داشـته باشـد، آن را رد می کنـد؛ اگر یکنفر از آنها کشـته شود، دیه او را گرفته و به ولیّ او می دهد، و اگر مقتولی قرض داشـته باشد، قرض او را می پردازد و به کسان او کمک می کند. تا جایی که زمین پر از عدل و داد می شود، چنان که پر از ظلم و سـتم و تجاوزات شده باشد. او (قائم) و خانواده اش در «رحبه» سـکونت می کند. رحبه قبلا مسـکن حضرت نوح و سرزمین پاکی بوده است. محل سکونت و شهادت فرزندان پیغمبر، همیشه زمین های پاکیزه بوده است، زیرا آنها جانشینان پاک سرشت پیغمبرند.» - . تفسیر عیاشی ۱: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۸۸»

جا، [المجالس] للمفیـد الْجِعَابِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَـی الْحَضْـرَمِیِّ عَنْ مَالِکِ بْنِ عُبَیْـدِ اللَّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ إِسْـحَاقَ بْنِ أَبِی یَحْیَی الْکَعْبِیِّ عَنِ السُّفْیَانِ الثَّوْرِیِّ عَنْ مَنْصُورٍ الرَّبَعِیِّ عَنْ خِرَاشٍ عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ قَالَ سَـمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: یُمَیِّزُ اللَّهُ أَوْلِیَاءَهُ وَ أَصْفِیَاءَهُ حَتَّی یُطَهِّرَ الْأَرْضَ مِنَ الْمُنَافِقِینَ وَ الضَّالِّینَ وَ أَبْنَاءِ الضَّالِّینَ وَ حَتَّی تَلْتَقِیَ بِالرَّجُلِ یَوْمَئِذٍ خَمْسُونَ امْرَأَهً هَذِهِ تَقُولُ یَا عَبْدَ اللَّهِ اشْتَرِنِی وَ هَذِهِ تَقُولُ یَا عَبْدَ اللَّهِ آوِنِی.

**[ترجمه]مجـالس شـیخ مفیـد: حـذیفه یمـانی گفت: شـنیدم که پیغمـبر صـلی الله علیه و آله می فرمـود: «خداونـد دوسـتان و برگزیـدگان خود را امتیاز می دهـد، تا آنکه زمین را از لوث وجود منافقین و گمراهان و فرزنـدان آنها، پاک گرداند. تا اینکه یـک نفر مرد، پنجاه زن (آنها) را ملاقات می کنـد که یکی شانمی گویـد: «ای بنـده خـدا، مرا بخر!» و دیگری می گویـد: «ای بنده خدا، به من پناه بده!» - . امالی مفید: ۱۴۴ -

**[ترجمه]

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الدِّینَوَرِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ الْکُوفِیِّ عَنْ عَمْرَهَ بِنْتِ أَوْسٍ قَالَتْ حَدَّثَنِی جَدِّیَ الْخَضِرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمْزَهَ عَنْ کَعْبِ الْأَحْبَارِ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ حُشِرَ الْخَلْقُ عَلَی أَرْبَعَهِ أَصْنَافٍ صِنْفٌ رُکْبَانٌ وَ صِنْفٌ عَلَی أَقْدَامِهِمْ یَمْشُونَ وَ صِنْفٌ مُکَبُّونَ وَ صِنْفٌ عَلَی وُجُوهِهِمْ صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ فَهُمْ لا یَعْقِلُونَ وَ لا یَتَکَلَّمُونَ وَ لا یُؤْذَنُ لَهُمْ فَیَعْتَذِرُونَ أُولَئِکَ الَّذِینَ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَ هُمْ فِیهَا کَالِحُونَ فَقِیلَ لَهُ یَا کَعْبُ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ یُحْشَرُونَ عَلی وُجُوهِهِمْ وَ هَذِهِ الْحَالَهُ حَالُهُمْ فَقَالَ کَعْبٌ أُولَئِکَ کَانُوا فِی الضَّلَالِ وَ الِارْتِدَادِ وَ النَّکْثِ فَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ إِذَا لَقُوا اللَّهَ بِحَرْبِ خَلِیفَتِهِمْ وَ وَصِیِّ نَبِیِّهِمْ وَ عَالِمِهِمْ وَ فَاضِلِهِمْ وَ حَامِلِ اللِّوَاءِ وَ وَلِیِّ الْحَوْضِ وَ الْمُرْتَجَی وَ الرَّجَا دُونَ هَذَا الْعَالَمِ وَ هُوَ الْعِلْمُ الَّذِی لَا یُجْهَلُ وَ الْحُجَّهُ الَّتِی مَنْ زَالَ عَنْهَا عَطِبَ وَ فِی النَّارِ هَوَی

ص: ۲۲۵

۱- ۱. راجع تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۶۴- ۶۶. و سیجی ء تحت الرقم ۱۰۵ عن غیبه النعمانیّ ص ۱۴۹ بإسناده عن جابر مثل هذا الحدیث مع اختلاف.

ذَاکَ عَلِیٌّ وَ رَبِّ الْکَعْبَهِ أَعْلَمُهُمْ عِلْماً وَ أَقْدَمُهُمْ سِلْماً وَ أَوْفَرُهُمْ حِلْماً عَجِبَ کَعْبٌ مِمَّنْ قَدَّمَ عَلَی عَلِیٍّ غَیْرَهُ وَ مَنْ یَشُکُّ فِی الْقَائِمِ الْمَهْدِیِّ الَّذِی یُبَدِّلُ الْأَرْضَ غَیْرَ الْأَرْضِ وَ بِهِ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ یَحْتَجُّ عَلَی نَصَارَی الرُّومِ وَ الصِّینِ إِنَّ الْقَائِمَ الْمَهْدِیَّ مِنْ نَسْلِ عَلِیٍّ أَشْبَهُ النَّاسِ بِعِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ خَلْقاً وَ خُلُقاً وَ سِیمَاءَ وَ هَیْئَهً یُعْطِیهِ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ مَا أَعْطَی الْأَنْبِیَاءَ وَ یَزِیدُهُ وَ یُفَضِّلُهُ إِنَّ الْقَائِمَ مِنْ وُلْدِ عَلِیٍّ لَهُ غَیْبَهٌ کَغَیْبَهِ یُوسُفَ وَ رَجْعَهٌ کَرَجْعَهِ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ ثُمَّ یَظْهَرُ بَعْدَ غَیْبَتِهِ مَعَ طُلُوعِ النَّجْمِ الْآخِرِ(۱) وَ خَرَابِ الزَّوْرَاءِ وَ هِیَ الرَّیُّ وَ خَسْفِ الْمُزَوَّرَهِ وَ هِیَ بَغْدَادُ وَ خُرُوجِ السُّفْیَانِیِّ وَ حَرْبِ وَلَدِ الْعَبَّاسِ مَعَ فِتْیَانِ أَرْمَنِیَّهَ وَ آذَرْبِیجَانَ تِلْکَ حَرْبٌ یُقْتَلُ فِیهَا أُلُوفٌ وَ أُلُوفٌ کُلٌّ یَقْبِضُ عَلَی سَیْفٍ مُحَلًّی (۲) تَخْفِقُ عَلَیْهِ رَایَاتٌ سُودٌ تِلْکَ حَرْبٌ یُسْتَبْشَرُ فِیهَا الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ وَ الطَّاعُونُ الْأَکْبَرُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: کعب الاحبار می گوید: «در روز قیامت، بندگان خدا به چهار دسته برانگیخته می شوند: یک دسته سواره؛ یک دسته روی پاهای خود؛ یک دسته افتان و خیزان؛ و یک دسته روی صورت های خود، در حالی که کر و گنگ و کور هستند، عقل خود را از دست داده اند، با آنها سخن نمی گویند، و به آنها اجازه نمی دهند که از کرده های خود پوزش بخواهند. آنها کسانی هستند که آتش دوزخ صورت هاشان را می سوزاند و آنها در آنجا زشت منظرانند.»

گفتند: «ای کعب! اینها چه کسانی اند که بر روی صورت برانگیخته می گردند و این حالت را دارند؟» گفت: «آنها کسانی هستند که در گمراهی و انحراف از دین خدا و پیمان شکنی به سر برند. وقتی مردند، خواهند دید بد چیزی پیش از خود فرستاده اند، چرا که با خلیفه خود و جانشین پیغمبرشان و اول عالم و فاضل خود و پرچمدار پیغمبرشان و صاحب حوض کوثر، جنگ کردند. او مایه آرزو و امید مردم است، و دانایی است که نادان نمی شود، و حجتی است که هر کس از وی کناره بگیرد، مورد قهر خدا واقع می شود و به آتش دوزخ درافتد.

به خدای کعبه او علی است که علمش از همه آنها بیشتر، اسلامش پیشتر و حلمش افزون تر است. من تعجب می کنم که چرا دیگران را بر او مقدم می دارند. و هم تعجب می کنم از کسی که درباره قائم مهدی علیه السلام که اوضاع زمین را عوض می کند و به وسیله او عیسی بن مریم با نصارای روم و چین احتجاج می کند، تردید دارد. قائم از دودمان علی است. او از حیث خلقت و سیرت و زیبایی رخسار و هیئت، از همه کس به عیسی بن مریم شبیه تر است. خداوند آنچه را به پیغمبران خود عطا فرموده، به وی نیز می دهد و بر آن هم می افزاید.

قائم از فرزندان علی است، غیبتی همچون غیبت یوسف و رجعتی مانند رجعت عیسی دارد. آنگاه بعد از غایب شدنش، همزمان با طلوع ستاره دیگری و خراب شدن شهر ری و فرو رفتن بغداد و خروج سفیانی، و جنگ بنی عباس با جوانان ارمنستان و آذربایجان، آشکار می شود.

آن جنگی است که هزاران نفر در آن به قتل می رسند؛ هر کس شمشیر خود را از غلاف به حالت آماده باش می کشد و پرچم های سیاه را در بالای سرش به اهتزاز می آورند. آن جنگی است که مژده مرگ سرخ (شمشیر) و طاعون بزرگ را به مردم می دهد.» - . غیبت نعمانی: ۱۴۵ -

**[ترجمه]

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْخَضِرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: لَا یَقُومُ الْقَائِمُ حَتَّی تُفْقَأَ عَیْنُ الدُّنْیَا وَ تَظْهَرَ الْحُمْرَهُ فِی السَّمَاءِ وَ تِلْکَ دُمُوعُ حَمَلَهِ الْعَرْشِ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ وَ حَتَّی یَظْهَرَ فِیهِمْ قَوْمٌ لاـ خَلاقَ لَهُمْ یَدْعُونَ لِوَلَدِی وَ هُمْ بِرَاءٌ(۳) مِنْ وَلَدِی تِلْکَ عِصَابَهٌ رَدِیئَهٌ لَا خَلَاقَ لَهُمْ عَلَی الْأَشْرَارِ مُسَلَّطَهٌ وَ لِلْجَبَابِرَهِ مُفَتِّنَهٌ وَ لِلْمُلُوکِ مُبِیرَهٌ یَظْهَرُ فِی سَوَادِ الْکُوفَهِ یَقْدُمُهُمْ رَجُلٌ أَسْوَدُ اللَّوْنِ وَ الْقَلْبِ رَثُّ الدِّیْنِ لَا خَلَاقَ لَهُ مُهَجَّنٌ زَنِیمٌ عُتُلٌّ تَدَاوَلَتْهُ أَیْدِی الْعَوَاهِرِ مِنَ الْأُمَّهَاتِ مِنْ شَرِّ نَسْلٍ لَا سَقَاهَا اللَّهُ الْمَطَرَ فِی سَنَهِ إِظْهَارِ غَیْبَهِ الْمُتَغَیِّبِ مِنْ وَلَدِی صَاحِبِ الرَّایَهِ الْحَمْرَاءِ وَ الْعَلَمِ الْأَخْضَرِ أَیُّ یَوْمٍ لِلْمُخَیَّبِینَ بَیْنَ الْأَنْبَارِ وَ هِیتَ

ص: ۲۲۶

۱- ۱. فی المصدر ص ۷۴« مع طلوع النجم الأحمر».

۲- ۲. فی المصدر: علی سیفه محلی.

۳- ۳. یقال: أنا براء منه و خلاء منه: ای بری ء، بلفظ واحد مع الجمیع، لانه مصدر و شأنه کذلک، و جمع بری ء برآء کفقهاء و براء مثل کرام، و أبراء مثل أشراف.

ذَلِکَ یَوْمٌ فِیهِ صَیْلَمُ الْأَکْرَادِ وَ الشُّرَاهِ وَ خَرَابُ دَارِ الْفَرَاعِنَهِ وَ مَسْکَنِ الْجَبَابِرَهِ وَ مَأْوَی الْوُلَاهِ الظَّلَمَهِ وَ أُمِّ الْبَلَاءِ وَ أُخْتِ الْعَارِ تِلْکَ وَ رَبِّ عَلِیٍّ یَا عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ بَغْدَادُ أَلَا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَی الْعُصَاهِ مِنْ بَنِی أُمَیَّهَ وَ بَنِی فُلَانٍ-(۱)

الْخَوَنَهِ الَّذِینَ یَقْتُلُونَ الطَّیِّبِینَ مِنْ وُلْدِی وَ لَا یُرَاقِبُونَ فِیهِمْ ذِمَّتِی وَ لَا یَخَافُونَ اللَّهَ فِیمَا یَفْعَلُونَهُ بِحُرْمَتِی إِنَّ لِبَنِی الْعَبَّاسِ یَوْماً کَیَوْمِ الطَّمُوحِ وَ لَهُمْ فِیهِ صَرْخَهٌ کَصَرْخَهِ الْحُبْلَی الْوَیْلُ لِشِیعَهِ وُلْدِ الْعَبَّاسِ مِنَ الْحَرْبِ الَّتِی سَنَحَ بَیْنَ نَهَاوَنْدَ وَ الدِّینَوَرِ تِلْکَ حَرْبُ صَعَالِیکِ شِیعَهِ عَلِیٍّ یَقْدُمُهُمْ رَجُلٌ مِنْ هَمْدَانَ اسْمُهُ عَلَی اسْمِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله.

مَنْعُوتٌ مَوْصُوفٌ بِاعْتِدَالِ الْخَلْقِ وَ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ نَضَارَهِ اللَّوْنِ لَهُ فِی صَوْتِهِ ضَحِکٌ وَ فِی أَشْفَارِهِ وَطَفٌ وَ فِی عُنُقِهِ سَطَعٌ (۲) فَرْقُ الشَّعْرِ مُفَلَّجُ الثَّنَایَا عَلَی فَرَسِهِ کَبَدْرٍ تَمَامٍ تَجَلَّی عَنْهُ الْغَمَامُ تَسِیرُ بِعِصَابَهٍ خَیْرِ عِصَابَهٍ آوَتْ وَ تَقَرَّبَتْ وَ دَانَتْ لِلَّهِ بِدِینٍ تِلْکَ الْأَبْطَالِ مِنَ الْعَرَبِ الَّذِینَ یَلْحَقُونَ حَرْبَ الْکَرِیهَهِ وَ الدَّبْرَهُ یَوْمَئِذٍ عَلَی الْأَعْدَاءِ إِنَّ لِلْعَدُوِّ یَوْمَ ذَاکَ الصَّیْلَمَ وَ الِاسْتِئْصَالَ (۳).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عمر بن سعد می گوید:امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «قائم قیام نمی کند تا اینکه چشم دنیا شکافته شود و سرخی در آسمان پدید آید. و آن اشک های حاملان عرش است که بر مردم روی زمین می گریند.تا وقتی که مردمی پیدا شوند که از مواهب الهی بهره ای نبرند!

آنها مردم را دعوت به پیروی از فرزند من می کنند، ولی خودشان از فرزند من بیزارند. آنها مردمی پست نهاد و بی نصیب از رحمت حق هستند که بر اشرار تسلط دارند، میان ستمگران فتنه انگیزند و پادشاهان را نابود کنند. در بیرون کوفه آشکار می شوند وسرکرده آنها مردی است سیاه چرده، سیاه دل، بی دین، از نظر حق افتاده، دارای عیوب بسیار، لئیم و پرخور. او از مادران زناکار و بدترین نسل ها به وجود آمده. در آن سال که فرزند غایب من ظهور می کند،خداوند او را از باران رحمت خود سیراب نمی کند. فرزند من صاحب پرچم سرخ و علم سبز است. آن روز عجب روزی است برای مردم ناامیدی که در بین شهر «انبار» و «هیت» زندگی می کنند! آن روز، روزی است که اکراد و مردم پست نهاد به هلاکت می رسند و شهر فراعنه و مسکن جباران، و جایگاه والیان ستمگر که سر منشأ همه بدبختی ها و مفاسد است، ویران می شود.

ای عمر بن سعد! به خدای علی سوگند، آن شهر بغداد است. خدا لعنت کند گناهکاران بنی امیه و بنی فلان (عباس) را؛ آن مردم خیانت پیشه ای که فرزندان پاک سرشت مرا می کشند؛ حق مرا درباره آنها مراعات نمی کنند و آنچه می کنند، به احترام من از خداوند نمی ترسند! بنی عباس یک روز زوال و نابودی در پیش دارند. آنها در آن روز همچون زن آبستن به وقت زاییدن ناله می کنند. وای بر اتباع بنی عباس از سوانحی که جنگ مابین نهاوند و دینور به روز آنها می آورد! آن جنگ، جنگ تهی دستان شیعه علی است. سرکرده آنها مردی از اهل یکی از این دو شهر و همنام پیغمبر صلی الله علیه و آله استکه اندامی معتدل، اخلاقی نیکو و رنگی با طراوت دارد و صدایش خنده دار و مژگانش انبوه است.

گردنش قوی، موهایش شانه کرده و میان دندان های جلوش باز است. هنگامی که بر اسب خود سوار می شود، مانند ماه شب چهارده است که از زیر ابر بدر آمده باشد. جمعیت او بهترین جمعیت هاییهستند که با دلی پاک به دین خدا گرویده اند. آن دلاوران از عرب هستند که با کراهت به جنگ می پیوندند، شکست و گریز از آن دشمنان آنهاست که در آن روز، جز درماندگی و بدبختی راهی ندارند.» - . غیبت نعمانی: ۱۴۷ -

**[ترجمه]

أقول

إنما أوردت هذا الخبر مع كونه مصحفا مغلوطا و كون سنده منتهيا إلى شر خلق الله عمر بن سعد لعنه الله لاشتماله على الإخبار بالقائم عليه السلام ليعلم تواطؤ المخالف و المؤالف عليه صلوات الله عليه.

**[ترجمه]علت نقل اين خبر با همه تغييرات و اغلاط لفظى كه دارد و با اينكه سند آن به پست ترين مردم، يعنى «عمر سعد» ملعون مى رسد، اين است كه خبر مزبورمشتمل بر اخبارى راجع به قائم عليه السلام است تا معلوم شود كه دوست و دشمن، موضوع قائم آل محمد صلى الله عليه و آله را روايت كرده اند.

**[ترجمه]

«۹۱»

نى، [الغيبه] للنعمانى مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ

ص: ۲۲۷

۱- ۱. بنى العباس خ ل.

۲- ۲. يقال: وطف الرجل- مثل علم- كثر شعر حاجبيه و عينيه، و فى الاساس:« فى أشفاره وطف» أى طول شعر و استرخاء» فهو أوطف، و يقال: سطع- مثل علم- كان أسطع و فى عنقه سطع: أى طول و الاسطع الطويل العنق، و فى الأصل المطبوع و هكذا المصدر« سطح» و له وجه بعيد.

۳- ۳. تراه فى المصدر ص ۷۴، و قد روى النعمانىّ حديثا آخر بهذا السند عن عمر بن سعد، عن أمير المؤمنين عليه السلام فيه ذكر بعض الملاحم و غيبه صاحب الامر و غير ذلك.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ زَائِدَهَ بْنِ قُدَامَهَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْقَائِمُ فَقَالَ أَنَّی یَكُونُ ذَلِكَ وَ لَمْ یَسْتَدِرِ الْفُلْكُ حَتَّی یُقَالَ مَاتَ أَوْ هَلَكَ فِی أَیِّ وَادٍ سَلَكَ فَقُلْتُ وَ مَا اسْتِدَارَهُ الْفُلْكِ فَقَالَ اخْتِلَافُ الشِّیعَهِ بَیْنَهُمْ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالکریم می گوید: در حضور امام جعفر صادق علیه السلام از قائم سخن به میان آمد. فرمود: «از کجا به این زودی او ظهور می کند، و حال آنکه هنوز دور آسمان نرسیده است، تا آنجا که گفته شود او مرده است یا اگر وجود دارد، به کدام بیابان رفته است؟»عرض کردم: «دور آسمان یعنی چه؟» فرمود: «مقصود اختلافی است که در این باره میان شیعیان روی می دهد.» – . غیبت نعمانی: ۱۵۷ –

**[ترجمه]

«۹۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِی عَلِیٍّ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ(۲)

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یَأْتِیكُمْ بَعْدَ الْخَمْسِینَ وَ الْمِائَهِ أُمَرَاءُ كَفَرَهٌ وَ أُمَنَاءُ خَوَنَهٌ وَ عُرَفَاءُ فَسَقَهٌ فَتَكْثُرُ التُّجَّارُ وَ تَقِلُّ الْأَرْبَاحُ وَ یَفْشُو الرِّبَا وَ تَكْثُرُ أَوْلَادُ الزِّنَا وَ تُعْمَرُ السِّبَاخُ (۳) وَ تُتَنَاكَرُ الْمَعَارِفُ وَ تُعَظَّمُ

الْأَهِلَّهُ –(۴)

وَ تَكْتَفِی النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ فَحَدَّثَ رَجُلٌ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَنَّهُ قَامَ إِلَیْهِ رَجُلٌ حِینَ یُحَدِّثُ بِهَذَا الْحَدِیثِ فَقَالَ لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ كَیْفَ نَصْنَعُ فِی ذَلِكَ الزَّمَانِ فَقَالَ الْهَرَبَ الْهَرَبَ وَ إِنَّهُ لَا یَزَالُ عَدْلُ اللَّهِ مَبْسُوطاً عَلَی هَذِهِ الْأُمَّهِ مَا لَمْ یَمِلْ قُرَّاؤُهُمْ إِلَی أُمَرَائِهِمْ وَ مَا لَمْ یَزَلْ أَبْرَارُهُمْ یَنْهَی فُجَّارَهُمْ فَإِنْ لَمْ یَفْعَلُوا ثُمَّ اسْتَنْفَرُوا فَقَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ اللَّهُ فِی عَرْشِهِ كَذَبْتُمْ لَسْتُمْ بِهَا صَادِقِینَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: اصبغ بن نباته روایت می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «پس بعد از سال ۱۵۰، امیرانی کافر، امنایی خائن و عرفایی فاسق در میان شما پیدا شوند؛ بازرگانان زیاد و سود تجارت کم و رباخواری فاش و اولاد زنا بسیار گردند؛ کارهای خوب را زشت و ماه ها را بزرگ شمارند؛ زنان به زنان و مردان به مردان اکتفا کنند.»

در این موقع مردی برخاست و عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین! در آن زمان چه کنم؟» فرمود: «فرار! فرار! پیوسته سایه عدل خداوند بر سر این امت گسترش دارد، تا آن زمان که قاریان (قرآن) متمایل به امرای خود شوند و تا آن موقع که نیکان آنها، گناهکاران را از ارتکاب معصیت بازدارند. پس اگر گناهکاران گوش ندهند و از خیرخواهان تنفر پیدا کنند و در عین حال گواهی به یگانگی خداوند بدهند، خداوند در عرش خود می فرماید: {دروغ می گویید و در گفته های خود صادق نیستید.}
– . غیبت نعمانی: ۱۵۷ –

**[ترجمه]

«۹۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِ

ص: ۲۲۸

۱- ۱. المصدر ص ۸۰.

۲- ۲. الحسن بن محمّد الحضرمی ابن اخت أبی مالک الحضرمی روی عنه النعمانیّ بهذا السند ص ۱۲۷ و کناه بأبی علی و هکذا ص ۹۳ و ص ۱۶۴ کما سیجی ء تحت الرقم ۱۴۶ و أمّا فی ص ۱۷۱« أبو الحسن علیّ بن محمّد الحضرمی» و فی ص ۱۳۱ و هو هذا الحدیث« أبو علیّ بن الحسن[الحسین] بن محمّد الحضرمی فهو تصحیف کما أن نسخه المصنّف کانت مصحفه و لذلک تراه فی ص ۱۶۲ من طبعه الکمبانیّ« عن علیّ بن الحسین بن محمّد». فراجع و تحرر.

۳- ۳. راجع المصدر ص ۱۳۱.

۴- ۴. اما جمع هلال و من معانیها الغلام الجمیل، أو کفاعله: الدار بها أهلها، فتحرر.

عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَا بُدَّ أَنْ یَکُونَ قُدَّامَ الْقَائِمِ سَنَهٌ تَجُوعُ فِیهَا النَّاسُ وَ یُصِیبُهُمْ خَوْفٌ شَدِیدٌ مِنَ الْقَتْلِ وَ نَقْصٌ مِنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ فَإِنَّ ذَلِکَ فِی کِتَابِ اللَّهِ لَبَیِّنٌ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَموالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر روایت می کند که امام ششم علیه السلام فرمود: «پیش از قیام قائم، ناگزیر می باید سالی باشد که در آن سال مردم گرسنه شوند و به واسطه کشته شدن و کاهش اموال و جان ها و محصولشان، سخت به هراس افتند. چه این در کتاب خدا بیان شده است.» آنگاه حضرت این آیه را خواند:«وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ» - . بقره / ۱۵۵ - { و قطعاً شما را به چیزی از [قبیلِ] ترس و گرسنگی، وکاهشی در اموال وجان ها و محصولات می آزماییم و مژده ده شکیبایان را}. - . غیبت نعمانی: ۲۵۰ -

**[ترجمه]

«۹۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی الْعَلَوِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ فَقَالَ یَا جَابِرُ ذَلِکَ خَاصٌّ وَ عَامٌّ فَأَمَّا الْخَاصُّ مِنَ الْجُوعِ بِالْکُوفَهِ یَخُصُّ اللَّهُ بِهِ أَعْدَاءَ آلِ مُحَمَّدٍ فَیُهْلِکُهُمْ وَ أَمَّا الْعَامُّ فَبِالشَّامِ یُصِیبُهُمْ خَوْفٌ وَ جُوعٌ مَا أَصَابَهُمْ بِهِ قَطُّ وَ أَمَّا الْجُوعُ فَقَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ علیه السلام وَ أَمَّا الْخَوْفُ فَبَعْدَ قِیَامِ الْقَائِمِ علیه السلام.

شی، [تفسیر العیاشی] عن الثمالی عنه علیه السلام: مثله (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: جابر جعفی گفت: از حضرت امام محمد باقر علیه السلام پرسیدم: «منظور از آیه شریفه: «وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ ...» چیست؟» فرمود: «ای جابر! مضمون این آیه خاص و عام است.خاص آن، گرسنگی است که خداوند در کوفه اختصاص به دشمنان خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله می دهد و بدان وسیله آنها را می کشد، و عام آن، در شام است که مردم آنجا دچار چنان ترس و گرسنگی می شوند که تا آن روز ندیده باشند. گرسنگی اهل شام قبل از قیام قائم و ترس آنها بعد از ظهور اوست.» - . غیبت نعمانی: ۲۵۱ -

این روایت در تفسیر عیاشی هم ذکر شده است. - . تفسیر عیاشی ۱: ۸۷ -

**[ترجمه]

«۹۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ یَحْیَی (۳) عَنْ دَاوُدَ الدِّجَاجِیِّ عَنْ

أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی فَاخْتَلَفَ الْأَحْزابُ مِنْ بَیْنِهِمْ (۴) فَقَالَ انْتَظِرُوا الْفَرَجَ مِنْ ثَلَاثٍ فَقُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ مَا هُنَّ فَقَالَ اخْتِلَافُ أَهْلِ الشَّامِ بَیْنَهُمْ وَ الرَّایَاتُ السُّودُ مِنْ خُرَاسَانَ وَ الْفَزْعَهُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ فَقِیلَ وَ مَا الْفَزْعَهُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ

۱- ۱. البقره: ۱۵۵. و الحدیث فی المصدر ص ۱۳۲.

۲- ۲. تراه فی غیبه النعمانیّ ص ۱۳۳ و تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۶۸.

۳- ۳. فی الأصل المطبوع:« عمر بن یحیی» و الصحیح ما فی الصلب طبقا للمصدر ص ۱۳۳ و الرجل معمر بن یحیی بن بسام العجلیّ کوفیّ عربی صمیم ثقه له کتاب یرویه ثعلبه بن میمون راجع النجاشیّ ص ۳۳۳، و قد وصف بالدجاجی أیضا و أمّا داود الدجاجی فهو داود بن أبی داود الدجاجی من أصحاب الصادقین علیهما السلام.

۴- ۴. مریم: ۳۷، الزخرف: ۶۵.

فَقَالَ أَ مَا سَمِعْتُمْ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْقُرْآنِ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِينَ -(۱) آيَةٌ تُخْرِجُ الْفَتَاةَ مِنْ خِدْرِهَا وَ تُوقِظُ النَّائِمَ وَ تُفْزِعُ الْيَقْظَانَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام درباره این آیه«فَاخْتَلَفَ الْأَحْزابُ مِنْ بَيْنِهِمْ»، {اما دسته ها [ی گوناگون] از میان آنها به اختلاف پرداختند} - . مریم / ۳۷ - سؤال شد. فرمود: «با دیدن سه علامت منتظر آمدن مهدی باشید.» راوی عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین! آنها چیستند؟» فرمود: «اول اختلافی که در بین اهل شام پدید می آید؛ دوم آمدن پرچم های سیاه از خراسان؛ و سوم وحشتی در ماه رمضان.» عرض شد که وحشت ماه رمضان چیست؟ فرمود: «آیا این آیه را نشنیده ای که خدا در قرآن می فرماید:«إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِينَ»، {اگر بخواهیم، معجزه ای از آسمان بر آنان فرود می آوریم، تا در برابرآن، گردن هایشان خاضع گردد.} وحشت صدایی است که از آسمان شنیده می شود، به طوری که دختران از پرده ها بیرون می دوند و آنها که خواب هستند بیدار می شوند و آنان که بیدارند، هراسان می گردند.» - . غیبت نعمانی: ۲۵۱ -

**[ترجمه]

«۹۶»

نی، [الغيبه] للنعماني ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَ وُهَيْبٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ نَاراً مِنَ الْمَشْرِقِ شِبْهَ الْهَرَوِيِ (۲) الْعَظِيمِ تَطْلُعُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةً فَتَوَقَّعُوا فَرَجَ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ثُمَّ قَالَ الصَّيْحَةُ لَا تَكُونُ إِلَّا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرِ اللَّهِ وَ هِيَ صَيْحَةُ جَبْرَئِيلَ إِلَى هَذَا الْخَلْقِ ثُمَّ قَالَ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِ الْقَائِمِ عليه السلام فَيَسْمَعُ مَنْ بِالْمَشْرِقِ وَ مَنْ بِالْمَغْرِبِ لَا يَبْقَى رَاقِدٌ إِلَّا اسْتَيْقَظَ وَ لَا قَائِمٌ إِلَّا قَعَدَ وَ لَا قَاعِدٌ إِلَّا قَامَ عَلَى رِجْلَيْهِ فَزَعاً مِنْ ذَلِكَ الصَّوْتِ فَرَحِمَ اللَّهُ مَنِ اعْتَبَرَ بِذَلِكَ الصَّوْتِ فَأَجَابَ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْأَوَّلَ هُوَ صَوْتُ جَبْرَئِيلَ الرُّوحِ الْأَمِينِ وَ قَالَ عليه السلام الصَّوْتُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي لَيْلَةِ جُمُعَةٍ لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ فَلَا تَشُكُّوا فِي ذَلِكَ وَ اسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا وَ فِي آخِرِ النَّهَارِ صَوْتُ إِبْلِيسَ اللَّعِينِ يُنَادِي أَلَا إِنَّ فُلَاناً قُتِلَ مَظْلُوماً لِيُشَكِّكَ النَّاسَ وَ يُفْتِنَهُمْ فَكَمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ مِنْ شَاكٍّ مُتَحَيِّرٍ قَدْ هَوَى فِي النَّارِ وَ إِذَا سَمِعْتُمُ الصَّوْتَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَلَا تَشُكُّوا أَنَّهُ صَوْتُ جَبْرَئِيلَ

۱- ۱. الشعراء: ۴.

۲- ۲. كذا في الأصل المطبوع و قد فسره المؤلّف على ما يجي ء في البيان بالثياب الهروي، و هو سهو و الصحيح ما في المصدر ص ۱۳۴« الهردي»، قال الفيروزآبادي: « و الهرد بالضم: الكركم- يعني الأصفر-، و طين أحمر، و عروق يصبغ بها، و الهردي المصبوغ به». و نقل عن التكمله أن الهرد بالضم عروق و للعروق صبغ اصفر يصبغ به، و كيف كان فالتشبيه من حيث الصفره أو الحمره، و هكذا يقال: ثوب مهرود. أي مصبوغ أصفر بالهرد و منه ما مر في ج ۵۱ ص ۹۸ ان عيسى ينزل بين مهرودتين.

وَ عَلَامَهُ ذَلِکَ أَنَّهُ یُنَادِی بِاسْمِ الْقَائِمِ وَ اسْمِ أَبِیهِ حَتَّی تَسْمَعَهُ الْعَذْرَاءُ فِی خِدْرِهَا فَتُحَرِّضُ أَبَاهَا وَ أَخَاهَا عَلَی الْخُرُوجِ.

وَ قَالَ علیه السلام لَا بُدَّ مِنْ هَذَیْنِ الصَّوْتَیْنِ قَبْلَ خُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام صَوْتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ هُوَ صَوْتُ جَبْرَئِیلَ وَ صَوْتٍ مِنَ الْأَرْضِ فَهُوَ صَوْتُ إِبْلِیسَ اللَّعِینِ یُنَادِی بِاسْمِ فُلَانٍ أَنَّهُ قُتِلَ مَظْلُوماً یُرِیدُ الْفِتْنَهَ فَاتَّبِعُوا الصَّوْتَ الْأَوَّلَ وَ إِیَّاکُمْ وَ الْأَخِیرَ أَنْ تَفْتَتِنُوا بِهِ وَ قَالَ علیه السلام لَا یَقُومُ الْقَائِمُ إِلَّا عَلَی خَوْفٍ شَدِیدٍ مِنَ النَّاسِ وَ زَلَازِلَ وَ فِتْنَهٍ وَ بَلَاءٍ یُصِیبُ النَّاسَ وَ طَاعُونٍ قَبْلَ ذَلِکَ وَ سَیْفٍ قَاطِعٍ بَیْنَ الْعَرَبِ وَ اخْتِلَافٍ شَدِیدٍ بَیْنَ النَّاسِ وَ تَشْتِیتٍ فِی دِینِهِمْ وَ تَغْیِیرٍ فِی حَالِهِمْ حَتَّی یَتَمَنَّی الْمُتَمَنِّی الْمَوْتَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً مِنْ عِظَمِ مَا یَرَی مِنْ کَلَبِ النَّاسِ (۱) وَ أَکْلِ بَعْضِهِمْ بَعْضاً فَخُرُوجُهُ علیه السلام إِذَا خَرَجَ یَکُونُ عِنْدَ الْیَأْسِ وَ الْقُنُوطِ مِنْ أَنْ یَرَوْا فَرَجاً فَیَا طُوبَی لِمَنْ أَدْرَکَهُ وَ کَانَ مِنْ أَنْصَارِهِ وَ الْوَیْلُ کُلُّ الْوَیْلِ لِمَنْ نَاوَاهُ وَ خَالَفَهُ وَ خَالَفَ أَمْرَهُ وَ کَانَ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ قَالَ علیه السلام یَقُومُ بِأَمْرٍ جَدِیدٍ وَ کِتَابٍ جَدِیدٍ وَ سُنَّهٍ جَدِیدَهٍ وَ قَضَاءٍ جَدِیدٍ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ وَ لَیْسَ شَأْنُهُ إِلَّا الْقَتْلَ لَا یَسْتَبْقِی أَحَداً وَ لَا یَأْخُذُهُ فِی اللَّهِ لَوْمَهُ لَائِمٍ ثُمَّ قَالَ علیه السلام إِذَا اخْتَلَفَ بَنُو فُلَانٍ فِیمَا بَیْنَهُمْ فَعِنْدَ ذَلِکَ فَانْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَیْسَ فَرَجُکُمْ (۲) إِلَّا فِی اخْتِلَافِ بَنِی فُلَانٍ فَإِذَا اخْتَلَفُوا فَتَوَقَّعُوا الصَّیْحَهَ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ بِخُرُوجِ الْقَائِمِ إِنَّ اللَّهَ یَفْعَلُ ما یَشاءُ وَ لَنْ یَخْرُجَ الْقَائِمُ وَ لَا تَرَوْنَ مَا تُحِبُّونَ حَتَّی یَخْتَلِفَ بَنُو فُلَانٍ فِیمَا بَیْنَهُمْ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ طَمِعَ النَّاسُ فِیهِمْ وَ اخْتَلَفَتِ الْکَلِمَهُ وَ خَرَجَ السُّفْیَانِیُّ وَ قَالَ لَا بُدَّ لِبَنِی فُلَانٍ أَنْ یَمْلِکُوا فَإِذَا مَلَکُوا ثُمَّ اخْتَلَفُوا تَفَرَّقَ کُلُّهُمْ (۳)

۱- ۱. یقال: دفعت عنک کلب فلان- بالتحریک- أی أذاه و شره.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع: و لیس حلم، و هو تصحیف.

۳- ۳. أی جمعهم، و فی المصدر: ملکهم. و یحتمل أن یکون مصحف« کلمتهم».

وَ تَشَتَّتَ أَمْرُهُمْ حَتَّى يَخْرُجَ عَلَيْهِمُ الْخُرَاسَانِيُّ وَ السُّفْيَانِيُّ هَذَا مِنَ الْمَشْرِقِ وَ هَذَا مِنَ الْمَغْرِبِ يَسْتَبِقَانِ إِلَى الْكُوفَهِ كَفَرَسَيْ رِهَانٍ هَذَا مِنْ هُنَا وَ هَذَا مِنْ هُنَا حَتَّى يَكُونَ هَلَاكُ بَنِي فُلَانٍ عَلَى أَيْدِيهِمَا أَمَا إِنَّهُمَا لَا يُبْقُونَ مِنْهُمْ أَحَداً ثُمَّ قَالَ علیه السلام خُرُوجُ السُّفْيَانِيِّ وَ الْيَمَانِيِّ وَ الْخُرَاسَانِيِّ فِي سَنَهٍ وَاحِدَهٍ وَ فِي شَهْرٍ وَاحِدٍ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ وَ نِظَامٌ كَنِظَامِ الْخَرَزِ يَتْبَعُ بَعْضُهُ بَعْضاً فَيَكُونُ الْبَأْسُ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ وَيْلٌ لِمَنْ نَاوَاهُمْ وَ لَيْسَ فِي الرَّايَاتِ أَهْدَى مِنْ رَايَهِ الْيَمَانِيِّ هِيَ رَايَهُ هُدًى لِأَنَّهُ يَدْعُو إِلَى صَاحِبِكُمْ فَإِذَا خَرَجَ الْيَمَانِيُّ حَرَّمَ بَيْعَ السِّلَاحِ عَلَى النَّاسِ وَ كُلِّ مُسْلِمٍ وَ إِذَا خَرَجَ الْيَمَانِيُّ فَانْهَضْ إِلَيْهِ فَإِنَّ رَايَتَهُ رَايَهُ هُدًى وَ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَلْتَوِيَ عَلَيْهِ فَمَنْ فَعَلَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لِأَنَّهُ يَدْعُو إِلَى الْحَقِّ وَ إِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ثُمَّ قَالَ لِي إِنَّ ذَهَابَ مُلْكِ بَنِي فُلَانٍ كَقِصَعِ الْفَخَّارِ وَ كَرَجُلٍ كَانَتْ فِي يَدِهِ فَخَّارَهٌ وَ هُوَ يَمْشِي إِذْ سَقَطَتْ مِنْ يَدِهِ وَ هُوَ سَاهٍ عَنْهَا فَانْكَسَرَتْ فَقَالَ حِينَ سَقَطَتْ هَاهْ شِبْهَ الْفَزَعِ فَذَهَابُ مُلْكِهِمْ هَكَذَا أَغْفَلُ مَا كَانُوا عَنْ ذَهَابِهِ.

وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ذِكْرُهُ قَدَّرَ فِيمَا قَدَّرَ وَ قَضَى بِأَنَّهُ كَائِنٌ لَا بُدَّ مِنْهُ أَخْذَ بَنِي أُمَيَّهَ بِالسَّيْفِ جَهْرَهً وَ أَنَّ أَخْذَ بَنِي فُلَانٍ بَغْتَهً وَ قَالَ علیه السلام لَا بُدَّ مِنْ رَحًى تَطْحَنُ فَإِذَا قَامَتْ عَلَى قُطْبِهَا وَ ثَبَتَتْ عَلَى سَاقِهَا بَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهَا عَبْداً عَسفاً(۱)

خَامِلًا أَصْلُهُ يَكُونُ النَّصْرُ مَعَهُ أَصْحَابُهُ الطَّوِيلَهُ شُعُورُهُمْ أَصْحَابُ السِّبَالِ سُودٌ ثِيَابُهُمْ أَصْحَابُ رَايَاتٍ سُودٍ وَيْلٌ لِمَنْ نَاوَاهُمْ يَقْتُلُونَهُمْ هَرْجاً وَ اللَّهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَ إِلَى أَفْعَالِهِمْ وَ مَا يُلْقَى مِنَ الْفُجَّارِ مِنْهُمْ وَ الْأَعْرَابِ الْجُفَاهِ يُسَلِّطُهُمُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بِلَا رَحْمَهٍ فَيَقْتُلُونَهُمْ هَرْجاً عَلَى مَدِينَتِهِمْ بِشَاطِئِ الْفُرَاتِ

۱- ۱. عنيفا خ ل. و يحتمل أن يقرأ« عسقا» بالقاف و المراد به عسر الخلق و ضيقه.

الْبَرِّيَّهِ وَ الْبَحْرِيَّهِ جَزاءً بِمَا عَمِلُوا وَ ما رَبُّکَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِیدِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «هر گاه دیدید آتشی مانند لباس هروی و بزرگ، سه روز یا هفت روز از مشرق طلوع کرد، به خواست خداوند عزوجل منتظر فرج و ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله باشید! زیرا خداوند بر همه چیز غالب و حکیم است.»

آنگاه فرمود: «صدای آسمانی فقط در ماه رمضان است، یعنی ماه خدا و آنهم صدای جبرئیل خطاب به این مردم است.»

سپس فرمود: «گوینده ای از آسمان نام قائم علیه السلام را می برد، به طوری که از مشرق تا مغرب آن را می شنوند؛ هر کس خواب است بیدار می شود، هر کس ایستاده است می نشیند و هر کس که نشسته، از وحشت آن صدا برمی خیزد. خدا رحمت کند کسی را که از آن صدا عبرت می گیرد، زیرا صدای اول، صدای جبرئیل امین است.»

همچنین فرمود: «آن صدا در شب جمعه بیست و سوم ماه رمضان است؛نسبت به آن شک نکنید، آن را بشنوید و از آن پیروی کنید.

در آخر آن روز، صدای شیطان ملعون به گوش می رسد که می گوید: «آگاه باشید! فلانی (مقصود عثمان است) مظلوم کشته شده است» تا بدین وسیله مردم را به شک بیندازد و در میان آنها فتنه انگیزد. چه بسیار مردم مردد و متحیری که در آن روز به واسطه این شک، به آتش دوزخ درافتند.ولی شما اگر صدای اول را در ماه رمضان شنیدید، شک نکنید که صدای جبرئیل است. علامت آن نیزاین است که اسم قائم و پدرش را می برد، به طوری که دختران پرده نشین نیز آن را می شنوند و پدر و برادر خود را تشویق به بیرون آمدن می کنند.»

و فرمود: «قبل از قیام قائم علیه السلام این دو صدا باید اتفاق بیفتد: صدایی از آسمان که صدای جبرئیل است و صدایی از زمین که صدای ابلیس لعین است که ندا می دهد: «فلانی(یعنی عثمان) مظلوم کشته شده است» و می خواهد این گونه مردم را بفریبد. بر شما باد به پیروی از صدای نخست و مبادا فریفته صدای دوم شوید!»

و نیز فرمود: «قائم قیام نمی کند، مگر گاهی که ترس شدیدی مردم را فرا گیرد؛ زلزله های پی در پی بیاید؛ مردم در آشوب و بلا و طاعون به سر برند؛ و شمشیر برنده میان عرب کارگر باشد. و اختلاف شدیدی در بین مردم پدید می آید؛ همه درامر دین خود متفرق و حالشان متغیر خواهند شد، تا جایی که آرزومندان از سختی آنچه از مردم سگ صفت می بینند که چگونه یکدیگر را می درند، صبح و شام انتظار قیام او را می کشند.

آمدن او به هنگامی است که مردم از دیدن ظهور دولت آل محمد صلی الله علیه و آله مأیوس و ناامیدند! خوشا به حال کسی که او را می بیند و از یاران اوست! وای وای بر کسی که دشمنی و مخالفت می کند و از دشمنان اوست!»

همچنین فرمود: «قائم به امر جدید و کتاب جدید و قضای جدید که بر عرب دشوار است، قیام می کند. کار او جز جنگ و کشتن بی دینان نیست. یکنفر بی دین را در روی زمین باقی نمی گذارد و سرزنش ملامت کنندگان، او را و از تعقیب هدفش

باز نمی دارد.»

آنگاه اضافه فرمود: «هر وقت اولاد فلان با هم اختلاف کردند، موقع فرج است. صبر و بردباری در اختلاف اولاد فلان است. هنگامی که با هم اختلاف کردند، شما منتظر صیحه آسمانی در ماه رمضان باشید که مژده به آمدن قائم می دهد، زیرا خداوند آنچه خواهد،می کند. قائم خروج نمی کند و آنچه را که می خواهید نمی بینید، مگر هنگامی که اولاد فلان با هم اختلاف پیدا کردند. وقتی چنین شد، مردم نیز چشم به دولت آنها می دوزند، از هر طرف گفتگو درمی گیرد و سفیانی خروج می کند.»

و نیز فرمود: «بنی فلان حتما سلطنت می کنند. وقتی سلطنت کردند و کارشان به اختلاف کشید، پراکنده می شوند و دولتشان از کف می رود، تا آنگاه که خراسانی و سفیانی، یکی از مشرق و دیگری از مغرب، مانند اسبانی که مسابقه می دهند، یکی از این طرف و دیگری از آن طرف، سعی می کنند زودتر وارد کوفه شوند! و نابودی بنی فلان به دست آنها خواهد بود و یکنفر از آنها باقی نمی ماند.» سپس فرمود: «آمدن سفیانی و یمنی و خراسانی در یک سال و یک ماه و یک روز می باشد، مانند گردنبندی که دانه های آن منظم و یکی از پی دیگری است. در آن وقت، منتظران از هر جهت مأیوس می گردند. بیچاره کسانی که با آنها مخالفت کنند!

در میان آنها پرچم حقی جز پرچم یمنی نیست. جمعیت او در طریق حق گام برمی دارند، زیرا او مردم را به پیروی از صاحب شما دعوت می کند.وقتی یمنی قیام کرد، فروش اسلحه بر هر مسلمانی حرام است. وقتی او خروج کرد، به طرف وی بروید، زیرا لشکر او لشکر بر حق است و نمی باید که مسلمانی، از وی سرپیچی کند. هر کس از دعوت وی سرپیچید، از اهل دوزخ به شمار می رود، چه که وی، مردم را دعوت به حق و راه راست می کند.»

ابو بصیر می گوید: سپس حضرت فرمود: «زوال دولت بنی فلان، مانند سرکشیدن کوزه آب است که به دست مردی باشد و ناگهان از دستش بیفتد و بشکند، در حالی که او توجه ندارد و فقط موقعی که از دستش می افتد، تکانی می خورد! نابودی دولت آنها نیز به همین مثابه است و عیش و نوشی که دارند، آنها را از نابودی ملک و سلطنت غافل می کند.»

امیرالمؤمنین علیه السلام روی منبر کوفه فرمود: «از جمله مقدرات الهی این است که بنی امیه به طور آشکار، با شمشیر نابود می گردند و بنی فلان (عباس) ناگهان گرفتار می شوند.» همچنین فرمود: «بشر ناچار از داشتن آسیاست که پیوسته بگردد. وقتی که آسیای سلطنت آنها بر قطب خود استوار گشت و بر پایه های خود قرار گرفت، خداوند بنده ستمگری را بر آنان برمی انگیزد که پیروزی با اوست. اتباع او موی بلند دارند. آنها از مردم «سیال» – . منطقه ای واقع در حجاز است. – هستند که لباس هاشان سیاه است و دارای پرچم های سیاه هستند. وای بر کسی که با آنها دشمنی ورزد! آنها دشمنان خود را درگیر و دار جنگ به قتل رسانند.

به خدا قسم مثل اینکه هم اکنون آنها را می نگرم و کارهای آنها و آنچه را که از بدکاران آنها و اعراب جفاپیشه سرمی زند، می بینم. خداوند بدون اینکه بر آنها ترحم آورد، کسانی را بر آنان مسلط می گرداند که آنها را در آن ورطه و شهر خودشان واقع در کنار فرات، از دم شمشیر بگذرانند و به کیفر اعمالشان برسانند و پروردگارت به بندگان ظلم نمی کند.» – . غیبت

نعمانی: ۲۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالهروی الثیاب الهرویه شبهت بها فی عظمها و بیاضها قوله إن فلانا قتل مظلوما أی عثمان.

**[ترجمه]شاید مقصود از «هراتی بزرگ»، لباس مردم هرات باشد که آن آتش،از نظر بزرگی و سفیدی اش به آن تشبیه شده است. و عبارت «ان فلانا قتل مظلوما»، منظور عثمان است.

**[ترجمه]

«۹۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرِ بْنِ وَهْبٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْعَامُ الَّذِی فِیهِ الصَّیْحَهُ قَبْلَهُ الْآیَهُ فِی رَجَبٍ قُلْتُ وَ مَا هِیَ قَالَ وَجْهٌ یَطْلُعُ فِی الْقَمَرِ وَ یَدٌ بَارِزَهٌ(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: داود بن سرحانمی گوید:امام صادق علیه السلام فرمود: «آن سالی که در آن صیحه آسمانی شنیده می شود، در ماه رجب پیش از آن، علامتی خواهد بود.» عرض کردم که آن علامت چیست؟ فرمود: «صورتی است که در قبر می تابد و دستی که آشکار است.» - . غیبت نعمانی: ۲۵۲ -

**[ترجمه]

«۹۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ یَزِیدَ عَنْ زِیَادِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: النِّدَاءُ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ السُّفْیَانِیُّ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ کَفٌّ (۲) یَطْلُعُ مِنَ السَّمَاءِ مِنَ الْمَحْتُومِ قَالَ علیه السلام وَ فَزْعَهٌ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ تُوقِظُ النَّائِمَ وَ تُفْزِعُ الْیَقْظَانَ وَ تُخْرِجُ الْفَتَاهَ مِنْ خِدْرِهَا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللّه بن سنان از امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: «صدای آسمانی از امور حتمی است؛ آمدن سفیانی نیز حتمی است؛ کشته شدن مردی پاکدل نیز حتمی است؛ گرفتن خورشید نیز حتمی است.» آنگاه فرمود: «وحشتی در ماه رمضان خواهد بود که هر کس به خواب رفته باشد، بیدار و آنها که بیدارند، هراسان می شوند و دختران از پرده بیرون می آیند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۹۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَاصِمٍ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: قَبْلَ هَذَا الْأَمْرِ السُّفْیَانِیُّ وَ الْیَمَانِیُّ وَ الْمَرْوَانِیُّ وَ شُعَیْبُ بْنُ صَالِحٍ فَکَیْفَ یَقُولُ هَذَا هَذَا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بزنطی از حضرت امام رضا علیه السلام روایت می کند که فرمود: «پیش از ظهور قائم، سفیانی و یمنی و مروانی و شعیب بن صالح می آیند. پس اینها چه می گویند؟» - . غیبت نعمانی: ۲۵۲ -

**[ترجمه]

بیان

أی کیف یقول هذا الذی خرج إنی القائم یعنی محمد بن إبراهیم أو غیره (۳).

ص: ۲۳۳

۱- ۱. هذا هو الصحیح کما فی المصدر ص ۱۳۴ و فی الأصل المطبوع: وجه یطلع فی القبر و یدانیه، و هو تصحیف و هکذا صحف فیه« محمّد بن همام» بمحمّد بن هاشم، راجع ص ۱۶۳ من طبعه الکمبانیّ.

۲- ۲. راجع المصدر ص ۱۳۴ و فی الأصل المطبوع: کسف یطلع، و هو تصحیف.

۳- ۳. و فی المصدر ص ۱۳۴ و کیف یقول هذا و هذا. و هذا هو الأظهر و معنی القول هو الإشاره، أی کف تشیر هکذا و هکذا.

**[ترجمه]یعنی با این وصف، چطور محمد بن ابراهیم (طباطبا) که قیام کرده، مدعی است که من همان قائم هستم؟!

**[ترجمه]

«۱۰۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُخْتَارٍ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَمْسِکْ بِیَدِکَ هَلَاکَ الْفُلَانِیِّ وَ خُرُوجَ السُّفْیَانِیِّ وَ قَتْلَ النَّفْسِ وَ جَیْشَ الْخَسْفِ وَ الصَّوْتَ قُلْتُ وَ مَا الصَّوْتُ هُوَ الْمُنَادِی قَالَ نَعَمْ وَ بِهِ یُعْرَفُ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ ثُمَّ قَالَ الْفَرَجُ کُلُّهُ هَلَاکُ الْفُلَانِیِّ مِنْ بَنِی الْعَبَّاسِ.

بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ سَیَابَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِیثَمٍ عَنْ عَبَایَةَ بْنِ رِبْعِیٍّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ أَنَا خَامِسُ خَمْسَةٍ وَ أَصْغَرُ الْقَوْمِ سِنّاً فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ حَدَّثَنِی أَخِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ إِنِّی خَاتَمُ أَلْفِ نَبِیٍّ وَ إِنَّکَ خَاتَمُ أَلْفِ وَصِیٍّ وَ کُلِّفْتُ مَا لَمْ یُکَلَّفُوا فَقُلْتُ مَا أَنْصَفَکَ الْقَوْمُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ لَیْسَ حَیْثُ تَذْهَبُ یَا ابْنَ أَخِ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْلَمُ أَلْفَ کَلِمَةٍ لَا یَعْلَمُهَا غَیْرِی وَ غَیْرُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّهُمْ لَیَقْرَءُونَ مِنْهَا آیَةً فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هِیَ وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَیْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُکَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ کانُوا بِآیاتِنا لا یُوقِنُونَ (۱) وَ مَا یَتَدَبَّرُونَهَا حَقَّ تَدَبُّرِهَا أَ لَا أُخْبِرُکُمْ بِآخِرِ مُلْکِ بَنِی فُلَانٍ قُلْنَا بَلَی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ قَتْلُ نَفْسٍ حَرَامٍ فِی یَوْمٍ حَرَامٍ فِی بَلَدٍ حَرَامٍ عَنْ قَوْمٍ مِنْ قُرَیْشٍ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ مَا لَهُمْ مُلْکٌ بَعْدَهُ غَیْرَ خَمْسَ عَشْرَةَ لَیْلَةً قُلْنَا هَلْ قَبْلَ هَذَا مِنْ شَیْ ءٍ أَوْ بَعْدَهُ فَقَالَ صَیْحَةٌ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ تُفْزِعُ الْیَقْظَانَ وَ تُوقِظُ النَّائِمَ وَ تُخْرِجُ الْفَتَاةَ مِنْ خِدْرِهَا.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللَّه بن ابی یعفور گفت: حضرت صادق علیه السلام به من فرمود: «نابودی فلانی، آمدن سفیانی، کشته شدن مرد پاکدل، فرو رفتن لشکر در زمین و صدا از آسمان را به عنوان علامت در دست خود نگهدار.»عرض کردم: «صدا کدام است؟ همان گوینده است؟» فرمود: «آری! صاحب الامر به همین صدای آسمانی شناخته می گردد.» آنگاه فرمود: «ظهور کامل، نابودی فلانی(از بنی عباس) است.»

و در آن کتاب، به همین سند از عبایه ربعی روایت می کند که گفت: «ما پنج نفر بودیم که به خدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام رسیدیم. من کوچک ترین آن پنج نفر بودم و شنیدم که برای من حدیث می کرد و می فرمود: «برادرم رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمود که من آخرین هزار پیغمبرم و تو آخرین هزار جانشین پیغمبری و به اموری مکلف شده ای که آنها مکلف نبودند.»

عبایه می گوید: من عرض کردم: «پس مردم درباره شما بی انصافی کردند.» فرمود: «ای برادرزاده! این طور نیست که تو پنداشته ای. به خدا قسم من هزار کلمه می دانم که جز من و محمد صلی الله علیه و آله کسی نمی داند و مردم تنها یک آیه آن را در قرآن می خوانند و آن این آیه است:«وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَیْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُکَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ کانُوا بِآیاتِنا لا یُوقِنُونَ»، {و چون قول [عذاب] برایشان واجب گردد، جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که: مردم [چنان که باید] به نشانه های ما یقین نداشتند.} - . نمل / ۸۲ - آری مردم در آیات الهی، آن طور که

باید تدبر نمی کنند. آیا از اوضاع آخر سلطنت بنی فلان به تو خبر ندهم؟»عرض کردم: «بفرمایید!»

فرمود: «انقراض آنها هنگامی است که قریش شخص محترمی را در روز و ماه محرم به قتل می رسانند. سوگند به خدایی که دانه را شکافت و انسان را آفرید که بعد از آن، بنی فلان جز پانزده شب دیگر سلطنتی ندارند.» عرض کردیم: «آیا پیش از آن یا بعد از آن، اتفاقی روی می دهد؟» فرمود: «آری، صدایی است که در ماه رمضان شنیده می شود، به طوری که مردم بیدار را به وحشت می اندازد و آنها که در خوابند بیدار می شوند، و دوشیزگان از پرده ها بیرون می دوند.» - . غیبت نعمانی: ۲۵۸ -

**[ترجمه]

«۱۰۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا بْنِ شَیْبَانَ عَنْ أَبِی سُلَیْمَانَ بْنِ کُلَیْبٍ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنِ ابْنِ عَمِیرَةَ عَنِ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَّهُ سَمِعَهُ یَقُولُ: لَا بُدَّ أَنْ یَمْلِکَ بَنُو الْعَبَّاسِ فَإِذَا مَلَکُوا وَ اخْتَلَفُوا وَ تَشَتَّتَ أَمْرُهُمْ خَرَجَ عَلَیْهِمُ الْخُرَاسَانِیُّ وَ السُّفْیَانِیُّ هَذَا مِنَ الْمَشْرِقِ وَ هَذَا مِنَ الْمَغْرِبِ یَسْتَبِقَانِ

ص: ۲۳۴

۱- ۱. النمل، ۸۲. و الحدیث فی المصدر ص ۱۳۷، و هکذا الحدیث الآتی.

إِلَى الْكُوفَهِ كَفَرَسَيْ رِهَانٍ هَذَا مِنْ هَاهُنَا وَ هَذَا مِنْ هَاهُنَا حَتَّى يَكُونَ هَلَاكُهُمْ عَلَى أَيْدِيهِمَا أَمَا إِنَّهُمَا لَا يُبْقُونَ مِنْهُمْ أَحَداً أَبَداً(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «از بنی عباس به سلطنت می رسند. وقتی سلطنت کردند و با هم اختلاف نمودند و کارشان به پریشانی گرایید، خراسانی و سفیانی، یکی از شرق و دیگری از غرب، مانند دو اسبی که مسابقه می دهند، هر یک سعی می کند خود را زودتر به کوفه برساند. نابودی بنی عباس به دست آنهاست. آگاه باشید که آنها یکنفر از بنی عباس را باقی نمی گذارند.» - . همان: ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۰۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّامِتِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا مِنْ عَلَامَهٍ بَيْنَ يَدَيْ هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ بَلَى قُلْتُ مَا هِيَ قَالَ هَلَاكُ الْعَبَّاسِيِّ وَ خُرُوجُ السُّفْيَانِيِّ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّهِ وَ الْخَسْفُ بِالْبَيْدَاءِ وَ الصَّوْتُ مِنَ السَّمَاءِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخَافُ أَنْ يَطُولَ هَذَا الْأَمْرُ فَقَالَ لَا إِنَّمَا هُوَ كَنِظَامِ الْخَرَزِ يَتْبَعُ بَعْضُهُ بَعْضاً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: محمد بن صامت روایت می کند که به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «آیا پیش از ظهور قائم علامتی هست؟» فرمود: «آری.» گفتم: «آن علامت چیست؟» فرمود: «نابودی عباسی، آمدن سفیانی، قتل نفس زکیه (مرد پاکدل)، فرو رفتن بیابان «بیداء» و صدای آسمانی.»عرض کردم: «قربانت گردم! می ترسم این امور به طول بینجامد.» فرمود: «نه! این امور مانند ترتیب مهره ها، یکی پس از دیگری به ترتیب می آید.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۲ -

**[ترجمه]

«۱۰۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِيِّ وَ وُهَيْبٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: يَقُومُ الْقَائِمُ علیه السلام (۲) فِي وَتْرٍ مِنَ السِّنِينَ تِسْعٍ وَاحِدَهٍ ثَلَاثٍ خَمْسٍ وَ قَالَ إِذَا اخْتَلَفَتْ بَنُو أُمَيَّهَ ذَهَبَ مُلْكُهُمْ ثُمَّ يَمْلِكُ بَنُو الْعَبَّاسِ فَلَا يَزَالُونَ فِي عُنْفُوَانٍ مِنَ الْمُلْكِ وَ غَضَارَهٍ مِنَ الْعَيْشِ حَتَّى يَخْتَلِفُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ فَإِذَا اخْتَلَفُوا ذَهَبَ مُلْكُهُمْ وَ اخْتَلَفَ أَهْلُ الشَّرْقِ وَ أَهْلُ الْغَرْبِ نَعَمْ وَ أَهْلُ الْقِبْلَهِ وَ يَلْقَى النَّاسَ جَهْدٌ شَدِيدٌ مِمَّا يَمُرُّ بِهِمْ مِنَ الْخَوْفِ فَلَا يَزَالُونَ بِتِلْكَ الْحَالِ حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ فَإِذَا نَادَى فَالنَّفْرَ النَّفْرَ فَوَ اللَّهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ يُبَايِعُ النَّاسَ بِأَمْرٍ جَدِيدٍ وَ كِتَابٍ جَدِيدٍ وَ سُلْطَانٍ جَدِيدٍ مِنَ السَّمَاءِ أَمَا إِنَّهُ لَا يُرَدُّ لَهُ رَايَهٌ أَبَداً حَتَّى يَمُوتَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «روز قیام قائم علیه السلام در سال طاق، مانند نهم، یکم، سوم و پنجم به وقوع می پیوندد.» همچنین فرمود: «وقتی بنی امیه با یکدیگر

بر سر سلطنت اختلاف پیدا کردند و دولتشان منقرض گشت، و پس از آنها بنی عباس به سلطنت رسیدند، آنها پیوسته غرق در شادی ملک و سلطنت خواهند بود.تا آنگاه که با هم اختلاف کنند. در آن وقت دولت آنها نیز از میان می رود. سپس اهل شرق و غرب و اهل قبله (مسلمانان) کشمکش خواهند داشت و مردم به واسطه ترسی که بر آنها می گذرد، کوشش سختی می کنند. پیوسته بدین حال خواهند بود، تا آنگاه که گوینده ای از آسمان صدا زند. وقتی او صدا زد، دسته دسته به طرف او (امام زمان) بروید. به خدا قسم گویا او را می بینم که در بین رکن و مقام،برای امر جدید، کتاب جدید و سلطنت جدید که از آسمان آمده، از مردم بیعت می گیرد. آگاه باشید! او تا زنده است، لشکرش ابدا شکست نمی خورد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۰۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ(۳)

عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِمَا السَّلَامُ: أَنَ

ص: ۲۳۵

۱- ۱. تراه فی المصدر ص ۱۳۷ و الحدیث الآتی ص ۱۳۹ و قد مر نظیرهما فی حدیث واحد تحت الرقم ۹۶.

۲- ۲. کذا فی المصدر ص ۱۳۹ و فی الأصل المطبوع،« تقوم الساعه» و هو تصحیف.

۳- ۳. فی المصدر: عبد اللّه بن محمّد الأنصاریّ، و الصحیح ما فی الصلب.

أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام حَدَّثَ عَنْ أَشْيَاءَ تَكُونُ بَعْدَهُ إِلَى قِيَامِ الْقَائِمِ فَقَالَ الْحُسَيْنُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَتَى يُطَهِّرُ اللَّهُ الْأَرْضَ مِنَ الظَّالِمِينَ قَالَ لَا يُطَهِّرُ اللَّهُ الْأَرْضَ مِنَ الظَّالِمِينَ حَتَّى يُسْفَكَ الدَّمُ الْحَرَامُ ثُمَّ ذَكَرَ أَمْرَ بَنِي أُمَيَّةَ وَ بَنِي الْعَبَّاسِ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ وَ قَالَ إِذَا قَامَ

الْقَائِمُ بِخُرَاسَانَ وَ غَلَبَ عَلَى أَرْضِ كُوفَانَ (۱)

وَ الْمُلْتَانِ وَ جَازَ جَزِيرَةَ بَنِي كَاوَانَ وَ قَامَ مِنَّا قَائِمٌ بِجِيلَانَ وَ أَجَابَتْهُ الْآبُرُ وَ الدَّيْلَمُ وَ ظَهَرَتْ لِوَلَدِي رَايَاتُ التُّرْكِ مُتَفَرِّقَاتٍ فِي الْأَقْطَارِ وَ الْحَرَامَاتِ (۲)

وَ كَانُوا بَيْنَ هَنَاتٍ وَ هَنَاتٍ إِذَا خَرِبَتِ الْبَصْرَةُ وَ قَامَ أَمِيرُ الْإِمْرَةِ فَحَكَى علیه السلام حِكَايَةً طَوِيلَةً ثُمَّ قَالَ إِذَا جُهِّزَتِ الْأُلُوفُ وَ صَفَّتِ الصُّفُوفُ وَ قُتِلَ الْكَبْشُ الْخَرُوفُ هُنَاكَ يَقُومُ الْآخِرُ وَ يَثُورُ الثَّائِرُ وَ يَهْلِكُ الْكَافِرُ ثُمَّ يَقُومُ الْقَائِمُ الْمَأْمُولُ وَ الْإِمَامُ الْمَجْهُولُ لَهُ الشَّرَفُ وَ الْفَضْلُ وَ هُوَ مِنْ وُلْدِكَ يَا حُسَيْنُ لَا ابْنٌ مِثْلُهُ يَظْهَرُ بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ فِي دَرِيسَيْنِ بَالِيَيْنِ -(۳) يَظْهَرُ عَلَى الثَّقَلَيْنِ وَ لَا يَتْرُكُ فِي الْأَرْضِ الْأَدْنَيْنَ -(۴)

طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَ زَمَانَهُ وَ لَحِقَ أَوَانَهُ وَ شَهِدَ أَيَّامَهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابراهیم بن عبداللّه بن علا از پدرش، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام و او از پدر بزرگوارش و آن حضرت از جدش امیرالمؤمنین علیهم السلام روایت می کند که آن حضرت پاره ای از چیزهایی را که بعد از وی تا قیام قائم خواهد بود، اطلاع داد.

در آن میان امام حسین علیه السلام عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین! چه وقت خداوند زمین را از لوث وجود بیدادگران پاک می گرداند؟» فرمود: «خداوند زمین را از لوث وجود بیدادگران پاک نمی گرداند، مگر بعد از اینکه خون محترمی ریخته شود.»

آنگاه به تفصیل از بنی امیه و بنی عباس سخن گفت. سپس فرمود: «قیام قائم هنگامی است که یکنفر در خراسان قیام کند و بر کوفه و «ملتان» - . ملتان از شهرهای هند نزدیک غزنه بوده و امروز جزو کشور پاکستان است. - غالب گردد و از جزیره «بنی کاوان» بگذرد؛ شخصی از دودمان ما در گیلان قیام کند و مردم «ابر» و گیلان به وی بگروند، و پرچم های ترک برای فرزندم آشکار شود، در حالی که در اطراف پراکنده اند و پیش از آن در میان زشتی ها قرار داشتند؛ هنگامی که بصره خراب شود و پیشوای امرا قیام کند.»

سپس آن حضرت داستان مفصلی را حکایت کرد و فرمود: «هنگامی که هزاران نفر برای جنگ آماده شوند، صف ها بسته گردد و قوچ، بچه خود را بکشد و بعد دیگری قیام کند و انتقام خون او را بگیرد و کافر به هلاکت رسد، آن قائمی که همه آرزوی آمدن او را دارند و امام ناپیدایی که دارای شرافت و بزرگواری است، قیام می کند.

ای حسین! او از نسل تو است و پسری مثل او نیست. او در بین دو رکن مسجدالحرام با جمعیت اندک و با دو آلت جنگ ظاهر می شود، بر جن و انس غلبه می یابد و یکنفر از افراد فرومایه را در روی زمین باقی نمی گذارد. خوشا به حال کسی که

زمان او را درک کند و به آن روزگار برسد و در آن روزها حاضر باشد!» - . غیبت نعمانی: ۲۷۴ -

**[ترجمه]

بيان

القائم بخراسان هلاكوخان أو جنكيزخان و كاوان جزيره فى بحر البصره ذكره الفيروزآبادى و القائم بجيلان سلطان إسماعيل نور الله مضجعه و الآبر قريه قرب الأستراباد و الخروف كصبور الذكر من أولاد الضأن و لعل المراد

ص: ۲۳۶

۱- ۱. فى المصدر: كرمان.

۲- ۲. فى المصدر: الجنّات.

۳- ۳. درس الثوب، أخلقه فدرس- لازم متعد- فالثوب درس و دريس، و البالى: الخلقان و الرث من الثياب. و قد صحفت الكلمتان فى الأصل المطبوع هكذا: فى ذريسير بآلتين. راجع المصدر ص ۱۴۷.

۴- ۴. فى المصدر: و لا يترك فى الأرض دمين. و لعله مصحف« دفين» لكن السياق يطلب تثنيه كأخواتها. فتحرر.

بـالكبش السـلطان عباس الأول طيب الله رمسه حيث قتل ولـده الصـفى ميرزا رحمه الله و قيام الآخر بالثأر يحتمل أن يكون إشاره إلى ما فعل السلطان صفى تغمده الله برحمته ابن المقتول بأولاد القاتل من القتل و سمل العيون و غير ذلك.

و قيـام القـائم عليه السـلام بعـد ذلـك لا يلزم أن يكون بلا واسـطه و عسـى أن يكون قريبا مع أن الخبر مختصـر من كلام طويل فيمكن أن يكون سقط من بين الكلامين وقائع.

**[ترجمه]«شخصی که از خراسان قیام می کند» هلاکوخان یا چنگیزخان مغول است، و جزیره «کاوان» در دریای بصره است، چنان که فیروزآبادی در قاموس گفته است. «شخصـی که در گیلان قیام می کند»، شاه اسـماعیل صـفوی است و «ابر»، قریه ای در نزدیکی گرگان است.

شایـد منظور از «قوچ بچه خود را بکشـد»، شاه عباس اول باشـد که پسر خود صـفی میرزا را به قتل رساند و «قیام دیگران برای انتقام گرفتن از خون وی»، شاه صـفی پسر صفی میرزا است که برخی اولاد شاه عباس را کشت و برخی را نابینا کرد. و لزومی ندارد که آمدن قائم آل محمد صـلی الله علیه و آله بلافاصـله بعد از این علائم باشد و امکان هم دارد که نزدیک باشد! بعلاوه این روایت مختصری از کلام طولانی آن حضرت است و از این رو ممکن است که وقایعی از روایت حذف شده باشد.

**[ترجمه]

«۱۰۵»

نی، [الغیبه] للنعمـانی ابْنُ عُقْـدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ وَ قَالَ الْكُلَيْنِيُّ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ ابْنِ عِيسَى وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ سَهْلٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ وَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَاسِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هُلَيْلٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: يَا جَابِرُ الْزَمِ الْأَرْضَ وَ لَا تُحَرِّكْ يَداً وَ لَا رِجْلًا حَتَّى تَرَى عَلَامَاتٍ أَذْكُرُهَا لَكَ إِنْ أَدْرَكْتَهَا أَوَّلُهَا اخْتِلَافُ بَنِي الْعَبَّاسِ وَ مَا أَرَاكَ تُدْرِكُ ذَلِكَ وَ لَكِنْ حَدِّثْ بِهِ مِنْ بَعْدِي عَنِّي وَ مُنَادٍ يُنَادِي مِنَ السَّمَاءِ وَ يَجِيئُكُمُ الصَّوْتُ مِنْ نَاحِيَهِ دِمَشْقَ بِالْفَتْحِ وَ تُخْسَفُ قَرْيَهٌ مِنْ قُرَى الشَّامِ تُسَمَّى الْجَابِيَهَ وَ تَسْقُطُ طَائِفَهٌ مِنْ مَسْجِدِ دِمَشْقَ الْأَيْمَنِ وَ مَارِقَهٌ تَمْرُقُ مِنْ نَاحِيَهِ التُّرْكِ وَ يَعْقُبُهَا هَرْجُ الرُّومِ وَ سَيُقْبِلُ إِخْوَانُ التُّرْكِ حَتَّى يَنْزِلُوا الْجَزِيرَهَ وَ سَتُقْبِلُ مَارِقَهُ الرُّومِ حَتَّى يَنْزِلُوا الرَّمْلَهَ فَتِلْكَ السَّنَهَ يَا جابِرُ اخْتِلَافٌ كَثِيرٌ فِي كُلِّ أَرْضٍ مِنْ نَاحِيَهِ الْمَغْرِبِ فَأَوَّلُ أَرْضِ الْمَغْرِبِ (۱)

أَرْضُ الشَّامِ يَخْتَلِفُونَ عِنْدَ ذَلِكَ

عَلَى ثَلَاثِ رَايَاتٍ رَايَهِ الْأَصْهَبِ وَ رَايَهِ الْأَبْقَعِ وَ رَايَهِ السُّفْيَانِيِّ فَيَلْتَقِي السُّفْيَانِيُّ بِالْأَبْقَعِ فَيَقْتَتِلُونَ وَ يَقْتُلُهُ السُّفْيَانِيُّ وَ مَنْ مَعَهُ وَ يَقْتُلُ الْأَصْهَبَ ثُمَّ لَا يَكُونُ لَهُ هِمَّهٌ إِلَّا الْإِقْبَالَ نَحْوَ الْعِرَاقِ وَ يَمُرُّ جَيْشُهُ بِقِرْقِيسَا فَيَقْتَتِلُونَ بِهَا فَيَقْتُلُ مِنَ الْجَبَّارِينَ مِائَهَ أَلْفٍ وَ يَبْعَثُ

١- ١. أرض تخرب خ ل.

السُّفْيَانِيُّ جَيْشاً إِلَى الْكوفهِ وَ عِدَّتُهُمْ سَبْعُونَ أَلْفاً فَيُصِيبُونَ مِنْ أَهْلِ الْكوفهِ قَتْلًا وَ صَلْباً وَ سَبْياً فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ أَقْبَلَتْ رَايَاتٌ مِنْ قِبَلِ خُرَاسَانَ تَطْوِی الْمَنَازِلَ طَيّاً حَثِيثاً وَ مَعَهُمْ نَفَرٌ مِنْ أَصْحاب الْقَائِمِ ثُمَّ يَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ مَوَالِی أَهْلِ الْكُوفهِ فِی ضُعَفَاءَ فَيَقْتُلُهُ أَمِيرُ جَيْشِ السُّفْيَانِیِّ بَيْنَ الْحِيرَهِ وَ الْكُوفهِ وَ يَبْعَثُ السُّفْيَانِیُّ بَعْثاً إِلَی الْمَدِينَهِ فَيَنْفِرُ الْمَهْدِیُّ مِنْهَا إِلَی مَكَّهَ فَيَبْلُغُ أَمِيرَ جَيْشِ السُّفْيَانِیِّ أَنَّ الْمَهْدِیَّ قَدْ خَرَجَ إِلَی مَكَّهَ فَيَبْعَثُ جَيْشاً عَلَی أَثَرِهِ فَلَا يُدْرِكُهُ حَتَّی يَدْخُلَ مَكَّهَ خائِفاً يَتَرَقَّبُ عَلَی سُنَّهِ مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ قَالَ وَ يَنْزِلُ أَمِيرُ جَيْشِ السُّفْيَانِیِّ الْبَيْدَاءَ فَيُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ يَا بَيْدَاءُ أَبِيدِی الْقَوْمَ فَيُخْسَفُ بِهِمْ فَلَا يُفْلِتُ مِنْهُمْ إِلَّا ثَلَاثَهُ نَفَرٍ يُحَوِّلُ اللَّهُ وُجُوهَهُمْ إِلَی أَقْفِيَتِهِمْ وَ هُمْ مِنْ كَلْبٍ وَ فِيهِمْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَهُ يا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ آمِنُوا بِما نَزَّلْنا مُصَدِّقاً لِما مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّها عَلی أَدْبارِها الْآيَهَ(۱)

قَالَ وَ الْقَائِمُ يَوْمَئِذٍ بِمَكَّهَ وَ قَدْ أَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَی الْبَيْتِ الْحَرَامِ مُسْتَجِيراً بِهِ يُنَادِی يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَسْتَنْصِرُ اللَّهَ وَ مَنْ أَجَابَنَا مِنَ النَّاسِ وَ إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ مُحَمَّدٍ وَ نَحْنُ أَوْلَی النَّاسِ بِاللَّهِ وَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله عليه و آله فَمَنْ حَاجَّنِی فِی آدَمَ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِآدَمَ وَ مَنْ حَاجَّنِی فِی نُوحٍ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِنُوحٍ وَ مَنْ حَاجَّنِی فِی إِبْرَاهِيمَ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ وَ مَنْ حَاجَّنِی فِی مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِمُحَمَّدٍ وَ مَنْ حَاجَّنِی فِی النَّبِيِّينَ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِالنَّبِيِّينَ أَ لَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ فِی مُحْكَمِ كِتَابِهِ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفی آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَی الْعالَمِينَ ذُرِّيَّهً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ-(۲)

فَأَنَا بَقِيَّهٌ مِنْ آدَمَ وَ ذَخِيرَهٌ مِنْ نُوحٍ وَ مُصْطَفًی مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ صَفْوَهٌ مِنْ

۱- ۱. النساء: ۴۶.

۲- ۲. آل عمران: ۳۴.

مُحَمَّدٍ صلى الله علیه و آله أَلَا وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي كِتَابِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِكِتَابِ اللَّهِ أَلَا وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ فَأَنْشُدُ اللَّهَ مَنْ سَمِعَ كَلَامِي الْيَوْمَ لَمَّا بَلَّغَ الشَّاهِدُ مِنْكُمُ الْغَائِبَ وَ أَسْأَلُكُمْ بِحَقِّ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ بِحَقِّي فَإِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقَّ الْقُرْبَى مِنْ رَسُولِ اللَّهِ إِلَّا أَعَنْتُمُونَا وَ مَنَعْتُمُونَا مِمَّنْ يَظْلِمُنَا فَقَدْ أُخِفْنَا وَ ظُلِمْنَا وَ طُرِدْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَ أَبْنَائِنَا وَ بُغِيَ عَلَيْنَا وَ دُفِعْنَا عَنْ حَقِّنَا فَأَوْتَرَ(۱) أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَيْنَا فَاللَّهَ اللَّهَ فِينَا لَا تَخْذُلُونَا وَ انْصُرُونَا يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ قَالَ فَيَجْمَعُ اللَّهُ عَلَيْهِ أَصْحَابَهُ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا وَ يَجْمَعُهُمُ اللَّهُ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ قَزَعاً كَقَزَعِ الْخَرِيفِ وَ هِيَ يَا جَابِرُ الْآيَةُ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ أَيْنَ ما تَكُونُوا

يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً إِنَّ اللَّهَ عَلى كُلِّ شَيْ ءٍ قَدِيرٌ(۲) فَيُبَايِعُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ مَعَهُ عَهْدٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله قَدْ تَوَارَثَتْهُ الْأَبْنَاءُ عَنِ الْآبَاءِ وَ الْقَائِمُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ يُصْلِحُ اللَّهُ لَهُ أَمْرَهُ فِي لَيْلَةٍ فَمَا أَشْكَلَ عَلَى النَّاسِ مِنْ ذَلِكَ يَا جَابِرُ فَلَا يُشْكِلُ عَلَيْهِمْ وِلَادَتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَ وِرَاثَتُهُ الْعُلَمَاءُ عَالِماً بَعْدَ عَالِمٍ فَإِنْ أَشْكَلَ هَذَا كُلُّهُ عَلَيْهِمْ فَإِنَّ الصَّوْتَ مِنَ السَّمَاءِ لَا يُشْكِلُ عَلَيْهِمْ إِذَا نُودِيَ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ وَ أُمِّهِ.

ختص، [الإختصاص] عمرو بن أبی المقدام: مثله

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فِي حَدِيثٍ لَهُ طَوِيلٍ-(۳)

يَا جَابِرُ أَوَّلُ أَرْضِ الْمَغْرِبِ أَرْضُ الشَّامِ يَخْتَلِفُونَ عِنْدَ ذَلِكَ عَلَى ثَلَاثِ رَايَاتٍ وَ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى قَوْلِهِ فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا مِثْلَ الْخَبَرِ سَوَاءً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: کلینی و نعمانی از جابر جعفی روایت کرده اند که گفت: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «ای جابر! دست و پای خود را جمع کن و در جای خود بنشین، تا آنگاه که این علامات را که هم اکنون برای تو نقل می کنم ببینی.

نخستین علامت کشمکش بنی عباس بر سر ملک است که گمان نمی کنم آن را ببینی، ولی بعد از من اینها را نقل کن. علامت دیگر صدایی است که از آسمان شنیده می شود. و صدایی است که از جانب دمشق به شما می رسد و نوید فتح می دهد و قریه ای از شام به نام «جابیه» فرو می رود، قسمت سمت راست مسجد دمشق فرومی ریزد، گروهی از ترکستان خروج می کنند و بعد از آن اوضاع روم آشفته خواهد شد.برادران ترک شما در جزیره پیاده می شوند، جمعی از روم خروج کرده و در «رمله» فرود می آیند.ای جابر! در آن سال در هر نقطه ای از مغرب زمین، کشمکش زیاد روی می دهد.

نخستین سرزمین غرب که خراب می شود، شام است. در شام سه پرچم مختلف با هم کشمکش خواهند داشت: یک پرچم رنگش سرخ و سفید، پرچم دوم سیاه و سفید و پرچم سوم، پرچم سفیانی می باشد. سفیانی به پرچم سیاه و سفید می رسد و با هم جنگ می کنند و صاحب آن پرچم و تمام همراهانش را به قتل می رساند. وی بعد از آن پرچم سرخ و سفید را تار و مار می کند، هدفی ندارد جز اینکه به جلوی عراقی برود.سپس لشکر او از شام گذشته به «قرقیسا» می رسد. در آنجا جنگ درمی گیرد و صد هزار نفر از ستمگران کشته می شوند.بعد از آن سفیانی هفتاد هزار لشکر به کوفه می فرستد. آنها مردم کوفه را یا

می کشند، یا دار می زنند و یا اسیر می گیرند.

در آن میان چند لشکر از خراسان حرکت کرده و با سرعت برق، منازل میان راه را طی می کنند. چند نفر از یاران قائم نیز در میان آنها هستند. سپس مردی از غلامان اهل کوفه با گروه ضعیفی قیام می کند، ولی سرلشکر سفیانی او را در بین حیره و کوفه به قتل می رساند.آنگاه سفیانی لشکری به مدینه می فرستد. مهدی از مدینه به مکه می رود. چون خبر به سرلشکر سفیانی می رسد که مهدی به مکه رفته است، لشکری را به دنبال او می فرستد، ولی او را نمی بیند. مهدی مانند موسی بن عمران، با ترس و هراس وارد مکه می شود.

لشکر سفیانی در بیابان «بیداء» فرود می آید.در آن وقت گوینده ای از آسمان صدا می زند: «ای بیداء! این قوم را نابود گردان!» و با این صدا، زمین آنها را به کام خود فرو می برد. تنها سه نفر از آنها باقی می ماند که خداوند صورت های آنها را به عقب برمی گرداند. آن سه نفر از قبیله کلب هستند کهاین آیه درباره آنها آمده است: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ آمِنُوا بِما نَزَّلْنا مُصَدِّقاً لِما مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّها عَلى أَدْبارِها»، {ای کسانی که به شما کتاب داده شده است، به آنچه فروفرستادیم و تصدیق کننده همان چیزی است که با شماست ایمان بیاورید، پیش از آنکه چهره هایی را محو کنیم و در نتیجه آنها را به قهقرا بازگردانیم.} – . نساء / ۴۷ –

در آن روز قائم در مکه است. او در آنجا به خانه خدا تکیه می دهد و در حالی که به آن پناه برده است، می گوید: «ای مردم! ما از خداوند و هر کس که دعوت ما را بپذیرد، استمداد می کنیم. من از خانواده محمد پیغمبرتان صلی الله علیه و آله هستم. ما از هر کس به خداوند و محمد نزدیک تریم.

هر کس که می خواهد در باره آدم با من گفتگو کند، بداند که من از هر کس به آدم نزدیک ترم؛ هر کس که می خواهد در خصوص نوح با من سخن بگوید، بداند که من از هر کس به نوح نزدیک ترم؛ هر کس که می خواهد درباره ابراهیم با من گفتگو کند، بداند که من نزدیک ترین مردم به ابراهیم هستم؛ هر کس که می خواهد درباره محمد صلی الله علیه و آله با من گفتگو کند، بداند که من از هر کس به محمد نزدیک ترم؛ و هر کس که می خواهد با من درباره پیغمبران گفتگو کند، بداند که من از هر کس به پیغمبران نزدیک ترم. مگر خداوند در کتاب محکم خود نفرموده است: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَنُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»، {به یقین، خداوند، آدم و نوح وخاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری دادهاست. فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند، و خداوند شنوای داناست.} – . آل عمران / ۳۳ – ۳۴ –

بدانید که من بازمانده آدم و ذخیره نوح و برگزیده ابراهیم و منتخب محمد صلوات الله علیهم هستم. آگاه باشید که هر کس بخواهد درباره کتاب خدا (قرآن) با من سخن بگوید، بداند که من از هر کس به کتاب خدا آشناترم. آگاه باشید که هر کس بخواهد درباره سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله با من گفتگو کند، من از هر کس به سنت پیغمبر آشناترم. شما را به خدا سوگند می دهم که هر کس سخن مرا شنید، حاضران به غایبان برسانند. من شما را به حق خدا و رسول و خودم که از دودمان رسول خدا هستم قسم می دهم که ما را یاری کرده و ستمگران را از ما دور کنید، زیرا ما (آل محمد صلی الله علیه و آله) را ترسانده، بر ما ستم کرده و ما و فرزندانمان را از خانه هامان آواره کردند. به ما تعدی کردند و از رسیدن به حق خود

بازداشتند. اهل باطل ما را به وحشت انداختند، پس خدا را به نظر بیاورید و به ما آزار نرسانید، بلکه یاری کنید تا خدا هم شما را یاری کند.»

امام محمـد باقر علیه السـلام فرمود: «آنگاه خداونـد سیصد و سیزده نفر از یاران او را نزد وی گرد آورد و در غیر موسم حج، ماننـد پـاره های ابر پاییزی، آنها را در مکه جمع کنـد.ای جابر! این است معنی آیه ای که خداونـد می فرمایـد: «أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ»، {هر کجا که باشید، خداونـد همگی شمارا [به سوی خود باز] می آورد. درحقیقت،خدا برهمه چیزتواناست.}

سپس در بین رکن و مقام، مردم با مهـدی بیعت می کننـد. عهـدنامه پیغمبر که از پـدران خود به ارث برده است نیز با او است. قائم مردی از دودمان حسین علیه السلام است. خداونـد کار او را در یک شب اصلاح می کند.ای جابر! اگر شنیدن و دیدن آنچه گفتم بر مردم دشوار باشـد، در اینکه او از نسـل پیغمبر و امامان داناست، نمی تواننـد تردیـد کننـد! اگر این هم برای آنها دشوار باشد، صدایی که از آسمان شنیده می شود و نام او و پدر و مادرش را می برد، برای آنها اشکالی وارد نمی سازد.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۹ -

این روایت در کتاب اختصاص شیخ مفید هم ذکر شده است. - . اختصاص: ۲۵۵ -

و در تفسیر عیاشی از جابر جعفی روایت کرده که گفت: امام محمد باقر علیه السلام در یک حدیث طولانی به من فرمود: «ای جابر! اول زمینی که از مغرب خراب می شود، سرزمین شام است. سه گروه بـا سه پرچم مختلف در آنجا کشمکش خواهند داشت.»این روایت هم مثل روایت مفصل گذشته است وبه طور یکسان، به «فنردها علی ادبارها» منتهی می شود. - . تفسیر عیاشی ۱: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

«۱۰۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ

ص: ۲۳۹

۱- ۱. فی المصدر: ص ۱۵۰ فافتری.

۲- ۲. البقره: ۱۴۸.

۳- ۳. راجع تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۴۴ و ۲۴۵ و قد مر تمام الحدیث تحت الرقم ۷۸. و أخرجناه من المصدر ج ۱ ص ۶۴-۶۶.

جَبَلَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ (۱)

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: السُّفْیَانِیُّ وَ الْقَائِمُ فِی سَنَهٍ وَاحِدَهٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت باقر علیه السلام فرمود: «خروج سفیانی و قیام قائم در یک سال خواهد بود.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۰۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: بَیْنَا النَّاسُ وُقُوفاً بِعَرَفَاتٍ إِذْ أَتَاهُمْ رَاکِبٌ عَلَی نَاقَهٍ ذِعْلِبَهٍ یُخْبِرُهُمْ بِمَوْتِ خَلِیفَهٍ عِنْدَ مَوْتِهِ فَرَجُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام وَ فَرَجُ النَّاسِ جَمِیعاً وَ قَالَ علیه السلام إِذَا رَأَیْتُمْ عَلَامَهً فِی السَّمَاءِ نَاراً عَظِیمَهً مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ تَطْلُعُ لَیَالِیَ فَعِنْدَهَا فَرَجُ النَّاسِ وَ هِیَ قُدَّامَ الْقَائِمِ بِقَلِیلٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «موقعی که مردم در عرفات وقوف دارند، ناگاه شتر سواری به سرعت نزد آنها می آید و خبر مرگ خلیفه ای را به آنها می دهد.پس از مرگ او، روز آزادی آل محمد صلی الله علیه و آله و آزادی همه مردم فرامی رسد.»همچنین فرمود: «وقتی علامتی را در آسمان دیدید که چند شب آتش بزرگی از جانب مشرق طلوع کرد، آزادی مردم فرا می رسد و این علامت اندکی پیش از قیام قائم است.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۰۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی الطُّفَیْلِ قَالَ: سَأَلَ ابْنُ الْکَوَّاءِ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنِ الْغَضَبِ فَقَالَ هَیْهَاتَ الْغَضَبُ هَیْهَاتَ مَوْتَاتٌ فِیهِنَّ مَوْتَاتٌ وَ رَاکِبُ الذِّعْلِبَهِ وَ مَا رَاکِبُ الذِّعْلِبَهِ مُخْتَلِطٌ جَوْفُهَا بِوَضِینِهَا یُخْبِرُهُمْ بِخَبَرٍ یَقْتُلُونَهُ ثُمَّ الْغَضَبُ عِنْدَ ذَلِکَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابی طفیل گفت: عبداللّه کوّاء از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید: «غضب الهی کی به وقوع می پیوندد؟» فرمود: «خیلی دور است! پیش از وقوع آن باید مرگ ها روی دهد و در آن مرگ ها، مرگ های دیگر است. پیش از آن می باید مردی که بر شتر چابک رو سوار است بیاید. آن شتر سوار در حالی از راه می رسد که از بس در راه شتاب کرده، شترش لاغر و تنگ تاب داده در شکمش فرو رفته است. او به مردم خبری می دهد و مردم او را می کشند. سپس

خداوند بر مردم غضب خواهد کرد.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۸ -

**[ترجمه]

بیان

الذعلبه بالکسر الناقه السریعه و قال الجزری الوضین بطان منسوج بعضه علی بعض یشد به الرحل علی البعیر کالحزام علی السرج و منه الحدیث إلیک تغدو قلقا وضینها أراد أنها هزلت و دقت للسیر علیها انتهی.

**[ترجمه]«ذِعلبه» شتر سریع را گویند. جزری می گوید: «وضین» به معنای طنابی است که از هم بافته شده و کجاوه را با آن بر شتر می بندند، مثل تنگ زین اسب و حدیث «و الیک تغدو قلقا وضینا» از همین باب است و به این معناست که شترش لاغر و نازک شده برای سیر بر روی آن. پایان بیان جزری .

**[ترجمه]

أقول

فی الخبر یحتمل أن یکون کنایه عن السمن أو الهزال أو کثره سیر الراکب علیها و إسراعه و قد مر هذا الخبر علی وجه آخر فی باب إخبار أمیر المؤمنین علیه السلام بالمغیبات.

**[ترجمه]محتمل است که این حدیث، کنایه از چاقی یا لاغری یا زیاد سواری گرفتن راکب از شتر و سرعت آن باشد و این خبر به گونه ای دیگر، در «باب اخبار امیر مؤمنان به امور غیبی» گذشت.

**[ترجمه]

«۱۰۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ أَبِی مَالِکٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی الْحَکَمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ حُصَیْنٍ الْمَکِّیِّ عَنْ أَبِی الطُّفَیْلِ عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ قَالَ: یُقْتَلُ خَلِیفَهٌ مَا لَهُ فِی السَّمَاءِ عَاذِرٌ وَ لَا فِی الْأَرْضِ نَاصِرٌ وَ یُخْلَعُ خَلِیفَهٌ حَتَّی یَمْشِیَ عَلَی وَجْهِ الْأَرْضِ لَیْسَ لَهُ مِنَ الْأَمْرِ

ص: ۲۴۰

۱- ۱. تراه فی المصدر ص ۱۴۲ و هکذا ما یلیه.

شَیْ ءٌ وَ یَسْتَخْلِفُ ابْنَ السِّتَّهِ(۱) قَالَ فَقَالَ أَبُو الطُّفَیْلِ یَا ابْنَ أَخِی لَیْتَنِی أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ کُورَهٍ قَالَ قُلْتُ وَ لِمَ تَتَمَنَّی یَا خَالِ ذَلِکَ قَالَ لِأَنَّ حُذَیْفَهَ حَدَّثَنِی أَنَّ الْمُلْکَ یَرْجِعُ فِی أَهْلِ النُّبُوَّهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حذیفه یمانی گفت: «خلیفه ای کشته می شود که نه در آسمان پناهگاهی دارد و نه در زمین یاوری! و خلیفه دیگر از خلافت خلع می شود و روی زمین راه می رود، در حالی که چیزی از زمین را مالک نیست! و «ابن سته» (از اوصاف حضرت بوده) به جای او می نشیند.»

راوی گفت: ابو طفیل گفت: «ای برادر زاده! کاش من و تو از کوره بودیم.» راوی می گوید: گفتم: «دایی! چرا چنین آرزویی داری؟» گفت: «زیرا حذیفه برای من نقل کرد که بالاخره سلطنت به اولاد پیغمبر صلی الله علیه و آله بازگشت می کند.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۸ -

**[ترجمه]

«۱۱۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ علیه السلام عَنْ تَفْسِیرِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُ (۲) قَالَ یُرِیهِمْ فِی أَنْفُسِهِمُ الْمَسْخَ وَ یُرِیهِمْ فِی الْآفَاقِ انْتِقَاضَ الْآفَاقِ عَلَیْهِمْ فَیَرَوْنَ قُدْرَهَ اللَّهِ فِی أَنْفُسِهِمْ وَ فِی الْآفَاقِ فَقَوْلُهُ حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُ یَعْنِی بِذَلِکَ خُرُوجَ الْقَائِمِ هُوَ الْحَقُّ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَرَاهُ هَذَا الْخَلْقُ لَا بُدَّ مِنْهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر گفت: تفسیر آیه «سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ»، {به زودی نشانه های خود را در افق ها [ی گوناگون] و در دل هایشان بدیشان خواهیم نمود، تا بر ایشان روشن گردد که او خود حقّ است} - . فصلت / ۵۳ - را از حضرت باقر علیه السلام پرسیدند. فرمود: «علامتی که خداوند در وجود خود مردم به آنها نشان می دهد، مسخ شدن (بعضی از آنها) است، و آیاتی که در عالم ارائه می دهد، این است که عالم را بر آنها تنگ می گیرد، و آن وقت قدرت نمایی خداوند را در وجود خود و در اطراف عالم خواهند دید. و اینکه بعد می فرماید:«حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ»، یعنی تا بر آنها روشن شود که «او» حق است. مقصود آمدن قائم است، که حقی از جانب خداست؛ تا این مردم که محتاج به اویند، او را ببینند.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۹ -

**[ترجمه]

«۱۱۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ(۳)

عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ عَذابَ الْخِزْیِ فِی الْحَیاهِ الدُّنْیا وَ فِی الْآخِرَهِ-(۴)

مَا هُوَ عَذَابُ خِزْيِ الدُّنْيَا قَالَ وَ أَيُّ خِزْيٍ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ فِي بَيْتِهِ

ص: ۲۴۱

۱- ۱. هذا هو الصحيح لان ابن السته او ابن السته على اختلاف مر فى ج ۵۱ باب صفاته و علاماته عليه السلام ص ۳۴- ۴۴ من أوصافه المعروفه عند الاصحاب فى الصدر الأول، و أمّا ما فى الأصل المطبوع:« يمشى على وجه الأرض ليس له من الأرض يستخلف من السنه» و فى المصدر ص ۱۴۳:« ليس من الآخر شى ء و يستخلف ابن السبيه» فكلاهما مصحفان. و قد مر فى ج ۵۱ ص ۴۱ فى ذيل الكلام أن« ابن السبيه» من تصحيح الفاضل القمّىّ مصحح كتاب غيبه النعمانىّ و النسخه على ما نقله المصنّف رحمه اللّه كان« ابن السته» فراجع.

۲- ۲. فصّلت: ۵۳ و ترى الحديث فى المصدر ص ۱۴۳ و فى روضه الكافى ص ۳۸۱، و لم يخرجه المصنّف، و يجى ء فى الباب الآتى تحت الرقم ۷۱، الإشاره إليه.

۳- ۳. كذا فى المصدر، فى الأصل المطبوع« حسين بن بختيار» و هو تصحيف بقرينه سائر الاسناد.

۴- ۴. فصّلت: ۱۶. و الحديث فى المصدر ص ۱۴۳.

وَ حِجَالِهِ وَ عَلَى إِخْوَانِهِ وَسْطَ عِيَالِهِ إِذْ شَقَّ أَهْلُهُ الْجُيُوبَ عَلَيْهِ وَ صَرَخُوا فَيَقُولُ النَّاسُ مَا هَذَا فَيُقَالُ مُسِخَ فُلَانٌ السَّاعَةَ فَقُلْتُ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ أَوْ بَعْدَهُ قَالَ لَا بَلْ قَبْلَهُ.

**[ترجمه]غيبت نعمانى: ابو بصير گفت: از حضرت صادق عليه السلام پرسيدم: «مقصود از عذاب خوارى دنيا در آيه: «عَذابَ الْخِزْيِ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا»، {عذاب رسوايى در زندگى دنيا} -. يونس / ٩٨ - چيست؟» فرمود: «اى ابو بصير! خوارى از اين بدتر مى شود كه مرد با زن و فرزند و برادرانش در خانه نشسته باشند، ناگاه كسان او يقه خود را پاره كنند و ناله سر دهند و مردم بپرسند كه اين سر و صدا چيست و آنها جواب دهند كه فلانى الساعه مسخ شد و از صورت آدمى برگشت؟» من عرض كردم: «اين مطلب پيش از آمدن قائم است يا بعد از آن؟» فرمود: «قبل از آن است.» -. غيبت نعمانى: ٢٦٩ -

**[ترجمه]

«١١٢»

نى، [الغيبه] للنعمانى عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِى أَحْمَدَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ السَّرَّاجِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَتَى فَرَجُ شِيعَتِكُمْ قَالَ إِذَا اخْتَلَفَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ وَ وَهَى سُلْطَانُهُمْ -(١) وَ طَمِعَ فِيهِمْ مَنْ لَمْ يَكُنْ يَطْمَعُ وَ خَلَعَتِ الْعَرَبُ أَعِنَّتَهَا وَ رَفَعَ كُلُّ ذِى صِيصِيَهٍ صِيصِيَتَهُ وَ ظَهَرَ السُّفْيَانِيُّ وَ الْيَمَانِيُّ وَ تَحَرَّكَ الْحَسَنِيُّ خَرَجَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ مِنَ الْمَدِينَهِ إِلَى مَكَّهَ بِتُرَاثِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ وَ مَا تُرَاثُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ سَيْفُهُ وَ دِرْعُهُ وَ عِمَامَتُهُ وَ بُرْدُهُ وَ قَضِيبُهُ وَ فَرَسُهُ وَ لَأْمَتُهُ وَ سَرْجُهُ (٢).

**[ترجمه]غيبت نعمانى: يعقوب بن سراج گفت: ازامام صادق عليه السلام پرسيدم: «فرج شيعيان شما كى خواهد بود؟» فرمود: «هنگامى كه بنى عباس با هم كشمكش داشته باشند و پايه دولتشان سست گردد و كسى كه هيچ گاه در خود احساس طمع به دولت آنها نمى كرد، چشم به دولتشان بدوزد؛ عرب هم از زير بار زور و مشقت آزاد گردند؛ شوكت هر صاحب شوكتى برطرف شود؛ هنگامى كه سفيانى و يمنى ظاهر گردند و حسنى هم حركت كند، صاحب الامر با ميراث پيغمبر از مدينه به مكه مى رود.»عرض كردم: «ميراث پيغمبر چيست؟» فرمود: «شمشير، زره، عمامه، پيراهن، عصا و اسب آن حضرت، با لوازم و زينش.» -. همان: ٢٧٠ -

**[ترجمه]

بيان

الصيصيه شوكه الديك و قرن البقر و الظباء و الحصن و كلما امتنع به أى أظهر كل ذى قوه قوته و لأمه الحرب مهموزا أداته.

**[ترجمه]كلمه «صيصيه» به معناى شدت خروس در جنگ و شاخ گاو و گوزن و به معناى قلعه است و به معناى هر چيزى كه به سبب آن دفاع شود. معناى عبارت اين است كه هر قدرتمندى قدرت خود را آشكار كند. و كلمه «لأمه الحرب» با همزه، به معناى آلات جنگى است .

**[ترجمه]

«۱۱۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ جَابِرٍ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ: قَبْلَ هَذَا الْأَمْرِ بُیُوحٌ فَلَمْ أَدْرِ مَا الْبُیُوحُ فَحَجَجْتُ فَسَمِعْتُ أَعْرَابِیّاً یَقُولُ هَذَا یَوْمٌ بُیُوحٌ فَقُلْتُ لَهُ مَا الْبُیُوحُ فَقَالَ الشَّدِیدُ الْحَرِّ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بزنطی گفت: از حضرت رضا علیه السلام شنیدم که می فرمود: «پیش از ظهور قائم،«بیوح» خواهد بود.» بزنطی می گوید: در آن موقع من نمی دانستم «بیوح» چیست، تا اینکه در سفر حج شنیدم که یکنفر عرب بیابانی می گفت: «این روز «بیوح» است.» من از وی پرسیدم بیوح چیست؟ گفت:«یعنی گرمای سخت.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۱۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی الْبَطَائِنِیُّ (۳) عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَلَامَهُ خُرُوجِ

ص: ۲۴۲

۱- ۱. یقال: و هی السقاء و القربه و الحبل: استرخی و تهیأ للتخرق و کذلک کل شی ء استرخی رباطه.

۲- ۲. تراه فی المصدر ص ۱۴۳ و رواه الکلینی فی روضه الکافی ص ۲۲۵ و الحدیث فی الکافی أبسط من هذا و قد أخرجه المصنّف رحمه اللّه فی باب یوم خروجه کما سیأتی تحت الرقم ۶۶.

۳- ۳. هکذا فی المصدر ص ۱۴۵، لکنه بعد حدیث أخرجه المصنّف رحمه اللّه تحت الرقم ۴۱ فی هذا الباب و السند هکذا: « أحمد بن محمّد بن سعید قال: حدّثنا القاسم بن محمّد بن الحسین بن حازم قال: حدّثنا عبیس بن هشام الناشری عن عبد اللّه بن جبله، عن الحکم بن أیمن عن وردان أخی. الکمیت عن أبی جعفر علیه السلام.» و لکن قول النعمانیّ بعده:« و عن علیّ بن أبی حمزه» و هو البطائنی لا- یصح الا- بالاسناد الیه، و قد مر فی کثیر من الأحادیث أنّه یروی عن البطائنی بواسطه ابن عقده، عن أحمد ابن یوسف، عن ابن مهران، عن ابن البطائنی، عن أبیه کما مر تحت الرقم ۱۰۷ و ۱۰۹.

الْمَهْدِيِّ كُسُوفُ الشَّمْسِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَهَ ثَلَاثَ عَشْرَهَ وَ أَرْبَعَ عَشْرَهَ مِنْهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «علامت آمدن مهدی، گرفتن آفتاب در شب سیزدهم و چهاردهم ماه رمضان است.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الصَّالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام: فِي قَوْلِهِ سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ (۱) فَقَالَ تَأْوِيلُهَا يَأْتِي عَذَابٌ يَقَعُ فِي الثُّوَيَّهِ يَعْنِي نَاراً حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْكُنَاسَهِ كُنَاسَهِ بَنِي أَسَدٍ حَتَّى يَمُرَّ بِثَقِيفٍ لَا يَدَعُ وَتْراً لِآلِ مُحَمَّدٍ إِلَّا أَحْرَقَتْهُ وَ ذَلِكَ قَبْلَ خُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام.

نی، [الغیبه] للنعمانی أحمد بن هوذه عن النهاوندی عن عبد الله بن حماد عن عمرو بن شمر عن جابر عن أبی جعفر علیه السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: صالح بن سهل نقل کرده که حضرت صادق علیه السلام درباره آیه«سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ»، {پرسنده ای از عذاب واقع شونده ای پرسید} - . معارج / ۱ - فرمود: «تأویل آیه این است که عذابی در «ثویه» واقع می شود. یعنی آتشی که منتهی می شود به مزبله بنی اسد، تا از قبیله ثقیف می گذردو هر جا که یکی از ظالمین آل محمد صلی الله علیه و آله باشد، او را می سوزاند و این پیش از آمدن قائم است.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۲ -

این روایت از جابر جعفی نیز در آن کتاب مذکور آمده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ (۲)

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى عَنْ مَعْمَرِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَام عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابُلِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: كَأَنِّي بِقَوْمٍ قَدْ خَرَجُوا بِالْمَشْرِقِ يَطْلُبُونَ الْحَقَّ فَلَا يُعْطَوْنَهُ ثُمَّ يَطْلُبُونَهُ فَلَا يُعْطَوْنَهُ فَإِذَا رَأَوْا ذَلِكَ وَضَعُوا سُيُوفَهُمْ عَلَى عَوَاتِقِهِمْ فَيُعْطَوْنَ مَا سَأَلُوا فَلَا يَقْبَلُونَهُ حَتَّى يَقُومُوا وَ لَا يَدْفَعُونَهَا إِلَّا إِلَى صَاحِبِكُمْ قَتْلَاهُمْ شُهَدَاءُ أَمَا إِنِّي لَوْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ لَأَبْقَيْتُ نَفْسِي لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو خالد کابلی از امام محمد باقر علیه السلام روایت می کند که فرمود: «گویا مردمی را می بینم که در شرق برای طلب کردن حق (خلافت) قیام کرده اند، ولی این حق را به آنها نمی دهند. باز آنها قیام می کنند، ولی به آن

نمی رسند. وقتی که چنین دیدند، شمشیرهای خود را حمایل می کنند و آنگاه آنچه را که می خواهند به آنها می دهند، ولی آنها نمی پذیرند تا آنکه کارشان سامان پیدا کند، اما باز این حق (دولت جهانی آل محمد صلی الله علیه و آله) را به آنها نمی دهند، جز به صاحب شما. مقتولین آنها از جمله شهیدانند؛ آگاه باشید که اگر من آن روز را درک می نمودم، خود را برای صاحب الامر ذخیره می کردم.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

بیان

لا یبعد أن یکون إشاره إلی الدوله الصفویه شیدها الله تعالی و وصلها بدوله القائم علیه السلام.

**[ترجمه]دور نیست که مضمون این روایت، اشاره به دولت صفویه - خدایش استوار سازد -و اتصال آن به قیام قائم علیه السلام باشد.

**[ترجمه]

«117»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ یَعْقُوبَ عَنْ زِیَادٍ الْقَنْدِیِ

ص: ۲۴۳

۱- ۱. المعارج: ۱. و الحدیث فی المصدر ص ۱۴۵. و کذا ما یلیه من الأحادیث متابعا.

۲- ۲. کذا فی الأصل المطبوع و فی المصدر ص ۱۴۵ بعد ذلک« و محمّد بن الحسن، عن أبیه، عن أحمد بن عمر الحلبیّ».

عَنِ ابْنِ أُذَيْنَهَ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ قَالَ: مَا دَخَلْنَا عَلَى أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَطُّ إِلَّا قَالَ خُرَاسَانَ خُرَاسَانَ سِجِسْتَانَ سِجِسْتَانَ كَانَ يُبَشِّرُنَا بِذَلِكَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: معروف بن خربوذ گفت: «هر وقت ما به خدمت حضرت باقر علیه السلام می رسیدیم،می فرمود: «خراسان! خراسان! سیستان! سیستان!» مثل اینکه با این کلام به ما مژده می داد!» - . غیبت نعمانی: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیٍّ عَنِ الْحَسَنِ وَ مُحَمَّدٍ ابنا [ابْنَیْ] عَلِیِّ بْنِ يُوسُفَ عَنْ أَبِيهِمَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِیِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا ظَهَرَتْ بَيْعَهُ الصَّبِیِّ قَامَ كُلُّ ذِی صِيصِيَهٍ بِصِيصِيَتِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابوالجارود گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم کهمی فرمود: «هر وقت بیعت آن بچه آشکار گشت، هر صاحب شوکتی (به طمع خلافت) با شوکت خود سربلند می کند.» - . همان: ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَا يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى لَا يَبْقَى صِنْفٌ مِنَ النَّاسِ إِلَّا قَدْ وُلُّوا عَلَى النَّاسِ حَتَّى لَا يَقُولَ قَائِلٌ إِنَّا لَوْ وُلِّينَا لَعَدَلْنَا ثُمَّ يَقُومُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ وَ الْعَدْلِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: هشام بن سالم از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «ظهور صاحب الامر تحقق نمی پذیرد، تا اینکه هر صنفی از مردم به حکومت بر مردم برسند تا نگویند اگر ما به حکومت می رسیدیم، با عدالت رفتار می کردیم! سپس قائم قیام می کند و با حق و عدالت حکومت می نماید.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۱۲۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ هِشَامٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ النِّدَاءُ حَقٌّ قَالَ إِی وَ اللَّهِ حَتَّى يَسْمَعَهُ كُلُّ قَوْمٍ بِلِسَانِهِمْ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَذْهَبَ تِسْعَهُ أَعْشَارِ النَّاسِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره گفت: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم:«آن صدای آسمانی راست است؟» فرمود: «آری، به خدا قسم حتی هر طایفه ای آن را به زبان خودشان می شنوند!» و نیز آن حضرت فرمود: «این امر واقع نمی شود مگر اینکه نُه دهم مردم از بین بروند.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۱۲۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَا يَقُومُ الْقَائِمُ علیه السلام حَتَّى يَقُومَ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا كُلُّهُمْ يُجْمِعُ عَلَى قَوْلِ إِنَّهُمْ قَدْ رَأَوْهُ فَيُكَذِّبُونَهُمْ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم نمی آید، مگر بعد از آنکه دوازده مرد قیام کنند که همه مدعی اند او را دیده اند و مردم هم آنها را تکذیب کنند.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۲۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِي (۱)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ مَطَرٍ عَنْ رَجُلٍ قَالَ وَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا مِسْمَعاً(۲)

أَبَا سَيَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام:

۱- ۱. أحمد بن الحسن بن إسماعيل بن شعيب بن ميثم التمار أبو عبد اللّه ثقه صحيح الحديث له نوادر يروى حميد بن زياد، عن الحسن بن محمّد بن سماعه، عنه بكتابه.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع:« عن أحمد بن الحسن التيملی، عن الحسين، عن أحمد ابن محمّد بن معاذ، عن رجل و لا أعلمه الا مسلمه أبا سيار» و فی المصدر ص ۱۴۷« قال. حدّثنا أحمد بن الحسن الميثمی، عن أحمد بن محمّد بن معاذ بن مطر، عن رجل قال و لا أعلمه الا أبا سيار» و ما جعلناه فی الصلب هو صوره ما فی هامش المصدر مع رمز خ صح و هو الظاهر. فراجع و تحرر.

قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ يُحَرَّكُ حَرْبُ قَيْسٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «پیش از قیام قائم، جنگ مردم قیس به وقوع می پیوندد (قیس محلی واقع در مصر است).» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام السُّفْيَانِيُّ فَقَالَ أَنَّى يَخْرُجُ ذَلِكَ وَ لَمْ يَخْرُجْ كَاسِرُ عَيْنِهِ بِصَنْعَاءَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبید بن زراره گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السلام از سفیانی گفتگو به میان آمد. حضرت فرمود: «از کجا به این زودی او خروج می کند و حال آنکه هنوز شکافنده چشم وی، از «صنعا» خروج نکرده است؟» - . همان: ۲۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۲۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ خَالِدٍ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً علیه السلام (۱) يَقُولُ: إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ الْقَائِمِ سِنِينَ خَدَّاعَةً يُكَذَّبُ فِيهَا الصَّادِقُ وَ يُصَدَّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَ يُقَرَّبُ فِيهَا الْمَاحِلُ وَ فِي حَدِيثٍ وَ يَنْطِقُ فِيهَا(۲)

الرُّوَيْبِضَةُ قُلْتُ وَ مَا الرُّوَيْبِضَةُ وَ مَا الْمَاحِلُ قَالَ أَ مَا تَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ قَوْلَهُ وَ هُوَ شَدِيدُ الْمِحالِ (۳) قَالَ يُرِيدُ الْمَكْرَ فَقُلْتُ وَ مَا الْمَاحِلُ قَالَ يُرِيدُ الْمَكَّارَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «پیش از قیام قائم، چند سال قحطی و خشکسالی خواهد بود که در آن راستگورا دروغگو و دروغگو را راستگو بدانند. در آن وقت افراد حیله گر مقرب گردند و رویبضه به آنها دل بندند.»عرض کردم: «رویبضه» چیست و «ماحل» و حیله گر کدام است؟» فرمود: «آیا قرآن نمی خوانید که خداوند می فرماید:«وَ هُوَ شَدِيدُ الْمِحالِ» - . رعد / ۱۳ - ، {واو سخت کیفراست.} عرض کردم: «ماحل چیست؟» فرمود: «مقصود نیرنگ باز است.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۸ -

**[ترجمه]

بيان

لعل فى الخبر سقطا(۴)

و قال الجزری فی حدیث أشراط الساعه و أن ینطق الرويبضه فی أمر العامه قیل و ما الرويبضه یا رسول الله فقال الرجل التافه ینطق فی أمر العامه الرويبضه تصغیر الرابضه و هو العاجز الذی ربض عن

ص: ۲۴۵

۱- ۱. فی الأصل المطبوع« قال: قال علیّ علیه السلام یقول» و هو تصحیف راجع المصدر ص ۱۴۸.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع یتعلق بدل ینطق و هو تصحیف.

۳- ۳. الرعد: ۱۴.

۴- ۴. یعنی تفسیر« الرويبضه» حیث سأل الراوی ما الرويبضه؟ و ما الماحل؟. فنقل فی الحدیث تفسیر الماحل و لم ینقل تفسیر الرويبضه.

معالی الأمور و قعد عن طلبها و زیاده التاء للمبالغه(۱) و التافه الخسیس الحقیر.

**[ترجمه]گویـا چیزی از روایت افتـاده است. ابن اثیر در نهـایه، در حـدیث علاـئم قیـامت می گویـد: پیغمـبر فرمود: «یکی از علاـئم قیـامت این است که رویبضه در کارهـای عمومی مردم صـحبت می کننـد.» عرض شـد:«یا رسول اللَّه! رویبضه کیست؟» فرمـود: «مرد پست و فرومـایه است که در امـور عمـومی مردم سـخن گویـد.»«رویبض» مصـغر «رابضه» است و مقصود شـخص درمانـده ای است که از رسـیدن به مقامـات عـالی عاجز و از طلب آن فرو مانـد، و تاء آن برای مبالغه است. همچنین«تافه»، فرد خسیس و حقیر را گویند.

**[ترجمه]

«۱۲۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُرَشِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ مَائِدَهً وَ فِی غَیْرِ هَذِهِ الرِّوَایَهِ مَأْدُبَهً بِقِرْقِیسَا یَطْلُعُ مُطْلِعٌ مِنَ السَّمَاءِ فَیُنَادِی یَا طَیْرَ السَّمَاءِ وَ یَا سِبَاعَ الْأَرْضِ هَلُمُّوا إِلَی الشِّبَعِ مِنْ لُحُومِ الْجَبَّارِینَ.

**[ترجمه]غیبت نعمـانی: امـام صـادق علیه السـلام فرمود: «خداونـد را در قرقیسا سـفره پر غـذایی است.» و در غیر این روایت فرمود: «غذایی برای پذیرایی مهمانان کسـی از آسمان طلوع می کند و صدا می زند ای پرندگان آسمان و ای درندگان زمین! بشتابید و خود را از گوشت ستمگران سیر کنید.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۹ -

**[ترجمه]

بیان

المأدبه الطعام الذی یصنعه الرجل یدعو إلیه الناس.

**[ترجمه]«مأدبه» غذایی است که شخص درست کرده و مردم را به خوردن آن دعوت می کند.

**[ترجمه]

«۱۲۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یُنَادَی بِاسْمِ الْقَائِمِ یَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ قُمْ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «گوینده آسمانی، قائم را به نام صدا می زند که قیام کن!» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ یُونُسَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَرَاسَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَزَوَّرِ(۳)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَنَفِیَّهِ رَحِمَهُ اللَّهُ یَقُولُ: إِنَّ قَبْلَ رَایَاتِنَا رَایَهً لِآلِ جَعْفَرٍ وَ أُخْرَی لِآلِ مِرْدَاسٍ فَأَمَّا رَایَهُ آلِ جَعْفَرٍ فَلَیْسَتْ بِشَیْ ءٍ وَ لَا إِلَی شَیْ ءٍ فَغَضِبْتُ وَ کُنْتُ أَقْرَبَ النَّاسِ إِلَیْهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ قَبْلَ رَایَاتِکُمْ رَایَاتٍ قَالَ إِی وَ اللَّهِ إِنَّ لِبَنِی مِرْدَاسٍ مُلْکاً مُوَطَّداً لَا یَعْرِفُونَ فِی سُلْطَانِهِمْ شَیْئاً مِنَ الْخَیْرِ سُلْطَانُهُمْ عُسْرٌ لَیْسَ فِیهِ یُسْرٌ یُدْنُونَ فِیهِ الْبَعِیدَ وَ یُقْصُونَ فِیهِ الْقَرِیبَ حَتَّی إِذَا أَمِنُوا مَکْرَ اللَّهِ وَ عِقَابَهُ صِیحَ بِهِمْ صَیْحَهً لَمْ یَبْقَ لَهُمْ رَاعٍ

ص: ۲۴۶

۱- ۱. قال الشرتونی: الرویبضه: الرجل ینطق فی أمر العامّه و هو غیر أهل لذلک.

۲- ۲. راجع المصدر ص ۱۴۸.

۳- ۳. فی المصدر ص ۱۵۶: عن علیّ بن الجارود. لکنه غیر معنون فی الرجال و علی ابن الحزور، أنسب فانه کان یقول بمحمّد بن الحنفیه، فتحرر. و قد مر الحدیث فیما سبق ص ۱۰۴ تحت الرقم ۹ عن غیبه الشیخ و السند: الفضل بن شاذان عن عمر بن اسلم البجلیّ عن محمّد بن سنان، عن أبی الجارود، عن محمّد بن بشر الهمدانیّ تراه فی غیبه الشیخ ص ۲۷۷.

يَجْمَعُهُمْ وَ مُنَادٍ يُسْمِعُهُمْ وَ لَا جَمَاعَةٌ يَجْتَمِعُونَ إِلَيْهَا وَ قَدْ ضَرَبَهُمُ اللَّهُ مَثَلًا فِي كِتَابِهِ حَتَّى إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّيَّنَتْ الْآيَةَ –(۱)

ثُمَّ حَلَفَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَنَفِيَّةِ بِاللَّهِ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِيهِمْ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَقَدْ حَدَّثْتَنِي عَنْ هَؤُلَاءِ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ فَمَتَى يَهْلِكُونَ فَقَالَ وَيْحَكَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ خَالَفَ عِلْمُهُ وَقْتَ الْمُوَقِّتِينَ وَ إِنَّ مُوسَى علیه السلام وَعَدَ قَوْمَهُ ثَلَاثِينَ يَوْماً وَ كَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ زِيَادَةُ عَشَرَةِ أَيَّامٍ لَمْ يُخْبِرْ بِهَا مُوسَى فَكَفَرَ قَوْمُهُ وَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ لَمَّا جَازَ عَنْهُمُ الْوَقْتُ وَ إِنَّ يُونُسَ وَعَدَ قَوْمَهُ الْعَذَابَ وَ كَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَ كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا قَدْ عَلِمْتَ وَ لَكِنْ إِذَا رَأَيْتَ الْحَاجَةَ قَدْ ظَهَرَتْ وَ قَالَ الرَّجُلُ بِتُّ اللَّيْلَةَ بِغَيْرِ عَشَاءٍ وَ حَتَّى يَلْقَاكَ الرَّجُلُ بِوَجْهٍ ثُمَّ يَلْقَاكَ بِوَجْهٍ آخَرَ قُلْتُ هَذِهِ الْحَاجَةُ قَدْ عَرَفْتُهَا وَ الْأُخْرَى أَيُّ شَيْءٍ هِيَ قَالَ يَلْقَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ فَإِذَا جِئْتَ تَسْتَقْرِضُهُ قَرْضاً لَقِيَكَ بِغَيْرِ ذَلِكَ الْوَجْهِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَقَعُ الصَّيْحَةُ مِنْ قَرِيبٍ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: محمد بن بشیر گفت: از محمد بن حنفیه شنیدم که می گفت: «پیش از آمدن لشکر ما، لشکری از اولاد جعفر است و لشکر دیگری هم از اولاد «مرداس» می باشد.لشکر اولاد جعفر چندان مهم نیست و به جایی نمی رسند.» من با اینکه از هر کس به او نزدیک تر بودم، مع الوصف از این حرف خشمگین شدم.با این حال گفتم: «قربانت شوم! آنچه گفتی پیش از آمدن لشکر شماست؟» گفت: «آری و اللَّه! بنی مرداس دولت نیرومندی خواهند داشت، ولی در طول سلطنت خود کار نیکی انجام نمی دهند. حکومت آنها برای مردم طاقت فرسا است و آسایشی در آن دیده نمی شود. افراد دور را به خود نزدیک و نزدیکان را از خود دور می کنند.هنگامی که از انتقام الهی و کیفر او غافل ماندند، ناگهان با یک صیحه چنان دمار از روزگار آنها برآورند که یکنفر نماند آنها را صدا زند، و جمعیتی باقی نخواهد ماند که به دور آنها جمع شوند. چنان که خداوند در قرآن به آنها مثل زده و فرموده است:«حَتَّى إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّيَّنَتْ ...»، { تا آن گاه که زمین پیرایه خود را برگرفت و آراسته گردید.} آنگاه محمد حنفیه سوگند یاد کرد که این آیه درباره آنها (بنی مرداس) نازل شده است.

من عرض کردم: «قربانت شوم! با این فرمایش خودتان، امر عظیمی را درباره آنها به من اطلاع دادید. آنها کی نابود می شوند؟» فرمود: «وای بر تو ای محمد! آنچه خداوند می داند، پیش بینی کسانی را که وقت این گونه وقایع را تعیین می کنند، برهم می زند. موسی بن عمران علیه السلام به قوم خود وعده داد که بعد از سی شب نزد آنها برگردد، ولی در علم خداوند گذشته بود که ده شب باید بر آن افزوده شود و آن را به موسی اطلاع نداد. چون قوم او دیدند سی شب گذشت و موسی برنگشت، وعده او را دروغ پنداشتند و کافر شدند و در غیاب او گوساله پرست گشتند.

یونس هم به قومش اعلان کرد که عذاب بر آنها فرود می آید، ولی در علم خداوند چنین گذشته بود که گناهکاران را مورد عفو قرار دهد و می دانی که بالاخره چه شد. ولی وقتی دیدی که فقر و احتیاج آشکار شد، به طوری که شخصی بگوید دیشب را بدون شام به سر آوردم، و هنگامی که مردی دیگر باروی دیگری تو را ملاقات کند، موقع نابودی آنها فرا رسیده است.» گفتم:«معنی احتیاج را دانستم، ولی مقصود از «روی دیگری» چیست؟» محمد بن حنفیه گفت: «مقصود این است که شخصی تو را با روی گشاده ملاقات می کند، ولی وقتی رفتی که از وی چیزی قرض کنی، با قیافه دیگری تو را می پذیرد. (یعنی روی خود را در هم می کشد) در آن موقع صیحه ای از نزدیک می رسد (و آنها را نابود می گرداند).» – . غیبت نعمانی: ۲۹۲ –

**[ترجمه]

بیان

بنو مرداس كنايه عن بنى العباس إذ كان فى الصحابه رجل كان يقال له عباس بن مرداس.

**[ترجمه]«بنی مرداس» کنایه از بنی عباس است، زیرا مردی در میان صحابه بود که او را عباس بن مرداس می گفتند.

**[ترجمه]

«۱۲۸»

نى، [الغيبه] للنعمانى مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ حُمَيْدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ غَالِبٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُلَيْمٍ عَنْ أَبِى جَمِيلَهَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ حَدَّثَنِى مَنْ رَأَى الْمُسَيَّبَ بْنَ نَجَبَهَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ مَعَهُ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ ابْنُ السَّوْدَاءِ فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا يَكْذِبُ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ وَ يَسْتَشْهِدُكَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ أَعْرَضَ وَ أَطْوَلَ يَقُولُ مَا ذَا قَالَ يَذْكُرُ جَيْشَ الْغَضَبِ فَقَالَ خَلِّ سَبِيلَ الرَّجُلِ أُولَئِكَ قَوْمٌ يَأْتُونَ فِى آخِرِ الزَّمَانِ قَزَعٌ كَقَزَعِ الْخَرِيفِ

ص: ۲۴۷

۱- ۱. یونس: ۲۴.

۲- ۲. عرضناه على المصدر فأضفنا ما كان نقص، و اصلحنا ألفاظه المصحفه. راجع ص ۱۵۶- ۱۵۷.

الرَّجُلُ وَ الرَّجُلَانِ وَ الثَّلَاثَةُ فِی كُلِّ قَبِیلَةٍ حَتَّی یَبْلُغَ تِسْعَةً أَمَا وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْرِفُ أَمِیرَهُمْ وَ اسْمَهُ وَ مُنَاخَ رِكَابِهِمْ ثُمَّ نَهَضَ وَ هُوَ یَقُولُ بَاقِراً بَاقِراً بَاقِراً ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ رَجُلٌ مِنْ ذُرِّیَّتِی یَبْقُرُ الْحَدِیثَ بَقْراً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مردی به خدمت امیر المؤمنین علیه السلام رسید و مرد دیگری به نام ابن سوداء هم همراه او بود. آن مرد عرض کرد: «یا امیرالمؤمنین! این مرد (ابن سوداء) به خدا و پیغمبر دروغ می بندد و از شما گواه می آورد!» فرمود: «این مرد سخن طول و درازی دارد (ولی تو او را دروغگو می دانی)، چه می گوید؟»

گفت: «از لشکر غضب سخن می گوید.» فرمود: «با او کار نداشته باش. آنها (لشکر غضب) مردمی هستند که در آخرالزمان می آیند. از هر قبیله یکنفر و دو نفر و سه نفر تا نه نفر مرد جمع شده و مانند قطعه های ابر فصل پاییز، دسته دسته جمع می شوند. آگاه باشید! به خدا قسم من سرکرده آنها، نام او و خوابگاه حیوانات آنها را می شناسم.» سپس حضرت در حالی که می فرمود: «شکافنده است! شکافنده است!» از جا برخاست و فرمود: «او مردی از دودمان من است که حدیث را به بهترین وجه می شکافد.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۱ -

**[ترجمه]

بیان

لقد أعرض و أطول أی قال لک قولا عریضا طویلا تنسبه إلی الکذب فیه و یحتمل أن یکون المعنی أن السائل أعرض و أطول فی السؤال.

**[ترجمه]عبارت«لقد اعرض و اطول» یعنی به تو قول عریض و طویلی تحویل داد که او را در آن گفته به کذب نسبت بدهی، و ممکن است معنی این باشد که سوال کننده در سوال خود، عریض و طویل سخن گفت.

**[ترجمه]

«۱۲۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ الْمَسْعُودِیُّ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْكُوفِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی حَمَّادٍ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ عُتَیْبَةَ بْنِ سَعْدَانَ بْنِ یَزِیدَ عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَیْسٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام فِی حَاجَةٍ لِی فَجَاءَ ابْنُ الْكَوَّاءِ وَ شَبَثُ بْنُ رِبْعِیٍّ فَاسْتَأْذَنَا عَلَیْهِ فَقَالَ لِی عَلِیٌّ علیه السلام إِنْ شِئْتَ أَنْ آذَنَ لَهُمَا فَإِنَّكَ أَنْتَ بَدَأْتَ بِالْحَاجَةِ قَالَ فَقُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَأْذَنْ لَهُمَا فَدَخَلَا فَقَالَ مَا حَمَلَكُمَا عَلَی أَنْ خَرَجْتُمَا عَلَیَّ بِحَرُورَاءَ قَالا أَحْبَبْنَا أَنْ تَكُونَ مِنَ الْغَضَبِ فَقَالَ وَیْحَكُمَا وَ هَلْ فِی وَلَایَتِی غَضَبٌ أَوْ یَكُونُ الْغَضَبُ حَتَّی یَكُونَ مِنَ الْبَلَاءِ كَذَا وَ كَذَا(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: احنف بن قیس گفت: برای درخواست حاجتی به خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام رسیدم. عبداللّه کوّاء و شبث بن ربعی هم اجازه خواستند که داخل شوند. حضرت به من فرمود: «می خواهی به اینها هم اجازه دهم بیایند؟

زیرا تو ابتدا کردی به بیان حاجت خود.» عرض کردم: «یا امیرالمؤمنین! اجازه بفرمایید داخل شوند.»

آنها هم داخل شدند. حضرت از آنها پرسید: «چرا در این گرما به سراغ من آمدید؟» گفتند: «دوست داشتیم که از اصحاب غضب محسوب شویم!» حضرت فرمود: «ای وای! آیا در مدت ولایت و خلافت من غضبی هست؟ یا پیش از وقوع فلان بلا و فلان سانحه، ممکن است لشکر غضب باشد؟» - . غیبت نعمانی: ۳۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۳۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عِیسَی بْنِ أَعْیَنَ (۲) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: السُّفْیَانِیُّ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ خُرُوجُهُ مِنْ أَوَّلِ خُرُوجِهِ إِلَی آخِرِهِ خَمْسَهَ عَشَرَ شَهْراً سِتَّهَ أَشْهُرٍ یُقَاتِلُ فِیهَا فَإِذَا مَلَکَ الْکُوَرَ الْخَمْسَ مَلَکَ تِسْعَهَ أَشْهُرٍ وَ لَمْ یَزِدْ عَلَیْهَا یَوْماً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «آمدن سفیانی امری حتمی است. از موقع آمدن وی تا آخر کارش جمعا پانزده ماه است؛ شش ماه جنگ می کند، وقتی پنج منطقه را به تصرف آورد، نه ماه سلطنت می کند و یک روز بیش از آن نمی ماند.» - . همان: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ

ص: ۲۴۸

۱- ۱. رواه النعمانیّ و کذا ما قبله فی باب ما جاء فی ذکر جیش الغضب ص ۱۶۸ و بعده: ثمّ یجتمعون قزعا کقزع الخریف من القبائل ما بین الواحد و الاثنین- الی- العشره.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع« موسی بن أعین» و هو تصحیف و الصحیح ما فی الصلب طبقا للمصدر ص ۱۶۰ و کما یأتی فی السند الآتی، و هو عیسی بن أعین الجریری، نسبه الی جریر بن عباد، مولی کوفیّ ثقه.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِیرٍ الْأَحْوَلِ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ عِیسَی بْنِ أَعْیَنَ عَنْ مُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: مِنَ الْأَمْرِ مَحْتُومٌ وَ مِنْهُ مَا لَیْسَ بِمَحْتُومٍ وَ مِنَ الْمَحْتُومِ خُرُوجُ السُّفْیَانِیِّ فِی رَجَبٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: معلی بن خنیس گفت: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «بعضی از وقایع حتمی است که باید روی دهد و بعضی غیر حتمی است (که ممکن است به عللی اتفاق نیفتد) و از جمله امور حتمیه، خروج سفیانی در ماه رجب است.» – . همان: ۳۰۰ –

**[ترجمه]

«۱۳۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَجَرَی ذِکْرُ الْقَائِمِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ أَرْجُو أَنْ یَکُونَ عَاجِلًا وَ لَا یَکُونَ سُفْیَانِیٌّ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْمَحْتُومِ الَّذِی لَا بُدَّ مِنْهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالملک بن اعین گفت: در خدمت حضرت باقر علیه السلام بودم که از قائم سخن به میان آمد. من گفتم: «امیدوارم که به زودی قائم ظهور کند و سفیانی هم نباشد.» حضرت فرمود: «نه! به خدا قسم آمدن سفیانی حتمی است و ناچار باید بیاید.» – . همان: ۳۰۱ –

**[ترجمه]

«۱۳۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ الْأَصَمِّ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی ثُمَّ قَضی أَجَلًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّی عِنْدَهُ (۱) قَالَ إِنَّهُمَا أَجَلَانِ أَجَلٌ مَحْتُومٌ وَ أَجَلٌ مَوْقُوفٌ قَالَ لَهُ حُمْرَانُ مَا الْمَحْتُومُ قَالَ الَّذِی لَا یَکُونُ غَیْرُهُ قَالَ وَ مَا الْمَوْقُوفُ قَالَ هُوَ الَّذِی لِلَّهِ فِیهِ الْمَشِیَّهُ قَالَ حُمْرَانُ إِنِّی لَأَرْجُو أَنْ یَکُونَ أَجَلُ السُّفْیَانِیِّ مِنَ الْمَوْقُوفِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لَا وَ اللَّهِ إِنَّهُ مِنَ الْمَحْتُومِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حمران بن اعین روایت می کند که امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر آیه شریفه«ثُمَّ قَضی أَجَلًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّی عِنْدَهُ»، {آنگاه مدّتی را [برای شما عمر] مقرّر داشت. و اجَل حتمی نزد اوست} – . انعام / ۲ – فرمود: «اجل بر دو گونه است: اجل محتوم و اجل موقوف.» حمران پرسید:«محتوم (حتمی) کدام است؟» فرمود: «کاری است که جز آن نباشد.» پرسید:«اجل موقوف چیست؟» فرمود: «اجلی است که وابسته به مشیت و خواست خداست.» حمران گفت: «من امیدوارم که آمدن سفیانی از اجل موقوف باشد.» حضرت فرمود: «نه، به خدا از اجل محتوم است!» – . غیبت نعمانی: ۲۹۹ –

**[ترجمه]

«۱۳۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ (۲) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَزْدِیِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِیدٍ الطَّوِیلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُوسَی بْنِ بَکْرٍ عَنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ مِنَ الْأُمُورِ أُمُوراً مَوْقُوفَةً وَ أُمُوراً مَحْتُومَةً وَ إِنَّ السُّفْیَانِیَّ مِنَ الْمَحْتُومِ الَّذِی لَا بُدَّ مِنْهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «بعضی از امور موقوف و پاره ای محتوم است و آمدن سفیانی از امور محتوم است که حتما می باید بیاید.» -. همان: ۳۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۳۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ خَلَّادٍ الصَّائِغِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: السُّفْیَانِیُّ لَا بُدَّ مِنْهُ وَ لَا یَخْرُجُ إِلَّا فِی رَجَبٍ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِذَا خَرَجَ فَمَا حَالُنَا قَالَ إِذَا کَانَ ذَلِکَ فَإِلَیْنَا.

ص: ۲۴۹

۱- ۱. الأنعام: ۲، و الحدیث فی المصدر ص ۱۶۱.

۲- ۲. کذا فی المصدر ص ۱۶۱ و فی الأصل المطبوع:« أحمد بن سالم» و هو عیر معنون.

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الحسین بن إبراهیم القزوینی عن محمد بن وهبان عن محمد بن إسماعیل بن حیان عن محمد بن الحسین بن حفص عن عباد: مثله

**[ترجمه]غیبت نعمانی: خلاد صایغ روایت کرده که حضرت صادق علیه السلام فرمود: «آمدن سفیانی از امور مسلم است و جز در ماه رجب نمی آید.» مردی عرض کرد«وقتی او آمد، وضع ما شیعیان چگونه است؟» فرمود: «در آن موقع به طرف ماست.» - . همان: ۳۰۲ -

این روایت در امالی صدوق به سند دیگر هم نقل شده است. - . امالی طوسی: ۶۷۹ -

**[ترجمه]

بیان

أی الأمر ینتهی إلینا و یظهر قائمنا أی اذهبوا إلی بلد یظهر منه القائم علیه السلام فإنه لا یصل إلیه أو توسلوا بنا.

**[ترجمه]«به طرف ما» یعنی کار به سوی ما بازگشت می کند و قائم ما ظاهر می شود. به عبارت دیگر یعنی بروید به شهری که قائم از آنجا ظهور می کند، زیرا سفیانی به آنجا نمی رسد و متوسل به ما شوید .

**[ترجمه]

«۱۳۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ السُّفْیَانِیِّ فَقَالَ وَ أَنَّی لَکُمْ بِالسُّفْیَانِیِّ حَتَّی یَخْرُجَ قَبْلَهُ الشَّیْصَبَانِیُ (۱)

یَخْرُجُ بِأَرْضِ کُوفَانَ یَنْبُعُ کَمَا یَنْبُعُ الْمَاءُ فَیَقْتُلُ وَفْدَکُمْ فَتَوَقَّعُوا بَعْدَ ذَلِکَ السُّفْیَانِیَّ وَ خُرُوجَ الْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: جابر جعفی گفت: از امام محمد باقر علیه السلام پرسیدم: «سفیانی کی خواهد آمد؟» فرمود: «شما کجا و سفیانی کجا؟ تااینکه قبل از او «شیصبانی» از زمین کوفه خروج کند و بجوشد، همان گونه که آب بجوشد و لشکر شما (شیعیان) را به قتل رساند. بعد از آن منتظر سفیانی و خروج قائم علیه السلام باشید.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۲ -

**[ترجمه]

بیان

یظهر منه تعدد السفیانی إلا أن یکون الواو فی قوله و خروج القائم زائدا من النساخ.

**[ترجمه]از این حدیث برمی آید که سفیانی متعدد باشد، مگر آن که واو در عبارت«و خروج القائم» زائده و از جانب نساخ باشد.

**[ترجمه]

«۱۳۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ یَسَارٍ عَنِ الْخَلِیلِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ قَالَ: رَافَقْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ علیهما السلام مِنْ مَکَّهَ إِلَی الْمَدِینَهِ فَقَالَ یَوْماً لِی لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ خَرَجُوا عَلَی بَنِی الْعَبَّاسِ لَسُقِیَتِ الْأَرْضُ دِمَاءَهُمْ حَتَّی یَخْرُجَ السُّفْیَانِیُّ قُلْتُ لَهُ یَا سَیِّدِی أَمْرُهُ مِنَ الْمَحْتُومِ قَالَ مِنَ الْمَحْتُومِ ثُمَّ أَطْرَقَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ قَالَ مُلْکُ بَنِی الْعَبَّاسِ مَکْرٌ وَ خَدْعٌ یَذْهَبُ حَتَّی لَمْ یَبْقَ مِنْهُ شَیْ ءٌ وَ یَتَجَدَّدُ حَتَّی یُقَالَ مَا مَرَّ بِهِ شَیْ ءٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بطائنی می گوید: با حضرت امام موسی کاظم علیه السلام از مکه تا مدینه همسفر بودم. روزی آن حضرت به من فرمود: «اگر اهل آسمان و زمین علیه بنی عباس قیام کنند، به طوری که زمین از خون آنها سیراب شود، مادام که سفیانی خروج نکرده بی اثر است.» عرض کردم: «آقا، آمدن سفیانی حتمی است؟» فرمود: «آری حتمی است.» آنگاه سر مبارک را پایین انداخت و بعد از لختی سر برداشت و فرمود: «دولت بنی عباس بر پایه حیله و نیرنگ قرار گرفته. این دولت طوری از میان خواهد رفت که اثری از آن باقی نماند. آنگاه دوباره حکومت آنها تجدید می شود، به طوری که گویی آسیبی به آن نرسیده است.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْخَالَنْجِیِّ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِی الْقَاسِمِ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الرِّضَا علیهما السلام فَجَرَی ذِکْرُ السُّفْیَانِیِّ وَ مَا جَاءَ فِی الرِّوَایَهِ مِنْ أَنَّ أَمْرَهُ مِنَ الْمَحْتُومِ فَقُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام هَلْ یَبْدُو لِلَّهِ فِی الْمَحْتُومِ قَالَ نَعَمْ قُلْنَا لَهُ فَنَخَافُ (۲) أَنْ یَبْدُوَ لِلَّهِ فِی الْقَائِمِ قَالَ

۱- ۱. کذا فی المصدر و هو الظاهر الصحیح، و أمّا نسخه المصنّف فلما کانت الشیصبانی مصحفه بالسفیانی، احتاج الی بیانه بأبعد الوجوه.

۲- ۲. کذا فی المصدر ص ۱۶۲ و فی المطبوعه« فیجاز» و هو تصحیف.

الْقَائِمُ مِنَ الْمِيعَادِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: داود بن ابی القاسم می گوید: نزد امام جواد علیه السلام بودیم که سخن از سفیانی به میان آمد واینکه در روایت وارد شده که خروج او از حتمیات است. پس از حضرت جواد علیه السلام پرسیدم: «آیا در امر حتمی نیز برای خدا بداء حاصل می شود؟» فرمود: «بله!» به حضرتش عرض کردیم: «می ترسیم در مورد قائم نیز برای خدا بداء حاصل شود!» فرمود: «قائم از میعاد(تخلف ناپذیر) است.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۲ -

**[ترجمه]

بیان

لعل للمحتوم معان یمکن البداء فی بعضها و قوله من المیعاد إشاره إلی أنه لا یمکن البداء فیه لقوله تعالی إِنَّ اللَّهَ لا یُخْلِفُ الْمِیعادَ(۱) و الحاصل أن هذا شی ء وعد الله رسوله و أهل بیته لصبرهم علی المکاره التی وصلت إلیهم من المخالفین و الله لا یخلف وعده.

ثم إنه یحتمل أن یکون المراد بالبداء فی المحتوم البداء فی خصوصیاته لا فی أصل وقوعه کخروج السفیانی قبل ذهاب بنی العباس و نحو ذلک.

**[ترجمه]ممکن است کلمه «محتوم» معانی ای چند داشته باشد که بداء یکی از آنها باشد. عبارت «من المیعاد» اشاره به این است که بداء در قائم راه ندارد، زیرا خداوند می فرماید:«إِنَّاللَّهَلایُخْلِفُ الْمیعادَ»، {تو وعده ات را خلاف نمی کنی.} - . آل عمران / ۱۹۴ -

حاصل آنکه قیام قائم علیه السلام چیزی است که خدا و رسول و اهل بیتش علیهم السلام به خاطر صبرشان بر سختی هایی که از مخالفان به آنها رسیده است وعده کرده اند، و خدا خلف وعده نمی کند.

سپس ممکن است مقصود از بداء در امر محتوم، بداء در خصوصیات آن باشد نه در اصل وقوع آن، مثل خروج سفیانی قبل از رفتن بنی عباس و مانند آن.

**[ترجمه]

«۱۳۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْقُرَشِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام أَصْلَحَکَ اللَّهُ إِنَّهُمْ یَتَحَدَّثُونَ أَنَّ السُّفْیَانِیَّ یَقُومُ وَ قَدْ ذَهَبَ سُلْطَانُ بَنِی الْعَبَّاسِ فَقَالَ کَذَبُوا إِنَّهُ لَیَقُومُ وَ إِنَّ سُلْطَانَهُمْ لَقَائِمٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حسن بن ابراهیم گفت: به حضرت امام رضا علیه السلام عرض کردم:«خداوند خیرتان بدهد، می گویند که قائم در وقتی ظهور می کند که دولت بنی عباس منقرض شده باشد.» فرمود: «دروغ گفته اند؛ موقع ظهور او هنوز دولت بنی عباس برقرار است.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ قَالَ حَدَّثَنَا الْبَاقِرُ علیه السلام: إِنَّ لِوُلْدِ الْعَبَّاسِ وَ لِلْمَرْوَانِیِّ لَوَقْعَهً بِقِرْقِیسَا یَشِیبُ فِیهَا الْغُلَامُ الْحَزَوَّرُ وَ یَرْفَعُ اللَّهُ عَنْهُمُ النَّصْرَ وَ یُوحِی إِلَی طَیْرِ السَّمَاءِ وَ سِبَاعِ الْأَرْضِ اشْبَعِی مِنْ لُحُومِ الْجَبَّارِینَ ثُمَّ یَخْرُجُ السُّفْیَانِیُّ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «برای بنی عباس و مروانی، واقعه ای در قرقیسا روی می دهد که در آن جوانان نورس پیر می شوند. خداوند پیروزی را نصیب آنها نمی گرداند و به پرندگان آسمان و درندگان زمین فرمان می دهد که گوشت ستمگران را بخورید! سپس سفیانی خروج می کند.» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

الخرور بالخاء المعجمه و لعل المعنی الذی یخر و یسقط فی المشی لصغره أو بالمهمله أی الحار المزاج فإنه أبعد عن الشیب (۲)

ص: ۲۵۱

۱- ۱. آل عمران: ۹، الرعد: ۳۳.

۲- ۲. لیعلم الباحث الثقافی أن بعض هذه البیانات و الایضاحات لیس من قلم المؤلّف قدّس سرّه بل کان یکتبه بعض علماء لجنته حین استنساخ الکتب، و لذلک تری فی بعضها حزازه کالبیان الذی مر قبیل ذلک تحت الرقم ۱۳۶ و توهم أن السفیانی متعدّد. و من ذلک کلمه حزور فانها بالهاء المهمله و الزای کعملس الغلام القوی، و الرجل القوی کما فی القاموس، أو الغلام إذا اشتد و قوی و خدم کما فی الصحاح و قد یقال بالتخفیف. کما قال الراجز: لن تعدم المطیّ منّا مشفرا**شیخا بجالا و غلاما حزورا فاشتبه علیه الکلمه بالخرور و الحرور، مع أنّه لا یشتبه علی المصنّف مع کثره أشغاله أصعب من هذا. و إذا راجعت ص ۳۳ من هذا المجلد الذی بین یدیک تری أعجب من هذا.

**[ترجمه]«خزور» بـا خاء است و شایـد معنای آن چیزی باشـد که در اثر کوچکی، هنگام راه رفتن زمین می خورد، و یااینکه «حزور» با حاء باشد که به معنای گرم مزاج است، زیرا گرم مزاجی از پیری به دور است.

**[ترجمه]

«۱۴۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِیعِ الْأَقْرَعِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا اسْتَوْلَی السُّفْیَانِیُّ عَلَی الْکُوَرِ الْخَمْسِ فَعُدُّوا لَهُ تِسْعَهَ أَشْهُرٍ وَ زَعَمَ هِشَامٌ أَنَّ الْکُوَرَ الْخَمْسَ دِمَشْقُ وَ فِلَسْطِینُ وَ الْأُرْدُنُّ وَ حِمْصُ وَ حَلَبُ.

**[ترجمه]غیبت نعمـانی: هشـام بن سالم از امام صادق علیه السـلام روایت می کنـد که فرمود: «هنگامی که سـفیانی بر مناطق پنجگـانه استیلاـ یـافت، نُه مـاه خـودرا برای دیـدن ناملایمـات آن آمـاده سازیـد.» هشـام معتقـد بود که آن پنـج منطقه، دمشق، فلسطین، اردن، حمص و حلب است.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۴ -

**[ترجمه]

«۱۴۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْمُبَارَکِ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْمَهْدِیُّ أَقْبَلُ جَعْدٌ بِخَدِّهِ خَالٌ یَکُونُ مَبْدَؤُهُ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ وَ إِذَا کَانَ ذَلِکَ خَرَجَ السُّفْیَانِیُّ فَیَمْلِکُ قَدْرَ حَمْلِ امْرَأَهٍ تِسْعَهَ أَشْهُرٍ یَخْرُجُ بِالشَّامِ فَیَنْقَادُ لَهُ أَهْلُ الشَّامِ إِلَّا طَوَائِفَ مِنَ الْمُقِیمِینَ عَلَی الْحَقِّ یَعْصِمُهُمُ اللَّهُ مِنَ الْخُرُوجِ مَعَهُ وَ یَأْتِی الْمَدِینَهَ بِجَیْشٍ جَرَّارٍ حَتَّی إِذَا انْتَهَی إِلَی بَیْدَاءِ الْمَدِینَهِ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی کِتَابِهِ وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَکانٍ قَرِیبٍ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمود: «مهدی دیدگانی جالب، مویی مجعد و خالی بر گونه دارد، و ابتدای قیامش از جانب شـرق است. در آن هنگام سـفیانی نیز خروج می کند و به اندازه مدت حاملگی یک زن، یعنی نه ماه سـلطنت می کند. او در شام خروج می کند و مردم شام از وی اطاعت می کنند و جز یک عده که بر عقیده حق استوارند، خداوند آنها را از پیوسـتن به او حفظ می کند.سفیانی با لشکری جرار به «بیداء» مدینه می آید. وقتی به «بیداء» رسید، خدا او را به زمین فرو می برد (البته با لشـکرش) و این است معنی این آیه شریفه«وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَکانٍ قَرِیبٍ. - . سبأ / ۵۱ - » {وای کاش می دیـدی هنگامی را که [کافران] وحشت زده انـد [آنجا که راهِ] گریزی نمانـده است و ازجایی نزدیک گرفتار آمده اند.} - . غیبت نعمانی: ۳۰۵ -

**[ترجمه]

إيضاح

قال الفيروزآبادی القَبَل فی العين إقبال السواد علی الأنف أو مثل الحَوَل أو أحسن منه أو إقبال إحـدی الحدقتين علی الأخری أو إقبالهـا علی عرض الأنف أو علی المحجر أو علی الحـاجب أو إقبـال نظر كـل من العين علی صاحبتهـا فهو أقبل بيّن القبل كأنه ينظر إلی طرف أنفه و قال الجزری فی صـفه هارون عليه السلام فی عينيه قبل هو إقبال السواد علی الأنف و قيل هو ميل كالحول انتهی.

ص: ٢٥٢

١- ١. السبا: ٥١.

**[ترجمه]فیروزآبادی می گوید: «قَبَل» در چشم، روی آوردن سیاهی به سمت بینی است یا قَبَل به معنای حول و کوژچشمی است یا وضعیتی بهتر از حول است یا روی آوردن یکی از دو حدقه بر دیگری و یا روی آوردن یک از دو حدقه چشم بر عرض بینی یا محل وقوع نقاب یا ابروست یا روی آوردن مردمک هر یک از دو چشم به سمت دیگری است، و چنین فردی «اقبل» و «بیّن القبل» است و گویی به بالای بینی اش نگاه می کند. همچنین جزری در باب اوصاف هارون گفته که در چشمانش انحراف بوده که عبارت است از انحراف سیاهی به سمت بینی، و گفته شده قَبَل انحراف است، مانند حَوَل. پایان کلام جزری.

**[ترجمه]

أقول

محمول علی فرد لا یکون موجبا لنقص بل لحسن فی المنظر.

**[ترجمه]این امر حمل بر فردی از قَبَل می شود که موجب نقص نیست، بلکه موجب نیکو منظری است.

**[ترجمه]

«۱۴۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْیَمَانِیُّ وَ السُّفْیَانِیُّ کَفَرَسَیْ رِهَانٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: هشام بن سالم از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «سفیانی و یمنی (هنگام خروج) مانند دو اسب که مسابقه می دهند؛ هر یک سعی می کند بر دیگری سبقت جوید.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۵ -

**[ترجمه]

«۱۴۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی أَحْمَدَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَیَّاشٍ عَنْ مُهَاجِرِ بْنِ حَلِیمٍ عَنِ الْمُغِیرَهِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا اخْتَلَفَ رُمْحَانِ بِالشَّامِ لَمْ تَنْجَلِ (۱)

إِلَّا عَنْ آیَهٍ مِنْ آیَاتِ اللَّهِ قِیلَ وَ مَا هِیَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ رَجْفَهٌ تَکُونُ بِالشَّامِ یَهْلِکُ فِیهَا أَکْثَرُ مِنْ مِائَهِ أَلْفٍ یَجْعَلُهُ اللَّهُ رَحْمَهً لِلْمُؤْمِنِینَ وَ عَذَاباً عَلَی الْکَافِرِینَ فَإِذَا کَانَ کَذَلِکَ فَانْظُرُوا إِلَی أَصْحَابِ الْبَرَاذِینِ الشُّهْبِ الْمَحْذُوفَهِ وَ الرَّایَاتِ الصُّفْرِ تُقْبِلُ مِنَ الْمَغْرِبِ حَتَّی تَحُلَّ بِالشَّامِ وَ ذَلِکَ عِنْدَ الْجَزَعِ الْأَکْبَرِ وَ الْمَوْتِ الْأَحْمَرِ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَانْظُرُوا خَسْفَ قَرْیَهٍ مِنْ قُرَی دِمَشْقَ یُقَالُ لَهَا حرشا [حَرَسْتَا](۲) فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ خَرَجَ ابْنُ آکِلَهِ الْأَکْبَادِ مِنَ الْوَادِی حَتَّی یَسْتَوِیَ عَلَی مِنْبَرِ دِمَشْقَ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَانْتَظِرُوا خُرُوجَ

الْمَهْدِيِّ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت باقر علیه السلام فرمود: «وقتی دو نیزه (دو سرکرده لشکر) با هم کشمکش کردند، علامتی از علامات الهی ظاهر می گردد.» عرض شد: «یا امیرالمؤمنین! آن علامت چیست؟» فرمود: «زلزله ای است که در شام پدید می آید و بیش از صد هزار نفر در آن سانحه جان می دهند. خداوند آن زلزله را برای مؤمنین رحمت و برای کفار عذابی قرار می دهد. هنگامی که این زلزله واقع شد، منتظر سواران اسب های محذوفه و پرچم های زرد باشید که از سمت غرب آمده و وارد شام می شوند، و این به هنگام ناله بزرگ و مرگ سرخ است.

در آن موقع یکی از دهات دمشق به نام «حرشا» را بنگرید که چگونه در زمین فرو می رود. بعد از آن پسر هند جگرخوار (سفیانی) از بیابان مکه خروج می کند و می آید و بر منبر دمشق می نشیند. چون کار به اینجا کشید، منتظر قیام مهدی باشید.»
- . غیبت نعمانی: ۳۰۵ -

**[ترجمه]

توضیح

لعل المراد بالمحذوفه مقطوعه الآذان أو الأذناب أو قصیرتهما.

**[ترجمه]شاید مقصود از «اسب های محذوفه»، اسب هایی باشد که گوش یا دم آنها کوتاه یا بریده شده است.

**[ترجمه]

«۱۴۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِذَا خَرَجَ السُّفْیَانِیُّ یَبْعَثُ جَیْشاً إِلَیْنَا وَ جَیْشاً إِلَیْکُمْ فَإِذَا کَانَ کَذَلِکَ فَائْتُونَا عَلَی صَعْبٍ وَ ذَلُولٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: یونس بن یعقوب گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «وقتی سفیانی خروج می کند، یک لشکر به سوی ما (شهر مدینه) و یک لشکر به جانب شما (شهر کوفه) می فرستد. چون این مطلب به وقوع پیوست، بر شتران چموش و آرام سوار شده و به سوی ما بشتابید.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۶ -

**[ترجمه]

«۱۴۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِی

۱- ۱. ضبطه فی الأصل المطبوع بجزم اللام من النجل یقال نجل فلانا بالرمح: طعنه به، و یحتمل أن یکون من الانجلاء و هو الانکشاف فلیقرء بکسر اللام.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۶۴:« مرمرسا» و« خریشا» خ ل.

عَلِيِّ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیهما السلام قَالَ: السُّفْيَانِيُّ أَحْمَرُ أَشْقَرُ أَزْرَقُ لَمْ يَعْبُدِ اللَّهَ قَطُّ وَ لَمْ يَرَ مَكَّةَ وَ لَا الْمَدِينَةَ قَطُّ يَقُولُ يَا رَبِّ ثَارِي وَ النَّارَ يَا رَبِّ ثَارِي وَ النَّارَ(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «سفیانی مردی سرخ و سفید و کبود چشم است، اصلا در فکر بندگی خدا نیست و مکه و مدینه را ندیده، با این وصف پی در پی می گوید: «خدایا انتقام از خونم! خدایا انتقام از خونم!» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴۷»

کا، [الْكَافِي فِي الرَّوْضَةِ](۲)

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ وَ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: وَ ذُكِرَ هَؤُلَاءِ عِنْدَهُ وَ سُوءُ حَالِ الشِّيعَةِ عِنْدَهُمْ فَقَالَ إِنِّي سِرْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ هِيَ فِي مَوْكِبِهِ وَ هُوَ عَلَى فَرَسٍ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ خَيْلٌ وَ مِنْ خَلْفِهِ خَيْلٌ وَ أَنَا عَلَى حِمَارٍ إِلَى جَانِبِهِ فَقَالَ لِي يَا بَا عَبْدِ اللَّهِ قَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَفْرَحَ بِمَا أَعْطَانَا اللَّهُ مِنَ الْقُوَّةِ وَ فَتَحَ لَنَا مِنَ الْعِزِّ وَ لَا تُخْبِرِ النَّاسَ أَنَّكَ أَحَقُّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنَّا وَ أَهْلَ بَيْتِكَ فَتُغْرِيَنَا بِكَ وَ بِهِمْ (۳)

قَالَ فَقُلْتُ وَ مَنْ رَفَعَ هَذَا إِلَيْكَ عَنِّي فَقَدْ كَذَبَ فَقَالَ أَ تَحْلِفُ عَلَى مَا تَقُولُ قَالَ فَقُلْتُ إِنَّ النَّاسَ سَحَرَةٌ(۴)

يَعْنِي يُحِبُّونَ أَنْ يُفْسِدُوا قَلْبَكَ عَلَيَّ فَلَا تُمَكِّنْهُمْ مِنْ سَمْعِكَ

۱- ۱. يعنى يا ربّ انى أطلب ثأرى، و لو كان بدخول النار. و قد مر فيما سبق تحت الرقم ۳۷.

۲- ۲. عقد له الكلينى عنوانا فى الروضه و هو: حديث أبى عبد اللّه عليه السلام مع المنصور فى موكبه تراه فى ص ۳۶- ۴۲.

۳- ۳. و فى بعض نسخ الكافى بدل« فتغرينا بك»،« فتعزينا بك» و له وجه.

۴- ۴. فى بعض النسخ:« شجره» و لازمه أن يقرأ بعدها كلمه« يعنى»« بغى» ليلائم الكلمتان و معنى« شجره بغى» يعنى شجره الأنساب المتولده من الزناء. و الظاهر أنّها مصحف« سجره» جمع« ساجر»: الذى يسجر التنّور و يحميه، فقد يكنى به عن النمام لتسجيره نار الحقد و العداوه فى قلوب الطرفين. و هذا مثل الحاطب: جامع الحطب، قد يكنى به عن الساعى بين القوم و قد قال الشاعر:« و لم تمش بين الحى بالحطب الرطب». يعنى بالنميمه.

فَإِنَّا إِلَيْكَ أَحْوَجُ مِنْكَ إِلَيْنَا فَقَالَ لِي تَذْكُرُ يَوْمَ سَأَلْتُكَ هَلْ لَنَا مُلْكٌ فَقُلْتَ نَعَمْ طَوِيلٌ عَرِيضٌ شَدِيدٌ فَلَا تَزَالُونَ فِي مُهْلَةٍ مِنْ أَمْرِكُمْ وَ فُسْحَةٍ مِنْ دُنْيَاكُمْ حَتَّى تُصِيبُوا مِنَّا دَماً حَرَاماً فِي شَهْرٍ حَرَامٍ فِي بَلَدٍ حَرَامٍ (۱)

فَعَرَفْتُ أَنَّهُ قَدْ حَفِظَ الْحَدِيثَ فَقُلْتُ لَعَلَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَكْفِيَكَ فَإِنِّي لَمْ أَخُصَّكَ بِهَذَا إِنَّمَا هُوَ حَدِيثٌ رَوَيْتُهُ ثُمَّ لَعَلَّ غَيْرَكَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ أَنْ يَتَوَلَّى ذَلِكَ فَسَكَتَ عَنِّي فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى مَنْزِلِي أَتَانِي بَعْضُ مَوَالِينَا فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ اللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُكَ فِي مَوْكِبِ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَنْتَ عَلَى حِمَارٍ وَ هُوَ عَلَى فَرَسٍ وَ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْكَ يُكَلِّمُكَ كَأَنَّكَ تَحْتَهُ فَقُلْتُ بَيْنِي وَ بَيْنَ نَفْسِي هَذَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ وَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي يُقْتَدَى بِهِ وَ هَذَا الْآخَرُ يَعْمَلُ بِالْجَوْرِ وَ يَقْتُلُ أَوْلَادَ الْأَنْبِيَاءِ وَ يَسْفِكُ الدِّمَاءَ فِي الْأَرْضِ بِمَا لَا يُحِبُّ اللَّهُ وَ هُوَ فِي مَوْكِبِهِ وَ أَنْتَ عَلَى حِمَارٍ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ شَكٌّ حَتَّى خِفْتُ عَلَى دِينِي وَ نَفْسِي قَالَ فَقُلْتُ لَوْ رَأَيْتَ مَنْ كَانَ حَوْلِي وَ بَيْنَ يَدَيَّ وَ مِنْ خَلْفِي وَ عَنْ يَمِينِي وَ عَنْ شِمَالِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَاحْتَقَرْتَهُ وَ احْتَقَرْتَ مَا هُوَ فِيهِ فَقَالَ الْآنَ سَكَنَ قَلْبِي ثُمَّ قَالَ إِلَى مَتَى هَؤُلَاءِ يَمْلِكُونَ أَوْ مَتَى الرَّاحَةُ مِنْهُمْ فَقُلْتُ أَ لَيْسَ تَعْلَمُ

۱- ۱. تراه فی حدیث رواه الکلینی فی الروضه من ص ۲۱۰- ۲۱۲ و فیه: فجاء أبو الدوانیق الی أبی جعفر علیه السلام فسلم علیه ... فقال علیه السلام له: نعم یا أبا جعفر- یعنی أبا الدوانیق- دولتکم قبل دولتنا، و سلطانکم قبل سلطاننا، سلطانکم شدید عسر لا یسر فیه، و له مده طویله، و اللّه لا یملک بنو أمیّه یوما الا ملکتم مثلیه و لا سنه الا ملکتم مثلیها و لیتلقفها صبیان منکم فضلا عن رجالکم، کما یتلقف الصبیان الکره، أ فهمت؟ ثمّ قال: لا تزالون فی عنفوان الملک ترغدون فیه، ما لم تصیبوا منا دما حراما، فإذا أصبتم ذلک الدم، غضب اللّه عزّ و جلّ علیکم فذهب بملککم و سلطانکم، و ذهب بریحکم، و سلط اللّه عزّ و جلّ علیکم عبدا من عبیده أعور- و لیس بأعور- من آل أبی سفیان یکون استیصالکم علی یدیه و أیدی أصحابه، ثمّ قطع الکلام.

أَنَّ لِكُلِّ شَيْ ءٍ مُدَّةً قَالَ بَلَى فَقُلْتُ هَلْ يَنْفَعُكَ عِلْمُكَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ إِذَا جَاءَ كَانَ أَسْرَعَ مِنْ طَرْفِهِ الْعَيْنِ إِنَّكَ لَوْ تَعْلَمُ حَالَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَيْفَ هِيَ كُنْتَ لَهُمْ أَشَدَّ بُغْضاً وَ لَوْ جَهَدْتَ وَ جَهَدَ أَهْلُ الْأَرْضِ أَنْ يُدْخِلُوهُمْ فِي أَشَدِّ مَا هُمْ فِيهِ مِنَ الْإِثْمِ لَمْ يَقْدِرُوا فَلَا يَسْتَفِزَّنَّكَ الشَّيْطَانُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لكِنَّ الْمُنافِقِينَ لا يَعْلَمُونَ أَ لَا تَعْلَمُ أَنَّ مَنِ انْتَظَرَ أَمْرَنَا وَ صَبَرَ عَلَى مَا يَرَى مِنَ الْأَذَى وَ الْخَوْفِ هُوَ غَداً فِي زُمْرَتِنَا فَإِذَا رَأَيْتَ الْحَقَّ قَدْ مَاتَ وَ ذَهَبَ أَهْلُهُ وَ رَأَيْتَ الْجَوْرَ قَدْ شَمِلَ الْبِلَادَ وَ رَأَيْتَ الْقُرْآنَ قَدْ خَلُقَ وَ أُحْدِثَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ وَ وُجِّهَ عَلَى الْأَهْوَاءِ وَ رَأَيْتَ الدِّينَ قَدِ انْكَفَأَ كَمَا يَنْكَفِئُ الْإِنَاءُ-(١) وَ رَأَيْتَ أَهْلَ الْبَاطِلِ قَدِ اسْتَعْلَوْا عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَ رَأَيْتَ الشَّرَّ ظَاهِراً لَا يُنْهَى عَنْهُ وَ يُعْذَرُ أَصْحَابُهُ وَ رَأَيْتَ الْفِسْقَ قَدْ ظَهَرَ وَ اكْتَفَى الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ رَأَيْتَ الْمُؤْمِنَ صَامِتاً لَا يُقْبَلُ قَوْلُهُ وَ رَأَيْتَ الْفَاسِقَ يَكْذِبُ وَ لَا يُرَدُّ عَلَيْهِ كَذِبُهُ وَ فِرْيَتُهُ وَ رَأَيْتَ الصَّغِيرَ يَسْتَحْقِرُ بِالْكَبِيرِ وَ رَأَيْتَ الْأَرْحَامَ قَدْ تَقَطَّعَتْ وَ رَأَيْتَ مَنْ يَمْتَدِحُ بِالْفِسْقِ يُضْحَكُ مِنْهُ وَ لَا يُرَدُّ عَلَيْهِ قَوْلُهُ وَ رَأَيْتَ الْغُلَامَ يُعْطِي مَا تُعْطِي الْمَرْأَةُ وَ رَأَيْتَ النِّسَاءَ يَتَزَوَّجْنَ النِّسَاءَ وَ رَأَيْتَ الثَّنَاءَ قَدْ كَثُرَ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُنْفِقُ الْمَالَ فِي غَيْرِ طَاعَهِ اللَّهِ فَلَا يُنْهَى وَ لَا يُؤْخَذُ عَلَى يَدَيْهِ وَ رَأَيْتَ النَّاظِرَ يَتَعَوَّذُ بِاللَّهِ مِمَّا يَرَى الْمُؤْمِنَ فِيهِ مِنَ الِاجْتِهَادِ وَ رَأَيْتَ الْجَارَ يُؤْذِي جَارَهُ وَ لَيْسَ لَهُ مَانِعٌ وَ رَأَيْتَ الْكَافِرَ فَرِحاً لِمَا يَرَى فِي الْمُؤْمِنِ مَرِحاً لِمَا يَرَى فِي الْأَرْضِ مِنَ الْفَسَادِ وَ رَأَيْتَ الْخُمُورَ تُشْرَبُ عَلَانِيَةً وَ يَجْتَمِعُ عَلَيْهَا مَنْ لَا يَخَافُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَأَيْتَ

الْآمِرَ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِيلًا وَ رَأَيْتَ الْفَاسِقَ فِيمَا لَا يُحِبُّ اللَّهُ قَوِيّاً مَحْمُوداً وَ رَأَيْتَ أَصْحَابَ الْآيَاتِ يُحَقَّرُونَ وَ يُحْتَقَرُ مَنْ يُحِبُّهُمْ وَ رَأَيْتَ سَبِيلَ الْخَيْرِ مُنْقَطِعاً وَ سَبِيلَ الشَّرِّ مَسْلُوكاً

١- ١. الماء، خ ل.

وَ رَأَيْتَ بَيْتَ اللَّهِ قَدْ عُطِّلَ وَ يُؤْمَرُ بِتَرْكِهِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَقُولُ مَا لَا يَفْعَلُهُ وَ رَأَيْتَ الرِّجَالَ يَتَسَمَّنُونَ لِلرِّجَالِ وَ النِّسَاءَ لِلنِّسَاءِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ مَعِيشَتُهُ مِنْ دُبُرِهِ وَ مَعِيشَةُ الْمَرْأَةِ مِنْ فَرْجِهَا وَ رَأَيْتَ النِّسَاءَ يَتَّخِذْنَ الْمَجَالِسَ كَمَا يَتَّخِذُهَا الرِّجَالُ وَ رَأَيْتَ التَّأْنِيثَ فِي وُلْدِ الْعَبَّاسِ قَدْ ظَهَرَ وَ أَظْهَرُوا الْخِضَابَ وَ أَمْشَطُوا كَمَا تَمْتَشِطُ الْمَرْأَةُ لِزَوْجِهَا وَ أَعْطَوُا الرِّجَالَ الْأَمْوَالَ عَلَى فُرُوجِهِمْ وَ تُنُوفِسَ فِي الرَّجُلِ وَ تَغَايَرَ عَلَيْهِ الرِّجَالُ وَ كَانَ صَاحِبُ الْمَالِ أَعَزَّ مِنَ الْمُؤْمِنِ وَ كَانَ الرِّبَا ظَاهِراً لَا يُعَيَّرُ وَ كَانَ الزِّنَا تُمْتَدَحُ بِهِ النِّسَاءُ وَ رَأَيْتَ الْمَرْأَةَ تُصَانِعُ زَوْجَهَا إِلَى نِكَاحِ الرِّجَالِ وَ رَأَيْتَ أَكْثَرَ النَّاسِ وَ خَيْرَ بَيْتٍ مَنْ يُسَاعِدُ النِّسَاءَ عَلَى فِسْقِهِنَّ وَ رَأَيْتَ الْمُؤْمِنَ مَحْزُوناً مُحْتَقَراً ذَلِيلًا وَ رَأَيْتَ الْبِدَعَ وَ الزِّنَا قَدْ ظَهَرَ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَعْتَدُّونَ بِشَاهِدِ الزُّورِ وَ رَأَيْتَ الْحَرَامَ يُحَلَّلُ وَ رَأَيْتَ الْحَلَالَ يُحَرَّمُ وَ رَأَيْتَ الدِّينَ بِالرَّأْيِ وَ عُطِّلَ الْكِتَابُ وَ أَحْكَامُهُ وَ رَأَيْتَ اللَّيْلَ لَا يُسْتَخْفَى بِهِ مِنَ الْجُرْأَةِ عَلَى اللَّهِ وَ رَأَيْتَ الْمُؤْمِنَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ إِلَّا بِقَلْبِهِ وَ رَأَيْتَ الْعَظِيمَ مِنَ الْمَالِ يُنْفَقُ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَأَيْتَ الْوُلَاةَ يُقَرِّبُونَ أَهْلَ الْكُفْرِ وَ يُبَاعِدُونَ أَهْلَ الْخَيْرِ وَ رَأَيْتَ الْوُلَاةَ يَرْتَشُونَ فِي الْحُكْمِ وَ رَأَيْتَ الْوِلَايَةَ قَبَالَةً لِمَنْ زَادَ وَ رَأَيْتَ ذَوَاتِ الْأَرْحَامِ يُنْكَحْنَ وَ يُكْتَفَى بِهِنَّ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُقْتَلُ عَلَى التُّهَمَةِ وَ عَلَى الظِّنَّةِ وَ يَتَغَايَرُ عَلَى الرَّجُلِ الذَّكَرِ فَيَبْذُلُ لَهُ نَفْسَهُ وَ مَالَهُ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُعَيَّرُ عَلَى إِتْيَانِ النِّسَاءِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَأْكُلُ مِنْ كَسْبِ امْرَأَتِهِ مِنَ الْفُجُورِ يَعْلَمُ ذَلِكَ وَ يُقِيمُ عَلَيْهِ وَ رَأَيْتَ الْمَرْأَةَ تَقْهَرُ زَوْجَهَا وَ تَعْمَلُ مَا لَا يَشْتَهِي وَ تُنْفِقُ عَلَى زَوْجِهَا وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُكْرِي امْرَأَتَهُ وَ جَارِيَتَهُ وَ يَرْضَى بِالدَّنِيِّ مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ وَ رَأَيْتَ الْأَيْمَانَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَثِيرَةً عَلَى الزُّورِ وَ رَأَيْتَ الْقِمَارَ قَدْ ظَهَرَ وَ رَأَيْتَ

الشَّرَابَ تُبَاعُ ظَاهِراً لَيْسَ عَلَيْهِ مَانِعٌ وَ رَأَيْتَ النِّسَاءَ يَبْذُلْنَ أَنْفُسَهُنَّ لِأَهْلِ الْكُفْرِ وَ رَأَيْتَ الْمَلَاهِيَ قَدْ ظَهَرَتْ يُمَرُّ بِهَا لَا يَمْنَعُهَا أَحَدٌ أَحَداً وَ لَا يَجْتَرِئُ أَحَدٌ عَلَى مَنْعِهَا وَ رَأَيْتَ الشَّرِيفَ يَسْتَذِلُّهُ الَّذِي يَخَافُ سُلْطَانُهُ وَ رَأَيْتَ أَقْرَبَ النَّاسِ مِنَ الْوُلَاةِ مَنْ يَمْتَدِحُ بِشَتْمِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ رَأَيْتَ مَنْ يُحِبُّنَا يُزَوَّرُ وَ لَا يُقْبَلُ شَهَادَتُهُ وَ رَأَيْتَ الزُّورَ مِنَ الْقَوْلِ يُتَنَافَسُ فِيهِ وَ رَأَيْتَ الْقُرْآنَ قَدْ ثَقُلَ عَلَى النَّاسِ اسْتِمَاعُهُ وَ خَفَّ عَلَى النَّاسِ اسْتِمَاعُ الْبَاطِلِ وَ رَأَيْتَ الْجَارَ يُكْرِمُ الْجَارَ خَوْفاً مِنْ لِسَانِهِ وَ رَأَيْتَ الْحُدُودَ قَدْ عُطِّلَتْ وَ عُمِلَ فِيهَا بِالْأَهْوَاءِ وَ رَأَيْتَ الْمَسَاجِدَ قَدْ زُخْرِفَتْ وَ رَأَيْتَ أَصْدَقَ النَّاسِ عِنْدَ النَّاسِ الْمُفْتَرِيَ الْكَذِبَ وَ رَأَيْتَ الشَّرَّ قَدْ ظَهَرَ وَ السَّعْيَ بِالنَّمِيمَةِ وَ رَأَيْتَ الْبَغْيَ قَدْ فَشَا وَ رَأَيْتَ الْغِيبَةَ تُسْتَمْلَحُ وَ يُبَشِّرُ بِهَا النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ رَأَيْتَ الْحَجَّ وَ الْجِهَادَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَ رَأَيْتَ السُّلْطَانَ يُذِلُّ لِلْكَافِرِ الْمُؤْمِنَ وَ رَأَيْتَ الْخَرَابَ قَدْ أُدِيلَ مِنَ الْعُمْرَانِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ مَعِيشَتُهُ مِنْ بَخْسِ الْمِكْيَالِ وَ الْمِيزَانِ وَ رَأَيْتَ سَفْكَ الدِّمَاءِ يُسْتَخَفُّ بِهَا وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَطْلُبُ الرِّئَاسَةَ لِعَرَضِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَرُ نَفْسَهُ بِخُبْثِ اللِّسَانِ لِيُتَّقَى وَ تُسْنَدَ إِلَيْهِ الْأُمُورُ وَ رَأَيْتَ الصَّلَاةَ قَدِ اسْتُخِفَّ بِهَا وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ عِنْدَهُ الْمَالُ الْكَثِيرُ لَمْ يُزَكِّهِ مُنْذُ مَلَكَهُ وَ رَأَيْتَ الْمَيِّتَ يُنْشَرُ مِنْ قَبْرِهِ وَ يُؤْذَى وَ تُبَاعُ أَكْفَانُهُ وَ رَأَيْتَ الْهَرْجَ قَدْ كَثُرَ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُمْسِي نَشْوَانَ وَ يُصْبِحُ سَكْرَانَ لَا يَهْتَمُّ بِمَا يَقُولُ النَّاسُ فِيهِ وَ رَأَيْتَ الْبَهَائِمَ تُنْكَحُ وَ رَأَيْتَ الْبَهَائِمَ تَفْرِسُ

بَعْضُهَا بَعْضاً وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَخْرُجُ إِلَى مُصَلَّاهُ وَ يَرْجِعُ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْ ءٌ مِنْ ثِيَابِهِ وَ رَأَيْتَ قُلُوبَ النَّاسِ قَدْ قَسَتْ وَ جَمَدَتْ أَعْيُنُهُمْ وَ ثَقُلَ الذِّكْرُ عَلَيْهِمْ وَ رَأَيْتَ السُّحْتَ قَدْ ظَهَرَ بِتَنَافُسٍ فِيهِ وَ رَأَيْتَ الْمُصَلِّيَ إِنَّمَا يُصَلِّي لِيَرَاهُ النَّاسُ وَ رَأَيْتَ الْفَقِيهَ يَتَفَقَّهُ لِغَيْرِ الدِّينِ يَطْلُبُ الدُّنْيَا وَ الرِّئَاسَةَ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ مَعَ مَنْ غَلَبَ وَ رَأَيْتَ طَالِبَ الْحَلَالِ يُذَمُّ وَ يُعَيَّرُ وَ طَالِبَ الْحَرَامِ يُمْدَحُ وَ يُعَظَّمُ وَ رَأَيْتَ

الْحَرَمَيْنِ يُعْمَلُ فِيهِمَا بِمَا لَا يُحِبُّ اللَّهُ لَا يَمْنَعُهُمْ مَانِعٌ وَ لَا يَحُولُ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْعَمَلِ الْقَبِيحِ أَحَدٌ وَ رَأَيْتَ الْمَعَازِفَ ظَاهِرَةً فِي الْحَرَمَيْنِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَتَكَلَّمُ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ وَ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَقُومُ إِلَيْهِ مَنْ يَنْصَحُهُ فِي نَفْسِهِ فَيَقُولُ هَذَا عَنْكَ مَوْضُوعٌ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ يَقْتَدُونَ بِأَهْلِ الشُّرُورِ وَ رَأَيْتَ مَسْلَكَ الْخَيْرِ وَ طَرِيقَهُ خَالِياً لَا يَسْلُكُهُ أَحَدٌ وَ رَأَيْتَ الْمَيِّتَ يُهْزَأُ بِهِ فَلَا يَفْزَعُ لَهُ أَحَدٌ وَ رَأَيْتَ كُلَّ عَامٍ يَحْدُثُ فِيهِ مِنَ الْبِدْعَهِ وَ الشَّرِّ أَكْثَرُ مِمَّا كَانَ وَ رَأَيْتَ الْخَلْقَ وَ الْمَجَالِسَ لَا يُتَابِعُونَ إِلَّا الْأَغْنِيَاءَ وَ رَأَيْتَ الْمُحْتَاجَ يُعْطَى عَلَى الضَّحِكِ بِهِ وَ يُرْحَمُ لِغَيْرِ وَجْهِ اللَّهِ وَ رَأَيْتَ الْآيَاتِ فِي السَّمَاءِ لَا يَفْزَعُ لَهَا أَحَدٌ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَتَسَافَدُونَ كَمَا تَسَافَدُ الْبَهَائِمُ لَا يُنْكِرُ أَحَدٌ مُنْكَراً تَخَوُّفاً مِنَ النَّاسِ وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُنْفِقُ الْكَثِيرَ فِي غَيْرِ طَاعَهِ اللَّهِ وَ يَمْنَعُ الْيَسِيرَ فِي طَاعَهِ اللَّهِ وَ رَأَيْتَ الْعُقُوقَ قَدْ ظَهَرَ وَ اسْتُخِفَّ بِالْوَالِدَيْنِ وَ كَانَا مِنْ أَسْوَءِ النَّاسِ حَالًا عِنْدَ الْوَلَدِ وَ يَفْرَحُ بِأَنْ يَفْتَرِيَ عَلَيْهِمَا وَ رَأَيْتَ النِّسَاءَ قَدْ غَلَبْنَ عَلَى الْمُلْكِ وَ غَلَبْنَ عَلَى كُلِّ أَمْرٍ لَا يُؤْتَى إِلَّا مَا لَهُنَّ فِيهِ هَوًى وَ رَأَيْتَ ابْنَ الرَّجُلِ يَفْتَرِي عَلَى أَبِيهِ وَ يَدْعُو عَلَى وَالِدَيْهِ وَ يَفْرَحُ بِمَوْتِهِمَا وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ إِذَا مَرَّ بِهِ يَوْمٌ وَ لَمْ يَكْسِبْ فِيهِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ مِنْ فُجُورٍ أَوْ بَخْسِ مِكْيَالٍ أَوْ مِيزَانٍ أَوْ غِشْيَانِ حَرَامٍ أَوْ شُرْبِ مُسْكِرٍ كَئِيباً حَزِيناً يَحْسَبُ أَنَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ عَلَيْهِ وَضِيعَهٌ مِنْ عُمُرِهِ وَ رَأَيْتَ السُّلْطَانَ يَحْتَكِرُ الطَّعَامَ وَ رَأَيْتَ أَمْوَالَ ذَوِي الْقُرْبَى تُقْسَمُ فِي الزُّورِ وَ يُتَقَامَرُ بِهَا وَ يُشْرَبُ بِهَا الْخُمُورُ وَ رَأَيْتَ الْخَمْرَ يُتَدَاوَى بِهَا وَ تُوصَفُ لِلْمَرِيضِ وَ يُسْتَشْفَى بِهَا وَ رَأَيْتَ النَّاسَ قَدِ اسْتَوَوْا فِي تَرْكِ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَرْكِ التَّدَيُّنِ بِهِ وَ رَأَيْتَ رِيَاحَ الْمُنَافِقِينَ وَ أَهْلِ النِّفَاقِ دَائِمَهً وَ رِيَاحَ أَهْلِ الْحَقِّ لَا تُحَرَّكُ وَ رَأَيْتَ الْأَذَانَ بِالْأَجْرِ وَ الصَّلَاهَ بِالْأَجْرِ وَ رَأَيْتَ الْمَسَاجِدَ مُحْتَشِيَهً مِمَّنْ لَا يَخَافُ اللَّهَ مُجْتَمِعُونَ فِيهَا لِلْغِيبَهِ وَ أَكْلِ لُحُومِ أَهْلِ الْحَقِّ وَ يَتَوَاصَفُونَ فِيهَا شَرَابَ

الْمُسْكِرِ وَ رَأَيْتَ السَّكْرَانَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فَهُوَ لَا يَعْقِلُ وَ لَا يُشَانُ بِالسُّكْرِ وَ إِذَا سَكِرَ أَكْرِمَ وَ اتُّقِيَ وَ خِيفَ وَ تُرِكَ لَا يُعَاقَبُ وَ يُعْذَرُ بِسُكْرِهِ وَ رَأَيْتَ مَنْ أَكَلَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى يُحَدَّثُ (۱)

بِصَلَاحِهِ وَ رَأَيْتَ الْقُضَاةَ يَقْضُونَ بِخِلَافِ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَ رَأَيْتَ الْوُلَاةَ يَأْتَمِنُونَ الْخَوَنَةَ لِلطَّمَعِ وَ رَأَيْتَ الْمِيرَاثَ قَدْ وَضَعَتْهُ الْوُلَاةُ لِأَهْلِ الْفُسُوقِ وَ الْجُرْأَةِ عَلَى اللَّهِ يَأْخُذُونَ مِنْهَا وَ يُخَلُّونَهُمْ وَ مَا يَشْتَهُونَ وَ رَأَيْتَ الْمَنَابِرَ يُؤْمَرُ عَلَيْهَا بِالتَّقْوَى وَ لَا يَعْمَلُ الْقَائِلُ بِمَا يَأْمُرُ وَ رَأَيْتَ الصَّلَاةَ قَدِ اسْتُخِفَّ بِأَوْقَاتِهَا وَ رَأَيْتَ الصَّدَقَةَ بِالشَّفَاعَةِ لَا يُرَادُ بِهَا وَجْهُ اللَّهِ وَ تُعْطَى لِطَلَبِ النَّاسِ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ هَمُّهُمْ بُطُونُهُمْ وَ فُرُوجُهُمْ لَا يُبَالُونَ بِمَا أَكَلُوا وَ بِمَا نَكَحُوا وَ رَأَيْتَ الدُّنْيَا مُقْبِلَةً عَلَيْهِمْ وَ رَأَيْتَ أَعْلَامَ الْحَقِّ قَدْ دَرَسَتْ فَكُنْ عَلَى حَذَرٍ وَ اطْلُبْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ النَّجَاةَ وَ اعْلَمْ أَنَّ النَّاسَ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنَّمَا يُمْهِلُهُمْ لِأَمْرٍ يُرَادُ بِهِمْ فَكُنْ مُتَرَقِّباً وَ اجْتَهِدْ لِيَرَاكَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ (۲)

فِي خِلَافِ مَا هُمْ عَلَيْهِ فَإِنْ نَزَلَ بِهِمُ الْعَذَابُ وَ كُنْتَ فِيهِمْ عُجِّلْتَ إِلَى

رَحْمَهِ اللَّهِ وَ إِنْ أُخِّرْتَ ابْتُلُوا وَ كُنْتَ قَدْ خَرَجْتَ مِمَّا هُمْ فِيهِ مِنَ الْجُرْأَةِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ اعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ وَ أَنَ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ.

**[ترجمه]کافی: حمران بن اعین می گوید: در خدمت امام جعفر صادق علیه السلام از بنی عباس و وضع پریشان شیعیان در نزد آنها سخن به میان آمد. حضرت فرمود: «یک بار من با ابو جعفر (منصور خلیفه عباسی) سفر می کردم. او در میان همراهانش سوار بر اسب بود و لشکری در جلو و لشکری پشت سر داشت و من پهلوی او، بر الاغی سوار بودم. ابو جعفر به من گفت: «یا ابا عبداللَّه! (ابا عبداللَّه کنیه حضرت است) سزاوار بود که شما از این اقتداری که خداوند به ما داده و گشایش و عزتی که به ما ارزانی داشته است خشنود شوی و به مردم نگویی که تو و خاندانت، از ما به این امر شایسته تر هستید تا ما هم در صدد آزار تو و آنها نباشیم!» حضرت فرمود: من به او گفتم: «کسی که این حرف را از من به تو رسانده، دروغ گفته است.» ابو جعفر (منصور) گفت: «آیا قسم می خورید که این حرف را نگفته اید؟» گفتم: «مردم جادوگرند، یعنی می خواهند فساد برپا کنند و تو را از من برنجانند. گوش به حرف اینان مده که احتیاج ما به تو، از احتیاجی که تو به ما داری بیشتر است.»

سپس (منصور) به من گفت: «به خاطر داری که روزی از شما پرسیدم: «آیا ما به سلطنت می رسیم؟» گفتی: «آری، سلطنت شما طویل و عریض و سخت است. پیوسته با فرصت کافی و توسعه زیاد دنیوی به سر می برید، تا در ماهی محترم و در شهری محترم، خون محترمی از ما را بریزند.» دیدم حدیثی را که سابقا به او گفته بودم، از بر کرده است.در جواب گفتم: «شاید خداوند تو را از این کار (ریختن خون) حفظ کند، زیرا من در این حدیث تو را قصد نکردم، بلکه من فقط حدیثی را روایت کردم، بعلاوه شاید آن کس دیگری از خاندان تو باشد که به این کار مبادرت می ورزد.» منصور ساکت شد و دیگر چیزی به من نگفت.»

وقتی به خانه خود برگشتم، یکی از دوستان ما از «شیعیان» نزد من آمد و گفت: «به خدا قسم من شما را در میان لشکر منصور دیدم که سوار الاغی هستید و او سوار اسب و به طرف شما خم شده گفتگو می کند، مثل اینکه شما پایین دست او قرار گرفته اید. من پیش خود گفتم: «این حجت خدا و امامی است که باید از وی اطاعت کرد، ولی آن دیگری (یعنی منصور) ستمگری

می کنـد و فرزنـدان پیغمـبر را می کشـد و در زمین خـونریزی می کنـد.با وجـود این او بر مرکب قرار دارد و شـما سـوار الاـغ هستید!» بدین گونه شکی به دلم راه یافت، به طوری که ترسیدم دین و جانم را از دست بدهم.»

حضـرت فرمود: من به آن مرد شیعه گفتم: «اگر می دیدی چقدر فرشته در اطراف و جلو و پشت سر و سمت چپ و راست من هستند، او و همراهانش را خیلی پست می شمردی.» او هم گفت: «حالا دلم آرام گرفت!»

سپس آن مرد شیعه پرسید: «اینها تا کی سلطنت خواهند کرد و ما کی آسوده می شویم؟» گفتم: نمی دانی که هر چیزی مدتی دارد؟» گفت: «چرا، می دانیم.» گفتم: «این دانایی برای تو ثمربخش نیست؟! هنگامی که بنا باشد اینان منقرض گردند، از یک چشم به هم زدن هم زودتر تومار دولت آنها درهم پیچیده می شود. اگر تو از وضع آنها در پیشگاه خداوند اطلاع داشته باشی که چگونه است، نسبت به آنهـا خشـمگین تر می شوی. اگر تو و تمـام مردم روی زمین سـعی کنیـد که آنهـا را بیش از آنچه هستند وارد ورطه گناه بنمایید از عهده آن بر نخواهید آمد. پس شیطان تو را وسوسه نکند، زیرا عزت از آن خدا و پیغمبرش و اهل ایمان است، ولی منافقین نمی دانند.

نمی دانی کـه اگر کسـی منتظر ظهـور دولـت مـا باشـد و بر ترس و آزاری که در راه پیروی از مـا می بینـد صـبر کنـد، فردا در جمعیت مـا خواهـد بود؟هر گاه که دیـدی حق از میان رفت و اهل حق رفتنـد؛ دیـدی که ظلم همه جا را فرا گرفته؛ دیـدی که دست در قرآن بردنـد و چیزهایی که در آن نبوده داخل آن کردنـد، آنگاه از روی هوای نفس آن را توجیه کردنـد؛ دیدی که دین تغییرو انقلاب پیـدا کرده، چنان که آب کاسه تغییر و انقلاب پیـدا می کند؛ دیدی که پیروان باطل بر اهل حق برتری یافته انـد؛ دیـدی که فساد در همه جا آشـکار است و کسـی از آن جلوگیری نمی کند و مرتکبین آنهم خود را معذور می دانند؛هر گاه دیـدی که فساد در همه جا آشـکار است،و مردان به مردان و زنان به زنان اکتفا کرده اند؛ دیدی که مؤمن لب فرو بسـته و حرفش پـذیرفته نمی شـود؛ دیـدی که فـاسق دروغ می گویـد و دروغ را به رخ او نمی کشـند؛ دیـدی که کوچـک، بزرگ را مسـخره می کند؛ دیدی که پیوند خویشاوندی را بریده اند؛ دیدی که بعضی به عمل فاسد خود فخر می کنند و تمجید هم می شوند، و او لبخند می زند و کسی هم چیزی به او نمی گوید!

هر گـاه که دیـدی امردانماننـد زنان خود را در معرض عمل نامشـروع قرار می دهنـد؛ دیـدی که زنان با یکـدیگر عمل منافی عفت (مساحقه) می کننـد؛ دیـدی که مـدح این و آن زیاد شـده است؛ دیـدی که مردم اموال خود را در راه غیر خـدا بذل می کننـد و کسـی را از این کار برحـذر نمی دارند و جلوی آنها را نمی گیرند؛ دیدی که بعضـی از مشاهده جد و جهد مؤمنی در امر دین، پناه به خـدا می برنـد؛ دیـدی که همسایه خود را آزار می رسانـد و کسـی هم او را منع نمی کنـد؛ دیـدی که کافر از دیدن فساد در روی زمین خشـنود است؛ دیدی که انواع شـراب به طور آشـکار نوشـیده می شود! و مردم از خدا نترس بر گرد آن اجتماع می کنند.

هر گاه دیدی که امر به معروف بی ارزش گشـته؛ دیدی که اهل فساد در آنچه خدا نمی پسـندد، نیرومند و پسـندیده شده اند؛ دیـدی که اهل اخبار و حـدیث (علمای دین) موهون شـده اند و دوسـتداران آنها از نظر افتاده اند؛ دیدی که راه هر گونه عمل خیر بسـته شـده و راه اعمال شـر باز است؛ دیـدی که حج خانه خدا تعطیل گشـته و مردم را به ترک آن وامی دارند؛ دیدی که مردم به آنچه که می گویند عمل نمی کنند.

هر گاه دیـدی که مردان برای عمل نامشـروع با مردان و زنان، برای عمل نامشـروع با زنان، غـذای خوب می خورند (و تقویت می کننـد!)؛ دیـدی که ارتزاق مرد از پشت وی و ارتزاق زن از جلو اوست؛ دیـدی که زنان ماننـد مردان مجلس ها می گیرند؛ دیدی که صـفات زنان در بنی عباس ظاهر گشـته، دست و پای خود را حنا می گیرند و شانه بر موی خود می زنند، همان طور که زن برای جلب نظر شوهرش موی خود را شـانه می کنـد. هر گـاه دیـدی که به مردها پول می دهنـد که با آنها یا زنان آنها عمل نامشـروع کننـد! دیـدی که به مرد رغبت کردنـد و مردان هم در این عمل به یکـدیگر حسـد بردنـد؛ دیـدی که مالدار از شخص باایمان عزیزتر است؛ دیدی که رباخواری آشـکار است و رباخوار مورد ملامت قرار نمی گیرد؛ دیدی که زنان به عمل زنا افتخار می کنند!

هر گاه دیدی که زن به شوهر خود رشوه می دهد و او را وا می دارد که از مردان دست بردارد؛ دیدی که بیشتر مردم، زنان را بر اعمـال بـدشان همراهی می کننـد؛ دیـدی که مؤمن، محزون و از نظر افتـاده و خوار است؛ دیـدی که بـدعت هـا و عمـل زنا آشـکار گشـته است؛ دیـدی که مردم با شاهد دروغ، به دیگران تعدی می کنند؛ دیدی که حرام، حلال گشـته؛ دیدی که امور دینی با رأی شخصی عمل می شود و قرآن و احکام آن تعطیل می گردد؛ دیدی که مردم چنان در ارتکاب معاصی جری شده اند که منتظر رسیدن شب نیستند.

هر گـاه دیـدی که مؤمن جز با قلب خود قـدرت نـدارد که اعمال زشت را نکوهش کنـد؛ دیـدی که مال بسیار در راه غضب خداونـد عزوجل صـرف می شود؛ دیدی که والیان، کافران را به خود نزدیک و نیکوکاران را از خود دور می کنند؛ دیدی که والیان در اجرای حکم رشوه می خواهند؛ دیدی که استانداری را به مزایده می گذارند.

هر گـاه دیـدی که مردم با محارم خود نزدیکی می نماینـد و به آنها اکتفا می کننـد؛ دیـدی که مرد با تهمت و سوء ظن به قتل می رسـد؛ دیـدی که مردان به مردان پیشـنهاد عمـل زشت می کننـد و خود و اموالشان را در اختیار او می گذارنـد! دیـدی که مردان را از نزدیکی با زنان سرزنش می کنند (که چرا با امردان آمیزش نمی کنی)؛ دیدی که گذران مرد از راه فروش ناموس زنش تأمین می شود و او این را می داند و به آن تن در می دهد!

هر گاه دیـدی که زن، شوهر خود را بـدبخت می کنـد و بر خلاف میل او عمل می نماید و نفقه شوهرش را می پردازد! دیدی که مرد، زن و کلفت خود را اجاره می دهد و به خوراکی که از راه رذالت تحصـیل می کند، راضـی می شود؛ دیدی که قسـم خوردن دروغ به خـدا زیاد می شود؛ دیدی که قمار بازی آشـکار می شود؛ دیدی که علنا شـراب فروشـی می کنند و منعی در کار نیست؛ دیـدی که زنان مسـلمان خود را در اختیار کافران می گذارند؛ دیدی که لهو و لعب آشـکار گشت و کسـی که از کنار آن عبور می کند جلوگیری نمی نماید یا کسـی قادر به جلوگیری آن نیست؛ دیدی که مرد باشـرافت در پیش دشمنی که از او و قـدرتش وحشت دارد، خوار می گردد؛ دیـدی که مقربـان حکـام، کسانی هسـتند که به ما اهل بیت ناسـزا می گوینـد؛ دیدی که دوستان ما شهادتشان در محکمه پذیرفته نمی شود و دیدی که به سخنان دروغ رغبت پیدا می شود .

هر گاه دیدی که شـنیدن تلاوت قرآن بر مردم گران و اسـتماع سـخنان باطل برای مردم آسان است! دیدی که همسایه از ترس زبـان همسـایه اش به وی احترام می گـذارد! دیـدی که احکـام الهی تعطیـل شـده و در موارد آن به میـل خود عمل می کننـد؛ دیدی که مساجد طلا کاری شده اند؛ دیدی که راسـتگوترین مردم، مفتریان دروغگو هستند؛ دیدی که شر و فساد ظاهر گشته

و سعی در سخن چینی می شود؛ دیدی که عمل شنیع زنا شایع شده؛ دیدی که غیبت ملیح محسوب می شود و مردم یکدیگر را به آن مژده می دهند.

هر گاه دیـدی که حـج و جهاد را برای غیر خدا طلب می کنند؛ دیدی که پادشاه، مؤمن را برای کافر ذلیل می کند؛ دیدی که ویرانی بیش از عمران و آبادی است؛ دیدی که گذران مرد از راه کم فروشـی تأمین می شود؛ دیدی که ریختن خون مردم بی ارزش شـمرده می شود؛ دیدی که مرد، به خاطر رسـیدن به دنیا ریاست را طلب می کند و خود را به بدزبانی مشـهور می سازد تا از وی بترسند و کارها را به او واگذارند.هر گاه دیدی که نماز سبک شمرده می شود؛ دیدی که مرد مال بسیاری دارد، ولی اصـلا وجوهات شـرعی آن را نمی دهد؛ دیدی که مرده را از قبر بیرون می آورند و اذیت می کنند و کفنش را می فروشند؛ و دیدی که هرج و مرج زیاد شده است.

هر گـاه دیـدی که مرد هنگام شب با نشاط و سـرخوش و موقع صـبح مست است و اهمیتی به آنچه مردم در باره او می گویند نمی دهـد؛ دیدی که با حیوانات عمل زشت می کنند؛ دیدی که حیوانات یکدیگر را می درند .هر گاه دیدی که مرد می رود نماز بگـذارد، ولی وقتی برمی گردد لباسـی در برندارد؛ دیدی که دل های مردم قسـی شده و دیدگان آنها خشـکیده (یعنی از خوف خـدا اشک نمی ریزند) و ذکر خداوند بر آنها دشوار است؛ دیدی که پلیدی زیاد شده و مردم نسـبت به آن رغبت نشان می دهنـد؛ دیـدی که نمازگزار برای اینکه مردم او را ببیننـد نماز می گزارد؛ دیـدی که فقیه به منظور دنیا و ریاست و غیر دین تحصیل می کند .

هر گاه دیدی که مردم دور کسی را گرفته اند که قدرت را در دست دارد؛ دیدی کسی که طلب حلال می کند، در نظر مردم مـذموم و سـرزنش می شود و طالب حرام را مـدح و احترام می کننـد؛ دیـدی که در مکه و مدینه کارهاییمی کنند که خداوند دوست ندارد و کسـی هم نیست که مانع شود و هیچ کس آنها را از این عمل زشت بازنمی دارد؛ دیدی که آلات موسیقی در مکه و مدینه آشکار است.

هر گاه دیدی که مرد سـخن حقی می گوید و امر به معروف و نهی از منکر می کند و در آن حال، کسی به قصد نصیحت نزد او می رود و به وی می گویـد: «این را از زبـان تو ساخته انـد.» (یعنی گفتن سـخن حق و امر به معروف و نهی از منکر متروک می شود و ارزش خود را از دست می دهـد، تـا جایی که اگر کسـی بگویـد زشت است، او را بر حـذر می دارنـد)؛ دیـدی که مردم به یکـدیگر نگاه می کننـد (از هم تقلیـد می کننـد) و از افراد شـرور پیروی می نماینـد؛ هر گاه دیدی که راه خیر به کلی خالی است و کسـی از آن راه نمی رود؛ دیـدی که مرده را جابجا می کننـد و کسـی هم وحشت نمی کنـد؛ دیدی که هر سال بدعت و شرارت بیشتر می شود؛ دیدی که مردم و مجالس جز از ثروتمندان متابعت نمی کنند؛ دیدی که از فقیر دستگیری می کننـد که به او بخندنـد و برای غیر خـدا بر او ترحم می آورند؛ دیدی که علائم در آسـمان پدید می آید، ولی هیچ کس نمی ترسد؛ دیدی که مردم در ملاء عام مانند حیوانات (به منظور اعمال زشت) روی هم می جهند و کسی هم از ترس، این عمل را تقبیح نمی کند.

هر گاه دیـدی که مرد مال بسیار در راه غیر مشـروع صـرف می کنـد و از بـذل انـدک چیزی در راه خـدا خودداری می کند؛ دیـدی که بی احترامی به پـدر و مـادر آشـکار گردیـد و مقام آنها را سـبک شـمردند و آنها نزد فرزنـدشان سـیه روزتر از همه

بودند، وفرزندان از اینکه به پدر و مادرشان افترا ببندند، خوشحال می شوند! دیدی که زنان بر دولت و سلطنت و هر چیزی که میل به آن دارند، غلبه یافته و مسلط گشته اند! دیدی که پسر به پدرش افترا می بندد و پدر و مادرش را نفرین می کند و از مرگ آنها خوشحال می شود.هر گاه دیدی که اگر یک روز بر مردی بگذرد و در آن روز گناه بزرگی مانند زنا و کم فروشی و غل و غش در معامله یا شرابخواری نکرده باشد، اندوهگین و محزون است که آن روز را مفت از دست داده و عمرش ضایع شده!دیدی که پادشاه غلات را احتکار می کند (تا به موقع، با قیمت بیشتر بفروشد)؛ دیدی که اموال اولاد پیغمبر (یعنی خمس و وجوهات) در راه دروغ و قمار و شرابخواری صرف می شود؛ دیدی که با شراب مداوا می کنند و فواید آن را برای مریض شرح می دهند و از آن شفا می جویند؛ دیدی که مردم در خصوص امر به معروف و نهی از منکر و ترک دینداری با آنها برابرند.

هر گاه دیدی که باد و بروت اهل نفاق پیوسته در جریان است، ولی نسیم اهل حق نمی وزد؛ دیدی که اذان گفتن و نماز گزاردن با مزد انجام می گیرد؛ دیدی که مساجد پر از مردم از خدانترس شده و برای غیبت کردن و خوردن گوشت اهل دین در آنجا جمع می شوند و شراب و مسکرات را توصیف می کنند؛ دیدی که آدم مست پیشنماز مردم شده، عقل خود را از دست داده و مردم هم مستی را ننگ نمی دانند و وقتی کسی مست شد، احترام پیدا می کند و از وی تقیه می کنند و می ترسند و او را رها می کنند و حد نمی زنند و به علت مستی او را معذور می دانند!

هر گاه دیدی کسی که مال یتیم می خورد، در عین حال از صلاح و خوبی خود خبر می دهد؛ دیدی که قضات بر خلاف دستور الهی حکم می کنند؛ دیدی که حکام از راه طمع، از خائنین پیروی می کنند؛ دیدی که حاکم با جرأت تمام ارث را به قیم ورثه یا از میان آنها به شخص فاسق و بد عمل آنها می دهد وچون آن فسّاق ارثیه را بدین گونه از حکام به چنگ آوردند، حکام آنها را به حال خود می گذارند که با آن مال هر چه می خواهند بکنند.

هر گاه دیدی که روی منبرها به مردم دستور تقوا و پارسایی می دهند، ولی خود گوینده به گفته خود عمل نمی کند؛ دیدی که اوقات نماز را سبک شمرده می شود؛ دیدی که شخص وجوه صدقات را به وسیله دیگری صرف می کند و به خاطر خدا نمی دهد و به واسطه درخواست مردم می دهد؛ دیدی که همت مردم، شکم و عورت آنهاست و از خوردن حرام یا ارتکاب عمل حرام باک ندارند؛ دیدی که دنیا به آنها روی آورده و خلاصه هر گاه دیدی که اعلام حق کهنه شده است.

پس در این شرایط خود را نگهدار و نجات از این مهالک را از خداوند بخواه و بدان که مردم با این نافرمانی ها مستحق عذابند. اگر عذاب بر آنها فرود آمد و تو در میان آنها بودی، باید به سوی رحمت حق بشتابی تا از کیفری که آنها به واسطه سرپیچی از فرمان خدا می بینند، بیرون بیایی. و بدان که خداوند پاداش نیکوکاران را ضایع نمی گرداند و رحمت خدا به محسنان نزدیک است.» - . کافی ۸: ۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

الموکب جماعه الفرسان و الإغراء التحریص علی الشر قوله علیه السلام إن الناس سحره قال الجزری فیه إن من البیان لسحرا أی منه ما یصرف قلوب السامعین و إن کان غیر حق و السحر فی کلامهم صرف الشی ء عن وجهه.

**[ترجمه]کلمه «موکب» به معنای جماعت اسب سوار است. «اغراء» به معنای تحریک به شر است. جزری درباره این عبارت حضرت که «ان الناس سحره»می گوید: بعضی بیان ها سحر دارد، یعنی اگر چه حق نیست، ولی دل های شنوندگان را تغییر می دهد و سحر در کلام مردم، اشیا را از حقیقت خود منصرف می کند.

**[ترجمه]

أقول

و فی بعض النسخ شجره بغی.

و الفسحه بالضم السعه قوله حتی تصیبوا منا دما لعل المراد دم رجل من أولاد الأئمه علیهم السلام سفکوها قریبا من انقضاء دولتهم و قد فعلوا مثل ذلک کثیرا و یحتمل أن یکون مراده علیه السلام هذا الملعون بعینه و المراد بسفک الدم القتل و لو بالسم مجازا و بالبلد الحرام مدینه الرسول صلی الله علیه و آله فإنه علیه السلام سم بأمره فیها

ص: ۲۶۰

۱- ۱. یحمد، خ.

۲- ۲. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع راجع روضه الکافی ص ۴۲.

على ما روى و لم يبق بعده إلا قليلا.

قوله عليه السلام أو متى الراحه الترديد من الراوى قوله إن هذا الأمر أى انقضاء دولتهم أو ظهور دوله الحق.

و قال الجوهرى استفزه الخوف استخفه و الزمره الجماعه من الناس و الانكفاء الانقلاب.

قوله عليه السلام يمتدح أى يفتخر و يطلب المدح و المَرَح شده الفرح و النشاط فهو مَرِح بالكسر.

قوله عليه السلام و رأيت أصحاب الآيات أى العلامات و المعجزات أو الذين نزلت فيهم الآيات و هم الأئمه عليهم السلام أو المفسرين و القراء و فى بعض النسخ أصحاب الآثار و هم المحدثون.

قوله عليه السلام رأيت الرجال يتسمنون أى يستعملون الأغذيه و الأدويه للسمن ليعمل بهم القبيح قال الجزرى فيه يكون فى آخر الزمان قوم يتسمنون أى يتكثرون بما ليس فيهم و يدعون ما ليس لهم من الشرف و قيل أراد جمعهم الأموال و قيل يحبون التوسع فى المآكل و المشارب و هى أسباب السمن و منه الحديث الآخر و يظهر فيهم السمن و فيه ويل للمسمنات يوم القيامه من فتره فى العظام أى اللاتى يستعملن السمنه و هى دواء يتسمن به النساء.

قوله عليه السلام و أظهروا الخضاب أى خضاب اليد و الرجل فإن المستحب لهم إنما هو خضاب الشعر كما سيأتى فى موضعه.

قوله عليه السلام و أعطوا الرجال أى أعطى ولد العباس أموالا ليطئوهم أو أنهم يعطون السلاطين و الحكام الأموال لفروجهم أو فروج نسائهم للدياثه و يمكن أن يقرأ الرجال بالرفع و أعطوا على المعلوم أو المجهول من باب أكلونى البراغيث و الأول أظهر و المنافسه المغالبه على الشى ء.

قوله عليه السلام تصانع زوجها المصانعه الرشوه و المداهنه و المراد إما المصانعه لترك الرجال أو للاشتغال بهم لتشتغل هى بالنساء أو لمعاشرتها مع

الرجال قوله علیه السلام یعتدون من الاعتداد أو الاعتداء قوله علیه السلام لا یستخفی به أی لا ینتظرون دخوله لارتکاب الفضائح بل یعملونها فی النهار علانیه.

قوله علیه السلام و رأیت الولایه قباله أی یزیدون فی المال و یشترون الولایات و الزور الکذب و الباطل و التهمه و الزخرفه النقش بالذهب المشهور تحریمها فی المساجد و یقال استملحه أی عده ملیحا قوله علیه السلام و یبشر بها الناس کما هو الشائع فی زماننا یأتی بعضهم بعضا یبشره بأنی أتیتک بغیبه حسنه قوله علیه السلام قد أدیل الإداله الغلبه و المراد کثره الخراب و قله العمران قوله علیه السلام و رأیت المیت لعل بیع الأکفان بیان للإیذاء أی یخرج من قبره لکفنه و یحتمل أن یکون المراد أنه یخرجه من علیه دین فیضربه و یحرقه و یبیع کفنه لدینه.

قوله کما تتسافد البهائم أی علانیه علی ظهر الطرق قوله و رأیت ریاح المنافقین تطلق الریح علی الغلبه و القوه و الرحمه و النصره و الدوله و النفس و الکل محتمل و الأخیر أظهر کنایه عن کثره تکلمهم و قبول قولهم قوله علیه السلام لأهل الفسوق أی للذین یولونهم علی میراث الأیتام أو الفاسق من الورثه حیث یعطیهم الرشوه فیحکمون بالمال له.

قوله علیه السلام بالشفاعه أی لا یتصدقون إلا لمن یشفع له شفیع فیعطونها لوجه الشفیع لا لوجه الله أو یعطون لطلب الفقراء و إبرامهم قوله علیه السلام لا یبالون بما أکلوا أی من حل أو حرام.

**[ترجمه]در بعضی نسخه ها «شجره بغی» وارد شده است.

و «فسحه» با ضم فاء، گشادگی است. و عبارت «حتی تصیبوا منا دما» شاید مراد خونی از اولاد ائمه علیهم السلام باشد که نزدیک پایان دولتشان، آن را می ریزند و مثل این کار را زیاد انجام داده اند. ممکن است مراد حضرت، خود همین ملعون باشد و منظور از خونریزی، قتل باشد، ولو با سم انجام شود و این مجاز است. و منظور از «بلد حرام»، مدینه الرسول صلی الله علیه و آله است، زیرا بنابر مروی،به امر او در مدینه به ایشانسم داده شد و بعد از آن هم جز اندکی زنده نبودند.

عبارت «او متی الراحه» تردیدی از راوی است و عبارت «ان هذا الامر» یعنی انقضای دولتشان یا ظهور دولت حق .

جوهری می گوید: عبارت «استفزّه الخوف» یعنی ترس او را به خواری کشاند.«زمره» گروهی از مردم را گویند و «انکفاء» به معنای انقلاب است. عبارت «یمتدح» یعنی افتخار و طلب مدح می کند و «مرح» به معنای شدت شادی و نشاط است و چنین شخصی «مَرِح» با کسر راء است.

عبارت «رأیت اصحاب الآیات» یعنی صاحبان علامات و معجزات یا کسانی که آیات در مورد آنان نازل شده را دیدم و آنان امامان علیهم السلام هستند، یا منظور مفسران و قاریان هستند و در بعضی نسخه ها «اصحاب الآثار» دارد که همان محدِّثین هستند.

عبارت «رأیت الرجال یتسمنون» یعنی غذا و دارو می خورند تا فربه شوند که کار زشت بر روی آنان انجام شود. جزری درباره این عبارت می گوید: در آخرالزمان قومی هستند که به آنچه ندارند افتخار می کنند و شرف نداشته خود را مدعی هستند و

گفته شده که منظور، جمع اموال توسط این قوم است و گفته شده: فراخی در خوردنی و آشامیدنی را که علل چاقی هستند، دوست می دارند و حدیث دیگری که در آن اشاره می گردد فربهی در آنان آشکار می شود، به همین معناست و از همین باب است جمله: «وای بر زنان فربه از سستی در استخوان ها!» یعنی زنانی که داروی «سمنه» استعمال می کنند و سمنه دوایی است که زنان از آن استفاده می کنند.

عبارت «و اظهروا الخضاب» یعنی خضاب دست و پا، زیرا که مستحب است مردان موی سر خود را خضاب کنند که در محل خود خواهد آمد.

و عبارت «و اعطوا الرجال» یعنی فرزندان عباس اموالی می پردازند تا آنان را وطی کنند، و یااینکه به سلاطین و حکام اموالی برای فروج خود و فروج زنانشان می دهند تا دیوثی کنند. و ممکن است رجال مرفوع خوانده شود و فعل «اعطوا»معلوم و یا مجهول خوانده شود از باب «اکلونی البراغیث» یعنی پشه ها مرا خوردند و احتمال اول ظاهرتر است، و «منافسه»، مسابقه برای غلبه بر چیزی است .

در عبارت «تصانع زوجها»، «مصانعه» رشوه و مصالحه است و مراد یا مصالحه بر ترک مردان است یا مصالحه بر اشتغال به مردان تا او با زنان مشغول باشد یا مصالحه بر معاشرت زنان با مردان. عبارت «یعتدون» از «اعتداد» یا «اعتداء» گرفته شده و عبارت «لاـ یستخفی به» یعنی منتظر دخول شب برای ارتکاب اعمال زشت نمی مانند، بلکه اعمال زشت را علنا در روز انجام می دهند.

عبارت «و رأیت الولایه قباله» یعنی مال اندوزی می کنند و ولایات را می خرند. و کلمه «زور» به معنای دروغ و باطل و تهمت است، و «زخرفه» نقش و نگار با طلاست که تحریم این کار در مساجد مشهور است. عبارت «استملحه» یعنی این امر را نمکین شمرد. عبارت «و یبشر بها الناس» آنگونه است که در زمان ما شایع است که برخی به نزد برخی دیگر می روند تا بشارتش دهند که من غیبت و خبر نیکویی برایت دارم. در عبارت «قد ادیل»، «اداله» به معنای غلبه است و مراد، کثرت خرابی و کمی آبادی است. و در عبارت «رأیت المیت»، شاید کفن فروشی بیان آزار میت باشد، یعنی میت برای دستیابی به کفنش، از گورش خارج می شود و ممکن است منظور این باشد که طلبکار، جنازه بدهکار را از قبرش در می آورد و او را می زند و می سوزاند و کفنش را برای ادای بدهی اش می فروشد.

عبارت «کما تتسافد البهائم» یعنی همان طور که چارپایان علنا در کوی و برزن جماع می کنند. و در عبارت «و رأیت ریاح المنافقین»،«ریح» بر غلبه و قدرت و رحمت و نصرت و دولت و نَفَس اطلاق می شود و همه اینها محتمل است که منظور باشد و آخرین معنا اظهر است، کنایه ازاینکه زیاد تکلم می کنند و قولشان مقبول واقع می شود. کلمه «و لأهل الفسوق» یعنی برای کسانی که آنان را متولی ارث یتیمان می کنند یا ورثه فاسق که به آنان رشوه می دهد و آنان نیز به نفع او حکم کرده و مال را به او می دهند.

کلمه «بالشفاعه» یعنی صدقه نمی دهند مگر به کسی که شفیعی شفاعت او را بکند، و صدقه را به خاطر شفیع می دهند، نه برای خدا، یا صدقه را در اثر طلب فقرا و اصرار آنان می دهند. عبارت «لا یبالون بما اکلوا» یعنی باکی ندارند که آنچه می

خورند حلال است یا حرام.

**[ترجمه]

«۱۴۸»

جع، [جامع الأخبار] رَوَی جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیُّ قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ حَجَّهَ الْوَدَاعِ فَلَمَّا قَضَی النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَا افْتُرِضَ عَلَیْهِ مِنَ الْحَجِّ أَتَی مُوَدِّعَ الْکَعْبَهِ فَلَزِمَ حَلْقَهَ الْبَابِ وَ نَادَی بِرَفْعِ صَوْتِهِ أَیُّهَا النَّاسُ فَاجْتَمَعَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ وَ أَهْلُ السُّوقِ فَقَالَ اسْمَعُوا إِنِّی قَائِلٌ مَا هُوَ بَعْدِی کَائِنٌ فَلْیُبَلِّغْ شَاهِدُکُمْ غَائِبَکُمْ ثُمَّ بَکَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی بَکَی لِبُکَائِهِ النَّاسُ أَجْمَعِینَ فَلَمَّا سَکَتَ مِنْ بُکَائِهِ قَالَ

ص: ۲۶۲

اعْلَمُوا رَحِمَكَمُ اللَّهُ أَنَّ مَثَلَكَمْ فِي هَذَا الْيَوْمِ كَمَثَلِ وَرَقٍ لَا شَوْكَ فِيهِ إِلَى أَرْبَعِينَ وَ مِائَهِ سَنَهٍ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ شَوْكٌ وَ وَرَقٌ إِلَى مِائَتَيْ سَنَهٍ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ شَوْكٌ لَا وَرَقَ فِيهِ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ إِلَّا سُلْطَانٌ جَائِرٌ أَوْ غَنِيٌّ بَخِيلٌ أَوْ عَالِمٌ مُرَاغِبٌ فِي الْمَالِ أَوْ فَقِيرٌ كَذَّابٌ أَوْ شَيْخٌ فَاجِرٌ أَوْ صَبِيٌّ وَقِحٌ أَوِ امْرَأَهٌ رَعْنَاءُ ثُمَّ بَكَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

فَقَامَ إِلَيْهِ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ وَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنَا مَتَى يَكُونُ ذَلِكَ فَقَالَ صلى الله عليه و آله يَا سَلْمَانُ إِذَا قَلَّتْ عُلَمَاؤُكُمْ وَ ذَهَبَتْ قُرَّاؤُكُمْ وَ قَطَعْتُمْ زَكَاتَكُمْ وَ أَظْهَرْتُمْ مُنْكَرَاتِكُمْ وَ عَلَتْ أَصْوَاتُكُمْ فِي مَسَاجِدِكُمْ وَ جَعَلْتُمُ الدُّنْيَا فَوْقَ رُءُوسِكُمْ وَ الْعِلْمَ تَحْتَ أَقْدَامِكُمْ وَ الْكَذِبَ حَدِيثَكُمْ وَ الْغِيبَهَ فَاكِهَتَكُمْ وَ الْحَرَامَ غَنِيمَتَكُمْ وَ لَا يَرْحَمُ كَبِيرُكُمْ صَغِيرَكُمْ وَ لَا يُوَقِّرُ صَغِيرُكُمْ كَبِيرَكُمْ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَنْزِلُ اللَّعْنَهُ عَلَيْكُمْ وَ يُجْعَلُ بَأْسُكُمْ بَيْنَكُمْ وَ بَقِيَ الدِّينُ بَيْنَكُمْ لَفْظاً بِأَلْسِنَتِكُمْ فَإِذَا أُوتِيتُمْ هَذِهِ الْخِصَالَ تَوَقَّعُوا الرِّيحَ الْحَمْرَاءَ أَوْ مَسْخاً أَوْ قَذْفاً بِالْحِجَارَهِ وَ تَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ قُلْ هُوَ الْقادِرُ عَلى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذاباً مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَ يُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآياتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ-(1) فَقَامَ إِلَيْهِ جَمَاعَهٌ مِنَ الصَّحَابَهِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنَا مَتَى يَكُونُ ذَلِكَ فَقَالَ صلى الله عليه و آله عِنْدَ تَأْخِيرِ الصَّلَوَاتِ وَ اتِّبَاعِ الشَّهَوَاتِ وَ شُرْبِ الْقَهَوَاتِ وَ شَتْمِ الْآبَاءِ وَ الْأُمَّهَاتِ حَتَّى تَرَوْنَ الْحَرَامَ مَغْنَماً وَ الزَّكَاهَ مَغْرَماً وَ أَطَاعَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَ جَفَا جَارَهُ وَ قَطَعَ رَحِمَهُ وَ ذَهَبَ رَحْمَهُ الْأَكَابِرِ وَ قَلَّ حَيَاءُ الْأَصَاغِرِ وَ شَيَّدُوا الْبُنْيَانَ وَ ظَلَمُوا الْعَبِيدَ وَ الْإِمَاءَ وَ شَهِدُوا بِالْهَوَى وَ حَكَمُوا بِالْجَوْرِ وَ يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَاهُ وَ يَحْسُدُ الرَّجُلُ أَخَاهُ وَ يُعَامِلُ الشُّرَكَاءُ بِالْخِيَانَهِ وَ قَلَّ الْوَفَاءُ وَ شَاعَ الزِّنَا وَ تَزَيَّنَ

۱- ۱. الأنعام: ۶۵.

الرِّجَالُ بِثِيَابِ النِّسَاءِ وَ سُلِبَ عَنْهُنَّ قِنَاعُ الْحَيَاءِ وَ دَبَّ الْكِبْرُ فِي الْقُلُوبِ كَدَبِيبِ السَّمِّ فِي الْأَبْدَانِ وَ قَلَّ الْمَعْرُوفُ وَ ظَهَرَتِ الْجَرَائِمُ وَ هُوِّنَتِ الْعَظَائِمُ وَ طَلَبُوا الْمَدْحَ بِالْمَالِ وَ أَنْفَقُوا الْمَالَ لِلْغِنَاءِ وَ شُغِلُوا بِالدُّنْيَا عَنِ الْآخِرَهِ وَ قَلَّ الْوَرَعُ وَ كَثُرَ الطَّمَعُ وَ الْهَرْجُ وَ الْمَرْجُ وَ أَصْبَحَ الْمُؤْمِنُ ذَلِيلًا وَ الْمُنَافِقُ عَزِيزاً مَسَاجِدُهُمْ مَعْمُورَهٌ بِالْأَذَانِ وَ قُلُوبُهُمْ خَالِيَهٌ مِنَ الْإِيمَانِ وَ اسْتَخَفُّوا بِالْقُرْآنِ وَ بَلَغَ الْمُؤْمِنُ عَنْهُمْ كُلَّ هَوَانٍ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَرَى وُجُوهَهُمْ وُجُوهَ الْآدَمِيِّينَ وَ قُلُوبَهُمْ قُلُوبَ الشَّيَاطِينِ كَلَامُهُمْ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ قُلُوبُهُمْ أَمَرُّ مِنَ الْحَنْظَلِ فَهُمْ ذِئَابٌ وَ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَ فَبِي تَغْتَرُّونَ أَمْ عَلَيَّ تَجْتَرِءُونَ أَ فَحَسِبْتُمْ أَنَّما خَلَقْناكُمْ عَبَثاً وَ أَنَّكُمْ إِلَيْنا لا تُرْجَعُونَ فَوَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْ لَا مَنْ يَعْبُدُنِي مُخْلِصاً مَا أَمْهَلْتُ مَنْ يَعْصِينِي طَرْفَهَ عَيْنٍ وَ لَوْ لَا وَرَعُ الْوَرِعِينَ مِنْ عِبَادِي لَمَا أَنْزَلْتُ مِنَ السَّمَاءِ قَطْرَهً وَ لَمَا أَنْبَتُّ وَرَقَهً خَضْرَاءَ فَوَا عَجَبَاهْ لِقَوْمٍ آلِهَتُهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَ طَالَتْ آمَالُهُمْ وَ قَصُرَتْ آجَالُهُمْ وَ هُمْ يَطْمَعُونَ فِي مُجَاوَرَهِ مَوْلَاهُمْ وَ لَا يَصِلُونَ إِلَى ذَلِكَ إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ لَا يَتِمُّ الْعَمَلُ إِلَّا بِالْعَقْلِ.

**[ترجمه]جامع الاخبار: جابر بن عبداللّه انصاری می گوید:در سال حجه الوداع با پیغمبر صلی الله علیه و آله به حج رفتم. پیغمبر بعد از انجام اعمال حج آمد تا با خانه خدا تودیع کند. آنگاه حلقه در را گرفت و با صدای رسا فرمود: «ای مردم!» با این صدا تمام مردمی که در مسجدالحرام و بازار بودند، جمع شدند. آنگاه پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ای مردم! آنچه را که بعد از من روی می دهد و هم اکنون به شما می گویم، از من بشنوید و حاضران شما به غايبين خود برسانند!»

سپس پیغمبر گریست، به طوری که از گریه حضرت همه مردم گریستند. چون حضرت از گریستن آرام گرفت، فرمود: «ای مردم! خدا شما را بیامرزد! بدانید که شما از این روز تا صد و چهل سال بعد، مانند برگی هستید که خار نداشته باشد. آنگاه تا دویست سال برگ و خار خواهد داشت و بعد از آن خار بدون برگ است، به طوری که در آن زمان جز سلطان ظالم یا ثروتمند بخیل یا عالم دنیاپرست یا فقیر دروغگو یا پیرمردزناکار یا بچه بی آبرو و یا زن احمق دیده نمی شود!» آنگاه پیغمبر صلی الله علیه و آله باز گریست. سلمان فارسی برخاست و عرض کرد: «یا رسول اللّه! بفرمایید بدانیم آنچه فرمودید کی واقع می شود؟»

فرمود: «ای سلمان! در زمانی که علمای شما کم شوند،قاریان قرآن شما از میان بروند، زکات خود را ندهند، کارهای زشت خود را آشکار سازند، صدای شما در مساجد بلند شود،امور دنیا را روی سر بگذارید و دانش را زیر پا بنهید، سخنان شما دروغ و شیرینی گفتارتان غیبت گردد، آنچه به دست می آورید حرام باشد! نه بزرگان شما به کوچک تر رحم کنند و نه کوچک تران احترام بزرگان را نگاه بدارند.در آن اوقات آثار غضب خدا بر شما فرود می آید، و سختی شما را به همان وضع درمیان شما قرار می دهد، و در میان شما از دین جز لفظ آنکه به زبان می آورید، باقی نمی ماند .

هنگامی که این خصلت ها را پیدا کردید،منتظر باد سرخ یا مسخ شدن یا سنگباران باشید. آنچه این را تصدیق می کند در کتاب خدا هست و آن این آیه است:«قُلْ هُوَ الْقادِرُ عَلى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذاباً مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَ يُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ؛ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآياتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ»، {بگو: «او تواناست که از بالای سرتان یا از زیر پاهایتان عذابی بر شما بفرستد یا شما را گروه گروه به هم اندازد [و دچار تفرقه سازد] و عذاب بعضی از شما را به بعضی [دیگر] بچشاند.» بنگر، چگونه آیات [خود] را گوناگون بیان می کنیم باشد که آنان بفهمند.} - . انعام / ۶۵ -

در این وقت جمعی از اصحاب برخاستند و عرض کردند: «یا رسول اللّه! بفرمایید تا بدانیم اینها که فرمودید کی پدید می

آید؟» فرمود: «هنگامی که نمازها را از اوقات خود به تأخیر بیندازند،شهوترانی و شرابخواری پیشه گیرند و به پدران و مادران ناسزا بگویند. به طوری که مال حرام را غنیمت و پرداخت زکات را زیان ببینند؛ مرد از زن خود اطاعت کند، به همسایه اش آزار رساند و پیوند خویشی خود را قطع کند؛ رحم بزرگان از میان برود؛ حیای کوچک تران کم شود؛ ساختمان ها را محکم سازند؛ به نوکر و کلفت ستم کنند؛ از روی هوای نفس شهادت دهند؛ به ظلم حکم کنند؛ مرد پدرش را لعنت کند و به برادرش حسد ورزد؛ شرکا در معاملات خود خیانت کنند؛ وفا کم شود و زنا شیوع یابد؛ مردان خود را با لباس زنان بیارایند و روسری حیا از سر زنان برداشته شود! خودفروشی در دل ها راه یابد، مانند زهر که در بدن ها رخنه می کند؛ کارهای خوب کم شود و گناهان آشکار گردد؛ واجبات الهی از نظر بیافتد و با گرفتن مال، صاحبان مال را ستایش کنند؛ ثروت را در راه خوانندگی صرف نمایند؛ سرگرم دنیا گردند و از توجه به آخرت بازمانند؛ تقوا کم و طمع زیاد شود؛ هرج و مرج پدید آید؛ مؤمنین خوار و اهل نفاق عزیز گردند؛ مساجد آنها با اذان گفتن آباد و دل های آنها از ایمان خالی باشد؛ قرآن را سبک شمارند و شخص با ایمان، هر گونه خواری از آنها ببیند.

در آن اوقات می بینی که صورت آنها صورت آدمی، ولی دل هاشان دل های شیاطین است؛ سخنان آنها از عسل شیرین تر و دل هاشان از حنظل تلخ تر است. آنها گرگانی هستند که لباس آدمی پوشیده اند. در آن موقع روزی نیست که خداوند به آنها نفرماید: آیا از رحمت من مغرور شده اید؟ یا بر من جرأت پیدا کرده اید؟«أَ فَحَسِبْتُمْ أَنَّما خَلَقْناكُمْ عَبَثاً وَ أَنَّكُمْ إِلَيْنا لا تُرْجَعُونَ»، {آیا پنداشتید که شما را بیهوده آفریده ایم و اینکه شما به سوی ما بازگردانیده نمی شوید؟} - . مؤمنون / ۱۱۵ -

به عزت و جلال خودم سوگند اگر به خاطر آنها که از روی اخلاص مرا عبادت می کنند نبود، به اندازه یک چشم به همزدن به کسانی که نافرمانی من می کنند مهلت نمی دادم. اگر به واسطه تقوای بندگان پرهیزکارم نبود، یک قطره باران از آسمان فرود نمی فرستادم و یک برگ سبز از زمین نمی رویانیدم. شگفتا از مردمی که اموالشان را خدا می دانند و آرزوهاشان طولانی و عمرشان کوتاه است! در عین حال چشم دارند که در جوار رحمت حق منزل کنند، در صورتی که جز با عمل به آن نمی رسند، و عمل هم بدون عقل کامل نمی شود.» - . جامع الاخبار: ۳۹۵ -

**[ترجمه]

بیان

الوقاحه قله الحیاء و الرعناء الحمقاء و القهوه الخمر.

**[ترجمه]«وقاحت» کم حیایی است،«رعناء» به معنای زن نادان است و «قهوه» همان خمر است.

**[ترجمه]

«۱۴۹»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا تَرَوْنَ مَا تُحِبُّونَ حَتَّی

يَخْتَلِفَ بَنُو فُلَانٍ فِيمَا بَيْنَهُمْ فَإِذَا اخْتَلَفُوا طَمِعَ النَّاسُ وَ تَفَرَّقَتِ الْكَلِمَةُ وَ خَرَجَ السُّفْيَانِيُّ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: «آنچه دوست دارید(فرج آل محمد صلی الله علیه و آله) را نخواهید دید تا بنی فلان در امورشان با هم نزاع کنند، که وقتی اختلاف و نزاع کردند، مردم طمع می کنند و تشتت در بینشان به وجود می آید و سفیانی خروج می کند.» - . کافی: ۷۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۵۰»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا تَرَوْنَ الَّذِی تَنْتَظِرُونَ حَتَّی تَكُونُوا كَالْمِعْزَی الْمَوَاتِ الَّتِی لَا يُبَالِی الْخَابِسُ أَيْنَ يَضَعُ يَدَهُ مِنْهَا لَيْسَ لَكُمْ شَرَفٌ تَرْقَوْنَهُ وَ لَا سِنَادٌ تُسْنِدُونَ إِلَيْهِ أَمْرَكُمْ.

ص: ۲۶۴

۱- ۱. روضه الکافی ص ۲۰۹.

وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ: مِثْلَهُ قَالَ قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ مَا الْمَوَاتُ مِنَ الْمَعْزِ قَالَ الَّتِی قَدِ اسْتَوَتْ لَا یَفْضُلُ بَعْضُهَا عَلَی بَعْضٍ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «آن کس که انتظار او را می کشید نخواهید دید، مگر موقعی که همچون بزهای مردنی باشید که از بس ترسیده و از زندگی خود ناامید گشته، باک ندارد که قصاب دست روی او بگذارد و چاقی و لاغری او را بیازماید! آن موقع عزتی ندارید که از آن راه ترقی کنید و تکیه گاهی ندارید که به آن تکیه نمایید.» - . همان: ۷۹۶ -

در کافی این روایت به سند دیگری نیز آمده است.

ابوالجارود می گوید که به علی بن الحکم گفتم: «موات از بزان چیست؟» گفت: «بزانی که همگی در یک اندازه بوده و بر هم تفاضل وزنی ندارند.» - . کافی: ۷۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۵۱»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُوسَی بْنِ عُمَرَ الصَّیْقَلِ عَنْ أَبِی شُعَیْبٍ الْمَحَامِلِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: لَیَأْتِیَنَّ عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یُظَرَّفُ فِیهِ الْفَاجِرُ وَ یُقَرَّبُ فِیهِ الْمَاجِنُ وَ یُضَعَّفُ فِیهِ الْمُنْصِفُ قَالَ فَقِیلَ لَهُ مَتَی ذَاکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ إِذَا اتُّخِذَتِ الْأَمَانَةُ مَغْنَماً وَ الزَّکَاةُ مَغْرَماً وَ الْعِبَادَةُ اسْتِطَالَةً وَ الصِّلَةُ مَنّاً قَالَ فَقِیلَ لَهُ مَتَی ذَلِکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ إِذَا تَسَلَّطْنَ النِّسَاءُ وَ سُلِّطْنَ الْإِمَاءُ وَ أُمِّرَ الصِّبْیَانُ (۲).

**[ترجمه]کافی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «زمانی بر مردم می آید که زناکار به ناز و نعمت می رسد، فرومایه مقرب می شود و مرد با انصاف ضعیف می گردد.»عرض کردم: «یا امیرالمؤمنین! این در چه وقت است؟» فرمود: «به هنگامی که زنان و کنیزان بر امور مردم مسلط گردند و بچه ها به حکومت برسند.» - . همان: ۷۰۴ -

**[ترجمه]

بیان

المجون أن لا یبالی الإنسان بما صنع.

**[ترجمه]«مجون» به این معناست که انسان نسبت به آنچه انجام داده، باکی نداشته باشد.

**[ترجمه]

کا، [الکافی] الْعِـدَّهُ عَنْ سَـهْلٍ عَنْ إِسْـمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ الْخُزَاعِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْـدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَـيْنِ عَنِ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ عَمِّهِ حَمْزَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ وَ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ إِسْـمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ: أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى

ص: ۲۶۵

۱- ۱. راجع روضه الکافی ص ۲۶۳ و المعزی- و یمـد- و قیل المد غیر معروف و لم یثبت-: المعز، و قال الفراء: المعزی مؤنثه، و بعضـهم ذکرها. و الخابس الأسد المفترس فهو إذا رأی معزی مواتا لا یبالی بأی عضو من أعضائه ابتدأ. و قد مر فیما سـبق ص ۱۱۰ تحـت الرقم ۱۵ و فیه« کـالمعز المهـوله» فراجع. و فی کتـاب الروضه أحـادیث منبثه لم یخرجهـا المصـنّف قـدّس سـرّه مع مناسبتها للباب کما فی ص ۳۱۰ و ۳۳۰ و ۲۶۴ و ۲۶۵ و غیر ذلک.

۲- ۲. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع تراه فی الروضه ص ۶۹. و قال المصنّف فی شرحه فی المرآه: یظرف فی بعض النسـخ بالمهمله و کـذا فی بعض نسـخ النهـج و الطریف ضـد التالـد و هو الامر المسـتطرف الذی یعده الناس طریفا حسـنا لانهم یرغبون الی الأمور المحدثه و الظریف من الظرافه بمعنی الفطنه و الکیاسه.

أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام فِی الْحَبْسِ وَ سَأَلَهُ عَنْ مَسَائِلَ فَکَانَ فِیمَا أَجَابَهُ إِذَا رَأَیْتَ الْمُشَوَّهَ الْأَعْرَابِیَّ فِی جَحْفَلٍ جَرَّارٍ فَانْتَظِرْ فَرَجَکَ وَ لِشِیعَتِکَ الْمُؤْمِنِینَ وَ إِذَا انْکَسَفَتِ الشَّمْسُ فَارْفَعْ بَصَرَکَ إِلَی السَّمَاءِ وَ انْظُرْ مَا فَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْمُؤْمِنِینَ فَقَدْ فَسَّرْتُ لَکَ جُمَلًا جُمَلًا وَ صَلَّی اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الْأَخْیَارِ(۱).

**[ترجمه]کافی: علی بن سوید روایت می کند که وقتی امام موسی کاظم علیه السلام در زندان بود، نامه ای نوشت و مسائلی چند از حضرت پرسید و از جمله حضرت در میان جواب های او مرقوم فرمود: «هر وقت یک عرب زشت روی بیابانی را در میان لشکر جراری دیدی، منتظر آزادی خود و سایر مؤمنین و شیعیان باش. و هنگامی که آفتاب گرفت، به آسمان نگاه کن و ببین خداوند با اهل ایمان چه می کند. من با این بیان، مطالب سربسته را برای تو تفسیر کردم. و صلی اللّه علی محمد و آله الاخیار.» - . کافی: ۷۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۳»

کا، [الکافی] حُمَیْدُ بْنُ زِیَادٍ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ الدِّهْقَانِ عَنِ الطَّاطَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَیَابَهَ عَنِ ابْنِ خُنَیْسٍ قَالَ: ذَهَبْتُ بِکِتَابِ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ نُعَیْمٍ وَ سَدِیرٍ وَ کُتُبِ غَیْرِ وَاحِدٍ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حِینَ ظَهَرَتِ الْمُسَوِّدَهُ قَبْلَ أَنْ یَظْهَرَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ بِأَنَّا قَدْ قَدَّرْنَا أَنْ یَئُولَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَیْکَ فَمَا تَرَی قَالَ فَضَرَبَ بِالْکُتُبِ الْأَرْضَ ثُمَّ قَالَ أُفٍّ أُفٍّ مَا أَنَا لِهَؤُلَاءِ بِإِمَامٍ أَ مَا یَعْلَمُونَ أَنَّهُ إِنَّمَا یَقْتُلُ السُّفْیَانِیَ (۲).

**[ترجمه]کافی: از معلی بن خنیس روایت کرده که گفت: «در موقع ظاهر شدن و پیش از قیام بنی عباس، عبدالسلام بن نعیم و سدیر و دیگران، نامه هایی برای حضرت صادق علیه السلام نوشتند که: «ما قدرت داریم شما را به خلافت برسانیم، نظر حضرتت چیست؟» راوی گفت: حضرت نامه ها را به زمین زد و فرمود: «اف! اف! من امام اینها نیستم. آیا آنها نمی دانند که تا سفیانی کشته نشود، خلافت به ما نمی رسد؟!» - . کافی: ۸۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۵۴»

نص، [کفایه الأثر] بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ فِی بَابِ النَّصِّ عَلَی الِاثْنَیْ عَشَرَ عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: مِنَّا مَهْدِیُّ هَذِهِ الْأُمَّهِ إِذَا صَارَتِ الدُّنْیَا هَرْجاً

۱- ۱. راجع روضه الکافی ص ۱۲۶ و ما نقله المصنّف رحمه اللّه هو ذیل الحدیث و صدره مفصل من ص ۱۲۴- ۱۲۶ و لذلک

يقول عليه السلام:« جملا جملا».

٢- ٢. تراه فی الروضه ص ٣٣١. و المسوده أصحاب أبی مسلم المروزی الخراسانیّ حیث جعلوا ألبستهم و أعلامهم سودا، و قد کانوا أولا- کتبوا کتبا الی سادات بنی هاشم للتوافق و التواطؤ فکتبوا الی أبی عبد اللّه علیه السلام أیضا یدعونه الی البیعه و الخروج فلم یجبه علیه السلام حتّی یئسوا منه فتوافقوا مع بنی العباس قال الکلینی فی الروضه ص ٢٧٤: محمّد بن یحیی، عن محمّد بن الحسین، عن عبد الرحمن بن أبی هاشم، عن الفضل الکاتب قال: کنت عند أبی عبد اللّه علیه السلام فأتاه کتاب أبی مسلم فقال: لیس لکتابک جواب اخرج عنا، فجعلنا یسار بعضنا بعضا فقال: أی شی ء تسارون یا فضل؟ ان اللّه عزّ ذکره لا یعجل لعجله العباد، و لازاله جبل عن موضعه أیسر من زوال ملک لم ینقض أجله. ثمّ قال: ان فلان بن فلان حتّی بلغ السابع من ولد فلان، قلت: فما العلامه فیما بیننا و بینک جعلت فداک؟ قال: لا تبرح الأرض یا فضل حتّی یخرج السفیانی، فإذا خرج السفیانی فأجیبوا الینا- یقولها ثلاثا- و هو من المحتوم.

وَ مَرْجاً وَ تَظَاهَرَتِ الْفِتَنُ وَ تَقَطَّعَتِ السُّبُلُ وَ أَغَارَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فَلَا كَبِيرٌ يَرْحَمُ صَغِيراً وَ لَا صَغِيرٌ يُوَقِّرُ كَبِيراً فَيَبْعَثُ اللَّهُ عِنْدَ ذَلِكَ مَهْدِيَّنَا التَّاسِعَ مِنْ صُلْبِ الْحُسَيْنِ يَفْتَحُ حُصُونَ الضَّلَالَهِ وَ قُلُوباً غُفْلًا يَقُومُ فِي الدِّينِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ كَمَا قُمْتُ بِهِ فِي أَوَّلِ الزَّمَانِ وَ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً(۱).

**[ترجمه]کفایه الاثر: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «مهدی این امت از ماست؛ در وقتی که دنیا هرج و مرج شود، آشوب ها ظاهر گردد، راه ها بسته شود و مردم یکدیگر را غارت کنند، به طوری که نه بزرگ بر کوچک رحم کند و نه کوچک احترام بزرگ را نگه دارد، در آن موقع خداوند مهدی ما را که نهمین (امام) از نسل حسین است می فرستد تا دژهای گمراهی و دل های مهر شده را بگشاید. او در آخرالزمان دین را پایدار می کند - چنان که من در اول زمان آن، اساس آن را پایدار ساختم - و زمین را پر از عدل و داد می کند.» - . کفایه الاثر: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۵»

نص، [کفایه الأثر] بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ فِي الْبَابِ الْمَذْكُورِ عَنْ عَلْقَمَهَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: خَطَبَنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ خُطْبَهَ اللُّؤْلُؤَهِ فَقَالَ فِيمَا قَالَ فِي آخِرِهَا أَلَا وَ إِنِّي ظَاعِنٌ عَنْ قَرِيبٍ وَ مُنْطَلِقٌ إِلَى الْمَغِيبِ فَارْتَقِبُوا الْفِتْنَهَ الْأُمَوِيَّهَ وَ الْمَمْلَكَهَ الْكِسْرَوِيَّهَ وَ إِمَاتَهَ مَا أَحْيَاهُ اللَّهُ وَ إِحْيَاءَ مَا أَمَاتَهُ اللَّهُ وَ اتَّخِذُوا صَوَامِعَكُمْ بُيُوتَكُمْ وَ عَضُّوا عَلَى مِثْلِ جَمْرِ الْغَضَا وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً فَذِكْرُهُ أَكْبَرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ثُمَّ قَالَ وَ تُبْنَى مَدِينَهٌ يُقَالُ لَهَا الزَّوْرَاءُ بَيْنَ دِجْلَهَ وَ دُجَيْلٍ وَ الْفُرَاتِ فَلَوْ رَأَيْتُمُوهَا مُشَيَّدَهً بِالْجِصِّ وَ الْآجُرِّ مُزَخْرَفَهً بِالذَّهَبِ وَ الْفِضَّهِ وَ اللَّازَوَرْدِ وَ الْمَرْمَرِ وَ الرُّخَامِ وَ أَبْوَابِ الْعَاجِ وَ الْخِيَمِ وَ الْقِبَابِ وَ السِّتَارَاتِ وَ قَدْ عُلِيَتْ بِالسَّاجِ وَ الْعَرْعَرِ

وَ الصَّنَوْبَرِ وَ الشَّبِّ وَ شُيِّدَتْ بِالْقُصُورِ وَ تَوَالَتْ عَلَيْهَا مُلْكُ بَنِي شَيْصَبَانَ (۲)

أَرْبَعَهٌ وَ عِشْرُونَ مَلِكاً فِيهِمُ السَّفَّاحُ وَ الْمِقْلَاصُ وَ الْجَمُوحُ

۱- ۱. راجع ج ۳۶ ص ۳۰۸ و فیه« قلوبا غفلاء» و نقل عن المصدر:« و قلاعها» بدل ذلک، و کلاهما مصحف و الصحیح ما فی الصلب و الغفل- بالضم- من لا یرجی خیره و لا یخشی شره و ما لا علامه فیه من القداح و الطرق و غیرها، و یحتمل أن یکون مقلوب« غلف» کما فی التنزیل:« وَ قالُوا قُلُوبُنا غُلْفٌ» البقره ۸۸، وَ قَوْلِهِمْ قُلُوبُنا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْها، النساء ۱۴۵.

۲- ۲. قال المصنّف هناک: الشیصبان اسم الشیطان، و انما عبر عنهم بذلک لانهم کانوا شرک شیطان، و المشهور أن عدد خلفاء بنی العباس کان سبعه و ثلاثین، و لعله علیه السلام انما عد منهم من استقر ملکه و امتد، لا من تزلزل سلطانه و ذهب ملکه سریعا کالامین و المنتصر و المستعین و المعتز و أمثالهم. الخ.

وَ الْخَدُوعُ وَ الْمُظَفَّرُ وَ الْمُؤَنَّثُ وَ النَّظَّارُ وَ الْكَبْشُ وَ الْمَهْتُورُ وَ الْعِثَارُ وَ الْمُصْطَلِمُ وَ الْمُسْتَصْعِبُ وَ الْعَلَّامُ وَ الرُّهْبَانِيُّ وَ الْخَلِيعُ وَ السَّيَّارُ وَ الْمُتْرَفُ وَ الْكَدِيدُ وَ الْأَكْتَبُ وَ الْمُسْرِفُ وَ الْأَكْلَبُ وَ الْوَسِيمُ وَ الصَّيْلَامُ وَ الْعَيْنُوقُ وَ تُعْمَلُ الْقُبَّةُ الْغَبْرَاءُ ذَاتُ الْفَلَاهِ الْحَمْرَاءِ وَ فِي عَقِبِهَا قَائِمُ الْحَقِّ يُسْفِرُ عَنْ وَجْهِهِ بَيْنَ الْأَقَالِيمِ كَالْقَمَرِ الْمُضِي ءِ بَيْنَ الْكَوَاكِبِ الدُّرِّيَّهِ أَلَا وَ إِنَّ لِخُرُوجِهِ عَلَامَاتٍ عَشَرَهً أَوَّلُهَا طُلُوعُ الْكَوْكَبِ ذِي الذَّنَبِ وَ يُقَارِبُ مِنَ الْحَادِي وَ يَقَعُ فِيهِ هَرْجٌ وَ مَرْجٌ وَ شَغْبٌ وَ تِلْكَ عَلَامَاتُ الْخِصْبِ وَ مِنَ الْعَلَامَهِ إِلَى الْعَلَامَهِ عَجَبٌ فَإِذَا انْقَضَتِ الْعَلَامَاتُ الْعَشَرَهُ إِذْ ذَاكَ يَظْهَرُ الْقَمَرُ الْأَزْهَرُ وَ تَمَّتْ كَلِمَهُ الْإِخْلَاصِ لِلَّهِ عَلَى التَّوْحِيدِ(۱).

**[ترجمه]کفایه الاثر: علقمه بن قیس می گوید: «امیرالمؤمنین علیه السلام در منبر مسجد کوفه خطبه «لؤلؤ» را برای ما خواند و از جمله در آخر آن فرمود: «آگاه باشید! من به زودی از میان شما می روم و به عالم غیب رهسپار می گردم. شما منتظر فتنه امویان و سلطنت کسروی و از میان بردن چیزی که خداوند آن را زنده کرد، و زنده کردن چیزی که خداوند آن را از میان برد (بدعت و بی دینی) باشید. پس در گوشه خانه های خود قرار گیرید و آتش شعله ور را لای دندان بگذارید [کنایه از سختی شرایط است] و خدا را بسیار یاد کنید که اگر بدانید، یاد خدا از همه چیز بزرگ تر است.»

آنگاه فرمود: «شهری در بین دجله و دجیل و فرات ساخته می شود که آن را «زوراء» می گویند. وقتی آن را دیدید، می بینید که با گچ و آجر ساخته و با طلا و نقره و لاجورد و مرمر و رخام و درهایی از چوب عاج و آبنوس و چادرها و قبه ها و پرده ها زینت داده شده و انواع درختان ساج و عرعر و صنوبر تازه، در هر طرف آنها به چشم می خورد و با کاخ ها استحکام یافته است.

قبلا نیز پادشاهان بنی شیصبان که بیست و چهار نفر بودند، یکی پس از دیگری در آنجا آمد و رفت کرده اند و اینان سفاح، مقلاص، جموح، خدوع، مظفر مؤنث، نظار، کبش، مهتور، عثار، مصطلم، مستصعب، علام، رهبانی، خلیع، سیار مترف، کدید، اکتب (یا اکدب)، اکلب، وسیم، ظلام و عینوق می باشند، و قبه خاکی در بیابان سرخ ساخته می شود و بعد از آن، قائم بر حق در میان اقالیم نقاب از چهره برمی دارد، مانند ماه تابان در میان ستارگان فروزان.

آگاه باشید که برای آمدن او ده علامت است: علامت اول طلوع ستاره دنباله دار است که به ستاره حادی نزدیک می شود و در آن موقع، هرج و مرج و شرارت روی می دهد و اینها علامت گشایش است. ما بین هر علامتی تا علامت دیگر تعجب آور است. وقتی علامات دهگانه تمام شد، درآن موقع ماه تابان ظاهر می گردد و کلمه اخلاص (لا اله الا اللّه) که دلیل بر یگانگی خداست، کامل می شود.» - . کفایه الاثر: ۲۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۶»

یب، [تهذیب الأحکام] بِإِسْنَادِهِ عَنْ سَالِمٍ أَبِی خَدِیجَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ وَ أَنَا أَسْمَعُ فَقَالَ إِنِّی أُصَلِّی الْفَجْرَ ثُمَّ أَذْكُرُ اللَّهَ بِكُلِّ مَا أُرِیدُ أَنْ أَذْكُرَهُ مِمَّا یَجِبُ عَلَیَّ فَأُرِیدُ أَنْ أَضَعَ جَنْبِی فَأَنَامَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَأَكْرَهُ ذَلِكَ قَالَ وَ لِمَ قَالَ أَكْرَهُ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ غَیْرِ مَطْلَعِهَا قَالَ لَیْسَ بِذَلِكَ خَفَاءٌ انْظُرْ مِنْ حَیْثُ یَطْلُعُ الْفَجْرُ فَمِنْ ثَمَّ تَطْلُعُ الشَّمْسُ لَیْسَ عَلَیْكَ مِنْ

حَرَجٍ أَنْ تَنَامَ إِذَا كُنْتَ قَدْ ذَكَرْتَ اللَّهَ (۲).

**[ترجمه]تهذیب: سالم بن ابی خدیجه روایت کرده که مردی از حضرت صادق علیه السلام سؤالی کرد و من هم می شنیدم. سائل پرسید: «من نماز صبح را می خوانم، سپس خدا را به آنچه بر من واجب است ذکر می گویم و بعد می خواهم دراز شوم و تا طلوع آفتاب بخوابم، ولی این را ناخوش می دارم.» حضرت پرسید: «برای چه؟» گفت:«دوست نمی دارم که آفتاب از غیر محل طلوع خود طالع شود.»حضرت فرمود: «این پوشیده نیست. نگاه کن ببین صبح از کجا طلوع می کند؛ از همان جا نیز آفتاب طلوع می نماید، اگر نماز صبح را خوانده باشی و بعد بخوابی طوری نیست.» - . تهذیب الاحکام ۲: ۴۱۵ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی بعض الأخبار المناسبه للباب فی کتاب المعاد.

**[ترجمه]برخی اخبار مناسب این باب، در «کتاب معاد» گذشت.

**[ترجمه]

«۱۵۷»

کِتَابُ الْإِمَامَهِ وَ التَّبْصِرَهِ، لِعَلِیِّ بْنِ بَابَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عُبَیْدَهَ الْحَذَّاءِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ هَذَا الْأَمْرِ مَتَی یَکُونُ قَالَ إِنْ کُنْتُمْ تُؤَمِّلُونَ أَنْ یَجِیئَکُمْ مِنْ وَجْهٍ فَلَا تُنْکِرُونَهُ.

۱- ۱. تراه فی ج ۳۶ ص ۳۵۴ و بین ما طبع هناک و الأصل المطبوع هنا اختلافات لا یعرف الصحیح من المصحف. فراجع.

۲- ۲. رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱ ص ۲۲۷ و الاستبصار ج ۱ ص ۱۷۷.

وَ مِنْهُ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ بْنِ خَلَفٍ عَنْ مُوسَی بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: ظُهُورُ الْبَوَاسِیرِ وَ مَوْتُ الْفُجَاءَهِ وَ الْجُذَامِ مِنَ اقْتِرَابِ السَّاعَهِ.

**[ترجمه]امامت و تبصره: ابو عبیده حذاء گفت: از حضرت باقر علیه السلام پرسیدم:«صاحب الامر کی ظهور می کند؟» فرمود: «اگر شما آرزومند هستید که او بیاید، منکر او نشوید.» - . امامت و تبصره: ۹۴ -

و نیز علی بن بابویه به سند خود از موسی بن ابراهیم، از امام موسی بن جعفر علیه السلام از پدرش حضرت صادق علیه السلام از پدران بزرگوارش روایت کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «پیدایش بواسیر و مرگ ناگهانی (سکته) و مرض جذام، از علائم نزدیک قیامت است.»

**[ترجمه]

«۱۵۸»

قل، [إقبال الأعمال] وَجَدْتُ فِی کِتَابِ الْمَلَاحِمِ لِلْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ: اللَّهُ أَجَلُّ وَ أَکْرَمُ وَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ یَتْرُکَ الْأَرْضَ بِلَا إِمَامٍ عَادِلٍ قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَأَخْبِرْنِی بِمَا أَسْتَرِیحُ إِلَیْهِ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَیْسَ یَرَی أُمَّهُ مُحَمَّدٍ فَرَجاً أَبَداً مَا دَامَ لِوُلْدِ بَنِی فُلَانٍ مُلْکٌ حَتَّی یَنْقَرِضَ مُلْکُهُمْ فَإِذَا انْقَرَضَ مُلْکُهُمْ أَتَاحَ اللَّهُ لِأُمَّهِ مُحَمَّدٍ بِرَجُلٍ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ یُشِیرُ بِالتُّقَی وَ یَعْمَلُ بِالْهُدَی وَ لَا یَأْخُذُ فِی حُکْمِهِ الرِّشَا وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْرِفُهُ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِیهِ ثُمَّ یَأْتِینَا الْغَلِیظُ الْقَصَرَهِ ذُو الْخَالِ وَ الشَّامَتَیْنِ الْقَائِدُ الْعَادِلُ الْحَافِظُ لِمَا اسْتُودِعَ یَمْلَأُهَا عَدْلًا وَ قِسْطاً کَمَا مَلَأَهَا الْفُجَّارُ جَوْراً وَ ظُلْماً.

**[ترجمه]اقبال الاعمال: بطائنی در کتاب «الملاحم» از ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «خداوند بزرگ تر، مکرم تر و اعظم از این است که زمین را بدون امام عادل بگذارد.» ابو بصیر گفت: «قربانت گردم! چیزی به ما اطلاع دهید که موجب آرامش خاطر ما باشد.» فرمود: «ای ابو محمد! مادام که بنی عباس بر اریکه سلطنت تکیه زده اند، امت محمد صلی الله علیه و آله فرج و راحتی ندارند.وقتی که دولت آنها منقرض گردید، خداوند مردی را که از دودمان ماست و برای امت محمد صلی الله علیه و آله نگهداشته، ظاهر می گرداند تا دستور تقوا دهد و به هدایت رفتار کند و در صدور حکمش رشوه نگیرد.

به خدا قسم من او را به اسم خود و پدرش می شناسم.آنگاه مردی که گردنی قوی دارد و دارای دو خال سیاه است به سوی ما خواهد آمد. او قائم عادل و حافظ امانت الهی است، او زمین را پر از عدل و داد می کند،چنان که فاجران آن را پر از ظلم و ستم کرده باشند.» - . اقبال الاعمال: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۵۹»

أَقُولُ وَ رُوِیَ فِی کِتَابِ سُرُورِ أَهْلِ الْإِیمَانِ عَنِ السَّیِّدِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْزَمِ الْأَرْضَ وَ لَا تُحَرِّکْ یَداً وَ لَا رِجْلًا حَتَّی تَرَی عَلَامَاتٍ أَذْکُرُهَا لَکَ وَ مَا أَرَاکَ تُدْرِکُ ذَلِکَ اخْتِلَافُ بَیْنَ الْعِبَادِ وَ مُنَادٍ یُنَادِی مِنَ السَّمَاءِ وَ خَسْفٌ فِی قَرْیَهٍ مِنْ قُرَی الشَّامِ بِالْجَابِیَهِ وَ نُزُولُ التُّرْکِ الْجَزِیرَهَ وَ نُزُولُ الرُّومِ الرَّمْلَهَ وَ اخْتِلَافٌ کَثِیرٌ عِنْدَ ذَلِکَ فِی کُلِّ أَرْضٍ حَتَّی تَخْرَبَ الشَّامُ وَ یَکُونُ سَبَبُ ذَلِکَ اجْتِمَاعَ ثَلَاثِ رَایَاتٍ فِیهِ رَایَهِ الْأَصْهَبِ وَ رَایَهِ الْأَبْقَعِ وَ رَایَهِ السُّفْیَانِیِّ.

**[ترجمه]سید علی بن عبدالحمید بهاء الدین نیلی در کتاب «سرور اهل ایمان»، از جابر روایت کرده که امام صادق علیه السلام فرمود: «سر جای خود بنشین و دست و پایت را تکان مده تا علاماتی را که برایت بازگو می کنم ببینی و گمان نکنم تو آن روز را درک کنی: اختلاف بین مردم؛ منادی که از آسمان ندا می دهد؛ فرو رفتن در زمین در روستایی از روستاهای شام به نام جابیه؛ سکونت ترکان در جزیره؛ نزول رومیان در رمله؛ اختلاف فراوان در آن هنگام در هر سرزمینی، تااینکه شام ویران می شود و سه پرچم در آن برافراشته می شود: رایت سرخ و سفید؛ رایت سیاه و سفید؛ و رایت سفیانی.» - . سرور اهل ایمان: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۶۰»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِیَادِیِّ رَفَعَهُ إِلَی بُرَیْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: یَا بُرَیْدُ اتَّقِ جَمْعَ الْأَصْهَبِ قُلْتُ وَ مَا الْأَصْهَبُ قَالَ الْأَبْقَعُ قُلْتُ وَ مَا الْأَبْقَعُ قَالَ الْأَبْرَصُ وَ اتَّقِ السُّفْیَانِیَّ وَ اتَّقِ الشَّرِیدَیْنِ مِنْ وُلْدِ فُلَانٍ یَأْتِیَانِ مَکَّهَ یَقْسِمَانِ بِهَا الْأَمْوَالَ یَتَشَبَّهَانِ بِالْقَائِمِ علیه السلام وَ اتَّقِ الشُّذَّاذَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ قُلْتُ وَ یُرِیدُ بِالشُّذَّاذِ الزَّیْدِیَّهَ لِضَعْفِ مَقَالَتِهِمْ وَ أَمَّا کَوْنُهُمْ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ لِأَنَّهُمْ

مِنْ بَنِی فَاطِمَهَ.

**[ترجمه]سید علی بن عبدالحمید بهاء الدین نیلی در کتاب «سرور اهل ایمان»، از برید روایت کرده است که امام محمد باقر علیه السلام به وی فرمود: «ای برید! بپرهیز از پیوستن به جمعیت سرخ و سفید!»پرسیدم: «سرخ و سفید کیست؟» فرمود: «سیاه و سفید است.» گفتم: «سیاه و سفید کیست؟» فرمود: «کسی است که پیسی دارد. و از سفیانی پرهیز کن و از دو نفر آواره از اولاد فلان که به مکه می آیند و اموال بینمردم تقسیم می کنند و خود را شبیه به قائم علیه السلام می نمایند نیز بپرهیز. همچنین از معدودی از سادات هم دوری گزین.»

گفتم: «مقصود حضرت از این معدود پیروان، زید بن علی بن الحسین بود که عقیده ضعیفی داشتند و البته سید بودن آنها که فرزندان فاطمه هستند، جای شک نیست.» - . سرور اهل ایمان: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۶۱»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَیْرِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرٍ الْهَمْدَانِیِّ قَالَ: قُلْنَا لِمُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ جَعَلَنَا اللَّهُ فِدَاکَ بَلَغَنَا أَنَّ لِآلِ فُلَانٍ رَایَهً وَ لِآلِ جَعْفَرٍ رَایَهً فَهَلْ عِنْدَکُمْ فِی ذَلِکَ شَیْ ءٌ قَالَ أَمَّا رَایَهُ بَنِی جَعْفَرٍ فَلَیْسَتْ بِشَیْ ءٍ وَ أَمَّا رَایَهُ بَنِی فُلَانٍ فَإِنَّ لَهُمْ مُلْکاً یُقَرِّبُونَ فِیهِ الْبَعِیدَ وَ یُبَعِّدُونَ فِیهِ الْقَرِیبَ عُسْرٌ لَیْسَ فِیهِمْ یُسْرٌ تُصِیبُهُمْ فِیهِ فَزَعَاتٌ وَ رَعَدَاتٌ کُلُّ ذَلِکَ یَنْجَلِی عَنْهُمْ کَمَا یَنْجَلِی السَّحَابُ حَتَّی إِذَا أَمِنُوا وَ اطْمَأَنُّوا وَ ظَنُّوا أَنَّ مُلْکَهُمْ لَا یَزُولُ فَیَصِیحُ فِیهِمْ صَیْحَهً فَلَمْ یَبْقَ لَهُمْ رَاعٍ یَجْمَعُهُمْ وَ لَا دَاعٍ یُسْمِعُهُمْ وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی حَتَّی إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّیَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُها أَنَّهُمْ قادِرُونَ عَلَیْها أَتاها أَمْرُنا لَیْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِیداً کَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ کَذلِکَ نُفَصِّلُ الْآیاتِ لِقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ (۱) قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ هَلْ لِذَلِکَ وَقْتٌ قَالَ لَا لِأَنَّ عِلْمَ اللَّهِ غَلَبَ وَقْتَ الْمُوَقِّتِینَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی وَعَدَ مُوسَی ثَلَاثِینَ لَیْلَهً فَأَتَمَّهَا بِعَشْرٍ وَ لَمْ یَعْلَمْهَا مُوسَی وَ لَمْ تَعْلَمْهَا بَنُو إِسْرَائِیلَ فَلَمَّا جَازَ الْوَقْتُ قَالُوا غَرَّنَا مُوسَی فَعَبَدُوا الْعِجْلَ وَ لَکِنْ إِذَا کَثُرَتِ الْحَاجَهُ وَ الْفَاقَهُ فِی النَّاسِ وَ أَنْکَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَعِنْدَ ذَلِکَ تَوَقَّعُوا أَمْرَ اللَّهِ صَبَاحاً وَ مَسَاءً قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَمَّا الْفَاقَهُ فَقَدْ عَرَفْتُهَا فَمَا إِنْکَارُ النَّاسِ بَعْضُهُمْ بَعْضاً قَالَ یَلْقَی الرَّجُلُ صَاحِبَهُ فِی الْحَاجَهِ بِغَیْرِ الْوَجْهِ الَّذِی کَانَ یَلْقَاهُ فِیهِ وَ یُکَلِّمُهُ بِغَیْرِ اللِّسَانِ الَّذِی کَانَ یُکَلِّمُهُ فِیهِ وَ الْخَبَرُ طَوِیلٌ وَ قَدْ رُوِیَ عَنْ أَئِمَّتِنَا علیهم السلام مِثْلُ ذَلِکَ (۲).

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ بَکْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ سَدِیرٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا سَدِیرُ الْزَمْ بَیْتَکَ وَ کُنْ حِلْساً مِنْ أَحْلَاسِهِ وَ اسْکُنْ

۱- ۱. یونس: ۲۴ و قد مر الحدیث عن غیبه الشیخ ص ۱۰۴ من هذا المجلد و هکذا.

۲- ۲. روی ذلک عن أبی جعفر علیه السلام کما فی ص ۱۸۵ تحت الرقم ۹. الأحادیث المرویه بعدها ممّا قد تلیت علیک قبل

ذلك. فراجع.

مَا سَكَنَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ فَإِذَا بَلَغَ أَنَّ السُّفْيَانِيَّ قَدْ خَرَجَ فَارْحَلْ (۱) إِلَيْنَا وَ لَوْ عَلَى رِجْلِكَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَلْ قَبْلَ ذَلِكَ شَيْ ءٌ قَالَ نَعَمْ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ بِثَلَاثِ أَصَابِعِهِ إِلَى الشَّامِ وَ قَالَ ثَلَاثُ رَايَاتٍ رَايَةٌ حَسَنِيَّةٌ وَ رَايَةٌ أُمَوِيَّةٌ وَ رَايَةٌ قَيْسِيَّةٌ فَبَيْنَا هُمْ عَلَى ذَلِكَ إِذْ قَدْ خَرَجَ السُّفْيَانِيُّ فَيَحْصُدُهُمْ حَصْدَ الزَّرْعِ مَا رَأَيْتَ مِثْلَهُ قَطُّ(۲).

**[ترجمه]محمد بن بشر همدانی می گوید: به محمد بن حنفیه گفتم: «فدایت شوم! شنیده ام که آل فلانی رایتی و آل جعفر نیز رایتی دارند. شما در این باره مطلبی می دانید؟» گفت: «رایت بنی جعفر مهم نیست و اما رایت بنی فلان، بدرستی که آنان حکومتی دارند که اشخاص دور را نزدیک می کنند و نزدیکان را دور می کنند؛ سختی ای هست که آسانی در آن نیست و در این حکومتشان به آنها ترس ها و رعدهایی می رسد و تمام این ها بر طرف می شود،همان گونه که ابر ها از بالای سر رد می شوند، تااینکه وقتی ایمنی یافتند و مطمئن شدند و پنداشتند که حکومتشان زوال ندارد، آسمان بر آنان صیحه می کشد و برای آنان چوپانی نمی ماند که جمع شان کند و دعوت کننده ای نمی ماند که صدایشان را بشنود و این است معنای این آیه که: «حَتَّى إِذا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَها وَ ازَّيَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُها أَنَّهُمْ قادِرُونَ عَلَيْها أَتاها أَمْرُنا لَيْلًا أَوْ نَهاراً فَجَعَلْناها حَصِيداً كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذلِكَ نُفَصِّلُ الْآياتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون»، { تا آن گاه که زمین پیرایه خود را برگرفت و آراسته گردید واهل آن پنداشتند که آنان برآن قدرت دارند، شبی یا روزی فرمان [ویرانی] ما آمد و آن را چنان درویده کردیم که گویی دیروز وجود نداشته است. این گونه نشانه ها [ی خود] را برای مردمی که اندیشه می کنند به روشنی بیان می کنیم.} گفتم: «فدایت شوم! آیا این امر وقتی دارد؟» گفت: «نه، زیرا علم خدا بر وقت تعیین کردن وقت گذاران غالب است. خدا به موسی سی شب وعده کرد و آن را تا ده شب تمام کرد و به موسی هم اعلام نفرمود و بنی اسرائیل هم نمی دانستند. وقتی سی شب گذشت، گفتند موسی ما را فریفت و گوساله پرست شدند، ولی زمانی که نیاز و فقر بین مردم فراوان شود و بعضی بعضی دیگر را انکار کنند،در چنین وقتی صبح و شب منتظر امر خدا باشید.»

گفتم: «فدایت شوم! معنای فقر را دانستم، اما معنای انکار بعضی از مردم بعضی دیگر را چیست؟» گفت: «مرد نزد دوست خود برای انجام کاری می رود، ولی دوستش برخوردی متفاوت از آنچه که قبلا در این امور با او داشتهبا او می کندو با زبانی غیر از زبان و تکلم سابقش با او سخن می گوید.»

حدیث طولانی است و قبلا مانند آن را از امامان علیهم السلام روایت کردیم. - . سرور اهل ایمان: ۴۰ -

همچنین در کتاب سرور اهل ایمان، از سدیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرده که به وی فرمود: «ای سدیر! در خانه ات قرار گیر و همچون پاره گلیم گوشه خانه باش و مادام که آسمان و زمین آرام است، تو نیز آرام گیر. وقتی خبر رسید که سفیانی خروج کرده، به سوی ما بیا، هر چند پیاده بیایی!»عرض کردم: «قربانت گردم! آیا پیش از آن خبری هست؟» فرمود: «آری.» آنگاه با سه انگشت مبارک به طرف شام اشاره کرد و فرمود: «در آنجا سه پرچم برافراشته می شود: یک پرچم حسنی، یک پرچم اموی و پرچم سوم قیسی است. در اثنای آن گیر و دار سفیانی خروج می کند و طوری آنها را درو می کند که تا آن روز نظیرش را ندیده باشی.» - . همان: ۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۶۲»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى ابْنِ مَحْبُوبٍ رَفَعَهُ إِلَى جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: يَا جَابِرُ لَا يَظْهَرُ الْقَائِمُ حَتَّى يَشْمَلَ أَهْلَ الْبِلَادِ فِتْنَةٌ يَطْلُبُونَ مِنْهَا الْمَخْرَجَ فَلَا يَجِدُونَهُ فَيَكُونُ ذَلِكَ بَيْنَ الْحِيرَهِ وَ الْكُوفَهِ قَتْلَاهُمْ فِيهَا عَلَى السَّرِيِّ وَ يُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ.

**[ترجمه]در کتاب سرور اهل ایمان، از جابر جعفی، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده که فرمود: «ای جابر! قائم ظهور نمی کند، مگر هنگامی که شهرها را فتنه و آشوب فرا گرفته باشد و مردم راه فرار بجویند، ولی راهی پیدا نکنند. این آشوب در بین حیره و کوفه واقع می شود، کشتگان آنها کنار نهر می مانند و گوینده ای از آسمان صدا می زند.» - . سرور اهل ایمان: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۶۳»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی خَبَرٍ طَوِيلٍ أَنَّهُ قَالَ: لَا يَكُونُ ذَلِكَ حَتَّى يَخْرُجَ خَارِجٌ مِنْ آلِ أَبِی سُفْيَانَ يَمْلِكُ تِسْعَةَ أَشْهُرٍ كَحَمْلِ الْمَرْأَهِ وَ لَا يَكُونُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ وُلْدِ الشَّيْخِ فَيَسِيرُ حَتَّى يُقْتَلَ بِبَطْنِ النَّجَفِ فَوَ اللَّهِ كَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَى رِمَاحِهِمْ وَ سُيُوفِهِمْ وَ أَمْتِعَتِهِمْ إِلَى حَائِطٍ مِنْ حِيطَانِ النَّجَفِ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَ يُسْتَشْهَدَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ.

**[ترجمه]همچنین در کتاب سرور اهل ایمان، از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که در ضمن روایت مفصلی فرمود: «اینها واقع نخواهد شد، مگر اینکه یکی از خوارج آل ابو سفیان خروج کند و به مدت حمل یک زن که نه ماه باشد، سلطنت کند. و این واقعه روی نمی دهد، مگر اینکه شخصی از اولاد شیخ خروج کند و همه جا را گردش نماید تا در زمین نجف به قتل رسد. به خدا قسم مثل اینکه من هم اکنون نیزه ها و شمشیرها و بار و بنه آنها را می بینم که در روز یک شنبه، در کنار دیواری از دیوارهای نجف فرود می آیند و در روز چهارشنبه (دو روز بعد) به شهادت می رسد.» - . همان: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۱۶۴»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ عَاصِمِ الْحَافِظِ عَنْ أَبِی حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمْ بِاخْتِلَافِ الشَّامِ فِيمَا بَيْنَهُمْ فَالْهَرَبَ مِنَ الشَّامِ فَإِنَّ الْقَتْلَ بِهَا وَ الْفِتْنَهَ قُلْتُ إِلَى أَيِّ الْبِلَادِ فَقَالَ إِلَى مَكَّهَ فَإِنَّهَا خَيْرُ بِلَادٍ يَهْرُبُ النَّاسُ إِلَيْهَا قُلْتُ فَالْكُوفَهُ قَالَ الْكُوفَهُ مَا ذَا يَلْقَوْنَ يُقْتَلُ الرِّجَالُ إِلَّا شَامِيٌّ وَ لَكِنَّ الْوَيْلَ لِمَنْ كَانَ فِی أَطْرَافِهَا مَا ذَا يَمُرُّ عَلَيْهِمْ مِنْ أَذًى بِهِمْ وَ تُسْبَى بِهَا رِجَالٌ وَ نِسَاءٌ وَ أَحْسَنُهُمْ حَالًا مَنْ يَعْبُرُ الْفُرَاتَ وَ مَنْ لَا يَكُونُ شَاهِداً بِهَا قَالَ فَمَا تَرَى فِی سُكَّانِ سَوَادِهَا فَقَالَ بِيَدِهِ يَعْنِی لَا ثُمَّ قَالَ الْخُرُوجُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الْمُقَامِ فِيهَا قُلْتُ كَمْ يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ سَاعَةً وَاحِدَةً مِنْ نَهَارٍ قُلْتُ مَا حَالُ مَنْ يُؤْخَذُ مِنْهُمْ قَالَ لَيْسَ عَلَيْهِمْ بَأْسٌ أَمَا إِنَّهُمْ سَيُنْقِذُهُمْ أَقْوَامٌ مَا لَهُمْ عِنْدَ أَهْلِ الْكُوفَهِ يَوْمَئِذٍ قَدْرٌ أَمَا لَا يَجُوزُونَ بِهِمُ الْكُوفَهَ.

۱- ۱. فی الأصل المطبوع: فادخل، و هو تصحیف.

۲- ۲. رواه الکلینی فی الروضه ص ۲۶۴ الی قوله« و لو علی رجلک».

**[ترجمه]همچنین در کتاب سرور اهل ایمان، از ابو حمزه ثمالی روایت کرده که گفت: از حضرت امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «وقتی که از کشمکش و اختلافات داخلی شام اطلاع یافتید، باید از شام گریخت، زیرا آشوب و جنگ در آنجاست.» عرض کردم: «به کدام شهر فرار کنیم؟» فرمود: «به مکه، زیرا مکه در آن روز امن ترین شهرهاست که مردم از هر سو به آنجا پناهنده می شوند.» عرض کردم: «کوفه چطور؟» فرمود: «مردم در کوفه چه ها خواهند دید؟! مردان بسیار در آنجا کشته می شوند، مگر یک نفر شامی که سالم می ماند. ولی وای بر کسانی که در اطراف کوفه باشند! چه سختی ها به آنها می رسد؛ مردان و زنان در آنجا اسیر می شوند. آسوده ترین مردم کسانی هستند که در آن موقع از نهر فرات عبور کنند و کسانی که اصلا در آنجا حاضر نباشند.» عرض کردم: «ساکنین سواد کوفه را چطور می بینید؟» حضرت با دست مبارک اشاره کردند که خطری به آنها نمی رسد. سپس فرمود: «بیرون رفتن از آنجا بهتر از توقف در آنجاست.»

عرض کردم: «این واقعه چقدر طول می کشد؟» فرمود: «در یک ساعت از روز!» عرض کردم: «کسانی که اسیر و گرفتار می شوند چه حالی دارند؟» فرمود: «باکی نخواهند داشت، زیرا به زودی مردمی که نزد اهل کوفه ارزشی ندارند، آنها را نجات می دهند و به جای دیگر نمی برند.» - . سرور اهل ایمان: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۱۶۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجَبٍ قَالَ ذَلِکَ شَهْرٌ كَانَتِ الْجَاهِلِيَّةُ تُعَظِّمُهُ وَ كَانُوا يُسَمُّونَهُ الشَّهْرَ الْأَصَمَّ قُلْتُ شَعْبَانُ قَالَ تَشَعَّبَتْ فِيهِ الْأُمُورُ قُلْتُ رَمَضَانُ قَالَ شَهْرُ اللَّهِ تَعَالَى وَ فِيهِ يُنَادَى بِاسْمِ صَاحِبِكُمْ وَ اسْمِ أَبِيهِ قُلْتُ فَشَوَّالٌ قَالَ فِيهِ يَشُولُ أَمْرُ الْقَوْمِ قُلْتُ فَذُو الْقَعْدَهِ قَالَ يَقْعُدُونَ فِيهِ قُلْتُ فَذُو الْحِجَّهِ قَالَ ذَلِکَ شَهْرُ الدَّمِ قُلْتُ فَالْمُحَرَّمُ

قَالَ يُحَرَّمُ فِيهِ الْحَلَالُ وَ يُحَلُّ فِيهِ الْحَرَامُ قُلْتُ صَفَرٌ وَ رَبِيعٌ قَالَ فِيهَا خِزْیٌ فَظِيعٌ وَ أَمْرٌ عَظِيمٌ قُلْتُ جُمَادَى قَالَ فِيهَا الْفَتْحُ مِنْ أَوَّلِهَا إِلَى آخِرِهَا.

**[ترجمه]نیز در کتاب سرور اهل ایمان، از ابو بصیر نقل کرده است که گفت: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم: «ماه رجب، چه ماهی بوده است؟» فرمود: «ماه رجب را مردم عهد جاهلیت بزرگ می داشتند و آن را «شهر اصم» می نامیدند.» گفتم: «ماه شعبان چطور؟» فرمود: «در ماه شعبان کارها از هم جدا شد.» گفتم: «رمضان چطور؟» فرمود: «ماه رمضان ماه خداست؛ در آن ماه است که صاحب شما را به نام خود و پدرش صدا می زنند.» پرسیدم: «ماه شوال چطور؟» فرمود: «در ماه شوال کار دشمنان ما بالا می گیرد.» گفتم: «ماه ذی القعده چطور؟» فرمود: «و در ذی القعده می نشینند.» پرسیدم: «ماه ذی الحجه چطور؟» فرمود: «ماه ذی الحجه ماه خون است که مسلمانان قربانی می کنند.» گفتم: «ماه محرم چطور؟» فرمود: «محرم ماهی است که در آن حلال، حرام و حرام، حلال می گردد.» پرسیدم: «صفر و ربیع چطور؟» فرمود: «در ماه صفر و ربیع، خواری و رسوایی و امر عظیمی روی می دهد.» گفتم: «جمادی چطور؟» فرمود: «جمادی ماهی است که از اول تا آخر پیروزی است.» - . سرور اهل ایمان: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۶۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ عَمِيرَهَ عَنِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْفَ نَصْنَعُ إِذَا خَرَجَ السُّفْيَانِيُّ قَالَ تُغَيِّبُ الرِّجَالُ وُجُوهَهَا مِنْهُ وَ لَيْسَ عَلَى الْعِيَالِ بَأْسٌ فَإِذَا ظَهَرَ عَلَى الْأَكْوَارِ الْخَمْسِ يَعْنِی كُوَرَ الشَّامِ فَانْفِرُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ.

**[ترجمه]و نیز در کتاب سرور اهل ایمان،از حضرمی روایت کرده که گفت: ازامام صادق علیه السلام پرسیدم: «وقتی سفیانی خروج کرد ما چه کنیم؟» فرمود: «سران مردان بایـد خود را از وی مخفی نگهدارنـد، و زنان و بچه ها خطری نمی بیننـد. وقتی سفیانی به ولایات پنجگانه، یعنی ایالت شام غلبه یافت، به جانب صاحب خود روی آورید». - . همان -

**[ترجمه]

«۱۶۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِسْحَاقَ يَرْفَعُهُ إِلَى الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لِلنَّاسِ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی لِأَنِّی بِطُرُقِ السَّمَاءِ أَعْلَمُ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ بِطُرُقِ الْأَرْضِ أَعْلَمُ مِنَ الْعَالِمِ أَنَا يَعْسُوبُ الدِّينِ أَنَا يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِينَ وَ دَيَّانُ النَّاسِ يَوْمَ الدِّينِ أَنَا قَاسِمُ النَّارِ وَ خَازِنُ الْجِنَانِ وَ صَاحِبُ الْحَوْضِ وَ الْمِيزَانِ وَ صَاحِبُ الْأَعْرَافِ فَلَيْسَ مِنَّا إِمَامٌ إِلَّا وَ هُوَ عَارِفٌ بِجَمِيعِ أَهْلِ وَلَايَتِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّما أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ-(۱)

أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی فَإِنَّ بَيْنَ جَوَانِحِی عِلْماً جَمّاً فَسَلُونِی قَبْلَ أَنْ (۲)

تَشْغَرَ بِرِجْلِهَا فِتْنَهٌ شَرْقِيَّهٌ وَ تَطَأَ فِی خِطَامِهَا بَعْدَ مَوْتِهَا وَ حَيَاتِهَا وَ تُشَبَّ نَارٌ بِالْحَطَبِ الْجَزْلِ مِنْ غَرْبِيِّ الْأَرْضِ رَافِعَهً ذَيْلَهَا تَدْعُو يَا وَيْلَهَا لِرَحْلِهِ وَ مِثْلِهَا فَإِذَا اسْتَدَارَ الْفَلَكُ قُلْتُمْ مَاتَ أَوْ هَلَكَ بِأَيِّ وَادٍ سَلَكَ فَيَوْمَئِذٍ تَأْوِيلُ

۱- ۱. الرعد: ۷.

۲- ۲. ما بين العلامتين ساقط من الأصل المطبوع، راجع ج ۵۱ ص ۵۷ ما نقله المصنّف عن تفسير العيّاشیّ.

هَذِهِ الْآیَهِ ثُمَّ رَدَدْنا لَکُمُ الْکَرَّهَ عَلَیْهِمْ وَ أَمْدَدْناکُمْ بِأَمْوالٍ وَ بَنِینَ وَ جَعَلْناکُمْ أَکْثَرَ نَفِیراً(۱) وَ لِذَلِکَ آیَاتٌ وَ عَلَامَاتٌ أَوَّلُهُنَّ إِحْصَارُ الْکُوفَهِ بِالرَّصَدِ وَ الْخَنْدَقِ وَ تَخْرِیقُ الزَّوَایَا فِی سِکَکِ الْکُوفَهِ وَ تَعْطِیلُ الْمَسَاجِدِ أَرْبَعِینَ لَیْلَهً وَ کَشْفُ الْهَیْکَلِ وَ خَفْقُ رَایَاتٍ حَوْلَ الْمَسْجِدِ الْأَکْبَرِ تَهْتَزُّ الْقَاتِلُ وَ الْمَقْتُولُ فِی النَّارِ وَ قَتْلٌ سَرِیعٌ وَ مَوْتٌ ذَرِیعٌ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ بِظَهْرِ الْکُوفَهِ فِی سَبْعِینَ وَ الْمَذْبُوحُ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ وَ قَتْلُ الْأَسْقَعِ صَبْراً فِی بَیْعَهِ الْأَصْنَامِ وَ خُرُوجُ السُّفْیَانِیِّ بِرَایَهٍ حَمْرَاءَ أَمِیرُهَا رَجُلٌ مِنْ بَنِی کَلْبٍ وَ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ عَنَانٍ مِنْ خَیْلِ السُّفْیَانِیِّ یَتَوَجَّهُ إِلَی مَکَّهَ وَ الْمَدِینَهِ أَمِیرُهَا رَجُلٌ مِنْ بَنِی أُمَیَّهَ یُقَالُ لَهُ خُزَیْمَهُ أَطْمَسُ الْعَیْنِ الشِّمَالِ عَلَی عَیْنِهِ ظَفَرَهٌ غَلِیظَهٌ-(۲)

یَتَمَثَّلُ بِالرِّجَالِ لَا تُرَدُّ لَهُ رَایَهٌ حَتَّی یَنْزِلَ الْمَدِینَهَ فِی دَارٍ یُقَالُ لَهَا دَارُ أَبِی الْحَسَنِ الْأُمَوِیِّ وَ یَبْعَثُ خَیْلًا فِی طَلَبِ رَجُلٍ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ قَدِ اجْتَمَعَ إِلَیْهِ نَاسٌ مِنَ الشِّیعَهِ یَعُودُ إِلَی مَکَّهَ أَمِیرُهَا رَجُلٌ مِنْ غَطَفَانَ إِذَا تَوَسَّطَ الْقَاعَ الْأَبْیَضَ خُسِفَ بِهِمْ فَلَا یَنْجُو إِلَّا رَجُلٌ یُحَوِّلُ اللَّهُ وَجْهَهُ إِلَی قَفَاهُ لِیُنْذِرَهُمْ وَ یَکُونَ آیَهً لِمَنْ خَلْفَهُمْ وَ یَوْمَئِذٍ تَأْوِیلُ هَذِهِ الْآیَهِ وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ

أُخِذُوا مِنْ مَکانٍ قَرِیبٍ-(۳) وَ یَبْعَثُ مِائَهً وَ ثَلَاثِینَ أَلْفاً إِلَی الْکُوفَهِ وَ یَنْزِلُونَ الرَّوْحَاءَ وَ الْفَارِقَ فَیَسِیرُ مِنْهَا سِتُّونَ أَلْفاً حَتَّی یَنْزِلُوا الْکُوفَهَ مَوْضِعَ قَبْرِ هُودٍ علیه السلام بِالنُّخَیْلَهِ فَیَهْجُمُونَ إِلَیْهِمْ یَوْمَ الزِّینَهِ وَ أَمِیرُ النَّاسِ جَبَّارٌ عَنِیدٌ یُقَالُ لَهُ الْکَاهِنُ السَّاحِرُ فَیَخْرُجُ مِنْ مَدِینَهِ

۱- ۱. أسری: ۵.

۲- ۲. الطمس: ذهاب ضوء العین، و الظفره: جلیده: تغشی العین نابته من الجانب الذی یلی الانف علی بیاض العین الی سوادها حتّی تمنع الابصار، و هی کالظفر صلابه و بیاضا و قد روی شبه ذلک مسلم فی حدیث الدجال« انه ممسوح العین، علیها ظفره غلیظه» راجع مشکاه المصابیح ص ۴۷۳.

۳- ۳. السبأ: ۵۱.

الزَّوْرَاءِ إِلَيْهِمْ أَمِيرٌ فِی خَمْسَهِ آلَافٍ مِنَ الْکَهَنَهِ وَ یَقْتُلُ عَلَی جِسْرِهَا سَبْعِینَ أَلْفاً حَتَّی تَحَمَّی النَّاسُ مِنَ الْفُرَاتِ ثَلَاثَهَ أَیَّامٍ مِنَ الدِّمَاءِ وَ نَتْنِ الْأَجْسَادِ وَ یُسْبَی مِنَ الْکُوفَهِ سَبْعُونَ أَلْفَ بِکْرٍ لَا یُکْشَفُ عَنْهَا کَفٌّ وَ لَا قِنَاعٌ حَتَّی یُوضَعْنَ فِی الْمَحَامِلِ وَ یَذْهَبَ بِهِنَّ إِلَی الثُّوَیَّهِ وَ هِیَ الْغَرِیُّ ثُمَّ یَخْرُجُ مِنَ الْکُوفَهِ مِائَهُ أَلْفٍ مَا بَیْنَ مُشْرِکٍ وَ مُنَافِقٍ حَتَّی یَقْدَمُوا دِمَشْقَ لَا یَصُدُّهُمْ عَنْهَا صَادٌّ وَ هِیَ إِرَمَ ذاتِ الْعِمادِ وَ تُقْبِلُ رَایَاتٌ مِنْ شَرْقِیِّ الْأَرْضِ غَیْرَ مُعْلَمَهٍ لَیْسَتْ بِقُطْنٍ وَ لَا کَتَّانٍ وَ لَا حَرِیرٍ مَخْتُومٌ فِی رَأْسِ الْقَنَاهِ بِخَاتَمِ السَّیِّدِ الْأَکْبَرِ یَسُوقُهَا رَجُلٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ تَظْهَرُ بِالْمَشْرِقِ وَ تُوجَدُ رِیحُهَا بِالْمَغْرِبِ کَالْمِسْکِ الْأَذْفَرِ یَسِیرُ الرُّعْبُ أَمَامَهَا بِشَهْرٍ حَتَّی یَنْزِلُوا الْکُوفَهَ طَالِبِینَ بِدِمَاءِ آبَائِهِمْ فَبَیْنَمَا هُمْ عَلَی ذَلِکَ إِذْ أَقْبَلَتْ خَیْلُ الْیَمَانِیِّ وَ الْخُرَاسَانِیِّ یَسْتَبِقَانِ کَأَنَّهُمَا فرسی [فَرَسَا] رِهَانٍ شُعْثٌ غُبْرٌ جُرْدٌ أَصْلَابُ نَوَاطِی وَ أَقْدَاحٍ إذا نظرت أحدهم برجله باطنه (۱) [إِذْ یَضْرِبُ أَحَدُهُمْ بِرِجْلِهِ بَاکِیَهً] فَیَقُولُ لَا خَیْرَ فِی مَجْلِسِنَا بَعْدَ یَوْمِنَا هَذَا اللَّهُمَّ فَإِنَّا التَّائِبُونَ وَ هُمُ الْأَبْدَالُ الَّذِینَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ الْعَزِیزِ إِنَّ اللّهَ یُحِبُّ التَّوّابِینَ وَ یُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِینَ (۲) وَ نُظَرَاؤُهُمْ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ یَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ نَجْرَانَ یَسْتَجِیبُ لِلْإِمَامِ فَیَکُونُ أَوَّلَ النَّصَارَی إِجَابَهً فَیَهْدِمُ بِیعَتَهُ وَ یَدُقُّ صَلِیبَهُ فَیَخْرُجُ بِالْمَوَالِی وَ ضُعَفَاءِ النَّاسِ فَیَسِیرُونَ إِلَی النُّخَیْلَهِ بِأَعْلَامِ هُدًی فَیَکُونُ مَجْمَعُ النَّاسِ جَمِیعاً فِی الْأَرْضِ کُلِّهَا بِالْفَارُوقِ فَیُقْتَلُ یَوْمَئِذٍ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ ثَلَاثَهُ آلَافِ أَلْفٍ یَقْتُلُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَیَوْمَئِذٍ تَأْوِیلُ هَذِهِ الْآیَهِ فَما زالَتْ تِلْکَ دَعْواهُمْ حَتّی جَعَلْناهُمْ حَصِیداً خامِدِینَ (۳) بِالسَّیْفِ وَ یُنَادِی مُنَادٍ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ مِنْ نَاحِیَهِ الْمَشْرِقِ عِنْدَ الْفَجْرِ یَا أَهْلَ الْهُدَی اجْتَمِعُوا وَ یُنَادِی مُنَادٍ مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ بَعْدَ مَا یَغِیبُ الشَّفَقُ یَا أَهْلَ الْبَاطِلِ اجْتَمِعُوا

ص: ۲۷۴

۱- ۱. فیه تصحیف و لم یتیسر لنا أصل نصححه علیه.

۲- ۲. البقره: ۲۲۲.

۳- ۳. الأنبیاء: ۱۵.

وَ مِنَ الْغَدِ عِنْدَ الظُّهْرِ تَتَلَوَّنُ الشَّمْسُ وَ تَصْفَرُّ سَوْدَاءَ مُظْلِمَةً وَ يَوْمَ الثَّالِثِ يُفَرِّقُ اللَّهُ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ وَ تَخْرُجُ دَابَّةُ الْأَرْضِ وَ تُقْبِلُ الرُّومُ إِلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ عِنْدَ كَهْفِ الْفِتْيَةِ فَيَبْعَثُ اللَّهُ الْفِتْيَةَ مِنْ كَهْفِهِمْ مَعَ كَلْبِهِمْ مِنْهُمْ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ مَلِيخَا وَ آخَرُ خملاها وَ هُمَا الشَّاهِدَانِ الْمُسْلِمَانِ لِلْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]همچنین در کتاب سرور اهل ایمان، از اصبغ بن نباته روایت کرده است که گفت: شنیدم حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام به مردم می فرمود: «پیش از آنکه مرا از دست بدهید، هر چه می خواهید از من بپرسید. زیرا من از همه دانشمندان به راه های آسمان داناتر و از تمام مردم روی زمین، به راه های زمین آشناترم؛ منم سرور دین و آقای مؤمنین و پیشوای پرهیزکاران؛ منم پاداش دهنده مردم در روز رستخیز، تقسیم کننده آتش دوزخ، کلید دار بهشت، صاحب حوض کوثر، ترازوی قیامت و صاحب اعراف. هر امامی از ما، به اوضاع تمام اهل ولایتش آشنا می باشد، چنان که خداوند در این آیه می فرماید:«إِنَّما أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ»، {[ای پیامبر!] تو فقط هشدار دهنده ای، وبرای هرقومی رهبری است.} - . رعد / ۷ -

ای مردم! پیش از آنکه مرا از دست بدهید، آنچه را که می خواهید از من بپرسید؛ قبل از آنکه از جانب مشرق آشوبی برپا شود که هنگام اشتعال، نائره آن بالا گیردو بعد که خاموش شد، مردی را در کام خود فرو می برد و نابود می گرداند و شعله آتشی از مغرب زمین، دامن خود را بالا زده و می گوید: «ای وای بر آنها که طعمه من شوند!» پس هنگامی که گردش آسمان طولانی شد، خواهید گفت: «(آن مهدی موعود) مرده یا هلاک شده و به کدام بیابان رفته است.» آن روز تأویل این آیه مصداق پیدا می کند: «ثُمَّ رَدَدْنا لَكُمُ الْكَرَّةَ ...»، {پس [ازچندی] دوبارهشمارابرآنانچیرهمی کنیم} - . اسراء / ۶ - و برای آن نشانه ها و علائمی است.

اول آنها محاصره کوفه است به وسیله نگهبانان و خندق؛ سپسرخنه کردن آب در کوچه های کوفه؛ تعطیل مساجد در مدت چهل شب؛ پیدا شدن هیکل و برافراشته شدن پرچم ها در اطراف مسجد بزرگ کوفه؛ قاتل و مقتولی که هر دو در آتش دست و پا می زنند؛ شیوع قتل و مرگ؛ کشته شدن مردی پاکدل (نفس زکیه) به همراه هفتاد نفر دیگر در بیرون کوفه؛ جدا کردن سر از بدن شخصی در بین رکن و مقام؛ کشته شدن اشقع در موقع بیعت گرفتن بت ها به طور تدریجی؛ خروج سفیانی با پرچم سرخی که سرکرده آنها مردی از قبیله کلب است؛ رفتن دوازده نفر از لشکر سفیانی به طرف مکه و مدینه که سرلشکر آنها مردی از بنی امیه بنام خزیمه است، چشم چپش نابینا گشته، در چشم راستش لکه غلیظی است و خود را به مردان شبیه کرده است. او هر جا کهمی رود فتح می کند، تا آنکه وارد مدینه می شود و در خانه ای که آن را خانه ابوالحسن اموی می گویند فرود می آید. آنگاه لشکری برای گرفتن مردی از خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله که شیعیان گرد وی اجتماع کرده اند و در آن موقع از مدینه به مکه باز می گردد، می فرستد.سرلشکر سفیانی مردی از قبیله غطفان است. موقعی که آن لشکر به وسط «قاع ابیض» می رسند، به زمین فرو می روند و کسی از آنها باقی نمی ماند، جز یک نفر که خداوند رویش را به پشت برمی گرداند تا برگردد و مردم را از بی دینی برحذر دارد و برای بقیه اتباع سفیانی عبرتی باشد. آن روز موقع تأویل این آیه شریفه است: «وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ»، {وای کاش می دیدی هنگامی را که [کافران] وحشت زده اند [آنجا که راهِ] گریزی نمانده است و ازجایی نزدیک گرفتار آمده اند.}

همچنین سفیانی لشکری صد و سی هزار نفری را به کوفه اعزام می دارد و آنها در «روحاء» و «فاروق» فرود می آیند. از آنجا

سی هزار نفر آنها حرکت کرده و در کوفه، در محل قبر حضرت هود واقع در نخیله فرود می آیند و در روز عید قربان، بر مردم حمله می آورند. حاکم کوفه در آن روز ستمگر معاندی است که موسوم به کاهن ساحر می باشد. آنگاه حاکم زوراء (یعنی بغداد) با پنج هزار نفر از کاهنان به قصد جنگ با آنها بیرون می آیند و هفتاد هزار نفر را بر سر پل کوفه به قتل می رسانند، به طوری که تا سه روز به واسطه خون های مقتولین و تعفن اجساد، از رفت و آمد از روی پل خودداری می کنند. هفتاد هزار دختر باکره که کسی دست و سر و روی آنها را ندیده، به اسارت می روند. آنها را در محمل ها جای می دهند و به «ثویه»، یعنی «غرّی» می برند.

سپس صد هزار نفر مشرک و منافق از شهر کوفه خارج شده و به دمشق که محل بهشت شداد است می آیند، بدون اینکه کسی مانع آنها شود. و پرچم هایی بدون علامت که نه از پنبه، نه کتان و نه حریر هستند، از مشرق زمین می آیند. بر سر نیزه های آنها مهر «سید اکبر» (پیغمبر) زده شده و قائد آنها مردی از خاندان پیغمبر است. آن پرچم ها در شرق پدید می آیند و بوی آنها مانند مشک معطر به غرب می رسد. ترس و رعب آنها یکماه پیش از آمدنشان، همه جا در دل مردم قرار می گیرد. آنگاه در کوفه فرود می آیند و اولاد ابوطالب به خونخواهی پدران خود قیام می کنند.

در آن گیر و دار ناگهان لشکر یمنی و خراسانی مانند دو اسبی که مسابقه می دهند، از راه می رسند. آن دو لشکر پراکنده و غبارآلود و سواره، هر یک چنان برای ورود به کوفه مسابقه می دهند که شعله برق، همچون تیر از سم اسب های آنها می جهد. وقتی یکی از آنها به سم اسبش نگاه می کند، می گوید: «از فردا دیگر ماندن ما در اینجا سودی ندارد.» و نیزمی گویند: «خدایا ما توبه کردیم، آنها مردم بی نظیری هستند که خداوند آنها را در قرآن به این آیه وصف کرده: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ»، {خداوند توبه کاران و پاکیزگان را دوست می دارد.} - . بقره / ۲۲۲ -

آنگاه مردی از اهل نجران دعوت امام را می پذیرد و او نخستین نصرانی است که به وی می گرود. او کنیسه ای را که در آن به رسم نصارا عبادت می کرد،خراب و صلیب خود را خرد می کند. سپس مهدی با غلامان و مردمی که ناتوان به نظر می آیند، قیام می کند و با پرچم های هدایت به نخیله می رود. محل اجتماع تمام مردم روی زمین «فاروق» خواهد بود. در آن روز سه هزار هزار نفر در بین شرق و غرب کشته می شود، تا آنجا که همدیگر را به قتل می رسانند. و آن روز موقع تأویل این آیه شریفه است: «فَما زالَتْ تِلْكَ دَعْواهُمْ حَتَّى جَعَلْناهُمْ حَصِيداً خامِدِينَ»، {سخنشان پیوسته همین بود، تا آنان را درو شده بی جان گردانیدیم.} - . انبیاء / ۱۵ - با شمشیر چنین می کنیم.

و در ماه رمضان به هنگام طلوع صبح، گوینده ای از سمت مشرق ندا می دهد: «ای راه یافتگان، جمع شوید!» بعد از آن گوینده ای در موقع غروب می گوید: «ای پیروان باطل، اجتماع کنید!» فردای آن روز در وقت ظهر، آفتاب رنگارنگ و زرد می گردد و سپس تیره و تار می شود. و در روز سوم، خداوند حق و باطل را از هم جدا می سازد ودابه الارض و لشکر روم، به ساحل دریا در نزدیکی غار اصحاب کهف می رسند. خداوند هم جوانان اصحاب کهف را با سگشان از میان غارشان برانگیخته می گرداند. یکی از آنها موسوم به «ملیخا» و دیگری به نام «حملاها» دو گواهی هستند که دعوت قائم علیه السلام را می پذیرند.» - . سرور اهل ایمان: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۶۸»

د، [العدد القویه] قَالَ سَلْمَانُ الْفَارِسِیُّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ: أَتَیْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَامُ خَالِیاً(۱) فَقُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَتَی الْقَائِمُ مِنْ وُلْدِکَ فَتَنَفَّسَ الصُّعَدَاءَ وَ قَالَ لَا یَظْهَرُ الْقَائِمُ حَتَّی یَکُونَ أُمُورُ الصِّبْیَانِ وَ یَضِیعَ حُقُوقُ الرَّحْمَنِ وَ یَتَغَنَّی بِالْقُرْآنِ فَإِذَا قُتِلَتْ مُلُوکُ بَنِی الْعَبَّاسِ أُولِی الْعَمَی وَ الِالْتِبَاسِ أَصْحَابِ الرَّمْیِ عَنِ الْأَقْوَاسِ بِوُجُوهٍ کَالتِّرَاسِ وَ خَرِبَتِ الْبَصْرَهُ هُنَاکَ یَقُومُ الْقَائِمُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ علیه السلام.

**[ترجمه]العدد القویه: سلمان فارسی رضی اللّه عنه گفت: به خدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام رسیدم، در حالی که حضرت تنها در خانه بودند. پرسیدم: «یا امیرالمؤمنین! قائم که از نسل شماست کی ظهور می کند؟» حضرت آه عمیقی کشید و آنگاه فرمود: «قائم ظهور نمی کند، مگر هنگامی که بچه ها به سلطنت رسند و حقوق الهی را زیر پا گذارند و قرآن را با غنا (آهنگ موسیقی) بخوانند؛ هنگامی که پادشاهان بنی عباس که مردمی کوردل و نیرنگ باز هستند، با تیرهایی که از کمان ها می گذرد و به صورت های چون سپر آنها می رسد، به قتل رسیدند و شهر بصره خراب شد. در آن موقع قائم علیه السلام که از اولاد حسین علیه السلام است قیام می کند.» - . العدد القویه: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۱۶۹»

د، [العدد القویه]: قَدْ ظَهَرَ مِنَ الْعَلَامَاتِ عِدَّهٌ کَثِیرَهٌ مِثْلُ خَرَابِ حَائِطِ مَسْجِدِ الْکُوفَهِ وَ قَتْلِ أَهْلِ مِصْرَ أَمِیرَهُمْ وَ زَوَالِ مُلْکِ بَنِی الْعَبَّاسِ عَلَی یَدِ رَجُلٍ خَرَجَ عَلَیْهِمْ مِنْ حَیْثُ بَدَا مُلْکُهُمْ وَ مَوْتِ عَبْدِ اللَّهِ آخِرِ مُلُوکِ بَنِی الْعَبَّاسِ وَ خَرَابِ الشَّامَاتِ وَ مَدِّ الْجِسْرِ مِمَّا یَلِی الْکَرْخَ بِبَغْدَادَ کُلُّ ذَلِکَ فِی مُدَّهٍ یَسِیرَهٍ وَ انْشِقَاقِ الْفُرَاتِ وَ سَیَصِلُ الْمَاءُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ إِلَی أَزِقَّهِ الْکُوفَهِ.

**[ترجمه]العدد القویه: بسیاری از علاماتی که راجع به ظهور مهدی است تاکنون واقع شده اند مانند خراب شدن دیوار مسجد کوفه؛ کشته شدن حاکم مصر به دست مردم آنجا؛ انقراض دولت بنی عباس به دست مردی که از همان جا که ابتدای دولت بنی عباس از آنجا بود (یعنی خراسان) علیه آنها قیام کرد (هلاکوخان مغول)؛ کشته شدن عبداللّه آخرین خلیفه عباسی؛ ویرانی شام و حوالی آن؛ و کشیدن پل بر روی دجله در نزدیکی محله کرخ بغداد. تمام اینها در اندک مدتی روی داد، هم اکنون نهر فرات شکاف برداشته و ان شاء اللّه به همین زودی آب به کوچه های کوفه می رسد.» - . العدد القویه: ۷۶ -

**[ترجمه]

«۱۷۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الزَّعْفَرَانِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ: قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ ذَکَرَ السُّفْیَانِیَّ فَقَالَ أَمَّا الرِّجَالُ فَتُوَارِی وُجُوهَهَا عَنْهُ وَ أَمَّا النِّسَاءُ فَلَیْسَ عَلَیْهِنَّ بَأْسٌ.

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا خَرَجَ طَالِبُ الْحَقِّ قِيلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تَرْجُو أَنْ يَكُونَ هَذَا الْيَمَانِيَّ فَقَالَ لَا الْيَمَانِيُّ يَتَوَالَى عَلِيّاً وَ هَذَا يَبْرَأُ مِنْهُ.

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْيَمَانِیُّ وَ السُّفْيَانِیُّ

ص: ۲۷۵

۱- ۱. يقال خلا بفلان و إليه و معه: سأله أن يجتمع به فی خلوه، ففعل. فالمراد أنی أتيته و نحن فی خلوه.

كَفَرَسَىْ رِهَانٍ.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: حضرت صادق علیه السلام از سفیانی سخن به میان آورد و فرمود: «مردان سرشناس از سفیانی فرار می کنند و متواری می گردند، ولی زن ها طوری نخواهند شد.» - . امالی طوسی: ۶۶۱ -

و به همین سند از معلی بن خنیس از آن حضرت روایت کرده که فرمود: «وقتی طالب حق قیام کرد.» پرسیدند آیا شما امیدوارید که طالب حق شخص یمنی باشد؟» فرمود: «نه! یمنی علی علیه السلام را دوست می دارد، ولی این شخص از آن حضرت بیزاری می جوید.» - . امالی طوسی: ۶۶۱ -

و به همین سند از هشام بن سالم نقل می کند که آن حضرت فرمود: «یمنی و سفیانی (برای دست یافتن به کوفه) مثل دو اسب با هم مسابقه می دهند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۷۱»

أَقُولُ رَوَى الشَّيْخُ أَحْمَدُ بْنُ فَهْدٍ فِی كِتَابِ الْمُهَذَّبِ وَ غَيْرِهِ فِی غَيْرِهِ بِأَسَانِيدِهِمْ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: يَوْمُ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِی يَظْهَرُ فِيهِ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ وُلَاةَ الْأَمْرِ وَ يُظْفِرُهُ اللَّهُ تَعَالَى بِالدَّجَّالِ فَيَصْلِبُهُ عَلَى كُنَاسَهِ الْكُوفَهِ.

**[ترجمه]شیخ احمد بن فهد حلی در کتاب «المهذب» و غیر آن به سندهای خود از معلی بن خنیس از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «نوروز روزی است که قائم ما اهل بیت و صاحبان امر ولایت، در آن روز ظهور می کند و خداوند او را بر دجال پیروز می گرداند و او را در مزبله کوفه به دار می آویزد.

**[ترجمه]

«۱۷۲»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ نَقْلًا مِنْ كِتَابِ الْمِعْرَاجِ لِلشَّيْخِ الصَّالِحِ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّدُوقِ (۱) عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ آدَمَ النَّسَائِیِّ عَنْ أَبِيهِ آدَمَ بْنِ أَبِی إِيَاسٍ عَنِ الْمُبَارَكِ بْنِ فَضَالَهَ عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ رَفَعَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّهُ لَمَّا عُرِجَ بِی رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ أَتَانِی النِّدَاءُ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبَّ الْعَظَمَهِ لَبَّيْكَ فَأَوْحَى إِلَیَّ يَا مُحَمَّدُ فِيمَ اخْتَصَمَ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ إِلَهِی لَا عِلْمَ لِی فَقَالَ لِی يَا مُحَمَّدُ هَلِ اتَّخَذْتَ مِنَ الْآدَمِيِّينَ وَزِيراً وَ أَخاً وَ

وَصِيّاً مِنْ بَعْدِكَ فَقُلْتُ إِلَهِی وَ مَنْ أَتَّخِذُ تَخَيَّرْ أَنْتَ لِی يَا إِلَهِی فَأَوْحَى إِلَیَّ يَا مُحَمَّدُ قَدِ اخْتَرْتُ لَكَ مِنَ الْآدَمِيِّينَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ فَقُلْتُ إِلَهِی ابْنُ عَمِّی فَأَوْحَى إِلَیَّ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ عَلِيّاً وَارِثُكَ وَ وَارِثُ الْعِلْمِ مِنْ بَعْدِكَ وَ صَاحِبُ لِوَائِكَ لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ صَاحِبُ حَوْضِكَ يَسْقِی مَنْ وَرَدَ عَلَيْهِ مِنْ مُؤْمِنِی أُمَّتِكَ ثُمَّ أَوْحَى إِلَیَّ أَنِّی قَدْ أَقْسَمْتُ عَلَى نَفْسِی قَسَماً حَقّاً لَا يَشْرَبُ

مِنْ ذَلِكَ الْحَوْضِ مُبْغِضٌ لَكَ وَ لِأَهْلِ بَيْتِكَ وَ ذُرِّيَّتِكَ الطَّيِّبِينَ حَقّاً حَقّاً أَقُولُ يَا مُحَمَّدُ لَأُدْخِلَنَّ الْجَنَّةَ جَمِيعَ أُمَّتِكَ إِلَّا مَنْ أَبَى فَقُلْتُ إِلَهِي وَ أَحَدٌ يَأْبَى دُخُولَ الْجَنَّةِ فَأَوْحَى إِلَيَّ بَلَى يَأْبَى قُلْتُ

۱- ۱. و قد رواه الصدوق فی کمال الدین ج ۱ ص ۳۶۱- ۳۶۴ و فیه: عن محمّد بن آدم الشیبانی و قد أخرجه المصنّف رحمه اللّه فیما سبق ج ۵۱ ص ۶۸ و کتب له بیانا و جعلناه تحت الرقم ۱۱ فراجع.

وَ کَیفَ یَأْبَی فَأَوْحَی إِلَیَّ یَا مُحَمَّدُ اخْتَرْتُکَ مِنْ خَلْقِی وَ اخْتَرْتُ لَکَ وَصِیّاً مِنْ بَعْدِکَ وَ جَعَلْتُهُ مِنْکَ بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِیَّ بَعْدَکَ وَ أَلْقَیْتُ مَحَبَّتَهُ فِی قَلْبِکَ وَ جَعَلْتُهُ أَباً لِوُلْدِکَ فَحَقُّهُ بَعْدَکَ عَلَی أُمَّتِکَ کَحَقِّکَ عَلَیْهِمْ فِی حَیَاتِکَ فَمَنْ جَحَدَ حَقَّهُ جَحَدَ حَقَّکَ وَ مَنْ أَبَی أَنْ یُوَالِیَهُ فَقَدْ أَبَی أَنْ یَدْخُلَ الْجَنَّهَ فَخَرَرْتُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَاجِداً شُکْراً لِمَا أَنْعَمَ عَلَیَّ فَإِذَا مُنَادٍ یُنَادِی یَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَکَ سَلْنِی أُعْطِکَ فَقُلْتُ إِلَهِی اجْمَعْ أُمَّتِی مِنْ بَعْدِی عَلَی وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ لِیَرِدُوا عَلَیَّ جَمِیعاً حَوْضِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَأَوْحَی إِلَیَّ یَا مُحَمَّدُ إِنِّی قَدْ قَضَیْتُ فِی عِبَادِی قَبْلَ أَنْ أَخْلُقَهُمْ وَ قَضَائِی مَاضٍ فِیهِمْ لَأُهْلِکُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَ أَهْدِی بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَ قَدْ آتَیْتُهُ عِلْمَکَ مِنْ بَعْدِکَ وَ جَعَلْتُهُ وَزِیرَکَ وَ خَلِیفَتَکَ مِنْ بَعْدِکَ عَلَی أَهْلِکَ وَ أُمَّتِکَ عَزِیمَهً مِنِّی لَا یَدْخُلُ الْجَنَّهَ مَنْ أَبْغَضَهُ وَ عَادَاهُ وَ أَنْکَرَ وَلَایَتَهُ مِنْ بَعْدِکَ فَمَنْ أَبْغَضَهُ أَبْغَضَکَ وَ مَنْ أَبْغَضَکَ أَبْغَضَنِی وَ مَنْ عَادَاهُ فَقَدْ عَادَاکَ وَ مَنْ عَادَاکَ فَقَدْ عَادَانِی وَ مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّکَ وَ مَنْ أَحَبَّکَ فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ قَدْ جَعَلْتُ لَهُ هَذِهِ الْفَضِیلَهَ وَ أَعْطَیْتُکَ أَنْ أُخْرِجَ مِنْ صُلْبِهِ أَحَدَ عَشَرَ مَهْدِیّاً کُلُّهُمْ مِنْ ذُرِّیَّتِکَ مِنَ الْبِکْرِ الْبَتُولِ آخِرُ رَجُلٍ مِنْهُمْ یُصَلِّی خَلْفَهُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ یَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً أُنْجِی بِهِ مِنَ الْهَلَکَهِ وَ أَهْدِی بِهِ مِنَ الضَّلَالَهِ وَ أُبْرِئُ بِهِ الْأَعْمَی وَ أَشْفِی بِهِ الْمَرِیضَ قُلْتُ إِلَهِی فَمَتَی یَکُونُ ذَلِکَ فَأَوْحَی إِلَیَّ عَزَّ وَ جَلَّ یَکُونُ ذَلِکَ إِذَا رُفِعَ الْعِلْمُ وَ ظَهَرَ الْجَهْلُ وَ کَثُرَ الْقُرَّاءُ وَ قَلَّ الْعَمَلُ وَ کَثُرَ الْفَتْکُ (1) وَ قَلَّ الْفُقَهَاءُ الْهَادُونَ وَ کَثُرَ فُقَهَاءُ الضَّلَالَهِ الْخَوَنَهُ وَ کَثُرَ الشُّعَرَاءُ وَ اتَّخَذَ أُمَّتُکَ قُبُورَهُمْ مَسَاجِدَ وَ حُلِّیَتِ الْمَصَاحِفُ وَ زُخْرِفَتِ الْمَسَاجِدُ وَ کَثُرَ الْجَوْرُ وَ الْفَسَادُ وَ ظَهَرَ الْمُنْکَرُ وَ أَمَرَ أُمَّتُکَ بِهِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمَعْرُوفِ وَ اکْتَفَی

۱- ۱. فی نسخه کمال الدین ج ۱ ص ۳۶۳ و هکذا فیما مر علیک فی ج ۵۱ ص ۷۰: « القتل».

الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ صَارَتِ الْأَمَرَاءُ كَفَرَةً وَ أَوْلِيَاؤُهُمْ فَجَرَةً وَ أَعْوَانُهُمْ ظَلَمَةً وَ ذَوُو الرَّأْيِ مِنْهُمْ فَسَقَةً وَ عِنْدَ ذَلِكَ ثَلَاثَةُ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَ خَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَ خَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَ خَرَابُ الْبَصْرَةِ عَلَى يَدَيْ رَجُلٍ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ يَتْبَعُهُ الزُّنُوجُ وَ خُرُوجُ وَلَدٍ مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام وَ ظُهُورُ الدَّجَّالِ يَخْرُجُ بِالْمَشْرِقِ مِنْ سِجِسْتَانَ وَ ظُهُورُ السُّفْيَانِيِّ فَقُلْتُ إِلَهِي وَ مَا

يَكُونُ بَعْدِي مِنَ الْفِتَنِ فَأَوْحَى إِلَيَّ وَ أَخْبَرَنِي بِبَلَاءِ بَنِي أُمَيَّةَ وَ فِتْنَةِ وُلْدِ عَمِّي وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَأَوْصَيْتُ بِذَلِكَ ابْنَ عَمِّي حِينَ هَبَطْتُ إِلَى الْأَرْضِ وَ أَدَّيْتُ الرِّسَالَةَ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ عَلَى ذَلِكَ كَمَا حَمِدَهُ النَّبِيُّونَ وَ كَمَا حَمِدَهُ كُلُّ شَيْءٍ قَبْلِي وَ مَا هُوَ خَالِقُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

**[ترجمه]المختصر: ابن عباس گفت: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «وقتی خداونـد مرا به معراج برد، صـدایی شـنیدم که می گفت: «ای محمـد!» گفتم: «ای خـدای با عظمت، لبیک! لبیک!» آنگاه به من وحی شـد که: «ای محمد! فرشـتگان عالم در خصوص چه موضوعی نزاع کردند؟» گفتم: «پروردگارا، اطلاع ندارم!» فرمود: «ای محمد! آیا تاکنون کسـی را از میان مردم به عنوان وزیر و برادر و جانشـین خود برگزیـده ای؟» عرض کردم: «خداونـدا چه کسـی را انتخـاب کنم؟ تو خود چنین کسـی را برای من انتخاب کن!» وحی آمـد که:«ای محمـد! من از میان تمام مردم، علی بن ابی طالب علیه السـلام را برای تو برگزیـدم.» عرض کردم: «خـدایا! پسر عمویم را؟» وحی آمـد که: «ای محمـد! علی وارث تو و بعد از تو نیز وارث علم تو است. و در روز رسـتخیز لـوای حمـد به دست اوست، و هم او صـاحب حـوض کوثر است که هر کـدام از مؤمنین امت تو وارد بهشت شود، از دست او آب کوثر بنوشد.» آنگاه خداوند وحی فرستاد که من به ذات مقدس خودم قسم خورده ام که دشمن تو و اهل بیت تو و دودمـان پـاک سـرشت تـو، از آن حوض آب نخواهنـد نوشـید. ای محمـد! تمـام امت تو را به بهشت درآورم، مگر آنهـا که نخواهند.

عرض کردم: «خـدایا آیـا کسـی هست که نخواهـد وارد بهشت شود؟» خـدا وحی فرسـتاد که آری. عرض کردم: «چگونه نمی خواهـد؟» وحی آمـد که:«ای محمـد! تو را از میان بنـدگانم برگزیدم و برای تو جانشینی انتخاب کردم و او را نسبت به تو، به منزله هارون نسـبت به موسـی قرار دادم، با این فرق که بعـد از تو دیگر پیغمبری نخواهد بود.محبت او را به دل تو انداختم و او را پـدر فرزنـدان تو قرار دادم. حقی که او بعـد از تو به امت تو دارد، مثـل حقی است که تو در زمـان حیـات بر آنها داری. هر کس منکر حق او شد؛ حق تو را انکار کرده و هر کس که از دوستی او سر باز زند، نمی خواهد داخل بهشت شود.»

من فی الفور افتادم و خدا را بر این نعمت ها که به من داده است، سـجده شکر کردم.در آن وقت صدایی شنیدم که می گفت: «ای محمـد! سـر بردار و هر چـه می خـواهی از من بخـواه تـا به تـو عطـا کنم.»عرض کردم: «الهی! بعـد از من تمـام امت مرا از دوستان علی بن ابی طالب قرار بده تا فردای قیامت همه کنار حوض نزد من بیایند.»

وحی شد: «ای محمد! پیش از آنکه من بندگانم را بیافرینم، قضای من در میان آنها جاری گشـته و گذشـته است تا هر کس را که راه انحراف بپیمایـد، هلاـک گردانم و هر کس به راه راست برود، هـدایت کنم. علم تو را بعـد از تو به علی بن ابی طـالب داده ام و او را وزیر تو گردانیـدم و او بعـد از تو جانشـین تو است بر کسان و امتت. این کار واجبی بوده که از علم من گذشـته است.و کسـی که از وی در خشم باشـد و او را دشـمن بـدارد و خلافت بلافصل او را انکار کند، داخل بهشت نخواهد شد. هر

کس از وی در خشم باشد، تو را به خشم آورده و هر کس تو را به خشم آورد، مرا به خشم آورده. و هر کس او را دشمن بدارد، تو را دشمن داشته و هر کس تو را دشمن بدارد، مرا دشمن داشته است. هر کس او را دوست بدارد، تو را دوست داشته و هر کس تو را دوست بدارد، مرا دوست داشته است.

این فضیلت را برای او قرار دادم و به تو عطا کردم که یازده مهدی را که همه از دودمان تو و از فاطمه پاکیزه دوشیزه می باشند، از صلب او بیرون آورم. آخرین آنها کسی است که عیسی ابن مریم پشت سر او نماز گزارد. او زمین را پر از عدل و داد کند، چنان که پر از ظلم و ستم شده باشد؛ به وسیله او مردم را از سراشیب سقوط نجات دهم و به شاهراه هدایت راهنمایی کنم، و کور و بیمار را شفا دهم.»

عرض کردم: «الهی! اینها در چه وقت روی می دهد؟» خداوند وحی فرستاد که این، در وقتی است که علم از میان برداشته شود و جهل و نادانی آشکار گردد؛ قاریان قرآن بسیار باشند، ولی علم و عمل کم و قتل ناگهانی افزون باشد؛ فقهای هدایت پیشه اندک و فقیهان ضلالت کیش و خائن زیاد باشند؛ امت تو قبرستان های خود را مسجد کنند؛ قرآن ها را زینت دهند و مساجد را طلاکاری کنند؛ ظلم و فساد بسیار شود؛ کارهای زشت آشکار گردد و امت تو را به ارتکاب آن دستور دهند و از راهنمایی مردم به کردار نیک باز دارند؛ مردان به مردان و زنان به زنان اکتفا کنند؛ امرا کافر و سران آنها زناکار ودستیاران آنها ستمگر و صاحبنظران آنها فاسق باشند.

به هنگامی که سه فرورفتگی در زمین روی دهد: یک فرورفتگی در مشرق، یک فرورفتگی در مغرب و یک فرورفتگی در جزیره العرب؛ شهر بصره به دست شخصی از دودمان تو که اتباع او همچون ملخ می باشند، ویران شود؛ قیام مردی از اولاد حسن بن علی؛ آمدن دجال که در مشرق از ناحیه سیستان خروج می کند؛و آمدن سفیانی.»

عرض کردم: «خدایا! چه فتنه ها که بعد از من پدید می آید!» خدا وحی فرستاد و از بلای بنی امیه و فتنه فرزندان عمویم (بنی عباس) و آنچه تا روز قیامت واقع می شود، خبر داد. من هم بعد از فرود آمدن به زمین، آنها را در وصیت خود به پسر عمویم (امیرالمؤمنین) اطلاع دادم و رسالت خود را ایفا کردم. پس حمد بر این نعمت به سان حمد انبیا و به سان حمدی که هر چیزی قبل از من نمود و حمد هر چیزی که خدا تا روز قیامت می آفریند.»

**[ترجمه]

«۱۷۳»

نهج، [نهج البلاغه] قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُقَرَّبُ فِيهِ إِلَّا الْمَاحِلُ وَ لَا يُطَرَّفُ فِيهِ إِلَّا الْفَاجِرُ وَ لَا يُضَعَّفُ فِيهِ إِلَّا الْمُنْصِفُ يَعُدُّونَ الصَّدَقَةَ فِيهِ غُرْماً وَ صِلَةَ الرَّحِمِ مَنّاً وَ الْعِبَادَةَ اسْتِطَالَةً عَلَى النَّاسِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَكُونُ السُّلْطَانُ بِمَشُورَةِ الْإِمَاءِ وَ إِمَارَةِ الصِّبْيَانِ وَ تَدْبِيرِ الْخِصْيَانِ.

**[ترجمه]نهج البلاغه: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «زمانی بر مردم خواهد آمد که مقرب نمی شود، مگر کسی که نزد پادشاه و امرا از مردم بافضیلت سخن چینی کند؛ کسی که در کار بی باک و لاابالی باشد، زیرک خوانده می شود؛و شخص

منصف راناتوان می دانند. در آن زمان صدقه و انفاق را غرامت و تاوان شمارند؛ صله رحم و آمد و رفت با خویشان را با منت انجام دهند؛ و عبادت را سبب فزونی بر مردم می دانند. وقتی که چنین شد، پادشاه با مشورت زنان بی بند و بار و حکمرانی کودکان و تدبیر خواجه سرایان، سلطنت خواهد کرد.» - . نهج البلاغه: ۶۴۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام إلا الماحل أی یقرب الملوک و غیرهم إلیهم السعاه إلیهم بالباطل و الواشین و النمامین مکان أصحاب الفضائل و فی بعض النسخ الماجن و هو أن لا یبالی ما صنع.

و لا یطرف بالمهمله أی لا یعد طریفا فإن الناس یمیلون إلی الطریف المستحدث و بالمعجمه أی لا یعد ظریفا کیسا و لا یضعف أی یعدونه ضعیف الرأی و العقل أو یتسلطون علیه و فی النهایه فی حدیث أشراط الساعه و الزکاه مغرما أی یری رب المال أن إخراج زکاته غرامه یغرمها.

ص: ۲۷۸

**[ترجمه]عبارت «الا الماحل» یعنی شاهان و غیر شاهان را با سخن چینی سخن چینان به امور باطل، و نمامان به جای اصحاب فضائل به آنان نزدیک می کنند،و در بعضی نسخ «ماجن» دارد که به معنای کسی است که باکی از کرده خویش ندارد.

عبارت «و لاـ یطرَّف» با طاء و راء، یعنی امر عجیبی محسوب نمی شود، زیرا مردم به امر عجیب و تازه تمایل دارند، و با ظاء یعنی «لا یظرف»، یعنی شخص ظریف و با هوشی شمرده نمی شود.و «لا یضعّف»یعنی او را ضعیف نظر و کم خرد می دانند یا بر او مسلط می شوند،و در نهایه آمده: در حدیث «اشراط الساعه» «الزکاه مغرما» دارد. و یعنی صاحب مال خیال می کند که اخراج زکاتش، خسارتی است که بر او وارد می شود .

**[ترجمه]

باب ۲۶ یوم خروجه و ما یدل علیه و ما یحدث عنده و کیفیته و مده ملکه صلوات الله علیه

روایات

«۱»

ل، [الخصال] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَخْرُجُ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَیْتِ یَوْمَ الْجُمُعَهِ الْخَبَرَ.

**[ترجمه]خصال: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «قائم ما اهل بیت در روز جمعه قیام می کند...» تا پایان حدیث. - . خصال: ۳۹۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] أَبِی عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُوسَی بْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ بُکَیْرِ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی وَصْفِ الْحَجَرِ وَ الرُّکْنِ الَّذِی وُضِعَ فِیهِ قَالَ علیه السلام وَ مِنْ ذَلِکَ الرُّکْنِ یَهْبِطُ الطَّیْرُ عَلَی الْقَائِمِ علیه السلام فَأَوَّلُ مَنْ یُبَایِعُهُ ذَلِکَ الطَّیْرُ وَ هُوَ وَ اللَّهِ جَبْرَئِیلُ علیه السلام وَ إِلَی ذَلِکَ الْمَقَامِ یُسْنِدُ ظَهْرَهُ وَ هُوَ الْحُجَّهُ وَ الدَّلِیلُ عَلَی الْقَائِمِ وَ هُوَ الشَّاهِدُ لِمَنْ وَافَی ذَلِکَ الْمَکَانَ تَمَامَ الْخَبَرِ.

**[ترجمه]علل الشرائع: حضرت صادق علیه السلام «حجر الاسود» و رکنی را که حجر در آن گذاشته شده است توصیف می کرد و از جمله فرمود:«از آن رکن پرنده ای بر قائم فرود می آید و آن پرنده نخستین کسی است که با وی بیعت می کند. به خدا قسم آن پرنده جبرئیل است و همان رکن است که قائم بر آن تکیه می کند و او حجت و دلیل بر وجود قائم است، و هم آن رکن شاهد کسانی است که در آنجا با وی بیعت خواهند کرد ..». - . علل الشرائع ۲: ۴۱۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ج، [الإحتجاج] حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ سَدِيرِ بْنِ حُكَيْمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی سَعِيدٍ عَقِيصَا(۱)

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ: مَا مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا وَ يَقَعُ فِی عُنُقِهِ بَيْعَةٌ لِطَاغِيَةِ زَمَانِهِ إِلَّا الْقَائِمَ الَّذِی يُصَلِّی خَلْفَهُ رُوحُ اللَّهِ عِيسَی ابْنُ مَرْيَمَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُخْفِی وِلَادَتَهُ وَ يُغَيِّبُ شَخْصَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِأَحَدٍ فِی عُنُقِهِ بَيْعَةٌ إِذَا خَرَجَ ذَلِكَ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِ أَخِی الْحُسَيْنِ ابْنُ سَيِّدَهِ الْإِمَاءِ يُطِيلُ اللَّهُ عُمُرَهُ فِی غَيْبَتِهِ ثُمَّ يُظْهِرُهُ بِقُدْرَتِهِ فِی صُورَهِ شَابٍّ ذو [دُونَ] أَرْبَعِينَ سَنَهً ذَلِكَ لِيُعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَی كُلِّ شَیْ ءٍ قَدِيرٌ.

**[ترجمه]احتجاج: امام حسن مجتبی علیه السلام فرمود: «هر یک از ما ائمه ناگزیر بیعت سلطان متجاوز زمانش به گردنش می افتد، مگر قائمی که عیسی روح اللَّه پشت سر او نماز می گزارد. زیرا خداوند متعال ولادت او را پنهان می دارد و خودش را غایب می گرداند، تا اینکه وقتی ظهور می کند، بیعتی در گردنش نباشد. او نهمین امام از فرزندان برادرم حسین است. او فرزند بانوی کنیزان است. خداوند عمر او را در مدت غیبتش طولانی می گرداند، آنگاه با قدرت کامله خود، او را به صورت جوانی که چهل سال داشته باشد، آشکار می سازد تا مردم بدانند که خداوند بر همه چیز قدرت دارد.» - . احتجاج: ۲۹۰ -

**[ترجمه]

«۴»

فس، [تفسیر] القمی أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ مَعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِيِّ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ يَحْيَى بْنِ مَيْسَرَهَ الْخَثْعَمِيِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: حم عسق عِدَادُ سِنِی الْقَائِمِ وَ ق جَبَلٌ مُحِيطٌ بِالدُّنْيَا مِنْ زُمُرُّدٍ أَخْضَرَ فَخُضْرَهُ السَّمَاءِ مِنْ ذَلِكَ الْجَبَلِ

ص: ۲۷۹

۱- ۱. و اسمه دینار قال الفیروزآبادی: و عقیصی مقصورا لقب أبی سعید التیمی التابعی.

وَ عِلْمُ كُلِّ شَيْ ءٍ فِي عسق (١).

**[ترجمه]تفسیر قمی: خثعمی می گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام فرمود: «تفسیر «حم عسق» عبارت است از عدد سال های غیبت قائم علیه السلام .و قاف کوهی است که تمام دنیا را احاطه کرده و از زمرد سبز است و سبزی آسمان به خاطر این کوه است و علم همه اینها در «عسق» هست.» - . تفسیر قمی ۲: ۲۶۸ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ سَعْدٍ عَنِ الْأَزْدِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبُو بَصِيرٍ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ مَعَنَا فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْتَ صَاحِبُنَا فَقَالَ إِنِّي لَصَاحِبُكُمْ ثُمَّ أَخَذَ جِلْدَةَ عَضُدِهِ فَمَدَّهَا فَقَالَ أَنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ وَ صَاحِبُكُمْ شَابٌّ حَدَثٌ (٢).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ازدی می گوید: من و ابو بصیر در حالی که علی بن عبدالعزیز با ما بود بر حضرت صادق علیه السلام وارد شدیم. من ازحضرت پرسیدم: «شما صاحب ما هستید؟» حضرت فرمود: «من صاحب شما هستم؟» آنگاه پشت بازوی مبارکش را گرفت و فرمود:«من پیرمردی سالخورده ام؛ صاحب شما جوانی نورس است.» - . قرب الاسناد: ۴۴ -

**[ترجمه]

إيضاح

قوله إني لصاحبكم استفهام إنكاري و يحتمل أن يكون المعنى إني إمامكم لكن لست بالقائم الذي أردتم.

**[ترجمه]«من صاحب شما هستم؟» استفهام انکاری است، (یعنی صاحب الامر شما نیستم) و احتمال دارد به این معنی باشد که من صاحب شما هستم، ولی آن قائمی که شما در نظر دارید، نیستم.

**[ترجمه]

«۶»

ج، [الإحتجاج] عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ الْجُهَنِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ أَبِيهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ: يَبْعَثُ اللَّهُ رَجُلًا فِي آخِرِ الزَّمَانِ وَ كَلَبٍ مِنَ الدَّهْرِ وَ جَهْلٍ مِنَ النَّاسِ يُؤَيِّدُهُ اللَّهُ بِمَلَائِكَتِهِ وَ يَعْصِمُ أَنْصَارَهُ وَ يَنْصُرُهُ بِآيَاتِهِ وَ يُظْهِرُهُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى يَدِينُوا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً وَ نُوراً وَ بُرْهَاناً يَدِينُ لَهُ عَرْضُ الْبِلَادِ وَ طُولُهَا لَا يَبْقَى كَافِرٌ إِلَّا آمَنَ وَ لَا طَالِحٌ إِلَّا صَلَحَ وَ تَصْطَلِحُ فِي مُلْكِهِ السِّبَاعُ وَ تُخْرِجُ الْأَرْضُ نَبْتَهَا وَ تُنْزِلُ السَّمَاءُ بَرَكَتَهَا وَ تَظْهَرُ لَهُ الْكُنُوزُ يَمْلِكُ مَا بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ أَرْبَعِينَ عَاماً فَطُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَ أَيَّامَهُ وَ سَمِعَ كَلَامَهُ.

**[ترجمه]احتجاج: از حضرت امام حسن مجتبی و آن حضرت از پدر بزرگوارش امیرالمؤمنین صلوات اللّٰه علیهما روایت کرده است که فرمود: «خداوند در آخرالزمان و روزگاری سخت، در میان جهل و نادانی مردم، مردی را برمی انگیزد و او را با فرشتگان خود تأیید می کند، یاران او را حفظ می نماید و با آیات و نشانه های خودش نصرت می دهد و بر کره زمین غالب می گرداند، تا آنجا که مردم پاره ای از روی میل و گروهی با اجبار به دین خدا می گروند.

سپس او زمین را پر از عدل و داد و نور و برهان می کند. تمام مردم جهان در برابر وی خاضع می شوند. هیچ کافری باقی نمی ماند، جز اینکه مؤمن می شود، و هیچ بدکاری نمی ماند، جز اینکه اصلاح می گردد. در دولت او درندگان آزادانه زندگی می کنند، زمین چنان که باید گیاهان خود را بیرون می دهد و آسمان برکات خود را فرومی فرستد. گنج ها (و معادن) زمین برای او آشکار می شود و چهل سال در بین مشرق و مغرب عالم سلطنت می کند.خوشا به حال آنها که روزگار او را درک می کنند و سخنان او را می شنوند!» - . احتجاج: ۲۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

الأخبار المختلفه الوارده فی أیام ملکه علیه السلام بعضها محمول علی جمیع مده ملکه و بعضها علی زمان استقرار دولته و بعضها علی حساب ما عندنا من السنین و الشهور و بعضها علی سنیه و شهوره الطویله و الله یعلم.

**[ترجمه]اخبار گوناگونی که درباره مدت سلطنت آن حضرت به ما رسیده است، بعضی از آنها ناظر به تمام مدت سلطنت حضرت است، قسمتی مدت استقرار دولتش را معین می کند و پاره ای بر حسب سال و ماه، در میان ما مشهور است و برخی بر اساس سال ها و ماه های طولانی ایام دولت آن حضرت می باشند، و اللّٰه یعلم.

**[ترجمه]

«۷»

ک، [إکمال الدین] مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ الْهَاشِمِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَیْمَانَ الدَّهَاوِیِّ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ هِشَامٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِیَّهِ عَنْ أَبِیهِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الْمَهْدِیُّ مِنَّا

۱- ۱. أخرجه فی البرهان ج ۴ ص ۱۱۵ مع أحادیث أخر، و ما فی الأصل المطبوع: « و علم علی کله فی عسق» تصحیف.

۲- ۲. راجع المصدر ص ۳۰.

أَهْلَ الْبَيْتِ يُصْلِحُ اللَّهُ لَهُ أَمْرَهُ فِی لَيْلَهٍ وَ فِی رِوَايَهٍ أَخْرَی يُصْلِحُهُ اللَّهُ فِی لَيْلَهٍ.

**[ترجمه]کمال الدين: محمد بن حنفيه از پدر بزرگوارش اميرالمؤمنين عليه السلام و آن حضرت از پيغمبر اكرم صلی الله عليه و آله روايت كرده اند كه فرمود: «مهدی از ما اهل بيت است. خداوند كار او را در يك شب روبه راه می كند.» و در روايت ديگر فرمود: «خداوند او را در يك شب آماده می سازد.» -. كمال الدين: ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۸»

ك، [إكمال الدين] الطَّالَقَانِيُّ عَنِ ابْنِ هَمَّام (۱) عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ قَالَ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُكْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۲).

**[ترجمه]کمال الدين: مفضل بن عمر از امام جعفر صادق و آن حضرت از پدرش امام محمد باقر عليه السلام روايت كرده كه فرمود: «هنگامی كه قائم ظهور می كند، اين آيه را می خواند: «فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُكْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِينَ» -. شعراء / ۲۱ -، {وچون از شما ترسيدم، از شما گريختم، تا پروردگارم به من دانش بخشيد و مرا از پيامبران قرار داد.} -. كمال الدين: ۳۰۸ -

**[ترجمه]

«۹»

ك، [إكمال الدين] أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْيَرِيِّ وَ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ عِيسَی وَ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسَاوِرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِيَّاكُمْ وَ التَّنْوِيهَ أَمَا وَ اللَّهِ لَيَغِيبَنَّ إِمَامُكُمْ سِنِيناً مِنْ دَهْرِكُمْ وَ لَيُمَحَّصُ (۳) حَتَّی يُقَالَ مَاتَ أَوْ هَلَكَ بِأَيِّ وَادٍ سَلَكَ وَ لَتَدْمَعَنَّ عَلَيْهِ عُيُونُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَتُكْفَؤُنَّ كَمَا تُكْفَأُ السُّفُنُ فِی أَمْوَاجِ الْبَحْرِ فَلَا يَنْجُو إِلَّا مَنْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ وَ كَتَبَ فِی قَلْبِهِ الْإِيمَانَ وَ أَيَّدَهُ بِرُوحٍ مِنْهُ وَ لَتُرْفَعَنَّ اثْنَتَا عَشْرَهَ رَايَهً مُشْتَبِهَهً لَا يُدْرَی أَيٌّ مِنْ أَيٍ

۱- ۱. فی الأصل المطبوع: الطالقانی عن جعفر بن مالك. و هو سهو و الصحيح ما فی الصلب كما فی المصدر ج ۱ ص ۴۴۴، و قد تكرر عليك فی سائر الاسناد و خصوصا فی أسناد غيبه النعمانیّ أن الراوی عن جعفر بن محمّد بن مالك، هو أبو علیّ محمّد بن همام، و قد عجب النجاشیّ أنّه كيف روی شيخه النبيل الثقه أبو علیّ بن همام و شيخه الجليل الثقه أبو غالب الزراری عن جعفر بن محمّد بن مالك مع ما قال فيه الغضائری: كان كذابا متروك الحديث جمله و كان فی مذهبه ارتفاع. و روی عن

الضعفاء و المجاهيل، و كل عيوب الضعفاء مجتمعه فيه.

۲- ۲. الشعراء: ۲۱.

۳- ۳. و فی المصدر و هکذا نسخه الکافی« و لتمحصن» و کلها تصحیف و الصحیح ما فی نسخه النعمانیّ فی روایتین ص ۷۶ و ۷۷ و قد أخرج المصنّف أحدهما بلفظه فیما سبق باب ما ورد عن الصادق علیه السلام و تراه فی ج ۵۱ ص ۱۴۷. و فیه:« و لیخملن» من الخمول.

قَالَ فَبَكَيْتُ فَقَالَ لِي مَا يُبْكِيكَ يَا بَا عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ وَ كَيْفَ لَا أَبْكِي وَ أَنْتَ تَقُولُ تُرْفَعُ اثْنَتَا عَشْرَةَ رَايَةً مُشْتَبِهَةً لَا يُدْرَى أَيٌّ مِنْ أَيٍّ فَكَيْفَ نَصْنَعُ قَالَ فَنَظَرَ إِلَى شَمْسٍ دَاخِلَةٍ فِي الصُّفَّةِ فَقَالَ يَا بَا عَبْدِ اللَّهِ تَرَى هَذِهِ الشَّمْسَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ اللَّهِ لَأَمْرُنَا أَبْيَنُ مِنْ هَذِهِ الشَّمْسِ.

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی أحمد بن إدريس عن ابن قتيبه عن ابن شاذان عن ابن أبی نجران: مثله- نی، [الغيبه] للنعمانی محمد بن همام عن جعفر بن محمد بن مالك و الحميری معا عن ابن أبی الخطاب و محمد بن عيسی و عبد الله بن عامر جميعا عن ابن أبی نجران: مثله.

نی، [الغيبه] للنعمانی الكلينی عن محمد بن يحيی عن أحمد بن محمد عن عبد الكريم عن ابن أبی نجران: مثله (١)

**[ترجمه]کمال الدین: مفضل بن عمر گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «مبادا شما شیعیان کاری کنید که خود را میان دشمنان مشهور گردانید و آنچه ما درباره قائم به شما می گوییم، به آنها اظهار کنید! به خدا قسم امام شما سال های متمادی از روزگار شما غایب می گردد و شما آزمایش می شوید، تا جایی که گفته می شود او مرده یا کشته شده و اگر هست، به کدام بیابان رفته است. دیدگان مؤمنین در فراق او سرشک اشک فرو می ریزد. کار شما به جایی می رسد که مانند کشتی در امواج دریا، هر لحظه به این طرف و آن طرف میل کنید و مضطرب و منقلب شوید. در آن ورطه هیچ کس جز آن کس که خداوند از وی پیمان گرفته و ایمان را در لوح دل او نوشته و با روح خود مؤید داشته است، نجات نمی یابد. دوازده پرچم که با هم اشتباه می شوند و هیچ یک را از دیگری تشخیص نمی دهند، برافراشته می گردد.»

مفضل می گوید: در این موقع گریه ام گرفت. حضرت پرسید: «برای چه گریه می کنی؟» عرض کردم: «چرا گریه نکنم، با اینکه شما می فرمایید دوازده پرچم با هم اشتباه می شوند و هیچ یک را از دیگری تشخیص نمی دهند؟ با این وصف ما چه کنیم؟» حضرت نگاهی به آفتاب داخل صفه ای که نشسته بودیم کرد و فرمود: «این آفتاب را می بینی؟» عرض کردم آری! فرمود: «به خدا قسم مطلب از این آفتاب هم روشن تر است.» - . کمال الدین: ۳۲۵ -

این روایت در غیبت شیخ طوسی و در نعمانی به دو سند دیگر هم روایت شده است. - . غیبت نعمانی: ۱۵۲ -

**[ترجمه]

بيان

التنويه التشهير أی لا تشهروا أنفسكم أو لا تدعوا الناس إلی دينكم أو لا تشهروا ما نقول لكم من أمر القائم عليه السلام و غيره مما يلزم إخفاؤه عن المخالفين.

و ليمحص علی بناء التفعيل المجهول من التمحيص بمعنی الابتلاء و الاختبار و نسبته إليه عليه السلام علی المجاز أو علی بناء المجرد المعلوم من محص الظبی (٢) كمنع إذا عدا و محص منی أی هرب و فی بعض نسخ الكافی علی بناء المجهول المخاطب من التفعيل مؤكدا بالنون و هو أظهر و قد مر فی النعمانی و ليخملن.

و لعل المراد بأخذ الميثاق قبوله يوم أخذ الله ميثاق نبيه و أهل بيته مع ميثاق ربوبيته كما مر فی الأخبار و کتب فی قلبه الإيمان إشاره إلى قوله تعالى لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ

۱- ۱. ترى الحديث فى كمال الدين ج ۲ ص ۱۶، غيبه النعمانىّ ص ۷۶ و الكافى ج ۱ ص ۳۳۶ غيبه الشيخ ص ۲۱۷.

۲- ۲. فى الأصل المطبوع: محص الصبى، و هو تصحيف.

أَوْ إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أَولئِكَ كَتَبَ فِی قُلُوبِهِمُ الْإِيمانَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ (۱) و الروح هو روح الإيمان كما مر.

مشتبهه أی علی الخلق أو متشابهه يشبه بعضها بعضا ظاهرا و لا يدری علی بناء المجهول و أیّ مرفوع به أی لا يدری أیّ منها حق متميزا من أیّ منها هو باطل فهو تفسير للاشتباه و قيل أیّ مبتدأ و من أیّ خبره أی كل رايه منها لا يعرف كونه من أیّ جهه من جهه الحق أو من جهه الباطل و قيل لا يدری أیّ رجل من أیّ رايه لتبدو النظام منهم و الأول أظهر.

**[ترجمه]«تنويه» به معنای مشهور كردن است، يعنی خود را مشهور مسازيد يا مردم را به دين خود دعوت نكنيد يا آنچه ما درباره قائم عليه السلام و غير آن به شما می گوييم، از اموری كه مخفی كردنش از مخالفين لازم است، مشهور همگان نسازيد.

عبارت «و ليمحّص» از باب تفعيل و فعل مجهول از باب تمحيص است، به معنای ابتلاـ و امتحان و نسبت دادن اين امر به حضرت عليه السلام يا مجاز است، يا بنابراين كه فعل مجرد و معلوم خوانده شود و از عبارت «محص الظبی» بر وزن منع گرفته شده و به آهو در وقت دويدن گفته می شود، و عبارت «محص منی» يعنی از من گريخت و در بعضی نسخ كافی بنا بر مجهول مخاطب است از باب تفعيل و مؤكد به نون تأكيد است و اين نسخه ظاهرتر است، و در غيبت نعمانی عبارت «ليخملن»نوشته شده است.

شايد مراد از اخذ ميثاق، قبول اين پيمان در روزی است كه خدا ميثاق پيامبر خود و اهل بيتش را همراه با پيمان ربوبيتشگرفت، همان گونه كه در اخبار گذشت و عبارت ايمان را در لوح دل او نوشته، اشاره به آيه«لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ أَوْ إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولئِكَ كَتَبَ فِی قُلُوبِهِمُ الْإِيمانَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ»، {قومی را نيابی كه به خدا و روز بازپسين ايمان داشته باشند [و] كسانی را كه با خدا و رسولش مخالفت كرده اند – هر چند پدرانشان يا پسرانشان يا برادرانشان يا عشيره آنان باشند – دوست بدارند. در دل اينهاست كه [خدا] ايمان را نوشته و آنها را با روحی ازجانب خود تأييد كرده است} – . مجادله / ۲۲ – و آنها را با روح خود مؤيد داشته است، اين روح همان روح ايمان است. چنان كه گذشت.

كلمه «مشتبهه» يعنی امر بر خلق مشتبه می شود، يا امر متشابه است و در ظاهر بعضی از آن، با بعضی ديگر شبيه است. و عبارت «لا يدری» مجهول است و «ایّ» به سبب لا يدری مرفوع است، يعنی دانسته نمی شود كه كدام يک از آن حق است و باطل از آن قابل تميز است و اين جمله تفسير اشتباه است كه از مشتبهه فهميده شد و گفته شده: «ایّ» مبتدا و «من ایّ» خبر آن است، يعنی هر رايتی از آن دانسته نمی شود كه از كدام جهت است، از جهت حق يا جهت باطل، و گفته شده است كه دانسته نمی شود كه كدام مرد از كدام رايت است تا نسبت به آنها نظام شكل بگيرد، و اولی ظاهرتر است.

**[ترجمه]

«۱۰»

ك، [إكمال الدين] السِّنَانِيُّ عَنِ الْأَسَدِيِّ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْحَسَنِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَی عليهم السلام

إِنِّی لَأَرْجُو أَنْ تَکونَ الْقَائِمَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ الَّذِی یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً فَقَالَ علیه السلام یَا أَبَا الْقَاسِمِ مَا مِنَّا إِلَّا قَائِمٌ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هَادٍ إِلَی دِینِهِ وَ لَکِنَّ الْقَائِمَ الَّذِی یُطَهِّرُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ أَهْلِ الْکُفْرِ وَ الْجُحُودِ وَ یَمْلَأُهَا عَدْلًا وَ قِسْطاً هُوَ الَّذِی یَخْفَی عَلَی النَّاسِ وِلَادَتُهُ وَ یَغِیبُ عَنْهُمْ شَخْصُهُ وَ یَحْرُمُ عَلَیْهِمْ تَسْمِیَتُهُ وَ هُوَ سَمِیُّ رَسُولِ اللَّهِ وَ کَنِیُّهُ وَ هُوَ الَّذِی تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ وَ یَذِلُّ لَهُ کُلُّ صَعْبٍ یَجْتَمِعُ إِلَیْهِ أَصْحَابُهُ عِدَّهَ أَهْلِ بَدْرٍ ثَلَاثَمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا مِنْ أَقَاصِی الْأَرْضِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ[(۲)] فَإِذَا اجْتَمَعَتْ لَهُ هَذِهِ الْعِدَّهُ مِنْ أَهْلِ الْإِخْلَاصِ أَظْهَرَ أَمْرَهُ فَإِذَا أُکْمِلَ لَهُ الْعَقْدُ وَ هُوَ عَشَرَهُ آلَافِ رَجُلٍ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا یَزَالُ یَقْتُلُ أَعْدَاءَ اللَّهِ حَتَّی یَرْضَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ عَبْدُ الْعَظِیمِ فَقُلْتُ لَهُ یَا سَیِّدِی وَ کَیْفَ یَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ رَضِیَ قَالَ یُلْقِی فِی قَلْبِهِ الرَّحْمَهَ فَإِذَا دَخَلَ الْمَدِینَهَ أَخْرَجَ اللَّاتَ وَ الْعُزَّی فَأَحْرَقَهُمَا.

۱- ۱. المجادله: ۲۲.

۲- ۲. البقره: ۱۴۸. و تری الحدیث فی المصدر ج ۲ ص ۴۹.

ج، [الإحتجاج] عن عبد العظيم: مثله

**[ترجمه]کمال الدین: عبدالعظیم حسنی (حضرت عبدالعظیم مدفون در ری) می گوید: به حضرت امام محمد تقی علیه السلام عرض کردم: «من امیدوارم قائم اهل بیت پیغمبر که زمین را پر از عدل می کند از آن پس که پر از ظلم و ستم گردد، شما باشید.» حضرت فرمود: «ای ابوالقاسم!(کنیه حضرت عبدالعظیم،ابوالقاسم است) هر یک از ما ائمه، قائم به امر خداوند هستیم و هادی و رهنمای دین او می باشیم، ولی قائمی که خداوند زمین را به وسیله او از لوث وجود کافران و منکرین پاک می نماید، و آن را پر از عدل و داد می کند، کسی است که ولادتش بر مردم پوشیده می ماند و خودش غایب می شود و ذکر نام وی برای شما حرام است. او هم نام رسول خدا و هم کنیه آن حضرت است.

او کسی است که زمین برایش در هم نوردیده می گردد، هر مشکلی به خاطر او آسان می شود و یارانش به تعداد اصحاب پیغمبر در جنگ بدر، یعنی سیصد و سیزده نفر از دورترین نقاط زمین، گرد وی جمع می شوند. چنان که خداوند می فرماید:«أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد، در حقیقت، خدا بر همه چیز تواناست.} - . بقره / ۱۴۸ -

وقتی که این عده از مخلصین در پیرامون او اجتماع نمودند، ظهور می کند و هنگامی که پیمان کامل گشت، یعنی تعداد آنها به ده هزار نفر رسید، به اذن پروردگار قیام می کند و چندان از دشمنان می کشد که خداوند راضی گردد.

حضرت عبدالعظیم گفت: عرض کردم: «آقای من! از کجا معلوم می شود خدا راضی شده؟» فرمود: «خدا رحمت خود را در قلب وی می اندازد. چون به مدینه بیاید «لات» و «عزی» را بیرون می آورد و آتش می زند. - . کمال الدین: ۳۵۱ -

این روایت در احتجاج هم ذکر شده است. - . احتجاج: ۴۷۳ -

**[ترجمه]

بیان

یعنی باللات و العزی صنمی قریش أبا بکر و عمر.

**[ترجمه]لات و عزی دو بت قریش و اولی و دومی است.

**[ترجمه]

«۱۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ تَفْسِیرِ جَابِرٍ فَقَالَ لَا تُحَدِّثْ بِهِ السَّفِلَهَ فَیُذِیعُونَهُ

أَ مَا تَقْرَأَ كِتَابَ اللَّهِ فَإِذا نُقِرَ فِی النَّاقُورِ(۱) إِنَّ مِنَّا إِمَاماً مُسْتَتِراً فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ إِظْهَارَ أَمْرِهِ نَکَتَ فِی قَلْبِهِ نُکْتَهً فَظَهَرَ فَقَامَ بِأَمْرِ اللَّهِ.

کش، [رجال الکشی] آدم بن محمد البلخی عن علی بن الحسن بن هارون الدقاق عن علی بن أحمد عن أحمد بن علی بن سلیمان عن ابن فضال عن علی بن حسان عن المفضل: مثله

**[ترجمه]غیبت طوسی: مفضل بن عمر روایت می کند که از حضرت صادق علیه السلام از تفسیر جابر سؤال کردم. فرمود: «برای افراد فرومایه حکایت مکن که آن را ضایع می کنند. مگر قرآن نخوانده ای که خداوند می فرماید: «فَإِذا نُقِرَ فِی النَّاقُورِ»، {پس چون در صور دمیده شود.} - . مدثر / ۸ - امامی از ما غایب است، هر وقت خداوند بخواهد او را ظاهر می گرداند و نکته ای در دلش پدید می آورد و او هم به دستور خداوند قیام می کند.» - . غیبت طوسی: ۱۶۴ -

این حدیث در رجال کشی هم مذکور است.

**[ترجمه]

بیان

ذکر الآیه لبیان أن فی زمانه علیه السلام یمکن إظهار تلک الأمور أو استشهاد بأن من تفاسیرنا ما لا یحتمله عامه الخلق مثل تفسیر تلک الآیه.

**[ترجمه]ذکر آیه در حدیث، برای بیان این معنی است که در زمان امام علیه السلام امکان اظهار آن امور باشد. یا برای این بوده که بفهماند بعضی از تفاسیر ما را همه مردم نمی توانند بفهمند، مانند تفسیر همین آیه.

**[ترجمه]

«۱۲»

کنز، [کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره] مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَسَدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُعَمَّرٍ الْأَسَدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنِ الْکَلْبِیِّ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ (۲) قَالَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِینَا وَ فِی بَنِی أُمَیَّهَ تَکُونُ لَنَا دَوْلَهٌ تَذِلُّ أَعْنَاقُهُمْ لَنَا بَعْدَ صُعُوبَهٍ وَ هَوَانٍ بَعْدَ عِزٍّ.

**[ترجمه]کنز الفوائد: ابن عباس در تفسیر آیه شریفه «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ»، {اگر بخواهیم، معجزه ای ازآسمان برآنان فرود می آوریم، تادر برابرآن، گردن هایشان خاضع گردد} فرمود: «این آیه درباره ما و بنی امیه نازل شده است، به این معنی که ما دولتی خواهیم داشت که گردن های بنی امیه، بعد از آن همه عزت و دیدن مشقت و خواری، در پیش ما خاضع می شود.» - . تأویل الآیات الظاهره: ۳۸۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

کنز، [کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره] مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ الْآيَهَ قَالَ نَزَلَتْ فِی قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله يُنَادَی بِاسْمِهِ مِنَ السَّمَاءِ.

ص: ۲۸۴

۱- ۱. المدّثّر: ۸. و الحدیث فی المصدر ص ۱۱۳. و رواه الصدوق فی کمال الدین ج ۲ ص ۱۸.

۲- ۲. الشعراء: ۴. و تری مثله فی غیبه الشیخ ص ۱۲۰ و ۱۲۱.

**[ترجمه]کنز الفوائد: ابن سدیر روایت کرده است که از حضرت امام محمد باقر علیه السلام درباره تفسیر آیه «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً» سؤال کردم. فرمود: «این آیه درباره قائم آل محمد صلی الله علیه و آله نازل شده است که خداوند او را به نام از آسمان صدا می زند. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴»

كنز، [كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره] مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: انْتَظِرُوا الْفَرَجَ فِي ثَلَاثٍ قِيلَ وَ مَا هُنَّ قَالَ اخْتِلَافُ أَهْلِ الشَّامِ بَيْنَهُمْ وَ الرَّايَاتُ السُّودُ مِنْ خُرَاسَانَ وَ الْفَزْعَةُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَقِيلَ لَهُ وَ مَا الْفَزْعَةُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ قَالَ أَ مَا سَمِعْتُمْ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْقُرْآنِ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِينَ قَالَ إِنَّهُ يُخْرِجُ الْفَتَاةَ مِنْ خِدْرِهَا وَ يَسْتَيْقِظُ النَّائِمَ وَ يُفْزِعُ الْيَقْظَانَ.

**[ترجمه]کنز الفوائد: معلی بن خنیس از حضرت صادق و آن حضرت از جدش امیرالمؤمنین علیه السلام روایت می کند که فرمود: «در سه موقع منتظر فرج و ظهور مهدی علیه السلام باشید!» عرض شد: «آن سه مورد چیست؟» فرمود: «کشمکش اهل شام با یکدیگر؛ آمدن پرچم های سیاه از خراسان؛ و بروز وحشتی در ماه رمضان.» عرض شد: «وحشت از چیست؟»

فرمود: «آیا این آیه شریفه را نشنیده اید: «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً ...»؟ این آیت و علامت آسمانی به قدری وحشت آور است که دختران دوشیزه، سراسیمه از پرده بیرون می دونـد و هر کس که در خواب است، از خواب می پرد و آنها که بیدارند، به خواب می روند.» - . تأویل الآیات الظاهره: ۳۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی الْحُسَيْنُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنِ الْبَزَوْفَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ قُتَيْبَةَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادٍ الصَّيْقَلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليهما السلام يَقُولُ: إِنَّ الْقَائِمَ لَا يَقُومُ حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ تَسْمَعُ الْفَتَاةُ فِي خِدْرِهَا وَ يَسْمَعُ أَهْلُ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ فِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِينَ (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حسن بن زیاد صیقل می گوید: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «قائم ما قیام نمی کند،مگر هنگامی که گوینده ای از آسمان صدا زند و دوشیزگان در پشت پرده و تمام مشرق و مغرب آن را بشنوند، و آیه «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً ...» در خصوص آن روز نازل شده است.» - . غیبت طوسی: ۱۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ك، [إكمال الدين] الطَّالَقَانِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام مَا عَلَامَةُ الْقَائِمِ علیه السلام مِنْكُمْ إِذَا خَرَجَ قَالَ عَلَامَتُهُ أَنْ يَكُونَ شَيْخَ السِّنِّ شَابَّ الْمَنْظَرِ حَتَّى إِنَّ النَّاظِرَ إِلَيْهِ لَيَحْسَبُهُ ابْنَ أَرْبَعِينَ سَنَةً أَوْ دُونَهَا وَ إِنَّ مِنْ عَلَامَتِهِ أَنْ لَا يَهْرَمَ بِمُرُورِ الْأَيَّامِ وَ اللَّيَالِي عَلَيْهِ حَتَّى يَأْتِيَ أَجَلُهُ (۲).

**[ترجمه]كمال الدين: ابو صلت هروى مى گويد:به حضرت رضا عليه السلام عرض كردم: «علامت قائم شما به هنگام ظهورچيست؟» فرمود: «علامت وى اين است كه از لحاظ سن پير، ولى در انظار مردم جوان است.به طورى كه بيننده او را چهل ساله يا كمتر مى داند. و يكى از علائم او اين است كه با گذشت روزها و شب ها، تا هنگام وفات پير نمى شود.» - . كمال الدين: ۵۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: يَخْرُجُ الْقَائِمُ علیه السلام يَوْمَ السَّبْتِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ الْيَوْمَ الَّذِي قُتِلَ فِيهِ الْحُسَيْنُ علیه السلام.

**[ترجمه]كمال الدين: ابو بصير از حضرت امام محمد باقر عليه السلام نقل كرده كه فرمود: «قائم عليه السلام در روز شنبه و عاشورا، يعنى روز شهادت امام حسين عليه السلام قيام مى كند.» - . همان: ۵۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ أَوَّلَ مَنْ يُبَايِعُ

۱- ۱. راجع غيبه الشيخ ص ۱۲۱ و الآيه فى الشعراء: ۴.

۲- ۲. تراه فى المصدر ج ۲ ص ۳۶۶.

الْقَائِمَ علیه السلام جَبْرَئِيلُ علیه السلام يَنْزِلُ فِي صُورَهِ طَيْرٍ أَبْيَضَ فَيُبَايِعُهُ ثُمَّ يَضَعُ رِجْلًا عَلَى بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ وَ رِجْلًا عَلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثُمَّ يُنَادِي بِصَوْتٍ طَلْقٍ ذَلْقٍ تَسْمَعُهُ الْخَلَائِقُ أَتى أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ (۱).

شی، [تفسیر العیاشی] عن أبان بن تغلب عن أبی عبد الله علیه السلام: مثله- و فی روایه أخری عن أبی جعفر علیه السلام: نحوه.

**[ترجمه]کمال الدین: ابان بن تغلب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «اول کسی که با قائم بیعت می کند، جبرئیل است که به صورت پرنده سفیدی از آسمان فرود می آید و با وی بیعت می کند. آنگاه یک پای خود را روی خانه خدا در مکه و پای دیگر روی بیت المقدس می گذارد و با صدای رسا و فصیح، به طوری که تمام مردم روی زمین بشنوند، می گوید:« أَتى أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ» - . نحل / ۱ - ، {[هان] امرخدا در رسید، پس در آن شتاب مکنید.} - . کمال الدین: ۶۰۸ -

در تفسیر عیاشی این روایت از حضرت صادق به روایتی دیگر از امام محمد باقر علیه السلام هم نقل کرده است. - . تفسیر عیاشی ۲: ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: سَيَأْتِي فِي مَسْجِدِكُمْ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا يَعْنِي مَسْجِدَ مَكَّةَ يَعْلَمُ أَهْلُ مَكَّةَ أَنَّهُ لَمْ يَلِدْهُمْ (۲)

آبَاؤُهُمْ وَ لَا أَجْدَادُهُمْ عَلَيْهِمُ السُّيُوفُ مَكْتُوبٌ عَلَى كُلِّ سَيْفٍ كَلِمَهٌ تَفْتَحُ أَلْفَ كَلِمَهٍ فَيَبْعَثُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى رِيحاً فَتُنَادِي بِكُلِّ وَادٍ هَذَا الْمَهْدِيُّ يَقْضِي بِقَضَاءِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ علیهما السلام لَا يُرِيدُ عَلَيْهِ بَيِّنَهً.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «به زودی سیصد و سیزده نفر به مسجد شما، یعنی مسجد مکه می آیند و اهل مکه می دانند که پدران و نیاکان آنها، اینان را به وجود نیاورده اند (یعنی می دانند که آن سیصد و سیزده نفر از اهل مکه و همشهری آنها نیستند و همه از اطراف آمده اند). آنها شمشیرهایی با خود دارند که بر هر شمشیر کلمه ای نوشته شده و هر کلمه ای، هزار کلمه را می گشاید.آنگاه خداوند بادی می فرستد که در هر بیابانی صدا می زند: «این است مهدی که همچون داود و سلیمان پیغمبر حکومت می کند و هنگام حکم گواه نمی خواهد!» - . کمال الدین: ۶۰۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ: مِثْلَهُ وَ فِيهِ مَكْتُوبٌ عَلَيْهَا أَلْفُ كَلِمَهٍ كُلُّ كَلِمَهٍ مِفْتَاحُ أَلْفِ كَلِمَهٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: نعمانی نیز این روایت را ذکر کرده و در آن می گوید : «بر هر شمشیر هزار کلمه نوشته شده که هر کلمه، کلید هزار کلمه است.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ك، [إكمال الدين] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَقَدْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي الْمُفْتَقَدِينَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ علیه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً(۳) إِنَّهُمْ لَمُفْتَقَدُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ لَيْلًا فَيُصْبِحُونَ بِمَكَّهَ وَ بَعْضُهُمْ يَسِيرُ فِي السَّحَابِ نَهَاراً يُعْرَفُ اسْمُهُ وَ اسْمُ أَبِيهِ وَ حِلْيَتُهُ وَ نَسَبُهُ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيُّهُمْ أَعْظَمُ إِيمَاناً قَالَ الَّذِي يَسِيرُ فِي السَّحَابِ نَهَاراً.

۱- ۱. النحل: ۱. و الحديث فی كمال الدين ج ۲ ص ۳۸۷ و العيّاشیّ ج ۲ ص ۲۵۴.

۲- ۲. كذا فی المصدر ج ۲ ص ۳۸۷. و فی غيبه النعمانیّ ص ۱۶۹:« انهم لم يولدوا من آبائهم إلخ.

۳- ۳. البقره: ۱۴۸. و الحديث فی المصدر ج ۲ ص ۳۸۹.

**[ترجمه]کمال الـدین: مفضل بن عمر گفت: حضـرت صادق علیه السـلام فرمود: «این آیه درباره گمشدگان یاران قائم نازل شده است: «أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً» {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد.} آنها هنگام شب از روی فرش خانه خود ناپدید می شوند و صبح در مکه خواهند بود. بعضی از آنها روز در ابرها حرکت می کنند و نام پدر و حسب و نسب او را همه کس می داند.»عرض کردم: «از این دو دسته کدام یک از لحاظ ایمان افضل می باشند؟» فرمود: «آنها که روزها در ابرها حرکت می کنند.» - . کمال الدین: ۶۱۰ -

**[ترجمه]

«۲۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ طَرْخَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ وَلِیَّ اللَّهِ یُعَمَّرُ عُمُرَ إِبْرَاهِیمَ الْخَلِیلِ عِشْرِینَ وَ مِائَهَ سَنَهٍ وَ یَظْهَرُ فِی صُورَهِ فَتًی مُوَفَّقٍ ابْنِ ثَلَاثِینَ سَنَهً.

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ حَتَّی تَرْجِعَ عَنْهُ طَائِفَهٌ مِنَ النَّاسِ یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً(۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «سن ولی خدا (قائم) به اندازه سن ابراهیم خلیل است که صد و بیست سال بود و به شکل جوان «موفق» سی ساله ای ظاهر می شود.» - . غیبت طوسی: ۴۲۰ -

در غیبت نعمانی نیز این روایت آمده است، با این اضافه که چون حضرت به این شکل ظهور کند، عده ای از مردم از وی روی می گردانند و او زمین را پر از عدل و داد کند، چنان که پر از ظلم و ستم شده باشد. - . غیبت نعمانی: ۱۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد عمره فی ملکه و سلطنته أو هو مما بدا لله فیه.

**[ترجمه]شاید مقصود از صد و بیست سال سن حضرت، این باشد که بعد از ظهور تا هنگام وفات این مقدار عمر می کند. یا اینکه قبلا این مدت تقدیر شده بود و بعد به عللی «بداء» حاصل شد.

**[ترجمه]

«۲۳»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَاقُولِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَوْ خَرَجَ الْقَائِمُ لَقَدْ أَنْكَرَهُ النَّاسُ يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ شَابّاً مُوَفَّقاً فَلَا يَلْبَثُ عَلَيْهِ إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ فِی الذَّرِّ الْأَوَّلِ (۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود:«چون قائم ظهور کند، مردم منکر وی می شوند، زیرا او به صورت جوان موفقی به سوی مردم برمی گردد و جز آنها که خداوند در عالم ذرّ از آنان پیمان گرفته باشد، کسی بر اعتقاد سابقش نسبت به او باقی نمی ماند.» - . غیبت طوسی: ۴۲۰ -

**[ترجمه]

«۲۴»

نی، [الغيبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ الْمَسْعُودِيُّ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مِثْلَهُ قَالَ وَ فِی غَيْرِ هَذِهِ الرِّوَايَهِ أَنَّهُ علیه السلام قَالَ وَ إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْبَلِيَّهِ أَنْ يَخْرُجَ إِلَيْهِمْ صَاحِبُهُمْ شَابّاً وَ هُمْ يَحْسَبُونَهُ شَيْخاً كَبِيراً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بطائنی از آن حضرت این روایت را ذکر کرده و می گوید: در غیر این روایت، حضرت فرمود: «یکی از بزرگ ترین گرفتاری ها این است که صاحب الامر به صورت جوانی به سوی مردم برمی گردد، در حالی که مردم خیال می کنند او پیرمردی سالخورده است.» - . غیبت نعمانی: ۱۸۸ -

**[ترجمه]

بيان

لعل المراد بالموفق المتوافق الأعضاء المعتدل الخلق (۳) أو هو كنايه عن التوسط فی الشباب بل انتهاؤه أی ليس فی بدء الشباب فإن فی مثل هذا السن يوفق الإنسان لتحصيل الكمال.

ص: ۲۸۷

۱- ۱. راجع غيبه الشيخ ص ۲۷۴ و غيبه النعمانیّ ص ۹۹. و فيه ابن اثنی و ثلاثين سنه.

۲- ۲. المصدر ص ۲۷۴ و تراه فی غيبه النعمانیّ ص ۹۹.

۳- ۳. قال فی الأقرب: يقال: ان فلانا موفق بالفتح أی رشيد. و الموفق بالكسر القاضی كقوله: لو أن عزه حاكمت شمس الضحی***بالحسن عند موفق لقضی لها

**[ترجمه]شاید مقصود از کلمه «موفق» در جمله «جوان موفق»، این باشد که اعضای حضرت با هم متوافق و اندامش معتدل است، یا کنایه از این باشد که حضرتش در موقع ظهور، در اواسط روزگار جوانی، بلکه آخر ایام جوانی به نظر می آید، زیرا در مثل در این سنین است که انسان موفق به تحصیل کمال می شود.

**[ترجمه]

«۲۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِيُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ قُتَيْبَةَ عَنِ ابْنِ شَاذَانَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الصَّبَّاحِ قَالَ سَمِعْتُ شَيْخاً يَذْكُرُهُ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ ابْتِدَاءً مِنْ نَفْسِهِ يَا سَيْفَ بْنَ عَمِيرَةَ لَا بُدَّ مِنْ مُنَادٍ يُنَادِي بِاسْمِ رَجُلٍ مِنْ وُلْدِ أَبِي طَالِبٍ مِنَ السَّمَاءِ فَقُلْتُ يَرْوِيهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَسَمِعَ أُذُنِي مِنْهُ يَقُولُ لَا بُدَّ مِنْ مُنَادٍ يُنَادِي بِاسْمِ رَجُلٍ مِنَ السَّمَاءِ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا الْحَدِيثَ مَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ قَطُّ فَقَالَ يَا سَيْفُ (۱) إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَنَحْنُ أَوَّلُ مَنْ يُجِيبُهُ أَمَا إِنَّهُ أَحَدُ بَنِي عَمِّنَا قُلْتُ أَيُّ بَنِي عَمِّكُمْ قَالَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ علیها السلام.

ثُمَّ قَالَ يَا سَيْفُ (۲)

لَوْ لَا أَنِّي سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ يُحَدِّثُنِي بِهِ ثُمَّ حَدَّثَنِي بِهِ أَهْلُ الدُّنْيَا مَا قَبِلْتُ مِنْهُمْ وَ لَكِنَّهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ.

شا، [الإرشاد] علی بن بلال عن محمد بن جعفر المؤدب عن أحمد بن إدريس: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: سیف بن عمیره می گوید: من در نزد منصور دوانقی (خلیفه عباسی) بودم که بدون مقدمه گفت: «ای سیف! باید روزی بیاید که گوینده ای از آسمان یکی از اولاد ابی طالب را به نام صدا زند.» پرسیدم: «آیا این را کسی روایت می کند؟» گفت: «به خدایی که جان من در دست اوست، این را با دو گوشم از او (امام محمد باقر علیه السلام) شنیدم که می گفت: «روزی بیاید که گوینده ای از آسمان مردی را به نام صدا زند.» گفتم: «من نظیر این حدیث را تاکنون نشنیده ام.» گفت: «ای شیخ! اگر آن روز فرا رسد، ما (بنی عباس) نخستین کسی خواهیم بود که دعوت او را می پذیریم، زیرا او یکی از عموزادگان ما است.» پرسیدم: «کدام عموزاده شما؟» گفت: «مردی از فرزندان فاطمه علیها السلام است.»

آنگاه گفت: «ای شیخ! اگر تمام مردم دنیا این حدیث را روایت می کردند، من از آنها باور نمی کردم، ولی بدان که این حدیث را من از محمد بن علی (امام محمد باقر علیه السلام) شنیدم و می دانی که او کیست!» - . غیبت طوسی: ۴۳۳ -

این حدیث در کتاب «ارشاد القلوب» شیخ مفید هم ذکر شده است. - . ارشاد القلوب: ۳۶۶ -

**[ترجمه]

«۲۶»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَاسْتَبِقُوا الْخَیْراتِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً(۳) قَالَ الْخَیْرَاتُ الْوَلَایَهُ وَ قَوْلُهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً یَعْنِی أَصْحَابَ الْقَائِمِ الثَّلَاثَمِائَهِ وَ الْبِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ وَ هُمْ وَ اللَّهِ الْأُمَّهُ الْمَعْدُودَهُ(۴) قَالَ یَجْتَمِعُونَ وَ اللَّهِ فِی سَاعَهٍ وَاحِدَهٍ قَزَعٌ کَقَزَعِ الْخَرِیفِ.

**[ترجمه]کافی: امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر آیه شریفه «فَاسْتَبِقُوا الْخَیْراتِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً»، {پس در کارهای نیک بر یکدیگر پیشی گیرید. هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد} فرمود: «خیرات در این آیه، ولایت و دوستی ماست و آنها که خداوند هر جا باشند یک جا جمع می کند، یاران قائم هستند که سیصد و اندی نفر مرد می باشند.» سپس حضرت فرمود: «به خدا قسم آنها «امه معدوده» ای هستند که در قرآن است، و خداوند در یک لحظه آنها را مانند پاره های ابر فصل پاییز، در یک جا جمع می کند.» - . کافی: ۸۲۰ -

**[ترجمه]

«۲۷»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ عَنِ ابْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ

ص: ۲۸۸

۱- ۱. فی الأصل المطبوع ص ۱۷۵ و هکذا المصدر ص ۲۸۱:« یا شیخ» و هو تصحیف« یا سیف» کما فی نسخه الإرشاد ص ۳۳۷ و نسخه الکافی و لم یخرجه المصنّف- الروضه ص ۲۰۹- و لو صح نسخه« یا شیخ» لتناقض الکلام من جهات شتّی کما لا یخفی.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع ص ۱۷۵ و هکذا المصدر ص ۲۸۱:« یا شیخ» و هو تصحیف« یا سیف» کما فی نسخه الإرشاد ص ۳۳۷ و نسخه الکافی و لم یخرجه المصنّف- الروضه ص ۲۰۹- و لو صح نسخه« یا شیخ» لتناقض الکلام من جهات شتّی کما لا یخفی.

۳- ۳. البقره: ۱۴۸، راجع روضه الکافی ۳۱۳.

۴- ۴. أی الذین ذکرهم اللّه فی قوله:« وَ لَئِنْ أَخَّرْنا عَنْهُمُ الْعَذابَ إِلی أُمَّهٍ مَعْدُودَهٍ لَیَقُولُنَّ ما یَحْبِسُهُ، منه رحمه اللّه.

عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام كَانَ يَقُولُ خُرُوجُ السُّفْيَانِيِّ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ النِّدَاءُ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنَ الْمَغْرِبِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ أَشْيَاءُ كَانَ يَقُولُهَا مِنَ الْمَحْتُومِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ اخْتِلَافُ بَنِي فُلَانٍ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّةِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ خُرُوجُ الْقَائِمِ مِنَ الْمَحْتُومِ قُلْتُ وَ كَيْفَ يَكُونُ النِّدَاءُ قَالَ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوَّلَ النَّهَارِ يَسْمَعُهُ كُلُّ قَوْمٍ بِأَلْسِنَتِهِمْ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِي عَلِيٍّ وَ شِيعَتِهِ ثُمَّ يُنَادِي إِبْلِيسُ فِي آخِرِ النَّهَارِ مِنَ الْأَرْضِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِي عُثْمَانَ وَ شِيعَتِهِ (۱) فَعِنْدَ ذَلِكَ يَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ.

شا، [الإرشاد] ابن شاذان: مثله (۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: ثمالی از حضرت صادق علیه السلام روایت می کند و می گوید: به آن حضرت عرض کردم: امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: «خروج سفیانی از امور حتمی است؛ ندای آسمانی نیز از امور حتمی است؛ طلوع خورشید از مغرب نیز از امور حتمی است و چیزهای دیگری که همه را می فرمود، از امور حتمی است.» حضرت صادق علیه السلام فرمود: «و اختلاف بنی فلان (عباس) نیز حتمی است.»

عرض کردم: «صدای آسمانی چگونه است؟» فرمود: «اول روز گوینده ای از آسمان صدا می زند، به طوری که همه مردم با زبان های مختلف خود آن را می شنوند و می گوید: «آگاه باشید که حق در پیروی از علی و شیعیان اوست.!» آنگاه شیطان در آخر همان روز از زمین صدا می زند:«آگاه باشید که حق در پیروی از عثمان و پیروان اوست!» و در آن وقت است که اهل باطل دچار تردید می شوند.» - . غیبت طوسی: ۴۳۵ -

این روایت در ارشاد القلوب مفید هم روایت شده است. - . ارشاد القلوب: ۳۶۶ -

**[ترجمه]

«۲۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی سَعْدٌ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الزَّيْتُونِيِّ وَ الْحِمْيَرِيِّ مَعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام فِي حَدِيثٍ لَهُ طَوِيلٍ اخْتَصَرْنَا مِنْهُ مَوْضِعَ الْحَاجَةِ أَنَّهُ قَالَ: لَا بُدَّ مِنْ فِتْنَةٍ صَمَّاءَ صَيْلَمٍ يَسْقُطُ فِيهَا كُلُّ بِطَانَةٍ وَ وَلِيجَةٍ وَ ذَلِكَ عِنْدَ فِقْدَانِ الشِّيعَةِ الثَّالِثَ مِنْ وُلْدِي يَبْكِي عَلَيْهِ أَهْلُ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ كَمْ مِنْ مُؤْمِنٍ مُتَأَسِّفٍ حَرَّانُ حَزِينٌ عِنْدَ فَقْدِ الْمَاءِ الْمَعِينِ كَأَنِّي بِهِمْ أَسَرَّ مَا يَكُونُونَ وَ قَدْ نُودُوا نِدَاءً يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ يَكُونُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَ عَذَاباً عَلَى الْكَافِرِينَ فَقُلْتُ وَ أَيُّ نِدَاءٍ هُوَ قَالَ يُنَادَوْنَ فِي رَجَبٍ ثَلَاثَةَ أَصْوَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ صَوْتاً مِنْهَا أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَ الصَّوْتَ الثَّانِيَ أَزِفَتِ الْآزِفَةُ يَا مَعْشَرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الصَّوْتَ الثَّالِثَ يَرَوْنَ بَدَناً بَارِزاً نَحْوَ عَيْنِ الشَّمْسِ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ كَرَّ فِي هَلَاكِ الظَّالِمِينَ وَ فِي رِوَايَةِ الْحِمْيَرِيِّ وَ الصَّوْتُ بَدَنٌ يُرَى فِي قَرْنِ الشَّمْسِ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ فُلَاناً فَاسْمَعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوا وَ قَالا جَمِيعاً فَعِنْدَ ذَلِكَ يَأْتِي

۱– ۱. قیل: المراد بعثمان فی أمثال هذه الأخبار هو السفیانی، فان اسمه عثمان ابن عنبسه.

۲ – ۲. إرشاد المفید ص ۳۳۸: و فیه: قال: قلت لابی جعفر علیه السلام: خروج السفیانی من المحتوم؟ قال: نعم و النداء من المحتوم، و طلوع الشمس من مغربها من المحتوم و اختلاف بنی العباس فی الدوله من المحتوم و قتل النفس الزکیه إلخ، راجع غیبه الشیخ ص ۲۸۲.

النَّاسَ الْفَرَجُ وَ تَوَدُّ النَّاسُ لَوْ كَانُوا أَحْيَاءً وَ يَشْفِي اللَّهُ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ (۱).

نی، [الغیبه] للنعمانی محمد بن همام عن أحمد بن مابنداد و الحمیری معا عن أحمد بن هلال: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: از حسن بن محبوب، از امام علی بن موسی الرضا علیه السلام روایت کرده که در ضمن حدیث طولانی - که ما آنچه را که مورد احتیاج بود از آن تلخیص کردیم - فرمود: «آشوبی روی می دهد که زیرکان و اشخاص با احتیاطی که از خواص ما می باشند نیز دامنشان به آن ورطه کشیده می شود، و این به هنگامی است که شیعیان سومین (امام) از اولاد مرا از دست بدهند. اهل آسمان و زمین بر وی گریه می کنند. چه بسیارند مؤمنینی که موقع از دست رفتن «ماء معین»، آب صاف و زلال (قائم) متأسف و تشنه و محزون می باشند. گویا آنها را می بینم که بسیار مسرورند! آنها را صدا می زنند و آن صدا از دور شنیده می شود. چنان که از نزدیک شنیده می شود، و آن صدا برای اهل ایمان رحمت و برای کفار عذاب است.»عرض کردم: «آن صدا چیست؟» فرمود: «در ماه رجب سه صدا از آسمان شنیده می شود: صدای اول این است: «آگاه باشید که خدا مردم ستمگر را لعنت می کند!» صدای دوم می گوید: «ای اهل ایمان، روز رستخیز نزدیک است!» و در صدای سوم، شخصی را در سمت خورشید می بینند که می گوید: «این امیرالمؤمنین است که برای کشتن بیدادگران حمله می آورد!»

در روایت حمیری می گوید: «در صدای سوم، شخصی در نزدیکی خورشید دیده می شود که می گوید: «خداوند فلانی را فرستاد؛ سخنان او را بشنوید و از وی پیروی کنید!» و هر دو راوی گفته اند: «در این موقع، فرج (و آزادی) مردم و آنها که مرده اند و دوست داشتند که شاید در آن وقت زنده می بودند، فرا می رسد و خداوند سینه های مردم با ایمان را شفا می دهد.» - . غیبت طوسی: ۲۳۹ -

در غیبت نعمانی هم این روایت ذکر شده است .

**[ترجمه]

«۲۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ وُهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ الْقَائِمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يُنَادَى بِاسْمِهِ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ وَ يَقُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ يَوْمَ قُتِلَ فِيهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهم السلام (۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم را در شب بیست و سوم به نام صدا می زنند و روز عاشورا قیام می کند؛ همان روزی که حسین بن علی

علیهما السلام به شهادت رسید.» - . غیبت طوسی: ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۳۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَیِّ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: کَأَنِّی بِالْقَائِمِ یَوْمَ عَاشُورَاءَ یَوْمَ السَّبْتِ قَائِماً بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ بَیْنَ یَدَیْهِ جَبْرَئِیلُ علیه السلام یُنَادِی الْبَیْعَهَ لِلَّهِ فَیَمْلَؤُهَا عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت جواد علیه السلام فرمود: «گویا می بینم که قائم در روز عاشورا و روز شنبه، در بین رکن و مقام ایستاده و جبرئیل در پیش آن حضرت صدا می زند: «بیعت از آن خداست!» سپس قائم، زمین را پر از عدل و داد می کند، همان طور که پر از ظلم و ستم شده باشد.» - . غیبت طوسی: ۴۵۲ -

**[ترجمه]

«۳۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: خُرُوجُ الْقَائِمِ مِنَ الْمَحْتُومِ قُلْتُ وَ کَیْفَ یَکُونُ النِّدَاءُ قَالَ یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوَّلَ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِی عَلِیٍّ وَ شِیعَتِهِ ثُمَّ یُنَادِی إِبْلِیسُ فِی آخِرِ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِی عُثْمَانَ وَ شِیعَتِهِ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ (۳).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: «آمدن قائم امری حتمی است.»عرض کردم: «صدای آسمانی چگونه است؟» فرمود: «در اول روز گوینده ای از آسمان صدا می زند: «آگاه باشید که حق در پیروی علی و شیعیان اوست!» آنگاه شیطان در آخر همان روز صدا می زند: «آگاه باشید که حق در پیروی از عثمان و پیروان اوست!» و در آن موقع اهل باطل دچار تردید می شوند.» - . همان: ۴۵۳ -

**[ترجمه]

«۳۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِ الْقَائِمِ فَیَسْمَعُ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ إِلَی الْمَغْرِبِ فَلَا یَبْقَی رَاقِدٌ إِلَّا قَامَ وَ لَا قَائِمٌ إِلَّا قَعَدَ وَ لَا قَاعِدٌ إِلَّا قَامَ عَلَی رِجْلَیْهِ مِنْ ذَلِکَ الصَّوْتِ وَ هُوَ صَوْتُ جَبْرَئِیلَ الرُّوحِ الْأَمِینِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: محمد بن مسلم گفت: «گوینده ای از آسمان قائم را به نام صدا می زند، به طوری که مردم مابین مشرق و مغرب آن را می شنوند و از وحشت آن، هر کس که به خواب رفته، بیدار می شود و می ایستد و هر کس که ایستاده، روی زمین می نشیند و هر کس که نشسته، برمی خیزد، و آن صدای جبرئیل امین است.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَیَّاشٍ (۴) عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی وَائِلٍ

ص: ۲۹۰

۱- ۱. تراه فی غیبه الشیخ ص ۲۸۳، غیبه النعمانیّ ص ۹۴ و قد مر.

۲- ۲. روی مثله المفید فی الإرشاد ص ۳۴۱ و لم یخرجه المصنّف.

۳- ۳. تری هذه الروایات فی غیبه الشیخ ص ۲۸۹ و قد مر هذا الخبر بعین هذا السند و هذا خلاصته، راجع ص ۲۸۹ فیما سبق الرقم ۲۷ و غیبه الشیخ ص ۲۸۱.

۴- ۴. روی الخطیب أن أهل حمص کانوا ینتقصون علیّا علیه السلام حتّی نشأ فیهم إسماعیل فحدثهم بفضائله فکفوا.

عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ذَكَرَ الْمَهْدِيَّ فَقَالَ إِنَّهُ يُبَايَعُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ اسْمُهُ أَحْمَدُ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ الْمَهْدِيُّ فَهَذِهِ أَسْمَاؤُهُ ثَلَاثَتُهَا.(۱)

**[ترجمه]غیبت طوسی: حذیفه یمانی گفت: از پیغمبر صلی الله علیه و آله شنیدم که از مهدی سخن می گفت و از جمله فرمود: «در بین رکن و مقام از مردم بیعت می گیرد.نام وی احمد و عبداللَّه و مهدی است و این هر سه اسامی اوست.» - . غیبت طوسی: ۴۵۴ -

**[ترجمه]

«۳۴»

الْفَضْلُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: إِنَّ الْقَائِمَ يَمْلِكُ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ تِسْعَ سِنِينَ كَمَا لَبِثَ أَهْلُ الْكَهْفِ فِي كَهْفِهِمْ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً وَ يَفْتَحُ اللَّهُ لَهُ شَرْقَ الْأَرْضِ وَ غَرْبَهَا وَ يُقْتَلُ النَّاسُ حَتَّى لَا يَبْقَى إِلَّا دِيْنُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله يَسِيرُ بِسِيرَهِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ تَمَامَ الْخَبَرِ(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «قائم سیصد و نه سال سلطنت می کند؛ به همان مدت که اصحاب کهف در غار خود ماندند. او زمین را پر از عدل و داد می کند، همچنان که پر از ظلم و ستم شده باشد. خداوند شرق و غرب زمین را برای او می گشاید و چندان از مردم بی دین به قتل می رساند که جز دین محمد صلی الله علیه و آله باقی نماند. و او به روش سلیمان بن داود حکومت می کند.» - . غیبت طوسی: ۴۷۴ -

**[ترجمه]

«۳۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو الْخَثْعَمِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَمْ يَمْلِكُ الْقَائِمُ قَالَ سَبْعَ سِنِينَ يَكُونُ سَبْعِينَ سَنَةً مِنْ سِنِيكُمْ هَذِهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عبدالکریم بن عمرو خثعمی گفت:به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «قائم چند سال سلطنت می کند؟» فرمود: «هفت سال که به حساب سال شما، هفتاد سال می شود.» - . همان -

**[ترجمه]

«۳۶»

شا، [الإرشاد] ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا يَخْرُجُ الْقَائِمُ إِلَّا فِي وَتْرٍ مِنَ السِّنِينَ سَنَهِ إِحْدَى أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ خَمْسٍ أَوْ سَبْعٍ أَوْ تِسْعٍ (۳).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «قائم ظهور نمی کند مگر در سال طاق، یعنی سال یکم یا سوم یا پنجم یا هفتم یا نهم.» - . ارشاد القلوب: ۳۵۴ -

**[ترجمه]

«۳۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی سُمَیْنَهَ عَنْ مَوْلًی لِأَبِی الْحَسَنِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَیْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً-(۴)

قَالَ وَ ذَلِکَ وَ اللَّهِ أَنْ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا یَجْمَعُ اللَّهُ إِلَیْهِ شِیعَتَنَا مِنْ جَمِیعِ الْبُلْدَانِ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: خادم امام موسی بن جعفر علیه السلام گفت: از آن حضرت تأویل آیه «أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد} را سؤال کردم. فرمود: «به خدا قسم اگر قائم ظهور کند، خداوند شیعیان ما را از تمام شهرها به دور وی گردآورد.» - . تفسیر عیاشی ۱: ۸۵ -

**[ترجمه]

«۳۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَنِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ بْنِ عَمْرٍو وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَبْدِ الْکَرِیمِ الْجَلَّابِ قَالَ: ذُکِرَ الْقَائِمُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ لَوْ قَدْ قَامَ لَقَالَ النَّاسُ أَنَّی یَکُونُ هَذَا وَ قَدْ بَلِیَتْ عِظَامُهُ مُذْ کَذَا وَ کَذَا(۵).

۱- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهار، ۱۱۰جلد، دار إحیاء التراث العربی - [بی جا] ([بی جا])، چاپ: ۱.

۲- ۱. راجع المصدر ص ۲۹۷ و ما یلیه فی ص ۲۹۸.

۳- ۲. الإرشاد ص ۳۴۱.

۴- ۳. البقره: ۱۴۸. و الحدیث فی تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۶۶.

۵- ۴. راجع المصدر ص ۷۸ و فیه: عن محمّد بن الفضیل، و قد مر فی ج ۵۱ ص ۲۲۵ فیما سبق.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حماد جلاب (گلاب) می گوید: در محضر حضرت صادق علیه السلام از قائم سخن به میان آمد. حضرت فرمود: «وقتی قائم قیام می کند، مردم خواهند گفت: «از کجا ممکن است او بیاید و حال آنکه استخوان های او پوسیده است!» - . غیبت نعمانی: ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۳۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنِ الْحَارِثِ الْأَنْمَاطِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ.

ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نَضْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَیْبَهً یَقُولُ فِیهَا فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُکْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِینَ (۱).

نی، [الغیبه] للنعمانی عبد الواحد بن عبد الله عن أحمد بن محمد بن رباح عن أحمد بن علی الحمیری عن الحسن بن أیوب عن عبد الکریم الخثعمی عن أحمد بن الحارث عن المفضل عن أبی عبد الله عن أبیه علیهما السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هنگامی که قائم ظهور کند، این آیه را می خواند: «فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُکْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِینَ»، {و چون از شما ترسیدم، از شما گریختم، تا پروردگارم به من دانش بخشید و مرا از پیامبران قرار داد.} - . همان: ۱۷۴ -

همچنین مفضل از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: «صاحب این امر غیبتی دارد که در آن می گوید: «فَفَرَرْتُ مِنْکُمْ لَمَّا خِفْتُکُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُکْماً وَ جَعَلَنِی مِنَ الْمُرْسَلِینَ»، {و چون از شما ترسیدم، از شما گریختم، تا پروردگارم به من دانش بخشید و مرا از پیامبران قرار داد.} - . همان -

و در کتاب مزبور، از امام محمد باقر علیه السلام نیز این روایت منقول است. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَمِعْتُ رَجُلًا مِنْ هَمْدَانَ یَقُولُ لَهُ إِنَّ هَؤُلَاءِ الْعَامَّهَ یُعَیِّرُونَّا وَ یَقُولُونَ لَنَا إِنَّکُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّ مُنَادِیاً یُنَادِی مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ وَ کَانَ مُتَّکِئاً فَغَضِبَ وَ جَلَسَ ثُمَّ قَالَ لَا تَرْوُوهُ عَنِّی وَ ارْوُوهُ عَنْ أَبِی وَ لَا حَرَجَ عَلَیْکُمْ فِی ذَلِکَ أَشْهَدُ أَنِّی سَمِعْتُ أَبِی علیه السلام یَقُولُ وَ اللَّهِ إِنَّ ذَلِکَ فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَبَیِّنٌ حَیْثُ یَقُولُ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ -(۲)

فَلَا یَبْقَی فِی الْأَرْضِ یَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا خَضَعَ وَ ذَلَّتْ رَقَبَتُهُ لَهَا فَیُؤْمِنُ أَهْلُ الْأَرْضِ إِذَا سَمِعُوا الصَّوْتَ مِنَ السَّمَاءِ أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ شِیعَتِهِ فَإِذَا کَانَ الْغَدُ صَعِدَ إِبْلِیسُ فِی الْهَوَاءِ حَتَّی یَتَوَارَی عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ ثُمَّ یُنَادِی أَلَا إِنَّ الْحَقَّ فِی عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ وَ شِیعَتِهِ فَإِنَّهُ قُتِلَ مَظْلُوماً فَاطْلُبُوا بِدَمِهِ قَالَ فَ یُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِینَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ عَلَی الْحَقِّ وَ هُوَ النِّدَاءُ الْأَوَّلُ وَ یَرْتَابُ یَوْمَئِذٍ

۱- ۱. الشعراء: ۲۱ و الحدیث فی المصدر ص ۹۱ و هکذا ما یلیه.

۲- ۲. الشعراء: ۴.

الَّذِينَ فِی قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْمَرَضُ وَ اللَّهِ عَدَاوَتُنَا فَعِنْدَ ذَلِکَ یَتَبَرَّءُونَ مِنَّا وَ یَتَنَاوَلُونَّا فَیَقُولُونَ إِنَّ الْمُنَادِیَ الْأَوَّلَ سِحْرٌ مِنْ سِحْرِ أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ إِنْ یَرَوْا آیَةً یُعْرِضُوا وَ یَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ(۱).

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقده عن محمد بن المفضل و سعدان بن إسحاق و أحمد بن الحسین و محمد بن أحمد القطوانی جمیعا عن ابن محبوب عن عبد الله بن سنان: مثله

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِیرٍ: عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ قَدْ سَأَلَهُ عُمَارَهُ الْهَمْدَانِیُّ فَقَالَ أَصْلَحَکَ اللَّهُ إِنَّ نَاساً یُعَیِّرُونَّا وَ یَقُولُونَ إِنَّکُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّهُ سَیَکُونُ صَوْتٌ مِنَ السَّمَاءِ وَ ذَکَرَ نَحْوَهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللَّه بن سنان می گوید: در خدمت حضرت صادق علیه السلام بودم. شنیدم که مردی از اهل «همدان» می گفت: اهل تسنن ما را سرزنش می کنند و می گویند: «شما عقیده دارید که گوینده ای از آسمان صاحب الامر را صدا می زند.» حضرت که تکیه داده بود، چون این را شنید در خشم شد، تکانی خورد و نشست. آنگاه فرمود: «این موضوع را از من روایت نکنید، بلکه از پدرم نقل کنید که در این صورت، اشکالی برای شما پیش نمی آورد.خدا را گواه می گیرم که من از پدرم شنیدم که می فرمود: «به خدا قسم این مطلب در کتاب خدای عزوجل است، آنجا که می گوید: «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ»، {اگر بخواهیم، معجزه ای از آسمان برآنان فرود می آوریم، تا در برابر آن،گردن هایشان خاضع گردد.}

به مصداق این آیه، هیچ کس در آن روز باقی نمی ماند، جز اینکه گردنش در برابر این علامت خم می شود. اهل زمین وقتی شنیدند که صدایی از آسمان می آید و می گوید: «آگاه باشید که حق در پیروی از علی بن ابی طالب علیه السلام و شیعیان اوست»، ایمان می آورند.فردای آن روز شیطان به هوا بالا- می رود، به طوری که از نظر مردم روی زمین ناپدید می شود، آنگاه صدا می زند: «آگاه باشید که حق در پیروی از عثمان و پیروان اوست، زیرا او مظلوم کشته شد. از وی خونخواهی کنید!»

سپس حضرت فرمود: «خداوند مؤمنین را به وسیله صدای اول، بر عقیده حق ثابت می دارد و آنها که بیماری در دل دارند، در آن روز دچار شک و تردید می شوند. به خدا قسم آن بیماری، دشمنی ما اهل بیت است. آنها در آن موقع از ما بیزاری می جویند و از ما انتقاد می کنند و می گویند: «صدای اول سحری از سحرهای این خاندان بود!» آنگاه حضرت صادق علیه السلام این آیه را قرائت فرمود: «وَ إِنْ یَرَوْا آیَهً یُعْرِضُوا وَ یَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ» - . قمر / ۲ - ، {وهرگاه نشانه ای ببینند روی بگردانند و گویند: «سحری دایم است.} - . غیبت نعمانی: ۲۶۰ -

این روایت را نعمانی در غیبت، به دو سند دیگر از عبداللَّه بن سنان از آن حضرت نیز روایت کرده است که عماره همدانی آن را از حضرت پرسید و همان جواب را شنید. - . غیبت نعمانی: ۲۶۱ - ۲۶۲ -

**[ترجمه]

«۴۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُوسَی عَنْ فُضَیْلِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: أَمَا إِنَّ النِّدَاءَ الْأَوَّلَ مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِ الْقَائِمِ فِی کِتَابِ اللَّهِ لَبَیِّنٌ فَقُلْتُ أَیْنَ هُوَ أَصْلَحَکَ اللَّهُ فَقَالَ فِی طسم تِلْکَ آیاتُ الْکِتابِ الْمُبِینِ قَوْلُهُ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ (۲) قَالَ إِذَا سَمِعُوا الصَّوْتَ أَصْبَحُوا وَ کَأَنَّمَا عَلَی رُءُوسِهِمُ الطَّیْرُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: فضیل بن محمد از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «صدای اول که از آسمان قائم را به نام صدا می زند، در کتاب خدا (قرآن) بیان شده است.»عرض کردم: «در کجا؟» فرمود: در سوره «طسم تِلْکَ آیاتُ الْکِتابِ الْمُبِینِ» یعنی آیه «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً ...» سپس فرمود: «وقتی آن صدا را شنیدند، چنان می شوند که گویی مرغ بر روی سر آنها نشسته است.» - . همان: ۲۶۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری عن صفه الصحابه کأنما علی رءوسهم الطیر وصفهم بالسکون و الوقار و أنهم لم یکن فیهم طیش و لا خفه لأن الطیر لا تکاد تقع إلا علی شی ء ساکن انتهی.

**[ترجمه]ابن اثیر در نهایه راجع به این جمله «کأن علی رؤسهم الطیر» که درباره صفات اصحاب پیغمبر گفته شده است،می گوید: چون آنها آرام و موقر بودند و کسی از آنها خشم و سبکی ندید، بدین وصف موصوف گشتند (یعنی به آنها می گفتند از بس موقر و آرامند، گویی مرغ بر روی سر آنها نشسته است)، زیرا مرغ جز در جای ساکن و آرام نمی نشیند.

**[ترجمه]

أقول

لعل المراد هنا دهشتهم و تحیرهم.

**[ترجمه]شاید در این روایت، مقصود وحشت و حیرتی است که مردم از شنیدن آن صدای آسمانی پیدا می کنند.

**[ترجمه]

«۴۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ

أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ

ص: ۲۹۳

۱- ۱. القمر: ۲. و الحدیث بإسناده الثلاثه فی المصدر ص ۱۳۸.

۲- ۲. الآیه الأولی صدر« الشعراء» و الثانیه فیها الرقم: ۴ و الحدیث فی غیبه النعمانیّ ص ۱۳۹.

قَالَ: إِذَا صَعِدَ الْعَبَّاسِيُّ أَعْوَادَ مِنْبَرِ مَرْوَانَ أُدْرِجَ مُلْكُ بَنِي الْعَبَّاسِ وَ قَالَ علیه السلام قَالَ لِی أَبِی یَعْنِی الْبَاقِرَ عَلَیْهِ السَّلَامُ لَا بُدَّ لَنَا مِنْ آذَرْبِیجَانَ لَا یَقُومُ لَهَا شَیْ ءٌ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَکُونُوا أَحْلَاسَ بُیُوتِکُمْ وَ أَلْبِدُوا مَا أَلْبَدْنَا(۱)

وَ النِّدَاءُ وَ خَسْفٌ بِالْبَیْدَاءِ فَإِذَا تَحَرَّکَ مُتَحَرِّکٌ فَاسْعَوْا إِلَیْهِ وَ لَوْ حَبْواً وَ اللَّهِ لَکَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْهِ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ یُبَایِعُ النَّاسَ عَلَی کِتَابٍ جَدِیدٍ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ وَ قَالَ وَیْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «هنگامی که عباسی بر چوب های منبر مروان بالا رفت، تومار سلطنت بنی عباس در هم پیچیده می شود.» حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «ناچار برای ماست آذربایجان، هیچ چیزی نمی تواند با آن برابری کند. وقتی که چنین شد، همچون گلیم پاره های خانه های خود باشید، و بانگ در بیابان بیداء، پس وقتی که شخص متحرکی حرکت کرد، به سوی او بشتابید، هر چند مانند کودکان روی دست و شکم راه بروید. به خدا قسم گویا به او نگاه می کنم که در بین رکن و مقام، از مردم به کتاب جدیدی که بر عرب دشوار است، بیعت می گیرد.» سپس فرمود: «وای بر عرب از شری که نزدیک است!» - . غیبت نعمانی: ۲۶۳ -

**[ترجمه]

«۴۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنْ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدَ ابْنَیِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یُنَادَی بِاسْمِ الْقَائِمِ علیه السلام فَیُؤْتَی وَ هُوَ خَلْفَ الْمَقَامِ فَیُقَالُ لَهُ قَدْ نُودِیَ بِاسْمِکَ

فَمَا تَنْتَظِرُ ثُمَّ یُؤْخَذُ بِیَدِهِ فَیُبَایَعُ قَالَ وَ قَالَ لِی زُرَارَهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ قَدْ کُنَّا نَسْمَعُ أَنَّ الْقَائِمَ علیه السلام یُبَایَعُ مُسْتَکْرِهاً فَلَمْ نَکُنْ نَعْلَمُ وَجْهَ اسْتِکْرَاهِهِ فَعَلِمْنَا أَنَّهُ اسْتِکْرَاهٌ لَا إِثْمَ فِیهِ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره می گوید: حضرت صادق علیه السلام فرمود:«نام قائم (از آسمان) برده می شود، پس مردم به طرف او که در پشت مقام ابراهیم است می آیند و می گویند: «نام تو را بردند، چرا منتظری؟» سپس دست او را گرفته بیعت می کنند.»

در این موقع زراره گفت: «خدا را شکر! ما شنیده بودیم که قائم با بی میلی از مردم بیعت می گیرد و علت بی میلی او را نمی دانستیم، ولی فعلاً فهمیدیم که بی میلی او گناه نیست.» (زیرا منتظر بوده که از آسمان بیعت گرفتن با وی اعلام شود و آنگاه بیعت مردم را بپذیرد.) - . غیبت نعمانی: ۲۶۳ -

**[ترجمه]

«۴۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ هَارُونَ [بْنِ] مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مِنَ الْمَحْتُومِ الَّذِی لَا بُدَّ أَنْ یَکُونَ قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ خُرُوجُ السُّفْیَانِیِّ وَ خَسْفٌ بِالْبَیْدَاءِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ وَ الْمُنَادِی مِنَ السَّمَاءِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «از امور حتمی و مسلم این است که می باید پیش از قیام قائم، سفیانی خروج کند؛ فرورفتگی در «بیداء» پدید آید؛ مردی پاکدل (در بین رکن و مقام) کشته شود؛ و گوینده ای از آسمان صدا زند.» - . همان: ۲۶۴ -

**[ترجمه]

«۴۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ نَاجِیَهَ الْعَطَّارِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ الْمُنَادِیَ یُنَادِی أَنَّ الْمَهْدِیَّ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِیهِ فَیُنَادِی الشَّیْطَانُ إِنَّ فُلَاناً وَ شِیعَتَهُ عَلَی الْحَقِّ یَعْنِی رَجُلًا مِنْ بَنِی أُمَیَّهَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ناجیه عطار روایت کرده که از حضرت امام محمد باقر علیه السلام شنیده است که می فرمود: «گوینده آسمانی بانگ می زند: «مهدی فلانی پسر فلانی است!» و نام خود او و پدرش را می برد.سپس شیطان هم بانگ می زند که فلانی و پیروان او بر حق است!» و مقصود حضرت، مردی از بنی امیه (عثمان) بود. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط عن الأصل المطبوع راجع المصدر ۱۴۱ و قد مر فیما سبق ص ۱۳۵ تحت الرقم ۴۰.

۲- ۲. تری هذه و الروایات الآتیه فی المصدر ص ۱۴۱. فراجع.

أَنَّ فُلَاناً هُوَ الْأَمِيرُ وَ يُنَادِي مُنَادٍ أَنَّ عَلِيّاً وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ قُلْتُ فَمَنْ يُقَاتِلُ الْمَهْدِيَّ بَعْدَ هَذَا فَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يُنَادِي أَنَّ فُلَاناً وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ لِرَجُلٍ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ قُلْتُ فَمَنْ يَعْرِفُ الصَّادِقَ مِنَ الْكَاذِبِ قَالَ يَعْرِفُهُ الَّذِينَ كَانُوا يَرْوُونَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ يَكُونُ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ وَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ هُمُ الْمُحِقُّونَ الصَّادِقُونَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره می گوید: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «گوینده ای از آسمان بانگ می زند که فلانی (مهدی) رئیس شماست و علی و شیعیان او رستگارند!» من عرض کردم: «پس بعد از این اعلان کی با مهدی می جنگد؟» فرمود: «شیطان هم بانگ می زند که فلانی و پیروان او رستگارند! که مقصود مردی از بنی امیه می باشد (و همین باعث اختلاف و جنگ پیروان حق و باطل می گردد).»

عرض کردم: «چه کسانی راست را از دروغ تمیز می دهند؟» فرمود: «کسانی که این موضوع را قبلا روایت کرده اند و پیش از اینکه روی دهد، معتقدند که چنین چیزی روی می دهد، می دانند که طرفدار حق و راستگویان، خود آنها می باشند.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۴ -

**[ترجمه]

«۴۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يُوسُفَ عَنِ الْمُثَنَّى (۱) عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَجِبْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ وَ إِنِّي لَأَعْجَبُ مِنَ الْقَائِمِ كَيْفَ يُقَاتَلُ مَعَ مَا يَرَوْنَ مِنَ الْعَجَائِبِ مِنْ خَسْفِ الْبَيْدَاءِ بِالْجَيْشِ وَ مِنَ النِّدَاءِ الَّذِي يَكُونُ مِنَ السَّمَاءِ فَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَدَعُهُمْ حَتَّى يُنَادِيَ كَمَا نَادَى بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْمَ الْعَقَبَةِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: زراره می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «من خیلی تعجب می کنم که چگونه با قائم جنگ می کنند، با اینکه آن همه کارهای شگفت انگیز را می بینند، مانند فرو رفتن لشکر (سفیانی) در بیابان و بانگی که از آسمان شنیده می شود؟» حضرت فرمود: «شیطان، مردم را به حال خود نمی گذارد و بانگی می زند (که مطلب را بر آنها مشتبه می سازد)، چنان که در روز عقبه به نام پیغمبر صلی الله علیه و آله بانگ زد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ الْجَرِيرِيَّ أَخَا إِسْحَاقَ يَقُولُ لَنَا إِنَّكُمْ تَقُولُونَ هُمَا نِدَاءَانِ فَأَيُّهُمَا الصَّادِقُ مِنَ الْكَاذِبِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قُولُوا لَهُ إِنَّ الَّذِي أَخْبَرَنَا بِذَلِكَ وَ أَنْتَ تُنْكِرُ أَنَّ هَذَا يَكُونُ هُوَ الصَّادِقُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: به نقل از هشام بن سالم می گوید: «به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: جریری برادر اسحاق

به ما می گویـد: «شـما شـیعیان عقیده دارید که دو صدا شـنیده می شود؛ کدام صدا راست و کدام دروغ است؟» (یعنی چگونه می توان راست و دروغ آن را تشـخیص داد؟) حضـرت فرمود: «به او بگوییـد آنچه در این خصوص به ما خبر داده اند و تو آن را انکار می کنی، همان راست است.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ (۲) قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: هُمَا صَیْحَتَانِ صَیْحَهٌ فِی أَوَّلِ اللَّیْلِ وَ صَیْحَهٌ فِی آخِرِ اللَّیْلَهِ الثَّانِیَهِ قَالَ

ص: ۲۹۵

۱- ۱. فی الأصـل المطبـوع:« عـن علیّ بـن الحسـن، عن المیثمی». و فی المصـدر ص ۱۴۲: « عـن علیّ بـن الحسن الـتیملی، عن الحسین بن علیّ بن یوسف، عن المیثمی[المثنی]، و الصحیح ما فی الصلب راجع جامع الرواه و سائر کتب الرجال.

۲- ۲. فی المصدر المطبوع ص ۱۴۲: و فی بعض نسخ الکتاب: أخبرنا أحمد بن محمّد بن سعید بهذا الاسناد، عن هشام بن سالم قـال: سـمعت إلـخ و الظـاهر أن نسـخه المصـنّف رضوان اللّه علیه کانت واجـده لهـذا الحـدیث و لـذلک نقلها أما ما جعلناه بین العلامتین کان ساقطا من الأصل المطبوع.

فَقُلْتُ كَيْفَ ذَلِكَ فَقَالَ وَاحِدَةٌ مِنَ السَّمَاءِ وَ وَاحِدَةٌ مِنْ إِبْلِيسَ فَقُلْتُ كَيْفَ تُعْرَفُ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ فَقَالَ يَعْرِفُهَا مَنْ كَانَ سَمِعَ بِهَا قَبْلَ أَنْ تَكُونَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: هشام بن سالم گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «دو بانگ از آسمان شنیده می شود: یک بانگ در اول شب و یک بانگ در آخر شب دوم.» من عرض کردم: «جریان از چه قرار است؟» فرمود: «یک صدا از آسمان و دیگری از شیطان است.» عرض کردم: «چگونه می توان یکی را از دیگری تمیز داد؟» فرمود: «هر کس که پیش از واقع شدن، آن را از ما شنیده است، حق و باطل آن را تمیز می دهد.» - . غیبت نعمانی: ۲۶۵ -

**[ترجمه]

«۵۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَسْلَمَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ النَّاسَ يُوَبِّخُونَّا وَ يَقُولُونَ مِنْ أَيْنَ يُعْرَفُ الْمُحِقُّ مِنَ الْمُبْطِلِ إِذَا كَانَتَا فَقَالَ مَا تَرُدُّونَ عَلَيْهِمْ قُلْتُ فَمَا نَرُدُّ عَلَيْهِمْ شَيْئاً قَالَ فَقَالَ قُولُوا لَهُمْ يُصَدِّقُ بِهَا إِذَا كَانَتْ مَنْ كَانَ مُؤْمِناً بِهَا قَبْلَ أَنْ تَكُونَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى فَما لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالرحمن بن مسلمه گفت: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «سنّیان ما را سرزنش می کنند و می گویند وقتی دو صدا (هنگام ظهور مهدی) شنیده شود، از کجا می توان فهمید که کدام حق و کدام باطل است؟» حضرت پرسید: «شما چه جوابی به آنها می دهید؟» عرض کردم: «جوابی به آنها نمی دهیم.» فرمود: «بگویید: کسی که پیش از وقوع این بانگ آسمانی به آن اعتقاد دارد، بعد از وقوعش نیز حق را تشخیص داده و آن را تصدیق می کند. خداوند فرموده:«أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى فَما لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» - . یونس / ۳۵ - ، { پس، آیا کسی که به سوی حقّ رهبری می کند سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسی که راه نمی یابد مگر آنکه هدایت شود؟ شما را چه شده، چگونه داوری می کنید.} - . غیبت نعمانی: ۲۶۶ -

**[ترجمه]

«۵۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ مِنْ كِتَابِهِ فِي رَجَبٍ سَنَةَ سَبْعٍ وَ سَبْعِينَ وَ مِائَتَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ خَالِدٍ الْخَزَّازِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّهُ يُنَادِي بِاسْمِ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ الْأَمْرُ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فَفِيمَ الْقِتَالُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللّه بن سنان می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «گوینده ای از آسمان اسم صاحب الامر را می برد و می گوید: «دولت حق از آن فلان بن فلان است، پس درباره چه چیزی با او جنگ می کنید؟» -

. غیبت نعمانی: ۲۶۶ -

**[ترجمه]

«۵۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَبُو سُلَيْمَانَ (۲)

أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَةَ الْبَاهِلِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ بِنَهَاوَنْدَ سَنَةَ ثَلَاثٍ وَ سَبْعِينَ وَ مِائَتَيْنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةَ تِسْعٍ وَ عِشْرِينَ وَ مِائَتَيْنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: لَا يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ الَّذِي تَمُدُّونَ أَعْيُنَكُمْ إِلَيْهِ حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَلَا إِنَّ فُلَاناً صَاحِبُ الْأَمْرِ فَعَلَامَ الْقِتَالُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللَّه بن حماد انصاری در ماه رمضان سال ۲۲۹ از عبداللَّه بن سنان روایت کرده است که گفت: «از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «این امری که شما چشم های خود را به آن دوخته اید (دولت آل محمد صلی الله علیه و آله) تحقق نمی یابد، مگر هنگامی که گوینده ای از آسمان بانگ زند: «آگاه باشید که فلانی صاحب الامر است! پس بر سر چه چیزی جنگ می کنید؟» - .[۱] غیبت نعمانی: ۲۶۶ -

**[ترجمه]

«۵۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ (۳) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ

۱- ۱. یونس: ۳۵، و الحدیث فی المصدر ص ۱۴۲. و هکذا ما یلیه.
۲- ۲. فی المصدر ص ۱۴۲: حدّثنا أحمد بن محمّد بن سعید، قال: حدّثنا أبو سلیمان أحمد بن هوذه الباهلی، و فی ص ۱۵۴ و غیر ذلک« عبد الواحد بن عبد اللّه بن یونس قال: حدّثنا أبو سلیمان أحمد بن هوذه، لکنه کثیرا ما یروی عنه بلا واسطه فراجع و تحرر.
۳- ۳. فی الأصل المطبوع: حسن بن محمّد، و هو تصحیف و قد مر تحت الرقم: ۴۰.

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: يَشْمَلُ النَّاسَ مَوْتٌ وَ قَتْلٌ حَتَّى يَلْجَأَ النَّاسُ عِنْدَ ذَلِكَ إِلَى الْحَرَمِ فَيُنَادِي مُنَادٍ صَادِقٌ مِنْ شِدَّهِ الْقِتَالِ فِيمَ الْقَتْلُ وَ الْقِتَالُ صَاحِبُكُمْ فُلَانٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبداللَّه بن سنان می گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «قتل و مرگ چنان مردم را فرا گیرد که به خانه خدا پناه برند. آنگاه از بس کار جنگ سخت می شود، گوینده ای از آسمان بانگ می زند که بر سر چه موضوعی جنگ و خونریزی می کنید؟ صاحب شما فلانی است!» - .[۲] همان -

**[ترجمه]

«۵۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنِ الْأَشْعَرِي (۱) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ لَيْلَهُ الْجُمُعَهِ أَهْبَطَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَلَكاً إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ نَصَبَ لِمُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ علیهم السلام مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عِنْدَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ فَيَصْعَدُونَ عَلَيْهَا وَ يَجْمَعُ لَهُمُ الْمَلَائِكَهَ وَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَفْتَحُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا رَبِّ مِيعَادَكَ الَّذِي وَعَدْتَ فِي كِتَابِكَ وَ هُوَ هَذِهِ الْآيَهُ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ (۲) الْآيَهَ وَ يَقُولُ الْمَلَائِكَهُ وَ النَّبِيُّونَ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَخِرُّ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ سُجَّداً ثُمَّ يَقُولُونَ يَا رَبِّ اغْضَبْ فَإِنَّهُ قَدْ هُتِكَ حَرِيمُكَ وَ قُتِلَ أَصْفِيَاؤُكَ وَ أُذِلَّ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ فَ يَفْعَلُ اللَّهُ ما يَشاءُ وَ ذَلِكَ وَقْتٌ مَعْلُومٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «چون شب جمعه فرا رسید، خداوند فرشتگان خود را به آسمان دنیا می فرستد و هنگام طلوع صبح، منبری از نور در جنب بیت المعمور برای محمد و علی و حسن و حسین علیهم السلام می گذارد و آنها از آن بالا می روند. سپس خداوند امر می کند که فرشتگان و پیغمبران و مؤمنین پای منبر آنها اجتماع می کنند و درهای آسمان گشوده می شود. آنگاه هنگام ظهر، پیغمبر صلی الله علیه و آله می فرماید: «پروردگارا! اکنون موقع وعده ای است که در کتاب خود وعده داده ای و آن این آیه است:«وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ»، {خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین [خود] قرار دهد همان گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند جانشین [خود] قرار داد} - . نور / ۵۵ - فرشتگان و پیغمبران نیز همین مطلب را می گویند.» سپس محمد و علی و حسن و حسین به سجده می افتند. آنگاه می گویند: «خدایا (بر بی دینان) غضب کن! زیرا حریمت هتک شده و برگزیدگانت کشته گشته و بندگان نیکوکارت خوار گردیده اند.» خداوند هم آنچه می خواهدمی کند و این وقت معلومی است.» - . غیبت نعمانی: ۲۷۶ -

**[ترجمه]

«۵۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یُنَادَی بِاسْمِ الْقَائِمِ یَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ (۳).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم را اسم می برند و می گویند: «ای فلان بن فلان!» - . همان: ۲۷۹ -

**[ترجمه]

«۵۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یَقُومُ الْقَائِمُ یَوْمَ عَاشُورَاءَ(۴).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم در روز عاشورا قیام می کند.» - . همان: ۲۸۲ -

**[ترجمه]

«۵۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَحْمَدَ بْنِ

۱- ۱. فی المصدر« عن محمّد بن أحمد» و انما عبر عنه المصنّف بالاشعری و لعله ابن أبی قتاده علیّ بن محمّد بن حفص بن عبید بن حمید مولی السائب بن مالک الأشعریّ. و لعله محمّد بن أحمد المدینی کما فی ص ۹۵ من المصدر.

۲- ۲. النور: ۵۵، و الحدیث فی المصدر ص ۱۴۷ مع اختلاف یسیر.

۳- ۳. المصدر ص ۱۴۸ و فیه« یا فلان بن فلان قم» و قد مر فی ص ۲۴۶.

۴- ۴. راجع غیبه النعمانیّ ص ۱۵۱.

الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: یَا جَابِرُ لَا یَظْهَرُ الْقَائِمُ حَتَّی یَشْمَلَ الشَّامَ (۱)

فِتْنَهٌ یَطْلُبُونَ الْمَخْرَجَ مِنْهَا فَلَا یَجِدُونَهُ وَ یَكُونُ قَتْلٌ بَیْنَ الْكُوفَهِ وَ الْحِیرَهِ قَتْلَاهُمْ عَلَی سَوَاءٍ وَ یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: جابر جعفی روایت کرده که حضرت امام محمد باقر علیه السلام به وی فرمود: «ای جابر! قائم ظهور نمی کند، مگر اینکه شام را آشوبی فرا گیرد که هر چه بخواهند راه فراری بیابند، پیدا نکنند، و جنگی در بین کوفه و حیره واقع شود که کشتگان آنها در میان راه بیفتند؛ هنگامی که گوینده ای از آسمان بانگ زند.» - . غیبت نعمانی: ۲۸۲ -

**[ترجمه]

بیان

علی سواء أی فی وسط الطریق.

**[ترجمه]عبارت «علی سواء» یعنی در وسط راه.

**[ترجمه]

«۵۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: تَوَقَّعُوا الصَّوْتَ یَأْتِیكُمْ بَغْتَهً مِنْ قِبَلِ دِمَشْقَ فِیهِ لَكُمْ فَرَجٌ عَظِیمٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «منتظر صدایی باشید که ناگهان از جانب دمشق می رسد و در آن صدا، برای شما گشایش بزرگی است.» - . همان -

**[ترجمه]

«۵۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ یُوسُفَ عَنْ أَبِیهِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍ (۲)

عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِیِّ عَنْ حَمْزَهَ بْنِ حُمْرَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مُلْكُ الْقَائِمِ تِسْعَ عَشْرَهَ سَنَهً وَ أَشْهُرٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «مدت سلطنت قائم نوزده سال و چند ماه است.» - . غیبت نعمانی:

- ۲۸۲

**[ترجمه]

«۶۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَبُو سُلَيْمَانَ بْنُ هَوْذَةَ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی يَعْفُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مُلْكُ الْقَائِمِ مِنَّا تِسْعَ عَشْرَةَ سَنَةً وَ أَشْهُرٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «مدت سلطنت قائم از ما، نوزده سال و چند ماه است.» - . همان: - ۳۳۱

**[ترجمه]

«۶۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ سَعِيدٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام يَقُولُ: وَ اللَّهِ لَيَمْلِكَنَّ رَجُلٌ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ ثَلَاثَمِائَةِ سَنَةٍ وَ يَزْدَادُ تِسْعاً قَالَ فَقُلْتُ لَهُ مَتَى يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ بَعْدَ مَوْتِ الْقَائِمِ عليه السلام قُلْتُ لَهُ

ص: ۲۹۸

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۴۹:« حتی یشمل الناس بالشام فتنه» خ صح.

۲- ۲. یعنی محمّد بن علیّ بن یوسف فان الحسن بن علیّ بن فضال التیملی، قد یروی عن الحسن و محمّد ابنی علیّ بن یوسف بن بقاح، کما مرّ فی ص ۲۴۴ تحت الرقم ۱۱۸ و غیر ذلک و قد أکثر عنهما.

وَ كَمْ يَقُومُ الْقَائِمُ علیه السلام فِی عَالَمِهِ حَتَّی یَمُوتَ قَالَ تِسْعَ عَشْرَهَ سَنَهً مِنْ یَوْمِ قِیَامِهِ إِلَی یَوْمِ مَوْتِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: جابر بن یزید جعفی می گوید: شنیدم که امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: «به خدا قسم مردی از ما اهل بیت، مدت سیصد و نه سال سلطنت خواهد کرد.» من عرض کردم: «این در چه وقت خواهد بود؟» فرمود: «بعد از مردن قائم.»عرض کردم: «قائم در روزگار خود چقدر عمر می کند؟» فرمود: «نوزده سال از روز قیام تا هنگام فوتش.» - . غیبت نعمانی: ۳۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

إشاره إلی ملک الحسین علیه السلام أو غیره من الأئمه فی الرجعه.

**[ترجمه]آن مردی که بعد از فوت قائم به مدت سیصد و نه سال سلطنت می کند، اشاره به سلطنت امام حسین یا دیگری از ائمه علیهم السلام هنگام رجعت آنهاست.

**[ترجمه]

«۶۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَعِیدٍ(۱)

عَنْ حَمْزَهَ بْنِ حُمْرَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْقَائِمَ علیه السلام یَمْلِکُ تِسْعَ عَشْرَهَ سَنَهً وَ أَشْهُراً(۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم علیه السلام نوزده سال و چند ماه حکومت می کند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۶۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی وَ غَیْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَی بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ بُکَیْرِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِأَیِّ عِلَّهٍ وَضَعَ اللَّهُ الْحَجَرَ فِی الرُّکْنِ الَّذِی هُوَ فِیهِ وَ لَمْ یُوضَعْ فِی غَیْرِهِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی

وَضَعَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَ هِیَ جَوْهَرَهٌ أُخْرِجَتْ مِنَ الْجَنَّهِ إِلَی آدَمَ فَوُضِعَتْ فِی ذَلِکَ الرُّکْنِ لِعِلَّهِ الْمِیثَاقِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ لَمَّا أَخَذَ مِنْ بَنِی

آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ حِينَ أَخَذَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ فِی ذَلِکَ الْمَکَانِ وَ فِی ذَلِکَ الْمَکَانِ تَرَاءَی لَهُمْ وَ مِنْ ذَلِکَ الْمَکَانِ یَهْبِطُ الطَّیْرُ عَلَی الْقَائِمِ علیه السلام فَأَوَّلُ مَنْ یُبَایِعُهُ ذَلِکَ الطَّیْرُ وَ هُوَ وَ اللَّهِ جَبْرَئِیلُ علیه السلام وَ إِلَی ذَلِکَ الْمَکَانِ یُسْنِدُ الْقَائِمُ ظَهْرَهُ وَ هُوَ الْحُجَّهُ وَ الدَّلِیلُ عَلَی الْقَائِمِ تَمَامَ الْخَبَرِ(۳).

**[ترجمه]کافی: بکیر بن اعین می گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم: «چرا خداوند حجرالاسود را در رکنی که فعلاـ در آن قرار دارد، نهاد و در رکن دیگری قرار نداد؟» فرمود: «خداوند، حجرالاسود را که گوهری بود که از بهشت برای آدم علیه السلام بیرون آورده شده بود، به واسطه پیمانی که از مردم گرفت در آن رکن گذاشت، زیرا وقتی خداوند از اولاد آدم که در پشت های پدرانشان بودند پیمان بندگی گرفت، در آن مکان بود. و در آنجا بود که تمام بنی آدم یکدیگر را در صلب ها دیدند. همچنین از آنجا مرغ بر قائم علیه السلام فرود می آید و نخستین کسی که با وی بیعت می کند، همان مرغ است و او به خدا قسم جبرئیل می باشد؛ در همین جا قائم پشت خود را به آن تکیه می دهد. آن رکن حجت و دلیل بر وجود قائم است.» - . کافی ۴: ۳۹۱ -

**[ترجمه]

«۶۴»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِیٍّ الْأَشْعَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَجَّالِ جَمِیعاً عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَسْلَمَهَ الْجَرِیرِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یُوَبِّخُونَّا وَ یُکَذِّبُونَّا أَنَّا نَقُولُ إِنَّ صَیْحَتَیْنِ تَکُونَانِ یَقُولُونَ مِنْ أَیْنَ تُعْرَفُ

ص: ۲۹۹

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۸۱:« عن أحمد بن عمر بن أبی شعبه الحلبیّ» و قد تفحصت کتب الرجال فلم أرمن یسمی أبا شعبه باسمه فاما یکون نسخه المصنّف مصحفه و اما أنّه ظفر باسم أبی شعبه فصرح باسمه.

۲- ۲. تری هذه الروایات فی کتاب الغیبه للنعمانیّ ص ۱۸۰.

۳- ۳. راجع الکافی ج ۴ ص ۱۸۴ و رواه الصدوق فی العلل ج ۲ ص ۱۱۴ و الحدیث مختصر.

الْمُحِقَّهُ مِنَ الْمُبْطِلَهِ إِذَا كَانَتَا قَالَ فَمَا ذَا تَرُدُّونَ عَلَيْهِمْ قُلْتُ مَا نَرُدُّ عَلَيْهِمْ شَيْئاً قَالَ قُولُوا يُصَدِّقُ بِهَا إِذَا كَانَتْ مَنْ ١ كَانَ يُؤْمِنُ بِهَا مِنْ قَبْلُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى فَما لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (١).

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقده عن علی بن الحسن عن أبیه عن محمد بن خالد عن ثعلبه: مثله (٢)

کا، [الکافی] أبو علی الأشعری عن محمد عن ابن فضال و الحجال عن داود بن فرقد: مثله (٣).

**[ترجمه]کافی: جریری می گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: «وقتی ما می گوییم دو صیحه واقع می شود،دشمنان ما را توبیخ و تکذیب می کنند و می گویند که صیحه راستین از دروغین - که هر دو واقع می شود - چگونه باز شناخته می شود؟» حضرت فرمود: «شما به آنها چه پاسخ می گویید؟» گفتم: «چیزی به آنها نمی گوییم!» فرمود: «بگویید کسی که قبلا به آن ایمان آورده باشد، آن را تصدیق می کند. خدای عزوجل می فرماید: «أَ فَمَنْ یَهْدِی إِلَی الْحَقِ أَحَقُّ أَنْ یُتَّبَعَ أَمَّنْ لا یَهِدِّی إِلَّا أَنْ یُهْدی فَما لَکُمْ کَیْفَ تَحْکُمُونَ»، {پس، آیا کسی که به سوی حقّ رهبری می کند سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسی که راه نمی یابد مگر آنکه هدایت شود؟ شما را چه شده، چگونه داوری می کنید}. - .

کافی: ٧٧٢ -

در غیبت نعمانی و کافی نیز مثل این دو حدیث ذکر شده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۶۵»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ وَ غَيْرِهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الصَّبَّاحِ قَالَ سَمِعْتُ شَيْخاً يَذْكُرُ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَهَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الدَّوَانِيقِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ ابْتِدَاءً مِنْ نَفْسِهِ يَا سَيْفَ بْنَ عَمِيرَهَ لَا بُدَّ مِنْ مُنَادٍ يُنَادِي بِاسْمِ رَجُلٍ مِنْ وُلْدِ أَبِي طَالِبٍ قُلْتُ يَرْوِيهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَسَمِعَتْ أُذُنِي مِنْهُ يَقُولُ لَا بُدَّ مِنْ مُنَادٍ يُنَادِي بِاسْمِ رَجُلٍ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا الْحَدِيثَ مَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ قَطُّ فَقَالَ لِي يَا سَيْفُ إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَنَحْنُ أَوَّلُ مَنْ يُجِيبُهُ أَمَا إِنَّهُ أَحَدُ بَنِي عَمِّنَا قُلْتُ أَيُّ بَنِي عَمِّكُمْ قَالَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ فَاطِمَهَ ثُمَّ قَالَ يَا سَيْفُ لَوْ لَا أَنِّي سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام يَقُولُهُ ثُمَّ حَدَّثَنِي بِهِ

١- ١. یونس: ٣۵، و الحدیث فی روضه الکافی ص ٢٠٨.

٢- ٢. قد مر الحدیث بلفظه و سنده تحت الرقم ۵٠، فلا وجه لتکراره هنا.

٣- ٣. تراه فی الروضه ص ٢٠٩، و کان المناسب أن ینقله المصنّف بلفظه، و لفظه: عن داود بن فرقد قال: سمع رجل من العجلیه هذا الحدیث: قوله علیه السلام: ینادی مناد: ألا ان فلان بن فلان و شیعته هم الفائزون- أول النهار- و ینادی آخر النهار ألا ان عثمان و شیعته هم الفائزون، فقال الرجل: فما یدرینا أیما الصادق من الکاذب؟ فقال: یصدقه علیها من کان یؤمن بها قبل أن

ینادی ان اللّه عزّ و جلّ یقول:« أَ فَمَنْ یَهْدِی إِلَی الْحَقِّ» الآیه.

أَهْلُ الْأَرْضِ مَا قَبِلْتُهُ مِنْهُمْ وَ لَكِنَّهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍ (۱).

**[ترجمه]کافی: سیف بن عمیره می گوید: نزد ابوالدوانیق بودم که شنیدم شروع به سخن کرد و گفت: «ای سیف بن عمیره! یک منادیبایـد نام مردی از فرزنـدان ابی طالب را ببرد!» گفتم: «یکی از مردم است؟» گفت: «قسم به کسـی که جانم در دسـت اوست، با گوشم از خود او شنیدم که می گفت: «باید یک منادی نام مردی را ببرد!» گفتم: «ای امیر مؤمنان! من هرگز مثل این حـدیث را نشـنیده ام!» پس به من گفت: «ای سـیف! اگر چنین باشـد، ما اولین کسانی هستیم که این ندا را جواب می دهیم. او یکی از پسرعموهای ماست.» گفتم: «کدام پسرعمویتان؟» گفت: «مردی از فرزندان فاطمه.» سپس گفت: «ای سیف! اگر من از محمـد باقر علیه السـلام نشـنیده بودم که این حـدیث را می گفت، آنگاه تمام اهل زمین این حـدیث را برای من می گفتند، از آنها قبول نمی کردم، ولی اکنون راوی محمد بن علی است و من می پذیرم!» - . کافی: ۷۷۲ -

**[ترجمه]

«۶۶»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام مَتَى فَرَجُ شِيعَتِكُمْ قَالَ فَقَالَ إِذَا اخْتَلَفَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ وَ وَهَى سُلْطَانُهُمْ وَ طَمِعَ فِيهِمْ مَنْ لَمْ يَكُنْ يَطْمَعُ فِيهِمْ وَ خَلَعَتِ الْعَرَبُ أَعِنَّتَهَا وَ رَفَعَ كُلُّ ذِي صِيصِيَةٍ صِيصِيَتَهُ وَ ظَهَرَ الشَّامِيُّ وَ أَقْبَلَ الْيَمَانِيُّ وَ تَحَرَّكَ الْحَسَـنِيُّ وَ خَرَجَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ مِنَ الْمَدِينَهِ إِلَى مَكَّهَ بِتُرَاثِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ مَا تُرَاثُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ سَيْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دِرْعُهُ وَ عِمَامَتُهُ وَ بُرْدُهُ وَ قَضِيبُهُ وَ رَايَتُهُ وَ لَامَتُهُ وَ سَرْجُهُ حَتَّى يَنْزِلَ مَكَّهَ فَيُخْرِجُ السَّيْفَ مِنْ غِمْـدِهِ وَ يَلْبَسُ الدِّرْعَ وَ يَنْشُرُ الرَّايَهَ وَ الْبُرْدَهَ وَ الْعِمَامَهَ وَ يَتَنَاوَلُ الْقَضِيبَ بِيَدِهِ وَ يَسْتَأْذِنُ اللَّهَ فِي ظُهُورِهِ فَيَطَّلِعُ عَلَى ذَلِكَ بَعْضُ مَوَالِيهِ فَيَأْتِي الْحَسَنِيَّ فَيُخْبِرُهُ الْخَبَرَ فَيَبْتَدِرُ الْحَسَنِيُّ إِلَى الْخُرُوجِ فَيَثِبُ عَلَيْهِ أَهْلُ مَكَّهَ فَيَقْتُلُونَهُ وَ يَبْعَثُونَ بِرَأْسِهِ إِلَى الشَّامِ فَيَظْهَرُ عِنْـدَ ذَلِكَ صَاحِبُ هَـذَا الْأَمْرِ فَيُبَايِعُهُ النَّاسُ وَ يَتَّبِعُونَهُ وَ يَبْعَثُ الشَّامِيُّ عِنْـدَ ذَلِـكَ جَيْشاً إِلَى الْمَـدِينَهِ فَيُهْلِكُهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَـلَّ دُونَهَـا وَ يَهْرُبُ يَوْمَئِـذٍ مَنْ كَانَ بِالْمَـدِينَهِ مِنْ وُلْـدِ عَلِيٍّ علیه السـلام إِلَى مَكَّهَ فَيَلْحَقُونَ بِصَـاحِبِ هَـذَا الْأَمْرِ وَ يُقْبِـلُ صَـاحِبُ هَـذَا الْأَمْرِ نَحْوَ الْعِرَاقِ وَ يَبْعَثُ جَيْشاً إِلَى الْمَـدِينَهِ فَيَأْمَنُ أَهْلُهَا وَ يَرْجِعُونَ إِلَيْهَا.

نی، [الغيبه] للنعمانی ابن عقـده عن محمـد بن المفضل و سعدان بن إسـحاق و أحمـد بن الحسـين بن عبـد الملک و محمـد بن أحمد جميعا عن ابن محبوب: مثله (۲).

**[ترجمه]کافی: یعقوب سـراج می گوید: به حضـرت صادق علیه السلام عرض کردم: «کی موقع فرج شیعیان شما می رسد؟» فرمود: «هنگامی که اولاد عباس با هم کشـمکش کردنـد، پایه سـلطنت آنها سـست گردیـد و مردم چشم به آن دوختند؛ عرب لگام های خود را بیرون آورند؛ شوکت هر صاحب شوکتی از میان برداشـته شد؛ شـخص شامی و یمنی و سفیانی ظاهر گشت؛ سید حسنی از جا حرکت کرد و صاحب الامر، با میراث رسول خدا از مدینه به مکه رفت.»

عرض کردم: «میراث رسول خـدا صـلی الله علیه و آله چیست؟» فرمود: «شمشـیر، زره، عمـامه، عبـا، عصـا، پرچم و زین و برگِ

اسبِ پیغمبر است. چون وارد مکه می شود، شمشیر از غلاف بیرون می آورد، زره را می پوشد، پرچم می افرازد، عبا و عمامه را می پوشد، عصا را به دست می گیرد و از خداوند اجازه می طلبد که رسما ظهور کند. یکی از دوستانش از این موضوع اطلاع پیدا می کند و نزد سید حسنی می آید و به او خبر می دهد. حسنی هم پیشدستی می کند و قبل از آن حضرت خروج می نماید. اهل مکه بر او هجوم می آورند، او را می کشند و سرش را به شام می فرستند. در آن موقع صاحب الامر قیام می کند، مردم با وی بیعت می کنند و فرمانش را گردن می نهند.

آنگاه مرد شامی (سفیانی) لشکری به مدینه می فرستد و پیش از رسیدن به مدینه، خداوند آنها را هلاک می گرداند. در آن روز اولاد علی علیه السلام از مدینه فرار می کنند و در مکه به قائم ملحق می شوند. سپس صاحب الامر به عراق می آید و لشکری به مدینه می فرستد. پس اهل مدینه تأمین پیدا می کنند و به آن شهر برمی گردند.» - . کافی: ۷۷۸ -

این حدیث در کتاب غیبت نعمانی نیز ذکر شده است. - . غیبت نعمانی: ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۶۷»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ عِیصِ (۳) بْنِ الْقَاسِمِ

ص: ۳۰۱

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع، راجع روضه الکافی ص ۲۰۹ و قد مر تحت الرقم ۲۵ ص ۲۸۸ عن غیبه الشیخ و إرشاد المفید فراجع.

۲- ۲. راجع روضه الکافی ص ۲۲۵ غیبه النعمانیّ ص ۱۴۲ و قد مر تحت الرقم ۱۱۲ فی الباب السابق ص ۲۴۲ الی قوله:« و سرجه».

۳- ۳. هذا هو الصحیح کما فی المصدر- روضه الکافی ص ۲۶۴- و الرجل هو أبو القاسم. عیص بن القاسم بن ثابت بن عبید بن مهران البجلیّ کوفیّ عربی ثقه عین له کتاب روی عنه صفوان بن یحیی و فی الأصل المطبوع:« عیسی بن القاسم» و هو تصحیف.

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ انْظُرُوا لِأَنْفُسِكُمْ فَوَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُونُ لَهُ الْغَنَمُ فِيهَا الرَّاعِي فَإِذَا وَجَدَ رَجُلًا هُوَ أَعْلَمُ بِغَنَمِهِ مِنَ الَّذِي هُوَ فِيهَا يُخْرِجُهُ وَ يَجِي ءُ بِذَلِكَ الَّذِي هُوَ أَعْلَمُ بِغَنَمِهِ مِنَ الَّذِي كَانَ فِيهَا وَ اللَّهِ لَوْ كَانَتْ لِأَحَدِكُمْ نَفْسَانِ-(۱) يُقَاتِلُ بِوَاحِدَةٍ يُجَرِّبُ بِهَا ثُمَّ كَانَتِ الْأُخْرَى بَاقِيَةً فَعَمِلَ عَلَى مَا قَدِ اسْتَبَانَ لَهَا وَ لَكِنْ لَهُ نَفْسٌ وَاحِدَةٌ إِذَا ذَهَبَتْ فَقَدْ وَ اللَّهِ ذَهَبَتِ التَّوْبَةُ فَأَنْتُمْ أَحَقُّ أَنْ تَخْتَارُوا لِأَنْفُسِكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ آتٍ مِنَّا فَانْظُرُوا عَلَى أَيِّ شَيْ ءٍ تَخْرُجُونَ وَ لَا تَقُولُوا خَرَجَ زَيْدٌ فَإِنَّ زَيْداً كَانَ عَالِماً وَ كَانَ صَدُوقاً وَ لَمْ يَدْعُكُمْ إِلَى نَفْسِهِ إِنَّمَا دَعَاكُمْ إِلَى الرِّضَى مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ لَوْ ظَهَرَ لَوَفَى بِمَا دَعَاكُمْ إِلَيْهِ

إِنَّمَا خَرَجَ إِلَى سُلْطَانٍ مُجْتَمِعٍ لِيَنْقُضَهُ فَالْخَارِجُ مِنَّا الْيَوْمَ إِلَى أَيِّ شَيْ ءٍ يَدْعُوكُمْ إِلَى الرِّضَى مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ فَنَحْنُ نُشْهِدُكُمْ أَنَّا لَسْنَا نَرْضَى بِهِ وَ هُوَ يَعْصِينَا الْيَوْمَ وَ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ وَ هُوَ إِذَا كَانَتِ الرَّايَاتُ وَ الْأَلْوِيَةُ أَجْدَرُ أَنْ لَا يَسْمَعَ مِنَّا إِلَّا مَعَ مَنِ اجْتَمَعَتْ بَنُو فَاطِمَةَ مَعَهُ فَوَ اللَّهِ مَا صَاحِبُكُمْ إِلَّا مَنِ اجْتَمَعُوا عَلَيْهِ إِذَا كَانَ رَجَبٌ (۲)

فَأَقْبِلُوا عَلَى اسْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنْ أَحْبَبْتُمْ أَنْ تَتَأَخَّرُوا إِلَى شَعْبَانَ فَلَا ضَيْرَ وَ إِنْ أَحْبَبْتُمْ أَنْ تَصُومُوا فِي أَهَالِيكُمْ فَلَعَلَّ ذَلِكَ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى لَكُمْ وَ كَفَاكُمْ بِالسُّفْيَانِيِّ عَلَامَةً.

**[ترجمه]کافی: عیسی بن قاسم گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «پرهیزکاری از خداوند یگانه ای را که شریک ندارد پیشه سازید و در خود بنگرید! به خدا قسم اگر شخصی گله ای داشته باشد که در آن گله شبانی گماشته باشد، هر وقت شبان بهتری پیدا کند، اولی را جواب کرده و دومی را که به فن شبانی آشناتر است، به جای او می گمارد.

به خدا قسم اگر یکی از شما دو جان داشته باشد که با یکی بجنگد و آن را بیازماید، بعدا اگر آن جان از کف برود، هر تجربه ای که آموخته،درباره آن جان دیگر هم معمول می دارد. ولی حرف در این است که آدمی یک جان بیشتر ندارد. اگر آن از دست رفت، توبه هم می رود. پس اگر مردی از ما (سادات) آمد و شما را دعوت به قیام کرد، شما سزاوارتر به حفظ جان های خود هستید (یعنی فورا دور او را نگیرید.) درست نگاه کنید وببینید که برای چه می خواهید قیام کنید. نگویید زید (بن علی بن الحسین) هم قیام کرد، زیرا زید مردی عالم و راستگو بود. او شما را به خاطر خود نمی خواند، بلکه شما را به خشنودی و دوستی آل محمد صلی الله علیه و آله دعوت می کرد. او اگر قیام کرد، به آنچه که شما را به آن می خواند وفا نمود. او علیه سلطانی که همه گونه شرایط بی دینی در وی جمع شده بود قیام کرد تا ارکان سلطنت او را بشکند .

ولی آن سیدی که امروز می خواهد خروج کند، شما را به چه چیزی می خواند؟ اگر به خاطر رضایت و خشنودی آل محمد صلی الله علیه و آله باشد، من صریحا می گویم که ما از قیام وی خشنود نیستیم! او امروز نافرمانی ما را می کند و کسی از ما هم با او نیست، و شایسته است که او لشکرکشی و قیام و انقلاب را از ما نشنود، مگر کسی که تمام اولاد فاطمه علیها السلام با وی همراهی دارند.به خدا قسم صاحب شما کسی است که اولاد فاطمه دور او را گرفته باشند.هر گاه ماه رجب فرا رسید، به نام خدا بیایید و اگر تا ماه شعبان به تأخیر انداختید، اشکالی ندارد. و اگر دوست دارید که روزه را نزد کسان خود بگیرید، شاید برای شما بهتر باشد، و برای شما خروج سفیانی به عنوان علامت آن روز کافی است. - . کافی: ۷۹۶ -

**[ترجمه]

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ رِبْعِیٍّ رَفَعَهُ عَنْ عَلِی

ص: ۳۰۲

۱- ۱. الظاهر أن« لو» هاهنا للتمنی أی لیتها کانت لاحدکم نفسان. و مثله قوله تعالی: « لَوْ أَنَّهُمْ بادُونَ فِی الْأَعْرابِ».

۲- ۲. ظاهره ان خروج القائم علیه السلام فی رجب و یحتمل أن یکون المراد أنّه مبدأ ظهور علامات خروجه فأقبلوا الی مکّه فی ذلک الشهر لتکونوا شاهدین هناک عند خروجه. « منه رحمه اللّه فی المرآه».

بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ: وَ اللَّهِ لَا يَخْرُجُ وَاحِدٌ مِنَّا قَبْلَ خُرُوجِ الْقَائِمِ إِلَّا كَانَ مَثَلُهُ مَثَلَ فَرْخٍ طَارَ مِنْ وَكْرِهِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَوِيَ جَنَاحَاهُ فَأَخَذَهُ الصِّبْيَانُ فَعَبَثُوا بِهِ.

**[ترجمه]کافی: امام زین العابدین علیه السلام فرمود: «به خدا قسم هیچ یک از ما پیش از ظهور قائم قیام نمی کند، مگر اینکه همچون گنجشکی است که پیش از پر و بال درآوردن، از آشیانه خود پرواز کند و بچه ها آن را بگیرند و ملعبه دست آنها شود.» - . کافی: ۷۹۶ -

**[ترجمه]

«۶۹»

كا، [الكافي] الْعِدَّةُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا سَدِيرُ الْزَمْ بَيْتَكَ وَ كُنْ حِلْساً مِنْ أَحْلَاسِهِ وَ اسْكُنْ مَا سَكَنَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ فَإِذَا بَلَغَكَ أَنَّ السُّفْيَانِيَّ قَدْ خَرَجَ فَارْحَلْ إِلَيْنَا وَ لَوْ عَلَى رِجْلِكَ (۱).

**[ترجمه]کافی: سدیر صیرفی از حضرت صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: «ای سدیر! در خانه ات بنشین و همچون گلیم پاره خانه باش و مادام که شب و روز آرام است، تو نیز آرام گیر و وقتی شنیدی که سفیانی خروج کرده، به سوی ما بیا، هر چند پیاده بیایی.» - . همان -

**[ترجمه]

«۷۰»

يف، [الطرائف]: رَوَى نِدَاءَ الْمُنَادِي مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِ الْمَهْدِيِّ علیه السلام وَ وُجُوبَ طَاعَتِهِ أَحْمَدُ بْنُ الْمُنَادِي فی كتاب الملاحم و أبو نعيم الحافظ فی كتاب أخبار المهدی و ابن شيرويه الديلمی فی كتاب الفردوس و أبو العلاء الحافظ فی كتاب الفتن.

**[ترجمه]طرایف: موضوع گوینده ای که از آسمان نام مهدی را می برد و وجوب پیروی از وی را احمد بن منادی در کتاب «ملاحم» و حافظ ابو نعیم در کتاب «اخبار المهدی» و ابن شیرویه دیلمی در کتاب «الفردوس» و حافظ ابوالعلاء در کتاب «الفتن» روایت کرده اند. - . طرائف ۱: ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۷۱»

كا، [الكافي] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنِ الطَّيَّارِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ (۲) قَالَ خَسْفٌ وَ مَسْخٌ وَ قَذْفٌ قَالَ قُلْتُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ قَالَ دَعْ ذَا ذَاكَ قِيَامُ

الْقَائِمِ.

**[ترجمه]کافی: طیار روایت می کند که حضرت صادق علیه السلام در تفسیر آیه «سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ»، {به زودی نشانه های خود را در افقها [ی گوناگون] و در دلهایشان بدیشان خواهیم نمود، تا برایشان روشن گردد که او خود حقّ است } فرمود: «این آیه آفاقی فرو رفتن بیداء و مسخ شدن بعضی از دشمنان ما و افتادن آنها است.» عرض کردم: «حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ» چه وقت و کی خواهد بود؟» فرمود: «به آن کار نداشته باش! آن قیام قائم است.» - . کافی: ۷۵۴ -

**[ترجمه]

«۷۲»

نص، [کفایه الأثر] أَبُو الْمُفَضَّلِ الشَّیْبَانِیُّ عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدٍ الطَّیَالِسِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عَمِیرَهَ وَ صَالِحِ بْنِ عُقْبَهَ جَمِیعاً عَنْ

ص: ۳۰۳

۱- ۱. تراه فی روضه الکافی ص ۲۶۵ و الذی قبله فی ص ۲۶۴.

۲- ۲. فصّلت: ۵۳. و الحدیث فی روضه الکافی ص ۱۶۶ و ظاهر الاسناد هکذا: علی بن إبراهیم، عن أبیه؛ و عده من أصحابنا، عن سهل بن زیاد إلخ فراجع. و روی الکلینی فی الروضه ص ۳۸۱ مثله و لم یخرجه المصنّف قال: أبو علیّ الأشعریّ عن محمّد بن عبد الجبار، عن الحسن بن علیّ، عن علیّ بن أبی حمزه، عن أبی بصیر، عن أبی عبد اللّه علیه السلام قال: سألته عن قول اللّه عزّ و جلّ:« سَنُرِیهِمْ آیاتِنا فِی الْآفاقِ وَ فِی أَنْفُسِهِمْ حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ» قال: یریهم فی أنفسهم المسخ و یریهم فی الآفاق انتقاض الآفاق علیهم فیرون قدره اللّه عزّ و جلّ فی أنفسهم و فی الآفاق، قلت له:« حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ»؟ قال: خروج القائم هو الحق من عند اللّه عزّ و جلّ یراه الخلق لا بد منه.

عَلْقَمَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: يَا عَلِيُّ إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا خَرَجَ يَجْتَمِعُ إِلَيْهِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا عَدَدَ رِجَالِ بَدْرٍ فَإِذَا حَانَ وَقْتُ خُرُوجِهِ يَكُونُ لَهُ سَيْفٌ مَغْمُودٌ نَادَاهُ السَّيْفُ قُمْ يَا وَلِيَّ اللَّهِ فَاقْتُلْ أَعْدَاءَ اللَّهِ.

**[ترجمه]کفایه الاثر: حضرت صادق از پدران بزرگوارش، از علی علیهم السلام و آن حضرت از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت می کند که فرمود: «یا علی! موقعی که قائم ظهور کند، سیصد و سیزده نفر، به تعداد مردان جنگ بدر به گرد وی اجتماع کنند و چون وقت آمدنش نزدیک شود، شمشیر غلاف شده ای دارد که همان شمشیر به وی می گوید: «ای ولی خدا، برخیز و دشمنان را بکش!» - . کفایه الاثر: ۲۶۲ -

**[ترجمه]

«۷۳»

ختص، [الإختصاص] حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْقِلٍ الْقِرْمِيسِينِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْزُوقٍ عَنْ عَامِرٍ السَّرَّاجِ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: إِذَا كَانَ عِنْدَ خُرُوجِ الْقَائِمِ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَيُّهَا النَّاسُ قُطِعَ عَنْكُمْ مُدَّةُ الْجَبَّارِينَ وَ وَلِيَ الْأَمْرَ خَيْرُ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ فَالْحَقُوا بِمَكَّةَ فَيَخْرُجُ النُّجَبَاءُ مِنْ مِصْرَ وَ الْأَبْدَالُ مِنَ الشَّامِ وَ عَصَائِبُ الْعِرَاقِ رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ لُيُوثٌ بِالنَّهَارِ كَأَنَّ قُلُوبَهُمْ زُبَرُ الْحَدِيدِ فَيُبَايِعُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ قَالَ عِمْرَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْ لَنَا هَذَا الرَّجُلَ قَالَ هُوَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنُوءَةَ(۱) عَلَيْهِ عَبَاءَتَانِ قَطَوَانِيَّتَانِ اسْمُهُ اسْمِي فَعِنْدَ ذَلِكَ تُفْرِخُ الطُّيُورُ فِي أَوْكَارِهَا وَ الْحِيتَانِ فِي بِحَارِهَا وَ تُمَدُّ الْأَنْهَارُ وَ تَفِيضُ الْعُيُونُ وَ تُنْبِتُ الْأَرْضُ ضِعْفَ أُكُلِهَا ثُمَّ يَسِيرُ مُقَدِّمَتَهُ جَبْرَئِيلُ وَ سَاقَتَهُ إِسْرَافِيلُ فَيَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً.

**[ترجمه]اختصاص: حذیفه یمانی گفت: از پیغمبر صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود:«به هنگام آمدن قائم، گوینده ای از آسمان بانگ می زند: «ای مردم! زمان حکومت جباران به پایان رسید، ولیّ امر بهترین امت محمد صلی الله علیه و آله قیام کرده است؛ در مکه به وی ملحق شوید!» آنگاه نجبا از مصر و ابدال از شام و دستجات عراق که شب ها را به عبادت مشغول و روزها همچون شیر می باشند و دل هاشان مانند پاره های آهن است، بیایند و در بین رکن و مقام با وی بیعت کنند.» در این موقع عمران بن الحصین عرض کرد: «یا رسول اللّه! این مرد را برای ما توصیف کن!» فرمود: «او مردی از اولاد حسین است. گویی که او از مردم «شنسوه» است و قطوانی بر تن دارد. نامش نام من است و در موقع ظهور او، پرندگان جوجه های خود را در آشیانه هاشان و ماهیان در دریاهای خودشان (با کمال آزادی و دور از هر گونه ترس و مزاحمت دشمن) تولید نسل می کنند؛ نهرها کشیده می شود؛ چشمه ها می جوشد و زمین دو برابر محصول خود را می رویاند. و جبرئیل و اسرافیل پیشاپیش او راه می روند. او زمین را پر از عدل و داد می کند ، چنان که پر از ظلم و ستم شده باشد.» - . اختصاص: ۲۰۸ -

**[ترجمه]

«۷۴»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: خَمْسُ عَلَامَاتٍ قَبْلَ قِیَامِ الْقَائِمِ الصَّیْحَهُ وَ السُّفْیَانِیُّ وَ الْخَسْفُ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الزَّکِیَّهِ وَ الْیَمَانِیُّ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنْ خَرَجَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ بَیْتِکَ قَبْلَ هَذِهِ الْعَلَامَاتِ أَ نَخْرُجُ مَعَهُ قَالَ لَا فَلَمَّا کَانَ مِنَ الْغَدِ تَلَوْتُ هَذِهِ الْآیَهَ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ (۲) فَقُلْتُ لَهُ أَ هِیَ الصَّیْحَهُ فَقَالَ أَمَا لَوْ کَانَتْ خَضَعَتْ أَعْنَاقُ

ص: ۳۰۴

۱- ۱. لعله مصحف شنوءه.

۲- ۲. الشعراء: ۴، و الحدیث فی الروضه ص ۳۱۰ و هکذا ما بعده.

أَعْدَاءِ اللَّهِ.

**[ترجمه]کافی: عمر بن حنظله می گوید: از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «پیش از قیام قائم پنج علامت ظاهر می شود: صدای آسمانی، خروج سفیانی، فرو رفتن بیابان «بیداء»، کشته شدن مردی پاکدل (نفس زکیه) و آمدن مرد یمنی.»عرض کردم: «قربانت گردم! اگر پیش از وقوع این علامت ها یکی از سادات اهل بیت شما قیام کرد، من هم با او قیام کنم؟» فرمود نه!

فردای آن روز من آیه «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّماءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِينَ»، {اگر بخواهیم، معجزه ای از آسمان بر آنان فرود می آوریم، تا در برابر آن، گردنهایشان خاضع گردد} را خواندم و عرض کردم: «آیا صدای آسمانی این است که این آیه می گوید؟» فرمود: «آگاه باش که اگر این باشد، (باید امروز) گردن های دشمنان در پیش آن شکسته شود.» - . کافی: ۸۱۹ -

**[ترجمه]

«۷۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: اخْتِلَافُ بَنِي الْعَبَّاسِ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ النِّدَاءُ مِنَ الْمَحْتُومِ وَ خُرُوجُ الْقَائِمِ مِنَ الْمَحْتُومِ قُلْتُ وَ كَيْفَ النِّدَاءُ قَالَ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوَّلَ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ عَلِيّاً وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ قَالَ وَ يُنَادِي مُنَادٍ آخِرَ النَّهَارِ أَلَا إِنَّ عُثْمَانَ وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ.

**[ترجمه]کافی: حلبی می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «اختلاف بنی عباس از علایم حتمی ظهور است. ندای آسمانی و خروج قائم نیز حتمی است.» پرسیدم: «این ندا چگونه است؟» فرمود: «منادی اول روز از آسمان ندا می دهد: «آگاه باشید که علی علیه السلام و شیعیانش رستگارانند!» و یک منادی آخر روز ندا می دهد: «آگاه باشید که عثمان و پیروانش رستگارانند!» - . کافی: ۸۱۹ -

**[ترجمه]

أقول

هذا الباب و باب سیره علیه السلام مشترکان فی کثیر من الأخبار و سیأتی فیه کثیر من أخبار هذا الباب و قد مر کثیر منها فی الباب السابق.

**[ترجمه]این باب و باب سیرت آن حضرت، در بسیاری از اخبار با هم مشترک است، چنان که بسیاری از روایات این باب در آنجا نقل می شود و بسیاری از آنهانیز در باب سابق گذشت.

**[ترجمه]

«۷۶»

وَ رَوَى السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ الْحَمِيدِ بِإِسْنَادِهِ إِلَى أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِيَادِيِّ رَفَعَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجْلَانَ قَالَ: ذَكَرْنَا خُرُوجَ الْقَائِمِ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ كَيْفَ لَنَا أَنْ نَعْلَمَ ذَلِكَ قَالَ يُصْبِحُ أَحَدُكُمْ وَ تَحْتَ رَأْسِهِ صَحِيفَةٌ عَلَيْهَا مَكْتُوبٌ طاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ.

**[ترجمه]سید علی بن عبدالحمید در کتاب «انوار مضیئه»، به سند خود از عبداللّه بن عجلان روایت کرده است که گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السلام درباره قیام قائم سخن به میان آوردیم. من عرض کردم: «ما چگونه می توانیم از آمدن او اطلاع حاصل کنیم؟» فرمود: «صبح که یکی از شما از خواب برمی خیزد، کاغذی را در زیر سر خود می یابد که در آن نوشته است «طاعه معروفه»، یعنی پیروی از قائم، کار معروف و خوبی است.» - . سرور اهل ایمان: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۷۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى كِتَابِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ قَالَ: رُوِيَ أَنَّهُ يَكُونُ فِي رَايَةِ الْمَهْدِيِّ عليه السلام اسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا.

**[ترجمه]همچنین در آن کتاب، با اسناد خود از فضل بن شاذان نقل می کند که بر پرچم مهدی علیه السلام نوشته شده است: «سخنان مهدی را بشنوید و از آن اطاعت کنید!» - . سرور اهل ایمان: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۷۸»

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنِ الْفَضْلِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِذَا خُسِفَ بِجَيْشِ السُّفْيَانِيِّ إِلَى أَنْ قَالَ وَ الْقَائِمُ يَوْمَئِذٍ بِمَكَّةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ مُسْتَجِيراً بِهَا يَقُولُ أَنَا وَلِيُّ اللَّهِ أَنَا أَوْلَى بِاللَّهِ وَ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَمَنْ حَاجَّنِي فِي آدَمَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِآدَمَ وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي نُوحٍ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِنُوحٍ وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي إِبْرَاهِيمَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي مُحَمَّدٍ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِمُحَمَّدٍ وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي النَّبِيِّينَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِالنَّبِيِّينَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (۱) فَأَنَا بَقِيَّةُ آدَمَ وَ خِيَرَةُ نُوحٍ وَ مُصْطَفَى إِبْرَاهِيمَ وَ صَفْوَةُ مُحَمَّدٍ أَلَا وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي كِتَابِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِكِتَابِ اللَّهِ أَلَا وَ مَنْ حَاجَّنِي فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى

۱- ۱. آل عمران: ۳۳.

النَّاسِ بِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ وَ سِيرَتِهِ وَ أَنْشُدُ اللَّهَ مَنْ سَمِعَ كَلَامِي لَمَّا يَبْلُغُ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَيَجْمَعُ اللَّهُ لَهُ أَصْحَابَهُ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَيَجْمَعُهُمُ اللَّهُ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ قَزَعٌ كَقَزَعِ الْخَرِيفِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً(۱) فَيُبَايِعُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ مَعَهُ عَهْدُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ تَوَاتَرَتْ عَلَيْهِ الْآبَاءُ فَإِنْ أَشْكَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ ذَلِكَ شَيْ ءٌ فَإِنَّ الصَّوْتَ مِنَ السَّمَاءِ لَا يُشْكِلُ عَلَيْهِمْ إِذَا نُودِيَ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ.

**[ترجمه]نیز در آن کتاب، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده که فرمود: «وقتی لشکر سفیانی در بیابان فرو رفت...» تا آنجا که فرمود:«قائم آن روز در مکه است و در حالی که جنب کعبه ایستاده است،می گوید: «من ولی خدا هستم؛ من از هر کس به خدا و محمد صلی الله علیه و آله نزدیک ترم. هر کس که می خواهددرباره آدم با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به آدم هستم؛هر کس که می خواهد درباره نوح با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به نوح هستم؛ هر کس که می خواهد درباره ابراهیم با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به ابراهیم هستم؛ هر کس که می خواهد درباره محمد صلی الله علیه و آله با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به محمد صلی الله علیه و آله هستم؛ هر کس که می خواهد درباره انبیا با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به انبیا هستم. خداوند تعالی می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيم»، {به یقین، خداوند، آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری داده است. فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند، و خداوند شنوای داناست} - . آل عمران / ۳۳ - ۳۴[۱] -

من وارث آدم، منتخب نوح، برگزیده ابراهیم و مختار محمد صلی الله علیه و آله هستم. آگاه باشید که هر کس درباره کتاب خدا با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به کتاب خدا هستم؛ هر کس درباره سنت رسول خدا با من گفتگو کند، من نزدیک ترین مردم به سنت رسول خدا و سیره او هستم. هر کس را که کلام مرا شنید، به خدا سوگند می دهم که شاهد به غایب برساند!

پس خدا اصحابش را که سیصد و سیزده نفر مرد هستند، بدون وعده قبلی جمع می کند، مانند جمع شدن ابرهای پاییزی. سپس این آیه را می خواند: «أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعا»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد} پس بین رکن و مقام با او بیعت می کنند و عهد رسول خدا صلی الله علیه و آله با اوست که پدرانش همگی بر آن عهد اتفاق داشته اند و اگر در این مورد اشکالی بر آنان شود، زمانی که صدای آسمانی نام او و پدرش را ندا می دهد، بر آنان مشتبه نمی شود.» - . سرور اهل ایمان: ۸۸ -

**[ترجمه]

«۷۹»

وَ بِالْإِسْنَادِ الْمَذْكُورِ يَرْفَعُهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام: فِي ذِكْرِ الْقَائِمِ عليه السلام فِي خَبَرٍ طَوِيلٍ قَالَ فَيَجْلِسُ تَحْتَ شَجَرَةِ سَمُرَةٍ فَيَجِيئُهُ جَبْرَئِيلُ فِي صُورَةِ رَجُلٍ مِنْ كَلْبٍ فَيَقُولُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا يُجْلِسُكَ هَاهُنَا فَيَقُولُ يَا عَبْدَ اللَّهِ إِنِّي أَنْتَظِرُ أَنْ يَأْتِيَنِي الْعِشَاءُ فَأَخْرُجَ فِي دُبُرِهِ إِلَى مَكَّةَ وَ أَكْرَهُ أَنْ أَخْرُجَ فِي هَذَا الْحَرِّ قَالَ فَيَضْحَكُ فَإِذَا ضَحِكَ عَرَفَهُ أَنَّهُ جَبْرَئِيلُ قَالَ فَيَأْخُذُ بِيَدِهِ وَ يُصَافِحُهُ وَ

يُسَلِّمُ عَلَيْهِ وَ يَقُولُ لَهُ قُمْ وَ يَجِيئُهُ بِفَرَسٍ يُقَالُ لَهُ الْبُرَاقُ فَيَرْكَبُهُ ثُمَّ يَأْتِي إِلَى جَبَلِ رَضْوَى فَيَأْتِي مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ فَيَكْتُبَانِ لَهُ عَهْداً مَنْشُوراً يَقْرَؤُهُ

عَلَى النَّاسِ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى مَكَّةَ وَ النَّاسُ يَجْتَمِعُونَ بِهَا قَالَ فَيَقُومُ رَجُلٌ مِنْهُ فَيُنَادِي أَيُّهَا النَّاسُ هَذَا طَلِبَتُكُمْ قَدْ جَاءَكُمْ يَدْعُوكُمْ إِلَى مَا دَعَاكُمْ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَيَقُومُونَ قَالَ فَيَقُومُ هُوَ بِنَفْسِهِ فَيَقُولُ أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ أَنَا ابْنُ نَبِيِّ اللَّهِ أَدْعُوكُمْ إِلَى مَا دَعَاكُمْ إِلَيْهِ نَبِيُّ اللَّهِ فَيَقُومُونَ إِلَيْهِ لِيَقْتُلُوهُ فَيَقُومُ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ يُنِيفُ عَلَى الثَّلَاثِمِائَةِ فَيَمْنَعُونَهُ مِنْهُ خَمْسُونَ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ وَ سَائِرُهُمْ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ لَا يَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً اجْتَمَعُوا عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ.

**[ترجمه]نیز در کتاب یاد شده، از امام زین العابدین علیه السلام روایت می کند که در روایت مفصلی از قائم علیه السلام نام برد و فرمود: «در زیر درخت تناوری می نشیند. در آنجا جبرئیل به صورت مردی از قبیله کلب می آید و می گوید: «ای بنده خدا! برای چه اینجا نشسته ای؟» قائم می گوید: «منتظرم شب فرا رسد و هنگام شب به مکه بروم. نمی خواهم در این گرما بروم.» در این موقع جبرئیل می خندد و آن حضرت از خنده او متوجه می شود که جبرئیل است.آنگاه جبرئیل دست او را می گیرد و با وی دست می دهد، به او سلام می کند و می گوید: «برخیز!» سپس اسبی به نام «براق» را برای او می آورد، او را سوار می کند و به کوه رضوی می آورد. سپس محمد صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام می آیند و عهدنامه ای برای او می نویسند تا آن را برای مردم بخواند. قائم از آنجا به مکه می رود، در حالی که مردم در آنجا اجتماع کرده اند.

در این هنگام مردی می ایستد و می گوید: «ای مردم!این است مطلوب شما که به نزد شما آمده است و شما را به آنچه پیغمبر صلی الله علیه و آله دعوت می کرد، می خواند!» مردم از جا بلند می شوند. مردی از طرف قائم می ایستد و می گوید: «ای مردم! مطلوب شما این است! اکنون به سوی شما آمده و شما را به آن احکام و قوانین و دستورهایی دعوت می کند که پیغمبر خدا شما را به پذیرش آن می خواند.»

مردم به طرف وی می روند که او را به قتل رسانند. ولی سیصد و چند نفر از جا برمی خیزند و آنها را از گرداگرد او عقب می رانند. پنجاه نفر آنها از مردم کوفه هستند و سایر آنها مردم ناشناسی هستند که اغلب یکدیگر را نمی شناسند. آنها بدون قرار قبلی در مکه جمع می شوند.» - . سرور اهل ایمان: ۹۰ -

**[ترجمه]

«۸۰»

وَ بِالْإِسْنَادِ يَرْفَعُهُ إِلَى أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْقَائِمَ يَنْتَظِرُ مِنْ يَوْمِهِ ذِي طُوًى فِي عِدَّةِ أَهْلِ بَدْرٍ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا حَتَّى يُسْنِدَ ظَهْرَهُ إِلَى الْحَجَرِ يَهُزُّ الرَّايَةَ الْمِغْلَبَةَ-(۲) قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي إِبْرَاهِيمَ علیه السلام

ص: ۳۰۶

۱- ۱. البقره: ۱۴۸.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع:« الرایه المعلقه». و هو تصحیف.

قَالَ وَ کِتَابٌ مَنْشُورٌ.

**[ترجمه]و نیز در آن کتاب از ابو بصیر، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «قائم با سیصد و سیزده مرد از یـارانش، در «ذی طـوی» منتظر قیـام اسـت، تـا مـوقعی کـه به حجرالاـسود تکیه زنـد و پرچم آویخته را به اهـتزاز درآورد.»

علی بن ابی حمزه می گویـد: این را برای امـام موسـی بن جعفر علیه السـلام نقل کردم و فرمود: «و فرمان سـر گشاده ای هم در دست دارد.» - . سرور اهل ایمان: ۹۰ -

**[ترجمه]

«۸۱»

وَ بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ إِلَی أَنْ قَالَ: یَقُولُ الْقَائِمُ علیه السلام لِأَصْحَابِهِ یَا قَوْمِ إِنَّ أَهْلَ مَکَّهَ لَا یُرِیدُونَنِی وَ لَکِنِّی مُرْسِلٌ إِلَیْهِمْ لِأَحْتَجَّ عَلَیْهِمْ بِمَا یَنْبَغِی لِمِثْلِی أَنْ یَحْتَجَّ عَلَیْهِمْ فَیَدْعُو رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَیَقُولُ لَهُ امْضِ إِلَی أَهْلِ مَکَّهَ فَقُلْ یَا أَهْلَ مَکَّهَ أَنَا رَسُولُ فُلَانٍ إِلَیْکُمْ وَ هُوَ یَقُولُ لَکُمْ إِنَّا أَهْلُ بَیْتِ الرَّحْمَهِ وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَهِ وَ الْخِلَافَهِ وَ نَحْنُ ذُرِّیَّهُ مُحَمَّدٍ وَ سُلَالَهُ النَّبِیِّینَ وَ إِنَّا قَدْ ظُلِمْنَا وَ اضْطُهِدْنَا وَ قُهِرْنَا وَ ابْتُزَّ مِنَّا حَقُّنَا مُنْذُ قُبِضَ نَبِیُّنَا إِلَی یَوْمِنَا هَذَا فَنَحْنُ نَسْتَنْصِرُکُمْ فَانْصُرُونَا فَإِذَا تَکَلَّمَ هَذَا الْفَتَی بِهَذَا الْکَلَامِ أَتَوْا إِلَیْهِ فَذَبَحُوهُ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ وَ هِیَ النَّفْسُ الزَّکِیَّهُ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِکَ الْإِمَامَ قَالَ لِأَصْحَابِهِ أَلَا أَخْبَرْتُکُمْ أَنَّ أَهْلَ مَکَّهَ لَا یُرِیدُونَنَا فَلَا یَدْعُونَهُ حَتَّی یَخْرُجَ فَیَهْبِطُ مِنْ عَقَبَهِ طُوًی فِی ثَلَاثِمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّهِ أَهْلِ بَدْرٍ حَتَّی یَأْتِیَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَیُصَلِّی فِیهِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِیمَ أَرْبَعَ رَکَعَاتٍ وَ یُسْنِدُ ظَهْرَهُ إِلَی الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ ثُمَّ یَحْمَدُ اللَّهَ وَ یُثْنِی عَلَیْهِ وَ یَذْکُرُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله وَ یُصَلِّی عَلَیْهِ وَ یَتَکَلَّمُ بِکَلَامٍ لَمْ یَتَکَلَّمْ بِهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ فَیَکُونُ أَوَّلُ مَنْ یَضْرِبُ عَلَی یَدِهِ وَ یُبَایِعُهُ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ یَقُومُ مَعَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ وَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ فَیَدْفَعَانِ إِلَیْهِ کِتَاباً جَدِیداً هُوَ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ بِخَاتَمٍ رَطْبٍ فَیَقُولُونَ لَهُ اعْمَلْ بِمَا فِیهِ وَ یُبَایِعُهُ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ قَلِیلٌ مِنْ أَهْلِ مَکَّهَ ثُمَّ یَخْرُجُ مِنْ مَکَّهَ حَتَّی یَکُونَ فِی مِثْلِ الْحَلْقَهِ قُلْتُ وَ مَا الْحَلْقَهُ قَالَ عَشَرَهُ آلَافِ رَجُلٍ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ یَهُزُّ الرَّایَهَ الْجَلِیَّهَ-(۱) وَ یَنْشُرُهَا وَ هِیَ رَایَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله السَّحَابَهُ وَ دِرْعُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله السَّابِغَهُ وَ یَتَقَلَّدُ بِسَیْفِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ذِی الْفَقَارِ.

وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ: مَا مِنْ بَلْدَهٍ إِلَّا یَخْرُجُ مَعَهُ مِنْهُمْ طَائِفَهٌ إِلَّا أَهْلَ الْبَصْرَهِ فَإِنَّهُ لَا یَخْرُجُ مَعَهُ مِنْهَا أَحَدٌ.

**[ترجمه]همچنین در کتاب مزبور، از ابو بصیر روایت کرده است که امام محمـد باقر علیه السـلام در ضـمن حـدیثی طولانی فرمود: «قائم به یاران خود می گویـد: «ای مردم! اهل مکه مرا نمی خواهنـد، ولی من برای هـدایت فرسـتاده شدم تا آنچه را که شایسـته است شخصـی مثل من به آنها بگوید، گفته و با آنها اتمام حجت کنم.» آنگاه مردی از یاران خود را می طلبد و به وی می گوید: «نزد اهل مکه برو و بگو ای اهل مکه! من فرسـتاده فلانی هسـتم. او به شـما می گوید که ما خانواده رحمت و معدن رسالت و خلافت می باشیم؛ ما ذریه محمـد و سـلاله پیغمبرانیم. مردم به ما سـتم نمودنـد و ما را دربه در و مقهور کردنـد و از

هنگام رحلت پیغمبر تاکنون، حق ما غصب شده است.اکنون ما از شما چشم یاری داریم؛ از ما یاری کنید.»

وقتی آن مرد این سخنان را می گوید، مردم به وی هجوم می آورند و او را در بین رکن و مقام می کشند و او همان مرد پاکدل (نفس زکیه) است. چون خبر کشته شدن او به امام می رسد، به یارانش می گوید: «من به شما خبر ندادم که اهل مکه ما را نمی خواهند؟» اهل مکه او را به مکه دعوت نمی کنند و او هم با سیصد و سیزده مرد که به تعداد جنگجویان بدر هستند، از کوه ذی طوی فرود می آید، داخل مسجدالحرام می شود و در جنب مقام ابراهیم، چهار رکعت نماز می خواند و به حجرالاسود تکیه می دهد. پس حمد و ثنای الهی می کند، بر حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله درود می فرستد و به نحوی سخن می گوید که هیچ کس بدان گونه سخن نگفته باشد.

او نخستین کسی است که جبرئیل و میکائیل دست در دست او گذارده و با وی بیعت می کنند. سپس پیغمبر و امیرالمؤمنین علیهما السلام همراه آنها برخاسته و کتاب جدید مهرشده ای را که هنوز مهرش خشک نشده و بر عرب دشوار است، به وی می دهند و به وی می گویند: «بر طبق آنچه در این کتاب نوشته است عمل کن!» سپس آن سیصد نفر و عده قلیلی از اهل مکه با وی بیعت می کنند. چون از مکه خارج شود، مثل این است که در حلقه باشد.»

ابو بصیر می گوید: پرسیدم: «حلقه چیست؟» فرمود: «ده هزار مرد است که جبرئیل در سمت راست و میکائیل در سمت چپ او قرار دارند و در آن هنگام پرچم او را به اهتزاز درآورده همه جا می گرداند، و این همان پرچم و زره سابق پیغمبر صلی الله علیه و آله است و شمشیر پیغمبر به نام «ذوالفقار» را نیز حمائل می کند.» - . سرور اهل ایمان: ۹۳ -

و در روایت دیگر حضرت فرمود: «از هر شهری جمعی به یاری قائم قیام می کنند، مگر مردم «بصره» که یک نفر از آنها به کمک او نمی رود.» - . همان: ۹۵ -

**[ترجمه]

«۸۲»

وَ بِالْإِسْنَادِ يَرْفَعُهُ إِلَى الْفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَهُ كَنْزٌ

ص: ۳۰۷

۱- ۱. سیجی ء تحت الرقم ۱۵۲ أنّها الرایه المغلبه.

بِالطَّالَقَانِ مَا هُوَ بِذَهَبٍ وَ لَا فِضَّهٍ وَ رَايَهٌ لَمْ تُنْشَرْ مُنْذُ طُوِيَتْ وَ رِجَالٌ كَأَنَّ قُلُوبَهُمْ زُبَرُ الْحَدِيدِ لَا يَشُوبُهَا شَكٌّ فِي ذَاتِ اللَّهِ أَشَدُّ مِنَ الْحَجَرِ لَوْ حَمَلُوا عَلَى الْجِبَالِ لَأَزَالُوهَا لَا يَقْصِدُونَ بِرَايَاتِهِمْ بَلْدَهً إِلَّا خَرَّبُوهَا كَأَنَّ عَلَى خُيُولِهِمُ الْعِقْبَانَ يَتَمَسَّحُونَ بِسَرْجِ الْإِمَام عليه السلام يَطْلُبُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَهَ وَ يَحُفُّونَ بِهِ يَقُونَهُ بِأَنْفُسِهِمْ فِي الْحُرُوبِ وَ يَكْفُونَهُ مَا يُرِيدُ فِيهِمْ رِجَالٌ لَا يَنَامُونَ اللَّيْلَ لَهُمْ دَوِيٌّ فِي صَلَاتِهِمْ كَدَوِيِّ النَّحْلِ يَبِيتُونَ قِيَاماً عَلَى أَطْرَافِهِمْ وَ يُصْبِحُونَ عَلَى خُيُولِهِمْ رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ لُيُوثٌ بِالنَّهَارِ هُمْ أَطْوَعُ لَهُ مِنَ الْأَمَهِ لِسَيِّدِهَا كَالْمَصَابِيحِ كَأَنَّ قُلُوبَهُمُ الْقَنَادِيلُ وَ هُمْ مِنْ خَشْيَهِ اللَّهِ مُشْفِقُونَ يَدْعُونَ بِالشَّهَادَهِ وَ يَتَمَنَّوْنَ أَنْ يُقْتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ شِعَارُهُمْ يَا لَثَارَاتِ الْحُسَيْنِ إِذَا سَارُوا يَسِيرُ الرُّعْبُ أَمَامَهُمْ مَسِيرَهَ شَهْرٍ يَمْشُونَ إِلَى الْمَوْلَى إِرْسَالًا بِهِمْ يَنْصُرُ اللَّهُ إِمَامَ الْحَقِّ.

**[ترجمه]هم در آن کتاب از فضیل بن یسار، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده که به وی فرمود: «گنجی در طالقان هست که از طلا و نقره نیست، و پرچمی است که از روزی که آن را پیچیده اند، برافراشته نشده است و مردانی هستند که دل های آنها مانند پاره های آهن است، شکی در ایمان به خدا در آن راه نیافته و در طریق ایمان، از سنگ محکم تر است. اگر آنها را وادارند که کوه ها را از جای بکنند، از جای کنده و از میان برمی دارند. لشکرآنها قصد هر شهری را که کنند، آن را خراب می نمایند. اسب های آنها زین های زرین دارند و خود آنها برای تبرک، بدن خود را به زین اسب امام می سایند. آنها در جنگ ها امام را در میان می گیرند، با جان خود از وی دفاع می کنند و هر کاری که داشته باشد، برایش انجام می دهند.

مردانی در میان آنهاست که شب ها نمی خوابند و زمزمه آنها در حال عبادت، همچون زمزمه زنبور عسل است. آنها تمام شب را به عبادت مشغولند و روزها سواره به دشمن حمله می کنند. آنها در وقت شب راهب و هنگام روز شیرند. آنها در فرمانبرداری از امام، بیش از کنیز نسبت به آقایش پافشاری دارند. آنها مانند چراغ های درخشنده اند، دل هاشان همچون قندیل هاست و از خوف خدا خشنود هستند. آنها ادعای شهادت دارند و تمنا می کنند که در راه خداوند کشته گردند. شعار آنان این است: «ای خون خواهان حسین!» از هر جا می گذرند، رعب آنها پیشاپیش آنان به فاصله یکماه راه، در دل ها جای می گیرد و بدین گونه رو به پیش می روند. خداوند هم پیشرو به سوی حق و حقیقت را پیروز می گرداند. - . سرور اهل ایمان: ۹۷ -

**[ترجمه]

«۸۳»

وَ بِالْإِسْنَادِ إِلَى الْكَابُلِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: يُبَايَعُ الْقَائِمُ بِمَكَّهَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ رَسُولِهِ وَ يَسْتَعْمِلُ عَلَى مَكَّهَ ثُمَّ يَسِيرُ نَحْوَ الْمَدِينَهِ فَيَبْلُغُهُ أَنَّ عَامِلَهُ قُتِلَ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَيَقْتُلُ الْمُقَاتِلَهَ وَ لَا يَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ ثُمَّ يَنْطَلِقُ فَيَدْعُو النَّاسَ بَيْنَ الْمَسْجِدَيْنِ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ رَسُولِهِ وَ الْوَلَايَهِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّهِ حَتَّى يَبْلُغَ الْبَيْدَاءَ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِ جَيْشُ السُّفْيَانِيِّ فَيَخْسِفُ اللَّهُ بِهِمْ.

وَ فِي خَبَرٍ آخَرَ: يَخْرُجُ إِلَى الْمَدِينَهِ فَيُقِيمُ بِهَا مَا شَاءَ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الْكُوفَهِ وَ يَسْتَعْمِلُ عَلَيْهَا رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَإِذَا نَزَلَ الشَّفْرَهَ جَاءَهُمْ كِتَابُ السُّفْيَانِيِّ إِنْ لَمْ تَقْتُلُوهُ لَأَقْتُلَنَّ مُقَاتِلِيكُمْ وَ لَأَسْبِيَنَّ ذَرَارِيَّكُمْ فَيُقْبِلُونَ عَلَى عَامِلِهِ فَيَقْتُلُونَهُ فَيَأْتِيهِ الْخَبَرُ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ

فَيَقْتُلُهُمْ وَ يَقْتُلُ قُرَيْشاً حَتَّى لَا يَبْقى مِنْهُمْ إِلَّا أَكْلَهُ كَبْشٍ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الْكَوفَهِ وَ يَسْتَعْمِلُ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَيُقْبِلُ وَ يَنْزِلُ النَّجَفَ.

**[ترجمه]و نیز در آن کتاب از ابو خالد کابلی، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «قائم ما در مکه، از مردم بر اساس کتاب خدا (قرآن) و سنت پیغمبرش بیعت می گیرد و حاکمی بر آنها تعیین می کند. سپس به مدینه می رود. در میان راه به وی خبر می دهند که حاکم او را کشته اند. او هم برمی گردد و قاتلان را می کشد، و بیش از این کاری نمی کند. آنگاه حرکت می کند و در بین دو مسجد (مکه و مدینه)، مردم را به عمل به کتاب خدا، سنت پیغمبرش، دوستی امیرالمؤمنین علیه السلام و بیزاری از دشمنش دعوت می کند، تا آنکه به بیابان «بیداء» می رسد. در آنجا لشکر سفیانی برای جنگ با وی، به جانب او حرکت می کند و خدا آنها را در زمین فرو می برد.»

و در روایت دیگر فرمود: «به سمت مدینه آمده و مدتی که بخواهد، در آن اقامت می کند. سپس به کوفه می رود و مردی از اصحابش را بر آنجا می گمارد و وقتی در «شفره» فرود می آید، نامه سفیانی به اهل مدینه می رسد که نوشته است: «اگر او (یعنی قائم) را نکشید، مردان شما را به قتل می رسانم و زنانتان را اسیر می کنم.» مردم مدینه هم حاکم او را می کشند. چون این خبر به قائم می رسد، به مدینه برمی گردد، با آنها جنگ می کند و طوری قریش را نابود می گرداند که جز خورنده قوچ، باقی نمی ماند. سپس از آنجا به کوفه می رود و مردی از یاران خود را به حکومت آنجا منصوب می دارد. آنگاه در نجف فرود می آید.» - . سرور اهل ایمان: ۹۸ -

**[ترجمه]

«۸۴»

أَقُولُ رَوَى الشَّيْخُ أَحْمَدُ بْنُ فَهْدٍ فِي الْمُهَذَّبِ وَ غَيْرُهُ فِي غَيْرِهِ بِأَسَانِيدِهِمْ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: يَوْمُ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يَظْهَرُ فِيهِ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ وُلَاهَ الْأَمْرِ وَ يُظْفِرُهُ اللَّهُ تَعَالَى بِالدَّجَّالِ فَيَصْلِبُهُ عَلَى كُنَاسَهِ الْكُوفَهِ وَ مَا مِنْ يَوْمِ نَيْرُوزٍ إِلَّا وَ نَحْنُ نَتَوَقَّعُ فِيهِ الْفَرَجَ لِأَنَّهُ مِنْ أَيَّامِنَا حَفِظَتْهُ الْفُرْسُ وَ ضَيَّعْتُمُوهُ.

ص: ۳۰۸

**[ترجمه]شیخ احمد بن فهد حلی در کتاب «مهذب» و دیگران در تألیفات خود از معلی بن خنیس و او از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «نوروز، روزی است که قائم ما اهل بیت و صاحب امر خلافت در آن روز قیام می کند و خداوند او را بر دجال پیروز می گرداند. او دجال را در مزبله کوفه به دار می آویزد. هیچ روز نوروزی نمی گذرد مگر اینکه ما در آن روز انتظار فرج داریم. زیرا نوروز از روزهای ماست. ایرانیان آن روز را حفظ کردند، ولی شما عرب ها آن را ضایع کردید!

**[ترجمه]

باب ۲۷ سیره و أخلاقه و عدد أصحابه و خصائص زمانه و أحول أصحابه صلوات الله علیه و علی آبائه

روایات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] هَارُونُ عَنِ ابْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُنَا اضْمَحَلَّتِ الْقَطَائِعُ فَلَا قَطَائِعَ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام باقر علیه السلام فرمود: «هر وقت قائم ما قیام کرد، قطایع (مالکیت های پادشاهان بزرگ) از بین می رود، به طوری که دیگر قطایعی در میان نخواهد بود.» - . قرب الاسناد: ۸۰ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] ابْنُ مُوسَى عَنْ حَمْزَةَ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبِي الْحَسَنِ عليهما السلام قَالا: لَوْ قَدْ قَامَ الْقَائِمُ لَحَكَمَ بِثَلَاثٍ لَمْ يَحْكُمْ بِهَا أَحَدٌ قَبْلَهُ يَقْتُلُ الشَّيْخَ الزَّانِيَ وَ يَقْتُلُ مَانِعَ الزَّكَاةِ وَ يُوَرِّثُ الْأَخَ أَخَاهُ فِي الْأَظِلَّةِ(۲).

**[ترجمه]خصال: حضرت امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام فرمودند: «موقعی که قائم قیام کند، برای سه چیز حکم صادر می کند که هیچ کس پیش از وی حکم نکرده است. (آن سه حکم این است که:) پیرمرد زناکار را اعدام می کند؛ کسی را که از زکات دادن امتناع می کند، به قتل می رساند؛ و برادر از برادرش که در عالم ارواح و قبل از این عالم برادری داشتند، ارث می برد.» - . خصال: ۱۶۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الْعَوَّامِ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يُقْبِلُ الْقَائِمُ

عليه السلام فِي خَمْسَةٍ وَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا مِنْ تِسْعَةِ أَحْيَاءٍ مِنْ حَيٍّ رَجُلٌ وَ مِنْ حَيٍّ رَجُلَانِ وَ مِنْ حَيٍّ ثَلَاثَةٌ وَ مِنْ حَيٍّ أَرْبَعَةٌ وَ مِنْ حَيٍّ خَمْسَةٌ وَ مِنْ حَيٍّ سِتَّةٌ وَ مِنْ حَيٍّ سَبْعَةٌ وَ مِنْ حَيٍّ ثَمَانِيَةٌ وَ مِنْ حَيٍّ تِسْعَةٌ وَ لَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَجْتَمِعَ لَهُ الْعَدَدُ.

**[ترجمه]خصال: حضرت صادق عليه السلام فرمود: «قائم با چهل و پنج مرد كه از نه قبيله اند خواهد آمد؛ از يک قبيله يک مرد؛ از يک قبيله دو مرد؛ از يک قبيله سه مرد؛ از يک قبيله چهار مرد؛ از يک قبيله پنج مرد؛ از يک قبيله شش مرد؛ از يک قبيله هفت مرد؛ از يک قبيله هشت مرد؛ از يک قبيله نه مرد و به همين ترتيب تا زمانى كه تعداد يارانش تكميل شود.» - . خصال: ۴۲۴ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] أَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الدَّوَالِيبِيُ (۳) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ

ص: ۳۰۹

۱- ۱. فى المصدر ص ۵۴:« و عنه- يعنى مسعده بن زياد- عن جعفر، عن أبيه أن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله أمر بالنزول على أهل الذمّه ثلاثه أيام، و قال: إذا قام قائمنا اضمحلت القطائع فلا قطائع»، و القطائع جمع قطيعه و هى ما يقطع من أرض الخراج لواحد يسكنها و يعمرها.

۲- ۲. يعنى عالم الاشباح و الأرواح قبل هذا العالم.

۳- ۳. فى المصدر ج ۱ ص ۵۹: أبو الحسن علىّ بن ثابت الدواليبى[الدوالينى] خ و قال المصحح: هكذا فى أكثر النسخ الخطيه التى بأيدينا و النسخه الجديده المطبوعه. من العيون، و فى البحار: أحمد بن علىّ بن ثابت و كذا فى بعض النسخ الخطيه من العيون و النسخه المطبوعه القديمه و لا بدّ من التتبع. الرجل هو أبو الحسن أحمد بن محمّد بن علىّ بن ثابت الازجى الدنابى بالضم. على ما فى القاموس و كان محدثا سمع عنه الصدوق بمدينه السلام سنه ۳۵۲ هذا الحديث رواه فى العيون ج ۱ ص ۵۹- ۶۴ بتمامه و نقل عنه المصنّف ما يناسب هذا الباب من آخر الحديث، و رواه فى كمال الدين ج ۱ ص ۳۸۰- ۳۸۴ من طبعه الإسلاميه و فيه: حدّثنا أبو الحسن أحمد بن ثابت الدولانى بمدينه السلام قال: حدّثنا محمّد بن الفضل النحوى قال حدّثنا محمّد بن علىّ بن عبد الصمد إلخ. فالدواليبى و الدوالينى، و الدولانى كلها مصحف عن الدنابى.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ فِي وَصْفِ الْقَائِمِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى رَكَّبَ فِي صُلْبِ الْحَسَنِ عليه السلام (۱)

نُطْفَةً مُبَارَكَةً زَكِيَّةً طَيِّبَةً طَاهِرَةً مُطَهَّرَةً يَرْضَى بِهَا كُلُّ مُؤْمِنٍ مِمَّنْ قَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ فِي الْوَلَايَةِ وَ يَكْفُرُ بِهَا كُلُّ جَاحِدٍ فَهُوَ إِمَامٌ تَقِيٌّ نَقِيٌّ سَارٌّ مَرْضِيٌّ هَادٍ مَهْدِيٌّ يَحْكُمُ بِالْعَدْلِ وَ يَأْمُرُ بِهِ يُصَدِّقُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يُصَدِّقُهُ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ يَخْرُجُ مِنْ تِهَامَةَ حِينَ تَظْهَرُ الدَّلَائِلُ وَ الْعَلَامَاتُ وَ لَهُ كُنُوزٌ لَا ذَهَبٌ وَ لَا فِضَّةٌ إِلَّا خُيُولٌ مُطَهَّمَةٌ وَ رِجَالٌ مُسَوَّمَةٌ(۲)

يَجْمَعُ اللَّهُ لَهُ مِنْ أَقَاصِي الْبِلَادِ عَلَى عِدَّةِ أَهْلِ

۱- ۱. يعنى الحسن بن علىّ العسكرىّ عليهما السلام و فى الأصل المطبوع:« فى صلب الحسين» و هو تصحيف و الحديث فى النصّ على الأئمّه الاثنى عشر عليهم السلام فاقتطع المؤلّف رحمه اللّه ما يتعلق بالحجه ابن الحسن العسكرىّ عليه الصلاه و السلام.

۲- ۲. يقال: جواد مطهم أى تام الحسن، و هو من أوصاف الخيل، و المسوم: المعلم بعلامه يعرف بها، و كان ذلك من دأب الشجعان عند الحرب يعلمون بريش طائر أو سومه صوف أو عمامه، و قد نزلت الملائكه يوم بدر و كانت سيماهم عمائم بيضا قد أرسلوها على ظهورهم الا جبريل فكانت عمامته صفراء و منه قول سحيم بن وثيل الرياحى: أنا ابن جلا و طلّاع الثّنايا**متى أضع العمامه تعرفونى

بَدْرٍ ثَلَاثَمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا مَعَهُ صَحِیفَهٌ مَخْتُومَهٌ فِیهَا عَدَدُ أَصْحَابِهِ بِأَسْمَائِهِمْ وَ بُلْدَانِهِمْ وَ طَبَائِعِهِمْ وَ حُلَاهُمْ وَ کُنَاهُمْ کَدَّادُونَ مُجِدُّونَ فِی طَاعَتِهِ فَقَالَ لَهُ أُبَیٌّ وَ مَا دَلَائِلُهُ وَ عَلَامَاتُهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَهُ عَلَمٌ إِذَا حَانَ وَقْتُ خُرُوجِهِ انْتَشَرَ ذَلِکَ الْعَلَمُ مِنْ نَفْسِهِ وَ أَنْطَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَنَادَاهُ الْعَلَمُ اخْرُجْ یَا وَلِیَّ اللَّهِ فَاقْتُلْ أَعْدَاءَ اللَّهِ وَ هُمَا آیَتَانِ وَ عَلَامَتَانِ-(۱)

وَ لَهُ سَیْفٌ مُغَمَّدٌ فَإِذَا حَانَ وَقْتُ خُرُوجِهِ اقْتَلَعَ ذَلِکَ السَّیْفُ مِنْ غِمْدِهِ وَ أَنْطَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَنَادَاهُ السَّیْفُ اخْرُجْ یَا وَلِیَّ اللَّهِ فَلَا یَحِلُّ لَکَ أَنْ تَقْعُدَ عَنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ فَیَخْرُجُ وَ یَقْتُلُ أَعْدَاءَ اللَّهِ حَیْثُ ثَقِفَهُمْ وَ یُقِیمُ حُدُودَ اللَّهِ وَ یَحْکُمُ بِحُکْمِ اللَّهِ یَخْرُجُ وَ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ یَسْرَتِهِ وَ سَوْفَ تَذْکُرُونَ مَا أَقُولُ لَکُمْ وَ لَوْ بَعْدَ حِینٍ وَ أُفَوِّضُ أَمْرِی إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَا أُبَیُّ طُوبَی لِمَنْ لَقِیَهُ وَ طُوبَی لِمَنْ أَحَبَّهُ وَ طُوبَی لِمَنْ قَالَ بِهِ یُنْجِیهِمْ مِنَ الْهَلَکَهِ وَ بِالْإِقْرَارِ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ بِجَمِیعِ الْأَئِمَّهِ یَفْتَحُ اللَّهُ لَهُمُ الْجَنَّهَ مَثَلُهُمْ فِی الْأَرْضِ کَمَثَلِ الْمِسْکِ الَّذِی یَسْطَعُ رِیحُهُ فَلَا یَتَغَیَّرُ أَبَداً وَ مَثَلُهُمْ فِی السَّمَاءِ کَمَثَلِ الْقَمَرِ الْمُنِیرِ الَّذِی لَا یُطْفَأُ نُورُهُ أَبَداً قَالَ أُبَیٌّ یَا رَسُولَ اللَّهِ کَیْفَ حَالُ بَیَانِ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّهِ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی أَنْزَلَ عَلَیَّ اثْنَتَیْ عَشْرَهَ صَحِیفَهً اسْمُ کُلِّ إِمَامٍ عَلَی خَاتَمِهِ وَ صِفَتُهُ فِی صَحِیفَتِهِ.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام محمد تقی علیه السلام از پدران بزرگوارش روایت کرده است که پیغمبر صلی الله علیه و آله ، قائم را برای ابیّ ابن کعب بدین گونه توصیف فرمود: «خداوند نطفه با برکت و پاک و پاکیزه را در صلب حسین به وجود آورد که هر مؤمنی که خداوند از وی در خصوص دوستی اهل بیت پیمان گرفته است، از آن نطفه خشنود است و هر منکری از آن دوری می جوید.او امام پرهیزکار، ستوده خصال، پسندیده و هادی و مهدی است که حکم به عدل می کند و دستور بدان می دهد و در گفتارش خدا را تصدیق می کند، خداوند هم او را تصدیق می نماید.

و چون دلائل و علائم آن آشکار شود، از سرزمین «تهامه» بیرون می آید. او گنج هایی دارد که نه طلا و نه نقره است، بلکه اسب های نیرومند و مردان ناموری است به عدد اصحاب بدر، یعنی سیصد و سیزده نفر که از اقطار جهان به دوروی گرد آیند. صحیفه مهر کرده ای با اوست که تعداد یارانش به همراه اسامی و شهرها و طبایع و اوصاف و کینه های آنها در آن نوشته شده است و آنها همه سعی در فرمانبرداری او (مهدی) دارند.»

ابی بن کعب عرض کرد: «یا رسول اللَّه! دلائل و علائم آمدن او چیست؟» فرمود: «پرچمی است که چون وقت قیام وی شود، آن پرچم خود به خود برافراشته می شود و همان پرچم به قائم می گوید: «ای ولی خدا! برخیز و دشمنان خدا را بکش!» و آنها دو پرچم و علامت هستند. وی شمشیری در غلاف دارد که چون وقت ظهورش نزدیک شود، آن را از غلاف می کشد و خداوند آن شمشیر را به زبان آورده و آن نیز به وی می گوید: «ای ولی خدا، برخیز! جا ندارد که بنشینی و دشمنان خدا را به حال خودشان بگذاری!» او از پس پرده غیبت بیرون می آید و هر جا دشمنان خدا را ببیند، آنها را به قتل می رساند و احکام خدا را جاری می سازد و طبق دستور الهی حکم می کند، در حالی که جبرئیل درسمت راست و میکائیل در جانب چپ او قرار گرفته اند. به زودی آنچه که اکنون من به شما می گویم، مردم به زبان می آورند، هر چند بعد از زمان های طولانی باشد. من هم کار خود را به خدا می سپارم.

ای ابی! خوش به حال کسی که او را ملاقات می کند! خوش به حال کسی که او را دوست می دارد! خوش به حال کسی که به وجود و ظهور او اعتقاد دارد! او آنها را از مهالک دنیوی نجات می دهد و با اعتقاد به خدا و پیغمبر و تمام ائمه طاهرین

علیهم السلام خداوند درهای بهشت را برای آنها می گشاید. مثل آنها در دنیا، همچون مشکی است که همیشه بویش استشمام می شود و هیچ گاه تغییر نمی یابد. و مثل آنها در آسمان، مانند ماه تابان است که هیچ وقت نورش خاموش نمی شود.»

ابی بن کعب عرض کرد: «یا رسول اللّٰه! بیان حال ائمه از جانب خداوند عزوجل چگونه است؟» حضرت فرمود: «خداوند متعال دوازده صحیفه بر من نازل فرمود که نام هر امامی بر مهر آن نگاشته و وصفش در آن نوشته شده بود.» - . عیون اخبار الرضا ۱ : ۶۲ -

**[ترجمه]

بيان

تمام الخبر فی باب النص علی الاثنی عشر علیهم السلام (۲) و المطهم کمعظم السمین الفاحش السمن و التام من کل شی ء و قال الجزری فیه إنه قال یوم بدر سوموا فإن الملائکه قد سومت أی اعملوا لکم علامه یعرف بها بعضکم بعضا و السومه و السمه العلامه.

ص: ۳۱۱

۱- ۱. فی الأصل المطبوع و هکذا المصدر: رایتان و علامتان. و هو تصحیف فان المراد: آیتان و علامتان: أحدهما انتشار العلم من نفسه و الثانی نداؤه.

۲- ۲. راجع ج ۳۶ ص ۲۰۴ من الطبعه الحدیثه.

**[ترجمه]متن کامل حدیث در باب «نص بر امامان دوازده گانه علیهم السلام » گذشت. کلمه «مطهّم» بر وزن معظم، شخص فربهی را گویند که بسیار چاق است و همچنین کامل هر چیزی را گویند. جزری در مورد این حدیث می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله روز جنگ بدر فرمود: «عمامه بر سر نهید که ملائکه عمامه نهاده اند.»یعنی علامتی برای خود قرار دهید که یکدیگر را بشناسید، و «سومه» و «سمه» به معنای علامت است .

**[ترجمه]

«۵»

ع، [علل الشرائع] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام](۱)

ابْنُ سَعِيدٍ الْهَاشِمِيُّ عَنْ فُرَاتٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبُخَارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْهَرَوِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا عُرِجَ بِی إِلَی السَّمَاءِ نُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَبَّيْکَ رَبِّی وَ سَعْدَيْکَ تَبَارَکْتَ وَ تَعَالَيْتَ فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ عَبْدِی وَ أَنَا رَبُّکَ فَإِيَّایَ فَاعْبُدْ وَ عَلَیَّ فَتَوَکَّلْ فَإِنَّکَ نُورِی فِی عِبَادِی وَ رَسُولِی إِلَی خَلْقِی وَ حُجَّتِی عَلَی بَرِيَّتِی لَکَ وَ لِمَنْ تَبِعَکَ خَلَقْتُ جَنَّتِی وَ لِمَنْ خَالَفَکَ خَلَقْتُ نَارِی وَ لِأَوْصِيَائِکَ أَوْجَبْتُ کَرَامَتِی وَ لِشِيعَتِهِمْ أَوْجَبْتُ ثَوَابِی فَقُلْتُ يَا رَبِّ وَ مَنْ أَوْصِيَائِی فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ أَوْصِيَاؤُکَ الْمَکْتُوبُونَ إِلَی سَاقِ عَرْشِی فَنَظَرْتُ وَ أَنَا بَيْنَ يَدَیْ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ إِلَی سَاقِ الْعَرْشِ فَرَأَيْتُ اثْنَیْ عَشَرَ نُوراً فِی کُلِّ نُورٍ سَطْرٌ أَخْضَرُ عَلَيْهِ اسْمُ وَصِیٍّ مِنْ أَوْصِيَائِی أَوَّلُهُمْ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ آخِرُهُمْ مَهْدِیُّ أُمَّتِی فَقُلْتُ يَا رَبِّ هَؤُلَاءِ أَوْصِيَائِی بَعْدِی فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ هَؤُلَاءِ أَوْلِيَائِی وَ أَحِبَّائِی وَ أَصْفِيَائِی وَ حُجَجِی بَعْدَکَ عَلَی بَرِيَّتِی وَ هُمْ أَوْصِيَاؤُکَ وَ خُلَفَاؤُکَ وَ خَيْرُ خَلْقِی بَعْدَکَ

وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَأُظْهِرَنَّ بِهِمْ دِينِی وَ لَأُعْلِيَنَّ بِهِمْ کَلِمَتِی وَ لَأُطَهِّرَنَّ الْأَرْضَ بِآخِرِهِمْ مِنْ أَعْدَائِی وَ لَأُمَلِّکَنَّهُ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا وَ لَأُسَخِّرَنَّ لَهُ الرِّيَاحَ وَ لَأُذَلِّلَنَّ لَهُ السَّحَابَ الصِّعَابَ وَ لَأُرَقِّيَنَّهُ فِی الْأَسْبَابِ وَ لَأَنْصُرَنَّهُ بِجُنْدِی وَ لَأُمِدَّنَّهُ بِمَلَائِکَتِی حَتَّی يُعْلِنَ دَعْوَتِی وَ يَجْمَعَ الْخَلْقَ عَلَی تَوْحِيدِی ثُمَّ لَأُدِيمَنَّ مُلْکَهُ وَ لَأُدَاوِلَنَّ الْأَيَّامَ بَيْنَ أَوْلِيَائِی إِلَی يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

**[ترجمه]علل الشرائع و عیون اخبار الرضا: ابو صلت هروی از امام رضا علیه السلام و آن حضرت از پدرانش، از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت می کند که فرمود: «وقتی مرا به معراج بردند، صدایی شنیدم که گفت: «یا محمد!»عرض کردم: «بلی ای خدای بزرگ!» باز شنیدم که گفته شد: «یا محمد! تو بنده من و من خدای تو هستم. مرا عبادت کن و توکل بر من بنما، زیرا تو در میان بندگان من نور من هستی و فرستاده به جانب بندگان من و حجت من بر بندگان من می باشی. من بهشت خود را برای تو و پیروان تو خلق کردم، و آتش دوزخ را برای مخالفین تو آفریدم و کرامت خود را به جانشینان تو و ثواب خود را به شیعیان آنها دادم.»

من عرض کردم: «خداوندا! جانشینان من کیستند؟» ندا آمد که:«یا محمد!جانشینان تو کسانی هستند که اسامی آنها بر ساق عرش نوشته شده است.» در همان جا به ساق عرش نگاه کردم؛ دوازده نور دیدم که در هر نوری سطر سبزی بود که نام هر یک از جانشینان من در آن نوشته شده بود. اول آنها علی بن ابی طالب و آخر آنها مهدی امت من علیهم السلام بود.

من عرض کردم: «پروردگارا اینها بعد از من جانشینان منهستند؟» ندا آمد که:«ای محمد! آری اینان دوستان و برگزیدگان و حجت های من بعد از تو بر بندگان من می باشند و جانشینان و خلفا و بهترین بندگانم بعد از تو هستند.به عزت و جلال خودم قسم، دین خود را به وسیله آنها بر اوهام بشر غالب و کلمه خود را به وسیله آنها بلند می کنم و به وسیله آخرین آنها، زمین خود را (از وجود بی دینان و اهل معصیت) پاک می کنم؛ سلطنت شرق و غرب را به او می دهم؛ بادها را در اختیار او می گذارم؛ ابرهای سخت را برای او رام می گردانم و در راه آسمان بالا می برم؛ با لشکر خود به او نصرت می دهم و به وسیله فرشتگانم کمک می کنم تا آنکه دعوت مرا اعلان کنند و بندگان را بر عقیده به توحید من گرد آورند. آنگاه سلطنت او را طولانی می گردانم و روزگار دولتش را در میان دوستانم تا روز قیامت دراز می نمایم.» - . علل الشرائع ۱: ۱۳ و عیون اخبار الرضا ۱: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

بیان

تمام الخبر فی باب فضلهم علی الملائکه و المراد بالأسباب طرق السماوات کما فی قوله تعالی حکایه عن فرعون لَعَلِّی أَبْلُغُ الْأَسْبابَ أَسْبابَ السَّماواتِ (۲) أو الوسائل التی یتوصل بها إلی مقاصده کما فی قوله تعالی

ص: ۳۱۲

۱- ۱. تراه فی علل الشرائع ج ۱ ص ۵- ۷ و فی عیون أخبار الرضا ج ۱ ص ۲۶۲- ۲۶۴ و الحدیث مختصر ذکر المصنّف- رضوان اللّه علیه- ذیل الخبر، و قد رواه الصدوق فی کمال الدین ج ۱ ص ۳۶۶- ۳۶۹، فکان ینبغی أن یذکر رمزک أیضا.
۲- ۲. المؤمن: ۳۶ و ۳۷.

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَباً(۱) و الأول أظهر كما سيأتى فى الخبر.

قال الطبرسى فى تفسير الأولى المعنى لعلى أبلغ الطرق من سماء إلى سماء و قيل أبلغ أبواب طرق السماوات و قيل منازل السماوات و قيل أتسبب و أتوصل به إلى مرادى و إلى علم ما غاب عنى.

**[ترجمه]متن كامل حديث در باب فضل امامان عليهم السلام بر تمام ملائكه گذشت و منظور از اسباب راه هاى آسمان است همان طور كه در قرآن به نقل از قول فرعون آمده كه گفت:« لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبابَ اسْبابَ السَّماوات. » { شايد من به آن راهها برسم: راههاى [دستيابى به] آسمانها} و يا منظور از اسباب وسائلى است كه انسان با آن به مقاصدش مى رسد همان طور كه در آيه« ثمّ أتبع سبباً. » { سپس راهى [ديگر] را دنبال كرد.} و معناى اول ظاهر تر است چنانچه در خبر خواهد آمد.

طبرسى در تفسير آيه اول گفته: معناى آيه اين است كه شايد من به راه ها،از آسمانى به آسمانى ديگر برسم، و گفته شده: به درهاى راه هاى آسمان برسم، و گفته شده: به منازل آسمان برسم، و گفته شده: به سبب و واسطه آن، به مراد خود و علم آنچه كه از من مخفى است برسم. - . مجمع البيان ۸: ۴۴۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ع، [علل الشرائع] ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] الْهَمَدَانِيُّ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي حَدِيثٍ رُوِيَ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ قَتَلَ ذَرَارِيَّ قَتَلَةِ الْحُسَيْنِ عليه السلام بِفِعَالِ آبَائِهَا فَقَالَ عليه السلام هُوَ كَذَلِكَ فَقُلْتُ وَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ لا تَزِرُ وازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرى (۲) مَا مَعْنَاهُ قَالَ صَدَقَ اللَّهُ فِي جَمِيعِ أَقْوَالِهِ وَ لَكِنْ ذَرَارِيُّ قَتَلَةِ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَرْضَوْنَ بِفِعَالِ آبَائِهِمْ وَ يَفْتَخِرُونَ بِهَا وَ مَنْ رَضِيَ شَيْئاً كَانَ كَمَنْ أَتَاهُ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ بِالْمَشْرِقِ فَرَضِيَ بِقَتْلِهِ رَجُلٌ بِالْمَغْرِبِ لَكَانَ الرَّاضِي عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ شَرِيكَ الْقَاتِلِ وَ إِنَّمَا يَقْتُلُهُمُ الْقَائِمُ عليه السلام إِذَا خَرَجَ لِرِضَاهُمْ بِفِعْلِ آبَائِهِمْ قَالَ قُلْتُ لَهُ بِأَيِّ شَيْ ءٍ يَبْدَأُ الْقَائِمُ مِنْكُمْ إِذَا قَامَ قَالَ يَبْدَأُ بِبَنِي شَيْبَةَ فَيَقْطَعُ أَيْدِيَهُمْ لِأَنَّهُمْ سُرَّاقُ بَيْتِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]علل الشرائع و عيون اخبار الرضا: هروى مى گويد: به حضرت رضا عليه السلام عرض كردم: «يا ابن رسول اللّه! چه مى فرماييددرباره اين حديث كه حضرت صادق عليه السلام فرمود: «هر گاه قائم قيام كرد، بازماندگان كشتگان امام حسين عليه السلام به كيفر اعمال پدرانشان كشته مى شوند؟» فرمود: «همين طور است.»عرض كردم: «پس اينكه خداوند در قرآن مى فرمايد:«وَ لا تَزِرُ وازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرى»، {وهيچ باربردارى بار [گناه] ديگرى را بر نمى دارد،} - . انعام / ۱۶۴ - يعنى چه؟» فرمود: «آنچه خدا فرموده صحيح است، ولى بازماندگان كشتگان امام حسين از اعمال پدرانشان راضى هستند و به آن افتخار مى كنند و هر كس از چيزى راضى باشد، مثل اين است كه آن را انجام داده است.اگر مردى در مشرق كشته شود و مرد ديگرى در مغرب راضى به كشته شدن او باشد، در نزد خدا شريك جرم قاتل است! علت اينكه قائم هنگام ظهورش اولاد قاتلان امام حسين عليه السلام را به قتل مى رساند، اين است كه آنها از عمل پدرانشان خشنود هستند.»عرض كردم: «قائم شما از چه طايفه

ای شروع می کند؟» فرمود: «از بنی شیبه، و دست های آنها را قطع می کند، زیرا آنان دزدان خانه خدا در مکه معظمه هستند.»
- . علل الشرائع ۱: ۲۲۴ و عیون اخبار الرضا ۱: ۲۴۷ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، [بصائر الدرجات] حَمْزَةُ بْنُ يَعْلَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الرِّبْعِيِّ عَنْ رُفَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ هُبَيْرَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ يَسِيرُ الْقَائِمُ بِسِيرَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي أَهْلِ السَّوَادِ فَقَالَ لَا يَا رُفَيْدُ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ سَارَ فِي أَهْلِ السَّوَادِ بِمَا فِي الْجَفْرِ الْأَبْيَضِ وَ إِنَّ الْقَائِمَ يَسِيرُ فِي الْعَرَبِ بِمَا فِي الْجَفْرِ الْأَحْمَرِ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا الْجَفْرُ الْأَحْمَرُ قَالَ فَأَمَرَّ إِصْبَعَهُ عَلَى حَلْقِهِ فَقَالَ هَكَذَا يَعْنِي الذَّبْحَ ثُمَّ قَالَ يَا رُفَيْدُ إِنَّ لِكُلِّ أَهْلِ بَيْتٍ نَجِيباً شَاهِداً عَلَيْهِمْ شَافِعاً لِأَمْثَالِهِمْ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: رفید غلام ابن هبیره گفت: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: «یا ابن رسول اللّٰه! قربانت گردم! آیا قائم به روش علی بن ابی طالب علیه السلام در میان اهل عراق رفتار می کند؟» فرمود: «نه ای رفید! علی بن ابی طالب علیه السلام مطابق آنچه در جفر سفید بود، عمل می کرد، ولی قائم طبق آنچه در جفر سرخ است،در میان عرب عمل می کند.»عرض کردم: «قربانت گردم! جفر سرخ

چیست؟» حضرت انگشت مبارک را به دهان مبارک خود کشید؛ یعنی با خونریزی و کشتن دشمنان دین خدا، حکومت خواهد کرد. سپس فرمود: «ای رفید! هر خانواده ای، نجیبی دارد که شاهد بر آنهاست و برای امثال آنها شفاعت می کند.» - .
بصائر الدرجات ۳: ۱۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

المراد بالنجيب كل الأئمه عليهم السلام أو القائم عليه السلام و الأول أظهر.

**[ترجمه]منظور از «نجیب»، تمام امامان یا شخص قائم علیهم السلام است، ولی اولی مناسب تر است.

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشرائع] أَبِي وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِي زُهَيْرٍ شَبِيبِ بْنِ أَنَسٍ

۱- ۱. الکهف: ۹۰.

۲- ۲. الأنعام ۱۶۴ و الحدیث فی العیون ج ۱ ص ۲۷۳ و علل الشرائع ج ۱ ص ۲۱۹.

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ عَلَیْهِ أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ سِیرُوا فِیها لَیالِیَ وَ أَیَّاماً آمِنِینَ -(۱)

أَیْنَ ذَلِکَ مِنَ الْأَرْضِ قَالَ أَحْسَبُهُ مَا بَیْنَ مَکَّهَ وَ الْمَدِینَهِ فَالْتَفَتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَی أَصْحَابِهِ فَقَالَ أَ تَعْلَمُونَ أَنَّ النَّاسَ یُقْطَعُ عَلَیْهِمْ بَیْنَ الْمَدِینَهِ وَ مَکَّهَ فَتُؤْخَذُ أَمْوَالُهُمْ وَ لَا یَأْمَنُونَ عَلَی أَنْفُسِهِمْ وَ یُقْتَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَسَکَتَ أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ یَا بَا حَنِیفَهَ أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ مَنْ دَخَلَهُ کانَ آمِناً-(۲) أَیْنَ ذَلِکَ مِنَ الْأَرْضِ قَالَ الْکَعْبَهُ قَالَ أَ فَتَعْلَمُ أَنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ یُوسُفَ حِینَ وَضَعَ الْمَنْجَنِیقَ عَلَی ابْنِ الزُّبَیْرِ فِی الْکَعْبَهِ فَقَتَلَهُ کَانَ آمِناً فِیهَا قَالَ فَسَکَتَ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ أَبُو بَکْرٍ الْحَضْرَمِیُّ جُعِلْتُ فِدَاکَ الْجَوَابُ فِی الْمَسْأَلَتَیْنِ فَقَالَ یَا بَا بَکْرٍ سِیرُوا فِیها لَیالِیَ وَ أَیَّاماً آمِنِینَ فَقَالَ مَعَ قَائِمِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ مَنْ دَخَلَهُ کانَ آمِناً فَمَنْ بَایَعَهُ وَ دَخَلَ مَعَهُ وَ مَسَحَ عَلَی یَدِهِ وَ دَخَلَ فِی عَقْدِ أَصْحَابِهِ کَانَ آمِناً الْخَبَرَ(۳).

**[ترجمه]علل الشرائع: چون ابو حنیفه به خدمت حضرت صادق علیه السلام رسید، حضرت از وی پرسید: «معنی آیه شریفه«قل سِیرُوا فِیها لَیالِیَ وَ أَیَّاماً آمِنِینَ»، {در این [راه] ها، شبان و روزان آسوده خاطر بگردید} - . سبأ / ۱۸ - چیست و این زمین کجاست؟» ابو حنیفه گفت: «گمان می کنم مقصود مابین مکه و مدینه باشد.» حضرت صادق علیه السلام رو به اصحاب خود کرد و فرمود: «اطلاع دارید که در راه مکه و مدینه، جلوی مردم را می گیرند و اموال آنها را به غارت می برند و آنها هم از جان خود ایمن نیستند و کشته می شوند؟» عرض کردند آری و با این گفتگو، ابو حنیفه ساکت شد.آنگاه فرمود: «ای ابو حنیفه! بگو بدانم معنی این آیه چیست؟«مَنْ دَخَلَهُ کانَ آمِناً»{هر که در آن درآید در امان است} - . آل عمران / ۹۷ - این محل کدام قسمت از زمین است؟» گفت: «خانه خداست.» فرمود: «البته می دانی که حجاج بن یوسف منجنیق به خانه خدا بست و عبداللّه بن زبیر را که پناه به آنجا برده بود به قتل رسانید. آیا او در آنجا آسوده بود؟» ابو حنیفه در اینجا نیز سکوت کرد.

وقتی ابو حنیفه از خدمت حضرت خارج شد، ابوبکر حضرمی به حضرت عرض کرد: «قربانت گردم! جواب این دو سؤال که از ابو حنیفه فرمودی چیست؟» فرمود: «مقصود از آیه اول که می فرماید: {شب ها و روزهایی در کمال امن در روی زمین راه بروید}، یعنی با قائم ما اهل بیت علیهم السلام در روی زمین با کمال امن راه بروید، و در آیه دوم که می فرماید: {هر کس داخل آن شود آسوده است}، یعنی هر کس با قائم بیعت کند و در سلک پیروان وی داخل شود و دست او را بفشارد، در کمال امن خواهد بود.» تا پایان حدیث. - . علل الشرائع ۱: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِ الرَّحِیمِ الْقَصِیرِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَمَا لَوْ قَامَ قَائِمُنَا لَقَدْ رُدَّتْ إِلَیْهِ الْحُمَیْرَاءُ حَتَّی یَجْلِدَهَا الْحَدَّ وَ حَتَّی یَنْتَقِمَ لِابْنَهِ مُحَمَّدٍ فَاطِمَهَ علیها السلام مِنْهَا

۱- ۱. السبأ ۱۸.

۲- ۲. آل عمران ۹۷.

۳- ۳. تراه فی العلل ج ۱ ص ۸۳- ۸۶ و الحدیث مختصر و قد روی الکلینی فی الروضه ص ۳۱۱ مثل ذلک فی قتاده بن دعامه. و فی بعض الروایات أنّه دخل علی أبی جعفر علیه السلام قاض من قضاه الکوفه و لم یسمه و فی بعضها أنّه الحسن البصری راجع تفسیر البرهان ج ۳ ص ۲۱۲- ۲۱۶. و قال المصنّف فی شرح الحدیث؛ اعلم أن المشهور بین المفسرین أن الآیه لبیان حال تلک القری فی زمان قوم سبأ، و لکن یظهر من کثیر من أخبارنا أن الامر متوجه الی هذه الأمه أو الخطاب عام یشملهم.

قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ لِمَ یَجْلِدُهَا الْحَدَّ قَالَ لِفِرْیَتِهَا عَلَی أُمِّ إِبْرَاهِیمَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ قُلْتُ فَکَیْفَ أَخَّرَهُ اللَّهُ لِلْقَائِمِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی بَعَثَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله رَحْمَهً وَ بَعَثَ الْقَائِمَ علیه السلام نَقِمَهً(۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: عبدالرحیم قصیر گفت:حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «وقتی قائم ما قیام کند، خداوند حمیراء (عایشه) را از قبر درآورد تا او را با تازیانه حد بزند، و نیز انتقام فاطمه دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله را از او بگیرد.»

من عرض کردم: «قربانت گردم! برای چه به او حد می زنند؟» فرمود: «به خاطر افترایی که به مادر ابراهیم فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله بست.»عرض کردم: «چرا خداوند حد او را تا روزگار قائم به تأخیر می اندازد؟» فرمود: «خداوند محمد صلی الله علیه و آله را به عنوان رحمتی برای بندگانش فرستاد، ولی قائم علیه السلام را برای کیفر آنها می فرستد.» - . علل الشرائع ۲: ۵۵۱ -

**[ترجمه]

أقول

قد مرت قصه فریتها فی کتاب أحوال نبینا صلی الله علیه وآله (۲)

و کتاب الفتن.

**[ترجمه]داستان افتراء بستن عایشه، در احوال پیغمبر و «کتاب فتن» گذشت.

**[ترجمه]

«۱۰»

فس، [تفسیر القمی] أَبِی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: وَ اللَّهِ لَکَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی الْقَائِمِ علیه السلام وَ قَدْ أَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَی الْحَجَرِ ثُمَّ یَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ ثُمَّ یَقُولُ یَا أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَی بِاللَّهِ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی آدَمَ فَأَنَا أَوْلَی بِآدَمَ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی نُوحٍ فَأَنَا أَوْلَی بِنُوحٍ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی إِبْرَاهِیمَ فَأَنَا أَوْلَی بِإِبْرَاهِیمَ علیه السلام أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی مُوسَی فَأَنَا أَوْلَی بِمُوسَی أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی عِیسَی فَأَنَا أَوْلَی بِعِیسَی أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَأَنَا أَوْلَی بِمُحَمَّدٍ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ یُحَاجَّنِی فِی کِتَابِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَی بِکِتَابِ اللَّهِ ثُمَّ یَنْتَهِی إِلَی الْمَقَامِ فَیُصَلِّی رَکْعَتَیْنِ وَ یَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ

۱- ۱. رواه الصدوق فی نوادر کتابه علل الشرائع ج ۲ ص ۲۶۷.

۲- ۲. و ممّا أخرجه المصنّف- رضوان اللّه علیه- فی باب عدد أولاد النبیّ و أحوالهم ج ۲۲ من الطبعه الحدیثه ما هذا لفظه: ل:

فيما احتج به أمير المؤمنين على أهل الشورى قال: نشدتكم باللّه هل علمتم أن عائشه قالت لرسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: ان إبراهيم ليس منك و انه ابن فلان القبطى!؟ قال: يا على اذهب فاقتله، فقلت يا رسول اللّه إذا بعثتنى أكون كالمسمار المحماه فى الوبر؟ أو أتثبت؟ قال: لا بل تثبت! فذهبت. فلما نظر الى استند الى الحائط فطرح نفسه فيه فطرحت نفسى على أثره فصعد على نخل و صعدت خلفه فلما رآنى قد صعدت رمى بازاره فإذا ليس له شى ء ممّا يكون للرجال، فجئت فاخبرت رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فقال: الحمد للّه الذى صرف عنا السوء أهل البيت؟ فقالوا: اللّهمّ لا، فقال: اللّهمّ اشهد.

ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هُوَ وَ اللَّهِ الْمُضْطَرُّ فِي كِتَابِ اللَّهِ فِي قَوْلِهِ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ لَفاءَ الْأَرْضِ -(۱) فَيَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يُبَايِعُهُ جَبْرَئِيلَ ثُمَّ الثَّلَاثَمِائَهِ وَ الثَّلَاثَهَ عَشَرَ فَمَنْ كَانَ ابْتُلِيَ بِالْمَسِيرِ وَافَى وَ مَنْ لَمْ يُبْتَلَ بِالْمَسِيرِ فُقِدَ عَنْ فِرَاشِهِ وَ هُوَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ هُمُ الْمَفْقُودُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْراتِ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً(۲) قَالَ الْخَيْرَاتُ الْوَلَايَهُ وَ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَ لَئِنْ أَخَّرْنا عَنْهُمُ الْعَذابَ إِلى أُمَّهٍ مَعْدُودَهٍ(۳) وَ هُمْ وَ اللَّهِ أَصْحَابُ الْقَائِمِ عليه السلام يَجْتَمِعُونَ وَ اللَّهِ إِلَيْهِ فِي سَاعَهٍ وَاحِدَهٍ فَإِذَا جَاءَ إِلَى الْبَيْدَاءِ يَخْرُجُ إِلَيْهِ جَيْشُ السُّفْيَانِيِّ فَيَأْمُرُ اللَّهُ الْأَرْضَ فَتَأْخُذُ بِأَقْدَامِهِمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ وَ قالُوا آمَنَّا بِهِ يَعْنِي الْقَائِمَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ أَنَّى لَهُمُ التَّناوُشُ مِنْ مَكانٍ بَعِيدٍ وَ حِيلَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ ما يَشْتَهُونَ يَعْنِي أَلَّا يُعَذَّبُوا كَما فُعِلَ بِأَشْياعِهِمْ مِنْ قَبْلُ يَعْنِي مَنْ كَانَ قَبْلَهُمْ هَلَكُوا إِنَّهُمْ كانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ (۴).

**[ترجمه]تفسير قمی: ابو خالد كابلی روايت می كند كه حضرت امام محمد باقر عليه السلام فرمود: «به خدا قسم گويا قائم عليه السلام را می نگرم كه تكيه داده است به حجرالاسود و مردم را به حق خودش سوگند می دهد و می فرمايد: «ای مردم! هر كس درباره خدا گفتگويی دارد از من بپرسد كه من از هر كس به خدا نزديک ترم. ای مردم! هر كس كه می خواهد،درباره آدم با من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به آدم هستم. ای مردم! هر كس كه می خواهد،درباره نوح با من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به نوح هستم. ای مردم! ! هر كس كه می خواهد،درباره ابراهيم با من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به ابراهيم هستم. ای مردم! هر كس كه می خواهد،درباره موسی با من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به موسی هستم. ای مردم! هر كس كه می خواهد،درباره عيسيبا من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به عيسی هستم. ای مردم! هر كس كه می خواهد، درباره محمد صلی الله عليه و آله با من گفتگو كند كه من نزديک ترين مردم به محمد صلی الله عليه و آله هستم. ای مردم! هر كس كه می خواهد، با من در مورد كتاب خدا گفتگو كند كه من از همه نسبت به كتاب خدا سزاوارترم.» آنگاه به طرف مقام ابراهيم می رود و دو ركعت نماز می گزارد. سپس مجددا مردم را به حق خودش به خدا سوگند می دهد.»

آنگاه حضرت باقر عليه السلام فرمود: به خدا قسم «مضطر» و گرفتاری كه خداوند در آيه«أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ»، { يا [كيست] آن كس كه درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می كند، و گرفتاری را برطرف می گرداند، و شما را جانشينان اين زمين قرار می دهد؟} - . نمل / ۶۲ - اوست.

نخستين كسی كه با او بيعت می كند جبرئيل است. آنگاه سيصد و سيزده نفر با وی بيعت می كنند. هر كس به راه افتاد، به زودی به او می رسد و هر كس به راه نيفتاد، در رختخوابش ناپديد می شود، يعنی از همان جا كه خوابيده، ناگهان حركت می كند . اين است معنی گفته حضرت امير عليه السلام كه فرمود: «آنان در رختخوابشان ناپديد می شوند.» چنان كه خداوند می فرمايد: «فَاسْتَبِقُوا الْخَيْراتِ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً»، { پس در كارهای نيک بر يكديگر پيشی گيريد. هر كجا كه باشيد، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد.}اين خيرات كه بايد به سوی آن شتافت، ولايت و دوستی اهل بيت و شخص امام زمان است.

خداوند در جای ديگر می فرمايد: «لَئِنْ أَخَّرْنا عَنْهُمُ الْعَذابَ إِلى أُمَّهٍ مَعْدُودَهٍ، { و اگر عذاب را تا چندگاهی از آنان به تأخير

افکنیم} - . هود / ۸ - به خدا قسم این جمعیت کم اصحاب قائم علیه السلام هستند که در یک ساعت، در پیرامونش اجتماع کنند. و چون قائم به بیابان «بیداء» می آید، لشکر سفیانی به سوی او می رود. خدا هم به زمین امر می کند که آنها را فرو گیرد، چنان که خدا می فرماید: «وَ لَوْ تَری إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَکانٍ قَرِیبٍ وَ قالُوا آمَنَّا»، { و ای کاش می دیدی هنگامی را که [کافران] وحشت زده اند [آنجا که راهِ] گریزی نمانده است و از جایی نزدیک گرفتار آمده اند} چون دیدند به زمین فرو می روند، می گویند: ایمان آوردیم به قائم آل محمد صلی الله علیه و آله .«وَ أَنَّی لَهُمُ التَّناوُشُ مِنْ مَکانٍ بَعِیدٍ وَ حِیلَ بَیْنَهُمْ وَ بَیْنَ ما یَشْتَهُونَ»، {و میان آنان و میان آنچه [به آرزو] می خواستند حایلی قرار می گیرد}. که عذاب نشوند:« کَما فُعِلَ بِأَشْیاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ.» { همان گونه که از دیرباز با امثال ایشان چنین رفت} یعنی پیشینیانشان هلاک شدند.« إِنَّهُمْ کانُوا فی شَکٍّ مُرِیبٍ.» { زیرا آنها [نیز] در دودلیِ سختی بودند}. - . تفسیر قمی ۲: ۱۸۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ل، [الخصال] الْأَرْبَعُمِائَهِ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ: بِنَا یَفْتَحُ اللَّهُ وَ بِنَا یَخْتِمُ اللَّهُ وَ بِنَا یَمْحُو مَا یَشَاءُ وَ بِنَا یُثْبِتُ وَ بِنَا یَدْفَعُ اللَّهُ الزَّمَانَ الْکَلِبَ وَ بِنَا یُنَزِّلُ الْغَیْثَ فَ لا یَغُرَّنَّکُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ مَا أَنْزَلَتِ السَّمَاءُ قَطْرَهً مِنْ مَاءٍ مُنْذُ حَبَسَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا لَأَنْزَلَتِ السَّمَاءُ قَطْرَهَا وَ لَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ نَبَاتَهَا وَ لَذَهَبَتِ الشَّحْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ وَ اصْطَلَحَتِ السِّبَاعُ وَ الْبَهَائِمُ حَتَّی تَمْشِیَ الْمَرْأَهُ بَیْنَ الْعِرَاقِ إِلَی الشَّامِ لَا تَضَعُ قَدَمَیْهَا إِلَّا عَلَی النَّبَاتِ وَ عَلَی رَأْسِهَا زَبِیلُهَا لَا یُهَیِّجُهَا سَبُعٌ وَ لَا تَخَافُهُ.

**[ترجمه]خصال: از «اصول اربعمائه»، از امیرالمؤمنین علیه السلام

روایت کرده است که فرمود: «خداوند دین را به وسیله ما گشود و هم به وسیله ما ختم می کند؛ به وسیله ما خدا آنچه را بخواهد، محو می کند و هر چه خواهد، باقی می گذارد؛و به وسیله ما سختی زمانه را برطرف می سازد و باران فرو می فرستد. پس غره مشوید و از خدا دور نگردید.اگر قائم ما قیام کند، آسمان باران خود را فرو می ریزد، زمین نباتات خود را بیرون می دهد، کینه ها از دل بندگان خدا زایل می شود و درندگان و حیوانات با هم می سازند و از یکدیگر رم نمی کنند، تا جایی که زنی که می خواهد راه عراق تا شام را بپیماید، همه جا قدم بر روی سبزه و گیاهان می گذارد و زینت های خود را بر سردارد - و کسی طمع به آن نمی کند - نه درنده ای به او حمله می آورد و نه او از درندگان وحشت دارد.» - . خصال: ۶۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ل، [الخصال] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِیرَهِ

۱- ۱. النمل: ۶۲.

۲- ۲. البقره: ۱۴۸.

۳- ۳. هود: ۸.

۴- ۴. السبأ: ۵۱- ۵۴.

عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ ثُوَيْرِ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ شِيعَتِنَا الْعَاهَةَ وَ جَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزُبَرِ الْحَدِيدِ وَ جَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ يَكُونُونَ حُكَّامَ الْأَرْضِ وَ سَنَامَهَا.

**[ترجمه]خصال: امام زین العابدین علیه السلام فرمود: «هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند بیماری را از شیعیان ما برطرف می سازد، دل های آنان را همچون پاره های آهن می کند و به هر مردی از آنها نیروی چهل مرد را می دهد، و آنها حکام زمین و رؤسای اجتماع خواهند بود.» - . همان: ۵۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ص، [قصص الأنبياء عليهم السلام] بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمْدَانَ الْقَلَانِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ مَرْيَمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَنَّهُ قَالَ: يَا بَا مُحَمَّدٍ كَأَنِّي أَرَى نُزُولَ الْقَائِمِ فِي مَسْجِدِ السَّهْلَةِ بِأَهْلِهِ وَ عِيَالِهِ قُلْتُ يَكُونُ مَنْزِلَهُ قَالَ نَعَمْ هُوَ مَنْزِلُ إِدْرِيسَ عليه السلام وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلَّا وَ قَدْ صَلَّى فِيهِ وَ الْمُقِيمُ فِيهِ كَالْمُقِيمِ فِي فُسْطَاطِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِلَّا وَ قَلْبُهُ يَحِنُّ إِلَيْهِ وَ مَا مِنْ يَوْمٍ وَ لَا لَيْلَةٍ إِلَّا وَ الْمَلَائِكَةُ يَأْوُونَ إِلَى هَذَا الْمَسْجِدِ يَعْبُدُونَ اللَّهَ فِيهِ يَا بَا مُحَمَّدٍ أَمَا إِنِّي لَوْ كُنْتُ بِالْقُرْبِ مِنْكُمْ مَا صَلَّيْتُ صَلَاةً إِلَّا فِيهِ ثُمَّ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا انْتَقَمَ اللَّهُ لِرَسُولِهِ وَ لَنَا أَجْمَعِينَ.

**[ترجمه]قصص الانبیاء: ابو بصیر می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: «ای ابا محمد! گویا من فرود آمدن قائم علیه السلام با اهل و عیالش را در مسجد سهله می بینم.» پرسیدم: «منزل او در مسجد سهله است؟» فرمود: «بله و آنجا منزل ادریس علیه السلام است. خدا هیچ پیامبری را مبعوث نفرمود مگر اینکه در این مسجد نماز خواند و کسی که در آن اقامت کند، مانند کسی است که در خیمه رسول خدا صلی الله علیه و آله اقامت گزیده، و هیچ مرد و زن مؤمنی نیستند، مگر اینکه نسبت به آن محبت دارند و هیچ روز و شبی نیست، مگر اینکه ملائکه برای عبادت خدا به این مسجد پناه می آورند. ای ابا محمد! اگر من نزدیک شما بودم، تمام نمازهایم را در آن می خواندم. وقتی قائم ما قیام کند، خدا برای رسول خود و همه ما انتقام می گیرد.» - . قصص الانبیاء: ۸۰ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ع، [علل الشرائع] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمِيِّ عَنْ أَخَوَيْهِ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَعْقُوبَ الْهَاشِمِيِّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُمَرَ الْجُعْفِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَمَا إِنَّ قَائِمَنَا لَوْ قَدْ قَامَ لَقَدْ أَخَذَ بَنِي شَيْبَةَ وَ قَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَ طَافَ بِهِمْ وَ قَالَ هَؤُلَاءِ سُرَّاقُ اللَّهِ الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: امام صادق علیه السلام فرمود: «آگاه باشید که قائم ما اگر قیام کند، بنی شیبه را می گیرد، دستانشان را می بُرد و آنان را دور می گرداند و می گوید: «اینان سارقان از خدایند!» تا آخر حدیث. - . علل الشرائع ۲: ۳۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ یُونُسَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَدْرَکَ قَائِمَنَا فَقُتِلَ مَعَهُ کَانَ لَهُ أَجْرُ شَهِیدَیْنِ وَ مَنْ قَتَلَ بَیْنَ یَدَیْهِ عَدُوّاً لَنَا کَانَ لَهُ أَجْرُ عِشْرِینَ شَهِیداً الْخَبَرَ.

**[ترجمه]امالی طوسی: امام باقر علیه السلام فرمود: «کسی که قائم ما را درک کند و در رکابش شهید شود، اجر دو شهید را دارد و کسی که در رکابش دشمنی از دشمنان ما را بکشد، اجر بیست شهید را دارد.» تا آخر حدیث. - . امالی طوسی: ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۶»

د، [العدد القویه] قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: إِنَّ الْعِلْمَ بِکِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سُنَّهِ نَبِیِّهِ صلی الله علیه و آله.

ص: ۳۱۷

۱- ۱. تراه فی العلل ج ۲ ص ۹۶ و ما ذکره المصنّف- رحمه اللّه- ذیل حدیث لا صدره.

لَیَنْبُتُ فِی قَلْبِ مَهْدِیِّنَا کَمَا یَنْبُتُ الزَّرْعُ عَلَی أَحْسَنِ نَبَاتِهِ فَمَنْ بَقِیَ مِنْکُمْ حَتَّی یَرَاهُ فَلْیَقُلْ حِینَ یَرَاهُ السَّلَامُ عَلَیْکُمْ یَا أَهْلَ بَیْتِ الرَّحْمَهِ وَ النُّبُوَّهِ وَ مَعْدِنَ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعَ الرِّسَالَهِ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا بَقِیَّهَ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ.

**[ترجمه]العدد القویه: امام باقر علیه السلام فرمود: «علم به کتاب خدای عزوجل و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله در دل مهدی ما می روید، همان طور که کشت، بر بهترین گیاهانش می روید. پس هر کس از شما طول عمر یافت و او را دید، باید هنگام دیدنش بگوید: «سلام بر شما ای اهل بیت رحمت و نبوت و مرکز علم و جایگاه رسالت! سلام بر تو ای بقیه خدا در زمینش!» - . العدد القویه: ۶۵ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْکُوفِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حَمَّادٍ الطَّائِیِّ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: حَدِیثُنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا یَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِیٌّ مُرْسَلٌ أَوْ مُؤْمِنٌ مُمْتَحَنٌ أَوْ مَدِینَهٌ حَصِینَهٌ فَإِذَا وَقَعَ أَمْرُنَا وَ جَاءَ مَهْدِیُّنَا کَانَ الرَّجُلُ مِنْ شِیعَتِنَا أَجْرَی مِنْ لَیْثٍ وَ أَمْضَی مِنْ سِنَانٍ یَطَأُ عَدُوَّنَا بِرِجْلَیْهِ وَ یَضْرِبُهُ بِکَفَّیْهِ وَ ذَلِکَ عِنْدَ نُزُولِ رَحْمَهِ اللَّهِ وَ فَرَجِهِ عَلَی الْعِبَادِ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السلام فرمود: «حدیث ما بسیار دشوار است و آن را جز فرشته مقرب یا نبی مرسل یا مؤمن امتحان پس داده یا شهر حفاظت شده، نمی تواند آن را تحمل کند و بپذیرد. پس وقتی امر ما رسید و مهدی ما آمد، یک نفر شیعه ما از شیر پرجرأت تر و از نیزه بُران تر می شود؛ دشمن ما را زیر پای خود می گذارد و با دو کف دستش به او صدمه وارد می سازد و این امر هنگام نزول رحمت خدا و گشایش او بر بندگان اتفاق می افتد.» - . بصائر الدرجات ۱: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ رُفَیْدٍ مَوْلَی أَبِی هُبَیْرَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی یَا رُفَیْدُ کَیْفَ أَنْتَ إِذَا رَأَیْتَ أَصْحَابَ الْقَائِمِ قَدْ ضَرَبُوا فَسَاطِیطَهُمْ فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ ثُمَّ أَخْرَجَ الْمِثَالَ الْجَدِیدَ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا هُوَ قَالَ الذَّبْحُ قَالَ قُلْتُ بِأَیِّ شَیْءٍ یَسِیرُ فِیهِمْ بِمَا سَارَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی أَهْلِ السَّوَادِ قَالَ لَا یَا رُفَیْدُ إِنَّ عَلِیّاً سَارَ بِمَا فِی الْجَفْرِ الْأَبْیَضِ وَ هُوَ الْکَفُّ وَ هُوَ یَعْلَمُ أَنَّهُ سَیَظْهَرُ عَلَی شِیعَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ إِنَّ الْقَائِمَ یَسِیرُ بِمَا فِی الْجَفْرِ الْأَحْمَرِ وَ هُوَ الذَّبْحُ وَ هُوَ یَعْلَمُ أَنَّهُ لَا یَظْهَرُ عَلَی شِیعَتِهِ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: رفید می گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: «ای رفید! چگونه ای وقتی که اصحاب قائم علیه السلام را ببینی که خیمه های خود را در مسجد کوفه بر پا کرده اند؟ سپس حضرت مثال جدیدی را که بر عرب سخت است، بیرون می آورد.»

رفیـد می گویـد: گفتم: «فـدایت شوم! این مثال جدید چیست؟» فرمود: «کشـتن.» عرض کردم: «آیا به سـیره علی بن ابی طالب علیـه السـلام در خصـوص اهـل عراق عمـل می کنـد؟» فرمـود: «نه ای رفیـد! علی علیه السـلام سـیره اش بر جفر سـفید بـود که خودداری از کشـتن بود، زیرا می دانست که پس از او،دشـمنان بر شیعه اش چیره می شوند، ولی قائم علیه السلام به سیره جفر سرخ که کشتار است عمل می کند، زیرا می داند که کسی بر شیعه او چیره نخواهد شد.» - . همان ۳: ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، [بصائر الدرجات] سَلَمَةُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَنِيعِ بْنِ الْحَجَّاجِ الْبَصْرِيِّ عَنْ مُجَاشِعٍ عَنْ مُعَلًّى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَيْضِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام قَالَ: كَانَ عَصَا مُوسَى علیه السلام لِآدَمَ فَصَارَتْ إِلَى شُعَيْبٍ ثُمَّ صَارَتْ إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ إِنَّهَا لَعِنْدَنَا وَ إِنَّ عَهْدِي بِهَا آنِفاً وَ هِيَ خَضْرَاءُ كَهَيْئَتِهَا حِينَ انْتُزِعَتْ مِنْ شَجَرِهَا وَ إِنَّهَا لَتَنْطِقُ إِذَا اسْتُنْطِقَتْ أُعِدَّتْ لِقَائِمِنَا لِيَصْنَعَ كَمَا كَانَ مُوسَى يَصْنَعُ بِهَا وَ إِنَّهَا لَتَرُوعُ وَ تَلْقَفُ ما يَأْفِكُونَ وَ تَصْنَعُ كَمَا تُؤْمَرُ وَ إِنَّهَا حَيْثُ أَقْبَلَتْ تَلْقَفُ ما يَأْفِكُونَ تُفْتَحُ لَهَا شَفَتَانِ (۱)

إِحْدَاهُمَا فِي الْأَرْضِ وَ الْأُخْرَى فِي السَّقْفِ

۱- ۱. لها شعبتان، خ ل، و هكذا فی روایه الکافی ج ۱ ص ۲۳۱، و لم یخرجه المصنّف. راجع کمال الدین ج ۲ ص ۳۹۱. و فیه سقط.

وَ بَيْنَهُمَا أَرْبَعُونَ ذِرَاعاً وَ تَلْقَفُ ما يَأْفِكُونَ بِلِسَانِهَا.

ك، [إكمال الدين] أبي عن محمد بن يحيى عن سلمه: مثله.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام محمد باقر عليه السلام فرمود: «عصاى موسى عليه السلام نخست مال حضرت آدم بود. سپس به شعيب و از او به موسى بن عمران رسيد و فعلا- آن عصا در نزد ماست. من در همين نزديكى آن را ديدم، آن عصا مثل روزى كه آن را از درخت بريدند سبز بود و هر گاه با آن سخن بگويند، صحبت مى كند. اين عصا براى قائم ما به امانت گذارده شده، تا همان طور كه موسى از آن استفاده مى كرد، او نيز آن را به كار برد، عصاى مزبور مردم بى دين را مى ترساند، سحر ساحران را مى بلعد و هر طور به آن دستور داده شود عمل مى كند. چون دو لب او گشوده شود، يكى در زمين و ديگرى در سقف خواهد بود و فاصله ميان دو لب او چهل ذرع است و ساخته و پرداخته جادوگران را با زبانش فرو مى برد.»
- . بصائر الدرجات ۴: ۱۸۶ -

اين روايت در كمال الدين هم آمده است. - . كمال الدين: ۳۴۵ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ير، [بصائر الدرجات] ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَمَسَّ صَدْرَكَ فَقَالَ افْعَلْ فَمَسِسْتُ صَدْرَهُ وَ مَنَاكِبَهُ فَقَالَ وَ لِمَ يَا بَا مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي سَمِعْتُ أَبَاكَ وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّ الْقَائِمَ وَاسِعُ الصَّدْرِ مُسْتَرْسِلُ الْمَنْكِبَيْنِ عَرِيضُ مَا بَيْنَهُمَا فَقَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ أَبِي لَبِسَ دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ كَانَتْ تُسْحَبُ عَلَى الْأَرْضِ وَ إِنِّي لَبِسْتُهَا فَكَانَتْ وَ كَانَتْ وَ إِنَّهَا تَكُونُ مِنَ الْقَائِمِ كَمَا كَانَتْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مُشَمَّرَةً كَأَنَّهُ تُرْفَعُ نِطَاقُهَا بِحَلْقَتَيْنِ وَ لَيْسَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ مَنْ جَازَ أَرْبَعِينَ.

يج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: مِثْلَهُ وَ فِيهِ وَ هِيَ عَلَى صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مُشَمَّرَةٌ كَمَا كَانَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصير گفت: به حضرت صادق عليه السلام عرض كردم: «قربانت گردم! من مى خواهم دستى روى سينه شما بكشم.» فرمود: «مانعى ندارد.» من دست به سينه و دوش هاى مبارك حضرت كشيدم. حضرت فرمود: «اى ابو بصير! چرا چنين مى كنى؟»عرض كردم: «قربانت گردم! من از پدرت شنيدم كه مى فرمود: «قائم ما سينه اى گشاده و دوش هايى باز و عريض دارد.»

حضرت فرمود: «اى ابو بصير! پدرم زره پيغمبر صلى الله عليه و آله را كه پوشيد، برايش بلند بود به طورى كه روى زمين كشيده مى شد. من هم وقتى آن زره را پوشيدم به زمين مى رسيد، ولى چون قائم بپوشد، مثل اين است كه پيغمبر صلى الله عليه و آله آن را پوشيده است و دامن آن به زمين كشيده نمى شود. گويى اطراف آن را گره زده اند. كسى كه عمرش از

چهل سال تجاوز کرده است، صاحب الامر نیست.» - . بصائر الدرجات ۴: ۱۸۸ -

در کتاب الخرائج و الجرائح نیز مثل این حدیث نقل شده و این اضافه را دارد که بر دوش صاحب الامر لباس کوتاهی مانند لباس کوتاه رسول خدا صلی الله علیه و آله است. - . الخرائج و الجرائح ۲: ۶۹۱ -

**[ترجمه]

إيضاح

قوله علیه السلام فكانت و كانت أی كانت قريبه من الاستواء و التقدير و كانت مستويه و كانت زائده قوله علیه السلام مشمره أی مرتفعه أذيالها عن الأرض و المراد بنطاقها ما يرسل قدامها و المعنى أنها كانت قصيره عليه بحيث يظن الرائی أنه رفع نطاقها و شدها على وسطه بحلقتين.

و فی بعض النسخ كانت و لعل المعنى أنه صلى الله عليه و آله كان يشدها لسهوله الحركات لا لطولها و يحتمل أن يكون المراد بالنطاق المنطقه التی تشد فوق الدرع.

قوله علیه السلام من جاز أربعين أی فی الصوره أی صاحب هذا الأمر يرى دائما أنه فی سن أربعين و لا يؤثر فيه الشيب و لا يغيره.

**[ترجمه]در عبارت «فكانت و كانت» یعنی نزدیک استواء و تقدیر بود و مستوی و زائد بود. کلمه «مشمره» یعنی پایین آن از روی زمین بلند است و منظور از «نطاق»، پایین لباس است که در جلوی لباس رها می شود و منظور کوتاهی لباس بر حضرت است، به گونه ای که بیننده گمان می کند که پایین آن بالا برده شده و با دو حلقه به وسطش بسته شده است.

در بعضی نسخ «کانت» دارد و شاید معنا این باشد که رسول خدا صلی الله علیه و آله برای سهولت حرکت لباس خود را می بست،نه به خاطر بلندی آن و ممکن است منظور از نطاق، کمربندی باشد که بالای زره می بستند.

عبارت «من جاز اربعین» یعنی در چهره صاحب این امر دائما دیده می شود که چهل سال دارد و پیری در او تأثیری نداشته و او را تغییر نمی دهد.

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ یُونُسَ عَنْ حَرِیزٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: لَنْ تَذْهَبَ الدُّنْیَا حَتَّی یَخْرُجَ رَجُلٌ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ یَحْکُمُ بِحُکْمِ دَاوُدَ وَ آلِ دَاوُدَ لَا یَسْأَلُ النَّاسَ بَیِّنَةً(۱).

۱- ۱. و رواه و الذی بعده الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۹۷ فراجع.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حریز می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «دنیا تمام نمی شود تا اینکه مردی از ما اهل بیت خروج می کند و به حکم داود و آل داود حکم کرده و از مردم بینه نمی طلبد.» - . بصائر الدرجات ۵: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: لَا يَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنِّی يَحْكُمُ بِحُكُومَةِ آلِ دَاوُدَ لَا يَسْأَلُ عَنْ بَيِّنَةٍ يُعْطِی كُلَّ نَفْسٍ حُكْمَهَا.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابان می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «دنیا تمام نمی شود تا اینکه مردی از نسل من خروج می کند و به حکم داود و آل داود حکم کرده و از مردم بینه نمی طلبد و به هر کس حکمش را می دهد.» - . بصائر الدرجات ۵: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْبِيَاءُ أَنْتُمْ قَالَ لَا قُلْتُ فَقَدْ حَدَّثَنِی مَنْ لَا أَتَّهِمُ أَنَّكَ قُلْتَ إِنَّكُمْ أَنْبِيَاءُ قَالَ مَنْ هُوَ أَبُو الْخَطَّابِ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ كُنْتَ إِذاً أَهْجَرَ [كُنْتُ إِذاً أَهْجُرُ] قَالَ قُلْتُ فَبِمَا تَحْكُمُونَ قَالَ نَحْكُمُ بِحُكْمِ آلِ دَاوُدَ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین می گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: «شما انبیا هستید؟» فرمود نه. گفتم: «شخص موثقی برای من حدیث گفت که شما فرموده اید که شما انبیا هستید!» فرمود: «چه کسی گفت؟ ابوالخطاب بود؟» حمران می گوید: گفتم بله! فرمود: «بنابراین هذیان گوتر شده ای؟» (که قول ابوالخطاب را باور کردی.) گفتم: «پس به چه چیز حکم می کنید؟» فرمود: «مانند حکم آل داود حکم می کنیم.» - . بصائر الدرجات ۵: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام کنت إذا أهجر علی صیغه الخطاب و أَهْجَرَ علی أفعل التفضیل من الهجر بمعنی الهذیان أی الآن حیث ظهر أنک اعتمدت علی قول أبی الخطاب الکذاب ظهر کثره هذیانک أو علی صیغه التکلم و کذا أَهْجُرُ أیضا علی التکلم و یکون علی الاستفهام التوبیخی أی علی قولک حیث تصدق أبا الخطاب فی ذلک فأنا عند هذا القول کنت هاذیا إذ لا یصدر من العاقل مثل ذلک فی حال العقل.

**[ترجمه]عبارت«کنت اذاً اهجر» به صیغه مخاطب و «اهجر بنا» بر صیغه افعل تفضیل از هجر، به معنای هذیان است. معنا این می شود: «اکنون که بر گفته ابوالخطاب دروغگو اعتماد کردی، هذیان گویی ات آشکار شده.» و ممکن است استفهام توبیخی باشد، یعنی بنا بر قول تو که ابوالخطاب را در این امر تصدیق کردی، کثرت هذیان گویی ات آشکار شد، چرا که پنداشتی من به هنگام این قول، یاوه می گفتم. زیرا که از هیچ عاقلی در حال عاقل بودن، مثل این قول صادر می شود؟

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ فُضَیْلٍ الْأَعْوَرِ عَنْ أَبِی عُبَیْدَةَ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ حَکَمَ بِحُکْمِ دَاوُدَ وَ سُلَیْمَانَ لَا یَسْأَلُ النَّاسَ بَیِّنَةً.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم آل محمد صلی الله علیه و آله قیام کند، به مانند حکم آل داود و سلیمان حکم می کند و از مردم بینه نمی طلبد.» - . بصائر الدرجات ۵: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۲۵»

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِیِّ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ طَرِیفٍ قَالَ: کَتَبْتُ إِلَی أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْکَرِیِّ علیه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْقَائِمِ إِذَا قَامَ بِمَ یَقْضِی بَیْنَ النَّاسِ وَ أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ شَیْ ءٍ لِحُمَّی الرِّبْعِ فَأَغْفَلْتُ ذِکْرَ الْحُمَّی فَجَاءَ الْجَوَابُ سَأَلْتَ عَنِ الْإِمَامِ فَإِذَا قَامَ یَقْضِی بَیْنَ النَّاسِ بِعِلْمِهِ کَقَضَاءِ دَاوُدَ علیه السلام لَا یَسْأَلُ الْبَیِّنَةَ الْخَبَرَ.

**[ترجمه]دعوات راوندی: حسن بن طریف می گوید: به امام عسکری علیه السلام نامه نوشتم و از ایشان درباره قائم علیه السلام پرسیدم که وقتی قیام کند، به چه چیزی بین مردم حکم می کند، و خواستم چیزی درباره «تب ربع» (تبی که امروز می آید و فردا و پس فردا نمی آید و در روز چهارم دو مرتبه می آید) بپرسم، ولی از ذکر تب غفلت کردم. جواب نامه چنین آمد: «از امام پرسیدی، وقتی وی خروج کند، بین مردم به علم خود قضاوت می کند، مانند قضاوت داود علیه السلام که طلب بینه نمی کند.» تا آخر خبر. - . دعوات راوندی: ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، [بصائر الدرجات] ختص، [الإختصاص] إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ سُلَیْمَانَ الدَّیْلَمِیِّ عَنْ مُعَاوِیَةَ الدُّهْنِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی یُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِیماهُمْ فَیُؤْخَذُ بِالنَّواصِی وَ الْأَقْدامِ (۱) فَقَالَ یَا مُعَاوِیَةُ مَا یَقُولُونَ فِی هَذَا قُلْتُ یَزْعُمُونَ أَنَ

۱- ۱. الرحمن: ۴۱.

اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَعْرِفُ الْمُجْرِمِينَ بِسِيمَاهُمْ فِي الْقِيَامَةِ فَيَأْمُرُ بِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِنَوَاصِيهِمْ وَ أَقْدَامِهِمْ فَيُلْقَوْنَ فِي النَّارِ فَقَالَ لِي وَ كَيْفَ يَحْتَاجُ الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى مَعْرِفَةِ خَلْقٍ أَنْشَأَهُمْ وَ هُمْ خَلْقُهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا ذَلِكَ قَالَ لَوْ قَامَ قَائِمُنَا أَعْطَاهُ اللَّهُ السِّيمَاءَ فَيَأْمُرُ بِالْكَافِرِ فَيُؤْخَذُ بِنَوَاصِيهِمْ وَ أَقْدَامِهِمْ ثُمَّ يَخْبِطُ بِالسَّيْفِ خَبْطاً.

**[ترجمه]بصائر الدرجات و اختصاص:معاويه دهنى مى گويد: امام صادق عليه السلام درباره آيه «يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيماهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّواصِي وَ الْأَقْدامِ»، { تبهكاران از سيمايشان شناخته مى شوند و از پيشانى و پايشان بگيرند} - . الرحمن / ۴۱ - فرمود: «اى معاويه! درباره اين آيه چه مى گويند؟» گفتم: «مى پندارند كه خداى تعالى در قيامت، مجرمين را از سيمايشان مى شناسد. پس امر مى كند كه با پيشانى و پايشان گرفته شوند و در آتش افكنده شوند!» حضرت به من فرمود: «چگونه خداى جبار احتياج دارد به شناختن مخلوقى كه آن را ايجاد فرموده و او مخلوق خداست؟» عرضه داشتم: «فدايت شوم! پس جريان معناى آيه از چه قرار است؟» فرمود: «اگر قائم ما قيام كند، خدا او را طورى قرار مى دهد كه خلايق را از سيما مى شناسد و امر مى كند كه كافر از پيشانى و پايش گرفته شود و سپس با شمشير، ضربه بسيار شديدى به او مى زند.» - . بصائر الدرجات ۷: ۳۳۲ -

**[ترجمه]

بيان

الخبط الضرب الشديد.

**[ترجمه]«خبط» به معناى زدن شديد است.

**[ترجمه]

«۲۷»

ير، [بصائر الدرجات] ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ وَ أَبُو سَلَّامٍ عَنْ سَوْرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَمَا إِنَّ ذَا الْقَرْنَيْنِ قَدْ خُيِّرَ السَّحَابَيْنِ فَاخْتَارَ الذَّلُولَ وَ ذَخَرَ لِصَاحِبِكُمُ الصَّعْبَ قَالَ قُلْتُ وَ مَا الصَّعْبُ قَالَ مَا كَانَ مِنْ سَحَابٍ فِيهِ رَعْدٌ وَ صَاعِقَةٌ أَوْ بَرْقٌ فَصَاحِبُكُمْ يَرْكَبُهُ أَمَا إِنَّهُ سَيَرْكَبُ السَّحَابَ وَ يَرْقَى فِي الْأَسْبَابِ أَسْبَابِ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرَضِينَ السَّبْعِ خَمْسٌ عَوَامِرُ وَ اثْنَتَانِ خَرَابَانِ.

ير، [بصائر الدرجات] أحمد بن محمد عن على بن سنان عن عبد الرحيم عن أبى جعفر عليه السلام: مثله- ختص، [الإختصاص] ابن عيسى عن ابن سنان عمن حدثه عن عبد الرحيم: مثله.

**[ترجمه]بصائر الدرجات و اختصاص: امام باقر عليه السلام فرمود: «آگاه باشيد كه ذوالقرنين درباره دو پارچه ابر(كندرو و تندرو) مخير گرديده كه هر كدام را كه بخواهد، انتخاب كند. پس او ابر كندرو را انتخاب كرد و براى صاحب شما ابر تندرو

را ذخیره کرد.»

راوی می گوید: پرسیدم: «ابر صعب و تندرو کدام است؟» فرمود: «هر ابری که در آن رعد و صاعقه یا برق باشد، امام شما آن را سوار می شود. آگاه باشید که او سوار بر ابرها می شود و به راه های آسمان های هفتگانه بالا می رود و به راه های هفتگانه زمین می رسد؛ پنج طبقه از آن زمین ها آبادند و دو طبقه دیگر خراب.» - . بصائر الدرجات ۸: ۳۷۹ و اختصاص: ۱۹۹ -

در بصائر الدرجات و اختصاص به سند دیگری نیز این حدیث مذکور است. - . بصائر الدرجات ۸: ۳۷۹ و اختصاص: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، [بصائر الدرجات] ختص، [الإختصاص] مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ أَبِي يَحْيَى قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ خَيَّرَ ذَا الْقَرْنَيْنِ السَّحَابَيْنِ الذَّلُولَ وَ الصَّعْبَ فَاخْتَارَ الذَّلُولَ وَ هُوَ مَا لَيْسَ فِيهِ بَرْقٌ وَ لَا رَعْدٌ وَ لَوِ اخْتَارَ الصَّعْبَ لَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ لِأَنَّ اللَّهَ ادَّخَرَهُ لِلْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]بصائر الدرجات و اختصاص: امام صادق علیه السلام فرمود: «خدا ذوالقرنین را بین دو ابر صعب و ذلول مخیر کرد و او ابر ذلول را برگزید که رعد و برق در آن نبود اگر ابر تندرو را انتخاب می کرد، نصیب وی نمی شد، زیرا خداوند آن را برای قائم علیه السلام ذخیره فرموده است.» - . بصائر الدرجات ۸: ۳۷۹ و اختصاص: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۲۹»

ك، [إكمال الدين] الْهَمَدَانِيُّ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا علیه السلام: لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ وَ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْمَلُكُمْ بِالتَّقِيَّةِ قَبْلَ خُرُوجِ قَائِمِنَا فَمَنْ تَرَكَهَا قَبْلَ

خُرُوجِ قَائِمِنَا فَلَيْسَ مِنَّا فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مَنِ الْقَائِمُ مِنْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ قَالَ الرَّابِعُ مِنْ وُلْدِي ابْنُ سَيِّدَهِ الْإِمَاءِ يُطَهِّرُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ كُلِّ جَوْرٍ وَ يُقَدِّسُهَا مِنْ كُلِّ ظُلْمٍ

وَ هُوَ الَّذِی یَشُکُّ النَّاسُ فِی وِلَادَتِهِ وَ هُوَ صَاحِبُ الْغَیْبَهِ قَبْلَ خُرُوجِهِ فَإِذَا خَرَجَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّها وَ وَضَعَ مِیزَانَ الْعَدْلِ بَیْنَ النَّاسِ فَلَا یَظْلِمُ أَحَدٌ أَحَداً وَ هُوَ الَّذِی تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ وَ لَا یَکُونُ لَهُ ظِلٌّ وَ هُوَ الَّذِی یُنَادِی مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ بِاسْمِهِ یَسْمَعُهُ جَمِیعُ أَهْلِ الْأَرْضِ بِالدُّعَاءِ إِلَیْهِ یَقُولُ أَلَا إِنَّ حُجَّهَ اللَّهِ قَدْ ظَهَرَ عِنْدَ بَیْتِ اللَّهِ فَاتَّبِعُوهُ فَإِنَّ الْحَقَّ مَعَهُ وَ فِیهِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِینَ (۱).

عم، [إعلام الوری] عن علی: مثله.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت رضا علیه السلام فرمود: «کسی که ورع ندارد، دین ندارد و کسی که تقیه نکند، ایمان ندارد. با کرامت ترین شما نزد خدای عزوجل، کسی است که قبل از خروج قائم علیه السلام بیش از دیگران، اهل عمل به تقیه باشد و کسی که تقیه را قبل از خروج قائم علیه السلام ترک کند، از ما نیست.»

پرسیده شد: «یابن رسول الله! چه کسی از شما اهل بیت قائم می باشد؟» فرمود: چهارمین از فرزندان من که پسر سیده کنیزان است و خدا به سبب او زمین را از هر ظلمی تطهیر و از هر ستمی پاک می کند. و او کسی است که در ولادتش شک می شود و قبل از قیامش غیبت می کند و وقتی خروج کرد،«أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّه»، {زمین به نور پروردگارش روشن می شود} - . زمر / ۶۹[۳] - ، ترازوی عدالت بین مردم گذاشته می شود و احدی به دیگری ظلم نمی کند.

او کسی است که زمین زیر پایش پیچیده می شود و سایه ندارد،و او کسی است که منادی از آسمان نام او را صدا می زند که تمام اهل زمین، دعوت به سوی او را می شنوند. منادی می گوید: «آگاه باشید که حجت خدا نزد بیت خدا ظاهر شده، پس از او تبعیت کنید زیرا حق با او و در اوست!» و این تفسیر این آیه شریفه است که فرمود: «إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَیْهِمْ مِنَ السَّماءِ آیَهً فَظَلَّتْ أَعْناقُهُمْ لَها خاضِعِین»، {اگر بخواهیم، معجزه ای از آسمان بر آنان فرود می آوریم، تا در برابر آن، گردنهایشان خاضع گردد.}. - . کمال الدین: ۳۴۶ -

مثل این حدیث در «اعلام الوری» نیز مذکور است. - . اعلام الوری: ۴۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۰»

ک، [إکمال الدین] الْهَمَدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الرَّیَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام أَنْتَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ أَنَا صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ وَ لَکِنِّی لَسْتُ بِالَّذِی أَمْلَأُهَا عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ کَیْفَ أَکُونُ ذَاکَ عَلَی مَا تَرَی مِنْ ضَعْفِ بَدَنِی وَ إِنَّ الْقَائِمَ هُوَ الَّذِی إِذَا خَرَجَ کَانَ فِی سِنِّ الشُّیُوخِ وَ مَنْظَرِ الشَّبَابِ (۲) قَوِیّاً فِی بَدَنِهِ حَتَّی لَوْ مَدَّ یَدَهُ إِلَی أَعْظَمِ شَجَرَهٍ عَلَی وَجْهِ الْأَرْضِ لَقَلَعَهَا وَ لَوْ صَاحَ بَیْنَ الْجِبَالِ لَتَدَکْدَکَتْ صُخُورُهَا یَکُونُ مَعَهُ عَصَا مُوسَی وَ خَاتَمُ سُلَیْمَانَ ذَاکَ الرَّابِعُ مِنْ وُلْدِی یُغَیِّبُهُ اللَّهُ فِی سِتْرِهِ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ یُظْهِرُهُ فَیَمْلَأُ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً.

عم، [إعلام الوری] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ کَأَنِّی بِهِمْ آیِسٌ مَا کَانُوا نُودُوا نِدَاءً یَسْمَعُ مَنْ بَعُدَ کَمَا یَسْمَعُ مَنْ قَرُبَ

يَكُونُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَ عَذَاباً لِلْكَافِرِينَ.

**[ترجمه]کمال الـدین: ریان بن صـلت می گوید: به حضـرت رضا علیه السـلام عرض کردم:«آیا صاحب الامر شـما هستید؟» فرمود: «من صـاحب الاـمر هسـتم، ولی نه آن صـاحب الاـمری که زمین را پر از عـدل و داد می کنـد، چنان که از ظلم پر شـده باشد. چگونه من می توانم چنین کسـی باشم با این ضـعف بدن که در من می بینی؟! قائم کسی است که وقتی ظهور می کند، به سن پیرمردان و به صـورت جوانـان است، و بـدنی نیرومنـد دارد، به طوری که اگر دست به طرف بزرگ ترین درخت روی زمین دراز کنـد، می توانـد آن را از بیخ بکند. و چنانچه در میان کوه ها نعره کشد، سـنگ های سـخت از هیبت صدایش خرد شود! عصای موسـی و انگشتر سـلیمان با اوست.او چهارمین از فرزنـدان من است. خـدا تا زمانی که مصـلحت می دانـد او را از نظرها غایب می گردانـد. آنگاه او را آشـکار می کند و به وسـیله او، زمین را پر از عدل و داد کند، چنان که پر از ظلم و سـتم شده باشد.» - . کمال الدین: ۳۵۰ -

در اعلام الوری مثل این حـدیث نقل شـده و در آخر آن آمده است: «گویا من اهل زمانش را می بینم که نومیدند و ندایی که شخص دور می شـنود، همان طور که شـخص نزدیک می شنود، بر آنها زده می شود و او برای مؤمنان رحمت و برای کافران، مایه عذاب است.» - . اعلام الوری: ۴۴۲ -

**[ترجمه]

«۳۱»

ک، [إکمال الدین] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی (۳)

عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِ

ص: ۳۲۲

۱- ۱. الشعراء: ۴، و الحدیث فی المصدر ج ۲ ص ۴۲.

۲- ۲. الشباب- بالفتح- جمع شاب. و فی المصدر ج ۲ ص ۴۸ الشبان- کرمان و هو أیضا جمع شاب.

۳- ۳. ما بین العلامتین ساقط عن الأصل المطبوع راجع المصـدر ج ۲ ص ۶۴. و قد روی بهذا السند فی علله ج ۱ ص ۴۹ و ۵۰، فراجع.

عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: إِنَّ ذَا الْقَرْنَیْنِ کَانَ عَبْداً صَالِحاً جَعَلَهُ اللَّهُ حُجَّةً عَلَی عِبَادِهِ فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَرَهُمْ بِتَقْوَاهُ فَضَرَبُوهُ عَلَی قَرْنِهِ فَغَابَ عَنْهُمْ زَمَاناً حَتَّی قِیلَ مَاتَ أَوْ هَلَکَ بِأَیِّ وَادٍ سَلَکَ ثُمَّ ظَهَرَ وَ رَجَعَ إِلَی قَوْمِهِ فَضَرَبُوهُ عَلَی قَرْنِهِ أَلَا وَ فِیکُمْ مَنْ هُوَ عَلَی سُنَّتِهِ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مَکَّنَ لَهُ فِی الْأَرْضِ وَ آتَاهُ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ سَبَباً وَ بَلَغَ

الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی سَیُجْرِی سُنَّتَهُ فِی الْقَائِمِ مِنْ وُلْدِی وَ یُبَلِّغُهُ شَرْقَ الْأَرْضِ وَ غَرْبَهَا حَتَّی لَا یَبْقَی سَهْلٌ وَ لَا مَوْضِعٌ مِنْ سَهْلٍ وَ لَا جَبَلٍ [جَبَلٌ] وَطِئَهُ ذُو الْقَرْنَیْنِ إِلَّا وَطِئَهُ وَ یُظْهِرُ اللَّهُ لَهُ کُنُوزَ الْأَرْضِ وَ مَعَادِنَهَا وَ یَنْصُرُهُ بِالرُّعْبِ یَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً.

**[ترجمه]کمال الدین: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «ذوالقرنین بنده صالحی بود که خدا او را حجت بر بندگان خود قرار داد و او قومش را به سوی خدای عزوجل دعوت نمود و آنان را امر به تقوای خدا کرد. آنان به شاخ او ضربتی زدند و او مدتی از آنان پنهان شد، تا جایی که گفتند او مرده یا هلاک شده؟ به کدام وادی پای نهاده؟ سپس ظهور کرد و به نزد قومش رجوع کرد و او را دوباره بر شاخ سرش زدند.

بدانید که در شما نیز کسی هست که بر سنت ذوالقرنین است و خدای عزوجل ذوالقرنین را در زمین تمکین داد و اسباب همه چیز را به او اعطا کرد و به شرق و غرب رسید. خدای تعالی سنت او را در قائم از فرزندان من جاری می سازد و او را نیز به شرق و غرب عالم می رساند تا زمین هموار و جایی از زمین هموار و ناهمواری نمی ماند که ذوالقرنین در آن پای نهاد، الا اینکه قائم نیز در آن پای می نهد و خدا گنج ها و معادن زمین را برای او خارج می کند و او را با ترس یاری می کند و زمین را بعد از آن که از ظلم و جور پر باشد، آکنده از قسط و عدل می سازد.» - . کمال الدین: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۳۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی سَعْدٌ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام فَقَالَ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ أَمَرَ بِهَدْمِ الْمَنَارِ وَ الْمَقَاصِیرِ الَّتِی فِی الْمَسَاجِدِ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی لِأَیِّ مَعْنًی هَذَا فَأَقْبَلَ عَلَیَّ فَقَالَ مَعْنَی هَذَا أَنَّهَا مُحْدَثَهٌ مُبْتَدَعَهٌ لَمْ یَبْنِهَا نَبِیٌّ وَ لَا حُجَّهٌ(۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو هاشم جعفری گفت: روزی در خدمت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام بودم. حضرت فرمود: «هنگامی که قائم قیام کند، دستور می دهد مناره ها و اتاق هایی را که در مساجد می سازند، خراب کنند.» من پیش خود گفتم که چرا قائم چنین کاری می کند؟ ناگاه امام حسن عسکری علیه السلام رو کرد به جانب من و فرمود: «معنی این کار این است که اینها چیز تازه و بدعتی است که پیغمبر و امامی آنها را نساخته است.» - . غیبت طوسی: ۲۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۳»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَمْ یَخْرُجُ مَعَ الْقَائِمِ علیه السلام فَإِنَّهُمْ یَقُولُونَ إِنَّهُ یَخْرُجُ مَعَهُ مِثْلُ عِدَّهِ أَهْلِ بَدْرٍ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ مَا یَخْرُجُ إِلَّا فِی أُولِی قُوَّهٍ وَ مَا یَکُونُ أُولُو الْقُوَّهِ أَقَلَّ مِنْ عَشَرَهِ آلَافٍ (۲).

**[ترجمه]کمال الدین: ابو بصیر گفت: مردی از اهل کوفه از حضرت صادق علیه السلام پرسید:«چند نفر با قائم قیام می کنند؟ چرا که مردم می گویند به تعداد سربازانی که در جنگ بدر شرکت کردند، یعنی سیصد و سیزده نفر می باشند.» حضرت فرمود: «او قیام نمی کند، مگر با افراد نیرومند و این افراد هم از ده هزار نفر کمتر نیستند.» - . کمال الدین: ۵۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

المعنی أنه علیه السلام لا تنحصر أصحابه فی الثلاثمائه و ثلاثه عشر بل هذا العدد هم المجتمعون عنده فی بدو خروجه.

**[ترجمه]مقصود حضرت این است که یاران قائم در هنگام ظهور، منحصر به سیصد و سیزده نفر نیست، بلکه این عده کسانی هستند که در ابتدای ظهورش به گرد وی اجتماع می کنند.

**[ترجمه]

«۳۴»

ک، [إکمال الدین] الْعَطَّارُ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ ضُرَیْسٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ عَنْ سَیِّدِ الْعَابِدِینَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: الْمَفْقُودُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّهُ أَهْلِ بَدْرٍ

۱- ۱. المصدر ص ۱۳۱.

۲- ۲. تراه فی المصدر ج ۲ ص ۳۶۸.

فَيُصْبِحُونَ بِمَكَّهَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَيْنَ ما تَكَونُوا يَأْتِ بِكَمُ اللَّهُ جَمِيعاً(۱) وَ هُمْ أَصْحَابُ الْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]کمال الدین: امام سجاد علیه السلام فرمود: «سیصد و سیزده مرد، به تعداد اهل بدر از رختخوابشان مفقود و نایاب می شوند و در مکه صبح می کنند و این معنای سخن خدای عزوجل است که فرمود:«أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعا»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد}، که آنان اصحاب قائم علیه السلام هستند.» - . کمال الدین: ۵۹۳ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُنْذِرٍ عَنْ بَكَّارِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجْلَانَ قَالَ: ذَكَرْنَا خُرُوجَ الْقَائِمِ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ كَيْفَ لَنَا بِعِلْمِ ذَلِكَ فَقَالَ يُصْبِحُ أَحَدُكُمْ وَ تَحْتَ رَأْسِهِ صَحِيفَهٌ عَلَيْهَا مَكْتُوبٌ طاعَهٌ مَعْرُوفَهٌ(۲).

وَ رُوِيَ: أَنَّهُ يَكُونُ فِي رَايَهِ الْمَهْدِيِّ الرِّفْعَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَ (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: عبدالله بن عجلان می گوید: نزد حضرت صادق علیه السلام از خروج قائم علیه السلام سخن گفتیم. من عرض کردم: «ما چگونه اززمان خروج حضرت آگاه شویم؟» فرمود: «در روز خروجش هر یک از شما صبح می کند، در حالی که زیر سرش نوشته ای است که در آن مکتوب است: «طاعَهٌ مَعْرُوفَه»، {اطاعتی نیکو!} - . نور / ۵۳[۳] -

و نیز روایت شده که بر پرچم مهدی علیه السلام نوشته شده «رفعت و بلندی برای خدای عزوجل است.» - . کمال الدین: ۵۹۳ -

**[ترجمه]

«۳۶»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَهَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ-(۴)

فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا نَزَلَ تَأْوِيلُهَا بَعْدُ وَ لَا يَنْزِلُ تَأْوِيلُهَا حَتَّى يَخْرُجَ الْقَائِمُ علیه السلام فَإِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ لَمْ يَبْقَ كَافِرٌ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَ لَا مُشْرِكٌ بِالْإِمَامِ إِلَّا كَرِهَ خُرُوجَهُ حَتَّى لَوْ كَانَ كَافِرٌ أَوْ مُشْرِكٌ فِي بَطْنِ صَخْرَهٍ لَقَالَتْ يَا مُؤْمِنُ فِي بَطْنِي كَافِرٌ فَاكْسِرْنِي وَ اقْتُلْهُ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام باقر علیه السلام در مورد آیه «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ

لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُون»، {او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین درست، فرستاد تا آن را بر هر چه دین است پیروز گرداند، هر چند مشرکان خوش نداشته باشند.} - . توبه / ۳۳ - فرمود: «به خدا قسم هنوز تأویل این آیه بروز پیدا نگرده و تا خروج قائم علیه السلام تأویلش آشکار نمی شود. وقتی قائم علیه السلام خروج کند، کافری نسبت به خدای بزرگ باقی نمی ماند و مشرکی نسبت به مقام امام نمی ماند، مگر اینکه از قیام او کراهت دارد، تا جایی که اگر کافر یا مشرکی در دل صخره ای باشد، صخره می گوید: «ای مؤمن! در دل من کافری است، پس مرا بشکن و او را بکش!» - . کمال الدین: ۶۰۷ -

**[ترجمه]

«۳۷»

ک، [إکمال الدین] مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی وَ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ مَعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ علیه السلام مِنْ مَکَّهَ یُنَادِی مُنَادِیهِ أَلَا لَا یَحْمِلَنَّ أَحَدٌ طَعَاماً وَ لَا شَرَاباً وَ حَمَلَ مَعَهُ حَجَرُ مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ علیهما السلام وَ هُوَ وِقْرُ بَعِیرٍ فَلَا یَنْزِلُ مَنْزِلًا إِلَّا انْفَجَرَتْ مِنْهُ عُیُونٌ فَمَنْ کَانَ جَائِعاً شَبِعَ وَ مَنْ کَانَ ظَمْآناً [ظَمْآنَ] رَوِیَ وَ رَوِیَتْ دَوَابُّهُمْ حَتَّی یَنْزِلُوا

ص: ۳۲۴

۱- ۱. البقره: ۱۴۸ و الحدیث فی کمال الدین ج ۲ ص ۳۶۸، و فی سنده:« عن محمّد بن سنان، عن ضریس، عن أبی الجارود خالد القماط» و الصحیح ما فی الصلب.

۲- ۲. النور: ۵۳.

۳- ۳. فی المصدر ج ۲ ص ۳۶۹« البیعه للّه» عزّ و جلّ.

۴- ۴. براءه: ۳۴. و الحدیث فی باب النوادر ج ۲ ص ۳۸۶ من کمال الدین و هکذا الأحادیث الآتیه.

النَّجَفَ مِنْ ظَهْرِ الْكَوفَهِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی محمد بن همام و محمد بن الحسن بن جمهور عن الحسن بن محمد بن جمهور عن أبیه عن سلیمان بن سماعه عن أبی الجارود: مثله

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَبِیهِ علیه السلام: مِثْلَهُ (۱)

وَ فِیهِ إِلَّا انْبَعَثَ عَیْنٌ مِنْهُ وَ فِیهِ وَ مَنْ کَانَ ظَامِئاً(۲)

رَوِیَ فَهُوَ زَادُهُمْ حَتَّی یَنْزِلُوا إِلَی آخِرِهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام باقر علیه السلام فرمود: هنگامی که قائم در مکه ظهور می کند، منادی او بانگ می زند: «هیچ کس خوردنی و نوشیدنی با خود برندارد!» و سنگی که حضرت موسی از آن آب بیرون آورد، بار شتری کند و با خود برمی دارد. به هر منزلی که می رسند، چشمه ای از آن بیرون می آید، هر کس گرسنه باشد سیر می شود و هر کس تشنه باشد، آب می نوشد و چهارپایان خود را نیز آب می دهند تا در نجف واقع در بیابان کوفه فرود می آیند.» - . همان -

این حدیث در غیبت نعمانی - . غیبت نعمانی: ۲۳۸ - هم نقل شده و در بصائر الدرجات هم با مختصر تفاوتی آمده است. در بصائر آمده است: «چشمه ای از آن سنگ می جوشد و هر کس تشنه باشد، سیراب می شود و این سنگ زاد و توشه راه آنهاست تا پیاده شوند...» تا انتهای خبر. - . بصائر الدرجات ۴: ۱۸۸ -

**[ترجمه]

«۳۸»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ عَلَیْهِ السَّلَامُ لَمْ یَقُمْ بَیْنَ یَدَیْهِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ الرَّحْمَنِ إِلَّا عَرَفَهُ صَالِحٌ هُوَ أَمْ طَالِحٌ أَلَا وَ فِیهِ آیَهٌ لِلْمُتَوَسِّمِینَ وَ هِیَ السَّبِیلُ الْمُقِیمُ (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «هر گاه قائم قیام کرد، هیچ کس از مخلوقات خدا در پیش روی او نمی ایستد، جز اینکه او را می شناسد که بدکار یا نیکوکار است. آگاه باشید که در قائم علامتی برای هشیاران هست و آن راه راست است.» - . کمال الدین: ۶۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۹»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: دَمَانِ فِي الْإِسْلَامِ حَلَالٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَقْضِي فِيهِمَا أَحَدٌ بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ الْقَائِمَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ فَيَحْكُمُ فِيهِمَا بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يُرِيدُ فِيهِ بَيِّنَةً الزَّانِي الْمُحْصَنُ يَرْجُمُهُ وَ مَانِعُ الزَّكَاةِ يَضْرِبُ رَقَبَتَهُ.

**[ترجمه]کمال الدين: حضرت صادق عليه السلام فرمود: دو خون در اسلام هست كه ريختن آنها از طرف خداوند حلال است و كسى حكم خدا را در آن جارى نمى سازد تا موقعى كه خداوند، قائم خاندان پيغمبر را برانگيزد و او حكم خدا را در آن مورد جارى سازد و شاهد طلب نكند؛ يكى اينكه كسانى را كه زناى محصنه مى كنند سنگسار مى كند و ديگر اينكه هر كس را كه مانع زكات دادن باشد، گردن مى زند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى الْقَائِمِ عَلَى ظَهْرِ نَجَفَ [النَّجَفِ] فَإِذَا اسْتَوَى عَلَى ظَهْرِ النَّجَفِ-(۴) رَكِبَ فَرَساً أَدْهَمَ أَبْلَقَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ شِمْرَاخٌ ثُمَّ يَنْتَفِضُ بِهِ فَرَسُهُ فَلَا يَبْقَى أَهْلُ بَلْدَةٍ إِلَّا وَ هُمْ يَظُنُّونَ أَنَّهُ

۱- ۱. و رواه الكلينى أيضا عن أبى سعيد الخراسانىّ بلفظ البصائر: ج ۱ ص ۲۳۱. و تراه فى كمال الدين ج ۲ ص ۳۸۷، غيبه النعمانىّ ص ۱۲۵.

۲- ۲. فى الأصل المطبوع: ظمآنا و هو تصحيف.

۳- ۳. فى الأصل المطبوع:« السبيل المستقيم» و هو تصحيف. و فى المصدر باب النوادر ج ۲ ص ۳۸۸« و هى بسبيل مقيم» اشاره الى قوله تعالى فى سوره الحجر: ۷۵« إِنَّ فِي ذلِكَ لَآياتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ * وَ إِنَّها لَبِسَبِيلٍ مُقِيمٍ».

۴- ۴. ساقط من الأصل المطبوع.

مَعَهُمْ فِی بِلَادِهِمْ فَإِذَا نَشَرَ رَایَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله انْحَطَّ عَلَیْهِ ثَلَاثَهَ عَشَرَ أَلْفَ مَلَکٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ مَلَکاً کُلُّهُمْ یَنْتَظِرُونَ الْقَائِمَ علیه السلام وَ هُمُ الَّذِینَ کَانُوا مَعَ نُوحٍ علیه السلام فِی السَّفِینَهِ وَ الَّذِینَ کَانُوا مَعَ إِبْرَاهِیمَ الْخَلِیلِ علیه السلام حَیْثُ أُلْقِیَ فِی النَّارِ وَ کَانُوا مَعَ عِیسَی علیه السلام حِینَ رُفِعَ وَ أَرْبَعَهُ آلَافٍ مُسَوِّمِینَ وَ مُرْدِفِینَ وَ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ مَلَکاً یَوْمَ بَدْرٍ وَ أَرْبَعَهُ آلَافِ مَلَکٍ الَّذِینَ هَبَطُوا یُرِیدُونَ الْقِتَالَ مَعَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام فَلَمْ یُؤْذَنْ لَهُمْ فَصَعِدُوا فِی الِاسْتِئْذَانِ وَ هَبَطُوا وَ قَدْ قُتِلَ الْحُسَیْنُ علیه السلام فَهُمْ شُعْثٌ غُبْرٌ یَبْکُونَ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَیْنِ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ مَا بَیْنَ قَبْرِ الْحُسَیْنِ إِلَی السَّمَاءِ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ.

**[ترجمه]کمال الدین: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «گویا من قائم را در بیرون نجف می بینم که بر اسبی تیره رنگ و ابلق که میان پیشانی تا گلویش سفید است، سوار شده است. سپس اسبش او را به حرکت درآورد، به طوری که مردم هر شهری خیال می کنند که قائم در میان شهرهای آنهاست.وقتی که او پرچم پیغمبر صلی الله علیه و آله را برمی افرازد، سیزده هزار و سیزده فرشته از آسمان فرود می آیند و همه منتظر قائم می باشند، این فرشتگان آنها بودند که با نوح علیه السلام در کشتی بودند و هنگامی که ابراهیم خلیل علیه السلام را در آتش افکندند، با او بودند و موقعی که عیسی علیه السلام را به آسمان بالا بردند، با او بودند! و چهار هزار فرشته صف می کشند و علامت مخصوصی دارند، و سیصد و سیزده فرشته جنگ بدر هستند.و چهار هزار فرشته که آمدند حسین علیه السلام را در کربلا یاری کنند، ولی اجازه نیافتند. آنها بالا رفتند که اجازه بگیرند و چون مجددا از آسمان فرود آمدند، حسین علیه السلام شهید شده بود. از این رو آنها تا روز قیامت همیشه پژمرده و غبارآلود در کنار قبر امام حسین علیه السلام به سر می برند و ما بین قبر حسین علیه السلام تا آسمان، محل آمد و رفت فرشتگان است.» - . کمال الدین: ۶۰۹ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری الشمراخ غره الفرس إذا دقت و سالت و جللت الخیشوم و لم تبلغ الجحفله.

**[ترجمه]جوهری می گوید: «شمراخ» پیشانی اسب است، زمانی که نازک و جاری و بزرگ باشد و به لب حیوان نرسد.

**[ترجمه]

«۴۱»

ک، [إکمال الدین] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی الْقَائِمِ قَدْ ظَهَرَ عَلَی نَجَفِ الْکُوفَهِ فَإِذَا ظَهَرَ عَلَی النَّجَفِ نَشَرَ رَایَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَمُودُهَا مِنْ عُمُدِ عَرْشِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی وَ سَائِرُهَا مِنْ نَصْرِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ لَا یَهْوِی بِهَا إِلَی أَحَدٍ إِلَّا أَهْلَکَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ قُلْتُ تَکُونُ مَعَهُ أَوْ یُؤْتَی بِهَا قَالَ بَلْ یُؤْتَی بِهَا یَأْتِیهِ بِهَا جَبْرَئِیلُ علیه السلام.

**[ترجمه]کمال الدین: ثمالی می گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: «گویا من قائم را که در نجف کوفه ظاهرشده می بینم

که وقتی در نجف ظاهر شد، پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله را منتشر می کند که دسته آن از دسته هایعرش خدای تعالی است و بقیه آن از نصرت خدای جل جلاله است، و با آن روی به سوی احدی گذاشته نمی شود،مگر اینکه خدای عزوجل او را هلاـک می کنـد.»پرسیدم: «آیا آن پرچم با اوست یا برایش آورده می شود؟» فرمود: «برایش آورده می شود و جبرئیل علیه السلام برایش می آورد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۴۲»

ك، [إكمـال الـدين] مَـاجِيلَوَيْهِ عَـنْ عَمِّهِ عَـنِ الْكُـوفِيِّ عَـنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِـنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَـالَ قَـالَ الصَّادِقُ علیه السـلام: كَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی الْقَائِمِ عَلَی مِنْبَرِ الْكُوفَهِ وَ حَوْلَهُ أَصْـحَابُهُ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّهَ أَهْلِ بَدْرٍ وَ هُمْ أَصْحَابُ الْأَلْوِيَهِ وَ هُمْ حُكَّامُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ عَلَی خَلْقِهِ حَتَّی يَسْتَخْرِجَ مِنْ قَبَائِهِ كِتَاباً مَخْتُوماً بِخَاتَمٍ مِنْ ذَهَبٍ عَهْدٌ مَعْهُودٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَيُجْفِلُونَ عَنْهُ إِجْفَالَ الْغَنَمِ فَلَا يَبْقَی مِنْهُمْ إِلَّا الْوَزِيرُ وَ أَحَدَ عَشَرَ نَقِيباً كَمَا بَقُوا مَعَ مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ علیه السلام فَيَجُولُونَ فِی الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ عَنْهُ مَذْهَباً فَيَرْجِعُونَ إِلَيْهِ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْرِفُ الْكَلَامَ الَّذِی يَقُولُ لَهُمْ فَيَكْفُرُونَ بِهِ.

**[ترجمه]کمـال الـدین: حضـرت صادق علیه السـلام فرمود: «گویا قائم را می بینم که روی منبر کوفه نشسـته و یارانش که به تعداد سربازان جنگ بدر سیصد و سیزده مرد هستند، دور او را گرفته اند؛ آنها پرچمداران او و حکمران های الهی در زمین بر بنـدگان او می باشند.سـپس حضـرت نـامه ای که مهر طلایی دارد و همان عهـدنامه پیغمبر صـلی الله علیه و آله برای اوست، از قبای خود بیرون می آورد. چون مردم عهدنامه پیغمبر را می بینند، مانند گوسـفند وحشت زده از دور او متفرق می شوند، مگر وزیر او و یازده نقیب و سرکرده آنها، کسی از آنها نمی ماند؛ به همان تعداد که در میان اصحاب موسی بن عمران علیه السلام نزد وی ماندند.

پس آنها همه جا را می گردنـد و جز او چاره سازی پیـدا نمی کنند، به همین جهت به سوی او باز می گردند. به خدا قسم من می دانم که قائم چه به مردم می گوید

که آنها آن را انکار کرده و کافر می شوند.» - . کمال الدین: ۶۰۹ -

**[ترجمه]

توضیح

أجفل القوم أی هربوا مسرعین.

**[ترجمه]عبارت «اجفل القوم» یعنی قوم به سرعت گریختند.

**[ترجمه]

«۴۳»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی هَرَاسَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: کَأَنِّی بِأَصْحَابِ الْقَائِمِ وَ قَدْ أَحَاطُوا بِمَا بَیْنَ الْخَافِقَیْنِ لَیْسَ مِنْ شَیْ ءٍ إِلَّا وَ هُوَ مُطِیعٌ لَهُمْ حَتَّی سِبَاعُ الْأَرْضِ وَ سِبَاعُ الطَّیْرِ تَطْلُبُ رِضَاهُمْ فِی کُلِّ شَیْ ءٍ حَتَّی تَفْخَرَ الْأَرْضُ عَلَی الْأَرْضِ وَ تَقُولَ مَرَّ بِی الْیَوْمَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام باقر علیه السلام فرمود: «گویا اصحاب قائم علیه السلام را می بینم که بین مشرق و مغرب را احاطه کرده و مسلط شده اند،و چیزی نیست مگر اینکه مطیع آنهاست، حتی حیوانات درنده و پرندگان درنده و همه چیز رضاجویی آنها را می کند، حتی زمینی بر زمین دیگر فخر می کند و می گوید: «امروز مردی از اصحاب قائم علیه السلام بر من گذشت!»
- . کمال الدین: ۶۰۹ -

**[ترجمه]

«۴۴»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مَا کَانَ یَقُولُ لُوطٌ علیه السلام لَوْ أَنَّ لِی بِکُمْ قُوَّهً أَوْ آوِی إِلی رُکْنٍ شَدِیدٍ-(۱)

إِلَّا تَمَنِّیاً لِقُوَّهِ الْقَائِمِ علیه السلام وَ لَا ذَکَرَ إِلَّا شِدَّهَ أَصْحَابِهِ فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ یُعْطَی قُوَّهَ أَرْبَعِینَ رَجُلًا وَ إِنَّ قَلْبَهُ لَأَشَدُّ مِنْ زُبَرِ الْحَدِیدِ وَ لَوْ مَرُّوا بِجِبَالِ الْحَدِیدِ لَقَطَعُوهَا لَا یَکُفُّونَ سُیُوفَهُمْ حَتَّی یَرْضَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «لوط علیه السلام که می گفت: «لَوْ أَنَّ لِی بِکُمْ قُوَّهً أَوْ آوِی إِلی رُکْنٍ شَدِید»، {کاش برای مقابله با شما قدرتی داشتم یا به تکیه گاهی استوار پناه می جستم.} - . هود / ۸۰ - فقط آرزوی قوت و قدرتمندی قائم علیه السلام را داشت و فقط قدرتمندی اصحاب قائم علیه السلام را به یاد آورد. زیرا یک نفر از اصحاب او، قدرت چهل مرد را دارد و دل او از پاره های آهن سخت تر است و اگر از کنار کوه های آهن بگذرند، آن را قطع می کنند و شمشیر های خود را از کشتن باز نمی دارند تا اینکه خدای عزوجل راضی شود.» - . کمال الدین: ۶۱۰ -

**[ترجمه]

«۴۵»

ك، [إكمال الدين] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِی إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَ تَدْرِی مَا كَانَ قَمِيصُ يُوسُفَ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام لَمَّا أُوقِدَتْ لَهُ النَّارُ نَزَلَ إِلَيْهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام بِالْقَمِيصِ وَ أَلْبَسَهُ إِيَّاهُ فَلَمْ يَضُرَّهُ مَعَهُ حَرٌّ وَ لَا بَرْدٌ فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَعَلَهُ فِی تَمِيمَةٍ وَ عَلَّقَهُ عَلَى إِسْحَاقَ عليه السلام وَ عَلَّقَهُ إِسْحَاقُ عَلَى يَعْقُوبَ عليه السلام فَلَمَّا وُلِدَ يُوسُفُ عَلَّقَهُ عَلَيْهِ وَ كَانَ فِی عَضُدِهِ حَتَّى كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ فَلَمَّا أَخْرَجَهُ يُوسُفُ عليه السلام مِنَ التَّمِيمَهِ وَجَدَ يَعْقُوبُ رِيحَهُ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنِّی لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْ لا أَنْ تُفَنِّدُونِ-(۲)

فَهُوَ ذَلِكَ الْقَمِيصُ الَّذِی مِنَ الْجَنَّهِ

ص: ۳۲۷

۱- ۱. هود: ۸۰ و الحديث فی المصدر ج ۲ ص ۳۹۰.

۲- ۲. يوسف: ۹۴. و الحديث فی المصدر ج ۲ ص ۳۹۱ و قد رواه فی العلل أيضا ج ۱ ص ۵۰. و رواه الكلينی فی الكافی ج ۱ ص ۲۳۲ و لم يخرجه المصنّف عنهما.

قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَإِلَى مَنْ صَارَ هَذَا الْقَمِيصُ قَالَ إِلَى أَهْلِهِ وَ هُوَ مَعَ قَائِمِنَا إِذَا خَرَجَ ثُمَّ قَالَ كُلُّ نَبِيٍّ وَرِثَ عِلْماً أَوْ غَيْرَهُ فَقَدِ انْتَهَى إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله.

يج، [الخرائج و الجرائح] عن المفضل: مثله.

**[ترجمه]کمال الدین: مفضل بن عمر گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: «می دانی پیراهن یوسف علیه السلام چه بود؟» من گفتم نه! فرمود: «وقتی برای سوزاندن ابراهیم علیه السلام آتش افروختند، جبرئیل علیه السلام آمد و آن پیراهن را آورد و بر او پوشانید و تا آن را پوشیده بود، گرما و سرما در وی اثر نمی کرد. چون وفات او سررسید، آن را در جلد نظربندی پیچیده به اسحاق علیه السلام آویخت و اسحاق هم به یعقوب علیه السلام آویخت. چون یوسف متولد شد، یعقوب آن را به یوسف آویخت.وقتی آن بلاها به یوسف رسید، آن نظربند در بازوی او بود.

موقعی که یوسف در مصر آن پیراهن را از میان جلد نظربند بیرون آورد، یعقوب در کنعان بوی آن را استشمام کرد. و این است معنای سخن خداوند عزوجل: «إِنِّی لَأَجِدُ رِیحَ یُوسُفَ لَوْ لا أَنْ تُفَنِّدُونِ»، {اگر مرا به کم خردی نسبت ندهید، بوی یوسف را می شنوم} - . یوسف / ۹۴ - این همان پیراهنی بود که جبرئیل آن را از بهشت آورد.»

مفضل بن عمر می گوید: عرض کردم: «قربانت گردم! بعد این پیراهن به کی رسید؟» فرمود: «به اهلش رسید و هنگامی که قائم ما ظهور می کند،با او خواهد بود.» آنگاه فرمود: «هر پیغمبری که علم یا چیزی غیر از علم را به ارث برده، بالاخره به محمد صلی الله علیه و آله رسیده است.» - . کمال الدین: ۶۱۱ -

این حدیث در خرایج راوندی هم آمده است. - . الخرائج و الجرائح ۲: ۶۹۳ -

**[ترجمه]

«۴۶»

ك، [إكمال الدين] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّهُ إِذَا تَنَاهَتِ الْأُمُورُ إِلَى صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ رَفَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَهُ كُلَّ مُنْخَفِضٍ مِنَ الْأَرْضِ وَ خَفَضَ لَهُ كُلَّ مُرْتَفِعٍ حَتَّى تَكُونَ الدُّنْيَا عِنْدَهُ بِمَنْزِلَةِ رَاحَتِهِ فَأَيُّكُمْ لَوْ كَانَتْ فِی رَاحَتِهِ شَعْرَةٌ لَمْ يُبْصِرْهَا.

**[ترجمه]کمال الدین: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی امور به صاحب این امر منتهی شد، خدای تعالی هر فرورونده در زمینی را برایش رفیع کرده و هر رفیعی را برایش پایین می آورد، تا جایی که دنیا برایش به منزله کف دستش می شود. کدام یک از شما اگر در کف دستش مویی باشد، آن را نمی بیند؟» - . کمال الدین: ۶۱۱ -

**[ترجمه]

«۴۷»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ قُتَيْبَهَ الْأَعْشَى عَنِ ابْنِ أَبِى يَعْفُورٍ عَنْ مَوْلًى لِبَنِى شَيْبَانَ عَنْ أَبِى جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَ كَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامُهُمْ (۱).

كا، [الكافی] الحسين بن محمد عن المعلی: مثله.

**[ترجمه]كمال الدين: امام محمد باقر عليه السلام فرمود: «هنگامی كه قائم ظهور می كند، دست خود را روی سر مردم می گذارد و بدان وسيله عقول آنها جمع و افكارشان كامل می گردد.» - . كمال الدين: ۶۱۱ -

مثل اين روايت در كافی هم آمده است. - . كافی ۱: ۱۲ -

**[ترجمه]

«۴۸»

مل، [كامل الزيارات] الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَأَنِّى بِالْقَائِمِ عليه السلام عَلَى نَجَفِ الْكُوفَهِ وَ قَدْ لَبِسَ دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله فَيَنْتَفِضُ هُوَ بِهَا فَتَسْتَدِيرُ عَلَيْهِ فَيَغْشَاهَا بِخِدَاجِهِ مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَ يَرْكَبُ فَرَساً أَدْهَمَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ شِمْرَاخٌ فَيَنْتَفِضُ بِهِ انْتِفَاضَهً لَا يَبْقَى أَهْلُ بَلَدٍ إِلَّا وَ هُمْ يَرَوْنَ أَنَّهُ مَعَهُمْ فِى بِلَادِهِمْ فَيَنْشُرُ رَايَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله عَمُودُهَا مِنْ عَمُودِ الْعَرْشِ وَ سَائِرُهَا مِنْ نَصْرِ اللَّهِ لَا يَهْوِى بِهَا إِلَى شَيْ ءٍ أَبَداً إِلَّا أَهْلَكَهُ اللَّهُ فَإِذَا هَزَّهَا لَمْ يَبْقَ مُؤْمِنٌ إِلَّا صَارَ قَلْبُهُ كَزُبَرِ الْحَدِيدِ وَ يُعْطَى الْمُؤْمِنُ قُوَّهَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ لَا يَبْقَى مُؤْمِنٌ مَيِّتٌ إِلَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ تِلْكَ الْفَرْحَهُ فِى قَبْرِهِ وَ ذَلِكَ حَيْثُ يَتَزَاوَرُونَ فِى قُبُورِهِمْ وَ يَتَبَاشَرُونَ بِقِيَامِ الْقَائِمِ فَيَنْحَطُّ عَلَيْهِ ثَلَاثَهَ عَشَرَ آلَافَ [أَلْفَ] مَلَكٍ وَ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ مَلَكاً قُلْتُ كُلُّ هَؤُلَاءِ الْمَلَائِكَهُ قَالَ نَعَمْ الَّذِينَ كَانُوا مَعَ نُوحٍ فِى السَّفِينَهِ وَ الَّذِينَ كَانُوا مَعَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام

۱- ۱. تراه فی الكافی ج ۱ ص ۲۵ و فيه« وضع اللّه يده» و المصدر ج ۲ ص ۳۹۲.

حِينَ أُلْقِیَ فِی النَّارِ وَ الَّذِینَ کَانُوا مَعَ مُوسَی حِینَ فَلَقَ الْبَحْرَ لِبَنِی إِسْرَائِیلَ وَ الَّذِینَ کَانُوا مَعَ عِیسَی حِینَ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَیْهِ وَ أَرْبَعَةُ آلَافِ مَلَکٍ مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مُسَوِّمِینَ وَ أَلْفٌ مُرْدِفِینَ وَ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ مَلَائِکَةً بَدْرِیِّینَ وَ أَرْبَعَةُ آلَافِ مَلَکٍ هَبَطُوا یُرِیدُونَ الْقِتَالَ مَعَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام فَلَمْ یُؤْذَنْ لَهُمْ فِی الْقِتَالِ فَهُمْ عِنْدَ قَبْرِهِ شُعْثٌ غُبْرٌ یَبْکُونَهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَةِ وَ رَئِیسُهُمْ مَلَکٌ یُقَالُ لَهُ مَنْصُورٌ فَلَا یَزُورُهُ زَائِرٌ إِلَّا اسْتَقْبَلُوهُ وَ لَا یُوَدِّعُهُ مُوَدِّعٌ إِلَّا شَیَّعُوهُ وَ لَا یَمْرَضُ مَرِیضٌ إِلَّا عَادُوهُ وَ لَا یَمُوتُ مَیِّتٌ إِلَّا صَلَّوْا عَلَی جِنَازَتِهِ وَ اسْتَغْفَرُوا لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ وَ کُلُّ هَؤُلَاءِ فِی الْأَرْضِ یَنْتَظِرُونَ قِیَامَ الْقَائِمِ إِلَی وَقْتِ خُرُوجِهِ علیه السلام.

نی، [الغیبه] للنعمانی عبد الواحد عن محمد بن جعفر عن أبی جعفر الهمدانی عن موسی بن سعدان عن عبد الله بن القاسم عن عمرو بن أبان: مثله- و عن ابن عقده عن علی بن الحسن عن الحسن و محمد ابنی علی بن یوسف عن سعدان بن مسلم عن ابن تغلب: مثله (۱)

**[ترجمه]کامل الزیارات: ابان بن تغلب می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: «گویا قائم علیه السلام را در نجف کوفه می بینم که زره رسول خدا صلی الله علیه و آله را پوشیده و آن را تکان می دهد،به نوعی که در قامت مبارکش راست می شود،و بر روی آن زره، لباسی از ابریشم درشت بافت است و سوار بر اسب سیاهی که بین دو چشمش سفید است می شود. پس اسب، حضرت را چنان به حرکت درمی آورد که اهل همه بلاد او را با خود در شهرهایشان می بینند. پسس پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله را نشر می دهد که دسته آن از ستون های عرش است و بقیه آن از نصرت خداست و هرگز به سمت چیزی برده نمی شود،مگر اینکه خدا آن را نابود می کند. وقتی حضرت پرچم را به اهتزاز در آورد، مؤمنی باقی نمی ماند مگر اینکه دلش مانند پاره های آهن قرص می شود و به هر مؤمن، قدرت چهل مرد داده می شود و مؤمن مرده ای نیست، مگر اینکه شادی ظهور حضرت در قبرش داخل می شود.و این در وقتی است که مؤمنان در قبرهایشان به زیارت همدیگر می روند و یکدیگر را به قیام قائم علیه السلام بشارت می دهند. پس سیزده هزار و سیصد و سیزده فرشته به سمت او پایین می آیند.» ابان می گوید: پرسیدم: «تمام آنها فرشته اند؟» فرمود: «بله، فرشتگانی که با نوح علیه السلام در کشتی بودند و زمانی که ابراهیم علیه السلام در آتش افکنده شد، با او بودند و هنگامی که موسی علیه السلام دریا را برای بنی اسرائیل شکافت، با او بودند و هنگامی که خدا عیسی علیه السلام را به سوی خود بالا برد، با او بودند، و چهار هزار فرشته با پیامبر صلی الله علیه و آله که همگی نشانه دارند و هزار فرشته صف کشیده و سیصد و سیزده فرشته جنگ بدر و چهار هزار فرشته ای که برای جنگ به یاری حسین بن علی علیهما السلام هبوط کردند و به آنها اذن جنگ داده نشد و آنان پریشان حال و غبارآلود نزد قبر او هستند و تا روز قیامت برایش گریه می کنند.و رئیس آنان فرشته ای است که به او «منصور» گفته می شود. هیچ زائری امام حسین علیه السلام را زیارت نمی کند، مگر اینکه به استقبالش می آیند و هیچ زائری با حضرتش وداع نمی کند، مگر اینکه او را مشایعت می کنند، و مریضی بیمار نمی شود،مگر اینکه او را عیادت می کنند و میتی نمی میرد، مگر اینکه بر جنازه اش نماز می خوانند و بعد از مرگش،برایش استغفار می کنند و تمام این فرشتگان در زمین بوده و منتظر قیام قائم علیه السلام تا زمان خروجش هستند.» - . کامل الزیارات: ۲۳۳ -

در کتاب غیبت نعمانی نیز به دو سند این روایت مذکور است. - . غیبت نعمانی: ۳۰۹ -

**[ترجمه]

بيان

الخداجه لم أر لها معنى مناسبا و فى نى الخداعه و هى أيضا كذلك و لا يبعد أن يكون من الخدع و الستر أى الثوب يستر الدرع أو يخدع الناس لكون الدرع مستورا تحته و يمكن أن يكون الأول مصحف الخلاجه و الخلاج ككتان نوع من البرود لها خطط و كونه من إستبرق لا يخلو من إشكال و لعله محمول على ما كان مخلوطا بالقطن.

**[ترجمه]براى واژه «خداجه» معناى مناسبى نديدم و در غيبت نعمانى كلمه «خداعه» دارد و براى اين واژه هم معناى مناسبى نديدم، بعيد نيست خداعه از خدع باشد. و «ستر» به معناى لباسى است كه روى زره پوشيده مى شود و آن را مى پوشاند يا مردم را مى فريبد، زيرا زير آن زره پوشيده شده و ديده نمى شود. وممكن است خداجه شكل غلط واژه «خلّاجه» باشد و «خلّاج» بر وزن كتّان، نوعى بُرد راه راه است و اينكه از ابريشم باشد، خالى از اشكال نيست و شايد بر صورتى حمل شود كه ابريشم خالص نبوده و با پنبه مخلوط باشد.

**[ترجمه]

«۴۹»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى الْفَضْلُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْمُثَنَّى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ بِمَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ وَ لَوْ قَدْ جَاءَ أَمْرُنَا لَقَدْ خَرَجَ مِنْهُ مَنْ هُوَ الْيَوْمَ مُقِيمٌ عَلَى عِبَادَهِ الْأَوْثَانِ (۲).

**[ترجمه]غيبت طوسى: امام صادق عليه السلام فرمود: «خدا اين امر را به كسى كه بهره اى از اسلام ندارد يارى مى كند و اگر فرج ما برسد، كسانى كه امروز در مقام پرستش بتان هستند، از دين بيرون مى روند.» - . غيبت طوسى: ۴۵۰ -

**[ترجمه]

بيان

لعل المراد أن أكثر أعوان الحق و أنصار التشيع فى هذا اليوم جماعه لا نصيب لهم فى الدين و لو ظهر الأمر و خرج القائم يخرج من هذا الدين

ص: ۳۲۹

۱- ۱. راجع غيبه النعمانىّ ص ۱۶۶.

۲- ۲. راجع المصدر ص ۲۸۸ و هكذا الحديث الآتى.

من یعلم الناس أنه کان مقیما علی عباده الأوثان حقیقه أو مجازا و کان الناس یحسبونه مؤمنا أو أنه عند ظهور القائم یشتغل بعباده الأوثان و سیأتی ما یؤیده و لا یبعد أن یکون فی الأصل لقد خرج معه فتأمل.

**[ترجمه]شاید منظور حضرت این باشد که اکثر یاوران حق و شیعیان در این روزها، جماعتی هستند که نصیبی از دین ندارند و اگر امر حضرت ظاهر شود و قائم علیه السلام خروج کند، کسانی که مردم می دانند که مصرّ ِ بر پرستش بتان هستند یا حقیقتا و یا مجازاً، از این دین خارج می شوند، در حالی که مردم آنها را مؤمن می پنداشتند یا اینکه چنین شخصی هنگام ظهور قائم علیه السلام به عبادت بتان اشتغال دارد و وجه مؤیدی برای این معنا خواهد آمد و بعید نیست که در اصل عبارت «لقد خرج معه» وارد شده باشد، پس تأمل نما.

**[ترجمه]

«۵۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ الْحِمَّانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الْأَجْلَحِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْهُذَیْلِ قَالَ: لَا یَقُومُ السَّاعَهُ حَتَّی یَجْتَمِعَ کُلُّ مُؤْمِنٍ بِالْکُوفَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: عبدالله بن هذیل می گوید: «قیامت بر پا نمی شود تا وقتی که همه مؤمنان در کوفه اجتماع کنند.» - . غیبت طوسی: ۴۵۰ -

**[ترجمه]

«۵۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ وَ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا دَخَلَ الْقَائِمُ الْکُوفَهَ لَمْ یَبْقَ مُؤْمِنٌ إِلَّا وَ هُوَ بِهَا أَوْ یَجِی ءُ إِلَیْهَا وَ هُوَ قَوْلُ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَامُ وَ یَقُولُ لِأَصْحَابِهِ سِیرُوا بِنَا إِلَی هَذِهِ الطَّاغِیَهِ فَیَسِیرُ إِلَیْهِ (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «هنگامی که قائم وارد کوفه شود، تمام مؤمنین، در کوفه هستند و یا به کوفه می آیند، چنان که امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده: «قائم در کوفه به مؤمنین می گوید: «با ما بیایید تا به جنگ این متجاوز برویم!» و به سوی او می رود.» - . همان: ۴۵۵ -

**[ترجمه]

إیضاح

و هو قول أمیر المؤمنین من کلام أبی جعفر علیه السلام و یحتمل الرواه و فاعل یقول القائم علیه السلام و لعل المراد بالطاغیه

السفیانی.

**[ترجمه]عبارت «و هو قول امیرالمؤمنین علیه السلام »کلام امام باقر علیه السلام است و ممکن است کلام روات باشد و فاعل «یقول»، قائم علیه السلام است و شاید منظور از «متجاوز»، سفیانی باشد.

**[ترجمه]

«۵۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنِ التَّلَّعُكْبَرِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَبَشِیٍّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی نُعَیْمٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ غَزَالٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَ اسْتَغْنَی الْعِبَادُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَ یُعَمَّرُ الرَّجُلُ فِی مُلْكِهِ حَتَّی یُولَدَ لَهُ أَلْفُ ذَكَرٍ لَا یُولَدُ فِیهِمْ أُنْثَی وَ یَبْنِی فِی ظَهْرِ الْكُوفَهِ مَسْجِداً لَهُ أَلْفُ بَابٍ وَ یَتَّصِلُ بُیُوتُ الْكُوفَهِ بِنَهَرِ كَرْبَلَاءَ بِالْحِیرَهِ حَتَّی یَخْرُجَ الرَّجُلُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ عَلَی بَغْلَهٍ سَفْوَاءَ یُرِیدُ الْجُمُعَهَ فَلَا یُدْرِكُهَا(۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «چون قائم قیام کند، زمین با نور خداوند روشن گردد و مردم از نور خورشید بی نیاز گردند و هر مردی در ایام دولت او، چنان عمر کند که دارای هزار پسر شود و یک دختر در میان آنها برای او متولد نمی شود. مسجدی در بیرون کوفه می سازد که هزار درب داشته باشد، و خانه های کوفه به نهر کربلا و حیره متصل می شود. به طوری که مردی در روز جمعه سوار استر تندرو می شود تا خود را به نماز برساند، ولی به نماز نمی رسد.»
- . غیبت طوسی: ۴۶۷ -

**[ترجمه]

إیضاح

بغله سفواء خفیفه سریعه.

**[ترجمه]«بغله سفواء» به معنای استر تندرو است.

**[ترجمه]

«۵۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُحَمَّدِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَالِكٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ بُنَانٍ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی بْنِ الْمُعْتَمِرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی حَدِیثٍ

۱- ۱. راجع غيبه الشيخ ص ۲۹۰.

۲- ۲. ترى هذه الروايات فى كتاب الغيبه آخر فصل منه ص ۲۹۵- ۳۰۰-

طَوِيلٍ قَالَ: يَدْخُلُ الْمَهْدِيُّ الْكَوفَهَ وَ بِهَا ثَلَاثُ رَايَاتٍ قَدِ اضْطَرَبَتْ بَيْنَهَا فَتَصْفُو لَهُ فَيَدْخُلُ حَتَّى يَأْتِيَ الْمِنْبَرَ وَ يَخْطُبَ وَ لَا يَدْرِي النَّاسُ مَا يَقُولُ مِنَ الْبُكَاءِ وَ هُوَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَأَنِّي بِالْحَسَنِيِّ وَ الْحُسَيْنِيِّ وَ قَدْ قَادَاهَا فَيُسَلِّمُهَا إِلَى الْحُسَيْنِيِّ فَيُبَايِعُونَهُ فَإِذَا كَانَتِ الْجُمُعَهُ الثَّانِيَهُ قَالَ النَّاسُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ الصَّلَاهُ خَلْفَكَ تُضَاهِي الصَّلَاهَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ الْمَسْجِدُ لَا يَسَعُنَا فَيَقُولُ أَنَا مُرْتَادٌ لَكُمْ -(۱) فَيَخْرُجُ إِلَى الْغَرِيِّ فَيَخُطُّ مَسْجِداً لَهُ أَلْفُ بَابٍ يَسَعُ النَّاسَ عَلَيْهِ أَصِيصٌ وَ يَبْعَثُ فَيَحْفِرُ مِنْ خَلْفِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام لَهُمْ نَهَراً يَجْرِي إِلَى الْغَرِيَّيْنِ حَتَّى يَنْبِذَ فِي النَّجَفِ وَ يَعْمَلُ عَلَى فُوَّهَتِهِ قَنَاطِرَ وَ أَرْحَاءَ فِي السَّبِيلِ وَ كَأَنِّي بِالْعَجُوزِ وَ عَلَى رَأْسِهَا مِكْتَلٌ فِيهِ بُرٌّ حَتَّى تَطْحَنَهُ بِكَرْبَلَاءَ.

عم، [إعلام الورى] شا، [الإرشاد] في روايه عمرو بن شمر عن أبي جعفر عليه السلام: مثله (۲)

**[ترجمه]غيبت طوسى: حضرت باقر عليه السلام ضمن يک حديث طولانى فرمود: «مهدى وارد كوفه مى شود، در حالى كه سه گروه با سه پرچم در كوفه با هم كشمكش دارند، ولى در برابر او تسليم مى گردند. مهدى وارد مسجد مى شود و به منبر مى رود و براى مردم خطبه مى خواند. مردم از ديدن و استماع سخنان وى به قدرى گريه مى كنند كه نمى دانند چه مى گويد.اين است فرمايش پيغمبر صلى الله عليه و آله كه فرمود: «گويا دو نفر حسنى و حسينى را مى بينم كه پرچم را برافراشته اند و حسنى پرچم خود را به حسينى تسليم مى كند» و مردم هم با وى بيعت مى كنند.

چون جمعه بعد فرا مى رسد، مردم به مهدى مى گويند: «يابن رسول اللَّه! نماز گزاردن پشت سر شما، مانند نماز گزاردن پشت سر پيغمبر است. مسجد گنجايش جمعيت ما را ندارد.»مهدى مى گويد: «فكرى براى شما خواهم كرد.» سپس به سرزمين نجف مى رود و نقشه مسجدى كه داراى هزار درب و گنجايش همه مردم را داشته باشد، مى ريزد و ساختمان محكمى روى آن مى كند.

آنگاه دستور مى دهدكه از پشت قبر حسين عليه السلام نهرى بكشند كه آب آن به اراضى نجف و كوفه رسيده و در نجف بريزد؛ و روى آن نهر در راه ها، پل ها و آسياها مى سازد. زنى از اهل كوفه را مى بينم كه زنبيل گندمى روى سر نهاده و مى رود كه آن را در كربلا آرد كند.» - . غيبت طوسى: ۴۶۷ -

اين روايت در اعلام الورى و ارشاد القلوب مفيد هم آمده است.

**[ترجمه]

بيان

قال الفيروزآبادي أص الشيء برق و الأصيص كأمير الرعده و الذعر و البناء المحكم و الأصيصه البيوت المتقاربه و هم أصيصه واحده أي مجتمعه و تأصصوا اجتمعوا.

**[ترجمه]فيروزآبادى مى گويد: عبارت «أصّ الشىء» يعنى برق زد و «أصيص» بر وزن امير، رعد آسمان و ترس و بناى محكم است و «أصيصه» به معناى خانه هاى

نزدیک است و عبارت «هم أصیصه واحده» یعنی خانه های مجتمع و «تأصصوا» یعنی اجتماع کردند.

**[ترجمه]

«۵۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: ذَکَرَ مَسْجِدَ السَّهْلَهِ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ مَنْزِلُ صَاحِبِنَا إِذَا قَدِمَ بِأَهْلِهِ (۳).

کا، [الکافی] محمد بن یحیی عن علی بن الحسن عن عثمان: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام جعفر صادق علیه السلام از مسجد سهله سخن به میان آورد و فرمود: «آگاه باشید که هنگامی که صاحب ما با کسان خود می آید،آنجا جایگاه اوست.» - . غیبت طوسی: ۴۶۷ -

این روایت در کافی هم آمده است. - . کافی ۳: ۴۹۴ -

**[ترجمه]

«۵۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَدْرَکَ مِنْکُمْ قَائِمَنَا فَلْیَقُلْ حِینَ یَرَاهُ السَّلَامُ عَلَیْکُمْ یَا أَهْلَ بَیْتِ النُّبُوَّهِ وَ مَعْدِنَ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعَ الرِّسَالَهِ.

ص: ۳۳۱

۱- ۱. ارتاد الشی ء ارتیادا: طلبه فهو مرتاد، أی أنا أطلب لکم مسجدا یسعکم.

۲- ۲. تراه فی الإرشاد ص ۳۴۱ و اللفظ مختلف.

۳- ۳. و رواه الإرشاد ص ۳۴۱ و لم یخرجه المصنّف. و الکلینی رواه فی کتاب الفروع ج ۳ ص ۴۹۵.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام باقر علیه السلام فرمود: «هر کس از شما که قائم ما علیه السلام را درک کند، باید وقتی او را دید بگوید: «سلام بر شما ای اهل خانه نبوت و مرکز علم و جایگاه رسالت!» - . غیبت طوسی: ۴۷۱ -

**[ترجمه]

«۵۶»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَصْحَابَ مُوسَى ابْتُلُوا بِنَهَرٍ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ-(۱)

وَ إِنَّ أَصْحَابَ الْقَائِمِ يُبْتَلَوْنَ بِمِثْلِ ذَلِكَ.

نی، [الغيبه] للنعمانی علی بن الحسين عن محمد العطار عن محمد بن الحسن الرازی عن محمد بن علی الكوفی عن ابن أبی هاشم: مثله.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «اصحاب موسی به وسیله نهر آبی امتحان شدند، چنان که خدا فرمود: «إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ»، {خداوند شما را به وسیله رودخانه ای خواهد آزمود} - . بقره / ۲۴۹ - اصحاب قائم هم چنین امتحان خواهند داشت.» - . غیبت طوسی: ۴۷۱ -

این روایت در غیبت نعمانی هم ذکر شده است. - . غیبت نعمانی: ۳۱۶ -

**[ترجمه]

«۵۷»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ ابْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْقَائِمُ يَهْدِمُ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ حَتَّى يَرُدَّهُ إِلَى أَسَاسِهِ وَ مَسْجِدَ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله إِلَى أَسَاسِهِ وَ يَرُدُّ الْبَيْتَ إِلَى مَوْضِعِهِ وَ أَقَامَهُ عَلَى أَسَاسِهِ وَ قَطَعَ أَيْدِيَ بَنِی شَيْبَةَ السُّرَّاقِ وَ عَلَّقَهَا عَلَى الْكَعْبَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم مسجدالحرام و مسجد النبی را خراب کرده و بر اساس اول می سازد، خانه خدا را در جای خود بنا می کند و در جای خود برپا می دارد و دست دزدان بنی شیبه را بریده و بر خانه کعبه می آویزد.» - . غیبت طوسی: ۴۷۱ -

**[ترجمه]

«۵۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ سُفْیَانَ الْجَرِیرِیِّ عَنْ أَبِی صَادِقٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: دَوْلَتُنَا آخِرُ الدُّوَلِ وَ لَنْ یَبْقَی أَهْلُ بَیْتٍ لَهُمْ دَوْلَهٌ إِلَّا مَلَکُوا قَبْلَنَا لِئَلَّا یَقُولُوا إِذَا رَأَوْا سِیرَتَنَا إِذَا مَلِکْنَا سِرْنَا مِثْلَ سِیرَهِ هَؤُلَاءِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ (۲).

**[ترجمه]غیبت طوسی: حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «دولت ما آخرین دولت هاست. هر خاندانی که لیاقت سلطنت دارند، پیش از ما به سلطنت می رسند، تا هنگامی که ما بر سر کار آمدیم و روش دولت ما را دیدند، نگویند که اگر ما به سلطنت می رسیدیم، مانند اینان (آل محمد صلی الله علیه و آله) عمل می کردیم، و این است معنی آیه شریفه«وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ» - . اعراف / ۱۲۸ - ، {و فرجام [نیک] برای پرهیزگاران است}. - . غیبت طوسی: ۴۷۲ -

**[ترجمه]

«۵۹»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِی خَدِیجَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ جَاءَ بِأَمْرٍ(۳) غَیْرِ الَّذِی کَانَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام کند، امری غیر از آنچه موجود بود می آورد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۶۰»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الرَّبِیعِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ الْمُسْلِیِّ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِیفٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی حَدِیثٍ لَهُ حَتَّی انْتَهَی إِلَی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ وَ کَانَ مَبْنِیّاً بِخَزَفٍ وَ دِنَانٍ (۴)

وَ طِینٍ فَقَالَ وَیْلٌ لِمَنْ

ص: ۳۳۲

۱- ۱. البقره: ۲۴۹ و الحدیث فی غیبه الشیخ ص ۲۹۷ و النعمانیّ ص ۱۷۱.

۲- ۲. الأعراف: ۱۲۷، القصص: ۸۳.

۳- ۳. فی الأصل المطبوع« جاءنا من غیر الذی کان» و هو تصحیف.

۴- ۴. قال فی الأقرب:« الدن بالفتح: الراقود العظیم، لا یقعد الا ان یحفر له و الجمع دنان» و المراد بناء حیطانه من الخزف و کسرات الدنان بدلا من الاجر المطبوخ.

هَدَمَکَ وَ وَیْلٌ لِمَنْ سَهَّلَ هَدْمَکَ وَ وَیْلٌ لِبَانِیکَ بِالْمَطْبُوخِ الْمُغَیِّرِ قِبْلَهَ نُوحٍ طُوبَی لِمَنْ شَهِدَ هَدْمَکَ مَعَ قَائِمِ أَهْلِ بَیْتِی أُولَئِکَ خِیَارُ الْأُمَّهِ مَعَ أَبْرَارِ الْعِتْرَهِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امیرالمؤمنین علیه السلام به مسجد کوفه که در آن موقع با سفال و گل پخته بنا شده بود رسید و ضمن بیاناتی فرمود: «وای بر کسی که تو را منهدم می کند و انهدام آن را آسان می سازد! وای بر آن کس که تو را با گل پخته ساخت و قبله نوح را تغییر داد! خوشا به حال کسی که موقع خراب کردنت توسط قائم از خاندان من، حاضر است! آنها برگزیدگان امت پیغمبر می باشند که همراه نیکان عترت من هستند.» - . غیبت طوسی: ۴۷۳ -

**[ترجمه]

«۶۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ فِی حَدِیثٍ لَهُ اخْتَصَرْنَاهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ دَخَلَ الْکُوفَهَ وَ أَمَرَ بِهَدْمِ الْمَسَاجِدِ الْأَرْبَعَهِ حَتَّی یَبْلُغَ أَسَاسَهَا وَ یُصَیِّرُهَا عَرِیشاً کَعَرِیشِ مُوسَی وَ یَکُونُ الْمَسَاجِدُ کُلُّهَا جَمَّاءَ لَا شُرَفَ لَهَا کَمَا کَانَ عَلَی عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ یُوَسِّعُ الطَّرِیقَ الْأَعْظَمَ فَیَصِیرُ سِتِّینَ ذِرَاعاً وَ یَهْدِمُ کُلَّ مَسْجِدٍ عَلَی الطَّرِیقِ وَ یَسُدُّ کُلَّ کُوَّهٍ إِلَی الطَّرِیقِ وَ کُلَّ جَنَاحٍ وَ کَنِیفٍ وَ مِیزَابٍ إِلَی الطَّرِیقِ وَ یَأْمُرُ اللَّهُ الْفَلَکَ فِی زَمَانِهِ فَیُبْطِئُ فِی دَوْرِهِ حَتَّی یَکُونَ الْیَوْمُ فِی أَیَّامِهِ کَعَشَرَهِ أَیَّامٍ وَ الشَّهْرُ کَعَشَرَهِ أَشْهُرٍ وَ السَّنَهُ کَعَشْرِ سِنِینَ مِنْ سِنِیکُمْ ثُمَّ لَا یَلْبَثُ إِلَّا قَلِیلًا حَتَّی یَخْرُجَ عَلَیْهِ مَارِقَهُ الْمَوَالِی بِرُمَیْلَهِ الدَّسْکَرَهِ عَشَرَهُ آلَافٍ شِعَارُهُمْ یَا عُثْمَانُ یَا عُثْمَانُ فَیَدْعُو رَجُلًا مِنَ الْمَوَالِی فَیُقَلِّدُهُ سَیْفَهُ فَیَخْرُجُ إِلَیْهِمْ فَیَقْتُلُهُمْ حَتَّی لَا یَبْقَی مِنْهُمْ أَحَدٌ ثُمَّ یَتَوَجَّهُ إِلَی کَابُلْ شَاهَ وَ هِیَ مَدِینَهٌ لَمْ یَفْتَحْهَا أَحَدٌ قَطُّ غَیْرُهُ فَیَفْتَحُهَا ثُمَّ یَتَوَجَّهُ إِلَی الْکُوفَهِ فَیُنْزِلُهَا وَ یَکُونُ دَارَهُ وَ یُبَهْرِجُ (۱)

سَبْعِینَ قَبِیلَهً مِنْ قَبَائِلِ الْعَرَبِ تَمَامَ الْخَبَرِ وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ أَنَّهُ یَفْتَحُ الْقُسْطَنْطِینِیَّهَ وَ الرُّومِیَّهَ وَ بِلَادَ الصِّینِ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابی بصیر در حدیثی که ما مختصرش کرده ایمی گوید: «چون قائم قیام کند، وارد کوفه شده و دستور می دهد کهمساجد چهارگانه آن را ویران سازند تا به اصل آن برسند و آن را مانند عریش موسی علیه السلام با لیف خرما مسقف می سازد و دیوار تمام مساجد، بدون کنگره ساخته می شود،همان طور که در عصر پیامبر صلی الله علیه و آله چنین بود، و راه بزرگ را وسعت می دهد تا به شصت دراع می رسد و هر مسجدی که سر راه باشد ویران می کند، و هر روزنه و پنجره و چاه و ناودانی را که مشرف بر راه باشد می بندد. و خداوند به آسمان امر می کند که در زمان حضرت، در حرکتش کند باشد، تا جایی که یک روز در ایام دولت او، برابر با ده روز است و یک ماه، مانند ده ماه است و یک سال، مانند ده سال از سال هایشماست.

سپس فقط مدت کمی می گذرد تا اینکه عده ای از غلامان خارجی در «رمیله دسکره» بر او خروج می کنند و شعارشان «یا عثمان یا عثمان!» است. پس حضرت مردی از دوستانش را می خواند و شمشیر خود را به گردنش حمایل می کند و او به سمت آنان رفته و آنان را می کشد تا احدی از آنان باقی نمی ماند. سپس متوجه شهر «کابل شاه»می شود و آن شهری است

که هرگز احدی جز حضرت آنجا را فتح نکرده است. پس آنجا را می گشاید و به سمت کوفه متوجه می شود و در آن نزول اجلال می کند و آنجا خانه اوست و هفتاد قبیله از قبائل عرب را می کوچاند...» تا آخر حدیث.

و در روایت دیگر دارد که قسطنطنیه و روم و شهرهای چین را فتح می کند. - . غیبت طوسی: ۴۷۳ -

**[ترجمه]

«۶۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَبِیهِ أَسْبَاطِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُوسَی الْأَبَّارِ(۲) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: اتَّقِ الْعَرَبَ فَإِنَّ لَهُمْ خَبَرَ سَوْءٍ أَمَا إِنَّهُ لَمْ یَخْرُجْ مَعَ الْقَائِمِ مِنْهُمْ وَاحِدٌ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: «از عرب برحذر باش که خبر بدی دارند! آگاه باش که یک نفر از آنان همراه با قائم خروج نمی کند!» - . همان: ۴۷۶ -

**[ترجمه]

«۶۳»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ ظَبْیَانَ عَنْ حَکِیمِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: أَصْحَابُ

۱- ۱. بهرج الدماء: أهدرها و أبطلها، و فی الأصل المطبوع« یهرج» و معنی الهرج: الفتنه و الاختلاط و القتل.

۲- ۲. الأبار صانع الابره و بائعها.

الْمَهْدِيِّ شَبَابٌ لَا كُهُولَ فِيهِمْ إِلَّا مِثْلَ كُحْلِ الْعَيْنِ وَ الْمِلْحِ فِي الزَّادِ وَ أَقَلُّ الزَّادِ الْمِلْحُ.

نی، [الغیبه] للنعمانی علی بن الحسین عن محمد بن یحیی عن محمد بن الحسن الرازی عن محمد بن علی الکوفی عن عبد الرحمن بن أبی هاشم: مثله (۱).

**[ترجمه]غیبت طوسی: امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: «اصحاب مهدی جوانند و پیر در آنان نیست مگر اندکی، مثل کمی سرمه در چشم و نمک در زاد و توشه، و کمترین میزان زاد و توشه، نمک است.» - . همان -

در غیبت نعمانی مثل این حدیث نقل شده است.

**[ترجمه]

«۶۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُقْبَةَ النَّهْمِيِّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْبَنَّاءِ(۲)

عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: يُبَايِعُ الْقَائِمَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ نَيِّفٌ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرٍ فِيهِمُ النُّجَبَاءُ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ ۱۱ وَ الْأَبْدَالُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَ الْأَخْيَارُ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَيُقِيمُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يُقِيمَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: امام باقر علیه السلام فرمود: «سیصد و خرده ای نفر به تعداد اهل بدر، بین رکن و مقام با قائم بیعت می کنند. در آنان نجیبانی مصری و بزرگانی شامی و خوبانی از عراق حضور دارند. پس مادامی که خدا بخواهد، حضرت حکومت می کند.» - . غیبت طوسی: ۴۷۶ -

**[ترجمه]

«۶۵»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْفَضْلُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ وُهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يَقُولُ: لَا يَزَالُ النَّاسُ يَنْقُصُونَ حَتَّى لَا يُقَالَ اللَّهُ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ ضَرَبَ يَعْسُوبُ الدِّينِ بِذَنَبِهِ فَيَبْعَثُ اللَّهُ قَوْماً مِنْ أَطْرَافِهَا وَ يَجِيئُونَ قَزَعاً كَقَزَعِ الْخَرِيفِ وَ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْرِفُهُمْ وَ أَعْرِفُ أَسْمَاءَهُمْ وَ قَبَائِلَهُمْ وَ اسْمَ أَمِيرِهِمْ وَ هُمْ قَوْمٌ يَحْمِلُهُمُ اللَّهُ كَيْفَ شَاءَ مِنَ الْقَبِيلَةِ الرَّجُلَ وَ الرَّجُلَيْنِ حَتَّى بَلَغَ تِسْعَةً فَيَتَوَافَوْنَ مِنَ الْآفَاقِ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّةَ أَهْلِ بَدْرٍ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً إِنَّ اللَّهَ عَلى كُلِّ شَيْ ءٍ قَدِيرٌ-(۳) حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ لَيَحْتَبِي فَلَا يَحُلُّ حِبْوَتَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ اللَّهُ ذَلِكَ.

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابوبصیر می گوید شنیدم که امام صادق علیه السلام فرمود: «امیر مؤمنان علیه السلام می فرمود: «مردم روز به روز دین را ناقص می کنند، تا حدی که دیگر نام خدا مذکور نمی شود. چون چنین شد، بزرگ دین جدا می شود و

خـدا گروهی را از اطراف او برمی انگیزد وماننـد پاره های ابر پاییزی می آینـد و جمع می شونـد. به خـدا قسم من آنان را می شنـاسم و نـام هایشان را و نام قبایل و نام امیرشان را می دانم و آنان قومی هسـتند که خـدا هر گونه که بخواهـد، آنان را برمی انگیزد. از هر قبیله یک مرد یا دو مرد ... تا نُه مرد می آیند، تا اینکه از آفاق سـیصد و سـیزده مرد به تعداد اهل بدر می رسند و این سـخن خداست که فرمود: « أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً إِنَّ اللَّهَ عَلى كُلِّ شَيْ ءٍ قَدِير»، {هر کجا که باشـید، خداوند همگی شـما را [به سوی خود بـاز] می آورد درحقیقت،خـدا بر همه چیز توانـاست}، تـا جـایی که حتی اگر مردی از ایشـان با عمامه اش کمر و ساق پایش را بسـته باشـد، عمامه اش را از تنش باز نمی کنـد تا اینکه به حضـرت برسـد.» - . غیبت طوسـی: ۴۷۷ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری الیعسوب السید و الرئیس و المقدم أصله فحل النحل و منه حدیث علی علیه السلام إنه ذکر فتنه فقال إذا کان ذلک ضرب یعسوب الـدین بـذنبه أی فـارق أهل الفتنه و ضـرب فی الأرض ذاهبا فی أهل دینه و أتباعه الـذین یتبعونه علی رأیه و هم الأذناب.

و قال الزمخشری الضرب بالذنب هاهنا مثل للإقامه و الثبات یعنی أنه یثبت هو و من تبعه علی الدین.

ص: ۳۳۴

۱- ۱. الحدیث فی غیبه الشیخ ص ۲۹۸. و فی غیبه النعمانیّ ص ۱۷۰.

۲- ۲. کذا فی المصدر ص ۲۹۹، و فی الأصل المطبوع: الثنا. فتحرر.

۳- ۳. البقره: ۱۴۸، و الحدیث فی المصدر ص ۲۹۹.

**[ترجمه]جزری می گوید: «یعسوب» به معنای آقا و رئیس و جلودار است و در اصل زنبور نر است. و از قبیل همین روایت است حدیث علی علیه السلام که آشوبی را ذکر کرد و گفت: «وقتی چنین شود، رئیس دین بر دین ثابت می ماند و از اهل فتنه جدا می شود و با اهل دین و پیروانش که او را در نظرش تبعیت می کنند و اذناب و پیروان اویند، در زمین حرکت می کند.»

و زمخشری می گوید: «ضرب به ذَنَب» در این جا مثالی برای پایمردی و ثبات قدم است، یعنی حضرت و تابعانش بر دین ثابت قدم می مانند.

**[ترجمه]

«۶۶»

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: مَنْ قَاتَلَنَا فِی آخِرِ الزَّمَانِ فَکَأَنَّمَا قَاتَلَنَا مَعَ الدَّجَّالِ قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ الطَّائِیُّ سَأَلْتُ عَلِیَّ بْنَ مُوسَی الرِّضَا علیهما السلام عَمَّنْ قَاتَلَنَا فِی آخِرِ الزَّمَانِ قَالَ مَنْ قَاتَلَ صَاحِبَ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ وَ هُوَ الْمَهْدِیُّ.

**[ترجمه]صحیفه الرضا: حضرت امیر علیه السلام فرمود: «هر کس در آخرالزمان با ما بجنگد، انگار همراه دجال با ما جنگیده است!»

ابوالقاسم طائی می گوید: از امام رضا علیه السلام درباره کسی که در آخرالزمان با ما بجنگد، پرسیدم. فرمود: «کسی که با همراه و رفیق عیسی بن مریم که همان مهدی علیه السلام است بجنگد.» - . صحیفه الرضا: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۶۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ بِمَکَّهَ وَ أَرَادَ أَنْ یَتَوَجَّهَ إِلَی الْکُوفَهِ نَادَی مُنَادِیهِ أَلَا لَا یَحْمِلُ أَحَدٌ مِنْکُمْ طَعَاماً وَ لَا شَرَاباً وَ یَحْمِلُ حَجَرَ مُوسَی الَّذِی انْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَهَ عَیْناً فَلَا یَنْزِلُ مَنْزِلًا إِلَّا نَصَبَهُ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ الْعُیُونُ فَمَنْ کَانَ جَائِعاً شَبِعَ وَ مَنْ کَانَ ظَمْآنَ رَوِیَ فَیَکُونُ زَادُهُمْ حَتَّی یَنْزِلُوا النَّجَفَ مِنْ ظَاهِرِ الْکُوفَهِ فَإِذَا نَزَلُوا ظَاهِرَهَا انْبَعَثَ مِنْهُ الْمَاءُ وَ اللَّبَنُ دَائِماً فَمَنْ کَانَ جَائِعاً شَبِعَ وَ مَنْ کَانَ عَطْشَاناً رَوِیَ.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: امام باقر علیه السلام فرمود: «وقتی قائم در مکه قیام کند و اراده کند که متوجه کوفه شود، منادی او ندا می دهد: «هیچ کس از شما غذا و نوشیدنی برندارد!» و سنگ موسی را که از آن دوازده چشمه شکافت را بر می دارد و به هیچ منزلی نمی رسد، مگر اینکه آن را نصب می کند و چشمه ها از آن می جوشد؛ هر کس گرسنه باشد، سیر می شود و هر کس تشنه باشد، سیراب می شود و همین زاد و توشه آنان است تا در نجف و جایگاه آشکار کوفه فرود آیند. وقتی در

جایگاه آشکار آن فرود آمدنـد، آب و شـیر دائما از آنجا می جوشـد و هر کس گرسـنه باشد، سـیر می شود و هر کس تشـنه باشد، سیراب می شود.» - . الخرائج و الجرائح ۲: ۶۹۲ -

**[ترجمه]

«۶۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنْ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْـرَمِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَدْرَکَ أَهْلَ بَیْتِی مِنْ ذِی عَاهَهٍ بَرَأَ وَ مِنْ ذِی ضَعْفٍ قَوِیَ.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: امام باقر علیه السلام فرمود: «هر آفت زده ای که قائم از اهل بیت مرا درک کند، شفا می یابد و هر ضعیفی که او را درک کند، قوی می شود.» - . همان ۲: ۸۳۹ -

**[ترجمه]

«۶۹»

یـج، [الخرائـج و الجرائح] عَنْ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْـرَمِیِّ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: قُمْتُ مِنْ عِنْدِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَاعْتَمَدْتُ عَلَی یَـدِی فَبَکَیْتُ وَ قُلْتُ کُنْتُ أَرْجُو أَنْ أُدْرِکَ هَـذَا الْأَمْرَ وَ بِی قُوَّهٌ فَقَـالَ أَ مَـا تَرْضَوْنَ أَنَّ أَعْـدَاءَکُمْ یَقْتُـلُ بَعْضُـهُمْ بَعْضاً وَ أَنْتُمْ آمِنُونَ فِی بُیُوتِکُمْ إِنَّهُ لَوْ کَانَ ذَلِکَ أُعْطِیَ الرَّجُلُ مِنْکُمْ قُوَّهَ أَرْبَعِینَ رَجُلًا وَ جُعِلَ قُلُوبُکُمْ کَزُبَرِ الْحَدِیـدِ لَوْ قَذَفْتُمْ بِهَا الْجِبَالَ فَلَقَتْهَا وَ أَنْتُمْ قُوَّامُ الْأَرْضِ وَ خُزَّانُهَا(۱).

کا، [الکافی] محمد بن یحیی عن ابن عیسی عن الأهوازی عن فضاله عن ابن عمیره عن الحضرمی: مثله

**[ترجمه]خرائج و جرائح: عبدالملک بن اعین می گوید: از نزد امام باقر علیه السلام برخاستم، به دستم تکیه داده و گریستم و گفتـم: «امیـد داشـتم ایـن امر را در حـال قـوت و تـوانم درک کنـم!» حضـرت فرمـود: «آیـا از ایـن خشـنود نیستیـد که برخی دشـمنانتان برخی دیگر را می کشـند و شما در خانه هایتان ایمنی دارید؟ اگر امر فرج برسد، یک مرد از شما قوت چهل مرد را می یابد و دل های شما مانند پاره های آهن قرار داده می شود که اگر دل هایتان را بر کوه ها پرتاب کنید، آنها را می شکافد، و شما در آن زمان حکام روی زمین و خزانه داران آن خواهید بود.» - . همان -

در کافی نیز مثل این حدیث روایت شده است. - . کافی ۸: ۲۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السـلام لو قذفتم بها الجبال إما ترشیح للتشبیه السابق أو المراد أنها تکون فی قوه العزم بحیث لو عزمت علی فلق الجبال لتهیأ لکم و فی الکافی لقلعتها(۲).

---

۱ – ۱. قوام الأرض ای القـائمین بـأمور الخلق فی الأـرض و حکـامهم فیهـا، و الخزان أی یجعل الإمام علیه السـلام ضـبط أموال المسلمین الیهم. منه رحمه اللّه.

۲– ۲. راجع روضه الکافی ص ۲۹۴.

**[ترجمه]عبارت «لو قذفتم بها الجبال» یا تقویت تشبیه قبلی است یا منظور این است که آنان در قدرت عزم، به گونه ای هستند که اگر تصمیم بر شکافتن کوه ها داشته باشند، برای شما امکانش مهیا می شود،و در نسخه کافی عبارت «قلعتها» دارد.

**[ترجمه]

«۷۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْمُثَنَّی عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ نَزَعَ الْخَوْفَ مِنْ قُلُوبِ شِیعَتِنَا وَ أَسْکَنَهُ قُلُوبَ أَعْدَائِنَا فَوَاحِدُهُمْ أَمْضَی مِنْ سِنَانٍ وَ أَجْرَی مِنْ لَیْثٍ یَطْعَنُ عَدُوَّهُ بِرُمْحِهِ وَ یَضْرِبُهُ بِسَیْفِهِ وَ یَدُوسُهُ بِقَدَمِهِ.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: حضرت صادق علیه السلام فرمود:«خداوند ترس را از دل های شیعیان ما بیرون برد و آن را در دل دشمنان ما ساکن کرد. پس یکی از شیعیان بُرنده تر از نیزه و پر جرأت تر از شیر است؛ دشمنش را با نیزه اش می زند، با شمشیرش ضربه وارد می کند و با پایش او را له می کند.» - . الخرائج و الجرائح ۲: ۸۴۰ -

**[ترجمه]

«۷۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْمُثَنَّی عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ یَدَهُ عَلَی رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهِ عُقُولَهُمْ وَ أَکْمَلَ بِهِ أَخْلَاقَهُمْ.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: امام باقر علیه السلام فرمود: «هر گاه قائم قیام کرد، دست خود را روی سر مردم می گذارد و بدان وسیله عقل های آنان جمع و اخلاقشان کامل می گردد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۷۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] أَیُّوبُ بْنُ نُوحٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ الرَّبِیعِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ الشَّامِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ مَدَّ اللَّهُ لِشِیعَتِنَا فِی أَسْمَاعِهِمْ وَ أَبْصَارِهِمْ حَتَّی لَا یَکُونَ بَیْنَهُمْ وَ بَیْنَ الْقَائِمِ بَرِیدٌ-(۱)

یُکَلِّمُهُمْ فَیَسْمَعُونَ وَ یَنْظُرُونَ إِلَیْهِ وَ هُوَ فِی مَکَانِهِ.

کا، [الکافی] أبو علی الأشعری عن الحسن بن علی الکوفی عن العباس بن عامر: مثله.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: ابوربیع شامی روایت کرده است که از حضرت صادق علیه السلام شنیدم کهمی فرمود: «هنگامی

که قائم ما قیام کرد، خداوند چندان نیرو به گوش ها و دیدگان آنها می دهد که میان آنها و قائم به اندازه یک روز راه خواهد بود. قائم با آنها صحبت می کند و آنها هم صدای او را همان جا که هست، می شنوند و به وی نگاه می کنند.» - . همان -

این روایت در کافی نیز روایت شده است. - . کافی ۸: ۲۴۰ -

**[ترجمه]

«۷۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] مُوسَى بْنُ عُمَرَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْعِلْمُ سَبْعَةٌ وَ عِشْرُونَ حَرْفاً فَجَمِيعُ مَا جَاءَتْ بِهِ الرُّسُلُ حَرْفَانِ فَلَمْ يَعْرِفِ النَّاسُ حَتَّى الْيَوْمِ غَيْرَ الْحَرْفَيْنِ فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَخْرَجَ الْخَمْسَةَ وَ الْعِشْرِينَ حَرْفاً فَبَثَّهَا فِي النَّاسِ وَ ضَمَّ إِلَيْهَا الْحَرْفَيْنِ حَتَّى يَبُثَّهَا سَبْعَةً وَ عِشْرِينَ حَرْفاً.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «علم بیست و هفت حرف است. آنچه پیغمبران آورده اند دو حرف است و مردم هم تا کنون بیش از آن دو حرف را ندانسته اند. پس موقعی که قائم ما قیام می کند، بیست و پنج حرف دیگر را بیرون می آورد و آن را در میان مردم منتشر می سازد و آن دو حرف را هم به آنها ضمیمه می کند تا آنکه بیست و هفت حرف خواهد شد.» - . الخرائج و الجرائح ۲ : ۸۴۱ -

**[ترجمه]

«۷۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] سَعْدٌ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْخُرَاسَانِيِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كَأَنِّي بِطَائِرٍ أَبْيَضَ فَوْقَ الْحَجَرِ فَيَخْرُجُ مِنْ تَحْتِهِ رَجُلٌ يَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ بِحُكْمِ آلِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ لَا يَبْتَغِي بَيِّنَةً.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «گویی پرنده ای سفید را می بینم که بالای حجرالاسود نشسته و در زیر آن مردی که بین مردم مانند آل داود و سلیمان حکم می کند هست که از مردم بینه نمی طلبد.» - . همان ۲ : ۸۶۰ -

**[ترجمه]

«۷۵»

شا، [الإرشاد] الْحَجَّالُ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ

۱- ۱. البريد: الفيج و الرسول و ما يسمى بالفارسيه« پيک» و« پست» و الحديث فى روضه الكافى ص ۲۴۱.

الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ: کَأَنِّی بِالْقَائِمِ علیه السلام عَلَی نَجَفِ الْکُوفَهِ وَ قَدْ سَارَ إِلَیْهَا مِنْ مَکَّهَ فِی خَمْسَهِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ شِمَالِهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ هُوَ یُفَرِّقُ الْجُنُودَ فِی الْبِلَادِ(۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: امام باقر علیه السلام فرمود: «گویا قائم را در بلندی کوفه (شهر نجف) می بینم که با پنج هزار فرشته در حالی که جبرئیل از سمت راست و میکائیل از جانب چپ و مؤمنین پیش روی او قرار دارند به آنجا آمده است و لشکرهای خود را در شهر پراکنده می سازد.» - . ارشاد القلوب: ۳۷۹ -

**[ترجمه]

«۷۶»

شا، [الإرشاد] فِی رِوَایَهِ الْمُفَضَّلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام بَنَی فِی ظَهْرِ الْکُوفَهِ مَسْجِداً لَهُ أَلْفُ بَابٍ وَ اتَّصَلَتْ بُیُوتُ الْکُوفَهِ بِنَهَرِ کَرْبَلَاءَ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: مفضل می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم آل محمد علیه السلام قیام کند، در پشت کوفه مسجدی می سازد که هزار در دارد و بیوت کوفه به رودخانه کربلا متصل می شود.» - . ارشاد القلوب: ۳۷۹ -

**[ترجمه]

«۷۷»

شا، [الإرشاد] رَوَی عَبْدُ الْکَرِیمِ الْخَثْعَمِیُّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَمْ یَمْلِکُ الْقَائِمُ علیه السلام فَقَالَ سَبْعَ سِنِینَ یَطُولُ الْأَیَّامُ وَ اللَّیَالِی حَتَّی تَکُونَ السَّنَهُ مِنْ سِنِیهِ مِقْدَارَ عَشْرِ سِنِینَ مِنْ سِنِیکُمْ فَیَکُونُ سِنُو مُلْکِهِ سَبْعِینَ سَنَهً مِنْ سِنِیکُمْ هَذِهِ وَ إِذَا آنَ قِیَامُهُ مُطِرَ النَّاسُ جُمَادَی الْآخِرَهَ وَ عَشَرَهَ أَیَّامٍ مِنْ رَجَبٍ مَطَراً لَمْ تَرَ الْخَلَائِقُ مِثْلَهُ فَیُنْبِتُ اللَّهُ بِهِ لُحُومَ الْمُؤْمِنِینَ وَ أَبْدَانَهُمْ فِی قُبُورِهِمْ وَ کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْهِمْ مُقْبِلِینَ مِنْ قِبَلِ جُهَیْنَهَ یَنْفُضُونَ شُعُورَهُمْ مِنَ التُّرَابِ.

وَ رَوَی الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَ اسْتَغْنَی الْعِبَادُ عَنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَ ذَهَبَتِ الظُّلْمَهُ وَ یُعَمَّرُ الرَّجُلُ فِی مُلْکِهِ حَتَّی یُولَدَ لَهُ أَلْفُ ذَکَرٍ لَا تُولَدُ فِیهِمْ أُنْثَی وَ تُظْهِرُ الْأَرْضُ کُنُوزَهَا حَتَّی تَرَاهَا النَّاسُ عَلَی وَجْهِهَا وَ یَطْلُبُ الرَّجُلُ مِنْکُمْ مَنْ یَصِلُهُ بِمَالِهِ وَ یَأْخُذُ مِنْ زَکَاتِهِ لَا یُوجَدُ أَحَدٌ یَقْبَلُ مِنْهُ ذَلِکَ اسْتَغْنَی النَّاسُ بِمَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: عبدالکریم خثعمی گفت: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم:«قائم چند سال سلطنت می کند؟» فرمود:«روزها و شب ها آنقدر طولانی می شود که هر سال زمان او، به قدر ده سال شماست. لذا مدت سلطنت او به حساب سال شما، هفتاد سال خواهد بود. موقعی که آمدن او نزدیک شد، در ماه جمادی الاخر و ده روز از ماه رجب چنان

باران می بارد که مردم مثل آن را ندیده باشند. با آن باران خداوند گوشت و بدن مردگان مؤمنین را در قبرهاشان می رویاند. گویا من آنها را می بینم که از سمت «جهینه» می آیند و خاک موهای سر خود را می تکانند .

و مفضل بن عمر می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرمود: «قائم ما وقتی قیام می کند، زمین به نور پروردگارش روشن می شود و مردم از نور شمس بی نیاز می شوند و ظلمت می رود؛ مردم در حکومت او چنان عمر می کنند که هزار فرزند پسر برایش متولد می شود و یک دختر برایش متولد نمی شود؛ و زمین گنج هایش را ظاهر می سازد، تا جایی که مردم آنها را بر روی زمین می بینند و مردی از شما دنبال کسی می گردد تا با مالش نیاز او را برطرف کند و زکات او را بگیرد، ولی احدی را نمی یابد که چنین چیزی را از او قبول کند. مردم به آنچه خدا از فضلش روزی آنان کرده، بی نیاز می شوند.»
- . ارشاد القلوب: ۳۶۳ -

**[ترجمه]

«۷۸»

شا، [الإرشاد] رَوَى الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا أَذِنَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْقَائِمِ فِي الْخُرُوجِ صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ دَعَا النَّاسَ إِلَى نَفْسِهِ وَ نَاشَدَهُمْ بِاللَّهِ وَ دَعَاهُمْ إِلَى حَقِّهِ وَ أَنْ يَسِيرَ فِيهِمْ بِسِيرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ يَعْمَلَ فِيهِمْ بِعَمَلِهِ فَيَبْعَثُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ جَبْرَئِيلَ علیه السلام حَتَّى يَأْتِيَهُ فَيَنْزِلُ عَلَى الْحَطِيمِ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ إِلَى أَيِّ شَيْءٍ تَدْعُو فَيُخْبِرُهُ الْقَائِمُ علیه السلام فَيَقُولُ جَبْرَئِيلُ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يُبَايِعُكَ ابْسُطْ يَدَكَ فَيَمْسَحُ عَلَى يَدِهِ وَ قَدْ وَافَاهُ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ بِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا فَيُبَايِعُونَهُ وَ يُقِيمُ بِمَكَّهَ

۱- ۱. ترى هذه الأحاديث المرويه عن الإرشاد فى ص ۳۴۱- ۳۴۵.

حَتَّی یَتِمَّ أَصْحَابُهُ عَشَرَهَ آلَافٍ أَنْفُسٍ ثُمَّ یَسِیرُ مِنْهَا إِلَی الْمَدِینَهِ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: مفضل می گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی خدا اذن قیام به قائم علیه السلام بدهد، او بالای منبر می رود، مردم را به سوی خویش دعوت می کند، آنان را به خدا سوگند می دهد و آنان را به حق خویش دعوت می کند، و اینکه بین آنها به سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله عمل می کند و به عمل او عامل می شود. پس خدای جل جلاله جبرئیل علیه السلام را می فرستد تا به نزد او بیاید. پس جبرئیل در حطیم به نزد او می رود و به او می گوید: «به چه چیز دعوت می کنی؟» قائم علیه السلام او را با خبر می سازد. پس جبرئیل علیه السلام می گوید: «من اول کسی هستم که با تو بیعت می کنم؛دست خود را بگشا!» پس دست او را مسح می کند. آنگاه سیصد و اندی مرد به نزد او آمده و با او بیعت می کنند و در مکه اقامت می گزیند تا اینکه اصحابش به ده هزار تن می رسند و سپس با آنها،از مکه به سمت مدینه حرکت می کند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۷۹»

شا، [الإرشاد] رَوَی عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام أَقَامَ خَمْسَمِائَهٍ مِنْ قُرَیْشٍ فَضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ ثُمَّ أَقَامَ خَمْسَمِائَهٍ فَضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ ثُمَّ خَمْسَمِائَهٍ أُخْرَی-(۱) حَتَّی یَفْعَلَ ذَلِکَ سِتَّ مَرَّاتٍ قُلْتُ وَ یَبْلُغُ عَدَدُ هَؤُلَاءِ هَذَا قَالَ نَعَمْ مِنْهُمْ وَ مِنْ مَوَالِیهِمْ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هر گاه قائم آل محمد صلی الله علیه و آله ظهور کرد، پانصد نفر از قریش را می آورد و گردن می زند. آنگاه پانصد نفر دیگر را، و تا شش بار این کار را تکرار می کند.» من عرض کردم: «آیا دسته های بعدی هم پانصد نفرند؟» فرمود: «آری، و همه آنها از قریش و دوستان آنها هستند.» - . ارشاد القلوب: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۸۰»

شا، [الإرشاد] رَوَی أَبُو بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ هَدَمَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ حَتَّی یَرُدَّهُ إِلَی أَسَاسِهِ وَ حَوَّلَ الْمَقَامَ إِلَی الْمَوْضِعِ الَّذِی کَانَ فِیهِ وَ قَطَعَ أَیْدِیَ بَنِی شَیْبَهَ وَ عَلَّقَهَا عَلَی بَابِ الْکَعْبَهِ وَ کَتَبَ عَلَیْهَا هَؤُلَاءِ سُرَّاقُ الْکَعْبَهِ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هر گاه قائم آل محمد صلی الله علیه و آله ظهور کند، مسجدالحرام را ویران می کند تا آن را به اساس و پایه اش می رساند و مقام ابراهیم علیه السلام را به موضعی که در آن بود می برد و دستان بنی شیبه را می بُرد و به درب کعبه می آویزد و بر آن می نویسد: «اینان دزدان کعبه اند!» - . ارشاد القلوب: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۸۱»

شا، [الإرشاد] رَوَى أَبُو الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام سَارَ إِلَی الْکُوفَهِ فَیَخْرُجُ مِنْهَا بِضْعَهَ عَشَرَ آلاف [أَلْفَ] أَنْفُسٍ یُدْعَوْنَ الْبُتْرِیَّهَ(۲) عَلَیْهِمُ السِّلَاحُ فَیَقُولُونَ لَهُ ارْجِعْ مِنْ حَیْثُ جِئْتَ فَلَا حَاجَهَ لَنَا فِی بَنِی فَاطِمَهَ فَیَضَعُ فِیهِمُ السَّیْفَ حَتَّی یَأْتِیَ عَلَی آخِرِهِمْ ثُمَّ یَدْخُلُ الْکُوفَهَ فَیَقْتُلُ بِهَا کُلَّ مُنَافِقٍ مُرْتَابٍ وَ یَهْدِمُ قُصُورَهَا وَ یَقْتُلُ مُقَاتِلِیهَا حَتَّی یَرْضَی اللَّهُ عَزَّ وَ عَلَا.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت امام محمد باقر علیه السلام در ضمن یک حدیث طولانی فرمود: «چون قائم قیام کند به کوفه می رود. در آنجا دو هزار نفر مسلح و مخالف از طایفه «بتریه» (از طوائف زیدیه) نزد وی آمده و می گویند: «از هر جا آمده ای برگرد! ما احتیاجی به اولاد فاطمه نداریم!» او هم شمشیر میان آنها می گذارد و تا آخرین نفر را می کشد. سپس وارد کوفه می شود و در آنجا تمام منافقین را که به اویقین ندارند، به قتل می رساند. قصرهای کوفه را ویران می سازد و با جنگجویان آنها نبرد می کند و آنقدر از آنها می کشد که خداوند عزوعلا خشنود گردد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۸۲»

شا، [الإرشاد] رَوَی أَبُو خَدِیجَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام جَاءَ بِأَمْرٍ جَدِیدٍ کَمَا دَعَا رَسُولُ اللَّهِ فِی بَدْوِ الْإِسْلَامِ إِلَی أَمْرٍ جَدِیدٍ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «هنگامی که قائم قیام می کند، با امر جدیدی می آید، چنان که رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز اسلام، مردم را به امر جدیدی دعوت کرد.» - . ارشاد القلوب: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۸۳»

شا، [الإرشاد] رَوَی عَلِیُّ بْنُ عُقْبَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ حَکَمَ بِالْعَدْلِ وَ ارْتَفَعَ فِی أَیَّامِهِ الْجَوْرُ وَ أَمِنَتْ بِهِ السُّبُلُ وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ بَرَکَاتِهَا وَ رَدَّ کُلَّ حَقٍّ إِلَی أَهْلِهِ وَ لَمْ یَبْقَ أَهْلُ دِینٍ حَتَّی یُظْهِرُوا الْإِسْلَامَ وَ یَعْتَرِفُوا بِالْإِیمَانِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ یَقُولُ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ کَرْهاً وَ إِلَیْهِ یُرْجَعُونَ (۳)

ص: ۳۳۸

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع، راجع الإرشاد ص ۳۴۳.

۲- ۲. البتریه- بالضم- من طوائف الزیدیه تنسب الی المغیره بن سعد کان یلقب بالابتر کذا فی القاموس.

۳- ۳. آل عمران: ۸۳، و الحدیث فی المصدر ص ۳۴۴.

وَ حَكَمَ بَيْنَ النَّاسِ بِحُكْمِ دَاوُدَ وَ حُكْمِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَحِينَئِذٍ تُظْهِرُ الْأَرْضُ كُنُوزَهَا وَ تُبْدِي بَرَكَاتِهَا وَ لَا يَجِدُ الرَّجُلُ مِنْكُمْ يَوْمَئِذٍ مَوْضِعاً لِصَدَقَتِهِ وَ لَا لِبِرِّهِ لِشُمُولِ الْغِنَى جَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ دَوْلَتَنَا آخِرُ الدُّوَلِ وَ لَمْ يَبْقَ أَهْلُ بَيْتٍ لَهُمْ دَوْلَةٌ إِلَّا مَلَكُوا قَبْلَنَا لِئَلَّا يَقُولُوا إِذَا رَأَوْا سِيرَتَنَا إِذَا مَلَكْنَا سِرْنَا بِمِثْلِ سِيرَةِ هَؤُلَاءِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى وَ الْعاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: علی بن عقبه از پدرش نقل کرده که گفت: «موقعی که قائم قیام کرد، به عدالت حکم می کند و در روزگار او، ظلم و ستم از میان می رود، راه ها امن می شود، زمین برکت های خود را بیرون می دهد و هر حقی به صاحب حق داده می شود. و پیروان هیچ دینی نمی ماند مگر اینکه اظهار مسلمانی می کنند و با ایمان شناخته می شوند. نشنیده ای که خداوند می فرماید:« وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ»، {هر که در آسمانها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او نهاده است، و به سوی او بازگردانیده می شوند.} - . آل عمران / ۸۳ -

و بین مردم مانند حکم داود علیه السلام و حکم محمد صلی الله علیه و آله حکومت می کند، و زمین گنج هایش را آشکار می کند و برکاتش را اظهار می کند و کسی از شما در آن روز محلی برای صدقات و مبرات خود نمی یابد، زیرا بی نیازی تمام مؤمنان را شامل می شود.»

سپس فرمود: «دولت ما آخرین دولت هاست و هیچ اهل بیتی که ادعای دولت دارند باقی نمی ماند، مگر اینکه قبل از ما به حکومت می رسند تا وقتی سیره ما را دیدند، نگویند که اگر ما به حکومت می رسیدیم، مانند سیره اینان عمل می کردیم و این تفسیر قول خداست که فرمود: «و العاقبه للمتقین»، {وفرجام خوش از آن پرهیزکاران است.} - . ارشاد القلوب: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۸۴»

شا، [الإرشاد] رَوَى أَبُو بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ سَارَ إِلَى الْكُوفَةِ فَهَدَمَ بِهَا أَرْبَعَةَ مَسَاجِدَ وَ لَمْ يَبْقَ مَسْجِدٌ عَلَى الْأَرْضِ لَهُ شُرَفٌ إِلَّا هَدَمَهَا وَ جَعَلَهَا جَمَّاءَ وَ وَسَّعَ الطَّرِيقَ الْأَعْظَمَ وَ كَسَرَ كُلَّ جَنَاحٍ خَارِجٍ عَنِ الطَّرِيقِ وَ أَبْطَلَ الْكُنُفَ وَ الْمَيَازِيبَ إِلَى الطُّرُقَاتِ وَ لَا يَتْرُكُ بِدْعَةً إِلَّا أَزَالَهَا وَ لَا سُنَّةً إِلَّا أَقَامَهَا وَ يَفْتَتِحُ قُسْطَنْطِينِيَّةَ وَ الصِّينَ وَ جِبَالَ الدَّيْلَمِ فَيَمْكُثُ عَلَى ذَلِكَ سَبْعَ سِنِينَ مِقْدَارُ كُلِّ سَنَةٍ عَشْرُ سِنِينَ مِنْ سِنِيكُمْ هَذِهِ ثُمَّ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ تَطُولُ السِّنُونَ قَالَ يَأْمُرُ اللَّهُ تَعَالَى الْفَلَكَ بِاللُّبُوثِ وَ قِلَّةِ الْحَرَكَةِ فَتَطُولُ الْأَيَّامُ لِذَلِكَ وَ السِّنُونَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّ الْفَلَكَ إِذَا تَغَيَّرَ فَسَدَ قَالَ ذَلِكَ قَوْلُ الزَّنَادِقَةِ فَأَمَّا الْمُسْلِمُونَ فَلَا سَبِيلَ لَهُمْ إِلَى ذَلِكَ وَ قَدْ شَقَّ اللَّهُ الْقَمَرَ لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله وَ رَدَّ الشَّمْسَ مِنْ قَبْلِهِ لِيُوشَعَ بْنِ نُونٍ وَ أَخْبَرَ بِطُولِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ أَنَّهُ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت صادق علیه السلام در حدیثی طولانی فرمود: «هنگامی که قائم ما قیام کرد، چهار مسجد را در کوفه منهدم می کند و هیچ مسجد مشرفی را نمی گذارد، جز اینکه کنگره و اشراف آن را خراب می کند و به حال ساده و بدون اشراف می گذارد؛ شاهراه ها را توسعه می دهد؛ هر گوشه ای از خانه ها که واقع در راه عمومی است خرابمی کند؛ ناودان هایی را که مشرف به راه مردم است برمی دارد؛ هر بدعتی را برطرف می سازد و هر سنتی را باقی می گذارد؛ و

قسطنطنیه و چین و کوه های گیلان (دیلم) را فتح می کند. به این امر هفت سال ادامه می دهد که هر سالی از آن، به اندازه ده سال از سال های دنیوی شماست. سپس خدا آنچه بخواهد،می کند.»

عرض کردم: «فدایت شوم! چگونه سال ها طولانی می شود؟» فرمود: «خدای تعالی به آسمان امر به مکث کردن و کم حرکتی می کند، در نتیجه ایام و سال ها طول می کشد.» گفتم: «می گویند فلک وقتی تغییر کند، فاسد و خراب می شود!» فرمود: «این سخن زنادقه است، اما مسلمانان چنین حرفی را قبول ندارند و خدا، ماه را برای پیامبرش صلی الله علیه و آله دو نیمه فرمود و خورشید را پیش از او، برای یوشع بن نون به عقب برگرداند و به درازی روز قیامت خبر داد که آن روز «كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ» - . حج / ۴۷[۱] - ،{مانند هزار سال از سال هایی است که شما برمی شمرید.} - . ارشاد القلوب: ۳۶۵ -

**[ترجمه]

«۸۵»

شا، [الإرشاد] رَوَى جَابِرٌ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام ضَرَبَ فَسَاطِيطَ لِمَنْ يُعَلِّمُ النَّاسَ الْقُرْآنَ عَلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ فَأَصْعَبُ مَا يَكُونُ عَلَى مَنْ حَفِظَهُ الْيَوْمَ لِأَنَّهُ يُخَالِفُ فِيهِ التَّأْلِيفَ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «هر گاه قائم آل محمد صلی الله علیه و آله قیام کند، خیمه هاییرا برای کسانی نصب می کند که قرآن را همان طور که نازل شده، به مردم تعلیم دهند. در آن روز، این مشکل ترین کارهاست، زیرا آن قرآن به عکس قرآن فعلی جمع آوری شده است.» - . ارشاد القلوب: ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۸۶»

شا، [الإرشاد] رَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَجْلَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام حَكَمَ بَيْنَ النَّاسِ بِحُكْمِ دَاوُدَ لَا يَحْتَاجُ إِلَى بَيِّنَةٍ يُلْهِمُهُ اللَّهُ تَعَالَى فَيَحْكُمُ بِعِلْمِهِ وَ يُخْبِرُ كُلَّ قَوْمٍ بِمَا اسْتَبْطَنُوهُ وَ يَعْرِفُ وَلِيَّهُ مِنْ عَدُوِّهِ بِالتَّوَسُّمِ قَالَ اللَّهُ

۱- ۱. الأعراف: ۱۲۷، القصص: ۸۳.

سُبْحَانَهُ إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِینَ وَ إِنَّها لَبِسَبِیلٍ مُقِیمٍ (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم آل محمد صلی الله علیه و آله قیام کند، بین مردم به مانند حکم داود حکم می کند و احتیاج به بینه احتیاج ندارد. خدای تعالی به او الهام می کند و او به علم خویش حکم می کند و به هر قومی استنباطشان را خبر می دهد و دوستش را از دشمنش با هوشیاری باز می شناسد. خدای سبحان می فرماید: «إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِینَ وَ إِنَّها لَبِسَبِیلٍ مُقِیمٍ» - . حجر / ۷۵ - ، {به یقین، در این [کیفر] برای هوشیاران عبرت هاست. و [آثار] آن [شهرهنوز] برسرراهی [دایر] برجاست.} - . ارشاد القلوب: ۳۶۵ -

**[ترجمه]

«۸۷»

شا، [الإرشاد] رُوِیَ: أَنَّ مُدَّهَ دَوْلَهِ الْقَائِمِ تِسْعَ عَشْرَهَ سَنَهً یَطُولُ أَیَّامُهَا وَ شُهُورُهَا عَلَی مَا قَدَّمْنَاهُ وَ هَذَا أَمْرٌ مُغَیَّبٌ عَنَّا وَ إِنَّمَا أُلْقِیَ إِلَیْنَا مِنْهُ مَا یَفْعَلُهُ اللَّهُ تَعَالَی بِشَرْطٍ یَعْلَمُهُ مِنَ الْمَصَالِحِ الْمَعْلُومَهِ جَلَّ اسْمُهُ فَلَسْنَا نَقْطَعُ عَلَی أَحَدِ الْأَمْرَیْنِ وَ إِنْ کَانَتِ الرِّوَایَهُ بِذِکْرِ سَبْعِ سِنِینَ أَظْهَرَ وَ أَکْثَرَ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: روایت شده است که مدت دولت قائم علیه السلام نوزده سال است و روزها و ماه هایش، طبق آنچه که گفتیم طول می کشد و این امری است که بر ما پوشیده است و فقط به ما گفته شده. و از آن امر به ما نرسیده است،مگر مدتی که خدا آن را از مصلحت های یقینی دانسته است. پس ما به یکی از این دو امر - یعنی نوزده سال یا هفت سال - یقین نداریم، هر چند روایات فراوان و ظاهرتری به ذکر هفت سال وارد شده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۸۸»

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِیِّ، قَالَ الْمُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَوْ کَانَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَیْکُمْ لَعِشْنَا مَعَکُمْ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَوْ کَانَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَیْنَا لَمَا کَانَ إِلَّا أَکْلُ الْجَشِبِ وَ لُبْسُ الْخَشِنِ وَ قَالَ علیه السلام لِلْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ لَوْ کَانَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَیْنَا لَمَا کَانَ إِلَّا عَیْشُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ سِیرَهُ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام.

**[ترجمه]دعوات راوندی:معلی بن خنیس می گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم:«اگر این امر به سمت شما بیاید، ما با شما زندگی می کنیم.» فرمود: «به خدا قسم اگر این امر به سمت ما بیاید، زندگی جز با خوردن غذای سفت و پوشیدن لباس زبر و خشن نخواهد بود.» حضرت صادق علیه السلام به مفضل بن عمر فرمود: «هر وقت قائم ما ظهور کند، مانند پیغمبر زندگی می کند و به روش امیرالمؤمنین علیه السلام رفتار می نماید.» - . دعوات راوندی: ۳۵۲ -

**[ترجمه]

«۸۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ رِفَاعَهَ بْنِ مُوسَی قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ کَرْهاً-(۲) قَالَ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ لَا یَبْقَی أَرْضٌ إِلَّا نُودِیَ فِیهَا شَهَادَهُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: رفاعه بن موسی گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که در تفسیر این آیه«وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ کَرْهاً»، {هر که در آسمانها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او نهاده است،}، می فرمود: «هنگامی که قائم ما قیام کرد جایی در روی زمین باقی نمی ماند، مگر اینکه در آنجا صدای «اشهد ان لا اله الا اللّه و اشهد ان محمدا رسول اللّه» بلند می شود.» - . تفسیر عیاشی ۱: ۲۰۷ -

**[ترجمه]

«۹۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ کَرْهاً قَالَ أُنْزِلَتْ فِی الْقَائِمِ علیه السلام إِذَا خَرَجَ بِالْیَهُودِ وَ النَّصَارَی وَ الصَّابِئِینَ وَ الزَّنَادِقَهِ وَ أَهْلِ الرِّدَّهِ وَ الْکُفَّارِ فِی شَرْقِ الْأَرْضِ وَ غَرْبِهَا فَعَرَضَ عَلَیْهِمُ الْإِسْلَامَ فَمَنْ أَسْلَمَ طَوْعاً أَمَرَهُ بِالصَّلَاهِ وَ الزَّکَاهِ وَ مَا یُؤْمَرُ بِهِ الْمُسْلِمُ وَ یَجِبُ لِلَّهِ عَلَیْهِ وَ مَنْ لَمْ یُسْلِمْ ضَرَبَ عُنُقَهُ حَتَّی لَا یَبْقَی فِی الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ أَحَدٌ إِلَّا وَحَّدَ اللَّهَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ الْخَلْقَ أَکْثَرُ مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ أَمْراً قَلَّلَ الْکَثِیرَ وَ کَثَّرَ الْقَلِیلَ.

ص: ۳۴۰

۱- ۱. الحجر: ۷۵، و الحدیث فی المصدر ص ۳۴۵.

۲- ۲. آل عمران: ۸۳ و الحدیث فی تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۸۳ و هکذا الحدیث الآتی.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبداللّه بن بکیر گفت: از حضرت صادق علیه السلام تفسیر آیه«وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ»، {هر که در آسمانها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او نهاده است}را پرسیدم. حضرت فرمود: «این آیه درباره قائم علیه السلام نازل شده، هنگامی که علیه یهود و نصارا و صابئین و مادی ها و برگشتگان از اسلام و کفار در شرق و غرب کره زمین، قیام می کند و اسلام را پیشنهاد می نماید، هر کس که از روی میل پذیرفت، دستور می دهد که نماز بخواند و زکات بدهد و آنچه هر مسلمانی مأمور به انجام آن است، بر وی نیز واجب می کند. و هر کس که مسلمان نشد، گردنش را می زند تا آنکه در شرق و غرب عالم، یک نفر خداناشناس باقی نماند.»

عرض کردم: «قربانت گردم! در روی زمین مردم بسیار هستند. چطور قائم علیه السلام می تواند همه آنها را مسلمان کند و یا گردن بزند؟» حضرت فرمود: «هنگامی که خداوند چیزی را اراده کند، چیز اندک را زیاد و زیاد را کم می گرداند.» - . تفسیر عیاشی ۱: ۲۰۷ -

**[ترجمه]

«۹۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى الْحَلَبِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: يَكُونُ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَةٌ فِی بَعْضِ هَذِهِ الشِّعَابِ ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ ذِی طُوًى حَتَّى إِذَا كَانَ قَبْلَ خُرُوجِهِ بِلَيْلَتَيْنِ انْتَهَى الْمَوْلَى الَّذِی يَكُونُ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَلْقَى بَعْضَ أَصْحَابِهِ فَيَقُولُ كَمْ أَنْتُمْ هَاهُنَا فَيَقُولُونَ نَحْوٌ مِنْ أَرْبَعِينَ رَجُلًا فَيَقُولُ كَيْفَ أَنْتُمْ لَوْ قَدْ رَأَيْتُمْ صَاحِبَكُمْ فَيَقُولُونَ وَ اللَّهِ لَوْ يَأْوِی بِنَا الْجِبَالَ لَآوَيْنَاهَا مَعَهُ ثُمَّ يَأْتِيهِمْ مِنَ الْقَابِلَهِ فَيَقُولُ لَهُمْ أَشِيرُوا إِلَى ذَوِی أَسْنَانِكُمْ وَ أَخْيَارِكُمْ عَشَرَهً [عَشِيرَهً] فَيُشِيرُونَ لَهُ إِلَيْهِمْ فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ حَتَّى يَأْتُونَ صَاحِبَهُمْ وَ يَعِدُهُمْ إِلَى اللَّيْلَهِ الَّتِی تَلِيهَا ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ اللَّهِ لَكَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَ قَدْ أَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَى الْحَجَرِ ثُمَّ يَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِاللَّهِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی آدَمَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِآدَمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی نُوحٍ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِنُوحٍ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی إِبْرَاهِيمَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی مُوسَى فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِمُوسَى يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی عِيسَى فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجَّنِی فِی مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِمُحَمَّدٍ يَا أَيُّهَا النَّاسُ (۱)

مَنْ يُحَاجَّنِی فِی كِتَابِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِكِتَابِ اللَّهِ ثُمَّ يَنْتَهِی إِلَى الْمَقَامِ فَيُصَلِّی عِنْدَهُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هُوَ وَ اللَّهِ الْمُضْطَرُّ فِی كِتَابِ اللَّهِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ-(۲)

وَ جَبْرَئِيلُ عَلَى الْمِيزَابِ فِی صُورَهِ طَائِرٍ أَبْيَضَ فَيَكُونُ أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ يُبَايِعُهُ جَبْرَئِيلَ وَ يُبَايِعُهُ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ الْبِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَمَنِ ابْتُلِیَ فِی الْمَسِيرِ وَافَاهُ فِی تِلْكَ السَّاعَهِ وَ مَنْ لَمْ يُبْتَلَ بِالْمَسِيرِ فُقِدَ عَنْ فِرَاشِهِ

١- ١. ما بين العلامتين ساقط من الأصل المطبوع راجع تفسير العيّاشيّ ج ٢ ص ٥۶.
٢- ٢. النمل: ۶٢.

ثُمَّ قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ قَوْلُ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام الْمَفْقُودُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْراتِ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً-(۱) أَصْحَابُ الْقَائِمِ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ الْبِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ هُمْ وَ اللَّهِ الْأُمَّهُ الْمَعْدُودَهُ الَّتِی قَالَ اللَّهُ فِی كِتَابِهِ وَ لَئِنْ أَخَّرْنا عَنْهُمُ الْعَذابَ إِلى أُمَّهٍ مَعْدُودَهٍ-(۲)

قَالَ يَجْتَمِعُونَ فِی سَاعَهٍ وَاحِدَهٍ قَزَعاً كَقَزَعِ الْخَرِيفِ فَيُصْبِحُ بِمَكَّهَ فَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله فَيُجِيبُهُ نَفَرٌ يَسِيرٌ وَ يَسْتَعْمِلُ عَلَى مَكَّهَ ثُمَّ يَسِيرُ فَيَبْلُغُهُ أَنْ قَدْ قُتِلَ عَامِلُهُ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَيَقْتُلُ الْمُقَاتِلَهَ لَا يَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ شَيْئاً يَعْنِی السَّبْیَ ثُمَّ يَنْطَلِقُ فَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِيِّهِ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ وَ الْوَلَايَهِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ الْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّهِ وَ لَا يُسَمِّی أَحَداً حَتَّى يَنْتَهِیَ إِلَى الْبَيْدَاءِ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِ جَيْشُ السُّفْيَانِیِّ فَيَأْمُرُ اللَّهُ الْأَرْضَ فَيَأْخُذُهُمْ مِنْ تَحْتِ أَقْدَامِهِمْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ وَ قالُوا آمَنَّا بِهِ (۳) يَعْنِی بِقَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ وَ قَدْ كَفَرُوا بِهِ يَعْنِی بِقَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ إِلَى آخِرِ السُّورَهِ فَلَا يَبْقَى مِنْهُمْ إِلَّا رَجُلَانِ يُقَالُ لَهُمَا وَتْرٌ وَ وُتَيْرَهٌ مِنْ مُرَادٍ وُجُوهُهُمَا فِی أَقْفِيَتِهِمَا يَمْشِيَانِ الْقَهْقَرَى يُخْبِرَانِ النَّاسَ بِمَا فُعِلَ بِأَصْحَابِهِمَا ثُمَّ يَدْخُلُ الْمَدِينَهَ فَيَغِيبُ عَنْهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ قُرَيْشٌ وَ هُوَ قَوْلُ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ اللَّهِ لَوَدَّتْ قُرَيْشٌ أَیْ عِنْدَهَا مَوْقِفاً وَاحِداً جَزْرَ جَزُورٍ بِكُلِّ مَا مَلَكَتْ وَ كُلِّ مَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ أَوْ غَرَبَتْ ثُمَّ يُحْدِثُ حَدَثاً فَإِذَا هُوَ فَعَلَ قَالَتْ قُرَيْشٌ اخْرُجُوا بِنَا إِلَى هَذِهِ الطَّاغِيَهِ فَوَ اللَّهِ أَنْ لَوْ كَانَ مُحَمَّدِيّاً مَا فَعَلَ وَ لَوْ كَانَ عَلَوِيّاً مَا فَعَلَ وَ لَوْ كَانَ فَاطِمِيّاً مَا فَعَلَ فَيَمْنَحُهُ اللَّهُ أَكْتَافَهُمْ فَيَقْتُلُ الْمُقَاتِلَهَ وَ يَسْبِی الذُّرِّيَّهَ ثُمَّ يَنْطَلِقُ حَتَّى يَنْزِلَ الشُّقْرَهَ فَيَبْلُغُهُ أَنَّهُمْ قَدْ قَتَلُوا عَامِلَهُ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَيَقْتُلُهُمْ مَقْتَلَهً لَيْسَ قَتْلَ

ص: ۳۴۲

۱- ۱. البقره: ۱۴۸.

۲- ۲. هود: ۸.

۳- ۳. السبأ: ۵۱.

الْحَرَّهِ(۱)

إِلَيْهَا بِشَيْ ءٍ ثُمَّ يَنْطَلِقُ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِيِّهِ وَ الْوَلَايَهِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ الْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّهِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ إِلَى الثَّعْلَبِيَّهِ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ صُلْبِ أَبِيهِ وَ هُوَ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ بِبَدَنِهِ وَ أَشْجَعِهِمْ بِقَلْبِهِ مَا خَلَا صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ فَيَقُولُ يَا هَذَا مَا تَصْنَعُ فَوَ اللَّهِ إِنَّکَ لَتُجْفِلُ النَّاسَ إِجْفَالَ النَّعَمِ أَ فَبِعَهْدٍ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَمْ بِمَا ذَا فَيَقُولُ الْمَوْلَى الَّذِی وَلِيَ الْبَيْعَهَ وَ اللَّهِ لَتَسْكُتَنَّ أَوْ لَأَضْرِبَنَّ الَّذِی فِيهِ عَيْنَاکَ فَيَقُولُ لَهُ الْقَائِمُ اسْكُتْ يَا فُلَانُ إِی وَ اللَّهِ إِنَّ مَعِی عَهْداً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ هَاتِ لِی يَا فُلَانُ الْعَيْبَهَ أَوِ الزِّنْفِيلَجَهَ-(۲) فَيَأْتِيهِ بِهَا فَيَقْرَؤُهُ الْعَهْدُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ فَيَقُولُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاکَ أَعْطِنِی رَأْسَکَ أُقَبِّلْهُ فَيُعْطِيهِ رَأْسَهُ فَيُقَبِّلُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاکَ جَدِّدْ لَنَا بَيْعَهً فَيُجَدِّدُ لَهُمْ بَيْعَهً قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَكَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ مُصْعِدِينَ مِنْ نَجَفِ الْكُوفَهِ ثَلَاثَمِائَهٍ وَ بِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا كَأَنَّ قُلُوبَهُمْ زُبَرُ الْحَدِيدِ جَبْرَئِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ يَسِيرُ الرُّعْبُ أَمَامَهُ شَهْراً وَ خَلْفَهُ شَهْراً أَمَدَّهُ اللَّهُ بِخَمْسَهِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَهِ مُسَوِّمِينَ حَتَّى إِذَا صَعِدَ النَّجَفَ قَالَ لِأَصْحَابِهِ تَعَبَّدُوا لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَيَبِيتُونَ بَيْنَ

۱- ۱. الحره: هی كل أرض ذات حجاره نخره سود، و أطراف المدينه حرات منسوبه و غير منسوبه، و أشهرها حره و اقم فی شرقیّ المدينه مدينه الرسول صلّی اللّه عليه و آله و بها سميت وقعه مسلم بن عقبه المری. و كان سبب تلك الوقعه أن أهل المدينه بايعوا عبد اللّه بن حنظله- غسيل الملائكه- بن عامر، بعد مقتل الحسين السبط الشهيد ثمّ أخرجوا عامل يزيد بن معاويه و خلعوه من الخلافه فبعث يزيد مسلم بن عقبه فی اثنی عشر ألفا من أهل الشام فنزل حره و اقم، و خرج إليه أهل المدينه فكسرهم و قتلهم قتلا ذريعا و فعل و فعل، و القصه مشهوره.

۲- ۲. فی المصدر المطبوع:« هات يا فلان العيبه أو الطيبه أو الزنفيلجه» و أخرجه فی البرهان بلفظ« العيبه أو الطبقه أو الزنفيلجه» و الظاهر أن الطيبه و هكذا الطبقه فيهما مصحف« القفه» و الكلمات الثلاث متقارب المعنی.

رَاكِعٍ وَ سَاجِدٍ يَتَضَرَّعُونَ إِلَى اللَّهِ حَتَّى إِذَا أَصْبَحَ قَالَ خُذُوا بِنَا طَرِيقَ النُّخَيْلَهِ وَ عَلَى الْكُوفَهِ خَنْدَقٌ مُخَنْدَقٌ قُلْتُ خَنْدَقٌ مُخَنْدَقٌ (۱) قَالَ إِی وَ اللَّهِ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى مَسْجِدِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام بِالنُّخَيْلَهِ فَيُصَلِّی فِيهِ رَكْعَتَيْنِ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِ مَنْ كَانَ بِالْكُوفَهِ مِنْ مُرْجِئِهَا وَ غَيْرِهِمْ مِنْ جَيْشِ السُّفْيَانِيِّ فَيَقُولُ لِأَصْحَابِهِ اسْتَطْرِدُوا لَهُمْ ثُمَّ يَقُولُ كَرُّوا عَلَيْهِمْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَ لَا يَجُوزُ وَ اللَّهِ الْخَنْدَقَ مِنْهُمْ مُخْبِرٌ ثُمَّ يَدْخُلُ الْكُوفَهَ فَلَا يَبْقَى مُؤْمِنٌ إِلَّا كَانَ فِيهَا أَوْ حَنَّ إِلَيْهَا وَ هُوَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عليه السلام ثُمَّ يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ سِيرُوا إِلَى هَذِهِ الطَّاغِيَهِ فَيَدْعُو إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله فَيُعْطِيهِ السُّفْيَانِيُّ مِنَ الْبَيْعَهِ سِلْماً فَيَقُولُ لَهُ كَلْبٌ وَ هُمْ أَخْوَالُهُ مَا هَذَا مَا صَنَعْتَ وَ اللَّهِ مَا نُبَايِعُكَ عَلَى هَذَا أَبَداً فَيَقُولُ مَا أَصْنَعُ فَيَقُولُونَ اسْتَقْبِلْهُ فَيَسْتَقْبِلُهُ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ الْقَائِمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ خُذْ حِذْرَكَ فَإِنَّنِی أَدَّيْتُ إِلَيْكَ وَ أَنَا مُقَاتِلُكَ فَيُصْبِحُ فَيُقَاتِلُهُمْ فَيَمْنَحُهُ اللَّهُ أَكْتَافَهُمْ وَ يَأْخُذُ السُّفْيَانِيَّ أَسِيراً فَيَنْطَلِقُ بِهِ وَ يَذْبَحُهُ بِيَدِهِ ثُمَّ يُرْسِلُ جَرِيدَهَ خَيْلٍ إِلَى الرُّومِ لِيَسْتَحْضِرُوا بَقِيَّهَ بَنِی أُمَيَّهَ فَإِذَا انْتَهَوْا إِلَى الرُّومِ قَالُوا أَخْرِجُوا إِلَيْنَا أَهْلَ مِلَّتِنَا عِنْدَكُمْ فَيَأْبَوْنَ وَ يَقُولُونَ وَ اللَّهِ لَا نَفْعَلُ فَيَقُولُ الْجَرِيدَهُ وَ اللَّهِ لَوْ أَمَرَنَا لَقَاتَلْنَاكُمْ ثُمَّ يَرْجِعُونَ إِلَى صَاحِبِهِمْ فَيَعْرِضُونَ ذَلِكَ عَلَيْهِ فَيَقُولُ انْطَلِقُوا فَأَخْرِجُوا إِلَيْهِمْ أَصْحَابَهُمْ فَإِنَّ هَؤُلَاءِ قَدْ أَتَوْا بِسُلْطَانٍ عَظِيمٍ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنا إِذا هُمْ مِنْها يَرْكُضُونَ لا تَرْكُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلى ما أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَساكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْئَلُونَ قَالَ يَعْنِی الْكُنُوزَ الَّتِی كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ قالُوا يا وَيْلَنا إِنَّا كُنَّا ظالِمِينَ فَما زالَتْ تِلْكَ دَعْواهُمْ حَتَّى جَعَلْناهُمْ

۱- ۱. قال فی هامش المصدر ج ۲ ص ۵۹: اختلفت النسخ هاهنا، ففی نسخه:« خندق مخندق» و فی أخری[جند مجند] و فی ثالثه« جند مجنه» و لعلّ الظاهر ما اخترناه و هو« جند مجند» أی مجموع. قلت: بل الظاهر ما اختاره المؤلّف- رضوان اللّه علیه لما یأتی بعد ذلک:« و لا یجوز و اللّه الخندق منهم مخبر» مع أنّه لو کان علی الکوفه جند مجند، کیف یجوزها الی مسجد إبراهیم بلا قتال و مزاحمه؟.

حَصِیداً خامِدِینَ (۱) لَا یَبْقَی مِنْهُمْ مُخْبِرٌ ثُمَّ یَرْجِعُ إِلَی الْکُوفَهِ فَیَبْعَثُ الثَّلَاثَمِائَهِ وَ الْبِضْعَهَ عَشَرَ رَجُلًا إِلَی الْآفَاقِ کُلِّهَا فَیَمْسَحُ بَیْنَ أَکْتَافِهِمْ وَ عَلَی صُدُورِهِمْ فَلَا یَتَعَایَوْنَ فِی قَضَاءٍ وَ لَا تَبْقَی أَرْضٌ إِلَّا نُودِیَ فِیهَا شَهَادَهُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ کَرْهاً وَ إِلَیْهِ یُرْجَعُونَ-(۲) وَ لَا یَقْبَلُ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ الْجِزْیَهَ کَمَا قَبِلَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ وَ قاتِلُوهُمْ حَتَّی لا تَکُونَ فِتْنَهٌ وَ یَکُونَ الدِّینُ کُلُّهُ لِلَّهِ-(۳) قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یُقَاتِلُونَ وَ اللَّهِ حَتَّی یُوَحَّدَ اللَّهُ وَ لَا یُشْرَکَ بِهِ شَیْ ءٌ وَ حَتَّی یَخْرُجَ الْعَجُوزُ الضَّعِیفَهُ مِنَ الْمَشْرِقِ تُرِیدُ الْمَغْرِبَ وَ لَا یَنْهَاهَا أَحَدٌ وَ یُخْرِجُ اللَّهُ مِنَ الْأَرْضِ بَذْرَهَا وَ یُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ قَطْرَهَا وَ یُخْرِجُ النَّاسُ خَرَاجَهُمْ عَلَی رِقَابِهِمْ إِلَی الْمَهْدِیِّ وَ یُوَسِّعُ اللَّهُ عَلَی شِیعَتِنَا وَ لَوْ لَا مَا یُدْرِکُهُمْ مِنَ السَّعَادَهِ لَبَغَوْا فَبَیْنَا صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ قَدْ حَکَمَ بِبَعْضِ الْأَحْکَامِ وَ تَکَلَّمَ بِبَعْضِ السُّنَنِ إِذْ خَرَجَتْ خَارِجَهٌ مِنَ الْمَسْجِدِ یُرِیدُونَ الْخُرُوجَ عَلَیْهِ فَیَقُولُ لِأَصْحَابِهِ انْطَلِقُوا فَیَلْحَقُونَهُمْ فِی التَّمَّارِینَ فَیَأْتُونَهُ بِهِمْ أَسْرَی فَیَأْمُرُ بِهِمْ فَیُذْبَحُونَ وَ هِیَ آخِرُ خَارِجَهٍ یَخْرُجُ عَلَی قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ.

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ وَ حَدَّثَنِی غَیْرُ وَاحِدٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: مِثْلَهُ إِلَی قَوْلِهِ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام باقر علیه السلام فرمود: «صاحب این امر در بعضی از این دره ها غیبتی دارد.(سپس با دستش به ناحیه ذی طوی اشاره کرد) تا اینکه دو شب قبل از قیامش، غلامی که در خدمت اوست می آید تا به بعضی از اصحاب حضرت می رسد و می پرسد: «شما اینجا چند نفرید؟» پس می گویند: «حدود چهل نفر!» آن غلام می گوید: «اگر صاحبتان را ببینید چه می کنید؟» می گویند: «به خدا قسم هر آینه اگر این کوه ها در میان خودشان به ما منزل بدهند، با آن حضرت در آنجا منزل می کنیم!» همان غلام شب بعد نزدشان می آید و می گوید: «ده نفر از پیران و خوبانتان را به من نشان دهید.» پس آنها را به او نشان می دهند و او آنها را خدمت حضرت می برد و حضرت آنها را به شب آینده وعده می دهد.»

سپس امام باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم گویا او را می بینم که پشتش را به حجرالاسود تکیه داده و حق خویش را از خدا می طلبد و سپس می گوید: «ای مردم! هر کس با من درباره خداوند گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به خداوند هستم. ای مردم! هر کس با من درباره آدم گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به آدم هستم. ای مردم! هر کس با من درباره نوح گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به نوح هستم. ای مردم! هر کس با من درباره ابراهیم گفتگو کند، «أَوْلَی النَّاسِ بِإِبْراهِیمَ»، {من سزاوارترین مردم به ابراهیم هستم.} - . آل عمران / ۶۸[۱] - ای مردم! هر کس با من درباره موسی گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به موسی هستم. ای مردم! هر کس با من درباره عیسی گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به عیسی هستم. ای مردم! هر کس با من درباره محمد صلی الله علیه و آله گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به محمد صلی الله علیه و آله هستم. ای مردم! هر کس با من درباره کتاب خداوند گفتگو کند، من سزاوارترین مردم به کتاب خداوند هستم.» سپس به مقام می رود و در آنجا نماز می گزارد و حق خویش را از خدا می طلبد.»

سپس امام باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم حضرت حجت علیه السلام «مضطر» در کتاب خداست که فرمود: «أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ»، { یا [کیست] آن کس که درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می کند، و گرفتاری را برطرف می گرداند، و شما را جانشینان این زمین قرار می دهد؟} و جبرئیل به صورت پرنده

سفیدیروی ناودان ظاهر می شود و اولین مخلوقات خدا که با او بیعت می کند، جبرئیل است و سپس سیصد و خرده ای نفر با او بیعت می کنند.»

آنگاه امام باقر علیه السلام فرمود: «هر کس که در مسیر رسیدن به حضرت گرفتار شده بود، همان ساعت به حضرت می رسد و هر کس که هنوز به راه نیفتاده، در رختخوابش مفقود و نیست می شود.»

سپس فرمود: «به خدا قسم اوست معنای سخن علی بن ابی طالب علیه السلام که فرمود: «آنان از بستر های خود گم می شوند.»و اوست معنای سخن خدا «فَاسْتَبِقُوا الْخَيْراتِ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعا»، {پس در کارهای نیک بر یکدیگر پیشی گیرید. هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد.} آنان اصحاب قائم علیه السلام هستند که سیصد و اندی نفرند.» حضرت فرمود: «به خدا قسم آنان امت معدوده ای هستند که خدا درباره ایشان در کتابش فرمود: «وَ لَئِنْ أَخَّرْنا عَنْهُمُ الْعَذابَ إِلى أُمَّةٍ مَعْدُودَه»، { واگر عذاب را تا چند گاهی از آنان به تأخیر افکنیم}. فرمود: «آنها در ساعت واحدی، مانند ابرهای پاییزی اجتماع می کنند و حضرت شب را در مکه صبح می کند. وی مردم را به کتاب خدا و سنت پیامبرش صلی الله علیه و آله دعوت می کند و جماعت اندکی او را اجابت می کنند. آنگاه عاملی را در مکه نصب می کند و از آنجا حرکت می کند، اما به او خبر می رسد که عاملش کشته شده. پس به سوی آنان بر می گردد و با ایشان می جنگد و بیش از اسیر کردن، کار دیگری نمی کند.

سپس راه می افتد و مردم را به کتاب خدا و سنت پیامبرش صلی الله علیه و آله و ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و تبری از دشمن او دعوت می کند و عاملی را تعیین نمی کند تا به بیداء می رسد. پس سپاه سفیانی به سمت حضرت خروج کرده و خداوند زمین را امر می کند و زمین ایشان را از زیر پاهایشان می گیرد و این معنای قول خداست که فرمود: «وَ لَوْ تَرى إِذْ فَزِعُوا فَلا فَوْتَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ وَ قالُوا آمَنَّا بِه - . سبأ / ۵۱ - ۵۳ - .» {و ای کاش می دیدی هنگامی را که [کافران] وحشت زده اند [آنجا که راهِ] گریزی نمانده است و از جایی نزدیک گرفتار آمده اند. و می گویند: «به او ایمان آوردیم.} یعنی به قائم آل محمد صلی الله علیه و آله ، «وَ قَدْ كَفَرُوا بِهِ»، {وحال آنکه پیش از این منکر او شدند،} در حالی که به او، یعنی به قائم آل محمد صلی الله علیه و آله کفر ورزیده بودند، تا آخر سوره.

پس فقط دو نفر که به آنان «وتر» و «وتیره» گفته می شود و از قبیله «مراد» هستند، از آن سپاه باقی می مانند که صورت هایشان در پشت سر آنهاست و عقب عقب راه می روند تا به مردم خبر دهند که چه به روز اصحابشان آمده است.

بعد از آن حضرت داخل مدینه می شود. طایفه قریش از حضرت پنهان می شوند و این معنای سخن علی بن ابی طالب علیه السلام است که فرمود: «به خدا قسم قریش دوست دارند در وقت ظهور قائم علیه السلام همه اموالشان و همه آنچه را خورشید بر آن طلوع و غروب می کند، بدهند و جایگاه پنهانی بخرند که به قدر مدت سر بریدن شتر در آنجا پنهان شوند.» سپس حضرت در آنجا چیزی احداث می کند. وقتی چنین کرد، قریش می گویند: «ما را به سمت این طغیانگر ببرید! به خداقسم اگر این مرد از اولاد محمد بود، چنین نمی کرد و اگر علوی بود، چنین نمی کرد و اگر فاطمی بود، چنین نمی کرد!» پس خدا او را بر ایشان غالب گرداند؛ پس حضرت جنگاورانشان را می کشد و ذریه شان را اسیر می کند و بعد از آنجا می رود تا در «شقه» فرود می آید. در آنجا خبر می رسد که عاملش را در مدینه کشته اند! پس به سوی آنها بر می گردد و به قدری از آنها

را می کشد که کشتگان واقعه حره در برابر آن چیزی نیست. سپس بر می گردد و مردم را به کتاب خدا و سنت پیامبرش صلی الله علیه و آله و ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و تبری از دشمن او دعوت می کند. وقتی به «ثعلبیه»می رسد، مردی که از صلب پدر حضرت است و از حیث بدنی از همه مردم به جز صاحب الامر علیه السلام قوی تر و به حسب قلب دلیرتر است، به سوی او بر می خیزد و می گوید: «چه می کنی؟ به خدا قسم تو مردم را مانند شتاب زدگی چارپایان به اضطراب و شتاب می اندازی! آیا از رسول خدا صلی الله علیه و آله در این خصوص اجازه داری یا به چه سبب چنین می کنی؟» یکی از غلامان حضرت که بیعت کرده، به آن مرد می گوید: «به خدا قسم یا ساکت می شوی یا سرت را که چشمانت را دربرگرفته، می زنم!»

پس قائم علیه السلام به دوست خود می فرماید: «ای فلانی! ساکت باش» و به آن مرد می گوید: «آری عهدنامه ای از رسول خدا دارم. فلان خورجین یا فلان زنبیل را به نزد من آورید.» پس آن را به نزد حضرت می آورند و او عهد رسول خدا را می خواند. در آن حال آن مرد عرض می کند: «خدا مرا فدایت گرداند! اجازه بده سرت را ببوسم.» حضرت اجازه می دهد و او بین دو چشم حضرت را می بوسد و سپس می گوید: «خدا مرا فدایت گرداند! بیعت ما را تجدید کن!» پس حضرت مجددا از ایشان بیعت می گیرد.»

امام باقر علیه السلام می فرماید: «گویا من ایشان را می بینم که از نجف کوفه بالا می روند. سیصد و اندی مرد که دل هایشان مانند آهن پاره قرص است. جبرئیل در سمت راست حضرت و میکائیل در سمت چپ حضرت است و ترس و وحشت به اندازه مسیر یک ماه، از جلو و پشت حضرت حرکت می کند و خدا او را با پنج هزار فرشته نشان دار یاری می کند تا وقتی از نجف بالا می رود، به اصحابش می فرماید: «امشب را با عبادت بگذرانید!» پس آنان شب را در حال رکوع و سجود صبح می کنند و به خدا تضرع می نمایند. وقتی صبح می شود حضرت می فرماید: «با ما راه نخیله را در پیش گیرید!» در آن وقت اطراف کوفه خندق کنده می شود.» راوی می گوید: پرسیدم: «اطراف آن خندق کنده می شود؟» فرمود: «آری به خدا، خندق کنده می شود تا به مسجد ابراهیم علیه السلام در نخیله برسد! و دو رکعت نماز در آنجا می خواند. پس مرجئی های کوفه و غیر آنان از سپاه سفیانی، بر حضرت خروج می کنند. حضرت به اصحابش می فرماید: «ایشان را برانید!» و سپس می گوید: «بر ایشان حمله ببرید!» امام باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم احدی از ایشان از خندق به سمت کوفه عبور نمی کند تا خبر ببرد.» (بلکه همه کشته می شوند.)

سپس حضرت وارد کوفه می شود. پس مؤمنی نمی ماند مگر اینکه در کوفه است یا به آنجا اشتیاق دارد و این جمله اخیر از امیر مؤمنان علی علیه السلام است. سپس حضرت به اصحابش می فرماید: «به سمت این طغیان گر- یعنی سفیانی – حرکت کنید!» و او را به کتاب خدا و سنت پیامبرش صلی الله علیه و آله دعوت می کند. پس سفیانی از راه تسلیم و صلح با حضرت بیعت می کند. در این حال قبیله کلبیه که دایی هایسفیانی هستند، به او می گویند: «چه می کنی؟ به خدا قسم ما در این مورد با تو بیعت نمی کنیم!» پس او می گوید: «چه کنیم؟» آنها می گویند: «با قائم علیه السلام مقابله کن!» پس او به مقابله با حضرت می پردازد. سپس حضرت به او می فرماید: «بترس و برحذر باش که من آنچه را رساندنی بود، رساندم و با تو می جنگم!» پس حضرت به جنگ با ایشان مشغول می شود و خدا او را بر آنان مسلط کرده و حضرت، سفیانی را به اسارت می گیرد و او را می برد و با دست خود سر می بُرد .

سپس پاره ای از لشکر خود را به سمت روم می فرستد تا باقی ماندگان از بنی امیه را خدمتش حاضر کنند. وقتی آن لشکر به روم می رسد، می گویند: «اهل مذهب ما – یعنی بنی امیه – را نزد ما حاضر کنید!» ایشان از این کار ابا می کنند و می گویند: «به خدا چنین کاری نمی کنیم!» پس فرستادگان حضرت می گویند: «به خدا اگر اذن قتال داشتیم، با شما می جنگیدیم.» بعد از آن به خدمت حضرت مراجعه کرده و جریان را به اطلاعش می رسانند. حضرت می فرماید: «بروید و با ایشان بجنگید و بنی امیه را از ایشان بگیرید.» ایشان می روند و چون اهل روم آنها را می بینند، می گویند: «بنی امیه را به دستشان بسپارید که این دفعه با تسلط تام آمده اند و این تفسیر سخن خداوند است که فرمود: «فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنا إِذا هُمْ مِنْها يَرْكُضُونَ لا تَرْكُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلى ما أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَساكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْئَلُون قالُوا يا وَيْلَنا إِنَّا كُنَّا ظالِمِينَ فَما زالَتْ تِلْكَ دَعْواهُمْ حَتَّى جَعَلْناهُم حَصِيداً خامِدِين»، {پس چون عذاب ما را احساس کردند، به ناگاه از آن می گریختند. [هان] مگریزید، و به سوی آنچه در آن متنعّم بودید و [به سوی] سراهایتان بازگردید- یعنی گنج هایی که ذخیره می کردید-، باشد که شما مورد پرسش قرار گیرید. گفتند: «ای وای بر ما، که ما واقعاً ستمگر بودیم.» سخنشان پیوسته همین بود، تا آنان را دروشده بی جان گردانیدیم.} – . انبیاء / ۱۲ – ۱۵ – و حضرت کسی از آنان را زنده نمی گذارد تا خبر ببرد.

سپس به کوفه بر می گردد و سیصد و اندی مرد را به دوردست ها می فرستد و بین کتف ها و سینه هایشان را مسح می کند. پس در حکم و قضاوت بین مردم خسته نمی شوند و زمینی باقی نمی ماند، مگر آنکه در آن ندای به شهادت به الوهیت خدای بی شریک و رسالت محمد صلی الله علیه و آله داده می شود و این معنای سخن خداست که فرمود: «وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُون»، {با آنکه هر که در آسمانها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او نهاده است، و به سوی او بازگردانیده می شوند} و صاحب این امر مانند رسول خدا صلی الله علیه و آله که جزیه قبول نمود، جزیه نمی پذیرد و این معنای سخن خداست که فرمود: «وَ قاتِلُوهُمْ حَتَّى لا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّه»، { با آنان بجنگید تا دیگر فتنه ای نباشد، و دین، مخصوص خدا شود} – . بقره / ۱۹۳ –

امام باقر علیه السلام فرمود: «به خدا قسم می جنگند تا اینکه توحید خدا اقامه شود و به او شرک ورزیده نشود و حتی پیرزن ضعیفی که می خواهد از شرق عالم به غرب عالم برود، احدی متعرض او نمی شود؛ خدا از زمین محصولاتش را خارج می کند و از آسمان باران را نازل می کند؛ مردم خراجشان را بر پشت خود حمل کرده خدمت حضرت مهدی می آورند و خدا بر شیعیان ما توسعه می دهد و اگر سعادت ایشان را در نیابد، هر آینه به سبب وسعت و نعمت طغیان می کنند. پس وقتی صاحب این امر به بعضی احکام حکم می کند و بعضی سنت ها را به خلایق می گوید، طایفه ای از مسجد بیرون می آیند و می خواهند بر حضرت خروج کنند. پس به یارانش می فرماید: «به مقابله با ایشان بروید!» اصحاب حضرت در «تمارین» به آنها می رسند و ایشان را گرفته و به اسارت به نزد حضرت می آورند. حضرت امر می کند که آنان را سر ببرند و این طایفه آخرین دسته ای هستند که بر قائم آل محمد صلی الله علیه و آله خروج می کنند.» – . تفسیر عیاشی ۲: ۶۱ –

در غیبت نعمانی مثل این حدیث تا عبارت «و یجعلکم خلفاء الارض» وارد شده است. – . غیبت نعمانی: ۱۸۱ –

**[ترجمه]

بیان

قوله جزر جزور أی تود قریش أن یعطوا کل ما ملکوا و کل ما

ص: ۳۴۵

۱- ۱. الأنبیاء: ۱۳.

۲- ۲. آل عمران: ۸۳.

۳- ۳. البقره: ۱۹۳ و الأنفال: ۳۹. و الحدیث فی العیّاشیّ ج ۲ ص ۵۶- ۶۱ عند الآیه التی فی سوره الأنفال.

۴- ۴. لم نجده فی المصدر، و الظاهر وجود خلل و سقط فی السند فتحرر.

طلعت علیه الشمس و یأخذوا موقفا یقفون فیه و یختفون منه علیه السلام قدر زمان ذبح بعیر و یحتمل المکان أیضا و لعل المراد بإحداث الحدث إحراق الشیخین الملعونین فلذا یسمونه علیه السلام بالطاغیه.

قوله فیمنحه الله أکتافهم أی یستولی علیهم کأنه یرکب أکتافهم أو کنایه عن نهایه الاقتدار علیهم کأنه یستخرج أکتافهم.

قوله علیه السلام لتجفل الناس أی تسوقهم بإسراع.

و قال الجوهری مطارده الأقران فی الحرب حمل بعضهم علی بعض یقال هم فرسان الطراد و قد استطرد له و ذلک ضرب من المکیده و قال یقال جریده من خیل لجماعه جردت من سائرها لوجه و التعایی من الإعیاء و العجز و العی خلاف البیان.

**[ترجمه]کلمه «جزر جزور»یعنی قریش دوست دارند که تمام مایملک خود را بدهند و تمام آنچه را که خورشید بر آن می تابد بدهند و جایگاهی برای ایستادن پیدا کنند و از حضرت علیه السلام به قدر مدت ذبح شتری پنهان شوند، و ممکن است منظور اسم مکانی باشد و شاید مراد از احداث حدث، سوزاندن ابوبکر و عمر باشد و به همین خاطر حضرت علیه السلام را طغیانگر می نامند.

عبارت «فیمنحه الله اکتافهم» یعنی بر آنان مسلط می شود،گویی سوار بر شانه هایشان شده یا کنایه از نهایت قدرت بر آنان است به گونه ای که شانه هایشان را بیرون می کشد.

عبارت «لتجفل الناس» یعنی آنان را به سرعت سوق می دهد.

جوهری گفته: «مطارده الاقران فی الحرب» یعنی در جنگ برخی را بر برخی دیگر سوار کردن. گفته می شود: «هم فرسان الطراد» یعنی آنان اسب هایجنگی اند و «قد استطرد له» نیز از همین باب است که به معنای نوعی نیرنگ است، و جوهری گفته: می گویند که«جریده من خیل»، یعنی جماعتی که به علتی از بقیه جدا شده و کلمه «تعایی» از «اعیا» و عجز می آید،و «عیّ» به معنای متضاد بیان است.

**[ترجمه]

«۹۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ اسْتَخْرَجَ مِنْ ظَهْرِ الْکَعْبَهِ سَبْعَهً وَ عِشْرِینَ رَجُلًا خمسه و عشرین [خَمْسَهَ عَشَرَ] مِنْ قَوْمِ مُوسَی الَّذِینَ یَقْضُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ یَعْدِلُونَ (۱) وَ سَبْعَهً مِنْ أَصْحَابِ الْکَهْفِ وَ یُوشَعَ وَصِیَّ مُوسَی وَ مُؤْمِنَ آلِ فِرْعَوْنَ وَ سَلْمَانَ الْفَارِسِیَّ وَ أَبَا دُجَانَهَ الْأَنْصَارِیَّ وَ مَالِکَ الْأَشْتَرِ.

شا، [الإرشاد] عن المفضل: مثله بتغییر و سیأتی فی الرجعه.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: حضرت باقر علیه السلام فرمود: «هنگامی که قائم آل محمد قیام کرد، بیست و پنج نفر از قوم موسی

که حکم به حق و عدالت می کنند و هفت نفر اصحاب کهف و یوشع وصی حضرت موسی و مؤمن آل فرعون و سلمان فارسی و ابو دجانه انصاری و مالک اشتر را از پشت کعبه (خانه خدا) بیرون می آورد.» - . تفسیر عیاشی ۲: ۳۵ -

این روایت در ارشاد القلوب مفید هم از مفضل بن عمر با جزیی تغییری نقل شده و در باب «رجعت» خواهد آمد .

**[ترجمه]

«۹۳»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ (۲) یَکُونُ أَنْ لَا یَبْقَی أَحَدٌ إِلَّا أَقَرَّ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.وَ قَالَ فِی خَبَرٍ آخَرَ عَنْهُ قَالَ: لِیُظْهِرَهُ اللَّهُ فِی الرَّجْعَهِ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: حضرت امام محمد باقر علیه السلام در تأویل آیه «لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ»، {تا آن را بر هر چه دین است پیروز گرداند، هر چند مشرکان خوش نداشته باشند} فرمود: «هیچ کس نمی ماند، جز اینکه اقرار به خاتمیت محمد صلی الله علیه و آله می کند.»

و در خبر دیگری حضرت فرمود: «تا خدا حضرت مهدی علیه السلام را در رجعت پیروز گرداند.» - . تفسیر عیاشی ۲: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۹۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَمَاعَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: هُوَ الَّذِی أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ قَالَ إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ لَمْ یَبْقَ مُشْرِکٌ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ وَ لَا کَافِرٌ إِلَّا کَرِهَ خُرُوجَهُ.

۱- ۱. إشاره الی قوله تعالی فی الأعراف: ۱۵۸« وَ مِنْ قَوْمِ مُوسی أُمَّهٌ یَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ یَعْدِلُونَ» و الحدیث فی العیّاشیّ ج ۲ ص ۳۲. فی ذیل الآیه.

۲- ۲. براءه: ۳۳. راجع تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۸۷ و هکذا الحدیث الآتی.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام فرمود: «هُوَ الَّذِی أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُون»، {او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین درست، فرستاد تا آن را بر هر چه دین است پیروز گرداند، هر چند مشرکان خوش نداشته باشند.} وقتی قائم علیه السلام خروج کند، مشرک و کافری نسبت به خدای عظیم باقی نمی ماند، مگر اینکه نسبت به خروج حضرت کراهت دارد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۹۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَعْدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ مِمَّنْ حَضَرَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ رَجُلٍ یَقُولُ: قَدْ ثَبَتَ دَارُ صَالِحٍ وَ دَارُ عِیسَی بْنِ عَلِیٍّ وَ ذَکَرَ دُورَ الْعَبَّاسِیِّینَ فَقَالَ رَجُلٌ أَرَانَاهَا اللَّهُ خَرَاباً أَوْ خَرَّبَهَا بِأَیْدِینَا فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا تَقُلْ هَکَذَا بَلْ یَکُونُ مَسَاکِنَ الْقَائِمِ وَ أَصْحَابِهِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ یَقُولُ وَ سَکَنْتُمْ فِی مَساکِنِ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سعد بن عمر از قول چند نفر که در محضر حضرت صادق علیه السلام بودند، در حالی که مردی می گفت: خانه صالح و خانه عیسی بن علی باقی هستند و هنوز خراب نشده اند و خانه های بنی عباس را شمرد و گفت: خدا آنها را به ما بنماید، در حالی که خراب شده اند یا آنها را به دست ما خراب گرداند! حضرت فرمود: «چنین مگو؛ بلکه بگو خدا آنها را مسکن قائم علیه السلام و یارانش گرداند؛ آیا این آیه را نشنیده ای که فرمود: «وَ سَکَنْتُمْ فِی مَساکِنِ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُم» - . ابراهیم / ۴۵ - ، {و در سراهای کسانی که بر خود ستم روا داشتند سکونت گزیدید}. - . تفسیر عیاشی ۲: ۲۵۲ -

**[ترجمه]

«۹۶»

جا، [المجالس] للمفید الْجِعَابِیُّ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عِیسَی بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ خَالِدِ بْنِ عَامِرِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوَیْدٍ الْأَشْعَرِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ فِطْرُ بْنُ خَلِیفَةَ عَلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَرَّبَ إِلَیْنَا تَمْراً فَأَکَلْنَا وَ جَعَلَ یُنَاوِلُ فِطْراً مِنْهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ کَیْفَ الْحَدِیثُ الَّذِی حَدَّثْتَنِی عَنْ أَبِی الطُّفَیْلِ فِی الْأَبْدَالِ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَ النُّجَبَاءِ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ یَجْمَعُهُمُ اللَّهُ لِشَرِّ یَوْمٍ لِعَدُوِّنَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام رَحِمَکُمُ اللَّهُ بِنَا یُبْدَأُ الْبَلَاءُ ثُمَّ بِکُمْ وَ بِنَا یُبْدَأُ الرَّخَاءُ ثُمَّ بِکُمْ رَحِمَ اللَّهُ مَنْ حَبَّبَنَا إِلَی النَّاسِ وَ لَمْ یُکَرِّهْنَا إِلَیْهِمْ.

**[ترجمه]مجالس مفید: محمد بن سوید اشعری می گوید: من و فطر بن خلیفه بر امام صادق علیه السلام وارد شدیم. حضرت برای ما خرمایی آوردند و ما خوردیم و حضرت از آن به فطر می داد؛ سپس فطر پرسید: «آن حدیثی که از ابن طفیل به من خبر دادی که ابدال از شام و نجیبان از کوفه را خدا برای شر روز دشمنان ما جمع می کند چگونه است؟» پس حضرت فرمود: «خدا شما را رحمت کند! بلیه اول به ما می رسد بعد به شما، و وسعت حال اول به ما وارد می شود بعد به شما. خدا رحمت کند کسی که ما را محبوب مردم می کند و ما را در نزد ایشان مورد کراهت قرار نمی دهد.» - . امالی مفید: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۹۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الْبَاقِرَ علیه السلام یَقُولُ: فِی صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ شَبَهٌ مِنْ أَرْبَعَهِ أَنْبِیَاءَ شَبَهٌ مِنْ مُوسَی وَ شَبَهٌ مِنْ عِیسَی وَ شَبَهٌ مِنْ یُوسُفَ وَ شَبَهٌ مِنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ وَ مَا شَبَهُ مُوسَی قَالَ خَائِفٌ یَتَرَقَّبُ قُلْتُ وَ مَا شَبَهُ عِیسَی فَقَالَ قِیلَ فِیهِ مَا قِیلَ فِی عِیسَی قُلْتُ فَمَا شَبَهُ یُوسُفَ قَالَ السِّجْنُ وَ الْغَیْبَهُ قُلْتُ وَ مَا شَبَهُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله قَالَ إِذَا قَامَ سَارَ بِسِیرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَّا أَنَّهُ یُبَیِّنُ آثَارَ مُحَمَّدٍ وَ یَضَعُ السَّیْفَ ثَمَانِیَهَ أَشْهُرٍ هَرْجاً هَرْجاً حَتَّی یَرْضَی اللَّهُ قُلْتُ فَکَیْفَ یَعْلَمُ رِضَا اللَّهِ قَالَ یُلْقِی اللَّهُ فِی قَلْبِهِ الرَّحْمَهَ(۲).

۱- ۱. إبراهیم: ۴۵، و الحدیث فی المصدر ج ۲ ص ۲۳۵.

۲- ۲. عرضناه علی المصدر ص ۸۵.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو بصیر می گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام فرمود: «در صاحب این امر شباهتی به چهار تن از پیامبران است: شباهتی به موسی، شباهتی به عیسی،شباهتی به یوسف و شباهتی به محمد صلی الله علیه و آله .»

عرض کردم: «شباهت او به موسی چیست؟» فرمود: «ترسان و مراقب است.» پرسیدم: «شباهت او به عیسی چیست؟» فرمود: «در مورد او همان چیزی گفته می شود که در مورد عیسی گفته شد.» پرسیدم: «شباهت او به یوسف چیست؟» فرمود: «زندان و غیبت.» پرسیدم:«شباهت او به محمد صلی الله علیه و آله چیست؟» فرمود: «وقتی قیام کند، به سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله قیام می کند، جز اینکه آثار محمد صلی الله علیه و آله را تبیین کرده و شمشیر را هشت ماه به فراوانی بر دشمنانش می کِشد تا خدا راضی شود.» پرسیدم: «چگونه رضایت خدا را می فهمد؟» فرمود: «خدا در دلش رحمت می افکند.» - . غیبت نعمانی: ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۹۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ (۱)

الْجُعْفِیِّ أَبِی الْحَسَنِ مِنْ کِتَابِهِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَعَ الْقَائِمِ علیه السلام مِنَ الْعَرَبِ شَیْ ءٌ یَسِیرٌ فَقِیلَ لَهُ إِنَّ مَنْ یَصِفُ هَذَا الْأَمْرَ مِنْهُمْ لَکَثِیرٌ قَالَ لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَنْ یُمَحَّصُوا وَ یُمَیَّزُوا وَ یُغَرْبَلُوا وَ سَیَخْرُجُ مِنَ الْغِرْبَالِ خَلْقٌ کَثِیرٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «جمع قلیلی از عرب با قائم علیه السلام می باشند.» پرسیده شد: «جمع کثیری از اعراب این امر را وصف می کنند!» فرمود: «مردم باید امتحان شوند و از هم متمایز گردند و به غربال زده شوند و جمع بسیاری از غربال خارج شده و مردود می شوند.» - . غیبت نعمانی: ۲۰۴ -

**[ترجمه]

«۹۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ(۲) عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ یُوسُفَ بْنِ کُلَیْبٍ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنِ ابْنِ حُمَیْدٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ یَقُولُ: لَوْ قَدْ خَرَجَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام لَنَصَرَهُ اللَّهُ بِالْمَلَائِکَهِ الْمُسَوِّمِینَ وَ الْمُرْدِفِینَ وَ الْمُنْزَلِینَ وَ الْکَرُوبِیِّینَ یَکُونُ جَبْرَائِیلُ أَمَامَهُ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ إِسْرَافِیلُ عَنْ یَسَارِهِ وَ الرُّعْبُ مَسِیرَهَ شَهْرٍ أَمَامَهُ وَ خَلْفَهُ وَ عَنْ یَمِینِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ الْمَلَائِکَهُ الْمُقَرَّبُونَ حِذَاهُ أَوَّلُ مَنْ یَتْبَعُهُ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام الثَّانِی وَ مَعَهُ سَیْفٌ مُخْتَرَطٌ یَفْتَحُ اللَّهُ لَهُ الرُّومَ وَ الصِّینَ وَ التُّرْکَ وَ الدَّیْلَمَ وَ السِّنْدَ وَ الْهِنْدَ وَ کَابُلَ شَاهَ وَ الْخَزَرَ یَا أَبَا حَمْزَهَ لَا یَقُومُ الْقَائِمُ علیه السلام إِلَّا عَلَی خَوْفٍ شَدِیدٍ وَ زَلَازِلَ وَ فِتْنَهٍ وَ بَلَاءٍ یُصِیبُ النَّاسَ وَ طَاعُونٍ قَبْلَ ذَلِکَ وَ سَیْفٍ قَاطِعٍ بَیْنَ الْعَرَبِ وَ اخْتِلَافٍ شَدِیدٍ بَیْنَ النَّاسِ وَ تَشَتُّتٍ فِی دِینِهِمْ وَ تَغَیُّرٍ مِنْ حَالِهِمْ حَتَّی یَتَمَنَّی الْمُتَمَنِّی الْمَوْتَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً مِنْ عِظَمِ مَا یَرَی مِنْ کَلَبِ النَّاسِ وَ

أَكْلِ بَعْضِهِمْ بَعْضاً وَ خُرُوجُهُ إِذَا خَرَجَ عِنْدَ الْإِيَاسِ وَ الْقُنُوطِ فَيَا طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ وَ كَانَ مِنْ أَنْصَارِهِ وَ الْوَيْلُ كُلَّ الْوَيْلِ لِمَنْ خَالَفَهُ

۱- ۱. هو أحمد بن يوسف بن يعقوب الجعفی أبو الحسن كما فی المصدر ص ۱۰۸ و هكذا سائر الاسناد كما فی ص ۲۳ و ۱۰۲ و ۱۰۴ و ۱۰۶ و ۱۲۲ من المصدر و ما فی الأصل المطبوع:« عن أحمد بن سعيد» فهو تصحيف، و سيجی ء تحت الرقم ۱۱۶.

۲- ۲. هو أحمد بن محمّد بن سعيد المعروف بابن عقده الحافظ يروی كثيرا عن يحيی ابن زكريا بن شيبان كما فی المصدر ص ۱۲۲ و هو واضح كما مرّ عليك كثيرا و فی الأصل المطبوع:« أحمد بن عبيد» و هو تصحيف.

وَ خَالَفَ أَمْرَهُ وَ كَانَ مِنْ أَعْدَائِهِ ثُمَّ قَالَ يَقُومُ بِأَمْرٍ جَدِيدٍ وَ سُنَّةٍ جَدِيدَهٍ وَ قَضَاءٍ جَدِيدٍ عَلَى الْعَرَبِ شَدِيدٌ وَ لَيْسَ شَأْنُهُ إِلَّا الْقَتْلَ وَ لَا يَسْتَتِيبُ أَحَداً وَ لَا تَأْخُذُهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةُ لَائِمٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ثمالی می گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام فرمود: «اگر قائم آل محمد صلی الله علیه و آله خروج کند، خدا با ملائکه نشان دار و صف کشیده و نازل شده و کروبیان، او را نصرت می کند؛ جبرئیل در مقابل او، میکائیل از سمت راستش و اسرافیل از راستش و ترس و وحشت به اندازه طی مسافت یک ماه، از مقابل و پشت سر و راست و چپش قرار می گیرند و ملائکه مقرب در کنار اویند. اول کسی که تابع او می شود محمد صلی الله علیه و آله و نفر دوم علی علیه السلام است و شمشیری برهنه در دست دارد و خدا، روم و چین و ترک و دیلم و سند و هند و کابل شاه و خزر را برایش می گشاید.

ای ابو حمزه! قائم علیه السلام تنها با خوف شدید قیام می کند و زلزله ها و فتنه و بلای شدیدی به مردم می رسد و قبل از قیامش، طاعون است و بین عرب شمشیری بران کشیده می شود و بین مردم، اختلاف و تشتت در دین و تغیر حال اتفاق می افتد، به نحوی که از بزرگی جنون مردم و خوردن بعضی توسط بعضی، مردم صبح و شام آرزوی مرگ می کنند و خروج حضرت، زمان نومیدی و یأس است.خوشا به حال کسی که او را درک کند و از یاورانش باشد و وای و حسرت فراوان بر کسی که با او و امر او مخالفت کند و از دشمنانش باشد!» سپس فرمود: «قیام به امر و سنت و حکم جدیدی می کند که بر عرب سخت است و کار او جز کشتن نیست و احدی را مأمور انجام کار هایبزرگ نمی کند و سرزنشِ سرزنش کنندگان در مورد امر خدا، در او تأثیر ندارد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

بیان

لا یستنیب أحدا أی یتولی الأمور العظام بنفسه و فی بعض النسخ بالتاء أی لا یقبل التوبه ممن علم أن باطنه منطو علی الکفر و قد مر مثله و فیه لا یستبقی أحدا و هو أظهر(۱).

**[ترجمه]عبارت «لا یستنیب احدا» یعنی خود شخصا متولی امور بزرگ می شود،و در بعضی نسخه ها با تاء است، یعنی «لا یستتیب»، یعنی قبول توبه نمی کند از کسی که باطنش بر کفر پیچیده شده باشد، و روایت مانند آن نیز گذشت و در آن عبارت «لا یستبقی احدا» داشت که معنایش ظاهرتر است.

**[ترجمه]

«۱۰۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْمُغِيرَهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَرِيكٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ الْأَسَدِيِّ قَالَ: قَالَ لِيَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام يَا بِشْرُ مَا بَقَاءُ قُرَيْشٍ إِذَا قَدَّمَ الْقَائِمُ

الْمَهْدِیُّ مِنْهُمْ خَمْسَمِائَهِ رَجُلٍ فَضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ صَبْراً ثُمَّ قَدَّمَ خَمْسَمِائَهٍ فَضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ صَبْراً ثُمَّ قَدَّمَ خَمْسَمِائَهٍ فَضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ صَبْراً قَالَ فَقُلْتُ لَهُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ أَ یَبْلُغُونَ ذَلِکَ فَقَالَ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام إِنَّ مَوْلَی الْقَوْمِ مِنْهُمْ قَالَ فَقَالَ لِی بَشِیرُ بْنُ غَالِبٍ أَخُو بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ أَشْهَدُ أَنَّ الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ عَدَّ عَلَیَّ سِتَّ عَدَّاتٍ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بشر اسدی می گوید: امام حسین بن علی علیهما السلام به من فرمود: «ای بشر! بقای قریش به چیست وقتی قائم مهدی علیه السلام پانصد تن از آنان را بیاورد و گردن بزند و سپس پانصد تن دیگر از آنان را بیاورد و گردن بزند و و سپس پانصد تن دیگر از آنان را بیاورد و به مرگ ضجر آور گردن بزند؟»

بشر می گوید: پرسیدم: «خدا خیرتان دهد! آیا قریش آن روزگار به این تعداد می رسند؟» حضرت فرمود: «بزرگ قوم در آن روز از ایشان است.» راوی می گوید: بشیر بن غالب برادر بشر می گوید: «گواهی می دهم که حسین بن علی علیهما السلام برای من کشتن قریش در گروه های پانصد نفری را شش مرتبه تکرار کرد!» - . غیبت نعمانی: ۲۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ (۳)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَهَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ وَ ذَرِیحٍ الْمُحَارِبِیِّ قَالا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مَا بَقِیَ بَیْنَنَا وَ بَیْنَ الْعَرَبِ إِلَّا الذَّبْحُ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی حَلْقِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «بین ما و عرب چیزی باقی نمانده، مگر سر بریدن» و با دستش به حلق مبارکش اشاره فرمود. - . همان: ۲۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۰۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الصَّیْرَفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ سَدِیرٍ الصَّیْرَفِیِّ: عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَزِیرَهِ کَانَ قَدْ جَعَلَ عَلَی نَفْسِهِ نَذْراً فِی جَارِیَهٍ

۱- ۱. مر مثله فی ص ۲۳۱ تحت الرقم ۹۶.

۲- ۲. عرضناه علی المصدر ص ۱۲۳ و زاد بعده:« أو ست عددات، علی اختلاف الروایه».

۳- ۳. فی الأصل المطبوع: عن محمّد بن الفضل، عن إبراهیم» و هو تصحیف.

وَ جَاءَ بِهَا إِلَی مَکَّهَ قَالَ فَلَقِیتُ الْحَجَبَهَ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِخَبَرِهَا وَ جَعَلْتُ لَا أَذْکُرُ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ أَمْرَهَا إِلَّا قَالَ جِئْنِی بِهَا وَ قَدْ وَفَی اللَّهُ نَذْرَکَ فَدَخَلَنِی مِنْ ذَلِکَ وَحْشَهٌ شَدِیدَهٌ فَذَکَرْتُ ذَلِکَ لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا مِنْ أَهْلِ مَکَّهَ فَقَالَ لِی تَأْخُذُ عَنِّی فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ انْظُرِ الرَّجُلَ الَّذِی یَجْلِسُ عِنْدَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَ حَوْلَهُ النَّاسُ وَ هُوَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَأْتِهِ فَأَخْبِرْهُ بِهَذَا الْأَمْرِ فَانْظُرْ مَا یَقُولُ لَکَ فَاعْمَلْ بِهِ فَأَتَیْتُهُ فَقُلْتُ رَحِمَکَ اللَّهُ إِنِّی رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَزِیرَهِ وَ مَعِی جَارِیَهٌ جَعَلْتُهَا عَلَیَّ نَذْراً لِبَیْتِ اللَّهِ فِی یَمِینٍ کَانَتْ عَلَیَّ وَ قَدْ أَتَیْتُ بِهَا وَ ذَکَرْتُ ذَلِکَ لِلْحَجَبَهِ وَ أَقْبَلْتُ لَا أَلْقَی مِنْهُمْ أَحَداً إِلَّا قَالَ جِئْنِی بِهَا وَ قَدْ وَفَی اللَّهُ نَذْرَکَ فَدَخَلَنِی مِنْ ذَلِکَ وَحْشَهٌ شَدِیدَهٌ فَقَالَ یَا عَبْدَ اللَّهِ إِنَّ الْبَیْتَ لَا یَأْکُلُ وَ لَا یَشْرَبُ فَبِعْ جَارِیَتَکَ وَ اسْتَقْصِ وَ انْظُرْ أَهْلَ بِلَادِکَ مِمَّنْ حَجَّ هَذَا الْبَیْتَ فَمَنْ عَجَزَ مِنْهُمْ عَنْ نَفَقَهٍ فَأَعْطِهِ حَتَّی یَقْوَی عَلَی الْعَوْدِ إِلَی بِلَادِهِمْ فَفَعَلْتُ ذَلِکَ ثُمَّ أَقْبَلْتُ لَا أَلْقَی أَحَداً مِنَ الْحَجَبَهِ إِلَّا قَالَ مَا فَعَلْتَ بِالْجَارِیَهِ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِالَّذِی قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَیَقُولُونَ هُوَ کَذَّابٌ جَاهِلٌ لَا یَدْرِی مَا یَقُولُ فَذَکَرْتُ مَقَالَتَهُمْ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ قَدْ بَلَّغْتَنِی فَبَلِّغْ عَنِّی فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ قُلْ لَهُمْ قَالَ لَکُمْ أَبُو جَعْفَرٍ کَیْفَ بِکُمْ لَوْ قَدْ قُطِّعَتْ أَیْدِیکُمْ وَ أَرْجُلُکُمْ وَ عُلِّقَتْ فِی الْکَعْبَهِ ثُمَّ یُقَالُ لَکُمْ نَادُوا نَحْنُ سُرَّاقُ الْکَعْبَهِ فَلَمَّا ذَهَبْتُ لِأَقُومَ قَالَ إِنَّنِی لَسْتُ أَنَا أَفْعَلُ ذَلِکَ وَ إِنَّمَا یَفْعَلُهُ رَجُلٌ مِنِّی (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: سدیر صیرفی از مردی از اهل جزیره که نذر کرده بود کنیزی را به مکه بیاورد، نقل می کند که گفت: خدام حرم را دیدم و خبر نذر آن کنیز را دادم و به هر کس که خبر نذرم را می دادم، می گفت: «آن را نزد من بیاور که خدا نذرت را قبول کرد!»

از این امر به شدت ترسیدم و جریان را به مردی از اصحابمان از اهل مکه گفتم. پس به من گفت: «آیا از من حرف شنوی داری؟» گفتم بله. گفت: «به مردی که نزد حجرالاسود نشسته و مردم دور او هستند نظر کن که امام باقر علیه السلام است. نزد او برو و او را از این امر مطلع کن و ببین هرچه به تو گفت، به آن عمل کن.»

پس آمدم و به حضرت گفتم: «خدا رحمتت کند! من مردی از اهل جزیره هستم و همراه من کنیزی است که آن را بر ذمه خود نذر قرار دادم که برای بیت الله باشد و آن را در ضمن قسمی که بر گردن گرفتم قرار دادم و آن کنیز را آوردم و به خدام خبر دادم و به هر کس که خبر نذرم را می دادم، می گفت: «آن را نزد من بیاور که خدا نذرت را قبول کرد!» از این امر به شدت ترسیدم!» حضرت فرمود: «ای بنده خدا! خانه خدا نمی خورد و نمی آشامد! کنیزت را بفروش و بررسی کن و به اهل بلاد خود از حجاج این بیت بنگر. پس هر کس که نفقه اش تمام شد، به او بده تا بتوانند به سرزمینشان برگردند.» من هم طبق فرمایش حضرت عمل کردم.

سپس هر یک از خدام را که می دیدم،از من می پرسید: «جاریه را چه کردی؟» و من آنان را از دستور امام باقر علیه السلام با خبر ساختم. آنها گفتند: «او دروغگو و جاهل است و نمی داند چه می گوید!» من سخن آنان را برای امام باقر علیه السلام نقل کردم. حضرت فرمود: «سخن ایشان را به من رساندی، پس سخن من را نیز به آنان برسان.» عرض کردم: «بفرمایید!» فرمود: «به آنها بگو امام باقر علیه السلام به شما می گوید که چه وضعی دارید اگر دست و پایتان بریده شود و به کعبه آویخته شود و سپس به شما گفته شود که فریاد برآورید: «ما دزدان کعبه ایم!» وقتی خواستم بروم، فرمود: «من کننده این کار نیستم، بلکه مردی از نسل من چنین خواهد کرد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۰۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیهما السلام فَقَالَ لَهُ عَافَاکَ اللَّهُ اقْبِضْ مِنِّی هَذِهِ الْخَمْسَمِائَهِ دِرْهَمٍ فَإِنَّهَا زَکَاهُ مَالِی فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام خُذْهَا أَنْتَ فَضَعْهَا فِی جِیرَانِکَ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَ الْمَسَاکِینِ مِنْ إِخْوَانِکَ الْمُسْلِمِینَ ثُمَ

ص: ۳۵۰

۱- ۱. تراه فی المصدر ص ۱۲۳ و ۱۲۴. و هکذا الأحادیث الآتیه متوالیه و فی معنی هذا الحدیث أحادیث أخر کما فی الکافی ج ۴ ص ۲۴۲ و علل الشرائع ج ۲ ص ۹۵.

قَالَ إِذَا قَامَ قَائِمُ أَهْلِ الْبَيْتِ قَسَّمَ بِالسَّوِيَّهِ وَ عَدَلَ فِی الرَّعِیَّهِ فَمَنْ أَطَاعَهُ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ عَصَاهُ فَقَدْ عَصَی اللَّهَ وَ إِنَّمَا سُمِّیَ الْمَهْدِیَّ لِأَنَّهُ یُهْدَی إِلَی أَمْرٍ خَفِیٍّ وَ یَسْتَخْرِجُ التَّوْرَاهَ وَ سَائِرَ کُتُبِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ غَارٍ بِأَنْطَاکِیَهَ وَ یَحْکُمُ بَیْنَ أَهْلِ التَّوْرَاهِ بِالتَّوْرَاهِ وَ أَهْلِ الْإِنْجِیلِ بِالْإِنْجِیلِ وَ بَیْنَ أَهْلِ الزَّبُورِ بِالزَّبُورِ وَ بَیْنَ أَهْلِ الْقُرْآنِ بِالْقُرْآنِ وَ یُجْمَعُ إِلَیْهِ أَمْوَالُ الدُّنْیَا مِنْ بَطْنِ الْأَرْضِ وَ ظَهْرِهَا فَیَقُولُ لِلنَّاسِ تَعَالَوْا إِلَی مَا قَطَعْتُمْ فِیهِ الْأَرْحَامَ وَ سَفَکْتُمْ فِیهِ الدِّمَاءَ الْحَرَامَ وَ رَکِبْتُمْ فِیهِ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَیُعْطِی شَیْئاً لَمْ یُعْطِهِ أَحَدٌ کَانَ قَبْلَهُ وَ یَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً وَ نُوراً کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً وَ شَرّاً(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: جابر می گوید: مردی بر امام باقر علیه السلام وارد شد و به حضرت عرض کرد: «خدا به شما سلامتی دهد! این پانصد درهم را از من بگیر که زکات مالم است.» امام باقر علیه السلام به او فرمود: «آن پول را خودت بردار و در همسایگان مسلمان و برادران مسلمان فقیرت قرار ده.» سپس فرمود: «وقتی قائم اهل بیت علیه السلام خروج کند، اموال را مساوی تقسیم و در مورد مردم به عدالت رفتار می کند؛ هر کس مطیع او باشد، مطیع خدا و هر کس او را نافرمانی کند، نافرمانی از خدا کرده است و حضرت را مهدی نامیده اند،چون به امری پنهان هدایت می کند.

و تورات و سایر کتب، خداوند عزوجل را از غاری در انطاکیه خارج می کند و بین اهل تورات به تورات و بین اهل انجیل به انجیل و بین اهل زبور به زبور و بین اهل قرآن به قرآن حکم می کند و اموال دنیا را از دل زمین و روی آن جمع می کند. پس به مردم می گوید: «بیایید به سمت آنچه که به خاطر آن قطع رحم می کردید و در دستیابی به آن، خون هایحرام می ریختید و حرام های خدای عزوجل را مرتکب می شدید!» پس آن قدر اموال اعطا می کند که احدی قبل از او اعطا نکرده و زمین را پر از عدل و قسط و نور می کند، همان طور که از ظلم و جور و بدی پر شده باشد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۰۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ (۲) وَ سَعْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ مُحَمَّدٍ الْقَطَوَانِیِّ جَمِیعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: کَانَتْ عَصَا مُوسَی قَضِیبَ آسٍ مِنْ غَرْسِ الْجَنَّهِ أَتَاهُ بِهَا جَبْرَئِیلُ علیه السلام لَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْیَنَ وَ هِیَ وَ تَابُوتُ آدَمَ فِی بُحَیْرَهِ طَبَرِیَّهَ وَ لَنْ یَبْلَیَا وَ لَنْ یَتَغَیَّرَا حَتَّی یُخْرِجَهَا الْقَائِمُ إِذَا قَامَ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «عصای موسی شاخ درخت آس از درخت های بهشت بود که جبرئیل علیه السلام زمانی که متوجه «مدین» شد،آن را از بهشت برایش آورد. این عصا و تابوت آدم در دریای طبریه هستند و پوسیده نمی شوند و تغییر نمی یابند تا قائم علیه السلام بعد از قیامش آن را خارج می سازد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۰۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَةَ عَنِ النَّهَاوَنْدِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا ظَهَرَ الْقَائِمُ علیه السلام ظَهَرَ بِرَایَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَاتَمِ سُلَیْمَانَ وَ حَجَرِ مُوسَی وَ عَصَاهُ ثُمَّ یَأْمُرُ مُنَادِیَهُ فَیُنَادِی أَلَا لَا یَحْمِلْ رَجُلٌ مِنْکُمْ طَعَاماً وَ لَا شَرَاباً وَ لَا عَلَفاً فَیَقُولُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ یُرِیدُ أَنْ یَقْتُلَنَا وَ یَقْتُلَ دَوَابَّنَا مِنَ الْجُوعِ وَ الْعَطَشِ فَیَسِیرُ وَ یَسِیرُونَ مَعَهُ فَأَوَّلَ مَنْزِلٍ یَنْزِلُهُ یَضْرِبُ الْحَجَرَ فَیَنْبُعُ مِنْهُ طَعَامٌ وَ شَرَابٌ وَ عَلَفٌ فَیَأْکُلُونَ وَ یَشْرَبُونَ وَ دَوَابُّهُمْ حَتَّی یَنْزِلُوا النَّجَفَ بِظَهْرِ الْکُوفَهِ.

ص: ۳۵۱

۱- ۱. تری مثله فی العلل ج ۱ ص ۱۵۵.

۲- ۲. فی الأصل المطبوع و هکذا المصدر ص ۱۲۵« محمّد بن الفضل بن إبراهیم» و هو تصحیف کما مرّ سابقا و قد صرّح النعمانیّ فی ص ۱۸۱ من غیبه بانه محمّد بن المفضل ابن إبراهیم بن قیس بن رمانه الأشعریّ، کما عنونه أصحاب الرجال فراجع.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «وقتی قائم خروج کند، پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله ، انگشتر سلیمان و سنگ و عصای موسی را آشکار می کند. سپس امر می کند که منادی اش ندا دهد: «آگاه باشید که کسی از شما خوراك و نوشیدنی و علوفه برای چارپایان برندارد!» اصحابش می گویند: «او می خواهد ما را بکشد و چارپایان ما را از گرسنگی و تشنگی بکشد!» پس می رود و آنان نیز می روند. اولین منزلی که نزول می کنند، به سنگ ضربه ای می زند،پس از آن غذا و نوشیدنی و علف می جوشد. پس خود و چارپایانشان می خورند و می نوشند تا در نجف، در پشت کوفه نزول اجلال می کنند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۰۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ(۱)

عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: كَأَنَّنِی بِدِینِكُمْ هَذَا لَا یَزَالُ مُوَلِّیاً یَفْحَصُ بِدَمِهِ ثُمَّ لَا یَرُدُّهُ عَلَیْكُمْ إِلَّا رَجُلٌ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ فَیُعْطِیكُمْ فِی السَّنَهِ عَطَاءَیْنِ وَ یَرْزُقُكُمْ فِی الشَّهْرِ رِزْقَیْنِ وَ تُؤْتَوْنَ الْحِكْمَهَ فِی زَمَانِهِ حَتَّی إِنَّ الْمَرْأَهَ لَتَقْضِی فِی بَیْتِهَا بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَی وَ سُنَّهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «گویا دین شما (اسلام) را می بینم که آغشته به خون می گردد (از بس دشمنان دانا و دوستان نادان، به آن ضربت می زنند) نمی بینم کسی آن را به حال نخست برگرداند، مگر مردی از ما اهل بیت که در هر سال دو عطا و در هر ماه دو روزی می دهد. در زمان وی چنان حکمت و علوم دین از طرف خداوند داده شود که زن در خانه اش مطابق کتاب (قرآن) و دستور پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله حکم کند.» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

یفحص أی یسرع بدمه أی متلطخا به (۲)

من كثره ما أوذی بین الناس و لا یبعد أن یكون فی الأصل بذنبه أی یضرب بذنبه الأرض سائرا تشبیها له بالحیه المسرعه.

**[ترجمه]عبارت «یفحص» یعنی به سرعت خونش ریخته می شود و در اثر کثرت آزاری که از مردم می بینند،خون آلود می شود،و بعید نیست که در اصل به جای «بدمه»، «بذنبه» باشد، یعنی با دُمش به زمین زده و سیر می کند تا از باب تشبیه او به مار سریع السیر باشد .

**[ترجمه]

«۱۰۷»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: كَأَنِّی بِالْقَائِمِ عَلَی مِنْبَرِ الْكُوفَهِ عَلَیْهِ قَبَاءٌ فَیُخْرِجُ مِنْ وَرَیَانِ قَبَائِهِ كِتَاباً مَخْتُوماً بِخَاتَمٍ مِنْ ذَهَبٍ فَیَفُكُّهُ فَیَقْرَأُهُ عَلَی النَّاسِ فَیُجْفِلُونَ عَنْهُ إِجْفَالَ الْغَنَمِ فَلَمْ یَبْقَ إِلَّا النُّقَبَاءُ فَیَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ فَلَا یَلْحَقُونَ مَلْجَأً حَتَّی یَرْجِعُوا إِلَیْهِ وَ إِنِّی لَأَعْرِفُ الْكَلَامَ الَّذِی یَتَكَلَّمُ بِهِ (۳).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: گویا من قائم را در حالی که قبایی پوشیده، بر منبر کوفه می بینم که از زیر قبایش نامه ای ممهور به انگشتری از طلا- درآورده و آن را می گشاید و بر مردم می خواند و مردم مانند فرار گوسفند از گرگ، از او می گریزند و فقط نقبا باقی می مانند. و حضرت سخنانی می فرماید و فراریان ملجأ و پناهی نمی یابند، مگر اینکه به خدمت حضرتش برسند و من می دانم که حضرت چه کلام و فرمایشی ایراد می کند.» -. کافی ۸: ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۰۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِیمِ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ (۴)

الْحَسَنِ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ عَنْ شَیْخٍ مِنَ الْفُقَهَاءِ یَعْنِی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ سِیرَهِ الْمَهْدِیِّ كَیْفَ سِیرَتُهُ قَالَ یَصْنَعُ مَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَهْدِمُ

ص: ۳۵۲

۱- ۱. یعنی:« عن عبد اللّه بن حماد الأنصاریّ، عن عبد اللّه بن بكیر» فلا تغفل.

۲- ۲. و لذلک جعل فی المصدر ص ۱۲۵« متخضخضا» خ ل عن« مولیا بدمه» و المراد تشبیهه بالمقتول المضرج بالدم حین یجود بنفسه فیتحرک و یفحص برجله و یده و سائر اعضائه الأرض.

۳- ۳. تراه فی روضه الكافی ص ۱۶۷ و ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع.

۴- ۴. هذا هو الصحیح كما فی المصدر ص ۱۲۱ و هكذا ص ۱۱۵ و ۹۱ و ۷۶ و ۵۷ و غیر ذلک من المصدر.

مَا كَانَ قَبْلَهُ كَمَا هَدَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله علیه و آله أَمْرَ الْجَاهِلِيَّهِ وَ يَسْتَأْنِفُ الْإِسْلَامَ جَدِيداً.

**[ترجمه]غيبت نعمانى: عبداللّه بن عطا گفت: از حضرت صادق عليه السلام پرسيدم كه مهدى با چه روشى در ميان مردم حكومت مى كند؟فرمود:«مانند رسول خدا صلى الله عليه و آله عمل مى كند؛ آنچه از آثار بدعت و گمراهى قبل از وى بوده است، منهدم مى كند،چنان كه پيغمبر اساس جاهليت را منهدم كرد. آنگاه از نو اسلام را از سرمى گيرد.» - . غيبت نعمانى: ۲۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۰۹»

نى، [الغيبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ صَالِحٌ مِنَ الصَّالِحِينَ (۱) سَمِّهِ لِي أُرِيدُ الْقَائِمَ عليه السلام فَقَالَ اسْمُهُ اسْمِي قُلْتُ أَ يَسِيرُ بِسِيرَهِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ يَا زُرَارَهُ مَا يَسِيرُ بِسِيرَتِهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لِمَ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سَارَ فِي أُمَّتِهِ بِاللِّينِ كَانَ يَتَأَلَّفُ النَّاسَ وَ الْقَائِمُ عليه السلام يَسِيرُ بِالْقَتْلِ بِذَلِكَ أُمِرَ فِي الْكِتَابِ الَّذِي مَعَهُ أَنْ يَسِيرَ بِالْقَتْلِ وَ لَا يَسْتَتِيبَ أَحَداً وَيْلٌ لِمَنْ نَاوَاهُ.

**[ترجمه]غيبت نعمانى: زراره گفت: به حضرت امام محمد باقر عليه السلام عرض كردم: «نام بنده اى از نيكان را براى من ذكر كن» و منظورم قائم عليه السلام بود. فرمود: «نام او نام من است.»پرسيدم: «آيا او هم به روش ملايم پيغمبر صلى الله عليه و آله سلوك مى كند؟» فرمود: «نه! نه! اى زراره! به روش پيغمبر رفتار نمى كند.» عرض كردم: «فدايت شوم! چرا؟» فرمود:«پيغمبر صلى الله عليه و آله در ميان امت خود با ملايمت رفتار كرد و مى خواست بدان وسيله دل هاى مردم را با هم پيوند دهد، ولى روش قائم جنگ است و در كتابى كه با اوست نيز چنين مأمور شده كه با جنگ كار را از پيش ببرد، و در آن روز توبه كسى را نمى پذيرد. واى بر كسى كه با وى دشمنى كند!» - . غيبت نعمانى: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۰»

نى، [الغيبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْكُوفِيُّ (۲) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ: كَانَ لِي أَنْ أَقْتُلَ الْمُوَلِّيَ وَ أُجْهِزَ عَلَى الْجَرِيحِ وَ لَكِنْ تَرَكْتُ ذَلِكَ لِلْعَاقِبَهِ مِنْ أَصْحَابِي إِنْ جُرِحُوا لَمْ يُقْتَلُوا وَ الْقَائِمُ لَهُ أَنْ يَقْتُلَ الْمُوَلِّيَ وَ يُجْهِزَ عَلَى الْجَرِيحِ.

**[ترجمه]غيبت نعمانى: امام صادق عليه السلام فرمود: على عليه السلام فرمود: «من مى توانستم مولى را از باب قصاصبه خاطر كشتن عبدش بكشم و به كشتن مجروح شتاب كنم، ولى به خاطر عاقبت امر اصحابم چنين نكردم و آنان اگر مجروح شوند، كشته نمى شوند،ولى قائم عليه السلام مولى را مى كشد و مجروح را هم به قتل مى رساند.» - . غيبت نعمانى: ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۱۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ بْنِ مَیْمُونٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ هَارُونَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِساً فَسَأَلَهُ الْمُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ أَ یَسِیرُ الْقَائِمُ علیه السلام إِذَا سَارَ بِخِلَافِ سِیرَهِ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ نَعَمْ وَ ذَاکَ أَنَّ عَلِیّاً سَارَ بِالْمَنِّ وَ الْکَفِّ لِأَنَّهُ عَلِمَ أَنَّ شِیعَتَهُ سَیُظْهَرُ عَلَیْهِمْ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَنَّ الْقَائِمَ إِذَا قَامَ سَارَ فِیهِمْ بِالسَّیْفِ وَ السَّبْیِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ یَعْلَمُ أَنَّ شِیعَتَهُ لَمْ یُظْهَرْ عَلَیْهِمْ مِنْ بَعْدِهِ أَبَداً.

یب، [تهذیب الأحکام] الصفار عن محمد بن عبد الجبار عن ابن فضال عن ثعلبه: مثله (۳).

ص: ۳۵۳

۱- ۱. فی المصدر:« سماه لی» فتحرر.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۲۱: علی بن الحسین، بهذا الاسناد، عن محمّد بن علی الکوفیّ، و المصنّف رحمه اللّه عول علی الحدیث المتقدم.

۳- ۳. تراه فی التهذیب ج ۲ ص ۵۱، غیبه النعمانیّ ص ۱۲۱ و رواه الصدوق فی علل الشرائع ج ۱ ص ۲۰۰ و فی کتب الحدیث کتاب الجهاد باب قد ذکروا فیه ما یناسب هذا الباب. و یشرح هذا الحدیث و من ذلک ما رواه الکلینی فی الکافی ج ۵ ص ۳۳ ننقله لتوضیح المراد قال: علی بن إبراهیم، عن أبیه، عن إسماعیل بن مرار، عن یونس، عن أبی بکر الحضرمی قال: سمعت أبا عبد اللّه علیه السلام یقول: لسیره علیّ علیه السلام فی أهل البصره کانت خیرا لشیعته ممّا طلعت علیه الشمس، انه علم أن للقوم دوله، فلو سباهم لسبیت شیعته قلت: فأخبرنی عن القائم علیه السلام یسیر بسیرته؟ قال: لا، ان علیا صلوات اللّه علیه سار فیهم بالمن للعلم من دولتهم، و ان القائم- عجل اللّه فرجه- یسیر فیهم بخلاف تلک السیره، لانه لا دوله لهم.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حسن بن هارون گفت: من در خدمت حضرت صادق علیه السلام نشسته بودم. معلی بن خنیس از آن حضرت پرسید:«آیا هنگامی که قائم علیه السلام ظهور کرد، بر خلاف روش علی علیه السلام حکومت می کند؟» فرمود: «آری و آن بدین گونه است که علی علیه السلام با منت گذاشتن بر اسیران و مردم و گذشت از آنها عمل می کرد، زیرا می دانست که بعد از وی، سلاطین جور بر شیعیانش تسلط پیدا می کنند. ولی قائم با مردم (بی دین) می جنگد و آنها را اسیر می کند، زیرا او می داند که بعد از وی، به هیچ وجه شیعیان مورد غلبه دشمن قرار نمی گیرند (و خطری متوجه آنها نیست).» - . غیبت نعمانی: ۲۳۳ -

در تهذیب شیخ طوسی نیز این روایت آمده است. - . تهذیب ۶: ۱۵۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الْبَاقِرَ علیه السلام فَقُلْتُ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام بِأَيِّ سِيرَةٍ يَسِيرُ فِي النَّاسِ فَقَالَ يَهْدِمُ مَا قَبْلَهُ كَمَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ يَسْتَأْنِفُ الْإِسْلَامَ جَدِيداً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالله بن عطا می گوید: از حضرت باقر علیه السلام پرسیدم: «وقتی قائم قیام کند، به چه روشی بین مردم سیر می کند؟» فرمود: «آنچه از آثار بدعت و گمراهی قبل از وی بوده است، منهدم می کند، چنان که پیغمبر صلی الله علیه و آله اساس جاهلیت را منهدم کرد. آنگاه از نو اسلام را از سرمی گیرد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا يَصْنَعُ الْقَائِمُ إِذَا خَرَجَ لَأَحَبَّ أَكْثَرُهُمْ أَنْ لَا يَرَوْهُ مِمَّا يَقْتُلُ مِنَ النَّاسِ أَمَا إِنَّهُ لَا يَبْدَأُ إِلَّا بِقُرَيْشٍ فَلَا يَأْخُذُ مِنْهَا إِلَّا السَّيْفَ وَ لَا يُعْطِيهَا إِلَّا السَّيْفَ حَتَّى يَقُولَ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ لَيْسَ هَذَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ لَوْ كَانَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ لَرَحِمَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی:امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «اگر مردم می دانستند که قائم هنگام ظهورش (از بسیاری کشتن مردم) چه می کند، بیشتر آنها دوست داشتند که او را نمی دیدند که مردم را چگونه می کشد. او نخست به کار قریش می پردازد. جز شمشیر چیزی از آنها نمی گیرد و جز شمشیر چیزی به آنها نمی دهد، تا جایی که بسیاری از مردم (بی دین) می گویند: «این مرد از خاندان پیغمبر نیست. اگر او از آل محمد صلی الله علیه و آله بود، بر مردم رحم می کرد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: یَقُومُ الْقَائِمُ بِأَمْرٍ جَدِیدٍ وَ كِتَابٍ جَدِیدٍ وَ قَضَاءٍ جَدِیدٍ عَلَی الْعَرَبِ شَدِیدٌ لَیْسَ شَأْنُهُ إِلَّا بِالسَّیْفِ لَا یَسْتَتِیبُ أَحَداً وَ لَا یَأْخُذُهُ فِی اللَّهِ لَوْمَهُ لَائِمٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت باقر علیه السلام فرمود: «قائم به امر جدید و کتاب جدید و حکم جدید که بر عرب دشوار است قیام می کند. کار وی شمشیر (و جنگ) است، توبه هیچ کس را قبول نمی کند و ملامت دشمنان او را از هدفش باز نمی دارد.» - . غیبت نعمانی: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْكُوفِیِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِخُرُوجِ الْقَائِمِ فَوَ اللَّهِ مَا لِبَاسُهُ إِلَّا الْغَلِیظُ وَ لَا طَعَامُهُ إِلَّا الْجَشِبُ وَ مَا هُوَ إِلَّا السَّیْفُ وَ الْمَوْتُ تَحْتَ ظِلِّ السَّیْفِ.

ص: ۳۵۴

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى الْفَضْلُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِى هَاشِمٍ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ: مِثْلَهُ وَ فِيهِ إِلَّا الشَّعِيرُ الْجَشِبُ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «چرا برای خروج قائم عجله دارید؟ پس به خدا قسم لباس تن او زبر است و طعامش نیز درشت و غلیظ است و امر نیست، مگر مرگ شمشیر و مرگ زیر سایه شمشیر!» - . همان -

در غیبت شیخ طوسی نیز این روایت امده و تنها واژه «شعیر جشب»، یعنی جوی درشت را اضافه دارد. - . غیبت طوسی: ۴۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۱۶»

نی، [الغيبه] للنعمانى ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَ وُهَيْبٍ عَنْ أَبِى بَصِيرٍ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْعَرَبِ وَ قُرَيْشٍ إِلَّا السَّيْفُ مَا يَأْخُذُ مِنْهَا إِلَّا السَّيْفُ -(۲)

وَ مَا يَسْتَعْجِلُونَ بِخُرُوجِ الْقَائِمِ وَ اللَّهِ مَا طَعَامُهُ إِلَّا الشَّعِيرُ الْجَشِبُ وَ لَا لِبَاسُهُ إِلَّا الْغَلِيظُ وَ مَا هُوَ إِلَّا السَّيْفُ وَ الْمَوْتُ تَحْتَ ظِلِّ السَّيْفِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام خروج کند، بین او و عرب و قریش جز شمشیر چیزی نمی ماند و جز شمشیر از آن نمی گیرد و چرا برای خروج قائم عجله دارند؟ پس به خدا قسم طعامش درشت و غلیظ است و لباس تن او زبر است و امر نیست، مگر مرگ شمشیر و مرگ زیر سایه شمشیر!» - . غیبت نعمانی: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۷»

نی، [الغيبه] للنعمانى ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يُوسُفَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: بَيْنَا الرَّجُلُ عَلَى رَأْسِ الْقَائِمِ عليه السلام يَأْمُرُهُ وَ يَنْهَاهُ إِذْ قَالَ أَدِيرُوهُ فَيُدِيرُونَهُ إِلَى قُدَّامِهِ فَيَأْمُرُ بِضَرْبِ عُنُقِهِ فَلَا يَبْقَى فِى الْخَافِقَيْنِ شَيْ ءٌ إِلَّا خَافَهُ (۳).

نی، [الغيبه] للنعمانى على بن أحمد البندبيجى عن عبيد الله بن موسى عن البرقى عن أبيه عن سعدان بن مسلم عن هشام بن سالم عن أبى عبد الله عليه السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «درحالی که مردی پشت سر قائم علیه السلام می ایستد و به حضرت امر و نهی می کند، حضرت دستور می دهد: «او را بگردانید و بیاورید!» پس او را مقابل حضرت می آورند. حضرت امر می کند که گردنش زده شود. پس در شرق و غرب عالم چیزی نمی ماند مگر اینکه از حضرت می ترسد. - . غیبت نعمانی: ۲۳۹

-

در غیبت نعمانی مثل این حدیث به سند دیگری هم مندرج است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمِّهِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: أَ لَا أُرِیکَ قَمِیصَ الْقَائِمِ الَّذِی یَقُومُ عَلَیْهِ فَقُلْتُ بَلَی فَدَعَا بِقِمَطْرٍ فَفَتَحَهُ وَ أَخْرَجَ مِنْهُ قَمِیصَ کَرَابِیسَ فَنَشَرَهُ فَإِذَا فِی کُمِّهِ الْأَیْسَرِ دَمٌ فَقَالَ هَذَا قَمِیصُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الَّذِی عَلَیْهِ یَوْمَ ضُرِبَتْ رَبَاعِیَتُهُ وَ فِیهِ یَقُومُ الْقَائِمُ فَقَبَّلْتُ الدَّمَ وَ وَضَعْتُهُ عَلَی وَجْهِی ثُمَّ طَوَاهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ رَفَعَهُ (۴).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: یعقوب بن شعیب از حضرت صادق علیه السلام روایت می کند که به وی فرمود: «نمی خواهی پیراهن قائم را که در آن قیام می کند به تو نشان دهم؟» عرض کردم: «چرا،می خواهمببینم.» حضرت دستور داد جعبه ای آوردند. آنگاه در آن را گشود و یک پیراهن کرباسی از میان آن بیرون آورد و آن را باز کرد. دیدم آستین چپ آن خون آلود است. حضرت فرمود: «این پیراهن پیغمبر است که در روزی که دندان مبارکش را شکستند به تن داشت. قائم هم در روز ظهورش این را به تن می کند.» من آن خون خشکیده را بوسیدم و آن را به صورت خود مالیدم. سپس حضرت پیراهن را پیچید و برداشت. - . همان: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

بیان

القِمَطْر ما یصان فیه الکتب.

ص: ۳۵۵

۱- ۱. تراه فی غیبه الشیخ ص ۲۹۲ و غیبه النعمانیّ ص ۱۲۲ و هکذا الأحادیث الآتیه.

۲- ۲. راجع المصدر ص ۱۲۲ و فیه تقدیم و تأخیر بعد ذلک فی الجملتین.

۳- ۳. المصدر ص ۱۲۶.

۴- ۴. راجع غیبه النعمانیّ ص ۱۲۸ و هکذا الأحادیث التالیه.

**[ترجمه]«قمطر» چیزی است که نامه ها و کتب در آن نگهداری می شود.

**[ترجمه]

«۱۱۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ-(۱) قَالَ هُوَ أَمْرُنَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَلَّا نَسْتَعْجِلَ بِهِ یُؤَیِّدُهُ بِثَلَاثَهِ أَجْنَادٍ بِالْمَلَائِکَهِ وَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الرُّعْبِ وَ خُرُوجُهُ کَخُرُوجِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ کَما أَخْرَجَکَ رَبُّکَ مِنْ بَیْتِکَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ فَرِیقاً مِنَ الْمُؤْمِنِینَ لَکارِهُونَ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عبدالرحمن بن کثیر نقل می کند که حضرت صادق آیه شریفه«أَتی أَمْرُ اللَّهِ فَلا تَسْتَعْجِلُوهُ»، {هان امرخدا در رسید، پس درآن شتاب مکنید} را تلاوت کرد و فرمود: «این «امر اللّه» امر ماست که برای آن شتاب و عجله نمی کنیم. خداوند صاحب الامر ما را با سه لشکر از فرشتگان و مؤمنین و رعبی (که در دل پادشاهان و گردنکشان می اندازد) تأیید می کند. قیام وی مانند قیام پیغمبر صلی الله علیه و آله است که خداوند می فرماید:«کَما أَخْرَجَکَ رَبُّکَ مِنْ بَیْتِکَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ فَرِیقاً مِنَ الْمُؤْمِنِینَ لَکارِهُونَ» - . انفال / ۵ - ، {همان گونه که پروردگارت تو را از خانه ات به حقّ بیرون آورد و حال آنکه دسته ای از مؤمنان سخت کراهت داشتند.} - . غیبت نعمانی: ۲۴۳ -

**[ترجمه]

«۱۲۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ قَالَ قَالَ علیه السلام: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام نَزَلَتِ الْمَلَائِکَهُ بِثَلَاثِمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ ثُلُثٌ عَلَی خُیُولٍ شُهْبٍ وَ ثُلُثٌ عَلَی خُیُولٍ بُلْقٍ وَ ثُلُثٌ عَلَی خُیُولٍ حُوٍّ قُلْتُ وَ مَا الْحُوُّ قَالَ الْحُمْرُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بطائنی از حضرت نقل می کند که فرمود: «وقتی قائم قیام کند، ملائکه با سیصد و سیزده نفر به خدمت حضرت نازل می شوند. یک ثلثشان سوار بر اسبان سفید و یک ثلثشان سوار بر اسبان ابلق و یک ثلثشان سوار بر اسبان حوّه می باشند.» پرسیدم: «حوّه چیست؟» فرمود: «اسبان سرخ.» - . همان -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام بثلاثمائه أی مع ثلاثمائه و ثلاثه عشر من المؤمنین (۳) و قال الجوهری الحُوَّه لون یخالط الکمته مثل صدإ الحدید و قال الأصمعی الحُوَّه حمره تضرب إلی السواد(۴).

**[ترجمه]عبـارت «بثلاثمـائه» یعنی بـا سـیصد و سـیزده نفر از مؤمنین. و جوهری گفته: «حوّه» رنگی است که به قرمز مایـل به سیاه می زند، مثل زنگ آهن، و اصمعی می گوید: حوه رنگ سرخی است که به سیاهی می زند.

**[ترجمه]

«۱۲۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام نَزَلَتْ سُیُوفُ الْقِتَالِ عَلَی کُلِّ سَیْفٍ اسْمُ الرَّجُلِ وَ اسْمُ أَبِیهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام کند، شمشیرهای جنگ از آسمان فرود می آید و بر هر شمشیر، اسم شخص [استفاده کننده از آن] و پدرش نوشته شده است.» - . همان: ۲۴۴ -

**[ترجمه]

«۱۲۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِی (۵)

عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ

ص: ۳۵۶

۱- ۱. النحل: ۱.

۲- ۲. الأنفال: ۵.

۳- ۳. فی المصدر المطبوع ص ۱۲۸: نزلت الملائکه ثلاث مائه إلخ بلا حرف جر و هو الصحیح.

۴- ۴. و لکن« الحو» هو جمع أحوی کما أن الحمر جمع أحمر، و بلق جمع أبلق و شهب جمع أشهب، و الاحوی: من به لون الحوه. و الفعل منه کأحمر و احمرر، یقال: احووی الفرس یحووی احوواء. لکنه قد صحفت الکلمه فی المصدر بالحر.

۵- ۵. نسخ الکتاب مختلفه بین« علی بن الحسن» و« علی بن الحسین» کما فی المصدر لکن الصحیح علیّ بن الحسن فانه علیّ بن الحسن بن علیّ بن فضال التیملی مولی تیم اللّه بن. ثعلبه، قال النعمانیّ ص ۸ فی أول روایه رواها عنه فی کتاب الغیبه« أخبرنا به أحمد بن محمّد بن سعید بن عقده الکوفیّ و هذا الرجل ممن لا یطعن علیه فی الثقه و لا فی العلم بالحدیث و الرجال الناقلین له قال: حدّثنا علیّ بن الحسن التیملی من تیم اللّه، قال: حدّثنی أخوای أحمد و محمّد ابنا الحسن بن علیّ بن فضال، عن أبیهما، عن ثعلبه بن میمون إلخ» فمع أنّه صرّح لفظا بانه یروی عن أخویه ابنی الحسن بن علیّ بن فضال قد طبع فی الکتاب نفس هذا الحدیث« علی بن الحسین» و هکذا فی کثیر من الأحادیث الأخر، فنقل کتاب البحار کذلک مختلفا بین الحسن و الحسین. و فیه تصحیفات أخر کما أنّه قد یقال بدل التیملی: التیمی لکنهما بمعنی و قد یصحف التیملی: بالسلمی، و یصحف التیمی: بالمیثمی.

راجع كتب الرجال، ترجمه علىّ بن الحسن ابن فضال و أخويه أحمد و محمد. فما وقع فى طبعتنا هذه« ابن عقده، عن علىّ بن الحسين» فهو ممّا جرينا على نسخه الأصل و المصدر. غفله.

عَامِرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ بَشِيرٍ النَّبَّالِ قَالَ وَ حَدَّثَنِی أَیْضاً عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ بَشِيرٍ وَ اللَّفْظُ لِرِوَایَهِ ابْنِ عُقْدَهَ قَالَ: لَمَّا قَدِمْتُ الْمَدِینَهَ انْتَهَیْتُ إِلَی مَنْزِلِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَإِذَا أَنَا بِبَغْلَتِهِ مُسْرَجَهً بِالْبَابِ فَجَلَسْتُ حِیَالَ الدَّارِ فَخَرَجَ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَنَزَلَ عَنِ الْبَغْلَهِ وَ أَقْبَلَ نَحْوِی فَقَالَ لِی مِمَّنِ الرَّجُلُ قُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ مِنْ أَیِّهَا قُلْتُ مِنَ الْكُوفَهِ قَالَ مَنْ صَحِبَکَ فِی هَذَا الطَّرِیقِ قُلْتُ قَوْمٌ مِنَ الْمُحْدِثَهِ قَالَ وَ مَا الْمُحْدِثَهُ قُلْتُ الْمُرْجِئَهُ فَقَالَ وَیْحَ هَذِهِ الْمُرْجِئَهِ إِلَی مَنْ یَلْجَئُونَ غَداً إِذَا قَامَ قَائِمُنَا قُلْتُ إِنَّهُمْ یَقُولُونَ لَوْ قَدْ کَانَ ذَلِکَ کُنَّا نَحْنُ وَ أَنْتُمْ فِی الْعَدْلِ سَوَاءً فَقَالَ مَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَیْهِ وَ مَنْ أَسَرَّ نِفَاقاً فَلَا یُبَعِّدُ اللَّهُ غَیْرَهُ وَ مَنْ أَظْهَرَ شَیْئاً أَهْرَقَ اللَّهُ دَمَهُ ثُمَّ قَالَ یَذْبَحُهُمْ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ کَمَا یَذْبَحُ الْقَصَّابُ شَاتَهُ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی حَلْقِهِ قُلْتُ إِنَّهُمْ یَقُولُونَ إِنَّهُ إِذَا کَانَ ذَلِکَ اسْتَقَامَتْ لَهُ الْأُمُورُ فَلَا یُهَرِیقُ مِحْجَمَهَ دَمٍ فَقَالَ کَلَّا وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ حَتَّی نَمْسَحَ وَ أَنْتُمُ الْعَرَقَ وَ الْعَلَقَ وَ أَوْمَأَ

بِيَدِهِ إِلَى جَبْهَتِهِ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بشیر نبال می گوید: به منزل امام باقر علیه السلام در مدینه آمدم و استری زین شده را دم در یافتم! کنار در نشستم تا اینکه حضرت بیرون آمد. بر ایشان سلام کردم. ایشان از استر پیاده شد، به سمت من آمد و فرمود: «این مرد از چه کسانی است؟» عرض کردم از اهل عراق! فرمود: «از کجای عراق؟» گفتم از کوفه! فرمود: «رفیق راهت که بود؟» عرض کردم: «گروهی از محدثه.» فرمود: «محدثه چه کسانی هستند؟» گفتم: «مرجئه!» فرمود: «وای بر این مرجئی ها! فردا که قائم ما قیام کند به که پناهنده می شوند؟» گفتم:«آنها می گویند که اگر چنین اتفاقی بیفتد، ما و شما در عدالت او برابر می شویم!» پس فرمود: «کسی که توبه کند خدا می پذیرد و کسی که نفاقش را پنهان کند، خدا جز او را از درگاهش دور نمی کند و کسی که چیزی را اظهار کند، خدا خونش را می ریزد.»

سپس فرمود: «قسم به خدایی که جانم در دست اوست، آنان را مانند قصابی که گوسفندش را ذبح می کند، با دست خود سر می برد.» و با دستش اشاره به حلقش کرد. گفتم: «آنان می گویند که وقتی قائم خروج کند، امور برایش درست می شود و خون نمی ریزد!» فرمود: «هرگز! قسم به خدایی که جانم در دست اوست، کار درست نمی شود.ما و شما باید شدایدی که موجب عرق ریختن و خونریزی ها می شود را ملاقات کنیم.» و با دستش به پیشانی اش اشاره فرمود. - . غیبت نعمانی: ۲۸۳ -

**[ترجمه]

بیان

العلق بالتحریک الدم الغلیظ و مسح العرق و العلق کنایه عن ملاقاه الشدائد التی توجب سیلان العرق و الجراحات المسیله للدم.

**[ترجمه]«علق» با فتح عین و لام، خون غلیظ را گویند و «مسح عرق و علق»، کنایه از دیدن شدایدی است که موجب ریزش عرق و جراحات خونبار می شود.

**[ترجمه]

«۱۲۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ بَشِيرٍ النَّبَّالِ: مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ لَمَّا قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّ الْمَهْدِيَّ لَوْ قَامَ لَاسْتَقَامَتْ لَهُ الْأُمُورُ عَفْواً وَ لَا يُهَرِيقُ مِحْجَمَةَ دَمٍ فَقَالَ كَلَّا وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوِ اسْتَقَامَتْ لِأَحَدٍ عَفْواً لَاسْتَقَامَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه وآله حِينَ أُدْمِيَتْ رَبَاعِيَتُهُ وَ شُجَّ فِي وَجْهِهِ كَلَّا وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى نَمْسَحَ نَحْنُ وَ أَنْتُمُ الْعَرَقَ وَ الْعَلَقَ ثُمَّ مَسَحَ جَبْهَتَهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: بشیر نبال مثل این حدیث را نقل کرد، جز اینکه می گوید: وقتی به حضرت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: «مخالفین ما می گویند که وقتی مهدی قیام می کند، بدون اینکه یک قطره خون بریزد امور سلطنت برای

او فراهم می شود.» فرمود: «نه، این طور نیست! به خدایی که جان من در دست اوست، اگر بدون خونریزی امکان داشت، این کار برای پیغمبر روی می داد و دیگر دندانش نمی شکست و روی مبارکش مجروح نمی گشت. به خدا قسم تا ما و شما شداید و صدمات بسیار نبینیم و خون ها ریخته نشود، دولت او قوام نمی گیرد.» در این وقت حضرت با دست به پیشانی مبارکشاشاره فرمود. - . غیبت نعمانی: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۲۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُعَاوِیَهَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عِیسَی بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدْ ذَکَرَ الْقَائِمَ علیه السلام فَقُلْتُ إِنِّی لَأَرْجُو أَنْ یَکُونَ أَمْرُهُ فِی سُهُولَهٍ فَقَالَ لَا یَکُونُ ذَلِکَ حَتَّی تَمْسَحُوا الْعَرَقَ وَ الْعَلَقَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مفضل می گوید: هنگام بردن نام قائم علیه السلام به حضرت امام صادق علیه السلام عرض کردم: «امید دارم امر ایشان در آسانی صورت پذیرد!» فرمود: «چنین نمی شود،تا اینکه در شداید عرق بریزید و خون شما بریزد.» - .همان -

**[ترجمه]

«۱۲۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ ظَبْیَانَ (۲)

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ أَهْلَ الْحَقِّ لَمْ یَزَالُوا مُنْذُ کَانُوا فِی شِدَّهٍ أَمَا إِنَّ ذَلِکَ إِلَی مُدَّهٍ قَرِیبَهٍ وَ عَاقِبَهٍ طَوِیلَهٍ.

نی، [الغیبه] للنعمانی ابن عقده عن بعض رجاله عن علی بن إسحاق بن عمار عن محمد بن سنان: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: یونس بن ظبیان گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «پیروان حق همیشه در ناراحتی به سر می برده اند! آگاه باشید که مدت ناراحتی اندک و زمان دولت قائم طولانی خواهد بود.» - .همان -

مثل این حدیث به سند دیگر نیز در غیبت نعمانی ذکر شده است. - .غیبت نعمانی: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۲۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ(۳)

قَالَ: ذُکِرَ الْقَائِمُ عِنْدَ الرِّضَا علیه السلام فَقَالَ

ص: ۳۵۸

۱- ۱. تراه فی المصدر ص ۱۵۲ و هکذا الأحادیث التالیه.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۵۲ و ۱۵۳ فی کل من السندین:« عن یونس بن رباط» فتحرر. و ابن ظبیان ضعیف غال کذاب کان یضع الحدیث و أمّا ابن رباط فهو ثقه.

۳- ۳. فی الأصل المطبوع: عمر بن خلاد، و هو تصحیف راجع المصدر ص ۱۵۳.

أَنْتُمُ الْيَوْمَ أَرْخَى بَالًا مِنْكَمْ يَوْمَئِذٍ قَالَ وَ كَيْفَ قَالَ لَوْ قَدْ خَرَجَ قَائِمُنَا علیه السلام لَمْ يَكَنْ إِلَّا الْعَلَقُ وَ الْعَرَقُ وَ الْقَوْمُ عَلَى السُّرُوجِ وَ مَا لِبَاسُ الْقَائِمِ علیه السلام إِلَّا الْغَلِيظُ وَ مَا طَعَامُهُ إِلَّا الْجَشِبُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عمر بن خلاد گفت: در محضر حضرت امام رضا علیه السلام از قائم آل محمد صلی الله علیه و آله سخن به میان آمد. حضرت فرمود: «شما امروز راحتی بیشتری از آن روز دارید.» عرض شد چرا؟ فرمود: «برای اینکه وقتی قائم خروج می کند، شداید بسیار روی می دهد و خون زیاد ریخته می شود و مردم دسته دسته سوار بر اسب، هر سو در تاخت و تازند. لباس قائم علیه السلام زبر و غذایش صعب التناول است.» - .همان: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۱۲۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هَوْذَةَ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالطَّوَافِ فَنَظَرَ إِلَيَّ وَ قَالَ لِي يَا مُفَضَّلُ مَا لِي أَرَاكَ مَهْمُوماً مُتَغَيِّرَ اللَّوْنِ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ نَظَرِي إِلَى بَنِي الْعَبَّاسِ وَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ مِنْ هَذَا الْمُلْكِ وَ السُّلْطَانِ وَ الْجَبَرُوتِ فَلَوْ كَانَ ذَلِكَ لَكُمْ لَكُنَّا فِيهِ مَعَكُمْ فَقَالَ يَا مُفَضَّلُ أَمَا لَوْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ إِلَّا سِيَاسَةُ اللَّيْلِ وَ سِيَاحَةُ النَّهَارِ وَ أَكْلُ الْجَشِبِ وَ لُبْسُ الْخَشِنِ شِبْهَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِلَّا فَالنَّارُ فَزُوِيَ ذَلِكَ عَنَّا فَصِرْنَا نَأْكُلُ وَ نَشْرَبُ وَ هَلْ رَأَيْتَ ظُلَامَةً جَعَلَهَا اللَّهُ نِعْمَةً مِثْلَ هَذَا(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: : مفضل می گوید: هنگام طواف نزد امام صادق علیه السلام بودم. پس به من نگریست و فرمود: «ای مفضل! چرا تو را غمگین و رنگ پریده می بینم؟» گفتم: «فدایت شوم! من به بنی عباس و حکومت و سلطنت و جبروتی که دارند می نگرم. اگر این حکومت و جبروت برای شما بود، ما نیز با شما در نعمت بودیم.» فرمود: «ای مفضل! اگر چنین می شد، برای ما فقط پاسبانی رعیت در شب ها و گشتن در پی امور مردم در روزها و خوردن غذای درشت و غلیظ و پوشیدن لباس زبر شبیه امیر مؤمنان علیه السلام می ماند و اگر این گونه رفتار نمی کردیم، آتش جهنم نصیب ما می شد. پس این شوکت به ما داده نشد، از این جهت هرچه می خواهیم می خوریم و می نوشیم. آیا هیچ دیده ای ظلمی مثل این را خدا موجب نعمت قرار داده باشد؟» - . غیبت نعمانی: ۲۸۶ -

**[ترجمه]

بیان

إلاـ سیاسه اللیل أی سیاسه الناس و حراستهم عن الشر باللیل و ریاضه النفس فیها بالاهتمام لأمور الناس و تدبیر معاشهم و معادهم مضافا إلی العبادات البدنیه و فی النهایه السیاسه القیام علی الشی ء بما یصلحه و سیاحه النهار بالدعوه إلی الحق و الجهاد و السعی فی حوائج المؤمن و السیر فی الأرض لجمیع ذلک و السیاسه بمعنی الصوم کما قیل غیر مناسب هنا(۲).

فزوی أی صرف و أبعد فهل رأیت تعجب منه علیه السلام فی صیروره الظلم علیهم نعمه لهم و کأن المراد بالظلامه هنا الظلم و

فی القاموس المظلمه بکسر اللام و کثمامه ما تظلمه الرجل.

ص: ۳۵۹

۱- ۱. تری الحدیث و الذی بعده فی المصدر ص ۱۵۴، و روی مثله الکلینی عن المعلی ابن خنیس- الکافی ج ۱ ص ۴۱۰.

۲- ۲. قال فی الأقرب: السائح أیضا الصائم الملازم للمساجد لانه یسیح فی النهار بلا زاد. قلت و یحتمل أن یکون اللفظ« سباحه النهار» کما فی قوله تعالی:« إِنَّ لَکَ فِی النَّهارِ سَبْحاً طَوِیلًا» ای تقلبا فی المهمات، و اشتغالا بها، و تصرفا فی المعاش.

**[ترجمه]عبارت «الا سیاسه اللیل» یعنی سیاست مردم و حراست از ایشان از شرور در شب و ریاضت نفس در این امر به سبب همت گماشتن به امور مردم و تدبیر معاش و معادشان علاوه بر عبادات بدنی. و در نهایه «سیاست» عبارت است از قیام بر چیزی برای انجام امری که آن شیء را اصلاح می کند. و کلمه «سیاحه النهار» به سبب دعوت به حق و جهاد و سعی در رفع حوائج مؤمنان و سیر در زمین برای همه این امور است، و سیاحت به معنای روزه، چنانچه گفته شده، مناسب با این روایت نیست.

عبارت «فزوی» یعنی رویگردان و دور شد و عبارت «هل رأیت تعجبی» از جانب حضرت است در اینکه ظلم بر آنان موجب نعمتی بر آنان شده است و گویا منظور از «ظلامه» در اینجا ظلم است و در کتاب قاموس، ظلامه به معنای «مِظلمه» به کسر لام و مانند «ثُمامه» که نام گیاهی است، چیزی است که مرد آن را ظلم می داند.

**[ترجمه]

«۱۲۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ(۱) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ وَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی بَيْتِهِ وَ الْبَيْتُ غَاصٌّ بِأَهْلِهِ فَأَقْبَلَ النَّاسُ يَسْأَلُونَهُ فَلَا يُسْئَلُ عَنْ شَیْ ءٍ إِلَّا أَجَابَ فِيهِ فَبَكَيْتُ مِنْ نَاحِيَهِ الْبَيْتِ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ يَا عَمْرُو قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ كَيْفَ لَا أَبْكِی وَ هَلْ فِی هَذِهِ الْأُمَّهِ مِثْلُكَ وَ الْبَابُ مُغْلَقٌ عَلَيْكَ وَ السِّتْرُ لَمُرْخًى عَلَيْكَ فَقَالَ لَا تَبْكِ يَا عَمْرُو نَأْكُلُ أَكْثَرَ الطَّيِّبِ وَ نَلْبَسُ اللَّيِّنَ وَ لَوْ كَانَ الَّذِی تَقُولُ لَمْ يَكُنْ إِلَّا أَكْلُ الْجَشِبِ وَ لُبْسُ الْخَشِنِ مِثْلَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ إِلَّا فَمُعَالَجَهُ الْأَغْلَالِ فِی النَّارِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: عمرو بن شمر می گوید: نزد حضرت صادق علیه السلام در بیت ایشان بودیم و خانه پر از خلایق بود. مردم می آمدند و سؤال می کردند و حضرت به همه مسائلشان پاسخ می داد. من در گوشه ای از خانه گریه می کردم! فرمود: «ای عمرو! سبب گریه تو چیست؟»عرض کردم: «فدایت شوم! چگونه نگریم در حالی که در این امت کسی مانند شما نیست، ولی درب بر روی شما بسته است و پرده انکار به رویت کشیده شده!» فرمود: «ای عمرو! گریه مکن که ما چیزهای لذیذ فراوان می خوریم و لباس نرم می پوشیم و اگر امر به گونه ای که تو می خواهی بود، فقط باید غذای درشت و لباس زبر استفاده می کردیم، مثل امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام و اگر این کار را نمی کردیم، در آتش باید علاج غل هایآتشین را می کردیم.» - . غیبت نعمانی: ۲۸۷ -

**[ترجمه]

«۱۲۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِهَذَا الْإِسْنَادِ(۲)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام (۳)

أَنَّهُ قَالَ: أَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُخْلِفَ وَقْتَ الْمُوَقِّتِينَ وَ هِيَ رَايَهُ(۴) رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله نَزَلَ بِهَا جَبْرَئِيلُ يَوْمَ بَدْرٍ سِيرَ بِهِ-(۵)

ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا

مُحَمَّدٍ(۶)

مَا هِيَ وَ اللَّهِ مِنْ قُطْنٍ وَ لَا كَتَّانٍ وَ لَا قَزٍّ وَ لَا حَرِيرٍ فَقُلْتُ مِنْ أَيِّ شَيْ ءٍ هِيَ قَالَ مِنْ وَرَقِ الْجَنَّهِ نَشَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَوْمَ بَدْرٍ ثُمَّ لَفَّهَا وَ دَفَعَهَا إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَلَمْ تَزَلْ عِنْدَ عَلِيٍّ عليه السلام حَتَّى كَانَ يَوْمُ الْبَصْرَهِ فَنَشَرَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ ثُمَّ لَفَّهَا(۷)

۱- ۱. الاسناد مصرح به فى المصدر ص ۱۵۵، و المصنّف عول فيهما على الاسناد السابق.

۲- ۲. الاسناد مصرح به فى المصدر ص ۱۵۵، و المصنّف عول فيهما على الاسناد السابق.

۳- ۳. هذا هو الصحيح كما فى المصدر ص ۱۵۵، و عبد اللّه بن سنان انما روى عن الصادق(ع).

۴- ۴. كذا فى الأصل المطبوع ص ۱۹۳ و هكذا المصدر ص ۱۵۵ و الظاهر أن فيه سقطا لعدم تناسب الجملتين، و فقدان مرجع الضمير« هى» و سيجى ء بيانه.

۵- ۵. فى الأصل المطبوع هناك تكرار، اسقطناه بعد العرض على المصدر.

۶- ۶.« أبو محمد» كنيه أبو بصير، و الخطاب معه كما ستعرف.

۷- ۷. هاهنا ينتهى الحديث فى المصدر، و قد رواه النعمانىّ فى باب ما جاء فى المنع عن التوقيت و التسميه لصاحب الامر عليه السلام ص ۱۵۵، بمناسبه صدره. ثمّ انه قد روى فى باب ما جاء فى ذكر رايه رسول اللّه، و انه لا ينشرها بعد يوم الجمل الا. القائم عليه السلام ص ۱۶۵ ما هذا لفظه: أحمد بن محمّد بن سعيد قال: حدّثنا أبو عبد اللّه يحيى بن زكريا بن شيبان، عن يونس[يوسف] بن كليب، عن الحسن بن علىّ بن أبى حمزه، عن أبيه، عن أبى بصير، قال: قال أبو عبد اللّه عليه السلام لا يخرج القائم عليه السلام حتّى يكون تكمله الحلقه، قلت: و كم تكمله الحلقه؟ قال: عشره آلاف، جبرئيل عن يمينه، و ميكائيل عن يساره، ثمّ يهز الرايه المغلبه، و يسير بها، فلا يبقى أحد فى المشرق و لا فى المغرب الا لعنها، و هى رايه رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله نزل بها جبرئيل يوم بدر، ثمّ قال: يا با محمّد ما هى و اللّه- الى آخر ما نقله المصنّف- رضوان اللّه عليه- لكن سيجى ء تحت الرقم ۱۵۳ صدر هذا الحديث بهذا السند مع زياده و لا يوجد مثله فى المصدر، و الظاهر أن كتاب الغيبه كانت نسخه مختلفه هناك سقيمه. فراجع و تحرر.

وَ هِیَ عِنْدَنَا هُنَاکَ لَا یَنْشُرُهَا أَحَدٌ حَتَّی یَقُومَ الْقَائِمُ علیه السلام فَإِذَا قَامَ نَشَرَهَا فَلَمْ یَبْقَ فِی الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ أَحَدٌ إِلَّا لَعَنَهَا-(۱)

وَ یَسِیرُ الرُّعْبُ قُدَّامَهَا شَهْراً وَ وَرَاءَهَا شَهْراً وَ عَنْ یَمِینِهَا شَهْراً وَ عَنْ یَسَارِهَا شَهْراً ثُمَّ قَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّهُ یَخْرُجُ مَوْتُوراً غَضْبَانَ أَسِفاً لِغَضَبِ اللَّهِ عَلَی هَذَا الْخَلْقِ عَلَیْهِ قَمِیصُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الَّذِی کَانَ عَلَیْهِ یَوْمَ أُحُدٍ وَ عِمَامَتُهُ السَّحَابُ وَ دِرْعُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله السَّابِغَهُ وَ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ذُو الْفَقَارِ یُجَرِّدُ السَّیْفَ عَلَی عَاتِقِهِ ثَمَانِیَهَ أَشْهُرٍ یَقْتُلُ هَرْجاً فَأَوَّلُ مَا یَبْدَأُ بِبَنِی شَیْبَهَ فَیَقْطَعُ أَیْدِیَهُمْ وَ یُعَلِّقُهَا فِی الْکَعْبَهِ وَ یُنَادِی مُنَادِیهِ هَؤُلَاءِ سُرَّاقُ اللَّهِ ثُمَّ یَتَنَاوَلُ قُرَیْشاً فَلَا یَأْخُذُ مِنْهَا إِلَّا السَّیْفَ وَ لَا یُعْطِیهَا إِلَّا السَّیْفَ وَ لَا یَخْرُجُ الْقَائِمُ علیه السلام حَتَّی یُقْرَأَ کِتَابَانِ کِتَابٌ بِالْبَصْرَهِ وَ کِتَابٌ بِالْکُوفَهِ بِالْبَرَاءَهِ مِنْ عَلِیٍّ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام محمد باقر علیه السلام فرمود: «خداوند بر خلاف وقتی که تعیین کنندگان وقت (ظهور امام زمان) معین کرده اند، عمل می کند! پرچم قائم همان پرچم رسول خداست که جبرئیل در روز جنگ بدر از آسمان آورد و آن را در میدان جنگ به اهتزاز درآورد.»

آنگاه حضرت فرمود: «ای ابا محمد! به خدا قسم؛ این پرچم از پنبه و کتان و ابریشم و حریر نیست.» عرض کردم: «پس از چیست؟» گفت: «برگ درخت بهشت است. پیغمبر صلی الله علیه و آله در جنگ بدر آن را برافراشت. سپس آن را پیچید و به دست علی علیه السلام داد و پیوسته نزد آن حضرت بود، تا اینکه در روز جنگ جمل حضرت آن را برافراشته کرد و خدا او راپیروز گردانید. آنگاه علی علیه السلام آن را پیچید و همیشه نزد ما بوده و هست و دیگر هیچ کس آن را نمی گشاید، تا اینکه قائم ما قیام کند. وقتی قائم علیه السلام قیام کرد، آن را به اهتزاز در می آورد و هر کس در شرق و غرب عالم باشد، آن را می بیند. رعب و ترس وی، یکماه زودتر از پیش روی و چپ و راست او رفته در دل ها جای می گیرد.» آنگاه فرمود: «ای محمد! او به خونخواهی پدرانش قیام می کند و سخت خشمگین است و از اینکه خداوند بر این خلق غضب کرده متأسف می باشد.او پیراهن پیغمبر صلی الله علیه و آله را که در جنگ احد پوشیده بود به تن دارد و عمامه و زره پیغمبر را که به قامت وی می برازد می پوشد و ذوالفقار، شمشیر پیغمبر را هم در دست دارد. سپس شمشیر را هشت ماه بر دوش خود عریان می گذارد و از کشته بی دینان پشته ها می سازد.

او نخست از بنی شیبه شروع می کند؛ دست آنها را می برد و به کعبه می آویزد و جارچی او اعلام می کند که اینان دزدان خانه خدایند. آنگاه به قریش حمله می آورد، شمشیر آنها را می گیرد و با ضرب شمشیر سیرابشان می گرداند. او قیام نمی کند، مگر بعد از آنکه دشمنانش دو فرمان، یکی در بصره و دیگری در کوفه، مبنی بر بیزاری از امیرالمؤمنین علیه السلام بخوانند.» - . غیبت نعمانی: ۳۰۷ -

**[ترجمه]

«۱۳۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ

١- ١. سيجی ء تحت الرقم ١٣۴ و ١٣۵ بيان وجه اللعن. و فی الأصل المطبوع:« لقيها» و هو تصحيف.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ (١) عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِی طَلْحَهَ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: یَا ثَابِتُ کَأَنِّی بِقَائِمِ أَهْلِ بَیْتِی قَدْ أَشْرَفَ عَلَی نَجَفِکُمْ هَذَا وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی نَاحِیَهِ الْکُوفَهِ فَإِذَا هُوَ أَشْرَفَ عَلَی نَجَفِکُمْ نَشَرَ رَایَهَ رَسُولِ اللَّهِ فَإِذَا هُوَ نَشَرَهَا انْحَطَّتْ عَلَیْهِ مَلَائِکَهُ بَدْرٍ قُلْتُ وَ مَا رَایَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ عُودُهَا مِنْ عُمُدِ عَرْشِ اللَّهِ وَ رَحْمَتِهِ وَ سَائِرُهَا مِنْ نَصْرِ اللَّهِ لَا یَهْوِی بِهَا إِلَی شَیْ ءٍ إِلَّا أَهْلَکَهُ اللَّهُ قُلْتُ فَمَخْبُوءَهٌ هِیَ عِنْدَکُمْ حَتَّی یَقُومَ الْقَائِمُ فَیَجِدَهَا أَمْ یُؤْتَی بِهَا قَالَ لَا بَلْ یُؤْتَی بِهَا قُلْتُ مَنْ یَأْتِیهِ بِهَا قَالَ جَبْرَئِیلُعلیه السلام (٢).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ثمالی می گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: «ای ثابت! گویا من قائم از اهل بیتم را می بینم که بر این نجف شما مسلط شده.(و با دستش به گوشه کوفه اشاره کرد) وقتی بر نجف شما تسلط یافت، پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله را نشر می دهد و وقتی پرچم را نشر داد،ملائکه بدر بر او نازل می شوند.» پرسیدم: «پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله چیست؟» فرمود: «چوبش از ستون هایعرش خدا و رحمت اوست و باقی آن از نصرت خداست، و حضرت با آن قصد کسی نمی کند، مگر اینکه خدا او را هلاک می کند!» پرسیدم: «این پرچم نزد شما پنهان است تا قائم خروج کند و آن را بیابد یا آن را برای حضرت می آورند؟» فرمود: «خیر، آن پرچم برای حضرت آورده می شود.» پرسیدم: «چه کسی می آورد؟» فرمود: «جبرئیل علیه السلام .» - . غیبت نعمانی: ۳۰۸ -

**[ترجمه]

بیان

یمکن أن یکون نفی کونها عندهم تقیه لئلا یطلب منهم سلاطین الوقت أو بعد الغیبه رفع إلی السماء ثم یأتی بها جبرئیل أو یکون رایه أخری غیر ما مر.

**[ترجمه]ممکن است نفی کردن حضرت این را که این پرچم نزد ایشان باشد، تقیه باشد تا سلاطین جور وقت از آنان نخواهند که آن را بیاورند، یا وجه این نفی کردن این باشد که بعد از غیبت به آسمان رفته و جبرئیل آن را می آورد، یا پرچم دیگری غیر از آنچه گذشت را جبرئیل بیاورد.

**[ترجمه]

«۱۳۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَیْلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ اسْتَقْبَلَ مِنْ جَهَلَهِ النَّاسِ أَشَدَّ مِمَّا اسْتَقْبَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ جُهَّالِ الْجَاهِلِیَّهِ فَقُلْتُ وَ کَیْفَ ذَلِکَ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَتَی النَّاسَ وَ هُمْ یَعْبُدُونَ الْحِجَارَهَ وَ الصُّخُورَ وَ الْعِیدَانَ وَ الْخُشُبَ الْمَنْحُوتَهَ وَ إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَتَی النَّاسَ وَ کُلُّهُمْ یَتَأَوَّلُ عَلَیْهِ کِتَابَ اللَّهِ وَ یَحْتَجُّ عَلَیْهِ بِهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَیَدْخُلَنَّ عَلَیْهِمْ عَدْلُهُ جَوْفَ بُیُوتِهِمْ کَمَا یَدْخُلُ الْحَرُّ وَ الْقُرُّ(٣).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: فضیل بن یسار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «هنگامی که قائم ما قیام می کند، با مردم نادانی روبه رو می گردد که در نفهمی، از جهال جاهلیت که پیغمبر با آنها مواجه بود، بدترند!»عرض کردم: «چطور؟» فرمود: «وقتی پیغمبر صلی الله علیه و آله مبعوث شد، مردم بت هایی از سنگ و صخره ها و چوب های تراشیده را پرستش می کردند و زمانی که قائم قیام می کند، همه مردم کتاب خدا (قرآن) را به میل خود تأویل کرده و به آن استدلال می کنند.» آنگاه فرمود: «آگاه باشید! به خدا قسم عدل قائم (چندان گسترش می یابد و نافذ است که) مانند سرما و گرما به داخل خانه های مردم رسوخ می کند.» -. همان: ۲۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۳۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُخْتَارٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ لَوْ قَدْ ظَهَرَ لَقِیَ مِنَ النَّاسِ مِثْلَ مَا لَقِیَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَکْثَرَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ثمالی می گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام فرمود: «صاحب این امر اگر ظهور کند، از مردم همان چیزی را که پیغمبر صلی الله علیه و آله دید و بیش از آن را خواهد دید.» -. غیبت نعمانی: ۲۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۳۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ

ص: ۳۶۲

۱- ۱. فی الأصل المطبوع« عن محمّد بن الحسین» و هو تصحیف و سیأتی تحت الرقم ۱۳۲ و ۱۳۴ و ۱۳۵.

۲- ۲. المصدر: ۱۶۶ و قد مر نظیره سابقا تحت الرقم ۴۱ و ۴۸.

۳- ۳. راجع المصدر ص ۱۵۹ و هکذا الأحادیث التالیه.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ الْقَائِمَ علیه السلام يَلْقَى فِي حَرْبِهِ مَا لَمْ يَلْقَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَتَاهُمْ وَ هُمْ يَعْبُدُونَ الْحِجَارَةَ الْمَنْقُورَةَ وَ الْخَشَبَةَ الْمَنْحُوتَةَ وَ إِنَّ الْقَائِمَ يَخْرُجُونَ عَلَيْهِ فَيَتَأَوَّلُونَ عَلَيْهِ كِتَابَ اللَّهِ وَ يُقَاتِلُونَهُ عَلَيْهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم علیه السلام در جنگش می بیند آنچه را که رسول خدا صلی الله علیه و آله ندید، زیرا رسول خدا به نزد مردم آمد، در حالی که سنگ های انتخاب شده و چوب های تراشیده شده را می پرستیدند. در حالی که مردم بر قائم علیه السلام خروج می کنند و کتاب خدا را بر او تأویل کرده و بر اساس تأویل باطلشان، با او می جنگند.» - . غیبت نعمانی: ۲۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۳۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى الْعَلَوِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ قُتَيْبَةَ الْأَعْشَى عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا ظَهَرَتْ رَايَةُ الْحَقِّ لَعَنَهَا أَهْلُ الشَّرْقِ وَ الْغَرْبِ أَ تَدْرِي لِمَ ذَلِكَ قُلْتُ لَا قَالَ لِلَّذِي يَلْقَى النَّاسُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ قَبْلَ خُرُوجِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابان بن تغلب می گوید: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «وقتی پرچم حق آشکار شد، مردم شرق و غرب آن را لعنت می کنند. می دانی چرا؟» گفتم نه. فرمود: «برای ناراحتی هایی که مردم قبل از ظهور وی، از سادات خاندان او می بینند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۳۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ قُتَيْبَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا رُفِعَتْ رَايَةُ الْحَقِّ لَعَنَهَا أَهْلُ الشَّرْقِ وَ الْغَرْبِ قُلْتُ لَهُ مِمَّ ذَلِكَ قَالَ مِمَّا يَلْقَوْنَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «وقتی پرچم حق آشکار شد، اهل شرق و غرب آن را لعنت می کنند.»پرسیدم: «برای چه؟» فرمود: «به خاطر صدماتی که از بنی هاشم می بینند.» - . همان: ۲۹۸ -

**[ترجمه]

«۱۳۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی وَ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْأَعْلَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الصَّیْرَفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَدَقَهَ وَ ابْنِ أُذَیْنَهَ الْعَبْدِیِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ جَمِیعاً عَنْ یَعْقُوبَ السَّرَّاجِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: ثَلَاثَ عَشْرَهَ

مَدِینَهً وَ طَائِفَهً یُحَارِبُ الْقَائِمُ أَهْلَهَا وَ یُحَارِبُونَهُ أَهْلُ مَکَّهَ وَ أَهْلُ الْمَدِینَهِ وَ أَهْلُ الشَّامِ وَ بَنُو أُمَیَّهَ وَ أَهْلُ الْبَصْرَهِ وَ أَهْلُ دمیسان وَ الْأَکْرَادُ وَ الْأَعْرَابُ وَ ضَبَّهُ وَ غَنِیٌّ وَ بَاهِلَهُ وَ أَزْدٌ وَ أَهْلُ الرَّیِّ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: یعقوب سراج روایت می کندکه شنیدم حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «سیزده شهر و طایفه است که مردم آن با قائم می جنگند و اوهم با آنها می جنگد که عبارتند از: مردم مکه، مردم مدینه، اهل شام، بنی امیه، اهل بصره، مردم دمیسان، کردها، اعراب قبائل بنی ضبه و غنی و باهله و ازد و اهل ری.» - . غیبت نعمانی: ۲۹۹ -

**[ترجمه]

بیان

لعل الدمیسان مصحف دِیسَانَ (۱)

و هو بالکسر قریه بهراه ذکره الفیروزآبادی و قال دومیس بالضم ناحیه بِأَرَّانَ.

**[ترجمه]شاید «دمیسان» غلط «دیسان» باشد و دیسان به کسر دال، روستایی است در هرات. این مطلب را فیروزآبادی ذکر کرده و گفته: «دویمس» به ضم دال، ناحیه ای در ارّان است .

**[ترجمه]

«۱۳۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِیَادٍ(۲) عَنْ عَلِیِّ بْنِ الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِی (۳) عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ

ص: ۳۶۳

۱- ۱. فی المصدر: دست میسان خ.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۷۱: حمید بن زیاد. و هو الأظهر بقرینه سائر الاسناد.

۳- ۳. و هو الحسن بن محمّد الحضرمی کما مرّ شرح ذلک ص ۲۲۸ فراجع.

قَالَ أَخْبَرَنِی مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ علیه السلام خَرَجَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ مَنْ كَانَ یَرَی أَنَّهُ مِنْ أَهْلِهِ وَ دَخَلَ فِی سُنَّهِ(۱) عَبَدَهِ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام كند، كسانی كه خود را اهل ولایت می دانستند از این امر خارج می شوند و در سنت و روش پرستندگان خورشید و ماه قرار می گیرند.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۳۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهم السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْ كُلِّ مُؤْمِنٍ الْعَاهَهَ وَ رَدَّ إِلَیْهِ قُوَّتَهُ.(۲)

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق از پدرش، از جد بزرگوارش علی بن الحسین علیهم السلام روایت كرده است كه فرمود: «هنگامی كه قائم ظهور می كند، خداوند هر گونه نقاهتی را از مؤمنین برطرف ساخته و قوای از دست رفته آنها را به آنان پس می دهد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۳۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ (۳) الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ وَ مُحَمَّدٍ ابْنَیْ عَلِیِّ بْنِ یُوسُفَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِیِّ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: كَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی شِیعَتِنَا بِمَسْجِدِ الْكُوفَهِ وَ قَدْ ضَرَبُوا الْفَسَاطِیطَ یُعَلِّمُونَ النَّاسَ الْقُرْآنَ كَمَا أُنْزِلَ أَمَا إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ كَسَرَهُ وَ سَوَّی قِبْلَتَهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی:امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «گویی شیعیانم را می نگرم كه در مسجد كوفه خیمه ها زده اند و در آن، قرآن را آن طور كه نازل شده است، می آموزند. وقتی قائم قیام كرد، مسجد كوفه را تخریب كرده و قبله آن را درست می كند.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۴۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْكُوفِیِّ (۴)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَجَّالِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: كَأَنِّي بِشِيعَةِ عَلِيٍّ فِي أَيْدِيهِمُ الْمَثَانِي يُعَلِّمُونَ النَّاسَ الْمُسْتَأْنَفَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «گویی شیعیان علی علیه السلام را می بینم که قرآن را به دست گرفته و به مردم تعلیم می دهند.» - . همان: ۳۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۴۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَةَ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِيِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِيرَةَ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً علیه السلام يَقُولُ: كَأَنِّي بِالْعَجَمِ فَسَاطِيطُهُمْ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ الْقُرْآنَ كَمَا أُنْزِلَ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ وَ لَيْسَ هُوَ كَمَا أُنْزِلَ فَقَالَ لَا مُحِيَ مِنْهُ سَبْعُونَ مِنْ قُرَيْشٍ بِأَسْمَائِهِمْ

ص: ۳۶۴

۱- ۱. فی المصدر: و دخل فیه شبه عبده الشمس و القمر.

۲- ۲. فی المصدر:« و ردّ اللّه قوته». و هو تصحیف، تراه فی المصدر ص ۱۷۱ و هکذا ما بعده متتالیا.

۳- ۳. ما بین المعقوفتین ساقط عن الأصل المطبوع ص ۱۹۴ و قد مر مرارا، و یجی ء تحت الرقم ۱۵۳، فراجع.

۴- ۴. فی الأصل المطبوع:« محمّد بن همام» و هو سهو ظاهر.

وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ مَا تُرِکَ أَبُو لَهَبٍ إِلَّا لِلْإِزْرَاءِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِأَنَّهُ عَمُّهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابن نباته می گوید: شنیدم که علی علیه السلام می فرمود: «گویا من عجم ها را می بینم که خیمه هایشان را در مسجد کوفه زده اند و قرآن را آن طور که نازل شده است، به مردم می آموزند.» عرض کردم: «ای امیرالمؤمنین! مگر قرآن فعلی همان طور که نازل شده نیست؟» فرمود: «نه، هفتاد نفر از قریش به نام خود و پدرانشان از آن حذف شده اند و نام ابولهب باقی ماند، فقط برای عیب جویی از پیامبر صلى الله عليه و آله زیرا او عموی حضرت بود.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۴۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: كَيْفَ أَنْتُمْ لَوْ ضَرَبَ أَصْحَابُ الْقَائِمِ علیه السلام الْفَسَاطِيطَ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَانِ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَيْهِمُ الْمِثَالُ الْمُسْتَأْنَفُ أَمْرٌ جَدِيدٌ عَلَى الْعَرَبِ شَدِيدٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «چه حالی خواهید داشت هنگامی که یاران قائم خیمه هایی در مسجد کوفه بر سر پا کنند، آنگاه فرمان نوی برای آنها بیرون آورد که بر عرب دشوار باشد؟» - . همان: ۳۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۴۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنْ أَبِي طَاهِرٍ الْوَرَّاقِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ شَيْخٌ فَقَالَ عَقَّنِي وَلَدِي وَ جَفَانِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ وَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلْحَقِّ دَوْلَةً وَ لِلْبَاطِلِ دَوْلَةً وَ كِلَاهُمَا ذَلِيلٌ فِي دَوْلَةِ صَاحِبِهِ فَمَنْ أَصَابَتْهُ دَوْلَةُ الْبَاطِلِ اقْتُصَّ مِنْهُ فِي دَوْلَةِ الْحَقِّ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابو صالح کنانی گفت: من نزد حضرت صادق علیه السلام بودم که پیرمردی وارد شد و عرض کرد: «فرزندم به من ظلم و ستم می کند.» حضرت فرمود: «نمی دانی که حق و باطل هر کدام دولتی دارند و پیروان هر یک در دولت دیگری خوار است. هر کس در زمان دولت باطل به کسی آزاری وارد سازد،در دولت حق تلافی آن را از او خواهند گرفت.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۴۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَةَ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام قَالَ:

إِذَا قَامَ الْقَائِمُ بَعَثَ فِی أَقَالِیمِ الْأَرْضِ فِی کُلِّ إِقْلِیمٍ رَجُلًا یَقُولُ عَهْدُکَ فِی کَفِّکَ فَإِذَا وَرَدَ عَلَیْکَ مَا لَا تَفْهَمُهُ وَ لَا تَعْرِفُ الْقَضَاءَ فِیهِ فَانْظُرْ إِلَی کَفِّکَ وَ اعْمَلْ بِمَا فِیهَا قَالَ وَ یَبْعَثُ جُنْداً إِلَی الْقُسْطَنْطِینِیَّهِ فَإِذَا بَلَغُوا إِلَی الْخَلِیجِ کَتَبُوا عَلَی أَقْدَامِهِمْ شَیْئاً وَ مَشَوْا عَلَی الْمَاءِ فَإِذَا نَظَرَ إِلَیْهِمُ الرُّومُ یَمْشُونَ عَلَی الْمَاءِ قَالُوا هَؤُلَاءِ أَصْحَابُهُ یَمْشُونَ عَلَی الْمَاءِ(۱) فَکَیْفَ هُوَ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَفْتَحُونَ لَهُمْ بَابَ الْمَدِینَهِ فَیَدْخُلُونَهَا فَیَحْکُمُونَ فِیهَا بِمَا یُرِیدُونَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام کند، در تمام مناطق زمین به هر اقلیمی مردی را می فرستد و می فرماید: «وظیفه تو کف دست توست؛ وقتی امری بر تو وارد شد که آن را نمی فهمی و قضاوت در مورد آن را نمی دانی، به کف دستت نگاه کن و به آنچه در آن است عمل نما!»

و فرمود: «لشکری به قسطنطنیه می فرستد. وقتی به خلیج می رسند، بر پاهای خود چیزی نوشته و بر روی آب راه می روند. وقتی رومیان می نگرند که آنها بر آب راه می روند، می گویند: «اینان اصحاب حضرتند؛ چگونه بر آب راه می روند؟!» در این هنگام در شهر را به رویشان می گشایند و اصحاب حضرت داخل می شوند و به آنچه می خواهند حکم می کنند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُرَشِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: لَا تَذْهَبُ الدُّنْیَا حَتَّی یُنَادِیَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ یَا أَهْلَ الْحَقِّ اجْتَمِعُوا فَیَصِیرُونَ فِی صَعِیدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ یُنَادِی مَرَّهً أُخْرَی یَا أَهْلَ الْبَاطِلِ اجْتَمِعُوا فَیَصِیرُونَ فِی صَعِیدٍ وَاحِدٍ قُلْتُ فَیَسْتَطِیعُ هَؤُلَاءِ أَنْ یَدْخُلُوا فِی هَؤُلَاءِ قَالَ لَا وَ اللَّهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل المطبوع راجع ص ۱۷۲ من المصدر.

اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ ما کانَ اللَّهُ لِیَذَرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلی ما أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یَمِیزَ الْخَبِیثَ مِنَ الطَّیِّبِ (۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابان بن تغلب نقل کرده که شنیدم حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «عمر دنیا تمام نمی شود، مگر اینکه گوینده از آسمان صدا زند: «ای پیروان حق، جمع شوید!» همه پیروان حق در یک قسمتی از زمین گرد آیند. آنگاه بار دوم گوینده ای صدا می زند: «ای اهل باطل، جمع شوید!» پس همه پیروان باطل در یک سرزمین اجتماع کنند.» من عرض کردم: «اهل باطل می توانند داخل جبهه حق شوند و بالعکس؟» فرمود: «نه به خدا! چنان که خدا فرمود:«ما کانَ اللَّهُ لِیَذَرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلی ما أَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتَّی یَمِیزَ الْخَبِیثَ مِنَ الطَّیِّبِ» - . آل عمران / ۱۷۹ - ، {خدا بر آن نیست که مؤمنان را به این [حالی] که شما بر آن هستید، واگذارد، تا آنکه پلید را از پاک جدا کند.} - . غیبت نعمانی: ۳۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۴۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ وَ وُهَیْبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لِیُعِدَّنَّ أَحَدُکُمْ لِخُرُوجِ الْقَائِمِ وَ لَوْ سَهْماً فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا عَلِمَ ذَلِکَ مِنْ نِیَّتِهِ رَجَوْتُ لِأَنْ یُنْسِئَ فِی عُمُرِهِ حَتَّی یُدْرِکَهُ وَ یَکُونَ مِنْ أَعْوَانِهِ وَ أَنْصَارِهِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «باید هر یک از شما برای قیام قائم علیه السلام آماده شود، ولو به مهیا کردن تیری باشد. زیرا وقتی خدا این نیت را از کسی بداند، من امید دارم که عمرش طولانی شود تا حضرت را درک کند و از یاوران و انصار حضرت باشد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمُلِیِّ عَنْ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدَ ابْنَیِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِمَا عَنْ ثَعْلَبَةَ وَ عَنْ جُمَیْعٍ الْکُنَاسِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ کَامِلٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ دَعَا النَّاسَ إِلَی أَمْرٍ جَدِیدٍ کَمَا دَعَا إِلَیْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیَعُودُ غَرِیباً کَمَا بَدَأَ فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت امام باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «وقتی قائم ما قیام می کند، مردم را به امر تازه ای دعوت می کند، چنان که پیغمبر صلی الله علیه و آله مردم را بدین گونه دعوت نمود. اسلام در حال غربت ظاهر شد و به زودی مانند روز اول غریب می شود. پس خوش به حال غربا!» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُرَشِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْإِسْلَامُ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیَعُودُ غَرِیباً کَمَا بَدَأَ فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ فَقُلْتُ اشْرَحْ لِی هَذَا أَصْلَحَکَ اللَّهُ فَقَالَ یَسْتَأْنِفُ الدَّاعِی مِنَّا دُعَاءً جَدِیداً کَمَا دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه وآله.

و عن ابن مسکان (۲)

عن الحسین بن مختار عن أبی بصیر عن أبی عبد الله علیه السلام: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «اسلام با غربت ظاهر شد و به زودی نیز غریب می شود، چنان که بود. پس خوش به حال غربا!» من عرض کردم: «آقا این را برای من شرح دهید!» فرمود: «دعوت کننده ما، دعوت خود را مانند دعوت پیغمبر صلی الله علیه و آله از سر می گیرد.» - . غیبت نعمانی: ۳۲۱ -

و مثل این حدیث به سند دیگری نیز نقل شده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ مَالِکٍ الْجُهَنِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّمَا نَصِفُ صَاحِبَ (۳)

هَذَا الْأَمْرِ بِالصِّفَهِ الَّتِی لَیْسَ بِهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ لَا یَکُونُ ذَلِکَ أَبَداً حَتَّی یَکُونَ هُوَ الَّذِی یَحْتَجُّ عَلَیْکُمْ بِذَلِکَ وَ یَدْعُوکُمْ إِلَیْهِ.

ص: ۳۶۶

۱- ۱. آل عمران: ۱۷۹، و الحدیث فی غیبه النعمانیّ ص ۱۷۲. و هکذا ما بعده.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۷۳:« و عن ابن سنان». و کلاهما یرویان عنه.

۳- ۳. کذا فی المصدر ص: ۱۷۳ و لکنه ساقط من نسخه المصنّف، و لذلک احتاج الی البیان و التوجیه.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: مالک جهنی می گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: «ما صاحب این امر را به اوصافی که در سایر مردم نیست وصف می کنیم!» فرمود: «نه به خدا قسم چنین نیست، تا اینکه خود حضرت بر شما احتجاج کرده و شما را به آن بخواند. - . همان -

**[ترجمه]

بیان

قوله بالصفه التی لیس بها أحد أی نصف دوله القائم و خروجه علی وجه لا یشبه شیئا من الدول فقال علیه السلام لا یمکنکم معرفته کما هی حتی تروه و یحتمل أن یکون مراد السائل کمال معرفه أمر التشیع و حالات الأئمه علیهم السلام.

**[ترجمه]عبارت «بالصفه التی لیس بها احد» یعنی ما دولت قائم و خروج او را به گونه ای که هیچ شباهتی با سایر دول ندارد وصف می کنیم. حضرت فرمود: معرفت آن دولت به حقیقت آن برای شما ممکن نیست تا آن را ببینید، و ممکن است منظور سائل، کمال معرفت امر تشیع و حالات امامان علیهم السلام باشد.

**[ترجمه]

«۱۵۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ شُعَیْبٍ الْحَدَّادِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیَعُودُ کَمَا بَدَأَ فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ فَقَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام اسْتَأْنَفَ دُعَاءً جَدِیداً کَمَا دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَقُمْتُ إِلَیْهِ فَقَبَّلْتُ رَأْسَهُ وَ قُلْتُ أَشْهَدُ أَنَّکَ إِمَامِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ أُوَالِی وَلِیَّکَ وَ أُعَادِی عَدُوَّکَ وَ أَنَّکَ وَلِیُّ اللَّهِ فَقَالَ رَحِمَکَ اللَّهُ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابوبصیر می گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: «مرا از معنای سخن امیر مؤمنان علیه السلام که فرمود: «اسلام در غربت آغاز شد و به زودی نیز دچار غربت می شود. پس خوشا به حال غریبان!» آگاه کنید.» حضرت فرمود: «ای ابا محمد! وقتی قائم علیه السلام قیام کند، دعوت جدیدی مانند دعوت پیامبر صلی الله علیه و آله آغاز می کند.» ابوبصیر می گوید: به سوی حضرت رفتم، سرش را بوسیدم و گفتم: «گواهی می دهم که تو امام من در دنیا و آخرت هستی و من با دوست تو دوست و با دشمن تو دشمنم و تو ولی خدا هستی!» حضرت فرمود: «خدا رحمتت کند.» - . غیبت نعمانی: ۳۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۵۱»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَابُنْدَادَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هُلَيْلٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَمَّا الْتَقَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ أَهْلُ الْبَصْرَهِ نَشَرَ الرَّايَهَ رَايَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَتَزَلْزَلَتْ أَقْدَامُهُمْ فَمَا اصْفَرَّتِ الشَّمْسُ حَتَّى قَالُوا أَمَتَّنَا يَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ-(۱)

فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ لَا تَقْتُلُوا الْأُسَرَاءَ وَ لَا تُجْهِزُوا عَلَى جَرِيحٍ وَ لَا تَتْبَعُوا مُوَلِّياً وَ مَنْ أَلْقَى سِلَاحَهُ فَهُوَ آمِنٌ وَ مَنْ أَغْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ وَ لَمَّا كَانَ يَوْمُ صِفِّينَ سَأَلُوهُ نَشْرَ الرَّايَهِ فَأَبَى عَلَيْهِمْ فَتَحَمَّلُوا عَلَيْهِ بِالْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ فَقَالَ لِلْحَسَنِ يَا بُنَيَّ إِنَّ لِلْقَوْمِ مُدَّهً يَبْلُغُونَهَا وَ إِنَّ هَذِهِ رَايَهٌ لَا يَنْشُرُهَا بَعْدِی إِلَّا الْقَائِمُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «وقتی امیرالمؤمنین علیه السلام با اهل بصره روبرو شد، پرچم رسول خدا صلی الله علیه و آله را به اهتزاز درآورد. پس پاهایشان لرزید و هنوز خورشید به وقت عصر نرسیده بود که گفتند: «ای پسر ابی طالب، ما را کشتی!» پس حضرت در این هنگام فرمود: «اسیران را نکشید، مجروحان را به قتل نرسانید، گریختگان را تعقیب نکنید و هر کس سلاحش را بیفکند و درب خانه اش را ببندد، ایمن است.»

وقتی روز صفین شد، از حضرت خواستند که پرچم پیامبر صلی الله علیه و آله را بلند کند، ولی حضرت قبول نفرمود و به وساطت حسنین علیهما السلام و عمار یاسر، این امر را از حضرت خواستند. حضرت به امام حسن علیه السلام فرمود: «این قوم اجلی دارند که باید آن را به پایان ببرند و این پرچم، پرچمی است که بعد از من فقط قائم علیه السلام آن را به اهتزاز در می آورد.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۵۲»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ شَيْبَانَ عَنْ يُونُسَ بْنِ كُلَيْبٍ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَا يَخْرُجُ الْقَائِمُ مِنْ مَكَّهَ حَتَّى تَكْمُلَ الْحَلْقَهُ قُلْتُ وَ كَمِ الْحَلْقَهُ قَالَ عَشَرَهُ آلَافٍ

ص: ۳۶۷

۱- ۱. فی المصدر: آمنا یا بن أبی طالب.

۲- ۲. رواه النعمانیّ فی باب ما جاء فی ذکر رایه رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله ص ۱۶۴.

جَبْرَئِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ ثُمَّ يَهُزُّ الرَّايَهَ الْمِغْلَبَهَ وَ يَسِيرُ بِهَا فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ فِي الْمَشْرِقِ وَ لَا فِي الْمَغْرِبِ إِلَّا لَعَنَهَا(۱) ثُمَّ يَجْتَمِعُونَ قَزَعاً كَقَزَعِ الْخَرِيفِ مِنَ الْقَبَائِلِ مَا بَيْنَ الْوَاحِدِ وَ الِاثْنَيْنِ وَ الثَّلَاثَهِ وَ الْأَرْبَعَهِ وَ الْخَمْسَهِ وَ السِّتَّهِ وَ السَّبْعَهِ وَ الثَّمَانِيَهِ وَ التِّسْعَهِ وَ الْعَشَرَه.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «قائم علیه السلام از مکه خارج نمی شود، تا اینکه تعداد حلقه تکمیل شود.» گفتم: «حلقه چند نفرند؟» فرمود: «ده هزار تن؛ جبرئیل از راست و میکائیل از چپ می آیند، سپس بیرق غلبه کننده را می جنباند و آن را به حرکت در می آورد. پس احدی در شرق و غرب نمی ماند، مگر اینکه آن بیرق را لعنت می کند.سپس مانند پاره های ابر پاییز، از قبایل جمع می شوند؛از هر قبیله یک نفر یا دو و سه و چهار و پنج و شش و هفت و هشت و نه و ده نفر!» - . غیبت نعمانی: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

بیان

الحلقه الخيل و الجماعه من الناس مستديرون.

**[ترجمه]«حلقه» به معنای جمعیت و جماعتی از مردم است که گرداگرد هم نشسته اند .

**[ترجمه]

«۱۵۳»

نی، [الغيبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنِ الْحَسَنِ وَ مُحَمَّدٍ ابْنَيْ عَلِيِّ بْنِ يُوسُفَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ رَجُلٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا أُذِنَ الْإِمَامُ دَعَا اللَّهَ بِاسْمِهِ الْعِبْرَانِيِّ فَأُتِيحَتْ لَهُ صَحَابَتُهُ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ قَزَعٌ كَقَزَعِ الْخَرِيفِ وَ هُمْ أَصْحَابُ الْأَلْوِيَهِ مِنْهُمْ مَنْ يُفْقَدُ عَنْ فِرَاشِهِ لَيْلًا فَيُصْبِحُ بِمَكَّهَ وَ مِنْهُمْ مَنْ يُرَى يَسِيرُ فِي السَّحَابِ نَهَاراً يُعْرَفُ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ وَ حِلْيَتِهِ وَ نَسَبِهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيُّهُمْ أَعْظَمُ إِيمَاناً قَالَ الَّذِي يَسِيرُ فِي السَّحَابِ نَهَاراً وَ هُمُ الْمَفْقُودُونَ وَ فِيهِمْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَهُ أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً(۲).

شی، [تفسير العياشی] عن المفضل: مثله.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام در ظهور مأذون شد، خدا را با نام عبرانی خدا می خواند. پس دعایش مستجاب شده و اصحابش که سیصد و سیزده نفرند، مانند پاره ابرهای پاییزی گرد او اجتماع می کنند و آنان صاحبان بیرق هستند. بعضی از آنان شب از بستر خود ناپدید شده و در مکه صبح می کنند و برخی دیده می شود که در روز روی ابری نشسته سیر می کنند و هر یک با نام خود و نام پدر و صفات و نسبش شناخته می شود.» گفتم: «فدایت شوم! ایمان کدام یک بیشتر است؟» فرمود: آن کس که روی ابرها در روز حرکت می کند و آنان ناپدیدشوندگان اند و این

آیه درباره آنان نازل شده است:« أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعا»، {هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد}. - . غیبت نعمانی: ۳۱۲ -

در تفسیر عیاشی مثل این حدیث نقل شده است. - . تفسیر عیاشی ۱: ۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۵۴»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُرَشِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ ضُرَیْسٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ أَوْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهم السلام أَنَّهُ قَالَ: الْفُقَدَاءُ قَوْمٌ یُفْقَدُونَ مِنْ فُرُشِهِمْ فَیُصْبِحُونَ بِمَکَّهَ وَ هُوَ قَوْلُ

ص: ۳۶۸

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۶۵، بعدها:« و هی رایه رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله نزل بها جبرئیل یوم بدر» الحدیث الذی مر تحت الرقم ۱۲۹ و ذکرنا أن نسخه المصنّف رضوان اللّه علیه تختلف مع هذه النسخه المطبوعه. و أمّا ما ذکره المصنّف بعده« ثم یجتمعون» الخ لا یوجد فی المصدر و انما یوجد بعد حدیث مر ذکره فی ص ۲۴۸ تحت الرقم ۱۲۹، فراجع.
۲- ۲. البقره: ۱۴۸، و الحدیث فی المصدر ص ۱۶۸ و هکذا ما بعده، و تراه فی تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۶۷.

اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَيْنَ ما تَكَونُوا يَأْتِ بِكَمُ اللَّهُ جَمِيعاً وَ هُمْ أَصْحَابُ الْقَائِمِ علیه السلام.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام سجاد و امام باقر علیهما السلام فرمودند: «فقداء کسانی هستند که در بسترهایشان مفقود شده و در مکه صبح می کنند،و این سخن خدای عزوجل است:«أَيْنَ ما تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعا»، {هرکجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد.} و آنان یاران قائم علیه السلام هستند. - .غیبت نعمانی: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۵۵»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فِي مَسْجِدِ مَكَّهَ وَ هُوَ آخِذٌ بِيَدِي وَ قَالَ يَا أَبَانُ سَيَأْتِي اللَّهُ بِثَلَاثِمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا فِي مَسْجِدِكُمْ هَذَا يَعْلَمُ أَهْلُ مَكَّهَ أَنَّهُ لَمْ يُخْلَقْ آبَاؤُهُمْ وَ لَا أَجْدَادُهُمْ بَعْدُ عَلَيْهِمُ السُّيُوفُ مَكْتُوبٌ عَلَى كُلِّ سَيْفٍ اسْمُ الرَّجُلِ وَ اسْمُ أَبِيهِ وَ حِلْيَتُهُ وَ نَسَبُهُ ثُمَّ يَأْمُرُ مُنَادِياً فَيُنَادِي هَذَا الْمَهْدِيُّ يَقْضِي بِقَضَاءِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ لَا يَسْأَلُ عَلَى ذَلِكَ بَيِّنَهً.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: ابان بن تغلب با امام صادق علیه السلام در مسجد مکه بودیم که حضرت دست مرا گرفته و فرمود: «ای ابان! خدا سیصد و سیزده نفر را در این مسجد شما گرد هم می آورد و اهل مکه می دانند که پدران و اجدادشان هنوز متولد نشده اند، شمشیرهایشان را به گردن های خود حمایل می کنند و روی هر شمشیری، اسم شخص و نام پدرش و وصف و نسبش نگاشته شده است. سپس حضرت به یک منادی امر می کند که ندا دهد: «این مهدی است که به قضای داود و سلیمان حکم می کند و بر حکم خود بینه نمی طلبد.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام یعلم أهل مکه لعله کنایه عن أنهم لا یعرفونهم بوجه (۱).

**[ترجمه]عبارت «یعلم اهل مکه» تا آخر، شاید کنایه از این باشد که آنان هرگز اصحاب حضرت را نمی شناسند.

**[ترجمه]

«۱۵۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَهَ بْنِ صَدَقَهَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الطَّوِيلِ (۲)

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ (۳) قَالَ أُنْزِلَتْ فِی الْقَائِمِ علیه السلام وَ جَبْرَئِیلُ عَلَی الْمِیزَابِ فِی صُورَهِ طَیْرٍ أَبْیَضَ فَیَکُونُ أَوَّلَ خَلْقٍ یُبَایِعُهُ وَ یُبَایِعُهُ النَّاسُ الثَّلَاثُمِائَهِ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ فَمَنْ کَانَ ابْتُلِیَ بِالْمَسِیرِ وَافَی تِلْکَ السَّاعَهَ وَ مَنْ لَمْ یُبْتَلَ بِالْمَسِیرِ فُقِدَ عَنْ فِرَاشِهِ وَ هُوَ قَوْلُ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام الْمَفْقُودُ عَنْ فُرُشِهِمْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَاسْتَبِقُوا الْخَیْراتِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً-(۴) قَالَ الْخَیْرَاتُ الْوَلَایَهُ لَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه«أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاه»، {یا [کیست] آن کس که درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می کند}، فرمود: «این آیه درباره قائم علیه السلام نازل شده، و جبرئیل بر ناودان مانند پرنده سفید، اولین خلقی است که با او بیعت می کند و اصحاب سیصد و سیزده گانه اش با او بیعت می کنند. هر کس که گرفتار مسیر باشد، در همان ساعت می رسد و هر کس که گرفتار مسیر نباشد، در بسترش ناپدید می شود. و این معنای سخن امیرالمؤمنین علیه السلام است که فرمود: «آنان در بسترهایشان ناپدید می شوند»و این معنای سخن خداوند است که «فَاسْتَبِقُوا الْخَیْراتِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعا»، {پس در کارهای نیک بر یکدیگر پیشی گیرید. هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را [به سوی خود باز] می آورد.} فرمود: «خیرات ولایت ما اهل بیت است.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۵۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنِ النَّهَاوَنْدِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ

ص: ۳۶۹

۱- ۱. و قد مر ص ۲۸۶ تحت الرقم ۱۹ عن کمال الدین و فیه« یعلم أهل مکّه أنّه لم یلدهم آباؤهم و لا أجدادهم» و هکذا تحت الرقم ۲۰ عن غیبه النعمانیّ و فیه« یعلم أهل مکّه أنهم لم یولدوا من آبائهم و لا أجدادهم»، فیظهر من ذلک أن کلمه« لم یخلق» مصحفه.

۲- ۲. فی المصدر ص ۱۶۹: عن عبد الحمید الطویل[الطائی] عن محمّد بن مسلم.

۳- ۳. النمل: ۶۲.

۴- ۴. البقره: ۱۴۸، و ما جعلناه بین العلامتین ساقط عن الأصل المطبوع و هکذا عن المصدر کما فی ص ۱۶۹. و قد أضفناه بقرینه الحدیث الذی مر عن العیّاشیّ تحت الرقم ۹۱.

أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: أَصْحَابُ الْقَائِمِ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا أَوْلَادُ الْعَجَمِ بَعْضُهُمْ یُحْمَلُ فِی السَّحَابِ نَهَاراً یُعْرَفُ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِیهِ وَ نَسَبِهِ وَ حِلْیَتِهِ وَ بَعْضُهُمْ نَائِمٌ عَلَی فِرَاشِهِ فَیُرَی فِی مَکَّهَ عَلَی غَیْرِ مِیعَادٍ(۱).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «اصحاب قائم سی صد و سیزده نفرند که اولاد عجم هستند! برخی در روز بر روی ابرها برده می شوند و نام خود و پدر و نسب و صفتشان شناخته می شود و بعضی از آنان در بسترشان خفته و در غیر موسم، در مکه دیده می شوند.» - . همان: ۳۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۵۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: أَنَّ الْقَائِمَ یَهْبِطُ مِنْ ثَنِیَّهِ ذِی طُوًی فِی عِدَّهِ أَهْلِ بَدْرٍ ثَلَاثِمِائَهٍ وَ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا حَتَّی یُسْنِدَ ظَهْرَهُ إِلَی الْحَجَرِ وَ یَهُزُّ الرَّایَهَ الْغَالِبَهَ قَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی حَمْزَهَ فَذَکَرْتُ ذَلِکَ لِأَبِی الْحَسَنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام فَقَالَ کِتَابٌ مَنْشُورٌ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام باقر علیه السلام فرمود: «قائم از بلندی «ثنیه» در ذی طوی، به همراه سیصد و سیزده تن، به تعداد اصحاب بدر فرود می آید، پشتش را به حجرالاسود تکیه می زند و پرچم غلبه کننده را به اهتزاز در می آورد.» علی بن ابی حمزه می گوید: این مطلب را به حضرت کاظم علیه السلام گفتم، فرمود: «این کتاب منشور است.» - . غیبت نعمانی: ۳۱۵ -

**[ترجمه]

بیان

أی هذا مثبت فی الکتاب المنشور أو معه الکتاب أو الرایه کتاب منشور.

**[ترجمه]یعنی این در کتاب منشور ثبت است یا همراه او کتابی است یا پرچم کتاب منشور است.

**[ترجمه]

«۱۵۹»

نی، [الغیبه] للنعمانی أَحْمَدُ بْنُ هَوْذَهَ عَنِ النَّهَاوَنْدِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام: بَیْنَا شَبَابُ الشِّیعَهِ عَلَی ظُهُورِ سُطُوحِهِمْ نِیَامٌ إِذَا تَوَافَوْا إِلَی صَاحِبِهِمْ فِی لَیْلَهٍ وَاحِدَهٍ عَلَی غَیْرِ مِیعَادٍ فَیُصْبِحُونَ بِمَکَّهَ.

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: «در حالی که جوانان شیعه بر پشت بام منازل خود خوابند، در

یک شب در غیر موسم حج، به سمت صاحب خود می روند و در مکه صبح می کنند.» - . همان: ۳۱۶ -

**[ترجمه]

«۱۶۰»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَهَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ هَارُونَ الْعِجْلِیِ (۲) قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ: إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ مَحْفُوظٌ لَهُ لَوْ ذَهَبَ النَّاسُ جَمِیعاً أَتَی اللَّهُ لَهُ بِأَصْحَابِهِ وَ هُمُ الَّذِینَ قَالَ لَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ فَإِنْ یَکْفُرْ بِها هؤُلاءِ فَقَدْ وَکَّلْنا بِها قَوْماً لَیْسُوا بِها بِکافِرِینَ -(۳)

وَ هُمُ الَّذِینَ قَالَ اللَّهُ فِیهِمْ فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَ یُحِبُّونَهُ أَذِلَّهٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّهٍ عَلَی الْکافِرِینَ (۴).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: امام صادق علیه السلام فرمود: «کار برای صاحب امر محفوظ است؛ اگر تمام مردم از بین بروند، خدا اصحابش را برای او می آورد و آنان همان کسانی هستند که خدا در مورد ایشان فرموده: «فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَ یُحِبُّونَهُ أَذِلَّهٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّهٍ عَلَی الْکافِرِین» - . مائده / ۵۴ - ، { {به زودی خدا گروهی [دیگر] را می آورد که آنان را دوست می دارد و آنان [نیز] او را دوست دارند. [اینان] با مؤمنان، فروتن، [و] بر کافران سرفرازند.} - . غیبت نعمانی: ۳۱۶ -

**[ترجمه]

«۱۶۱»

کشف، [کشف الغمه] عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَ

ص: ۳۷۰

۱- ۱. فی المصدر ص ۱۷۰« فیوافیه فی مکّه».

۲- ۲. فی الأصل المطبوع: البجلیّ، و هو تصحیف.

۳- ۳. الأنعام: ۸۹.

۴- ۴. المائده: ۵۷، و الحدیث فی المصدر ص ۱۷۱.

يُلْقِى فِى قُلُوبِ شِيعَتِنَا الرُّعْبَ فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَ ظَهَرَ مَهْدِيُّنَا كَانَ الرَّجُلُ أَجْرَى مِنْ لَيْثٍ وَ أَمْضَى مِنْ سِنَانٍ.

**[ترجمه]کشف الغمه: امام صادق علیه السلام فرمود: «خدای عزوجل در دل های شیعیان ما رعب و وحشت می افکند. پس وقتی قائم ما قیام می کند و مهدی ما ظاهر می شود، مرد از شیر پرجرأت تر و بُرنده تر از نیزه می شود.» - . کشف الغمه ۳: ۱۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۶۲»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ شَمُّونٍ عَنِ الْأَصَمِّ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّهَ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام دَمَانِ فِی الْإِسْلَامِ حَلَالٌ مِنَ اللَّهِ لَا يَقْضِی فِيهِمَا أَحَدٌ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ قَائِمَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِذَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَائِمَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ حَكَمَ فِيهِمَا بِحُكْمِ اللَّهِ لَا يُرِيدُ عَلَيْهِمَا بَيِّنَهً الزَّانِی الْمُحْصَنُ يَرْجُمُهُ وَ مَانِعُ الزَّكَاهِ يَضْرِبُ عُنُقَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: ابان بن تغلب می گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: «دو خون در اسلام از جانب خدا حلال هستند و تا خدا قائم ما اهل بیت را مبعوث نکند، احدی درباره این دو حکم نمی کند. وقتی خدای عزوجل قائم ما اهل بیت را برانگیخت، در این دو مورد به حکم خدا حکم کرده و بر این دو بینه نمی طلبد: زانی محصن را سنگسار می کند و امتناع کننده از پرداخت زکات را گردن می زند.» - . کافی ۳: ۲۶۲ -

**[ترجمه]

«۱۶۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ الْحَرِيشِ (۲) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الثَّانِی علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: بَيْنَا أَبِی يَطُوفُ بِالْكَعْبَهِ إِذَا رَجُلٌ مُعْتَجِرٌ قَدْ قُيِّضَ لَهُ فَقَطَعَ عَلَيْهِ أُسْبُوعَهُ (۳) حَتَّى أَدْخَلَهُ إِلَى دَارٍ جَنْبَ الصَّفَا فَأَرْسَلَ إِلَيَّ فَكُنَّا ثَلَاثَهً فَقَالَ مَرْحَباً يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِی وَ قَالَ بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ بَعْدَ آبَائِهِ يَا بَا جَعْفَرٍ-(۴)

إِنْ شِئْتَ فَأَخْبِرْنِی وَ إِنْ شِئْتَ فَأَخْبَرْتُكَ وَ إِنْ شِئْتَ سَلْنِی

۱- ۱. تراه فی الکافی ج ۳ ص ۵۰۳ و رواه الصدوق فی الفقیه ج ۱ ص ۵ و رواه البرقی فی المحاسن ص ۸۷.

۲- ۲. عنونه النجاشیّ و قال: أبو علیّ، روی عن أبی جعفر الثانی علیه السلام ضعیف جدا له کتاب انا أنزلناه فی لیله القدر و هو کتاب ردی الحدیث مضطرب الألفاظ، و عنونه الغضائری و قال: أبو محمّد ضعیف جدا روی عن الجواد علیه السلام فضل انا

انزلناه فى ليله القدر كتابا مصنفا فاسد الألفاظ تشهد مخايله على أنّه موضوع و هذا الرجل لا يلتفت إليه و لا يكتب حديثه.

۳- ۳. يقال: قبض اللّه فلانا لفلان: جاءه به و أتاحه له. و الاشبه بقرينه المقام أنه بمعنى الارصاد، فكأن الرجل رصده و كمن له حتّى إذا وصل عليه السلام إليه جاءه بغته و أخذ بيده فقطع عليه طوافه و مشيه و ذهب به حتّى أدخله الى دار جنب الصفا. الخ.

۴- ۴. يعنى أنّه بعد ما فعل ذلک التفت إلى أبى جعفر عليه السلام فقال يا با جعفر!.

وَ إِنْ شِئْتَ سَأَلْتُکَ وَ إِنْ شِئْتَ فَاصْدُقْنِی وَ إِنْ شِئْتَ صَدَقْتُکَ قَالَ کُلَّ ذَلِکَ أَشَاءُ وَ سَاقَ الْحَدِیثَ إِلَی أَنْ قَالَ فَوَدِدْتُ أَنَّ عَیْنَیْکَ تَکُونُ مَعَ مَهْدِیِّ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ الْمَلَائِکَهُ بِسُیُوفِ آلِ دَاوُدَ بَیْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ تُعَذِّبُ أَرْوَاحَ الْکَفَرَهِ مِنَ الْأَمْوَاتِ وَ یُلْحِقُ بِهِمْ أَرْوَاحَ أَشْبَاهِهِمْ مِنَ الْأَحْیَاءِ ثُمَّ أَخْرَجَ سَیْفاً ثُمَّ قَالَ هَا إِنَّ هَذَا مِنْهَا قَالَ فَقَالَ أَبِی إِی وَ الَّذِی اصْطَفَی مُحَمَّداً عَلَی الْبَشَرِ قَالَ فَرَدَّ الرَّجُلُ اعْتِجَارَهُ وَ قَالَ أَنَا إِلْیَاسُ مَا سَأَلْتُکَ عَنْ أَمْرِکَ وَ لِی بِهِ جَهَالَهٌ غَیْرَ أَنِّی أَحْبَبْتُ أَنْ یَکُونَ هَذَا الْحَدِیثُ قُوَّهً لِأَصْحَابِکَ وَ سَاقَ الْحَدِیثَ بِطُولِهِ إِلَی أَنْ قَالَ ثُمَّ قَامَ الرَّجُلُ وَ ذَهَبَ فَلَمْ أَرَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام جواد علیه السلام فرمود: «پدرم مشغول طواف کعبه بود که مردی که روپوش داشت، متعرض پدرم شد و هفت دور طوافش را قطع کرد و ایشان را داخل خانه ای کنار کوه صفا نمود! حضرت کسی را به دنبال من فرستاد و من هم رفتم و سه نفر شدیم؛ پس گفت: «یابن رسول الله! خوش آمدی!» و سپس دستش را بر سر من گذاشت و گفت: «خدا خیرت دهد ای امین خدا بعد از پدرانش! ای ابا جعفر! اگر می خواهی مرا خبر ده و اگر می خواهی من خبرت دهم؛ اگر می خواهی از من بپرس و اگر می خواهی من از تو بپرسم؛ و اگر می خواهی مرا راستگو بدان و اگر می خواهی من تو را تصدیق کنم.» حضرت فرمود: «من تمام این ها را می خواهم!»

وحدیث را ادامه داد تا آنجا که گفت: «دوست دارم چشمانت با مهدی این امت باشد، در حالی که ملائکه با شمشیر های آل داود بین آسمان و زمین باشند؛ ارواح کافران مرده عذاب می شوند و ارواح همسانان زنده آنها نیز به آنها ملحق می شود.» سپس شمشیری در آورد و گفت: «این شمشیر از آن شمشیرهاست.»

پدرم فرمود: «بلی، به خدایی که محمد صلی الله علیه و آله را بر بشر برگزید.» فرمود: «پس مرد روپوش خود را برداشت و گفت: «من الیاس نبی هستم. من در حالت جهل به جواب، این سؤال آن را از شما نپرسیدم، ولی دوست داشتم این حدیث مایه دلگرمی اصحاب شما شود» و حدیث را با تمام بلندی آن ادامه داد، تا اینکه گفت: «سپس آن مرد رفت و من او را ندیدم.» - . کافی ۱: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۶۴»

ختص، [الإختصاص] قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَکُونُ شِیعَتُنَا فِی دَوْلَهِ الْقَائِمِ عَلَیْهِ السَّلَامُ سَنَامَ الْأَرْضِ وَ حُکَّامَهَا یُعْطَی کُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ قُوَّهَ أَرْبَعِینَ رَجُلًا وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أُلْقِیَ الرُّعْبُ فِی قُلُوبِ شِیعَتِنَا مِنْ عَدُوِّنَا فَإِذَا وَقَعَ أَمْرُنَا وَ خَرَجَ مَهْدِیُّنَا کَانَ أَحَدُهُمْ أَجْرَی مِنَ اللَّیْثِ وَ أَمْضَی مِنَ السِّنَانِ یَطَأُ عَدُوَّنَا بِقَدَمَیْهِ وَ یَقْتُلُهُ بِکَفَّیْهِ.

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ رِبْعِیٍّ عَنْ بُرَیْدٍ الْعِجْلِیِّ قَالَ: قِیلَ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ أَصْحَابَنَا بِالْکُوفَهِ جَمَاعَهٌ کَثِیرَهٌ فَلَوْ أَمَرْتَهُمْ لَأَطَاعُوکَ وَ اتَّبَعُوکَ فَقَالَ یَجِی ءُ أَحَدُهُمْ إِلَی کِیسِ أَخِیهِ فَیَأْخُذُ مِنْهُ حَاجَتَهُ فَقَالَ لَا قَالَ فَهُمْ بِدِمَائِهِمْ أَبْخَلُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ النَّاسَ فِی هُدْنَهٍ نُنَاکِحُهُمْ وَ نُوَارِثُهُمْ وَ نُقِیمُ عَلَیْهِمُ الْحُدُودَ وَ نُؤَدِّی أَمَانَاتِهِمْ حَتَّی إِذْ قَامَ الْقَائِمُ جَاءَتِ الْمُزَامَلَهُ وَ یَأْتِی (۲) الرَّجُلُ إِلَی کِیسِ أَخِیهِ فَیَأْخُذُ حَاجَتَهُ لَا یَمْنَعُهُ.

۱- ۱. تراه فی الکافی ج ۱ ص ۲۴۲- ۲۴۷.

۲- ۲. یعنی الرفاقه و الصداقه الخالصه، مأخوذ من قولهم: زامله: أی صار عدیله علی البعیر و المحمل فکان هو فی جانب و صاحبه فی الجانب الآخر، فهما سیان عدلان لا یستقیم و لا یثبت أحدهما الا بوجود الآخر، و لا یستقر المحمل الا بتوازنهما و تساویهما فی الاثقال و الازواد و غیر ذلک و فی المصدر ص ۲۴« المزایله» و هو تصحیف.

**[ترجمه]اختصاص: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «شیعیان در دولت قائم، رؤسای روی زمین و حکمرانان آن می باشند. به هر مردی از آنها قوت چهل مرد داده می شود.»

سپس فرمود: امام محمد باقر علیه السـلام فرمود: «پیش از قیام قائم، وحشت دشمنان در دل شیعیان ما جای می گیرد. وقتی قائم ما ظاهر گشت و مهدی ما خروج کرد، هر یک از آنها از شیر دلیرتر و از نیزه چابک ترند، به طوری که دشمن ما را زیر پاهای خود له می کنند و با کف دست به قتل می رسانند.»

و به امام باقر علیه السلام عرض شد: «شیعیان در کوفه جماعت فراوانی هستند که اگر امرشان بفرمایی، از شما اطاعت می کنند و از شـما تبعیت می کننـد.» حضـرت پرسـید: «کسـی از شـما به سـراغ کیسه پـول برادر خود می رود که به قـدر حـاجتش پول بردارد؟» راوی گفت نه! فرمود: «پس آنـان به خون های خود بخیل ترنـد!» سـپس فرمود: «مردم در حالت صـلح هسـتند و ما با آنان نکاح می کنیم و توارث داریم، بر آنان حـدود جاری می سازیم و امانات آنها را ادا می کنیم، تا زمانی که قائم قیام کرد، صـداقت خالص حکمفرما می شود و مرد به سـراغ کیسه پول برادرش می رود و به قدر حاجتش بر می دارد و برادرش مانع او نمی شود.» - . اختصاص: ۲۴ -

**[ترجمه]

«۱۶۵»

فر، [تفسـیر فرات بن إبراهیم] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ عِمْرَانَ بْنِ دَاهِرٍ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام نُسَلِّمُ عَلَی الْقَائِمِ بِإِمْرَهِ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ لَا ذَلِکَ اسْمٌ سَمَّاهُ اللَّهُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَا یُسَمَّی بِهِ أَحَدٌ قَبْلَهُ وَ لَا بَعْدَهُ إِلَّا کَافِرٌ قَالَ فَکَیْفَ نُسَلِّمُ عَلَیْهِ قَالَ تَقُولُ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا بَقِیَّهَ اللَّهِ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ جَعْفَرٌ علیه السلام بَقِیَّتُ اللَّهِ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِینَ (۱).

**[ترجمه]تفسـیر فرات کوفی: مردی به امام صادق علیه السـلام عرض کرد: «آیا باید به قائم با تعبیر امیرالمؤمنین سلام کنیم؟» فرمود: «نه، این اسـمی است که خـدا با آن امیرالمؤمنین را نام نهاده و احـدی بعد و قبل از او، به این نام خوانده نمی شود،مگر اینکه کافر است!» گفت: «پس چگونه به او سلام کنیم؟» فرمود: «می گویی: «سلام بر تو ای بقیه الله!»

راوی گفت: سـپس امام باقر علیه السـلام این آیه را تلاوت فرمود: «بَقِیَّتُ اللَّهِ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِین» - . هود / ۸۶ - ، {اگر مؤمن باشید، باقیمانده خدا برای شما بهتر است.} - . تفسیر فرات کوفی ۱: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۶۶»

فر، [تفسـیر فرات بن إبراهیم] الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ بَزِیعٍ مُعَنْعَناً عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ یَقُولُ أَیُّهَا النَّاسُ نَحْنُ الَّذِینَ وَعَدَکُمُ اللَّهُ تَعَالَی فِی کِتَابِهِ الَّذِینَ إِنْ مَکَّنَّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ

الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عاقِبَهُ الْأُمُورِ(۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات کوفی: زید بن علی می گوید: وقتی قائم آل محمد قیام کرد، می فرماید: «ای مردم! ما آن کسانی هستیم که خدا در کتابش به شما وعده داده و فرموده: «الَّذِینَ إِنْ مَکَّنّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْکَرِ وَ لِلَّهِ عاقِبَهُ الْأُمُورِ» - . حج / ۴۱ - ، {همان کسانی که چون در زمین به آنان توانایی دهیم، نماز برپا می دارند و زکات می دهند و به کارهای پسندیده وامی دارند، و از کارهای ناپسند باز می دارند، و فرجام همه کارها از آنِ خداست.} - . تفسیر فرات کوفی ۱: ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۱۶۷»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْقَاسِمُ بْنُ عُبَیْدٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قَوْلُهُ تَعَالَی الَّذِینَ یَمْشُونَ عَلَی الْأَرْضِ هَوْناً إِلَی قَوْلِهِ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقاماً ثَلَاثَ عَشْرَهَ آیَهً قَالَ هُمُ الْأَوْصِیَاءُ یَمْشُونَ عَلَی الْأَرْضِ هَوْناً-(۳)

فَإِذَا قَامَ الْقَائِمُ عَرَضُوا کُلَّ نَاصِبٍ عَلَیْهِ فَإِنْ أَقَرَّ بِالْإِسْلَامِ وَ هِیَ الْوَلَایَهُ وَ إِلَّا ضُرِبَتْ عُنُقُهُ أَوْ أَقَرَّ بِالْجِزْیَهِ فَأَدَّاهَا کَمَا یُؤَدِّی أَهْلُ الذِّمَّهِ.

**[ترجمه]تفسیر فرات کوفی: امام صادق علیه السلام درباره آیات: «الَّذِینَ یَمْشُونَ عَلَی الْأَرْضِ هَوْنا»، { روی زمین به نرمی گام برمی دارند} - . فرقان / ۶۳ تا ۷۶ - تا آیه «حَسُنَت مُستقرّاً و مُقاماً»، {چه خوش قرارگاه و مقامی!} فرمود: «آنان اوصیا هستند که بر روی زمین به نرمی گام برمی دارند. وقتی قائم قیام می کند، تمام ناصبی ها را بر حضرت عرض می کنند، اگر به اسلام که همان ولایت است اقرار کرد که هیچ، و الا گردنش زده می شود، مگر اینکه اقرار به جزیه کند و آن را مانند تأدیه کفار اهل ذمه تأدیه کند.» - . تفسیر فرات کوفی ۱: ۲۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۶۸»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمِیِ (۴)

عَنْ أَخَوَیْهِ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَعْقُوبَ الْهَاشِمِیِّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ سَعِیدِ بْنِ عُمَرَ الْجُعْفِیِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: أَمَا إِنَّ قَائِمَنَا علیه السلام لَوْ قَدْ قَامَ لَأَخَذَ بَنِی شَیْبَهَ وَ قَطَعَ أَیْدِیَهُمْ وَ طَافَ بِهِمْ وَ قَالَ هَؤُلَاءِ سُرَّاقُ اللَّهِ.

۱- ۱. هود: ۸۵، و الحديث فى المصدر ص ۶۴.

۲- ۲. الحجّ: ۴۱، و الحديث فى ص ۱۰۰ من تفسير فرات الكوفىّ.

۳- ۳. الفرقان: ۶۳، راجع المصدر ص ۱۰۷.

۴- ۴. هو علىّ بن الحسن بن فضال التيملى و قد مر بيان ذلك. ترى الحديث فى الكافى ج ۴ ص ۲۴۳ و فيه:« عن علىّ بن الحسن الميثمى» و هو مصحف. و رواه الشيخ فى التهذيب ج ۲ ص ۲۹۳ و قد مر مثله عن علل الشرائع ص ۳۱۷ تحت الرقم ۱۴ و الحديث مختصر.

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: «آگاه باشید که اگر قائم ما قیام کند، بنی شیبه را می گیرد و دست و پاهایشان را قطع می کند و آنان را دور می گرداند و می گوید: «اینان سارقان از خدا هستند!» - . کافی ۴: ۴۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۶۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی وَ غَیْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَوَّلُ مَا یُظْهِرُ الْقَائِمُ مِنَ الْعَدْلِ أَنْ یُنَادِیَ مُنَادِیهِ أَنْ یُسَلِّمَ صَاحِبُ النَّافِلَهِ لِصَاحِبِ الْفَرِیضَهِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَ الطَّوَافَ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: «اول چیزی که قائم از عدالت آشکار می کند، این است که حاجی حج مستحبی، حجرالاسود و مسیر طواف را برای کسی که طواف واجب دارد، خالی می کند.» - . همان ۴: ۵۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۷۰»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِیِّ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الْمَسَاجِدِ الْمُظَلَّلَهِ أَ تُکْرَهُ الصَّلَاهُ فِیهَا فَقَالَ نَعَمْ وَ لَکِنْ لَا یَضُرُّکُمُ الْیَوْمَ وَ لَوْ قَدْ کَانَ الْعَدْلُ لَرَأَیْتُمْ کَیْفَ یُصْنَعُ فِی ذَلِکَ.

**[ترجمه]کافی: از حضرت صادق علیه السلام درباره مساجد مسقف سؤال شد که آیا نماز در آنها مکروه است؟ فرمود: «بله! ولی در این روزگار ضرری برای شما ندارد و اگر روزگار عدل برسد، خواهید دید که در این خصوص چه می شود.» - . همان ۳: ۱۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۷۱»

کا، [الکافی] الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْعَلَوِیُّ عَنْ سَهْلِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِیمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْعَلَوِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْعُرَنِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَیْعٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الصَّلَاهِ فِی الْمَسَاجِدِ الْمُصَوَّرَهِ فَقَالَ أَکْرَهُ ذَلِکَ وَ لَکِنْ لَا یَضُرُّکُمُ الْیَوْمَ وَ لَوْ قَدْ قَامَ الْعَدْلُ لَرَأَیْتُمْ کَیْفَ یُصْنَعُ فِی ذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]کا، [الکافی] الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْعَلَوِیُّ عَنْ سَهْلِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِیمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْعَلَوِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْعُرَنِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَیْعٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الصَّلَاهِ فِی الْمَسَاجِدِ الْمُصَوَّرَهِ فَقَالَ أَکْرَهُ ذَلِکَ وَ لَکِنْ لَا یَضُرُّکُمُ الْیَوْمَ وَ لَوْ قَدْ قَامَ الْعَدْلُ لَرَأَیْتُمْ کَیْفَ یُصْنَعُ فِی ذَلِکَ - ۲. تراه و الذی قبله فی الکافی ج ۳ ص ۳۶۸ و ۳۶۹. - .

**[ترجمه]

«۱۷۲»

یب، [تهذیب الأحکام] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ زَیْدٍ مَوْلَی الْکَاهِلِیِّ عَنْهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی وَصْفِ مَسْجِدِ الْکُوفَهِ فِی وَسَطِهِ عَیْنٌ مِنْ دُهْنٍ وَ عَیْنٌ مِنْ لَبَنٍ وَ عَیْنٌ مِنْ مَاءٍ شَرَابٍ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ عَیْنٌ مِنْ مَاءٍ طَهُورٍ لِلْمُؤْمِنِینَ (۳).

**[ترجمه]تهذیب: امام صادق علیه السلام فرمود: «امیرالمؤمنین علیه السلام در وصف مسجد کوفه فرمود: «در وسط آن چشمه ای از روغن است، چشمه ای از شیر و چشمه ای از آبکه نوشیدنی مؤمنین است و چشمه ای از آب که طهور مؤمنین است.» - همان - .

**[ترجمه]

«۱۷۳»

یب، [تهذیب الأحکام] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِیِّ قَالَ: خَرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَی الْحِیرَهِ فَقَالَ لَیَتَّصِلَنَّ هَذِهِ بِهَذِهِ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی الْکُوفَهِ وَ الْحِیرَهِ حَتَّی یُبَاعَ الذِّرَاعُ فِیمَا بَیْنَهُمَا بِدَنَانِیرَ وَ لَیَبْنِیَنَّ بِالْحِیرَهِ مَسْجِداً لَهُ خَمْسُمِائَهِ بَابٍ یُصَلِّی فِیهِ خَلِیفَهُ الْقَائِمِ علیه السلام لِأَنَّ مَسْجِدَ الْکُوفَهِ لَیَضِیقُ عَلَیْهِمْ وَ لَیُصَلِّیَنَّ فِیهِ اثْنَا عَشَرَ إِمَاماً عَدْلًا قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ یَسَعُ مَسْجِدُ الْکُوفَهِ هَذَا الَّذِی تَصِفُ النَّاسَ یَوْمَئِذٍ قَالَ تُبْنَی لَهُ أَرْبَعُ مَسَاجِدَ مَسْجِدُ الْکُوفَهِ أَصْغَرُهَا وَ هَذَا وَ مَسْجِدَانِ فِی

۱- ۱. تراه فی الکافی ج ۴ ص ۴۲۷ و قد رواه الصدوق فی الفقیه ج ۱ ص ۱۶۱.

۲- ۲. تراه و الذی قبله فی الکافی ج ۳ ص ۳۶۸ و ۳۶۹.

۳- ۳. راجع التهذیب ج ۱ ص ۳۲۵ باب فضل المساجد.

طَرَفَيِ الْكَوفَهِ مِنْ هَذَا الْجَانِبِ وَ هَذَا الْجَانِبِ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ نَحْوَ نَهَرِ الْبَصْرِيِّينَ وَ الْغَرِيَّيْنِ (۱).

**[ترجمه]تهذیب: حبه عرنی گفت: امیرالمؤمنین علیه السلام به حیره تشریف برد و فرمود: «روزی برسد که کوفه به حیره وصل شود و چنان مرغوبیت پیدا می کند که یک ذرع زمین آن به چند اشرفی فروخته می شود. و مسجدی در حیره بنا شود که دارای پانصد درب باشد! و نماینده قائم در آن نماز می گزارد، زیرا مسجد کوفه برای آنها تنگ خواهد بود. و دوازده پیشنماز عادل در آنجا نماز می گذارد.» من عرض کردم: «یا امیرالمؤمنین! آیا مسجد کوفه در آن روز گنجایش این همه جمعیت را که می فرمایید دارد؟» فرمود: «چهار مسجد برای قائم ساخته می شود که مسجد کوفه کوچک ترین آنهاست. مسجد فعلی کوفه و دو مسجد دیگر، در آن روز در این دو طرف کوفه واقع است.» و با دست مبارک به نهر اهل بصره و نجفاشاره کرد. – . تهذیب ۳: ۵۷۵ –

**[ترجمه]

«۱۷۴»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ لِی یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ هَلْ قَرَأْتَ الْقُرْآنَ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ هَذِهِ الْقِرَاءَهَ قَالَ عَنْهَا سَأَلْتُکَ لَیْسَ عَنْ غَیْرِهَا قَالَ فَقُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ لِمَ قَالَ لِأَنَّ مُوسَی علیه السلام حَدَّثَ قَوْمَهُ بِحَدِیثٍ لَمْ یَحْتَمِلُوهُ عَنْهُ فَخَرَجُوا عَلَیْهِ بِمِصْرَ فَقَاتَلُوهُ فَقَاتَلَهُمْ فَقَتَلَهُمْ وَ لِأَنَّ عِیسَی علیه السلام حَدَّثَ قَوْمَهُ بِحَدِیثٍ فَلَمْ یَحْتَمِلُوهُ عَنْهُ فَخَرَجُوا عَلَیْهِ بِتَکْرِیتَ فَقَاتَلُوهُ فَقَاتَلَهُمْ فَقَتَلَهُمْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَآمَنَتْ طائِفَهٌ مِنْ بَنِی إِسْرائِیلَ وَ کَفَرَتْ طائِفَهٌ فَأَیَّدْنَا الَّذِینَ آمَنُوا عَلی عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظاهِرِینَ-(۲)

وَ إِنَّهُ أَوَّلُ قَائِمٍ یَقُومُ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ یُحَدِّثُکُمْ بِحَدِیثٍ لَا تَحْتَمِلُونَهُ فَتَخْرُجُونَ عَلَیْهِ بِرُمَیْلَهِ الدَّسْکَرَهِ فَتُقَاتِلُونَهُ فَیُقَاتِلُکُمْ فَیَقْتُلُکُمْ وَ هِیَ آخِرُ خَارِجَهٍ تَکُونُ الْخَبَرَ.

**[ترجمه]کتاب حسین بن سعید و نوادر: ابن ابی یعفور می گوید: بر امام صادق علیه السلام وارد شدم، در حالی که گروهی از اصحابش در محضر مبارکش بودند. حضرت به من فرمود: «ای ابن ابی یعفور! قرآن را خوانده ای؟» عرض کردم: «بله، همین قرآن معمول را!» فرمود: «من هم از همین از تو پرسیدم، نه از غیر آن!»عرض کردم: «فدایت شوم! چرا؟» فرمود: «چون موسی علیه السلام با قومش سخنی گفت که تاب تحمل آن را نداشتند. پس علیه او در مصر خروج کردند و با او جنگیدند و موسی هم با آنان جنگید و آنان را کشت، و چون عیسی علیه السلام با قومش سخنی گفت که تاب تحمل آن را نداشتند؛ پس علیه او در تکریت خروج کردند و با او جنگیدند و عیسی هم با آنان جنگید و آنان را کشت و این معنای این آیه است: «فَآمَنَتْ طائِفَهٌ مِنْ بَنِی إِسْرائِیلَ وَ کَفَرَتْ طائِفَهٌ فَأَیَّدْنَا الَّذِینَ آمَنُوا عَلی عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظاهِرِین»، {پس طایفه ای از بنی اسرائیل ایمان آوردند و طایفه ای کفر ورزیدند، و کسانی را که گرویده بودند، بر دشمنانشان یاری کردیم تا چیره شدند.} – . صف / ۱۴ – و اولین قائم از ما اهل بیت که قیام می کند، حدیثی به شما می گوید که آن را تحمل نمی کنید و در رمیله دسکره بر او خروج می کنید و با او می جنگید و او نیز با شما می جنگد و شما را می کشد و این آخرین طایفه ای است که بر حضرت خروج می کند...» تا آخر حدیث. – . کتاب الزهد: ۱۰۴ –

**[ترجمه]

بیان

قوله و لم أی و لم لم تسألنی عن غیر تلک القراءه و هی المنزله التی ینبغی أن یعلم فأجاب علیه السلام بأن القوم لا یحتملون تغییر القرآن و لا یقبلونه و استشهد بما ذکر.

**[ترجمه]کلمه «لِمَ» یعنی برای چه از من از غیر قرائت معمول می پرسی که نازل شده و سزاوار است که پرسیده شود؛ حضرت جواب فرمود: قوم شما تغییر قرآن را بر نمی تابند و آن را قبول نمی کنند و استشهاد به آنچه ذکر شد فرمود.

**[ترجمه]

«۱۷۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی (۳) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْأَحْوَلِ عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِیرِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یُحَدِّثُ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام عَرَضَ الْإِیمَانَ عَلَی کُلِّ نَاصِبٍ فَإِنْ دَخَلَ فِیهِ بِحَقِیقَهٍ وَ إِلَّا ضَرَبَ عُنُقَهُ أَوْ یُؤَدِّیَ الْجِزْیَهَ کَمَا یُؤَدِّیهَا الْیَوْمَ أَهْلُ الذِّمَّهِ وَ یَشُدُّ عَلَی وَسَطِهِ الْهِمْیَانَ وَ یُخْرِجُهُمْ مِنَ الْأَمْصَارِ إِلَی السَّوَادِ.

**[ترجمه]کافی: سلام بن مستنیر گفت: از حضرت باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «هنگامی که قائم قیام کرد، ایمان را به همه ناصبی ها پیشنهاد می کند که پذیرفته و ایمان بیاورند. اگر واقعا داخل در ایمان شدند فبها، وگرنه یا گردن آنها را می زند و یا باید جزیه بدهند، چنان که امروز کافران ذمی به دولت اسلام جزیه می دهند و بر کمرش همیان جزیه می بندد و او را از شهرها به سمت عراق بیرون می آورد.» - . کافی ۸: ۲۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۷۶»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

ص: ۳۷۵

۱- ۱. رواه الشیخ فی التهذیب باب فضل المساجد من أبواب الزیادات.

۲- ۲. الصف: ۱۴.

۳- ۳. روضه الکافی ص ۲۲۷ و الذی بعده ص ۲۳۳.

مِهْرَانَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَيْثَمِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا تَمَنَّى أَحَدُكُمُ الْقَائِمَ فَلْيَتَمَنَّهُ فِی عَافِيَةٍ فَإِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّداً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ رَحْمَةً وَ يَبْعَثُ الْقَائِمَ نَقِمَةً.

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی یکی از شما تمنای قائم می کند، باید تمنای عافیت کند، زیرا خدا، محمد صلی الله علیه و آله را برای رحمت و قائم علیه السلام را برای نقمت برانگیخت.» - . همان ۸: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۷۷»

أَقُولُ رُوِیَ فِی كِتَابِ مَزَارٍ لِبَعْضِ قُدَمَاءِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی يَا أَبَا مُحَمَّدٍ كَأَنِّی أَرَى نُزُولَ الْقَائِمِ علیه السلام فِی مَسْجِدِ السَّهْلَةِ بِأَهْلِهِ وَ عِيَالِهِ قُلْتُ يَكُونُ مَنْزِلَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ نَعَمْ كَانَ فِيهِ مَنْزِلُ إِدْرِيسَ وَ كَانَ مَنْزِلَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلَّا وَ قَدْ صَلَّى فِيهِ وَ فِيهِ مَسْكَنُ الْخَضِرِ وَ الْمُقِيمُ فِيهِ كَالْمُقِيمِ فِی فُسْطَاطِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِلَّا وَ قَلْبُهُ يَحِنُّ إِلَيْهِ (۱) قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَا يَزَالُ الْقَائِمُ فِيهِ أَبَداً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَمِنْ بَعْدِهِ قَالَ هَكَذَا مِنْ بَعْدِهِ إِلَى انْقِضَاءِ الْخَلْقِ قُلْتُ فَمَا يَكُونُ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ عِنْدَهُ-(۲) قَالَ يُسَالِمُهُمْ كَمَا سَالَمَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ يُؤَدُّونَ الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَ هُمْ صاغِرُونَ قُلْتُ فَمَنْ نَصَبَ لَكُمْ عَدَاوَةً فَقَالَ لَا يَا بَا مُحَمَّدٍ مَا لِمَنْ خَالَفَنَا فِی دَوْلَتِنَا مِنْ نَصِيبٍ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَلَّ لَنَا دِمَاءَهُمْ عِنْدَ قِيَامِ قَائِمِنَا فَالْيَوْمَ مُحَرَّمٌ عَلَيْنَا وَ عَلَيْكُمْ ذَلِكَ فَلَا يَغُرَّنَّكَ أَحَدٌ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا انْتَقَمَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لَنَا أَجْمَعِينَ.

**[ترجمه]مؤلف:

در کتاب «مزار» تألیف یکی از علمای پیشین ما، از ابو بصیر روایت شده که گفت: حضرت صادق علیه السلام به من فرمود: «ای ابو محمد! گویا من فرود آمدن قائم را با کسان و بستگانش در مسجد سهله می بینم.»عرض کردم: «مسجد سهله اقامتگاه اوست؟» فرمود: «آری، مسجد سهله جایگاه ادریس و ابراهیم خلیل الرحمن بوده. خداوند هیچ پیغمبری را مبعوث نکرد، جز اینکه در این مسجد نماز گزارد. همچنین محل سکونت خضر در آن مسجد است.»

عرض کردم: «قربانت گردم! قائم همیشه در آنجا اقامت می کند؟» گفت: «آری!»عرض کردم: «بعد از او چه کسی در آن سکونت می کند؟» فرمود: «هر کس که بعد از قائم، خلیفه باشد.» عرض کردم: «با کافران ذمی چه می کند؟» فرمود: «مانند پیغمبر با آنها صلح می کند و آنها نیز با کمال ذلت، به وی جزیه می دهند.» عرض کردم: «اگر کسی با شما دشمنی ورزد چه می شود؟» فرمود: «در دولت ما، مخالفین ما دیگر فرصتی برای دشمنی با ما ندارند، زیرا در آن موقع خداوند ریختن خون آنها را برای ما حلال کرده است. امروز کشتن آنها بر ما و شما حرام است، پس کسی تو را مغرور نسازد. وقتی قائم ما قیام کرد، خداوند به وسیله او، انتقام پیغمبرش و ما را از دشمنان ما می گیرد.» - . مزار ابن مشهدی: ۱۶۴ -

**[ترجمه]

أَقُولُ قَدْ مَضَی بَعْضُ الْأَخْبَارِ فِی سِیَرِهِ علیه السلام فِی أَکْثَرِ الْأَبْوَابِ السَّابِقَهِ وَ رَوَی السَّیِّدُ عَلِیُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ فِی کِتَابِ الْأَنْوَارِ الْمُضِیئَهِ بِإِسْنَادِهِ إِلَی أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِیَادِیِّ یَرْفَعُهُ إِلَی إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ إِنْظَارِ اللَّهِ تَعَالَی إِبْلِیسَ وَقْتاً مَعْلُوماً ذَکَرَهُ فِی کِتَابِهِ فَقَالَ فَإِنَّکَ مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ-(۳)

قَالَ الْوَقْتُ الْمَعْلُومُ یَوْمُ قِیَامِ الْقَائِمِ فَإِذَا بَعَثَهُ اللَّهُ کَانَ فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ وَ جَاءَ إِبْلِیسُ حَتَّی یَجْثُوَ عَلَی رُکْبَتَیْهِ فَیَقُولُ یَا وَیْلَاهُ مِنْ هَذَا الْیَوْمِ فَیَأْخُذُ

ص: ۳۷۶

۱- ۱. ما بین العلامتین کان ساقطا من النسخه و ستراه تحت الرقم ۱۹۱.

۲- ۲. أی کیف یسیر فیهم، و ما الذی یحکم به فی هؤلاء؟.

۳- ۳. الحجر: ۳۸، ص: ۸۱.

بِنَاصِیَتِهِ فَیَضْرِبُ عُنُقَهُ فَذَلِکَ یَوْمُ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ مُنْتَهَی أَجَلِهِ.

**[ترجمه]مؤلف :

برخی اخبار در باب سیره حضرت، در اکثر ابواب قبلی گذشت و در کتاب الانوار المضیئه به سند خود، از اسحاق بن عمار نقل می کند که گفت: از حضرت درباره مهلت دادن خدای تعالی به ابلیس در مدت معینی که آن را در کتابش ذکر کرده و فرموده: «فَإِنَّکَ مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوم»، {تو از مهلت یافتگانی، تا روز [و] وقت معلوم} - . حجر / ۳۷ - ۳۸[۲] - سؤال کردم.» فرمود: «وقت معلوم، روز قیام قائم علیه السلام است و وقتی خداوند او را برانگیزد، در مسجد کوفه است که ابلیس می آید و به زانوانش می افتد و می گوید: «ای وای از این روز!» حضرت موی پیشانی اش را گرفته و او را گردن می زند. پس روز قیام حضرت، وقت معلوم و منتهای اجل ابلیس است.

**[ترجمه]

«۱۷۹»

ختص، [الإختصاص] أَبُو الْقَاسِمِ الشَّعْرَانِیُّ یَرْفَعُهُ عَنِ ابْنِ ظَبْیَانَ عَنِ ابْنِ الْحَجَّاجِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام أَتَی رَحْبَةَ الْکُوفَهِ فَقَالَ بِرِجْلِهِ (۱) هَکَذَا وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی مَوْضِعٍ ثُمَّ قَالَ احْفِرُوا هَاهُنَا فَیَحْفِرُونَ فَیَسْتَخْرِجُونَ اثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ دِرْعٍ وَ اثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ سَیْفٍ وَ اثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ بَیْضَهٍ لِکُلِّ بَیْضَهٍ وَجْهَانِ ثُمَّ یَدْعُو اثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ رَجُلٍ مِنَ الْمَوَالِی مِنَ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ فَیُلْبِسُهُمْ ذَلِکَ ثُمَّ یَقُولُ مَنْ لَمْ یَکُنْ عَلَیْهِ مِثْلُ مَا عَلَیْکُمْ فَاقْتُلُوهُ.

**[ترجمه]اختصاص: امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام کند، به رحبه کوفه می آید و با پای و دست خودش به موضعی اشاره می کند و سپس می گوید: «این جا را حفر کنید!» پس حفر می کنند و دوازده هزار زره و دوازده هزار شمشیر و دوازده هزار کلاه خود که هر کلاه خودی دو طرف دارد، بیرون می آورند .

سپس دوازده هزار نفر از دوستانش از عرب و عجم را می خواند و آنها را با این وسائل می پوشاند.آنگاهمی فرماید: «هرکس را که هم لباس با شما نیست، بکشید!» - . اختصاص: ۳۳۴ -

**[ترجمه]

«۱۸۰»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ بْنِ مَیْمُونٍ عَنْ بَدْرِ بْنِ خَلِیلٍ الْأَزْدِیِ (۲) قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنا إِذا هُمْ مِنْها یَرْکُضُونَ لا تَرْکُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلی ما أُتْرِفْتُمْ فِیهِ وَ مَساکِنِکُمْ لَعَلَّکُمْ تُسْئَلُونَ (۳) قَالَ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ علیه السلام وَ بَعَثَ إِلَی بَنِی أُمَیَّهَ بِالشَّامِ هَرَبُوا إِلَی الرُّومِ فَیَقُولُ لَهُمُ الرُّومُ لَا نُدْخِلُکُمْ حَتَّی تَتَنَصَّرُوا فَیُعَلِّقُونَ فِی أَعْنَاقِهِمُ الصُّلْبَانَ وَ یُدْخِلُونَهُمْ فَإِذَا نَزَلَ بِحَضْرَتِهِمْ أَصْحَابُ الْقَائِمِ علیه السلام طَلَبُوا الْأَمَانَ وَ الصُّلْحَ فَیَقُولُ أَصْحَابُ

الْقَائِمِ علیه السلام لَا نَفْعَلُ حَتَّی تَدْفَعُوا إِلَیْنَا مَنْ قِبَلَکُمْ مِنَّا قَالَ فَیَدْفَعُونَهُمْ إِلَیْهِمْ فَذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی لا تَرْکُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلی ما أُتْرِفْتُمْ فِیهِ وَ مَساکِنِکُمْ لَعَلَّکُمْ تُسْئَلُونَ قَالَ یَسْأَلُهُمُ الْکُنُوزَ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِهَا قَالَ فَیَقُولُونَ یا وَیْلَنا إِنَّا کُنَّا ظالِمِینَ فَما زالَتْ تِلْکَ دَعْواهُمْ حَتَّی جَعَلْناهُمْ حَصِیداً خامِدِینَ بِالسَّیْفِ (۴).

۱- ۱. قال برجله: ای أشار، راجع المصدر ص ۳۳۴.

۲- ۲. فی المصدر بدل الأزدیّ: الأسدی و هما واحد و قد مر ترجمه الرجل ص ۱۲۴ فراجع.

۳- ۳. الأنبیاء: ۱۲ و الآیات التالیه بعدها ۱۴ و ۱۵.

۴- ۴. تراه فی روضه الکافی ص ۵۱ و ۵۲ و قد مر مثله فی حدیث طویل عن العیّاشیّ ص ۳۴۳ تحت الرقم ۹۱.

**[ترجمه]کافی: ازدی می گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام درباره این سخن خدای عزوجل «فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنا إِذا هُمْ مِنْها يَرْكُضُونَ لا تَرْكُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلى ما أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَساكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْئَلُون»، { پس چون عذاب ما را احساس کردند، بناگاه از آن می گریختند. [هان] مگریزید، و به سوی آنچه در آن متنعّم بودید و [به سوی] سراهایتان بازگردید، باشد که شما مورد پرسش قرار گیرید.} - . انبیاء / ۱۳ - فرمود: «وقتی قائم علیه السلام قیام کند، به دنبال بنی امیه به شام می فرستد و آنان به روم می گریزند. پس رومیان به آنان می گویند: «شما را راه نمی دهیم تا اینکه به دین نصارا بگروید!» پس به گردن هایشان صلیب آویخته و آنان را راه می دهند.

وقتی اصحاب قائم علیه السلام به آنان می رسند، رومیان طلب امان و صلح می کنند. اصحاب قائم می گویند: «صلح نمی کنیم تا اینکه از جانب خود، بنی امیه را به ما تسلیم کنید.» آنان بنی امیه را تسلیم آنان می کنند. پس این معنای این آیه شریف است که فرمود: «لا تَرْكُضُوا وَ ارْجِعُوا إِلى ما أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَساكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْئَلُون»، {[هان] مگریزید، و به سوی آنچه در آن متنعّم بودید و [به سوی] سراهایتان بازگردید، باشد که شما مورد پرسش قرار گیرید.} فرمود: «از آنان از محل گنج ها می پرسد، درحالی که خود او اعلم به مکان آنهاست؛ پس آنان می گویند: «يا وَيْلَنا إِنَّا كُنَّا ظالِمِينَ فَما زالَتْ تِلْكَ دَعْواهُمْ حَتَّى جَعَلْناهُمْ حَصِيداً خامِدِين» - . انبیاء / ۱۵ - ، {ای وای بر ما، که ما واقعاً ستمگر بودیم.» سخنشان پیوسته همین بود، تا آنان را دروشده بی جان گردانیدیم.} به وسیله شمشیر.» - . کافی ۸: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۸۱»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ ذِكْرُهُ وَ قاتِلُوهُمْ حَتَّى لا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ (۱) قَالَ لَمْ يَجِئْ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ بَعْدُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَخَّصَ لَهُمْ لِحَاجَتِهِ وَ حَاجَةِ أَصْحَابِهِ فَلَوْ قَدْ جَاءَ تَأْوِيلُهَا لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُمْ وَ لَكِنَّهُمْ يُقْتَلُونَ حَتَّى يُوَحَّدَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ حَتَّى لَا يَكُونَ شِرْكٌ.

**[ترجمه]کافی: محمد بن مسلم می گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: «معنای آیه«وَ قاتِلُوهُمْ حَتَّى لا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّه»، {و با آنان بجنگید تا فتنه ای بر جای نماند و دین یکسره از آنِ خدا گردد} - . انفال / ۳۹ - چیست؟» فرمود: «هنوز تأویل این آیه نرسیده است. همانا رسول خدا برای حاجت خود و اصحابش به کفار مهلت داد؛ اگر تأویل این آیه برسد، از آنان عذری پذیرفته نمی شود و آنان کشته می شوند تا توحید خدای عزوجل مستقر شود و شرکی نماند.» - . کافی ۸: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۱۸۲»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی نُصَیْرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ إِنَّکُمْ أَهْلُ بَیْتِ رَحْمَهٍ اخْتَصَّکُمُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی بِهَا فَقَالَ لَهُ کَذَلِکَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ لَا نُدْخِلُ أَحَداً فِی ضَلَالَهٍ وَ لَا نُخْرِجُهُ مِنْ هُدًی إِنَّ الدُّنْیَا لَا تَذْهَبُ حَتَّی یَبْعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ رَجُلًا مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ یَعْمَلُ بِکِتَابِ اللَّهِ لَا یَرَی مُنْکَراً إِلَّا أَنْکَرَهُ.

**[ترجمه]کافی: مردی نزد امام باقر آمد و گفت: شما اهل بیت رحمت هستید و خدا رحمت را اختصاص به شما داده.» حضرت فرمود: «سپاس خدا را، و همین گونه است. ما احدی را در ضلالت نمی اندازیم و از هدایت خارج نمی کنیم. دنیا تمام نمی شود،مگر اینکه خدا مردی از ما اهل بیت را بر می انگیزد که به کتاب خدا عمل کرده و منکری را نمی بیند، مگر اینکه آن را انکار می کند.» - . همان ۸: ۳۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۸۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنْ عَمِّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ یَحْیَی بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَخِیهِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَبِیهِ علیه السلام: فِی حَدِیثِ اللَّوْحِ م ح م د یَخْرُجُ فِی آخِرِ الزَّمَانِ عَلَی

رَأْسِهِ غَمَامَهٌ بَیْضَاءُ تُظِلُّهُ مِنَ الشَّمْسِ تُنَادِی بِلِسَانٍ فَصِیحٍ یُسْمِعُهُ الثَّقَلَیْنِ وَ الْخَافِقَیْنِ هُوَ الْمَهْدِیُّ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ یَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام صادق علیه السلام از پدرش امام باقر علیه السلام در حدیث لوح نقل می کند که فرمود: «م ح م د» در آخرالزمان خروج می کند و بالای سرش ابری است سفید که برای او در برابر خورشید سایه می کند، و به زبانی فصیح که جن و انس و مشرق و مغرب می شنوند، ندا می دهد: «او مهدی از آل محمد صلی الله علیه و آله است که زمین را از عدل پر می کند، همان طور که از جور آکنده باشد!» - . امالی طوسی: ۲۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۸۴»

ک، [إکمال الدین] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] لی، [الأمالی] للصدوق الْعَطَّارُ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الْأَئِمَّهُ مِنْ بَعْدِی اثْنَا عَشَرَ أَوَّلُهُمْ أَنْتَ یَا عَلِیُّ وَ آخِرُهُمُ الْقَائِمُ الَّذِی یَفْتَحُ اللَّهُ تَعَالَی ذِکْرُهُ عَلَی یَدَیْهِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا(۳).

۱- ۱. الأنفال: ۳۹، و الحديث فى الروضه ص ۲۰۱.

۲- ۲. أخرجه المصنّف فى باب النصوص تراه فى ج ۳۶ ص ۲۰۳، فراجع الطبعه الحديثه.

۳- ۳. عيون الأخبار ج ۱ ص ۶۵ كمال الدين ج ۱ ص ۳۹۸.

**[ترجمه]کمال الدین و عیون اخبار الرضا و امالی صدوق: امام سجاد از پدرش، از جدش علیهم السلام نقل می کند که فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «امامان پس از من دوازده تن هستند که اولینشان تو هستی ای علی! و آخرینشان قائمی است که خدای تعالی به دست او شرق و غرب عالم را می گشاید.» - . کمال الدین: ۲۶۷ و عیون اخبار الرضا ۱: ۶۶ و امالی صدوق: ۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۸۵»

ک، [إكمال الدین] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] الطَّالَقَانِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّام عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَابُنْدَادَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَمَّا أُسْرِیَ بِی أَوْحَى إِلَیَّ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ وَ سَاقَ الْحَدِیثَ إِلَى أَنْ قَالَ فَرَفَعْتُ رَأْسِی فَإِذَا أَنَا بِأَنْوَارِ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ وَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ وَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ عَلِیِّ بْنِ مُوسَى وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ وَ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ وَ الْحُجَّةِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَائِمِ فِی وَسَطِهِمْ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّیٌّ قُلْتُ یَا رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةُ وَ هَذَا الْقَائِمُ الَّذِی یُحِلُّ حَلَالِی وَ یُحَرِّمُ حَرَامِی وَ بِهِ أَنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِی وَ هُوَ رَاحَةٌ لِأَوْلِیَائِی وَ هُوَ الَّذِی یَشْفِی قُلُوبَ شِیعَتِكَ مِنَ الظَّالِمِینَ وَ الْجَاحِدِینَ وَ الْكَافِرِینَ فَیُخْرِجُ اللَّاتَ وَ الْعُزَّى طَرِیَّیْنِ فَیُحْرِقُهُمَا فَلَفِتْنَةُ النَّاسِ بِهِمَا یَوْمَئِذٍ أَشَدُّ مِنْ فِتْنَةِ الْعِجْلِ وَ السَّامِرِیِ (۱).

**[ترجمه]کمال الدین و عیون اخبار الرضا: امام صادق از پدرانش علیهم السلام از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله نقل می کند که فرمود: «در شب معراج، پروردگارم جل جلاله به من وحی کرد...» و حدیث را به این جا رساند که فرمود: «سر خود را بلند کردم و ناگهان انوار علی، فاطمه، حسن، حسین، علی بن الحسین، محمد بن علی، جعفر بن محمد، موسی بن جعفر، علی بن موسی، محمد بن علی، علی بن محمد، حسن بن علی و حجه بن الحسن را دیدم، و قائم در وسط آنان بود و گویا ستاره ای درخشان است.

گفتم: «بار خدایا اینان کیستند؟» فرمود: «اینان امامانند و این قائم است که حلال مرا حلال و حرامم را حرام می کند و به سبب او از دشمنانم انتقام می گیرم؛ او مایه راحتی دوستان من است؛ اوست که دل های شیعیان تو را از ظالمان و منکران و کافران شفا می دهد؛لات و عزی را تر و تازه بیرون می کشد و آن دو را به آتش می کشد و هر آینه امتحان مردم در آن روز به آن دو نفر، از فتنه گوساله و سامری شدیدتر است.» - . کمال الدین: ۲۴۰ و عیون اخبار الرضا ۱: ۶۱ -

**[ترجمه]

«۱۸۶»

نی، [الغیبه] للنعمانی بِالْإِسْنَادِ الَّذِی سَبَقَ فِی بَابِ النَّصِّ عَلَى الِاثْنَیْ عَشَرَ(۲)

عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: آخِرُهُمُ اسْمُهُ عَلَى اسْمِی یَخْرُجُ فَیَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ

جَوْراً وَ ظُلْماً یَأْتِیهِ الرَّجُلُ وَ الْمَالُ کُدْسٌ فَیَقُولُ یَا مَهْدِیُّ أَعْطِنِی فَیَقُولُ خُذْ.

[ترجمه]غیبت نعمانی: امیرالمؤمنین از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل کرد که فرمود: «آخرینشان هم نام من است، خروج کرده و زمین را از داد پر می کند، همان طور که از ظلم و جور آکنده شده باشد. مرد به نزد حضرت می آید، در حالی که اموال فراوان یک جا جمع است و می گوید: «ای مهدی به من عطا کن!» می فرماید: «بگیر!» - . غیبت نعمانی: **۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۸۷»

نص، [کفایه الأثر] بِالْإِسْنَادِ السَّابِقِ فِی الْبَابِ الْمَذْکُورِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: التَّاسِعُ مِنْهُمْ قَائِمُ أَهْلِ بَیْتِی وَ مَهْدِیُّ أُمَّتِی أَشْبَهُ النَّاسِ بِی فِی شَمَائِلِهِ وَ أَقْوَالِهِ وَ أَفْعَالِهِ لَیَظْهَرُ بَعْدَ غَیْبَهٍ طَوِیلَهٍ وَ حَیْرَهٍ مُضِلَّهٍ فَیُعْلِی أَمْرَ اللَّهِ وَ یُظْهِرُ دِینَ اللَّهِ وَ یُؤَیَّدُ بِنَصْرِ اللَّهِ وَ یُنْصَرُ بِمَلَائِکَهِ اللَّهِ فَیَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً(۳).

**[ترجمه]کفایه الاثر: ابن عباس می گوید: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «نهمی آنها قائم اهل بیت من و مهدی امت من است که در شمایل و اقوال و افعالش، از همه کس به من شبیه تر است. تا اینکه بعد از غیبت طولانی و حیرتی که مردم را از پریشانی گمراه می کند، آشکار شود و امر خدا (دین اسلام) را بالا برد و دین خدا را بر همه ادیان غالب گرداند، و با نصرت خدا و فرشتگان تأیید شود. پس زمین را پر از عدل و داد کند، چنان که پر از جور و ستم شده باشد.» - . کفایه الاثر: ۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۸۹»

نص، [کفایه الأثر] بِالْأَسَانِیدِ الْکَثِیرَهِ الَّتِی مَضَتْ فِی الْبَابِ الْمَذْکُورِ عَنْ عَلِیٍ

ص: ۳۷۹

۱- ۱. راجع کمال الدین ج ۱ ص ۳۶، عیون أخبار الرضا ج ۱ ص ۵۸.

۲- ۲. أخرجه فی باب النصوص- ج ۳۶ ص ۲۸۱ راجع المصدر ص ۴۴.

۳- ۳. راجع ج ۳۶ ص ۲۸۳ من الطبعه الحدیثه.

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بَعْدَ عَدِّ الْأَئِمَّهِ علیهم السلام ثُمَّ يَغِيبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ يَكُونُ لَهُ غَيْبَتَانِ إِحْدَاهُمَا أَطْوَلُ مِنَ الْأُخْرَى ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ رَافِعاً صَوْتَهُ الْحَذَرَ الْحَذَرَ إِذَا فُقِدَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِ السَّابِعِ مِنْ وُلْدِي قَالَ عَلِيٌّ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا يَكُونُ حَالُهُ عِنْدَ غَيْبَتِهِ قَالَ يَصْبِرُ حَتَّى يَأْذَنَ اللَّهُ لَهُ بِالْخُرُوجِ فَيَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ مِنْ قَرْيَهٍ يُقَالُ لَهَا كَرْعَهُ عَلَى رَأْسِهِ عِمَامَتِي مُتَدَرِّعٌ بِدِرْعِي مُتَقَلِّدٌ بِسَيْفِي ذِي الْفَقَارِ وَ مُنَادٍ يُنَادِي هَذَا الْمَهْدِيُّ خَلِيفَهُ اللَّهِ فَاتَّبِعُوهُ يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً وَ ذَلِكَ عِنْدَ مَا تَصِيرُ الدُّنْيَا هَرْجاً وَ مَرْجاً وَ يَغَارُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فَلَا الْكَبِيرُ يَرْحَمُ الصَّغِيرَ وَ لَا الْقَوِيُّ يَرْحَمُ الضَّعِيفَ فَحِينَئِذٍ يَأْذَنُ اللَّهُ لَهُ بِالْخُرُوجِ (۱).

**[ترجمه]کفایه الاثر: حضرت علی علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله بعد از شمردن امامان علیهم السلام فرمود: «سپس امامشان تا وقتی خدا بخواهد غایب شده و دو غیبت دارد که یکی طولانی تر از دیگری است.» سپس رسول خدا متوجه ما شده و با صدای بلند فرمود: «بترسید! بترسید! در وقتی که پنجمین از فرزندان هفتمین از فرزندانم غایب شد!»

حضرت علی علیه السلام فرمود: عرض کردم: «یا رسول الله! حال او هنگام غیبتش چگونه است؟» فرمود: «صبر می کند تا خدا به او اذن خروج دهد. پس از یمن، از روستایی که به آن «کرعه» گویند قیام می کند. عمامه من بر سر اوست، زره مرا پوشیده و شمشیر من ذوالفقار را به خود آویخته و منادی ندا می دهد: «این مهدی خلیفه خداست! پس او را تبعیت کنید که زمین را از قسط و عدل پر می کند، همان طور که از ظلم و جور پر شده باشد.» و این بعد از هرج و مرج در دنیاست و بعد از این است که بعضی، بعضی دیگر را غارت می کنند. پس کبیر به صغیر و قوی به ضعیف رحم نمی کند؛ پس در این هنگام خدا به او اذن خروج می دهد.» - . کفایه الاثر: ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۹۰»

کا، [الکافی] بَعْضُ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا مَعْنَى السَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ نَبِيَّهُ وَ وَصِيَّهُ وَ ابْنَتَهُ وَ ابْنَيْهِ وَ جَمِيعَ الْأَئِمَّهِ وَ خَلَقَ شِيعَتَهُمْ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ وَ أَنْ يَصْبِرُوا وَ يُصَابِرُوا وَ يُرَابِطُوا وَ أَنْ يَتَّقُوا اللَّهَ وَ وَعَدَهُمْ أَنْ يُسَلِّمَ لَهُمُ الْأَرْضَ الْمُبَارَكَهَ وَ الْحَرَمَ الْآمِنَ وَ أَنْ يُنَزِّلَ لَهُمُ الْبَيْتَ الْمَعْمُورَ وَ يُظْهِرَ لَهُمُ السَّقْفَ الْمَرْفُوعَ وَ يُرِيحَهُمْ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ الْأَرْضَ الَّتِي يُبَدِّلُهَا اللَّهُ مِنَ السَّلَامِ وَ يُسَلِّمُ مَا فِيهَا لَهُمْ لا شِيَهَ فِيهَا قَالَ لَا خُصُومَهَ فِيهَا لِعَدُوِّهِمْ وَ أَنْ يَكُونَ لَهُمْ فِيهَا مَا يُحِبُّونَ وَ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى جَمِيعِ الْأَئِمَّهِ وَ شِيعَتِهِمُ الْمِيثَاقَ بِذَلِكَ وَ إِنَّمَا السَّلَامُ عَلَيْهِ (۲)

تَذْكِرَهُ نَفْسِ الْمِيثَاقِ وَ تَجْدِيدٌ لَهُ عَلَى اللَّهِ لَعَلَّهُ أَنْ يُعَجِّلَهُ جَلَّ وَ عَزَّ وَ يُعَجِّلَ السَّلَامَ لَكُمْ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ (۳).

ص: ۳۸۰

۱- ۱. تراه فی باب النصوص علی الاثنی عشر ج ۳۶ ص ۳۳۵. و فی نسخه الکمبانیّ قد تکرر من قوله« فیخرج من قریه» الی آخر

الخبر، و أثبته كالاستدراک فی الهامش و هو من غفله المصححین عند المقابله.

۲- ۲. هذا هو الظاهر، و فی المصدر و هکذا الأصل المطبوع: و« انما علیه السلام».

۳- ۳. تراه فی الکافی ج ۱ ص ۴۵۱ باب مولد النبیّ صلّی اللّه علیه و آله.

**[ترجمه]کافی: داود بن کثیر می گوید: به امام صادق علیه السلام عرضه داشتم: «معنای سلام بر پیامبر چیست؟» فرمود: «خدای تعالی وقتی پیامبر، وصی او، دختر او، دو پسر او و تمام امامان علیهم السلام را آفرید و شیعیانشان را خلق کرد، از آنان پیمان گرفت که صبر کنند و ایستادگی کنند و از مرزها نگهبانی کرده و تقوا داشته باشند.

و به آنان وعده داد که زمین با برکت و حرم امن را تسلیم آنان کند؛ بیت معمور را بر آنان نازل کند؛ سقف بلند را برای آنان ظاهر سازد؛ آنان را از دشمنشان نجات دهد و زمینی که خدا آن را به محل سلامت و امن تبدیل می کند و همه چیز آن را تسلیم آنان می کند، لکه ای در آن نیست.» فرمود: «خصومتی در آن برای دشمنانشان نیست و در آن زمین هر چه دوست داشته باشند هست و رسول خدا صلی الله علیه و آله از تمامی امامان و شیعیانشان پیمان بر این مهم را اخذ کرد.

همانا سلام بر او یادآوری همین پیمان است و تجدید این میثاق با خداست، شاید که خدای عز و جل این امر را تعجیل کرده و سلامتی کامل شما در زمین را زودتر برساند.» - . کافی ۱: ۲۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۹۱»

أَقُولُ رَوَى مُؤَلِّفُ الْمَزَارِ الْكَبِيرِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی یَا أَبَا مُحَمَّدٍ كَأَنِّی أَرَى نُزُولَ الْقَائِمِ فِی مَسْجِدِ السَّهْلَةِ بِأَهْلِهِ وَ عِیَالِهِ قُلْتُ یَكُونُ مَنْزِلَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ نَعَمْ كَانَ فِیهِ مَنْزِلُ إِدْرِیسَ وَ كَانَ مَنْزِلَ إِبْرَاهِیمَ خَلِیلِ الرَّحْمَنِ وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا وَ قَدْ صَلَّى فِیهِ وَ فِیهِ مَسْكَنُ الْخَضِرِ وَ الْمُقِیمُ فِیهِ كَالْمُقِیمِ فِی فُسْطَاطِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِلَّا وَ قَلْبُهُ یَحِنُّ إِلَیْهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ لَا یَزُولُ الْقَائِمُ فِیهِ أَبَداً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَمِنْ بَعْدِهِ قَالَ هَكَذَا مِنْ بَعْدِهِ إِلَى انْقِضَاءِ الْخَلْقِ قُلْتُ فَمَا یَكُونُ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ عِنْدَهُ قَالَ یُسَالِمُهُمْ كَمَا سَالَمَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ یُؤَدُّونَ الْجِزْیَةَ عَنْ یَدٍ وَ هُمْ صاغِرُونَ قُلْتُ فَمَنْ نَصَبَ لَكُمْ عَدَاوَةً فَقَالَ لَا یَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا لِمَنْ خَالَفَنَا فِی دَوْلَتِنَا مِنْ نَصِیبٍ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَلَّ لَنَا دِمَاءَهُمْ عِنْدَ قِیَامِ قَائِمِنَا فَالْیَوْمَ مُحَرَّمٌ عَلَیْنَا وَ عَلَیْكُمْ ذَلِكَ فَلَا یَغُرَّنَّكَ أَحَدٌ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا انْتَقَمَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لَنَا أَجْمَعِینَ (۱).

**[ترجمه]مؤلف «مزار کبیر» از ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که حضرت به او فرمود: «ای ابا محمد! گویا من فرود آمدن قائم علیه السلام را با اهل و عیالش در مسجد سهله می بینم!» گفتم:«فدایت شوم! منزل حضرت آنجاست؟» فرمود: «بله، منزل ادریس و ابراهیم خلیل الرحمان آنجا بوده و خدا هیچ پیغمبری را مبعوث نکرد، مگر اینکه در آن نماز خوانده، و در آن مسکن خضر است و کسی که در آن اقامت کند، مانند مقیم در خیمه رسول الله صلی الله علیه و آله است و هیچ مؤمن و مؤمنه ای نیست، مگر اینکه دلش به آنجا مشتاق است.» گفتم: «فدایت شوم! قائم تا ابد در آنجا می ماند؟» فرمود بله. پرسیدم: «بعد از آن چه می شود؟» فرمود: «تا انقضای خلق همین گونه خواهد بود!» عرضه داشتم: «آیا اهل ذمه نیز نزد او هستند؟» فرمود: «همانند مسالمه رسول خدا صلی الله علیه و آله با اهل ذمه، با آنان مسالمه می کند و آنها جزیه را با دو دست و در حالت خفت می پردازند.» گفتم: «تکلیف ناصبی ها چه می شود؟» فرمود: «نه ای ابا محمد! مخالف ما در دولت ما نصیبی ندارد. خدا هنگام قیام قائم، خون هایشان را برای ما حلال گردانده. پس امروز بر ما و شما ریختن خونشان حرام است؛ پس احدی تو را نفریبد! وقتی قائم ما بیاید، انتقام خدا و رسول و همگی ما را می گیرد.» - . مزار مشهدی: ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۹۲»

یب، [تهذیب الأحکام] الصَّفَّارُ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْقَائِمِ إِذَا قَامَ بِأَیِّ سِیرَهٍ یَسِیرُ فِی النَّاسِ فَقَالَ بِسِیرَهِ مَا سَارَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی یُظْهِرَ الْإِسْلَامَ قُلْتُ وَ مَا کَانَتْ سِیرَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَبْطَلَ مَا کَانَتْ فِی الْجَاهِلِیَّهِ وَ اسْتَقْبَلَ النَّاسَ بِالْعَدْلِ وَ کَذَلِکَ الْقَائِمُ علیه السلام إِذَا قَامَ یُبْطِلُ مَا کَانَ فِی الْهُدْنَهِ مِمَّا کَانَ فِی أَیْدِی النَّاسِ وَ یَسْتَقْبِلُ بِهِمُ الْعَدْلَ (۲).

**[ترجمه]تهذیب: علاء بن محمد گفت: از حضرت باقر علیه السلام پرسیدم: «قائم چگونه در میان مردم رفتار می کند؟» فرمود: «به روش پیغمبر صلی الله علیه و آله عمل می نماید تا آنکه اسلام را آشکار می سازد.» عرض کردم: «روش پیغمبر چگونه بود؟» فرمود: «پیغمبر آثار کفر جاهلیت را از میان برد و با مردم به عدالت رفتار کرد. قائم هم موقعی که قیام می کند، هر عمل نامشروع و بدعتی را که هنگام صلح و سازش با بیگانگان اسلام در میان مسلمین مرسوم گشته، از میان می برد و مردم را به عدالت گستری رهبری می کند.» - . تهذیب ۶: ۷۰ -

**[ترجمه]

تذییل

قال شیخنا الطبرسی فی کتاب إعلام الوری فإن قیل إذا حصل الإجماع علی أن لا نبی بعد رسول الله صلی الله علیه و آله و أنتم قد زعمتم أن القائم علیه السلام إذا قام لم یقبل الجزیه من أهل الکتاب و أنه یقتل من بلغ العشرین و لم یتفقه فی الدین و أمر

۱- ۱. قد مر هذا الحدیث ص ۳۷۶ تحت الرقم ۱۷۷ نقلا من کتاب مزار لبعض قدماء أصحابنا، و قد تکرر لفظا بلفظ و الغفله من الکتاب و النسّاخ.

۲- ۲. تراه فی التهذیب ج ۲ ص ۵۱.

بهدم المساجد و المشاهد و أنه يحكم بحكم داود علیه السلام لا یسأل بینه و أشباه ذلک مما ورد فی آثارکم و هذا تکون نسخا للشریعه و إبطالا لأحکامها فقد أثبتم معنی النبوه و إن لم تتلفظوا باسمها فما جوابکم عنها.

الجواب إنا لم نعرف ما تضمنه السؤال من أنه علیه السلام لا یقبل الجزیه من أهل الکتاب و أنه یقتل من بلغ العشرین و لم یتفقه فی الدین فإن کان ورد بذلک خبر فهو غیر مقطوع به فأما هدم المساجد و المشاهد فقد یجوز أن یختص بهدم ما بنی من ذلک علی غیر تقوی الله تعالی و علی خلاف ما أمر الله سبحانه به و هذا مشروع قد فعله النبی صلی الله علیه و آله.

و أما ما روی من أنه علیه السلام یحکم بحکم آل داود لا یسأل عن بینه فهذا أیضا غیر مقطوع به و إن صح فتأویله أن یحکم بعلمه فیما یعلمه و إذا علم الإمام أو الحاکم أمرا من الأمور فعلیه أن یحکم بعلمه و لا یسأل عنه و لیس فی هذا نسخ الشریعه.

علی أن هذا الذی ذکروه من ترک قبول الجزیه و استماع البینه إن صح لم یکن نسخا للشریعه لأن النسخ هو ما تأخر دلیله عن الحکم المنسوخ و لم یکن مصطحبا فأما إذا اصطحب الدلیلان فلا یکون ذلک ناسخا لصاحبه و إن کان مخالفه فی المعنی و لهذا اتفقنا علی أن الله سبحانه لو قال الزموا السبت إلی وقت کذا ثم لا تلزموه لا یکون نسخا لأن الدلیل الرافع مصاحب الدلیل الموجب و إذا صحت هذه الجمله و کان النبی صلی الله علیه و آله قد أعلمنا بأن القائم من ولده یجب اتباعه و قبول أحکامه فنحن إذا صرنا إلی ما یحکم به فینا و إن خالف بعض الأحکام المتقدمه غیر عاملین بالنسخ لأن النسخ لا یدخل فیما یصطحب الدلیل انتهی.

**[ترجمه]امین الدین طبرسی در کتاب «اعلام الوری» می نویسد: «اگر گفته شود که همه مسلمانان متفقند که بعد از حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله دیگر پیغمبری نخواهد آمد، ولی شما شیعیان عقیده دارید که چون قائم قیام کند، جزیه را از اهل کتاب نمی پذیرد؛ هر کس را که بیش از بیست سال داشته باشد و احکام دینش را نداند، به قتل می رساند؛ مساجد و مشاهد دینی را خراب می کند؛ به طریقه حضرت داود که برای صدور حکم شاهد نمی خواست، حکم می کند و امثال اینها که در روایات شما وارد شده، این عقیده موجب نسخ دیانت و ابطال احکام دینی است و در حقیقت شما با این عقیده، نبوت و پیغمبری را بعد از خاتم انبیا اثبات کرده اید، هر چند نام آن را پیغمبر نگذارید، جواب شما چیست؟

پاسخ می گوییم: ما از آنچه در این سؤال ذکر شده که قائم جزیه را از اهل کتاب نمی پذیرد و کسانی را که به سن بیست سالگی می رسند و احکام دین خود را نمی دانندبه قتل می رساند اطلاع نداریم. بر فرض هم که در این خصوص روایتی رسیده باشد، نمی توان آن را به طور قطع پذیرفت. و اما خراب کردن بعضی از مساجد و مشاهد دینی؛ ممکن است منظور مساجد و مشاهدی باشد که بر خلاف جهات تقوا و دستور خدا بنا شده اند که البته کاری مشروع خواهد بود و پیغمبر هم چنین کاری را کرد. و اما اینکه قائم مانند اولاد داود حکم می کند و در صدور حکم شاهد و دلیل نمی خواهد، این هم چیزی است که نزد ما معلوم و یقینی نیست. فرضا هم اگر درست باشد آن را بدین گونه باید تأویل کرد که در مواردی که شخصا علم به حقیقت قضایا و ماهیت دعوی دارد، طبق علمش حکم می کند، زیرا هر گاه امام یا حاکم یقین به چیزی پیدا کرد، لازم است که موافق علمش عمل کند و دیگر شاهد و دلیلی نخواهد، و این موجب نسخ دیانت نیست.

به علاوه اینکه گفته اند قائم جزیه نمی گیرد و گوش به گواهی شاهد و گواه نمی دهد، در صورتی که صحیح باشد هم باعث

منسوخ گشتن دیانت نخواهد بود، زیرا نسخ آن است که دلیلش متأخر از حکم منسوخ باشد و با هم نیاید. اگر هر دو دلیل با هم آمدنـد،نمی تواند یکی ناسخ دیگر باشد، هر چند در معنی مخالف آن باشد. مثلا اگر فرض کردیم که خداوند فرمود روز شنبه را تا فلان وقت در خانه به سر بریـد و بعـد از آن وقت آزاد هستیـد، این را نسـخ نمی گوینـد، زیرا دلیل رافع همراه دلیل موجب است.

چون این معنی معلوم گشت و دانستیم که پیغمبر به ما اطلاع داده است که قائم از فرزنـدان من است و از دسـتورهای او پیروی کنیـد و هر حکمی را کهمی کنـد بپذیریـد، بر مـا واجب است از وی پیروی کنیم و هر طور که قـائم میـان ما حکم کرد، عمل نمائیم. پس اگر ما حکم او را پذیرفتیم، هر چند با بعضـی از احکام سابق فرق داشته باشد، احکام دین اسلام را منسوخ ندانسته ایم، زیرا چنان که گفتیم نسخ احکام در جایی که دلیلش وارد شده باشد، متحقق نمی شود.

**[ترجمه]

«۱۹۳»

أَقُولُ رَوَى الْحُسَیْنُ بْنُ مَسْعُودٍ فِی شَرْحِ السُّنَّهِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَیُوشِکَنَّ أَنْ یُنْزِلَ فِیکُمُ ابْنُ مَرْیَمَ حُکْماً عَدْلًا یَکْسِرُ

الصَّلِيبَ وَ يَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَ يَضَعُ الْجِزْيَهَ فَيَفِيضُ الْمَالُ حَتَّی لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ(۱).

ثم قال قوله یکسر الصلیب یرید إبطال النصرانیه و الحکم بشرع الإسلام و معنی قتل الخنزیر تحریم اقتنائه و أکله و إباحه قتله و فیه بیان أن أعیانها نجسه لأن عیسی إنما یقتلها علی حکم شرع الإسلام و الشی ء الطاهر المنتفع به لا یباح إتلافه.

و قوله و یضع الجزیه معناه أنه یضعها من أهل الکتاب و یحملهم علی الإسلام فقد روی أبو هریره عن النبی صلی الله علیه و آله فی نزول عیسی علیه السلام (۲)

و یهلک فی زمانه الملل کلها إلا الإسلام و یهلک الدجال فیمکث فی الأرض أربعین سنه ثم یتوفی فیصلی علیه المسلمون.

و قیل معنی وضع الجزیه أن المال یکثر حتی لا یوجد محتاج ممن یوضع فیهم الجزیه یدل علیه قوله علیه السلام فیفیض المال حتی لا یقبله أحد

وَ رَوَی الْبُخَارِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی هُرَيْرَهَ(۳) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ

۱- ۱. تراه فی مشکاه المصابیح ص ۴۷۹ من حدیث أبی هریره و بعده« حتی تکون السجده الواحده خیرا من الدنیا و ما فیها». و فی لفظ آخر: قال: قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله: و اللّه لینزلن ابن مریم حکما عادلا فلیکسرن الصلیب و لیقتلن الخنزیر و لیضعن الجزیه و لیترکن القلاص فلا یسعی علیها، و لتذهبن الشحناء و التباغض و التحاسد، و لیدعون الی المال فلا یقبله أحد- رواه مسلم و هکذا رواه البخاری فی صحیحه ج ۲ ص ۲۵۶ باللفظ الأول.

۲- ۲. رواه أبو داود فی سننه ج ۲ ص ۳۴۲ و لفظه: أن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله قال: « لیس بینی و بینه نبی- یعنی عیسی علیه السلام- و انه نازل، فإذا رأیتموه فاعرفوه؛ رجل مربوع الی الحمره و البیاض بین ممصرتین، کأن رأسه یقطر، و ان لم یصبه بلل، فیقاتل الناس علی الإسلام فیدق الصلیب و یقتل الخنریر، و یضع الجزیه، و یهلک اللّه فی زمانه الملل کلها الا الإسلام و یهلک المسیح الدجال، فیمکث فی الأرض أربعین سنه، ثمّ یتوفی فیصلی علیه المسلمون.

۳- ۳. تراه فی صحیح البخاریّ ج ۲ ص ۲۵۶ باب نزول عیسی علیه السلام. و أخرجه. فی المصابیح ص ۳۸۰ من صحیحی مسلم و البخاری و هکذا السیوطی فی الجامع الصغیر منهما علی ما فی السراج المنیر ج ۳ ص ۱۰۶ و قال العزیزی فی شرحه: قال المناوی: أی و الخلیفه من قریش أو و امامکم فی الصلاه رجل منکم، و هذا استفهام عن حال من یکون حیا عند نزول عیسی، کیف سرورهم بلقیه، و کیف یکون فخر هذه الأمه و روح اللّه یصلی وراء امامهم.

وَ إِمَامُكَمْ مِنْكَمْ.

و هذا حديث متفق على صحته انتهى.

**[ترجمه]مؤلف

حسین بن مسعود فراء سنی مذهب، در کتاب «شرح السنه» به سند خود از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود: «به خدایی که جان من در دست اوست سوگند یاد می کنم که عیسی بن مریم، آن حاکم عادل در میان شما مسلمانان فرود می آید و صلیب را می شکند و خوک را می کشد و جزیه دادن را از میان برمی دارد و چندان مال به مردم می دهد که دیگر کسی آن را نمی پذیرد.»

سپس حسین بن مسعود می گوید: «مقصود از شکستن صلیب این است که عیسی علیه السلام کیش نصرانیت را از میان برده و مطابق دین اسلام حکم می کند و معنی کشتن خوک، تحریم نگهداری و خوردن و اباحه کشتن آن است (که نصارا عادت بدان دارند) و این می رساند که خوک نجس العین است، زیرا عیسی علیه السلام به دستور شرع اسلام خوک ها را می کشد، چون تلف کردن چیز طاهری که مردم از آن نفع می برند مباح نیست. و این که فرمود جزیه دادن را از میان برمی دارد، یعنی از اهل کتاب (یهود و نصارا) برداشته و آنها را مسلمان می کند.»

ابو هریره از پیغمبر روایت کرده است که درباره فرود آمدن عیسی از آسمان فرمود:«در زمان او تمام ادیان از میان می رود، مگر اسلام که باقی می ماند.او دجال را می کشد و چهل سال در روی زمین زندگی می نماید و سپس وفات می کند و مسلمانان بر وی نماز می گزارند.»

بعضی (از دانشمندان اهل سنت) گفته اند که مقصود از برداشتن جزیه، این است که به قدری اموال در آن روزگار زیاد می شود که نیازمندی که جزیه به خاطر آنها مقرر گردیده است پیدا نمی شود، به دلیل اینکه پیغمبر فرمود: «چندان مال به مردم می دهد که دیگر کسی آن را نمی پذیرد.»

بخاری به سند خود از ابو هریره روایت کرده که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود:«چه حالی خواهید داشت هنگامی که عیسی بن مریم از آسمان فرود آید و امام شما هم در میان شما باشد؟» این حدیثی است که همه علما اتفاق بر صحت آن دارند. (پایان سخن فراء)

**[ترجمه]

أقول

و قد أورد هو و غیره أخبارا أخر فی ذلک فظهر أن هذه الأمور المنقوله من سیر القائم علیه السلام لا یختص بنا بل أوردها المخالفون أیضا و نسبوه إلی عیسی علیه السلام لکن قد رووا أن إمامکم منکم فما کان جوابهم فهو جوابنا و الشبهه مشترکه

بینهم و بیننا.

**[ترجمه]فراء و سایر علمای اهل تسنن، روایات دیگری در این خصوص نقل کرده اند که همگی می رسانند آنچه که درباره طرز حکومت قائم نقل شده، اختصاص به ما ندارد، بلکه مخالفین ما هم روایت کرده اند، ولی آنها این امور را به حضرت عیسی نسبت داده اند. اما این را نیز خوشبختانه روایت کرده اند که پیغمبر فرمود: «هنگام نزول عیسی، امام شما در میان شماست.» هر جوابی که بر این مطلب دادند، همان جواب ماست، زیرا اشکال مشترک بین ما و آنهاست.

**[ترجمه]

«۱۹۴»

أَقُولُ ذَکَرَ السَّیِّدُ ابْنُ طَاوُسٍ قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ فِی کِتَابِ سَعْدِ السُّعُودِ: أَنِّی وَجَدْتُ فِی صُحُفِ إِدْرِیسَ النَّبِیِّ علیه السلام عِنْدَ ذِکْرِ سُؤَالِ إِبْلِیسَ وَ جَوَابِ اللَّهِ لَهُ قالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِی إِلی یَوْمِ یُبْعَثُونَ قَالَ لَا وَ لَکِنَّکَ مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ فَإِنَّهُ یَوْمٌ قَضَیْتُ وَ حَتَمْتُ أَنْ أُطَهِّرَ الْأَرْضَ ذَلِکَ الْیَوْمَ مِنَ الْکُفْرِ وَ الشِّرْکِ وَ الْمَعَاصِی وَ انْتَخَبْتُ لِذَلِکَ الْوَقْتِ عِبَاداً لِی امْتَحَنْتُ قُلُوبَهُمْ لِلْإِیمَانِ وَ حَشَوْتُهَا بِالْوَرَعِ وَ الْإِخْلَاصِ وَ الْیَقِینِ وَ التَّقْوَی وَ الْخُشُوعِ وَ الصِّدْقِ وَ الْحِلْمِ وَ الصَّبْرِ وَ الْوَقَارِ وَ التُّقَی وَ الزُّهْدِ فِی الدُّنْیَا وَ الرَّغْبَهِ فِیمَا عِنْدِی وَ أَجْعَلُهُمْ دُعَاهَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ أَسْتَخْلِفُهُمْ فِی الْأَرْضِ وَ أُمَکِّنُ لَهُمْ دِینَهُمُ الَّذِی ارْتَضَیْتُهُ لَهُمْ ثُم یَعْبُدُونَنِی لا یُشْرِکُونَ بِی شَیْئاً یُقِیمُونَ الصَّلاهَ لِوَقْتِهَا وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ لِحِینِهَا وَ یَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ أُلْقِی فِی تِلْکَ الزَّمَانِ

الْأَمَانَهَ عَلَی الْأَرْضِ فَلَا یَضُرُّ شَیْ ءٌ شَیْئاً وَ لَا یَخَافُ شَیْ ءٌ مِنْ شَیْ ءٍ ثُمَّ تَکُونُ الْهَوَامُّ وَ الْمَوَاشِی بَیْنَ النَّاسِ فَلَا یُؤْذِی بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ أُنْزِعُ حُمَهَ کُلِّ ذِی حُمَهٍ مِنَ الْهَوَامِّ وَ غَیْرِهَا وَ أُذْهِبُ سَمَّ کُلِّ مَا یَلْدَغُ وَ أُنْزِلُ بَرَکَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ تَزْهَرُ الْأَرْضُ بِحُسْنِ نَبَاتِهَا وَ تُخْرِجُ کُلَّ ثِمَارِهَا وَ

أَنْوَاعَ طِیبِهَا.

وَ أُلْقِی الرَّأْفَهَ وَ الرَّحْمَهَ بَیْنَهُمْ فَیَتَوَاسَوْنَ وَ یَقْتَسِمُونَ بِالسَّوِیَّهِ فَیَسْتَغْنِی الْفَقِیرُ وَ لَا یَعْلُو بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ یَرْحَمُ الْکَبِیرُ الصَّغِیرَ وَ یُوَقِّرُ الصَّغِیرُ الْکَبِیرَ وَ یَدِینُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ یَعْدِلُونَ وَ یَحْکُمُونَ أُولَئِکَ أَوْلِیَائِی اخْتَرْتُ لَهُمْ نَبِیّاً مُصْطَفًی وَ أَمِیناً مُرْتَضًی فَجَعَلْتُهُ لَهُمْ نَبِیّاً وَ رَسُولًا وَ جَعَلْتُهُمْ لَهُ أَوْلِیَاءَ وَ أَنْصَاراً تِلْکَ أُمَّهٌ اخْتَرْتُهَا لِنَبِیِّیَ الْمُصْطَفَی وَ أَمِینِیَ الْمُرْتَضَی ذَلِکَ وَقْتٌ حَجَبْتُهُ فِی عِلْمِ غَیْبِی وَ لَا بُدَّ أَنَّهُ وَاقِعٌ أُبِیدُکَ یَوْمَئِذٍ وَ خَیْلَکَ وَ رَجِلَکَ وَ جُنُودَکَ أَجْمَعِینَ فَاذْهَبْ فَإِنَّکَ مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلَی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ.

**[ترجمه]مؤلف

سید رضی الدین بن طاوس در کتاب «سعد السعود» می نویسد: من در «صحف ادریس» دیده ام که وقتی شیطان به خدا گفت: «قالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِی إِلی یَوْمِ یُبْعَثُون»، {مرا تا روز رستخیز مهلت بده!} خدا فرمود: «مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوم»، {نه، تو را تا روزی که وقت آن معلوم است مهلت می دهم.} آن روز، روزی است که زمین را از لوث کفر و شرک و گناهان پاک می گردانم؛ مردانی را برای زندگی در آن روز برمی گزینم که دل های آنها را برای ایمان و درون آنها را با پرهیزکاری، اخلاص، یقین، تقوا، فروتنی، راستی، بردباری، استقامت در امر دین، وفا، زهد در دنیا و میل به آنچه من به آنها می دهم، امتحان کرده ام. آنها را داعیان مهر و ماه قرار داده ام و سروران زمین می گردانم و دین (اسلام) را که برای آنها برگزیده ام، برای آنها باقی می گذارم. تا آنکه مرا چنان که می باید عبادت کنند؛ به من شرک نورزند؛ نمازها را در اوقات مخصوص به خود به پا دارند؛ زکات مال خود را بپردازند؛ امر به معروف کنند و نهی از منکر نمایند.

در آن زمان امانتداری را در روی زمین برقرار سازم که هرگز چیزی تلف نشود و کسی از چیزی نترسد؛ جانوران و چهارپایان در میان مردم باشند و به یکدیگر آزار نرسانند؛ تمام جانوران زهردار را از میان می برم و اثر سم حیوانات نیش دار را بلا اثر می گذارم؛ برکات خود را از زمین و آسمان بر آنها می فرستم؛ زمین با گیاهان و سبزه خود نزهت گیرد و هر درخت ثمردار و عطرآگینی، ثمر و عطر خود را بیرون می دهد.

رأفت و ترحم را در دل آنها جای دهم، به طوری که مواسات و برادری میان آنها برقرار گردد؛ آنچه دارند علی السویه میان خود قسمت کنند؛ فقرا بی نیاز می شوند و کسی بر دیگری برتری ندارد؛بزرگ بر کوچک ترحم می کند و کوچک بزرگ را محترم می دارد؛ همه متدین به دین حق (اسلام) هستند و طبق دستورهای آن رفتار می نند و حکم می نمایند.آنها دوستان من هستند که پیغمبری چون محمد مصطفی و امام امینی مانند علی مرتضی را برای (هدایت و راهنمایی) آنها برگزیدم و آن مردم را دوستان و یاوران پیغمبرم محمد مصطفی و امینم علی مرتضی قرار دادم.آن روز وقتی است که در علم غیب خودم پنهان کرده ام و ناچار به وقوع می پیوندد. در آن روز تو و تمام دار و دسته و لشکرت را نابود می گردانم. پس برو که تا آن روز معین، از مهلت داده شدگان هستی.» - . سعد السعود: ۳۴ -

**[ترجمه]

بیان

أقول ظاهر أن هذه الآثار المذكوره مع إباده الشيطان و خيله و رجله لم تكن فی مجموع أيام النبی صلی الله عليه و آله و أمته بل يكفی أن يكون فی بعض الأوقات بعد بعثته و ما ذلك إلا فی زمن القائم عليه السلام كما مر فی الأخبار و سيأتی.

وَ رَوَی السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ فِی كِتَابِ الْغَيْبَهِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ: إِذَا ظَهَرَ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ عليهم السلام قَالَ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُكْماً-(۱)

خِفْتُكُمْ عَلَی نَفْسِی وَ جِئْتُكُمْ لَمَّا أَذِنَ لِی رَبِّی وَ أَصْلَحَ لِی أَمْرِی.

**[ترجمه]این آثار كه ذكر شد، در نابودی شیطان و دار و دسته او در تمام ايام پيغمبر و امت او تاكنون تحقق نيافته است و مسلما بايد روزی بعد از برانگيخته شدن پيغمبر اسلام صلی الله عليه و آله متحقق شود. و آن روز هم فقط زمان ظهور و سلطنت قائم صلی الله عليه و آله است، چنان كه در اخبار سابق گذشت و قسمتی هم خواهد آمد.

سيد علی بن عبدالحميد نيلی در كتاب «غيبت» خود از سرور اهل ايمان: امام باقر عليه السلام نقل می كند كه فرمود: وقتی قائم ما اهل بيت ظهور كند، می فرمايد: «فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِی رَبِّی حُكْما»، {و چون از شما ترسيدم، از شما گريختم، تا پروردگارم به من دانش بخشيد.} - . شعراء / ۲۱ -

بر جان خود از شما می ترسيدم و وقتی پروردگارم اذنم داد و كارم را اصلاح فرمود، به نزد شما آمدم.» - . سرور اهل ايمان: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۱۹۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِيَادِيِّ يَرْفَعُهُ إِلَی أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَوْ خَرَجَ الْقَائِمُ عليه السلام بَعْدَ أَنْ أَنْكَرَهُ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ شَابّاً فَلَا يَثْبُتُ عَلَيْهِ إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ فِی الذَّرِّ الْأَوَّلِ.

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی سَمَاعَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَأَنِّی بِالْقَائِمِ عليه السلام عَلَی ذِی طُوًی قَائِماً عَلَی رِجْلَيْهِ حَافِياً يَرْتَقِبُ بِسُنَّهِ مُوسَی عليه السلام حَتَّی يَأْتِیَ الْمَقَامَ فَيَدْعُو فِيهِ.

**[ترجمه]سرور اهل ايمان: امام صادق عليه السلام فرمود: «اگر قائم عليه السلام بعد از اينكه بسياری از مردم انكارش كردند قيام كند، به صورت جوانی به نزد آنان برمی گردد و بر او ثابت قدم نمی ماند، مگر هر مؤمنی كه خدا پيمانش را در عالم ذرّ اول اخذ كرده است.» - . همان: ۵۸ -

سرور اهل ايمان:امام صادق عليه السلام فرمود: «گويا قائم را در ذی طوی می بينم كه پابرهنه بر روی دوپايش ايستاده و طبق سنت موسی عليه السلام مراقب است تا اينكه به نزد مقام بيايد و در آنجا دعا كند.» - . همان: ۶۰ -

**[ترجمه]

«۱۹۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلَ عَنْ یَسَارِهِ.

وَ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ وَ دَخَلَ الْکُوفَهَ لَمْ یَبْقَ مُؤْمِنٌ إِلَّا وَ هُوَ بِهَا.

**[ترجمه]سرور اهل ایمان: امام باقر علیه السلام فرمود: «جبرئیل سمت راست حضرت و میکائیل سمت چپ اوست و می فرماید: وقتی قائم علیه السلام خروج کند و داخل کوفه شود، مؤمنی نمی ماند مگر اینکه در کوفه اجتماع می کند.» - . سرور اهل ایمان: ۶۱ -

**[ترجمه]

«۱۹۸»

وَ مِنْ کِتَابِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ رَفَعَهُ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ

۱- ۱. الشعراء: ۲۱.

عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: لَمَوْضِعُ الرَّجُلِ فِی الْکَوفَهِ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ دَارٍ فِی الْمَدِینَهِ.

وَ عَنْهُ عَنْ سَعْدِ بْنِ الْأَصْبَغِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: مَنْ کَانَتْ لَهُ دَارٌ بِالْکُوفَهِ فَلْیَتَمَسَّکْ بِهَا.

**[ترجمه]سرور اهل ایمان: امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «به اندازه یک جای قدم زمین که در کوفه داشته باشم، نزد من بهتر از داشتن یک باب خانه در مدینه است.»

و هم در آن کتاب از فضل بن شاذان، از سعد بن اصبغ نقل کرده که گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «اگر کسی خانه ای در کوفه داشته باشد، آن را از دست ندهد.» - . همان -

**[ترجمه]

«۱۹۹»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: یَهْزِمُ الْمَهْدِیُّ علیه السلام السُّفْیَانِیَّ تَحْتَ شَجَرَهٍ أَغْصَانُهَا مُدْلَاهٌ فِی الْحِیرَهِ طَوِیلَهٌ.

**[ترجمه]در همان کتاب، امام باقر علیه السلام فرمود: «مهدی علیه السلام سفیانی را در شهر حیره شکست می دهد،زیر درختی که شاخه هایش کشیده و دراز است.» - . همان: ۶۵ -

**[ترجمه]

«۲۰۰»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی بَشِیرٍ النَّبَّالِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: هَلْ تَدْرِی أَوَّلَ مَا یَبْدَأُ بِهِ الْقَائِمُ علیه السلام قُلْتُ لَا قَالَ یُخْرِجُ هَذَیْنِ رَطْبَیْنِ غَضَّیْنِ فَیُحْرِقُهُمَا وَ یُذْرِیهِمَا فِی الرِّیحِ وَ یَکْسِرُ الْمَسْجِدَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ عَرِیشٌ کَعَرِیشِ مُوسَی علیه السلام وَ ذَکَرَ أَنَّ مُقَدَّمَ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ طِیناً وَ جَانِبُهُ جَرِیدَ النَّخْلِ.

**[ترجمه]در همان کتاب، امام صادق علیه السلام به بشیر نبال فرمود: «می دانی اولین کاری که قائم علیه السلام می کند چیست؟» گفتم خیر. فرمود: «این دو شاخه تر و تازه (ابوبکر و عمر) را خارج کرده و می سوزاند و خاکسترشان را به باد می دهد و دیوار های مسجد را می شکند.» سپس فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «چادری از چوب و علف مانند عریش موسی است و فرمود: «جلوی مسجد النبی صلی الله علیه و آله گلی بود و دو طرفش شاخه های خرما.» - . سرور اهل ایمان: ۶۵ -

**[ترجمه]

«۲۰۱»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَدِمَ الْقَائِمُ علیه السلام وَثَبَ أَنْ یَکْسِرَ الْحَائِطَ الَّذِی عَلَی الْقَبْرِ فَیَبْعَثُ اللَّهُ تَعَالَی رِیحاً شَدِیدَهً وَ صَوَاعِقَ وَ رُعُوداً حَتَّی یَقُولَ النَّاسُ إِنَّمَا ذَا لِذَا فَیَتَفَرَّقُ أَصْحَابُهُ عَنْهُ حَتَّی لَا یَبْقَی مَعَهُ أَحَدٌ فَیَأْخُذُ الْمِعْوَلَ بِیَدِهِ فَیَکُونُ أَوَّلَ مَنْ یَضْرِبُ بِالْمِعْوَلِ ثُمَّ یَرْجِعُ إِلَیْهِ أَصْحَابُهُ إِذَا رَأَوْهُ یَضْرِبُ الْمِعْوَلَ بِیَدِهِ فَیَکُونُ ذَلِکَ الْیَوْمَ فَضْلُ بَعْضِهِمْ عَلَی بَعْضٍ بِقَدْرِ سَبْقِهِمْ إِلَیْهِ فَیَهْدِمُونَ الْحَائِطَ ثُمَّ یُخْرِجُهُمَا غَضَّیْنِ رَطْبَیْنِ فَیَلْعَنُهُمَا وَ یَتَبَرَّأُ مِنْهُمَا وَ یَصْلِبُهُمَا ثُمَّ یُنْزِلُهُمَا وَ یُحْرِقُهُمَا ثُمَّ یُذْرِیهِمَا فِی الرِّیحِ.

**[ترجمه]در همان کتاب، امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی قائم علیه السلام تشریف فرما شود، برمی خیزد تا دیواری را که بر قبر پیغمبر است بشکند. پس خدا تندباد و صاعقه و رعد هایی می فرستد، تا جایی که مردم می گویند: «این حادثه برای خراب کردن این دیوار است.» پس اصحابش از گردش متفرق می شوند،تا اینکه احدی نمی ماند. پس کلنگ را به دست می گیرد و اولین کسی است که کلنگ را به دست می گیرد. سپس اصحابش که می نگرند که با دست خود کلنگ به دیوار می زند، به سمت او بر می گردند و در آن روز، برتری بعض اصحاب بر بعضی دیگر به میزان شتابشان به سمت حضرت است. پس دیوار را خراب می کند. سپس آن دو (ابوبکر و عمر) را مثل دو شاخه تر و تازه بیرون می کشد و آن دو را لعن کرده و از آن دو تبری می جوید و به صلیبشان می کشد، سپس پایینشان می آورد و آتششان می زند و خاکسترشان را به باد می سپرد.»
- . سرور اهل ایمان: ۶۶ -

**[ترجمه]

«۲۰۲»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَمْلِکُ الْقَائِمُ سَبْعَ سِنِینَ تَکُونُ سَبْعِینَ سَنَهً مِنْ سِنِیکُمْ هَذِهِ.

وَ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی الْقَائِمِ علیه السلام وَ أَصْحَابِهِ فِی نَجَفِ الْکُوفَهِ کَأَنَّ عَلَی رُءُوسِهِمُ الطَّیْرَ قَدْ فَنِیَتْ أَزْوَادُهُمْ وَ خَلُقَتْ ثِیَابُهُمْ قَدْ أَثَّرَ السُّجُودُ بِجِبَاهِهِمْ لُیُوثٌ بِالنَّهَارِ رُهْبَانٌ بِاللَّیْلِ کَأَنَّ قُلُوبَهُمْ زُبَرُ الْحَدِیدِ یُعْطَی الرَّجُلُ مِنْهُمْ قُوَّهَ أَرْبَعِینَ رَجُلًا لَا یَقْتُلُ أَحَداً مِنْهُمْ إِلَّا کَافِرٌ أَوْ مُنَافِقٌ وَ قَدْ وَصَفَهُمُ اللَّهُ تَعَالَی بِالتَّوَسُّمِ فِی

کِتَابِهِ الْعَزِیزِ بِقَوْلِهِ إِنَّ فِی ذٰلِکَ لَآیاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِینَ (۱).

**[ترجمه]در همـان کتاب، امام صادق علیه السـلام فرمود: «قائم علیه السـلام هفت سال که طبق این سال های شـما هفتاد سال می شود، حکومت می کند.»

و حضـرت فرمود: «گویی به قائم علیه السلام و اصحابش می نگرم که در نجف کوفه بر سرشان پرنده نشسته (کنایه از آرامش و وقارشان) و توشه شان تمام و لباس هایشان منـدرس شـده و اثر سـجده در پیشانی هایشان نشسـته! شـیران روز و راهبان شب هسـتند و گویی دل هایشان پاره های آهن است و به هر یک زور چهل مرد داده می شود و فقط کافر و منافق، یکی از آنان را به شـهادت می رساند و خدای تعالی آنان را در کتابش به هوشیاری وصف کرده و فرموده: «إِنَّ فِی ذٰلِکَ لَآیاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِین» - . حجر / ۷۵ - ، { به یقین، دراین [کیفر] برای هوشیاران عبرت هاست.} - . سرور اهل ایمان: ۷۰ -

**[ترجمه]

«۲۰۳»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی کِتَابِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ رَفَعَهُ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَقْتُلُ الْقَائِمُ علیه السلام حَتَّی یَبْلُغَ السُّوقَ قَالَ فَیَقُولُ لَهُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ أَبِیهِ إِنَّکَ لَتُجْفِلُ النَّاسَ إِجْفَالَ النَّعَم فَبِعَهْدٍ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَوْ بِمَا ذَا قَالَ وَ لَیسَ فِی النَّاسِ رَجُلٌ أَشَدَّ مِنْهُ بَأْساً فَیَقُومُ إِلَیْهِ رَجُلٌ مِنَ الْمَوَالِی فَیَقُولُ لَهُ لَتَسْکُتَنَّ أَوْ لَأَضْرِبَنَّ عُنُقَکَ فَعِنْدَ ذٰلِکَ یُخْرِجُ الْقَائِمُ علیه السلام عَهْداً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]در همـان کتـاب، امـام صـادق علیه السـلام فرمود: «قـائم علیه السـلام می کُشـد تـا به بـازار می رسـد. پس مردی از فرزنـدان پـدرش به وی می گویـد: «تو مردم را مانند پراکندن سـریع چهارپایان پراکندی! آیا اجازه ای از رسول خدا صـلی الله علیه و آله داری یا دلیل دیگری داری؟» حضـرت صادق علیه السلام فرمود: «در بین مردم کسی زورمندتر از او نیست.» یکی از دوسـتانش برمی خیزد و به شـخص معترض می گویـد: «سـاکت می شوی یـا گردنت را بزنم؟» در این هنگام قائم علیه السـلام عهدنوشته ای از رسول خدا صلی الله علیه و آله را خارج می کند.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۲۰۴»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْکَابُلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهمـا السلام قَالَ: یَقْتُلُ الْقَائِمُ علیه السـلام مِنْ أَهْلِ الْمَدِینَه حَتَّی یَنْتَهِیَ إِلَی الْأَجْفَرِ-(۲) وَ یُصِیبُهُمْ مَجَاعَةٌ شَدِیدَةٌ قَالَ فَیَضِجُّونَ وَ قَدْ نَبَتَتْ لَهُمْ ثَمَرَةٌ یَأْکُلُونَ مِنْهَا وَ یَتَزَوَّدُونَ مِنْهَا وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَی شَأْنُهُ وَ آیَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَیْتَهُ أَحْیَیْناها وَ أَخْرَجْنا مِنْها حَبًّا فَمِنْهُ یَأْکُلُونَ-(۳) ثُمَّ یَسِیرُ حَتَّی یَنْتَهِیَ إِلَی الْقَادِسِیَّهِ وَ قَدِ اجْتَمَعَ النَّاسُ بِالْکُوفَهِ وَ بَایَعُوا السُّفْیَانِیَّ.

**[ترجمه]و نیز در آن کتاب از ابو خالد کابلی، از علی بن الحسین علیه السلام روایت کرده که فرمود: «قائم گروهی از مردم مدینه را می کشد و سپس با لشکر از مدینه بیرون می آید تا به «اجفر» می رسد. در آنجا دچار گرسنگی سختی می شوند. فی الحال میوه برای آنها روییده می شود و آنها هم از آن می خورند و از آن توشه می گیرند. این است معنی آیه شریفه«وَ آیَهٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَیْتَهُ أَحْیَیْناها وَ أَخْرَجْنا مِنْها حَبًّا فَمِنْهُ یَأْکُلُونَ»، {و زمین مرده، برهانی است برای ایشان، که آن را زنده گردانیدیم و دانه از آن برآوردیم که از آن می خورند.} - . یس / ۳۳ - آنگاه حرکت کرده تا به قادسیه می رسد. در آن موقع مردم در کوفه اجتماع نموده و با سفیانی بیعت کرده اند.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۲۰۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَقْدَمُ الْقَائِمُ علیه السلام حَتَّی یَأْتِیَ النَّجَفَ فَیَخْرُجُ إِلَیْهِ مِنَ الْکُوفَهِ جَیْشُ السُّفْیَانِیِّ وَ أَصْحَابُهُ وَ النَّاسُ مَعَهُ وَ ذَلِکَ یَوْمُ الْأَرْبِعَاءِ فَیَدْعُوهُمْ وَ یُنَاشِدُهُمْ حَقَّهُ وَ یُخْبِرُهُمْ أَنَّهُ مَظْلُومٌ مَقْهُورٌ وَ یَقُولُ مَنْ حَاجَّنِی فِی اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَی النَّاسِ بِاللَّهِ إِلَی آخِرِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ هَذِهِ فَیَقُولُونَ ارْجِعْ مِنْ حَیْثُ شِئْتَ لَا حَاجَهَ لَنَا فِیکَ قَدْ خَبَرْنَاکُمْ وَ اخْتَبَرْنَاکُمْ فَیَتَفَرَّقُونَ مِنْ غَیْرِ قِتَالٍ فَإِذَا کَانَ یَوْمُ الْجُمُعَهِ یُعَاوِدُ فَیَجِی ءُ سَهْمٌ فَیُصِیبُ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِینَ فَیَقْتُلُهُ فَیُقَالُ إِنَّ فُلَاناً قَدْ قُتِلَ فَعِنْدَ ذَلِکَ یَنْشُرُ رَایَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَإِذَا نَشَرَهَا انْحَطَّتْ عَلَیْهِ مَلَائِکَهُ بَدْرٍ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ هَبَّتِ الرِّیحُ لَهُ فَیَحْمِلُ عَلَیْهِمْ هُوَ وَ أَصْحَابُهُ فَیَمْنَحُهُمُ اللَّهُ أَکْتَافَهُمْ وَ یُوَلُّونَ فَیَقْتُلُهُمْ حَتَّی یُدْخِلَهُمْ أَبْیَاتِ الْکُوفَهِ وَ یُنَادِی مُنَادِیهِ أَلَا لَا تَتْبَعُوا مُوَلِّیاً

۱- ۱. الحجر: ۷۵ و قد مر هذه الأحادیث فیما سبق عن سائر المصادر.

۲- ۲. قال الفیروزآبادی: الاجفر موضع بین الخزیمیه و فید.

۳- ۳. یس: ۳۳.

وَ لَا تُجْهِزُوا عَلَى جَرِيحٍ وَ يَسِيرُ بِهِمْ كَمَا سَارَ عَلِيٌّ علیه السلام يَوْمَ الْبَصْرَهِ.

**[ترجمه]در همان کتاب، امام صادق علیه السلام فرمود: «قائم علیه السلام می آید تا به نجف می رسد. پس لشکر سفیانی و اصحابش از کوفه به سمت او خارج می شوند و مردم با حضرت هستند، و آن در روز چهارشنبه است. پس حضرت آنان را دعوت می کند و به حقش سوگندشان می دهد و به آنان خبر می دهد که مظلوم و مقهور است و می فرماید: «هر کس که می خواهد،با من درباره خدا گفتگو کند که من سزاوارترین مردم به خدا هستم - تا آخر آنچه در این باب گذشت - پس می گویند: «از همان جا که آمدی برگرد که حاجتی به تو نداریم که شما را شناختیم و امتحان کردیم. پس بدون جنگ متفرق می شوند.

وقتی جمعه فرا می رسد، باز حضرت آنان را دعوت می کند. پس تیری از کمان بیرون می آید و به مردی از مسلمانان خورده و او را می کشد و گفته می شود فلان مسلمان کشته شد. در این هنگام پرچم رسول خدا را به اهتزاز درمی آورد و وقتی چنین کرد، ملائکه بدر بر او نازل می شوند.و وقتی ظهر شد، باد به نفع حضرت می وزد. پس حضرت و یارانش بر آنان حمله می کنند و خدا آنها را بر لشکر سفیانی مسلط می کند و چیره می شوند و آنان را می کشد تا به درون خانه هایکوفه داخل می کند. و منادی حضرت ندا می دهد که هیچ فراری را تعقیب نکنید و مجروحی را نکشید و مانند سیره علی علیه السلام در روز جنگ جمل رفتار می کند.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۱ -

**[ترجمه]

«۲۰۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَى جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا بَلَغَ السُّفْيَانِيَّ أَنَّ الْقَائِمَ قَدْ تَوَجَّهَ إِلَيْهِ مِنْ نَاحِيَهِ الْكُوفَهِ يَتَجَرَّدُ بِخَيْلِهِ حَتَّى يَلْقَى الْقَائِمَ فَيَخْرُجُ فَيَقُولُ أَخْرِجُوا إِلَيَّ ابْنَ عَمِّي فَيَخْرُجُ عَلَيْهِ السُّفْيَانِيُّ فَيُكَلِّمُهُ الْقَائِمُ علیه السلام فَيَجِي ءُ السُّفْيَانِيُّ فَيُبَايِعُهُ ثُمَّ يَنْصَرِفُ إِلَى أَصْحَابِهِ فَيَقُولُونَ لَهُ مَا صَنَعْتَ فَيَقُولُ أَسْلَمْتُ وَ بَايَعْتُ فَيَقُولُونَ لَهُ قَبَّحَ اللَّهُ رَأْيَكَ بَيْنَ مَا أَنْتَ خَلِيفَهٌ مَتْبُوعٌ فَصِرْتَ تَابِعاً فَيَسْتَقْبِلُهُ فَيُقَاتِلُهُ ثُمَّ يُمْسُونَ تِلْكَ اللَّيْلَهَ ثُمَّ يُصْبِحُونَ لِلْقَائِمِ علیه السلام بِالْحَرْبِ فَيَقْتَتِلُونَ يَوْمَهُمْ ذَلِكَ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَمْنَحُ الْقَائِمَ وَ أَصْحَابَهُ أَكْتَافَهُمْ فَيَقْتُلُونَهُمْ حَتَّى يُفْنُوهُمْ حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ يَخْتَفِي فِي الشَّجَرَهِ وَ الْحَجَرَهِ فَتَقُولُ الشَّجَرَهُ وَ الْحَجَرَهُ يَا مُؤْمِنُ هَذَا رَجُلٌ كَافِرٌ فَاقْتُلْهُ فَيَقْتُلُهُ قَالَ فَتَشْبَعُ السِّبَاعُ وَ الطُّيُورُ مِنْ لُحُومِهِمْ فَيُقِيمُ بِهَا الْقَائِمُ علیه السلام مَا شَاءَ قَالَ ثُمَّ يَعْقِدُ بِهَا الْقَائِمُ علیه السلام ثَلَاثَ رَايَاتٍ لِوَاءً إِلَى الْقُسْطَنْطِينِيَّهِ يَفْتَحُ اللَّهُ لَهُ وَ لِوَاءً إِلَى الصِّينِ فَيَفْتَحُ لَهُ وَ لِوَاءً إِلَى جِبَالِ الدَّيْلَمِ فَيَفْتَحُ لَهُ.

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي خَبَرٍ طَوِيلٍ إِلَى أَنْ قَالَ: وَ يَنْهَزِمُ قَوْمٌ كَثِيرٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّهَ حَتَّى يَلْحَقُوا بِأَرْضِ الرُّومِ فَيَطْلُبُوا إِلَى مَلِكِهَا أَنْ يَدْخُلُوا إِلَيْهِ فَيَقُولُ لَهُمُ الْمَلِكُ لَا نُدْخِلُكُمْ حَتَّى تَدْخُلُوا فِي دِينِنَا وَ تَنْكِحُونَا وَ نَنْكِحَكُمْ وَ تَأْكُلُوا لَحْمَ الْخَنَازِيرِ وَ تَشْرَبُوا الْخَمْرَ وَ تَعَلَّقُوا الصُّلْبَانَ فِي أَعْنَاقِكُمْ وَ الزَّنَانِيرَ فِي أَوْسَاطِكُمْ فَيَقْبَلُونَ ذَلِكَ فَيُدْخِلُونَهُمْ فَيَبْعَثُ إِلَيْهِمْ الْقَائِمُ علیه السلام أَنْ أَخْرِجُوا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَدْخَلْتُمُوهُمْ فَيَقُولُونَ قَوْمٌ رَغِبُوا فِي دِينِنَا وَ زَهِدُوا فِي دِينِكُمْ فَيَقُولُ علیه السلام إِنَّكُمْ إِنْ لَمْ تُخْرِجُوهُمْ وَضَعْنَا السَّيْفَ فِيكُمْ فَيَقُولُونَ لَهُ هَذَا كِتَابُ اللَّهِ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ فَيَقُولُ قَدْ رَضِيتُ بِهِ فَيَخْرُجُونَ إِلَيْهِ فَيَقْرَأُ عَلَيْهِمْ وَ إِذَا

فِی شَرْطِهِ الَّذِی شَرَطَ عَلَیْهِمْ أَنْ یَدْفَعُوا إِلَیْهِ مَنْ دَخَلَ إِلَیْهِمْ مُرْتَدّاً عَنِ الْإِسْلَامِ وَ لَا یَرُدَّ إِلَیْهِمْ مَنْ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِمْ رَاغِباً إِلَی الْإِسْلَامِ فَإِذَا قَرَأَ

ص: ۳۸۸

عَلَيْهِمُ الْكِتَابَ وَ رَأَوْا هَذَا الشَّرْطَ لَازِماً لَهُمْ أَخْرَجُوهُمْ إِلَيْهِ فَيَقْتُلُ الرِّجَالَ وَ يَبْقُرُ بُطُونَ الْحَبَالَى وَ يَرْفَعُ الصُّلْبَانَ فِي الرِّمَاحِ قَالَ وَ اللَّهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَ إِلَى أَصْحَابِهِ يَقْتَسِمُونَ الدَّنَانِيرَ عَلَى الْجُحْفَهِ ثُمَّ تُسْلِمُ الرُّومُ عَلَى يَدِهِ فَيَبْنِي فِيهِمْ مَسْجِداً وَ يَسْتَخْلِفُ عَلَيْهِمْ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ يَنْصَرِفُ.

**[ترجمه]در همان کتاب، امام باقر علیه السلام فرمود: «وقتی سفیانی با خبر می شود که قائم علیه السلام از سمتی از کوفه به سمت او می آید، لشکرش را برمی دارد تا به نزد قائم می رسد. سفیانی خارج شده و می گوید: «پسرعمویم را به نزد من بیاورید!» پس سفیانی به سمت حضرت می رود و قائم علیه السلام با او سخن می گوید و سفیانی با حضرت بیعت می کند و بعد به سمت اصحابش می رود. آنها به او می گویند: «چه کردی؟» می گوید: «اسلام آوردم و بیعت کردم!» به او می گویند: «خدا نظرت را زشت کند که خلیفه ای متبوع بودی و اکنون تابع حضرت شده ای؟» پس سفیانی مقابل حضرت رفته و با او می جنگد و سپس داخل شب می شوند و فردای آن روز را نیز با قائم علیه السلام می جنگند.

سپس خدا قائم و یارانش را بر آنان مسلط می کند. پس آنان را می کشد تا آنان را نابود می کند و دشمنش در درخت و صخره پنهان می شوند و درخت و صخره می گویند: «ای مؤمن! این مرد کافر است او را بکش!» و مؤمن او را می کشد. و درندگان و پرندگان از گوشت کفار سیر می شوند و قائم تا مدتی که بخواهد، در کوفه اقامت می کند.

سپس قائم علیه السلام سه پرچم بر می افرازد: پرچمی به قسطنطنیه که خدا برایش فتح می کند؛ پرچمی به سمت چین می فرستد و خدا برایش فتح می کند؛ و پرچمی به کوه های دیلم می فرستد و خدا برایش فتح می کند.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۳ -

و در همان کتاب، امام باقر علیه السلام در ضمن حدیثی طولانی فرمود: «قوم زیادی از بنی امیه شکست می خورند، تا اینکه به سرزمین روم می رسند و از شاه آنجا اذن دخول می طلبند. شاه روم می گوید: «شما را راه نمی دهیم تا اینکه در دین ما داخل شوید و با ما ازدواج کنید و ما هم با شما ازدواج کنیم، گوشت خوک بخورید، خمر بیاشامید، صلیب بر گردن هایتان بیاویزید و زنار به کمرهایتان ببندید.» بنی امیه قبول می کنند و داخل روم می شوند.

قائم علیه السلام به سمت رومیان خبر می فرستد که اینان را که داخل کردید، خارج نمایید! می گویند: «اینان(بنی امیه) گروهی هستند که از دین شما روی گردانده و داخل در دین ما شدند!» حضرت می فرماید: «اگر آنان را بیرون نکنید با شما می جنگیم.» رومیان می گویند: «این کتاب خدا بین ما و شما حکم کند!» حضرت می فرماید: «به این حکمیت راضی هستم.» رومیان نزد او آمده و حضرت برایشان می خواند که در شروطش وارد شده که هر مسلمانی مرتد شود و داخل زمین کفر شود، کافرانباید او را به مسلمانان برگردانند، ولی اگر کافری از زمین کفر خارج شده و به اسلام رغبت کند، به زمین کفر برگردانده نمی شود. وقتی این شروط لازمه بر آنان خوانده می شود، بنی امیه را به حضرت تحویل می دهند و حضرت مردان را می کشد و شکم هایزنان آبستن آنها را می شکافد و صلیب ها را به سر نیزه نصب می کند.»

حضرت فرمود: «به خدا قسم گویی من به او و یارانش می نگرم که دینار ها را در «جحفه» تقسیم می کنند. سپس روم به دست حضرت اسلام می آورد و در آن به دست خود مسجدی بنا می کند و مردی از یارانش را والی آنجا کرده و برمی

گردد.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۴ -

**[ترجمه]

«۲۰۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: یَقْضِی الْقَائِمُ بِقَضَایَا یُنْكِرُهَا بَعْضُ أَصْحَابِهِ مِمَّنْ قَدْ ضَرَبَ قُدَّامَهُ بِالسَّیْفِ وَ هُوَ قَضَاءُ آدَمَ علیه السلام فَیُقَدِّمُهُمْ فَیَضْرِبُ أَعْنَاقَهُمْ ثُمَّ یَقْضِی الثَّانِیَةَ فَیُنْكِرُهَا قَوْمٌ آخَرُونَ مِمَّنْ قَدْ ضَرَبَ قُدَّامَهُ بِالسَّیْفِ وَ هُوَ قَضَاءُ دَاوُدَ علیه السلام فَیُقَدِّمُهُمْ فَیَضْرِبُ أَعْنَاقَهُمْ ثُمَّ یَقْضِی الثَّالِثَةَ فَیُنْكِرُهَا قَوْمٌ آخَرُونَ مِمَّنْ قَدْ ضَرَبَ قُدَّامَهُ بِالسَّیْفِ وَ هُوَ قَضَاءُ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام فَیُقَدِّمُهُمْ فَیَضْرِبُ أَعْنَاقَهُمْ ثُمَّ یَقْضِی الرَّابِعَةَ وَ هُوَ قَضَاءُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَلَا یُنْكِرُهَا أَحَدٌ عَلَیْهِ.

**[ترجمه]در همان کتاب، از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود: «قائم علیه السلام به احکامی قضاوت می کند که برخی یارانش که در رکابش با دشمن شمشیر زده اند،آن را انکار می کنند، در حالی که قضاوت حضرت، قضاوت آدم علیه السلام است. حضرت آنان را آورده و گردن می زند و قضاوت دومی می کند و قوم دیگری که در رکابش با دشمن شمشیر زده اند،آن را انکار می کنند، در حالی که قضاوت حضرت، قضاوت داود علیه السلام است. حضرت آنان را آورده و گردن می زند و قضاوت سومی می نماید و قوم دیگری که در رکابش با دشمن شمشیر زده اند،آن را انکار می کنند، در حالی که قضاوت حضرت، قضاوت ابراهیم علیه السلام است. حضرت آنان را آورده و گردن می زند و قضاوت چهارمی می نماید که قضاوت محمد صلی الله علیه و آله است و احدی آن را انکار نمی کند.» - . همان: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۰۸»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ علیه السلام لَمْ یَبْقَ بَیْنَ یَدَیْهِ أَحَدٌ إِلَّا عَرَفَهُ صَالِحٌ أَوْ طَالِحٌ.

**[ترجمه]در همان کتاب، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود: «وقتی قائم علیه السلام خروج می کند، مقابل او کسی نمی ماند مگر اینکه حضرت می داند که او صالح است یا ناصالح!» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۰۹»

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی الْجَارُودِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِی عَنْ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ یُمْسِی مِنْ أَخْوَفِ النَّاسِ وَ یُصْبِحُ مِنْ آمَنِ النَّاسِ یُوحَی إِلَیْهِ هَذَا الْأَمْرُ لَیْلَهُ وَ نَهَارَهُ قَالَ قُلْتُ یُوحَی إِلَیْهِ یَا بَا جَعْفَرٍ قَالَ یَا بَا جَارُودٍ إِنَّهُ لَیْسَ وَحْیَ نُبُوَّةٍ وَ لَكِنَّهُ یُوحَی إِلَیْهِ كَوَحْیِهِ إِلَی مَرْیَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ وَ إِلَی أُمِّ مُوسَی وَ إِلَی النَّحْلِ یَا بَا الْجَارُودِ إِنَّ قَائِمَ آلِ مُحَمَّدٍ لَأَكْرَمُ

عِنْدَ اللَّهِ مِنْ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ وَ أَمِّ مُوسَى وَ النَّحْلِ.

**[ترجمه]در همان کتاب ابوالجارود می گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: «فدایت شوم! مرا از صاحب این امر مطلع ساز.» فرمود: «شب خائف ترین مردم و روز ایمن ترین مردم است، و امر امامت شب و روز به او وحی می شود!» عرض کردم: «ای اباجعفر! آیا بر او وحی می شود؟»فرمود: «ای ابوالجارود! منظور وحی نبوتی نیست، بلکه وحیی مانند وحی به مریم بنت عمران و مادر موسی و وحی به زنبور است. ای ابوالجارود! قائم آل محمد صلی الله علیه و آله نزد خدا از مریم بنت عمران و مادر موسی و زنبور بزرگوارتر است.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۱۰»

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ علیه السلام لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْعَرَبِ وَ الْفُرْسِ إِلَّا السَّيْفُ لَا يَأْخُذُهَا إِلَّا بِالسَّيْفِ وَ لَا يُعْطِيهَا إِلَّا بِهِ.

وَ عَنْهُ علیه السلام: لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى تَنْدَرِسَ أَسْمَاءُ الْقَبَائِلِ وَ يُنْسَبُ الْقَبِيلَةُ إِلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ فَيُقَالُ لَهَا آلُ فُلَانٍ وَ حَتَّى يَقُومَ الرَّجُلُ مِنْكُمْ إِلَى حَسَبِهِ وَ نَسَبِهِ وَ قَبِيلَتِهِ فَيَدْعُوهُمْ فَإِنْ أَجَابُوهُ وَ إِلَّا ضَرَبَ أَعْنَاقَهُمْ.

ص: ۳۸۹

**[ترجمه]در همان کتاب، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود: «وقتی قائم علیه السلام خروج می کند، بین او و عرب و فارس چیزی جز شمشیر نیست و اخذ و اعطای حضرت با شمشیر است.» - . همان: ۱۰۹ -

و در همان کتاب آمده که امام صادق علیه السلام فرمود: «دنیا به آخر نمی رسد تا اینکه نام قبایل کهنه می شود و یک قبیله به مردی از شما نسبت داده می شود و گفته می شودآل فلان و تا جایی که یکی از شما با حسب و نسب و قبیله اش قیام کرده و مردم را دعوت می کند، اگر اجابت کردند فبها، وگرنه گردن هایشان را می زند.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۲۱۱»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: وَجَدْنَا فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ یُورِثُها مَنْ یَشاءُ مِنْ عِبادِهِ وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ فَمَنْ أَخَذَ أَرْضاً مِنَ الْمُسْلِمِینَ فَعَمَرَهَا فَلْیُؤَدِّ خَرَاجَهَا إِلَی الْإِمَامِ مِنْ أَهْلِ بَیْتِی وَ لَهُ مَا أَکَلَ مِنْهَا حَتَّی یَظْهَرَ الْقَائِمُ علیه السلام مِنْ أَهْلِ بَیْتِی بِالسَّیْفِ فَیَحْوِیهَا وَ یُخْرِجُهُمْ عَنْهَا کَمَا حَوَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَّا مَا کَانَ فِی أَیْدِی شِیعَتِنَا فَإِنَّهُ یُقَاطِعُهُمْ عَلَی مَا فِی أَیْدِیهِمْ وَ یَتْرُکُ الْأَرْضَ فِی أَیْدِیهِمْ.

**[ترجمه]در همان کتاب، از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود: «در کتاب علی علیه السلام یافتیم که زمین برای خداست و هر کسی از بندگانش را که بخواهد، وارث آن می کند و فرجام نیک از آن اهل تقوا است. پس هر کس زمینی را از مسلمانان بگیرد و آن را آباد سازد، باید خراج آن را به امام از اهل بیت من بپردازد و هر چه از آن زمین بخورد، مال اوست، تا زمانی که قائم از اهل بیت من قیام به شمشیر کند و زمین را بگیرد و آنان را از آن اخراج کند، همان طور که رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین کرد، مگر زمین هایی راکه در دست شیعیان ماست، زیرا حضرت آن زمین هایتحت یدشان را به مقاطعه به ایشان می دهد و زمین را در دستشان باقی می گذارد.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۲۱۲»

وَ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَی جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: أَوَّلُ مَا یَبْدَأُ الْقَائِمُ علیه السلام بِأَنْطَاکِیَهَ فَیَسْتَخْرِجُ مِنْهَا التَّوْرَاهَ مِنْ غَارٍ فِیهِ عَصَا مُوسَی وَ خَاتَمُ سُلَیْمَانَ قَالَ وَ أَسْعَدُ النَّاسِ بِهِ أَهْلُ الْکُوفَهِ وَ قَالَ إِنَّمَا سُمِّیَ الْمَهْدِیَّ لِأَنَّهُ یُهْدَی إِلَی أَمْرٍ خَفِیٍّ حَتَّی إِنَّهُ یُبْعَثُ إِلَی رَجُلٍ لَا یَعْلَمُ النَّاسُ لَهُ ذَنْباً فَیَقْتُلُهُ حَتَّی إِنَّ أَحَدَهُمْ یَتَکَلَّمُ فِی بَیْتِهِ فَیَخَافُ أَنْ یَشْهَدَ عَلَیْهِ الْجِدَارُ.

وَ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: یَمْلِکُ الْقَائِمُ ثَلَاثَمِائَهِ سَنَهٍ وَ یَزْدَادُ تِسْعاً کَمَا لَبِثَ أَهْلُ الْکَهْفِ فِی کَهْفِهِمْ یَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطاً کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً فَیَفْتَحُ اللَّهُ لَهُ شَرْقَ الْأَرْضِ وَ غَرْبَهَا وَ یَقْتُلُ النَّاسَ حَتَّی لَا یَبْقَی إِلَّا دِینُ مُحَمَّدٍ وَ یَسِیرُ بِسِیرَهِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ یَدْعُو الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ فَیُجِیبَانِهِ وَ تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ وَ یُوحَی إِلَیْهِ فَیَعْمَلُ بِالْوَحْیِ بِأَمْرِ اللَّهِ.

وَ عَنْهُ علیه السلام: إِذَا ظَهَرَ الْقَائِمُ وَ دَخَلَ الْكُوفَهَ بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ ظَهْرِ الْكُوفَهِ سَبْعِينَ أَلْفَ صِدِّيقٍ فَيَكُونُونَ فِی أَصْحَابِهِ وَ أَنْصَارِهِ وَ يَرُدُّ السَّوَادَ إِلَی أَهْلِهِ هُمْ أَهْلُهُ وَ يُعْطِی النَّاسَ عَطَايَا مَرَّتَيْنِ فِی السَّنَهِ وَ يَرْزُقُهُمْ فِی الشَّهْرِ رِزْقَيْنِ وَ يُسَوِّی بَيْنَ النَّاسِ حَتَّی لَا تَرَی مُحْتَاجاً إِلَی الزَّكَاهِ وَ يَجِی ءُ أَصْحَابُ الزَّكَاهِ بِزَكَاتِهِمْ إِلَی الْمَحَاوِيجِ مِنْ شِيعَتِهِ فَلَا يَقْبَلُونَهَا فَيَصُرُّونَهَا(۱) وَ يَدُورُونَ فِی دُورِهِمْ فَيَخْرُجُونَ إِلَيْهِمْ فَيَقُولُونَ لَا حَاجَهَ لَنَا فِی دَرَاهِمِكُمْ وَ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَی أَنْ قَالَ وَ يَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَمْوَالُ أَهْلِ الدُّنْيَا كُلُّهَا مِنْ بَطْنِ الْأَرْضِ وَ ظَهْرِهَا فَيُقَالُ لِلنَّاسِ تَعَالَوْا إِلَی مَا قَطَعْتُمْ فِيهِ الْأَرْحَامَ وَ سَفَكْتُمْ فِيهِ الدَّمَ

ص: ۳۹۰

۱- ۱. يقال: صر الدراهم فی الصره: وضعها.

الْحَرَامَ وَ رَكِبْتُمْ فِيهِ الْمَحَارِمَ فَيُعْطِي عَطَاءً لَمْ يُعْطِهِ أَحَدٌ قَبْلَهُ.

**[ترجمه]در همان کتاب، از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود: «اول جایی که قائم علیه السلام نسبت به آن اقدام می کنـد،«انطاکیه» است و از غاری در آنجا که عصای موسی و انگشتر سلیمان در آن است، تورات را خارج می کنـد.» و فرمود: «خوشبخت ترین مردم نسبت به حضرت، اهل کوفه هستند.» و فرمود: «مهدی را مهدی نامیدند، زیرا که به امر پنهانی روشنگری می کند، تا جایی که به دنبال مردی که مردم او را بی گناه می دانند می فرستد و او را می کشد، تا جایی که برخی از آنان در خانه شانسخن می گویند، ولی می ترسند که دیوار علیه آنها شهادت بدهد.» - . سرور اهل ایمان: ۱۰۹ -

همچنین در آن کتاب از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود: «قائم ما سیصد و نه سال سلطنت می کنـد، به مـدتی که اصحاب کهف در غار خود توقف کردند. او زمین را پر از عدل و داد می کند، چنان که پر از ظلم و ستم شـده باشـد. خداونـد شرق و غرب زمین را برای ما می گشایـد. او هم چندان مردم بی دین را به قتل رساند که جز دین محمد صلی الله علیه و آله نمانـد و به روش سـلیمان بن داود رفتار نمایـد. اگر آفتاب و ماه را به سوی خود بخوانـد، اجابت می کنندو زمیـن در زیر پـایش پیچیـده می شـود (یعنی طی الارض خواهـد داشت) و از جـانب خـدا به وی وحی می شـود و او هم طبق دستور خدا عمل می کند.» - . همان -

و حضـرت می فرمایـد: «وقتی قـائم علیه السـلام ظهور کنـد و داخل کوفه شود، خـدا از پشت کوفه هفتاد هزار صـدّیق را برمی انگیزد که از اصـحاب و یارانش می باشـند و عراق را به اهلش برمی گرداند و یاران حضـرت، صاحبان عراق اند وسالی دو بار به مردم هـدیه می دهـد؛ در ماه دو بار به مردم ارزاق می دهـد؛ بین مردم برابری ایجاد می کند تا محتاج به زکاتی پیدا نشود و صاحبان زکات، خود زکات مالشان را به محتاجان از شیعیان حضـرت می دهند و آنان نمی پذیرند و زکات دهندگان اصـرار می کننـد و گرد خانه هایشان دور می زننـد و آنها خارج شـده و می گوینـد: «ما احتیاجی به درهم هایشـما نداریم!» - . سـرور اهل ایمان: ۱۰۹ -

و حـدیث را ادامه داد تـا آنجـا که فرمود:«اموال اهل دنیا، همه از درون و برون زمین نزد او جمع می شونـد. پس به مردم گفته می شود: «بیاییـد به سـمت آنچه به خاطر آن قطع رحم کردیـد و خون حرام برای آن ریختید و برای آن سوار بر محرمات الهی شدید!» پس عطایی می کند که قبل از او کسی چنین عطایی نکرده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱۳»

وَ بِإِسْنَادِهِ يَرْفَعُهُ إِلَى ابْنِ مُسْكَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ فِي زَمَانِ الْقَائِمِ وَ هُوَ بِالْمَشْرِقِ لَيَرَى أَخَاهُ الَّذِي فِي الْمَغْرِبِ وَ كَذَا الَّذِي فِي الْمَغْرِبِ يَرَى أَخَاهُ الَّذِي فِي الْمَشْرِقِ.

**[ترجمـه]همچنین در آن کتـاب، از عبـداللّه بن مسـکان روایت می کنـد که گفت: شـنیدم که حضـرت صـادق علیه السـلام فرمود: «در زمان دولت قائم، اگر یکفرد با ایمان در مشرق باشد، برادرش را در مغرب می بیند و آن کس که در مغرب است،

برادرش را که در مشرق می باشد، می بیند.» - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱۴»

د، [العدد القويه] قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَأَنِّي بِالْقَائِمِ عليه السلام عَلَى ظَهْرِ النَّجَفِ لَابِسٌ دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَيَتَقَلَّصُ عَلَيْهِ ثُمَّ يَنْتَفِضُ بِهَا فَيَسْتَدِيرُ عَلَيْهِ ثُمَّ يُغَشِّي الدِّرْعَ بِثَوْبِ إِسْتَبْرَقٍ ثُمَّ يَرْكَبُ فَرَساً لَهُ أَبْلَقَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ شِمْرَاخٌ يَنْتَفِضُ بِهِ لَا يَبْقَى أَهْلُ بَلَدٍ إِلَّا أَتَاهُمْ نُورُ ذَلِكَ الشِّمْرَاخِ حَتَّى يَكُونَ آيَةً لَهُ ثُمَّ يَنْشُرُ رَايَةَ رَسُولِ اللَّهِ إِذَا نَشَرَهَا أَضَاءَ لَهَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ.

وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: كَأَنِّي بِهِ قَدْ عَبَرَ مِنْ وَادِي السَّلَامِ إِلَى مَسِيلِ السَّهْلَةِ عَلَى فَرَسٍ مُحَجَّلٍ لَهُ شِمْرَاخٌ يَزْهَرُ يَدْعُو وَ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقّاً حَقّاً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيمَاناً وَ صِدْقاً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَعَبُّداً وَ رِقّاً اللَّهُمَّ مُعِزَّ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَحِيدٍ وَ مُذِلَّ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ أَنْتَ كَنَفِي حِينَ تُعْيِينِي الْمَذَاهِبُ وَ تَضِيقُ عَلَيَّ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ اللَّهُمَّ خَلَقْتَنِي وَ كُنْتَ غَنِيّاً عَنْ خَلْقِي وَ لَوْ لَا نَصْرُكَ إِيَّايَ لَكُنْتُ مِنَ الْمَغْلُوبِينَ يَا مُنْشِرَ الرَّحْمَهِ مِنْ مَوَاضِعِهَا وَ مُخْرِجَ الْبَرَكَاتِ مِنْ مَعَادِنِهَا وَ يَا مَنْ خَصَّ نَفْسَهُ بِشُمُوخِ الرِّفْعَهِ فَأَوْلِيَاؤُهُ بِعِزِّهِ يَتَعَزَّزُونَ يَا مَنْ وَضَعَتْ لَهُ الْمُلُوكُ نِيرَ(۱) الْمَذَلَّهِ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ فَهُمْ مِنْ سَطْوَتِهِ

۱- ۱. النير: الخشبه المعترضه فی عنقی الثورین بأداتها و یسمی بالفارسیه« یوغ» و« جوغ».

خائِفُونَ أَسْأَلُکَ بِاسْمِکَ الَّذِی فَطَرْتَ بِهِ خَلْقَکَ فَکَلٌّ لَکَ مُذْعِنُونَ أَسْأَلُکَ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تُنْجِزَ لِی أَمْرِی وَ تُعَجِّلَ لِی فِی الْفَرَجِ وَ تَکْفِیَنِی وَ تَقْضِیَ حَوَائِجِی السَّاعَهَ السَّاعَهَ اللَّیْلَهَ اللَّیْلَهَ إِنَّکَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ.

إلی هنا ینتهی الجزء الثانی من المجلّد الثالث عشر و یلیه الجزء الثالث و أوّله باب ما یکون عند ظهوره علیه السلام بروایه المفضّل بن عمر.

ص: ۳۹۲

**[ترجمه]در کتاب «عدد القویه» می نویسد: حضرت صادق علیه السلام فرمود: «گویی قائم را در پشت نجف می بینم که زره پیغمبر صلی الله علیه و آله را پوشیده و چون جمع شده است، آن را می تکاند تا به اندامش رسا بیاید. آنگاه، آن را با پارچه ای از استبرق می پوشاند و سوار اسب ابلقی (سیاه و سفید) که میان دو چشمش سفید است شده و طوری آن را به حرکت می آورد که سفیدی پیشانی اسبش را مردم شهرها ببینند و خود علامت ظهور او باشد. سپس پرچم رسول خدا را می گشاید و از گشودن آن، نوری می جهد که مابین شرق و غرب را روشن می کند.» امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «گویا قائم را می بینم که بر اسب سیاهی که میان پیشانی اش از سفیدی می درخشد سوار است و از وادی السلام، به طرف خندق مسجد سهله می رود و این دعا را می خواند:

«حقیقتا معبودی جز خدا نیست و از روی ایمان و تصدیق معبودی جز خدا نیست؛ از روی بندگی و رقّیت معبودی جز خدا نیست. ای خدایی که هر مؤمن تنهایی را عزت می بخشی و هر جبار عنیدی را ذلیل می کنی! وقتی مذاهب مرا به رنج می اندازند و زمین با آن بزرگی اش برایم تنگ می شود، تو مرا حمایت می کنی.

خدایا! تو مرا آفریدی، در حالی که از آفریدنم بی نیاز بودی و اگر یاری تو نسبت به من نبود، من شکست خورده بودم. ای خدایی که رحمت را از مواضعش منتشر می سازی و برکات را از معائنش خارج می سازی! ای کسی که بزرگی و بلند مرتبگی را مخصوص ذات خود قرار داده و دوستانش به عزت او بزرگند! ای کسی که پادشاهان برای او چوب هایخواری را بر گردن هایشان نهاده اند و از شدت قدرت خدا ترسانند!

از تو می خواهم که به حقیقت آن نامت که خلقت را با آن ایجاد کردی و همه به تو معترف هستند؛ از تو می خواهم که بر محمد و آل محمد درود فرستی و کارم را به انجام رسانده، فرجم را برایم نزدیک فرمایی و مرا کفایت کرده سلامت بداری و هم اینک حوائجم را در همین شب برآورده فرمایی که تو بر هر چیزی توانا هستی.» - . العدد القویه: ۷۴ -

**[ترجمه]

کلمه المصحّح

بسم اللّه الرحمن الرحیم

الحمد للّه. و الصلاه و السلام علی رسول اللّه و علی آله الأطیبین أمناء اللّه.

و بعد: فقد منّ اللّه علینا أن وفّقنا لتصحیح هذا السفر القیّم و التراث الذهبیّ المخلّد و هو الجزء الثانی من المجلّد الثالث عشر من کتاب بحار الأنوار حسب تجزئه المصنّف رضوان اللّه علیه- و الجزء الثانی و الخمسون حسب تجزئتنا نرجو من اللّه العزیز أن یوفّقنا لاتمام ذلک بفضله و تأییده.

**** ثمّ إنّه قد مرّ علیک فی مقدمه الجزء ۵۱ مسلکنا فی التصحیح؛ و أنّنا نعرض أکثر الأحادیث علی المصدر عند طروّ شبهه

لنا فى السقط و التصحيف و نصحّحها بلا إلمام بـذلك و لكن بـدالنا فى هـذا المجلّد أن نذيل كلّ ذلك بكلام ليكون الناظر الثقافى على علم و لذلك ترى هذا المجلّد أكثر توضيحاً و تذييلًا من السابق؛ و آخر دعوانا أن الحمد للّه ربّ العالمين.

شهر ذى القعده الحرام ۱۳۸۴ محمّد باقر البهبودىّ

ص: ۳۹۳

**[ترجمه]ص: ۳۹۳

**[ترجمه]

فهرس ما فی هذا الجزء من الأبواب

الموضوع/ الصفحه

«۱۸»

باب ذکر من رآه صلوات اللّه علیه ۷۷- ۱

«۱۹»

باب خبر سعد بن عبد اللّه و رؤیته للقائم و مسائله عنه علیه السلام ۸۹- ۷۸

«۲۰»

باب علّه الغیبه و کیفیّه انتفاع الناس به فی غیبته صلوات اللّه علیه ۱۰۰- ۹۰

«۲۱»

باب التمحیص و النهی عن التوقیت و حصول البداء فی ذلک ۱۲۱- ۱۰۱

«۲۲»

باب فضل انتظار الفرج و مدح الشیعه فی زمان الغیبه و ما ینبغی فعله فی ذلک الزمان ۱۵۰- ۱۲۲

«۲۳»

باب من ادعی الرؤیه فی الغیبه الکبری و أنه یشهد و یری الناس و لا یرونه و سائر أحواله علیه السلام فی الغیبه ۱۵۸- ۱۵۱

«۲۴»

باب نادر فی ذکر من رآه علیه السلام فی الغیبه الکبری قریبا من زماننا ۱۸۰- ۱۵۹

«۲۵»

باب علامات ظهوره صلوات اللّه علیه من السفیانیّ و الدجّال و غیر ذلک و فیه ذکر بعض أشراط الساعه ۲۷۷- ۱۸۱

«۲۶»

باب یوم خروجه و ما یدلّ علیه و ما یحدث عنده و کیفیّته و مدّه ملکه صلوات اللّه علیه ۳۰۸- ۲۷۹

«۲۷»

باب سیره و أخلاقه و عدد أصحابه و خصائص زمانه و أحول أصحابه صلوات اللّه علیه و علی آبائه ۳۹۲- ۳۰۹

**[ترجمه]ص: ۳۹۴

**[ترجمه]

تعريف مركز

بسم الله الرحمن الرحيم

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

الزمر: ۹

المقدمة:

تأسّس مركز القائمیة للدراسات الكمبیوتریة فی أصفهان بإشراف آیة الله الحاج السید حسن فقیه الإمامی عام ۱۴۲۶ الهجری فی المجالات الدینیة والثقافیة والعلمیة معتمداً علی النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائیین والمثقفین فی الجامعات والحوزات العلمیة.

إجراءات المؤسسة:

نظراً لقلة المراكز القائمة بتوفیر المصادر فی العلوم الإسلامیة وتبعثرها فی أنحاء البلاد وصعوبة الحصول علی مصادرها أحیاناً، تهدف مؤسسة القائمیة للدراسات الكمبیوتریة فی أصفهان إلی التوفیر الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلی الباحثین فی العلوم الإسلامیة وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الكترونیة من الكتب والمقالات العلمیة والدراسات المفیدة وهی منظمة فی برامج إلكترونیة وجاهزة فی مختلف اللغات عرضاً للباحثین والمثقفین والراغبین فیها.

وتحاول المؤسسة تقدیم الخدمة معتمدة علی النظرة العلمیة البحتة البعیدة من التعصبات الشخصیة والاجتماعیة والسیاسیة والقومیة وعلی أساس خطة تنوی تنظیم الأعمال والمنشورات الصادرة من جمیع مراكز الشیعة.

الأهداف:

نشر الثقافة الإسلامیة وتعالیم القرآن وآل بیت النبیّ علیهم السلام

تحفیز الناس خصوصا الشباب علی دراسة أدقّ فی المسائل الدینیة

تنزیل البرامج المفیدة فی الهواتف والحاسوبات واللابتوب

الخدمة للباحثین والمحققین فی الحوازت العلمیة والجامعات

توسیع عام لفكرة المطالعة

تهمید الأرضیة لتحریض المنشورات والكتّاب علی تقدیم آثارهم لتنظیمها فی ملفات الكترونیة

السیاسات:

مراعاة القوانین والعمل حسب المعاییر القانونیة

إنشاء العلاقات المترابطة مع المراكز المرتبطة

الاجتنباب عن الروتینیة وتكرار المحاولات السابقة

العرض العلمی البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فی نشر المعلومات

من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولیة العمل.

نشاطات المؤسسة:

طبع الکتب والملزمات والدوريات

إقامة المسابقات فی مطالعة الکتب

إقامة المعارض الالکترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فی الأمكنة الدينية والسياحية

إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية

افتتاح موقع القائمية الانترنتی بعنوان : www.ghaemiyeh.com

إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...

الإطلاق والدعم العلمی لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها

تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms

إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس

إقامة الدورات الالکترونية لتدريب المعلمين

إنتاج آلاف برامج فی البحث والدراسة وتطبيقها فی أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمکن تحميلها على ٨ أنظمة؛

١.JAVA

٢.ANDROID

٣.EPUB

٤.CHM

٥.PDF

٦.HTML

٧.CHM

٨.GHB

إعداد ٤ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمکن تحميلها على الأنظمة التالية

١.ANDROID

٢.IOS

٣.WINDOWS PHONE

٤.WINDOWS

وتقدّم مجاناً فی الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الکلمة الأخيرة

نتقـدم بكلمـة الشـكر والتقـدير إلى مكاتب مراجع التقليـد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسـسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدة في تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.
عنوان المكتب المركزي
أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده ای، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلي، الرقم ١٢٩، الطبقة الأولى.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir
البريد الالكتروني : Info@ghbook.ir
هاتف المكتب المركزي ٠٣١٣٤٤٩٠١٢٥
هاتف المكتب في طهران ٨٨٣١٨٧٢٢ ـ ٠٢١
قسم البيع ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩شؤون المستخدمين ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩.

مرکز
القائمیة
اصبهان
للبحوث والتحریات الکمبیوتریة
للحصول على المكتبات الخاصه الاخرى
ارجعوا الى عنوان المـركز من فضلـكم
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
و للايصاءِ من فضلكم
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹